

Yɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ yí Bumbénú (Cameroun)

Nomaande 2008 Edition

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Matío	4
Malékus	39
Lúkas	60
Sáaη	96
Buólí.....	123
Lóom	160
1 Kολέεητε	176
2 Kολέεητε	192
Kalasi	203
Εφέεεε.....	209
Filibí	215
Kolóso.....	220
1 Tesaloníke	224
2 Tesaloníke	228
1 Timoté	231
2 Timoté	236
Tite	240
Filemώη.....	243
Ebélé.....	245
Sáak	258
1 Bíel.....	263
2 Bíel.....	268
1 Sáaη.....	271
2 Sáaη.....	276
3 Sáaη.....	277
Súute	278
Nyemambɔnena nyé besana	280

Matío

ἡς γωνήσκ

Tufule túnyise tó Ambánye yé Esóma

Besana a bé ἡς γωνήσκ anyía bá lókómáka bómánye nyefana nyí tufule eetu

Baaco bényise, náányiá náanyia, bá ἡς γωνήσκ tufule túnyise tó Ambánye yé Esóma. Hú naányé ἡεé bikétíkinyi baaco ne buólí ebú Yésus ἡς γωνήσκ ἡς γωνήσκ ooci, na besana ebí u ἡε yeékúnyíki baaco áyá ; bó bikétíki ta asana yí úúyé owé, ta yé nyíáyé nyehaanyua e biwéewé. A asana ayé bá ἡς γωνήσκ hú besana bé ἡς γωνήσκ oóci Yésus, éehé behaála a bémoté bí cííbú Cíwóné ἡεé hánána buéní. Mbá ta híáná, hú naányé e beébe ἡς γωνήσκ a nyíáyé nyeleca. Yaáté asana bá ἡς kúana tóna aálónána ceéní, ἡεé ἡεé ἡεé e nufule anó Sáan ἡς γωνήσκ. Nú ἡεé yaálónána buéní na bétát eebi a bémoté.

A Nyelata nyé Buáyá, *Bandómesé ἡεé bétánéna baaco anyía u kée beébe tómeéna ἡς γωνήσκ o okoó beébe kótúnyíki, beébe buayá, bunḡḡ bú Islayél. A nyefaaya nyí Yésus ἡς γωνήσκ, Bolooméḡ ἡεé bá ἡεé bá ma bó nyíá bunḡḡ bú Islayél, bá mánakena baaco bá ἡεé háyε bé ἡεé bú léne, bé beébe tibíléke.

Aáná Besuif beéní, baáná bá Islayél, ἡεé bá búbú kékiki báyε ἡς γωνήσκ awó Bandómesé á nyemána wu ḡtoma, wuúci bó ἡς lóḡ báyε « Mesii », ta anyía « Kilís », wuúci oóci u kée beébe kótúnyíki a buólé bú Bolooméḡ. Mbá Yésus ta ḡkela aáná. U ἡεé hánónáka yáanḡ baaco a bá ἡεé háyε mḡḡlé nááyá na a buólé bó Sátan na bó ḡḡḡ. U ἡεé lókómáka muuyé buéní ḡ ḡḡḡḡ o owé, ḡ ḡkela anyía wé beébe ḡḡḡḡ.

Yaáté asana Yésus te ḡḡḡ béléḡéta ta buósé anyía « Mesii », ta anyía « Kilís » ekúlú ekime ayé u ἡεé bá waá táḡáka yááyé asana yé bémuatá. U ἡεé bá weé bícícékinyi yáanḡ hú anyía « ḡḡḡ u ḡḡḡ. »

Aáná beténinyi Besuif beéní ti omó bú lumitine ta buósé anyía Yésus áḡa Ooci awó Bandómesé ἡεé bétánéna baaco, anyía bá ἡεé bá búbú líkíméke ḡmámáka bíábú bilimíniné ; yaáté asana bó te ḡḡḡ bó bá bé olumitine besana abé u ἡεé bá we yeékúnyíki baaco.

Tufule tó Ambánye yé Esóma tukime túnyise ἡεé tóninyi anyía Yésus áḡa ḡḡḡ u Bandómesé. Éce anyía wána tóna Indiwe, ḡḡḡ búḡḡḡ ne Ooci awó u ἡεé bá ḡḡ lóḡḡ anyía ciayé Síkine. Aáná, tu ἡεé só nyémána tu o wuúci béétíki ḡḡḡ búḡḡḡ háyε tu ἡεé sú bééti Síkine. E tufule tó Ambánye yé Esóma, Yésus ἡεé yeékúnyi baaco na ḡḡḡ, u beébe laakena anyána Bandómesé kée ténḡinyi. U ἡεé kéndá ḡ ḡḡḡ na Sátan na beebé bí bililé áyá ; Bandómesé ἡεé wuúci tóma anyía we keé kótúnyíki baaco a buólé bó ḡḡḡ.

Matío ἡεé bá mutúé etéési ekúlú eyí Yésus ἡεé wuúci lóḡḡ (9.9), yó bá ḡ ḡḡḡ ú baaco bá endóma bé Oténí a Waáná (10.3).

Né Besuif Matío ἡεé ḡḡḡ ḡḡḡḡ nufule eenu, yaáté asana u ἡεé békélena buéní bikélékíti bí tufule tó Nyelata nyé Buáyá ; u ἡεé beébe cíbúnine bómánye anyána nyefaaya nyí Yésus áḡa nyinyíoyísinyi nyí bikélékíti eebí.

Aáná « Buténí bó ḡmuaná » áḡa yaandándá yé asana e nufule eenu. Yésus áḡa Oténí awó u ἡεé nyemána wu ḡfaaya, wána u ḡḡḡ Oténí Táfit. Nyenamá nyí nyitúme anyé Matío ἡεé túme ḡḡḡḡ núáyé nufule ἡεé ḡánána na behaála a bémoté bé Nyelata nyé Buáyá, i ḡḡḡ ce Sen 2.4 na 5.1.

Bá ἡεé fána e nufule nó Matío beétí bí mehúnyí abé Malékus ἡς γωνήσκ :

Besana abé Sáan Batis ἡεé ḡlúkinyi baaco (3.1-12)

Ne nyibíótine na mukḡḡḡḡ mu Yésus (3.13-4.11)

ḡkanda wú ḡḡḡ e Yelúsalem (19-20)

Ta híáná, Matío ἡεé cáḡa e híite ekúlú ḡḡḡḡḡ nyitúme nyí olíhe ú Yésus : Ne nyibíbíene na bunósé bú Yésus (1-2). A besana eebí, Matío ἡεé tóninyi a núáyé nufule aányé wána Yésus, Oténí-Munohi baaco awó Bandómesé ἡεé beébe bétánéna ; mbá wuúci tóna Emanuel, éce anyía « Bandómesé áḡa náásó », Munyíoyísinyi endána ce Nyelata nyé Buáyá.

E nufule eenu, Yésus áḡa ne Mukuune ḡḡḡḡḡ yí olíhe yí Buténí bó ḡmuaná, ne Muékúnyi baaco e bé ἡεé bú oófine hás ; beébe eebé bé ἡεé bú líhe ḡḡḡḡḡ yé híḡḡ : Híḡḡ hí belumitine. Yésus meé híḡḡ táákéna e bikúlú bikime. Baaco eebé ἡεé bá nyemána bé ohulikinyi baaco bé etémbí besana eebí.

Eénye cá baacɔ bá henyénó hí Yésus

(Luk 3.23-38)

1 Enjɔ́ cɛ ɔbɔ́ta ú *Yésus *Kilís, *ɔ́ónó u Táfit, a wáŋa ɔ́ónó u *Abélaham : 2 Abélaham ñeé biéne *Isak, Isak ñeé biéne *Yákɔb ; Yákɔb yó biéneke na Yúta na bááyé benyiinyí ; 3 Yúta ñeé biéneke na Fales na Sala (oónyí ñaá bá Tamaal) ; Fales ñeé biéne Eslɔm, Eslɔm ñeé biéne Aalam ; 4 Aalam ñeé biéne Aminatab ; Aminatab ñeé biéne Naasɔn, Naasɔn ñeé biéne Sálamɔn ; 5 Sálamɔn ñeé biéne Bóas (oónyí ñaá bá Láháb) ; Bóas ñeé biéne ɔbet (oónyí ñaá bá Olúutu) ; ɔbet ñeé biéne Yésée ; 6 Yésée ñeé biéne Oténjɔ́ u baacɔ *Táfit.

Táfit ñeé biéne Sálɔmɔn, ne wuúci ne oónyí u Úúli ; 7 *Sálɔmɔn ñeé biéne Olobuam ; Olobuam yó biéne Abiya ; Abiya ñeé ke biéne Asaf † ; 8 Asaf yó biéne Yɔsáfat ; Yɔsáfat yó ko biéne Yólám, Yólám ñeé biéne Osías. 9 Osías ñeé ke biéne Yɔhatam ; Yɔhatam ñeé biéne Aháas, Aháas ñeé ke biéne Esékias ; 10 Esékias yó biéne Manáse ; Manáse ñeé ke biéne Amón ; Amón ñeé biéne Sosias ; 11 Sosias yó biéneke ne Sékóniyas na bááyé benyiinyí ekúlú yí mutiŋene mɔ *Bábilon.

12 E elime ci mutiŋene mɔ Bábilon, †† Sékóniyas yó biéne Salatiel ; Salatiel ñeé ke biéne Sólóbabel. 13 Sólóbabel ñeé biéne Abiyut, Abiyut ñeé biéne Eliákim, Eliákim ñeé ke biéne Asɔɔl, 14 Asɔɔl yó biéne Satɔk, Satɔk ñeé ke biéne Akim, Akim yó biéne Eliyut. 15 Eliyut ñeé biéne Eliyasaal ; Eliyasaal ñeé biéne Mátan, Mátan yó ko biéne Yákɔb ; 16 Yákɔb nyikeébiéne eényí Yóseb, ɔ́ónme u Malíi ; Malíi áŋa iinyí ci Yésus ; bɔ́ ñɔ́ɔ́ lɔ́ŋɔ́ Yésus anyía *Mesíi. ‡

17 Yááŋa anyía, o otúme ná Abélaham ɔ́ ɔ́kɔ́hama ná Táfit ɔ́mbana ú enjɔ́ŋɔ́ cé baacɔ áŋa céshátá ne ínyíse ; híáná o otúme ná Táfit ɔ́ ɔ́kɔ́hama ekúlú yí mutiŋene mɔ Bábilon ɔ́mbana ú enjɔ́ŋɔ́ cé baacɔ áŋa céshátá ne ínyíse ; o otúme ekúlú yí mutiŋene mɔ Bábilon, ɔ́ ɔ́kɔ́hama e nyibíbiéne nyí Mesíi ɔ́mbana ú enjɔ́ŋɔ́ cé baacɔ tɔ́na áŋa céshátá ne ínyíse.

Nyibíbiéne nyí Yésus

18 Aana nyibíbiéne nyí Yésus *Kilís ñaá békéláka : Malíi, iinyí ñaá bá ɔ́kɔ́ŋena yé Yóseb. Mbá nyíáyé nyihite nyifume eényí a makénda me *Efúúménénu yí Elilé éce bá te ñá bɔ́ tɔ́nɔ́nɔ́. ††19 Yááyé ɔ́kɔ́ŋena Yóseb ñaá bá atálémánán yé ɔ́kɔ́ ; u ti ómo léne o wuúci lemisi aatɔ́, éhé u ñaá sɔ́mbɔ́tɔ́na ɔ́nyeána bekoŋena eébi a nyenamba. 20 Ekúlú ayé u ñaá bá waá bétááka aaná, *elilé yé ɔ́sɔ́ma yí Oténjɔ́ a Waáŋá ñeé wuúci laana a alamá yése : « Yóseb, ɔ́ónó u Táfit, eti líkime ɔ́báténa Malíi ; yááŋa anyía wáŋa ne nyifume eényí hú a makénda me Efúúménénu yí Elilé, té cáŋa e nyilimíné

† A.N.B., nyiinyi eényi áŋa nyeŋŋáɔ́nɔ́ anyía Asa (1Kl 3.10).

†† Besuif ñeé bú limekine tunjɔ́ 70 a Bábilon (605-536 éce Yésus Kilís ti ñeé bíbiéne). ‡ Besuif ña bɔ́ bá bábɔ́ tátáka anyía Mesíi kée húle a bonye na Abélaham, ne Isak, ne Yákɔb, ne Oténjɔ́ Táfit. Nyihite anyé Yóseb me hiite Yésus, Yésus a yáaŋa tiisi cɛ ɔ́kɔ́ u henyénó hí Oténjɔ́ Táfit. †† Yé ñaá bá e Islayél anyía, mbɔ́kɔ́ ɔ́bɔ́la mé lumitine yááyé ɔ́kɔ́ŋena, eé buúse bú bikotí éce bá ma bɔ́ tɔ́nɔ́nɔ́, ta yé cáŋa á bá anyía bé ti ñeé bú túme olíhe ɔ́lɔ́ŋɔ́.

na ɔ́nɔ́mɔ́ɔ́. 21 U kée biéne ɔ́ónó ɔ́nɔ́mɔ́ɔ́, wó wuúci lɔ́a nyiinyi anyía Yésus anyía wuúci u káá kéla anyía *Bandómesé á háŋónáka baacɔ bá búáyé bunɔ́ŋɔ́ a maabé. » ††22 Besana eébi bikime ñaá békéláka aaná, anyía buhúnyí ebú Oténjɔ́ a Waáŋá ñaá kɔ́ɔna e nyuúte nyé muayé *muhémúnyí besana ó binyioyisinyi ; búáŋa anyía : 23 « Éná, ɔ́bɔ́la u oónjú ewú ú tí ñe ményí banɔ́mɔ́ɔ́ kée híite nyifume, yó biéne ɔ́ónó ɔ́nɔ́mɔ́ɔ́ ; †† bɔ́ wuúci lɔ́a nyiinyi anyía *Emanuel*. » Nyiinyi eényi ñe bíhémbúle anyía « Bandómesé áŋa náásɔ́. » ††24 É-makéla Yóseb á háányua e hiiné, u ñá kelaka háye elilé yé ɔ́sɔ́ma yí Oténjɔ́ a Waáŋá ñeé wuúci laákéna ; nyihite uuyé oónyí eényi e úúyé ooki. 25 Ta híáná, u ti ómo wuúci fiananana ɔ́ ɔ́kɔ́hama ekúlú eyí u ñeé biéne ɔ́ónó ɔ́nɔ́mɔ́ɔ́, yó wuúci lɔ́a nyiinyi anyía Yésus.

Bemenyi besana ma bɔ́ fáaya o okonyémi ñŋéné

2 Aaná Yésus ñeé bíbiéne a Bétélehem §, i iisi ci Yuté, e ekúlú eyí Elóot ñaá bá oténjɔ́. E elime eéci, bemenyi besana †† ña ka bɔ́ hátɔ́na náábɔ́ a aháŋá yé nyeháma nyé ɔ́ɔ́ɔ́, bá ñga hámmɔ́kɔ́ná eé Yelúsalem. 2 Bé ñe bú túmé o húle báta baacɔ anyía bé beébe tóŋinyi haála ehé bé meé biéne oténjɔ́ u *Besuif. Yááŋa anyía bá ña bɔ́ lécáka híiyé hinjoti á nómaka náábɔ́ a aháŋá yé nyeháma nyé ɔ́ɔ́ɔ́, buáté ɔ́kɔ́ bá ñga bɔ́ hátɔ́kɔ́na o okoó wuúci leca, anyía bébú wuúci nyemíki. 3 Émakéla Oténjɔ́ *Elóot á lókómá asana eéyé, bú ñe wuúci yébíki, na baacɔ bekime bé *Yelúsalem áya. 4 Aaná u ñɔ́ɔ́ lɔ́ŋɔ́kɔ́ ne beténjinyi *beluli nyiinjie bekime ne *beékúnyí bikotí bá búáyé bunɔ́ŋɔ́. Bá ña bɔ́ fáákɔ́na, mbá ɔ́se náábɔ́ : « Háányé bá á nyémana bé obiéne Mesíi e ? » 5 Báye nááyá : « Bá ña nyemána bé obiéne *Mesíi a Bétélehem, i iisi ci *Yuté, anyía *muhémúnyí besana mɔ Bandómesé a mumɔ́té ñɔ́ ɔ́ɔ́ŋɔ́kɔ́ ɔ́se : 6 “Éná, kuɔ́ŋ Bétélehem, acébé yí Yuté, ɔ́ te ɔ́ bá hebálékabáléka a báléka cí Yuté ikime. E ñɔ́ mé ɔ́ laana esé oténjɔ́ kée bíbiéne nɔ́wɔ́. U káá bá mukendisi buame bú Islayél ††.” »

7 Émakéla Elóot á lókómáká ɔ́táŋa oócí, u ñɔ́ lɔ́ŋéta bemenyi besana a hetɔ́ke, yó beébe bícónyí ɔ́se : « E ekúlú ayé háányé hinjoti é bítóŋinyi náánɔ́ e ? » 8 Émakéla wáá lókómá nyíábɔ́ nyebékáma, u ñe beébe tɔ́ma a Bétélehem, éce ú ma cáŋa o beébe laana ɔ́se : « Áno ɔ́bá, nué bícónyíki ɔ́mbánye ɔ́mbánye asana yé ɔ́nɔ́mɔ́ɔ́ oócí. Ekúlú eyí nú ké nú wuúci bɔ́ŋɔ́, énu ké mi óókísi mbá yaŋɔ́ tɔ́na, yémi súéte o okoó wuúci leca, anyía yémi wuúci nyemíki. »

9-10 Émakéla Elóot á táŋáká aaná, bemenyi besana ñá hátɔ́na, bé ñe súéte. Bá ñá leɔ́tɔ́na hinjoti ahé bá ña bɔ́ lécáka náábɔ́ a aháŋá yé nyeháma nyé ɔ́ɔ́ɔ́. Bá ña bɔ́ bá háye nyitíne nyí bilúŋe o o hílhi leca. Hí ñe túme o beébe kókɔ́ ohónyí, ɔ́ ɔ́kɔ́hama ayé hé ñaá táléméná

‡† Nyiinyi nyí Yésus ñe bíhémbúle anyía : « Indiwé áŋa nyenɔ́hɔ́. » ††† 1.23 Esa 7.14 ††† Esa 8.8, 10 § Bétélehem áŋa bunɔ́ŋɔ́ ebú Oténjɔ́ Táfit ñeé bíbiéne hɔ́á. §† Bá ña bɔ́ bá baacɔ a bá ña bɔ́ bá bébú bísiémúkúnyí, bá aákónákéna tunjoti, bé hulukune ta anyía a Bábilon, ta anyía a bunɔ́ŋɔ́ bɔ́ Béese. §†† Nyiinyi anyé Bandómesé ñe yiinjie Yákɔb, ɔ́nana u Abélaham (Sen 32.28). E elime, nyiinyi eényi a yáaŋa nyiinyi nyí henyénó hikime bí Besuif. Fanáka Mis 5.2.

ɔ ɔmuaná, haála ahé ɔ́nɔmbó ɔ́aá bá. ¹¹ Bemenyi besana nyiofokine eényí eé ciíbe, bá ɔ́a leca na ɔ́nɔmbó ne iinyí Malíi. Bé ɔ́e túméke eɔ́ndu o onyemi ɔ́nɔ. E elime eéci, bé ɔ́e bú kúúnéke bíábó bembalá, bé ɔ́e iinjíékine benyéma eebi : Ne kóolo, na ɔ́ɔɔ, ne *míile*. ¹² E elime eéci, Bandómesé ɔ́e beébe oókísi a alamá anyia bá te hálómna né Elóot. Ééhé bé ɔ́e bú híite ohónyí ú etémbí ɔ́ hálómna aabó a bunɔɔ.

Bá ma cábakanana Yésus e Esíbit

¹³ Émakéla bemenyi besana ábó hóla, *elilé yé ɔ́sómá yí Otéńj a Waáńá ɔ́e bitóńyini ná Yóseb a alamá. Yí ɔ́e wuúci laána yése : « Hatóna, é ténýi súéténe na ɔ́nɔ ne iinyí e *Esíbit. Ké ké limékine h́á ɔ́ ɔ́ɔ́h́ama ayé e ká me ɔ́ laana anyia á ka hálómna. Yáńa anyia *Elóot yó ɔ́ba ɔ́ ɔ́waambaka ohónyí wú ɔ́ɔ́nɔ ɔ́nɔmbó oóci. »

¹⁴ Yóseb nyehatna chatna eényí, u ɔ́e súéténe na ɔ́nɔ ne iinyí nebutúé e Esíbit. ¹⁵ U ɔ́e limékine h́á ɔ́ ɔ́ɔ́h́ama ekúlú eyí Elóot ɔ́e wé, ananyia besana ebi *muhémúnyi besana a mɔ́mɔ́te ɔ́aá cáńa ɔ́ kɔ́naka eé nyíńyini nyí Otéńj a Waáńá é binyioyisikinyi ; u ɔ́a kóona ɔ́e : « E ɔ́a me lóńéta uumi ɔ́nɔ anyia wá h́amá a bunɔɔ bú Esíbit. » †

Otéńj Elóot maá t́ma bicénji ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́nɔ́kɔ banásé

¹⁶ Émakéla *Elóot áa léca anyia bemenyi besana me bú wuúci néńéke, u ɔ́a fáómnúa ne hilóbi. Yaáté asana u ɔ́a t́ma bicénji ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́nɔ́kɔ banásé a banómɔ́c bekime, nyíóndi ɔ́ ɔ́sóó́kɔ a bá ɔ́a bú h́la tuɔɔ túfendí, na a Bételehem na ɔ́ mɔ́nɔ ma maabána ; ɔ́ ɔ́mɔ́endé ú tuɔɔ etú bemenyi besana ɔ́e bú wuúci iinjí. ¹⁷ Aána ɔ́ańa ú *muhémúnyi besana mɔ́ Bandómesé, Sélémi, ɔ́e binyioyisinyi awó u ɔ́a kóona ɔ́e :

¹⁸ « Bá ɔ́a ló́koma nyíónyí h́lúkúne a bunɔɔ bú Alama †† ; na maléla na embéɔ́bɔ́ cé mahana ciéńj. Alásel ɔ́a léla bááyé baána ; u ti ɔ́e léne anyia baacɔ́ ébú wuúci humíkinyi ɔ́témá, anyia baána te abó bá t́na. » ‡

Bá ma hálámánána Yésus e Islayél

¹⁹ Émakéla *Elóot é wé, *elilé yé ɔ́sómá yí Otéńj a Waáńá ɔ́a ka laána Yóseb a alamá e *Esíbit ²⁰ yése : « Hatónána na ɔ́nɔ ne iinyí, beébe hálámánána i iisí ci *Islayél. † Yáńa anyia baacɔ́ a bá ɔ́a bá bábó áambaka ɔ́ɔ́nɔ ɔ́nɔmbó me bú wéékúne. »

²¹ Aána Yóseb ɔ́a hatóna, u ɔ́e súéténe na ɔ́nɔ ne iinyí, u ɔ́e eélue a bunɔɔ bú Islayél. ²² Mbá, ekúlú ayé u ɔ́a ló́koma anyia Alekelawɔs †† ú ɔ́a bá otéńj u iisí ci Yuté, e nyilimíne nyé ciayé síkine Elóot, bulíkíliki ɔ́e wuúci timbie ɔ́ ɔ́ba h́á. Bandómesé ɔ́a t́ńáka nááyá a alamá. Aána Yóseb ɔ́a ɔ́ba i iisí ce Kalilé ; ²³ yó ko

† 2.15 Ose 11.1 †† Báléka a cemɔ́te e kilométa 8 namuaná ne Yelúsalem. Ce ɔ́a bá haála ɔ́ h́mɔ́te a behaála abé baacɔ́ bá Bábilon ɔ́a bú bándáka Besuif éce bé ti ɔ́e bú beébe súétékéne a buólé (fanáka Sel 40.1). ‡ 2.18 Sel 31.15 †† Iisí eéci ɔ́e híite na iisí ce Samalí, na ce Kalilé, ne ci Yuté. †† ɔ́nɔ u Elóot a waáńá. U ɔ́e t́ngínyini ne iisí ci Yuté, na ci Itumée, na ce Samalí o otúme a tuɔɔ túnyise éce Yésus meé bíbíene. Onúséy Elóot Antibas ɔ́e t́ngínyini áa Kalilé.

límekine a báléka ce *Násalet. Aána ɔ́ańa ú *behémúnyi besana bá Bandómesé ɔ́e binyioyisinyi ; bá ɔ́a bú cáńa ɔ́kɔna a asana yí *Mesíi báye : « Bé kéé wuúci lóńéta báye ɔ́nɔ u Násalet. »

Asana yé Sáan Batis

(Mak 1.2-6 ; Luk 3.1-6 ; Sań 1.19-23)

³ Ekúlú eyí Yésus ɔ́a bá wa yá náńa a *Násalet, Sáan Batis ɔ́a h́amá i iisí ce ɔ́sébéá ci Yuté ; u h́ule h́ulikinyi baacɔ́ Ambánye yé Esómá ɔ́e : ² « Ánɔ békákálákéna máánɔ maabé, mbá ɔ́ ɔ́sómá ɔ́kɔlɔ́ eé meéme, anyia Bandómesé a yáńa hoóhi ne otéńgínyini baacɔ́ ! » ³ Sáan áńa waátákána ɔ́kɔ ewú *muhémúnyi besana mɔ́ Bandómesé, *Esayí, ɔ́a kóńáka yááyé asana ɔ́e : « ɔ́kɔ ɔ́e sóbi okelú ɔ́ ɔ́muaná i iisí ce ɔ́sébéá ɔ́e : “Ánɔ tábónáka ohónyí ú Otéńj a Waáńá ; énu nyimíkinyi ciyí ihényí.” ††† »

⁴ Sáan ɔ́a bá waá lánabaka ɔ́laka a bú ɔ́a bá bunuákánɔ na behɔ́ca bé enyama acé bú ɔ́kɔ lóńɔ anyia samó ; u bísúńéke kandá ce ɔ́kɔfa a ɔ́séńá. U ɔ́a bá waá nyíáka na betandá na buýó abó u ɔ́a bá u h́ule ɔ́ bńgóna. ⁵ Aána baacɔ́ ne bé Yelúsalem, ne bé iisí ci Yuté ikime, ne biliminyi bé baacɔ́ bikime a bá bńńa hoóhi ne nuúci nú Sulutéń ɔ́a bú bá bábó fáakna ná Sáan. ⁶ Bá ɔ́a bú bá bábó békó́tɔ́kɔ maabó maabé e ekatékate ce baacɔ́ ; Sáan beébe ootokine e Sulutéń noómi.

⁷ Ayé Sáan ɔ́a bá wá léca anyia na *Bafalisiéń na *Basatusiéń beéńj ɔ́a bú fáaya nááyá anyia wé beébe ootókine, u ɔ́e túme o beébe laana ɔ́e : « Banó, baána bá ehénye eebe †††, aányé ú ɔ́a banó eékúnyi ɔ́cabena nyekála nyé Bandómesé a nyé ɔ́a fáakna e ? Té cáńa yanó'o ! ⁸ Mbá ánɔ caná kelaka besana e bí ɔ́e tóńyini anyia nú ma nó békákálákéna maanó maabé, nuó sóm-ba t́na ɔ́kɔlɔ́ eé meéme. ⁹ Nuti bikétíki anyia nua nńńa nu ɔ́kɔna hú anyia : “Abélaham ɔ́a ciasó sókónɔ.” Aá taaká e ɔ́a mé banó laana esé Bandómesé áńa wu oćenjisi andányé eece baána bá *Abélaham ! ¹⁰ Aám-báya eeci, bá yáńa hoóhi ne okuusiki maaté, hé a bekańa na hekɔkɔ ; ɔ́kɔté bukime a bú te ɔ́a háa bembánye bé betámá, bé kéé buúbu kuusi, bó buúbu lulíki.

¹¹ Yanó, e ɔ́a mé banó óótine ne menyífé, bú tóńgínyini anyia nú ma nó békákálákéna maanó maabé ; mbá ɔ́kɔ awó á me h́la a makénda kokóokó eémi e elime. Wuúci, u káá banó ootokine ne *Efúúménénú yí Elilé ne oocó ; e te ɔ́a mé nyemána ooci a wáńa wu o wuúci ɔ́mɔ́kɔ bekandéna a akóló. ¹² Wáńa ne bufumíne ɔ́ ɔ́kɔ anyia wá yaálónáka na beandá ne inené. U káá bándáka inené, yó hákéna á ɔ́la ; mbá yó lulíki beandá o oocó ewú ú ti kéé nyíme. »

Nyibíótine nyí Yésus

(Mak 1.9-11 ; Luk 3.21-22 ; Sań 1.29-34)

¹³ Aána Yésus ɔ́a hátóna a *Kalilé, yó kóńáka eé nuúci nú Sulutéń anyia Sáan é wuúci ootíne. ¹⁴ Sáan ɔ́e

††† 3.3 Esa 40.3 ††† Besuif ɔ́a bú bá bébú híitéke ehénye háye bibékénú bé enyama ɔ́ h́la.

bísúnjúnyíki, mbá ɔse né Yésus : « Yanjú, yámé nyemána wu ɔfaaya nɔ́wɔ anyía óo mi ootine ; mbá anyána kuɔ́ɔ́ ɔ́ mɔ́ kɔ́w fáaya nááme o okobíótine e ? »¹⁵ Mbá Yésus ɔse nááyá : « Nyeána bú á békéláka aámbáya aáná, anyía tú ɔ́ nyémána onyíoyísíkinyi besana háye Bandómesé ɔ́ ɔ́ nááyá. » Sáan ɔ́ báka lúmitine.¹⁶ Hú ayé u ɔ́ yóótine Yésus, Yésus ɔ́ háma e menyífé ; a yaáté ekúlú eéyé, ɔ́muaná ɔ́ ɔ́e bíhúúné. Nyeleca eényí Elilé yé Bandómesé á sɔ́náká nááyá i ihúnyínyi ci hibúbé.¹⁷ Okelú ɔ́ náá lókómána ú húlúkúne ɔ́ ɔ́muaná, ú kɔ́ɔ́naka ɔ́se : « Ooci áɔ́a uumi ɔ́ɔ́n ɔ́ ɔ́témá, ya méɔ́a ne obiléne weéɔ́ɔ́ nááyá. » †

Musóména ma kókónáká Yésus

(Mak 1.12-13 ; Luk 4.1-13)

4 E elime eéci, *Efúúménénu yí Elilé ɔ́ ɔ́bána Yésus i iisí ce ɔ́sébéá anyía Musóména é wuúci kɔ́kónáká.² Émakéla wéé límekíne mɔ́sésé etíne éfendí, u te nyía ta bɔ́kɔ́, ecaná ɔ́ ɔ́e wuúci nuakéna.³ Mɔ́kɔ́kɔ́na baaco ɔ́ fáaya aáyá a maabána, mbá ɔ́se nááyá : « Mbókɔ́ ase ɔ́ ɔ́na ɔ́ɔ́n u Bandómesé, laána andányé eece cá bécánáká biléti. »

⁴ Mbá Yésus ɔ́se : « ɔ́ɔ́ɔ́ ti ɔ́e líhe hú na benyéma bé ɔ́nyía bíibi ne bíibi, mbá u ɔ́e líhe tóna ne mehúnyi mekime a má ɔ́ háma e nyuúte nyé Bandómesé. » ††

⁵ Ekúlú eéyé, Musóména ɔ́e wuúci súeténe eé Yelúsalem, efúúménénu yé báléka ; u ɔ́e wuúci béétisi ɔ́ ɔ́kaka ú *Ciibe ce Bandómesé,⁶ mbá ɔ́se nááyá : « Mbókɔ́ ase ɔ́ ɔ́na ɔ́ɔ́n u Bandómesé, cimé ɔ́ ɔ́mesé, anyía Ciɔ́ɔ́ɔ́ ce Bandómesé ɔ́ kɔ́ɔ́na cése : “Bandómesé kéé yíinjíékíne bíáyé *bililé bé masóma makénda a yɔ́wɔ́ asana, bés kuɔ́ɔ́ bétúáhákéna a cáábɔ́ aabá anyía úwu ɔ́kɔ́lɔ́ ti kúféténe a nyendányé.” ‡ »⁷ Mbá Yésus ɔ́se : « Ciɔ́ɔ́ɔ́ ce Bandómesé ɔ́ kɔ́ɔ́na tóna cése : “Ate kɔ́kónáká Otéɔ́ a Waáɔ́ɔ́, ciwɔ́ Bandómesé.” ‡† »

⁸ Musóména ɔ́e túné wuúci súeténe a acahacaha yé nɔ́kɔ́ndɔ́ ɔ́ ɔ́muaná ; u ɔ́e wuúci tóɔ́ɔ́nyí na mɔ́kɔ́ɔ́ mekime ma ɔ́mesé, na núábɔ́ nɔ́heka nukime.⁹ Mbá ɔ́se nááyá : « I ɔ́e mí o wiinjíékíne benyéma eébi bikime, mbókɔ́ o ɔ́so mi túmíne eɔ́ndu o o mi nyemi. »¹⁰ Mbá Yésus ɔ́se : « Hatóna eémi eé buúse, *Sáatan, anyía Ciɔ́ɔ́ɔ́ ce Bandómesé ɔ́ kɔ́ɔ́na cése : “Nyémíki Otéɔ́ a Waáɔ́ɔ́, ciwɔ́ Bandómesé, mbá é wuúci nyiɔ́ke-na buólí hú wááyá bímuócí.” ‡† »

¹¹ Musóména ɔ́e wuúci nyeána. Bililé bé masóma bé Bandómesé nyefaakɔ́na eényí a maabána me Yésus o o wuúci sókóbi.

Nyítúme nyí buólí bú Yésus

(Mak 1.14-15 ; Luk 4.14-15)

¹² Émakéla Yésus á lókómá anyía bá ma háténa Sáan, bó wuúci háya eé ciibe ce ecaná, u ɔ́e hálómóna a *Kalilé.¹³ U ti ómó ko límine a *Násalet, mbá u ɔ́e límekíne a Kabelnawum ‡†, báléka a cemɔ́tá a asálá yé nuɔ́mɔ́ nɔ́ Kalilé i iisí ce na Sabulɔ́ na ce Nafetali.

† Ketinyi ne Maɔ́ 2.7, na Esa 42.1. †† 4.4 Tet 8.3 ‡ 4.6 Maɔ́ 91.11-12 ‡† 4.7 Tet 6.16 ‡† 4.10 Tet 6.13 ‡†† Báléka a ce ɔ́e náá bá namuaná ce aháná yé nyeháma nyé ɔ́ɔ́ ce Násalet.

‡‡‡¹⁴ Bú ɔ́e békéláka aáná anyía mehúnyi eeme me *muhémúnyi besana *Esayí é bínyíoyísinyi :¹⁵ « Iisí ce Sabulɔ́, iisí ce Nafetali, a aháná yé nuɔ́mɔ́ e ecinyíe caányé ce Sulutén, Kalilé ce baaco bá mɔ́kɔ́ɔ́ me etém-bí ;¹⁶ bunɔ́ɔ́ bɔ́ baaco a bá ɔ́ bɔ́ bá bábú líhéke i ibíne noómi káá lécaka yaandándá yí eese. Aáná eese káá nɔ́makéna baaco eébe a bá ɔ́ bɔ́ bá i ibíne noómi ce bunɔ́ɔ́ bú biwéewé. »¹⁷ E ekúlú eéyé Yésus ɔ́e tume o húle hulinyi baaco Ambánye yé Esóma, u kɔ́ɔ́naka ɔ́se : « Ánɔ́ békákálákéna máánɔ́ maabé, mbá nɔ́ sómba ɔ́kɔ́lɔ́ eé meéme, anyía Bandómesé a yáanɔ́ hoóhi ne otéɔ́ɔ́nyí baaco ! »

Yésus mɔ́ lóɔ́tá belumbelumbe bényise

(Mak 1.16-20 ; Luk 5.1-11)

¹⁸ Búmɔ́tá buósé, Yésus ɔ́e bá a asálá yé nuɔ́mɔ́ nɔ́ *Kalilé. U ɔ́e léca benyínyí béfendí : Ne Símon awó bá ɔ́e lóá nyínyí anyía Bíel, ne onyínyí *Andelé ; bábú áa-hakéna mɔ́hótɔ́ aá nuɔ́mɔ́ noómi, anyía bá ɔ́ bɔ́ bá belumbelumbe.¹⁹ Mbá ɔ́se náábɔ́ : « Ánɔ́ me látákéna, mbá é ká mé banɔ́ céɔ́siki be-mi-súéne baaco. »²⁰ Hí a yaáté ekúlú, bá ɔ́e béyúátáka ɔ́béyúátáka máábɔ́ mɔ́hótɔ́, bé ɔ́e wuúci látákéna.²¹ U ɔ́e ɔ́bététa ne buúse, yó túné leca nyémɔ́tá nyínyí : Na Sáak na Sáan, baáná bé Sebeté ; beébe a yáábɔ́ ɔ́kɔ́kɔ́ noómi na ciábɔ́ síkíne, bábú tábónáká máábɔ́ mɔ́hótɔ́. Yésus ɔ́e beébe lóɔ́tá.²² Hí a yaáté ekúlú, bífendí bé baaco eébe ɔ́e béyúátáká na yáábɔ́ ɔ́kɔ́kɔ́ na ciábɔ́ síkíne, nyelátákéna Yésus eényí.²³ Yésus ɔ́e bá u húle á kándaka i iisí ce Kalilé ikime ; wé éékúnyíki a *bendaɔ́a bé ɔ́bécókóléna bí *Besuif bí iisí ikime eéci, u hulikinyi baaco Ambánye yé Esóma yí *Butéɔ́ bɔ́ ɔ́muaná, we ééɔ́nyísíki tóna baaco ne cíbú ekɔ́ɔ́ ikime na bíábɔ́ beféké bikime.

²⁴ Bá ɔ́e bá bé yóómísíki nyíáyé nyínyí a bunɔ́ɔ́ bukime bú Silíi ‡†, bé wuúci hélékénine na baaco bekime a bá ɔ́ bɔ́ kɔ́ɔ́ anamánámá cá ekɔ́ɔ́ ikime, ne eebe abá beebé bí bililé ɔ́e bá bíe yébi, ta bɔ́kɔ́ɔ́ nyíli, ta besákála. Yésus beébe eéɔ́nyísíki bekime.

²⁵ Bitúte bé baaco ɔ́mbana weéɔ́ɔ́ ɔ́e bá bíe wuúci látáka ; bí húlúkúne na a Kalilé, ne i iisí ce Tekabólo ‡††, ne eé Yelúsalem, ne eé Yuté, ne i iisí ce ecinyíe caányé ci nuúci nú Sulutén.

Yésus ɔ́e yeékúnyí baaco a nɔ́kɔ́ndɔ́ ɔ́ ɔ́muaná

(Mak 3.3-13 ; 6.20-49)

5 Émakéla Yésus á léca baaco eébe, u ɔ́e báátáka a nɔ́kɔ́ndɔ́ ɔ́ ɔ́muaná. U ɔ́e límine ɔ́ ɔ́mesé o o beébe éékúnyí, aáná bááyé *baákónéna ɔ́e bú bíséɔ́liti ne wuúci.² U ɔ́e tume oweékúnyí baaco :

³ « ɔ́muanánye ná baaco abá Bandómesé ɔ́e beébe háména ɔ́ ɔ́témá, anyía *Butéɔ́ bɔ́ ɔ́muaná ána búábɔ́.

⁴ ɔ́muanánye ná baaco a bá ɔ́ bɔ́ léla aámbáya, anyía Bandómesé kéé beébe hélúmúkúnyí etémá a tɔ́ɔ́na.

‡‡‡ Tɔ́ɔ́ɔ́nɔ́ tífendí a tɔ́ɔ́ɔ́nɔ́ tú Islayél ; tú ɔ́e bá hoóhi na nuɔ́mɔ́ nɔ́ Kalilé. § Esa 8.23 ; 9.1 ‡† Iisí ce Silíi ɔ́e bá namuaná ce Kalilé. ‡†† Éce anyía « Báléka cíhátá. » Cé ɔ́e bá a aháná bulɔ́lɔ́ yé nuɔ́mɔ́ nɔ́ Kalilé, a aháná yé nyeháma nyé ɔ́ɔ́.

⁵ Bɔmbánye ná baaco a bá b́ña na etémá isiotóto, anyía Bandómesé kéé beébe iínjé ɔmesé ewú u ɲéé beébe bétánéna.

⁶ Bɔmbánye ná baaco ebé olíhe háye Bandómesé ɲa yáamba ɲéé beébe háména ɔ etémá noómi buénj, anyía Bandómesé kéé beébe iínjékíne makénda ma ɔkelaka aaná.

⁷ Bɔmbánye ná baaco a bá ɲa b́ bécáma ɔsɔ́kɔ́ ma-hana, anyía Bandómesé kéé beébe bécámáka mahana t́na.

⁸ Bɔmbánye ná baaco a bá b́ña na etémá ofúúménénu, anyía bá ká b́ lécaka Bandómesé.

⁹ Bɔmbánye ná baaco a bá ɲa b́ áamba ɔháya mbu-umu aabɔ a maabána, anyía Bandómesé kéé beébe ĺa nyiínny anyía bááyé baaná.

¹⁰ Bɔmbánye ná baaco ebé bé ɲe t́késeke anyía bá ɲa b́ kela besana abé Bandómesé ɲéé léne ; Buténj b́ ɔmuaná ána búábɔ.

¹¹ Énu menyí anyía nua nóɲa na ɔmbánye ekúlú ayé baaco ɲa b́ banɔ́ ɔ́mbóna, bá banɔ́ t́késeke, bá banɔ́ kɔɔnakena anamánamá cá beebé b́ besana ekime anyía nu ɲa nó me ĺkóména. ¹² Énu bílénéke buénj, nu bínéke, anyía Bandómesé káá banɔ́ námaka buénj ɔ ɔmuaná. Yááɲa anyía'ó, híáná bé ɲe t́késeke t́na *behémúnyí besana bá Bandómesé a bá ɲa b́ cáɲa ɔ bá eé buúse na banɔ́. »

Baákónéna a b́ña makélé ma ɔmesé, beébe t́na eese yé ɔmesé

(Mak 9.50 ; 4.21 ; Luk 14.34-35 ; 8.16 ; 18.33)

¹³ « Banɔ́, nua nóɲa makélé ma ɔmesé ooci ; † mbá mbókɔ makélé ɲá ślá, mé ti soómo, anyána bááɲa bá ɔ háná meéme soomisiki e ? Me ti ɲé t́né ɔ yɔ́ɔɔ ɔkeléna a b́kɔ ; bé ɲéé meéme oombóko, baaco bó meéme nɔɔkɔkɔna.

¹⁴ Banɔ́, nua nóɲa eese yé ɔmesé. Báléka a ćéɲa efaléfákánɔ́ a nɔkɔndɔ ɔ ɔmuaná te a bá ce ɔbénámbe.

¹⁵ Bá náɲa bá te á cia *lámbe anyía bé cíci húé a alɔɲgá noómi. Mbá bá ɲaá cia lámbe anyía bé cíci háya a búáyé ɔtáléná, anyía baaco bekime a bá b́ña eé cíibe ábɔ b́lécákɔkɔna. ¹⁶ Híáná nyiánɔ́ nyebékéléna á nyemána nyé ɔɔmaka eé buúse b́ baaco, ananyía bábɔ lécáka ɔmbánye abɔ́ nú ɲa nó ḱela, mbá bé búle iínjie cianɔ́ Síkíne ce ɔmuaná nuúmi. »

Yésus ɲéé hambuline baaco bikotí

¹⁷ « Nuti bíkétiki a bíánɔ́ beɛtɔ́ anyía e ɲaá me faáya ɔ ɔmesé ooci ɔ ɔkɔ́ɔwááɲiaka ne *bikotí bí *Moyís ne eékúnyí cé *behémúnyí besana bá Bandómesé. † Eé'ee, mbá e ɲaá me faáya o okoó bíbi cíbúníne baaco ɔmbánye ɔmbánye. ¹⁸ E ɲaá me banɔ́ laana aá taaká anyía cíɔ́ɲé émté ci bikotí tí ké bínyímísi, ta henyémányémá, ekúlú ekime ayé na ɔmesé na eɲóló-muaná káá bámbókóna, ɔ ɔkɔ́ɔháma a nyemana nyé benyéma bikime. ¹⁹ Yaáté asana, ɔkɔ́ okime ewú é ḱine

† Bú ɲe bíhébule anyía : Banɔ́, nua nóɲa eese a bábɔ nyemana otóɲnyí baaco bá ɔmesé ooci nyibíinjie a nyebékéléna a nyembánye. †† Bí ɲe bíhébúle anyía : Nyelata nyé Buáyá ekimekime.

ɔláténa hikotíkótí e bikotí, mbá u eékúnyíki t́na ɔsɔ́kɔ́ okine ɔláténa káá bá heɔɔɔɔ ɔ ɔmbana ú baaco abá Bandómesé ɲe t́ɲnyí. Mbá ɔkɔ́ ewú é lumitine ɔláténa hikotíkótí e bikotí, mbá u eékúnyíki ɔsɔ́kɔ́ o híihi láténa káá bá yaandándá yé ɔkɔ́ ɔ ɔmbana ú baaco abá Bandómesé ɲe t́ɲnyí. ²⁰ Yááɲa anyía e ɲaá me banɔ́ láana esé : Mbókɔ nu ti ɲé nú bíinjie ɔ ɔláténa besana abé Bandómesé ɲéé léne anyía bá látákéna ɔ ɔhɔla ne *beékúnyí bikotí na *Bafalísíɲ, nu te anɔ́ bá bá ɔbámókóna ɔ ɔmbana ú baaco abá Bandómesé ɲe t́ɲnyí.

²¹ Nu ɲa nó ĺkómáká háye bá ɲaá láákéna cífísú śkónɔ́ báye : “Ate ɔ́ɔɔ ɔkɔ́ ; bá ɲa nyemána bé okélísiki ɔkɔ́ okime awɔ́ ɔ́ yɔ́ɔɔ śkɔ́.” ²² Mbá ɲaɲɔ́, e ɲaá me banɔ́ laana esé : Bé kéé kélísiki ɔkɔ́ okime ewú ó lóbísíkinyí uuyé onyíinyí ; okime awɔ́ ɔ́ yɔ́ɔɔmbóna uuyé onyíinyí anyía yaála yé b́kɔ †, bé kéé wuúci kélísiki eé buúse bú Hitúlé a híáɲá. ɔkɔ́ okime ewú é wuúci ɔ́mbóna anyía enyama ce b́kɔ, bé kéé wuúci aahena a nɔɔfia nú oocó. ²³ Éhé mbókɔ ɔ ɲɔ́ ɔɔba o okonyémi Bandómesé ne nyiínjie e nyiluli nyiínjie, mbá á bétáá ɔ́ɔɔ ɔ́ etémá anyía ɔ́ɔɔnyia áɲa ne nyiíté na kuɔɲɔ́, ²⁴ cáɲa nyéána nyíɔ́ɔ nyiínjie aáhá eé buúse bú nyiluli nyiínjie, ká ká ĺkómána na ɔ́ɔɔnyia. E elime eéci, á ka hálbómána o okonyémi Bandómesé na nyíɔ́ɔ nyiínjie.

²⁵ Mbókɔ ɔkɔ́ ɲa yáamba ɔ kuɔɲɔ́ śmána né mukélísi besana, ekúlú eyí nú ɲe nú súéte ne wuúci h́á, aambáka ohónyí okime anyía nuánɔ́ ĺkómána ne wuúci o ohónyí anyía wáɲa wu ɔ kuɔɲɔ́ t́úé né mukélísi besana, mukélísi besana ý kuɔɲɔ́ t́ma né mutéɲnyí cíibe ce ecaná, mutéɲnyí eémú ý kuɔɲɔ́ óofinyí eé cíibe ce ecaná. ²⁶ E ɲe mé ɔ laana aá taaká anyía ɔ te ḱɔ́ háma aáhá ta buúse, kuɔɲɔ́ t́ka na ɔmana ɔtua buúɔ́ buhíne bukimekime. »

ɔkanda tusɔ́mɔ

(Mat 18.8-9 ; Mak 9.47-48)

²⁷ « Nu ɲa nó ĺkómáká háye bá ɲaá kɔ́naka báye : “Ate kandáka tusɔ́mɔ.” ²⁸ Mbá ɲaɲɔ́, e ɲaá me banɔ́ láana esé : ɔkɔ́ okime awɔ́ á léca oónjú, oónjú oócí wuúci hámbókóna ɔ etémá, wa yáɲa ɔkandákánɔ́ heɔɔmɔ e úúyé etémá noómi ne oónjú oócí. ²⁹ Mbókɔ a asana na nyíɔ́ɔ nyíse ɔ naɲa oó kífétékéne o olumitinine, nyiínnyí tasá, é nyiínnyí oombóko haaca na kuɔɲɔ́. Yááɲa ambánye nɔ́ɔɔ anyía búɔ́ɔ ɔbláɲá b́ ceɛtɔ́ é nyíme ɔ ɔhɔla anyía b́ ýɔ́ waahéna kuɔɲɔ́ okimekime a nɔɔfia nú oocó. ³⁰ Mbókɔ a asana ne úúwu ɔkɔ́ ú manómɔ ɔ naɲa oó kífétékéne o olumitinine, wuúci śmbá, é wuúci oombóko haaca na kuɔɲɔ́. Yááɲa ambánye nɔ́ɔɔ anyía búɔ́ɔ ɔbláɲá b́ ceɛtɔ́ búmɔtɔ́ é nyímé na anyía ɔ́ ɔɔba kuɔɲɔ́ okimekime a nɔɔfia nú oocó.

³¹ Nu ɲa nó ĺkómáká t́na háye bá ɲaá kɔ́naka báye : “ɔ́ɔmɔ́ okime ewú é ḱine uuyé oónyí ɲá nyemána wu o wuúci iínjie nufule nó ɔwáálóna nyetónɔ́.” ³² Mbá ɲaɲɔ́, e ɲa mé banɔ́ laana esé : ɔ́ɔmɔ́ é ḱine oónyí

† Nyh 20.13 ; Tet 5.17 †† A.N.B., « yaála yé b́kɔ » ɲaá bá yaandándá yé ɔsɔ́kɔ́ ɔ ɔkɔ́ ooci ewú u ti ɲé híite ekúlú na

yiíy anyía u te ómó kanda hesom, u ñaá tóma oónyí oóci c ckandaka tusom. Mbá, mbók kónomó á báté-na oónjú awó kónme me kine, ú ma kandaka tóna hesom.

³³ Nu ña nó lókómáká tóna háye bá ña láákéna babaabá báye : “Ate súáténa nyiíny nyé Bandómesé etémbí ne etémbí mbá, nyiýísíkíny besana bikime abé c ñc bétána eé buúse bú Oténí a Waáña anyía c ñc keláka.” ^{†34} Mbá ña, ε ña mé banó laana esé : Ate súáténa buúse bukime, te eé nyiíny nyé Omuaná, wáña kóná nó Bandómesé ; ³⁵ te eé nyiíny nyé omesé, wáña botáléná bó akól bó Bandómesé ; te eé nyiíny nyé Yelúsalem, ceáña báléka ci Oténí a Waáña. ³⁶ Ate súáténa ta ców a aat, yááña anyía c te ó bá wu ckela anyía núfól nuhúnyí nó aat, ta hú númóte, á halómóna nufólundúé ta anyía nufítí. ³⁷ Mbá ekúlú ekime ayé c ñc táña, ciow “Ée” á bámókóna “Ée” ; ciow “Eé’eé” á bámókóna “Eé’eé”. Besana bí etémbí abé c ñc láténa ñeé húle ná Sátan. ^{††}

³⁸ Nu ña nó lókómáká háye bá ñaá kónáka anyía : “Ó tasá sókó nyiíse, bó kuñc tasá tóna nyiíse ; ó bñá sókó nyiíny, bó kuñc bñá tóna nyiíny.” ^{†39} Mbá ña, ε ña mé banó láana esé : Nuti bífúné ckck awó á banó kela asana a yaabé. Ckck ó yó waáténa cbélé a nyetáma, nyéána wó yó cwaáténa tóna cbélé e eenyí a nyémóte. ⁴⁰ Mbók ckck ñc yó sóména anyía wó hc yów aháná namuaná, wuúci nyéánéna tóna búw bólaka bú nyiike. ⁴¹ Ckck ó yó weékíny ckandaka kilométa émoté, lumítine ckanda te kilométa ífendí ckck ne wuúci. ^{††42} Ckck ó yó ckéna ckck, wuúci íñjé ; wó yó batá ckck bú o wuúci foli, eti wuúci oómóko.

⁴³ Nu ña nó lókómáká háye bá ñaá kónáka anyía : “Lénéke ciow sókó mbá, e liñékine muow muliñe.” ^{††44} Mbá ña, ε ña mé banó láana esé : Énu lénéke tóna báán belíñe, [ánc sayábákéna baac a bá ña bó banó íñje iñje ; ánc keláka cbmbánye a baac a bá ña bó banó líñe ;] ánc bécókólékéna Bandómesé a asana yé baac a bá ña bó banó tékese, anyía wé beébe boosiki. ⁴⁵ Aáná nu ká nó bámókónéna baáná bá cianó Síkiné ce Omuaná. Wuúci u ñe númisinyi baac bekime úyúé ccc, na a banána na a bembánye bé baac ; u neesikiny tóna cbólá a baac bekime : Ta betálémánánó bé baac, te eebe a bá te ábó bá batálémánánó. ⁴⁶ Yááña anyía mbók nu ñe nú léne hú baac a bá ña bó banó léne, benamá béyaaté nu ña nó tata e ? Te *betúé etéési ña bó kéla híáná. ⁴⁷ Mbók nu ñe nú téní hú báán benyiínyí, aaté e yekenyí nu ña nó kela e ? Te be-ti-menyí Bandómesé ña bó kela híáná. ^{††48} Ánc bámókónéna aná téka na hekoma, háye cianó Síkiné ce Omuaná áña téka na hekoma. »

6 « Énu bíkékenyíki anyía buólí abó nu ña nó nyíck Bandómesé te bámókónéna háye obitónjinyi e eése

Bandómesé ; Bandómesé yó wuúci lmkck. †† Nyh 20.14 ; Tet 5.18 ††† 5.31 Tet 24.1 † Lef 19.12 ; Emb 30.2 †† Alókóma áña anamá éfendí : Na « Sátan » (ta anyía « aabé yé ckck »), na « ckck » . † Nyh 21.24 ; Lef 24.20 ; Tet 19.21 †† Ne bicénji na ambala yí Lóom ña bó bá na makénda ma ckateakena Besuif c cbétúáhákéna maabó malamó. †† 5.43 Lef 19.18 ††† Cícké cémóte cé buáyá áña ne « betúé etéési ».

cá baac. ^{†††} Mbók aáná yááña, cianó Síkiné ce Omuaná te ká banó námaka.

² Ekúlú eyí o ñoó wiíñje ckckáska ckck o o wuúci cóléta, ate cáña súbéke hikóló i iñetí ce baac bá tcbémbe tífendí anyía baac bekime é menyí. Bá náña bábó kéla aáná na a *bendaña bé cbécókóléna bí *Besuif noómi ne i ihényí anyía baac é beébe íñjékine nuúmi. E ña mé banó láana aá taaká esé, bíábó benamá eébi bé ñe bú híite aáná. ³ Mbá kuñc, ekúlú ekime eyí o ñoó wiíñje basókáska benyéma, úuwe ckck ú meényi te ómó nyémana wú omenyi ckck abó ckck ú manóme á kela. ⁵⁴ Aáná nyíw nyiíñje káá bá a nyenamba noómi ; ciow Síkiné yó kuñc námaka, anyía u ña leca aaté c ñc kela a nyenamba noómi. »

A asana na cbécókóléna

⁵ « Ekúlú ekime ayé nu ña nó bécókóléna, ckck hcáka baac bá tcbémbe tífendí, beébe bá ña bóbú lénéke cbécókóléna Bandómesé endánaka na a *bendaña bé cbécókóléna bí *Besuif na a maabána me ihényí anyía baac é beébe lecáka. E ña mé banó láana aá taaká anyía bíábó benamá eébi bé ñe bú híite aáná. ⁶ Mbá ekúlú ekime ayé kuñc c ñc waamba cbécókóléna Bandómesé, oofíne oówo e ekéti yí ciibe yé cfianaka, simíne ehényi ; mbá á bécókólékéna ciow Síkiné aá haála eéhe a hááña a nyenamba noómi. Aáná wuúci u kó yó namaka, anyía u ña leca aaté c ñc kela a nyenamba noómi.

⁷ Ekúlú ekime ayé nú ña nó bécókóléna Bandómesé, ckck hcáka ckckónéna mehúnyí meéñí a má te ñc yóck, i iñetí ecí be-ti-menyí Bandómesé ña bábó kéla. Bé ñe bú bíkéti anyía ckckckck mehúnyí meéñí, eé wuúci Bandómesé ña békáma úúbú cbécókóléna. ⁸ Nuti beébe ketíkinyinyi ; yááña anyía, cianó Síkiné a yááña o omenyi aaté yé ñaá banó béámbéna éce nú ti ñe nú wuúci batá ta ckck. ⁹ Aana nuánó nyemána nú o búle bécókóléna Bandómesé :

Ciasó Síkiné ce Omuaná,
nyíw nyiínyí á bá nyifúúménénú ;

¹⁰ búwck Buténí á faáya,
besana ebí o ñoó léne á békéláka aaha c omesé háye c Omuaná.

¹¹ Basó íñjé hénánc benyéma bé cnyíá a bé á basó nyemána.

¹² Basó nyeanénéna máásó maabé, háye basó bémuátá tu ña tuasó nyéánakenéna tóna baac a bá ña bó basó kela ckckbé.

¹³ Eti lumítine anyía tuásó kuakóna a ckckétánána noómi, mbá ó basó hanónáka ná aabé yé ckck. ^{††} Yááña anyía ne buténí, na makénda, ne eese béáña bíwck bikúlú bikime.

Híáná yááña.

¹⁴ Yááña anyía’o, mbók nu ña nó nyéánéna ckckckck maabé amá bá ña bó banó kéla, cianó Síkiné ce

††† E buólí eébu, bá ña fana besana háye ne obikílie cnyíá, na cbécókóléna, na ckckckck basókáska. † Bú ñe bíhémbule anyía : Óo wiíñje ckck ckck, eti bíkétinyi ta ckck buúse bukime. †† Ta anyía « ná ckckbé ».

Ɖmuaná káá banó nyéánakenena tóna máánó maabé.
¹⁵ Mbá, mbókó banó nu te ñá nó nyéánenenena bɔsɔ́kó,
 cianó Síkiné ce Ɖmuaná te káá banó nyéánenenena tóna. »

A asana ne obíkíllie ɔnyíá

¹⁶ « Ekúlú ekime eyí nú ñe nú bíkíllie ɔnyíá, nuti sulúbúéke i ñetí ce baaco bá tɔbémbɛ tífendí ; bé ñe bú súñe meése anyía bébú tónǵínyi bɔmbánye baaco anyía bé me bú bíkíllie ɔnyíá. Aá taaká ε ña mé banó laana anyía bíábɔ benamá eébi bé ñe bú hiíte aáná.
¹⁷ Mbá kuɔɔ́, ekúlú ekime eyí o ñoó bíkíllie ɔnyíá, bésúáka buúse, mbá e bífééfiki ɔɔɔɔ́ yí enumbé ;
¹⁸ anyía mbá eti tónǵínyi baaco anyía ó moó bíkíllie ɔnyíá. Aáná o kóó tónǵínyi hú ná ciɔɔ́ Síkiné a wáña a nyenamba noómi ; wuúci u kó yóɔ́ namaka, anyía u ña leca aáté ɔ ñɔ́ kela a nyenamba noómi. »

Taaká ce bɔnóme bɔ Ɖmuaná (Luk 12.33-34)

¹⁹ « Nɔte bátéákéna búánó bɔnóme aaha ɔ ɔmesé ooci, haála ehé ne tufike na nyenyíá áña bí o buúbu cañgena ; ta anyía haála ehé beébi á bóna bá ɔkataka ciibe, bó buúbu eébéke. ²⁰ Ánc bátéákéna yáaña búánó bɔnóme a Bunɔɔ́ bɔ Ɖmuaná, haála ehé te tufike, ta nyenyíá te a bá bí o buúbu cañgena, te beébi te abó bá bá ɔkataka ciibe, bó buúbu eébéke. ²¹ Yáaña anyía aá haála ahá búóɔɔ́ bɔnóme áña, hí a h́á tóna úúwe ɔtémá áña. »

Eese yé ceétó (Luk 11.34-36)

²² « Eése áña háye *lamba ce ceétó ; ekúlú ekime ayé ɔ́ɔ́ɔ́w eése áña ambánye, ciɔɔ́w ceétó ikime áña e eese noómi. ²³ Mbá, mbókó ɔ́ɔ́ɔ́w eése te á bá ambánye, ciɔɔ́w ceétó ikime áña i ibíne noómi. Mbókó aná eese a yáaña ńɔ́ɔ́w áña ibíne, ibíne eéci kée fítene fíí ɔ ɔhɔla. »

Nɔte aákákéna ta bɔkɔ (Luk 16.13)

²⁴ « Ta munyicɔɔ́ mumbóte te á bá mu ɔnyicɔkɔna síkiné cí buólí ífendí, anyía keyé u ké búle é léne eeci, u léneke ecinyíé ɔ ɔhɔla ; ta anyía keyé u ké búle á bábéna síkiné eeci, u lókmákéna ecinyíé. Nu te anó bá nú ɔhákéne bɔkɔ búmbóte na Bandómesé na bɔnóme bɔ ɔmesé ooci. ²⁵ Yaáté asana ε ña mé banó láana anyía nɔte b́éákákéna a asana na benyéma bé ɔnyíá anyía núénú líhéke, mbá ta a asana na belaña abé nu ña nó lánabaka. Yanó ese, olíhe ña h́la benyéma bé ɔnyíá, ceétó hɔlaka belaña e ? ²⁶ Ánc lecáka bɔmbánye tunonyí ; tú te ñɔ́ yóɔ́ɔ́ benyéma, tú ti bílbi sáña, aáná tú te a bá ta na afená, ta na tóla. Mbá ta híáná, cianó Síkiné ce Ɖmuaná ñeé tuútu túke. Énu menyí anyía nú ña nó h́la buénjí tunonyí. ²⁷ Aá banó eebe, aányé wáña wu osolinyi ta buúsé búmbóte e úúyé olíhe ɔ b́éákákéna awó ú ña b́éákákéna e ? ²⁸ Mbá anyíaté nú ña nó b́éákákéna aná a asana na belaña bé ɔlanabaka e ? Ánc lecáka bɔm-

bánye besama bí bihuti bé betúaló : Bé te ñɔ́ nyic buólí, bé te tábóna belaña. ²⁹ Ta híáná, ε ña mé banó láana anyía te Oténjí Sálɔmɔn a nɔheka nó búáyé bɔnóme noómi te ɔmɔ́ bá na nyenamá nyé bembánye bé belaña háye asama yiíyi ɔmɔ́te. ³⁰ Mbókó Bandómesé ñe híkisi bihuti bé betúaló a béáña endánáka hénánɔ, kɔɔ́yá bé o bílbi luliki, mbá anyána aná u te káá banó lánaka, banó abá nua nóña ne hilumitininelúmítínine e ? ³¹ Nɔte b́éákákéna aná, nu kɔɔ́naka nɔse : “Aáté tú ña sɔ nyíáka e ; na aáté tú ña sɔ muaka e ? Ta anyía aáté tú ña sɔ lánabaka e ?” ³² Baaco bá ɔmesé ooci, be-ti-menyí Bandómesé, beébe bé ñe bú biyébi ɔ ɔwaamba benyéma eébi bikime. Mbá aá banó, cianó Síkiné ce Ɖmuaná ñeé menyí aáté yé ñaá banó b́éámbeéna. ³³ Ánc hɔlaka obiyébi ɔ ɔwaamba ne *Buténjí bɔ Bandómesé ne efúúménénú yí olíhe e yí ñe wuúci bílénine ; aáná u káá banó sólikinyinyi benyéma eébi bí etémbí bikime. ³⁴ Nɔte b́éákákéna aná a besana bé kɔɔ́yá, anyía kɔɔ́yá káá bá na bíáyé besana. Na yó na múáyé muuyé. »

Nuti túméke bɔsɔ́kó tɔkɔma (Luk 6.37-38, 41-42)

7 « Nuti túméke bɔsɔ́kó tɔkɔma, aáná Bandómesé te ká banó túméke tɔkɔma ; ² yáaña anyía u káá banó túméke tɔkɔma bɔkɔ búmbóte háye nu ñe nú túme bɔsɔ́kó tɔkɔma. Aáná u káá banó kelaka bɔkɔ búmbóte háye nɔ ña nuanó kélaka bɔsɔ́kó. ³ Huúú ! Anyána ɔ ñɔ́ leca efumbú a yáaña eé nyíise nyé sɔ́kó, a te leca bɔ́te a búáña a nyíɔɔ́w e ? ⁴ Ta anyía anyána ɔ ñɔ́ laana sɔ́kó ase : “ɔ́kɔ, yáme ɔ waáñia efumbú eé nyíise”, yiíyi anyía bɔ́te áña a nyíɔɔ́w e ? ⁵ Kuɔɔ́, kɔɔ́ u tɔbémbɛ tífendí, cañácáña ɔbéáñia bɔ́te a búáña oówo eé nyíise, mbá é menyí ɔleca efumbú a yáaña eé nyíise nyé sɔ́kó.

⁶ Nuti íínjíékine benyéma e bifúúménénú ná eebó, keyé cé káá banó békóñéne céɔ banó nómáka ; híáná tóna, nɔte aahákéne éñɔ́náfá bíánó benyéma bé nyenókó, keyé cí kée bílbi eéndéke. »

Ánc kónǵéna, ánc aambáka, énu kitéke ehényi (Luk 11.9-13)

⁷ « Ánc kónǵéna, mbá bá káá banó íínjíékine ; ánc aambáka, mbá nu ká nó bɔñgóna ; énu kitéke e ehényi, mbá bá káá banó kúunine. ⁸ Yáaña anyía ɔ kɔɔ́ okime awó u ña kɔñena, bé ké yíínjie ; okime awó u ña yáamba kóó bónɔ. Bé kée kúunine ehényi né ooci ewú u ñe kíte. ⁹ Aányé síkiné ce baáná aanó ε ekatékate áña wu owiínjie uúyé ɔ́nɔ́ nyendányé, mbókó ɔ́nɔ́ ñeé wuúci kónǵéna bɔkɔ bɔ ɔnyíá e ? ¹⁰ Ta anyía ɔ́nɔ́ é wuúci kónǵéna hɔɔ́f, yó wuúci íínjie yeéménéméné e ? ¹¹ Hú banó abá nua nóña beebé bé baaco, nu ñe nú menyí owiínjie báánó baánó bembánye bé benyéma. Mbá anyána aná na cianó Síkiné ce Ɖmuaná e ? U kée yiínjíékine bembánye bé benyéma ɔ ɔhɔla a baaco e bé ñe bú wuúci kɔñena.

¹² Aáná bɔkɔ bukime ebú nu ñe nú léne anyía bɔsɔ́kó ábɔ banó kelaka, banó tóna énu beébe kelákéna híáná. Yáaña anyía aáná ne *bikotí bí *Moyís ne tufule tú

*behémúnyi besana bá Bandómesé ñé yeékúnyi anyía nuanó keláka'ó. »

Ehenyi a yesákénánó

(Luk 13.23-24)

¹³ « Ánc hólákéna e ehenyi a yesákénánó, anyía ne ehenyi a yebásémánó ne ohónyí a waáñánáñána ña cóbana baaco e bunyímé noómi. Aáná baaco beéñí ña bó hóléna h́á. ¹⁴ Éhé ánc hólákéna e ehenyi a yesákénánó, anyía ne ehenyi eéyé na ćb́c yí ohónyí ña cóbana baaco o olíhe noómi. Aáná ćmbana ú baaco otíkítiki ña hóléna h́á. »

Na atókó na bíáyé betámá

(Mat 12.33 ; Luk 6.43-44)

¹⁵ « Énu bíkékényíki *behémúnyi besana bá befala. Bá ña bó faaya náánó ne melenébinyí ma etómbá aá ćééto, yiíyi anyía e etémá noómi bá ña bó sáama háye mómóndá. ¹⁶ Banó bémuátá nu ké nú beébe menyukune a maabó mekilíkinyí. Yááña anyía'ó, bá ña ña bá te á káta t́cnc a yaanda yé esándá, te bitoli a nyelianje. ¹⁷ Ambánye yé atókó ekime ñaá háá bem-bánye bé betámá, aabé yé atókó ekime hááka beebé bé betámá. ¹⁸ Aáná ambánye yé atókó te á bá yé chááka beebé bé betámá ta buósé ; ta aabé yé atókó te háá bembánye bé betámá ta buósé. ¹⁹ Yááña anyía a atókó ekime a yé te ñaa háá bembánye bé betámá, e ña ña bé yiíyi kuusi, b́ téábákéna e tuúnyi tú oocó. ²⁰ Éhé banó bémuátá nu ké nú ményukune behémúnyi besana bá befala a maabó mekilíkinyí.

²¹ Té ćña baaco bekime e bé ñe bú mi cienyi anyía "Otéñí a Waáñá, Otéñí a Waáñá" bá ká b́ b́ámókónéna ć ćnc ú baaco abá Bandómesé ñeé téñinyi ; mbá hú baaco a bá ña b́ kela besana abé ciame Síkine ce Omuaná ñeé léne anyía bá keláka. ²² Ekúlú ayé e ká mé faaya o okokélisi baaco, baaco beéñí ká b́ mé laakena báye : "Otéñí a Waáñá, Otéñí a Waáñá ! Téka ć nyíwó nyiinyi tu ñe ś hémúkúnyi baaco besana e ? Téka ć nyíwó nyiinyi tu ña ś bá tu h́l é ś hémúkúnyi *beebé bí bililé a baaco e ? Téka ć nyíwó nyiinyi t́na tu ña ś kéláka *bikéki bé besana biéñí e ?" ²³ Mbá ña ñá, i ké mí beébe b́kámáka esé : "Ánc me hatókónéna eé buúse. É te ña mé banó ményi buúse bukime, banó bakela maabé eebe." »

Enjaba ci betúme meébe

(Luk 6.47-49)

²⁴ « Éhé e ña mé banó láana esé ćc okime awó u ña lókóma ćña ooci, u látákéna besana abé e ña mé ḱcna anyía wá látákéna, káá h́áka ćc u injiné ewú u ñe túméké ciayé ciíbe a nyendányé ć omuaná. ²⁵ Ekúlú eyí ehúne ñeé húnékine ciíbe, nćb́lá nús náakenena, bihénjélumé b́c cákáka ciíbe eéci ; ci ti ómó binyiétinyi te butíkítiki, anyía ce ñaá bá itúmékénú a nyendányé ć omuaná. ²⁶ Mbá ćc okime awó u ñaá lókóma bíame besana eebi, u ti bílbi láténa, káá h́áka ćc u kelá injiné a aat́ ewú u ñe túméké ciayé ciíbe ć ćsébéá ć omuaná. ²⁷ Ekúlú eyí ehúne ñeé húnékine ciíbe, nćb́lá

nús náakenena, bihénjélumé b́c cákáka ciíbe eéci ; ce ña ḱakóna búlukutukutu ! Nyekateaka eényi hú ikime. »

Yésus ñe yeékúnyi na ćc

(Mak 1.22 ; Luk 4.32)

²⁸ Émakéla Yésus á mana ćña oócí, baaco bekime ñe kékéke buéñí a asana na nyíáyé nyenamá nyí oweékúnyi baaco besana. ²⁹ Yááña anyía u ñaá bá we yeékúnyiki na ćc bukime ; té ćña a nyenamá nyé báábó *beékúnyi bikotí.

Yésus me yeéjúnyisi oónuúnu

(Mak 1.40-44 ; Luk 5.12-14)

⁸ Yésus ña lókó nćnc, bitúte bé baaco wuúci látákéna. ² Oónuúnu a wómóte ñaá faaya nááyá, yó wuúci túmíne enjénu, mbá ćse : « Otéñí a Waáñá, ćkóle, mbókó o ñoó léne, ć ña wu o mi ééjúnyisi. » ³ Yésus ña nandóna ćc, u ñe wuúci bítise, mbá ćse : « Ée, i ñeé mi léne, aáñónú ! » Hí a yaáté ekúlú, ciínú ña maná aá ćéto, yó wááñónua. ⁴ Yésus ćse nááyá : « Ćñléta eetú, lókóma ćmbánye : Eti bíkétinyi ta ćc asana eeye. Mbá, ké ke bítóñinyi né *mululi nyiinjie, mbá iinjie *abésámá eyí *Moyís ñaá ḱóna anyía bé búle iinjie o otóñinyi baaco bekime anyía ś ḿc wááñónua. »

Yésus me yeéjúnyisi munyicnc mu mutéñinyi bicénji

(Luk 7.1-10 ; Sañ 4.46-54)

⁵ Ekúlú eyí Yésus ñaá bá wa yáña o owoofine a báléka ce Kabelnawum, mutéñinyi bicénji a mumóte mu butéñí bú *Lóom ñeé bíkósiti nááyá o okoó wuúci bata anyía wé wuúci śléta, ⁶ ćse : « Otéñí a Waáñá, muame munyicnc áña fianena o ooki, mu ña ḱnc na makénda, ohónyí ú chatcna endánáka téka. » ⁷ Mbá ćse : « E ñaá me ćba, yé ké mi wuúci ééjúnyisi. » ⁸ Mbá mutéñinyi bicénji muse : « Otéñí a Waáñá, e te ña me háma te butíkítiki e ehélé ayé ć ña wu owoofine eémi eé ciíbe. ⁹ Mbá ś t́ñéta b́ t́ñéta, muame munyicnc ña cóba ć ćwaáñónua. ⁹ E ña mé ḱcna aáná anyía ña ña b́muátá t́na ya méña e butéñí b́ bááme *baáñá bé buólí ; i ñeé mi téñinyi bicénji t́na. E ña mé laana a yémóte esé : "Ćbá ehenyié", yé ña cóba ; ná a yémóte t́na esé : "Faáya aaha", yé ña fáaya. E ña mé laana muame munyicnc esé : "Kelá eebu", mu ña ḱla. »

¹⁰ Ekúlú eyí Yésus ñaá lókómáká ćña oócí, u ñe kéké ; mbá ćse ná baaco a bá ña b́ bá b́bú wuúci látákéna : « Aá taaká e ña mé banó láana anyía e te ña mé leca nyenamá nyé yaandándá yí olumitinine eényi ná ćc, ta a bunnc b́ *Islayél. ¹¹ E ña mé banó laana anyía beéñí ká b́ fáakcna, bé h́lúkúne na a aháñá yé nyeháma nyé ćc na a aháñá yí nyinyíme nyé ćc, bó límekine o onyíenyi e *Butéñí b́ Omuaná ćnc na

† Ćcnc ú ciínú ñaá wé h́lúmúnyi ćcnc ne bihíne, éce anyía u te á bá wu ćtáléména eé buúse b́ Bandómesé. †† Mutéñinyi bicénji ñaá bá we ményukune anyía ćc u Besuif te ña nyemána wu owoofine eé ciíbe ce ćcnc awó u te á bá Besuif. Mbókó wé yóófine, u ña b́cáña « ne bihíne » háye oónuúnu.

*Abélaham na *Isak na Yákob. ¹² Mbá baaco a bá ña b́ bá bá ménakena m̄n̄l̄é anyía bé ké ké bú límekine e Buténj̄ eébé, bé kéé beébe hémúkúnyi a n̄h̄áat̄e i ibíne noómi, bá lélaka h́á, bé bíkótóko bekeke. »

¹³ Mbá ɔse né muténj̄nyi bicénji : « ɔbá, Bandómesé ý ɔ́ba ɔ́ kelaka háye óo lumitinine anyía bú a békélaka. »

Hí a yaáté ekúlú eéyé, munȳn̄n̄ mu muténj̄nyi bicénji ña yááñónúá.

Yésus me ééñún̄yísiki b̄k̄n̄k̄n̄ beénj̄

(Mak 1.29-34 ; Luk 4.38-41)

¹⁴ Yésus ña ɔ́ba eé ciíbe ci Bíel. U ñá kuána iinyíkíné ci Bíel fianena a buaná, anyía u ñaá bá ẃ k̄n̄k̄n̄ nyiike. ¹⁵ Ayé Yésus ñeé bitísé úúyé ɔ́b̄, nyiike ñá mana ɔ́mana. Iinyíkíné ci Bíel ñá hátóna endánáka, u ñé túmé osókóbi Yésus.

¹⁶ Nanyiíǝf̄, bé ñé wuúci hélékénine baaco beénj̄ a bá ña b́ bá na *beébé bí bililé, bí beébe yébíki. Aáná u ñeé bíibi hémúkúnyi h́u ne mehúnyi. U ñé ééñún̄yísiki tóna b̄k̄n̄k̄n̄ bekime. ¹⁷ U ñaá kéláka aáná anyía wé nyíoyísinyi ɔ́t̄a ña ú *muhémúnyi besana m̄ Bandómesé, *Esayí ; u ñaá ɔ́k̄na ɔ́se : « U ñe híitéke na bíás̄ beféke ne cíisú ek̄n̄ áyá ekúlú ɔ́m̄t̄e e bikúlú bikime. » †

Baaco a bá b́ña na ecaná ce ɔ́látákéna Yésus

(Luk 9.57-60)

¹⁸ Émakéla Yésus á leca anyía nyek̄ɔca nyé baaco me wuúci b̄n̄l̄ena, mbá ɔse báb̄ h̄la na bááyé *baákónéna, bá láténa e eyinyié asálá yé nuɔm̄. ¹⁹ Aáná *muékúnyi bikotí a mum̄t̄e ñeé bíkósítí nááyá, mbá muse : « Muékúnyi, m̄ ɔ́ba ɔ́ ɔ́ kuɔñ̄ bécábéna haála hekime ehé o kóó súéte. » ²⁰ Mbá ɔse : « Bibúeme ñe límine e bihíke, tunonyí límekine a aana, mbá *ɔ́n̄ u ɔ́ɔ́ te á bá na haála há ɔ́fianena. »

²¹ A w̄m̄t̄e ɔ́ɔ́ u ɔ́n̄ ú baákónéna ñe wuúci laána ɔ́se : « Oténj̄ a Waáñá, mi eéhin̄yinyi, yá canjá ke mí nyie taatá. » ²² Mbá ɔse : « Me látáka. Nyéana biwéewé e nyiéke bíáb̄ biwéewé. »

Yésus me yéende ehúne

(Mak 4.31-41 ; Luk 8.23-25)

²³ Yésus ño yóófine ɔ́ ɔ́k̄k̄, bááyé *baákónéna ñe bú wuúci látáká. ²⁴ Hikúlúkúlú yaandándá yí ehúne ñe túme ohúne aá nuɔm̄, beahó bí menyífé ófokine ɔ́ ɔ́k̄k̄. Mbá Yésus ñaá bá waá hétáka hiiné. ²⁵ Baákónéna ñe bú bíkósítí nááyá, bé ñe wuúci héényi, mbá báye : « Oténj̄ a Waáñá, basó nóhi ! Túɔ ɔ́ba o onyíme ! »

²⁶ Mbá ɔse : « Anyíaté nu ñe nú líkíme e ? Éé, únú olumitinine áña ɔ́ɔ́ɔ́ ! » Aáná u ñá hátóna endánáka, u ñé síseke ne ehúne na nuɔm̄ ; mbuumu a ciáñá nyefaaya eényí. ²⁷ Baaco bekime ñe bú kékéke, bé ñe túme ɔ́k̄k̄na báye : « Nyenamá nyé ɔ́ɔ́ nyé yaáté eényí enyí te ehúne, ta nuɔm̄ ña lókóména e ? »

† 8.17 Esa 53.4 †† Nyek̄ñóna nyí etémbí áña : « Canjá ɔ́k̄ ɔ́ ɔ́k̄h̄ama ekúlú ayé ciamé síkine kéé wé, mbá bé wuúci nyié, ... »

Yésus me yeéñún̄yísiki baaco b́fendí bá beébé bí bililé

(Mak 5.1-20 ; Luk 8.26-39)

²⁸ Émakéla Yésus é yeéndé ehúne, u ñá láténa e eyinyié asálá yé nuɔm̄, ú ñga háma i iisí ce Katala †. Aáná baaco b́fendí a bá ña b́ bá na beébé bí bililé ña b́ faáya nááyá, bé húlúkúne e biinyie. B́fendí bé baaco eébi ña b́ bá báb̄ sáamaka buénj̄ a nyenamá anyé ta ɔ́ɔ́ te ɔ́m̄ bá na makénda me oweéhinyinyi ɔ́h̄l̄ena o ohónyí oócí. ²⁹ Aáná bé ñe bú túme ɔ́ɔ́m̄ okelú ɔ́ ɔ́muaná, bá k̄n̄k̄na báye : « ɔ́n̄ u Bandómesé é, asana a yaáté yááña na basó na kuɔñ̄ e ? ɔ́ ɔ́ñ̄ faáya aaha anyía ɔ́ k̄ɔ́ basó iin̄j̄iékiné muuyé ekúlú téka na ɔ́nyemana e ? »

³⁰ Aáná hoóhi yaandándá yí hikuté hé eñk̄n̄fá ñaá bá héá nyíákéna. ³¹ Beébé bí bililé eébi ña b́ bécók̄l̄k̄éná Yésus b́se : « ɔ́k̄l̄e, mbók̄ o ñoó léne ɔ́ basó hémúkúnyi aá ceéto cé baaco eebe, basó t̄ma, tú ke sú oófókíne e eñk̄n̄fá eeci. » ³² Mbá ɔse : « Oo, áñ ɔ́bá. » Nyíáb̄ nyehámók̄na eényí a baaco eébé, bí ñgo oófókíne e eñk̄n̄fá. Aáná hikuté hé eñk̄n̄fá eéhi hikime ña kaá béáhéna ɔ́ ɔ́béáhéna e embana ce ɔ́k̄n̄d̄o aá nuɔm̄. Hí ñé nyíme e menyífé noómi.

³³ Émakéla betétényi eñk̄n̄fá áb̄ leca aáná, bá ñá cábákéna, bé ñé súéteke a báléka o okobikétinyi baaco asana eéyé ekime, h̄l̄ákáh̄l̄áka asana a yé ñaá hame-na baaco bá *beébé bí bililé b́fendí eébé. ³⁴ Baaco bekime bá báléka ña b́ hámók̄n̄, bé ñé sumékénene ɔ́ ɔ́ɔ́ba a maabána me Yésus. Ahá bá ñga b́ hámá, bé ñe wuúci leca ; bé ñé wuúci bécók̄l̄k̄éna báye wá hatóna a ciabó iisí, wé súéte.

Yésus me yeéñún̄yísiki asákála

(Mak 2.1-12 ; Luk 5.17-25)

9 Yésus ñe yóófine ɔ́ ɔ́k̄k̄, u ñá hálóm̄na, u ñá háná láténa nuɔm̄ ; u ñá ɔ́bá aá ciayé báléka.

² Aáná bé ñeé wuúci hélénine asákála asámbáléánán e nyibúyé. Eñakelá waá léca olumitinine ú baaco eébé, mbá ɔse ná asákála : « ɔ́n̄, békéndéna'o ! É m̄ mé ɔ́ nyenanena m̄k̄w̄ maabé. »

³ Eéyé ekúlú *beékúnyi bikotí ɔ́ bóm̄t̄e ñe bú túmé obílúm̄nyi, mbá báye : « ɔ́ɔ́ ooci áña o ofénine Bandómesé. » ⁴ U ñé ményí ciíbú ibíkéti, mbá ɔse nááb̄ : « Anyíaté nua nóña na beébé bí ibíkéti eébi aáná e ? »

⁵ Aáté yé ña h̄la ɔ́nata e ? ɔ́k̄k̄na anyía : « É m̄ mé ɔ́ nyenanena m̄k̄w̄ maabé, ayé' ɔ́k̄k̄na anyía : "Hatóna endánáka, kandáka" e ? ⁶ Éná'o, e ñaá me aamba núénú ményí anyía ɔ́n̄ u ɔ́ɔ́ áña na makénda ɔ́ ɔ́mesé ma nyenanakenena baaco maabé. » Mbá ɔse ná asákála : « Hatóna endánáka, hiite nyíw̄ nyibúyé, eélué oówo o ooki'o. » ⁷ ɔ́k̄k̄ ña hatóna endánáka, nyiélue eényí e úúyé ooki. ⁸ Émakéla baaco áb̄ léca aáná, bulíkílíki ñe beébe nyíoyíki e etémá h́u mbiók̄e ; bé iin-

† Katala ñaá bá iisí ce baaco a bá te áb̄ bá Besuif, e kilométa císhátá a aháná yé bulók̄l̄ yé nuɔm̄ nó Kalilé, a aháná yé nyeháma nyé ɔ́ɔ́. †† Eñk̄n̄fá ñaá bá e Besuif enyama ce m̄k̄n̄k̄l̄. Baaco bé etémbí ña b́ bá b́b̄ú cíici tétényiki, bé cíici nyíáka. †† Kabel-nawum ñaá bá báléka ci Yésus (Mak 2.1).

jíékíne Bandómesé nuúmi a asana na nyenamá nyé makénda anyé wáña owíinjíékínénú baaco.

Yésus mo lóhéta Matío
(Mak 2.13-17 ; Luk 5.27-32)

⁹ Yésus na hátóna aáhá, yó súéte. Waá hólaka enenyíe o ohónyí, u ná leca kóko a wómóté nyiinyi éce Matío, oliménénú a nyíáyé nyinyi buólí nyí *betúé etéési. Mbá cse nááyá : « Me látáka. » Matío ná hátóna endánáka, u ná wuúci látáka.

¹⁰ Yésus naá bá k ónyíá benyéma bé ónyíá o ooki ú Matío. Ne betúé etéési beénj na bakela maabé a bómóté na b́ fáákóna h́a o okonyíenyi ne wuúci na bááyé *baákónéna. ¹¹ Émakéla *Bafalisiéñ áb́ lécá aáná, bá ná batá bááyé baákónéna báye : « Anyiaté muanó muékúnyi neé nyíenyi ne betúé etéési na bakela maabé bé etémbí e ? » ¹² Émakéla Yésus á lókómá Bafalisiéñ áb́ bátaka aáná, mbá cse : « Té ćña ba-te-kónó bá na b́ áamba muándánána, mbá b́kónókónó. ¹³ Áno ka aákónákéna mehúnyi eeme ma Cíwóné a má na kóna máse : “Ótémá ú óbécama baaco mahana ú neé mi bilénine k óhla befná bí bitúké abé bá na me sómbéna.” † Yáána anyía e té ómów fáaya k ómesé ooci k ókláana baaco e bé ne bú bíhiite háye betálémánánó bé baaco esé : “Áno békákálákéna maanó maabé”, mbá bakela maabé. »

Embataka a asana ne obíkiilie ónyíá
(Mak 2.18-22 ; Luk 5.33-39)

¹⁴ Baákónéna bá Sáan Batis ne bú b́kósítí né Yésus, mbá báye nááyá : « Anyiaté na basó na *Bafalisiéñ tú naña tuésú bíkiilie ónyíá benyéma, mbá b́wó *baákónéna te kela aáná e ? » ¹⁵ Mbá Yésus cse náábó : « Nu ne nú b́kétí anyía baaco abá b́ lóhókó e nusike á b́ña bé osúlubueke ekúlú ekime ayé ónóme áña ne beébe e ? Mbá ekúlú káá fáaya ayé bá ḱ b́ sómo ónóme aabó e ekatékate ; aáná bé ké bú bíkiilie ónyíá. »

¹⁶ « Ta kóko ti neé hiite ekéti yé b́laka a buóso anyía wáá látákéna e elunénú yé b́laka. Mbókó kóko ná kéláka aáná, keyé ekéti a yóso káá láchóna ebulunénú, yó wééñenyísíki nyelaha. ¹⁷ Híáná tóna, ta kóko ti ne cébinyi mecekí e bilunénú bé besómo ; mbókó kóko ná kéláka aáná, keyé besómo káá sáliaka, ḿ hámókóna mekime, besómo bé ćñiaka bikime. Mbá kóko ná nyemána wu óháya mecekí a besómo a besó. Aáná bífendí eébi káá háma b́mbánye. »

Yésus me yeéñnyísi oónjú, yó héényi tóna ób́la o owé
(Mak 5.21-43 ; Luk 8.40-56)

¹⁸ Ekúlú eyí Yésus naá bá waá t́njáka besana eébi ne beébe, mutéñnyí *Besuif a mumóté nyekaáhama eényí ; u ná wuúci túmíne enéendu, mbá cse : « Uumi ónó e woónjú mé lésíkinyi hí aámbáya aámbáya ; mbá ćkóle, fáaya é ké wuúci tála aabá a ceéto, mbá wá haanyua o owé. » ¹⁹ U naá hátóna, u ná wuúci láta óhok na bááyé *baákónéna.

²⁰ Oónjú a wómóté naá bá aáhá, manónó naá bá meé wuúci hámókóna, tuok a yána túshátá ne túfendí. U neé b́kósítí né Yésus eeyé e elime, u ná b́tise hibéñjú hé búáyé b́laka. ²¹ Yáána anyía u neé b́kétí kóyó k ótémá noómi cse : « Mbókó ya méña te wu obítise bú b́tise búáyé b́laka, e naá me aáñónúaka. » ²² Yésus naá békúáléta, yó leca oónjú oócí, mbá cse : « Meemé, békéndéna’o. Uúwú olumitinine mó yóo nohi. » Hí a yaaté ekúlú, oónjú nyéáñnua eényí.

²³ Yésus ná kaá háma o ooki ú mutéñnyí Besuif. Émakéla wá lecá anyía baháya mañana á b́ña hoóhi ne munyenene, u na lecá tóna nyekoca nyé baaco nyé bíyébiki buénj, ²⁴ mbá cse : « Áno hámókóna, u te á bá owéénú, wáña e hiiné. » Baaco neé túmé o wuúci céca. ²⁵ Émakéla bé hémúkúnyi baaco bekime a ncháaté, Yésus neé oofine e ekéti yí cíibe, u neé tímbe ób́la k ókó ; ób́la nyehatóna endánáka eényí. ²⁶ Aáná nulumí ń asana eéyé naá lókómáná a aháná yí iisí ekime etéeyé.

Yésus me yeéñnyísi bendíméndíme b́fendí

²⁷ Ekúlú eyí Yésus naá hátóna o osúéte, bendíméndíme b́fendí neé bú túme o wuúci láténa, bá kónaka okelú k ómuaná báye : « Ónó u Táfit, ćkóle, basó bécama mahana’o ! »

²⁸ Émakéla wá kaáhama o ooki, bendíméndíme eébe neé bú b́kósítí nááyá, mbá cse náábó : « Nu ne nú lumitinine anyía ya méña wu k banó eéñnyísi e ? » Báye : « Ée, Taatá, tu ne sú lumitinine aáná. » ²⁹ Aáná u neé beébe sólónáká eése, mbá cse : « Bú á békéláka háye nuénú lumitinine. » ³⁰ Nyíábó nyitúme ólecana eényí. Aáná u neé beébe siséke cse : « Note b́léáñónéna ta kóko ta kóte anyía naá é ma mé banó eéñnyísi. » ³¹ Mbá ta híáná, hí ahé bé ne bú súéte, bé neé túmé o h́lé owoómísi nyíinyi nyí Yésus a bunok bukime eébu.

Yésus me yeéñnyísi múkúmúku
(Luk 11.14-15)

³² Émakéla bendíméndíme eébe ebú súéte, bé neé hélénine Yésus kóko a wómóté awó *aabé yí elilé noó mómísi, k te táña. ³³ Émakéla Yésus é hémúnyi aabé yí elilé né múkúmúku eémú, kóko ná háná túme ótána. Nyekoca nyé baaco a nyé naá bá aáhá neé kékéke, mbá nyése : « Bá te ná leca ta buóse nyenamá nyé asana á békéláka aáná a bunok bú *Islayél. » ³⁴ Mbá *Bafalisiéñ a bá na b́ bá aáhá na b́ bá b́b́ kónaka báye : « Téka a makénda ma Sátan, mutéñnyí *beébe bí bililé, u neé hémúnyi beébe bí bililé a baaco e ? »

³⁵ Yésus naá bá u h́lé á kándaka na a báléka ciéñj na k óhok meénj ; u eékúnyíki baaco a *bendanja bé óbécókóléna bí *Besuif, u beébe hulikinyi Ambánye yé Esóma yí *Butéñj b́ ómuaná, u eéñnyísi na b́kónókónó bekime na baaco bá beféké bekime. ³⁶ Énakelá wá lécáka akoca cá baaco ceénj abébandákánó, mahana neé wuúci tímbe buénj a baaco eébe, anyía bá na b́ bá b́tombókónó, beébe tóna bakasákánó ; bá h́áka etómbá a cé te á bá ne mutéñnyí. ³⁷ Aáná u naá laána bááyé *baákónéna cse :

† 9.13 Ose 6.6

« Beyoyé bé ɔbándáka áŋa biénjí, mbá babánda á b́ŋa betíkítiki. ³⁸ Áno bécókwólókéna aná muútí beyoyé wá háná t́mókna baaco ɔ kwóɔbánda bíáyé beyoyé. »

Yésus maá táfaka baaco bá end́ma
(Mak 3.16-19 ; Luk 10.2)

10 Yésus ŋwólókwó bááyé *baákónéna b́óhátá ne béfendí, u ŋé beébe iínjíe makénda ne me ohémúkúnyi *beebé bí bililé ne me oweéŋúnyísíki na ekwɔ ikime na benamété bikime. ² Eénye cá *baaco bá end́ma eece aana : O otúme Símon awó b́ŋwólókwó báye Bíel, ne onyiínyi *Andelé, na Sáak ne onyiínyi Sáan, bífendí eébi bikime baána bé Sebeté ; ³ ne Fílib, na Baatelemí ; na T́omas na Matío *mutúe etéési ; na Sáak wón u Alafe, na Taté ; ⁴ ne Símon, Muléne kwátóna bunwɔ b́ŋwólókwó *Islayél ; na Yútas Iskaliót awó u ŋaá bécáŋa mufiimbie Yésus.

Yésus maá t́mókna baákónéna a masóma
(Mak 6.7-11 ; Luk 9.2-5 ; 10.3-12)

⁵ Yésus ŋaá t́mókna *baákónéna eébe b́óhátá ne béfendí a masóma, yó beébe oónyísíkinyi ne mehúnyi eeme ɔse : « Nuti súétéke i iísí cé baaco a bá te áb́wólókwó *Besuif ; nuti oofókine a báléka cí iísí cé *Samalí, ⁶ mbá áno kwábáka yáŋa né cíibe ce baaco cí *Islayél. Bá b́ŋa háye baána bá etómbá e bé ŋe bú nyímúkúne. ⁷ Áno kwábáka, nu húlé láakena baaco ɔse : “Bandómesé a yáŋa o otéŋinyi baaco.” ⁸ Énu húlé ééŋúnyísíki kwókónkwɔ, nu heenyiki baaco o owé, nu ééŋúnyísíki beénuunu, nu hémúkúnyi *beebé bí bililé a baaco. A asana ayé nu te kwɔ kwɔ kwɔndókwɔ makénda eémé, áno kwólókwɔ baaco, nuti beébe batá kwɔ. ⁹ Nwte hákéna ta kwɔnyé me kóolo, te eléŋú yé kwɔnyé, te tuléŋúléŋú tú etémbí aanó a bembalá ; ¹⁰ ekúlú eyí nú ŋe nú súéte, nuti hiite ta ambalá, mbá te otúmbe ; nwte lanjába beháná namuaná bifendí, ta bekandéna. Yáŋa anyía, munywɔŋwɔ ŋa nyemána mu kwɔkwɔkena a búáyé buólí. ¹¹ Ekúlú ekime ayé nu ká ká ńwólókwó háma a báléka a cemwóte ta anyía a bunwɔ a bumwóte, áno aambáka kwɔ a wáŋa wu ɔ banó káha ; núénu wuúci b́ŋwɔ, énu limékine nááyá ɔ kwóhama ahá nu ká ńwólókwó háma. ¹² Ekúlú ekime eyí nu ké ke nú óófine eé cíibe a cemwóte, áno kwóna ɔse : “Mbuumu á bá na banó.” ¹³ Mbókwɔ baaco bé cíibe eéci ŋa b́ŋwólókwó káha kwóbánye, cianó mbuumu káá bá ne beébe ; mbá mbókwɔ bé ŋé bú kine ɔ banó káha kwóbánye, cianó mbuumu káá banó hálómónéna. ¹⁴ Mbókwɔ eé cíibe a cemwóte ta anyía a báléka a cemwóte baaco ŋé bú kine ɔ banó káha kwóbánye, ta anyía bé ŋé bú kine kwólókwɔ únúwólókwɔ kwóna, áno hatóna h́wólókwɔ, mbá nu bíkítéke ofunú ɔ cáánwólókwɔ. ¹⁵ É ŋaá me banó láana aá taaká isíwólókwɔ : A buóse b́ŋwólókwɔ nyekála, baaco bá báléka eéci ká b́ŋwólókwɔ muuyé buéŋí ɔ kwólókwɔ muuyé

amó baaco bá báléka cé na *Sótɔm na Kwómóle † ká b́ŋwólókwɔ. »

Yésus ɔse bé kéé tékeseke bááyé baákónéna
(Mak 13.9-13 ; Luk 12.12-19)

¹⁶ « Éná, é ma mé banó t́mókna ; nua nóŋa háye baána bá etómbá haála ahá ebála áŋa. Éhé áno kwólókwɔ aná ne injine a beéte i injine ce kwólókwɔ, banó téka na kwómá hé ɔ banó túme i injine cí tubúbé. ¹⁷ Énu bíkékýnyiki buéŋí na baaco ; bá ká b́ŋwólókwɔ kwóna eé buúse bú bekélisi besana, bá banó súbéke a *bendánja bé kwékwólókwɔ bí *Besuif.

¹⁸ Bá káá banó télímíkinyi a akála eé buúse bú betéŋí bá baaco ne e betíkítiki na a *baáná áyá aáme a asana, ananyía nuanó hakéna embasó ne eébuú eé buúse ne eé buúse b́ŋwólókwɔ a bá te áb́wólókwó bá Besuif. ¹⁹ Ekúlú ayé bá káá banó kwóna eé buúse bú bekélisi besana, nwte áákéna ta kwɔ á nyebékama anyé nu ká ńwólókwɔ békámáka, mbá ta nyenamá nyé kwékwála anyé nu ká ńwólókwɔ kwáláka. Yáŋa anyía, Bandómesé káá banó iínjíekine mehúnyi ma kwɔkwɔka a yaaté ekúlú eéyé. ²⁰ Té cáŋa banó nu ké nú hémúkúnyi mehúnyi eémé, mbá Elilé yé cianó Síkine yé káá banó iínjíekine makénda ma kwóna-ka.

²¹ Baaco ɔ kwómwóte ké bú iínjíekine mahéndé a baaco anyía bé beébe kwónkénéna bááb́wólókwɔ benyiínyi bá bémuatá. Híáná síkine ká b́ŋwólókwɔ kwáláka bááb́wólókwɔ baána. Baána ké bú núúsiki bíáb́wólókwɔ bibiényí, bó ko wíínjíekine mahéndé a baaco anyía bé ke bú beébe kwónkénéna. ²² Baaco bekime ká b́ŋwólókwɔ líŋekine a asana na nyíame nyiínyi. Mbá asana kwómwóte, kwɔ ewú u kéé yééhíkinyinyi muuyé ɔ kwóhama a nyemana nyí úyúyé olíhe, wuúci u kwólókwɔ.

²³ Ekúlú ayé bá káá banó tékeseke a báléka a cemwóte, áno kwábákéna a báléka cí etémbí. É ŋaá me banó láana aá taaká isíwólókwɔ : Kwón u kwɔ káá fáaya éce nu te ŋa ńwólókwɔ mána o húlé kanda a báléka ikime cí *Islayél.

²⁴ Muákónéna ta mumwóte te ŋaá h́wólókwɔ muékúnyi ; munywɔŋwɔ ta mumwóte te ŋaá h́wólókwɔ ciayé síkine cí buólí. ²⁵ B́ŋwólókwɔ nyemána yáŋa anyía *muákónéna á háma kwɔkwɔ búmwóte háye muayé muékúnyi ; munywɔŋwɔ t́na múwólókwɔ háma kwɔkwɔ búmwóte háye ciayé síkine cí buólí. Mbókwɔ bé ŋe yíinjie mutéŋinyi cíibe ce baaco nyiínyi anyía Belesebúl †, mbá anyána aná na baaco bá ciayé cíibe ce baaco e ? »

Aányé nuánwólókwɔ nyemána nú olíkíméke e
(Mak 8.38 ; Luk 9.26 ; 12.2-9)

²⁶ « Nuti beébe líkíméke aná, anyía besana bikime a béŋa benambákánwólókwɔ, baaco ké bú bíibi lewɔka ; bikime a béŋa indiitie, bé kéé bíibi menyukune. ²⁷ Aána besana bikime abé é ŋaá me banó bényóŋéna nebutúe, énu bíibi kwónáka nabuóse ; híáná besana bikime abé bá ŋaá banó láana embásembáse, énu bíibi kwónáka okelú ɔ kwuaná a kwóna.

²⁸ Nuti líkíméke baaco a bá ŋa b́ŋwólókwɔ hú cééte bímuócí, mbá beébe téka na makénda ma kwónwólókwɔ hetányé ; mbá énu líkíméke yáŋa Bandómesé ; wuúci

† Aána Besuif naŋa bebú téŋítikinyi. †† Obíkíte ofunú a kwólókwɔ ŋaá bá hibílícinyinyi e hí ŋe t́ŋjé anyía nú ma ńwólókwɔ aáláná buúse bukime na baaco abá núánwólókwɔ bá nááb́wólókwɔ. Úúbú ofunú áŋa wú kwáláka anyía, háye beébe, nu te kwólókwɔ nú kwóna eé buúse b́ŋwólókwɔ Bandómesé.

‡ Fanáka Sen 18-19. †† Otéŋí u beebé bí bililé, éce Sátan.

wáŋa wu ɔwɔ́nɔ́kɔ na cɛ́ɛtɔ na hetányé bikime bifendí a nɔ́ɔfia nú oocó. ²⁹ Bá náŋa bé túéke tulíondíó túfendí a tóla émté. Ta híáná, hilíondíó hémté te ɔ́áá kua ɔ́ ɔ́mesé, cianó Síkíne Bandómesé téka o olumitine anyía hé a kua ɔ́ ɔ́mesé. ³⁰ Mbá aá banó, túánó tuhúnyi a beɛtɔ áŋa tɔfanákánó tukime. ³¹ Nuti líkíméke aná ! Bandómesé ɔ́áá banó léne buéŋí ɔ́ ɔ́hɔla tulíondíó tukime.

³² Éxhé ɔ́ɔɔ okime awó u ɔ́a kóɔna eé buúse bɔ́ baaco anyía wáŋa uumi, ɔ́aŋɔ́ tóna ε ká me kɔ́ɔna eé buúse bɔ́ ciamε Síkíne cε ɔ́muaná anyía ɔ́ɔɔ oócí áŋa uumi. ³³ Mbá ɔ́ɔɔ okime ewú u ɔ́e mí bínéŋítínyi eé buúse bɔ́ baaco, ɔ́aŋɔ́ tóna i ké mi wuúci bínéŋítínyi eé buúse bɔ́ ciamε Síkíne cε ɔ́muaná. »

Nyefaaya nyí Yésus áŋa nyiitíé nyé baaco (Luk 12.51-53)

³⁴ « Yáakelá nu ɔ́e nú bíkétí anyía ε ɔ́a me faáya ɔ́ ɔ́mesé anyía baaco ábɔ́ lókómákána. Eé'eé, ε te ɔ́mɔ́ faaya anyía baaco ábɔ́ lókómákána, mbá ε ɔ́a mé faáya anyía baaco ébú tiéneke. ³⁵ E ɔ́a mé faáya o okowéélúnyi na ɔ́nɔ́ a wɔ́nɔ́mɔ́ɔ́ ne síkíne, na ɔ́nɔ́ e woónjú ne iinyí, ne oónyónó ne iinyíkíne. ³⁶ Beliŋine bá ɔ́ɔɔ ká bɔ́ bámókónéna baaco bá ciayé ciíbe cε baaco cε bémuátá. †

³⁷ Mbókɔ ɔ́ɔɔ ti ɔ́e mí léne ɔ́ ɔ́hɔla nyenamá enyí u ɔ́e léne ne síkíne ne iinyí, u te á bá ooci awó á nyemána wu ɔ́bá uumi. ɔ́ɔɔ ewú u kée lénéke uuyé ɔ́nɔ́ a wɔ́nɔ́mɔ́ɔ́ ta anyía e woónjú ɔ́ ɔ́ me hɔla, te á bá ooci awó á nyemána wu ɔ́bá uumi. ³⁸ ɔ́ɔɔ okime ewú é kíne ɔ́háya úúyé owé a ambalá, mbá u kíne ɔ́ me látáka, u te á bá ooci awó á nyemána wu ɔ́bá uumi. ³⁹ ɔ́ɔɔ okime ewú u ɔ́e léne otétényi úúyé olíhe kée wuúci nyímísi ; mbá ɔ́ɔɔ ewú u kée nyímísi úúyé olíhe aáme a asana kée wuúci bɔ́ŋtóna.

⁴⁰ ɔ́ɔɔ okime awó á banó káha ɔ́mbánye má me káha ɔ́mbánye ; ɔ́ɔɔ okime awó á me káha ɔ́mbánye má káha ɔ́mbánye Ooci awó u ɔ́a me tóma. ⁴¹ ɔ́ɔɔ okime awó á káha ɔ́mbánye *muhémúnyi besana mɔ́ Bandómesé anyía muáŋa muhémúnyi besana, ɔ́ɔɔ oócí káá bá na benamá a bé á nyemána muhémúnyi besana ; aáná ɔ́ɔɔ okime awó á káha ɔ́mbánye atálémánánó yé ɔ́ɔɔ anyía yááŋa atálémánánó yé ɔ́ɔɔ eé buúse bɔ́ Bandómesé, káá bá na benamá a bé á nyemána atálémánánó yé ɔ́ɔɔ. ⁴² E ɔ́a me banó laana aá taaká isí'o : ɔ́ɔɔ okime ewú u kée múúsi ta hú atáya yí menyífé e mesiotóto ná hémté hé ɔ́nɔ́mɔ́ɔ́ a *baákónéna eebe anyía wáŋa muame *muákónéna, te káá yááŋa bíayé benamá. »

Sáaŋ maá tóma bááyé baákónéna né Yésus (Luk 7.18-35)

11 Eŋakelá Yésus á máná ɔ́laana bááyé *baákónéna bɔ́ɔ́hátá ne befendí besana abé bábɔ́ nyemána bá ɔ́kelaka, u ɔ́a háɔna aáhá, u ɔ́e súete ne o o húle eékúnyi ne o ohulinyi baaco bá báléka cí iisí eécí Ambánye yé Esóma. ² Ekúlú eéyé, Sáaŋ Batis ɔ́áá bá eé

† 10.36 Mis 7.6

ciíbe cε ecaná. Aáhá u ɔ́a lókómáka besana ebí *Kilís ɔ́áá bá wá kélaka. U ɔ́a tóma bááyé baákónéna a bómɔ́tɛ ³ ɔ́ ɔ́kɔbáta Yésus báye : « Mbá ɔ́ ɔ́ŋa Ooci awó á nyémána wu ɔ́faaya ayé' tu ɔ́a sɔ́ nyémána tú ɔ́tátáka u etémbí e ? » ††

⁴ Mbá ɔ́e : « Ánɔ́ ka láakena Sáaŋ besana abé nú ma nɔ́ lókómáka núɔ́ lɛcaka tóna : ⁵ Bendíméndime ɔ́a bɔ́ lécana, baaco e bé ɔ́e bú síndólo kandaka ɔ́mbánye, beénuunu aáŋónúaka, bɔ́ndókónɔ́kɔ lókómákána, biwéewé háányuaka, basókásóká lókómáka Ambánye yé Esóma. ⁶ ɔ́mbánye né ooci ewú u ti kée kúféténe aáme a asana. »

⁷ Émakéla baákónéna bá Sáaŋ Batis ébú súeté, mbá Yésus a asana yé Sáaŋ ɔ́e ná baaco bá nyekɔca : « Aáté nu ɔ́a nɔ́ bá nuanó áambaka ɔ́kóléca, ekúlú ayé nu ɔ́a nɔ́ ɔ́ba i iisí cε ɔ́sébéá e ? Nɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ enú ehúne ɔ́eé fúke ayé' ? ⁸ Aáté nú ɔ́a nɔ́ bá nuanó áambaka ɔ́kóléca aná e ? ɔ́ɔɔ awó ú maa lánabaka ɔ́mbánye e ? Eé'eé, anyía baaco a bá ɔ́a bɔ́ lánaba ɔ́mbánye ɔ́e bú líhe ɔ́mbánye eé meébe me betéŋí. ⁹ Mbá aáté aná nu ɔ́a nɔ́ bá nuanó áambaka ɔ́kóléca e ? Muhémúnyi besana mɔ́ Bandómesé e ? Ée, ε ɔ́a mé banó láana anyía u ɔ́a hɔ́la *muhémúnyi besana. ¹⁰ Yááŋa anyía Sáaŋ áŋa ooci awó Bandómesé ɔ́áá kóna a Cíɔ́ŋé ɔ́e : « Éná ! É maá me tóma uumi ɔ́ɔɔ u ɔ́ɔ́sɔ́ma oówo eé buúse ɔ́ ɔ́ kuɔ́ŋɔ́ tábónéna ohónyí. » ¹¹ Aá taaká ε ɔ́a mé banó láana esé : A ɔ́nyε baaco bukime bɔ́ ɔ́mesé, ta ɔ́ɔɔ te ɔ́áá bá waáŋá buúse bukime ɔ́ ɔ́háma háye Sáaŋ Batis. Ta híáná, hecɔ́ɔ́ e *Butéŋí bɔ́ ɔ́muaná áŋa waáŋá ne wuúci. ¹² O otúme ekúlú ayé Sáaŋ Batis ɔ́áá bá weé húlikinyi baaco Ambánye yé Esóma ɔ́ ɔ́kɔ́hama aámbáya, baaco ɔ́a bɔ́ hɔ́nɔ́nɔ́ Butéŋí bɔ́ ɔ́muaná. Bakéndákénda meé buúbu ɔ́aŋemena. ¹³ Ne *behémúnyi besana bekime bá Bandómesé ne tufule tú *bikotí áyá ɔ́a bɔ́ kónáká asana yí Butéŋí eébu, ɔ́ ɔ́kɔ́hama e ekúlú ayé Sáaŋ ɔ́áá fáaya. ¹⁴ Mbókɔ nu ɔ́e nú léne olumitine anyía nyiáme nyekɔɔna áŋa taaká, énu menyí anyía Sáaŋ áŋa Éli, oócí awó bá ɔ́aá bá bá tátáka nyefaaya. ¹⁵ ɔ́ɔɔ a wáŋa ne eetú cá ɔ́lókómáka besana, á lókómáka !

¹⁶ Ná aányé ya méŋa wu oketi baaco bá heeya eehi e ? Bá ɔ́a bɔ́ hɔ́á banásé a bómɔ́tɛ a bá bɔ́ŋa limekine a nɔ́háaté ; beébe eébé bá ɔ́a bɔ́ láákéna ɔ́sɔ́kɔ́ báye : ¹⁷ « Tu ɔ́a sɔ́ banó súbékíníne bikembí, mbá banó te obíne. Túɔ́ banó hákénéna maŋana me buwé, banó ta ɔ́lela. » ¹⁸ Yááŋa anyía'o, Sáaŋ Batis ɔ́áá fáaya ; u kineke na ɔ́nyíá na ɔ́múána, nɔ́se : « Wáŋa na *aabé yí elilé ! » ¹⁹ ɔ́nɔ́ u ɔ́ɔɔ ɔ́áá fáaya ; u nyíáka benyéma, u muákéna meluku, nɔ́se : « Huúú, munyíá benyéma eemu muáŋa, wuúci tóna mumúána meluku. Wáŋa ekendinyi yí ne *betúé etéési na bakela maabé bé etémbí ! » Mbá baaco a bá ɔ́a bɔ́ láténa taaká cí ihényí cε Bandómesé ɔ́e bú tónínyi anyía céáŋa etálémánánó. »

†† Embataka ɔ́e bihémbole anyía : « Kuɔ́ŋɔ́, ɔ́ ɔ́ŋa Mesíi, waáta awó tu báka tuasɔ́ tátáka, ooci ewú behémúnyi besana bá Bandómesé ɔ́a bɔ́ bétánákéna baaco anyía u káá faaya e ? » † 11.10 Mal 3.1

ጠጠጥጥ ጋ ጠጠጥጥጥጥጥጥ me kíne olumitinine

(Mat 10.15 ; Luk 10.12-15)

²⁰ Yésus ñee túme ጋkákáléna baaco bá báléka acé u ña ka kéláka *bikéki bé besana biéñí h́á, anyía beébe ta ጋbékákáléna máábú maabé. U ñaa ḱóña ጋse : ²¹ « Nua nóña mahana, banó baaco bá Kolasine ! Nua nóña mahana, banó baaco bá Beteséta ! † Yááña anyía, mbóko bikéki bé besana abé Bandómesé ñaa kéláka náánú á békéláka ne e Tíil ne e Sítón, †† keyé baaco bá báléka eécí na maá b́ lánabaka ikute, b́ límekine a ጠጠጥጥ anyía bebú tónjini anyía bá ña b́ áamba ጋbékákáláké-na maabú maabé, mbá bá sómba ጋkólú eé meéme. ²² Yaáté asana, ε ña mé banó láana anyía, a buóse ab́ Bandómesé kée kélisiki baaco, banó nu ká ń lókwákama muuyé buéñí ጋ ጋhጋla baaco bé ne Tíil ne Sítón. ²³ Mbá banó baaco bá Kabelnawum, nu ñe nú kéti anyía nu ká ń báátáka, nuጋ kóhama ጋ Omuaná e ? Eé'eé, Bandómesé káá banó lóosiki, nuጋ kóhama haála ehé biwéewé áña, anyía mbóko bikéki bé besana abé Bandómesé ñaa kéláka náánú á békéláka a báléka ce *Sótóm, keyé báléka eécí a yánána ጋ ጋkóhama aám-báya. ²⁴ Yaáté asana, ε ñaa mé banó láana esé ጋ buóse ab́ Bandómesé kée kélisiki baaco, nu ká ń lókwákama muuyé buéñí ጋ ጋhጋla baaco bá báléka ce Sótóm. »

Yésus kée yiínjékine baaco ehélúme

(Luk 10.21-22)

²⁵ Hí e ekúlú etéeyé, Yésus ጋse : « Eé', Taatá, kuጋጋ ó ñoó téñjini na Omuaná na ጋmesé. I ñe mí o wíinjie bitéñjiti anyíá ጋ ñó nambéna ne bemenyi besana ne benjinéñjine besana eébi, wó biibi tónjini né inéne. ²⁶ Èe, Taatá, aána bú ño yóo bílénékíné. ²⁷ Ciame Síkine ñee mi íinjékíné benyéma bikime. Ta ጋko ti ñee ményi ጋónú, é te ñaa bá Síkine ; ta ጋko tóna ti ñee ményi Síkine, é te ñaa bá na ጋónú na baaco ebé u ñee léne o beébe tónjini ciayé Síkine. ²⁸ Ánc faákóna nááme, banó bekime abá nua nóña bጋtጋmbókwónú, banó tóna na malamó, ε ká mé banó iín-jjékine ehélúme. ²⁹ Énu lumítine ጋbámókónéna bááme *baákónéna ; ánc me nyéana yáme banó eékúnyiki besana, anyía úumi ጋtéma áña mbuumu, wuúci tóna obilóosinyi ጋ ጋmesé ; aána túánú ጋtányé káá bá ne ehélúme. ³⁰ Yááña anyía nyiáme nyiekúnyu te ñaa náta ጋ oláténa, bጋlamó ab́ ε ña mé banó iínjite te lama. »

Yésus ñe hémbuline baaco okotí yé buóse bú ehélúme

(Mak 2.23-28 ; Luk 6.1-5)

12 E elime eécí, ne Yésus na bááyé *baákónéna ña b́ bá bááb́ h́laka e bisiéné a beónókónú na benyéma ; bú ñaa bá *buóse bú ehélúme bú *Besuif. Ecaná ñaa bá ce á núákéna baákónéna ; bé ñe túme ጋsólóna benyéma a bé ñaa bá e bisiéné, bé biibi nyiáka. ² *Bafalisiéñ a bá ñaa bá h́á ጋlጋጋ ña bú léca aána, báye né Yésus : « ጋ lecá, b́wጋ baákónéna ña bú kéla bጋko ab́ yáású okotí ti ñe yiínjite ጋko makénda ma

† Bífendí bé báléka eécí áña hoóhi na Kabelnawum. †† Bífendí bé báléka eécí te á bá cí Besuif. Céáña namuaná cí Islayél.

ጋkelaka buóse bú ehélúme. » ³ Mbá ጋse : « Nu te ጋmo ń fána asana eyí Otéñí Táfit ñaa kéláka búmጋté buóse, ne wuúci na bááyé baaco, ekúlú ayé ecaná ñaa bá ci é beébe nuákéna e ? ⁴ U ño yóófine eé *Ciíbe ce Bandómesé, yó híite benyéma bé ጋnyía ebí bé ñe nyéminyi Bandómesé, ý nyiáka na bááyé baaco, ta ye cáña á bá anyía yáású okotí ti ñe yiínjite ጋko u etémbí makénda me o biibi nyiáka, ε te ñaa bá h́u *beluli ny-iínjite. ⁵ Ta anyía nu te ጋmó ń fána tóna e Nufule nú *bikotí nú *Moyís anyía beluli nyiínjite a bá ña bú nyio eé Ciíbe ce Bandómesé buóse bú ehélúme ñaña bá te áb́ láténa okotí yé buóse eébú, mbá baaco ti beébe kákáléna e ? ⁶ É ña mé banó laana aá taaká esé nua nóña na bጋko aaha eenú eé buúse a búána buáná ጋ ጋhጋla Ciíbe ce Bandómesé. ⁷ Mbóko nuenú ményukune nyihembule nyí buhúnyu eebu a bú ña kጋona b́se : “ጋbécáma baaco mahana ñee mi bílénine buéñí ጋ ጋhጋla befná bé enyama”, ⁸ keyé nu te anó bá nu otúmeke ba-te-kela bጋጋbé ጋkጋma. ⁸ Yááña anyía ጋónú u ጋko u ñee téñjini buóse bú ehélúme. »

Yésus me yeéñúnjisi ጋko u asúákánú yé nyekátá

(Mak 3.1-6 ; Luk 6.6-11)

⁹ Yésus ñaa hatóna aáhá, u ña cጋba a yááb́ *andanja ye ጋbécókóléna. ¹⁰ ጋko a wጋmጋté ñaa bá h́á na asúákánú yé nyekátá. Baaco ña bú bá aáhá, bá áambaka ጋsóména Yésus. Buáté bጋko bé ñe bú wuúci bata báye : « Basó *Besuif, tua sóna ne okotí e yí ñe yiínjite ጋko makénda me oweéñúnjisi sókwó buóse bú yáású ehélúme e ? »

¹¹ Mbá ጋse : « Mbóko ጋko náánú áña h́u na etómbá éጠጠጥ, mbá etómbá eécí kua a kጋጋfia noómi *buóse bú ehélúme, téka ጋko ooci káá yáambaka ohónyí okime wú ohémúnjy ciayé etómbá a kጋጋfia e ? ¹² Énu menyí anyía ጋko ña h́la etómbá buéñí ! Yááña anyía'o, yáású okotí ñe yiínjite baaco makénda ma ጋkelaka bጋmbánye buóse bú ehélúme. » ¹³ Mbá ጋse ná ጋko : « Nandóna nyekátá. » ጋko ñe nyiínjini nandóna ; nyé ña h́ána h́álómóna nyembánye háye a nyémጋté. ¹⁴ Aána *Bafalisiéñ ña bú h́ámwóná, bá ña cጋbá a hጋጋke anyía bá aambáka ohónyí wú ጋwጋጋ Yésus.

¹⁵ Émakéla wé ményí aána, u ña hatóna aáhá, u ña hጋla, baaco beéñj wuúci látákéna. U ñee beébe ééñúnjisiki beébe bekime. ¹⁶ U ñe beébe siséke anyía bá te beléáñjónéna ጋko aányé wáná. ¹⁷ U ñaa kela aána anyía mbá buhúnyu bú *muhémúnjy besana *Esayí é b́nyíoyísinyi ; búána anyía :

¹⁸ « Muame munyጋጋ amó ε ña mé lጋጋ eemu muána, i ñee mi muúmu léne ;

é maá me háya úumi obiléne okime nááyá.

É ká me háya yáámé Elilé nááyá,

aána mu kée húlikinyi ጠጠጥጥ ma baaco mekime ciame taaká.

¹⁹ Mu ti kée súñukunyinyi na ጋko, mu te háya mukéké

;

aána ጋko te káá lókwáma weé beéetiki okelú a kebae ጋ omuaná.

‡ Fanáka 1Sm 21.2-7 †† Fanáka Emb 28.9-10 †† Ose 6.6

²⁰ Mu te kóv nókavkavna nctvctvctv a nó a yáaŋa nutúsénú, mu ti nyímísi lám̄ba a cé á yáaŋa o obínyímíne, v kvkvháma ayé ciame taaká káá bámókna haála hekime.

²¹ Aáná mctvctv ma baacv mekime káá hákéna mctvctv nááyá. » †

Yésus ŋaá bésóm̄ kvkvma etú bé ŋeé wuúci túme

(Mak 3.22-30 ; Luk 11.14-23 ; 12.10)

²² Baacv ŋe bú héléníne Yésus ondíméndíme, wuúci tóna múkúmúku anyía *aabé yí elilé ŋeé wuúci hélúmúnyi aáná. Yésus ŋe wuúci eéŋúnyísi kv kvkvháma ayé u ŋaá táŋáká, u lcaakana. ²³ Bekime ŋe bú kékéke, bá kvkvna báye : « Yáakelá vónv u Táfit ooci wáŋa. »

²⁴ Mbá, émakéla *Bafalisiéŋ ábv lókv́máká v́táŋa oócí, bá ŋá kvkvna báye : « Hú na makénda ma Belesebú, mutéŋínyi *beebé bí bililé, kvkv ooci ŋe hémúnyi beebé bí bililé a baacv. »

²⁵ Yésus ŋaá bá weé ményukune cívbú íbíkéti, aáná u ŋeé beébe laána v́se : « Butéŋí bukime abv baacv bá h́á ŋe bú núusinyinyi áŋa bunyímé. Báléka ikime ta anyía cíibe ce baacv ikime acé baacv bá h́á ŋe bú núusinyinyi te a bá ce kvkvbaka ne buúse ta buúsé.

²⁶ Éxhé, mbók̄v Sátan ŋeé bíhémúnyi, anyána búáyé butéŋí áŋa bú kvkvbaka ne buúse, weé bínúusíki wuúci bémuatá e ? ²⁷ A nyíánv nyekvkvna, yanv i ŋeé mi hémúnyi beebé bí bililé a baacv anyía Belesebú u náŋa weé mi íinjíékíne makénda. Éx, mbá banv'ó, aányé u náŋa we íinjíékíne báánv baacv makénda me o bíibi hémúkúnyi e ? Téka báánv baacv bá bémuatá ŋe bú tóŋínyi anyía nua nóŋa a nyekua e ? ²⁸ Mbók̄v na makénda me Elilé yé Bandv́mesé i ŋe mí hémúnyi beebé bí bililé a baacv, bú ŋo tóŋínyi anyía Bandv́mesé á yáaŋa o otéŋínyi aánv e ekatékáté. ²⁹ Kvkv te á bá wu owoofine eé cíibe ce kvkvndákénda, yv h́kvkv bíáyé benyéma, téka na v́caŋácáŋa o wuúci hatena, yv wuúci v́tv́kvkv, mbá u síke h́lakana benyéma bikime bí cíibe.

³⁰ Kvkv okime awv u te á bá elime na yanv ŋe mi nuusi ; híáná kvkv okime awv u te á bá kvkv na yanv kv kvbánda ŋa sása kv sasa. ³¹ A yaáté asana, e ŋa mé banv láana aá taaká esé Bandv́mesé káá nyéánakenena baacv na máábv maabé mekime na túábv tuféne tukime áyá, mbá u te káá nyéánakenena buúse bukime kvkv ewv u ŋe féníne *Efúúménénú yí Elilé. ³² Yáaŋa anyía Bandv́mesé káá nyéánakenena kvkv okime awv u ŋa táŋéna v́vónv u kvkv, mbá u te káá nyéánakenena kvkv awv u ŋa táŋéna Efúúménénú yí Elilé, ta aámbáya te e bikúlv a bé ŋa fáakvna. »

Na atók̄v na bíáyé betámá

(Mat 7.16-17 ; Luk 6.44-45)

³³ « Kv kvkela anyía kvkv á bá na bembánye bé betámá bé v́nyíáka, u ŋá nyemána wu kvbámók̄néna na ambánye yé atók̄v. Mbók̄v kvkv áŋa na aabé yé atók̄v, u káá bámók̄vna na beebé bé betámá. Yáaŋa anyía bé ŋe ményi nyenamá nyé atók̄v a bíáyé betámá. ³⁴ Banv

kvkvnye ehénye eebu, anyána, banv abá nua nóŋa beebé bé baacv, nua nóŋa nu kvkvnaka bembánye bé besana e ? Yáaŋa anyía nyuúté ŋe hémúnyi besana e bí mó nyíóyóko kv v́témá hú mbiók̄ve. ³⁵ Ambánye yé kvkv ŋa kélá bembánye bé besana anyía yááyé ambánye yé v́témá ŋeé wuúci tóma o o bíibi kela ; aabé yé kvkv kéláka beebé bé besana, anyía yááyé aabé yé v́témá ŋeé wuúci tóma o o bíibi kela. ³⁶ E ŋa mé banv láana esé kv buúsé bv nyekála, kvkv okime káá békáláka e mehúnyi ma buála mekime emé u ŋeé hémúkúnyi a nyíáyé nyuúté. ³⁷ Yáaŋa anyía, hí a mókvkv mehúnyi ma bémuatá Bandv́mesé kó yóo kélísíki, yv kvkvbótóna anyía kv ŋkv yanv ta anyía kv ŋkv kua nyekála. »

Baacv ŋa bv báta Yésus ekéki yí hibílícinínyi

(Mat 16.1-4 ; Mak 8.11-12 ; Luk 11.29-32)

³⁸ Aáná ne *beékúnyi bikotí a bómvté na *Bafalisiéŋ a bómvté ŋa bv laana Yésus báye : « Muékúnyi, tu ŋa sv aamba anyía kvkv basv keléna *ekéki yí hibílícinínyi, tuásv lca. » ³⁹ Mbá v́se náábv : « Baacv bá heeya eehi á bvŋa baabé, beébe bakanda tuskvkv ; bá ŋa bv áamba kvkv ekéki yí hibílícinínyi. Mbá Bandv́mesé ti kée beébe tóŋínyi ekéki yí hibílícinínyi yí etémbí, e te ŋáa bá hú ayé u ŋaá kéláka o olíhe ú *muhémúnyi besana Sv́nas. ⁴⁰ Yáaŋa anyía, kvkv bómvté háye Sv́nas ŋaá kéláka na kvkvsv matátv ne meetú matátv a kvkvna tv yaandándá yé h́vfv noómi, híáná v́vónv u kvkv káá kéláka kvkvsv matátv ne meetú matátv kv kvkvsv noómi. ⁴¹ Baacv bé Ninífe †† ŋa bv békálákéná máábv maabé, bv kvkvba kvkv eé meéme ekúlv ayé bá ŋa bv lókv́máká besana abé Sv́nas ŋeé beébe hulíkínyi. Buáté kvkv, a buúsé bú nyekála, baacv bé Ninífe ké bv túméke baacv bá heeya eehi kvkvma, anyía kvkv áŋa aaha awv u ŋa h́la Sv́nas.

⁴² Buáyá, oónjv awv u ŋaá bá weé téŋgínyi bunvkv bv Sába ŋa ka hátóna haaca anyía ú ka lókv́máká besana bí injíŋé abé Sálkvkv ŋaá bá waá kvkvna. Buáté kvkv, ekúlv ayé Bandv́mesé kée kélísíki baacv, oónjv oócí kée túméke baacv bá heeya eehi kvkvma, anyía kvkv áŋa aaha awv u ŋa h́la Sálkvkv. »

Nyekahálóm̄na nyé aabé yí elilé

(Luk 11.24-26)

⁴³ « Ekúlv ayé *aabé yí elilé á háma aá ceékv ce kvkv, yé ŋa kvkv e biciké, yí h́lé áambaka haála hé ohélúméke. Yí ti ŋeé heéhe bvkv, ⁴⁴ yé ŋa kvkvna yése : “E ŋaá me hálóm̄vna eé cíibe acé é ŋa mé hátóna eé cíici.” Yé káá hálóm̄vna, yv kúana kvkv oócí háye cíibe etémbí acé bv kvkv kvkvkv, bv tábv́náka kvkvbánye. ⁴⁵ Aáná yí ké ké hífte *beebé bí bililé bí etémbí bitíndétú nvkv e bí e wuúci h́la a kvkvbé ; bé ŋga hálóm̄vna kvkv, bí ŋe oofókíne aá ceékv ce kvkv. E elime eécí, índélímínyínyi ce kvkv oócí káá bá ne muuyé kv kvkv nyíáyé nyilimíné nyí buúse. Híáná yé káá bá na beebé bé baacv bé heeya eehi. »

† 12.18-21 Esa 42.1-4

†† Báléka ci butéŋí bú buáyá, Asilíi (fanáka e nufule nv́ Sv́nas).

Ne iinyí ne benyiinyí bé Yésus

(Mak 3.31-35 ; Luk 8.19-21)

⁴⁶ Ekúlú eyí Yésus ñaá bá wá yánáña ɔ ɔtáña na nyekɔca nyé baaco aáná, ne iinyí ne benyiinyí ñá ka b́ hámá. Bá ñá tálémákéna a nɔháaté, bá áambaka ɔtáña ne wuúci. [⁴⁷ ɔɔɔ a wɔmɔté ñeé wuúci laána ɔse : « Éná’o, na ɔɔnya na ɔɔnɔɔnya á b́ña a nɔháaté, bá ña b́ áamba ɔtáña na kuɔɔ. »] ⁴⁸ Mbá ɔse : « Aányé wáña ciame iinyí, baányé á b́ña bááme benyiinyí e ? » ⁴⁹ Aáná u ñoó tónínyí bááyé *baákónéna, mbá ɔse : « Éná, na ciame iinyí na bááme benyiinyí eebe bá b́ña aaha. ⁵⁰ Yááña anyía’o, ɔɔɔ okime awó u ña lókóména Besana bé ciame Síkíne ce ɔmuaná, u biibi látákéna, wuúci wáña ɔónó baabá ta anyía ciame iinyí. »

Enjaba ci mumiene moohó

(Mak 4.1-9 ; Luk 8.4-8)

13 Buúsé etéebú, Yésus ñaá hátóna oóyo o ooki, yó ko límine a asálá yé nuɔmó ń *Kalilé o oweékúnyí baaco. ² Yaandándá yé nyekɔca nyé baaco ñaá bébándákáná aáyá a maabána a nyenamá enyí u ño yóófine ɔ ɔɔɔ, u ñé limíne ; nyekɔca nyé baaco tálémákéna a asálá yé nuɔmó. ³ U ñaá bá weé beébe túmékíne enjaba, u beébe laakena besana biéñí ɔse : « ɔɔɔ a wɔmɔté ñaá ɔɔba o okomíene moohó. ⁴ Ahé u ñaá bá weé meéme miekine, a mɔmɔté ñá kuákóna o ohónyí ɔ ɔmuaná ; tunonyí ñá faakóna, tú ñé meéme ɔɔɔkkena. ⁵ A mɔmɔté ñaá kuakóna a akɔnja ɔ ɔmuaná, ɔmesé téka weéñí h́á ; me ñé ténnyí ĺáka anyía ɔmesé te ɔmɔ bá weéñí. ⁶ Mbá ekúlú ayé ɔɔɔ ñaá hámá, u ñé meéme lulíki ; tundínéndíné ñá kótáka anyía tú te ɔmɔ bá na bekañá. ⁷ A mɔmɔté tóna ña kuakóna aá haála ahá tɔlandɔna ña túa ĺáka. Ekúlú ayé ma ñaá ĺáka ɔɔɔ ne tuútu, tú ñá béɔtókókéna bembánye bé benyéma a bé ñaá ĺáka. ⁸ Mbá a mɔmɔté tóna ñá kuakóna a ambánye yé ɔmesé, ma ñá háaka betámá : Indíné a cémté etíne atáánɔ, a cémté etíne átátɔ, a cémté tóna nyitíne na bíshátá. » ⁹ Yésus ñó solínyi ɔse : « ɔɔɔ a wáña ne eetú cá ɔlókómáka besana á lókómáka. »

Anyiaté Yésus ñeé túmíne baaco enjaba e

(Mak 4.10-12 ; Luk 10.9-10)

¹⁰ Bááyé *baákónéna ñe bú bíkósítí nááyá, bé ñe wuúci batá báye : « Anyiaté ɔ ña ña o túmékíne baaco enjaba e ? » ¹¹ Mbá ɔse : « Bandómesé ñaá banó iínjí makénda me omenyukune besana bé búáyé Butéñí a béáña benambákánó ; mbá beébe, bé ti ómo bú meéme b́ña. ¹² Yááña anyía, bé ké túné e yiínjie benyéma ná ɔɔɔ awó á yáaña ne biibi anyía wá bá ne biéñí ɔ ɔɔɔ. Mbá né ooci awó u te á bá na ɔɔɔ, bé kéé wuúci ááñéna ta hú ɔɔɔ ab́ wáña ne buúbu. ¹³ Yaáté asana e ña ña yémi beébe túmékíne enjaba anyía bábó le-cakana, mbá bá te h́la ɔlecana ; bábó lókómáka, mbá bá te h́la ta ɔlókóma, ta ɔlókóma ɔmbánye. ¹⁴ Aáná bú ño nyiýisínyí asana ayé *Esayí ñeé hémúnyínyi baaco buáyá ɔse : “Nu ká ń lókómáka mbá nu te h́la ɔlókóma ɔmbánye, nu ká ń cíaka eése ɔ ɔleca, mbá nu te leca

ɔɔɔ. ¹⁵ Yááña anyía, baaco eébé me bú netisiki etémá, bá ñá bécuáká eetú, bé ñe b́nyímékíne anyía bá te le-cana na cáábó eése, bá te lókómáná na cáábó eetú, bá te béháya asana yí omenyi e cíbu etémá. Aáná bá te ká b́ békónákéna etémá anyía yanó Bandómesé yémi beébe ééñyisíki.” † » ¹⁶ Mbá Yésus ɔse : « Mbá aá banó’o, nua nóña bambánye anyía cáánó eése ñaá le-cana, cáánó eetú lókómáka ! ¹⁷ E ña mé banó láana aá taaká esé : Ne *behémúnyí besana bá Bandómesé beéñí na betálémánánó bé baaco biéñí ña b́ b́ámókóná na ecaná ciéñí ɔ ɔleca aáté nu ña ń leca, mbá beébe ta ɔleca. Bá ña b́ b́ámókóná na ecaná ciéñí ɔ ɔlókómáka aáté nu ña ń lókóma, mbá beébe ta ɔlókóma. »

Yésus ñeé hémbuline baákónéna enjaba ci mumiene moohó

(Mak 4.13-20 ; Luk 8.11-15)

¹⁸ Yésus ñaá laána bááyé *baákónéna ɔse : « Banó aná, ánc lókóma nyihembule nyé enjaba ci mumiene moohó. ¹⁹ Baaco a bá ña b́ lókóma Besana bí *Butéñí b́ ɔmuaná, mbá bá te h́la o biibi ɔlókóma, ña b́ h́á haála ahé moohó ña kuákóna o ohónyí ɔ ɔmuaná. Sá-tan ña fáaya, yó waáñíaka besana bikime e cíbu etémá. ²⁰ A b́mɔté baaco ña b́ h́á haála ahá akɔnja áña ; bá ña b́ lókóma Besana bé Bandómesé, bó biibi káha ne obiléne aab́ e etémá, ²¹ mbá biibi ta ɔwónéna. Éshé bé ñe bú lúmítíníne e ekéti yí ekúlú ; mbá hí e ekúlú eyí muuyé é beébe háména, ta anyía muyébínyi a mɔmɔté a asana na Besana bé Bandómesé, bá ña b́ béyúata ɔ ɔbéyúata olumitinine. ²² ɔɔɔɔk ɔ b́mɔté tóna ña b́ h́á haála ahá tɔlandɔna áña. Bá ña b́ lókóma Besana bé Bandómesé ; mbá asana ɔmɔté, ne ibíkéti ciéñí na ɔnóme b́ ɔmesé ñaá béɔtókókéna Besana bé Bandómesé eébi ɔ ɔkóháma ayé bé te ñáa háa ta ɔɔɔ. ²³ A b́mɔté ɔɔɔk tóna ña b́ h́á ambánye yé ɔmesé. Bá ña b́ lókóma Besana bé Bandómesé, bó biibi lókómáka ɔmbánye ; bá háaka betámá háye benyéma a bé ñaá háa betámá : Indíné émté betámá etíne atáánɔ, a cémté etíne átátɔ, a cémté tóna nyitíne na bíshátá. »

Enjaba ce aabé yí ehuti

²⁴ Aáná Yésus ñeé beébe túmíne enjaba ci etémbí ɔse : « *Butéñí b́ ɔmuaná ñaá h́á ɔɔɔ a wɔmɔté awó u ña yónókó bembánye bé benyéma eeyé e esiéné. ²⁵ Mbá muayé mulíne ñaá hámá buutú a b́mɔté, baaco fianakena e hiiné ; u ñé miekine aabé yí ehuti e esiéné yé embáséke eeyé, u ña h́la. ²⁶ Embáséke ñaá ĺáka, cé kómaka ɔ ɔhákéna efume ; aabé yí ehuti ña ĺáka tóna. ²⁷ Aáná ɔɔɔ b́ ɔɔɔ oóci ña b́ fáaya, bó wuúci ba-ta báye : “Taata, tu ñe sú bíkétí tɔse ɔ ɔɔɔ wónókó bembánye bé benyéma oówo e esiéné ; mbá háányé aabé yí ehuti ñeé hule e ?” ²⁸ U ñeé beébe békámá ɔse : “Muame mulíne a mɔmɔté múáña munyikɔɔ buólí eébu.” Mbá ɔɔɔ báye : “Tú ka ĺbáka aabé yí ehuti eeyé e ?” ²⁹ ɔɔɔ oóci ɔse : “Buaka ! E te áme bá wu olu-

† 13.14-15 Esa 6.9-10

mitine, anyía keyé ekúlú ayé nu ña nó cɔba ɔ ɔkɔlɔbaka ehuti eéyé, nua nóna nú ɔlatakenena embáséke tóna. ³⁰ Άñ nyéána bé a kómáka ɔɔɔɔ ɔ ɔkɔɔhama a masáná ; ekúlú eéyé ε ká me laana basáná anyía bé túmíne ɔɔba a aabé yí ehuti eéyé, bá ɔɔtɔkɔkɔ e eefú, bé lúliki. E elime eéci, bá sánáka embáséke, bá ka hákéna aáme aá nɔɔla.” »

Enjaba ce hesámásámá

(Mak 4.30-32 ; Luk 13.18-19)

³¹ Yésus ñe túné é beébe túmíne enjaba a cemɔté ɔse : « *Butéñí bɔ ɔmuaná ñaá h́á hesámásámá a hémɔté ahé ɔɔɔ mé hiite, yó kɔɔ wɔɔɔ eeyé e esiéné. ³² Héáña hitíkítiki ɔ ɔɔɔla esámá ikime ; mbá ekúlú ayé hesámásámá eéhi ma laa, hé ña yáaya ɔ ɔɔɔla beónkɔ bikime. Hé ɔ bécáná ɔɔɔté a nyenamá enyí tunonyí ña fáaya, tú ka fáléfáka cáábɔ aana aáyá ε endáfe. »

Enjaba ci enutisi onuñe

(Luk 13.20-21)

³³ Yésus yó túné o beébe túmíne enjaba a cemɔté tóna ɔse : « *Butéñí bɔ ɔmuaná ñaá h́á enutisi onuñe eyí oónjú ñe hiite, yó t́bókéna e kíló nyitíne na étááñɔ cí onuñe, aáná bikime eébi kée núteke. »

Anyána Yésus ñaá bá waá békélákéna enjaba

(Mak 4.33-34)

³⁴ Yésus ñaá bá waá láakena nyekɔca nyé baacɔ besana eébi bikime ε enjaba. U ñaá bá u ti é beébe laána besana téka ne o beébe túmíne enjaba. ³⁵ U ñaá bá waá kélaka aána o onyíoyísinyi ɔtáná ú *muhémúnyi besana mɔ Bandómesé, mu ñaa kɔɔna mɔse : « I kée mi beébe túmékíne enjaba, mí o beébe nambɔnakena besana a bé á báka benambákánɔ o otúme ekúlú yí nyiketi nyé na ɔmuaná na ɔmesé. » †

Yésus ñe hémbuline baákónéna enjaba ce aabé yí ehuti

³⁶ Yésus ñaá hátóna ε ekatékáté ce baacɔ, u ñe oofíne eé ciíbe. Bááyé *baákónéna ñe bíkósiti nááyá, mbá báye wé beébe hambúlékíne enjaba ce aabé yí ehuti a yé ñaá bá e esiéné. ³⁷ Mbá ɔse : « ɔɔɔ awó u ña yóónkɔ bembánye bé benyéma áña ɔónɔ u ɔɔɔ. ³⁸ Esiéné áña baacɔ bá ɔmesé ; bembánye bé benyéma áña baacɔ a bá ña bɔ lókóména *Butéñí bɔ ɔmuaná. Aabé yí ehuti áña baacɔ a bá ña bɔ lókóména butéñí bú aabé yé ɔɔɔ. ³⁹ Muónɔ aabé yí ehuti áña Musóména, muasɔ mulinjine ; masáná áña nyemana nyé ɔmesé. Basáná á bóna *bililé bé masóma bé Bandómesé. ⁴⁰ Yáána anyía háye bá ña ña bá lóbáka aabé yí ehuti o oluli o oocó, híáná bá káá kelaka ɔkɔ búmɔté bakela maabé a nyemana nyé ɔmesé. ⁴¹ ɔónɔ u ɔɔɔ káá t́ma bíáyé bililé bé masóma ɔ ɔkɔɔwaánjaka eeyé e Butéñí na benyéma bikime e bí ñe kúftínyi baacɔ o olumitinine na bakela maabé bekime. ⁴² Bé káá yaáhakena na benyéma eébi na bakela maabé eébé a nyañalañanda nyí oocó. H́á, bá ká bɔ lélaka, bé bíkótóko bekeke. ⁴³ Mbá ekúlú eéyé,

† 13.35 Mañ 78.2

betalémánánɔ bé baacɔ eé buúse bɔ Bandómesé ká bɔ sánáka háye ɔɔɔ e Butéñí bɔ ciabɔ Síkíne noómi. ɔɔɔ a wáña ne eetú cá ɔlókómáka besana á lókómáka. »

Bónome a b́ána bɔnambánɔ

⁴⁴ « *Butéñí bɔ ɔmuaná ñaá h́á bɔnóme a b́ána bɔnambánɔ e esiéné a yémɔté ; ɔɔɔ a wɔmɔté é buúbu b́ña, u ña námbɔɔna, yó súete ne obílene weéñí o okoótúéke bíáyé benyéma bikime, mbá u kɔ ɔónɔ esiéné eéyé. »

Yoomí e yí ñe húmísinyi buéñí

⁴⁵ « *Butéñí bɔ ɔmuaná ñaá h́á tóna mundúnéndúne a mu ña yáamba ɔwɔónɔ bembánye bí biomí bé nyenókó. ⁴⁶ Aáná, u kɔɔ b́ña yoomí a yémɔté a yáána yí o wuúci húmísi buéñí, u ñeé súete o okoótúéke bíáyé benyéma bikime, mbá u ke yíyí ɔónɔ. »

Mɔh́tɔ me belumbelumbe

⁴⁷ « *Butéñí bɔ ɔmuaná ña h́ána a h́á mɔh́tɔ emé belumbelumbe ma bɔ t́óléáka a nuɔmɔ noómi mɔ hateakena anamánamá cá tuɔfɔ ekime. ⁴⁸ Ekúlú eyí me moó nyíoyo na tuɔfɔ hú mbióke, bé ñe bú meéme kókóka a asálá, bó límine ɔ ɔtáfa tuɔfɔ. Aáná bá ká bɔ hákéna tuɔfɔ a tɔmbánye a tɔñaté noómi, bó wóóm-bokoko tuɔfɔ a tɔɔbé e eciké. ⁴⁹ H́áná bú káá békélaka ɔkɔ búmɔté a nyemana nyé ɔmesé : Bililé bé masóma bé Bandómesé ká bɔ aálnáka na betalémánánɔ na beebé bé baacɔ. ⁵⁰ Béú wáahakena beebé bé baacɔ a nyañalañanda nyí oocó ; h́á bá ká bɔ lélaka, bé bíkótóko bekeke. »

⁵¹ Yésus ñe beébe batá ɔse : « Téka nú ma nó lókómáka bɔmbánye besana eébi bikime e ? » Mbá báye : « Ée, tú ma sɔ lókómáka bɔmbánye. » ⁵² Mbá ɔse náábɔ : « Éehé aná *muékúnyi bikotí mukime a mu a yáána *muákónéna e Butéñí bɔ ɔmuaná ñaá h́á muútí ooki ; muúmu mu ña békéléna na benyéma a beúɔ na benyéma bé buáyá bé búáyé bɔnóme. »

Baacɔ bá Násalet me bú kine ɔháya mɔñplé né Yésus

(Mak 6.1-6 ; Luk 4.16-24)

⁵³ Émakéla Yésus á máná otúme enjaba eéci ikime, u ña hátóna aáhá, ⁵⁴ u ña ɔba a báléka ce *Násalet acé u ña kómákéna. U ñe túme oweékúnyi baacɔ Besana bé Bandómesé a yáábɔ *andáná yé ɔbécókóléna. Nyíékúnyi eényí ñeé kékísiki baacɔ, bá kɔɔnaka báye : « Háányé omenyi ooci ñe wuúci húlíne e ? Aányé u ñe wuúci iínjie makénda ma ɔkelaka *bíkéki bé besana eebi aána e ? ⁵⁵ Té cáña ɔónɔ u kábénda ooci wáña e ? Té cáña iinyí wáña Malí e ? Té cáña onyínyí u na Sáak, na Ýseb, ne Símon, ne Súute wáña e ? ⁵⁶ ɔkɔ, téka benyínyí e beénjú á bóna aaha bekime na basó e ? Mbá aányé aná u ñe wuúci iínjie ne injinjé eeci na makénda eeme e ? »

⁵⁷ I isunjí eéci bá ña bɔ bá bá te ábɔ háya mɔñplé né Yésus. Mbá ɔse náábɔ : « Bé ñeé kéke *muhémúnyi

besana mo Bandómesé haála hekime. Hú aá buayá, na aá ciayé ciíbe ce baaco bé ti njeé wuúci kéke. »⁵⁸ Aaná u te ómóó kélaka bikéki bé besana biéní húa a asana ne ciíbú isunjí.

Owé ú Sáan Batis

(Mak 6.14-29 ; Luk 9.7-9 ; 3.19-20)

14 A yaáté ekúlú eéyé *Elóot, oténí u *Kalilé, ñaá lókómáká bá cámbaka nyiínyi nyí Yésus. ² Mbá cse ná bááyé bñnykñkñ : « I ñe mí menyí anyía Sáan Batis wáña ! Ú ma háanyua e biwéewé ; a asana eéyé wáña na makénda ma ckelaka *bikéki bé besana. »
³ Yáána anyía, buayá Elóot ñaá sómbótóna anyía bá haténa Sáan, bé wuúci cótókókñ ne tukolí, bé wuúci háya eé ciíbe ce ecaná a asana yí Elóotiat, oónyí u uúyé onúséyé Filib. ⁴ U ñaá kéla aaná anyía Sáan ñaá bá weé wuúci laakena cse : « Okotí ti ñó yóo wiínjie makénda ma cбатéna oónyí u uuwe onúséyé. »⁵ Elóot ñaá bá wa yáambaka ohónyí wú cñkñkñ Sáan, mbá u te ómóó bñnykñ anyía u ñaá bá weé líkíméke baaco. Yáána anyía baaco bekime ñaá bá bébú bikétiki anyía Sáan áña *muhémúnyi besana mo Bandómesé. ⁶ Mbá búmté buósé, buósé bñ macakña me nyibíbiéne nyí Elóot, cбатá u Elóotiat ñeé bínéké bunókñ cñmbánye eé buúse bñ baaco ebé Elóot ñkñ lññkñ a bññanda. Bunókñ eébé ñeé bílénékíné Elóot buéñí, ⁷ cñkñkñháma ayé u ñaá bésómó nyiínyi nyé Bandómesé eé buúse bñ cбатá, yó wuúci laana cse : « E ña mé cñba cñkñ me batá. »⁸ Iinyí Elóotiat ñe lébe cñón anyía wá batá aatñ yé Sáan Batis. Aaná cñón ña batá Elóot cse : « Mi ííñjé aámbáya eeci aatñ yé Sáan Batis atalánó e meténjéle cñkñ cñmuaná. »
⁹ Émakéla oténí á lókómá aaná, u ñe cunje, mbá a asana ayé ú maá súáténa eé buúse bñ baaco bá bññanda, u te ómóó bá wu chálómóna ne elime a búáyé buhúnyi. Mbá cse bé ke ííñjé cбатá aatñ yé Sáan.
¹⁰ Aaná u ñaá tóma baaco eé ciíbe ce ecaná cñkñcála aatñ yé Sáan. ¹¹ Bá ña ka bñ cála aatñ, bó yiíyi héléne e meténjéle cñkñ cñmuaná, bé ñgé ííñjé ná cбатá. Cбатá ñe yiíyi hulínyi né iinyí. ¹² Baákónéna bá Sáan Batis ñe ke bú híite yaáyé ekukulukúkúlú, nyikeényie eényí. E elime eécí bé ñe bú súéte o okóbikétinyí Yésus háye asana ñaá békélaka.

Yésus me túkéke bñnykñja bñ baaco

(Mak 6.30-44 ; Luk 9.10-17 ; Sanj 6.1-15)

¹³ Émakéla Yésus á lókómá imbénú eécí, u ña hatóna hú wááyá cñkñkñ noómi ; u ñe súéte a mafákáléana haaca na baaco. Mbá baaco beéní ña bñ lókómáká anyía ú meé súéte. Éhé bá ña bñ hatókña a báléka ce maabána, bá kándaka na akólñ ce asálá ce asálá yé nuómó o o húle wuúci láténa. ¹⁴ Eñakelá Yésus á háma cñkñkñ, yó léca yaandándá yí etúte yé baaco a fáakña, mahana ñe wuúci tímbié. Nyiényúnysíki eényí báábó bñnykñkñ.

¹⁵ Nanyiófñ, *baákónéna bé Yésus ñe bú bikósítí nááyá, mbá báye : « Buósé meé súéte, haála eehe áña a mafákáléana. Laákéna baaco eebe bé sútéteke cñkñkñ.

maabána cñkñwáambaka benyéma bé cñnyí. »¹⁶ Yésus cñse náábó : « Bú te ñkñ yóól anyía bébú sútéteke ; banó bémuátá, énu beébe aaféna ! »¹⁷ Mbá báye : « Tua sñña aaha hú ne biléti bétáánñ na tuófñ tífendí ! »¹⁸ Mbá cse : « Énu mi héléníne benyéma eébi aaha. »¹⁹ E elime eécí, u ña láana nyekcña nyé baaco anyía nyí é limékíne e bihuti. U ñe híite ne biléti eébi bétáánñ na tuófñ eétú tífendí, u ñe bééti eése cñkñmuaná o owiínjie Bandómesé biténjíti. U ña bákáka biléti eébi, nyiínjékíne eényí ná baákónéna ; aaná baákónéna ña bñ aafákéna baaco. ²⁰ Baaco bekime ña bñ nyíáka, bó weécéke. Bá ña bándáka bikélékéti a bé ñkñ lóbókñ ; bó nyiényúnysíki cññjaté túzhatá ne tífendí.
²¹ Cñmbana cñ baaco awó ú ñaá nyíáká ñaá bá hoóhi tósé-ña étáánñ cé banómóó, téka cññfana ne beénjú na banásé.

Yésus ñaá kándaka e menyífé ma nuómó cñkñmuaná

(Mak 6.45-52 ; Sanj 6.16-21)

²² Hí e elime eécí, Yésus ño yoófikínyi bááyé *baákónéna cñkñkñ, u ñe beébe buékísi e eyinyié asálá yé nuómó ekúlú eyí wuúci ú ñe síke o yoólisi baaco. ²³ Émakéla weé beébe óólísíki, u ña báátáka a cñkñkñ cñkñmuaná cñkñcñkñkñkñkñkñ Bandómesé. Ahé íbíne ñaá kúa, Yésus ñaá bá aáhá hú wááyá bímuócí ; ²⁴ cñkñkñ yé baákónéna ñaá bá yá yáaña haaca na asálá. Ehúne ñaá bá yé húnéke, yí hulúkúne a aháná ayé bá ña bñ bá bábó cñbaka ; beahó bí menyífé nuusiki cñkñkñ. ²⁵ Na alale yé cñyá, Yésus ñe túme cñcñba náábó, u kandaka e menyífé ma nuómó cñkñmuaná. ²⁶ Ekúlú eyí bé ñe bú wuúci léca waá kándaka e menyífé ma nuómó cñkñmuaná, manónñ ñeé beébe kátíáka, báye enyole céaña ; ciabó inijnje ñe nyíme. Aaná bé ñe bú túme cháya mukéké. ²⁷ Mbá Yésus ña tánjéta ctánjéta cse : « Áno békéndéna ! Yanñ ya méña'o, nuti líkíméke. »²⁸ Émakéla Bíel á lókómá aaná, mbá cse né Yésus : « Oténí a Waáná, cñkñ kuññ bémuatá cññña, mi ííñjé makénda anyía yáme faáya nóñwñ, é kandaka e menyífé cñkñmuaná. »²⁹ Yésus ñaá békámá cse : « Faáya. » Bíel ña háma cñkñkñ, u ñe túme cñcñba haála ehé Yésus ñaá bá, u kandaka e menyífé cñkñmuaná. ³⁰ Mbá ekúlú ayé u ña léca háye ehúne ñaá bá yé húnéke, bulíkíliki ñe wuúci tímbié ; u ñe túme owoofine e menyífé. U ñe túme cháya mukéké, u kñkñnaka cse : « Oténí a Waáná, cñkñkñ, o mi nohi'o ! »³¹ Hú a yaáté ekúlú, Yésus ñe sundúne cñkñkñ, u ñe tímbe Bíel, mbá cse nááyá : « Kuññ, cñkñ u olumitinine a wócócñ ; anyiaté ó moó sunyonyiki e ? »³² Bé ñe bú óófíne bekime bñfendí cñkñkñ noómi, ehúne nyilésíkínyi eényí. ³³ Aaná baákónéna a bá ña bñ bá cñkñkñ noómi ñe bú tímékíne Yésus eñendu, bá kñkñnaka báye : « Aá taaká, cññña cñññ u Bandómesé. »

Yésus me eéñúnysíki bñnykñkñ

(Mak 6.53-56)

³⁴ Émakéla ne Yésus na bááyé *baákónéna ábó láténa nuómó, bá ñga háma i iisi ce Kenesalét. ³⁵ Baaco bá húa ñe bú ményútúne Yésus ; bá ña sasáka esóma a baaco

bé iisí eécí ikime anyía ú ma fáaya. Aaná bé ñé bú wuúci hélékéníne bɔkɔnɔkɔnɔ bekime. ³⁶ Bé ñe bú wuúci bécɔkɔlɔkéná anyía wá nyeanáka baaco eébé é bitíséke te hú hibénú hé búáyé bɔlaka ; aaná bekime a bá ña bɔ bá búbú wuúci bitíséke ña bɔ aáñónúáká buúse bukime.

Ne Yésus na Bafalisién ñe bú súnunyinyi

(Mak 7.1-13)

15 Na *Bafalisién ne *beékúnyi bikotí e bé ñe bú húlúkúne eé Yelúsalem ña ka bɔ kuána Yésus. Bé ñé wuúci batá báye : ² « Anyiaté bɔwɔ *baákónéna te ñá bɔ láténa besana bí bokóo e ? Bá ña bɔ nyía benyéma bé ñnyíá téka na ɔbésua aabá. » ³ U ñe beébe békámá ɔse : « Banó'o ? Anyiaté nu te ñá nɔ láténa *bikotí bé Bandómesé, nu látákéna yáaŋa bíánɔ besana bí bokóo e ? ⁴ Yáaŋa anyía Bandómesé ɔse : "Kékéke na ɔɔté na ɔɔnyia." [†] Yó túné kɔɔna ɔse : "Bá ña nyemána bá ɔwɔɔɔ ɔwɔ okime awó u ña lómɔ síkíne ta anyía iinyí." ^{††} Mbá banó, nu ñe nú éékúnyi baaco ɔɔse ɔwɔ á laána síkíne ta anyía iinyí anyía : "Bɔkɔ abó yáme bá wu ɔ kuɔɔɔ ɔlétá ne buúbu á yáaŋa kíléke, búáŋa bɔ Bandómesé", ⁶ u te ɔwɔ nyemána wu ɔ háná ɔlétá ebíenyi o o yíiyi kéké. Aaná nu ñe nú cónyisi Besana bé Bandómesé a bíánɔ besana bí bokóo. ⁷ Nua nŋa tɔbémbé tífendí ! ɔtáŋa ú *Esayí ñaá bá o ohónyí ekúlú ayé u ñaá bá weé hémúkúnyi besana bé Bandómesé a yáánɔ asana, anyía Bandómesé ɔse : ⁸ "Baaco eebe ñe bú mí nyemi hú ne nyuúté ; cíbú etémá áŋa haaca na yanó. ⁹ Nyíábɔ nyinyemi áŋa etém-bí anyía bé ñe bú éékúnyi esúŋe cá baaco háye anyía cáaŋa cááme." [‡] »

Besana a bé ñaá cãŋena olíhe ú ɔwɔ

(Mak 7.14-23)

¹⁰ E elime eécí, Yésus ñɔ lŋɔkɔ baaco beéŋí, yó beébe laakena ɔse : « Áŋɔ tákéna eetú, núá lókɔma bɔmbánye bɔmbánye ɔtáŋa ooci : ¹¹ Té cáŋa bɔkɔ abó ɔwɔ ñá nyíá bú ña cãŋena úúyé olíhe ; eé'eé. Mbá buhúnyi a bɔ ñaá háma eeyé e nyuúté, bú húlúkúne e uúye ɔtémá noómi, buúbu eébu bú ña cãŋena úúyé olíhe. » ¹² Baákónéna ñe bú bíkósítí, mbá báye nááyá : « O ñoó menyí anyía *Bafalisién ña bɔ lókɔma bɔwɔbɔ ɔ ɔtáŋa awó ɔ wɔ tãŋáka e ? » ¹³ Mbá ɔse : « Bá káá lóba yɔwɔkɔ ekime ayé ciame Síkíne ce ɔmuaná te ɔwɔ wɔwɔ. ¹⁴ Énu beébe nyéána. Bá bŋa bendíméndíme, bé kéndiki bendíméndíme. Ekúlú eyí ondíméndíme ñe kéndi sɔwɔkɔ ondíméndíme, bá ká ka bɔ kúákɔna a ɔwɔfia beébe bekime beféndí. »

¹⁵ Aaná Bíel ñaá láána Yésus ɔse : « Cókólé, basó hém-búlékíne enjaba eécí. » ¹⁶ Mbá Yésus ɔse : « Ta banó tŋna, nua núánáŋa beála e ? ¹⁷ Énu menyí anyía bɔkɔ abó ɔwɔ a nyíáka ño yóofine aáyá a tɔwɔna ; búú háma ekúlú eyí wé súéte a afaló. ¹⁸ Mbá ɔtáŋa ú nyuúté ú ɔwɔ ñeé húle e úúyé ɔtémá noómi ; wuúci, ú ñeé wuúci cãŋena.

† Iisí ce ambánye yé ɔmesé a Kabelnawum bulɔlɔ, a aháŋá yé nyefiana nyé ɔwɔ. † Nyh 20.12 ; Tet 5.16 †† 15.4 Nyh 21.17
‡ 15.8-9 Esa 29.13

¹⁹ Yáaŋa anyía, ɔ ɔtémá ú ɔwɔ noómi beébé bí ibíkétí ñé húle. Bíibi bí ñeé wuúci tŋma na a muónɔnɔ, na ɔ ɔkan-da tusɔwɔ, na ɔ ɔkela besana bé enjɔkɔnɔnɔ, ne e buébi, na ɔ ɔháyéna baaco embasó cé befala ne e muótóno. ²⁰ Áŋɔ léca, bíibi eébi bé ñá cãŋena olíhe ú ɔwɔ. Mbá ñnyíá benyéma téka na ɔbésua aabá te ña cãŋena olíhe ú ɔwɔ'o. »

Okenyí u oónjú ma háya mɔŋlélé né Yésus

(Mak 7.24-30)

²¹ E elime eécí, Yésus ña hátɔna aáhá, yó súéte e ekéti yí iisí ayé báléka cí ne Tíil ne Síton ñaá bá. ²² Oónjú a wɔwɔtɔ, itónyi ce Kanaáŋ ^{††}, ñaá bá weé límekine hɔá ; u ñaá fáaya né Yésus, yó túme o wuúci banena ɔse : « Otéŋí a Waáŋá, ɔwɔnɔ u Táfit ! ɔwɔ me bécáma mahana. Uumi ɔwɔnɔ e woónjú ñaá lókɔma ɔkála buéŋí ; wáŋa na aabé yí elilé. » ²³ Mbá Yésus ñeé wuúci ɔwɔnɔ in-dímé. Aaná bááyé *baákónéna ñe bú bíkósítí nááyá, báye : « ɔwɔŋkéna oónjú ooci, anyía u ñaá basó láténa ne hikókó buéŋí ɔ ɔhɔla. » ²⁴ Mbá ɔse : « Ciame Síkíne ñaá me tŋma hú a asana na baaco bé *Islayél. Bá bŋa háye etómbá e cí ne me nyímúkúne. » ²⁵ Ta híána, oónjú oócí ñeé bíkósítí, yó túmíne Yésus enjendu, mbá ɔse : « Otéŋí a Waáŋá, ɔkólé, me ɔlétá. » ²⁶ Yésus ñé wuúci békáma ɔse : « Bú te a bá bɔmbánye anyía bé híite benyéma bé ñnyíá bé banásé, bé bíibi iinjékíne ná tɔbɔwɔ. » ²⁷ Oónjú ɔse : « Ée, Otéŋí a Waáŋá. Yáaŋa aaná taaká, mbá e embana ci tébílí tɔbɔwɔ ñaá nyía imbuumbú acé báábɔ baaco ñe bú kúusi. » ²⁸ Mbá Yésus ɔse nááyá : « Kuɔɔŋ, oónjú ooci, úúwu olumitinine áŋa waáŋá ɔ ɔhɔla ! Bú á békéláka háye bú ño yóo bíléníne. » Hú a yaáté ekúlú uuyé ɔwɔnɔ ña yaáñónúá.

Yésus me yééñunyísiki bɔkɔnɔkɔnɔ a ɔwɔndɔ

(Mak 7.31)

²⁹ Yésus ña hátɔna aá haála eéhé, u ñá láta ce asálá ce asálá yé nuɔwɔ nɔ *Kalilé ; u ñá bááta a ɔwɔndɔ ɔ ɔmuaná, u ñe limíne ɔ ɔmesé. ³⁰ Aaná bitúte bé baaco ña fáákɔna nááyá. Bí ñe hélékénéne baaco e bé ñe bú síndólo, ne bendíméndíme, na baaco bá beféké, ne múkúmúku, na bɔkɔnɔkɔnɔ bé etémbí beéŋí. Bí ñe beébe télímíkínyí eeyé eé buúse, u ñe beébe eéñunyísiki. ³¹ Akɔca cá baaco eécé ñe kékéke buéŋí, baaco lécaka anyía múkúmúku ñaá tãŋa, baaco bá beféké ma bɔ aáñónúaka, e bé ñe bú síndólo ña bɔ kãnda bɔmbánye, bendíméndíme lécákána. Bé ñe túme owíinjie Bandómesé ci *Islayél nuúmi.

Yésus me túkéke tóséna cé baaco ínáyé

(Mak 8.1-10 ; Mat 14.13-21)

³² Yésus ñɔ lŋɔkɔ bááyé *baákónéna, mbá ɔse náábɔ : « Mahana ña mé kela a baaco eebe, anyía mɔwɔsɔ á yáaŋa matátɔ amá tua sŋa ɔwɔŋ ne beébe. Bá te abó bá tŋna na bɔkɔ bɔ ñnyíá. E te ñá mé aamba o beébe óólísiki ecaná, keyé bá bŋa bá ɔkuákɔna o ohónyí, téka na makénda. » ³³ Baákónéna ñe bú wuúci bata báye :

†† Éce u te ɔwɔ bá u Besuif.

« Háányé tua sóna tu ɔbónḡóna biléti bí otúkékíne baaco eebe bekime, bó weécéke aaha a atúalɔ etém-bí e ? »³⁴ Yésus ɔse : « Biléti bínyie nua nóna ne bíibi e ? » Báye : « Bítíndétú nómo ; tua sóna tóna hú na tuɔfɔfɔ. »

³⁵ Aáná Yésus ñeé límísíkinyi baaco ɔ ɔmesé. ³⁶ E elime eécí, u ñé híite ne biléti bítíndétú nómo eébi na tuɔfɔ eétú. U ñé íinjíé Bandómesé biténjiti, yó bíibi bákáka. U ñé íinjíékíne baákónéna ; bé ñé beébe aafákéna.

³⁷ Baaco eébé bekime ña nyiáka, bé ñé eécéke. Bá ña bó bándáka bikélékéti a bé ña lóbóko ; bó nyiáyísiki tɔn-jaté tútíndétú nómo hú mbiókke. ³⁸ ɔmbana ɔ baaco awó ú ñaá nyiáká ñaá bá tóséna ínyise, téka ɔ ɔfana ne beénjú na banásé. ³⁹ Émakéla Yésus é yóólísiki baaco bekime, u ñé oofíne ɔ ɔkɔkɔ noómi, u ñé súete e ekéti yí iisí yé Makatan.

Baáñá bé Besuíf ña bó báta Yésus ekéki yí hibílícínnyínyí
(Mak 8.11-13 ; Mat 12.38-39 ; Luk 11.16, 29 ; 12.54-56)

16 Na *Bafalisiéñ na *Basatusiéñ ñe bú bíkósiti né Yésus o o wuúci ɔkóna. Aáná bé ñé bú wuúci batá anyía wá kela *ekéki yí hibílícínnyínyí e yí ño tónjinyi anyía mááyé makénda ñeé húle ná Bandómesé. ² U ñeé beébe békáma ɔse : [« Nú ña ña nuanó bá anyía : “Nanyíɔfɔ ñase eñjólómuaná ña ɔba ɔ ɔhekaka, ananyía ci mo bólótókónó hú bóñ ; ³ ɔkɔɔyá ñase ɔbóla ña náaka hénáɔ, ananyía eñjólómuaná me fiitékéne hú fíí.” Nu ñe nú ményi obísímúnyí eñjólómuaná, nu menyukune bikúlú háye béáña, mbá anyiaté aná nu ti ñé nu ményi obísímúnyí besana a bé ña békéla ɔ ɔwósé eeme e ?] ⁴ Baaco bá heya eehi á bóña baabé, beébe bakanda tusɔmo ; bá ña bó áamba ɔleca ekéki yí hibílícínnyínyí, mbá Bandómesé ti kée beébe tónjinyi ekéki yí hibílícínnyínyí yí etémbí, ε te ñáa bá hú ayé u ñaá kelaka o olíhe ú Sónas. » Aáná u ñeé beébe béyúata aáhá, nyisúete eényí.

Nyiékúnyí nyé na Bafalisiéñ na Basatusiéñ
(Mak 8.14-21 ; Luk 12.1-6)

⁵ Ekúlú ayé *baákónéna ña bó láténá e eyinyié asalá yé nuɔmɔ, bá ña bó léca anyía bá ña bó béhóya ohiite biléti. ⁶ Yésus ñeé beébe laana ɔse : « Énu bíkékényíki ɔmbánye ne enutisi oñuñe yé na *Bafalisiéñ na *Basatusiéñ. » ⁷ Baákónéna ñe bú túme obílúmínyí e cíbú etémá noómi báye : « Yáakelá u ñaá táña aáná anyía tu ti ómo sú híite biléti. » ⁸ Mbá Yésus ñeé ményi aaté bé ñe bú bílúmínyí, mbá ɔse náábó : « Banó baaco bé olumitinine ɔ wɔcɔcɔ, anyiaté nu ñe nú bílúmínyí anyía “Yáakelá u ña táña aáná anyía tu ti ómo sú híite biléti” e ? ⁹ Éce anyía nu te ña nɔ lókóma ɔmbánye e ? Nú ma nɔ béhóya asana yí ne biléti bétááño abé baaco tóséna étááño ña bó nyiáká na tɔnjaté túnyie ató nu ña nɔ bándáká tunyíoyókónú ne bikélékéti a bé ña lóbóko e ? ¹⁰ Nú ma nɔ béhóya tóna asana yí biléti bítíndétú nómo abé baaco tóséna ínyise ña bó nyiáká na tɔnjaté túnyie ató nu ña nɔ bándáká tunyíoyókónú ne bikélékéti a bé ña lóbóko e ? ¹¹ Mbá anyiaté nú te ɔmo nɔ lókóma anyía té cáña asana yí biléti yáme bá yáme

tánjaka, ekúlú ayé yáme banó láakena anyía énu bíkékényíki ɔmbánye ne enutisi oñuñe yé na Bafalisiéñ na Basatusiéñ e ? » ¹² Aáná baákónéna ña bó lókóma ɔmbánye anyía u ti ómo beébe laana anyía bé bíkékényíki ne enutisi oñuñe ayé bá ña békéleña ɔ ɔnámbe biléti, mbá bé bíkékényíki ne nyiékúnyí nyé na Bafalisiéñ na Basatusiéñ ; nyiínyí wá bá waá kóɔnaka anyía bé bíkékényíki.

Bíel ɔse Yésus áña Mesíi
(Mak 8.27-30 ; Luk 9.18-21)

¹³ Émakéla Yésus á kaáhámá i iisí a céáña hoóhi na Sesalée ci Fílib, yó batá bááyé *baákónéna ɔse : « Baaco ñe bú bíkéti báye yanó, ɔónó u ɔkɔ, ya méña áányé e ? » ¹⁴ Báye nááyá : « Baaco a bómoñé ña bó ɔkɔna anyía ɔ óña Sáañ Batis ; bómoñé báye ɔ óña Éli ; bómoñé tóna báye ɔ óña Sélémi ta anyía *muhémúnyí besana mo Bandómesé mu etémbí. » ¹⁵ Mbá ɔse : « Mbá banóo, ñase ya méña áányé e ? » ¹⁶ Mbá Símon Bíel ɔse : « ɔ óña *Mesíi, ɔónó u Bandómesé a wáña ɔkɔɔ. » ¹⁷ Aáná Yésus ñeé wuúci laana ɔse : « Símon, ɔónó u Sónas, ɔ óña ɔmbánye ; té cáña ɔkɔ ú mo yóo nambɔnena asana eéyé, mbá ciame Síkíne ce ɔmuaná. ¹⁸ Ée, ε ña mé ɔ laana isí’o : ɔ óña nyendányé. A nyendányé eényí ɔ ɔmuaná i kée mi túméke híimi híɔbó hí belumitinine. Aáná ta makénda me owé ti kée híihi yáka buúse bukime. ¹⁹ I kée mi o wiínjie tulibe tú *Buténj bó ɔmuaná. Bɔkɔ ebú o kóo koti aaha ɔ ɔmesé, búá yáa báka bukotínnyí ɔ ɔmuaná ; ɔkɔ ebú o kóo lumitine ɔbékéla aaha ɔ ɔmesé, búá yáa báka belumítínénú ɔbékéla ɔ ɔmuaná. » ²⁰ Aáná u ñeé beébe béɔsókénéna ɔse bé ti bíkétinyi ɔkɔ anyía wáña Mesíi.

Yésus ñe bíkétinyi baaco úuyé owé
(Mak 8.31-33 ; Luk 9.22)

²¹ O otúme ekúlú eéyé, Yésus ñeé túme oweékúnyí bááyé *baákónéna a miányé ɔse : « É ña mé nyemána ɔcɔba eé Yelúsalem, yá kaá me lókómáka ɔkála weénj awó na *baáñá bé *Besuíf, ne beténjinyi *beluli nyiínjje, ne *beékúnyí bikotí kée bú mi kélíki, bó me ɔónó mbá a matátó mí haanyua o owé. » ²² Bíel ñe wuúci súéténe a maabána, u ñe wuúci kákálákéna, ɔse : « Bandómesé óo tétényíki ; ta ɔkɔ a búmoñé te á bá bú ɔ kuɔñ háména aáná. » ²³ Mbá Yésus ñaá békóñna né Bíel, yó wuúci laana ɔse : « Hatóna eémi eé buúse, Sá-tan ! ɔ óña wu o mi kúfítinyi ; cíiwu ibíkéti te a bá cé Bandómesé, mbá cé baaco. »

²⁴ Aáná u ñaá laana bááyé baákónéna ɔse : « Mbókɔ ɔkɔ ña yáamba ɔ me látáka, wé bíkíne wuúci bémuátá, wá háya owé a ambalá, mbá u me látáka. ²⁵ Yááña anyía, mbókɔ ɔkɔ ñeé léne otétényi úuyé olíhe, u kée wuúci nyímísi ; mbá ɔkɔ ewú u kée nyímísi úuyé olíhe aáme a asana kée líhéke taaká ci olíhe. ²⁶ ɔmbánye bó yaaté ɔkɔ ña léca ekúlú ayé wá yáambaka, yó bóñ buñña bó ɔmesé bukime, mbókɔ u ñeé nyímísi úuyé olíhe e ? Na aaté aná wáña wu ɔhánjónaka úuyé olíhe e ? ²⁷ Yááña anyía ɔónó u ɔkɔ káá fáaya e nuúmi nú ciayé Síkíne noómi ɔkɔ na bíáyé *bililé bé masóma ; aáná u

káá námaka כככ okime a nyenamá anyé כככ oócí ñaá békélákéna. ²⁸ E ña mé banó láana aá taaká anyía a baaco a bá bñña aaha, bómcté ti ké bú wéékúne beébe téka כ כleca anyána דִּנְנִי u כככ ñaá fáaya eéyé e Buténj. »

Yésus ma héñena nyelecana

(Mak 9.2-9 ; Luk 9.28-36)

17 E elime ce mósé metíndétú, Yésus ñá cóbána ne Bíel, na Sáak, na Sáan onyíinyí u Sáak a yaandándá yé nókondó כ כmuaná haaca na baaco. ² U ñá heñena nyelecana eébú eé buúse. Aaná búáyé buúse ñeé túme כככ háye כככ, bíáyé belañ muanyemuanyé háye eese. ³ Hí e ekúlú eéyé, *baákónéna bátát eébe ña bó léca ne *Moyís ne Éli ábú aasánaka ne wuúci. ⁴ Mbá Bíel כse né Yésus : « Oténj a Waáñá, yáañá ambányé yé asana anyía túésú límíne aaha. Mbókó o ñoó léne, mí כככ כ כfalefaka bikule bé bolaka bétát : Yókwó čmcté, yí Moyís čmcté, yí Éli čmcté. » ⁵ U ñaá bá wa yánáña כ čtáña aaná, bé ñe síke ebú bítéme amuanemuanyé yé כככ meé beébe bíhuéne ; okelú ñá lókómáná כ כככ noómi, ú kócnaka čse : « Ooci áña uumi čnčn u čtémá, é maá me háya úumi obíléne okime nááyá. Énu wuúci lókómákéna. »

⁶ Émakéla baákónéna ábú lókómá okelú oócí, bulíkíli ñe beébe timbie buénj, bá ña kuakónáka, túábú כככ bitíséke čmesé. ⁷ Yésus ñe bókósíti náábú, u ñe beébe bitíséke, mbá כse : « Áno hatókóna endánaka, nuti líkíméke. » ⁸ Bé ñe bú hétúkúnyi meése, nyíábú nyeleca eényí hú Yésus bímuócí.

⁹ Ekúlú ayé bá ña bó bá bábú lókó čkčkč, Yésus ñe beébe bésókénéna כse : « Nčte békáná obikétínyi כככ asana eeye ayé nú ma nó léca כ כččháma ekúlú ayé čnčn u כככ káá háányua e biwéewé. » ¹⁰ Baákónéna ñe bú wuúci bata báye : « Mbá anyiaté *beékúnyi bikotí ñaña bábú kócnaka anyía Éli káá čaña čfaaya ne Mesíi e ? » ¹¹ Mbá כse : « Yáañá taaká anyía Éli wá nyemána wu č čaña faaya o okocíliekene besana bikime. ¹² Mbá yañš, e ña mé banó láana anyía'o : Éli na maa fáaya ; baaco te o wuúci menyutune, mbá bé ñe bú wuúci békélákéna háye bé ñe bú lénéké. Híáná čna bé ké bú kélíki čnčn u כככ. » ¹³ Aaná baákónéna ña bó lókóma čmbányé anyía u ñaá bá waá táñáka asana yé Sáan Batis.

Yésus me héényi čnčmbú a wáña ne yiíli

(Mak 9.14-29 ; Luk 9.37-43)

¹⁴ Ahé bá ña bó háma hoóhi na nyekoca nyé baaco, כככ a čmcté ñá ka kúákónákéna Yésus eé buúse, u ñe wuúci túmíne eñendu כ čmesé, ¹⁵ mbá כse : « Oténj a Waáñá, čkčle, čč bécáma uumi čnčn mahana. Wáña ne yiíli. Yé ñaña yé wuúci haténa ; u kuakona te o oocó noómi, te e menyífé noómi. ¹⁶ I ñe mí wuúci cóbána ná bókwó *baákónéna, ú ñe beébe yáka o oweéñúnyisi. »

† Ne Moyís ne Éli á bñña tubílíčinyínyí č Nyelata nyé Buáyá, éce anyía tú ne tufule tú Moyís ne tufule tú behémúnyi besana bá Bandómesé.

¹⁷ Mbá Yésus כse : « Éé', banó beébe bé baaco eebi, nu te ñá nó háya mčñlé ná Bandómesé ! כ כččháma nyíenyí e ká mé bá čkčk na banó e ? כ כččháma nyíenyí e ká mé banó ééhíkinyínyí e ? Énu mi héléníne čnčmbú oócí aaha. » ¹⁸ Aaná u ñaá sásétena yiíli ; yé ñá háma aá čéčte ce čnčmbú. Hú á yaaté ekúlú, nyeañnua eényí.

¹⁹ Baákónéna ñe bú bókósíti né Yésus, beébe hú wáábú, bé ñe wuúci batá báye : « Anyiaté yiíli eéyé á basó yáka ohémúnyi e ? » ²⁰ Mbá כse : « Nu ti ómo nú yiíyi hémúnyi anyía únú olumitinine áña čččč buénj. E ña mé banó láana aá taaká is'ó : Mbókó únú olumitinine á bá otíkítiki ta háye čsámá ú heelo, nua nóña nu člaana čkčkč eenu anyía nó á hatóna aaha, núá čbá ehenyíé, bú békéláka híáná ; ta čkčk te banó yáka čkala. ²¹ Asana čmcté áña anyía bé ñe hémúnyi nyenamá nyé *aabé yí elilé eényí hú na čbécókóléna ne *obíkílie čnyíá. »

²² Ekúlú ayé bá ña bó bá bábú hálmókóna i isí ce *Kalilé, Yésus ñá laana bááyé baákónéna כse : « Bá ña nyemána bé ofiimbie čnčn u כככ a baaco ; ²³ baaco eébe ké bú wuúci čnčk, mbá a matát yó háányua o owé. » Asana eéyé ñe yiíñje baákónéna čtémá čnua buénj.

Yésus mč yóndó etéési yí Ciíbe ce Bandómesé

²⁴ Ne Yésus na bááyé *baákónéna ña ka bó háma a Kabelnawum. Betúé etéési bé *Ciíbe ce Bandómesé ñe bú bókósíti né Bíel, bó wuúci batá báye : « Čkč, muanó muékúnyi ñaña u te č čččndó etéési yí Ciíbe ce Bandómesé e ? » ²⁵ Bíel ñaá békáma כse : « Éé'eé, u ñaña wč čččndó. » Ekúlú ayé u ñgá háma o ooki, Yésus ña čaña táñéta כse : « Símon, anyána č ččk leca e ? Baányé ábú nyemána bá ččččndó etéési né beténj bá čmesé e ? Bčnye oténj ayé' baaco bé etémbí e ? » ²⁶ Bíel כse : « Baaco bé etémbí bá ñaña bábú čnčndó etéési. » Mbá Yésus כse : « Éce anyía bčnye oténj te ñč čččndó etéési e ? ²⁷ Ta híáná, anyía tu ti nuési baaco eébe etémá, čbá o olumbe aá nučmó, aahéna munób e menyífé ; hčfš hí buúse ahé č ččk sčmč, híihi aálóna nyuuté, č čč kuana eléñú yé mččnyé noómi ; yiíyi híite kó č ččndó etéési ná baaco eébe, na yókwó na yááme. »

Aányé wáña waáñá č čhla e

(Mak 9.33-37 ; Luk 9.46-48)

18 E ekúlú eéyé, *baákónéna ñe bú bókósíti né Yésus, bé ñe wuúci batá báye : « Aányé wáña waáñá č čhla baaco bekime e Buténj bó Čmuaná e ? » ² Yésus ñč lñéta čnčmbú, yó wuúci télímínyi aabó e ekatékáté, mbá כse : ³ « E ñaá me banó láana aá taaká taaká is'ó : Mbókó nu te ñá nó békóñákéna etémá, nú bámbókóna na etémá cé banásé, nu ti ké nú oofókíne e *Buténj bó Čmuaná. ⁴ Yaaté asana, כככ okime ewú u kée bílóosi č čmesé, yó bámbókónéna na čtémá ú čnčmbú, wuúci wáña waáñá č čhla baaco bekime e Buténj bó Čmuaná. ⁵ Híáná כככ okime awó á káha čmbányé čnčmbú háye ooci eémi e nyíinyí, éce ú maá me káha čna čmbánye.

⁶ Asana ómóté, ɔɔɔ é kúfítínyi ɔ́nɔɔmbó ɔmóté a banásé eebe a bá ɲa b́ háya mɔɲɔɲlé nááme, yááɲa ambánye nááyá anyía bé wuúci ɔ́tɔ́kókéna ɔɔsól a amena, bé wuúci nyie i injibi ce nuɔmó noómi. ⁷ Mahana ná baaco bá ɔmesé a besana e bí ɲe kúfítínyi ɔ́sɔ́kók ɔ ɔkela ɔɔɔbé. Ohónyí wú ɔ́fécáka besana eébi te a bá ; mbá mahana ná ɔɔɔ ewú u ɲe kílisi baaco besana eébi. ⁸ Mbók a asana ne úuwu ɔɔɔb ta anyía úuwu ɔɔɔl ɔ ɲaɲa oó kúfétékéne o olumitinine, bíibi sɔ́mbáka é bíibi oombókóko haaca na kuɲɔ́. Yááɲa ambánye yé asana nɔ́wɔ anyía óo woofíne a taaká ci olíhe ɔɔɔb ɔmóté, ta anyía ɔɔɔl ɔmóté, ɔ ɔɔɔla anyía ɔ́b bá na ɔ́wɔ aabá ekime, ta anyía ɔ́wɔ ɔɔɔl ekime, kuɲɔ́ ɔwaahénán a ɔɔɔfia nú oocó noómi ewú ú ti ɲé nyíme ta buúsé. ⁹ Híáná t́na, mbók a asana na nyíwɔ nyíise ɔ ɲaɲa oó kúfétékéne o olumitinine, nyíinyi tasá, é nyíinyi oombóko haaca na kuɲɔ́. Yááɲa ambánye yé asana nɔ́wɔ anyía óo woofíne a taaká ci olíhe nyíise nyémóté ɔ ɔɔɔla anyía ɔ́b bá na ɔ́wɔ eése ekime, mbá bá ɔ waahéna a ɔɔɔfia nú oocó noómi ewú ú ti ɲé nyíme ta buúsé.

¹⁰ Énu bíkékényíki oféníne ta ɔ́nɔɔmbó ɔmóté a banásé eebe. E ɲa mé banó láana esé : ɔ ɔmuaná *bililé bé masóma abé ciamé Síkiné ce ɔmuaná ɲaá táfáka o o beébe ɔ́lɔ́k á b́ɲa ekúlú ekime eeyé eé buúse. [¹¹ Yááɲa anyía ɔ́nɔ́ u ɔɔɔ ɲaá fááya ɔ ɔmesé ooci o okonóhiki baaco a bá ɲa b́ bá éce bé me bú nyímúkúne.]

¹² Aaté nu ɲa ɲa nɔ́ bétáá e ? Túá ɔɔɔna anyía ɔɔɔ a wɔmóté áɲa na etɔ́mbá etíne atáánɔ. Émóté é nyime, ɔ́k, téka ɔɔɔ oócí káá nyéana etíne ényíse ne imbuke buunyi ne ínyíse bímuócí a ɔɔɔɔɔ ɔ ɔmuaná anyía wá caɲá ka yáambaka e cinyíménú e ? ¹³ Mbók u ɲgeé cíci b́ɲɔ, e ɲa mé banó láana aá taaká isí'ó : U kée bílénéke buéɲí a asana eéyé ɔ ɔɔɔla asana yé etɔ́mbá etíne ényíse ne imbuke buunyi ne ínyíse e cí ti ómo nyíme. ¹⁴ Híáná t́na, cianó Síkiné ce ɔmuaná te ɲa yáamba anyía ta ɔ́nɔɔmbó ɔmóté a banásé eebe é nyímé. »

Onyíinyí u olumitinine awó u ɲá kela ɔɔɔ a ɔɔɔbé

¹⁵ « Mbók ɔɔɔnyia a wɔmóté u olumitinine ɲá kela ɔɔɔ a ɔɔɔbé a ɔ́móté, ɔɔba ké ké wuúci kákálákéna hú banó b́fendí. Mbók u ɲa lókóma aáná, ó moó wuúci b́súétíne. ¹⁶ Mbá, mbók u te ɲaá lókóma aáná, ké ké wuúci láana eé buúse b́ ɔɔɔ u etémbí ta anyía eé buúse b́ baaco b́fendí. Yááɲa anyía ɔ́ɔɔɲé ɲa ɔɔɔna anyía asana ekime ɲá nyemána yí obícíkílékéne eé buúse b́ bambasómbáso b́fendí ta anyía bátátó. ¹⁷ Mbá wéé ḱne t́na ɔ́lɔ́kóma ilébé ce baaco eébé, ɔɔbána asana eéyé eé buúse b́ híɔɔ hí belumitinine. Wéé ḱne t́na ɔ́lɔ́kóma híɔɔ hí belumitinine, wuúci híite háye mu-ti-menyí Bandómesé ta anyía háye *mutúé etéési.

¹⁸ Aá taaká e ɲa mé banó laana anyía ɔɔɔ bukime ebú nu ké nú koti aaha ɔ ɔmesé, á yáa báka bukotíníyí ɔ ɔmuaná ; ɔɔɔ bukime ebú nu ké nú lumitine anyía

búa békéláka aaha ɔ ɔmesé, á yáa báka bulumitínénú ɔbékéla ɔ ɔmuaná. ¹⁹ Aá taaká e ɲa háná amé banó laána anyía mbók baaco b́fendí aá banó aaha ɔ ɔmesé ɲa b́ lókómana, b́ báta Bandómesé ɔ ɔbécókóléna noómi asana a yémóté, ciamé Síkiné ce ɔmuaná káá kelaka asana eéyé. ²⁰ Yááɲa anyía haála hekime ahá baaco b́fendí ta anyía bátátó abó b́bándána eémi e nyíinyi, ya méɲa aabó e ekatékáté. »

Enjaba ce munyicɔɔ a ḿ te ɲaá nyeanenena

(Luk 17.4)

²¹ Bíel ɲeé bíkósítí né Yésus, mbá ɔse : « Taatá, bikúlú bínyie yáme nyemána wu nyeanakena uumi onyíinyí awó u ɲá me kela besana a beebé e ? ɔ́k, téka ɔ ɔɔɔháma bikúlú b́tíndétú nóm e ? » ²² Mbá ɔse : « E te ɲá me ɔɔɔna anyía ɔ ɔɔɔháma bikúlú b́tíndétú nóm, mbá e ɲa mé ɔ laana anyía bikúlú etíne átátó ne imbuke císhátá ɔ ɔɔɔháma aáná bikúlú b́tíndétú nóm. »

²³ E ɲa mé banó láana aáná anyía *Butéɲí b́ ɔmuaná ɲaá h́a otéɲí a wɔmóté awó u ɲaá bá weé lénéke ɔtákéna mehíne mekime amá u ɲaá bá waá bátaka bááyé ɔnyicɔɔ a *baáɲá. ²⁴ Aáná u ɲeé túme ɔfana ɔ ɔfana mehíne eémé. Bé ɲe wuúci héléníne munyicɔɔ a mumóté amó u ɲaá bá waá bátaka yaandándá yí buhíné bú mɔɔnyé buáɲá ɔ ɔɔɔla. ²⁵ Munyicɔɔ eémú te ɔmɔ́ bá ne ohónyí wú o wuúci tuana buhíné eébú. Uuyé waáɲá u buólí ɲá sɔ́mbót́na anyía bé túéke na ɔɔɔ oócí, ne oónyí, na baáná, na ɔɔɔ bukime abó u ɲaá bá ne buúbu a asana ne buhíné eébú. ²⁶ Aáná munyicɔɔ eémú ɲaá béáhénéna uuyé waáɲá u buólí a akól, mbá ɔse : “Cókóle, Taatá, cáɲa o mi eéhínyinyi, e ká mé ɔ tuana buwɔ buhíné bukime.” ²⁷ Waáɲá u buólí ɲe wuúci b́cáma mahana, nyi wuúci nyeanénéna eényí buhíné eébú bukime, u ɲe wuúci nyéana anyía wé súete.

²⁸ Enjakelá munyicɔɔ eémú aá hámá o ooki ú waáɲá u buólí, bá ɲá ɔ́ndémánána na ciayé sɔ́k ci buólí ; u ɲaá bá waá bátaka ciayé sɔ́k eécí hú h́hínéhíne hé mɔɔnyé. U ɲeé wuúci méɔḿna ɔ ɔḿḿna, u ɲe wuúci háya hetáá o okelú, mbá ɔse : “Me túána búame buhíné bukime.” ²⁹ Aáná ciayé sɔ́k ɲeé wuúci béáhénéna a akól, u wuúci b́cókólókéna ɔse : “Cókóle, cáɲa o mi eéhínyinyi, e ká mé ɔ tuana búwɔ buhíné bukime.” ³⁰ Mbá munyicɔɔ ɲe ḱne ɔ́lɔ́kóma nyekɔɔna nyé ciayé sɔ́k ɔ ɔɔɔháma eyí u ɲgeé wuúci háya eé cíibe ce ecaná anyía wá cáɲa mana ɔtua búáyé buhíné. ³¹ Émakéla ɔ́sɔ́k ɔnyicɔɔ abó lécáká aáná, cíibu etémá ɲe beébe nuáka buéɲí ; bá ɲgá láákéna úúbú waáɲá u buólí besana bikime a bé ɲa békéláka. ³² Aáná waáɲá u buólí ɲá lókókó munyicɔɔ eémú, mbá ɔse : “Huúú ! Kuɲɔ́, munyicɔɔ eemu ase ó b́béké. Ya méɲa ɔ kuɲɔ́ nyeanénán búwɔ buhíné bukime, ekúlú ayé ɔ ɲá me b́cókólókéna anyía yáme nyeanénéna. ³³ Kuɲɔ́ t́na, ɔ te ɔmɔ́ bá wu ɔbécáma ciwɔ sɔ́k mahana háye e ɲa mé ɔ b́cáma e ?” ³⁴ Hilóbi ɲeé wuúci timbie, u ɲá kela anyía bicénji á haténa munyicɔɔ eémú, bé wuúci háya eé cíibe ce ecaná, wá lókómáka indekese, mbá u caɲa mana ɔtua búáyé buhíné. ³⁵ Éhé e ɲa mé

banó laána anyía ciame Síkiné ce ɔmuaná káá banó kelaka bɔkɔ búmɔté, mbókɔ ɔɔɔ okime aá banó te nǎa nyéánenena na ɔtémá okime uuyé onyíinyí. »

A asana ne oweélúnyi nyetónó

(Mak 10.1-12 ; Luk 16.18)

19 Émakéla Yésus aá máná oweékúnyi baaco aáná, u nǎ hatóna a *Kalilé, u nǎ súde i iisi ci Yuté e ecinyié caányé ci nuúci nú Suluté. ² Beandándá bí bitúte bé baaco nǎe wuúci látákéná, yó biíbi ééjnyíyí-síki hǎá. ³ Aáná *Bafalisié nǎe bú bíkósítí nááyá o o wuúci kɔkóna, báye : « ɔkɔ, *bikotí bé bunɔɔ nǎe yíinjie ɔnǎme makénda me okine oónyí ta a hesanasáná hǎe buála e ? » ⁴ Mbá ɔse : « Banó ta ɔfana Cɔɔɔ nǎe Bandómesé e ? Yáána ɔɔɔɔkónó hǎá anyía, e nyitúme Muketi benyéma bikime nǎe kétiki na ɔnǎmɔcɔ ne oónjú ; ⁵ yó kóna ɔse : “Yaáté asana ɔnǎmɔcɔ káá hátóna a maabána me ne iinyí ne síkiné, yó kɔ látana ne oónyí. Bífendí eébi bǎé kɔ bámókóna ɔɔɔ ɔmɔté.” ⁶ Aáná bá te abó bá tóna baaco bǎfendí, mbá bá bǎána hú ɔɔɔ ɔmɔté. Éhé ɔɔɔ te ɔmɔcɔ nyemána aná wu oweélúnyi nyetónó nyé baaco abá Bandómesé á láta. » ⁷ Bafalisié nǎe háná bata báye : « Anyiaté aná *Moyís nǎe yíinjie ɔnǎme makénda me owíinjie nufule nǎe ɔwaálóna nyetónó né oónyí anyía wé wuúci kine e ? » ⁸ Mbá ɔse náábó : « Ée, Moyís nǎe banó íinjie makénda me okineke báánó beényí aáná a asana na bíánó benatákánó bé etémá ; bú té ɔmɔcɔ bá aáná buáyá e nyitúme. ⁹ Éhé e nǎe mé banó láana isí’o : ɔnǎme okime ewú é kíné oónyí, mbá u báténa oónjú u etémbí, e te nǎa bá hú anyía oónyí u buúse ána ɔkandákánó hesɔmɔ, ɔɔɔ oócí ma kándaka hesɔmɔ. »

¹⁰ Aáná Baákónéna nǎe bú wuúci láana báye : « Mbókɔ aáná búána nǎe ɔnǎmɔcɔ a asana na ɔbáténa oónjú, búána ɔmbánye anyía wó lǎɔ elemba. » ¹¹ Mbá ɔse náábó : « Té cána baaco bekime bá bǎna na makénda me olumitine nyiéékúnyi eényí, e te nǎa bá hú baaco abá Bandómesé nǎe yíinjiekíne makénda me olumitine aáná. ¹² Yáána anyía banóɔmɔcɔ a bǎmɔté á bǎna enjele o otúme a nyíábó nyibibíéne ; a bǎmɔté, ɔsɔɔkɔ baaco bé nǎe beébe cenjísiki beeki. A bǎmɔté tóna nǎe bǎcánáka enjele a asana ne *Buténí bǎ ɔmuaná. ɔɔɔ a wána wu olumitine asana eéyé nǎe nyemána wu olumitine. »

Yésus nǎe sáyábéna banásé

(Mak 10.13-16 ; Luk 18.15-17)

¹³ Baaco nǎe bǎcábákána banásé né Yésus anyía wé beébe táláka aabá, mbá u beébe bǎcókólókénéna Bandómesé. Ta híáná, *baákónéna nǎe bǎ kákálákéna baaco eébe ɔkela aáná. ¹⁴ Mbá Yésus ɔse : « Nuti beébe lekéke. Ánɔ nyeanáka banásé á faakóna nááme, anyía Bandómesé nǎe ténjinyí baaco a bá bǎna a ciabó ihúenyínyí. » ¹⁵ Émakéla wa táláka banásé aabá, u nǎe hátóna aáhá, u nǎe súde.

Enóme ce ɔɔɔ

(Mak 10.17-31 ; Luk 18.18-30 ; 13.30)

¹⁶ ɔɔɔ a wɔmɔté nǎe bíkósítí né Yésus, yó wuúci bata ɔse : « Muékúnyi, aáté a yambánye yáme nyemána wu ɔkelaka anyía yáme bǎnɔ ɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime e ? » ¹⁷ Yésus nǎe wuúci békáma ɔse : « Anyiaté ɔ nǎe bata asana a yambánye yé ɔkelaka e ? Ambánye yé ɔɔɔ ána hú ɔmɔté. Mbókɔ ɔ nǎe waamba ɔbǎnɔ olíhe, látákéna *bikotí. » ¹⁸ ɔɔɔ oócí ɔse : « Bikotí bé háányé e ? » Yésus ɔse : « Ate ɔɔɔ ɔɔɔ ; ate kandáka tusɔmɔ ; eti éébe ; ate sǎmbéna ɔɔɔ asana ; ¹⁹ kékéke na ɔɔté na ɔɔnyia ; lénéke sǎkók háye o nǎe léne ciwɔ ceétɔ ce bémuátá. » ²⁰ Mbá ɔnǎkɔ yé ɔɔɔ yése né Yésus : « Ya ména ɔlátákénánó bikotí eébi bikime ; aáté yí etémbí yé nǎe mé beéambéna ɔkela e ? » ²¹ Mbá ɔse ná ɔɔɔ : « Mbókɔ ɔ nǎe waamba ɔbáména taaká ce ambánye yé ɔɔɔ ɔ hɔla, ɔbá ké ke túéke buwɔ ɔnǎme bukime, mbá a aafakéna mɔɔnyé ná basókásóká ; aáná ɔ kǎ bá na ɔnǎme a Bunɔɔ bǎ ɔmuaná. Mbá a faaya, e búle me láténa. » ²² Mbá, émakéla ɔnǎkɔ yé ɔɔɔ eéyé á lǎkómáká aáná, u nǎe hǎla ne melíne ɔ témá hú mbióké, anyía u nǎe bá na ɔnǎme buéni.

²³ Mbá Yésus ɔse ná bááyé *baákónéna : « Hmm ! E nǎe mé banó láana aá taaká, isí’o : Yáána anatakánó yé asana anyía enóme ce ɔɔɔ o yóofine e *Buténí bǎ ɔmuaná. ²⁴ I nǎe túné áme banó láana, isí’o : Yáána fianɔ anyía samó á hǎléna o onue ú endɔndɔkɔ na anyía enóme ce ɔɔɔ ó yóofine e Buténí bǎ Bandómesé. » ²⁵ Émakéla baákónéna ábó lǎkómáká aáná, bé nǎe kéké buéni, mbá báye : « Mbá aáhá’o, aányé wána wu ɔnǎ aná e ? » ²⁶ U nǎe beébe bísiémúkúnyí, mbá ɔse náábó : « A aháná na baaco, bú te á bá bú ɔbékéláka buúse bukime, mbá Bandómesé ána wu ɔkela ɔkɔ bukime. »

²⁷ Aáná Biel nǎe bátá Yésus ɔse : « Éná’o, basó abá tu nǎe sǎ béyuátáka bíásó benyéma bikime, tús kucɔɔ látáka oó’o ; aáté tu ká sǎ bǎnɔɔna e ? » ²⁸ Mbá ɔse : « E nǎe mé banó láana aá taaká, isí’o : Ekúlú ayé ɔɔɔ u ɔɔɔ káá bá oliménénú aáyá a nɔkóna nú nuúmi e nyikum-butune nyé benyéma bikime, banó eébe abá nú nǎe mé látákéna, nu ká nǎe bá tóna limekine a tɔkóna túshátá ne túfendí o okélisi baaco bá *tɔnyénó túshátá ne túfendí tú *Islyél. ²⁹ Aáná ɔɔɔ okime awó u ká béyúáta ɔkɔ a búmɔté aáme a asana, te cíyí iiki, te benyíinyí a banóɔmɔcɔ, te e beénjú, te iinyí te síkiné, ta baáná mbá ta ciayé iisi, é menyí anyía u kǎ bǎnɔ ne etíne atáánɔ cá ɔkɔ bukime ebú u nǎe síké na ɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime. ³⁰ Éhé yáána anyía baaco beéni a bá bǎna aámáyá eé buúse ká bǎ hálómókóna e elime ; beéni a bá bǎna e elime ká bǎ hǎlaka eé buúse. »

Enjaba ce ɔnɔnyɔkɔ bé bikúlú bikúlú

20 « *Buténí bǎ ɔmuaná nǎe hǎa muútí esiéné a wɔmɔté awó u nǎe hámá tútútú nɔnɔnyá a cémté ɔ ɔkɔwáamba baaco bá ɔkɔnyɔkɔ a yááyé es-

† 19.5 Sen 2.24 †† 19.7 Tet 24.1-4

‡ Nyh 20.12-16 ; Tet 5.16-20 †† 19.19 Lef 19.18

iéné. ² Ayé u ñeé beébe bónj, bá ñá lókómákána anyía u káá námaka hú náányé benamá a bé bá ñaŋa bá námaka munyionko buólí mukime a buósé bukimekime. E elime eéci, u ñeé beébe tómmókna ƙ ƙƙónyio eeyé e esiéné. ³ Aáná, i injéñi enámányé nómƙ, † ƙƙƙ oócí ñá háná cƙbá ƙ ƙƙwáamba bƙnyionko bé etémbí ; yó leca baaco a bómƙté talémákéna a kebaɓe, bá te kela ta bƙƙo. ⁴ Mbá cse náábƙ : “Ánƙ cƙba banó tóna ƙ ƙƙónyio eémi e esiéné, ε ká mé banó námaka háye yé ñaá beámba.” ⁵ Bá ña bƙ cƙba ƙ ƙƙónyio e esiéné. Muúti esiéné eémú ña háná cƙba ƙ ƙƙwáamba bƙnyionko ne e túefi, ne i injéñi étátƙ ; †† u ñeé cíkílíékéne ne beébe háye na bƙsƙƙó a bómƙté. ⁶ E elime, hoóhi ne injéñi étáánƙ ce nanyiíƙf, ‡ u ñá háná cƙba ƙ ƙƙwáamba bƙnyionko bé etémbí ; yó leca baaco a bómƙté tóna talémákéna a kebaɓe. U ñeé beébe bata cse : “Anyiaté nú ñe nú húlísí buósé bukimekime talémákéna aáhá, nu te nyio buólí e ?” ⁷ Mbá báye nááyá : “Yááŋa anyía ta ƙƙƙ te ƙmƙ basó hiite e buólí.” Mbá cse náábƙ : “Banó tóna, áƙ ƙƙ nyiíƙo eémi e esiéné.” ⁸ Nanyiíƙf, muúti esiéné ñá laana múáyé mutákéna bƙnómƙe cse : “Lónjƙƙ bƙnyionko bekime, beébe namáka hú náányé benamá bé buósé bú buólí. Túmíne cƙama bƙsƙƙó e bébú bíóndísiníni okutimíne buólí, mbá e bíóndísiníni cƙama bƙsƙƙó a bábƙ cǎŋa okutimíne.” ⁹ Aáná bƙnyionko e bé ñge bú síe i injéñi étáánƙ ce nanyiíƙf ña bƙ faáya ; bƙ námaka hú náányé benamá a bá ñaŋa bá námaka munyionko a buósé bú buólí bukimekime. ¹⁰ Émakéla bƙnyionko e bé ñe bú síe nƙƙnyá a ká bƙ háma o ohiite bíábƙ benamá, bé kékiki báye bíábƙ benamá ña cƙba ƙ ƙƙla bé bƙsƙƙó ; mbá bé ñe beébe iínjiekíne hú náányé benamá a bá ñaŋa bá námaka buólí bƙ buósé bukimekime. ¹¹ Émakéla bébú hííteke benamá, bé ñe túme obícúculíne muúti esiéné, ¹² báye : “Bƙnyionko bé elime eebe ñá bƙ nyiíƙo hú onjéñi ƙmƙté, ó moó beébe namaka bƙƙo búmƙté na basó ebé tú me sú eéhínyíni na cƙmƙ na cƙcƙ ú buósé bukimekime.” ¹³ Aáná ƙƙƙ oócí ñaá békáma ƙƙƙ cƙmƙté a baaco eébe cse : “Aláame, ε te ƙmƙƙ ƙuƙƙƙ kéle-na aabé yé cƙtémá a yémƙté. Yaŋƙ ese tua sǎŋa balókómákánánó na ƙuƙƙƙ anyía ε ña mé ƙ namaka be-namá bé buósé bú buólí bukimekime e ?” ¹⁴ Hiíte aná bíwƙƙ benamá, á hatóna eémi e buúse. Yaŋƙ, yémi lénéke cƙama munyionko e mú e bíóndísiníni osié bƙƙo búmƙté háye ƙuƙƙƙ. ¹⁵ Yááŋa anyía ε te áme bá wu cƙbékélákéna búáme bƙnómƙe háye bú ñeé mi bíléníne, ta anyía ƙ ñƙƙ lókóma bƙƙbé na yááme ambánye yé cƙtémá e ?” ¹⁶ Éché yááŋa anyía baaco bé elime ká bƙ bámókna baaco bé buúse ; bé buúse bƙ hálómókna baaco bé elime. »

Yésus ña háná é bikétínyi baaco úúyé owé

(Mak 10.32-34 ; Luk 18.31-34)

¹⁷ Ekúlú eyí Yésus ñaá bá waá báátáka eé Yelúsalem, u ñeé bísúétíne bááyé *baákónéna bƙƙhátá ne béfendí a mafákáléana, bábƙ kandaka o ohónyí, mbá cse náábƙ : ¹⁸ « Éná’o, aámbáya basó eebe tua sǎŋa ƙ cƙbááta eé Yelúsalem ; hǎá bé kée mí fiimbie né ne betéñyini *beluli nyiínjie ne *beékúnyi bikotí, yaŋƙ ƙƙnƙ u ƙƙƙ. Bá ká bƙ sómƙtóna anyía bá me ƙƙnƙ. ¹⁹ Bó mi fiimbie né be-ti-menyí Bandómésé ; baaco eébe ká bƙ me cƙm-bónáka, bó mi súbéke ne mesue, bƙ me aátákéna ƙ cƙm-básá. Mbá a matátƙ, mí haanyua o owé. »

Oónyí u Sebeté ñaá báténa baáná elimíné né Yésus

(Mak 10.35-45 ; Luk 22.25-27)

²⁰ Aáná oónyí u Sebeté ñeé bíkósítí né Yésus ƙƙƙƙ na bááyé baáná ; u ñeé túmíne Yésus eñédu o o wuúci bata bƙƙo. ²¹ Yésus ñeé wuúci batá cse : « Aáté ƙ ñƙƙ waamba e ? » Mbá oónjú cse : « Me bétánéna anyía bááme baáná béfendí eebe ké ké bú límine cƙƙƙ a maabána ; ooci e nyilimíné a ahǎŋá yí uúwu ƙƙbƙ ú manómƙe, ooci a wƙmƙté e nyilimíné a ahǎŋá yí uúwu ƙƙbƙ ú meényi ekúlú ayé ƙ ƙƙƙ bá o otéñyini baaco. » ²² Mbá Yésus cse náábƙ : « Nu ti ñeé nú menyí asana ayé nu ña nƙ me bata. Mbá nua nǎŋa nu cƙnómátána cƙmúána nyenamá nyí hindeñé hí indekese ahé mí cƙba ƙ cƙmúána e ? » Mbá báye : « Ée, tua sǎŋa tu cƙnómátána ! » ²³ Mbá Yésus cse : « Oo, yááŋa taaká anyía nu ká nƙ nómátána cƙmúána nyiáme nyenamá nyí indekese anyé mí cƙba ƙ cƙmúána, mbá a asana yí owiínjiekíne baaco elimíné aáme a maabána a ahǎŋá yé ƙƙbƙ ú manómƙe ta anyía a ahǎŋá yé ƙƙbƙ ú meényi, té cǎŋa yaŋƙ i ñeé mi ceéce iínjiekíne. Mbá ciame Síkiné bímuócí u ñeé ceéce iínjie á baaco ebé u ñe ceéce tábónákéna. » ²⁴ Ahá bƙsƙƙó *baákónéna bƙƙhátá ña bƙ lókóma asana yí bífendí eébi, bé ñe beébe lókóména bƙƙbé. ²⁵ Aáná Yésus ñeé beébe bándá bekime, mbá cse náábƙ : « Nu ñeé nú menyí banó bémuátá anyía betéñyini baaco, be-ti-menyí Bandómésé, ñeé bú kéndi bƙsƙƙó ne mutibíliéne mukime, ta *baáŋa ñeé bú tékese baaco o otóñyini anyía bé ñeé bú ténjini. ²⁶ Mbá náánƙ, bú te ñáa nyemana bú cƙbá aáná : ƙƙƙ okime náánƙ awó u ña yáamba cƙbáména waáŋá ña nyemána cƙbécǎŋa munyionko mƙ bƙsƙƙó bekime. ²⁷ Híáná tóna, ƙƙƙ okime náánƙ awó u ña yáamba cƙbáména mutaléména eé buúse ña nyemána cƙbécǎŋa yáánƙ yƙlélé. ²⁸ Yááŋa anyía’o, yaŋƙ bémuátá ooci, ƙƙnƙ u ƙƙƙ, ε ña mé faaya ƙ cƙmesé ooci té cǎŋa anyía bá me nyiƙké-na buólí, mbá anyía yáme nyiƙkéna baaco, tóna anyía yé ke mí wééné ƙ cƙhǎŋnáká baaco beéñj. »

Yésus me yeéñyísi bendíméndíme béfendí

(Mak 10.46-52 ; Luk 18.35-43)

²⁹ Eñakelá ne Yésus na bááyé *baákónéna ábƙ hátóna a báléka ci Yéliko o osúéte, yaandándá yí etúte yé baaco ñeé wuúci látákéna. ³⁰ Aáná bendíméndíme béfendí a bá ña bƙ bá bé ke bú límekíne a maabána

† Cƙmƙté ehembule na nƙtááŋa a cá ñá láténa nƙkelék aaha áŋa na « Yé ñaá bá injéñi étátƙ. » Sǎaŋ ñaá láténa nyebékéléna nyí Bolooméŋ a nyiáyé nyefana nyí onjéñi o otúme a alale yé cƙyá. Injéñi étátƙ áŋa aná enámányé nómƙ (éce anyía injéñi étátƙ e elime ce alale yé cƙyá). †† Fanáka nyihembule nyí bik. 3. ‡ Fanáka nyihembule nyí bik. 3.

me ohónyí ña b́ lókóma anyía Yésus u ñá h́la. Bé ñe túme o wuúci banena báye : « Kucñó, cónó u Táfit ! Cókóle, Oténj a Waáná, basó bécáma mahana'ó ! »
³¹ Baaco bé etúte ñaá bá bebú beébe kákálákéna anyía bé lésíkinyi mbuumu ; ta híáná, bá ña b́ cóbá ne buúse o o wuúci banena na makénda c chola, báye : « Kucñó, cónó u Táfit ! Cókóle, Oténj a Waáná, basó bécáma mahana'ó ! »³² Aáná Yésus ñáa táléméná, u ñe beébe lñétá, mbá cse : « Aáté nu ña ń áamba anyía yáme banó kéla e ? »³³ Mbá bendíméndíme eébe báye : « Oténj a Waáná, tu ña ś áamba anyía túás lécákana. »³⁴ Nyíáyé nyi beébe bécáma mahana eényí, yó bitíséke cááb́ eése ; hí a yaáté ekúlú bá ña háná ébú túme clecana, bé ñe wuúci látáka.

Nyiofine nyí Yésus eé Yelúsalem
 (Mak 11.1-11 ; Luk 19.28-40 ; Sanj 12.12-16)

21 Ekúlú ayé bá ña b́ bá bá b́áña hoóhi ne Yelúsalem, éce bá ma ka b́ háma a Bétéfase c obáátáka a cñkñndc nú Molifié, Yésus ñá t́ma *baákónéna befendí, ² cse nááb́ : « Ánc cba a bunññ eebu eenú eé buúse. Ahé nu ñga ń háma, nu ña ń kúana c ckuana yiinyí yé abañabebea esúñénú, ne uúyé cónó a maabána. Énu bíibi súñúne, núé mi bíibi héléníne. ³ Mbókó cñc á banó báta bñc, ánc békáma ncse : "Oténj a Waáná ñeé bíibi yáamba." Hú a yaáté ekúlú, u ña cba c cnyeana anyía nué bíibi héléne aaha. »

⁴ Yáána anyía asana eéyé ñaá békéláka aána, anyía Cíwñé cí *muhémúnyi besana mc Bandómesé e binyíoyísinyi ; cé ñaa kóna cése :

⁵ « Ánc laána cóna u báléka cí *Sfon anyía :

"Leca, uuwe oténj oócí wa yáña c cfaakona ńcñw ne osiotóto yé ctemá ekime ;

ú maá báata né yiinyí yé abañabebea c cñuaná, otóño yé abañabebea." [†] »

⁶ Aáná baákónéna ña b́ cba, b́ kélaka háye Yésus ñeé beébe laakéna anyía bá kelaka. ⁷ Bá ñga hálámánáná ne yiinyí yé abañabebea ne uuyé cónó. Bé ñe bíibi táláka bíáb́ belaña bí nyiike, bé ñe limísinyi Yésus c cñuaná. ⁸ Baaco beéñj ña b́ aányéáká bíáb́ belaña bí nyiike o ohónyí c cñuaná ; cñcñk a b́mcté śmbáka becala e bisiéné, bé bíibi aanyeaka o ohónyí o owiñjje Yésus cñc. ⁹ Bitúte bé baaco a bé ñaá bá bíe buékeke, na a bé ñaá bá bíe wuúci látáka, ñaá bá b́ b́sómókó okelú c cñuaná bése : « *Hcsáána ná cónó u Táfit ! Bandómesé á sáyábéna ooci awó u ña fáaya eé nyiñny nyí Oténj a Waáná ! Hcsáána fáate c cñuaná noómi ! »

^{††10} Eñakelá Yésus e yóófine eé Yelúsalem, cí ñe binyíétinyi, baaco beéñj bataka báye : « Mbá aányé ooci wáña e ? » ¹¹ Bé beébe békámáka báye : « Yésus wáña ! Muhémúnyi besana mc Bandómesé mc *Nasalet, i iisí ce *Kalilé. »

Yésus ña cónéna bakela onduné

(Mak 11.15-19 ; Luk 19.45-48 ; Sanj 2.13-16)

¹² E elime eécí, Yésus ño yóófine eé *Ciíbe ce Bandómesé. U ñe túme cónéna bakela onduné bekime bé Ciíbe ce Bandómesé. U ñe kúbúliékéne ne tébílí cé babañalanana mcñnyé [‡], ne bilimíníne bí betúé tubúbé. ¹³ Mbá cse nááb́ : « Yáána cónéñkónó a Cíwñé cé Bandómesé anyía : "Ciame Ciíbe káá bá Ciíbe ce cñécókóléna." ^{††} Mbá banó, nú me nú cíici cenjisi cíibe ecí beébi ña b́ b́námbe noómi. » ^{††}

¹⁴ Aáná ne bendíméndíme na baaco e bé ñe bú síndólo ñe bú bíkósiki nááyá eé Ciíbe ce Bandómesé noómi, u ñe beébe eéñyñyísiki. ¹⁵ Ne beténjinyi *beluli nyiñjje ne *beékúnyi bikotí ña b́ lécáka *bíkéki bé besana eébi ebí Yésus ñaá kéláka, b́ lókómáka t́na háye banásé ña b́ bá b́b́ b́sómókó Yésus okelú c cñuaná eé Ciíbe ce Bandómesé báye : « *Hcsáána ná cónó u Táfit ! » Eñakelá b́b́ lécáka aána, bé ñe cunjéke. ¹⁶ Bá ña b́ bátá Yésus báye : « Mbá c ñc lókóma háye banásé eebe ña b́ kñcna e ? » Mbá cse : « Ée, e ñaá me lókóma, mbá banó, nu te ña ń fána ta buósé mehúnyi amá Cíwñé ña kñcna máse : "C ñc keláka anyía na banásé ne ñéné áyá ébú o nyemíkí" e ? » ^{†††17} Nyíáyé nyi beébe síke eényí, u ña hatóna aáha a báléka, u ñe súete a Betani c cñfianena h́á.

Yésus ñaá táña asana yí bufikié

(Mak 11.12-14, 20-25)

¹⁸ C cñá cñá, Yésus ñaá hatóna c cñhálómóna a báléka ; ecaná ñe túme o wuúci nuana. ¹⁹ Waá hólaka o ohónyí, u ña leca bufikié a maabána ; u ñe bíkósítí i indíné, mbá u ña kuána hú tuánye na tuánye ; mbá cse né bufikié : « C te ḱ háná c háá atámá ta buósé. » Hú a yaáté ekúlú bufikié ña kótáká cñtáka. ²⁰ Ahé *baákónéna ña b́ lécá aána, bé ñe kéke buéñj, mbá báye né Yésus : « Anyána bufikié eebu má kótáka c cñtáka aana e ? »

²¹ Mbá cse : « E ña mé banó láana aá taaká isí'o : Mbókó nu ñe nú lúmítíníne, nu ti sunúnyi e cíínú etémá noómi, té cáña hú asana ayé é ma mé kela bufikié eebu nu ká ń kela, mbá nua nóña nú cñana cñkñndc eenu anyía ń á hatóna aaha, ń á ka béáhéna aá nucmó ń makélé, bú békéláka híáná. ²² Aáná bñc bukime abó nu ká ń báta Bandómesé na mcññlé mekime, nu ká ń bá ne buúbu. »

Háányé makénda me Yésus ñe húle e

(Mak 11.27-33 ; Luk 20.1-8)

²³ Yésus ñaá cba eé *Ciíbe ce Bandómesé, u ñe túme oweékúnyi baaco. Aána ne beténjinyi *beluli nyiñjje na *baáña bé *Besuif ña b́ fáaya nááyá, mbá báye : « Na makénda ma háányé c ñc kela besana e ? Aányé ú ño yóo cuméke makénda me o bíibi kelaka e ? » ²⁴ Yésus cse nááb́ : « Yanj t́na, míc cba c c banó báta hú em-

[‡] *Besuif ña b́ bá b́b́ békélákéna anamá cá mcñnyé efendí : Ne me onduné ooci ú etémbí ne etémbí na amá bá ñaá bá bá békélákéna hú eé Ciíbe ce Bandómesé. †† 21.13 Esa 56.7 †† 21.13 Sel 7.11 ††† 21.16 Manj 8.3*

bataka emoté ; mbókɔ nu ná nó me békáma, yanj tóna míɔ cɔba ɔ ɔ banɔ laána aányé u né mi cúméke makénda ma ɔkelaka besana. ²⁵ Ánc me laána : Bandómésé u naá tóma Sáan o okowóotine baaco ayé' baaco e ? » Bé né túme osunjunyinyi beébe ne beébe báye : « Mbókɔ túásɔ békáma anyía Bandómésé u naá tóma Sáan o okowóotine baaco, keyé u naá basɔ bata ɔse : "Anyiaté nú ti ómo nú wuúci lumitinine aná e ?" ²⁶ Mbá mbókɔ túásɔ békáma anyía baaco bé ne bú wuúci tóma, tu ná sɔ nyémána tu olíkíméke nyekɔca, anyía baaco bekime ne bú lumitinine anyía Sáan naá bá taaká ci *muhémúnyi besana mɔ Bandómésé. » ²⁷ Aaná bá na bɔ békáma báye : « Tu ti né sú menyí. » Mbá ɔse náábɔ : « Aaná e, oo, ta yanj tóna e te ná me banɔ láana aányé u né mi cúméke makénda ma ɔkelaka besana abé e na mé kela. »

Asana yé baáná bэфendí

²⁸ Yésus ɔso sólínyi ɔse : « Anyána nú na nó léca asana eeye e ? ɔɔɔ a wɔmɔté naá bá na bááyé baáná a banómɔɔɔ bэфendí. U nj lónéta u buúse, u né wuúci laána ɔse : "ɔónɔ, ɔbá hénánɔ e esiéné ɔ ɔkɔɔnyio buólí." ²⁹ Mbá ɔónɔ ɔse : "E te ná me ɔɔɔbaka." E elime, u ná békákálákéna nyíáyé nyebékáma, u ná ɔba ɔ ɔkɔɔnyio. ³⁰ Aaná ɔɔɔ oócí nj lónéta sɔókɔ u oláta, yó wuúci tóma e esiéné háye u naá tóma u buúse. ɔónɔ naá békáma ɔse : "Oo, Taatá, e na mé ɔɔɔbaka." Mbá wuúci ta ɔɔba ta haála. ³¹ A baáná eébé bэфendí, sɔókɔ u háányé u naá kéláka nyiléne nyí síkíne e ? » Mbá báye : « Sɔókɔ u buúse u naá kéláka nyiléne nyí síkíne. » Mbá Yésus ɔse : « E na mé banɔ láana aá taaká anyía ne *betúé etéési ne bekendí bé beénjú ká bɔ cɔna owoofokine e *Buténí bɔ Bandómésé na banɔ. ³² Yáána anyía, Sáan Batis naá fáaya náánɔ, yó banɔ tónǵinyi atálémánánɔ yí ohónyí, banɔ te o wuúci lumitinine ; yíyí anyía ne betúé etéési ne bekendí bé beénjú ne bú lumitínine nyíáyé nyekɔca. Ta ayé nú na nó lécáká aaná, banɔ ta ɔbékákáléna maanɔ maabé, anyía núénú wuúci lumitínine. »

Enjaba ce banána bé betétényi esiéné

(Mak 12.1-12 ; Luk 20.9-19)

³³ Mbá Yésus ɔse : « Ánc lókóma enjaba a cemɔté eeci : Muúti esiéné a mumɔté nj nyíɔkɔ yááyé esiéné, yó bɔɔɔkɔkena na hekáká, yó tábónáka nuáta hɔá ; yó béétíkí nyindúmé nyé betáta. E elime eécí, u ne yíinjí esiéné ɔ ɔókɔ né betétényi, u né súéte ɔ ɔkanda ú haaca. ³⁴ Ahé ekúlú yé ɔbándáka beyɔyé na kaáhámá, u ná tóma bááyé bɔnyioɔ a bómɔté né betétényi esiéné o okohíte núáyé nuafa, háye bé ne bú cíkílékéne. ³⁵ Mbá betétényi esiéné ne bú beébe hatéákéna ; bé né súbéke a mumɔté, bá na sómɔba sɔókɔ a wɔmɔté aatɔ, bá ná ɔónɔ tóna sɔókɔ u elime na andányé. ³⁶ Muúti esiéné né túné tóma bɔnyioɔ bé etémbí, beébe beénjú ɔ ɔhɔla bé buúse. Mbá betétényi esiéné na bɔ kéláka ɔsɔókɔ eébé ɔkɔ búmɔté háye bá na bɔ kéláka ɔsɔókɔ bé buúse. ³⁷ Aaná u neé bíóndísiníyí tóma uuyé ɔónɔ né betétényi esiéné eébé, u bílúmíkínyi ɔse :

"Bá na bɔ ɔba ɔ olókóména uumi ɔónɔ." ³⁸ Mbá ekúlú eyí betétényi esiéné na bɔ léca ɔónɔ, bé né túme ɔkɔɔna beébe ne beébe báye : "ɔɔɔ ooci u kée híiteke bisikénéne bí síkíne. Túé wuúci ɔónɔkɔ, mbá esiéné káá basɔ bélókóména." ³⁹ Bé ne bú wuúci míóména, bé né wuúci hámanána e esiéné, nyi wuúci ɔónɔkɔ eényí. »

⁴⁰ Mbá Yésus ɔse : « Ekúlú eyí muúti esiéné káá fáaya a yááyé esiéné, aaté mu káá kéláka betétényi esiéné eébé e ? » ⁴¹ Aaná bé ne bú wuúci békáma báye : « Mu kɔɔ yónɔkɔ téka na mahana banána bé betétényi esiéné eébé, múo wiinjie esiéné ɔ ɔókɔ né betétényi bé etémbí e bé ké búle ebú muúmu iinjie beyɔyé e ekúlú a yá nyémána. » ⁴² Mbá ɔse : « Yanj esé nu na maá nó fánáka Cíɔnjé cé Bandómésé a cé naá kɔca cése : "Nyendányé anyé bafalefa cíbe ne bú óomboko, nyíinyi nyé má bécána nyendányé a nyé ma bétúáhéna cíbe. Aaná Oténí a Waáná na kéláka asana eéyé. Yé naá basɔ kékísi buéní." ⁴³ Yaaté asana e na mé banɔ láana esé : Bá káá banɔ áánéna *Buténí bɔ Bandómésé, bɔ buúbu iinjie ná baaco bá buncɔɔ bú etémbí a bá na bɔ kela besana a bé a nyémána ne buúbu. [⁴⁴ ɔɔɔ okime awɔ u káá kúákɔna a nyendányé eényí ɔ ɔmuaná káá bénókɔtɔkɔna ; mbá, mbókɔ nyendányé eényí ná kúákónákéna ɔɔɔ a wɔmɔté, nyí kée wuúci ɔókɔsɔkɔ.] » ⁴⁵ Enjakelá ne beténínyi *beluli nyíinjie na *Bafalisién ábɔ lókómáká enjaba ci Yésus eécí, bé né menyí anyía yáábɔ asana u naá bá waá tánáka. ⁴⁶ Aaná bé ne bú túme ɔwaamba ohónyí wú o wuúci hatena ; mbá bá na bɔ bá búbú líkíméke nyekɔca nyé baaco a nyé naá bá nyéá lecaaka anyía Yésus ána *muhémúnyi besana mɔ Bandómésé.

Enjaba ce bɔnáka

(Luk 14.15-24)

22 Yésus na háná e beébe túmékíne enjaba ɔse : ² « Éná'ó, *Buténí bɔ ɔmuaná naá hónána asana yí oténí a wɔmɔté awɔ u naá tánáka bɔnáka bɔ nyetónɔ nyí uuyé ɔónɔ. ³ Aaná u naá tómókóná bááyé bɔnyioɔ ɔ ɔkɔlána baaco abá u nj lónɔkɔ anyía bá faakóna. Mbá baaco eébé ti ómo bú léne ɔfaaya. ⁴ Éhé u naá tómókóná bɔnyioɔ bé etémbí ; u né beébe laána ɔse : "Ánc ka láákéna baaco abá e naá me lónɔkɔ anyía é maá me námbáka benyéma bé ɔnyíá biénjú. Ne cíimi káwo na bíáme bitúké a bétlókónɔ á yána békónkónɔ ; benyéma bikime á yána betábónákánɔ, bá faakóna ɔ ɔkɔɔnyí." ⁵ Mbá baaco eébé te ohiite ɔlónɔlónɔ eéyé háye ɔkɔ, bá ná hɔláka aabɔ a masómá : Ooci né síe a yááyé esiéné, ooci a wɔmɔté né súéte e úuyé onduné. ⁶ ɔsɔókɔ a bómɔté na bɔ míómókéna bɔnyioɔ bé oténí eébé, bé né beébe súbéke bɔmbánye, bé né beébe ɔónɔkɔ. ⁷ Aaná hilóbi neé tímíbe oténí oócí, u ná tóma bíáyé bicénji anyía bé ɔ ɔónɔkɔ ɔkɔba baaco eébé, mbá bá cíákéna ciabɔ báléka.

⁸ E elime eécí, u naá laána bááyé bɔnyioɔ ɔ bómɔté ɔse : "Benyéma bé ɔnyíá bé nyetónɔ á yána betábónákánɔ, mbá baaco abá e naá me lónɔkɔ te ɔmɔɔ bɔ bá eébe á bábɔ nyemána bé o bíibi nyíáka. ⁹ Yaaté

asana áno cɔbáka aná a ceálónána cí ihényí, núú ko lónjɔko baaco bekime abá nua nóŋa nu cɔkuanaka h́á, bá faákóna cɔ cɔkɔnyíá benyéma bé nyetónó." ¹⁰ Bɔnyɔko ŋa b́ cɔbáka i ihényí, b́ ŋ́ lónjɔko baaco bekime abá bá ŋa b́ kúánáka : Na beebé bé baaco na bembánye áyá ; bé ŋgé nyíóyóko a andańia yé bɔnáka hú mbiókke.

¹¹ Oténj́ ŋo yoófine a andańia yé bɔnáka anyía weé bisíémúkúnyi bekenyí bá nyetónó. Wuúci aáhá o obisíémúnyi, u ŋá leca cɔ leca cɔcɔ a wɔmɔté téka na bɔlaka b́ nyetónó. ¹² Mbá cɔe nááyá : "Aláame, anyána ɔ́ kelaka o owoofine aaha, kuɔŋɔ téka na bɔlaka b́ nyetónó e ?" Mbá cɔcɔ te o wuúci cɔbékáma. ¹³ Aáná Oténj́ ŋaá laána bááyé bɔnyɔko cɔe : "Énu wuúci ɔ́tɔkɔko na aabá na akólɔ, núé wuúci hémúnyi a nɔháaté i ibíne noómí. H́á ú ŋaá cɔbáka cɔ lelaka, u bikótóko bekeke." » ¹⁴ Yésus ŋé solínyi cɔe : « Baaco cɔb́lónjɔkónó á b́ŋa beénj́, mbá a batáfákánó betíkítiki. »

Etéési ayé bá nyemána bá cɔwɔndóko ná Sesáal (Mak 12.13-17 ; Luk 20.20-26)

¹⁵ E elime eécí, *Bafalisién a b́mɔté ŋa b́ tánjékéná Yésus hetɔke, anyía báb́ b́ŋɔ ohónyí ú o wuúci kúfítinyi na embataka a cémɔté. ¹⁶ Aáná bé ŋe bú wuúci t́méné na bááb́ *baákónéna cɔ b́mɔté na baaco a b́mɔté bé hitúlé hí *Elóot, anyía bá ka laána Yésus báye : « Muékúnyi, tu ŋe sú ményi anyía cɔ ŋɔ́ kɔcna besana a betálémánánó, e éékúnyiki baaco anyána báb́ nyemána bé olíhéke háye Bandómesé ŋa yáamba. O ti ŋóo líkime ta cɔcɔ anyía cɔ te ɔ́ bá ne mebeé. ¹⁷ ɔ́ basó laána aná : Cɔ nyíwɔ, yáánŋa ambánye yé asana a bíásó *bikotí anyía tu ŋa ś nyémána tú cɔwɔndóko etéési ná *Sesáal, ayé' yé te á bá ambánye e ? » ¹⁸ Mbá, u ŋaá bá weé ményukune mááb́ menjínjé, mbá cɔe nááb́ : « Banó, baaco bá tɔbémbe túfendí eebe, anyiaté nú ŋa ń me bétóóléna e ? ¹⁹ Énu mi tónjnyí elénj́ yé mɔcɔnyé ayé b́ ŋɔ́ yɔ́ndéna e etéési. » Bé ŋé wuúci yiíyi tónjnyí. ²⁰ Mbá cɔe nááb́ : « Hibílícinyínyi hé aányé eehi héánŋa, ne nyíinyi eenyi e ? » ²¹ Báye : « Ne hibílícinyínyi ne nyíinyi nyé Sesáal béánŋa. » Mbá cɔe : « Énu ínjjékíne aná benyéma bé Sesáal ná Sesáal, nu ínjjékíne bé Bandómesé ná Bandómesé ! » ²² Ayé bá ŋa b́ lókoma nyebékáma eényí, nyí ŋé beébe kékísi buénj́. Nyéáb́ nyi wuúci síke eényi aáhá, bé ŋé súétéke.

Embataka a asana na nyehaanyua nyí biwéewé (Mak 12.18-27 ; Luk 20.27-38)

²³ Hú buaté buósé, *Basatusién cɔ b́mɔté ŋa b́ faáya né Yésus. (Bá nánŋa bé ti ebú lúmítine anyía biwéewé ŋa háanyua.) Aáná bé ŋe bú wuúci bícónyi báye : ²⁴ « Muékúnyi, *Moyís ŋaá kóna cɔe : "Mbókɔ cɔnómcɔ́ ŋá báténa oónj́, mbá yó wé téka ne obíene cónó, onyíinyí ké síké bisúétine esiké, yó wuúci bíénékíne baáná." ²⁵ ɔ́ leca aná : Náásó aaha, benyíinyí a banómcɔ́ bétíndétú nómɔ ŋe bú líhéké ; u buúse ŋaá báténá oónj́, u ŋé wé. Éehé, háye u te ɔ́mɔ́ bá na cónó, onyíinyí né bisúétine esiké. ²⁶ Híáná bú ŋaá békéláka

† 22.24 Tet 25.5

ne onyíinyí u oláta na u bátátó cɔ cɔkɔháma o onyíinyí u bétíndétú nómɔ. ²⁷ E elime eécí, oónj́ ŋé wé tóna. ²⁸ Yaaté asana tu ŋa ś cɔ bata anyía : E ekúlú eyí biwéewé káá háanyuaka, śókɔ awó háányé u káá bá cɔnóme u oónj́ oócí aná e ? Yáánŋa anyía bekime bétíndétú nómɔ ŋe bú wuúci bátéákéná. »

²⁹ Yésus ŋeé beébe békámá cɔe : « Nú ma nó nána, anyía nu te ŋá nó lókoma bɔmbánye ta Cɔɔŋé cé Bandómesé, ta mááyé makénda. ³⁰ Yáánŋa anyía'ó, ekúlú eyí biwéewé káá háanyuaka, banómcɔ́ te ká b́ bátéákéna, beénj́ té tɔcɔ, mbá bé ké búle ebú líhe háye *bililé bé masóma bé Bandómesé ŋeé líhe a Bunɔŋɔ b́ ɔmuaná. ³¹ Mbá a asana a yé ŋa léca nyehaanyua nyí biwéewé, nu te ɔ́mɔ́ nó fána ćtánŋa awó Bandómesé ŋaá banó láákéna cɔe : ³² "Ya ménŋa Bandómesé ce *Abélaham, Bandómesé ce *Isak, Bandómesé ce Yákɔb." †† » Yésus ŋoó solínyi cɔe : « Énu menyí anyía Bandómesé áŋa Bandómesé ce baaco cɔ b́cɔcɔ, té cánŋa Bandómesé ce belónj́. » ³³ Nyekɔca nyé baaco a nyé ŋaá bá h́á ŋeé kékéke buénj́ nyíáyé nyiékúnyi.

Okotí a yé á h́lálaka bikotí bikime (Mak 12.28-34 ; Luk 10.25-28)

³⁴ *Bafalisién ŋa b́ lókoma anyía Yésus ŋoó mómisíki *Basatusién, bá ŋá b́bándákána. ³⁵ Éehé *muékúnyi bikotí cɔ mómɔté eé beébe ŋaá báta Yésus embataka anyía wé wuúci kúfítinyi, cɔe : ³⁶ « Muékúnyi, okotí ayé háányé yá h́la *bikotí bikime e ? » ³⁷ U ŋé wuúci békáma cɔe : « Lénéke uuwu Oténj́ a Waánŋa Bandómesé ne úuwu ćtémá okime, na cɔwɔ injínjé ikime, ne hífwu hetányé hikime ; ³⁸ yiíyi yáánŋa ne okotí yí buúse ne okotí a yé á h́lálaka bikotí bikime bí etémbí. ³⁹ Yé oláta e yí ŋe yiíyi h́á áŋa anyía : "Lénéke śókɔ háye o ŋoó léne cɔwɔ ceétɔ ce b́emuátá." ††⁴⁰ Bikotí eebí bífendí béánŋa bitímbíenú ne bikotí bikime bí *Moyís ne nyiékúnyi nyikime nyí *behémúnyi besana bá Bandómesé áyá. »

Mesíi áŋa Oténj́ a Waánŋa u Táfit (Mak 12.35-37 ; Luk 20.41-44)

⁴¹ *Bafalisién ŋaá bá babébandákánó, Yésus ŋé beébe báta, ⁴² cɔe : « Aáté nu ŋe nú bíkétí a asana ne Mesíi e ? A nyíánó, *Mesíi áŋa u bɔnye aányé e ? » Mbá báye nááyá : « Wánŋa u bɔnye Táfit. » ⁴³ Mbá cɔe : « Anyiaté aná Táfit, ekúlú eyí *Efúúménénu yí Elilé ŋeé wuúci oofine aá ceétɔ, ŋɔ́ lónj́tá Mesíi cɔe : "Uumi Oténj́ a Waánŋa" e ? Yáánŋa anyía Táfit ŋaá kóna cɔe : ⁴⁴ "Oténj́ Bandómesé ŋaá laána uumi Oténj́ a Waánŋa cɔe : Faáya ké limíne aáme a maabána a ahánŋa yí uumi cɔb́ ú manóme, ekúlú ekime ayé e ká mé kéla anyía óo limékínine b́wɔwɔ belínjine a beétɔ." ††⁴⁵ Mbókɔ Táfit ŋeé wuúci lónj́ anyía uuyé Oténj́ a Waánŋa, anyána aná wánŋa wu cɔbá tóna u bɔnye Táfit e ? » ⁴⁶ Aáná ta cɔcɔ eé beébe te ɔ́mɔ́ b́ŋɔ buhúnyi b́ cɔbékáma. O otúme a

†† Nyh 3.6, 15† 22.37 Tet 6.5†† 22.39 Lef 19.18†† 22.44 Manj 110.1

buósé eebú, ta ɔɔɔ ta ɔ háná békána o wuúci bata em-bataka.

Yésus ɲo yoókisi baaco asana a yémoté
(Mak 12.38-40 ; Luk 20.45-47 ; 11.39-52)

23 Yésus ɲaá laána na baaco bá nyekɔɔa na bááyé *baákónéna ɔse : ² « Ne *beékúnyi bikotí na *Bafalisiéɲ, beébe bá ɲaɲa bébú eékúnyíki baaco *bikotí ebí *Moyís ɲeé télímíkínyí. ³ Aáná nuánó nyemána nu o beébe lókómákéna, nu látákéna nyiábó nyiékúnyi nyikime. Asana ɔmɔté, ɔɔɔe látákéna máábó mekilíkínyí. Yáaɲa anyía máábó mekilíkínyí ɲa náányia na nyiábó nyiékúnyi. ⁴ Bé ɲe bú túéhínyi baaco bé etémbí beandándá bé malamó, yiíyi anyía beébe bé-muátá, bá te ábó bá bé o meéme hetutunyi ta na heɔɔɔnó ! ⁵ A besana bikime abé bá ɲa bó kela, bá ɲa bó áamba anyía baaco é beébe leɔáka ; aáná bé ɲe bú bísúɲe beandándá bé bekáɲá bí bikélékéti bí tufule tó Bandómesé, na a ɔɔɔɔ na a aabá ; bé ɲe bú céhisi *tubéɲú tó bíábó belaja bé ɔbécókléna. ¹⁶ Bé ɲe bú léne ɔtáfa elimíne cá ɔɔɔɔ na a beandándá bé manáka na a *bendaɲía bé ɔbécókléna bí *Besuif ; ⁷ bé lénéke anyía baaco é beébe ténjiki na ɔɔɔɔ haála ahá baaco beéɲí á bóna, bé beébe ciekinyi, báye : “Muékúnyi”. ⁸ Mbá banó, nuti lumítíne anyía bá banó lónjókó báye “Muékúnyi”. Yáaɲa anyía muékúnyi náánó ɲa hú mumɔté ; banó bekime, benyiínyí. ⁹ Nuti ciényi ta ɔɔɔ ta ɔmɔté aaha ɔ ɔmesé anyía “Síkíne”, anyía nua nóna hú ne Síkíne emɔté : Wuúci wáɲa ɔ ɔmuaná. ¹⁰ Nuti lumítíne tóna anyía bá banó lónjókó anyía “Oténjí”, anyía nua nóna hú ne Oténjí ɔmɔté : Wuúci wáɲa *Mesíi.

¹¹ Aáná, waáɲá aanó ε ekatékate á nyemana wu ɔbá munyɔɔɔ mɔ ɔɔɔɔɔkó bekime, ¹² anyía ɔɔɔ okime ewú u ɲee bílɔosi, Bandómesé kée wuúci bééti.

Yésus ɲeé túme ne beékúnyi bikotí na Bafalisiéɲ ɔkɔ-ma

¹³ Mahana ná banó, ne *beékúnyi bikotí na *Bafalisiéɲ. Nua nóna ɔbémbe tífendí, anyía nu ɲe nú kúeyinyi baaco ohónyí ewú ú ɲe yiínjie omenyi ú Besana bé Bandómesé ; banó bémuátá, nu te kánda eé wuúci ; aáná, baaco a bá ɲa bó áamba ɔkanda h́á, nuó beébe kotiki.

[¹⁴ Mahana ná banó, ne beékúnyi bikotí na Bafalisiéɲ. Nua nóna ɔbémbe tífendí, anyía nu ɲa nó h́ɔɔɔ bisíké bí beénjú bíábó benyéma, nu cehisiki ɔbécókléna anyía baaco á banó kékéke. A yaaté asana Bandómesé káá banó kélísiki na nyenána ɔ ɔɔɔɔ nyemamá enyí u kée kélísiki ɔɔɔɔɔkó bé etémbí.]

¹⁵ Mahana ná banó, ne beékúnyi bikotí na Bafalisiéɲ. Nua nóna ɔbémbe tífendí, anyía nu ɲe húle áno kánda na aá tuɔmó ne i iisi cí etémbí, nu aambaka obísúéne ta ɔɔɔ ɔmɔté e únú ɔɔɔ ú baláténa *bikotí bí *Moyís. Mbá, ekúlú eyí núénu bísúétíne ɔmɔté, yó lumitíne, nu ɲe nú wuúci cenjisi aabé yé ɔɔɔ awó

† E úúbú ɔbécókléna, Besuif ɲa bó bá bábó hákéna eebú eé buúse benyéma ebí bikélékéti e bikotí bí Moyís ɲaá bá beónjókónó h́á. Fanáka Tet 6.8.

Bandómesé á nyemana wu ɔbónósia bikúlú bífendí ɔ ɔ banó h́la.

¹⁶ Mahana ná banó, ne beékúnyi bikotí na Bafalisiéɲ. Nu ɲe nú bíkétí anyía nu ɲe nú kéndi ɔɔɔɔkó, yiíyi anyía nua nóna bendíméndíme. E ɲaɲa nuanó kóɔnaka ɔɔɔe bú te á bá ɔɔnyemánánó mbókó ɔɔɔ ɲa súdeɲa eé nyiínyi nyí *Ciíbe ce Bandómesé. Mbá, búɲa ɔɔnyemánánó ɔ ɔɔɔ mbókó ɔɔɔ ɲaá súdeɲa eé nyiínyi nyí kóolo ce ciayé Ciíbe. ¹⁷ Nua nóna beála, banó bendíméndíme ! A nyiánó, ne kóolo ne Ciíbe ce Bandómesé, aaté yáaɲa yaáɲá ɔ ɔɔɔ e, kóolo ayé Ciíbe ce Bandómesé e cí ɲe fúúmínyi kóolo e ? ¹⁸ E ɲaɲa nuanó kóɔnaka tóna ɔɔɔe bú te á bá ɔɔnyemánánó mbókó ɔɔɔ ɲaá súdeɲa eé nyiínyi nyí nyindúmé nyí nyiluli nyiínjie, mbá búɲa ɔɔnyemánánó ɔ ɔɔɔ mbókó ɔɔɔ ɲaá súdeɲa eé nyiínyi nyí nyiínjie nyí nyindúmé nyí nyiluli. ¹⁹ Nua nóna bendíméndíme ɔ ɔɔɔ ! A nyiánó, ne nyindúmé nyí nyiluli ne nyiínjie, aaté yáaɲa yaáɲá ɔ ɔɔɔ e, nyiínjie ayé nyindúmé e nyí ɲe fúúmínyi nyiínjie e ? ²⁰ Éhé ɔɔɔ awó u ɲa súdeɲa eé nyiínyi nyí nyiluli nyiínjie má súdeɲa ne eé nyiínyi nyí nyindúmé nyí nyiluli nyiínjie ne eé nyiínyi nyé ɔkɔ bukime a búɲa h́á. ²¹ ɔɔɔ awó u ɲaá súdeɲa eé nyiínyi nyí Ciíbe ce Bandómesé má súdeɲa ne eé nyiínyi nyé ciayé Ciíbe ne eé nyiínyi nyé Bandómesé ewú u ɲe límíne h́á. ²² ɔɔɔ awó u ɲaá súdeɲa eé nyiínyi nyé ɔmuaná ɲaá súdeɲa ne eé nyiínyi nyé ɔkɔɔnó nó Bandómesé ne eé nyiínyi nyé Bandómesé a wáɲa límine eé nuúnu.

²³ Mahana ná banó, ne beékúnyi bikotí na Bafalisiéɲ. Nua nóna ɔbémbe tífendí, anyía nu ɲe nú iínjie Bandómesé nuafa númɔté nó tuafa túhátá tú tuhúthúti háye ne bicénjé, ne ikótóko, na ɔɔɔ ; mbá nuó béhóyáka ɔkela baaco taaká cé besana ebí bikotí ɲa yaámba. Béɲa anyía : Na ɔláténa taaká, na ɔbécáma baaco mahana, ne onyíoyísíkínyi besana e bí ɲeé bíléníne Bandómesé. Besana eébi nuánó nyémána nu ɔkelaka, nu te béhóya a bémɔté bí etémbí. ²⁴ Nu ɲe nú bíkétí anyía nu ɲe nú kéndi ɔɔɔɔkó, yiíyi anyía nua nóna bendíméndíme ɔ ɔɔɔ ! E ɲaɲa nuanó bálɔnaka máánó meluku ɔ ɔwaáɲéáka tuciíci, anyía nu ti tuútu menáka. Yiíye anyía nu ɲa nó ména samó ikimekime.

²⁵ Mahana ná banó, ne beékúnyi bikotí na Bafalisiéɲ. Nua nóna ɔbémbe tífendí, anyía nu ɲe nú fúúmínyi ne elime ce na amúánéná na anyiáná, mbá nú me nú bíibi nyiíoyísiki hú mbiókke na benyéma na bé búánó buébi na a bé ɲaá banó háména ε etémá. ²⁶ Éé, kuɔɔɔ Falisiéɲ, ɔ ɔɲa ondíméndíme ! Cáɲacáɲa ofúúmíkínyi noómi ce na yóɔɔ amúánéná na yóɔɔ anyiáná ; aáná elime kée fúúméne ciíci bémuátá.

²⁷ Mahana ná banó, ne beékúnyi bikotí na Bafalisiéɲ. Nua nóna ɔbémbe tífendí, anyía nu ɲa nó h́á biinyie ebí bé me híkisiki ɔɔmbánye e elime, bó bíibi fúúmíkínyi, yiíyi anyía béɲa binyiíoyókónú noómi ne bíúhé ne bifonyíki bí biwéewé. ^{††28} Híáná banó tóna nua

†† Obítíse eenyie ɲaá bá aabé yé asana yeéɲí e Besuif. Aáná bá ɲaá bá bé fúúmíkínyi biinyie ɔ ɔkela anyía ɔɔɔ ti bínyúɲúlitínyi, yó ko bíibi bítíse, te ne butúé.

nóna : Nu ña nó lécana betalémánánó bé baaco, yíyí anyía cíínú etémá áña inyíoyókónú na beebé bí íbíkétí hú mbióke, banó na tóbémbe tífendí.

²⁹ Mahana ná banó, ne beékúnyí bikotí na Bafalisiéñ. Nua nóña tóbémbe tífendí, anyía nu ña nó tábónéna *behémúnyí besana bá Bandómesé bembányéké bí bi-inyie, nu híkisiki bé betalémánánó bé baaco ; ³⁰ nu kóona kóse : “Mbóko tuasó bá e ekúlú yí bocóónyí, keyé tu ti ómo sù beébe béléta ɔ ɔwɔɔnóko behémúnyí besana bá Bandómesé.” ³¹ Nyíánó nyekɔɔna eényí ño tónjnyí anyía nua nóña na nyehaté i ñjetí ce bɔɔno behémúnyí besana bá Bandómesé. ³² Áno ɔba ne buúse aná, núá beáséta buólí bú cíínú sókónó ! ³³ Banó mɔɔho eeme, bɔnye ehénye, énu menyúkúne bɔmbánye anyía nu te anó bá nú ɔsámbáka bónósea ce Bandómesé.

³⁴ Yaáté asana, mío ɔba ɔ ɔ banó tómókónéna ne behémúnyí besana bá Bandómesé, ne benjinjéñjé, ne beékúnyí bikotí. Nu ká nó ɔnóko ɔ bómɔté, nu beébe aátákéna ε embásá ; nuó súbéke bɔsókó ɔ bómɔté ne mesue a *bendanja bé ɔbécókóléna. ɔ bómɔté tóna, núó beébe tekeseke, nu beébe hetukunyi a báléka eeci, nu beébe látákéna ne indekese eeci a báléka cí etémbí. ³⁵ I ké mí beébe tómókóna aáná anyía bá banó bátáka manónj o otúme ma atalémánánó yé ɔɔɔ *Abel, ɔ ɔkɔɔháma a ma Sakali, ɔnó u Balaki. Wuúci nú ña nó ɔnóko a bɔkatékaté bú ne nyiluli nyíinjie nyé ncháté ne Cíibe ce Bandómesé. ³⁶ Aá taaká ε ña mé banó láana esé Bandómesé káá bátáka baaco bá heeya eehi manónj mekime ma baaco eébé !

³⁷ Banó, baaco bé Yelúsalem, banó Yelúsalem ! Banó, nu ña nuanó ɔnóko behémúnyí besana bá Bandómesé, nu ɔɔko na andányé endóma ce Bandómesé ! E ña mé aambáka bikúlú biéñj ɔ banó bándá a nyenamá enyí yiinyí yé ekóké náña yá bándáka bááyé baáná eéyé e bibéku ; mbá banó, nu ñe nú kínéke. ³⁸ Áno leca aná, Bandómesé kée hélúmúnyí cianó cíibe ahátátá. ³⁹ Yááña anyía ε ña mé banó láana esé o otúme aambáya nu te ká háná anó mé leca ɔ ɔkɔɔháma ekúlú ayé nu ká nó kɔɔna kóse : “Bandómesé á sayábéna ooci awó u ñaá fáaya eéyé eé nyíinyí !” † »

Yésus ɔse bá káá kátaka Cíibe ce Bandómesé

(Mak 13.1-4 ; Luk 21.5-7)

24 Yésus ñaá bá waá hámókóna eé *Cíibe ce Bandómesé, anyía weé súéte. Aáná bááyé *baákónéna ñe bú bíkósítí nááyá, bé ñé wuúci tónjnyí ambányéké yé nyefalefa yí Cíibe ce Bandómesé. ² Mbá ɔse : « Nu ña nó léca benyéma eébi bikime e ? E ña mé banó láana aá taaká isí’o : Ta nyendányé nyémɔté té kóó lóko aaha nyetálánó ɔ sókó ɔ ɔmuaná, ekime kée fúnju-lueke. »

Ne muuyé ne mutibíléne

(Mak 13.5-13 ; Luk 21.8-19)

³ Yésus ñe ke límíne ɔ ɔmesé a ɔkɔɔndɔ nú Molifié. Bááyé *baákónéna ñe bú wuúci súéténé a mafákáléana, bé ñé wuúci báta, báye : « Ǿ basó láana :

† 23.39 Marj 118.26

Nyíenyí besana eébi káá békéláka, hibílícinyínyí hé yaáté hí kóó tónjnyí na nyíɔwɔ nyekahálómóna na nyemana nyé ɔmesé e ? » ⁴ Mbá ɔse náábó : « Énu bíkékényíki ; ta ɔɔɔ te banó néñé ! ⁵ Yááña anyía baaco beéñj ká bó fáakɔna eémi eé nyíinyí, hú naányé u kɔɔnaka ɔse : “Yañj, ya méña Mesíí”. Bé ké bú néñéke baaco beéñj. ⁶ Ekúlú ayé nu ká nó lókómáka bá kóɔnaka anyía mɔɔho ñaá nua biité meéme ne meéme, ta anyía nu leca baaco ɔnókónó e biité, nuti líkíméke ta bɔko, ananyía besana eébi ña nyemána bé ɔbékéláka ; mbá té cáña hí e ekúlú eéyé ɔmesé káá mána. ⁷ Baaco bá bunɔho a búmɔté ká bó támbána biité na baaco bá bunɔho bú etémbí ; butéñj a búmɔté kóó tóko butéñj bú etémbí ; mecíli káá bá meéñj, emesé bínyíékínyí behaála behaála. ⁸ Besana eébi bikime káá bá besana bí nyitúme nyé ɔbényíá mɔɔho.

⁹ Aáná baaco ká bó banó fímbieke i indekese, bá banó ɔnóko. Baaco bá mɔɔho mekime ká bó banó líñekine aáme a asana. ¹⁰ Asana eéyé káá kela anyía baaco beéñj ábó béyúátáka úbú olumitinine. Bé ke bú túékénéne, bé líñekenene. ¹¹ Behémúnyí besana bá be-fala beéñj ká bó hálaka ; bé ke bú bísúékíne baaco beéñj ne munéñéne. ¹² Bɔɔbé ká yaányákána behaála bikime a nyenamá enyí bú kée témbúnyísiki nulénéne nó baaco. ¹³ Mbá ɔɔɔ ewó u kée yeéhíkínyinyí muuyé ɔ ɔkɔɔháma a nyemana, Bandómesé kée wuúci nohi.

¹⁴ Bé kée húlikinyí baaco bekime bá ɔmesé okime Ambánye yé Esóma yí *Butéñj bó ɔmuaná, ananyía be-tiwuúci-menyí bekime ébú yíyí lókómáka. E elime eeci aná ɔmesé káá mána. »

Aabé yí ekume

(Mak 13.14-23 ; Luk 21.20-24)

¹⁵ « Ekúlú eéyé, nu ká nó leca “aabé yí ekume” eliménénú a *haála e hefúúménénú. Yíyie eéyé *muhémúnyí besana mɔ Bandómesé, *Tániel, ñaá táñkáká. (Mɔfana asana eeye ña nyemána mu o yíyí lókómáka bɔmbánye !) ¹⁶ Yaáté asana, baaco a bá ká bó bá i iisí cí Yuté ká bó nyémána bá ɔcabakena ɔ ɔkɔbénámbaka a tɔkɔndɔ. ¹⁷ ɔɔɔ awó u káá bá e cuunyí ce ciayé cíibe te sókóna anyía wé yóófine eé cíibe o okohíte benyéma bí osúéténe. ¹⁸ Híáná tóna, ɔɔɔ awó u káá bá e esiéné te káá nyémána wu ɔhálómóna o ooki o okohíte búáyé bɔlaka bú nyiike. ¹⁹ Mahana ne né beéñj bé efume ne né eebe a bá ká bó bámókóna e meele ɔ mɔsésé etéemé ! ²⁰ Áno bécókóléka Bandómesé anyía ekúlú yé ɔcabakena te bámókóna e ekúlú yé efɔña ce tɔbóla, ta anyía a *buúsé bú ehélúme bú *Besuif. ²¹ Yááña anyía ɔ mɔsésé etéemé, baaco ká bó lókómáka muuyé buéñj ɔ ɔhɔla muuyé amó bá ma bó lókómáka o otúme e ekúlú ayé Bandómesé ñe kétíki na ɔmuaná na ɔmesé ɔ ɔkɔɔháma aambáya. ²² Bá te ká háná ábó lókóma nyenamá nyí muuyé eényí. ²³ Mbóko Bandómesé té á sómbe mekúti mɔsésé etéemé, keyé ta ɔɔɔ ɔmɔté te ɔmɔ bó wu ɔhɔho. Mbá u ñaá sómbe mekúti mɔsésé eémé a asana na bááyé baaco abá u ño lótko. ²³ Etéeyé ekúlú, mbóko ɔɔɔ ña banó láana ɔse :

†† 24.21 Tan 12.1

“Ἦ ἰεῖά *Mesíi ooci aaha !” ta anyía : “Mesíi ocinyié ehenyíé !”, nuti lumítine. ²⁴ Yááŋa anyía ne bemesíi bá befala ne *behémúnyi besana bá befala ká b́ hámókóna, bé tóngínyi tubílícinyínyi, bá kélaka beandándá bí *bikékí bé besana, anyía bébú néŋéke te eebe abá Bandómesé ŋc lótkó, ḡc yááŋa yé cbá aáná. ²⁵ Éná, é ma mé caŋacaŋa c banó oókisiki. »

Nyekahálómna nyé ḡónó u ccc
(Mak 13.24-31 ; Luk 17.23-24 ; 21.25-31)

²⁶ « Aáná, ekúlú ayé bá á banó laana anyía : “Énáka, *Mesíi áŋa ehenyíé i iisí ce csebéá !”, ncte cba h́á. Ta anyía bá banó laana báye : “Ícioci, ú má b́enámba aaha !”, nuti lumítine. ²⁷ Yááŋa anyía nyekahálómna nyé ḡónó u ccc káá bá háye cmanyema ú eŋlómuaná : Wá manyéméta a aháná yé nyeháma nyé ćc, eese ŋa kaáhama a nyefiana nyé ćc ; ²⁸ háye enjaba eeci : “Haála ahá hesamba é wé, h́á tcfombc naŋa túá bébándákána.” †

²⁹ Hí e elime ce mósé me muuyé eémé, ćc kée nyíme, oolí te háná nóma, tunjoti t́ eŋlómuaná káá kúákona ; benyéma bé makénda bé eŋlómuaná kée bínyíékinyi. †³⁰ Aáná hibílícinyínyi hé ḡónó u ccc kée bitóŋínyi e eŋlómuaná ; tonyénó t́ baacc tukime t́ cmesé túó túme ch́aya mukéké. Tú káá lécaka ḡónó u ccc á fáakona a belondó noómi, wuúci na makénda meéŋi ne nuúmi nuéŋi. ³¹ Yaandándá yé esébé káá béátábótóna, ḡónó u ccc yó t́mókóna bíáyé *bililé bé masóma e *tubéŋú túnyise t́ cmesé c ckcóbánda bááyé baacc c cbltókónó, bé h́lúkúne e tubéŋú tukime t́ cmesé. »

Nyiékúnyi enyí bufikié nó tóŋínyi

³² « Ánc leca nyiékúnyi enyí bufikié ŋe yíŋjie : Ekúlú eyí cíiyí endáfe á yáaŋa c ccc, nu ŋe nú ményi anyía t́bóllá á yáaŋa hoóhi. ³³ Híáná tóna, ekúlú ayé nu ká ń lécaka besana eébi á békélaka, énu menyí anyía yanó ḡónó u ccc kokóokó ! ³⁴ Aá taaká taaká, e ŋa mé banó láana esé : Baacc bá heya eehi ti ké bú wéékúne bekime éce besana eebi bikime te ŋáa békéla. ³⁵ Na cmesé na cmaná káá mána, mbá taaká cé bíáme besana te káá mána ta buúsé. »

Ncte hétaka hiiné

(Mak 13.32, 35 ; Luk 17.26-27, 34-35 ; 12.39-40)

³⁶ « Yááŋa anyía, ta ccc ti ŋé menyí ekúlú eéyé, ta buúsé, te onjéŋi ; te hú *bililé bé masóma bé Bandómesé, ta hú ḡónó u Bandómesé, mbá hú ciame Síkíne bímuóci u ŋe ményi. ³⁷ Ánc b́etááka anyía besana a bé ŋa békélaka c mósé amá Ńa ŋaá bá weé líhéke káá békélaka híáná c buúsé b́ nyekahálómna nyé ḡónó u ccc. ³⁸ Yááŋa anyía e ekúlú eéyé, baacc ŋaá bá b́b́ nyíáka, bá muákéna, bá b́t́éákéna beénjú, bé tónyíki itónyí c ckcóhama c buúsé ab́ Ńa ŋo yóófine a yaandándá yí hikoló. ³⁹ Manóŋ t́ beébe kátéá c

† Sob 39.30. Éce anyía ccc okime káá bá omenyinyi nyefaaya nyé ḡónó u ccc ; aáná ta ccc ta ccté te káá b́nándónéna nyekála.
†† Esa 13.10 ; 34.4

ckóhama ayé yaandándá yí olondí ŋeé túme cnaa, yó beébe cónóck bekime. Híáná bú káá bá c buúsé b́ nyekahálómna nyé ḡónó u ccc. ⁴⁰ E ekúlú eéyé, a banómcc b́fendí a bá ká b́ bá b́b́ nyíáka e esiéné, bé kée súéténe ccté, bó síke ooci a wcmcté. ⁴¹ E beénjú b́fendí a bá ká b́ bá b́b́ ćck benyéma a ncsló nómcté, bé kée súéténe ccté, bó síke ooci a wcmcté. ⁴² Ncte hétaka hiiné aná, anyía nu ti ŋé nú menyí buúsé ebú uunú Otéŋi a Waáná ká ka hálómna. ⁴³ Énu menyí ćmbánye anyía mb́ck muúti ooki é menyúkúne ekúlú eyí weébi áŋa wu cfaaya nebutúé, keyé u naŋa wó lóck wócc anyía u ti wuúci katéna. ⁴⁴ Yaáté asana, énu limíne babétábónákánó bikúlú bikime, anyía ḡónó u ccc ká ka hálómna o onjéŋi awó nu te ŋá nó b́t́áá anyía u káá fáaya. »

Na ambánye na aabé yé munyicnc

⁴⁵ « Munyicnc a muáŋa ne injié, u nyíoyísíkinyi besana, áŋa munyicnc eemu emú uuyé waáná ŋe wuúci télímínyi ne o otétényi cíibe ne o owiŋjie ćnyicnc bé etémbí benyéma bé cnyíá hí e bikúlú a bé á nyéma. ⁴⁶ Ćmbánye ná munyicnc eémú ekúlú eyí uuyé waáná ká ka hálómna, yó muúmu kuana wó nyíck buolí eébu a nyenamá eényi. ⁴⁷ Aá taaká taaká e ŋa mé banó láana esé uuyé waáná kée muúmu cumeke bíáyé benyéma bikime. ⁴⁸ Mbá, mb́ck munyicnc ti ŋé nyíoyísínyi buolí, mu káá kóna mce : “Háa, uumi waáná ti ŋé t́nyí ka hálómna”, ⁴⁹ múó túme osúbe ccsóck ćnyicnc, mbá mu nyíáka, mu múákéna ćck ne behíoló meluku, ⁵⁰ uuyé waáná ká ka hálómna na c buúsé ab́ munyicnc te ŋáá b́t́ata, ne o onjéŋi ewú mu ti ŋee ményi ; ⁵¹ u kée muúmu íŋjie muuyé a mc á h́la, i iŋeti ci eemu amó e náŋa bé yíŋjékíne baacc bá t́bémbc t́fendí. Munyicnc eémú káá lélaka, múó b́kótóko bekeke. »

Enjaba ce babóla b́óhátá

25 « Yááŋa anyía *Butéŋi b́ cmaná káá h́ákánana asana eeye yé babóla b́óhátá : Bé ŋe bú híitéke cíbú *lámba anyía bá ka b́ t́t́aka mubáténa oónjú buúsé b́ nyíáyé nyetónó. ² B́t́áánc eé beébe ne injié, b́t́áánc a b́mcté t́ka ne injié. ³ Eebe bá kelá injié ŋe bú híitéke lámba, mbá beébe te ohiite ćck yí etémbí. ⁴ Mbá eebe bé injié ŋe bú híitéke ne cíbú lámba na ćck a yémcté e tundené. ⁵ Mubáténa oónjú te o t́nyí fáaya ; aáná babóla eébé bekime ŋe bú túmé ćmóŋéna, bá ŋá fianákéna e hiiné.

⁶ Na ekatékate ci buutu, bá ŋaá lóckmá okelú, ú kóna cse : “Mubáténa kokóokó ! Ánc hatóckna o okoó wuúci káha'o !” ⁷ Aáná babóla eébé bekime ŋa b́ háányúáka e hiiné, b́ hátckna, bá ŋá ciáka cíbú lámba. ⁸ Babóla bá kela injié ŋá b́ kónéna ccsóck bé injié báye : “Ánc basó iŋjítite yáánó ćck, anyía císis lámba a yáaŋa o onyíme.” ⁹ Mbá ccsóck bé injié báye : “Eé'eé, buaka ; yé te á bá yeéŋi yé c basó nyéma basó bekime, na basó na banó. Ánc cba yáaŋa haála ehé bé ŋeé túé, núá ka b́cndéna yáánó h́á.” ¹⁰ Ekúlú

ayé babóla bá kela injiné ña b́ ćb́a o okoó yíyí ́́ndó, mubáténa oónjú nyisíké kaáhama eényí. Aaná b́śśḱ a bá ña b́ b́tábónáka ñe bú óófíne ne wuúci a andanjá yí nusíke, bá ña facá ehenyi. ¹¹ E elime eéci, babóla e bé ñe bú súéte ́́ḱḱḱẃḱḱndó ́́ḱḱḱ ñe síke kaáhama, bé ñe túme ́́ḱḱḱna báye : “Cókóle, Taatá, baś kuúne !” ¹² Mbá mubáténa ́́se : “Aá taaká, ́́ ña mé banó láana esé ́́ te ña mé banó ményi buúse bukime.” » ¹³ Yésus ño sólínyi ́́se : « Éhé ñe hétáka hiiné, anyía nu ti ñe nú ményi te ekúlú, te onjénj́ ú nyiáme nyekahálómna. »

Enjaba ce bonyiwo batát

(Luk 19.12-27)

¹⁴ « *Buténj́ b́ ́́muaná káá h́ákánána asana eeye yé bonyiwo batát : ́́ḱḱ a ẃmwté ñḱ ĺñḱḱ bááyé bonyiwo, wa yáambaka osúete ́́ ḱḱanda, yó beébe iínj́ékíne, hú naányé, nyenamá nyé búáyé b́ḱḿe a b́ḱḿté. ¹⁵ Né ooci, u ñe iínj́ié ikute cí bilénj́u bé ḿḱnyé étáánk ; né ooci a ẃmwté, ikute ífendí ; né u batát, ikute émté. U ñe yíinj́ékíne hú naányé, háye maayé makénda áña ; u ñe súéte. ¹⁶ Munyiwó emú bé ñe yíinj́ié ikute cí bilénj́u bé ḿḱnyé étáánk ñe tényi é súéte o okoótúme onduné ne bíibi, ý h́ma ikute cí etémbí cí bilénj́u bé ḿḱnyé étáánk. ¹⁷ Eemu emú bé ñe yíinj́ié ikute cí bilénj́u bé ḿḱnyé ífendí ña kéláka híáná, ý h́ma ikute ífendí cí etémbí. ¹⁸ Mbá śḱḱ ewú bé ñe yíinj́ié ikute cí bilénj́u bé ḿḱnyé émté ñe keé tíméke ́́mesé o o cíci namba.

¹⁹ Émakéla ekúlú á h́láká yeénj́, waáná u bonyiwo eébe ña ka hálómna, u ñe beébe ĺñḱḱ. U ñe beébe batáka anyía beb́ wuúci tónj́inyi anyána bé ñe síké ab́ békélákéna na mááyé ḿḱnyé. ²⁰ Mu buúse ñaá faáya, múo wíinj́ie ikute céhátá, mbá ḿse : “Oténj́, o ñoó mi iínj́ie ikute cí bilénj́u bé ḿḱnyé étáánk, é ña mé h́ma étáánk cí etémbí.” ²¹ Uuyé waáná ́́se : “Éhé, b́mbánye ! ́́ ñña ambánye yé munyiwó ḿ ḿḱḱĺ. Ahá ó moó mi tónj́inyi anyía ́́ ñña ́́ḱḱ u ḿḱḱĺ a tnyémányéma, i ñe mí o télímíkinyi muténj́inyi ḿ benyéma biénj́. Bílénéke aaha na yanj́’o.” ²² Aaná śḱḱ u ́́láta ewú bé ñe yíinj́ié ikute cí bilénj́u bé ḿḱnyé ífendí ñaá fáaya t́na ; múo wíinj́ie ínyise, mbá ́́se : “Oténj́, o ñoó mi iínj́ie ikute cí bilénj́u bé ḿḱnyé ífendí, é ña mé h́ma ífendí cí etémbí.” ²³ Mbá waáná ́́se : “Éhé, b́mbánye ! ́́ ñña ambánye yé munyiwó ḿ ḿḱḱĺ. Ahá ó moó mi tónj́inyi anyía ́́ ñña ́́ḱḱ u ḿḱḱĺ a tnyémányéma, i ñe mí o télímíkinyi muténj́inyi ḿ benyéma biénj́. Bílénéke aaha na yanj́’o.” ²⁴ Aaná śḱḱ u batát, ooci ewú bé ñe yíinj́ié ikute cí bilénj́u cé ḿḱnyé émté, u ñeé bíondísinyi ́́faaya, mbá ́́se : “Oténj́, ́́ ña mé bá yemí menyukune anyía ́́ ñña na nyehaté. ́́ ñḱ śña haála ahá ́́ te ́́ḿ ẃḱḱ, e hueke benyéma abé ́́ te ́́ḿ nyéma.

²⁵ Bulíkíli ñeé mi tímíé, éhé í ñgeé mi tímíne ḿḱḱ ḿḱnyé ́́ ́́mesé noómi. Ímeémé, meéme hiíte !” ²⁶ Mbá uuyé waáná ́́se : “Aáté ! Aabé yé munyiwó lataka ne butise ! ́́ ñḱ bá oó menyukune anyía ́́ ña mé śña haála ahá ́́ te ́́ḿ ẃḱḱ, i hueke benyéma abé ́́ te

́́ḿḱ nyéma. ²⁷ ́́ ñḱ nyemána wu ́́ḱḱháya aná maame ḿḱnyé a haála ahá baaco ñña bá ka b́ f́lókó anyía, a nyiáme nyekahálómna mío koó meéme hiíte na betálá. ²⁸ Áḱ me cáhónéna ikute cí bilénj́u bé ḿḱnyé eéci, núe cíci iínj́ié ná ́́ḱḱ a ẃña ne ikute cí bilénj́u bé ḿḱnyé cíhátá. ²⁹ Yáána anyía’o, ́́ḱḱ okime a ẃña na benyéma, wuúci bé kée sólíkinyinyi bí etémbí anyía wá b́ḿḱḱnéna ne biénj́ ; mbá asana ́́ḿté, ́́ḱḱ okime aẃ u te á bá na b́ḱ, bá káá aánj́a ta hú b́ḱ ab́ ẃña ne buúbu. ³⁰ Mbá a aháná na munyiwó eemu a mu te ñj́ ýḱḱ ta a b́ḱ, énu wuúci hémúnyi a ñháté, i ibíne noómi, haála ahá u ké búle a léla, u bíkótóko bekeke.” »

Ekúlú yé nyekahálómna nyé ́́ḱḱ u ́́ḱḱ

³¹ « Ekúlú ayé ́́ḱḱ u ́́ḱḱ ka ká hálómna eéyé eé nuúmi noómi, ́́ḱḱ na bíáyé *bililé bé maśma bikime, u kée límine aáyá a yaandándá yé ñḱḱna na b́ḱḱ bukime. ³² Baaco bá ḿḱḱḱ mekime ká b́ b́bándákána eéyé eé buúse ; aána u kée beébe saĺḱna tuafa t́fendí, háye mutétyeni bitúké náña waá saĺḱna tuafa t́fendí na et́mbá ne ibúnyi. ³³ U káá hákéna ibúnyi a aháná yí úyýe ́́ḱḱ ú manóme, bibébi a aháná yí úyýe ́́ḱḱ ú meényi. ³⁴ Aaná Oténj́ káá láana baaco bá aháná yí úyýe ́́ḱḱ ú manóme ́́se : “Banó baaco eebe, ciame Síkíne ñaá banó sáyábákéna. Énu ténj́inyi, anyía ciame Síkíne ñaá banó baténéná Buténj́ eébu o otúme a nyeb́ta nyé na ́́mesé na ́́muaná. ³⁵ Yáána anyía’o, ekúlú ayé ecaná ñaá mé nuakéna, nu ña nó me aafakena ; nyimóti ñaá mé nuakéna, núo mi iínj́ékíne menyífé ma ́́ḿá ; ́́ ñaá me bá okenyí, núo me káhaka eénu eé meébe. ³⁶ Ekúlú ayé ́́ ñaá me bá cééto etémbí, nu ña nó me lanj́aka ; mío ḱḱḱ, núo mi tétényíki. Yanj́ eé cíibe ce ecaná, nu ñga nó me lecáka.” ³⁷ Aaná betalémánánó bé baaco eébi ké bú wuúci báta báye : “Háá ! Oténj́ a Waáná, nyíenyi tu ña ś ́́ lecáka ecaná ́́ ýć nuakena, tuó kuñj́ aafakena e, kuñj́ ne nyimóti, tuó kuñj́ iínj́ékíne menyífé ma ́́ḿá e ? ³⁸ Kuñj́ okenyí, tuó kuñj́ káhaka e, kuñj́ cééto etémbí, tuó kuñj́ lanj́aka e ? ³⁹ Nyíenyi ́́ ñḱ ḱḱḱ ta anyía ́́ ñḱ bá eé cíibe ce ecaná, tuó ḱ kuñj́ ténj́iki e ?” ⁴⁰ Aaná Oténj́ a Waáná kée beébe békáma ́́se : “É ñaá me banó láana aá taaká isí’o : Ekúlú ekime ayé nú ña nó kélákéna ta heńsénóse hémóte a báame benyiinyi eebe, yanj́ oóci nu ña nó kélákéna aána.”

⁴¹ E elime eéci u káá láana baaco bá aháná yí uýyé ́́ḱḱ ú meényi ́́se : “Áḱ hatókóna eémi eé buúse, ciame Síkíne ñaá banó lómkó ! Énu ko oofókíne o oocó ú ekúlú ekime aẃ bá ñaá tábónákéná na Musóména na bíáyé bililé bé maśma ! ⁴² Yáána anyía’o, ekúlú ayé ecaná ña mé nuakéna, nu té ́́ḿ nó me aafena ; nyimóti ña mé nuakéna, banó te o mi iínj́ie menyífé ma ́́ḿá ; ⁴³ ́́ ñaá me bá okenyí, banó ta ́́ me káha eénu eé meébe. Ekúlú ayé ́́ ñaá me bá cééto etémbí, banó ta ́́ me lanj́. Míu ḱḱḱ, ta anyía yanj́ eé cíibe ce ecaná, banó te okoó mi ténj́.” ⁴⁴ Aaná baaco eébe ké bú wuúci bata t́na báye : “Háá ! Oténj́ a Waáná, nyíenyi tu ña ś ́́ lecáka na ecaná ne nyimóti bé ́́ ýć nuakena e, kuñj́

okenyí, ta anyía jó kɔkɔkɔ, ta anyía kuɔɔɔ eé ciíbe ce ecaná, basó ta ɔ kuɔɔɔ jóléta e ?" ⁴⁵ Mbá u kée beébe békáma ɔse : "E ɔaá me banó láana aá taaká isí'ó : Ekúlú ekime ayé nu te ɔmɔ nó kélena ta henósénósé hémɔté a banásé eebe, yaɔɔ oócí nú te ɔmɔ nó kélena aaná." ⁴⁶ Éehé baaco eébé ké bú óofine e muuyé mu ekúlú ekime. Mbá betalémánánó bé baaco bíó woofine ɔ yɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime. »

Bó mɔ sókɔ Yésus

(Mak 14.1-2 ; Luk 22.1-2 ; Sanj 11.47, 49, 53)

26 Émakéla Yésus á máná oweékúnyi bááyé *baákónéna, mbá ɔse náábó : ² « Nu ɔe nú menyí anyía *Basíka mɔ lóko mɔɔsé méfendí ; bé ɔeé fiimbie ɔónó u ɔkɔ, bó wuúci aátákéna ɔ ombásá. » ³ Aaná ne betéɔnyí *beluli nyiínjie na *baáɔá bé *Be-suif ɔa bó békándákána o ooki ú Kayífe, *mutéɔnyí beluli nyiínjie a muáɔá. ⁴ Bá ɔa sómbótóna anyía bá ɔa bó nyémána bá chatena Yésus e menjiné, bé wuúci jókɔ. ⁵ Bá kɔkɔnaka báye : « Mbá bú té ɔmɔ nyémána bú ɔbékéláka e ekúlú yé ɔɔɔanda, keyé baaco bá bunɔɔ ké bú líɔe, bó héléne etuɔɔnyí. »

Oónjú a wɔmɔté me sukunekinine Yésus ɔɔɔɔ a aató

(Mak 14.3-9 ; Sanj 12.1-8)

⁶ Buósé a búmɔté ebú Yésus ɔaá bá a Betani o ooki ú Símon awó u ɔa cáɔa á bá oónúnu, ⁷ oónjú a wɔmɔté ɔeé bíkósítí nááyá ne hindeɔé ɔ ɔkɔ. Hé ɔaá bá hetábónákánó na nyendányé nyé *alabatél*, hííhi hinyíyónú na taaká ce ɔɔɔɔ yé *náal* yé mɔɔnyé meéɔí ; yí númbéke. Ekúlú eyí Yésus ɔaá bá waá nyíáka, oónjú oócí ɔeé wuúci ootókíne ɔɔɔɔ eéyé a aató. ⁸ Émakéla *baákónéna ábó léca aaná, bé ɔe cunjeke, mbá báye : « Anyiaté ú maá cáɔɔena ɔɔɔɔ eéyé aaná e ? ⁹ Yííe anyía bá ɔaá bá bé o yííyí túé mɔɔnyé meéɔí, bó wáafakena basókásóka mɔɔnyé eémé. »

¹⁰ Émakéla Yésus á lókómáká ɔtáɔa oócí, mbá ɔse náábó : « Énu wuúci nyéána mbuumu. Anyiaté nu ɔe nú wuúci yébi e ? Ú maa me kelaka ambánye yé asana. ¹¹ Yááɔa anyía'ó, nua nóɔa na basókásóka aaná e ekatékáté bikúlú bikime. Mbá yaɔɔ, e te áme bá aaná e ekatékáté bikúlú bikime. ¹² Oónjú ooci meé mi ootokine ɔɔɔɔ yí enumbé aá ceéto ɔ ɔ me tábónéna muame munyienene. ¹³ Aá taaká taaká e ɔa mé banó láana isí'ó : ɔ ɔmésé okime, behaála bikime ebí bé kée húlíkinyi baaco Ambánye yé Esóma eeye, bé kée bíkétíkinyi tóna baaco asana eyí oónjú ooci áɔa ɔkelákánó, bé wuúci betááka. »

Yútas ɔa yáamba ofiimbie Yésus

(Mak 14.10-11 ; Luk 22.3-6)

¹⁴ Eéyé ekúlú, ɔmɔté u *baákónéna bósóhátá ne béfendí bé Yésus, nyiínnyí éce Yútas Iskaliót, ɔa kaá kúana betéɔnyí *beluli nyiínjie ; ¹⁵ mbá ɔse náábó : « Aaté nú ɔe nú mi íínjíékíne, mbókɔ e ɔa mé banó fiimbie Yésus e ? » Aaná baaco eébé ɔa bó fánáka biléɔú bé mɔɔnyé nyitíne na bíshátá, bé ɔe wuúci íínjíé. ¹⁶ O

otúme ekúlú eéyé, Yútas ɔaá bá wa yáambaka ekúlú a yambánye yí o beébe fiimbie Yésus.

Yésus ɔaá nyíá Basíka na bááyé baákónéna

(Mak 14.12-21 ; Luk 22.7-14)

¹⁷ Buósé bú buúse abó bá ɔaá bá bá nyíáka biléti a bé te á bá ne enutisi, *baákónéna bé Yésus ɔe bú bíkósítí nááyá, báye : « Háányé o ɔoó léne anyía tú ka só ɔ tábónákéna Basíka e ? » ¹⁸ Mbá ɔse náábó : « Áno ɔobá ; ékelá núénu óófine a baléka, núá leca táána ; énu wuúci laána ɔse : "Taata, muasó muékúnyi maá basó tóma nóɔɔ, ɔse yááyé ekúlú ma nyémána ; oówo o ooki u ɔaá nyíáka *Basíka na bááyé baákónéna." » ¹⁹ Baákónéna ɔa bó ɔobá, bá ɔa kéláka háye Yésus ɔe beébe laákéna, bá ɔa tábónáka Basíka. ²⁰ Nanyiósó, Yésus ɔe limíne ɔ nyíá na bááyé baákónéna bósóhátá ne béfendí. ²¹ Bébú nyíékínyí aaná, mbá ɔse náábó : « Aá taaká e ɔa mé banó láana isí'ó : ɔkɔ ɔmɔté aá banó eebe ɔa ɔoba o o mí fiimbie. » ²² Émakéla wá tánjéta aaná, bé ɔe cunjéke buéɔí beébe bekime ; bé ɔe túme o wuúci bata ɔmɔté ɔmɔté báye : « Otéɔí a Waáɔá, ɔkɔ, téka té cáɔa yaɔɔ e ? » ²³ Mbá ɔse : « ɔkɔ ewú é nyiekínyí atááse ɔmɔté na yaɔɔ, wuúci yó ɔoba o o mí fiimbie. ²⁴ Ée, ɔónó u ɔkɔ ɔa ɔoba o owé háye Cíɔɔɔé ɔe bíkétí a yááyé asana, mbá mahana ná ɔkɔ ewú u ɔeé wuúci fiimbie. Yé ɔa hólá ɔheka nááyá anyía keyé bó tí ómó wuúci bíéne ! » ²⁵ Aaná Yútas mu-wuúci-fiimbie ɔa bata tóna ɔse : « Muékúnyí, ɔkɔ téka té cáɔa yaɔɔ e ? » Mbá Yésus ɔse : « Eé'eé, kuɔɔ. »

Benyéma bé ɔnyíá bé Bandómesé

(Mak 14.22-25 ; Luk 22.15-20 ; 1Kɔ 11.23-26)

²⁶ Bébú nyíékínyí aaná, Yésus ɔe híite eléti ; u ɔe íínjíé Bandómesé bitéɔíti, u ɔe yííyí bákáka, u ɔe íínjíékíne *baákónéna, ɔse : « Énu hííteke, núá nyíáka banó bekime ; ciame ceéto eeci céáɔa. » ²⁷ E elime eéci, u ɔe hííte hindeɔé hí meluku, u ɔe íínjíé Bandómesé bitéɔíti ; u ɔe beébe íínjíé, ɔse : « Énu hííte, núá múákéna meluku eeme, banó bekime. ²⁸ Maame manóɔ eeme mááɔa, meéme Bandómesé ɔo yóónyísínyínyí nyíáyé nyelata nyí bumbénú. Meéme mé ɔo yóotieke a asana yé baaco beéɔí anyía mbá Bandómesé é beébe nyéánákénéna maabó maabé. ²⁹ E ɔa mé banó láana isí'ó : O otúme aámbáya e te ká háná áme múána meluku, ɔ ɔkɔɔháma ekúlú eyí tu ké sú muékínyí mecekí na banó e Butéɔí bó ciame Síkíne. » ³⁰ Émakéla bábó hákéna maɔa me onyemiki Bandómesé, † nyíábó nyecɔba eényí a ɔkɔɔnú Molifíé.

Yésus ɔse Bíel ɔeé wuúci bínéɔítíkinyí

(Mak 14.26-31 ; Luk 22.33-34, 39 ; Sanj 13.37-38)

³¹ Yésus ɔaá laána bááyé *baákónéna ɔse : « Buutú bó hénánɔ eebu, banó bekime nu ɔa nó ɔóbaka ɔ ɔ me béyúátaka. Yááɔa anyía Cíɔɔɔé ɔa kóɔna cése : "E ká mé jókɔ musókóbi etómbá, etómbá cíɔɔ sasiaka." † » ³² U ɔo

† Buósé bó Basíka, bá ɔaá bá bá nyíáka, bá múákéna, bó hákéna tóna maɔa na 113 na 118 me nufule nó Maɔa. †† 26.31 Skl 13.7

sólínyi ɔse : « Ta híáná, ekúlú ayé ε ká me haanyua o owé, ε ká ka mé banó tátáka a *Kalilé. »³³ Bíel ɔse nááyá : « Ta yé cáŋa á bá anyía ɔsɔ́kɔ́k bekime ŋa bó ɔ béyúátáka, yaŋɔ ε te ká me ɔ béyúata ta buúsé. »³⁴ Mbá Yésus ɔse nááyá : « E ŋa mé ɔ laana aá taaká isí'ó : Hí e buutu eebu, ɔkela anyía yaaka yé ekɔ́k é síke á béléta, éce o no moó mi bínénítíkínyi bikúlú bétát. »³⁵ Mbá Bíel ɔse : « I ti ké mí o bínénítínyi ta buúsé, ta yé cáŋa á bá anyía túésú wéenyi. » Híáná baákónéna bekime ŋa bó kónáka ɔkɔ́k búmɔté.

Yésus ŋa bécɔ́kɔ́léna a Ketesemané (Mak 14.32-42 ; Luk 22.40-46)

³⁶ Yésus ŋa kaáhámá ɔkɔŋ na bááyé *baákónéna aá haála a hómɔté nyíinyi anyía Ketesemané ; mbá ɔse náábɔ : « Énu limíne aaha ; míc ɔɔba ɔ ɔkɔ́bécɔ́kɔ́léna Bandómesé. »³⁷ U ŋɔ lóŋéta ne Bíel na baáná bífendí bé Sebeté, bé ŋé súéte. Bulíkílíki ŋé túme o wuúci tím-bie, mááyé manóŋ kátákáta. ³⁸ Mbá ɔse náábɔ : « ɔtémá ŋa me nua e nyiwééné. Énu limíne aaha ɔsɔ́kɔ́k ɔkɔŋ na yaŋɔ. »³⁹ Émakéla wé beébe laána aáná, u ŋá ɔɔbéta ne buúse, u ŋé bísúbúlíne ɔ ɔmesé, u ŋé túme ɔbécɔ́kɔ́léna Bandómesé ɔse : « Éé', Taatá, mbóko búŋa bó ɔbékéláka, ɔkóle me ááŋéna hindené hí muuyé eehi eé buúse. Mbá ta híáná, ate kela háye i ŋe mí léne, mbá keláka háye o ŋoó léne. »⁴⁰ U ŋá hatóna endánáka, u ŋgá hálómóna haála ahá baákónéna eébe bátát ŋaá bá, u ŋé beébe kuána e hiiné. Mbá ɔse né Bíel : « Éce anyía nu te ómɔ́ nɔ́ bá nú olimine ɔsɔ́kɔ́k na yaŋɔ on-jéŋí ómɔté e ? »⁴¹ Énu limíne ɔsɔ́kɔ́k, áno bécɔ́kɔ́léna Bandómesé anyía muókétánana te banó háména. ɔkɔ́k áŋa na ɔtémá ε ecále ce ɔkelaka ɔmbánye, mbá yuuhé téka. »

⁴² U ŋé túné beébe béálóna e bikúlú bífendí ɔkɔ́bécɔ́kɔ́léna Bandómesé, ɔse : « Éé', Taatá, mbóko ɔ te ó bá wu ɔwaáŋia hindené hí muuyé eehi eémi eé buúse, yaŋɔ téka o o hííhi múá, bú a békéláka háye o ŋoó léne. »⁴³ U ŋgá hálómóna a maabána ma bááyé baákónéna, u ŋé túné beébe kuána e hiiné ; yááŋa anyía hiiné ŋaá bá híe beébe yébíki buéŋí. ⁴⁴ Aáná u ŋeé beébe béálóna, u ŋá ɔɔba, u ŋé túmé ɔbécɔ́kɔ́léna e bikúlú bétát, u kɔkɔnaka hú besana abé u ŋa cáŋa ɔ bécɔ́kɔ́léna Bandómesé eé bíibi. ⁴⁵ E elime eécí, u ŋgá hálómóna ná baákónéna, mbá ɔse náábɔ : « Híáná'ó, áno hétáka, nu hélúméke ɔmbánye ! Éná, ekúlú á yáaŋa hoóhi. Bá ɔɔba bé é fiimbie ɔónó u ɔkɔ́k ná bakela maabé. ⁴⁶ Áno hatóna, túé súéte ! Éná, ɔkɔ́k ewú u ŋeé mi fiimbie, ooci ú maá kaáháma. »

Beténínyi Besuif ma bó háténa Yésus (Mak 14.43-65 ; Luk 22.47-55, 63-71 ; Sanj 18.2-18)

⁴⁷ Ekúlú eyí Yésus ŋaá bá wa yánáŋa ɔ ɔtáŋa, Yútas, ɔmɔté u *baákónéna bóhátá ne bífendí, ŋá ka háma ɔkɔŋ na yaandándá yí etúte yé baaco ; bá ŋa bó bá ne meléfényi : Na ɔsala tó ehána na ɔŋendá. Yááŋa anyía ne beténínyi *beluli nyíinjie na *baáŋá bé *Besuif ŋe bú beébe tóma. ⁴⁸ Yútas, mufiimbie Yésus, ŋaá bényóŋéna etúte yé baaco eéyé anyána bá ŋa bó ɔɔba o

omenyi waáta ɔkɔ́k. U ŋeé beébe laána ɔse : « ɔkɔ́k ewú i ŋeé mi bíembi, ícióci ; énu wuúci meóména. »⁴⁹ Hí ahé Yútas ŋa kaáháma, yó bikósiti nááyá, mbá ɔse : « Muékúnyi, ɔkɔ́k eécí e ? » Nyi wuúci bíembi eényi. ⁵⁰ Mbá Yésus ɔse nááyá : « Aláame, ɔkɔ́k abó ó mɔ́k faaya ɔ ɔkɔ́kela aaha, buúbu keláka fiaŋɔ ! » Eéyé ekúlú, baaco a bá ŋa bó bá na Yútas ŋa bó bélécéna Yésus, bé ŋe wuúci meóména. ⁵¹ Ekúlú eéyé, ɔkɔ́k ɔmɔté a baaco bá ɔkɔŋ ú Yésus ŋɔ́k sómɔ́ núáyé ɔsala nɔ́ ɔhána, yó súbíne munyikɔ́k mu *muténínyi beluli nyíinjie a muáŋá, u ŋé wuúci cála ɔ ɔcala ootú. ⁵² Mbá Yésus ɔse nááyá : « Hélúmúnyi núwɔ́k ɔsala nɔ́ ɔhána a abákála. Yááŋa anyía ɔkɔ́k okime ewú u kéé hétunyi ɔsala nɔ́ ɔhána ɔ ɔkɔ́k ɔsɔ́k kée wé ɔsala nɔ́ ɔhána. ⁵³ O ti ŋoó menyí anyía ya méŋa wu ɔbáŋgena ciame Síkíne, yó me tóména ɔ ɔtóména elɔŋ ciéŋí ci *bililé bé masóma bí biité bé hólaka tóséna cíhátá ne ífendí e ? ⁵⁴ Mbá, mbóko yáme kela aáná, keyé anyána besana bé ɔɔkɔ́k cé Bandómesé kée bínyíoyísíkínyi e ? Yááŋa anyía cé ŋa kóna cése besana ŋá nyemána bé ɔbékéláka híáná. »⁵⁵ E ekúlú eéyé, u ŋá báta baaco e bé ŋe bú wuúci meóména ɔse : « Anyiaté nú ma nɔ́ fáakóna ɔ ɔ kó me meóména na ɔsala tó ehána na ɔŋendá, háye anyía ya méŋa ɔcónjólóŋó yé ɔkɔ́k e ? Yíiyi anyía mɔ́k sé mekime ε ŋaá me bá yémi limekine o oweékúnyi baaco eé *Ciíbe ce Bandómesé ; mbá anyiaté nu te ómɔ́ nɔ́ me meóména e ? ⁵⁶ Mbá bú ma békéláka aáná ananyía besana ebí *behémúnyi besana bá Bandómesé ŋa bó ɔkɔ́k e bínyíoyísínyi. » Aáná baákónéna bekime ŋe bú wuúci béyúata, nyíábɔ nyecabakena eényi.

⁵⁷ E elime eécí, baaco a bá ŋa bó meóména Yésus ŋe bú wuúci ɔɔbána ná Kayífe, muténínyi beluli nyíinjie a muáŋá. Hóá, ne *beékúnyi bikotí na baáŋá bé Besuif ŋa bó bébándáná. ⁵⁸ Bíel ŋaá bá waá látákéna Yésus e elime haaca, ɔ ɔkɔ́k hámá a ncháté nú muténínyi beluli nyíinjie a muáŋá. Émakéla wé yóófine a ncháté eénu, u ŋe fúle límine ne bibulúsu, anyía wá lecáka háye asana ŋá ɔɔba o obíondísínyi. ⁵⁹ Ne beténínyi beluli nyíinjie na baaco bé Hitúlé a híáŋá bekime ŋa bó bá bábó áambaka hekɔ́ma hé befala hé ɔkɔ́k éna Yésus e hííhi. ⁶⁰ Mbá ta híáná, beébe te o hííhi bóŋɔ, ta yé cáŋa á bá anyía baaco beéŋí ŋa bó faákóna o okoó wuúci sómbe-na besana. E elime eécí, baaco bífendí ŋá ka táléména, ⁶¹ mbá báye : « Basó eebe tua sóna balókómákánó baabá eeye á kɔkɔnaka ɔse : "Ya méŋa wu ɔkataka Ciíbe ce Bandómesé eeci, mío ciíci falefɔkɔ́k ɔ mɔ́k sé matát." » ⁶² Muténínyi beluli nyíinjie a muáŋá ŋá hatóna endánáka, mbá ɔse né Yésus : « ɔ te ŋɔ́k bésómɔ́ ta hekɔ́ma a ɔkɔ́k eetu ató baaco eebe ŋé bú o túme e ? » ⁶³ Mbá Yésus ŋeé lésíkínyi hú mbuumu. Muténínyi beluli nyíinjie a muáŋá ŋé wuúci bícónyi ɔse : « E ŋe mé ɔ laána eé nyíinyi nyé Bandómesé a wáŋa ɔkɔ́k anyía, basó békáma aámbáya "Ée", ta anyía "Eé'eé" : ɔ ŋa *Mesíi, ɔónó u Bandómesé e ? » ⁶⁴ Mbá Yésus ɔse : « Kuɔŋɔ, ó mɔ́k kɔkɔnaka aáná. Mbá aá yaŋɔ, ε ŋa mé banó láana esé : Nu ká nɔ́ lécáka ɔónó u ɔkɔ́k oliménénú a aháŋá yé ɔkɔ́k ú manóme ú Bandómesé Alámakénda, nuó wuúci lécáka tóna weé húlúkúne a belɔ́ndɔ́ bé

enólómuaná noómi. »⁶⁵ Émakéla muténjinyi beluli nyiínjie a muáná á lókómá aaná, hilóbi ne wuúci timbie ; u ná laháka bíáyé belanja, mbá cse : « Aaté tóna ! Tu te ná háná asó aamba tókoma tú etémbí. Nú ma nó lókóma na cáánó eetú háye ú ne fénine Bandómesé !⁶⁶ A nyiánó'o ? » Mbá báye, ú maá kua asana, bá ná nyemána bé o wuúci wónk. ⁶⁷ Aaná bé ne bú túme o wuúci túéne maata eé buúse, bé wuúci túméke tónjka ; bómóté wuúci aátákéna ebélé, bá kónaka báye : ⁶⁸ « Wc u wscwókw Mesii ! Wc basó laana, aányé ú mó yóo súbe e ? »

Biel me bínénjítikinyi Yésus

(Mak 14.66-72 ; Luk 22.56-62 ; Sanj 18.17, 25-27)

⁶⁹ Biel ngaá bá wa yánánga limíne a ncháaté, ekúlú eyí munyikwa e muénjú a mumóté mu *muténjinyi beluli nyiínjie a muáná no yóófine. Mu neé bíkósiti nááyá, mbá mose : « Wk, téka kuwón tóna w kwó bá kwón ne Yésus, wónk yé *Kalilé eeye e ? »⁷⁰ Mbá Biel neé bínénjítikinyi eé buúse b́ baaco bekime, cse : « E te ná me lókóma aaté w kwó waamba kwóna. »⁷¹ U ná hatóna w cháma. Munyikwa e muénjú a mumóté ne wuúci léca ; u nó tónjinyi baaco a bá ná b́ bá h́a cse : « Nu nga nó léca, kc ooci ngaá bá w kwón ú Yésus, wónk yé *Násalet. »⁷² Biel ne túné bínénjítikinyi Yésus, cse : « Háá, e nga mé súaténa aá taaká esé : I ti ne mi menyí kc oócí buúse bukime ! »⁷³ Hikúlúkúlú, baaco a bá nga b́ bá aáhá nga b́ láana Biel tóna báye : « Taatá, isunj te á bá embánye, w ónga u kwón oócí. Nyiów nyenókena nyé t́ána nga tónjinyi kwmbánye haála ehé o noó húle. »⁷⁴ Aaná Biel neé túme t́ána, u súátákéna, u bésómókw biinyie, cse : « Aá taaká, i ti ne mí menyí kc oócí ! » Hú a yaaté ekúlú, yaaka yé ekóké ná béléta w kwéléta.⁷⁵ Aaná Biel ngaá bétáá t́ána ewú Yésus neé wuúci laána, cse : « Wkela anyía yaaka yé ekóké é síke a béléta, éce o no moó mi bínénjítikinyi bikúlú bétát w ase o ti noó mi menyí. » Aaná Biel ngaá háma a ncháaté, nyiáyé nyitúme kwléla eényi na mahana mekime.

Bé meé ke fiimbie Yésus ná Kóména Bílat

(Mak 15.1-2 ; Luk 22.66 ; 23.1 ; Sanj 18.28)

27 Tútútú kwónyá, ne beténjinyi *beluli nyiínjie na *baáná bé *Besuif nga b́ b́bándákána anyía b́b lókómána a asana yé kwónk Yésus. ² Aaná bé ne bú iínjé baaco makénda me o wuúci wótókókw, bé ne ké wuúci fiimbie ná Kóména Bílat.

Yútas maá ka bétóna

³ Émakéla Yútas, mufiimbie Yésus, má léca anyía bá maá śmbótóna kwónk Yésus, úyúe wémá ne túmé kwényiá buénj ; u ná kwba anyía we ke hélúmúnyí bilénjú bé mwoné nyitíne na bíshátá né ne beténjinyi *beluli nyiínjie na *baáná bé *Besuif, ⁴ cse nááb : « Ya ménga kwelákán kwkbé a asana eyí í me mí fiimbie kc aw w te wómw kéla kwka a kwkbé. » Mbá bé ne bú wuúci békámá báye : « Yókw eéyé, yé te ná basó léca ! »⁵ Yútas ne síké ná yááhéna bilénjú bé mwoné eébi w cmesé

eé *Ciibe ce Bandómesé, u ne súete, nyekabétóna eényi.

⁶ Beténjinyi beluli nyiínjie nga b́ kwkáka bilénjú bé mwoné eébi, mbá báye : « Tu te wómw ś nyémána tú w háya mwoné eeme e hikóló hé mwoné hí Ciibe ce Bandómesé, anyía maáná mwoné ma embaka. »⁷ Aaná bá nga b́ lókómákána, b́ ne kw kwónkw esiéné na mwoné eémé, bé neé yíyí lónk anyía esiéné yé mwmá anyía yá b́mókóna haála hé onyíeke bekenyí. ⁸ Yaaté asana bá yá nánga w kwónk esiéné eéyé w kwóháma aámbáya anyía « esiéné yé embaka. »⁹ Asana eéyé neé b́nyíóyísinyi háye Sélémi, *muhémúnyí besana m Bandómesé, ngaá t́ána ; u nga kwónk cse : « Bé ne bú hiíte bilénjú bé mwoné nyitíne na bíshátá eébi, mwoné amá baaco bé *Islayél nga b́ śmbótóna o wuúci wónkw. ¹⁰ Bé ne iínjé mwoné eémé w kwónkw esiéné yé mwmá. Aaná Oténj a Waáná Bandómesé ne yóonyísinyi w me laana anyía bú békéláka. » †

Yésus eé buúse bú Bílat

(Mak 15.2-15 ; Luk 23.2-5, 13-25 ; Sanj 18.28-19.16)

¹¹ Bá nga kwbána Yésus eé buúse bú Bílat ; u neé bíkónyí Yésus, cse : « Mbá w ónga oténj u Besuif e ? » Mbá Yésus cse : « Kuwón w kwón kwóna aaná. »¹² E elime eéci, ne beténjinyi *beluli nyiínjie na *baáná bé *Besuif nga b́ túme o wuúci túmé kwkoma mbá wuúci ta kwékáma. ¹³ Mbá Bílat cse nááyá : « Mbá w te neé kw bésómw ta hekoma e ? Téka w kwón lókóma anamánamá cá kwkoma ecé bé ne bú o túme e ? »¹⁴ Mbá u te wómw háná wuúci békáma ta asana. Kóména ne kéké asana eéyé buénj.

Bá ma śmbótóna kwónk Yésus

¹⁵ Yáána anyía w tuwón tukime, e ekúlú yé kwnganda b́ *Basíka, kóména ngaá bá waá nyéanakenena baaco bá bunwón kc kwóté u ciibe ce ecaná aw b́b báta anyía wá nyéana. ¹⁶ Aaná, etéyé ekúlú, kc a kwómw ngaá bá eé ciibe ce ecaná, nyiínj éce [Yésus] Balábas, woómóomo a besana a beebé. ¹⁷ Émakéla Bílat á léca aaná anyía baaco beénj má b́ b́bándákána, mbá cse : « Nu nga nó áamba anyía yáme ban kw nyéanéna [Yésus] Balábas ayé Yésus aw b́ kwón lónk báye Mesii e ? »¹⁸ Yáána anyía u ngaá bá weé ményukune kwmbánye kwmbánye anyía bé neé fiimbie Yésus nááyá a asana na muab kw mulinenene. ¹⁹ Ekúlú eyí Bílat ngaá bá wa yánánga limíne o okélisi baaco, oónyí ne wuúci t́ména kc na esóma, cse : « Cókóle, ate aáláka asana yé atálémánán yé kc eéyé ; belamá nga bí mi yébkinyi buénj buutú b́ hénán a yááyé asana. »

²⁰ Aaná, ne beténjinyi *beluli nyiínjie na *baáná bé *Besuif ngaá bá b́bú oósikinyi nyekwa nyé baaco anyía bá batá Bílat, wé beebe nyéanéna Balábas, mbá u kela anyía bá wónkw Yésus. ²¹ Kóména nga háná beebe bata cse : « Aányé a baaco eebe b́fendí nu nga nó áamba anyía yáme ban kw nyéanéna e ? » Mbá báye : « Balábas'o ! »²² Mbá cse : « Anyána yáme nyemána wu kwela aná ne Yésus aw b́ kwón lónk báye Mesii e ? » Beebe

† 27.9-10 Ski 11.12-13

bekime báye : « Ɔ ombásá Ɔ ɔmuaná'ó ! »²³ Mbá ɔse : « Bɔkɔ a bɔkɔbé bɔ yaaté wáŋa ɔkelákánó e ? » Bé ñé túné ɔmɛta buáná báye : « Ɔ ombásá Ɔ ɔmuaná'ó ! »²⁴ É-makéla Bílat á léca anyía cíyí embataka te ñé yɔɔl ta a bɔkɔ, baaco ɔbaka bɔ ɔbaka ne buúse o otuŋulinyi, u ña bata menyífé, u ña bésúáka aabá eé buúse bɔ baaco bá h́á, mbá ɔse : « E te áme bá wu ɔbétúáhéna owé ú atalémánánó yé ɔɔc eeye aáme a aatɔ ; wáánó ú ña léca ! »²⁵ Mbá baaco bekime báye : « Tú me sú lumitine ɔbétúáhéna úúyé owé aasɔ a beetɔ, na basɔ na báásɔ baáná áyá ! »²⁶ Aáná Bílat ñé beébe nyeanena Balábas ; u ñé iínjie makénda anyía bé súbéke Yésus ne mesue, ñi beébe wuúci fiimbine eényí anyía bé keé wuúci aatákéna Ɔ ombásá.

Bicénji ña bɔ céca Yésus

(Mak 15.16-20 ; Luk 23.11 ; Sanj 19.2-3)

²⁷ Aáná bicénji bé kóména ñaá hámánáná Yésus eé ciíbe ce kóména, bé ña bándáka úúbú ɔɔɔ okime aáyá a maabána. ²⁸ Bí ñeé wuúci laŋónáka, bí ñé wuúci laŋá kaba e cibólótoto ; ²⁹ bé ñaá nuáka oboŋoli na esándá, bí ñé wuúci háya a aatɔ háye atamba yí buténj. Bí ñeé wuúci iínjie ɔɔɔɔɔɔɔ Ɔ ɔɔɔ ú manómɛ i ijetí ci otúmbe ú buténj, aáná bí ñeé wuúci túmékíne enjendu, bí wuúci cécáka báye : « Hɔɔɔ', Oténj u *Besuif ! »³⁰ Bí wuúci túékíne maatá, bí wuúci súbéke a aatɔ na ɔɔɔɔɔɔɔ enú bí ñeé hitútúne e uúyé ɔɔɔ. ³¹ Émakéla bíé wuúci cécáká aáná, bí ñé wuúci laŋóna kaba e cibólótoto eéci, bí ñé wuúci hélúmúnyí bíáyé belañ ; ñi wuúci ɔbana eényí o okoó wuúci aaténa Ɔ ombásá.

Bá ma yaátákéna Yésus Ɔ ombásá

(Mak 15.21-32 ; Luk 23.26-43 ; Sanj 19.16-24)

³² Ekúlú ayé bá ña bɔ bá bábɔ ɔɔɔbakana Yésus o okoó wuúci aaténa Ɔ ombásá, bá ña bɔ ɔɔndémána Símon, ɔɔɔ a ɔɔmɔté u báléka ci Siléen. Bicénji ñé wuúci éékinyi ɔbétúáhéna ɔmbásá ú Yésus. ³³ Bá ña h́ama aá haála ah́a bɔ ñɔ lóna báye « Kɔlɔkɔta » ; éce « haála há nuŋónlóna. »³⁴ Bicénji ña sé bíé wuúci músi meluku a mááŋa malatákánó na ɔɔkanyé abɔ bɔ ña lóna anyía *míile*, mbá ekúlú eyí u ñeé meéme ɔɔkéténa, wuúci ta ɔmúá. ³⁵ Nyíábɔ nyeátákéna Yésus eényí Ɔ ombásá, bá ña aáfákána bíáyé belañ, éce bá ma bɔ ááhakéna ɔɔɔɔɔ o omenyi ɔɔlaka abɔ ɔɔɔ okime eé beébe áŋa wu ohiite. ³⁶ E elime eéci, bé ñe b́u límékíne a betáta.

³⁷ Bɔ ña yɔɔɔɔɔ hɛkɔma ehí bé ñeé wuúci ɔɔnéna e hííhi ; bɔ háya Ɔ ombásá, Ɔ ɔmuaná ú aatɔ yí Yésus. Bɔ ña yɔɔɔɔɔ báye : « Ooci áŋa Yésus, oténj u *Besuif. »³⁸ Bá ña bɔ aatákéna tóna banána béfendí e embásá hoóhi ne Yésus : Ooci Ɔ ombásá a wómɔté a aháná yé ɔɔɔ ú manómɛ, ooci a ɔɔmɔté Ɔ ombásá a wómɔté a aháná yé ɔɔɔ ú meényi.

³⁹ Baaco a bá ña bɔ bá bábɔ h́laka aáhá ña bɔ bá bébú wuúci ɔɔmbónáka, bé wuúci bíbúnúnéke, ⁴⁰ bá

kóɔnaka báye : « Ɔɔkɔ, kuɔɔ awó Ɔ óŋa wu ɔkataka *Ciíbe ce Bandómeseé, wɔ falefɔɔkɔna ci etémbí Ɔ mɔɔsé matátɔ, bínóhí kuɔɔ bémuatá aná ; sóna Ɔ ombásá mbóɔ Ɔ óŋa ɔɔnɔ u Bandómeseé. »⁴¹ Híáná tóna, ne beténjinyi *beluli nyíinjie, ne *beékúnyí bikotí, na *baáná bé Besuif ña bɔ bá bábɔ ɔɔmbónáka Yésus, bá kóɔnaka báye : ⁴² « U ño nóhíki baaco bé etémbí, mbá u te a bá wu obínóhi wuúci bémuatá ! Oténj u *Islayél oócí aáná e ? Wá sóna Ɔ ombásá aná, mbá tuásɔ háya mɔɔɔ nááyá. ⁴³ U ñaá háya mɔɔɔ ná Bandómeseé. Éhéé, mbóɔ Bandómeseé ñeé wuúci léne, wé wuúci háŋóna aná ! Téka u ñaá kóɔna ɔse wáŋa ɔɔnɔ u Bandómeseé e ? »⁴⁴ Ta banána a bá ña bɔ bá baatákéna é embásá ɔɔɔ ne wuúci ñaá bá bébú wuúci ɔɔmbónáka tóna.

Owé ú Yésus

(Mak 15.33-39 ; Luk 23.44-48 ; Sanj 19.28-30)

⁴⁵ O otúme e ekatékate ce buúsé, Ɔ ɔɔɔh́ama i injénj ciíci étátɔ, ibíne ñaá kua i iisí ikime. ⁴⁶ I injénj étátɔ eéci aná, Yésus ño bókíte buáná ɔse : « *Eli, Eli, lama sabak-tani ?* », éce anyía « Ciame Bandómeseé, ciame Bandómeseé, anyiaté ɔ mɔɔ me béyúata e ? »⁴⁷ É-makéla bómɔté a baaco a bá ña bɔ bá aáhá tálémákéna abɔ lókóma aáná, báye : « U ña lóna Éli. »⁴⁸ Hí a yaaté ekúlú, ɔɔɔ a ɔmɔté eé beébe ña cabéténa Ɔ ɔcabete-na, ú ñge yubíne kɔcá a beányákánó bí meluku, u ñe ciíci fekí a nutɔɔɔɔɔ, u ñe ciíci kosítí e nyuúté nyí Yésus anyía wɔ ɔɔɔɔ. ⁴⁹ Mbá ɔɔɔɔɔ Ɔ bómɔté báye nááyá : « Caná Ɔ ɔɔɔ ; túɔ ɔɔba Ɔ ɔleca mbóɔ Éli ña fáaya, yó koó wuúci kétúnyí Ɔ ombásá. »

⁵⁰ E ekúlú eéyé Yésus ñe túné bókíte bónánánána, nyiomboko aatɔ eényí. ⁵¹ Hí e ekúlú etéeyé, ekéti yé ɔɔlaka a yé ñaá bá yá ɔɔmbótɔkóna *Ciíbe ce Bandómeseé ña láhe e ekatékate, o otúme Ɔ ɔmuaná Ɔ ɔɔɔh́ama e embana. Aáná ɔmeseé ñeé b́nyíétinyi, beandándá bé andányé b́ɔ saleaka. ⁵² Biinyie bíó hélunueke, belónj bíénj bé betalémánánó bé baaco ña háányúáka o owé ; ⁵³ bé ña hámóɔna e biinyie. Éŋakelá Yésus á háányúá o owé, bí ñge oófóki e efüúménénú yé báléka. Baaco beénj ñe bú bíibi lecáka na cááb eése. ⁵⁴ Ne muténjinyi bicénji etíne atáánɔ na ɔɔɔɔɔ a bá ña bɔ bá aáhá ne wuúci a betáta bí Yésus ña bɔ léca na ɔmeseé ewú ú ñe b́nyíétinyi na besana a bé ña békéláka e úúyé owé. Aáná bulíkíiki ñeé beébe tímíbi, bá nákamaka, mbá báye : « Yááŋa taaká anyía ɔɔɔ ooci ñaá bá ɔɔnɔ u Bandómeseé. »⁵⁵ Bómɔté beénj ña bɔ bá tálémákéna enenyí, bé b́símúkúnyí. Beébe eébé bá ña bɔ ɔɔɔ ne Yésus o otúme a *Kalilé, bé wuúci kelakéna masóma. ⁵⁶ Eé beénj eébé, na Malí, itónyí ce Makatala, na Malí, iinyí ce na Sáak na Yóseb, ne oónyí u Sebeté a wáŋa iinyí ce bááyé baáná béfendí, ña bɔ bá.

† *Míile ñaá bá ɔɔkanyé a bómɔté a bɔ ña kela anyía ɔɔɔ te lókóma ɔkála. Mbá Yésus ñeé lénéke olimine wɔɔɔ, ciayé ceétɔ lókómáka ɔkála Ɔ ɔɔɔh́ama a nyemana.*

Bé meé nyie Yésus

(Mak 15.40-47 ; Luk 23.49-56 ; Sanj 19.25, 38-42)

⁵⁷ Nanyióǵ eényí, enóme ce ƵƵƵ u báléka ce Alematé, nyíinyi éce Yóseb, Ƶa kaáháma. U Ƶaá bá tóna *muákónéna a mumóté mu Yésus. ⁵⁸ Wuúci oócí u Ƶa báta Bílat omime ú Yésus. Aáná Bílat Ƶe yíinjie makénda anyía bé wuúci iíinjí. ⁵⁹ Yóseb Ƶé hiite omime, u Ƶa bákákéna na Ƶmbóm, ⁶⁰ nyikeényie eényí a yááyé eenyie a ƵƵƵ eyí u Ƶeé tímísíki a nyendányé noómi. E elime eécí, u Ƶeé fúnúlísiki yaandándá yé nyendányé e nyiofine nyí eenyie, u Ƶe súde. ⁶¹ Na Malíi, itónyi ce Makatala, na Malíi ooci a wómóté Ƶa b́ bá límine enenyíe, eenyie eébu eé buúse.

Bibulúsu Ƶa b́ táta eenyie yí Yésus

⁶² Ƶ yá yá, buúsé a b́ Ƶaá látá buúsé b́ Ƶbétábónákéna ehélúme yí *Besuif, † ne betéjinyi beluli nyíinjie na BafalisiéƵ Ƶa b́ Ƶba ná Bílat, ⁶³ mbá báye nááyá : « Otéj, tu Ƶa ś bétáá anyía ekúlú ayé Ƶfalafala ooci Ƶaá bá wa yánáƵa o olíhe, u Ƶaá bá waá ƵƵƵƵ Ƶse u káá háányua o owé e elime ce mósé matát. ⁶⁴ Iíinjíe makénda aná ma ƵƵtátáka eenyie Ƶ ƵƵƵháma Ƶ mósé eémé matát, ananyía bááyé *baákónéna tí ke éébe omime, mbá bé húlikinyi baaco bá buncƵƵ anyía u ma háányua e biwéewé ; keyé afala yí elime eéyé káá bá na makénda buéj Ƶ Ƶhla afala yí buúse. » ⁶⁵ Mbá Bílat Ƶse : « Oo, i Ƶé mi lumítine ; áƵ ka háya bíánó bibulúsu, béa tátáka eenyie eéyé, háye bú Ƶaá banó bílénine. » ⁶⁶ Bá Ƶa Ƶba, bé Ƶé súƵe nyendányé Ƶmbánye Ƶmbánye e nyiofine nyí eenyie, bé Ƶé síke bibulúsu o o yíyí tátáka.

Yésus maá háányua e biwéewé

(Mak 16.1-8 ; Luk 24.1-11 ; Sanj 20.1, 11-18)

28 E elime ci ehélúme yí *Besuif, a alale yé yá, buúsé b́ śndé, na Malíi, itónyi ce Makatala, na Malíi ooci a wómóté, Ƶa b́ hátna, b́ Ƶba Ƶ ƵƵléca eenyie. ² Bé Ƶe síké ebú bítéme Ƶmesé me b́nyíéjinyi na makénda buéj ; yááƵa anyía *elilé yé Ƶśma yí Otéj a WaáƵa a yémóté Ƶeé húle Ƶ Ƶmuaná, yó fúnulisi yaandándá yé nyendányé, yí Ƶé límine Ƶ Ƶmuaná. ³ Elilé yé Ƶśma eéyé Ƶaá bá yá mányemaka, búáyé Ƶlaka fúúmékéne háye ƵƵƵ. ⁴ Aáná bulíkíliki Ƶeé tímíé bibulúsu, bé nákamaka hú bakƵ bakƵ bakƵ ; bé Ƶa lónɔka háye biwéewé. ⁵ Mbá elilé yé Ƶśma

† Buúsé bú cuúme Ƶaá bá buúsé b́ Ƶbétábónákéna ehélúme yí Besuif, anyía yááb ehélúme Ƶaá bá ne okotí anyía bá te kela maśma buáté buúsé.

eéyé Ƶaá táƵé, yó láana beénjú yése : « Aá banó, nuti líkíméke, i Ƶé mi menyí Ƶmbánye anyía nu Ƶa nó áamba Yésus awó bá Ƶa yáátákéna Ƶ Ƶmbásá. ⁶ U te á bá tóna aaha, ú ma háanyua o owé háye u Ƶaá kóna. ÁƵ faáya, nú ka leca haála ehé bé Ƶeé fíenyínyí úúyé omime áƵa etémbí. ⁷ Énu tényí Ƶba ƵaƵa yáaƵa Ƶ ƵƵláana bááyé *baákónéna anyía ú maá háanyua e biwéewé, ú me búéke a *Kalilé ; h́a nu ké nú wuúci leca-ka. Asana ayé yame bá ne yíyí yé Ƶ banó láana, iyéeyé. »

⁸ Bé Ƶé tényí áb́ hatóna ƵaƵa e eenyie. Etémá inyíoyókónú ne bulíkíliki ne obíléne áyá hú mbióke. Bé Ƶé súde, bá cábakéna Ƶ ƵƵláana baákónéna eśma eécí. ⁹ Hikúlúkúlú, bá Ƶa leca Yésus á fáakona eebú eé buúse, mbá Ƶse : « É Ƶa mé banó téjítí'o ! » Aáná bé Ƶe bú bíkósíti nááyá, bé Ƶe wuúci bítímíé a akól, bé wuúci nyemiki. ¹⁰ Mbá Yésus Ƶse : « Nuti líkíméke, áƵ Ƶba yáaƵa nú kaá láana bááme benyíinyí anyía bá Ƶba a Kalilé ; h́a bá ká b́ mé leca. » ¹¹ Beénjú eébé Ƶa b́ bá bá búánaƵa o ohónyí, ekúlú ayé baaco Ƶ b́móté bá ƵƵƵ ú bibulúsu a bé Ƶaá bá bíá tátáka eenyie Ƶa ka b́ hálmóna a báléka o okowóókisi betéjinyi *beluli nyíinjie besana bikime a bé Ƶa békéláka. ¹² ÉƵakelá ne betéjinyi beluli nyíinjie na *baáƵa bé Besuif áb́ b́bándákána, b́ lókómákána ; bé Ƶé bú ínjíe bibulúsu mƵƵnyé meéj, ¹³ mbá báye nááb : « ÁƵ ƵƵƵ Ƶse : « Bááyé baákónéna Ƶe ke bú wuúci éébé nebutúé, baś e hiiné. » ¹⁴ Aáná, mbóƵ Ƶméné Ƶa lókóma asana eéyé, baś tu Ƶe sú menyí anyána tu ké sú wuúci cibúnékine ; aáná nu te ká nó b́ƵƵ muuyé. » ¹⁵ Bibulúsu Ƶe bú hiite mƵƵnyé eémé, b́ kéláka háye bé Ƶeé beébe laákéna. Yaáté asana bá yánáƵa o obíkéti híána a asana eéyé é ekatékate ci Besuif Ƶ ƵƵƵháma hénáƵ eécí.

¹⁶ Aáná baákónéna b́hátá na Ƶmóté Ƶa b́ Ƶba a Kalilé a ƵƵƵ enú Yésus Ƶeé beébe b́léháká. ¹⁷ É-makéla bá ka b́ háma, bá Ƶa leca Yésus ; nyi wuúci nyemiki eényí. Ta híána, Ƶśsók a b́móté Ƶa b́ bá ne isurj é etémá anyía bebú lumitine. ¹⁸ Aáná Yésus Ƶeé bíkósíti nááb, mbá Ƶse : « Bandómesé áƵa o mi iínjínú makénda mekime me otéjinyi na Ƶ Ƶmuaná noómi na Ƶ Ƶmesé áyá. ¹⁹ ÁƵ Ƶba aná, nu ka kelaka anyía baaco bá mƵƵƵ mekime á b́mókóna bááme baákónéna, nú beébe ootokine eé nyíinyi nyí Síkine Bandómesé, na nyé Ƶón ne nyí *Efúúménénú yí Elilé ; ²⁰ nú beébe éékúnyíki Ƶláténa besana bikime abé é Ƶa mé banó tóƵjinyí. ÁƵ bá na mƵƵlé anyía ya méƵa na banó mósé mekime Ƶ ƵƵƵháma a nyemana nyé Ƶmesé. »

Malékus

ηκ γαζήζκ

Besana a bé ηκ γαζήζκ anyía bá lókómáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

Ambánye yé Esóma eeye ηa cáηacáηa ζβέζηκ ne tufule tó Ambánye yé Esóma tú etémbí tukime. Hí e nyitúme nyé núáyé nufule, Malékus ηo tóηínyi yááyá aató yí buhúnyi : Yésus áηa ζónó u *Bandómesé (1.1 ; 3.11 ; 5.7 ; 9.7).

Yésus bémuátá ti ηe léne anyía bé wuúci lóηζκ anyía ζónó u Bandómesé (5.43 ; 8.30). Malékus awó u ηκ γαζήζκ nufule eenu ηζó nyíζκ ζκζκ ne Bóol (BBE 12.25). Wuúci tóna u ηaá bá muóηκ besana mu Bíel, ζκζκ u endóma. (1Bi 5.13) ; né Bíel u ηa lókómáka besana abé u ηκ γαζήζκ eeyé e nufule eenu.

U ηa hóla ohulinyi baacó besana ebí Yésus ηa kéláka : Ne oweéηúnyísiki baacó εκζκ ne o beébe hémúkúnyi beebé bí bililé, na bémozé besana bí etémbí, bí oónyísikínyinyi otóηínyi anyía Yésus áηa taaká Ooci awó Bandómesé ηaá tóméná baacó.

Sáaη Batis ηe húliny baacó Ambánye yé Esóma

(Mat 3.1-6, 11-12 ; Luk 3.1-6, 15-18)

1 Nyitúme nyé Ambánye yé Esóma yí *Yésus *Kilís, ζónó u *Bandómesé. ² Yááηa γαζήζκζκ e nufule nú *muhémúnyi besana mō Bandómesé, *Esayí, anyía : « Yañζ Bandómesé, í me mí buekisi uumi ζκζκ u bōsōma ζ κ κuzηζ tábónéna ohónyí. ³ U ηo sóbi okelú ζ ζmuaná i iisí ce ζsébéá ζse : “Ánc tábónáka ohónyí ú Otéηí a Waáηá ; énu nyimíkínyi cíyí ihényí.” ⁴ Aáná Sáaη ηaá háma i iisí ce ζsébéá, u ηeé túmé owootine baacó, u sobiki ζse : « Ánc békákálákéna máánó maabé, mbá nc sōmba ζκζκ eé meéme ; mbá nu bíótókíne, aáná Bandómesé káá banó nyéanakenena máánó maabé. »

⁵ Híaná baacó bekime ne bé *Yelúsalem ne bé iisí ci *Yuté ikime ηaá bá bábζ fáakona ná Sáaη, bá békótóκ máábζ maabé ε ekatékate ce baacó, u beébe ootokine eé nuúci nú Sulutéη.

⁶ Sáaη ηaá bá waá lánabaka bōlaka a bú ηaá bá bunuákánó na behōcá bé enyama acé bō ηζó lóηκ anyía samó, u bísúηéke kandá ce γαζfa a ncséηá. U ηaá bá waá nyíáka na betandá na buóyζ abó u ηaá bá u húle ζ bōηgóna ; ⁷ u laakena baacó ζse : « ζκζκ awó á me hōla a makénda kokóokó eémi e elime. E te ηa mé nyemána ooci a wáηa wu okutimine o ohembuleke tukulí tó bíáyé bekandéna. ⁸ Yañζ, é ma mé banó ootokine ne menyífé. Mbá wuúci, u káá banó ootokine ne *Efúúménénu yí Elilé. »

Nyibíótíne nyí Yésus

(Mat 3.13-17 ; Luk 13.21-22)

⁹ ζ mōsésé eémé, Yésus ηeé húle a bunκηκ bō *Násalet i iisí ce *Kalilé ; u ηga háma eé nuúci nú Sulutéη. Sáaη ηeé wuúci ootíne. ¹⁰ Hú ayé Yésus ηaá háma e menyífé, u ηa léca ζmuaná me bíhúúne, *Efúúménénu yí Elilé á sōznáka nááyá i ihúényínyi ci hibúbé. ¹¹ Okelú ηá lókómána ú húlúkúne ζ ζmuaná, ú κκζκζka ζse : « ζ óηa uumi ζónó u ζtéma ; ya méηa ne obiléne weéηí nōζκ. »

Sátan ma kókónaka Yésus

(Mat 4.1-11 ; Luk 4.1-13)

¹² Hí e elime eécí, *Efúúménénu yí Elilé ηeé wuúci súéténe i iisí ce ζsébéá. ¹³ U ηge límékíne hóá mōsésé etíne éfendí ; *Sátan yó wuúci κκζκζka. Yésus ηaá bá weé líhéke na enyama cí eciké, *bililé bé masóma bé Bandómesé wuúci sókóbiki.

Yésus mō lóηéta belumbelumbe bényíse

(Mat 4.12-22 ; Luk 4.14-15 ; 5.1-3, 10-11)

¹⁴ Yésus ηeé súété a *Kalilé, u húle húlikinyi baacó Ambánye yé Esóma yé Bandómesé. Bá ηaá bá éce bá maá háténa Sáaη, bó wuúci háya eé cíibe ce ecaná.

¹⁵ Yésus ηaá bá waa láakena baacó, ζse : « Ekúlú ma nyémána. Aámháya Bandómesé yó cōba o otéηgínyi ! Ánc békákálákéna máánó maabé, mbá nc sōmba ζκζκ eé meéme ; énu lumítíníne Ambánye yé Esóma ! »

¹⁶ Ahá Yésus ηaá bá waá kándaka a asálá yé nuζmó nc Kalilé, u ηá leca ne Símon ne onyínyí *Andelé, bábζ áa-hakena mōhótó aá nuζmó, anyía bá ηa bó bá belumbelumbe. ¹⁷ Mbá ζse náábó : « Ánc me látákéna, mbá ε

ká mé banó cénjisiki be-mi-súéne baaco. »¹⁸ Hí a yaaté ekúlú, bá ná béyúátáka ɔ ɔbéyúata máábɔ mɔhótɔ, nyi wuúci látákéna eényí. ¹⁹ Yésus ná ɔbététa ne buúse, yó léca na Sáak ne onyiínyí Sáan, baáná bé Sebeté. Beébe a yáábɔ ɔkɔkɔ noómi, báábɔ tábónáka máábɔ mɔhótɔ. ²⁰ Yésus ná beébe lɔhéta ɔlɔhéta, bá ná béyúata na cia-bɔ síkíne Sebeté na ɔnyɔɔɔ ɔ ɔkɔkɔ noómi, nyelátákéna Yésus eényí.

Yésus me yeéjúnýisi ɔɔɔ a wɔmɔté a Kabelnawum (Luk 4.31-37)

²¹ Ne Yésus na bááyé *baákónéna ná bɔ ɔba a báléka ce Kabelnawum. A *buúsé bú ehélúme bú *Besuif, Yésus ná yóófine a yáábɔ *andanjá yé ɔbéɔkóléna, yó túme o otúme oweékúnyí baaco Besana bé Bandómesé. ²² Baaco ná bú kékéke buéjɔ a asana na nyíáyé nyenamá nyí oweékúnyíki baaco besana. Yáána anyía u náá bá weé yeékúnyíki na ɔɔɔɔ bukime ; té cána a nyenamá nyí *beékúnyí bikotí. ²³ Hí e ekúlú eyí Yésus náá bá we yeékúnyíki, ɔmɔté ɔɔɔ na *aabé yí elilé náá háma hú huase a yáábɔ andanjá yé ɔbéɔkóléna, u ná kóna okelú ɔ ɔmuaná ɔse : ²⁴ « Yésus, ɔɔɔ u *Násalet ! Aaté yáána na basɔ na kuɔɔ e ? ɔ ná faáya aaha ɔ ɔ basɔ súlisi e ? I ná mí menyí ɔmɔbánye anyía ɔ ná Ofúúménénú u Bandómesé ! » ²⁵ Yésus náá laána elilé ne esise ɔse : « Lésíkínyí mbumu, háma aá ceéɔ ce ɔɔɔ ooci ! » ²⁶ Aáná aabé yí elilé náé fúkíté ɔɔɔ na makénda, yí ná bókíte buána, nyeháma eényí a ciayé ceéɔ. ²⁷ Baaco bekime ná ɔ aaléáka eété, bá bébátáka beébe ne beébe báye : « Aaté eeye e ? Yóɔɔɔ yí nyiéjúnyí na ɔɔɔɔ ayé ? ɔɔɔ ooci ná téjnyí ta hú *beebé bí bililé, bí wuúci lókómákéna ! »

²⁸ Aáná nulumí nú Yésus ná tényí á lókómána i iisi ikime ce *Kalilé.

Yésus ná yeéjúnýisiki ɔkɔkɔkɔ (Mat 8.14-15 ; Mak 4.24 ; 8.16-17 ; Luk 4.38-41)

²⁹ Ne Yésus, na Sáak, na Sáan ná bɔ háma a *andanjá yé ɔbéɔkóléna yí *Besuif, bá ná ɔba ɔ ɔɔba eé ciibe ce ne Símon na *Andelé. ³⁰ Iinyíkiné ci Símon náá bá fianena, u ɔkɔkɔ nyiike ; aáná bé ná bikétíkínyí o obikétíkínyí Yésus ɔkɔkɔ ú oónjú oócí. ³¹ U ná bikósiti nááyá, u ná wuúci tímbe ɔ ɔɔɔ, yó wuúci hetunyi. Nyiike ná mana ɔmana, oónjú ná túme ó beébe sókóbi.

³² Nanyiófɔ, e elime ce nyefianena nyé ɔɔɔ, baaco ná bú hélékénine Yésus ɔkɔkɔkɔ bekime na baaco a bá ná bá na *beebé bí bililé, bí beébe yébíki. ³³ Baaco bekime bá báléka ná bá bɔ bébándákána eé buúse bú ehényi yí ciibe eci Yésus náá bá noómi. ³⁴ Yésus ná yeéjúnýisiki ɔkɔkɔkɔ beéjɔ a bá náá bá na anamánamá cá ɔkɔkɔ, yó hémúkúnyí tóna beebé bí bililé biéjɔ. U náá bá u té á yaátába anyía bé á tánjáka, anyía bí náá bá bíe wuúci menyukune.

Yésus ná húlínyí baaco Ambánye yé Esóma (Mat 4.23 ; Luk 4.42-44)

³⁵ Tútútú, ne tuélelié, Yésus ná hátona yó háma eé ciibe. U ná súéte haaca na báléka, a mafákáléana, u ná túme ɔbéɔkóléna. ³⁶ Ne Símon na baláayé ná bú túme o húle wuúci aamba. ³⁷ Ahá bé ná bú wuúci kuána, báye nááyá : « Baaco bekime ná bɔ ɔ waamba. » ³⁸ Mbá ɔse náábɔ : « Tué súéte haála hé etémbí, a ɔkɔkɔ ma maabána. E ná mé nyemána tóna wu ohulikinyi baaco Ambánye yé Esóma húa, yaaté asana i ná mí húle ɔ ɔmuaná. » ³⁹ Aáná u náá bá u húle á kándaka i iisi ce *Kalilé ikime, u húle hulikinyi baaco Ambánye yé Esóma a *endanjá bé ɔbéɔkóléna bí *Besuif, u hémúkúnyí *beebé bí bililé a baaco.

Yésus me yeéjúnýisi oónúnu (Mat 8.1-4 ; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Oónúnu a wɔmɔté náá fáaya né Yésus, u ná wuúci túmíne enjendu, yó wuúci bata nyíɔɔ ɔse : « ɔkólé, mbókɔ o ná léne, ɔ ná wu o mí eéjúnyisi. » ⁴¹ Yésus ná wuúci béɔama mahana, u ná nandóna ɔɔɔ, u ná wuúci bítise, mbá ɔse : « Ée, i náé mí léne, aájónúá ! » ⁴² Hí a yaaté ekúlú ciínú ná maná, ɔɔɔ ná aájónúá. ⁴³⁻⁴⁴ Yésus náé wuúci laána, yó woónyisínyí ne esise ɔse : « Ate laána ta ɔkɔkɔ, mbá ké ke bitónjinyi né *mululi nyíinjie, mbá iinjie *abésámbá eyí *Moyís náá kóna anyía bé búle iinjie o otónjinyi baaco bekime anyía ɔ mɔ waájónúá. » Aáná u náé wuúci olísi o owólisi. ⁴⁵ Mbá ta híáná, émakéla ɔkɔkɔ oócí é súté, nyítúme eényí o húle hulínyí baaco behaála bikime asana eéyé. Yaaté asana Yésus té ɔmɔ bá wu ɔ háná bitónjinyi a miányé a báléka a céɔté ; mbá u náá bá weé limekine hú a behaála abé baaco té á bá. Baaco náá bá báábɔ fáakona nááyá, bé húlúkúne behaála bikime.

Yésus me yeéjúnýisi asákála (Mat 9.1-8 ; Luk 5.17-26)

2 Émakéla ɔkólé a hólá, Yésus ná hálómóná a Kabelnawum ; baaco ná bɔ lókómá anyía wána e úyúe ooki ; [†] ɔmbana weéjɔ ná bébándákána ɔ ɔkɔkɔhama ayé nyetákéna nyé ɔkólé té ɔmɔ bá, te e buúse bú ehényi. Yésus náá bá weé beébe eékúnyíki Besana bé Bandómesé. ³ Aáná baaco a bɔmɔté ná bú wuúci hélénine asákála ; baaco bényise bé yíyí bétúáhénánó. ⁴ Mbá bɔ té ɔmɔ bɔ bɔhɔ ohónyí wú o yíyí ɔbana eé buúse bú Yésus a asana na nyekɔca nyé baaco. Aáná bé ná bú yíyí báátána e cuunyi ɔ ɔmuaná, bɔ ná ɔkólé haála ehé Yésus náá bá táléména. Bé ná súnyíki ne tukolí asákála asámbáléánánó e nyibúyé. ⁵ Yésus ná kelá wá léca nyenamá anyé baaco eébe ná bá háya ɔkɔkɔ nááyá, mbá ɔse ná asákála : « ɔkólé, é mɔ mé ɔ nyenanenena mɔwɔ maabé. » ⁶ Beékúnyí *bikotí a bɔmɔté a bá náá bá húa limekine ná bú túmé obílúmínyí, báye : ⁷ « Aányé ooci ú ná fénine Bandómesé aáná e ? Aányé ú ná nyéánenena baaco

† ɔɔɔ u Besuif okime náá bá ooci a wána wu tánjáka a andanjá yé ɔbéɔkóléna o ohembuleke Cíɔnjé cé Bandómesé.

†† Yáána yé ɔbá asana yí ooki ú Símon (na Andelé tóna). Fanáka 1.29.

maabé, ε τε ηάα bá hú Bandómesé bímuóci e ? » ⁸ Yésus ηe ményi o omenyi e uúyé otémá aaté bé ηe bú bílúmínyi, mbá cse náábó : « Anyiaté nua nóηa na anamá cé íbíkéti eécé e ? ⁹ Aaté yé ηa hólá onata e ? Olaana asákála anyía : “É mo mé c nyeanena mówwo maabé”, ayé ckwona anyía : “Hatóna endánáka, hiite nyiówo nyibúyé, kándáka” e ? ¹⁰ Éná’o, ε ηa mé aamba núénú ményi anyía *Cónó u ckw áηa na makénda c omesé ma nyeanakenena baaco maabé. » Mbá cse ná asákála : ¹¹ « Hatóna endánáka, hiite nyiówo nyibúyé, eélúé oówo o ookí’o. » ¹² Ckw ηa hátóna c chatona endánáka, baaco bekime wuúci lecaka ; u ηé hiite nyiáyé nyibúyé, u ηé súéte. Aáná baaco bekime ηe bú kékéke ; bé íinjékíne Bandómesé nuúmi, báye : « Tú te ηá s’ léca, ta buúsé, nyenamá nyé asana háye eéyé ! »

Yésus moó lóηéta Léfi

(Mat 9.9-13 ; Luk 5.27-32)

¹³ Yésus ηa háná a hálómóna a asálá yé nuómó nó *Kalilé. Baaco beéηí faákóna nááyá, u beébe eékúnyíki besana. ¹⁴ Ekúlú ayé u ηaá bá wá hóláka, u ηa leca Léfi cónó u Alefe oliménénú a nyiáyé nyinyio buólí nyí *betúé etéési. Mbá cse nááyá : « Me látáka ! » U ηá hátóna, u ηé wuúci látaka. ¹⁵ Aáná Yésus ηá cwa o ooki ú Léfi c ckwónyíá benyéma bé cnyíá. Ne betúé etéési beéηí na bakela maabé ηe bú nyiékínyi ne wuúci na bááyé *baákónéna, anyía baaco eébe ηa b’ bá bébú wuúci látákéna e bitúte e bitúte. ¹⁶ Eηakelá *beékúnyi bikotí bá ckw ú *Bafalisiéη abó léca Yésus e nyiékínyi ne betúé etéési na bakela maabé, bá ηá báta bááyé baákónéna báye : « Anyiaté u ηeé nyiényi ne betúé etéési na bakela maabé e ? » ¹⁷ Émakéla Yésus aá lókómá aáná, mbá cse náábó : « Té cāηa ba-te-cwónó bá ηa b’ áamba muándánána, mbá ckwónókóno. E te ómo fáaya c omesé ooci c ckwólōηη betálémánánó bé baaco, mbá bakela maabé. »

Embataka a asana ne obíkíllie cnyíá

(Mat 9.14-17 ; Luk 5.33-39)

¹⁸ Búmwoté buúsé na *baákónéna bá Sáaη Batis na bá *Bafalisiéη ηe bú bíkíllieke cnyíá. Aáná baaco a búmwoté ηa b’ faáya c ckwabáta Yésus báye : « Anyiaté baákónéna bá Sáaη Batis na bá Bafalisiéη naηa bébú bíkíllieke cnyíá, mbá búwwo baákónéna te ηa b’ kela aáná e ? » ¹⁹ Mbá Yésus cse náábó : « Mbá nua nóηa nú okóti baaco abá bú lōηók e nusíke cnyíá e, ekúlú ekime ayé cónme áηa ne beébe e ? Yááηa anyía, ekúlú ekime ayé cónme áηa ne beébe, bá te ab’ bá bé *obíkíllie cnyíá. ²⁰ Mbá ekúlú káá fáaya ayé baaco ká bú s’óm cónme e ekatékáté cí nusíke ; etéeyé ekúlú bé ké bú bíkíllie cnyíá.

²¹ Ta ckw ti ηé hiite ekéti yé cwlaka a buúswo anyía wáá látákéna e elunénú yé cwlaka. Mbók ckw ηaá kéláka aáná, keyé ekéti a c’wwo káá lāhóna ebulunénú, yó wééηenyisíki nyelaha. ²² Híáná tōna, ta ckw ti ηe cébinyi mecekí e bilunénú bé besóm ; mbók ckw ηaá kéláka aáná, keyé meluku káá yáátáka besóm, ne

meluku na besóm ckw cāηiaka bikime. Mbá, ckw ηá nyemána wu cāηa mecekí a besóm a beúswo. »

Yésus ηee tējinyi buúsé bú ehélúme

(Mat 12.1-8 ; Luk 6.1-5)

²³ Búmwoté *buúsé bú ehélúme bú *Besuif, ne Yésus na bááyé *baákónéna ηa b’ bá bábó hólaka e bisiéné a beónókónó na benyéma, baákónéna húlé s’lónáka benyéma eébi. ²⁴ *Bafalisiéη a bá ηaá bá h’á ckw ηa b’ bata Yésus báye : « Ckw leca búwwo baákónéna ! Anyiaté bá ηa b’ kéla ckw ab’ yááswo okotí ti ηé yiínjie ckw makénda ma ckwelaka buúsé bú ehélúme e ? » ²⁵ Mbá cse : « Nu te ómo nó fána asana eyí Otéηí *Táfit ηaá kéláka búmwoté buúsé, ne wuúci na bááyé baaco, ekúlú ayé benyéma bé cnyíá ηaá bá bí e beébe béám-bákéna, ecaná beébe nuakena e ? ²⁶ U ηo yóófine eé *Ciíbe ce Bandómesé ekúlú ayé Abiyataal ηaá bá *mutéjinyi beluli nyiínjie a muáηá. U ηeé hiite benyéma bé cnyíá ebí bé ηe nyeminyi Bandómesé, u ηá nyiáka, yó wiínjie tōna a bááyé baaco, ta yé cāηa á bá anyía yááswo okotí ti ηé yiínjie ckw u etémbí makénda me o bílbi nyiáka, é te ηáa bá hú *beluli nyiínjie. » ²⁷ Yésus ηeé beébe laana tōna cse : « Bandómesé ηeé télímínyi buúsé bú ehélúme a asana na cwbánye b’ ckw, mbá u te ómó kōcna anyía ckw áηa ckwlé yé buúsé bú ehélúme. ²⁸ Buaté ckw cónó u ckw u ηee tējinyi ta hú buúsé bú ehélúme. »

Yésus me yeéjynyisi ckw u asúákánó yé nyekátá

(Mat 12.9-14 ; Luk 6.6-11)

3 E elime eécí, Yésus ηe túné ke yóofine a *andanía yé ckwékwóléna. Ckw a cwmoté ηaá bá h’á na asúákánó yé nyekátá. ² Baaco ηa b’ bá bábó áambaka cwména Yésus. Buaté ckw bá ηa b’ bá bébú wuúci bísiémúkúnyi mbók wāηa wu oweéjynyisi ckw *buúsé bú ehélúme. ³ Aáná Yésus cse ná ckw : « Hatóna, táléména endánáka eé buúse b’ baaco bekime. » ⁴ Mbá cse náábó : « Aaté yááswo okotí ηa kōcna e ? Cwela cwbánye buúsé bú ehélúme ayé ckwela ckwé e ? Ono-hi ckw ayé’ o wuúci cóno e ? » Mbá beébe, bé ηe bú limíne mbuumu, ta ckwéka. ⁵ Yésus ηeé beébe lecáka cwmoté cwmoté, u ηé bíbúnúné, u beébe lókómákéna otémá onua buéηí a asana ne cíbú íbíkéti a cwebé. Mbá cse ná ckw : « Nandóna nyekátá. » U ηé nyiínyi nandóna, nyé ηa hálómóna nyembánye. ⁶ Aáná *Bafalisiéη ηa b’ hámókóna, bá ηá ka bébándána c kwébandána na baaco bé hitúlé hí *Elóot, anyía bá aámbáka ohónyí wú ckwóno Yésus.

Bitúte bé baaco ηa fáaya né Yésus

⁷ Yésus ηa béálóná baaco, yó súéte na bááyé *baákónéna a asálá yé nuómó nó *Kalilé, mbá bitúte bé baaco ombana weéηí ηaá bá bíe wuúci látáka. Bé ηaá bá bébú húlúkúne na a Kalilé ne eé Yuté, ⁸ bí húlúkúne ne eé Yelúsalem ne i iisi ci Itumée †, bí húlúkúne ne i iisi a céāηa ecinyíe caányé ci nuúci nú Sulutéη ne e

† Iísi a ahāηá yé bulólo yí Yuté

ekélékétí yí iisi a yéáña hoóhi na báléka cí ne Tíil ne cí Sítón. Baaco eébé bekime ña b́ b́ b́ b́ fáakóna né Yésus, anyía bá ña b́ b́ b́ b́ lókómáka besana bikime abé u ñaá bá waá kelaka. ⁹ U ñaá laána bááyé baákóné-na anyía bé wuúci tétényinyi ɔkɔkɔ, bé yiíyi nyékététéna e menyífé anyía baaco ti wuúci sékítinyi. ¹⁰ Yááña anyía baaco beénj́ ña b́ b́ b́ b́ wuúci látákéna a asana ayé u ñaá bá we yeéñúnyísíki b́kɔnókɔnɔ beénj́. Buáté b́kɔ baaco a bá ña b́ b́ b́ b́ kónkɔ ña b́ b́ b́ b́ ćcɔbaka fianɔ fianɔ nááyá anyía b́b́ wuúci bítiseke. ¹¹ Ekúlú ayé *beebé bí bililé ñaá bá bíe wuúci lecá, bí wuúci túmékíne enj́endu, bé aánjáláka, bé kónnaka bése : « ɔ ña ɔnɔ u Bandómesé' o ! » ¹² Mbá u ñeé bíibi siséke buénj́ anyía bí ti wuúci núnéke.

Yésus maá táfáka baaco bá endóma (Mat 10.1-4 ; Luk 6.12-16)

¹³ E elime eécí, Yésus ñaá báátáka nɔkɔndɔ, u ñj́ lónj́kɔ baaco ebé u ñeé lénéké ɔlɔɔ, bá ña faákóna nááyá. ¹⁴ Aáná u ñaá táfáká baaco b́b́hátá ne b́fendí, u ñe beébe laa nyiinyi anyía *baaco bá endóma, anyía b́b́ b́b́mókóna ne wuúci ; u beébe t́mókóna o o húle húlínny baaco Ambánye yé Esóma. ¹⁵ U ñeé beébe iinj́ié makénda me ohémúkúnyí *beebé bí bililé. ¹⁶ Baaco b́b́hátá ne b́fendí ebé Yésus ñaá táfáka ña b́ b́ anyía : Ne Símon awó u ñaá ĺa anyía Bíel, éce « nyendányé », ¹⁷ na Sáak na Sáan, baáná bé Sebeté (Yésus ñeé beébe ĺa nyiinyi anyía B́ánénjjes, éce anyía « baáná bá emanyemanye »), ¹⁸ na *Andelé, ne Fílib, na Baatelemí, na Matío, na T́omas, na Sáak ɔnɔ u Alefe, na Taté, ne Símon awó b́ ñj́ lónj́ báye « Muléne ɔkátóna bunɔɔnɔ bú *Islayél », ¹⁹ ne Yútas Iskaliót, ooci ewú u ñe fiimbie Yésus, ɔmanó oóci.

Cíibe ce baaco ci Yésus ña yáamba o wuúci hatena (Mat 12.22-32 ; Luk 11.15-23 ; 12.10)

²⁰ E elime eécí Yésus ña ka hálómóna o ooki. Baaco ñeé túné áb́ b́b́bándákána h́a ɔ ɔkɔh́ama ayé ne Yésus na bááyé *baákónéna té ɔḿ b́ b́ ne ehélé yé ɔnyíaka benyéma. ²¹ Émakéla cíibe ce baaco ci Yésus aá lókómá asana eéyé, nyefaaya eényi o okoó wuúci hatena. Bá kónnaka báye : « Ú ma fámkɔnua ! »

²² Beékúnyí *bikotí e bé ñe bú húlé eé Yelúsalem ñaá bá h́a tóna ; bá kónnaka báye : « Belesebúl, muténj́nyí beebé bí bililé †, mó yóófinine ɔɔɔ ooci. U ñe hémúnyí beebé bí bililé a baaco na makénda me oténj́ oóci. » ²³ Yésus ñe beébe lónj́kɔ, u ñe beébe túmíne enjaba ɔse : « Anyána Sátan áña wu ɔbéñj́kóna wuúci b́muatá e ? » ²⁴ Buténj́ bukime ab́ baaco bá h́a ñe bú nuusinyinyi áña bunyímé. ²⁵ Cíibe ce baaco ikime acé baaco bá h́a ñe bú nuusinyinyi te a kéla ce ɔɔɔbaka ne buúse ta buósé. ²⁶ Híáná mb́kɔ Sátan ñee b́núusi, keyé búáyé buténj́ ma sásia ; bú te á bá bú ɔɔɔbaka ne buúse, bú ma mána. »

²⁷ « ɔɔɔ te a bá wú owoofine eé cíibe ce ɔkendákénda, ý ɔkɔ bíáyé benyéma, téka na ɔanácána o wuúci

hatena, ý wuúci ɔt́kɔkɔ, mbá u síke h́lakana benyéma bikime bí cíibe.

²⁸ Aá taaká ε ña mé banó láana anyía Bandómesé káa nyéanakenena baaco maabé mekime na túáb́ tuféne tukime. ²⁹ Mbá ɔɔɔ ewú u ñe fénine *Efúúménénú yí Elilé, Bandómesé ti kée wuúci nyeanenena búáyé ɔɔɔb́ ta buósé, anyía búáña ɔɔɔb́ bú ekúlú ekime. » ³⁰ Yésus ñaá bá weé beébe laakena aáná anyía, bá ña b́ b́ b́ b́ kónnaka anyía wáña na *aabé yí elilé.

Ne iinyí ne benyiinyí bé Yésus (Mat 12.46-50 ; Luk 8.19-21)

³¹ Ne iinyí ne benyiinyí bé Yésus ña ka b́ h́amá. Bá ña b́ tálémákéná a nɔháaté, bá ña t́ma ɔɔɔ ɔ ɔkɔlónj́ta Yésus. ³² Nyekɔca nyé baaco ñaá bá limekine aáyá a maabána. Bé ñe wuúci laána báye : « Éná' o, na ɔɔnyia na ɔnɔɔnyia á b́ña a nɔháaté ; bá ña b́ ɔ bata. » ³³ Mbá ɔse : « Aányé wáña ciame iinyí, báányé bá b́ña bááme benyiinyí e ? » ³⁴ U ñe b́símúkúnyí baaco a bá ña b́ b́ aáyá a maabána, ɔmɔté ɔmɔté, mbá ɔse : « Éná, na ciame iinyí na bááme benyiinyí eebe. » ³⁵ Yááña anyía' o, ɔɔɔ okime awó u ña lókóména Besana bé Bandómesé, wuúci wáña ɔnɔ u baabá, ta anyía ciame iinyí. »

Enjaba ci mumiene moohó (Mat 13.1-15 ; Luk 8.4-10)

4 Yésus ña háná é túme oweékúnyí baaco besana bé Bandómesé a asalá yé nuɔḿ nú *Kalilé. Yaandándá yé nyekɔca nyé baaco ñaá b́b́bándákáná aáyá a maabána a nyenamá enyí u ño yóófine ɔ ɔkɔkɔ a yé ñaá bá e menyífé, u ñe limíne h́a. Baaco ña b́ b́ límekine a asalá yé nuɔḿ. ² Yésus ñaá bá weé beébe eékúnyíki besana biénj́ ε enjaba. U ñe beébe laána weé beébe eékúnyíki ɔse : ³ « Ánɔ lókóma ! ɔɔɔ a wɔmɔté ñaa ćba o okomíene moohó. ⁴ Ahá u ñaá bá weé meéme miekine, a mɔmɔté ña kuákóna o ohónyí ɔ ɔmuaná ; tunonyí ña faákóna, tú ñe meéme ćbókéna. ⁵ A mɔmɔté tóna ñaa kuákóna a akɔnja ɔ ɔmuaná, ɔmesé téka weénj́ h́a ; me ñe tényí ĺáka anyía ɔmesé te ɔmɔɔ bá weénj́. ⁶ Mbá, ekúlú ayé ɔɔɔ ñaá h́ama, ú ñe meéme lulíki ; tundínéndíné ña kótáka anyía tú te ɔmɔɔ bá na bekaná. ⁷ A mɔmɔté tóna ñaa kuákóna aá haála ahá ɔlandɔna ña t́a ĺáka. Ekúlú ayé ma ñaá ĺáka ɔlɔɔ ne tuútu, tú ña b́t́kónéna bembánye bé benyéma a bé ñaá ĺáka, bíibi ta ɔháa. ⁸ Mbá, a mɔmɔté tóna ñaa kuákóna a ambánye yé ɔmesé ; ma ña ĺáka ɔmbánye, ma ña háaka betámá : Indíné émté nyitíne na bíhátá, a cémɔté etíne átát, a cémɔté tóna etíne atáánɔ. » ⁹ Mbá Yésus ɔse : « ɔɔɔ a wáña ne eetú cá ɔlókómáka besana, á lókómáka ! » ¹⁰ Émakéla Yésus aá béálóná nyekɔca nyé baaco, na baaco a b́mɔté a bá ña b́ b́ hoóhi ne wuúci na *baákónéna b́b́hátá ne b́fendí áyá, ñe bú wuúci bata asana yé enjaba ecí ú ñeé túmíne baaco. ¹¹ Mbá ɔse : « Bandómesé ñaá banó iinj́ié makénda me omenyukune besana bé búáyé Buténj́ a béáña benambákánó ; mbá a baaco bá nɔháaté bé ñeé beébe túmíne enjaba a besana bikime.

† Oténj́ u beebé bí bililé, éce Sátan.

¹² Búána aaná anyía : “Bábó lécakana, mbá bá te hólá dlecana ; bábó lókóma, mbá bá te hólá dókóma, anyía keyé bá ká bó békóhónákéna etémá, Bandómesé yó beébe nyeanakenena máábó maabé.” † »

Yésus ne hémbulíne baaco enjaba ci mumiene moohó (Mat 13.18-23 ; Luk 8.11-15)

¹³ Yésus ne beébe batá cse : « Mbókó nu ti ne nù menyí nyihembule nyé enjaba ci mumiene moohó, anyána nua nóna nù omenyi nyihembule nyé enjaba cí etémbí ikime e ? ¹⁴ Mumiene moohó ána háye caco ewú u ne húlunyi baaco Ambánye yé Esóma. ¹⁵ Moohó eeme a má na kuákóna o ohónyí c cnuaná ána háye baaco eebe a bá na bó lókóma Besana bé Bandómesé ; hí ahé bábó lókómáka, Sátan na fáaya, yó bíibi ááñiaka e cííbú etémá. ¹⁶ Híáná tóna, eeme a má na kuákóna a akonja c cnuaná ána háye baaco a bá na bó lókóma Besana bé Bandómesé, bó bíibi káha c káha ne obiléne. ¹⁷ Asana ómóté, bé ti bíibi nyéana anyía bé á lóaka bekaná náábó. Bé ne bú lúmitinine e ekéti yí ekúlú, mbá hí e ekúlú eyí muuyé é beébe hámena, ta anyía muyébinyi a mómóté a asana na Besana bé Bandómesé, bá na bó béyúata c cbéyúata olumitinine. ¹⁸ Eeme tóna a má na kuákóna aá haála ahá tlandona naná túa lóaka ána háye baaco a bá na bó lókóma Besana bé Bandómesé. ¹⁹ Mbá asana ómóté, ne íbíkéti cíenjí, na bókómé bó cmesé, na besana bí etémbí bí olíhe e bí neé beébe bilénine naá béstókókéná Besana bé Bandómesé eébi c ckwóháma ayé bé te náa háá ta bókó. ²⁰ Mbá eeme a mómóté tóna a má naá kuákóna a ambánye yé cmesé ána háye baaco a bá na bó lókóma Besana bé Bandómesé, bó bíibi lúmitínine, bá háaka betámá háye benyéma a bé naá háá betámá : Indíné emóté betámá nyitíne na bíshátá, a cémóté etíne átátó, a cémóté tóna etíne atáán. »

Enjaba ce lámba (Luk 8.16-18)

²¹ E elime eéci, mbá Yésus cse : « Ókó, bá nána bé húéke *lámbe a alonjá noómi ayé, bé neé cíci háya e bukúndúlumú bú buaná e ? Yanj esé bá nána bé cíci háya a búáyé bótáléná e ? ²² Yáána anyía'o, besana bikime a béána benambákánó, baaco ké bú bíibi lecaka ; bikime a béána indiitie kéé bitónyini a miányé. ²³ Mbókó caco ána ne eetú cá dókómáka besana, wá lókómáka ! » ²⁴ Yésus ne túné beébe laana cse : « Énu bikékényiki na besana abé nù na nó lókóma, anyía a nyenamá anyé nu nána nuanó kélaka bósókó, nyiinyi Bandómesé káá banó kélaka tóna, yó banó tálákéna. ²⁵ Yáána anyía, bé ké túné e yiinjie benyéma ná caco awó á yáana ne bíibi. Mbá né ooci awó u te á bá na bókó, bá káá yaánjá ta hú bókó abó wána ne buúbu. »

Enjaba ce alcala yé boko

²⁶ Yésus na háná á kóna cse : « *Buténí bó Bandómesé naá hás mumiene moohó e mú nee

† 4.12 Esa 6.9-10

miékine moohó a yááyé esiéné. ²⁷ Ta muá hétáka hiiné, te mué límekine mósó, ne nebutúé na nabúsé benyéma eébi naá lóaka, bé kómáka, mumiene eémú ti menyí anyána bú na békéla. ²⁸ Cmesé bémuátá u ne héyisi benyéma ; bé na caha á lóaka, bé kómáka, mbá bé aambáka. ²⁹ Ekúlú yé masáná, mumiene nyitúme o otúme cósmba indíné eényi, anyía benyéma mó yóhókéna. »

Enjaba ce hesámásamá (Mat 13.31-32 ; Luk 13.18-19)

³⁰ Yésus na háná á kóna cse : « Na aaté tua sóna tú oketi *Buténí bó Bandómesé aná e ? Ta anyía enjaba ce yaaté tua sóna tu c banó túmíne c c banó tónyini bókó ebú Buténí bó Bandómesé naá hás e ? ³¹ Bú naá hás hesámásamá hé yóhókó a hémóté ; híhi, ekúlú ayé bó kó yóhókó, híána hesámásamá hitíkítiki c chola esámá ikime cé cmesé. ³² Mbá asana ómóté, e elime ce nyiínó, hé naá lóaka, hé kómáka, hé wááyá yóhókó a yé á hólaka beónókó bikime. Yé naá háya beandándá bé endáfe anyía tunonyi tó cnuaná ána tu cfalefaka cáábó aana hás. » ³³ Híáná Yésus naá bá we yeékúnyiki baaco Besana bé Bandómesé na enjaba cíenjí háye eeci, a nyenamá nyikime enyí be-wuúci-lókóma ána bé o wuúci lókómáka bómánye. ³⁴ U naá bá u ti é beébe laána besana téka ne o beébe túmíne enjaba ; mbá ekúlú ayé wó lókó bímúócí na bááyé *baákónéna, u beébe hembulekine besana bikime bé enjaba eeci.

Yésus me yeénde ehúne (Mat 8.23-27 ; Luk 8.22-25)

³⁵ Nanyiófó nyé buaté buósé eébu, Yésus ná bááyé *baákónéna cse : « Túa lááténa e eyinyié asálá yé nuómó. » ³⁶ Bá na bó nyéana baaco anyía bé éélúéke, nyiábó nyisúéténe Yésus eényi c ckwókó ayé u naá bá wa yáana noómi. Bekókó a bémóté tóna naá bá hoóhi ne wuúci. ³⁷ Aaná yaandándá yí ehúne neé túmé ohúne, beahó bí menyifé má nuómó oofokine c ckwókó noómi, a nyenamá anyé yé naá bá ne menyifé hoóhi ne onyíoyo. ³⁸ Ekúlú eéyé, Yésus naá bá waá hétáka hiiné o onuti ú ckwókó, u maá tála aatú aá nyéata. Bááyé baákónéna ne bu wuúci heényi, mbá báye : « Taatá, bú ti njó yo yébi aana háye tú c cba o onyíme e ? » ³⁹ Yésus na haanyúa, u ne eénde ehúne, u na laána nuómó ne esise cse : « Lésíkinyi mbuumu ! » Ehúne neé lésíkinyi, mbuumu a cíáná nyefaaya eényi. ⁴⁰ Mbá Yésus cse : « Anyiaté nu ne nù líkíme e ? Éce anyía nù ti ne nù lúmitinine e ? » ⁴¹ Mbá ta híáná, baákónéna na bó bá bebú líkíméke buénj ; bá kónaka beébe ne beébe báye : « Caco u háányé ooci ewú te ne ehúne na nuómó na lókóména e ? »

Yésus me yeéjúnyisi caco u beébe bí bililé (Mat 8.28-34 ; Luk 8.26-39)

5 Aaná bá na bó háma é eyinyié asálá yé nuómó i iisi ce Kalasa. †² Yésus naá háma c ckwókó. Caco a

†† Buncóna a aháná yé nyeháma nyé cósó yí Yuté.

wɔmɔté ɲa faáya ɔ ɔfaaya nááyá, u húlúkúne e biinyie ; u ɲaá bá na *βεεβέ bí bililé, ³ u líhéke e biinyie. Aáná ta ɔɔɔ te ɔmɔɔ bá wu o wuúci fɔkena, te bé wuúci ɔ́tɔ́kɔ́kɔ na macanja. ⁴ Yááɲa anyía bikúlú a bémɔté, bé wuúci ɔ́tɔ́kɔ́kɔ akólɔ ne tukolí tú bilénjú, aabá na macanja, mbá u kátáka macanja, ý sómábáka tukolí tú bilénjú. Ta ɔɔɔ te ɔmɔɔ bá na makénda me o wuúci fɔkena. ⁵ Bikúlú bikime, na nabuósé ne nebutúé u ɲaá bá waá bənánjáláka ne e biinyie na a ɔkɔndɔ ɔ ɔmuaná, u húlé aánjáláka ; u bétósókɔ cɛ́ɛ́ɔ a andányé.

⁶ Ahá ú ɲa léca Yésus a fáakɔna haaca, u ɲa cabákéna nááyá, u ɲé wuúci túmíne enjédu. ⁷ U ɲa bɔmɛ́ta ɔse : « Yésus, ɔ́ɔ́nɔ u Bandómesé a wáɲa waáɲá, asana ayé yaáté yááɲa na yaɲɔ na kuɲɔ e ? ɔ́kɔ́kɔ́le eé nyíínyi nyé Bandómesé, eti mi iínjífé muuyé. » ⁸ U ɲaá kɔ́ɔ́na aáná anyía Yésus ɲaá laána elilé ne esise ɔse : « Háma á cɛ́ɛ́ɔ ɔe ɔɔɔ ooci. » ⁹ Mbá Yésus maá báta ɔɔɔ oóci ɔse : « Nyíɔwɔ nyíínyi éce aányé e ? » ɔse : « Bɔkɔɲja, anyía tua sɔɲa beénjí. » ¹⁰ Eéyé ekúlú bililé eébi ɲaá bécɔ́kɔ́lɔ́kɔ́ná Yésus anyía u ti bíibi tɔ́ma haaca i iisí ci etémbí. ¹¹ Aáhá, yaandándá yí hikuté hé eɲɔɲáfá ɲaá bá yéá nyíákéna a macaba ma nɔkɔndɔ. ¹² Bililé eébi ɲaá bécɔ́kɔ́lɔ́kɔ́ná Yésus bése : « ɔ́kɔ́kɔ́le, basɔ nyéána tú ke sú oófókíne e eɲɔɲáfá eeci noómi. » ¹³ Mbá ɔse : « Oo, énu oofokine. » Bililé eébi nyehámókɔ́na eényí aá cɛ́ɛ́ɔ ɔe waáta ɔɔɔ, bí ɲgo oófókíne e eɲɔɲáfá. Aáná hikuté hé eɲɔɲáfá eéhi ɲa kaá béáhéna ɔ ɔbéáhéna e embana ɔe nɔkɔndɔ aá nuɔmɔ. Hí ɲé nyíme e menyífé noómi. Eɲɔɲáfá ɲaá bá hoóhi tóséna ífendí.

¹⁴ Émakéla betétényi eɲɔɲáfá ábɔ léca aáná, bá ɲa cabákéna ; bé ɲge bíkétíkínyi asana eéyé na ná baaco e bé ɲé bú límine a báléka ne né eebe e bé ɲe bú límine e bisíéné. Baaco eébé ɲa bɔ faakɔna ɔ ɔkɔléca háye asana ɲa békéláka. ¹⁵ Ahá bá ɲga bɔ háma a maabána me Yésus, bá ɲa léca ɔɔɔ awɔ u ɲaá bá na bɔkɔɲja bɔ beεβé bí bililé ; ú me límine ɔɲaɲabákánɔ, wuúci cénjícéɲi. Émakéla bábɔ léca aáná, bulíkílíki ɲé beébe tímíbiéke. ¹⁶ Aáná baaco a bá ɲa bɔ lécáka besana eébi á békéláka ɲe bú bíkétíkínyi bɔsɔ́kɔ́ a bá ɲa bɔ fáákɔ́na na asana a yé á háména ɔɔɔ awɔ u ɲaá bá na beεβé bí bililé na asana yí hikuté hé eɲɔɲáfá. ¹⁷ Bé ɲé túme ɔ́bécɔ́kɔ́lɔ́ná Yésus anyía wá hatɔ́na aá ciabɔ iisí, wé súéte. ¹⁸ Ekúlú eyí Yésus ɲaá bá we yóofokine ɔ ɔkɔkɔ́ anyía wé súéte, ɔɔɔ awɔ beεβé bí bililé ɲaá hámmókɔ́ná nááyá ɲéé wuúci bata ɔse : « ɔ́kɔ́kɔ́le, e ɲa mé aamba os-úéte na kuɲɔ. » ¹⁹ Yésus ɔse : « Buaka, hálmóna a ɔiwɔ ciibe ɔe baaco, a buɔwɔ ; ké ké bíkétíkínyi baaco bá háá besana bikime abé Bandómesé ɔ́ yɔ́ bécáména mahana, ý kuɲɔ kélaka bɔmbánye. » ²⁰ Aáná ɔɔɔ ɲéé súéte o o húle húlínínyi baaco bá báléka acé bɔ́ ɲɔ́ lɔ́ɲɔ anyía Tekabólo besana bikime ebi Yésus meé wuúci kélaka. Baaco bekime a bá ɲa bɔ́ bá bábɔ lókómáka úúyé ɔ́táɲa ɲaá bá bébú kékéke buénjí.

Yésus ú me yeéɲúnýisi oónjú, yó héenyi tóna ɔ́bɔ́la o owé

(Mat 9.18-26 ; Luk 8.40-56)

²¹ Yésus ɲa kaá hálmóná, wuúci ɔ ɔkɔkɔ́ noómi, u húlúkúne e eyinyié asálá yé nuɔmɔ. Yaandándá yé nyekɔca nyé baaco ɲa háná ke bítúlíne nááyá éce wa yáaɲa e eyinyié asálá yé nuɔmɔ. ²² Mutéɲínyi *andanjá yé ɔ́bécɔ́kɔ́lɔ́ná yí *Besuif a mɔmɔté ɲgaá háma ; nyíáyé nyíínyi éce Salíyus. U ɲaá léca Yésus, u ɲé wuúci túmíne enjédu, ²³ u ɲé túme o wuúci hényéna na ɔ́bécɔ́kɔ́lɔ́ná ɔse : « Híimi heɔ́nɔ́nɔ́n e híénjú mɔ lɔ́kɔ́ hú esese. ɔ́kɔ́kɔ́le, faáya é ké híihi tála aabá a cɛ́ɛ́ɔ, hé aáɲɔ́nua, mbá híe líhétúne. » ²⁴ Aáná Yésus ɲa ɔ́bɔ́ba ne wuúci ; yaandándá yí etúte yé baaco ɲéé wuúci látákéna, yí wuúci sékítíkínyi beháná bikime. ²⁵ Oónjú a wɔmɔté ɲaá bá aáhá ; manóɲɔ ɲaá bá meé wuúci hámmókɔ́na, tuɲɔ a yáaɲa túshátá ne tífendí. ²⁶ U ɲaá lécáká muuyé buénjí o o húle ndéɲele a baándánána beénjí, ý mána ɔ́bécáɲɲena bɔkɔ́me bukime, mbá ta ɔmɔté ti ómoó wuúci eéɲúnýisi ; úúyε ɔ́kálá bíbéyíki bu bíbéyíki.

²⁷ Aáná u ɲaá lókómá bá cámbaka Yésus, u ɲa faáya, u ɲa béláta etúte yé baaco. U ɲa ɔ́bɔ́ba e elime ci Yésus, u ɲé bítise búáyé bɔlaka, ²⁸ anyía u ɲaá bá weé bílúmíkínyi ɔse : « Mbókɔ ya méɲa wu obítise te obítise búáyé bɔlaka, e ɲaá me aáɲɔ́núaka. » ²⁹ Hí eyí u ɲéé bítise bɔlaka bú Yésus, manóɲɔ ɲa sɔ́sɔ́mbia ɔ ɔsɔ́sɔ́mbia, me ti túné wuúci háma ; nyebélókóma eényí anyía úúyε ɔkɔkɔ́ maa maná. ³⁰ Hí á yaáté ekúlú, Yésus ɲaá bélókómá anyía makénda a mɔmɔté me wuúci háma ; aáná u ɲa békúaleta e ekatékate ɔe baaco, mbá ɔse : « Aányé ú meé bítise búáme bɔlaka e ? » ³¹ Aáná *baákónéna ɲa bɔ́ békámá báye : « ɔ ɲɔ́ léca anyía baaco beénjí ɲo yóo sékítínyi beháná bikime, mbá anyána o ɲo túné ɔ́ bata anyía aányé ú mo yóo bítise e ? »

³² Mbá Yésus ɲaá bá weé bísíémúkúnyi baaco a bá ɲa bɔ́ bá aáyá a maabána anyía wáa léca oónjú ewú é wuúci bítise. ³³ Oónjú oóci ɲaá bá waá nákamaka ne bulíkílíki buénjí, anyía u ɲaá bá weé ményukune asana a yé maá békéláka nááyá. U ɲé túmíne Yésus enjédu, u ɲé wuúci béléáɲɔ́nákéna taaká ikime. ³⁴ Mbá Yésus ɔse : « Meemé, uúwú olumitinine mó yóo nohi. Oó'o, a ɔ́bɔ́ba bɔmbánye, ɔ́ mɔ́ wááɲɔ́nua'o. »

³⁵ Yésus ɲaá bá wa yáaɲa ɔ ɔ́táɲa aáná, baaco ɲe bú húlé o ooki ú mutéɲínyi andanjá na esóma, mbá báye né mutéɲínyi : « Ate háná yébiiki Muékúnyi, ananyía uuwu ɔ́bɔ́la meé wé. » ³⁶ Mbá Yésus ti ómo híite ɔ́táɲa oóci háye asana eéyé eé buúse ; mbá ɔse né mutéɲínyi : « Eti líkíméke, lumítíníne bu lumitinine, ɔ́manɔ ! » ³⁷ U ti ómo woókoto baaco anyía bé keé wuúci síke, e te ɲáa bá hú ne Bíel na Sáak na Sáaɲ, onyínyí u Sáak.

³⁸ Bá ɲgá bɔ́ háma o ooki ú mutéɲínyi andanjá yé ɔ́bécɔ́kɔ́lɔ́ná ; Yésus ɲa léca baaco ebú bíyébíki buénjí, bé bísúbéke, bá bécóbɔ́ɔ́bɔ́, bá lélaka. ³⁹ U ɲo oófine eé ciibe, mbá ɔse : « Anyíaté nú ɲe nú bíyébi aáná e ? Aáté nu ɲa nó léla e ? U te á bá owéénú, wáɲa e hiiné. » ⁴⁰ Ahé Yésus ɲaá táɲáká aáná, baaco ɲe bú túmé o

† Eɲɔɲáfá ɲaá bá e Besuif enyama ɔe mɔnyókóló. Baaco bé etémbí ɲa bɔ́ bá bébú cíci tétényiki, bé cíci nyíáka.

wuúci céca. Aaná u né beébe hémúkúnyi beébe bekime a ncháaté ; u nj lóbó hú na bááyé baákónéna bátátó, ne síkíne ne iinyí ce óbóla ; bé né oofine haála ahá óbóla ñaá bá. ⁴¹ Yésus né tímblíe hebólábóla c cwbó, mbá cse nááyá : « Talíta kumi » †, éce anyía « Hebólábóla, ε ηc mé c laana esé háányúá ! »
⁴² Hebólábóla eehí nyehatona c chatona eényí endánaka, hí né túme c kanda. Hé ñaá bá na tuηc túbhátá ne táfendí. Ahé baaco ña bób leca aaná, bé né kékéke buéní. ⁴³ Mbá Yésus ñeé beébe koti ne esise anyía bá te laána ta ccc asana eéyé ; mbá cse tóna : « Énu wuúci aaféna. »

Baaco bá Násalet té ñá bób háya mηηlélé né Yésus

(Mat 13.54-58 ; Luk 4.16-30)

6 Aaná Yésus ñá hátóna aáhá, u ñá cóbá a báléka acé u ñaá kómákéna; † bááyé baákónéna ñe bú wuúci látáka. ² A búmwté *buúsé bú ehélúme bú *Besuif, u né túme oweékúnyi baaco Besana bé Bandómesé a *andanjá yé cwbécókóléna. Baaco beéní a bá ña bób bá bábó lókómáka bíáyé besana ñe bú kékéké, bá kócnaka báye : « Háányé besana eébi ñe wuúci húlíne e ? Nyenamá nyí omenyi nyé háányé eényí e ? Nyenamá nyí *bikéki bé besana nyé háányé eényí u ña kela e ? ³ Té cáña cónó u Malíi, ooci a wáña kábénda e ? Té cáña onyiinyí u na Sáak, na Soóse, ne Súute ne Símon wáña e ? Benyiinyí e beénjú te á bá aaha na basó e ? » I isuní eéci bá ña bób bá te ábó háya mηηlélé nááyá. ⁴ Mbá cse náábó : « Bé ñeé kéke *muhémúnyi besana m c Bandómesé haála hekime. Hú aá buayá, ne e híiyé henyénó, na a ciayé ciíbe ce baaco bé ti ñeé wuúci kéke. » ⁵ Aaná u te óm c kela *ekéki yé asana hóbá ta cwté, ε te ñáa bá hú ckcncóknc a bómwté ebé u ñe yeéñúnýsíki éce ú meé beébe táláka aabá a ceétó. ⁶ Yésus ñeé kékéké isuní cé baaco eébé.

Yésus maá tómókóna baákónéna a masóma

(Mat 10.1, 5-14 ; Luk 9.1-6)

E elime eéci, Yésus ñaá cóbá ne buúse, u húlé éékúnyíki baaco besana c m c mηηc mekime ma maabána. ⁷ U ñc lónókó *baákónéna bóbhátá ne béfendí, u ñe túme o beébe tóma béfendí béfendí. U ñeé beébe iinjíe makénda me otémbúsíki *beebé bí bililé. ⁸ U ñeé beébe oonyísínyí, cse : « Ekúlú eyí nú ñe nú súde, nuti híite ta ckc ; énu bitímbíe hú otúmbe ; nuti híite biléti, ta ambalá, te tulénjúlénjú tó m c nyé. ⁹ Ánc béháya bekandéna a akóló mbá, nc te béháya beháná namuaná bifendí. » ¹⁰ Aaná u ña háná é beébe laana cse : « Haála hekime ahá n ká ká n háma, énu limíne hí eé ciíbe acé bá banó iinjie c ckc hámá ahá nu ká n hátóna hóbá. ¹¹ Mbókó bé ñe kine c banó káha c c c bánye ta anyía bé ñe kine c lókóma besana abé nu ña n kóna haála a hómwté, ánc hatóna hóbá, mbá nu bíkítéke ofunú a cáánó akóló, ‡ anyía núénú beébe tónjnyí nyíábó nye-

nana. » ¹² Aaná baákónéna ña bób hátóna, bé ñe súdeke o okohúlínyi baaco anyía bá békakálákéna máábó maabé, mbá bá sómba ckc eé meéme ; ¹³ bá ña bób bá bebú hémúkúnyi beebé bí bililé biéní a baaco, bé féefíki ckcncóknc beéní c c c, bé beébe eéñúnýsíki.

Owé ú Sáanη Batis

(Mat 14.1-12 ; Luk 9.7-9 ; 3.19-20)

¹⁴ Aaná Oténí Elóot † ñaá lókómá baaco áa cámbaka nyiinyí nyí Yésus, anyía núáyé nulumí ñaá lókómáná behaála bikime. Baaco c bómwté ña bób bá bábó kócnaka báye : « Sáanη Batis ma háányua e biwéewé, a asana eéyé wáña na makénda ma ckelaka bikéki bé besana. » ¹⁵ Bómwté báye : « Éli wáña ! » Bómwté tóna báye : « Muhémúnyi besana m c Bandómesé muána ; mu ñaá hóbá *muhémúnyi besana m c Bandómesé a múmwté m c buáyá. »

¹⁶ Émakéla *Elóot aá lókómáká aaná, mbá cse : « Éce Sáanη awó ε ña mé kelá anyía bá cála aató, wuúci wáña wu c haanyua o owé ! » ¹⁷ Yáána anyía, buáyá Elóot bémuatá ñaá sómwtóna anyía bá haténa Sáanη, bé wuúci cwtókó ne tukolí, bé wuúci háya eé ciíbe ce ecaná a asana yí Elóotiat, oónyí u uúyé onúséyé Fílib ‡, ewú Elóot ñaá báténa. ¹⁸ Sáanη ñaá bá waá láakena Elóot cse : « Okotí ti ñó yóo wiinjie makénda ma cwbáténa oónyí u uuwe onúséyé. » ¹⁹ Aaná Elóotiat ñaá báténa Sáanη abaká c ctmá a asana eéyé, wa aambaka ohónyí wú o wuúci ónc ; mbá u te óm c bñc, ²⁰ anyía Elóot ñaá bá weé kékéke Sáanη, u wuúci kamakena anyía u ñaá bá weé menyukune anyía Sáanη ñaá bá atálémánánó yé ccc, wuúci tóna ofúúménénú eé buúse bób Bandómesé. Aaná injijé ñaá bá cié nyímúkúnine Elóot ekúlú ekime ayé u ñaá bá waá lókómáka Sáanη á tánáka ; yiíyi anyía uuyé ctána ñaá bá weé wuúci bilénékine.

²¹ Buúsé bób emako ñaá háména Elóotiat, buúsé ebú Elóot ñaá tánáká cñanda bób macakona ma nyíáyé nyibíbiéne. U ñc lónókó na bááyé cñnc ne beténjnyí bicénji, na *baáná bá *Kalilé. ²² Óbóla u Elóotiat ño yóofine a andanjá yé bunókó, yó bínéke c c bánye a nyenamá anyé búáyé bunókó ñeé bilénékine ne Elóot na baaco abá u ñc lónókó a cñanda. Aaná oténí ña laana cwbóla cse : « Bkc bukime ebú o ñoó léne, me báta, i ñe mí o wiinjíékine. » ²³ Aaná u ñaá súaténa cse : « Taaká ckc bukime abó c ñc me bataka, i ñe mí o wiinjíékine, ta cwaafana ε ekatékate iisi ce búáme buténí. » ²⁴ Aaná cwbóla u oónjú ñaá hátóna, yó háma a ncháaté, u ñga bátá iinyí cse : « Aaté yame batá oténí e ? » Iinyí cse : « Batá oténí aató yé Sáanη Batis. » ²⁵ U ñaá hálómóna c c hálómóna né oténí, mbá cse nááyá : « I ñeé mi léne anyía óo mi iinjie aámáyá aató yé Sáanη Batis atálánó e meténjéle c c muaná. » ²⁶ Émakéla oténí á lókómá aaná, u ñe cunje ; mbá a asana ayé ú maá súaténa eé buúse bób baaco abá u ñc lónókó a cñanda, u te óm c bá wu c hálómóna ne elime a búáyé buhúnyi. ²⁷ Aaná u

† Muhúnyi eémé mefendí áña c ctána ú Alameyén, ctána ú Besuif bá Balestíne a hóndéte cé tuηc cí buúse. †† Éce anyía Násalet i iisi ce Kalilé. ‡ Obíkíte ofunú a akóló ñaá bá hibílícinýnyí e hí ño tónjé anyía nú ma n aálnána buúse bukime na baaco abá núánó bá

náábó. Úúbú ofunú áña wú ckelaka anyía, háye beébe, nu te bámókóna nú ctáléména eé buúse bób Bandómesé. †† Éce anyía Elóot Antibas. ‡‡ Elóot Fílib ñaá bá weé limekine o Lóom ; Antibas ñc yóóókéna oónyí, yó báténa Elóotiat, oónyí u Fílib.

ñaá tóma ɔ ɔtoma ecénji a yémɔté e bicénji a bé ñaá bá bíé wuúci tétényíki ɔse : « Mi hélénine aatú yé Sáanɔ Batis. » Aaná ecénji ña cɔba eé ciíbe ce ecaná, nyekaácála Sáanɔ aatú eényí. ²⁸ U ñé yíyí héléne e meténgélé ɔ ɔmuaná, u ñé iínjíé ná ɔbɔla ; ɔbɔla ñeé hiíte, u ñé hulíní né iíní. ²⁹ Émakéla *baákónéna bá Sáanɔ abú lókóma asana eéyé, bé ñgé hiíte yááyé ekuku-lukúkúlú, nyikeényie eényí.

Yésus me túkéke ɔmɔnɔja bó baaco

(Mat 14.13-21 ; Luk 9.10-17 ; Saɔ 6.1-15)

³⁰ Aaná baaco bá endóma ña bó hálómóna né Yésus, bé ñé wuúci bíkétíkíni besana bikime na abé bá ña bó kéláka ne ebí bé ñe bú eékúnyíki baaco. ³¹ Yésus ñeé beébe laána ɔse : « Áno faáya, túá cɔba a mafákáléana, túé hélúmíte. » U ñaá kóna aaná, anyía baaco ñaá bá beéñi : Eebe súétéke, eebe faákóna a nyenamá anyé *baákónéna te ɔmɔ bá ne ekúlú yé ɔnyíaka ɔko. ³² Ne Yésus na baákónéna ñe bú súété ɔ ɔkɔkɔ a mafákáléana, hú beébe bímuócí haaca na baaco. ³³ Ta híáná, baaco beéñi ñe bú beébe lecáka bebú súétéke ; bé ñe menyí anyía ne Yésus na baákónéna bá bóña ; aaná bá ña bó hátókóna a báléka ikime na ɔtétá, bá ña caɔa ɔ kɔhama ne beébe a haála etéehé.

³⁴ Énakelá Yésus á háma ɔ ɔkɔkɔ, yó léca yaandándá yí etúte yé baaco a faákóna, mahana ñé wuúci tímbe, anyía bá ña bó bá háye etómbá a cé te á bá ne mutétényi. Aaná u ñeé túme o beébe eékúnyí besana biéñi. ³⁵ Ahá ekúlú ñaá bá yá yáanɔ o osúete, baákónéna ñe bú bíkósítí nááyá, mbá báye : « Buúsé meé súete, haála eehe ána a mafákáléana. ³⁶ Laákéna baaco eebe é súétéke ne e bisiéné na ɔ mɔmɔmɔ ma maabána, bá ɔkɔwáambaka benyéma bé ɔnyí. » ³⁷ Yésus ɔse : « Banó bémuatá, énu beébe aaféna ! » Aaná bé ñe bú wuúci batá báye : « ɔ ñɔɔ léca anyía tua sóna na makénda ma ɔkɔwɔɔndókɔ biléti bé hɔndéte ífendí cé mɔmɔnyé † anyía tuésú beébe íínjíékíne, bááb nyíaka e ? » ³⁸ Mbá ɔse : « Nua nóna ne biléti bínyie aaha e ? Áno ka léca ! »

Ekúlú eyí bé ñe bú bícóni, bó menyí, báye nááyá : « Tua sóna ne biléti bétááno na tuɔfɔ tífendí tóna. » ³⁹ Yésus ñeé beébe laána anyía bé límísíkíni baaco bekime ɔ ɔmesé e bihuti a beɔɔ, aá beasé a beasé. ⁴⁰ Aaná bé ñe bú limekine ɔ ɔmesé aá beasé bí etíne atááno cá baaco na aá beasa bí etíne éfendí cá baaco ne imbuke císhátá. ⁴¹ Yésus ñé hiíte ne biléti bétááno na tuɔfɔ tífendí, u ñé bééti eése ɔ ɔmuaná, u ñé iínjíé Bandómesé bitéñiti, u ña bákáka biléti eébi, nyíínjíékíne ná baákónéna eényí anyía bá ka ááfákéna baaco. U ñé beébe aafákéna tóna tuɔfɔ tífendí eéú beébe bekime. ⁴² Baaco bekime ña bó nyíáká, bó weécéke. ⁴³ Bá ña bándáka bikélékíti bí biléti na bé tuɔfɔ a bé ñɔ lóbókɔ ; bó nyíoyísíki a tɔnjaté túshátá ne tífendí hú mbiókɔ. ⁴⁴ ɔmbana ɔ baaco awó ú ñaá nyíáká biléti eébi ñaá bá tóséna étááno cé banómɔkɔ.

Yésus ñaá kánda e menyífé ma nuɔmɔ ɔ ɔmuaná

(Mat 14.22-33 ; Saɔ 6.16-21)

⁴⁵ Hí e elime eécí, Yésus ño yoófikíni bááyé *baákónéna ɔ ɔkɔkɔ, bé buéke e eyinyíe a asálá yé nuɔmɔ a aháná yé Beteséta ekúlú eyí wuúci bémuatá ú ñe síké oyóólísi baaco. ⁴⁶ Émakéla weé beébe óólísíki, u ña báátáka a ɔkɔkɔ ɔ ɔmuaná ɔ ɔkɔkɔbécókóléna Bandómesé. ⁴⁷ Nanyíófɔ, ɔkɔkɔ ñaá bá yá yáanɔ e ekatékate ce nuɔmɔ ; Yésus bímuócí ñaá bá wá yánáña a asálá. ⁴⁸ Ahé Yésus ñaá léca baákónéna ébú bíyébíki buéñi ɔ ɔhɔsa menyífé anyía ehúne ñaá bá yé húnéke, yí hulúkúne a aháná ayé bá ña bó bá bááb cɔɔbaka. A alale yé ɔyá, u ñé túme ɔɔba nááb, u kandaka e menyífé ma nuɔmɔ ɔ ɔmuaná, u ña sé weé beébe hóláka. ⁴⁹ Ekúlú eyí bé ñe bú wuúci léca waá kándaka e menyífé ma nuɔmɔ ɔ ɔmuaná, bé ñé ketí anyía enyole ceáña, nyíáb nyítúme ɔháya mukéké eényí, ⁵⁰ anyía bekime ñe bú wuúci lecá, manónɔ ñé beébe kátíaka. Yésus ña táñéta ɔtáñéta ɔse : « Áno békéndéna ! Yanɔ ya méña'o, nuti líkíméke. »

⁵¹ Aaná u ñé yóófíne ɔ ɔkɔkɔ ; ehúne nyilésíkíni eényí. Baákónéna ñe bú kékéké nyenamá nyíkime asana eéyé, ⁵² anyía bó te ɔmɔ bó lókóma ɔmbánye *ekéki yé asana yí biléti ebí Yésus ñeé céésíki, anyía cíbú etémá ñaá bá enatákánɔ ɔ lókóma.

Yésus me yeéñúníyísíki ɔkɔkɔkɔ i iisí ce Kenesaleɔ

⁵³ Émakéla ne Yésus na bááyé *baákónéna ábú láténa nuɔmɔ, bá ñga háma i iisí ce Kenesaleɔ, † bé ñe súñé yááb ɔkɔkɔ a asálá. ⁵⁴ Hí ahé bá ña bó hámmókóná ɔ ɔkɔkɔ, baaco ñé menyutúne Yésus. ⁵⁵ Bá ña bó saásíaka i iisí ikime, bé húlé kɔɔnaka báye : « Yésus a yáanɔ aaha'o ! » Bé ñe túmé ohéléne ɔkɔkɔkɔ nááyá, bá bétúáhákénánɔ e ebúyé. ⁵⁶ Haála hekime ehé Yésus ñaá bá u kaáhama, ta a báléka, ta ɔ mɔmɔmɔ, mbá te e bikúle bí bisiéné, baaco hélékénéne bááb ɔkɔkɔkɔ a behaála bikime abé baaco naña bááb bétándákána. Bé wuúci bécókólókéna anyía wá nyéánaka baaco eébé é bitíséke te hú hibéñú hé búáyé ɔlaka ; aaná bekime a bá ña bó bá bebú wuúci bitíséke ña bó aáñónúaka.

Ne Yésus na Bafalisiéñ ñe bú súñunyinyi

(Mat 15.1-20)

7 Aaná na *Bafalisiéñ ne *beékúnyí bikotí a bómɔté e bé ñe bú hulúkúne eé Yelúsalem ña bó bebándákána hoóhi ne Yésus. ² Bá ña bó léca anyía bááyé *baákónéna a bómɔté ñaá bá bááb nyíaka ne bihíne a aabá, éce anyía bé ti ceéce sua háye nyebékéléna nyí uubú olumitinine ñó tónínyí. ³ Yáanɔ anyía na Bafalisiéñ ne *Besuif bé etémbí bekime ña bó láténa besana ebí cíbú sókón ñe bú beébe eékúnyíki : Bá te ábú bá bá ɔnyíaka beébe téka na ɔbésua aabá ɔmbánye ɔmbánye. ⁴ Ekúlú eyí bé ke bú eélúéke oó nyioníyí, bá te ábú kéla bá ɔnyíaka beébe téka na ɔ caña

† Benamá abé ɔkɔ ána wu hɔma a mɔsésé hɔndéte éfendí me buólí.

†† Iisí ce ambánye yé ɔmesé a Kabelnawum bulókɔ, a aháná yé nyefiana nyé ɔɔcɔ.

bésua a nyiábó nyebékéléna. Bá ña bó láténa esúñe a còmóté ceéñí ecé bé ñeé beébe eékúnyíki : Jsua ne tundené, na betáyá, na tunaána tú bilénú, [na maaná].
⁵ Na Bafalisién ne beékúnyi bikotí ña bó bata Yésus báye : « Anyiaté bówo baákónéna te ña bó láténa besana bí bokóo e ? Bá ña bó nyiá ne bihíñe a aabá. »
⁶ Mbá cse : « Nua nóña na tóbémbe tífendí ; ctáña ú *Esayí ñaá bá o ohónyí ekúlú ayé u ñaá bá weé hémúkúnyi besana a yáánó aháná anyía Bandómesé cse : “Baaco eebe ñe bú mi nyémi hú na bebábe ; cííbú etémá áña haaca na yanó, ⁷ nyiábó nyinyemi áña etém-bí anyía bé ñe bú eékúnyi esúñe cá baaco háye anyía cááña cááme.” ⁸ Nú ma nó béyúata *bikotí bé Bandómesé c láténa tíñ tónñ bikotí bé baaco. » ⁹ Yésus ñe túné a kóna cse : « Nu ñe nú ményi bómánye bómánye cbéyúata bikotí bé Bandómesé, nuó bíññie c láténa bíáné besana bí bokóo ! ¹⁰ Aaná *Moyís ñaá kóna cse : “Kékéke na cwté na cwnya” ††, yó kóna tóna cse : “Bá ñaá nyemána bá cwnón ckc okime awó u ñe lómó síkíne ta anyía iinyí.” ¹¹ Mbá banó, nu ñe nú eékúnyi baaco cse : “Ckc á laána te síkíne te iinyí anyía : Bkc abó yáme bá wó c kucñó cóléta ne buúbu á yáaña kíléke, búáña bó Bandómesé,” ¹² aaná nu ñe nú lumitine anyía u te háná cóléta te síkíne te iinyí. ¹³ Éxhé nu ñe nú cónyisi Besana bé Bandómesé a bíánó besana bí bokóo ebí nu ñe nú húlínyinyi banó na banó. Híáná nc ña háná anó kela bémóté besana bí etémbí biéñj. »

Besana a bé ña cañena olíhe ú ckc

¹⁴ Yésus ña háná c lónóko baaco beéñí, mbá cse : « Éná’o, banó bekime, énu menyí anyía : ¹⁵ Bkc a bú ña cáñena olíhe ú ckc ti ñe húle a bkc abó u ña nyiá, mbá buhúnyi a bó ña háma eeyé e nyuuté, bú húlúkúne e uúye ctémá noómi, buúbu eébú bú ña cáñena úúy olíhe. [¹⁶ Ckc a wáña ne eetú cá cólókmáka besana, wá lókmáka ! »] ¹⁷ Émakéla Yésus é síké baaco, yó wóofine eé cíibe, bááyé *baákónéna ñe bú wuúci bícónyí a asana yí nyihembule nyé enjaba eéci. ¹⁸ Mbá cse : « Ta banó tóna nua nóña beála e ? Énu menyí anyía bkc a bú ña cañena olíhe ú ckc ti ñe húle a bkc abó u ña nyiá, ¹⁹ anyía bkc abó u ñaá nyiá ti ño yóofine c ctémá ú ckc, mbá aáyá a tóna, bú háma ekúlú eyí wé súéte a afaló. » C ctáña oócí, Yésus ñe yoókísi baaco anyía ckc áña wu cnyíaka benyéma bé cnyíá bikime. ²⁰ U kwnaka cse : « Ctáña ú ckc ewú ú ñe húle e úúy ctémá, wuúci oócí ú ña cáñena úúy olíhe. ²¹ Yáaña anyía c ctémá ú ckc noómi beebé bí ibíkéti ñe húle. Bííbi bí ñe wuúci tóna na ε enjónón, ne eé buébi, na a muónón, ²² na c ckaná tusom, na a hikó c ctémá, na a nyenána, ne e munéñéne, na a aabé yí olíhe, na a yaáká yí eése, ne e muótóno, ne o obíbéeti, na a buála. ²³ C ctémá ú ckc noómi beebé bé besana eebí ñe húle, bé cáñéna úúy olíhe. »

Okenyí u oónjú maá háya mwnolé né Yésus

(Mat 15.21-28)

²⁴ E elime eéci, Yésus ña hátóna aáhá, yó súéte e ekéki yí iisi acé báléka ci Tíil ñaá bá. U ño yóofine aá cémóté cíibe, u ti léne anyía baaco é menyí anyía wá yáaña h́á, mbá wuúci ta cba ne ohónyí wú cbénamba. ²⁵ Aaná oónjú a wómóté ña lókmá bá cámbáka nyíinyi nyí Yésus. Uuyé cónó o woónjú ñaá bá na *aabé yí elilé. Oónjú oócí ña faáya c cfaaya né Yésus, u ñe wuúci túmíne enjendu. ²⁶ U te ómó bá itónyí ci *Besuif ; bé ñeé wuúci bíéne aáhá e Fenisí i iisi ci Silí, u táñaka *nckelék. U ñaá bécóklókéna Yésus anyía wé hémúnyi aabé yí elilé né úúy cónó o woónjú oócí. ²⁷ Mbá Yésus cse nááyá : « Cañá nyéana banásé bá nyiáka, bé eéceke. Yáaña anyía, bú te á kéla bómánye anyía bé hiíte benyéma bé cnyíá bé banásé, bé bíibi iinjíékíne ná tóbóób. » ²⁸ Mbá oónjú cse : « Ée, Taatá, yáaña aaná taaká, mbá ε embana ci tébili tóbóób ñaá nyiá imbuumbú acé banásé ñe bú kuusi. » ²⁹ Yésus cse nááyá : « A asana ayé c mwc békáma bómánye, hálómóna o ooki ; aabé yí elilé má háma ne úúwu cónó o woónjú. » ³⁰ Émakéla oónjú aá hálómóna e uúy ooki, nyekuana eényí uuyé cónó cfiánénánó aá buaná, éce aabé yí elilé maá háma aáyá a ceéto.

Yésus me eéñyísi cndókcndóko

³¹ Yésus ñaá hátóna i iisi acé báléka ci Tíil ñaá bá, u ña hóléna e Síton. U ña hálómóna a aháná yé nuomó nó *Kalilé. U ña hólakéna i iisi ce Tekabólo. ³² Bé ñe héléne cndókcndóko nááyá, u ñaá bá ne muuyé c ctáña. Aaná bá ña bécóklókéna Yésus anyía wé wuúci tálena aabá aá ceéto. ³³ Yésus ñe wuúci cbana a mafakáléana wuúci bímuócí, haaca na nyekca nyé baaco. U ña háya túáyé tuncónó e eetú cá ckc oócí, u ñe túé maata a twnónó, u ñe wuúci bítise ncbebme. ³⁴ E elime eéci, u ñe beéti eése c cmuaná, u ñe hiliméte, mbá cse : « Éfáata ! », éce anyía « Bíhúune ! » ³⁵ Hú aá yaaté ekúlú, eetú cá ckc oócí nyibíhúune eényí, núáyé ncbebme ñe bíhembúle, u ñe túme ctáña bómánye. ³⁶ Yésus ña bécóklókéna baaco anyía bá té béléáñnéna ta ckc asana eeyé. Mbá u ñaá bá weé beébe bécóklókéna aaná, beébe bábó cbaka ne buúse c cbéléáñnéna baaco. ³⁷ Aaná baaco ñe bú kékéke buéñí, bá kwnaka báye : « Besana bikime abé u ña kéla áña bembánye : U ñe lúkúmísi ta cndókcndóko, u ténjísíki te múkúmúku ! »

Yésus me túkeke tóséna cé baaco ínyise

(Mat 15.32-39)

8 Buúsé eebú, yaandándá yé nyekca nyé baaco ña háná é bitúlíne. Baaco eebé te ómó bá na bkc bó cnyíá. Aaná Yésus ñc lónóko bááyé *baákónéna, mbá cse náábó : ² « Mahana ña mé kela a baaco eebe, anyía mwc sé á yáaña matátó amá tua sóna cwnk ne beébe. Bá te abó bá tóna na bkc bó cnyíá. ³ Yémi beébe oólísíki aaha na ecaná eeci, keyé bá ña bó kúákona o ohónyí

† 7.6b-7 Esa 29.13 †† Nyh 20.12 ; Tet 5.16 ‡ 7.10 Nyh 21.17

anyía baaco a bómwté eé beébe ne bú húlúkúné haaca. »⁴ Bááyé baákónéna báye : « Háányé tua sóna tu wónhóna biléti bí otúkékíne baaco eebe bekime, bó nyiáka, bó weécéke aaha a atúaló etémbí e ? »⁵ Yésus ne beébe batá cse : « Biléti bínyie nua nóna ne bíibi e ? » Mbá báye : « Bítíndétú nómo. »

⁶ Aáná u neé límísíkínyi baaco c wmesé, u neé híite biléti eébi bítíndétú nómo, u neé íinjíe Bandómesé biténjiti, yó bíibi bákáka, u neé íinjíékíne baákónéna anyía bá aafákéna baaco ; nyiábó nyi beébe aafakéna eényí. ⁷ Bá na bó bá na nyekátá nyé tuafófó tóna ; Yésus na sáyábéna tuafó eétú, u na laana tóna baákónéna anyía bá aafakéna baaco. ⁸ Baaco eébe ne bó nyiáká, bé ne eécéke. Baákónéna na bándáká bikélékéti a bé ne lóbók ; bó nyiáyísíki tónjaté tútíndétú nómo hú mbióké. ⁹ Baaco a bá na bá aáhá na bó bá hoóhi tóséna ínyise. E elime eécí, Yésus neé beébe oólísíki. ¹⁰ U neé óófine o owoofine c wkwkó noómi wkwkó na bááyé baákónéna ; u neé súete i iisí ce Tálámanuta. †

Bafalisién na bó báta Yésus ekéki yí hibílícínínyi

(Mat 16.1-4)

¹¹ Aáná *Bafalisién na ka bó háma, bé ne túmé osunynínyi ne Yésus ; bé ne wuúci batá anyía wá kela *ekéki yí hibílícínínyi e yí ne tónjínínyi anyía mááyé makénda neé húle ná Bandómesé. Bá na bó báta aáná o o wuúci wkwkó. ¹² U neé híliméténe na makénda, mbá cse : « Anyiaté baaco bá heya eehi na bó báta ekéki yí hibílícínínyi e ? Aá taaká, e na mé banó láana anyía baaco bá heya eehi te ká bó léca ekéki yí hibílícínínyi, ta wmté. » ¹³ Aáná u neé beébe síké aáhá, u na háná oofine c wkwkó, u neé súete e eyinyíe asálá.

Munéne mo na Bafalisién ne mu Elóot

(Mat 16.5-12)

¹⁴ Baákónéna na bó béhóya ohiite biléti, hú wmté bá na bó bá ne yíyi c wkwkó noómi. ¹⁵ Yésus neé beébe óónyísínínyi, cse : « Énu bikékényíki wmbánye ne enutisi onjone yé na *Bafalisién ne yí *Elóot. » ¹⁶ Baákónéna ne bú túmé wkwkóna beébe ne beébe báye : « U na tána aáná anyía tu te asó bá ne biléti. » ¹⁷ Émakéla Yésus é menyí aáná, mbá cse : « Anyiaté nu na nó wkwkó anyía u na tána aáná anyía tu te asó bá ne biléti e ? Éce anyía nu te na nó lókóma wmbánye, nu ti menyí ; cíínú etémá ána iwéékúnénú. ¹⁸ Nua nóna ne eése mbá nu te lécana, banó ne eetú mbá nu te lókóma. †† Nú ma nó béhóyáka ayé ? ¹⁹ Biléti bétáánó abé e na mé bákáka eé buúse bó baaco tóséna étáánó, tónjaté túnyie nu na nó bándáká tunyíoyókónú ne bikélékéti a bé ne lóbók e ? » Mbá báye : « Túhátá ne tífendí. » ²⁰ Mbá cse : « Ekúlú ayé e na mé bákáka biléti bítíndétú nómo eé buúse bó baaco tóséna ínyise, tónjaté túnyie nu na nó bándáká tunyíoyókónú ne bikélékéti a bé ne lóbók e ? » Mbá báye : « Tútíndétú nómo. » ²¹ Mbá cse : « Nu te na nó lókóma aná e ? »

Yésus me eéjúníysi ondíméndíme a Beteséta

²² Ne Yésus na bááyé *baákónéna na bó cóbá a Beteséta. Baaco ne bú héléné ondíméndíme a wwmwté nááyá ; bé ne wuúci bécókólókéna anyía wé bítise te bu bítise waáta wkwkó. ²³ Aáná u neé tímíe ondíméndíme oócí c wkwkó, u neé wuúci súeténe haaca na bunwkwkó, u neé wuúci túéne maatá e eése, u neé wuúci sólóna eése na aabá, mbá cse nááyá : « C wána wu wkwkó na nyenamá e ? » ²⁴ Ondíméndíme na cíáta eése, mbá cse : « E na mé léca baaco bínenebínene háye maaté maána ; ta híáná bá kándáká. » ²⁵ U na háná é wuúci sólóna eése na aabá, ekúlú eyí ondíméndíme na léca eéye eé buúse, u na léca anyía u ma yáánónua ; u léca benyéma bikime wmbánye wmbánye. ²⁶ Aáná Yésus neé wuúci oólísí, u wuúci laana cse : « Ate hálómóna aám-báya a bunwkwkó eébú. »

Bíel cse Yésus ána Mesíi

(Mat 16.13-23 ; Luk 9.18-22)

²⁷ Yésus neé súeté wkwkó na bááyé *baákónéna c wkwkó a má na bá hoóhi na Sesalé ci Fílib. † O ohóní, yó beébe báta cse : « Baaco ne bú bíkíti báye na ména aányé e ? » ²⁸ Báye : « Baaco a bómwté na bó kóna anyía c wkwkó Sána Batis, a bómwté báye c wkwkó Éli, a bómwté tóna báye c wkwkó *muhémúnínyi besana mo Bandómesé mu etémbí. » ²⁹ Mbá Yésus meé beébe batá cse : « Mbá banó, kose na ména aányé e ? » Bíel cse : « C wkwkó *Mesíi. » ³⁰ Aáná u neé beébe bécókónéna cse bé ti bíkítínínyi wkwkó asana eéye.

³¹ E elime eécí, Yésus neé túme o beébe eékúnínyi, cse : « Yé na nyemána anyía wónó u wkwkó á lókómáka wkwkó buéní ; na *baáná bé *Besuif, ne beténjínínyi *beluli nyíinjie, ne *beékúnínyi bikotí bó wuúci kíne, báye u te wkwkó nyemána wu olíhéke, bó wuúci wónó, mbá a matátó, yó háányua e biwéwé. » ³² U na bá weé beébe laakéna besana eébi a miányé. Bíel neé wuúci súeténe a maabána, u neé wuúci kákálákéna c wkwkó oócí. ³³ Aáná Yésus na békónóná, yó léca bááyé baákónéna ; u na kákálákéna Bíel, cse : « Hatóna eémi eé buúse, Sátan ! Cíiwu íbíkíti te a bá cé Bandómesé, mbá cé baaco. »

³⁴ U na lónjókó ne etúte yé baaco na bááyé baákónéna, mbá cse náábó : « Mbókó wkwkó na yáamba c me látáka, wé bíkíne wuúci bémuatá, wá háya owé a ambalá, wá me látáka. ³⁵ Yáána anyía, mbókó wkwkó neé léne otétényi úyúyé olíhe, u kée wuúci nyimisi ; mbá wkwkó okime ewú u kée nyimisi úyúyé olíhe na aáme a asana na a asana yé Ambánye yé Ésóma kée líhéke taaká ci olíhe. ³⁶ Wmbánye bó yaáté wkwkó na léca ekúlú ayé wá yáambáka yó wónó bujana bó wmesé bukime, mbókó u neé nyimisi úyúyé olíhe e ? ³⁷ Na aaté aná wána wu wkwkó náka úyúyé olíhe e ? ³⁸ Yáána anyía, wkwkó okime a wána na aató clama na c wkwkó anyía wána uumi, ne o olumitíníne tóna bíáme besana eé buúse bó baaco bá heya eehi a bá na bó kela wkwkó, bá kándáká tuskwkó, wónó u wkwkó tóna káá bá na aató clama ne wuúci ekúlú ayé u káá fáaya

† A aháná yé nyefiana nyé wkwkó yé nuwmó nó Kalilé. †† 8.18 Sel 5.21

‡ Báléka hoóhi na beets bí nuúci nó Suluténj. Nyíínínyí nyé báléka eécí neé húle né uuyé oténj u buúse, Elóot Fílib.

eé nuúmi nó ciayé Síkíne ɔɔɔɔ na bíáyé *bililé bé masóma e bifúúménénú. »

9 Yésus ɔa háná e beébe laana ɔse : « E ɔa mé banó láana aá taaká anyía a baaco a bá bɔɔa aaha, bómɔté ti ké bú wéékúne beébe téka ɔ ɔleca anyána Bandómesé ɔé ténjinyi na makénda mekime. »

Yésus ma héɔena nyelcana

(Mat 17.1-13 ; Luk 9.28-36)

² E elime ce mɔ́sésé metíndétú, Yésus ɔa ɔóbána ne Bíel na Sáak na Sáan, hú wáábó, a yaandándá yé nɔkɔndɔ ɔ ɔmuaná haaca na baaco. Yésus ɔa heɔéna nyelcana eébu eé buúse. ³ Bíáyé belanɔa ɔe túmé ɔɔma buéɔí, bé mányemaka ; bé ɔaá bá bifúlúndúndúe a nyenamá anyé ta ɔɔɔ ɔ ɔmesé te á bá wu ɔkela anyía bíe fúúmékéne aána. ⁴ Hí e ekúlú eéyé, *baákónéna bátátó eébe ɔa bɔ léca ne Éli ne *Moyís ábó aásánáka ne wuúci. ⁵ Mbá Bíel ɔse né Yésus : « Láábi, yáanɔa ambánye yé asana anyía túésú limíne aaha ; tuó ɔɔba ɔ ɔfaléfaka bikule bé ɔɔlaka bétátó : Yóówɔ ɔmɔté, yí Moyís ɔmɔté, yí Éli ɔmɔté. » ⁶ U ɔaá bá u ti e ményi ɔkɔ bɔ ɔ ɔkɔɔna, anyía asana eéyé ɔeé beébe líkímísiki, ne wuúci bémuátá na baláayé. ⁷ ɔɔɔndó ɔe beébe bíhúéne, okelú ɔa lókómána ɔ ɔɔɔndó noómi ɔse : « Ooci ɔa uumi ɔɔnɔ u ɔtémá. Énu wuúci lókómákéna. » ⁸ Hí a yaaté ekúlú, baákónéna ɔa bɔ békúáláka, mbá beébe ta ɔ háná leca ɔɔɔ, é te ɔaá bá hú Yésus bímuóci ne beébe.

⁹ Ekúlú ayé bá ɔa bɔ bá bábó lókɔɔ nɔkɔndɔ, Yésus ɔe beébe béóóskénéna, ɔse : « Nɔte békáná obíkétinyi ɔɔɔ asana ayé nú ma nó léca ɔ ɔkɔɔháma ekúlú ayé ɔɔnɔ u ɔɔɔ káá háanyua e biwéewé. » ¹⁰ Bé ɔe bú tétényiki asana eéyé, bá békátáka beébe ne beébe báye : « Aaté yáanɔa anyía “nyehaanyua nyí biwéewé” e ? »

¹¹ Baákónéna ɔe bú wuúci batá báye : « Anyiaté *beékúnyi bikotí nanɔa bábó kóónaka anyía Éli u káá cáɔa ɔfaaya ne Mesíi e ? » ¹² Mbá ɔse : « Yáanɔa anyía Éli káá cáɔa ɔfaaya o okocíkiliékene besana bikime. Mbá, anyiaté ɔɔɔɔɔ ɔa kɔɔna tɔna anyía ɔɔnɔ u ɔɔɔ káá muáka indekese buéɔí, baaco bó wuúci bábákéna e ?

¹³ Mbá yanɔ, e ɔa mé banó láana anyía'o : Éli na maa fáaya, baaco ɔe bú wuúci békélákéna háye bé ɔe bú lénéké. † Híáná ɔɔɔɔɔ ɔa kóóna a yááyé asana. »

Yésus me yééɔnyísi ɔɔɔɔɔ

(Mat 17.14-21 ; Luk 9.37-43)

¹⁴ Ahá bá ɔa bɔ hámá hoóhi na ɔɔóóóó *baákónéna, bé ɔe beébe leca e ekatékate ce nyekɔca nyé baaco ; *beékúnyi bikotí e súɔgunyinyi ne beébe. ¹⁵ Hú ahé baaco ɔa bɔ léca Yésus, bá ɔa balátákána, bé ɔe ténýi keé wuúci ténjiki. ¹⁶ U ɔa batá bááyé baákónéna ɔse : « Asana a yaaté nú ɔe nú súɔgunyinyi na baaco eebe e ? » ¹⁷ ɔɔɔ a wɔmɔté u ekatékate ce nyekɔca ɔe wuúci békáma, ɔse : « Taatá, i ɔe mi héléne uumi ɔɔnɔ nóówɔ, anyía *aabé yí elilé ɔeé wuúci yébi. Yí ti née wuúci áatába anyía wá tánjáka. ¹⁸ Haála hekime ehé elilé eéyé e wuúci hatena, yí ɔeé wuúci kuusi ɔ ɔmesé, u

† Yésus ɔaá bétáá aaha asana yé Sáan Batis.

hémúkúnyi enɔɔe e nyuúté, u bíkótóko eénye, mbá cíáyé ceéto lónɔa. E ɔa mé bécóóóóó ká bóówɔ baákónéna anyía bé yíyi hémúnyi, mbá yí ɔe beébe yáka. »

¹⁹ Mbá Yésus ɔse náábó : « Éé, banó be-ti-lumítínine eebe ! ɔ ɔkɔɔháma nyíényi e ká me bá ɔɔɔɔ na banó e ? ɔ ɔkɔɔháma nyíényi e ká me banó eéhíkinyinyi e ? Énu mi hélénine ɔɔɔɔɔ oóci aaha ! » ²⁰ Aána bá ɔa ɔóbána ɔɔɔɔɔ nááyá. Hú ahé elilé ɔa léca Yésus, yí ɔe fúkíte ɔɔɔɔɔ na makénda, u ɔa kuá ɔ ɔmesé, u bíbúɔúléke, enɔɔe wuúci hámóóóka e nyuúté. ²¹ Yésus ɔa batá síkíne ce ɔɔɔɔɔ ɔse : « O otúme nyíényi wá báka aána e ? » Mbá síkíne ɔse : « O otúme a búáyé bunóóó. ²² Elilé eéyé nanɔa yé wuúci haténa, yó wuúci aahena te o oocó, te e menyífé anyía yé wuúci ɔɔnɔ. Éhé mbóɔ ɔ ɔɔa wu ocényi, ɔkóóle, basó bécáma mahana ! » ²³ Mbá Yésus ɔse : « Ase mbóɔ ɔa ména wu ocényi e ? O ti ɔóo menyí anyía ɔkɔ bukime te ɔa yákána ná ɔɔɔ ewú u ɔe lumitínine e ? » ²⁴ Hú e ekúlú eéyé, síkíne ce ɔɔnɔ ɔa tánjéta okelú ɔ ɔmuaná ɔse : « I ɔe mí lumitínine ; ɔ me ɔóóleta anyía e te áme bá ne olumitínine weéɔí. »

²⁵ Yésus ɔa léca etúte yé baaco á fáakóna na ɔtétá náábó, aána u ɔaá sáséténa elilé ɔse : « Kuɔɔ, elilé a yé te ɔaá yáatába anyía ɔɔɔɔɔ ooci á tánjáka, ta anyía wá lókómákána ! E ɔa mé ɔ laana esé háma ná ɔɔɔɔɔ ooci ; eti túné ka hálmóna nááyá ! » ²⁶ Aabé yí elilé ɔe nyietinyi ɔɔɔɔɔ oóci na makénda, yí ɔe wuúci kuusi ɔ ɔmesé, nyeháma eényi, yé aánjáláka ; ɔɔɔɔɔ ɔa sakónúá a nyenamá anyé baaco beéɔí ɔaá bá bábó kóónaka báye : « Ú meé wé ! » ²⁷ Mbá Yésus ɔe tímbié ɔɔbɔ ú ɔɔɔɔɔ, u ɔe wuúci hetúnyi, ɔɔɔɔɔ ɔa táléména. ²⁸ Ahá Yésus ɔe yóóóóne eé cíibe na bááyé baákónéna, beébe hú wáábó, bé ɔe wuúci báta, báye : « Anyiaté aabé yí elilé eéyé á basó yáka ohémúnyi e ? » ²⁹ Yó beébe békáma ɔse : « Bé ɔe hémúnyi nyenamá nyé aabé yí elilé eényi hú na ɔbécóóóó ká bímuóci. »

Yésus ɔa háná e bíkétinyi baaco uúye owé

(Mat 17.22-23 ; Luk 9.43-45)

³⁰ Bá ɔa bɔ hátna aáhá, bá ɔa ɔláká a *Kalilé. Yésus ɔa bá u ti e léne anyía baaco e menyí haála ahá wánɔ, ³¹ anyía u ɔaá bá we yéékúnyiki bááyé *baákónéna ɔse : « Baaco ké bú mi fiimbie, yanɔ ɔɔnɔ u ɔɔɔ, bɔ me ɔɔnɔ, mbá e elime ce mɔ́sésé matátó, e ká mé haanyua e biwéewé. » ³² Mbá, baákónéna ɔa bá bá té abó lókóma nyihembule nyé ɔtánɔa oóci ; bé líkíméke ɔbata Yésus embataka a asana eéyé.

Aányé wánɔ waánɔ e

(Mat 18.1-5 ; Luk 9.46-48)

³³ Bá ɔa bɔ háma a Kabelnawum. Ahé Yésus ɔaá bá wa yáanɔa eé cíibe noómi, u ɔa batá bááyé *baákónéna, ɔse : « Asana a yaaté nuánó bá nu húle enú súɔgunyinyi o ohónýi e ? » ³⁴ Mbá bé ɔe bú lésíkinyi hú yeébu, anyía o ohónýi bé ɔe bú súɔgunyinyi anyía bébú menyí aányé eé beébe wánɔ waánɔ. ³⁵ Aána Yésus ɔe limíne ɔ ɔmesé, u ɔe beébe bísuétine beébe bekime bóóóhátá ne békéndí, mbá ɔse náábó : « Mbóɔ ɔɔɔ ɔa

yáamba ɔbáména e nyilimíné nyí buúse, wá bá e elime ce ɔɔsɔ́kó bekime ; wá bá tóna munyɔɔkɔ mɔ ɔɔsɔ́kó bekime. »³⁶ U ñé télímínyi ɔ́nɔ́mɔ́ aabɔ ε ekatékate, yó wuúci bétúáhéna a aabá, mbá ɔse náábɔ :³⁷ « ɔɔɔ okime awó á káha ɔmɔ́bánye ɔ́nɔ́mɔ́ ɔmɔ́té háye ooci eémí eé nyíinyi, éce yanɔ́ bémuátá ú maá me káha ɔmɔ́bánye. Híáná ɔɔɔ okime awó á me káha ɔmɔ́bánye te ñá káha ɔmɔ́bánye hú yanɔ́ bímuócí, mbá u ñáá káha ɔmɔ́bánye tóna Ooci awó u ñáá me tómá. »

ɔɔɔ awó u te ñáa basó núúsi áña na basó (Luk 9.49-50)

³⁸ Sáañ ñáá láana Yésus ɔse : « Taatá, tú ña ɔɔ lécá ɔɔɔ a wɔmɔ́té é hémúkúnyi *bεεbé bí bililé oówo eé nyíinyi ; tú ñe su wuúci sañɔɔena ɔkela aaná, anyía u te á bá ɔɔɔ u úúsú ɔkɔkɔ. »³⁹ Mbá Yésus ɔse : « Nuti wuúci sáñɔ́néna ɔkela aaná, anyía ɔɔɔ te á bá wu ɔkelaka *ekéki yé asana eémí eé nyíinyi, yó háná túme ɔ me kóndéna. ⁴⁰ Yááña anyía ɔɔɔ awó u te ñáa basó núúsi áña na basó. ⁴¹ Éná'ó, ɔɔɔ okime awó u káá banó múúsi menyífé eémí e nyíinyi anyía nua nóña baacɔ bá ɔkɔkɔ ú *Mesíi, ε ña mé banó láana aá taaká anyía u te káá yááña bíáyé benamá. »

Besana e bí ñe kúfitinyi ɔɔɔ (Mat 18.6-11 ; Luk 17.1-2)

⁴² « Asana ɔmɔ́té, ɔɔɔ é kúfítinyi ɔ́nɔ́mɔ́ ɔmɔ́té a banásé eebe e bé ñe bú lumitinine, yááña ambánye nááyá anyía bé wuúci ɔ́tɔ́kókéna ɔ́nɔ́lɔ́ a amena, bé wuúci aahéna aá nuɔmɔ́ noómi. ⁴³ Mbóɔ a asana ne úúwu ɔɔɔ ɔ ñaña oó kúfétékéne o olumitinine, wuúci sóm̄ba ! Yááña ambánye nówɔ anyía óo woofíne aá taaká ci olíhe ɔɔɔ ɔmɔ́té na anyía ɔ́ɔ bá aabá éfendí ekime, mbá bá ɔ waahena a ɔɔɔfia nú oocó ewú ú ti ñée nyíme. ⁴⁴ [Haála ehé tufike ti ñée wé, oocó ti nyíme ta buúsé.] ⁴⁵ Mbóɔ a asana ne úúwu ɔkɔlɔ ɔ ñaña oó kúfétékéne o olumitinine, wuúci sóm̄ba ! Yááña ambánye nówɔ anyía óo woofíne aá taaká ci olíhe ɔkɔlɔ ɔmɔ́té na anyía ɔ́ɔ bá akɔlɔ ekime éfendí, mbá bá ɔ waahena a ɔɔɔfia nú oocó ewú ú ti ñée nyíme. ⁴⁶ [Haála ehé tufike ti ñée wé, oocó ti nyíme ta buúsé.] ⁴⁷ Híáná tóna, mbóɔ a asana na nyíwɔ nyíise ɔ ñaña oó kúfétékéne o olumitinine, nyíinyi tasá. Yááña ambánye nówɔ anyía óo woofíne e *Butéñj bɔ́ Bandómesé nyíise nyémɔ́té ɔ ɔkɔla anyía ɔ́ɔ bá na ɔ́wɔ eése ekime, mbá bá ɔ waahena a ɔɔɔfia nú oocó, ⁴⁸ haála ehé tufike ti ñée wé, oocó tí nyíme ta buúsé. ⁴⁹ Oocó káá tábónáka ɔɔɔ okime háye makélé ñaa tábóna benyéma bé ɔnyíá. ⁵⁰ Makélé áña ambánye yé ɔkɔkɔ, mbá mbóɔ makélé ñá sɔ́la, me ti soómo, anyána bááña bá ɔkela o o túné meéme soomisiki e ? Ánc bámó́kóna na makélé aá banó bémuátá, nu líhéke e mbuumu aá banó na banó, ɔ́ lókómákána. »

A asana yí oweélúnyi nyetónó (Mat 19.1-12)

10 Yésus ña hátóna aáhá, yó súéte i iisí ci Yuté. U ñe túné á hátóna e Yuté, u ñe súéte ɔ mɔɔɔɔ a má ñáá bá e ecinyíe caányé ci nuúci nú Sulutéñ ; akɔca cá baacɔ ñe túné á bébándákána a maabána me Yésus. Aaná u ñe límíne, yó túme o beébe éékúnyi háye u ñáá bá wé beébe éékúnyíki bikúlú bikime. ² Aaná *Bafalisiéñ ñe bú bíkósítí nááyá anyía búbú wuúci ɔkɔkɔna. Bé wuúci batá mbóɔ *bikotí bé bunɔɔ ñe yíinjie ɔ́nɔ́me makénda me okine oónyí. ³ Yésus ñe beébe békáma ɔse : « Anyána *Moyís ñáá tánáka a asana eéyé e ? » ⁴ Mbá báye : « Moyís ñe lúmitíne anyía ɔ́nɔ́me áña wu okine oónyí ; yó wuúci iinjie nufule nó ɔwaálóna nyetónó. » ⁵ Mbá ɔse náábɔ : « Ée, Moyís ñáá tánáka aaná a asana na bíánó benatákánó bé etémá. ⁶ Mbá yááña ɔ́nɔ́kónó a ɔ́nɔ́kɔ́ cé Bandómesé anyía : “E nyítúme nyé benyéma bikime, Bandómesé ñee ketí ɔɔɔ, éce anyía na ɔ́nɔ́mɔ́ ne oónjú.” ⁷ Yaáté asana, ɔ́nɔ́mɔ́ káá hátóna a maabána me ne iinyí ne síkíne, [yó ɔ́ látana ne oónyí]. ⁸ Bífendí eébi bés ɔ́ hálómóna ɔɔɔ ɔmɔ́té ! Aaná bá te abó bá tóna baacɔ bífendí, mbá bá bóáña hú ɔɔɔ ɔmɔ́té. ⁹ Éhé ɔɔɔ te ɔ́mɔ́ nyemána aná wu oweélúnyi nyetónó nyé baacɔ abá Bandómesé á láta. » ¹⁰ Ekúlú ayé bá ña bɔ́ bá bá búáña eé cíibe noómi, *baákónéna ña háná ébú bícónyíki Yésus a asana eéyí. ¹¹ ɔse náábɔ : « ɔ́nɔ́me okime ewú é kine oónyí, mbá u báténa oónjú u etémbí, ɔɔɔ oócí ma kándaka hesɔmɔ. ¹² Híáná tóna, oónjú okime ewú é kine ɔ́nɔ́me, yó ɔ́ tónéna ɔɔɔ u etémbí, ú ma kándaka hesɔmɔ. »

Yésus ña sáyábéna banásé (Mat 19.13-15 ; Luk 18.15-17)

¹³ Baacɔ ña bɔ́ ɔ́bákána banásé né Yésus anyía wé beébe bitíséke. Mbá *baákónéna ñe bú beébe kákálákéna ɔkela aaná. ¹⁴ Émakéla Yésus á leca aaná, yó lókóma ɔ́nɔ́bé, mbá ɔse ná baákónéna : « Nuti beébe lekéke. Ánc nyéánaka banásé á faákóna nááme, anyía Bandómesé ñe ténjinyi baacɔ a bá bóña a ciabó ihúenyínyí. ¹⁵ Aá taaká taaká ε ña mé banó láana anyía ɔɔɔ okime ewú u ti ñée lúmitinine *Butéñj bɔ́ Bandómesé háye ɔ́nɔ́mɔ́ áña wu olumitinine te á bá wu ohiite Bandómesé háye uyé Otéñj a Waáñá. » ¹⁶ E elime ce ɔ́táña oócí, Yésus ñáá bétúáhákéna banásé a aabá, u ñe beébe bíembíkinyi, nyi beébe táláka aabá a beetó eényí o o beébe sayabakena.

Énóme ce ɔɔɔ (Mat 19.16-30 ; Luk 18.18-30)

¹⁷ Ekúlú eyí Yésus ñáá bá wa yáaña o ohónyí, wéé súétéke, ɔɔɔ a wɔmɔ́té ñáá ɔba na ɔ́tétá haála ahá u ñáá bá, u ñe wuúci túmíne enjendu, mbá ɔse : « Ambánye yí muékúnyi, anyána yámé nyemána wu ɔkela anyía yáme bóñe ɔ́nɔ́mɔ́ yí olíhe yí ekúlú ekime e ? »

† 9.48 Esa 66.24

†† Tet 24.1, 3‡ 10.7-8 Sen 2.24

¹⁸ Mbá Yésus cse : « Anyiaté c ηcη με lήηcη anyía am-bánye yé ccc e ? Ta ccc τε á bá ambánye yé ccc, ε τε ηáa bá hú Bandómesé bímuócí. ¹⁹ O ηoó menyí *bikotí bé Bandómesé a béáηa anyía : Ate cccηcη ccc ; ate kandáka tusccηcη ; eti éébe ; ate sýmbeña ccc asana ; eti hiitine ccc ccc e menjíηé ; mbá e kékéke na ccté na cccηcη. » ²⁰ Mbá ccc cse : « Ya méηa cлатákénánó bikotí eébi o otúme aáme a bunósé. » ²¹ Yésus ηé wuúci bisíémúkúnyi, u ηé wuúci bílénékíne, mbá cse nááyá : « Ccc a bómcté áηa h́á a b́ ηc ηc ýc beámbéna cκela t́na : Ccbá, ké ke túéke buwcc bccnóme bukime, mbá aafakena mccηcηcη a basókásóka ; aáná c kcc bá na bccnóme a Buncηcη b́ Bandómesé. Mbá á faaya, e búle με láténa. » ²² Mbá, émakéla ccc oócí á lókmá aáná, u ηá h́la ne melíηé c ctémá hú mbióke, anyía u ηaá bá na bccnóme buéηí. ²³ Yésus ηaá lécáka baacc bekime a bá ηa b́ bá aáyá a maabána, mbá cse ná bááyé *baákónéna : « Hmm ! Yááηa anatakánó yé asana anyía enóme cé baacc ébú oófókíne e *Butéηí b́ Bandómesé. » ²⁴ Baákónéna ηe bú kéké ctáηa oócí. Mbá Yésus t́na cse : « Baáná ! Isí'o, yááηa anatakánó yé asana o owoofine e Butéηí b́ Bandómesé. ²⁵ Yááηa fianηcη anyía samó á h́léna o onue ú endccηcc na anyía enóme ce ccc ó yóófine e Butéηí b́ Bandómesé. » ²⁶ Baákónéna ηa háná ebú kékéke buéηí, bá b́bátaka beébe ne beébe báye : « Mbá aáhá'o, aányé wáηa wu cccηcη aná e ? » ²⁷ Yésus ηé beébe bisíémúkúnyi, mbá cse : « A aháná na baacc, b́ te á bá b́ cccékláka buúse bukime, mbá Bandómesé áηa wu cκela ccc bukime. » ²⁸ Aáná Bíel ηa báta Yésus cse : « Éná'o, basó abá tu ηa ś béyuátáka bíásó benyéma bikime, túc kuccηcη látáka'o ? » ²⁹ Yésus cse : « Aá taaká ε ηa mé banó láana anyía ccc awó u ηá béyuáta te uuyé ooki, te benyínyi na a banócccc ne e beéηjú, te iinyí te síkíne ta bááyé baáná, ta bíáyé bisíéne aáme a asana ta anyía a asana yé Ambánye yé Esóma, ³⁰ u ηá nyemána wu omenyi anyía o olíhe ú aámbáya, u kcc b́ηc etíne atáánc cá ccc bukime abó u ηá béyuáta, háye ooki, benyínyi na a banócccc ne e beéηjú, ne biinyí, na baáná ne bisíéne, clata t́na ne indekese acé baacc ké bú wuúci tekeseke, mbá c mccsé me buúse, ý b́ηc ηcccc ý olíhe ý ekúlú ekime. ³¹ Éhé yááηa anyía baacc beéηí a bá b́ηa aámbáya eé buúse ká b́ halómóccna e elime ; beéηí a bá b́ηa e elime ká b́ h́laka eé buúse. »

Bikúlú bétátó ebí Yésus ηeé bikétinyi baacc úúyé owé
(Mat 20.17-19 ; Luk 18.31-34)

³² Ekúlú ayé bá ηa b́ bá b́bó báátáka eé Yelúsalem, Yésus é búékeke, na bááyé *baákónéna na baacc bé etémbí ηaá bá b́bú wuúci látáka ne bulíkíliki. O ohónyí, Yésus ηé túné bisúétíne bááyé baákónéna b́b́hátá ne b́fendí, u ηé túme o beébe bikétinyi asana a yé ηaá bá yé wuúci tátáka, ³³ cse : « Éná'o ! Aámbáya, basó eebe tua súaηa c ccbáata eé Yelúsalem ; h́á ne betéηinyi *beluli nyiíηie ne *beékúnyi bikotí ká b́ kéla anyía bá mé haténa, yanη cccηcη u ccc. Bá ká b́ sóm-

† Nyh 20.12-16 ; Tet 5.16-20 † Cémcté Cccηcη cé buáyá ηo sólinyí anyía : « Bú ηa náta a baacc e bé ηe bú bííηie a bccnóme. »

bótóna anyía bá με cccηcη, bé ké bú mi fiimbie né be-ti-menyí Bandómesé. ³⁴ Baacc eébe ká b́ με cccηcη, bó mi túékíne maatá, bó mi súbéke ne mesue, mbá bá με cccηcη. Mbá a matátó, míc haanyua e biwéewé. »

Na Sáak na Sáaη ηa b́ batá Yésus elimíné
(Mat 20.20-28 ; Luk 22.25-27)

³⁵ Aáná na Sáak na Sáaη, bekime b́fendí baáná bé Sebeté, ηe bú bíkósítí né Yésus, bé ηé wuúci laana báye : « Muékúnyi, tu ηe sú léne anyía ccc basó kéléna asana ayé tuó ccc ccc kuccηcη batá. » ³⁶ Yésus cse náábó : « Asana a yaaté nú ηe nú léne anyía yáme banó kéléna e ? » ³⁷ Mbá báye : « Tu ηa ś áamba anyía ccc basó ííηíé elimíné ccc a maabána ekúlú ayé ccc kcc bá o otéηinyi baacc a nuwcc nuúmi : Ooci e nyilimíné a aháná ý uúwú ccc ú manóme, ooci a wcccté e nyilimíné a aháná ý uúwú ccc ú meényi. » ³⁸ Yésus ηé beébe békáma cse : « Nu ti ηé nú menyí asana ayé nu ηa ń báta. Mbá nua ńηa nu cccmátána cccmána nyenamá nyí hidenéηé hí indekese anyé míc ccc ccc cccmána, ta anyía nuó bíótíne nyenamá nyí *obíótíne anyé míc ccc a obíótíne e ? » ³⁹ Mbá báye : « Éε, tua śηa tu cccmátána ! » Mbá Yésus cse : « Oo, yááηa taaká anyía nu ká ń nómátána cccmána nyenamá nyí indekese anyé míc ccc a cccmána, nuó bíótíne nyenamá nyí obíótíne anyé míc ccc a obíótíne. ⁴⁰ Mbá asana ý owííηíékíne elimíné aáme a maabána a aháná yé ccc ú manóme ta anyía a aháná yé ccc ú meényi, té cáηa yanη i ηeé mi ííηíéne. Mbá bé ηeé ceéce ííηie a baacc ebé bé ηeé ceéce tábónákéna. » ⁴¹ Ahé ccccc *baákónéna b́b́hátá ηa b́ lóccma asana ayé na Sáak na Sáaη ηa b́ batá Yésus, bé ηé beébe lóccména ccc. ⁴² Aáná Yésus ηeé beébe bándá beébe bekime, mbá cse náábó : « Nu ηe nú ményi banó bémuátá anyía ccc ccc ooci baacc a bá b́ηa betéηinyi baacc, be-ti-menyí Bandómesé, ηe bú kéndí ccccc ne mutibíléne mukime ; ta *baáηá ηe bú tékese baacc o otóηinyi anyía bé ηe bú t́ηinyi. ⁴³ Mbá náánó bú te ccc nyemana bú ccbá aáná : Ccc okime awó u ηa yáamba cccména waáηá ηá nyemána cccécaηa munycηcη m ccccc bekime. ⁴⁴ Híáná t́na, ccc okime awó u ηa yáamba cccména mutaléména eé buúse ηá nyemána cccécaηa ycclé yé ccccc bekime. ⁴⁵ Yááηa anyía, yanη b́muátá ooci cccηcη u ccc, ε ηa mé faaya ccc ccc ooci té cáηa anyía bá με nyickena buólí ; mbá anyía yáme nyickena baacc, t́na anyía yé ke mí wééne ccc cccηcηcη baacc beéηí. »

Yésus me yeéηúnyísi ondíméndíme Belitimé
(Mat 20.29-34 ; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Aáná ne Yésus na bááyé *baákónéna ηga b́ háma a báléka ci Yéliko. Ekúlú ayé bá ηa b́ bá b́ b́b́ηa c cccηcη a báléka eéci na yaandándá ý etúte yé baacc, bá ηa b́ kúána ondíméndíme. U ηaá bá u ke límékíne a maabána me ohónyí, u lébáka benyéma. Nyíáyé nyíinyi ηaá bá anyía Belitimé, cccηcη u Timé. ⁴⁷ Ahá Belitimé ηaá lóccmá anyía Yésus, ccc u *Násalet, ú ηa h́la, u ηé túme o wuúci banηena cse : « Yésus, *cccηcη u Táfit,

me bécama mahana'o ! »⁴⁸ Baaco beénj njaá bá bébú wuúci kákálákéna anyía wé lésíkinyi mbuumu ; ta híáná, u nja cóna ne buúse c wbanena buáná cse : « Yésus, cónó u Táfit, me bécama mahana'o ! »⁴⁹ Aáná Yésus njaá táléméná, mbá cse : « Énu mi wuúci lónjéna, wá faáya ! » Bé nje wuúci lónjéna, báye nááyá : « Békéndéna'o ! Hatóna, faáya ; u nja yón lónj. »⁵⁰ Aáná ondíméndime nja béyuáta búáyé bclaka bú nyiike c wmesé, u nja hatóna, yó béme c wcbba né Yésus.⁵¹ Mbá Yésus cse nááyá : « Aáté c nja wáamba anyía yáme c kela e ? » Ondíméndime cse : « Labuni, kelá anyía yá háná áme lecakana ! »⁵² Mbá Yésus cse : « Cóbá'o, uúwú olumitinine mó yóo nóhi. » Hú á yaáté ekúlú, nye háná túme wlecana eényí ; u nja látákéna Yésus.

Nyiofine nyí Yésus eé Yelúsalem (Mat 21.1-11 ; Luk 19.28-40 ; Sanj 12.12-19)

11 Ekúlú ayé bá nja b́ bá bá búána c wkwáháma na a Bétéfase na a Betani, mwkwkw a má njaá bá hoóhi ne Yelúsalem, a maabána ma wkwkw nú Mollifíé, Yésus nja t́ma *baákónéna b́fendí, cse náábó : « Ánc wcbá a bunkw eebu eenú eé buúse. Ahé nu nja ń háma, nu nja ń kúana wónó u abanabebea osúnjénú. Ta wkw te nja cána á bááta. Énu wuúci súnjune, núé héléne. »³ Mbókó wkw nja banó báta cse : “Anyiaté nú nje nú wuúci súnjune e ?”, ánc békama ncse : “Oténj a Waánj njeé wuúci yáamba.” Hú a yaáté ekúlú, u nja cba c nyeyana anyía nué wuúci héléne aaha. »⁴ Baákónéna eébé b́fendí nja b́ cóna ; b́ kuána wónó u abanabebea osúnjénú a ncóháaté eé buúse bú ehenyí yí ciíbe a cé njaá bá a maabána me ohónyí, nyiábó nyi wuúci súnjune eényí. »⁵ Baaco a b́mwcté a bá nja b́ bá h́á báye náábó : « Háá ! Aáté eéyé nu nja ń kéla e ? Anyiaté nú nje nú súnjune wónó u abanabebea oócí e ? »⁶ Baákónéna nja békama háye Yésus njeé beébe laána ; aáná bé njeé beébe nyéána anyía bé súténe wónó u abanabebea, ⁷ bé nje wuúci hálámánána né Yésus. Bé nje wuúci tálaka bíábó belanja bí nyiike e elime. Yésus nja bááta o olimine. ⁸ Baaco beénj nja b́ aányéáká bíábó belanja bí nyiike o ohónyí c wmuaná ; b́mwcté nja sómbáka tuánye t́ maaté e bisiéné, bé tuútu aanyeyaka o ohónyí c wmuaná o owiínjie Yésus wkwkw. ⁹ Na baaco a bá njaá bá bébú búékeke ne Yésus na wkwkw a bá njaá bá bébú wuúci látáka njaá bá b́b́ b́sómwkw okelú c wmuaná báye : « *Hcsáána ! Bandómesé á sáyábéna ooci awó u nja fáaya eé nyiínjny nyí Oténj a Waánj ! »¹⁰ Bandómesé á sáyábéna Oténj awó u nja fáaya. Búáyé buténj káá b́ámwkw háye b́ ciasó sókwkw Táfit. Hcsáána fáate c wmuaná noómi. »¹¹ Aáná Yésus nje yóófine eé Yelúsalem, yó kwáháma eé *Ciíbe ce Bandómesé noómi. Enakelá wé yóófine, yó bisíémwkw behánj bikime, u nja cba a Betani na bááyé baákónéna b́b́hátá ne b́fendí, anyía buúse njaá bá búá yána c wmana.

¹² C wkw kwá kwá, bébú h́lúkúne a Betani, ecaná nje túme wmuana Yésus. ¹³ U nja leca bufikie haaca, buúbu na tuánye. Aáná u njeé b́kósítí i indíné anyía wá leca

† 11.9 Man 118.25-26

mbókó wána wu wkwkw ta atámá wkwcté. Mbá u njaá kuána hú tuánye na tuánye, anyía té cána ekúlú yé wkwctáka bufikie yé njaá bá. ¹⁴ Mbá cse né bufikie : « O otúme aámbáya ta wkw te ká háná nyiá wkwkw atámá ta buúse. Wmanó oócí ! » Bááyé baákónéna nja b́ lókwkw wána u Yésus oócí.

Yésus nja kwónéna bakela onduné (Mat 21.12-17 ; Luk 19.45-48 ; Sanj 2.13-16)

¹⁵ E elime eécí, bá nja b́ háma eé Yelúsalem. Yésus nje óófine eé *Ciíbe ce Bandómesé, u nje túme wkwkwéna bakela onduné bá h́á. U nje kúbúlikéne ne tébíli cé babanalanana wkwkwé^{††} ne bilimínine bí betúé tubúbé. ¹⁶ Wuúci te olumitine anyía wkw á bétwáhéna wkw c wlatéánána Ciíbe ce Bandómesé. ¹⁷ Aáná u nje limíne o o beébe eékúnyí, cse : « Yána kwónwkw a Ciwónjé cé Bandómesé anyía : “Ciame Ciíbe káá bá Ciíbe ce wkwkwéna a baaco bá wkwkw mekime.” »[‡] Mbá banó, nú me nú cíci cenjisi ciíbe eé beébi nja b́ b́nám-ba noómi. »¹⁸ Ne beténjnyí *beluli nyiínjie ne *beékúnyí bikotí nja b́ lókwkwáka besana eébi, nyiábó nyitúme eényí wáamba ohónyí wú o wuúci wónó, mbá bé wuúci líkíméke, anyía nyekwca nyé baaco nyikime njaá bá nyié kékéke buénj nyiáyé nyiékúnyí. ¹⁹ Ahé nyiíwkw njaá fáaya, ne Yésus na bááyé *baákónéna nja b́ hatóna eé Yelúsalem.

Yésus njaá tána asana yí bufikie abó u nja lókwkw (Mat 21.20-22)

²⁰ Ahé kwá njaá yá, b́b́ h́laka o ohónyí, *baákónéna nja b́ leca anyía bufikie ebú Yésus nje lókwkw búoci ma kwctáka, na bekanj áyá ! ²¹ Mbá Bíel nja b́táá asana a yé njaá békéláka búoci ne bufikie eébu, yó láana Yésus cse : « Láábi, leca ! Bufikie abó c nje lókwkw búoci ma kwctáka bukime. »²² Yésus cse ná bááyé baákónéna : « E nja mé banó laána aá taaká isí'o : Ánc hákéna wkwkwé ná Bandómesé ! »²³ Mbókó wkw nja láana wkwkw eenu anyía ń á hatóna aaha, ń á ka b́éhéna aá wkwkw ń makélé, wuúci bémuatá téka ne isunj e úyeyé wkwcté, yó lúmitinine anyía asana ayé u nja kwóna káá békéláka, híáná yé káá békéláka. ²⁴ A yaáté asana, e nja mé banó laana esé : Bkw bukime abó nú nja ń báta Bandómesé, énu bikéti c wkwcté anyía nú me nú buúbu wónó ; aáná u káá banó buúbu iínjie. ²⁵ Ekúlú ayé c nje b́kwkwéna, mbókó c wkw e nyiitíe na sókwkw, wuúci nyeyanéna. Aáná cianó Síkine ce wmuaná noómi káá banó nyéá-nakenena tóna maanó maabé. ²⁶ [Mbá, mbókó nu te nja ń nyéánéna wkwkw, cianó Síkine tóna ce wmuaná noómi te káá banó nyéánéna maanó maabé.] »

Háányé makénda me Yésus nje húle e (Mat 21.23-27 ; Luk 20.1-8)

²⁷ Bé nje túné abó h́lómóna eé Yelúsalem. Yésus njaá bá wá kándaka eé *Ciíbe ce Bandómesé noómi, ne beténjnyí *beluli nyiínjie ne *beékúnyí bikotí na

†† *Besuíf nja b́ bá b́b́ békélákéna anamá cá wkwkwé éfendí : Ne me onduné ooci ú etémbí ne etémbí na ma bá njaá bá bá békélákéna hú eé Ciíbe ce Bandómesé. ‡ 11.17 Esa 56.7*

*baáná bé *Besuif ña b3 fáaya nááyá, ²⁸ mbá báye : « Na makénda ma háányé ɔ ɔ́ɔ́ kéla besana e ? Aányé u ño yoo cúméke makénda me o biibi kelaka e ? » ²⁹ Yésus ɔse nááb3 : « Yanj3 t3na, mí ɔɔba ɔ ɔ ban3 báta hú embataka émté ; mb3kɔ nu ña nó me békáma, ε ña mé ban3 laána aányé u ñe mí cuméke makénda ma ɔkelaka besana. ³⁰ Áno me laána : Band3mesé u ñaá t3ma Sáan ɔ okowóotine baaco ayé' baaco e ? » ³¹ Bé ñé túme osunɔnyinyi beébe ne beébe báye : « Mb3kɔ túás3 békáma anyia Band3mesé ñaá t3má Sáan ɔ owootine baaco, keyé u ñaá bas3 bata ɔse : "Anyiaté nú ti ómo nú wuúci lumitinine aná e ?" ³² Mbá, mb3kɔ túás3 békáma anyia baaco bé ñe bú wuúci t3má... » Bá ña b3 bá bébú líkíméke nyekɔca, anyia baaco bekime ñe bú lúmítíníne anyia Sáan ñaá bá taaká ci *muhémúnyi besana mɔ Band3mesé. ³³ Aaná bá ña b3 békáma báye : « Tu ti ñé sú menyí. » Mbá ɔse nááb3 : « Aaná e, oo, ta yanj3 ε te ñá me ban3 láana aányé u ñe mí cuméke makénda ma ɔkelaka besana. »

Enjaba ce banána bé betétényi esiéné

(Mat 21.33-46 ; Luk 20.9-19)

12 Yésus ñeé túmé o beébe túmíne enjaba ɔse : « ɔɔɔ a wɔmɔté ñɔ́ nyíɔ́kɔ yááyé esiéné, y3 w3n3kɔ benyéma, y3 b3ñkɔkɔena na hekáká, y3 táb3náká nuáta h3á, y3 béétíki nyindúmé nyé betáta. E elime eécí, u ñé íinjíé esiéné ɔ ɔ́ɔ́ke né betétényi, u ñé súéte ɔ ɔkanda ú haaca. ² Ahé ekúlú yé ɔbándáka beyɔye ña kaáháma, u ñá t3ma munyɔɔɔ a mɔmɔté né betétényi esiéné anyia mú keé hiite núáyé nuafa, háye bé ñe bú cíkílíékéne. ³ Mbá betétényi esiéné ñe bú muúmu haténa, bé ñe muúmu súbéke, bé ñe muúmu óólísi aabá éfendí. ⁴ Muútí esiéné ñe túné t3ma munyɔɔɔ mu etémbí ; Etémú, bé ñe bú muúmu ɔl3k3na ɔmbánye ɔmbánye, bé ñe muúmu ɔ́mb3náká. ⁵ Aaná muútí esiéné ñe túné a t3ma munyɔɔɔ mɔ bátát3. Óócí s3́k3, bé ñe bú wuúci ɔ́n3 ; híáná bá ña b3 kéláka ɔɔnyɔɔ bekime a bá ña b3 látáká : Bé súbéke eebe a b3mɔté, bá ɔ́n3kɔ eebe a b3mɔté. ⁶ Hú uuyé ɔ́n3 u ɔ́témá ú ñeé wuúci l3b3na téka ɔ ɔ́t3ma. Nyíáyé nyi wuúci t3ma eényí né betétényi esiéné, u bilúmíkinínyí ɔse : "Bá ña b3 ɔ́ɔ́ba ɔ ɔl3k3m3na uumi ɔ́n3." ⁷ Mbá betétényi esiéné ñe bú túmé ɔkɔɔna beébe ne beébe báye : "ɔɔɔ ooci u kéé hiiteke bisíkenéne bí síkíne. Túé wuúci ɔ́n3kɔ, mbá esiéné káá bas3 b3l3k3m3na." ⁸ Bé ñe bú wuúci mí3m3na, bé ñe wuúci hámánána e esiéné, nyi wuúci ɔ́n3kɔ eényí. » ⁹ Mbá Yésus ɔse : « A nyíán3 nyeleca, aáté muútí esiéné káá kélaka e ? Téka u k3 kɔ ɔ́n3kɔ betétényi esiéné eébé, y3 wiinjie né betétényi bé etémbí e ? ¹⁰ Yanj3 ese nu na ma nó fanáká Cɔ́ɔ́ñé cé Band3mesé a cé ñaa k3ɔna cése : "Nyendányé anyé bafalefa cíbe ñe bú óómbóko, nyíinyi nyé ma b3cáña nyendányé a nyé ma b3túáh3na cíbe. ¹¹ Aaná Oténj3 a Waánj3 ña kéláka asana eéy3. Yé ñaá bas3 kékisi buénj3." [†] » ¹² Baaco ebé Yésus ñaá bá waá láakena besana eébi ñe bú menyí anyia wááb3 ú meé túmíne enjaba eeci. Bé ñe bú túmé ɔwaamba ohónyí wú o

† 12.10-11 Marj 118.22-23

wuúci hatena. Mbá bá ña b3 bá bébú líkíméke nyekɔca nyé baaco. Bá ña h3láká, bé ñe wuúci síke.

Etéési ayé bá nyémána bá ɔwɔ́ɔ́nd3kɔ ná Sesáal

(Mat 22.15-22 ; Luk 20.20-26)

¹³ Bá ñaá t3m3na Yésus na *Bafalisiénj3 a b3mɔté na baaco bé hitúl3 hí *Elóot a b3mɔté anyia bé wuúci kúfítínyí na embataka a cemɔté. ¹⁴ Bá ñga b3 háma, báye nááyá : « Muékúnyi, tu ñe sú menyí anyia ɔ ɔ́ɔ́ kɔɔna besana a betalémánán3, tu menyukune anyia o ti ñoo líkíme ta ɔɔɔ. O ñoo weékúnyi baaco anyána báb3 nyémána olíhéke háye Band3mesé ña yáamba. ɔ́ɔ́ bas3 laána aná : Yáánj3 ambánye yé asana a bíás3 *bikotí anyia tu ña s3 nyemána tú ɔwɔ́ɔ́nd3kɔ etéési ná *Sesáal ayé' yé te á bá ambánye e ? » ¹⁵ Yésus ñaá bá weé menyukune túáb3 ɔ́b3mb3e tífendí, mbá ɔse nááb3 : « Anyiaté nu ña nó me b3t3́l3éna e ? Énu mi héléníne el3nú yé mɔɔnyé, yémí yíyí leca. » ¹⁶ Bé ñe wuúci héléníne el3nú yé mɔɔnyé, mbá ɔse : « Hí-bílícinínyí hé aányé eehe héánj3, nyíinyi nyé aányé eenyí nyéánj3 e ? » Mbá báye : « Hí-bílícinínyí hé Sesáal héánj3, ne nyíinyi áyá. » ¹⁷ Yésus ɔse nááb3 : « Énu íinjíékíne aná benyéma bé Sesáal ná Sesáal ; nu íinjíékíne bé Band3mesé ná Band3mesé. » Nyíáyé nyebékáma ñeé beébe kékisi buénj3.

Embataka a asana na nyehaanyua nyí biwéewé

(Mat 22.23-33 ; Luk 20.27-40)

¹⁸ *Basatusiénj3 a b3mɔté ña b3 fáaya né Yésus. Bá náña bé ti ebú lúmítíne anyia biwéewé ña háanyua. Aaná bé ñe bú bíc3nyí Yésus báye : ¹⁹ « Muékúnyi, *Moyís ñaá bas3 ɔ́ñ3k3na okotí eeye ɔse : "Mb3kɔ ɔ́n3mɔɔ ñá bát3na oónj3, mbá y3 wé téka ne obiéne ɔ́n3, onyíinyí ké síke bísuétíne esík3, y3 wuúci bíénékíne baáná." ^{††20} ɔ́ɔ́ leca aná : Benyíinyí a ban3mɔɔ b3tínd3tú n3mɔ ñe bú líhéke. U buúse ñá bát3na oónj3, y3 wé téka ne obiéne ɔ́n3. ²¹ U b3fendí ñe bísuétíne esík3. Wuúci t3na y3 wé téka ne obiéne ɔ́n3. Híáná bú ñaá b3k3láká ne onyíinyí u bátát3. ²² Ta ɔmɔté e b3tínd3tú n3mɔ eébi te obiéne ɔ́n3 ne yíyí. E elime eécí, oónj3 t3na ñe wé. ²³ Yaáté asana tu ña s3 ɔ bata anyia : E ekúlú eyí biwéewé káá háanyuaka, s3́k3 aw3 háányé u káá bá ɔ́n3me u oónj3 oócí aná e ? Yáánj3 anyia bekime b3tínd3tú n3mɔ ñe bú wuúci bát3ák3n3. » ²⁴ Yésus ñeé beébe b3kámá ɔse : « Nú ma nó nána, anyia nu te ñá nó l3k3ma ɔmbánye ta Cɔ́ɔ́ñé cé Band3mesé, ta maayé makénda. ²⁵ Yáánj3 anyia'ó, ekúlú eyí biwéewé káá háanyuaka, ban3mɔɔ te ká b3 bát3ák3na beénj3 ; beénj3 te t3n3, mbá bé ké búle ebú líhe háye *bilil3 bé mas3ma bé Band3mesé ñeé líhe a Bunɔɔɔ b3 ɔmuaná. ²⁶ Mbá, a asana a yé ña leca ne biwéewé na nyíáb3 nyehaanyua, nu te ɔmɔ nó fána e Nufule nú Moyís a haála ehé u ñe bík3ti asana yí hik-itékít3 a hé ñaá bá héá l3laka e ? H3á, Band3mesé ñaá laána Moyís ɔse : "Ya méñj3 Band3mesé ce *Ab3laham, Band3mesé ce *Isak, Band3mesé ce *Yák3b." [‡] » ²⁷ Yésus ñoo sólínyí ɔse : « Énu menyí anyia Band3mesé áña

†† 12.19 Tet 25.5 ‡ Nyh 3.6, 15

Bandómesé ce baaco ɔ bɔɔɔ, té cáŋa ce belónj. Aáná nua nóŋa a yaandándá yé nyenana noómi. »

Okotí a yé á hɔla bikotí bikime

(Mat 22.34-40 ; Luk 10.25-28)

²⁸ Muékúnyi *bikotí ɔ mumɔté ŋaá lókómáká bébú súnŋuninyi, yó lókóma háye nyebékáma nyí Yésus ŋaá bá nyembánye. Aáná u ŋee bíkósítí né Yésus, mbá ɔse : « Okotí ayé háányé yá hɔla bikotí bikime e ? » ²⁹ Yésus ŋaá békáma ɔse : « Okotí a yé á hɔla bikotí bikime eeye : “Banó, baaco bé *Islyél, áno lókóma : Hú Oténj, ciasó Bandómesé, wáŋa Oténj a Waánj ; ³⁰ lénéke ciwɔ Síkíne Bandómesé ne úúwu ɔtémá okime, ne hííwu hetányé hikime, na mɔwɔ makénda mekime, na ciwɔ injinjé ikime.” ³¹ Yé ɔláta áŋa anyía : “Lénéke sósókó háye o ŋoó léne ciwɔ ceétɔ ce bémuátá.” ³² Mbá *muékúnyi bikotí ɔse : « Híáná’o, Muékúnyi, ɔ ŋɔɔ táŋa taaká ! Hú Oténj Bandómesé wáŋa Oténj a Waánj. U etémbí te á bá. ³³ Aáná ɔɔɔ á nyemána wu olénéke Bandómesé ne úúyé ɔtémá okime, na ciayé injinjé ikime, na mááyé makénda mekime ; yó lénéke tóna sósókó háye u ŋeé léne ciayé ceétɔ ce bémuátá. Búáŋa bɔmbánye buéŋj ɔ ɔhɔla enyama eci bé ŋé lúlinyi Bandómesé ; buúbu tóna bɔmbánye ɔ ɔhɔla nyíinjie nyé anamánamá cá *bebésámbá. » ³⁴ Émakéla Yésus á lécá anyía ɔɔɔ ma békáma ne injinjé, mbá ɔse nááyá : « ɔ te ɔ bá haaca ne owoofine e *Buténj bó Bandómesé. » E elime eéci, ta ɔɔɔ ta ɔ háná békána o wuúci bata em-bataka.

Mesíi áŋa Oténj a Waánj u Táfit

(Mat 22.41-46 ; Luk 20.41-44)

³⁵ Ahé Yésus ŋaá bá we yéékúnyíki baaco eé *Ciíbe ce Bandómesé, u ŋé beébe batá ɔse : « Anyána *beékúnyi bikotí á bóŋa bá ɔkɔɔna anyía *Mesíi áŋa u bɔnye Táfit e ? ³⁶ Yááŋa anyía Táfit wuúci bémuátá, *Efúúménénu yí Elilé ŋeé wuúci oofine a ceétɔ, u ŋá kóna ɔse : “Oténj Bandómesé ŋaá laána né uumi Oténj a Waánj ɔse : Faáya ké limíne aáme a maabána a ahánj yí úúmi ɔɔɔb ú manóme, ekúlú ekime ayé ε ká mé kela anyía óo limékínine bósɔwɔ belinjine a beétɔ.” ³⁷ Mbókɔ Táfit bémuátá ŋeé wuúci lónɔ anyía uuyé Oténj a Waánj, anyána wáŋa wu ɔbá tóna u bɔnye Táfit e ? » Yaandándá yé nyekɔca ŋaá bá yé bílénékíne ɔtáŋa ú Yésus.

Yésus ŋo yoókísi baákónéna asana a yémɔté

(Mat 23.1-12 ; Luk 20.45-47)

³⁸ Ekúlú eyí Yésus ŋaá bá we yéékúnyíki baaco, u beébe laákéna ɔse : « Énu bíkékényíki na nyebékéléna nyí *beékúnyi bikotí. Bé ŋe bú léne ɔbénánjala na beláŋa a becaha o obítónŋínj, bé lénéke anyía bé beébe ténjiki na bɔɔɔ haála ahá baaco á bóŋa. ³⁹ Bé ŋe bú léne olimine eé buúse na a *bendaŋjía bé ɔbécókóléna na a beandándá bé manáka. ⁴⁰ Bá ŋa bó hósɔ

bisíké bí beénjú bíábó benyéma ; híáná tóna, bé ŋe bú céhisi ɔbécókóléna anyía bé beébe kékéke. Bá ká bó bóŋgóna muuyé muéŋj ɔ ɔhɔla mu bɔsósókó bé etémbí. »

Nyíinjie nyé hesókásóka hí esíké yí oónjú

(Luk 21.1-4)

⁴¹ Yésus ŋe limíne a maabána me hikóló hí nyíinjie hí *Ciíbe ce Bandómesé, u lecaha baaco ábó hákéna mɔwɔnyé hɔá. Enóme cé baaco ciéŋj ŋá hákéna mɔwɔnyé meéŋj. ⁴² Hesókásóka hí esíké yí oónjú ŋá faáya, yó háya tóna ifendí. ⁴³ Yésus ŋj lónéta bááyé *baákónéna, mbá ɔse náábó : « Aá taaká taaká ε ŋa mé banó láana is’o : Hesókásóka hí esíké yí oónjú eéhi meé yíinjie nyíinjie e hikóló ɔ ɔhɔla baaco bé etémbí bekime.

⁴⁴ Beébe, bé me bú íinjíékíne anyía bá bóŋa na bɔnóme buéŋj e bú ti ŋé beébe ɔɔɔ. Mbá wuúci, e úúyé ɔsóká, u me yíinjie bɔkɔ bukime abó waá bá ne buúbu anyía wé líhékíne. »

Yésus ɔse bá káá kátaka Ciíbe ce Bandómesé

(Mat 24.1-3 ; Luk 21.5-7)

13 Ekúlú eyí Yésus ŋaá bá waá há mókóna eé *Ciíbe ce Bandómesé, *muákónéna a mumɔté a bááyé *baákónéna ŋeé wuúci laána ɔse : « Muékúnyi, leca na beandándá bé andányé eebi na ambányéké yé nyefalefa eeye ! » ² U ŋeé wuúci békámá ɔse : « ɔ ŋɔɔ leca ambányéké yé nyefalefa eeye e ? Ta nyendányé nyémɔté té kós lóbo nyetálánɔ ɔ sósókó ɔ ɔmuaná ; ekime kée fúnjuleke. »

Ne muuyé ne mutibíliéne

(Mat 24.4-14 ; Luk 21.8-19)

³ Yésus ŋe ke limíne ɔ ɔmesé a ɔkɔɔndɔ nú Molifié, u lecaha *Ciíbe ce Bandómesé. Ne Bíel, na Sáak, na Sáan, na *Andelé ŋe bú wuúci batá a mafákáléana báye : ⁴ « ɔɔ basó láána, nyíenyí besana eébi káá békéláka e ? Hibílicínyinyí hé yaáté hí kóo tónjinyi ekúlú ayé besana eébi bikime káá békéláka e ? » ⁵ Yésus ɔse : « Énu bíkékényíki ; ta ɔɔɔ te banó néŋé. ⁶ Yááŋa anyía baaco beéŋj ká bó fáakóna eémi eé nyíinyi, hú náányé u ɔɔɔnaka ɔse : “Ŋanó, ya méŋa Mesíi”. Bé ké bú néŋéke baaco beéŋj. ⁷ Ekúlú ayé nu ká nó lókómáka bá kónaka anyía mɔwɔŋɔ ŋaá nua biité meéme ne meéme, ta anyía ɔ lecaha baaco ɔónókónɔ e biité, nuti líkíméke ananyía besana eébi ŋá nyemána bé ɔbékéláka. Mbá té cáŋa hí e ekúlú eéyé ɔmesé káá mána. ⁸ Baaco bá bunɔŋɔ a búmɔté ká bó támbána biité na baaco bá bunɔŋɔ bú etémbí ; buténj a búmɔté kós tókɔ buténj bú etémbí ; emesé bínyíékínyi behaála behaála ; mecíli káá bá tóna meéŋj. Besana eébi káá bá besana bí nyitúme nyé ɔbényíá mɔwɔɔ.

⁹ Mbá banó, énu bíkékényíki. Baaco káá banó fíim-bieke né bekélísi besana, bá banó súbéke ne mesue a *bendaŋjía bé ɔbécókóléna bí *Besuif. Nu ká nó tálémákéna a nyekála eé buúse bú bekélísi ne e betíkítíki na a *baánjía áyá aáme a asana, anyía nuánó hákéna embasó eebú eé buúse. ¹⁰ Bá ŋá nyemána

ɔcaŋácáŋa ohulikinyi baaco bá mɔɔɔɔɔ mekime Ambánye yé Esóma. ¹¹ Ekúlú ayé bá káá banó fiimbieke né bekélísi besana, ɔɔte caŋá ɔbéákákéna a besana abé nu ká nɔ kɔɔnaka. Mbá, ekúlú eéyé, áno táŋáka besana abé Bandómesé káá banó hákéné e nyuuté. Té caŋa banó nu ká nɔ táŋáka, mbá *Efúúménénú yí Elilé yé káá táŋáka náánó. ¹² Baaco a bómɔté ké bú iinjíékíne mahéndé a baaco anyía bé beébe ɔɔnókéna báábó benyiinyí bá bémuátá. Híáná tóna, síkíne káá kela ɔɔnó. Baáná ké bú núúsiki bíábó bibiényi, bó ko wiinjíékíne mahéndé a baaco anyía bé ke bú beébe ɔɔnókéna. ¹³ Baaco bekime ká bɔ banó líŋekine aáme a asana, mbá asana ɔmɔté, ɔɔɔ ewú u kée yééhikínyinyi muuyé ɔ ɔkɔɔháma a nyemana, Bandómesé kée wuúci nohi. »

Aabé yí ekume

(Mat 24.15-31 ; Luk 21.20-28 ; 17.23-24)

¹⁴ « Ekúlú eéyé, nu ká nɔ léca “aabé yí ekume” † eliménénú haála ahá yé té ɔmɔ nyémána yé olimine. (Mɔfana asana eéyé é yiíyi lókóma bɔmbánye.) Yaáté asana, baaco a bá ká bɔ bá i iisi ci Yuté ká bɔ nyémána bá ɔcabakena ɔ ɔkɔɔbénámɔka a ɔkɔɔɔ. ¹⁵ ɔɔɔ awó u káá bá limine e cuunyi ce ciayé ciíbe te sɔɔna anyía wé yóófiine eé ciíbe o okohíte benyéma bí osúéténe. ¹⁶ Híáná tóna, ɔɔɔ awó u káá bá e esiéné te káá nyémána wu ɔhálómóna o ooki o okohíte búáyé ɔlaka bú nyiike. ¹⁷ Mahana ne né beénjú bé efume ne né eebe a bá ká bɔ bá e meelee ɔ mɔɔsé etéémé ! ¹⁸ Áno béɔkólókéna Bandómesé anyía besana eébi té békéláka e ekúlú yé efɔŋa cé ɔɔbólá. ¹⁹ Yááŋa anyía ɔ mɔɔsé etéémé, baaco ká bɔ lókómáka muuyé buéŋi ɔ ɔhɔla muuyé amó bá ma bɔ lókómáka o otúme e ekúlú ayé Bandómesé ŋe kékiki na ɔmuaná na ɔmesé ɔ ɔkɔɔháma aámbáya. Bá te ká háná ábɔ lókóma nyenamá nyi muuyé eényi. ²⁰ Mbókɔ Otéŋi a Waáŋá té á sɔmba mekúti mɔɔsé etéémé, keyé ta ɔɔɔ ɔmɔté te ɔmɔɔ bá wu ɔɔɔɔ. Mbá u ŋaá sɔmba mekúti mɔɔsé eémé a asana na bááyé baaco abá u ŋɔ lɔtókɔ. ²¹ Etéeyé ekúlú, mbókɔ ɔɔɔ ŋaá banó láana ɔse : “ɔ léca, *Mesii ooci aaha”, ta anyía “Mesii ocinyié ehenyíé”, nuti lumítine. ²² Yááŋa anyía, ne bemesii bá befala ne *behémúnyi besana bá befala ká bɔ hámbókóna, bé tóŋginyi tubilícinyinyí, bá kélaka *bikéki bé besana anyía bebú néŋeke eebe abá Bandómesé ŋɔ lɔtókɔ, ɔkɔ yááŋa yé ɔbá aáná. ²³ Mbá banó, énu bíkékényiki aná. É ma mé caŋacaŋa ɔ banó óókísiki besana bikime. »

Nyεkahálómóna nyé ɔɔnɔ u ɔɔɔ

(Mat 24.30-31 ; Luk 21.25-28)

²⁴ « ɔ mɔɔsé etéémé, e elimé ci muuyé eémú, ɔɔɔ kée nyíme, oólí te háná nóma, ²⁵ tunjoti tɔ ɔŋlómuaná káá kúákɔnaka ; benyéma bé makénda a béáŋa ε ɔŋlómuaná kée bínyíékinyi. †† Ekúlú eéyé, bá káá léca ɔɔnɔ u ɔɔɔ á fáakɔna a belɔndó noómi na na makénda meéŋi ne nuúmi. ²⁷ U káá tómókóna bíáyé *bililé bé masóma e *tubéŋú túnyise tɔ ɔmesé ɔ ɔkɔɔbánda

bááyé baaco ɔbɔɔtókónó, bé húlúkúne e tubéŋú tukime tɔ na ɔmesé na ɔmuaná. »

Nyiékúnyi enyi bufikié ŋó tóŋinyi

(Mat 24.32-36 ; Luk 21.29-33)

²⁸ « Áno léca nyiékúnyi enyi bufikié ŋó tóŋinyi : Ekúlú eyí ciíyi endáfe á yáaŋa ɔ ɔɔɔɔ, nu ŋe nú menyí anyía ɔɔbólá á yáaŋa hoóhi. ²⁹ Híáná tóna, ekúlú ayé nu ká nɔ léca besana eébi á békéláka, énu menyí anyía yaŋó ɔɔnɔ u ɔɔɔ kokóokó ! ³⁰ Aá taaká taaká, ε ŋa mé banó láana esé baaco bá heya eehi ti ké bú wéékúne bekime éce besana eébi bikime te ŋáa békéla. ³¹ Na ɔmuaná na ɔmesé káá mána, mbá taaká cé bíáme besana te káá mána ta buúsé. »

Nɔte hétáka hiiné

(Mat 24.42)

³² « Yááŋa anyía, ta ɔɔɔ ti ŋeé menyí ekúlú eéyé, ta buúsé, te onjéŋi ; te hú *bililé bé masóma bé Bandómesé, ta hú ɔɔnɔ u Bandómesé, mbá hú ciame Síkíne bímuócí u ŋe menyí. ³³ Énu bíkékényiki, ɔte hétáka hiiné, anyía nu ti ŋé nú menyí ekúlú ayé besana eébi káá békéláka. ³⁴ Bú káá békéláka ɔkɔɔ búmɔté háye ɔɔɔ áŋa wu osúéte ɔ ɔkanda, yó síke ciayé ciíbe ná bááyé ɔɔnyɔɔɔ anyía bé síke tétényiki ; yó síkíne hú náányé buólí bú osíke nyɔkɔ ; yó láana mutétyeni ehenyi anyía ɔ te héta hiiné. ³⁵ Nɔte hétáka hiiné aná, anyía nu ti ŋé nú menyí ekúlú eyí muútí ooki ká ka hálómóna, nanyíɔfɔ ayé’ na ε ekatékaté ci butúé e ? A beaka bé ekóké ayé’ ɔkɔɔyá e ? ³⁶ Énu bíkékényiki anyía u te banó kuána e hiiné, mbókɔ ú ŋgaá hálómóna hú huase ! ³⁷ Asana eeye ayé é ŋa mé banó láana ŋa léca baaco bekime : Nɔte hétáka hiiné. »

Betéŋinyi Besuif ŋa bɔ táŋéna Yésus hetɔke

(Mat 26.1-5 ; Luk 22.1-2 ; Saŋ 11.45-53)

14 Mɔɔsé ŋaá bá mɔ mɔ lóɔ méfendí ɔ ɔkɔɔháma buúsé bɔ maŋanda eeme : Na bɔ *Basíka na abó bá ŋaá bá bá nyíaka biléti abé bá ŋaá bá bá té a háya enutisi. Ne betéŋinyi *beluli nyiínjie ne *beékúnyi bikotí ŋa bɔ bá bábɔ áambaka chatena Yésus e menjé o o wuúci ɔɔnɔ. ² Yááŋa anyía bá ŋa bɔ bá bábɔ kɔɔnaka báye : « Bú té ɔmɔ nyémána bú ɔbékéláka e ekúlú yé maŋanda, keyé baaco ké bú héléne etuŋulinyi. »

Oónjú a wɔmɔté me sukunekinine Yésus ɔɔɔŋa a aatɔ

(Mat 26.6-13 ; Saŋ 12.1-8)

³ Buúsé a bómɔté Yésus ŋaá bá a Betani eé ciíbe ci Símon, oónúunu ewú ú ŋé yeéŋúnyisi. U ŋaá bá wa nyíaka. Oónjú a wɔmɔté ŋó yóófónóno hindeŋé a hé ŋaá bá hetábónákánó na nyendányé nyé *alabatél*. Hé ŋaá bá na taaká ce ɔɔɔŋa yé *náal* e yí ŋe númbe ; yé ŋaá bá on-duné ɔ ɔmuaná buéŋi. U ŋaá báca hindeŋé, yó súkunekinine Yésus ɔɔɔŋa ekime a aatɔ. ⁴ Bómɔté baaco a bá ŋa bɔ bá aáhá ŋa bɔ lókómá ɔkɔɔbé, bé ŋé túme ɔkɔɔna beébe ne beébe báye : « Aáté yé ŋɔ yóɔɔ ɔ ɔcaŋgena ɔɔɔŋa eeye aáná e ? ⁵ Yiíyi anyía bá ŋaá bá bé

† Fanáka Tan 9.27 ; 11.31 ; 12.11. †† Esa 13.10 ; 34.4

o yíyi túé ꞓ ꞓꞓꞓa hóndéte cé mꞓꞓnyé étátú †, bó meéme aafakena a basókásóka ! » Nyiábó nyekákálákéna eényi oónjú oócí buéní. ⁶ Mbá Yésus ꞓꞓe : « Énu wuúci nyéána mbuumu. Anyiaté nu ñe nú wuúci yébi e ? Ú maa mé kelaka ambánye yé asana. ⁷ Yáána anyiá'o, nua nóña na basókásóka aanó e ekatékáté bikúlú bikime. Nua nóña nú o beébe óólókó bikúlú bikime ebí nú ñe nú léne, mbá yanj, e te áme bá aanó e ekatékáté bikúlú bikime. ⁸ Bókó ebú oónjú ooci ma mé kelaka, ú ma kélaka háye maayé makénda ó yóondo. Ú meé mi ootokine ꞓꞓꞓꞓ ꞓꞓꞓꞓ enumbé aá cééto ꞓ ꞓ me tábónéna muame mun-yienene. ^{††9} Aá taaká taaká e ña mé banó láana isi'o : ꞓ ꞓꞓꞓ okime, behaála bikime ebí bé kée húlikinyi baacó Ambánye yé Esóma eeye, bé kée bikétikinyi tóna baacó asana eyí oónjú ooci áña ꞓkelákánó, bé wuúci bétaáka. »

Yútas ña yáamba ofiimbie Yésus né beténinyi beluli nyiinjie

(Mat 26.14-16 ; Luk 22.3-6)

¹⁰ Aaná Yútas Iskaliót, ꞓꞓꞓꞓ u *baákónéna bóóhátá ne béfendí bé Yésus, ña kaá kuána beténinyi *beluli nyiinjie o o beébe fiimbine Yésus. ¹¹ Émakéla bábó lókómá aaná, bé ñe bílénéke buéní. Aaná bá ña bó bétánéna o wuúci iinjie mꞓꞓnyé. Aaná Yútas ñeé túme owaamba ekúlú a yambánye yí o beébe fiimbine Yésus.

Yésus ña nyiá Basíka na bááyé baákónéna

(Mat 26.17-25 ; Luk 22.7-14 ; Sanj 13.21-30)

¹² Buósé bú buúse abó bá ñaá bá bá nyiáka biléti a bé te á bá ne enutisi, buósé abó bá ñaá bá bó yóónkó baaná bá etómbá, bá onyíaka a *Basíka, *baákónéna bé Yésus báye nááyá : « Háányé o ñoó léne anyiá tú ka só ꞓ tábónákéna Basíka e ? » ¹³ Aaná u ña tóma baákónéna béfendí, ꞓꞓe náábó : « Áñ ꞓꞓbá, ékelá núénú oófine a báléka, nu ña nó cóndemánána na ꞓꞓꞓ, weé húlúkúne ꞓꞓꞓꞓka menyífé ; énu wuúci látáka ; ¹⁴ nú oofine eé ciibe ecí u ño yóofine, mbá núá laána muútí ooki anyiá Muékúnyi ña báta anyiá háányé u ña cónba ꞓ onyíaka Basíka na bááyé baákónéna e ? ¹⁵ Aaná ú ña cónba ꞓ ꞓ banó tóninyi yaandándá yí ekéti yí ciibe yé ꞓꞓꞓ ꞓ yáána na benyéma bikime a bé ñaá béámbe. Áñ basó tábónákéna Basíka hóá. » ¹⁶ Baákónéna ña bó cónba a báléka, bá ña kuána besana bikime háye Yésus ñeé beébe laákéna, bá ña tábónáka Basíka. ¹⁷ Nanyiófó, Yésus ña ka háma na bááyé baákónéna bóóhátá ne béfendí. ¹⁸ Ekúlú ayé bá ñaá bá bóbú nyiékinyi, Yésus ꞓꞓe : « Aá taaká e ña mé banó láana isi'o : ꞓꞓꞓ ꞓꞓꞓꞓ aá banó ewú tu ñe sú nyiényi ña cónba o o mi fiimbie. » ¹⁹ Émakéla wá táñetá aaná, bé ñe cunjéke beébe bekime, hú náányé wá báta ꞓꞓe : « Ókó yanj e ? » ²⁰ Mbá ꞓꞓe : « ꞓꞓꞓꞓ aá banó bóóhátá ne béfendí ewú tu ñe sú nyiényi atááse ómꞓꞓ. ²¹ Éé, Óónó u ꞓꞓꞓ ña cónba o owé háye Cidóné ñe bikéti a yááyé asana, mbá mahana ná ꞓꞓꞓ ewú u ñeé wuúci fiimbie ! Yé ña hólá ꞓheka nááyá anyiá keyé bé ti ómó wuúci bíene. »

† Mꞓꞓnyé eémé ñaá bá benamá e buólí bú hikꞓꞓ hikimekime bú ꞓꞓꞓ. †† Besuif ña bó bá bóbú fééfiki imime besꞓꞓ bí enumbé.

Benyéma bé onyíá bé Bandómesé

(Mat 26.26-30 ; Luk 22.15-20 ; 1Kó 11.23-25)

²² Bébú nyiékinyi aaná, Yésus ñe híite eléti, u ñe iinjie Bandómesé biténíti, u ñe yíyi bákáka, u ñe beébe iinjíékine, ꞓꞓe : « Énu híite, ciame cééto eeci céána. » ²³ E elime eécí, u ñe híite hindené hí meluku, u ñe iinjíé Bandómesé biténíti, u ñe beébe iinjíé, bá ña múákéna meluku eeme beébe bekime, bé hiíhi hulikinyinyi. ²⁴ Mbá Yésus ꞓꞓe : « Maame manónj eeme máána, meéme Bandómesé ñó yoónyisinyinyi nyiáyé nyelata nyí bumbénú. Meéme mé ñe yoótieke a asana yé baacó beéní. ²⁵ E ña mé banó láana aá taaká anyiá e te ká háná áme múána meluku ꞓ ꞓꞓꞓháma ekúlú ayé e ká mé múákéna mecekí e *Buténí bó Bandómesé. » ²⁶ Émakéla bábó hákéná manana me onyemikinyi Bandómesé, nyiábó nyecónba eényi a nókónó nú Molifié.

Yésus ꞓꞓe Bíel ñeé wuúci bínéñítikinyi

(Mat 26.31-35 ; Luk 22.31-34 ; Sanj 13.36-38)

²⁷ Yésus ñaá laána bááyé *baákónéna ꞓꞓe : « Banó bekime, nu ña nó cónba ꞓ ꞓ me béyuátaka. Yáána anyiá Cidóné ña kónba cése : « E ká mé óónkó musókóbi etómbá, etómbá cíwasiaka. » † » ²⁸ U ño sólinyi ꞓꞓe : « Ta híáná, ekúlú ayé e ká mé haanyua e biwéewé, e ká ka me banó tátáka a *Kalilé. » ²⁹ Bíel ꞓꞓe nááyá : « Ta yé cáña á bá anyiá bósóókó bekime ña bó ꞓ béyuátaka, yanj e te ká me ꞓ béyuáta. » ³⁰ Mbá Yésus ꞓꞓe nááyá : « E ña mé ꞓ laána aá taaká isi'o : Hénánó, hí e buutú ee-bu, ꞓkela anyiá yaaka yé ekóké é síke á béléta bikúlú bífendí, éce kuonj o no moó mi bínéñítikinyi bikúlú bétátó. » ³¹ Mbá Bíel ñaá hényéna ꞓꞓꞓ ꞓꞓe : « I ti ké mi o bínéñítinyi ta buósé, ta yé cáña á bá anyiá túésú wéényi. » Híáná baákónéna bekime ña bó kónáka bókó búmꞓꞓ.

Yésus ña bécókléna a Ketesemané

(Mat 26.36-46 ; Luk 22.40-46)

³² Bá ñgá bó háma aá haála a hómꞓꞓe ahá bá ñaá bá bó lónkó anyiá Ketesemané. Mbá Yésus ꞓꞓe ná bááyé *baákónéna : « Énu limíne aaha ; mío cónba ꞓ ꞓꞓbécókléna Bandómesé. » ³³ U ñj lónéta ne Bíel, na Sáak, na Sáan ; bé ñe súete. Bulílikíki ñe túme o wuúci tímbe, maayé manónj kátákata, ³⁴ mbá ꞓꞓe náábó : « Uumi ótéma ñaá mé nua e nyiwééné. Énu limíne aaha bókó. » ³⁵ Émakéla wé beébe laána aaná, u ña cónbéta ne buúse, u ñe bísúbúliéne ꞓ ꞓꞓꞓ, u ñe túme bécókléna Bandómesé anyiá, mbókó búána bú békéláka aaná, wé wuúci áánéna ekúlú yí muuyé eeye. ³⁶ U kónaka ꞓꞓe : « Éé, Ába, Taatá, ꞓ ña wu ꞓkelaka bókó bukime. Cókóle me áánéna hindené hí muuyé eehi eémi eé buúse. † Mbá ta híáná, ate kela háye i ñe mí léne, mbá háye o ñoó léne. » ³⁷ U ñgá hálómóna haála ahá baákónéna eébe bátátó ñaá bá, u ñe beébe kuána e hiiné, mbá ꞓꞓe né Bíel : « Símon, ꞓ

‡ 14.27 Skl 13.7† A nyémꞓꞓe nyekónjóna áña anyiá « hindené hé nyekála ».

óna e hiiné e ? Éce anyía ɔ te ómɔ bá wu olimine wɔɔɔ onjéni ómɔtɛ e ? ³⁸ Énu limíne bɔɔɔ, nu bécókólókéna Bandómesé anyía muókétánana te banó hámená. ɔɔɔ ána na ɔtémá e ecále cé ɔkelaka bɔmbánye, mbá yuúhé téka. » ³⁹ U ne túné é beébe béálóna e bikúlú bífendí, u ná hálómónéna ɔbécókólókéna hú ómɔtɛ. ⁴⁰ U na háná á hálómóna haála ahá bááyé baákónéna na bɔ bá, u ná háná beébe kuána e hiiné. Yáána anyía hiiné naá bá híe beébe yébíki buéní. Beébe te omenyi ta ɔɔɔ bú o wuúci láana. ⁴¹ Émakéla wá háná ka hálómóna e bikúlú bétátɔ, mbá ɔse náábɔ : « Híáná'ó, ánc hétáka, nu hélúmeke bɔmbánye ! ɔmanó ooci, ekúlú ma nyémána ! Éná, bá ɔɔɔba o ofiimbie ɔónú u ɔɔɔ ná bakela maabé. ⁴² Ánc hatóna, túé súéte ; éná, ɔɔɔ ewú u ne mi fiimbie, ooci ú má kaáhama ! »

Betéjinyi Besuif ma bɔ hátena Yésus

(Mat 26.47-56 ; Luk 22.47-53 ; Sanj 18.2-11)

⁴³ Ekúlú eyí Yésus naá bá wa yánána ɔ ɔtána, Yútas, ɔmɔtɛ u *baákónéna bɔ́hátá ne bífendí, ná ká háma ɔɔɔ ne etúte yé baaco ; bá na bɔ bá ne meléfényi : Na ɔsala tɔ ehána na ɔɔɔendá. Yáána anyía ne betéjinyi *beluli nyiinjie, ne *beékúnyi bikotí, na *baáná bé *Besuif ne bú beébe tóma. ⁴⁴ Yútas, mufiimbie Yésus, naá bényónéna etúte yé baaco eéyɛ anyána bá na bɔ ɔɔɔba o omenyi waáta ɔɔɔ. U neé beébe laána ɔse : « ɔɔɔ ewú i neé mi bíembi ícióci, énu wuúci meóména, núé súéténe ɔbénófánɔ bɔmbánye. » ⁴⁵ Hí ahé Yútas na kaáhama, yó bíkósítí nááyá, mbá ɔse : « Láábi ! » Nyi wuúci bíembi eényí. ⁴⁶ Eéyɛ ekúlú, baaco a bá na bɔ bá na Yútas na bɔ bélókéna Yésus, bé ne wuúci meóména. ⁴⁷ Mbá ɔɔɔ ɔmɔtɛ a baaco a bá na bɔ bá aáhá ne sómɔ ɔsala nɔ ɔhána, yó súbíne munyicɔ mu *mutéjinyi beluli nyiinjie a muáná, u ne wuúci cála ɔ ɔcala ootú. ⁴⁸ Mbá Yésus ɔse : « Anyiátɛ nu ma nɔ fáakɔna ɔ ɔkɔ me meóména na ɔsala tɔ ehána na ɔɔɔendá, háye anyía ya ména ocónjólóhó yé ɔɔɔ e ? ⁴⁹ Yiíyí anyía ɔmɔsɛ mekime e náa me bá na banó, i yéékúnyíki baaco eé *Ciíbe ce Bandómesé, mbá banó nu te ómɔ nɔ me meóména. Mbá, bú ma kaáhama aáná anyía bú á békéláka háye Ciɔóné cé Bandómesé nɔ tónjinyi. » ⁵⁰ Aáná baákónéna bekime na bɔ cábákéna, bé ne wuúci béyúata. ⁵¹ ɔnókɔ yé ɔɔɔ a yémɔtɛ naá bá aaha, yá látákéna Yésus ; yé ma bébákéna hú sanja aá ceéɔ. Bá na sé bé wuúci haténa, ⁵² mbá u na béyúata ciayé sanja, nyebéhc eényí, u ná cábákéna onuti etémbí.

Bé ne kélísi Yésus e Hitúlé a hiáná

(Mat 26.57-68 ; Luk 22.54-55, 63-71 ; Sanj 18.12-14, 19-24)

⁵³ Bá na bɔ ɔɔɔbána Yésus né *mutéjinyi beluli nyiinjie a muáná. Hɔ́a ne betéjinyi *beluli nyiinjie bekime, ne *beékúnyi bikotí, na *baáná bé *Besuif na bɔ bébándákáná. ⁵⁴ Bíel naá bá waá látákéna Yésus e elime haaca ɔ ɔkɔ́háma a ncháatɛ nú mutéjinyi beluli nyiinjie a muáná. Aáhá u ne fulé é límine ne bicénji, u ne túmé ɔwaásába oocó. ⁵⁵ Ne betéjinyi beluli nyiinjie na baaco bé Hitúlé a hiáná bekime na bɔ bá bábɔ áambaka hekoma hé ɔwónéna Yésus e hiíhi, mbá ta hiáná

beébe te o hiíhi bónɔ. ⁵⁶ Yáána anyía baaco beéní na bɔ bá bébú wuúci sómbákéna besana, mbá bé te ómɔ bá ɔɔɔ búmɔtɛ : Hú náányé wa kónaka náányia.

⁵⁷ Bómɔtɛ baaco na bɔ háɔna endánaka, bé ne wuúci sómbéna asana, báye : ⁵⁸ « Tua sóna balókómánɔ waá kónaka ɔse : “É ká mé kataka *Ciíbe ce Bandómesé eeci acé baaco á bóna bafaléfákánɔ, mbá ɔ mɔ́sɛ matátɔ míɔ falefaka ci etémbí acé té cána baaco bá ká bɔ falefaka.” » ⁵⁹ Mbá ta hú a asana eéyɛ, bɔ te ómɔ bɔ bá okelú ómɔtɛ. Hú náányé naá bá wa kónaka náányia.

⁶⁰ Mutéjinyi beluli nyiinjie a muáná ná hatóna endánaka e ekatékátɛ ci Hitúlé, u ne bícónyi Yésus ɔse : « ɔ te neé bésómɔ ta hekoma a ɔkɔma eetu atɔ baaco eébe ne bú o túme e ? » ⁶¹ Mbá Yésus neé lésikíníyí hú mbumu, ta ɔbékáma ta ɔɔɔ. Mutéjinyi beluli nyiinjie a muáná ne túné é wuúci bícónyi ɔse : « ɔ óna *Mesíi, ɔónú u Bandómesé a wɔsáyábénánɔ e ? » ⁶² Mbá Yésus ɔse : « Ée, ya ména waátákána ; hiáná nu ká nɔ lecáka ɔónú u ɔɔɔ oliménénú a aháná yé ɔɔɔbɔ ú manóme ú Bandómesé Alámakénda. Nuó wuúci lecaka tóna weé húlúkúne a belɔndɔ e enjólómuaná. »

⁶³ Émakéla mutéjinyi beluli nyiinjie a muáná á lókómá aáná, hilóbi ne wuúci tímíbi ; u ná laháka bíáyɛ belana, mbá ɔse : « Aátɛ tóna ! Tu te ná háná asɔ aamba ɔkɔma tú etémbí. ⁶⁴ Nú ma nɔ lókoma na cáánɔ eetu háye ú ne féníne Bandómesé ! A nyián'ó ? » Baaco bekime nyebɔɔna eényí anyía ú maá kua asana ; bá na nyemána bé o wuúci óónɔ. ⁶⁵ Bómɔtɛ baaco a bá na bɔ bá aaha ne bú túme otúéne Yésus maatá, bé ne wuúci súnɔ ɔɔɔlaka e eése, bé wuúci tíméke ɔɔɔɔkɔ, báye nááyá : « ɔ́ɔ basɔ laána, aányé u mɔ́ yɔ́ kela aáná e ? » Bicénji ne bú wuúci hiíte, bé wuúci aátákéna ebéle.

Bíel me bínéjítikíníyí Yésus

(Mat 26.69-75 ; Luk 22.56-62 ; Sanj 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Bíel naá bá wa yánána a ncháatɛ bulɔ́ɔɔ ; munyicɔ e muénjú a mumɔtɛ mu *mutéjinyi beluli nyiinjie a muáná ne oófine. ⁶⁷ Mu na leca Bíel wa yaásábáka oocó, yó wuúci bísímúkúnyi bɔmbánye bɔmbánye, mbá ɔse nááyá : « ɔ́kɔ, téka kuɔnɔ tóna ɔ neé bá ɔɔɔ ne Yésus, ɔnókɔ yé *Násalet eeye e ? » ⁶⁸ Mbá Bíel neé bínéjítínyí, ɔse : « I ti neé mi menyí asana háye eéyɛ, e te lókoma ta aátɛ ɔ neé waamba ɔkɔɔna. » Aáná u na hatóna endánaka, u ná ɔɔɔba o ohóníyí e nyiofine neé hekáká[; yaaka yé ekóké nyebéleáta eényí]. ⁶⁹ Mbá munyicɔ e muénjú eémú neé wuúci leca, muó háná láana baaco a bá na bɔ bá hɔ́a ɔse : « ɔɔɔ ooci ána ɔmɔtɛ u ɔɔɔ oocí ! » ⁷⁰ Mbá Bíel ne túné bínéjítínyí Yésus. Hikúlúkúlú, baaco a bá na bɔ bá aáhá ne túné láana Bíel báye : « Taatá, isunj te a bá embánye, ɔ óna u ɔɔɔ oocí, anyía kuɔnɔ tóna ɔ neé ɔkɔna ɔtána háye ɔɔɔ u *Kalilé. » ⁷¹ Aáná Bíel neé tímé ɔtána, u súátákéna, u bésómókɔ biinyie, ɔse : « Aá taaká, i ti neé mi menyí ɔɔɔ awó nu na nɔ kóna yááyɛ asana. » ⁷² Hú a yaátɛ ekúlú yaaka yé ekóké ná béléta ɔ ɔbéléta e bikúlú bífendí. Aáná Bíel naá bétáá ɔtána ewú Yésus neé wuúci laána, ɔse : « ɔkela anyía yaaka yé ekóké é síke a béléta e

bikúlú bífendí, éce o no moó mi bínénjítíkinyi bikúlú bétát ase o ti n̄oo mi menyí. » Nyíáyé nyitúme maléla eényí.

Bá ma cɔbana Yésus ná Kóména Bílat

(Mat 27.1-2, 11-26 ; Luk 23.1-5, 13-25 ; Sanj 18.28-40 ; 19.4-16)

15 Tútútú kɔɔnyá, beténjinyi *beluli nyiínjie ɔa b̄ b̄ébándákáná ɔɔɔɔ na *baáná bé *Besuif, ne *beékúnyí bikotí, na baacɔ bé etémbí bekime bé Hitúlé a hiáná † anyía báb̄b̄ l̄ókómána. Aáná bé ɔe bú iínjie baacɔ makénda ma ɔwɔɔt̄kókɔ Yésus, bé ɔe ké wuúci fiimbie né Bílat. ² Bílat ɔe wuúci bícónyi ɔse : « Mbá ɔ ɔɔa oténj u Besuif e ? » Mbá Yésus ɔse : « Kuɔɔɔ, ɔ ɔɔɔ kɔɔna aáná. » ³ Beténjinyi beluli nyiínjie ɔa b̄ b̄ b̄ébú túméke Yésus t̄kɔma tuénj. ⁴ Aáná Bílat ɔa háná é wuúci bícónyi ɔse : « Mbá ɔ te ɔɔɔ békáma ta b̄kɔ e ? Téka ɔ ɔɔɔ l̄ókóma anamánamá cá t̄kɔma etú bé ɔe bú o túme e ? » ⁵ Mbá u te ɔm̄ɔ háná o wuúci békáma ta b̄kɔ. Bílat ɔe kéké asana eéyé buénj.

Bílat ma s̄ómbót̄na anyía bá ɔɔɔ Yésus

⁶ Yáána anyía ɔ tuɔɔɔ tukime, e ekúlú yé b̄ɔɔɔnda b̄ *Basíka, Bílat ɔa bá waá nyéanakenena baacɔ bá bunɔɔɔ ɔɔɔ ɔm̄ɔt̄é u ciíbe ce ecaná aw̄ bá ɔa bá bé wuúci báta anyía wá nyéána. ⁷ Híáná ɔɔɔ a wɔm̄ɔt̄é ɔa bá eé ciíbe ce ecaná ekúlú eéyé ; nyíáyé nyiínjyí éce Balábas. U ɔa bá ɔɔɔ na baacɔ a bá ɔa b̄ kélákɔna beténjinyi bunɔɔɔ aat̄ ɔnata, yó wɔɔɔɔ ɔɔɔ. ⁸ Aáná etúte yé baacɔ ɔa ɔba ná Bílat, yó wuúci báta anyía wé yiíyí kéléna asana ayé u náɔa wé yiíyí kélakɔna. ⁹ Mbá Bílat ɔa békáma ɔse : « Nu ɔa n̄ aamba anyía yáme banó nyeanena oténj u Besuif e ? » ¹⁰ Yáána anyía u ɔa bá weé menyukune b̄ɔmbánye b̄ɔmbánye anyía beténjinyi *beluli nyiínjie ɔe fiimbie Yésus nááyá a asana na muab̄ mulinjenene. ¹¹ Mbá beténjinyi beluli nyiínjie ɔe bú oosíkinyi nyekɔca nyé baacɔ anyía Bílat é nyiínjyí nyeanéna hú Balábas. ¹² Mbá Bílat ɔa háná á báta ɔse : « Aaté nu ɔa n̄ áamba aná anyía yáme kéléna ne ooci aw̄ nu ɔa n̄ l̄ɔɔɔ anyía oténj u Besuif e ? » ¹³ Aáná bé ɔe bú túmé ɔɔɔɔ báye : « ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná'o ! » ¹⁴ Bílat ɔe beébe batá ɔse : « B̄kɔ a b̄kɔb̄ b̄ yaaté wána ɔkélákánó e ? » Bé ɔe túné b̄m̄éta buáná báye : « ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná'o ! » ¹⁵ Bílat ɔa bá wá yáambaka ɔkela háye nyekɔca nyé baacɔ ɔa bá nyíé lénéke, aáná u ɔe nyiínjyí nyeanena Balábas. E elime eécí, Bílat ɔa laana baacɔ anyía bé súbéke Yésus ne mesue, nyi beébe wuúci fiimbine eényí anyía bé keé wuúci aátákéna ɔ ɔmbásá.

Bicénjyí ɔa b̄ céca Yésus

(Mat 27.27-31 ; Sanj 19.2-3)

¹⁶ Bicénjyí ɔa hámánáná Yésus a n̄háté nú ciíbe ce kóména, bé ɔe l̄ɔɔɔkɔ úúbú ɔɔɔɔ okime. ¹⁷ Bí ɔe wuúci laná kaba e cibólótoto. †† Bé ɔa nuáka oboɔoli na esándá, bí ɔe wuúci háya a aat̄ háye atamba yí buténj.

† Kóména ci Lóom ɔa bá na makénda ne me olumitine na ma ɔsánj̄na n̄ȳs̄ómbót̄na nyí Hitúlé a hiáná a asana na ɔwɔɔɔ ɔɔɔ. †† Nyenamá nyé kaba eényí ɔa bá b̄laka b̄ ɔm̄ɔnyé meénj.

¹⁸ Aáná bí ɔe túme o wuúci ténj, bí wuúci céca, bése : « H̄ɔɔ', oténj u *Besuif. » ¹⁹ Bí wuúci súbéke na ɔɔɔɔɔɔɔ a aat̄, bí wuúci túékíne maatá, bí wuúci túmékine en̄endu háye anyía bí ɔe wuúci nyemi, yiíyí anyía bí ɔe wuúci céca b̄ céca. ²⁰ Émakéla bíe wuúci céca aáná, bí ɔe wuúci laná kaba e cibólótoto, bí ɔe wuúci helúmúnyí bíáyé belan̄a ; nyi wuúci ɔbana eényí o okoó wuúci aáténa ɔ ɔmbásá.

Bá ma yáátákéna Yésus ɔ ɔmbásá

(Mat 27.33-44 ; Luk 23.26-43 ; Sanj 19.16-24)

²¹ Ekúlú ayé bá ɔa bá báb̄b̄ ɔɔɔɔɔɔ Yésus o okoó wuúci aáténa ɔ ɔmbásá, Símon, ɔɔɔ a wɔm̄ɔt̄é u báléka ci Siléen, ɔa bá waá h̄laka aáhá, u ke yéélúéke e es-iéne ; u ɔa bá síkíne ce na Alekesándeie ne Lúfus. Bicénjyí ɔe bú wuúci eékinyi ɔbétúáhéna ɔmbásá ú Yésus. ²² Aáná bá ɔa ɔbana Yésus a haála ahá b̄ ɔɔɔ l̄ɔɔɔ anyía « K̄ɔk̄ɔta » éce « haála há nuɔɔɔl̄ɔɔɔ ». ²³ Bá ɔa sé b̄ébú wuúci múúsi meluku a máána malátákánó na b̄kanyé ab̄ b̄ ɔe l̄ɔɔɔ anyía *míile*, mbá wuúci ta ɔm̄úá. ²⁴ Nyíáb̄ nyéátákéna eényí Yésus ɔ ɔmbásá. Bá ɔa aáfákána bíáyé belan̄a éce bá ma b̄ ááhakɔna ɔɔɔɔ o omenyi b̄laka ab̄ ɔɔɔ okime eé beébe ána wu ohiite. ²⁵ Na asanó, i injénj enámányé n̄m̄, bé ɔe bú wuúci aátákéna ɔ ɔmbásá. ²⁶ Bá ɔa b̄ ɔɔɔkɔ hekɔma e hí ɔe tónjinyi anyiaté bé ɔe wuúci ɔɔɔnéná e hiíhi, báye : « Oténj u *Besuif ». ²⁷ Bá ɔa b̄ aátákéna t̄na banána b̄fendí ε embásá hoóhi ne wuúci : A wɔm̄ɔt̄é ɔ ɔmbásá a wɔm̄ɔt̄é a aháná yé ɔɔɔ b̄ manóm̄e, ooci a wɔm̄ɔt̄é ɔ ɔmbásá a wɔm̄ɔt̄é a aháná yé ɔɔɔ ú meényi. ²⁸ [Híáná bú ɔa b̄ kéláká háye C̄ɔɔɔɔ ɔe tónjinyi cése : « Bé ɔe wuúci fanéna ɔ ɔmbana ú ɔɔɔ ɔbaacɔ. »] ²⁹ Baacɔ a bá ɔa b̄ b̄ báb̄b̄ h̄laka aáhá ɔa b̄ b̄ b̄ébú wuúci ɔɔmbónáka, bé wuúci bíbúnúnéke, bá ɔɔɔnaka báye : « ɔɔɔk̄, kuɔɔɔ aw̄ ɔ ɔna wu ɔkataka *Ciíbe ce Bandóm̄esé, w̄ɔ falef̄ɔt̄kɔna ci etémbí ɔ m̄ɔs̄é matát e ? ³⁰ Bínóhi kuɔɔɔ b̄m̄uátá aná ; s̄ónna ɔ ɔmbásá ! » ³¹ Híáná t̄na, ne beténjinyi *beluli nyiínjie ne *beékúnyí bikotí ɔa b̄ b̄ báb̄b̄ ɔm̄-b̄ónáka Yésus, bá ɔɔɔnaka beébe ne beébe báye : « U ɔe nóhiki baacɔ bé etémbí, mbá u te a bá wu obínóhi wuúci b̄m̄uátá ! ³² *Mesí, Oténj u *Islayél, á s̄ónna ɔ ɔmbásá aámbáya aná, anyía túás̄ léca mbá túás̄ háya m̄ɔɔl̄é nááyá. » Baacɔ a bá ɔa b̄ b̄ baátákénánó ε embásá ɔɔɔɔ ne wuúci ɔa bá b̄ébú wuúci ɔɔmbónáka t̄na.

Owé ú Yésus

(Mat 27.45-61 ; Luk 23.44-56 ; Sanj 19.25-30, 38-42)

³³ ε ekatékate ce buúsé, ibíne ɔa kua i iis̄i ikime ɔ ɔkɔɔhama i injénj étát. ³⁴ I injénj étát eécí, Yésus ɔe bókite buáná ɔse : « *Eli, Eli, lama sabaktani ?* », éce anyía « Ciame Bandóm̄esé, ciame Bandóm̄esé, anyiaté ɔ m̄ɔɔ me béyúata e ? » ³⁵ Émakéla b̄m̄ɔt̄é a baacɔ a bá ɔa b̄ b̄ aáhá tálémákéná ab̄ l̄ókóma t̄ána oócí, báye

‡ *Míile ɔa bá b̄kanyé a búm̄ɔt̄é a b̄ ɔa kela anyía ɔɔɔ te l̄ókóma ɔkála. Mbá Yésus ɔe lénéke olimine w̄ɔɔɔ, ciayé cééto l̄ókómáka ɔkála ɔ ɔkɔɔhama a nyemana. †† 15.34 Manj 22.1*

: « Άνο Ιόκόμα, u ηκο Ιόηο Έλι. »³⁶ Αανά κκκ a wcmcté eé beébe ηαά κάβέτένα, γο ko yubíne κόκά a βεányákánó bí meluku ; u ηέ ciíci fekí a ηctηctήη, u ηέ ciíci kosíti né nyuúte nyí Yésus anyía wó cónηκo, mbá cse : « Άνο ζόκo ! Túo cba κ κcaca mbóκo Έλι ηa fáaya, γο koó wuúci aatcna κ cmbásá. »³⁷ Mbá Yésus ηoo bókite na makénda, nyiomboko aatú eényí. ³⁸ Ekéti yé bclaka a yé ηαá bá yá sómbótókóna *Ciíbe ce Bandómesé ηαá láhea ε ekatékaté o otúme κ cmuaná κ κκóháma ε embana. ³⁹ Mutéηnyí bicénji etíne atáánc ηαá bá táléména aáhá eé buúse bó cmbásá ú Yésus. É-makéla muá léca anyána Yésus ηeé wé έε ú moó bókite, mbá κcse : « Yááηa taaká anyía κκκ ooci ηαá bá cónó u Bandómesé. »⁴⁰ Bómcté beénjú tóna ηa bó tálémákéna enenyié, bé bisíémúkúnyí. Eé beénjú eébé, na Malíi, itónyí ce Makatala, na Salómé, na Malíi, iinyí ce na Sáak e wutíkítiki ne Soóse, ηa bó bá. ⁴¹ Beénjú eébé ηa bó bá bábó látákéna Yésus ekúlú ayé u ηαá bá a *Kalilé, bé wuúci kélákéna masóma. A bómcté tóna beéηí ηa bó bá hśá e bé ηe bú cúcúbíkínyí ne wuúci eé Yelúsalem.

⁴² A nyísfó eényí, bá κónaka anyía *buóse bú ehélúme bú *Besuif áηa κκcyá, buóse bú nyebétábóna nyí ehélúme, ⁴³ κκκ a wcmcté u bunηη bó Alematé ηa kaáhama ; nyíáyé nyínyí ηαá bá έε Yóseb. U ηαá bá κκκ u Hitúlé a hiáná. Baacc wuúci kékéke buéηí ; waá tátaka tóna na κcηclé *Butéηí bó Bandómesé. U ηe yeéhínyinyí, yó cba né Bílat κ κκóbata omime ú Yésus. ⁴⁴ Bílat ηeé kéké anyía Yésus ηe tényí é wé. Aaná u ηκο Ιόηeta mutéηnyí bicénji etíne atáánc ; u ηé muúmu batá cse : « ζκ, Yésus ηeé wé buáyá e ? » Mbá κcse : « Έε. »⁴⁵ Émakéla mutéηnyí bicénji é wuúci békámá aaná, nyíáyé nyínyie Yóseb makénda me ohiite omime eényí. ⁴⁶ Yóseb ηó κc yóndó cmbómó. U ηa aatóna omime κ cmbásá, u ηá bákákéna cmbómó ; nyikeényie eényí. Eenyie ηαá bá etímékénú a nyendányé noómi. E elime eéci, u ηeé fuñúlísiki yaandándá yé nyendányé e nyiofine nyí eenyie. ⁴⁷ Na Malíi, itónyí ce Makatala, na Malíi, iinyí ci Soóse, ηe bú bisíémúkúnyí haála ehé bé ηeé wuúci nyie.

Yésus ma háanyua o owé
(Mat 28.1-8 ; Luk 24.1-11 ; San 20.1-2)

16 Ahá *buóse bú ehélúme bú *Besuif ηa hóla, na Malíi, itónyí ce Makatala, na Salómé, na Malíi, iinyí ce Sáak, ηa bó ζóndókó bescηη bí enumbé anyía bé ke bú fééfiki omime ú Yésus. ² Tútútú κόνcyá, buóse bó sónde έε ccc a yáηa κ ccháma, bá ηa bó hátóna bó cba e eenyie. ³ Bá ηa bó bá bábó bébátaka beébe ne beébe báye : « Aányé u ηa cba κ κ basó fuñulisinyinyí nyendányé e nyí ηe kúeye nyiofínine nyí eenyie e ? » ⁴ Mbá, ahé bá ηa bó tálá eése, bá ηá léca anyía bé me fuñulisí yaandándá yé nyendányé a nyé ηαá bá e nyiofínine nyí eenyie. ⁵ Bé ηe bú oófine noómi, bó léca cncók yé κκκ eliménénú a yáábó aháηá yé κκκ ú manóme, ú ma lánaba kaba e cifúlúndúndúé. Bulíkíliki ηé beébe tímbié. ⁶ Mbá cncók yé κκκ eéyé ηeé beébe

laána yése : « Nuti líkíméke. Nu ηa nó áamba Yésus, κκκ u *Násalet, awó bá ηa yaátákéna κ cmbásá. Ú ma háanyua o owé, u τε á bá aaha ! Άno leca, aaha bé ηeé wuúci fiényinyí. ⁷ Aámbáya, ánc ccbá κ κκclána bááyé *baákónéna, ne Bíel áyá, anyía ú me búéke a *Kalilé : Hśá nú ké nú wuúci lecaca, háye u ηαá banó láákéna. »
⁸ Nyíábó nyeháma eényí e eenyie, bá ηá cabákéna, bá ndándámaka έε bá ma bó taa. Ta híáná, bó τε ζmκ bó láana ta κκκ ta bκκ anyía bá ηa bó bá bebú líkíméke buéηí.

Yésus me bitónyinyí ná Malíi, itónyí ce Makatala

[⁹ Tútútú κόνcyá cé buóse bó sónde Yésus ηa háanyua e biwéwé. U ηa caηá obitónyinyí ná Malíi, itónyí ce Makatala, eci u ηeé hémúkúnyí *βεεbé bí bililé bitíndétú nóκ. ¹⁰ Aaná Malíi ηαá ccbá o o húle bíkétíkinyí baacc e bé ηe bú líhéke ne Yésus asana eéyé. Bá ηa bó bá na ctémá cnuva, bá lélaka. ¹¹ Mbá ahé bá ηa bó Ιókómáká ctáηa ú Malíi, anyía Yésus áηa wócκ, ú me wuúci lecaca tóna, beébe te olumitinine.

Yésus me bitónyinyí ná baákónéna befendí

¹² E elime eéci, Yésus ηé bitónyinyí ná *baákónéna befendí a bómcté, u lecakana náanyia. Baákónéna eébé ηa bó bá bábó cccbaka a ηenctηctήη a hémcté. ¹³ Bá ηga bó halómóna, bó bíkétíkinyí tóna bscóκκ baákónéna asana eéyé, mbá beébe te olumitinine tóna.

Yésus me bitónyinyí ná bóbhatá na cmcté

¹⁴ E elime eéci, Yésus ηé bíóndísinyí obitónyinyí ná bááyé *baákónéna bóbhatá na cmcté, beébe κ cnyía ; yó beébe kákálákéna anyía bá ηa bó bá ne isurí na βenatakánó bé etémá, ananyía bé ti ómo bú lumitinine ctáηa ú baacc e bé ηe bú wuúci lecáca έε ú ma háanyua o owé. ¹⁵ Cse náábó : « Énu ke húlíkinyí baacc bekime κ cmesé okime Ambánye yé Esóma. ¹⁶ Cκκ ewú u kée lumitinine Ambánye yé Esóma eéyé, yó bíófine, káá bá ne olíhe. Mbá κκκ ewú u ti kée yíyí lumitinine káá bá na nyekua. ¹⁷ Bikéki bí tubílícinyínyí eebi káá lécakana a baacc e bé ké bú lumitekinine : Bé ké bú hémúkúnyí *βεεbé bí bililé eémí e nyínyí, bá táηaka βeóκκκκ bé etáηa. ¹⁸ Bá háteakena κcōηc a κcóκκ na aabá. Ta bábó muána bκκ a bulκónó, bú ti kée beébe kela ta bκκ ; bá ká bó tálákéna bκκcncókκ aabá, bκκcncókκ eébé bó waáηónúaka. »

Bandómesé ηeé beétisi Yésus κ cmuaná

¹⁹ Émakéla Otéηí a Waáηá Yésus á máná ctáηa aaná ná bááyé *baákónéna, Bandómesé nyí wuúci beétisi eényí κ cmuaná o okolímíne aáyá a maabána, a yááyé aháηá yé κκκ ú manóme. ²⁰ Aaná baákónéna ηa bó ccbá o o húle húlinyí baacc Ambánye yé Esóma haála hekime. Otéηí a Waáηá ηαá bá ne beébe e buólí eébu, we oónyísíkinyí Ambánye yé Esóma ne bikéki bí tubílícinyínyí abé bá ηa bó bá bábó kélaka.]

Lúkas

ηκ γκζήζκ

Besana a bé ηκ γκζκ anyía bá lókómáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

Lúkas ηαά bá muándéna baac, wuúci ekendinyi yí Bóol ; u τε ζκζ bá κκκ u Besuif, ta κκκ u endóma u Yésus ; u τε ζκζ léca anyána Yésus ηεé líhéke. Buáté κκκ ú ηα bátaκα, yó bícónyíki baac a bá ηα bó lécaκα na cáábó eése cá bémuátá besana bí olíhe ú Yésus (1.1-4) κ κκela anyía wé síke ζ γκζήζκ Ambánye yé Esóma.

A nyíáyé nyεεca, Yésus áηa Ooci awó u ηαά bécaμα mahana baac a bá bóηa i íbíne noómi ; wuúci *Bandómesé ηαά tóμα o okonóhíki baac bekime : Ne Besuif na baac bé etémbí áyá.

Lúkas ηa yáambáka obíkétinyi baac ne nyitúme nyí olumitinine ewú bé ηe bú lumitinine Kilís, na anyána olumitinine oócí ηa yáanyána κ κmesé okime. Yaáté asana ú ηκ γκζήζκ tufule táfendí : Ne nufule nó Ambánye yé Esóma, ne nufule nú Buólí bó baac bá endóμα, κ κκela anyía wó tóηinyi baac anyía Kilís áηa Munohi mu baac bekime, téka na nyεálnána.

Besana bí nyitúme

1 Tiofil, woómóomo u κκκ ! † O ηοó menyí anyía baac beéηí ηa bó békánáka ζκζήζκ tufule a besana a bé ηαά békéláka aasó ε ekatékate. 2 Bé ηe bú bííbi ζκζήζκ háyε baac e bé ηe bú bííbi lécaκα e nyitúme ηa bó basó láákéna ; beébe eébé bá ηa bó bá behúli Ambánye yé Esóma. 3 Aámbáya, yanó tóna ε ηa mé bátaκα, míζ waambaka bōmbánye bōmbánye anyía yémi menyí anyána besana eébí bikime ηaa békéláka o otúme e nyitúme. Búo mi bílénékíne buéηí anyía yémi o tóηinyi anyána bé ηαά békéláka. 4 Yaáté asana o kóo menyí taaká cé besana ecí bé ηo yóo weékúnyíki.

Kabiliyel ηαά tánáká na Sakali

5 ζ κκζsé emé *Elóot ηαά bá otéηí ú iisí ci *Besuif, *mululi nyíínjie a mumóté, nyíinyi anyía Sakali. U ηαά bá κκκ u κκκ ú *beluli nyíínjie ú Abiya ; oónyí ηαά bá itónyí ce *Aáκn, nyíinyi éce Elésabet. 6 Bá ηa bó bá bekime béfendí betálémánánó bé baac eé buúse bó *Bandómesé, bá látákéna bōmbánye bōmbánye ne *bikotí bikime ne esúηe ekime cá Bandómesé. 7 Ta híáná, bó τε ζκζ bó bá na ζκζ, anyía Elésabet ηαά bá ahúátá, beébe bekime béfendí belúnénú.

8 Búmóté buúsé Sakali ηαά bá wκ nyíκκ búáyé buólí eé *Cííbe ce Bandómesé, anyía nyíhiite nyí buólí nyí uúbú κκκ ú beluli nyíínjie nyé ηαά bá. 9 ζκζ yí buólí yí beluli nyíínjie ηαά bá anyía bá táfa mululi nyíínjie a mumóté a mú á nyεmána mu olulíki κκκκ. Aáná bá ηαά

† Wáηa enóme ce κκκ acé Lúkas ηκ γκζήζkéna núáyé nufule. Nyíinyi enyí u ηεé wuúci cíenyi, « woómóomo u κκκ, » ηαά bá nyíinyi anyé bá ηαά bá bé cíékínyí κκκκ ú babáata ciáte ce ambala a báléka ci Lóom.

táfá Sakali anyía wé oofine eé Cííbe ci Otéηí a Waáηá †† o okoluli κκκκ. 10 Ekúlú ayé bá náηa bé lúliki κκκκ, nyεκκca nyé baac nyikime béccókólókéna Bandómesé a κκháaté. 11 Ekúlú eéyε Sakali ηαά léca *elilé yé bōsóma yí Otéηí a Waáηá atálémánánó a aháηá yé κκζ ú manóme ú haála ahá bá náηa bé lúliki κκκκ. 12 Émakéla Sakali é yíyí léca, u ηa bálátána, bulíkílíki ηé wuúci tím-bíé. 13 Mbá elilé yé bōsóma yése : « Eti líkíméke, Sakali, Bandómesé maá lókóma uúwe bōccókóléna, uúwe oónyí Elésabet kéé bíene ζκζ κκζκκζ, wó wuúci lóá nyíinyi anyía Sáan. 14 O kóo bílénéke buéηí, baac bé etémbí beéηí ké bú bílénéke tóna a asana na nyíáyé nyí-ibíbíene. 15 Yááηa anyía u káá bá akéndánó yé κκκ a nyεεca nyí Otéηí a Waáηá. U ti ké búle á múána meluku mekime e mé ηe hííténe. U káá bá onyíóyónó ne *Efúúménénu yí Elilé o otúme a tζca tú iinyí. 16 U káá kela anyía baac beéηí bé *Islayél á ka háλmóna, mbá bá cōbaka ná ciabó Síkíne Bandómesé. 17 U káá cáηa a faaya né Otéηí a Waáηá. U káá bá onyíóyónó ne Elilé yé Bandómesé na makénda bōκ búmóté háyε *muhémúnyí besana Éli, anyía wó κκζήζka etémá cí síkíne o oléne báábó baáná, yó lébéke ba-τε-lókóména Bandómesé anyía bá bámókna ne injíηé, bó bécáηáka betálémánánó bé baac. U káá bándáka buncηκ bó baac a bó káá bá bōbétábónákánó o onyemi Otéηí a Waáηá. »

18 Mbá Sakali ζε : « Aáté yí kéé mi tóηinyi anyía asana eéyε áηa taaká e ? Yanó ooci elunyí yé κκκ, uu-mi oónyí na tuκκ tuéηí. » 19 Mbá elilé yé bōsóma yése : « Ya méηa Kabiliyel, ε náηa yáme tálémákéna eé buúse bó Bandómesé o o wuúci kelena masóma ; wuúci wá me

†† Haála e hefúúménénu ehé hú beluli nyíínjie bímuócí ηa bó bá na makénda me owoofine hóá.

tóma nówɔ anyía yáme ɔ laána ambánye yé esóma eéy. ²⁰ Mbá kuɔɔj te olumitinine maame mehúnyi, meéme eémé ma káá békéláka e ekúlú ayé á yenyemánán; yaáté asana o kóó limine múkúmúku, a te táɔa, ɔ ɔkɔháma buósé abó besana eébi ká békéláka. »

²¹ Ekúlú eéy, nyekɔca nyé baaco a nyé ɔaá bá nyé á tátáka Sakali ɔeé kéké, anyía u ɔeé líhéke buéɔi eé Cíibe ce Bandómesé. ²² Mbá ayé ú ɔa háma a nɔháaté, u te háná táɔa ne beébe; aáná bé ɔe bu menyí anyía wáɔa ɔlecánó ekéki yé ɔkɔ eé Cíibe. U ɔaá bá wá táɔa-ka ne beébe hú na aabá, u ɔe limíne múkúmúku.

²³ Yé ɔaá bá anyía ekúlú ayé Sakali ɔaa máná mááyé mɔwósé me buólí eé Cíibe ce Bandómesé, u ɔa hálómóna e úúyé ooki. ²⁴ E elime ce besana eébi, Elísabet uuyé oónyí ɔe híite nyifume; u ɔe limíne e úúyé ooki ílí étáánɔ, u te háma, u ɔkɔnaka ɔse: ²⁵ « Otéɔi a Waáɔa meé mi kétunyi aámbáya, anyía ú maá me aáɔiá aatɔ ɔlama eé buúse bó baaco. »

Kabiliyel ɔaá táɔáká na Malíi

²⁶ I ílí ítíndétú e elime ce besana eébi, Bandómesé ɔaá tóma *elilé yé ɔwósoma Kabiliyel a bunɔɔa a búmɔté bó *Kalilé, nyíinyi éce *Násalet, ²⁷ o ooki ú ɔbóla ewú ú ti ɔeé menyí banómɔɔ, nyíinyi éce Malíi; u ɔaá bá ɔkɔɔena yé ɔkɔ u henyénó h é *Táfit, nyíinyi éce Yósé. ²⁸ Elilé yé ɔwósoma ɔa cóba nááyá mbá yése: « I ɔe mí o ténjiti! Otéɔi a Waáɔa mó yóo boosiki, wáɔa na kuɔɔj. » ²⁹ Aáná injiɔé cí Malíi ɔeé nyíime e mehúnyi eémé; u bebátáka ɔse mbá nyenamá nyí mutéɔinyi nyé yaáté eenyi e? ³⁰ Mbá elilé yé ɔwósoma yé Bandómesé yése: « Eti líkíméke, Malíi, anyía Bandómesé ɔj yóo kela ɔwómánye. ³¹ O kóó híite nyifume, wó bíene ɔónó ɔónómɔɔ awó ɔ kóó lóá nyíinyi anyía *Yésus. ³² U káá bá ɔkɔ a waáɔa, bé wuúci lóɔa anyía ɔónó u Bandómesé a wáɔa fááte ɔ ɔmuaná. Otéɔi a Waáɔa Bandómesé kée wuúci limisinyi a ɔkɔná nó cíáyé sókónó Táfit. ³³ U kée ténjinyi baaco bé *Islayél e bikúlú bikime; búáyé Butéɔi te káá mana ta buósé. »

³⁴ Mbá Malíi ɔse né elilé yé ɔwósoma: « Anyána ya méɔa wu obíene, ɔaɔj téka ne omenyi banómɔɔ e? » ³⁵ Elilé yése: « *Efúúménénu yí Elilé káá fáaya nówɔ, wó híite nyifume. Yaáté asana ɔónó ewú u kée bíbíene káá bá ofúúménénu, wuúci ɔónó u Bandómesé. ³⁶ Lecá! Elísabet awó nua nóɔa eé yiibe ne wuúci ɔeé híite nyifume hénánɔ ílí ítíndétú. Ta yé cáɔa á bá anyía u ɔaá bá ú me lune, u kée bíbíene ɔónó ɔónómɔɔ, wuúci awó bá ɔaá lóá nyíinyi anyía ahúátá yí oónjú. ³⁷ Menyí anyía Bandómesé ɔaɔa wu ɔkelaka ɔkɔ bukime. » ³⁸ Malíi ɔse: « Ya méɔa munyikɔ mu Otéɔi a Waáɔa, yá békéláka híáná nááme háye ɔ mɔw kɔna. » Elilé yé ɔwósoma yé Bandómesé nyisúéte eényí.

Malíi ma cóba ɔ ɔkɔléca Elísabet

³⁹ E elime eéci, Malíi ɔa hátóna, yó tényi ɔwoba a ɔkɔnɔ a bunɔɔa a búmɔté bú *Yuté. ⁴⁰ Émakéla ú kaáhámá, u ɔj oofíne o ooki ú Sakali, u ɔe ténjiti Elísabet. ⁴¹ Hú ayé u ɔeé wuúci ténjiti, ɔónó ɔe bínyíétinyi a ɔwoba tó Elísabet. U ɔj nyíoyo ne *Efúúménénu yí Elilé, ⁴² u ɔe túme ɔtáɔa buáɔa ɔse: « Bandómesé mɔ yóo sáyabena ɔ ɔkɔla beénjú bekime. Bíáyé besaya ɔa ná ɔónó ewú o kóó bíene! ⁴³ Ya méɔa nyenamá nyi oónjú nyé yaáté enyi iinyi ci uumi Otéɔi ɔaɔa wu ɔfaaya nááme e? ⁴⁴ E ɔa mé ɔ laana anyía hí ekúlú eyí óo mi ténjiti, ɔónó ɔe bínyíétinyi ne obílene aáme a ɔwoba. ⁴⁵ ɔ ɔa ɔwómánye anyía ó moó lumitinine anyía besana ebi *elilé yé ɔwósoma yé Bandómesé ɔj yóo laakena e nyíinyi nyé Bandómesé káá békéláka. »

Malíi ɔe bíkétinyi baaco ɔwómánye bó Bandómesé

⁴⁶ Malíi ɔse:

« Úúmi ɔtémá ɔe nyémi buáɔa bú Otéɔi a Waáɔa.

⁴⁷ Aáná yáámé elilé ɔe bílénine buéɔi Bandómesé, muame Munohi,

⁴⁸ anyía u ɔaá me bétáá, ɔaɔj muayé munyikɔ e muénjú eémi e nyilimíné e nyitíkítiki;

o otúme aámbáya, ɔwoba tó baaco tukime ké búle aá me lóɔa anyía oónjú u ebɔla,

⁴⁹ anyía Bandómesé Alámakénda ɔa ɔ me kelákánó bembánye bé besana.

nyíáyé nyíinyi ɔa nyifúúménénu.

⁵⁰ Yááyé ambánye yé ɔtémá ɔa a ɔwoba tó baaco tukime e tú ɔe wuúci kéke. ††

⁵¹ Wáɔa na makénda ma ɔkelaka beandándá bé besana;

u ɔa sása baaco a bá bóɔa na bumálá a besana abé bá ɔa bó bétáá e cííbú etémá.

⁵² U ɔa yááɔa baaco bá makénda a túábó ɔkɔná, yó beétiki eebe e bé ɔe bú bílóosi.

⁵³ U ɔe yíinjie benyéma bé ɔnyíá biéɔi ná baaco abá ecaná ɔa nuana,

mbá u ɔj yóɔɔéna enóme cé baaco, cí hálómókóna aabá éfendí.

⁵⁴ Ú mɔ yóóléta *Islayél, muayé munyikɔ, anyía u te ɔmɔ béhóya otóɔinyi yááyé ambánye yé ɔtémá †

⁵⁵ na ná *Abélaham ne né uuyé ɔónó bikúlú bikime háye ú ɔaá bétánéna cíisú sókónó. »

⁵⁶ Aáná Malíi ɔe límekíne o ooki ú Elísabet hoóhi ílí étát, nyehálómóna eényí a búáyé bunɔɔa.

Nyibíbíene nyé Sáaɔ Batis

⁵⁷ Ekúlú ayé Elísabet ɔa nyémana wu obíene ɔa kaáhámá, u ɔe bíbíene ɔónó ɔónómɔɔ. ⁵⁸ Aáná na baaco a bá ɔa bó bá hoóhi ne wuúci na baaco bá yááyé yiibe ɔa bó lókómáká bé bíkétiki anyía Otéɔi a Waáɔa ɔeé wuúci bécáma mahana buéɔi, bé ɔe túme obílene ɔkɔɔa.

† A baaco bé Islayél, bekɔɔena ɔaá bá béa yáaɔa okotí yé nyetónó, mbá bifendí ti líhe balatánó.

†† 1.50 Maɔ 103.17 † Maɔ 98.3; Esa 41.8-9

⁵⁹ ɔ ɔwósé manamanyé, bá ɲa bɔ́ cɔ́bá o okoó wuúci aaca ; bá ɲa sé bébú wuúci lɔ́a nyiínyi anyía Sakali, nyiínyi nyí síkíne. ⁶⁰ Mbá iinyí ɔse : « Eé'eé, nyíáyé nyiínyi káá bá anyía Sáaɲ. » ⁶¹ Baaco báye : « Ta ɔɔɔwó oówo eé ciíbe ce baaco te á bá ne nyiínyi eényí. » ⁶² Bá ɲa báta síkíne na aabá anyía anyána ú ɲa yáamba o búle lɔ́ɲɔ uuyé ɔ́ɔnɔ e ? ⁶³ Aáná Sakali ɲa báta anyía bé wuúci iínjé táfélé, bé ɲé iínjé ; u ɲɔ́ ɔ́ɔɲɔ́ɔ ɔse : « Nyíáyé nyiínyi áɲa Sáaɲ. » Aáná bekime ɲe bú kéké. ⁶⁴ Hí e ekúlú eéyé Sakali ɲa háná é túmé ɔ́taɲa, u nyemiki Bandómesé okelú ɔ́ ɔ́muaná. ⁶⁵ Aáná baaco bekime bá h́á ɲe bú líkíméke, bé bikétiki besana eébi bikime a ɔ́ɔɔɔɔɔ tukime tú iisi ci Yuté. ⁶⁶ Baaco bekime a bá ɲa bɔ́ bá bábɔ́ lɔ́kómáká besana eébi ɲaá bá bébú biíbi hákéna a beetɔ́, bá bébátáka báye : « Aáté ɔ́ɔnɔ́ ooci káá bécaɲa e ? » Bá ɲa bɔ́ kɔ́ɔna aáná anyía makénda me Otéɲí a Waáɲá ɲaá bá taaká nááyá.

Sakali ɲe nyémi Bandómesé, u hémúkúnyínyi baaco besana

⁶⁷ Aáná *Efúúménénu yí Elilé ɲeé nyiíyó ɔ́ ɔ́témá ú Sakali, síkíne ce Sáaɲ, u hémúkúnyi besana ɔse :
⁶⁸ « Nuúmi a bámókónéna né Otéɲí, Bandómesé ci *Is-layél,
anyía ú ma fáaya ɔ́ ɔ́ɔɔhánɔna bááyé baaco.
⁶⁹ U maá basɔ́ tómeɲa ɔ́kendákénda ɔ́ ɔ́ basɔ́ nóhi,
u ɲeé húle eé ciíbe ce baaco ce muayé munyɔɲɔ Táfit.
⁷⁰ Híáná u ɲaá bétánéna feeké bááyé *behémúnyi besana e befúúménénu ;
⁷¹ ú meé wuúci tóma anyía wá basɔ́ nóhi a aabá na cá báásɔ́ belɲine
na cá baaco a bá ɲa bɔ́ áamba ɔ́ basɔ́ kéla ɔ́ɔɔbé.
⁷² U ɲaá bétánéna cíisú sɔ́kɔ́nɔ́ anyía u keé beébe tóɲɲɲɲɲɲ yááyé ambánye yé ɔ́témá
ɔ́ ɔ́bétáá yááyé efúúménénu yé nyelata
⁷³ ayé ú ɲaá súáténá ɔ́kela eé buúse bɔ́ cíásɔ́ sɔ́kɔ́nɔ́ *Abélaham,
⁷⁴ anyía ekúlú ayé u káá basɔ́ kátónáka a aabá cá báásɔ́ belɲine,
ééhé tu ké sú wuúci nyɔ́ɔkɔna buólí téka ne bulíkílíki ;
⁷⁵ túo límine betálémánánɔ́ bé baaco e befúúménénu eé buúse bɔ́ Bandómesé
ɔ́wósé mekime me úúsú olíhe.
⁷⁶ Mbá kuɲɔ́, uumi ɔ́ɔnɔ́, bé ké búle ɔ́ yɔ́ɔ lɔ́ɲɔ anyía *muhémúnyi besana ɔ́ Bandómesé, ooci awó á h́lálaka baaco bekime ɔ́ ɔ́muaná,
anyía ɔ́ kɔ́ɔ cáɲa ɔ́faaya ne Otéɲí a Waáɲá ɔ́ ɔ́ɔɔtábɔna úyúyé ohónyí.
⁷⁷ Kuɲɔ́, o kóo weékúnyíki bááyé baaco anyía u kée beébe nohiki
éce ú meé beébe nyéanakenena maabɔ́ maabé.
⁷⁸ Ciasɔ́ Bandómesé áɲa na ambánye yé ɔ́témá,
u káá basɔ́ númisikinyi eese e yí ɲeé húle ɔ́ ɔ́muaná,
yé h́áka nyeháma nyé ɔ́ɔɔɔ.
⁷⁹ U kée númisikinyi eese a baaco a bá bɔ́ɲa ne i ibíne noómi na a haála ehé owé áɲa ; †
u kée kéndiki cáásɔ́ akɔ́lɔ́ i ihényí cí bumbénu. »

† 1.79 Esa 9.1

⁸⁰ Aáná ɔ́ɔnɔ́ɔmbɔ́ ɲaá bá wɔ́ yɔ́ɔɔmbɔ́ɔ, ciayé inɲɲé ɔ́ɔnɔ́kéna. U ɲeé limékíne i iisi ce ɔ́sébéá ɔ́ ɔ́ɔɔháma buúsé ebú ú ɲeé bitóɲɲɲɲɲɲ eé buúse bɔ́ baaco bé Islayél.

Nyibíbíéne nyí Yésus
(Mat 1.18-25)

2 Etéeyé ekúlú, *Sesáal, otéɲí u butéɲí bú *Lóom, nyíáyé nyiínyi éce Okust ††, ɲe yíínjé makénda ná bááyé baaco anyía bá fanáka baaco bekime bá búáyé butéɲí. ² Mɔ́fanana mu buúse etéemú ɲaá békéláka ekúlú eyí Kilínus ɲaá bá kóména ci iisi ci Silíi. ³ Aáná ɔ́ɔɔ okime ɲa hátɔna, ɔ́ɔ cɔ́ba ɔ́ ɔ́ɔɔbécɔ́ɲɔ a búáyé bunɲɲɔ.
⁴ Yóseb tóna ɲa kaá hátóna a bunɲɲɔ bɔ́ *Násalet, i iisi ci *Kalilé ɔ́ ɔ́ɔɔba a mɔ́fanana a Bétélehem, i iisi ci Yuté. U ɲaá cɔ́ba h́á anyía u ɲaá bá u henyéɲɔ hí Otéɲí Táfit. A bunɲɲɔ eébu Táfit ɲeé bíbíéne. ⁵ U ɲaá ɔ́ɔbá a mɔ́fanana eémú na yááyé ɔ́ɔɲɲɲɲ Malíi, wuúci ne nyifume. ⁶ Beébe aáná a Bétélehem, buúsé abɔ́ Malíi ɲa nyémana wu obiéne ɲa ka háma. ⁷ U ɲé bíéne uuyé ɔ́ɔnɔ́ u buúse, ɔ́nɔ́ɔɔɔ. U ɲé wuúci húéke na belɲa bí inɲéne, u ɲé wuúci fienyínyi áá buafénéná bú bitúké, ananyía ciíbe ci bekenyí ɲaá bá inyíyóɲɔ́ na baaco hú mbíóke.

Asana yí ne bililé bé masóma ne betétényi etómbá

⁸ Betétényi etómbá ɲaá bá a betúalɔ́ noómi a ahánɲa etéeyé, bé bú tétényíki túábɔ́ tukuté tɔ́ etómbá nebutúé. ⁹ Aáná *elilé yé ɔ́ɔsɔ́ma yí Otéɲí a Waáɲá ɲé beébe hámeɲa hú huase, eese yí Otéɲí a Waáɲá nóma-ka náábɔ́. Bé ɲé túme olíkíme buéɲí, bá nákamaka.
¹⁰ Mbá elilé yé ɔ́ɔsɔ́ma yése náábɔ́ : « Nuti líkíméke anyía é ma mé banɔ́ héléníne Ambánye yé Esóma e yí kée yíínjɲe bunɲɲɔ bú *Islayél bukime obíléne : ¹¹ E butú bɔ́ hénánɔ́, a bunɲɲɔ abɔ́ Táfit ɲeé bíbíéne h́á, muanɔ́ Munohi baaco me bíbíéne, wuúci wáɲa *Mesíi, Otéɲí a Waáɲá. ¹² Hibílícínínyí a hé ɲaa banɔ́ tóɲɲɲɲɲɲ áɲa anyía : Nu ɲa nɔ́ kúana inɲéne ce ɔ́ɔnɔ́ ihúékénú na belɲa, ifiénínyí áá buafénéná bú bitúké. »
¹³ Bililé bé masóma bé Bandómesé biéɲí ɲaá háma hú huase, bé ɲa béláta elilé yé ɔ́ɔsɔ́ma eéyí, bí nyémiki Bandómesé na maɲana bése : ¹⁴ « Nuúmi á bá ná Bandómesé fááte ɔ́ ɔ́muaná, ɔ́mbánye á bá ná baaco bɔ́ ɔ́mesé, abá Bandómesé ɲeé léne. »
¹⁵ Émakéla *bililé bé masóma bé Bandómesé á hálómóná ɔ́ ɔ́muaná, betétényi etómbá ɲé túme ɔ́ɔɔna beébe ne beébe báye : « Túá ɔ́ɔbá a Bétélehem ɔ́ ɔ́ɔɔlé-ca asana a yé maá békéláka ; yíyí eéyé Otéɲí a Waáɲá má basɔ́ tóɲɲɲɲɲɲ. » ¹⁶ Bá ɲa bɔ́ hátɔna, bé ɲé téní ɔ́ba, bá ɲa kuána na Malíi na Yóseb, bá ɲa léca tóna inɲéne ce ɔ́ɔnɔ́ ifiénínyí a buafénéná bú bitúké. ¹⁷ Émakéla bébú wuúci leca, bá ɲa laakéna baaco besana abé bá ɲa bɔ́ lɔ́kómáká a ahánɲa ne inɲéne ce ɔ́ɔnɔ́.
¹⁸ Aáná baaco bekime a bá ɲa bɔ́ lɔ́kómáká besana ebí betétényi etómbá ɲa bɔ́ kónáka ɲe bú kékéke

†† Otéɲí a waáɲá u butéɲí bú Lóom, u ɲeé téngínyí o otúme a tuɲɲɔ 29 éce Yésus Kilís ti ɲeé bíbíéne ɔ́ ɔ́ɔɔháma a tuɲɲɔ 14 éce Yésus meé bíbíéne. U ɲaá fanáka baaco bikúlú biéɲí.

buénj. ¹⁹ Mbá Malíi ñaá bá weé tétényiki besana eébi bikime abé u ñaá lókómáká, u biíbi bétááka e uúye òtémá. ²⁰ Betétényi etómbá ña b́ hálómóna a búáb́ buólí, bé nyémiki Bandómesé, bé wuúci iínjékíne nuúmi, anyía besana bikime abé bá ma b́ lókómáka, b́ lé-caka, má békéláka háye elilé yé b́sóma yé Bandómesé ñeé beébe laákéna.

²¹ E elime ce m̀wósé manamanyé, bá ña aacá òónó ; bé ñe wuúci ĺá nyiínyi anyía Yésus, nyiínyi enyí elilé yé b́sóma yé Bandómesé ñoó tónjinyi iinyi éce u ti ñeé híite nyifume.

Bá ma ćba o okotónjinyi Yésus eé Ciíbe ce Bandómesé

²² Ekúlú ayé maab́ m̀wósé me obífúúmínyi ña nyémána háye okotí eyí *Moyís ñe yíinjíé *Besuif áña, na Yóseb na Malíi ña b́ ćbána uub́ òónó eé *Yelúsalem o okotónjinyi ná Bandómesé. ²³ Yááña anyía, nufule nú *bikotí nú Oténj́ a Waáñá ńse : « Òónó òónóm̀c̀c̀ okime u buúse káá bá b́c̀k̀ b́ Bandómesé ». ^{†24} Bá ña b́ ćbá t́na anyía bé ke bú iínj́é Bandómesé *abésám̀bá a yéáña yóónj́k̀ǹ e nufule nú bikotí nú Oténj́ a Waáñá ; yááña anyía tubúbé t́fendí ta anyía bimbéefuke bífendí. ††

Siméyɔɔ ñe yíinjie Bandómesé biténj́ti

²⁵ C̀c̀c̀ a ẁm̀c̀t́é ñaá bá eé Yelúsalem, nyiínyi éce Siméyɔɔ. C̀c̀c̀ oócí ñaá bá atálémánánó yé c̀c̀c̀, u látákéna Besana bé Bandómesé b́mbánye ; u tátáka na m̀c̀c̀ĺé mekime c̀c̀c̀ aẃ á nyemána wu onohi baaco bé *Islayél. *Efúúménénú yí Elilé ñaá bá e uúyé òtémá. ²⁶ Yí ñeé wuúci laána anyía u ti kée wé wuúci téka na c̀c̀ca *Mesíi aẃ Bandómesé ñaá t́má. ²⁷ Efúúménénú yí Elilé ñe kéndísiki Siméyɔɔ, yó ko wóofine eé *Ciíbe ce Bandómesé ekúlú eyí bibiényi bí Yésus ñe bú héléne uúbú òónó o okonyíoyísinyi esúñe ecí *bikotí ña yáamba. ²⁸ Aáná Siméyɔɔ ñeé wuúci bétúáhéna a cááyé aabá, u ñe túme owiínj́e Bandómesé biténj́ti c̀se :

²⁹ « Síkíne ce makénda mekime, c̀ wáña wu c̀nyeana m̀c̀c̀ẁc̀ m̀nyic̀c̀ é wé e mbuumu aám̀báya, anyía asana ayé ó ña b́ b́tánéna baaco ma békéláka.

³⁰ E ma mé leca yanj́ b́muátá nyencho nyé b́ẁẁc̀ baaco,

³¹ nyiínyi ó ña b́ tábónáká, m̀c̀c̀c̀c̀ mekime lecaca.

³² Nyencho eényi ñe yíinjie eese a baaco anyía m̀c̀c̀c̀c̀ ma c̀mesé okime é yóo menyí ; †

yé baś iínjékíne nuúmi, baś b́ẁẁc̀ baaco bé Islayél. »

³³ Bibiényi bí Yésus ñe bú kékéké buénj́ besana ebí Siméyɔɔ ñaá t́ñj́áká a aháná ne uub́ òónó. ³⁴ Aáná Siméyɔɔ ñeé beébe sáyábéna ; mbá c̀se ná Malíi, iinyi ci Yésus : « Ó lecá, Bandómesé ñaá t́fá òónóm̀b́ ooci anyía mbá baaco beénj́ bé Islayél ká b́ kúakona, beénj́ t́na b́ hác̀c̀c̀c̀ anyía wuúci. U káá bá hibílicínyínyi hí Bandómesé ahé baaco ké bú kine. ³⁵ Aáná besana abé baaco beénj́ ña b́ b́táá e cíbú étémá kée bitónjinyi.

Mbá kuɔɔɔ, òtémá kó yóo bényéáka háye anyía bé me yóo cukíne ǹc̀sala nó c̀hána. »

³⁶ Oónj́ a ẁm̀c̀t́é ñaá bá t́na aáhá, wuúci *muhémúnyi besana ; nyiáyé nyiínyi ñaá bá éce Ana, c̀b́la u Fánuel a b́c̀nye Aséel. †† U ñaá bá elunyí. U ña b́ tónó wa yánáña c̀b́la, ý ḱla tuɔɔ t́t́ndétú ńm̀c̀ ne uuyé c̀m̀ce. ³⁷ Aáná u ña b́ lób́ esíké, wa yáaña aám̀báya na tuɔɔ etíne ényise ne imbuke ínyise ; u ñaá bá ekúlú ekime eé Ciíbe ce Bandómesé, u bíkílieke c̀nyíá o onyemi Bandómesé, u wuúci b́c̀c̀k̀ĺḱḱna ne nebutúé na nabúsé. ³⁸ U ñaá hámá ekúlú eéyé, u ñe túme onyemi Bandómesé, u wuúci iínjékíne biténj́ti. A baaco bekime a bá ña b́ b́ b́b́ tátáka na m̀c̀c̀ĺé anyía Bandómesé káá háñónáka baaco bé Yelúsalem, u ñaá bá weé beébe bikétíkinyi besana a bé ña leca òónóm̀b́ oócí.

³⁹ Émakéla bibiényi bí Yésus ébú kúenyínyi c̀kela besana bikime a b́éña b́éñj́k̀ǹ e nufule nú bikotí nú Oténj́ a Waáñá, bá ña hálómóna a *Kalilé ; bé ñe límíne a *Násalet, búáb́ buncɔɔ.

⁴⁰ Aáná òónóm̀b́ ñaá bá wa yóo c̀m̀c̀c̀c̀, wa c̀c̀ǹḱḱna. U ñaá bá ne injijé ciénj́, wuúci oócí Bandómesé ñaá ḱla b́mbánye.

Òónóm̀b́ Yésus eé Ciíbe ce Bandómesé

⁴¹ Tuɔɔ tukime bibiényi bí Yésus ñaá bá bé á c̀c̀c̀ba-ka eé Yelúsalem a b́náká b́ *Basíka. ⁴² Ekúlú eyí Yésus ñaá bá wa yáaña na tuɔɔ t́óhátá ne t́fendí, †† bá ña b́ ćba a b́náká c̀c̀c̀c̀ ne wuúci háye nyebékéléna ñaá bá. ⁴³ A nyemana nyé b́náká, bá ña b́ hálómóna, mbá uub́ òónó Yésus ña lób́ eé Yelúsalem, bíáyé bibiényi te omenyi anyía ú m̀c̀ lób́, ⁴⁴ b́b́ bíkétiki anyía wáña c̀c̀c̀c̀ na b́c̀c̀c̀c̀, bá ña kandáka buósé bukimekime ; ekúlú eéyé bé ñe túme ó wuúci áamba e ekatékate ci ne cíbú ehéná na baláyé. ⁴⁵ Mbá beébe te o wuúci leca, éhé bá ña b́ hálómóna eé Yelúsalem, bé húle wuúci aambaka.

⁴⁶ Ó m̀wósé matátó, éhé bé ñe bú wuúci kuána eé *Ciíbe ce Bandómesé oliménénú ne *beékúnyi bikotí, u beébe b́lókómáka, u beébe bataka besana. ⁴⁷ Baaco bekime a bá ña b́ b́ b́b́ wuúci b́lókómáka ñe bú kékéke ne uúye omenyi na nyiáyé nyebékáma nyé besana. ⁴⁸ Ekúlú ayé bíáyé bibiényi ñe bú wuúci lecá, bé ñe bú kéké buénj́, mbá iinyi c̀se : « Òónó, anyiaté ó m̀c̀ baś kéláka aana e ? Na c̀c̀t́é na yanj́ tu ña ś c̀ waambáka na yaáká yeénj́. » ⁴⁹ U ñe beébe laana c̀se : « Háá ! Anyiaté nú ña nó me aám̀báka e ? Nu ti ñe nu menyí anyía e ña mé nyemána wu c̀bám̀ḱḱna eé Ciíbe ce ciamé Síkíne e ? » ⁵⁰ Beébe ta c̀lókoma b́mbánye mehúnyi amá u ñaá bá waá kónaka.

⁵¹ Yésus ña hálómóna c̀c̀c̀c̀c̀ ne beébe a *Násalet, u beébe lókómákéna. Iinyi ñaá bá weé tétényiki besana eébi bikime e úyúyé òtémá. ⁵² Yésus ñaá bá wa yóo c̀m̀c̀c̀c̀ na c̀ c̀tányé ne i injijé, u bílénékíne na Bandómesé ña baaco.

†† Henyénó a hém̀c̀t́é a c̀nyénó t́óhátá ne t́fendí tú Islayél.

‡‡ Bá ñaá bá bá lecaca enj́hókó cí Besuif háye eébe a bá búáña besana bí úb́ olumitinine.

Asana yé Sáan Batis

(Mat 3.1-12 ; Mak 1.1-8 ; Sanj 1.19-28)

3 Ekúlú eyí Sesáal Tibéel † ñaá bá éce ú ma kélaka tuɔɔɔ buunyi e butéñí bú Lóom, éce Bɔɔs Bilat áña kóména ci iisí ci Yuté, †† Elóot otéñí u iisí ci Kalilé, Fílib onúséyé u Elóot, otéñí u iisí ne ci Itulé na ce Telakonite ‡, Lisániás otéñí u iisí ci Abilene. †† Eeye ekúlú na Ane na Kayífe ña bɔ́ bá betéñínyí *beluli nyiínjie eé Ciíbe ce Bandómesé ; †† yaáté ekúlú Sáan, ɔ́ɔn u Sakali, ñaá bá i iisí ce ɔ́sébéá. Bandómesé ñeé wuúci iínjé makénda me ohulikinyi baaco bíáyé Besana. ³ Aaná Sáan ñeé túme o húlé kanda behaála behaála a aháñá yí nuúci nú Suluté, u sobiki ɔ́se : « Áno békákálákéna máánú maabé, mbá no sɔ́mba ɔ́ɔɔɔ eé meéme ; mbá nu bíótókine, aaná Bandómesé káá banó nyéánakenena maanó maabé. » ⁴ Hí a asana yé Sáan *muhémúnyí besana mo Bandómesé, *Esayí ña ɔ́ɔɔɔɔ eeyé e nufule ɔ́se : « ɔ́ɔɔɔ ño sóbi okelú ɔ́ ɔ́muaná i iisí ce ɔ́sébéá ɔ́se : “Áno tábónáka ohónyí ú Otéñí a Waáñá, énu nyimíkinyí cíyí ihényí. ⁵ Áno cúákéna bifokó, áno salónáka na ɔ́ɔɔɔɔ na ɔ́ɔɔɔɔ ; haála a hɔ́ɔ́témánú énu heéhe télímínyí, ihényí a ɔ́sébé, núo cíici salónaka.” ⁶ Aaná baaco bekime ká bɔ́ léca háye Bandómesé kée beébe nohiki. » †††

⁷ Híaná baaco beéñí ña bɔ́ bá bábó fáakɔna ná Sáan anyía weé beébe ootókine. Mbá ɔ́se náábó : « Banó baaná bá ehénye eebe, aányé ú ñaá banó éékúnyí ɔ́cabena nyekála nyé Bandómesé a nyé ña fáakɔna e ? Té cáña yanj’o ! ⁸ Mbá áno caná kélaka besana e bí ño tónjinyi anyía nú ma nɔ́ békákálákéna máánú maabé, nuú sɔ́mba tóna ɔ́ɔɔɔ eé meéme. Nuti bíkétiki e cíínú etémá anyía nua nóna nú ɔ́ɔɔɔna hú anyía : “Abélaham áña ciasú sɔ́kónú.” Aá taaká e ña mé banó láana esé Bandómesé áña wu ocejisi andányé eece baaná bá *Abélaham. ⁹ Aámbáya eeci bá yáañá hoóhi ne okuusi-ki maaté hé a bekaná na heɔ́ɔ́ɔ : Atókí ekime a yé te ñaá háá bembánye bé betámá, bé kée yíyí kuusi, bé o yíyí lúlíki. »

¹⁰ E elime eécí, nyekɔca nyé baaco ñeé wuúci báta nyése : « Tuasó kéla anyána e ? » ¹¹ U ñaá békámá ɔ́se : « ɔ́ɔɔɔ a wáña na beháñá namuaná bífendí, we iínjie ɔ́mɔ́té né ooci awó u te á bá ne yíyí ; ooci a wáña na benyéma bé ɔ́nyíá wá keláka híaná. » ¹² Betúé etéési yé kóména ña bɔ́ fáakɔna tóna, bá aambaka anyía bebú bíótókine, bé wuúci batá báye : « Muékúnyí, tuasó kéla

† U ñaá héñá Okust e butéñí a buáñá bú Lóom ; yó ténginyi o otúme a tuɔɔɔ 14 ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́háma a tuɔɔɔ 37 éce Yésus meé bíbíéne. Sáan Batis ñeé túme ɔ́nyí ɔ́búyé buólí a maabána ma tuɔɔɔ 28.

†† Kóména ci iisí ci Yuté o otúme a tuɔɔɔ 26 ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́háma a tuɔɔɔ 36 éce Yésus meé bíbíéne. ‡ Bikéti bí iisí bífendí a béáña a aháñá yé embana ce nyeháma nyé ɔ́ɔ́ɔ́ ci Libán. †† Hikélékéti hí iisí a héáña e kilométa 27 na Tamás, a aháñá yé namuaná ce nyefiana nyé ɔ́ɔ́ɔ́.

†† Ane ñaá bá mutéñínyí beluli nyiínjie éce tuɔɔɔ 15 ña háma. U ñaá bá wa ɔ́ɔ́ɔ́baka ne buúse ɔ́manena Kayífe, ciayé seéne, ewú u ñeé wuúci héñá e butéñí o otúme a tuɔɔɔ 18 ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́háma a tuɔɔɔ 36.

††† 3.4-6 Esa 40.3-5

anyána e ? » ¹³ ɔ́se náábó : « Énu hiitéke hú bitéési ebí *bikotí ño tónjinyi. » ¹⁴ Bicénji tóna ñaá faáya, mbá bése : « Basó’o ? Tuasó kéla anyána e ? » U ñeé bíibi békáma ɔ́se : « Nɔ́te hɔ́ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́ bɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́ a makénda, nɔ́te sɔ́mbéna ɔ́ɔ́ɔ́ asana, énu hiitéke na ɔ́témá ɔ́mbánye benamá abé bá ñaá banó iínjie. »

¹⁵ Baaco a bá ña bɔ́ bá húa ña bɔ́ bá bábó tátáka *Kilís na mɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ mekime, bé bíkétiki e cíibu etémá báye : « Yáakelá Sáan áña *Mesii. » ¹⁶ Mbá ɔ́se náábó : « Yanj’ e ña mé banó ótine ne menyífé ; mbá ɔ́ɔ́ɔ́ awó á me hɔ́la a makénda kokóokó eémi e elime : E te ña mé nyemána ooci a wáña wu ohembuleke tukolí tó bíáyé bekandéna. Wuúci oócí u káá banó ótokine ne *Efúúménénu yí Elilé ne oocó. ¹⁷ Wáña ne bufúmíne ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́ anyía wá yáálónáka na beandá ne inené. U káá bándáka inené, yó hákéna á nɔ́ɔ́la, mbá yó lúlíki beandá o oocó ewú ú ti kée nyíme. »

¹⁸ Aaná Sáan ñaá bá we yeékúnyiki baaco bémɔ́té besana, u beébe hulikinyi Ambánye yé Esóma. ¹⁹ U ñaá kákálákéna Otéñí *Elóot tóna na a asana ayé ú ña báté-na Elóotiat, oónyí u uuyé onúséyé, †† na beébé bé besana bí etémbí bikime. ²⁰ Mbá Elóot ña háná kéla aabé yé asana a yé á hɔ́la beébé bé besana bikime abé ú ña kélaka : U ña kélá anyía bá haténa Sáan, bá háya eé cíibe ce ecaná.

Nyibíótine nyí Yésus

(Mat 3.13-17 ; Mak 1.9-11)

²¹ Yé ñaá bá anyía, ekúlú ayé nyekɔca nyé baaco ñaá bá nyé bíótókine, Yésus ñe ke bíótine tóna. Ekúlú ayé ú ñaá bá waá bécɔ́kólókéna Bandómesé, ɔ́muaná ñe bíhúúné. ²² *Efúúménénu yí Elilé ña sóna nááyá i ihúnyinyi ce ceéto ci hibúbé. Okelú ña lókómána, ú húlúkúne ɔ́ ɔ́muaná, ú kónaka ɔ́se : « ɔ́ ɔ́ña uumi ɔ́ɔ́nó u ɔ́témá. Ya méña ne obiléne weéñí nɔ́ɔ́ɔ. »

Eénye cá baaco bá henyénú hí Yésus

(Mat 1.1-17)

²³ Ekúlú eyí Yésus ñeé túmé oweékúnyí baaco, u ñaá bá wa yáañá na tuɔɔɔ hoóhi nyitine na túshátá. U ñaá bá, háye baaco ñaá bá bé bíkétiki, ɔ́ɔ́n u Yóseb ; Yóseb ñaá bá ɔ́ɔ́n u Héli, ²⁴ Héli ñaá bá ɔ́ɔ́n u Matat, Matat ɔ́ɔ́n u Léfi, Léfi ɔ́ɔ́n u Meliki, Meliki ɔ́ɔ́n u Sanayi, Sanayi ɔ́ɔ́n u Yóseb, ²⁵ Yóseb ñaá bá ɔ́ɔ́n u Matatias, Matatias ɔ́ɔ́n u Amɔ́s, Amɔ́s ɔ́ɔ́n u Nahum, Nahum ɔ́ɔ́n u Esli, Esli ɔ́ɔ́n u Nakayi, ²⁶ Nakayi ñaá bá ɔ́ɔ́n u Maat, Maat ɔ́ɔ́n u Matatias, Matatias ɔ́ɔ́n u Semeyin, Semeyin ɔ́ɔ́n u Yɔ́sek, Yɔ́sek ɔ́ɔ́n u Yɔ́ta, ²⁷ Yɔ́ta ñaá bá ɔ́ɔ́n u Yɔ́hanan, Yɔ́hanan ɔ́ɔ́n u Lésa, Lésa ɔ́ɔ́n u Sólóbabel, Sólóbabel ɔ́ɔ́n u Salatiel, Salatiel ɔ́ɔ́n u Neli, ²⁸ Neli ñaá bá ɔ́ɔ́n u Meliki, Meliki ɔ́ɔ́n u Ati, Ati ɔ́ɔ́n u Kɔ́sam, Kɔ́sam ɔ́ɔ́n u Elmatam, Elmatam ɔ́ɔ́n u Eel, ²⁹ Eel ñaá bá ɔ́ɔ́n u Sosué, Sosué ɔ́ɔ́n u Eliyesel, Eliyesel ɔ́ɔ́n u Yolim, Yolim ɔ́ɔ́n u Matat, Matat ɔ́ɔ́n u Léfi,

††† Elóot ñaá bá weé líhéke a busmɔ́ ne oónyí u onúséyé Fílib ; ɔ́nɔ́me ñeé wuúci béyúata.

³⁰ Léfi ñaá bá wónó u Siméyɔɔ, Siméyɔɔ wónó u Yúta, Yúta wónó u Yóseb, Yóseb wónó u Yɔnam, Yɔnam wónó u Eliákim, ³¹ Eliákim wónó u Meléya, Meléya wónó u Mena, Mena wónó u Matata, Matata wónó u Nátan, Nátan wónó u Táfit, ³² Táfit ñaá bá wónó u Yésée, Yésée wónó u Ɔbet, Ɔbet wónó u B́as, B́as wónó u Sálamɔɔ, *Sálamɔɔ wónó u Naasɔɔ, ³³ Naasɔɔ ñaá bá wónó u Aminatab, Aminatab wónó u Atimin, Atimin wónó u Alini, Alini wónó u Eslɔm, Eslɔm wónó u Fales, Fales wónó u Yúta, ³⁴ Yúta ñaá bá wónó u *Yákɔb, Yákɔb wónó u *Isak, Isak wónó u *Abélaham, Abélaham wónó u Tala, Tala wónó u Nakóɔ, ³⁵ Nakóɔ ñaá bá wónó u Séluk, Séluk wónó u Lakahu, Lakahu wónó u Fálek, Fálek wónó u Ebée, Ebée wónó u Sala, ³⁶ Sala ñaá bá wónó u Kayinam, Kayinam wónó u Aafasat, Aafasat wónó u Sem, Sem wónó u Ńa, Ńa wónó u Lamék, ³⁷ Lamék ñaá bá wónó u Matusala, Matusala wónó u Enɔk, Enɔk wónó u Yalet, Yalet wónó u Maleleyel, Maleleyel wónó u Kayinañ, ³⁸ Kayinañ ñaá bá wónó u Enɔs, Enɔs wónó u Set, Set wónó u *Átam, Átam wónó u Bandómesé. Aáná Yésus ñe hule'ó.

Sátan ma kókónáka Yésus

(Mat 4.1-11 ; Mak 1.12-13)

4 Ekúlú ayé u ña ka hálómóná aá nuomó nú Sulutéñ, Yésus ñaá bá onyíoyónó ne *Efúúménénu yí Elilé. Elilé ñeé wuúci ɔbána i iisí ce ɔsébéá. ² U ñe límékíne h́a m̀wóse etíne éfendí ; Musóména ñeé wuúci kókónáka. U te ́m̀wó nyíá ta ɔkɔ ɔ m̀wóse etéemé ; émakéla má máa h́la, ecaná ñeé wuúci nuakéna. ³ Aáná Musóména ñeé wuúci laána ɔse : « Mbókɔ ase ɔ ña wónó u Bandómesé, laána nyendányé eenyi nyé á bécaña eléti. » ⁴ Mbá Yésus ɔse nááyá : « Cíwóñé cé Bandómesé ña kóna cése : “Ɔkɔ ti ñeé líhe hú na benyéma bé onyíá bíibi ne bíibi.” † »

⁵ E elime eéci, Musóména ñeé wuúci súeténe a nɔkɔndɔ ɔ muaná. E hikúlúkúlú u ñeé wuúci tónjinyi m̀wóñɔ mekime m̀wó ɔmesé, ⁶ mbá m̀wóse nááyá : « I ñe mí o wiínjékíne ne butéñi na nɔheka ń m̀wóñɔ eeme mekime ; bíibi etéebi bé ñeé mi iínjékíne, éhé ya méña wu owiínjie ná ɔkɔ ewú i ñe mí léné owiínjie. ⁷ Mbókɔ o ñóo mi túmíne enjendu, bikime eébi káá bá bíwɔ. » ⁸ Mbá Yésus ɔse : « Cíwóñé cé Bandómesé ña kóna cése : “Nyémíki Otéñi a Waáñá, cíwɔ Bandómesé, mbá é wuúci nyɔkkena hú wááyá bímuócí.” †† » ⁹ Ekúlú eéyé, Musóména ñeé wuúci súeténe eé Yelúsalem, mu ñeé wuúci bééti ɔ ɔkaka ú *Ciíbe ce Bandómesé, mbá m̀wóse nááyá : « Mbókɔ ɔ ña wónó u Bandómesé, cimé ɔ ɔmesé, ¹⁰ anyía Cíwóñé cé Bandómesé ña kóna cése : “Bandómesé kéé yíínjékíne bíáyé *bililé bé masóma makénda anyía bíó yóo tétényiki.” ¹¹ Cí túné kónaka cése : “Bililé bé masóma bé Bandómesé ḱ ýɔ bétúáhéna a cáábó aabá anyía úúwu ɔkɔlɔ ti kúfeténe a nyendányé.” † » ¹² Mbá Yésus ɔse : « Cíwóñé cé Bandómesé ña kóna cése : “Ate kókónáka Otéñi a Waáñá, cíwɔ Bandómesé.” †† » ¹³ Émakéla Musóména á kókónáká Yésus nyenamá nyikime, ny-

isúete eényi haaca ne wuúci ɔ ɔkɔh́ama a yémɔté ekúlú.

Nyítume nyí buólí nyí Yésus i iisí ce Kalilé

(Mat 4.12-17 ; Mak 1.14-15)

¹⁴ Yésus ña hálómóna a *Kalilé, onyíoyónó hú m̀bíɔke na makénda me *Efúúménénu yí Elilé. Aáná núáyé nulumí ña lókómána behaála bikime bí aháná etéeyé. ¹⁵ U ñaá bá we yéékúnyiki a *bendaña bé ɔbéɔkóléna bí *Besuif, baaco bekime wuúci nyemiki.

Baaco bá Násalet me bú kíne Yésus

(Mat 13.53-58 ; Mak 6.1-6)

¹⁶ Yésus ña cóbá a *Násalet, haála ahá ú ña kómáka. U ña cóbá háye u ñaá bá waá kélaka a *andanja yé ɔbéɔkóléna yí *Besuif buóse b́ yáábó ehélume. U ña táléména anyía wáá fanáka Cíwóñé cé Bandómesé. ¹⁷ Bé ñeé wuúci iínjie nufule enú *muhémúnyi besana *Esayi ñe ýwóñɔkɔ. U ñe nuúnu húúne, u ñe b́ñɔ haála a h́wóñɔkónó anyía :

¹⁸ « Elilé yí Otéñi a Waáñá áña nááme, anyía u ña me lɔt́ anyía yémí hulíkinyi basókáska Ambánye yé Esóma,

yémi sobíki anyía beólé káá bá behánónákánó.

Bendíméndíme ká b́ lécakana tóna.

Yémi kétúnyiki baaco abá ɔsókók ñe bú beébe tekese.

¹⁹ Yémi sobíki ekúlú eyí Otéñi a Waáñá kóo tónjinyi baaco yááyé yaála yí nuubo. » ††

²⁰ Émakéla wáá fanáka, u ñe kuéye nufule, u ñe nuúnu hélúmúnyi ná munyɔkɔ m̀wó andanja yé ɔbéɔkóléna, u ñe límíne anyía wé beébe eékúnyiki. Baaco bekime a bá ña b́ bá a andanja eéyé noómi ñe bú wuúci tálá eése. ²¹ Aáná u ñeé túmé o beébe laána ɔse : « Hénánɔ eeci Cíwóñé cé Bandómesé eéci ma békélaka náánó, banó balókóma. » ²² Éhé baaco bekime ñaá bá bé lém-bíki Yésus. Bé kékéke bíáyé bembánye bí mehúnyi abé u ñaá bá weé hémúkúnyi. Baaco b́bátaka báye : « Té cáña wónó u Yóseb ooci wáña e ? » ²³ Yésus ɔse náábó : « Nu ña ń ćba ɔmbánye ɔmbánye o o mi túmíne enjaba eeci a cé ña kóna cése : “Kuɔñó muándánána, bíñjúnýisi kuɔñó bémuátá.” Nu ña ń kónaka tóna nɔse : “Tú ña ś lókómáká besana bikime abé ́ ñe keláka a Kabelnawum ; bíibi keláka tóna aaha a buówó aná.” »

²⁴ Ekúlú eéyé, mbá ɔse náábó : « Aá taaká e ña mé banó laána anyía ta buóse, bá te ña káha ɔmbánye muhémúnyi besana m̀wó Bandómesé aá buayá. ²⁵ E ña mé banó laána aá taaká anyía bisíké bí beénjú ñaá bá biénjú a bunɔkɔ bú *Islayél a m̀wóse emé Éli ñaá bá. Ekúlú eéyé, enjólumuaná ñeé bikúéye, nɔb́lá te háná naa tuɔñɔ t́tát́ ne ekélékétí ɔ ɔkɔh́ama ayé ɔmbóta ẃ ecaná ñaá faáya haála hekime. ²⁶ Ta híáná, Bandómesé te ́m̀wó t́ma Éli ɔ ɔwóñɔ bisíké etéebi, mbá u ña t́ma hú né esíké a yé ñaá bá a bunɔkɔ b́

†† Ta aányé e Besuif ñaá bá wu ɔfanaka nufule nú tufule t́ Nyelata nyé Buáyá ekúlú yé nyebébándána a andanja yé ɔbéɔkóléna.

††† 4.18-19 Esa 61.1-2

† 4.4 Tet 8.3 †† 4.8 Tet 6.13 † 4.10-11 Man 91.11-12 †† 4.12 Tet 6.16

Salébta, i iisi ci Síton. ^{†27} Beenuúnu ñaá bá tóna beéñí e Islayél a mósé emé Elisé ñaá bá muhémúnyi besana mo Bandómésé ; ta híáná, ta ñmóté é beébe te ómó wáançnuu, mbá hú Náman, ñómóó u Silíi. »
^{††28} Eñakelá baaco bekime a bá ña b́ bá a andanja yé ñbécókléna áb lókómá mehúnyi eémé, bá ña famónúaka ne hilóbi. ²⁹ Bá ña hátókóna endánaka, bé ñe túme ó wuúci ñóñéna anyía waá háma a búáb́ buncu. Buncu eébú ñaá bá ñafaléfákánó a ñmóñóó ñmuaná. Bé ñe wuúci súéténe anyía bé wuúci aahéna e emányé. ³⁰ Ta híáná, u ña híla aab́ e ekatékáté, nyisúéte eényí.

Yésus me yeéñúnyisi ñmó a wáña na aabé yí elilé a Kabelnawum
(Mak 1.21-28)

³¹ Yésus ñeé súété a báléka ce Kabelnawum i iisi ce *Kalilé, u ñaá bá we yeéékúnyiki baaco *buúsé bú ehélúme bú *Besuif. ³² Baaco ñaá bá bebú kékéke buéñí nyíáyé nyenamá nyi oweékúnyi besana, anyía u ñaá bá waá tánjaka na ñmó bukime. ³³ A *andanja yé ñbécókléna yí Besuif noómi, ñmóté ñmó ñaá bá híá na *aabé yí elilé. U ñe túme obóko buáña ñe : ³⁴ « Wééé ! Yésus, ñmó u *Násalet, aaté yááña na basó na kuñó e ? ñ ñóó faáya aaha ñ ñ basó súlisi e ? I ñe mí menyí ñmó-bánye anyía ñ ña Ofúóménénú u Bandómésé. » ³⁵ Yésus ñaá laána elilé ne esise ñe : « Lésikínyi mbuumu, háma aá ceéto ce ñmó ooci ! » Aaná aabé yí elilé ñeé kuusi ñmó ñ mésé eé buúse b́ baaco bekime, nyeháma eényí te o wuúci óómísi. ³⁶ Baaco bekime ña b́ aaléaka eété ; bé súñgunyinyi beébe ne beébe báye : « Háá ! Ooci ñtánja'o ! ñmó ooci ñe ténjinyi *beebé bí bililé na ñmó na makénda, mbá bé hámmókóna. » ³⁷ Aaná nulumí nú Yésus ñaá lókómáná behaála bikime bé ahánja etéeyé.

Muéñúnyisinyi mo ñmóñókóna
(Mat 8.14-17 ; Mak 1.29-34)

³⁸ Eéyé ekúlú Yésus ña hatóna a *andanja yé ñbécókléna yí *Besuif, u ña cóbá eé ciibe ci Símon. Ahá, iinyíkíné ci Símon ñaá bá céó kónkóombóta ú nyiike, bá ña b́ bécóklókéna Yésus anyía wé wuúci eéñúnyisi. ³⁹ U ñe b́kósiti nááyá, u ña laána nyiike ne esise anyía nyé á hatóna, nyiike ña mana ñ ñmána. Hí a yaaté ekúlú, u ña hatóna, u ñe túme o beébe sókóbi. ⁴⁰ A nyefianena nyé ñmó, baaco bekime a bá ña b́ bá na ñmó anamánamá cá ekón ñe bú beébe hélékénéné né Yésus. † U ñe beébe b́tíséke ñmó ñmóté, u ñe beébe eéñúnyisiki. ⁴¹ Beebé bí bililé ñaá hámmókóna tóna ná ñmóñókóna beéñí, bé aánjálaka bése : « ñ ña ñmó u Bandómésé. » Yésus ñe bíibi laána ne esise, u ñaá bá u te á yaátába anyía bé á tánjaka anyía bé ñaá bá bí ményukune anyía wáña *Mesii. ††

† Fanáka tóna 1Bt 17.9. †† Fanáka tóna 2Bt 5.1-14. ‡ Besuif ña b́ bá b́b́ táta nyefianena nyé ñmó a nyemana nyé buúsé bú ehélúme, ñ ñkela anyía baaco áb́ bétúáhákéna bááb́ ñmóñókóna ; okotí ñaá bá anyía bá te kela aána ekúlú yé buúsé bú ehélúme.

Nyehatóna nyí Yésus a Kabelnawum
(Mak 1.35-39)

⁴² Hí ahé çyá ñaá yá, Yésus ña hatóna a buncu eébú anyía waá cōba a mafákáléana. Etúte yé baaco ñeé túme ó wuúci aamba, yí ñgée wuúci kuána, yé ña sé yí wuúci yeényisi anyía u ti téní súéte. ⁴³ Mbá Yésus ñe beébe laána ñe : « E ña mé nyemána wu ohulikinyi mōñmō me etémbí tóna Ambánye yé Esóma yí *Buténí b́ Bandómésé ; yaaté asana Bandómésé ñaá me tóna. » ⁴⁴ U ñaá bá we hulikinyi baaco Ambánye yé Esóma a *bendaña bé ñbécókléna bí *Besuif bí Yuté †.

Yésus moó lóñkó baákónéna bé buúse
(Mat 4.18-22 ; Mak 1.16-20)

5 Búmmóté buúsé, Yésus ñaá bá a asalá yé nuómó nó Kenesalet ††, aáhá nyekoca nyé baaco ñeé wuúci sékítinyi anyía nyé á lókómáka Besana bé Bandómésé. ² U ña léca bekókó b́fendí a asalá yé nuómó. Belumbelumbé ña b́ bá híá, bááb́ súáka mááb́ mōhót, éce bá ma b́ hámmókóna eé bíibi. ³ U ño yóofine ñ ñkókó yí Símon, u ñe wuúci laána ñe : « Cókóle, nyékététeña ñkókó e menyífé. » Yésus ñe limíne ñ ñkókó, nyecōba eényí ne buúse oweékúnyi nyekōca nyé baaco. ⁴ Émakéla wá maná ñtánja, u ña laána Símon ñe : « Cóbá-na ñkókó e munyife na kuñó na ñmó, áno aahákéna mōhót ñ chatena tuáf. » ⁵ Símon ñe wuúci békáma ñe : « Taatá, tú me su lúmbeke buutú bukime, tú ú tómbó, tu te ómó sú ñmó ta ñmó. Mbá ñmó a nyekōca, míc cōba ñ ñkela anyía bá háná áhakéna mōhót e menyífé. » ⁶ Bé ñe meéme aahákéna, bá ña hátéákéna tuáf tuéñí ñ ñkókóháma ayé maab́ mōhót ñaá bá hoóhi na ñlahea. ⁷ Bé ñe késítinyi baláayé a bá ña b́ bá a yémóté ñkókó anyía bé keé beébe ólétá. Bá ña b́ faáya, bé ñe nyíoyisi bekókó b́fendí na tuáf hú mbióke hoóhi anyía bíé nyíme e menyífé noómi.

⁸ Émakéla Símon Bíel á léca aána, u ñe túmíne Yésus enjénu, mbá ñe : « Oténí a Waánja, cókóle, e te áme bá ooci a wáña wu ñtáléména oówo eé buúse, ya méña ñkela maabé. » ⁹ Símon ñe kéké, ta baaco bekime a bá ña b́ bá ne wuúci, a nyenamá nyé tuáf ató bá ña b́ hátéákéna. ¹⁰ Híáná baláayé bé Símon, na Sáak na Sáan, baaná bé Sebeté, ñe bú kéké tóna. Mbá Yésus ña laána Símon ñe : « Eti líkíméke ! O otúme aámbáya, o kó búle o o mí súéne baaco. » ¹¹ Ahé bá ña b́ hámmánáná bekókó a asalá, bá ña béyuátáka benyéma bikime, bé ñe wuúci látákéna.

Yésus me yeéñúnyisi oónuúnu
(Mat 8.1-4 ; Mak 1.40-45)

¹² Búmmóté buúsé, Yésus ñaá bá a búmmóté buncu b́ *Kalilé. ñmó ñmóté ñaá bá híá, u ñmó ciínú ceéto ikime ; ahé ú ña léca Yésus, u ñe túme ñmó ñ ñmésé o o wuúci bécókléna ñe : « Oténí a Waánja, cókóle, mbókó o ñoó léne, ñ ña wu o mí eéñúnyisi. » ¹³ Yésus

†† Yésus ñaá bá u te á yáamba anyía beebé bí bililé é wuúci cuméke buténí. ††† Cémmóté Cíóñé cé buáyá ña na « bé Kalilé. » ††† Ta anyía tóna « nuómó nó Kalilé. »

ñá nandóna ɔɔbɔ, u ñé wuúci bitise, mbá ɔse : « Έε, i ñeé mi léne, aañónúá ! » Hí a yaáté ekúlú ciínú ñá maná aá ceétɔ. ¹⁴ Yésus ɔse nááyá : « Ate laána ta ɔɔɔ anyía ɔ mɔɔ waañónua ; mbá ké ke bitónjinyi né *mululi nyiinjie, mbá e iinjie *abésámbá eyí *Moyís ñaá kóɔna o otónjinyi baaco bekime anyía ɔ mɔɔ waañónua. » ¹⁵ Ta híáná, nulumí nú Yésus ñaá ɔɔbá ne buúse ɔ ɔlókómána. Akɔca cá baaco ceéñí ñaá bá cá bébándákána hoóhi ne wuúci na ɔ ɔlókóma besana na ɔ ɔbéándéna ekɔɔ. ¹⁶ Mbá Yésus ñaá bá waá ɔɔɔbaka bímuóci a mafákáléana ɔ ɔkɔbécókóléna.

Yésus me yeéñunyisi asákála

(Mat 9.1-8 ; Mak 2.1-12)

¹⁷ Búmɔté buósé, Yésus ñaá bá we yeékúnyiki. Na *Bafalisiéñ ne *beékúnyiki bikotí ña bɔ bá límekine aáhá, bé húlúkúne a mɔɔɔɔ mekime na ma *Kalilé, ne me Yuté ne Yelúsalem tóna. Makénda me Otéñí a Waáñá ñaá bá nááyá, ma kélaka anyía weé yeéñunyisiki ɔkɔɔkɔkɔ. ¹⁸ Aaná baaco ñe bú héléne asákála abétúáhénánó e nyibúyé, bá aambaka anyía bé yiíyi súúnyí eé buúse bú Yésus. ¹⁹ Mbá bɔ te ɔmɔ bɔ bóñɔ ohónyí wú o yiíyi oofinyi eé ciíbe a asana na nyekɔca nyé baaco. Aaná bé ñe bú yiíyi báátána e cuunyi. Bɔ ñɔ bɔlɔ haála hómɔté e cuunyi, bé ñe súúnyiki asákála á nyiáyé nyibúyé ne tukolí e ekatékáté ce nyekɔca eé buúse bú Yésus. ²⁰ Émakéla Yésus á léca nyenamá enyí bá ña bɔ háya mɔɔɔlé nááyá, mbá ɔse ná ɔkɔɔkɔkɔ : « Aláame, é mɔ mé ɔ nyeanenena mɔɔɔ maabé. »

²¹ Ne beékúnyiki bikotí na Bafalisiéñ ñe bú túme obílúmínyi, bá kóɔnaka báye : « Aányé ooci ú ñé féníne Bandómesé aaná e ? Aányé ú ñá nyéánenena baaco maabé, e te ñáa bá hú Bandómesé bímuóci e ? » ²² Yésus ñe ményi cííbi ibíkéti, mbá ɔse náábɔ : « Anyiaté nua nóña na anamá cé ibíkétí eécé e ? » ²³ Aáté yé ña hólá ɔnata e ? ɔkɔɔna anyía : “É mɔ mé ɔ nyeanena mɔɔɔ maabé”, ayé ɔkɔɔna anyía : “Hatóna endánaka, kandáka” e ? ²⁴ Éná’o, e ña mé aamba núénú ményi anyía *ɔɔɔnɔ u ɔɔɔ ña na makénda ɔ ɔmesé ma nyeanakenena baaco maabé. » Mbá ɔse ná asákála : « Hatóna endánaka, hiíte nyiíwɔ nyibúyé, eélúe oówo o ooki. » ²⁵ ɔɔɔ ña hátóna ɔ chatóna endánaka, baaco bekime wuúci lecaka, u ñé hiite nyiáyé nyibúyé anyé u ñaá bá fiánenena, u ñé súéte e uúyé ooki, u iinjíékíne Bandómesé nuúmi. ²⁶ Aaná baaco bekime ñe bú kékéke, bé iinjíékíne Bandómesé nuúmi ne bulíkíliki buéñí e etémá hú mbiókke, báye : « Hénánɔ tú ma sɔ lé-caka bikéki bí besana. »

Yésus mɔ lónjɔk Léfi

(Mat 9.9-13 ; Mak 2.13-17)

²⁷ E elime eécí, Yésus ñeé sútéte, u ñá léca *mutúé etéési mulíménénú a nyiáyé nyinyiɔ buólí. Nyiáyé nyiinyi ñaá bá éce Léfi. Mbá Yésus ɔse nááyá : « Me látáka ! » ²⁸ Hí a yaáté ekúlú Léfi ña hátóna, u ñé kine búáyé buólí buúse bukime, u ñé wuúci látáka. ²⁹ Ekúlú eéyé, Léfi ñeé wuúci kélákéna bɔnaka e uúyé ooki ; ne

*betúé etéési beéñí na baaco bé etémbí ñe bú nyiékínyi ne beébe.

³⁰ Aaná na *Bafalisiéñ na bíábɔ bikendinyi *beékúnyiki bikotí ñe bú túme obícúcié, bá bátaka *baákónéna bé Yésus báye : « Anyiaté nu ñe nú nyiényi, nu muékínyi ne betúé etéési na bakela maabé e ? » ³¹ Émakéla Yésus á lókómá aaná, mbá ɔse náábɔ : « Té cáña ba-te-kɔɔnɔ bá ña bɔ áamba muándánána, mbá ɔkɔɔkɔkɔ. » ³² E te ɔmɔɔ fáaya ɔ ɔmesé ooci ɔ ɔkɔlána betálémánánó bé baaco anyía “Ánɔ békákálákéna maaná maabé, mbá nɔ sómɔba ɔkɔlɔ eé meéme”, mbá bakela maabé. »

Embataka a asana ne obíkiilie ɔnyía

(Mat 9.14-17 ; Mak 2.18-22)

³³ Baaco a bómɔté ña bɔ laána Yésus báye : « Baákónéna bá Sáanɔ Batis ñaña bébú bíkiillieke ɔnyía bémɔté bikúlú, bá bécókólókéna, ta *baákónéna bá *Bafalisiéñ áyá, ekúlú ayé bóɔwɔ ñá bɔ nyiá, bá múákéna. » ³⁴ Mbá Yésus ɔse náábɔ : « Mbá nua nóña nú okóti baaco abá bɔ lónjɔk e nusike ɔnyía e, ekúlú ekime ayé ɔnóme áña ɔkɔɔ ne beébe e ? » ³⁵ Mbá ekúlú káá fáaya ayé baaco ká bɔ sómɔ ɔnóme e ekatékáté ci nusike, etéeyé ekúlú bé ké bú bíkiillie ɔnyía. »

³⁶ Yésus ñeé beébe túmíne tóna enjaba eeci : « Ta ɔɔɔ te ñá láha bɔlaka a buóɔ anyía wá látáka e elunénú yé bɔlaka ; mbóka ɔɔɔ ñá kéláka aaná, ú maá lámaka bɔlaka a buóɔ ; ekéti ayé waá lámá hólá te káá bá bɔka búmɔté ne elunénú yé bɔlaka. » ³⁷ Aaná tóna ta ɔɔɔ ti ñeé cébínyiki mecekí e bilunénú bé besómɔ ; mbóka ɔɔɔ ñá kéláka aaná, mecekí káá yaátáka besómɔ, mɔ hámmókóna, besómɔ bíɔ cáñiaka. ³⁸ Mbá ɔɔɔ ñá nyemána wu chákéna mecekí a besómɔ a beóɔɔ ! ³⁹ ɔɔɔ ewú ú me bíhélínyiki ɔmúána meluku a mɔɔnénánɔ ti ñeé léne ɔmúána mecekí. Bá ña kóɔna anyía “Meluku a mɔɔnénánɔ áña mambánye.” »

Yésus ñeé téñinyi buósé bú ehélúme

(Mat 12.1-8 ; Mak 2.23-28)

6 Búmɔté *buósé bú ehélúme bú *Besuif, † ne Yésus na bááyé baákónéna ña bɔ bá bábɔ hólaka e bisiéné a beónókónɔ na benyéma. Baákónéna ñaá bá bébú bííbi sólónáka, bá áátáka na aabá, bá nyiáka. ² *Bafalisiéñ a bómɔté a bá ñaá bá hólá ɔkɔɔ ñe bú beébe bata báye : « Anyiaté nu ña nó kélá bɔka abó yáásɔ okotí ti ñé yiinjie ɔɔɔ makénda ma ɔkelaka buósé bú ehélúme e ? » ^{†3} Mbá Yésus ɔse : « Nu te ɔmɔ nó fána asana eyí Otéñí Táfit ñaá kéláka búmɔté buósé, ne wuúci na bááyé baaco, ekúlú ayé ecaná ñaá bá ci e beébe nuákéna e ? ⁴ U ño yóófine eé *Cííbe ce Bandómesé, yó hiite benyéma bé ɔnyía ebí bé ñe nyeminyi Bandómesé, yó nyiáka, yó wiinjíe bááyé baaco, ta yé cáña á bá anyía yáásɔ okotí ti ñé yiinjie

† *Cémɔté Cíɔñé cé buáyá áña na « Búmɔté buósé bú ehélúme bú ɔláta bú oólí ú buúse... » - buósé bú ehélúme a búána hoóhi na masáná. †† ɔɔɔ ñaá bá we obíhíitine bɔka bɔ ɔnyía e esiéné yé ɔɔɔ u etémbí, mbá u te békéléna chána o o buúbu hiite (Tet 23.26). Mbá okotí ñaá bá buúse bukime anyía ɔɔɔ é bíhíitine bɔka aaná buósé bú ehélúme.*

banó hélúmúnyinyi. Nu ká nó bóna benamá biéní, nuó bámókóna baaná bá Bandómesé fááte ɔ ɔmuaná, u kelaka bómánye a aháná ná banákónákɔ na banána. ³⁶ Ánɔ keláka baacɔ bómánye ekúlú ekime háye cianó Síkíne ɔa kelá bómánye ekúlú ekime a baacɔ bekime. »

Nuti túméke bɔsɔ́kɔ́ tɔkɔma

(Mat 7.1-5)

³⁷ « Nuti túméke bɔsɔ́kɔ́ tɔkɔma, aaná Bandómesé te káá banó túméke tɔkɔma ; nɔte hákéna bɔsɔ́kɔ́ eé meébe ma ecaná, aaná Bandómesé te káá banó hákéna eé meébe ma ecaná ; áno nyeanákénéna bɔsɔ́kɔ́, aaná Bandómesé káá banó nyéánakenena. ³⁸ Énu íinjíékíne bɔsɔ́kɔ́ benyéma, aaná Bandómesé káá banó íinjíékíne tóna benyéma. Bá káá banó íinjíékíne nyenamá nyé benyéma e nyiényi anyé nu te anó bá nu ɔbóna haála há ɔháya. Bandómesé káá banó kélaka bɔkɔ búmɔté háye nu naɔa nuanó kélaka bɔsɔ́kɔ́. »

³⁹ Yésus ɔa háná beébe túmíne enjaba eeci : « Ǿkɔ, ondíméndíme áɔa wu okendisiki sɔ́kɔ́ ondíméndíme e ? Eé'eé, keyé bá ká ka bɔ kúákóna a kɔɔfia beébe bekime béfendí. ⁴⁰ Muákónéna ta mumɔté te ɔáa hɔla muayé muékúnyi ; mbá *muákónéna a mú ma mána ɔwaákónéna, mu káá bá ne omenyi háye muayé muékúnyi. ⁴¹ Huúú' ! Anyána ɔ ɔkɔ leca efumbú a yáána eé nyiíse nyé sɔ́kɔ́, a te leca bɔɔté a búána a nyiɔwɔ e ? ⁴² Ta anyía anyána ɔ ɔkɔ laana sɔ́kɔ́ ase : "Ǿkɔ, yáme ɔ waánɔa efumbú eé nyiíse", kuɔɔɔ a te leca bɔɔté a búána a nyiɔwɔ e ? Kuɔɔɔ, ɔɔɔ u ɔbémbe túfendí, caɔá béánɔa bɔɔté a búána oówo eé nyiíse, mbá e menyi ɔleca efumbú a yáána eé nyiíse nyé sɔ́kɔ́. »

Bé ɔe ményi atókɔ ekime a bíáyé betámá

(Mat 7.16-20 ; 12.33-35)

⁴³ « Ambánye yé atókɔ te ɔáa háa beébe bé betámá ta buósé, aabé yé atókɔ te háa bembánye bé betámá ta buósé. ⁴⁴ Bé ɔe ményi atókɔ ekime a bíáyé betámá. Yáána anyía'ó, bá naɔa bá te á káta bitoli a yaanda yé esándá, ta ɔlɔndɔ a nyelianɔe. ⁴⁵ Mɔkela bómánye ɔa kála bembánye bé besana, anyía yááyé ambánye yé ɔtémá ɔeé wuúci tóma o o bíibi kela ; mɔkela maabé ɔa kála beébe bé besana, anyía yááyé aabé yé ɔtémá ɔeé wuúci tóma o o bíibi kela. Yáána anyía nyuúte ɔe hémúnyi besana e bí mó nyiíyóko ɔ ɔtémá hú mbiókɔ. »

Enjaba ci betúme meébe

(Mat 7.24-27)

⁴⁶ « Anyána nu ɔa nó me lóna anyía "Oténj a Waáná, Oténj a Waáná" mbá nu te kelá besana abé e ɔa mé banó láana e ? ⁴⁷ Míɔ ɔba ɔ ɔ banó láana aányé ɔɔɔ okime ɔa hɔá awó u ɔa faáya nááme u lókómáka bíáme besana, u bíibi látáka. ⁴⁸ U ɔa hɔá mutúme ciíbe e mú ɔe tíméke inue, muó óofikinyi ɔ ɔmesé, anyía mué túméke ciíbe a nyendányé ɔ ɔmuaná. Ekúlú ayé ɔbɔlá ɔa náaka, bihénélumé ɔo nyiíyíki, bé áambaka ɔholana ciáte ciíbe, mbá ci ti ómó binyiétinyi te

butíkítiki, anyía e ɔa bá itúmékénénú na makénda.

⁴⁹ Mbá ɔɔɔ okime awó u ɔa lókóma bíáme besana eebi, u ti bíibi láténa, ɔa hɔá ɔɔɔ awó u ɔeé túméke ciíbe téka ne numbélíki, te otíme ɔmesé bómánye. Ekúlú ayé ɔbɔlá ɔa náaka, bihénélumé ɔe nyiíyíki, bí ɔeé kuúsiki ciáte ciíbe búlukutukutu ! E ɔa katéáka hú ikime. »

Yésus me yeéñunyisi munyikɔ mu muténjinyi bicénji

(Mat 8.5-13)

7 Émakéla Yésus á máná ɔlaana baacɔ besana bikime abé u ɔa bá weé lénéke o beébe laana, u ɔa ɔba a Kabelnawum. ² Aáhá, muténjinyi bicénji a mumɔté mu buténj bɔ *Lóom ɔa bá na múáyé munyikɔ, mu kɔkɔ buénj, hoóhi ne owé. Muténjinyi bicénji ɔa bá weé muúmu lénéke buénj. ³ Ekúlú eyí muténjinyi bicénji ɔa lókóma bé yoómísiki nyiínyi nyí Yésus, mu ɔa tóma *baáná bé *Besuif o okoó wuúci batá, anyía wé ke eéñunyisi múáyé munyikɔ. ⁴ Bá ɔa bɔ háɔna, bɔɔ ɔba ; bá ɔa háma né Yésus ; bé ɔe wuúci bécɔkólókéna buénj báye : « Cókóle, ɔ ɔkɔ nyemána wu ɔwɔlɔ ecénji eéyé, ⁵ anyía yé naɔa yaá basɔ lénéke, basɔ Besuif ; yiíyi tóna yé ɔa kelaka anyía bá faléfáka yaasɔ *andanɔa yé ɔbécɔkóléna. »

⁶ Yésus ɔa ɔbá ɔkɔ ne beébe. U ɔa bá wa yáana hoóhi ne ooki ekúlú eyí muténjinyi bicénji ɔa tóma baláayé anyía bé wuúci láana anyía : « Oténj a Waáná, eti bíyébíki, e te ɔa mé háma te butíkítiki e ehélé ayé ɔ ɔna wú owoofine eémi eé ciíbe. ⁷ Éhé yame leca anyía e te áme bá ooci awó waá nyémána wu ɔtáléména oówo eé buúse. Mbá ɔɔ tánéta bɔ tánéta, muame munyikɔ ɔa ɔba ɔ ɔwaánónua. ⁸ E ɔa mé kɔkɔ aaná anyía yanó bémuatá tóna ya ména e buténj bɔ báame baáná ; i ɔeé mi ténjinyi bicénji tóna. E ɔa mé laana a yémɔté anyía : "Cɔbá ehenyíé", yé ɔa ɔba ; ná a yémɔté tóna anyía : "Faáya aaha", yé ɔa fáaya. E ɔa mé laana muame munyikɔ anyía : "Kelá eebu", mu ɔa kála. » ⁹ Ekúlú eyí Yésus ɔa lókómá aaná, u ɔe kéké uuyé ɔtána. U ɔa békónóna né etúte yé baacɔ a yé ɔa bá yé wuúci látáka, mbá ɔe : « E ɔa mé banó láana anyía é te ɔa mé leca nyenamá nyé yaandándá yí olumitinine eényí ná ɔɔɔ, ta a bunɔkɔ bɔ *Islayél. » ¹⁰ Aaná baacɔ abá ú ɔa tóma ɔa bɔ hálmóná o ooki, bá ɔa kuána anyía munyikɔ ma aánónua.

Yésus me héényi ɔónɔ u esíké yí oónjú o owé

¹¹ E elime eécí, † Yésus ɔa ɔbá a bunɔkɔ abó bɔ ɔa lóna anyía Nayin. †† Bá ɔa bɔ bá bebú kéndikinyi na bááyé baákónéna ne etúte yé baacɔ. ¹² Ekúlú ayé u ɔa bá wa yáana hoóhi ne nyiofine nyé bunɔkɔ, bá ɔa bá bá ɔɔɔbakana o okoónyie ewéewé á yémɔté. Yé ɔa bá bá hekɔɔ h́ ɔónɔ hí esíké yí oónjú. Etúte yé baacɔ bá bunɔkɔ ɔa bá ɔkɔ ne esíké. ¹³ Ekúlú eyí Oténj a Waáná Yésus ɔeé yiíyi leca yá lélaka, u ɔe yiíyi bécáma mahana ; u ɔe yiíyi láana ɔe : « Ate leláka ! » ¹⁴ U ɔe

† Cémte Cɔbɔné cé buáyá ána na « ɔ ɔyá ɔyá, ... » †† Báléka ce aháná yé bulɔlɔ ce nyeháma nyé ɔɔɔ ce Kalilé, hoóhi e kilométa 12 na Násalet.

bíkósiti, u n̄é bítise hikóló hí ewéewé ; baaco a bá n̄a b̄ó bá bé híihi bétúáhákéna n̄a b̄ó táléméná. Mbá Yésus ɔse : « Aláame, e n̄a mé ɔ laana anyía háányúá ! »
¹⁵ Ewéewé n̄a hátóna, yí n̄é limíne, yí n̄é túme ɔt̄ána. Nyíáyé nyi wuúci síke eényí ne iinyí anyía weé wuúci sókóbiki. ¹⁶ Aáná baaco bekime n̄e bú líkíméké ; bé íin-jíékine Bandómesé nuúmi, bá kónaka báye : « Yaandándá yí *muhémúnyi besana m̄o Bandómesé maá kaá háma náásó. Bandómesé maá fáaya ɔ ɔkɔhán̄óna bááyé baaco. » ¹⁷ Aáná asana eéyé n̄aá lókómáná na a m̄oɔn̄ɔ mekime me Yuté na á behán̄á etéebi.

Sáan maá t̄oma bááyé baákónéna né Yésus

(Mat 11.2-19)

¹⁸ Sáan Batis n̄a lókómáka besana eébi bikime háye bááyé *baákónéna n̄e bú wuúci laákéna. U n̄ó lón̄éta baákónéna b̄efendí, ¹⁹ u n̄é beébe t̄oma né Oténj̄i a Waán̄á Yésus o okoó wuúci batá anyía : « Mbá ɔ n̄a Ooci awó á nyémána wu ɔfaaya ayé' tu n̄á s̄ó nyémána tu ɔt̄átáka u etémbi e ? » ²⁰ Ekúlú ayé bá n̄a ka b̄ó háma né Yésus, bé n̄é wuúci laána báye : « Sáan Batis ma basó t̄oma n̄óɔɔ ɔ ɔkɔ kucɔɔ batá anyía ɔ n̄a Oócí awó á nyémána wu ɔfaaya ayé' tu n̄á s̄ó nyémána tu ɔt̄átáka u etémbi e ? » ²¹ Hí a yaaté ekúlú, Yésus n̄é ééj̄unyisíki na b̄oɔn̄k̄ón̄ beén̄j̄i na baaco bá beféké ; u n̄e hémúkúnyí *beébe bí bililé a baaco, u n̄a kélá anyía bendíméndime á lécákána. ²² Mbá ɔse : « Án̄o ka láákéna Sáan besana abé nú ma n̄ó lécaka, núó lókómáka : Bendíméndime n̄a b̄ó lécana, baaco e bé n̄e bú síndólo kandaka b̄ombánye, beénuunu aán̄ón̄úaka, b̄ond̄k̄ond̄k̄o lókómákána, biwéewé haanyuaka, basókásóka lókómáka Ambánye yé Esóma. ²³ B̄ombánye né ooci ewú u ti kée kúfétene aáme a asana. »

²⁴ Émakéla baákónéna bá Sáan ébú súete, mbá Yésus a asana yé Sáan ɔse ná baaco bá nyekɔca : « Aáté nú n̄a n̄ó bá nuanó áambaka ɔkóléca, ekúlú ayé nú n̄a n̄ó ɔb̄a i iisi ce ɔsébéá e ? N̄oɔn̄ɔn̄ɔ enú ehúne n̄é fúke ayé' ? ²⁵ Aáté nú n̄a n̄ó bá nuanó áambaka ɔkóléca aná e ? ɔɔɔ awó ú maá lán̄abaka b̄ombánye e ? Eé'ee, anyía baaco a bá n̄a b̄ó lán̄aba b̄ombánye n̄e bú líhe b̄ombánye eé meébe me betén̄j̄i. ²⁶ Mbá aáté aná nú n̄a n̄ó bá nuanó áambaka ɔkóléca e ? Muhémúnyi besana e ? Ée, e n̄a mé banó láana anyía u n̄a h̄óla *muhémúnyi besana. ²⁷ Yáána anyía Sáan ána ooci awó Bandómesé n̄aá kóna a ɔɔɔɔ ɔse :

“Éná ! É maá me t̄oma uumi ɔɔɔ u b̄osóma oówo eé buúse

ɔ ɔ kucɔɔ tábónéna ohónyí.” †

²⁸ E n̄a mé banó láana anyía a b̄onye baaco bekime bá ɔmesé, ta ɔɔɔ te n̄aá bá waán̄á ɔ ɔháma háye Sáan Batis buúse bukime ; ta híáná, hec̄óɔ e *Butén̄j̄i b̄ó Bandómesé ána waán̄á ne wuúci. »

²⁹ Na baaco bekime ne *betúé etéési áyá n̄a b̄ó bá bé wuúci lókómáka, bé n̄e bú lúmitinine anyía Bandómesé ána ɔt̄alémánán̄ó, éhébé n̄e bú bíótókine ná Sáan.

³⁰ Mbá na *Bafalisién̄e ne *beékúnyi bikotí n̄e bú kine besana bé Bandómesé ; beébe te *obíótíne ná Sáan.

³¹ Yésus n̄a kóna tóna ɔse : « Na aányé ya ména wu oketi baaco bá heeya eehi e ? Aányé bá n̄a b̄ó h̄á e ?

³² Bá n̄a b̄ó h̄á banásé a b̄óɔt̄é a bá b̄óna límekine a n̄oháaté, bá láakanana báye : “Tu n̄a s̄ó banó súbékine bikembí, mbá banó te obíne ! Tús banó hákénéna mañana me buwé, mbá banó ta ɔlela.” ³³ Yáána anyía'o, Sáan Batis n̄aá fáaya, u kineke na ɔnyíá na ɔmúána, n̄ase : “Wána na *aabé yí lililé !” ³⁴ ɔón̄ u ɔɔɔ n̄aá fáaya ; u nyíáka, u múákéna, n̄ase : “Huúú ! Munyíá benyéma eemu muána, wuúci tóna mumúána meluku ; wána ekendinyi yí ne betúé etéési na bakela maabé bé etémbi !” ³⁵ Mbá baaco a bá n̄a b̄ó láténa taaká cí ihényí cé Bandómesé n̄e bú tón̄inyi anyía céána etálémánán̄ó. »

Yésus o ooki ú Símon, ɔɔɔ u Bafalisién̄e

³⁶ ɔɔɔ u *Bafalisién̄e n̄ó lón̄k̄ó Yésus ɔ ɔkónyíá nááyá. Yésus n̄a hatóna, u n̄a ɔb̄a, u n̄ó oofíne e úúyé ooki, bé n̄e túmé onyíenyi. ³⁷ M̄okela maabé e muén̄j̄i n̄aá bá h̄á a buncɔɔ eébú. Yé n̄aá lókómá anyía Yésus ána ɔ ɔnyíá o ooki ú ɔɔɔ u Bafalisién̄e. Yó ɔb̄ana h̄inden̄e ahé bá n̄aá tábónáká na nyendányé nyé *alabatél*. † Hé n̄aá bá h̄inyíóyónú na ɔɔɔɔ yí enumbé. ³⁸ U n̄gá háma, u n̄é bíkósiti ná akólé cé Yésus. † U n̄é túme ɔlela, belelá hámókóna, bí yúbiki akólé cé Yésus. Mbá aabé yí oón̄j̄i eéyé bíibi hónóko na túáyé tuhúnyi, yí bobikinyi akólé, yí ceéce feefiki ɔɔɔɔ yí enumbé.

³⁹ Émakéla ɔɔɔ u Bafalisién̄e awó u n̄a lón̄k̄ó Yésus á léca aáná, u n̄é bíketi e uúye ɔtémá ɔse : « Hmm, mbókɔ ɔɔɔ ooci á bá taaká *muhémúnyi besana m̄o Bandómesé, keyé ú me menyí aányé wána nyenamá nyí oón̄j̄i e nyí me wuúci bítise ; yó menyí anyía m̄okela maabé e muén̄j̄i muána. » ⁴⁰ Yésus ma kéla waá léca aáná, u n̄a láana ɔɔɔ u Bafalisién̄e ɔse : « Isí'o, Símon. » Símon ɔse : « Oo. » « Ya ména na asana yé ɔ kucɔɔ láana. » « Muékúnyi, ɔ mé laána aná. » ⁴¹ Mbá Yésus ɔse : « Yé n̄aá bá anyía ɔɔɔ a w̄oɔt̄é n̄aá bá wáá bátaka baaco b̄efendí buhíné ; u bátaka ooci heeɔ ne etíne atáán̄o, ooci a w̄oɔt̄é etíne éfendí ne imbuke cíhátá. ⁴² Ta ɔɔt̄é e b̄ifendí eébi te ɔm̄o bá ne ohónyí wú ɔtua búáyé buhíné. Nyíáyé nyi beébe nyeanenena eényí beébe bekime ; a baaco eébe b̄efendí s̄óɔk̄o awó háányé u kée wuúci lénéke buén̄j̄i e ? » ⁴³ Símon ɔse : « I n̄eé mi bíkétí esé s̄óɔk̄o ewú bé n̄eé wuúci nyeanénéna buhíné á buán̄á. » Yésus ɔse : « Ée, ɔ m̄oɔ k̄ona taaká. »

⁴⁴ U n̄a békón̄na né oón̄j̄i, u n̄a laana Símon ɔse : « ɔ n̄ó léca oón̄j̄i ooci, Símon ! I n̄é mi oofíne oówo o ooki, kucɔɔ te o mi iín̄j̄ie menyífé ma ɔbésuaka akólé, † mbá wuúci ú maá me suaka akólé na bíáyé belelá, u ceéce hónóko na túáyé tuhúnyi. ⁴⁵ O ti ómoó mi bíembi ɔ ɔ me káha oówo o ooki, mbá wuúci wána hú oboobinyi cááme akólé ɔ ɔɔɔ otúme ayé yémi oofine aáhá. ⁴⁶ O ti ómoó mí feefi ɔɔɔɔ a yááme aat̄ó, mbá

†† Nyenamá nyé nyendányé e nyí n̄eé fúúmene ombutú ombutú.
 ‡ Baaco abá b̄ó n̄a lón̄ n̄a b̄ó bá báb̄o fianakena a anamá cé bil-imín̄iné, bá s̄áandiaka akólé. †† ɔbésuaka akólé n̄aá bá a cááb̄o abékélela ce nyekáha nyé baaco.

wuúci ú meé mi feefiki ɔɔɔɔ yí enumbé a akóló. ⁴⁷ Éhé é ɔɔ mé ɔ laana anyía nyenamá nyí oléne enyí ú ɔɔ mi léne ɔɔ tónjiny anyía Bandómesé meé wuúci nyenanena mááyé maabé mekime meénj. Menyí asé, ɔɔ okime awó bá ɔɔ nyenanenena butíkítiki ɔɔ léne butíkítiki tóna. » ⁴⁸ Mbá Yésus ɔɔ né oónjú : « É ɔɔ mé ɔ nyenanenena ɔɔ maabé. » ⁴⁹ Baaco a bá ɔɔ bá bábú nyiékinyi ɔɔ bú túme obílúmínyí báye : « Háá ! ɔɔ u háányé ooci, u ɔɔ nyenanenena baaco maabé e ? » ⁵⁰ Aaná Yésus ɔɔ láana oónjú ɔɔ : « Bandómesé mo yóo nohi ananyía ó moó lúmitinine. Oó'o, a ɔɔ baaco bábánye'o ! »

Enjaba ci mumiene moohó

8 E elime eécí Yésus ɔɔ ɔɔba, u húlélé kándaka na a báléka na ɔɔ ɔɔɔɔɔɔ, u húlíkinyi baaco Ambánye yé Esóma anyía Bandómesé áɔɔ Oténj a Waánj ; u ɔɔ bá ɔɔɔɔ na bááyé *baákónéna bóbhátá ne béfendí. ² Beénj a bómóté ɔɔ bá ne wuúci tóna, u ɔɔ hémúkúnyí *beebé bí bililé náábó, u ɔɔ beébe eéɔnyisíki ekɔɔ a cémté : Eé beénj eébe Malí, itónyí ce Makatala, † ɔɔ bá háá, wuúci oócí Yésus ɔɔ sómók beebé bí bililé bitíndétú nóɔ aáyá a cééɔ. ³ Na Sáana na Susána na bómóté beénj ɔɔ bá ɔɔ ɔɔɔɔ. Sáana ɔɔ bá oónyí u Kusa (Kusa ɔɔ bá muafa bɔɔɔme oooki ú Elóot). Beénj eébe bekime ɔɔ bá bábú beébe ɔɔlók na bíábó benyéma.

⁴ Nyekɔca nyé baaco ɔɔ bábándákáná a maabána me Yésus, baaco eébe húlúkúne a báléka ikime. U ɔɔ beébe túmíne enjaba eeci ɔɔ : ⁵ « ɔɔ ɔɔ a wómóté ɔɔ ɔɔbá o okomíene maayé moohó. Ahé u ɔɔ bá weé meéme miekine, a ɔɔ ɔɔ ɔɔ kuákóna o ohónyí ɔɔ ɔɔmuaná ; baaco ɔɔ meéme ééndéke, tunonyí tó ɔɔmuaná ɔɔ meéme ɔɔbókéna. ⁶ A ɔɔ ɔɔ tóna ɔɔ kuákóna a akɔɔɔ ɔɔ ɔɔmuaná ; hí ahé mú ɔɔ túme ɔɔba, mú ɔɔ yeembúnúéke anyía ɔɔmesé te ɔɔ bá ne misionono. ⁷ A ɔɔ ɔɔ tóna ɔɔ kuákóna aá haála ahá ɔɔlandɔna naɔa túa lása. Ekúlú ayé ma ɔɔ lása ɔɔɔɔ ne tuútu, tú ɔɔ béstókókéna bembánye bé benyéma a bé ɔɔ lása. ⁸ Mbá a ɔɔ ɔɔ tóna ɔɔ kuákóna a ambánye yé ɔɔmesé, ma ɔɔ lása bɔɔbánye, ma ɔɔ hááka betámá : Indíné émté betámá etíne atáánɔ. » Mbá Yésus ɔɔ : « ɔɔ a wána ne eetú cá ɔɔlókómáka besana, á lókómáka ! »

⁹ Baákónéna ɔɔ bá bata Yésus anyía wé beébe hem-búlékíne enjaba eécí. ¹⁰ Mbá ɔɔ : « Bandómesé ɔɔ banó íinjíe makénda me omenyukune besana bé búáyé Buténj a benambákánó ; mbá a baaco bé etémbí, bé ɔɔ beébe túmíne enjaba anyía bábó lécákána, mbá bá té hóla ɔɔcána ; bábó lókóma mbá bá té hóla ɔɔlókóma. ¹¹ Aana enjaba eécí ɔɔ bíhémbúle : Moohó e memiekínénú áɔɔ háye Besana bé Bandómesé abé baaco ɔɔ bá lókóma. ¹² Eeme a má ɔɔ kuákóna o ohónyí ɔɔ ɔɔmuaná áɔɔ háye baaco eebe a bá ɔɔ bá lókómáka Besana bé Bandómesé, mbá Musóména ɔɔ faáya, múó bílbi áánjáka e cííbú etémá anyía bé ti ébú lúmitinine ɔɔɔɔ olíhe. ¹³ Eeme a má ɔɔ kuákóna a akɔɔɔ ɔɔ

† Bunkɔɔ bó asálá yé nyefianena nyé ɔɔ bó nuómó nó Kalilé.

ɔɔmuaná áɔɔ háye baaco eebe a bá ɔɔ bá lókómáka Besana bé Bandómesé, bó bílbi káha ne obíléne, mbá bílbi ta ɔɔɔɔnéna náábó anyía bekaɔa te ɔɔɔɔ bá. Bé ɔɔ bú lúmitíníne e ekéti yí ekúlú ; mbá ekúlú ayé ɔɔɔɔɔɔnana é beébe háména, bó hálómókóna né elime. ¹⁴ Eeme a má ɔɔ kuákóna aá haála ahá ɔɔlandɔna naɔa túa lása áɔɔ háye baaco eebe a bá ɔɔ bá lókómáka Besana bé Bandómesé, ɔɔ ɔɔba ne buúse, íbíkéti ciénj ɔɔ nyíoyo a bíábó beéɔ, bɔɔɔme bó ɔɔmesé ɔɔ beébe hatéákéna, bɔɔbánye bú olíhe ɔɔ beébe ɔɔɔɔna ; buáté ɔɔ bé ti ómo bú héyísi betámá a bíónénánó. ¹⁵ Eeme tóna a má ɔɔ kuákóna a ambánye yé ɔɔmesé áɔɔ háye baaco a bá ɔɔ bá lókómáka Besana bé Bandómesé na atálémánánó yé ɔɔémá, bé bílbi tétényíki bɔɔbánye e cííbú etémá, bé ti bílbi béhóya, bá hááka ne oweéhínyínyí betámá háye benyéma a bé ɔɔ háá. »

Enjaba ce lámbe

(Mak 4.21-25)

¹⁶ « ɔɔ naɔa u te á cíá *lámbe anyía wé cíici húé a alɔɔgá noómi, ta anyía wé cíici háya e bukúndúlumú bú buaná, mbá ɔɔ ɔɔ cia lámbe anyía wé cíici tála a búáyé butáléna, anyía baaco e bé ɔɔ bú óófine eé cíibe bá bélécákéna. ¹⁷ Yááɔ anyía'o, besana bikime abé baaco te ɔɔ bɔ lɔca aámbáya bé ké bú bílbi lɔcaka ; besana bikime ebí bé ti ɔɔ bu ményi aámbáya bé ké bu ményukune éce bé me bu bílbi lókómáka. ¹⁸ Énu bíkékényíki aná na nyenamá nyé nyelókóma anyé nú ɔɔ na lókóma besana ; yááɔ anyía, bé ké túné é yíinjie benyéma ná ɔɔ awó á yáaɔ ne bílbi. Mbá né oócí awó u te á bá na bɔɔ, bé kéé wuúci áánjéna ta hú bɔɔ abó ú ɔɔ bétáá anyía wána ne buúbu. »

Ne iinyí ne benyínyí bé Yésus

(Mat 12.46-50 ; Mak 3.31-35)

¹⁹ Ne iinyí ne benyínyí bé Yésus ɔɔ ka bó háma, mbá bó te ɔɔ bó bá ne ohónyí ú o wuúci lɔca a asana na nyekɔca nyé baaco. ²⁰ Bé ɔɔ wuúci laána báye : « Na ɔɔnyia na bɔɔɔnyia á bóna a nɔháaté, bá ɔɔ bá aamba ɔɔ kuɔɔ lɔca. » ²¹ Mbá ɔɔ : « Na ciame iinyí na báame benyínyí á bóna eebe a bá ɔɔ bá lókóma Besana bé Bandómesé, bé bílbi látákéna. »

Yésus me yéende ehúne

(Mat 8.23-27 ; Mak 4.35-41)

²² Búmóté buúsé, ne Yésus na bááyé *baákónéna ɔɔ bú oófine ɔɔ ɔɔkók a yémóté, mbá Yésus ɔɔ : « Túa lááténa e eyinyíe asálá yé nuómó. » Bá ɔɔ ɔɔba. ²³ Bábó láátákéna nuómó aána, Yésus ɔɔ ɔɔba e hiiné. Hikúlúkúlú yaandándá yí ehúne ɔɔ túme ohúne aá nuómó. Menyífé nyíoyíki ɔɔ ɔɔkók hoóhi anyía bábú nyíme e menyífé. ²⁴ Bááyé baákónéna ɔɔ bú bíkósítí nááyá, bé ɔɔ wuúci heényi báye : « Taatá, Taatá, tús ɔɔba o onyíme ! » Yésus ɔɔ haanyúa, u ɔɔ siséke ne ehúne na beahó bí menyífé. Bí ɔɔ lésíkinyi, mbumu nyefaaya eényí. ²⁵ Mbá Yésus ná baákónéna ɔɔ : « Uúnú olumitinine weényí e ? » Aaná baákónéna ɔɔ bá

bá bébú líkíméke, bé ñe bú kéké, bá kóónaka beébe ne beébe báye : « ƆƆƆ u háányé ooci e ? Ú ñe ténjinyi te ehúne te menyífé, bí wuúci lókómákéna ! »

Yésus me yeéjúnjyisi ƆƆƆ u beebé bí bililé
(Mat 8.28-34 ; Mak 5.1-20)

²⁶ Émakéla Yésus é siséke ehúne, bá ñá lááténa, bá nga háma i iisi ce Kalasa † e cí meé túméne meése na Kalilé, e eyinyié asálá yé nuómó. ††²⁷ Ayé Yésus ñaá háma Ɔ ƆƆƆ, ebiényi yé báléka ñá faáya Ɔ faáya nááyá, yé ñaá bá na *beebé bí bililé. O otúme buáyá yé ñaá bá onuti etémbí, yí tí limíne eé cíibe, mbá e biinyie.

²⁸ Enakelá ƆƆƆ oóci áa leca Yésus, u ñá aánjáléta, u ñe wuúci túmíne enjénu, u ñj bóméta Ɔse : « Yésus, Ɔónó u Bandómesé a wáña Waáña, asana ayé yaaté yáána na yanj na kuñj e ? Cókóle, eti mi íinjíe muuyé. » ²⁹ U ñá kóna aána, anyía Yésus ñaá sómbótóná anyía *aabé yí elilé aá háma aá ceéto ce waáta ƆƆƆ. Bikúlú biénj aabé yí elilé ñaá bá yé wuúci yébíki, yé wuúci tímíbe ; bó wuúci Ɔótókóka aabá na macanja, bó wuúci háya a afkƆ o ooki anyía u ti súde. Ta híána, mbá ú kátaka macanja, mbá aabé yí elilé ñá háná wuúci súdeéne e eciké.

³⁰ Mbá Yésus maá bata ƆƆƆ oóci Ɔse : « NyíwƆ nyíinyi éce aányé e ? » Ɔse : « BƆƆƆnja » ‡, anyía bƆƆƆnja bó beebé bí bililé ño yóófókíne aá ciayé ceéto noómi.

³¹ Eéyé ekúlú bililé eébi ñaá bécókólókéna Yésus buénj anyía u ti biibi tóma a ƆƆƆfia nú tíimé. ³² Aáhá, yaandána yí hikuté hé enjónáfá ñaá bá yéa nyíákéna a ƆƆƆƆƆ Ɔ Ɔmuaná. Aána bililé eébi ñaá bécókólókéna Yésus bése : « Cókóle, basó nyeána túésú óófókíne e enjónáfá eéci. » Mbá Ɔse : « Oo, énu oófókíne. » ³³ Bililé nyehámókóna eényi aá ceéto ce waáta ƆƆƆ, bí ñgo óófókíne e enjónáfá. Aána hikuté hé enjónáfá eéhi ña kaá béáhéna Ɔ Ɔbéáhéna e embana ce ƆƆƆƆƆ aá nuómó. Hí ñe nyíme e menyífé noómi.

³⁴ Émakéla betétényi enjónáfá ábó léca aána, bá ñá cábákéna o okobíkítinyi na ná baaco e bé ñe bú límine a báléka ne né eebe e bé ñe bú límine e bisiéné.

³⁵ Baaco a bá ña bó bá h́á ña bó cóbá Ɔ ƆƆƆléca asana a yé má békéláka. Ayé bá ña bó háma a maabána me Yésus, bá ñá kuána ƆƆƆ awó beebé bí bililé ñá hámkóna oliménénú a maabána me Yésus, ú maá béháya belaña, wuúci cénjicénj. Bulíkíliki ñeé beébe tímíbéke.

³⁶ Aána baaco a bá ña bó lécáká besana eébi á békéláka ñe bú bíkítikínyi ƆƆƆƆƆ a bá ña bó fáakona anyána beebé bí bililé ña hámkóna ná ƆƆƆ. ³⁷ Baaco bekime bí iisi ce Kalasa ña bó laána Yésus anyía wá hatóna a ciabó iisi, wé súde, anyía bulíkíliki ñeé beébe tímíbéké. Yésus ño oofíne Ɔ ƆƆƆ anyía wéé súde. ³⁸ Mbá ƆƆƆ awó beebé bí bililé ña hámkóna ñeé wuúci laána Ɔse : « Cókóle, e ña mé áamba osúde na kuñj. » Mbá Yésus Ɔse : « Buaka, ³⁹ hálómóna a ƆiwƆ cíibe ce baaco, ké ké bíkítikínyi baaco bá h́á besana bikime abé Bandómesé

† Cémoté Cíwóhé cé buáyá áña na « ce baaco bá Katala » ; a cémoté « ce baaco bá Keegése ». †† BuncƆƆ a búána na baaco a bá te ábó bá Besuif belimekine h́á. ‡ ƆƆƆƆ a wómoté ú biité ú Lóom awó ú ñaá bá ne bicénji tóséna enámányé ne h́ondéte étáán.

ú yóo kelaka. » ƆƆƆ ñe súde o o húle húlinyi baaco bekime bá báléka besana bikime ebí Yésus meé wuúci kélaka.

Yésus me yeéjúnjyisi oónjú, yó heényi tóna Ɔbóla o owé
(Mat 9.18-26 ; Mak 5.21-43)

⁴⁰ Émakéla Yésus áa hálómóna e eyinyié asálá yé nuómó, nyekƆca nyé baaco ñe wuúci káha ne obiléne anyía baaco bekime ña bó bá bébú wuúci tátáka.

⁴¹ ƆƆƆ a wómoté ñá kaá háma, nyíáyé nyíinyi ñaá bá anyía Salíyus. U ñaá bá muténjinyi *andanjá yé Ɔbécókóléna yí *Besuif. U ñe túmíne Yésus enjénu, u ñe wuúci bécókólókéna Ɔse : « Faáya e úúmí ooki, ⁴² anyía híimi heƆƆƆ hé Ɔónó e woónjú hé tuƆƆ túsáhata ne túfendí áña hoóhi ne owé. »

Ekúlú eyí Yésus ñaá bá waá cƆƆbaka, etúte yé baaco wuúci sékítikínyi beháná bikime. ⁴³ Oónjú a wómoté ñaá bá aáhá, manónj ñaá bá meé wuúci hámkóna tuƆƆ a yána túsáhata ne túfendí. [U ña mána Ɔbécánjena bƆnóme bukime Ɔ ƆƆƆtetena baándána, mbá ta mumoté ti ómoó wuúci eéjúnjyisi.] ⁴⁴ U ñe ténjyí á cóbá e elime ci Yésus, u ñe bítise hibénj hé búáyé bƆlaka. Hí a yaaté ekúlú manónj ñá mána o wuúci háma. ⁴⁵ Yésus Ɔse : « Aányé ú meé mi bítise e ? » Hú náányé Ɔse : « Té cáña yanj ! » Mbá Bíel Ɔse : « Taatá, baaco ño yóo sékítinyi, bá Ɔnyeketakena ; beébe bé mé bú o bítise. » ⁴⁶ Mbá Ɔse : « ƆƆƆ a wómoté meé mi bítise, anyía é maá me bélókóma makénda maá me háma á ceéto. »

⁴⁷ Émakéla oónjú áa léca anyía bé meé wuúci menyí, u ñe bíkósiti, u nakamaka, u ñe túmíne Yésus enjénu. U ñe wuúci bíkítikínyi eé buúse bó baaco bekime na anyiaté weé wuúci bítise na anyána weé ténjyí a yáánjónua. ⁴⁸ Mbá Yésus Ɔse : « Meemé, uúwú olumitinine mó yóo nohi. Oóo, a Ɔba Ɔmbánye'o ! »

⁴⁹ Yésus ñaá bá wa yánaña Ɔ Ɔtána aána, ƆƆƆ a wómoté ñe húle o ooki ú muténjinyi andanja na esóma, mbá Ɔse né muténjinyi : « Ate háná yébíki Muékúnyi, ananyía uuwu Ɔbóla meé wé. » ⁵⁰ Émakéla Yésus áa lókómá aána, mbá Ɔse né muténjinyi : « Eti líkíméke ! Lumítínine bu lumitinine, u ña yáánjónúaka. » ⁵¹ Ekúlú ayé bá ña bó háma o ooki, Yésus te olumitine anyía ƆƆƆ u etémbí ó yóófíne ne wuúci, e te ñáa bá hú ne Bíel, na Sáan, na Sáak, ne síkíne ne iinyi ce Ɔbóla.

⁵² Baaco bekime bé cíibe noómi ña bó bá bábó lélaka, bá bécóbókó Ɔbóla oóci. Mbá Yésus Ɔse : « Nte lélaka, u te á bá owéénú, wána e hiiné. » ⁵³ Baaco ñe túmé o wuúci céca, bébú ményukune anyía wána owéénú.

⁵⁴ Mbá Yésus meé wuúci tímíbe Ɔ ƆƆƆ, u ñe wuúci lóñeta Ɔse : « Meemé, háányúá ! » ⁵⁵ Nyehaanyua eényi, u ña hatóna Ɔ Ɔhatóna. Mbá Yésus Ɔse : « Énu wuúci aaféna. » ⁵⁶ Aána bibíenyi bé Ɔbóla ñe bú kéké, mbá Yésus meé beébe laana Ɔse bé ti bíkítinyi ƆƆƆ asana ayé é ma békélaka.

Yésus maá tómkóna baákónéna a masóma

(Mat 10.5-15 ; Mak 6.7-13)

9 Búmwté buúsé Yésus ηκό Ιήκόκ *baákónéna bósáhátá ne béfendí, u ηé beébe iínjíe makénda ne me otémbúsíki *βεεβέ bí bililé bikime ne me oweéñúnýsíki bókónókóno. ² U ηeé beébe tóma ne o okohúlisinyi baaco Besana bí *Butéñí bó Bandómesé ne oweéñúnýsíki bókónókóno. ³ Mbá cse náábó : « Ekúlú ayé nú ηe nú súéte, nuti hiite te otúmbe, ta ambalá, te biléti, ta mawnyé. Nwte béháya beháná namuaná bifendí. ⁴ Haála hekime ahá nu ká ka nó háma, énu limíne hí eé ciíbe acé bá banó iínjie, c wákóháma ahé nu ká nó hatóna c wacba a bunwηη bú etémbí. ⁵ Haála hekime ehé bé kíne c banó káha bōmbánye, áno hatóna a báléka eécí, mbá nu bíkítéke ofunú a cáánó akóló, anyía núénú beébe tóñinyi nyiábó nyenana. »
¹⁶ Baákónéna ηa bó hátóna, bé ηé súéte a mawnyη mekime ; haála hekime ahá bábó háma bé húlikinyi baaco Ambánye yé Esóma, bé eéñúnýsíki bókónókóno.

Elóot ηa bebáta cse aányé wáñη cawc ooci e

(Mat 14.1-12 ; Mak 6.14-29)

⁷ Aáná *Elóot, otéñí u *Kalilé, ηaá bá waá lókómáka besana bikime a bé ηaá bá béá békéláka ; bí wuúci yébíki a yaáyé aató, anyía baaco bómwté ηaá bá bábó kónaka anyía « Sáanη Batis ma háányua e biwéewé. »
⁸ Bómwté báye : « Éli ma háná á bala. » Bómwté tóna báye : « Muhémúnyi besana mō Bandómesé mō buáyá ma háányua e biwéewé. »
⁹ Mbá Elóot cse : « Yanj esε é ηá mé kelá anyía bá cála aató yé Sáanη e ? Mbá cawc u háányé ooci u ηa kéla nyenamá nyé besana eényí anyé é ηá me lókóma e ? » U ηaá bá waá yaámbaka cλeca Yésus.

Yésus meé túkéke bōwññηa bō baaco

(Mat 14.13-21 ; Mak 6.30-44 ; Sanη 6.1-14)

¹⁰ Émakéla baaco bá endóma á ka bó hálómóná, bé ηé bíkétíkinyi Yésus besana bikime abé bá ηa bó kéláka. Yésus ηé beébe laána anyía bábó cwba haaca na baaco, a aháná yé bunwηη bō Beteséta. ¹¹ Mbá ahé baaco ηa bó lókóma anyía bé me bú súéteke, bé ηé wuúci látáka. Yésus ηé beébe káha bōmbánye, u ηé beébe laákéna Besana bí *Butéñí bō Bandómesé. U ηé eéñúnýsíki bókónókóno.

¹² Ahé buúsé ηaá bá búá yáññη o osúéte, *baákónéna bósáhátá ne béfendí ηe bú bíkósíti né Yésus, bé ηé wuúci laána báye : « Laakéna baaco eebe bé súéteke c mawnyη ma maabána c wawáambaka na bōkō bō cnyíá na haála há cfianena, anyía tua sōññη aáhá a mafákáléana. »
¹³ Mbá cse : « Banó bémuatá, énu beébe aaféna ! » Mbá báye : « Tua sōññη hú ne biléti bétááno na tuwfó táfendí, mbá anyána tua sōññη tú

† Obíkíte ofunú a akóló ηaá bá hibílícínýnyí e hí ηo tóññé anyía nú ma nó aálnána buúse bukime na baaco abá núánó bá náábó. Úúbú ofunú áññη wú ckelaka anyía, háye beébe, nu te bāmókóna nú ctáléména eé buúse bō Bandómesé. †† Bunwηη a bō ηaá bá a aháná yé asálá yé namuaná ce nuwmó nó Kalilé.

otúkeke nyionyí nyé baaco eenyi ne bíibi e, mbókō tu te ηgá sō cónókwō benyéma bé cnyíá e ? »
¹⁴ Yááññη anyía cōmbana ú baaco awó ú ηaá bá h́á ηaá bá hoóhi tóséna étááno cé banómwó. Yésus ná baákónéna cse : « Énu beébe limísíkinyi e biumbé bé baaco etíne éfendí na baaco bósáhátá. »
¹⁵ Aáná baákónéna ηa bó kéláká híáná, bé ηé limísíkinyi baaco bekime c cmesé. ¹⁶ Yésus ηé hiíte ne biléti bétááno na tuwfó táfendí, u ηé bééti eése c cmaná, u ηé iínjíe Bandómesé bitéñjiti, nyiínjíékíne baákónéna eényí anyía bá ka ááfákéna baaco. ¹⁷ Baaco bekime ηá bō nyíáka, bō weécéke. Bá ηá bándáka bíkélékéti a bé ηj lóbókō ; bō nyiósíki tññaté túsáhátá ne táfendí hú mbiókē.

Bíel cse Yésus áññη Mesíi

(Mat 16.13-19 ; Mak 8.27-29)

¹⁸ Búmwté buúsé ebú Yésus ηaá bá waá bécókólókéna Bandómesé, bááyé *baákónéna ηaá bá hoóhi ne wuúci. Yó beébe bata cse : « Baaco ηe bú bíkétí báye ya méññη aányé e ? »
¹⁹ Báye : « Baaco a bómwté ηa bó kóna anyía c ōññη Sáanη Batis, a bómwté báye c ōññη Éli, a bómwté tóna báye c ōññη *muhémúnyi besana mu etémbí mō buáyá a mō ma háányua e biwéewé. »
²⁰ Mbá cse : « Mbá banó'ō, nōse ya méññη aányé e ? » Bíel cse : « C ōññη *Mesíi awó Bandómesé ηeé télímínyi. »

²¹ Yésus ηé beébe bésókénéna cse bé ti bíkétínyi cawc asana eéyé, ²² mbá cse : « Yé ηá nyemána anyía cónó u cawc á lókómáka cwála buéñj ; na *baáññá bé *Besuif, ne betéñjinyi *beluli nyiínjie, ne *beékúnyi bikotí bō wuúci kíne, bō wuúci cóno, mbá a matátó yó háányua o owé. »
²³ U ηá laana baaco bekime a bá ηa bō bá h́á cse : « Mbókō cawc ηa yáamba c me látáka, wé bíkíne wuúci bémuatá, wá háya owé a ambalá mōwsé mekime, mbá c me látáka. ²⁴ Yááññη anyía, mbókō cawc ηeé léne otéteñyi úúyé olíhe, u kée wuúci nyimisi ; mbá cawc ewú u kée nyímisi úúyé olíhe aame a asana kée líhéke taaká ci olíhe. ²⁵ Bōmbánye bō yaáté cawc ηa léca ekúlú ayé wá yáambaka yó bñññη bō cmesé bukime, mbókō u ηé nyímisi úúyé olíhe ta anyía yó wuúci cáññena e ? ²⁶ Yááññη anyía, cawc okime a wáññη na aató clama na c cwawna anyía wáññη uumi, ne o olumitinine tóna bíáme besana, cónó u cawc tóna káá bá na aató clama ne wuúci ekúlú ayé u káá fáaya eéyé eé nuúmi a núáññη nuúmi na nó ciayé Síkíne na nó bíáyé *bililé bé masóma e bifúúménénú. ²⁷ E ηa mé banó láana aá taaká anyía a baaco a bá bñññη aaha, bómwté ti ké bú wéékúne beébe téka c cλeca anyána Bandómesé ηé ténjinyi. »

Yésus ma hénéna nyelēcana

(Mat 17.1-8 ; Mak 9.2-8)

²⁸ Ayé mōwsé ηaá bá má ma h́la hoóhi manamanyé éce Yésus ma táññáka besana eébi, u ηá laána ne Bíel, na Sáanη na Sáak anyía bábó bááta a cwawno c cmaná c cwabécókóléna. ²⁹ Ekúlú eyí Yésus ηaá bá waá bécókólókéna, búáyé buúse ηa hénéna nyelēcana, búáyé bōlaka ηa hálómóna bufúlúndúndúé, bō mányemaka. ³⁰⁻³¹ Hikúlúkúlú baaco béfendí a bááññη c wawásá-

na ne wuúci, ne *Moyís ne Éli, † bá ña b́ bá ε ekatékáté ci nuúmi e nú ñé húle ɔ ɔmuaná ; bá ña b́ bá b́b́b́ táñáka asana ne úúyé ɔkanda e nyinyíoyísinyi nyí owé ewú u kée wé eé Yelúsalem. ³² Ne Bíel na baláayé ña b́ bá b́b́b́ mójáakéna, mbá ayé hiiné ña mána a cááb́b́ eése, bá ñá léca ne Yésus na baacɔ b́fendí ε ekatékáté ci eese e yí ñe húle ná Bandómesé. ³³ Ekúlú ayé baacɔ eébé ña sé b́b́b́ aálónána ne Yésus, mbá Bíel ɔse : « Taatá, yááña ambánye yé asana anyía túésú límíne aáhá. Túɔ ɔɔba ɔ ɔfaléfaka bikule bé ɔɔlaka bétát : Yóɔwɔ ɔmɔté, yí Moyís ɔmɔté, yí Éli ɔmɔté. » U ñaá bá u ti e ményí ta ɔɔkɔ ab́ u ñaá bá waá kónnaka.

³⁴ Ekúlú ayé u ñaá bá waá táñáka aáná, ɔɔndó ñé beébe bíhúéne. Émakéla b́b́b́ léca anyía ɔɔndó meé beébe bíhúéne, bulíkílíki nyi beébe tímíé eényí.

³⁵ Okelú ñá lókómána ɔ ɔɔndó noómi ɔse : « Ooci áña uumi ɔɔnɔ awó ε ña mé lɔt, énu wuúci lókómákéna ! »

³⁶ Émakéla okelú áa lókómáná, *baákónéna ñá ɔ léca hú Yésus bímuócí. Bé ñé lésíkinyi mbuumu ; etéeyé ekúlú beébe te obíkétinyi ɔɔkɔ besana abé bá ña b́ lécáká.

Yésus me yééñyísi ɔkɔkɔmb́ a wáña na aabé yí elilé
(Mat 17.14-18 ; Mak 9.14-27)

³⁷ ɔ ɔyá ɔyá, ne Yésus na bááyé *baákónéna bátát ña b́ bá b́b́b́ lókɔkɔkɔndɔ, b́ ñé ɔkɔndémánána ne etúte yé baacɔ. ³⁸ ɔɔkɔ a wɔmɔté ε ekatékáté ci etúte ñé túme ɔkɔkɔna okelú ɔ ɔmuaná ɔse : « Muékúnyi, ɔkólé lecáka ɔmbánye uumi ɔkɔnɔ a wɔkɔmɔcɔ ooci, wuúci bécáma mahana anyía wáña híimi hekɔɔñ h́é ɔkɔnɔ. ³⁹ Wáña na *aabé yí elilé. É náña yé wuúci haténa, u ño bókíte ; hí ekúlú eéyé ɔkɔ kua ɔ ɔmesé, u bésátáka, u hémúkúnyi enɔñe e nyuúté. Aabé yí elilé ñaá háma aáyá a ɔéɔtɔ hú éce yí meé wuúci tombisi. ⁴⁰ É ñá me bécókólókéna b́ɔwɔ baákónéna anyía bé yíyí hémúnyi, mbá yí ñeé beébe yáka. »

⁴¹ Mbá Yésus ɔse : « Éé, banó beebé bé baacɔ eebi, nu ti ñé nú lúmitinine ! ɔ ɔkɔɔháma nyíenyí ε ká me bá ɔkɔkɔ na banó, míɔ banó eéhínyinyi e ? » Mbá ɔse ná ɔɔkɔ : « Héléne uuwe ɔkɔnɔ aaha. »

⁴² Ekúlú ayé bá ña b́ bá b́b́b́ bíkósíki nááyá, aabé yí elilé ñé súbé ɔkɔkɔmb́ ɔ ɔmesé ; yí ñé wuúci nyiékinyi na makénda. Mbá Yésus nyesáséténa eényí aabé yí elilé, u ñé eéñyísi ɔkɔkɔmb́, u ñé hélúmúnyinyi síkíne. ⁴³ Aáná baacɔ bekime ñe bú kéké makénda ma Bandómesé.

Yésus ña háná é bíkétinyi baacɔ uúye owé
(Mat 17.22-23 ; Mak 9.30-32)

Ayé baacɔ bekime ña b́ bá bá b́ánána o okéke besana bikime ebí Yésus ñaá bá waá kélaka, mbá ɔse ná baákónéna : ⁴⁴ « Ánɔ tákéna eetú aámbáya, ánɔ lókóma ; baacɔ ké bú mi fiimbie, yanó ɔkɔnɔ u ɔɔkɔ. » ⁴⁵ Mbá *baákónéna ñaá bá bá té ab́ lókóma nyihembule nyé ɔtáña oócí, anyía Bandómesé ñeé beébe nambéna anyía bá te áb́ lókóma ; bé líkíméke ɔbata Yésus em-bataka a asana eéyé.

† Bífendí eébi á b́ña tubílícinyínyí t́ Nyelata nyé Buáyá nyikime.

Aányé wáña waáña e
(Mat 18.1-5 ; Mak 9.33-37)

⁴⁶ Baákónéna ñe bú súngunyinyi anyía b́b́b́ menyí aányé eé beébe wáña waáña. ⁴⁷ Éñakelá Yésus é ményí aáté bé ñe bú súngunyinyi, u ñé hííte ɔkɔkɔmb́, u ñé wuúci télímínyi eéyé eé buúse. ⁴⁸ Mbá ɔse : « ɔɔkɔ okime awó á káha ɔmbánye ɔkɔkɔmb́ ooci eémi e nyiínyi, éce ú maá me káha ɔmbánye ; ɔɔkɔ á me káha ɔmbánye, éce ú maá káha tóna ɔmbánye Ooci awó u ñaá me tóma. Yááña anyía'o, ooci a wáña otíkítiki aanó ε ekatékáté, wuúci wáña waáña. »

ɔɔkɔ awó u te ñaá banó nuusi áña na banó
(Mak 9.38-40)

⁴⁹ Ekúlú eéyé mbá Sáañ ɔse : « Taatá, tú ña ɔ léca ɔɔkɔ a wɔmɔté é hémúkúnyi *beebé bí bililé oówo eé nyiínyi ; tú ñé sú wuúci sáñónéna ɔkela aáná, anyía u te á bá ɔɔkɔ u úúsú ɔkɔkɔ. » ⁵⁰ Mbá Yésus ɔse : « Nuti wuúci sáñónéna ɔkela aáná. Yááña anyía ɔɔkɔ awó u te ñaá banó núusi áña na banó. »

Bunɔkɔ a b́mɔté b́ Samalí meé kíne ɔkáha Yésus

⁵¹ Yé ñaá bá anyía ekúlú ayé mɔɔsé me Yésus ma ɔbááta ɔ ɔmuaná ñaá bá me bíkósíki, u ñaá ɔkɔmbótóna anyía waá ɔɔba eé Yelúsalem. ⁵² U ñaá tóma baacɔ bá masóma eé buúse. Bé ñe bú sútéte, bá ña háma a bunɔkɔ b́ *Samalí a b́mɔté anyía bé ke bú wuúci tábónákéna haála há ɔfianena. ⁵³ Mbá baacɔ bá bunɔkɔ eébu ñé kíne o wuúci káha ɔmbánye anyía u ñaá bá waá ɔɔbaka eé Yelúsalem. ^{†54} Ayé bááyé *baákónéna b́mɔté b́fendí, na Sáak na Sáañ, ña b́ lókóma aáná, mbá báye né Yésus : « Otéñí a Waáña, o ñoó léne anyía tuasó kéla anyía oocó é húle ɔ ɔmuaná weé beébe lúli-ki bekime e ? » ^{†55} Mbá Yésus ñá békóñna nááb́, u ñé beébe kákálákéna. ^{†56} Aáná bé ñe bú sútéte a bunɔkɔ bú etémbí.

Baacɔ a bá b́ña na ecaná ɔe ɔlátákéna Yésus
(Mat 8.19-22)

⁵⁷ O ohónyí ɔɔkɔ a wɔmɔté ñaá laána Yésus ɔse : « Míɔ ɔɔba ɔ kucɔñ bécábéna haála hekime ehé o kóó sútéte. » ⁵⁸ Mbá ɔse : « Bibúeme ñe límine e bihíke, tunonyí limekine a aana, mbá ɔkɔnɔ u ɔɔkɔ te á bá na haála há ɔfianena. »

⁵⁹ U ñá laána ɔɔkɔ u etémbí ɔse : « Me látáka ! » Mbá ɔɔkɔ ɔse : « [Otéñí a Waáña], mi eéhínyinyi yá cãña ke mí nyie ciame taatá. » ^{†60} Mbá Yésus ɔse : « Nyeána bi-weéwé e nyiéke bíáb́ biweéwé, mbá kucɔñ ké ké

†† Baacɔ bá Samalí ña b́ bá a mubakɔ ne Besuif o otúme ɔɔya tuéñí ; bá ña b́ bá bé tí ébú léne anyía bakandaka bé ohúlúkúne a Kalilé bá ɔɔkɔbaka eé Yelúsalem te ɔkɔmbótóna ciab́ iisi. † Háye Elí ñaá kéláká buáyá. †† Cémɔté Cíɔñé cé buáyá ño sólínyí anyía : ɔse : « Nuti ñé nu menyí nyenamá nyí elilé a nyéáña náánɔ. Énu menyí anyía ɔkɔnɔ u ɔɔkɔ te ɔmɔcɔ fáaya ɔ ɔkɔcãñena ilíhe cé baacɔ, mbá u ñaá faáya o okoó ciici nohi. » †† Nyekóñna nyí etémbí áña : « Cãñá ɔkɔ ɔ ɔkɔɔháma ekúlú ayé ciame síkíne kée wé, mbá bé wuúci nyi. »

hulíkinyi baaco anyía Bandómesé áña Oténj a Waánjá. »
⁶¹ Ɔmɔté ɔɔɔ tóna ña háná wuúci laana ɔse : « Oténj a Waánjá, ε ká me ɔ látákéna, mbá mi eéhínyinyi yá cáña ke mí biósikínyi ciame ciíbe cé baaco. »⁶² Mbá Yésus ɔse nááyá : « Ɔɔɔ okime awó u ña kela anyía ekúlú eyí ú meé túme ɔnyicó buólí, mbá u táléména ɔ ɔbétááka besana bí etémbí te ɔmɔw nyémana wu ɔnyicó e *Buténj bó Bandómesé. »

Yésus maá tóma baákónéna bé etémbí a masóma

10 E elime ce besana eébi, Oténj a Waánjá Yésus ña táfaka *baákónéna bé etémbí etíne átátɔ ne imbuke císhátá [ne ífendí] ; u ñé beébe tómkóna bífendí bífendí ɔ mɔɔɔɔ mekime amá ú ñaá bá waá yáambaka ɔ ɔɔɔɔ. ² Mbá ɔse náábɔ : « Beyɔyé bé ɔbándáka áña biénj, mbá babánda á bóña betíkítiki. Áno bécóklókéna aná muútí beyɔyé wá háná tómkóna baaco ɔ ɔɔɔɔbánda bíáyé beyɔyé. ³ Áno ɔɔɔ, é ma mé banó tómkóna. Nua nóña háye etómbá haála ahá ebála áña. ⁴ Nuti híite mɔɔnyé, ta ambalá, ta bekandéna ; ɔɔte yaánáka o ohónyí e muténjinyi. ⁵ Eé meébe mekime emé nuenú óofine, áno cáña ténjti baaco bá húa anyía mbumu á bámókóna ne beébe. ⁶ Mbókɔ ɔɔɔ ewú u ñe léne ɔmbánye áña húa, búánɔ ɔmbánye káá bá nááyá. Mbókɔ u te á bá, énu hiitútúne búánɔ ɔmbánye. ⁷ Énu limíne hí eé ciíbe eéci ; áno nyíáka, áno múákéna ɔɔɔ bukime abó bá káá banó iinjie ; anyía munyicó ña nyemána mu ɔɔɔɔkena a búáyé buólí. Nuti húle óofokine eé meébe eé meébe.

⁸ Ekúlú eyí núénú oofine a bunɔɔɔ a bóɔɔté, mbá bá banó káha ɔmbánye, áno nyíáka ɔɔɔ bukime abó bá banó iinjie, ⁹ énu eéñunyisíki ɔɔɔɔɔɔɔɔ bá buáté bunɔɔɔ ; mbá nu beébe laakena anyía : “Bandómesé a yáña hoóhi ne oténjinyi náánɔ.” ¹⁰ Mbá ekúlú eyí nu enú oofine a bunɔɔɔ a bóɔɔté, mbá bé kíne ɔ banó káha ɔmbánye, áno ɔɔɔ a tsháaté tó bunɔɔɔ eétú, mbá nu ɔɔɔna anyía : ¹¹ “Tú me sú bíkíteke ofunú ú búánɔ bunɔɔɔ awó alábákéna a cáásɔ akóló, anyía nuáno lókóma aatɔ ɔlama. Ta híáná, énu menyí asana eeye ɔmbánye anyía : Bandómesé a yáña hoóhi ne oténjinyi baaco.” ¹² E ña mé banó láana anyía a buósé abó Bandómesé kée kélísiki baaco, baaco bá báléka eébe ká ɔ lókómáka muuyé ɔ ɔɔɔla baaco bá báléka ce *Sótɔm.

¹³ Nua nóña mahana, banó baaco bá Kolasine ! Nua nóña mahana, banó baaco bá Beteséta ! † Yááña anyía, mbókɔ bikéki bé besana abé Bandómesé ñaá kéláka náánɔ á békéláka ne e Tíil ne e Síton, †† keyé baaco bá báléka eéci na maá bó bélánjáka ikute, bó límekine a mɔɔtɔ anyía bebú tónjinyi anyía bá ña bó áamba ɔbékákálákéna maabó maabé, mbá bá sómba ɔɔɔ eé meéme. ¹⁴ Yaaté asana, a buósé abó Bandómesé kée kélísiki baaco, banó nu ká nó lókómáka muuyé buénj ɔ ɔɔɔla baaco bé ne Tíil ne Síton. ¹⁵ Mbá banó baaco bá Kabelnawum, nu ñe nú kéti anyía nu ká nó báátáka, nuó kóhama ɔ Ɔmuaná e ? Eé'eé, Bandómesé káá banó

lóosiki, nuó kóhama haála ehé biwéewé áña. » ¹⁶ Mbá ɔse tóna ná bááyé baákónéna : « Ɔɔɔ awó u ñaá banó lókóména ñaá me lókóména tóna ; ɔɔɔ ewú é kíne ɔ banó káha ɔmbánye ñe kíne ɔ me káha ɔmbánye tóna. Híáná ɔɔɔ ewú é kíne ɔ me káha ɔmbánye meé kíne tóna ɔkáha ɔmbánye Ooci awó u ñaá me tóma. »

Nyekahálómóna nyé baákónéna

¹⁷ Ekúlú ayé *baákónéna etíne átátɔ ne imbuke císhátá [ne ífendí] ña ka bó hálómóna, bá ña bó bá bebú bílénéké, bá kóɔnaka báye : « Oténj a Waánjá, ta *beébé bí bililé tóna ñaá bá bé a basó lókómákéna ekúlú ayé tuasó bá tuésu bíibi témbúsiki ɔ nyiówɔ nyiínyi. »

¹⁸ Mbá Yésus ɔse : « E ña mé lecáka *Sátan maá ka hátóna ɔ ɔmuaná u ñgá kúa hú ndúum. ¹⁹ Éná'ó, e ña mé banó iinjie na makénda ma ɔɔɔɔkena na mɔɔɔ na eñeñé, na makénda ma ɔyákáka Sátan i ihényí ikime ; ta ɔɔɔ a ɔɔɔbé te káá banó kéla. ²⁰ Ta híáná, nuti bílénéke anyía nu ñe nú témbúsi beébé bí bililé, mbá énu bílénéke anyía cáánɔ eénye áña ɔɔɔɔkónɔ a Bunɔɔɔ bó Bandómesé. »

²¹ Hí ekúlú etéeyé, Yésus eé bílénéke a makénda me *Efúúménénú yí Elilé, † mbá ɔse : « Éé', Taatá, kuɔɔɔ o ñoó ténjinyi na ɔmuaná na ɔmesé. I ñe mí o wiinjie biténjti anyía ɔ ñɔɔ nambéna ne bemenyi besana ne benjienjine besana eebi, wó bíibi tónjinyi né inéné. Ée, Taatá, aaná bú ño yóo bílénékine. ²² Ciamé Síkine ñeé mi iinjiekine benyéma bikime. Ta ɔɔɔ ti ñeé ményi aányé wáña Ɔónɔ, é te ñáa bá Síkine ; ta ɔɔɔ ti ñeé ményi aányé wáña Síkine, é te ñáa bá na Ɔónɔ na baaco ebé u ñeé léne o beébe tónjinyi ciáyé Síkine. » ²³ Ekúlú ayé u ñaá bá bímuócí na bááyé baákónéna, u ñé beébe láana ɔse : « Nua nóña bambánye, anyía nu ña nó leca besana eebi. ²⁴ E ña mé banó láana anyía'ó : Ne *behémúnyi besana bá Bandómesé beéñi ne beténj bá buáyá ña bó bá na ecaná ciénj ɔ leca aaté nu ña nó leca, mbá beébe ta leca. Bá ña bó bá na ecaná ciénj ɔ ɔlókómáka aaté nu ña nó lókóma mbá beébe ta ɔlókóma. »

Enjaba ci ebiényi yé Samalí a yé ñaá bécáma ɔɔɔ mahana

²⁵ Ekúlú eéyé, *muékúnyi bikotí a mumɔté ña hátóna endánáka ; u ña batá Yésus o o wuúci kúfítinyi, ɔse : « Muékúnyi, aaté yáme nyemána wu ɔkela ɔ ɔɔɔɔ yɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime e ? » ²⁶ Yésus ñé wuúci békáma ɔse : « A bíásɔ *bikotí, aaté yááña yɔɔɔɔkónɔ e ? Anyána ɔ ñɔɔ lókóma, ekúlú eyí ó ñoó bíibi fana e ? »

²⁷ Mbá ɔɔɔ ɔse : « Yááña yɔɔɔɔkónɔ anyía : “Lénéke uuwu Oténj a Waánjá Bandómesé ne úúwu ɔtémá okime, ne hííwu hetányé hikime, na mɔɔɔ makénda mekime, na ɔɔɔwɔ injiné ikime ; †† mbá e lénéke sókó háye o ñoó léne ɔɔɔwɔ ceéto ce bémuátá.” †† » ²⁸ Mbá Yésus ɔse nááyá : « Ɔ mɔɔ ɔɔɔna taaká ; mbókɔ ɔɔ kelaka aaná, ɔ kóɔ bóñɔ taaká ci olíhe ú ekúlú ekime. »

† Bífendí bé báléka eéci áña hoóhi na Kabelnawum. †† Báléka eéci ñaá bá cíó yóómóko buénj e mebeé.

‡ Cémɔté Cíɔñé cé buáyá áña na « ... e úúyé ɔtémá noómi ». †† 10.27 Tet 6.5 †† 10.27 Lef 19.18

²⁹ Mbá muékúnyi bikotí eémú ñaá bá máa yáambaka otóñinyi anyía muáña atálémánánó yé ɔɔɔɔ ; aaná mu ña batá Yésus ɔɔɔɔ : « Aányé wáña sǒkǒ e ? » ³⁰ Yésus ɔɔɔɔ : « Yé ñaá bá anyía ɔɔɔɔ a wɔmɔté ñaá bá weé húlúkúne eé Yelúsalem, u ɔɔɔɔbaka eé Yéliko. Aaná u ñaá kuána bicónjólóhó o ohónyí. Bí ñé wuúci haténa, bí ñé wuúci sómókɔ belaña, bí ñé wuúci súbéke na tɔñendá bɔmbánye bɔmbánye, bí ñé wuúci nyeána aáhá ɔsakónúánó. ³¹ Mululi nyiínjie a wɔmɔté ñaá bá mu á hóláka bɔ hólaka o otóocí ohónyí, u ña leká waáta ɔɔɔɔ, u ña béndandɔna, u ña hólaka. ³² Híáná tóna, ɔɔɔɔ u *bɔnye Léfi ña kélaka : U ñgá háma a haáté haála, u ña leká waáta ɔɔɔɔ, u ña béndandɔna, u ña hólaka. ³³ Mbá ebiényi yé Samalí a yémɔté ñaá bá yé húlúkúne ɔ ɔkan-da. Émakéla yáa kaáháma hǒá, yé ña leká ɔɔɔɔ oócí, nyi wuúci bécáma mahana eényi. ³⁴ Yé ñaá tálemena, yí ñé bikositi nááyá, yí ñé ootókíne meluku i imbénjé, yí ñé cíici feefíki ɔɔɔɔɔɔ, † yé ñé ɔɔɔɔɔɔ. Yí ñé wuúci bétúáhéna a yááyé abanjabeba, yí ñé wuúci ɔbána eé cíibe ci bekenyí o o wuúci sókóbi.

³⁵ ɔ ɔyá ɔyá, yé ñé ɔmǒ biléñú bé mɔɔnyé bifendí, yí ñé iínjie né muútí cíibe ci bekenyí, mbá ɔɔɔɔ nááyá : “Mi sókóbíkinyi ɔɔɔɔ ooci ; ekúlú ayé ε ká háná me hólaka aaha, mbókɔ mɔɔnyé ká bétala, yanǒ bémuátá, ε kǒ me ɔ tuana mekime.” ³⁶ Mbá Yésus ɔɔɔɔ né muékúnyi bikotí : « A bétátǒ bé baaco eébi, awǒ háányé o ñoó bíketi anyía wáña sǒkǒ ɔɔɔɔ ewú bicónjólóhó ña háténa e ? » ³⁷ Mbá ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ : « Sǒkǒ ewú u ñeé wuúci bécáma mahana, yó wuúci ɔ́létá. » Yésus ɔɔɔɔ nááyá : « ɔɔɔɔ, búle kéla híáná. »

Na Máata na Malíi ma bó káha Yésus

³⁸ Ekúlú eyí Yésus ñaá bá waá kándaka o ohónyí ne wuúci na bááyé *baákónéna, bá ña ka bó háma a bunɔɔɔ a búmɔté. Aáhá oónjú a wɔmɔté nyiínnyí éce Mááta ñeé wuúci káha e uuyé ooki. ³⁹ U ñaá bá ne uuyé onyínyí éce Malíi. Malíi ñe límíne ɔ ɔmesé hoóhi ne Oténjé a Waánjá Yésus, u lókómáka besana ebí ú ñe yéekunyi. ⁴⁰ Ekúlú eéyé Mááta ñaá bá weé biyébiiki a masóma me cíibe meénjé. Aaná u ñaá faáya hoóhi ne Yésus mbá ɔɔɔɔ nááyá : « Oténjé a Waánjá, bú te ñé yó kela bɔɔɔbé anyía uumi onyínyí é mi cíicine masóma mekime yanǒ bímuócí e ? Wuúci laána anyía wá me ɔ́létá aná. » ⁴¹ Aaná Oténjé a Waánjá ñeé wuúci békámá ɔɔɔɔ : « Mááta, Mááta ! ɔ ñé békákéna besana biénjé. ⁴² Menyí anyía bɔkɔ áña búmɔté abó baaco abó nyemána bá ɔkelaka. Malíi áña ɔtáfánó ambánye yé bɔkɔ ; ta ɔɔɔɔ te á bá wu o wuúci aánjá bɔkɔ eébu. »

Yésus ñe yeékúnyi baákónéna ɔbécókóléna Bandómesé (Mat 6.9-13 ; 7.7-11)

11 Buósé a búmɔté Yésus ñaá bécókólókéná Bandómesé. Émakéla waá mana ɔbécókóléna, *muákónéna a mumɔté ñé wuúci batá muse : « Taatá, basó eékúnyíki anyána tuásó nyemána bá ɔbécókólókéna Bandómesé háye Sáan ñe yeékúnyíki bááyé

† Bá ñaá bá bá békélákéna ɔɔɔɔɔ ɔ ɔwaándéna imbénjé, meluku ɔ ɔsua imbénjé anyía cí ti bíhísine.

*baákónéna. » ² Yésus ɔɔɔɔ : « Ekúlú ayé nú ña nǒ bécókóléna Bandómesé, ánc kóna anyía :

Ciasó Síkíne,
nyiǒwɔ nyiínnyí á bá nyifúúménénu, ††
búwɔwɔ Buténjé á faáya.

³ Basó iínjékíne mɔ́sése mekime benyéma bé ɔnyíá a bé á basó nyemána. †

⁴ Basó nyéánénéna maaso maabé,
háye basó bémuátá tu ñaña tuásó nyéanakenena tóna baaco abá ña basó kela bɔɔɔbé.

Eti lumitine anyía tuásó kúákóna a mɔ́kétánána noómi. » ††

⁵ Yésus ña háná beébe laána ɔɔɔɔ : « Túá kɔɔna anyía ɔ ɔña na ɔlɔwɔwɔ, wɔɔ ɔɔba e úúyé ooki nebutúé, wó wuúci laana anyía : “Aláame, mi folí benyéma bé ɔnyíá, ⁶ anyía yáámé ekendinyi a yémɔté a yé ña hólá bɔ hólá maá ka me háména, ε te áme bá na bɔkɔ bó ɔnyíá bú o wuúci iínjé.” ⁷ Túá kóna anyía ɔlɔwɔwɔ eé cíibe noómi yó kuɔñjé békáma ɔɔɔɔ : “Eti mi yébiiki, ehenyi a yáaña afacánǒ, tua suáña bafiánákénánó na báame baáná. ε te áme bá wu ɔhatɔna anyía yemí o wiínjé benyéma.”

⁸ Ta u te á bá wu ɔhatɔna anyía weé wuúci iínjé benyéma anyía aláayé wáña ; mbá u káá hatɔna yó wuúci iínjé bɔkɔ bukime abó u ña yáamba anyía aláayé ti ñé biyébi, u ña ɔ́ba eé buúse o o wuúci kɔñena.

⁹ Éε, ε ña mé banó laana anyía ánc kóñgéna, bá ká banó iínjékíne ; ánc aambáka, mbá nu ká nǒ bóñgóna ; énu kiteke ehenyi, mbá bá káá banó kúunine. ¹⁰ Yáaña anyía ɔɔɔɔ okime awǒ u ñé kɔñena, bé kée yiínjie ; okime awǒ u ña yáamba kǒ bóñgɔ. Bé kée kúunine ehenyi né ooci ewú u ñé kite. ¹¹ Aányé síkíne ɔɔɔɔ baáná aanó ε ekatékate áña wu owiínjie uuyé ɔónó yeéménéméné mbókɔ ɔónó ñé wuúci kóñéna hiɔf e ? ¹² Ta anyía wáña wu o wuúci iínjé enjéñjé mbókɔ ɔónó ñé wuúci kóñéna yóɔɔ e ? ¹³ Hú banó abá nua nóna beebé bé baaco, nu ñe nú ményi owiínjie báánó baáná bembánye bé benyéma, mbá anyána aná na ciasó Síkíne ɔɔɔɔ ɔmuaná e ? U kée yiínjie *Efúúménénu yí Elilé a baaco e bé ñe bú wuúci kɔñena. »

Yésus ña bésómɔ tɔkoma etú bé ñe wuúci túme

(Mat 12.22-30 ; Mak 3.22-27)

¹⁴ Búmɔté buósé Yésus ñeé hémúnyi *aabé yí elilé a yémɔté e yí ñé hélúmúnyi ɔɔɔɔ múkúmúku. Émakéla aabé yí elilé á háma, múkúmúku ñé túme ɔtáña, nyekɔca nyé baaco a bá ña bó bá aáhá ñeé kéké buénjé.

¹⁵ Baaco a búmɔté ña bó kóɔnaka báye : « Téka a makéndá ma Belesebúl, muténjinyi *beebé bí bililé, u ñeé hémúnyi beebé bí bililé a baaco e ? » ¹⁶ Aaná búmɔté baaco ñe bú wuúci batá anyía wá kelá *ekéki yí hibílícinyínyi e yí ño tóñinyi anyía mááyé makéndá ñeé húle ná Bandómesé. Bá ña bó batá aaná o o wuúci kóɔna. ¹⁷ Mbá Yésus ñaá bá weé ményukune cííbú

†† Nyekóñna nyi etémbí : « baaco ó ményútúne háye Bandómesé... » † Ta anyía : « Basó iínjékíne eléti yé buósé bó hénánɔ. » †† Ta anyía : « Ate basó télímínyinyi mɔ́kétánána eé buúse. » †† Cémté Cíwóñé cé buáyá ño sólinyí « ta anyía nyendányé, yiíyí anyía u ñeé wuúci batá eléti e ? »

⁴⁶ Yésus ɔɛ : « Mahana ná banó *beékúnyi bikotí tóna, anyía nu ɛe nú eékínyi baaco anyía bábó látákéna bikotí a bé ɛa nata, nu te kelá ta ɔkɔ o o beébe ɔlétá o bíibi nyíóyísínyi. ⁴⁷ Mahana ná banó anyía nu ɛa nɔ tábónéna *behémúnyi besana bá Bandómesé biinyie, beébe eébé cínú síkíne ɛa ɔɔnɔkɔ ! ⁴⁸ Ekúlú ayé nu ɛa nɔ kéla aaná, nu ɛe nú tónínyi anyía nu ɛe nú bíléníne abékéleéna cé cínú síkíne ; anyía bá ɛa bɔ ɔnɔkɔ behémúnyi besana bá Bandómesé, mbá banó nu ɛe nú beébe tábónéna biinyie ! ⁴⁹ Yaáté asana Bandómesé, Mumenyi besana bikime, ɛa kɔɔna ɔɛ : “I ké mí beébe tómkónéna ne behémúnyi besana na baaco bá endóma ; bá ká bɔ ɔnɔkɔ ɔɔɔkɔ ɔ bómɔté, bó tékéseke ɔɔɔkɔ a bómɔté.” ⁵⁰ A asana eéyé Bandómesé kéé túméke baaco bá ɛɛya eehi ɔkɔma a asana yé manónɔ mekime me behémúnyi besana bá Bandómesé emé bé ɛe bú hémúkúnyí o otúme e nyiketi nyé na ɔmuaná na ɔmesé, ⁵¹ ɔ ɔɔba a manónɔ ma *Abel ɔ ɔkɔháma a manónɔ ma Sakali ; bɔ ɛa ɔɔnɔkɔ Sakali a ɔkɔtékáté bú ne nyiluli nyíinjie nyé nɔháaté ne ne *Cíibe ɔe Bandómesé. Éɛ, ɛ ɛa mé banó laána esé Bandómesé kéé túméke baaco bá ɛɛya eehi ɔkɔma a asana yé máábɔ manónɔ mekime !

⁵² Mahana ná banó beékúnyi bikotí, anyía nu ɛe nú kúyínyi baaco ohónyí ewú ú ɛe yíinjíe omenyi ú Besana bé Bandómesé ; banó bémuátá, nu te kánda eé wuúci, baaco a bá ɛa bɔ bá bábó áambaka ɔkanda hɔá, nuó beébe kotiki. »

⁵³ Émakéla Yésus á hámá eé cíibe eécí, ne beékúnyi bikotí na Bafalisiéɛ ɛe túme ó wuúci sise bé wuúci bataka embataka a anamánamá cá besana bikime, ⁵⁴ bé wuúci bétóléákéna, anyía bá ɛa bɔ bá bábó áambaka anyía weé kúféténe mbókɔ u ɛa békáma ɔkɔbɛ.

Yésus ɛa yoókisi bááyé baákónéna

(Mat 10.26-27)

12 Ekúlú eéyé, akɔca cá baaco ɛa bébándákáná ceénjé, nyetákéna nyé ɔkɔlɔ téka. Yésus ɛa cáɛa laana bááyé *baákónéna ɔɛ : « Énu bíkékényíki ne munéɛne mɔ *Bafalisiéɛ, muáɛa háye enutisi oɛɛɛ. ² Besana bikime a béáɛa benambákánɔ, baaco ké bú bíibi lɛcaka ; bikime a béáɛa indiitie, bé kéé bíibi menyukune. ³ Yaáté asana, besana abé nú ma nɔ kɔɔnaka nebutúé, bé ká lókómákána nabúɔsé ; abé nú ɛa nɔ kɔɔna embásembáɛe e ekéti yí cíibe e yekúéyínyi, bé kéé bíibi kɔɔnaka okelú ɔ ɔmuaná a ɔháaté. »

ɔkɔ awó nuánɔ nyémána nú olíkíméke

(Mat 10.28-31)

⁴ « Baláame, ɛ ɛa mé banó láana anyía nuti líkíméke baaco a bá ɛa bɔ ɔnɔ hú ɔéɔ bímúócí ; ekúlú eyí bé me bú cíici ɔnɔkɔ, bá te ábɔ bá tóna na makénda má ɔ háná kéla ta ɔkɔ. ⁵ Mí ɔɔba ɔ ɔ banó tónínyi aányé nuánɔ nyémána olíkíméke : Énu líkíméke Bandómesé, wuúci wáɛa anyía ekúlú ayé u ɛa banó ɔnɔ, wáɛa na makénda ma ɔ banó aáhéna a nɔɔfia nú oocó. ɛ ɛa mé banó láana anyía wuúci nuánɔ nyémána olíkíméke.

⁶ ɛ ɛa mé banó láana anyía ɔkɔ okime awó u ɛa kɔɔna eé buúɛe bɔ baaco anyía wáɛa uumi, ɛa ɔnɔ ɔnɔ u ɔkɔ tóna ɛ ká mé kɔɔna eé buúɛe bú *bililé bé masóma bé Bandómesé anyía ɔkɔ oócí áɛa uumi ; ⁹ mbá ɔkɔ okime ewú u ɛe mi bínéjítínyi eé buúɛe bɔ baaco, ɛa ɔnɔ u ɔkɔ tóna i ké mí wuúci bínéjítínyi eé buúɛe bú bililé bé masóma bé Bandómesé.

Efúúménénu yí Elilé ɛa ɔkɔ baákónéna

(Mat 10.32-33 ; 12.32 ; 10.19-20)

⁸ « ɛ ɛa mé banó láana anyía ɔkɔ okime awó u ɛa kɔɔna eé buúɛe bɔ baaco anyía wáɛa uumi, ɛa ɔnɔ ɔnɔ u ɔkɔ tóna ɛ ká mé kɔɔna eé buúɛe bú *bililé bé masóma bé Bandómesé anyía ɔkɔ oócí áɛa uumi ; ⁹ mbá ɔkɔ okime ewú u ɛe mi bínéjítínyi eé buúɛe bɔ baaco, ɛa ɔnɔ u ɔkɔ tóna i ké mí wuúci bínéjítínyi eé buúɛe bú bililé bé masóma bé Bandómesé.

¹⁰ ɔkɔ okime ewú u ɛe féníne ɔnɔ u ɔkɔ, Bandómesé áɛa wu o wuúci nyeanenena ; mbá ɔkɔ ewú u ɛe féníne *Efúúménénu yí Elilé, Bandómesé ti kéé wuúci nyeanenena.

¹¹ Ekúlú ayé bá káá banó ɔbakana na a *bendaɛa bé ɔbécókóléna ne eé buúɛe bú bekélisi besana ta anyía eé buúɛe bú beténjé, nɔte béákéna nyebékáma anyé nu ká nɔ békámáka, mbá ta nyenamá nyé ɔbékála anyé nu ká nɔ békáláka, ¹² anyía Efúúménénu yí Elilé káá banó eékúnyíki e ekúlú eéyé besana abé nu ká nɔ nyémána nú ɔkɔnaka. »

Asana yé enóme ɔe ɔkɔ a cé ɛa kela háye yaála

¹³ ɔkɔ a wɔmɔté u nyekɔca ɛa láana Yésus ɔɛ : « Muékúnyi, laaná uumí onyíinyi anyía wé lumítíne ɔwaafana na ɛa bisíkénéne bé ciasó síkíne. » ¹⁴ Yésus ɔɛ nááyá : « ɔkɔ ooci, aányé ú ɛe mi télímínyi mukélisi bíánɔ besana, ta anyía mɔsalɔɔna búánɔ ɔnɔme e ? » ¹⁵ Aaná u ɛe beébe laána bekime ɔɛ : « Énu bíkékényíki, nɔte bámókónéna na ɔtémá a ɔnɔme ; anyía té cáɛa ɔnɔme buénjé abɔ ɔkɔ áɛa ne buúbu, bú káá kela anyía weé líhéke buénjé. »

¹⁶ Yésus ɛe beébe túmíne enjaba eeci ɔɛ : « Enóme ɔe ɔkɔ a ɔemɔté ɛa bándáka beyɔyé biénjé a ciayé iisi. ¹⁷ Cí ɛe túme ɔbétáá anyána ú ɛa ɔɔba ɔ kɔelaka anyía waá bátéákéna bíáyé beyɔyé. ¹⁸ Mbá ɔɛ : “Éhéɛ, aana é ɛa mé ɔɔba ɔ kɔela : ɛ ɛa mé kataka túáme ɔkɔla, mío hiiteke befaléféna bé hɔá. Mí faléfaka a tuáɛa a túá hɔla eetu, mío hákéna ne cíimi embáséke na ɔnɔme bú etémbí. ¹⁹ Mí laana úumi ɔtémá anyía kuɔɔɔ uúmi ɔtémá, ɔ ɔɛa na benyéma bé ɔnyíáka biénjé a tuɔɔɔ tuénjé ; hélúméke, nyíáka, muákéna, bílénéke.” ²⁰ Mbá Bandómesé ɔɛ : “Yaála yé ɔkɔ, buutú bɔ hénánɔ eebu ɔ ɔkɔ faɛjaka ofule. Mbá aányé u káá bá na benyéma abé ɔ kɔ bátéákéna e ?” ²¹ Yésus ɛa solínyi ɔɛ : « Híáná yé káá bá na ɔkɔ awó u ɛa bándá ɔnɔme búáyé bɔ bémuátá, wuúci téka na ɔnɔme eé buúɛe bɔ Bandómesé. »

Nɔte aákákéna ta bɔko

(Mat 6.25-34)

²² Yésus ɔ́aá laana bááyé *baákónéna ɔse : « Yaáté asana e ɔ́a mé banó láana anyía nɔte béákákéna a asana na benyéma bé ɔnyíá anyía nuénu líhéke, mbá ta a asana na belana. ²³ Yááɔ́a anyía olíhe ɔ́a h́la benyéma bé ɔnyíá, ɔééto ɔ́a h́la belana. ²⁴ Áno ɔ́eɔ́a bekoókoó, bé te ɔ́jɔ́ ɔ́ɔ́nɔ́, bé té banda beɔ́ɔ́yé, bé te á bá ta na afená ta na ɔ́ɔ́la, mbá Bandómesé ɔ́eé bílbi túke ; nú ɔ́a nɔ́ h́la buéɔ́i tunonyí ! ²⁵ Aá banó eebe, aányé wáɔ́a wu osolinyi ta buósé búmɔ́té e úúyé olíhe † ɔ́ ɔ́béákéna awó ú ɔ́a béákéna e ? ²⁶ Mbóko nu te anó bá nú ɔ́kela ta ɔ́ko a hesanasána eéhi, anyiaté nú ɔ́a nɔ́ béákéna a besana a bémɔ́té e ?

²⁷ Áno ɔ́eɔ́a ɔ́ombánye besama bí bihuti, bé te ɔ́ nyio buólí, bé te tábóna belana ; ta híáná, e ɔ́a mé banó láana anyía te Otéɔ́i Sálomɔ́n a nɔ́heka nɔ́ búáyé ɔ́nɔ́me noómi te ómɔ́ bá na nyenamá nyé beɔ́bánye bé belana háye asama yiíyi ómɔ́té. ²⁸ Mbóko Bandómesé ɔ́e híkisi bihuti bé betúaló a béáɔ́a endánáka hénáno, mbá ɔ́ɔ́yá bé o bílbi luliki, mbá anyána u te káá banó lánaka, banó abá nua nóna ne hilumitininelúmítíníne e ? ²⁹ Nuti bíyébiki aná ɔ́ ɔ́waamba aáté nú ɔ́a nɔ́ nyíáka ta aáté nú ɔ́a nɔ́ múáka. ³⁰ Baaco bá ɔ́mesé ooci, be-timenyí Bandómesé, beébe bé ɔ́e bú bíyébi ɔ́ ɔ́waamba benyéma eébi bikime. Mbá aá banó, cianó Síkíne ɔ́e menyí aáté yé ɔ́aá banó béámbéna. ³¹ Áno hóláka obiyébiki ɔ́waamba *Butéɔ́i b́ Bandómesé, aáná u káá banó sólikinyinyi benyéma eébi bikime. ³² Nuti líkíméke, banó abá nua nóna háye híbɔ́ɔ́be hé etómbá, anyía ciasó Síkíne ɔ́a léca ɔ́ombánye anyía nuánó bámoókna eéye e Butéɔ́i. »

Bɔnɔ́me a b́ te ɔ́aá mana

³³ « Énu túéke bíánó benyéma, mbá nu iínjékíne mɔ́ɔ́nyé eémé ná basókasóka. Áno bámoókna na beɔ́balá a bé te ɔ́jɔ́ b́leá, áno bándáka ɔ́nɔ́me a Bunɔ́ɔ́ b́ Bandómesé, haála ahá bú te káá mána, beébi te kaáhama o oweébe, nyenyía ti buúbu nyíá. ³⁴ Yááɔ́a anyía aá haála ahá búánó ɔ́nɔ́me áɔ́a, híá h́a cíínú etémá áɔ́a. »

Óbá babétábónákánó ɔ́ ɔ́táta nyekahálómóna nyí uúbú Waáɔ́a

³⁵ « Áno bámoókna babétábónákánó e buólí, cíínú *lámba eciákánó. ³⁶ Áno bámoókna háye ɔ́nyioɔ́a a bá ɔ́a b́ táta nyekahálómóna nyé nyetónó nyí uúbú Waáɔ́a, anyía bebú wuúci kuunine ehenyi ekúlú ayé u ká kaá háma yo kítite. ³⁷ ɔ́ombánye á bá ná ɔ́nyioɔ́a eébé, abá Waáɔ́a ká kúána ɔ́ɔ́ɔ́ ekúlú ayé u ká ka hálómóna. Aá taaká e ɔ́a mé banó láana anyía u káá béháya búáyé ɔ́laka bú buólí yo beébe líɔ́ɔ́ ɔ́ ɔ́kɔ́nyíá, u beébe aafakena. ³⁸ Mbóko u ɔ́a ka hálómóna na ekatékate ci nebutúé, ta anyía a alale yé ɔ́yá, yó beébe kuana ɔ́ɔ́ɔ́, bá b́ɔ́a bambánye. ³⁹ Énu menyí

† Nyekóɔ́a na nyémɔ́té : « osolinyi uúye ɔ́tányé te hú butikítiki »

ɔ́ombánye anyía mbóko muúti ooki é ményukune ekúlú eyí weébi áɔ́a wu ɔ́faaya, keyé u naɔ́a wó lóbo ɔ́ɔ́ɔ́ anyía u ti wuúci katéna. ⁴⁰ Banó tóna, énu limíne babétábónákánó, anyía ɔ́nɔ́ u ɔ́ko ká ka hálómóna o onjéɔ́i awó nu te ɔ́a nɔ́ bétáá. »

Na ambánye na aabé yé munyioɔ́a yí buólí

(Mat 24.45-51)

⁴¹ Mbá Bíel ɔ́se : « Otéɔ́i a Waáɔ́a, náásó bímuóci ó ɔ́jɔ́ basó túmíne enjaba eéci ayé' na ná baaco bekime e ? » ⁴² Mbá Otéɔ́i ɔ́se : « Muafa benyéma o ooki a muáɔ́a ne injé, mu nyíoyísíkinyi besana áɔ́a muafa eemu emú uuyé waáɔ́a káá háya ne o otétényi cíibe ne ow-iínjé ɔ́nyioɔ́a bé etémbí benyéma bé ɔnyíá bé buósé bukime. ⁴³ ɔ́ombánye ná munyioɔ́a eémú ekúlú ayé uuyé waáɔ́a ká ka hálómóna, yó muúmu kuana muó nyíko buólí eébu a nyenamá eényí. ⁴⁴ Aá taaká e ɔ́a mé banó láana esé uuyé waáɔ́a kée muúmu cumeke bíáyé benyéma bikime. ⁴⁵ Mbóko munyioɔ́a eémú ɔ́a kɔ́na anyía : "Háá, uumi waáɔ́a ti ɔ́e ténýi ka hálómóna", mu túme osúbe ɔ́sɔ́kɔ́ ɔ́nyioɔ́a na a banómɔ́ ne e beénjú, mbá mu nyíáka, mu muákéna, mu híólóko meluku ; ⁴⁶ uuyé waáɔ́a ká ka hálómóna na ɔ́ buósé abó munyioɔ́a te ɔ́a bétáta ne o onjéɔ́i ewú mu ti ɔ́e menyí ; u kée muúmu iínjé muuyé a mɔ́ á h́la, i injetí ci eemu amó e náɔ́a bé yiínjékíne baaco a bá te ɔ́a b́ háya mɔ́ɔ́lé ná Bandómesé.

⁴⁷ Mbóko munyioɔ́a ɔ́e menyí aáté muúti ooki ɔ́a yáamba anyía muá keláka mbá mu te kelá, bé kée muúmu súbéke buéɔ́i, ⁴⁸ mbá mbóko munyioɔ́a ti ɔ́e menyí aáté muúti ooki ɔ́a yáamba anyía muá keláka mbá mu kelaka besana abé bá nyemána bé o muúmu súbéke, bé kée muúmu súbéke butikítiki. ɔ́ko awó Bandómesé eé yiínjé buéɔ́i u kée wuúci bataka tóna buéɔ́i ; ooci awó Bandómesé eé yiínjé benyéma biéɔ́i bí otétényíki, u kée wuúci bataka benyéma biéɔ́i ɔ́ ɔ́hɔ́la. »

Nyefaaaya nyí Yésus áɔ́a nyiitíe nyé baaco

(Mat 10.34-36)

⁴⁹ « E ɔ́a mé faáya ɔ́ ɔ́cia ooci ɔ́ ɔ́mesé, a nyíámé, keyé wa yáɔ́a ɔ́ ɔ́kɔ́ ! ⁵⁰ E ɔ́a mé nyemána wu *obiótíne nyenamá nyí nyibíótíne a nyémɔ́té ; ɔ́témá ɔ́a mé bényíá buéɔ́i ɔ́ ɔ́kɔ́háma eyí i kée mi bíótíne. ⁵¹ Yáakelá nu ɔ́e nú bíkíti anyía e ɔ́a mé faáya ɔ́ ɔ́mesé anyía baaco abó líkómákána. Eé'eé, e ɔ́a mé faáya anyía baaco ébu tíénéke. ⁵² Yááɔ́a anyía, o otúme aámbáya baaco bátáano e cíibe émɔ́té ká b́ bá e nyiitíe, bátátó líɔ́ekine béfendí, béfendí líɔ́ekine bátátó. ⁵³ Síkíne líɔ́ekine ɔ́nɔ́ a wɔ́nɔ́mɔ́, ɔ́nɔ́ ɔ́nɔ́mɔ́ líɔ́ekine síkíne ; iinyí líɔ́ekine ɔ́nɔ́ e woónjú, ɔ́nɔ́ e woónjú líɔ́ekine iinyí ; iinyikíne líɔ́ekine oónyónó, oónyónó líɔ́ekine iinyikíne. »

Énu menyí obísíémúnyí bikúlú bé aámbáya

(Mat 16.2-3)

⁵⁴ Yésus ɔ́e túné á laakena nyekɔ́a nyé baaco ɔ́se : « Ekúlú ayé nu ɔ́a nɔ́ léca ɔ́muaná eé híjílíékéne a aháɔ́a yé nyefiana nyé ɔ́kɔ́, ɔ́se : "Yó cóba ɔ́ ɔ́naaka", mbá

ncobólá áña, nó náaka. ⁵⁵ Ekúlú ayé nu ña nó lókóma ehúne eé húnéke, yí húlúkúne bulból, ncse : “Ócóc ña nó maka” mbá ócóc áña, ú nó maka. ⁵⁶ Banó baaco bá tóbembe túfendí, nu ñe nú menyí obísíémúnyi na omesé na omuaná ; mbá anyána nu ti ñé nú menyí obísíémúnyi besana a bé ña békéla c mósé eeme e ?

⁵⁷ Anyiaté banó bémuátá nu ti ñé nú menyí cwaálóna besana bé ckelaka a béáña betálémánán e ? ⁵⁸ Mbóko caco ña yáamba c kuonj sóména a nyekála, ekúlú eyí nú ñe nú súéte ne wuúci h́á, aambáka ohónyí, okime anyía nuánó lókómána ne wuúci o ohónyí, anyía wáña wu c kuonj fiimbie né mukélísi besana, mukélísi besana ý kuonj t́ma né muténjinyi ciíbe ce ecaná, muténjinyi ciíbe ce ecaná ý kuonj óofinyi eé ciíbe ce ecaná. ⁵⁹ E ña mé c laana anyía c te ḱó háma aáhá ta buúsé, mbóko c te ñj́ mana ctua buówo buhiné bukimekime. »

Baaco bekime ña nyemána bá cbékákálákéna maabó maabé

13 Baaco a bómoté ña b́ bá aáhá ekúlú eeye, bé ñe bú bíkétíkinyi Yésus asana yé baaco bá *Kalilé ; yé ñaá bá anyía Kóména Bílat ña kéla anyía bé beébe óónóko. U ña látáka maabó manónj na manónj me bitúké abé bá ña b́ bá c cfonena Bandómesé. ² Yésus cse : « Yáakelá a nyiánó nyeleca, baaco bá Kalilé eébé ña b́ lécáka muuyé eémú anyía beébe bá ña b́ kéláka b́cóbé c ćhla baaco bekime bá Kalilé a bómoté e ? ³ E ña mé banó láana anyía eé'eé ; mbá mbóko nu te ña nó békákáléna maanó maabé, nu ké nú wéékúne banó bekime t́na háye beébe. ⁴ Ta anyía, nu ña nó bétáá asana yé baaco eebe buunyi na bátát ebé ciíbe ce omuaná ce andányé a asásé yí Siloé † ñeé beébe kuákónákéna, cí beébe ókósóko. Yáakelá a nyiánó nyeleca, bá ña b́ kéláka b́cóbé c ćhla baaco bekime bé Yelúsalem a bómoté e ? ⁵ E ña mé banó láana anyía eé'eé ; mbá mbóko nu te ña nó békákáléna maanó maabé, nu ké nú wéékúne banó bekime t́na háye beébe. »

Enjaba ci bufikié a b́ te ñaá háá

⁶ Yésus ñé beébe t́míne enjaba eeci cse : « Ćco ćmoté ñaá bá ne bufikié buónón a yááyé esiéné, u ña ćba c ćkwaamba betámá, wuúci ta ćbónj. ⁷ Mbá cse ná munyic esiéné : “Óc léca, tuonj a yáaña t́tát at́ e ña mé faaya ćkwaamba betámá e bufikié eebu, mbá e te bónj. Buúbu kuúsi ; bú ñaá nyiá omesé etémbí ne etémbí.” ⁸ Mbá munyic esiéné cse nááyá : “Oténj, canj táta hicónj eehi ; i ké mi tíméke omesé i indíné, míc fonakena. ⁹ Yáakelá bú káá hááka betámá a hicónj a hé ña fáakona ; mbóko bú te ñaá háá, tu ké sú buúbu kuúsi !” »

† Cenjume a cé ñaá bá a ahánj yé bulból yí Yelúsalem, bé ñeé béétiki nyindúmé h́á.

Yésus me eéñúnyísi oónj u aféké buúsé bú ehélúme

¹⁰ B́móté *buúsé bú ehélúme bú *Besuif, Yésus ñaá bá we yeékúnyíki a *andanj yé cbécókléna yí Besuif a yémoté. ¹¹ Oónj u a wómoté ñaá bá h́á, u kónko ; tuonj a yáaña buunyi na t́tát ayé *aabé yí elilé ñeé wuúci kúnymísi elime. Ohónyí wú ctáléména endánaka te ómó bá. ¹² Ekúlú eyí Yésus ñaa lécá oónj oóci, u ñe wuúci lónjéta mbá cse : « Meemé, úuwu cónko ma mana. » ¹³ U ñe wuúci tála aabá, hí a yaaté ekúlú u ñe b́súndúne, u ña táléména endánaka, u iínjékíne Bandómesé nuúmi.

¹⁴ Mbá muténjinyi andanj yé cbécókléna ñeé línjé asana eyí Yésus ñe yeéñúnyísi caco buúsé bú ehélúme. U ña laana nyekoca nyé baaco cse : « Mósé áña metíndétú amá nuanó nyemána nú cnyicó buólí, énu búle fáaya ćkwaáñonua c mósé eémé ; té canj buúsé bú ehélúme. » ¹⁵ Oténj a Waánj ñe wuúci békáma cse : « Na kuonj na b́lókwo nua nóña na tóbembe túfendí ; óko, téka caco okime náánó ñaña wé súñjéne cíáyé káwo ta yááyé abañabebéa eé ciíbe, ý ćbana o okoómúusi eé nuúci buúsé bú ehélúme e ? ¹⁶ Mbá ne oónj ooci awó Sátan na mó ćótóko c cónko hénánko tuonj a yáaña buunyi na t́tát, wuúci u henyénó hé *Abélaham t́na, anyána é te áme bá wu o wuúci kátaka tukolí tú uúyé cónko buúsé bú ehélúme e ? » ¹⁷ Ekúlú ayé ú ñaá tánjéta aaná, baaco bekime a bá ña b́ bá b́bú wuúci nuusiki ña b́ lókóma aat́ clama ; baaco bá nyekoca bekime ñaá bá b́bú bíléneke buénj e *bíkéki bé besana bikime abé ú ñaá bá waá kéláka.

Enjaba ce hesámásámá

(Mat 13.31-32 ; Mak 4.30-32)

¹⁸ Mbá cse : « Aáté *Buténj b́ Bandómesé ñaá h́á e ? Na aáté ya méña wu o buúbu keti e ? ¹⁹ Bú ñaá h́á hesámásámá a hémoté, hiíhi caco ñeé hiíte, ý kó wónko eeyé e esiéné ; hé ñaá la, héc wááyá ćcóté, aaná tunonyí t́ omuaná ña fálefaka aana aáyá e endáfe. »

Enjaba ci enutisi onjje

(Mat 13.33)

²⁰ Yésus ña háná kóna cse : « Na aáté ya méña wu oketi Buténj b́ Bandómesé e ? ²¹ Bú ñaá h́á enutisi onjje eyí oónj ñe hiíte, ý tóbókéna e kílo nyitíne na étáánó cí onjje ; aaná bikime eébi kée núteke. »

Ehenyi a yesákénánó

(Mat 7.13-14, 21-23)

²² Yésus ñaá bá we húle á h́láká mónonj ne e metíkítiki na a maánj, u eékúnyíki baaco, u ćcóbaka eé Yelúsalem.

²³ Caco a wómoté ñeé wuúci batá cse : « Oténj a Waánj, óko hú baaco betíkítiki bá ká b́ b́ñjóna olíhe e ? » Yésus cse : ²⁴ « Ánc békéndéna owoofine e ehenyi a yesákénánó, anyía e ña mé banó láana anyía »

baaco beénj ká b́ aámbáka owoofine, mbá bé ti ké bú oofine.

²⁵ Ekúlú ayé muúti ooki káá hatóna endánaka, muó fáca ehenyi, banó a ncháaté, nuó túme okite ehenyi, nu kónaka nɔse : "Taata, basó kuúne !" Mu káá banó békáma nɔse : "E te ná mé banó ményi buúse bukime, i ti menyí tóna haála ehé nú ñe nú húle." ²⁶ Mbá nu ké nú túme o wuúci láana anyía : "Tú ñe sú nyíékínyi, tuó muékínyi na kuɔɔ ; kuɔɔ ɔ ñɔɔ bá o oweékúnyíki a túásɔ tcháaté." ²⁷ Mu ká háná banó laana nɔse : "I ti ñe mí menyí haála ehé nu ñe nú húle. Áno hatóna eémi eé buúse, banó bakela maabé eebe."

²⁸ Aáhá nu ká ń lélaka, nu bikótóko bekeke ekúlú ayé nu ká ń leca ne ciínú sókón : Na *Abélaham, ne *Isak, na Yákoɔb, ne *behémúnyi besana bá Bandómesé bekime e *Butéñj b́ Bandómesé noómi, mbá banó bé-muátá behémúnyínyi a ncháaté. ²⁹ Baaco ká b́ fáákɔna, bé húlúkúne na a ahánj yé nyeháma nyé ɔɔɔ na a ahánj yí nyinyíme nyé ɔɔɔ, na namuaná na bulɔɔɔ, bó límekine e tébíli e Butéñj b́ Bandómesé. ³⁰ Aáná yé káá bá anyía baaco a b́mɔté a bá b́ña e elime aámbáya ká b́ bá eé buúse, a b́mɔté a bá b́ña eé buúse aámbáya bɔ bá e elime. »

Baaco bé Yelúsalem te ná bɔ lókóména endóma cé Bandómesé
(Mat 23.37-39)

³¹ Ekúlú eéyé, *Bafalisiéñ a b́mɔté ñe bú bíkósiti nááyá, báye : « Hatóna aaha, súete ! Otéñj *Elóot ña yáamba anyía wó yóɔ wónón. » ³² Yésus ñe beébe békáma nɔse : « Áno kaá láana kɔɔ oóci a wáña ne menjiné me hiséti anyía : "I ñeé mi hémúnyi *beébé bí bililé, yí eéñyíyísiki baaco na hénánɔ na kɔɔyá ; a matátɔ i ké mí kúenyinyi." ³³ Mbá e ná mé nyemána wu kɔɔba ne buúse e uúmi ɔkanda na hénánɔ na kɔɔyá na ɔyá, anyía bá te á bá b́ ɔwónɔɔ *muhémúnyi besana mɔ Bandómesé haála hé etémbí, e te ñáa bá hú eé Yelúsalem.

³⁴ Banó baaco bé Yelúsalem, banó Yelúsalem ! Banó, nɔ naña nuanó ɔónónɔ *behémúnyi besana bá Bandómesé, nu kɔɔkɔ na andányé endóma cé Bandómesé ! E ña mé aambáka bikúlú biéñj ɔ banó bándá a nyenamá enyi yiinyí yé ekóké náña yá bándáka bááyé baáná eéyé e bibéku, mbá banó, nu ñe nú kínéke ! ³⁵ Áno leca aná, Bandómesé kéé hélúmúnyi cianó ciíbe ahátátá. Aáná e ña mé banó láana esé o otúme aámbáya nu te ká háná anó me leca ɔ kɔɔhama ekúlú ayé nu ká ń kɔɔna nɔse : "Bandómesé á sayábé-na ooci awó u ña fáaya eeyé eé nyíinyi !" † »

Yésus me yeéñyíyísi ɔkónkónɔ a wɔmɔté buúsé bú ehélúme

14 B́mɔté *buúsé bú ehélúme bú *Besuif, Yésus ña ɔbá ɔ kɔɔnyíá o ooki u mutéñjinyi *Bafalisiéñ a mɔmɔté e mú ñeé wuúci lónjók. Baaco a bá ña b́ bá h́á ñaá bá bé wuúci tékitéki. ² ɔkɔ ñaá bá aáh

u kɔɔkɔ nyihenj. ³ Yésus ña bátá ne né *beékúnyi bikotí na ná Bafalisiéñ nɔse : « Yáásɔ okotí ñe yíinjie makénda me oweéñyíyísi kɔɔ buúsé bú ehélúme ayé yí ti ñeé yíinjie e ? » ⁴ Mbá bé ñe bú lésíkínyi mbuumu. Yésus ña békónɔna ná kɔɔkónkón ; u ñe wuúci eéñyíyísi, u ñe wuúci oólísi. ⁵ Mbá nɔse náábɔ : « Isí'o, téka kɔɔ okime náánó, mbókɔ uuyé ɔónó ta anyía ciayé káwo ña kuána e ekenú buúsé bú ehélúme, u ñeé wuúci ɔkɔ ta anyía u ñeé ciíci ɔkɔ fianɔ e ? » ⁶ Beébe te océényi ɔbékáma embataka eéci.

Ké ke límíne e elime

⁷ Ekúlú eyí Yésus ña léca baaco a b́ ñɔɔ lónjók ɔ ɔkɔnyíá ébú límekine eé buúse, u ñeé beébe túmíne enjaba nɔse : ⁸ « Ekúlú ayé kɔɔ ɔ yóɔ lónjók a bɔɔnanda, eti ke límíne eé buúse. Yááña yé ɔbá anyía wáña ɔlónjókón kɔɔ awó yóɔ hɔla, ⁹ wá ka háma, kɔɔ awó á banó lónjók banó bekime yó kuɔɔ láana nɔse : "Wuúci iinjie nyilimíne eényi." ɔ kóɔ lókóma aatɔ ɔlama anyía o kóo límíne e elime. ¹⁰ Mbá ekúlú ayé kɔɔ ɔ yóɔ lónjók a bɔɔnanda, ké ke límíne e elime. Aáná ekúlú ayé kɔɔ awó yóɔ lónjók á fáaya, yó kuɔɔ láana nɔse : "Aláame, faáya ké límíne eé buúse." ɔ kóɔ bá ne nuúmi eé buúse b́ baaco bekime abá nu ká ń bá o onyíenyi. ¹¹ Yááña anyía, kɔɔ okime ewú u ñe bíbééti, Bandómesé kéé wuúci loosi, kɔɔ okime ewú u ñe bíloósi, Bandómesé kéé wuúci bééti. »

¹² Mbá nɔse ná kɔɔ ewú u ñeé wuúci lónjók : « Ekúlú ayé ɔ ñɔɔ kéla bɔɔnanda ta nabuúsé, te nebutúé, ate lónjók ɔkɔkɔ, ta bɔkɔnyia, ta yóɔwó yíibe, ta b́wó benúséyé a bá b́ña bañaña ; ananyía keyé bá ká b́ ɔ lónjók tóna, b́ kuɔɔ kéláka háye o ñoó beébe keláka. ¹³ Mbá énu menyí anyía ekúlú ayé ɔ ñɔɔ kéla bɔɔnanda, lónjók na basókásóka, na baaco bá beféké, ne eebe e bé ñe síndólo, ne bendíméndíme. ¹⁴ Mbókɔ ɔ ñɔɔ keláka aáná, Bandómesé kóɔ yóɔ sáyábéna, anyía bá te ká b́ bá na bɔkɔ b́ ɔ kuɔɔ hélúmúnyinyi. Wuúci, u kó yóo hélúmúnyinyi ekúlú ayé betalémánánó bé baaco ká b́ háanyuaka e biwéewé. »

Enjaba ce bɔnáka
(Mat 22.1-10)

¹⁵ Émakéla kɔɔ a wɔmɔté awó bá ña b́ bá b́bú nyíékínyi áa lókómáka besana eébi, mbá nɔse né Yésus : « Bɔmbánye ná kɔɔ ewú u kéé hiíte nuafa a bɔnáka bú *Butéñj b́ Bandómesé. »

¹⁶ Yésus ñeé wuúci túmíne enjaba eeci nɔse : « ɔkɔ a wɔmɔté ñaá tánáka bɔnáka ; yó lónjók baaco beénj. ¹⁷ E ekúlú yé ɔnyíá, u ña tóma muayé munyikɔ ɔ kɔɔláana baaco abá ú ñɔɔ lónjók anyía bá faakóna, benyéma bikime a yáaña h́á.

¹⁸ Mbá beébe bekime, ɔmɔté na ɔmɔté, ñe bú túme ɔkɔna anyía wé beébe eéhíkínyinyi. U buúse ña láana munyikɔ nɔse : "E ñaá me ɔónó esiéné, e ña mé nyemána wu okoó yíyi leca. Cókóle, mi eéhínyinyi." ¹⁹ U ɔláta ñeé muúmu láana nɔse : "E ña me ɔónó káwo cíhátá cé ɔnyikɔena e buólí, mí ɔkɔ o okoó ciíci békánáka ; cókóle, mi eéhínyinyi." ²⁰ U ɔkóɔláta tóna nɔse : "É maá

† 13.35 Marj 118.26

me báténa oónjú ; yaaté asana e te áme bá wu ɔfaaya." ²¹ A nyíáyé nyekahálómóna, munyionɔ ná laakena muúti ooki besana bikime. Aáná hilóbi ñeé muúmu tímíé. Mu ná laana muayé munyionɔ mɔse : "Tényí ɔ́ba i ihényí cé bunɔɔ, haála ahá baaco áña ; hélékénéne na basókásóka, na baaco bá benamété, ne bendiméndíme, na baaco e bé ñe bú síndólo."

²² Ekúlú ayé munyionɔ ña kaá hálómóna, mu ñe wuúci laána mɔse : "Taataá, háye ɔ́ kɔɔna, bú ma békéláka. Ta híáná, bilimíníne a bémɔté yánáña etémbí." ²³ Aáná muúti ooki ñaá laána muayé munyionɔ mɔse : "Cɔ́ba aambáya i ihényí ne cí biciké na cé betúalɔ ; baaco abá ɔ́ ñɔ́ kuánaka, aambáka ohónyí okime anyía bé lumítíne owoofine anyía cíámé cíibe ó nyíoyo." ²⁴ E ña mé banó láana anyía baaco abá é ña mé cáña ɔ́lɔ́ɔ́, ta mɔté eé beébe te kɔ́ ɔ́wókéténa bíáme benyéma bé ɔnyíá. »

Baákónéna bé Yésus ná nyemána bé obíómóko benyé- ma bikime (Mat 10.37-38)

²⁵ Búmɔté buósé, Yésus ñaá bá weé kéndíkinyi ɔ́ ɔ́ɔɔ ne bitúte bé baaco ; u ná békónóna náábɔ mbá ɔse : ²⁶ « Mbókɔ ɔ́ɔɔ ná faáya nááme anyía wá bámókóna muamé *muákónéna, u ná nyemána wu o mi lénéke ɔ́ ɔ́ɔɔ na ciayé síkíne na ciayé iinyí, ne uuyé oónyí na bááyé baáná, na bááyé benyíinyí na a banómɔcɔ́ ne e beénjú, u mi lénéke ɔ́ ɔ́ɔɔ te úyúyé olíhe ú bémuátá. Mbókɔ u te ñáa kela aáná, u te á bá wu ɔ́bámókónéna muamé muákónéna. ²⁷ ɔ́ɔɔ okime ewú é kíne ɔ́háya úyúyé owé a ambalá, mbá u me látáka, u te á bá wu ɔ́bámókónéna muamé muákónéna.

²⁸ ɔ́ɔɔ u háányé mbókɔ u ña yáamba otúméke cíibe ce andányé, áña wu otúme ɔ́falefa téka na ɔ́fanakena ɔ́mbánye, yó ményi anyía wáña na mɔɔnyé amá nyemána me o cíici kuenyinyi ɔ́falefa e ? ²⁹ Yááña yé ɔ́ba anyía wáña wu otúme ɔ́falefa mbá wuúci téka na makénda me okuenyinyi, baaco bekime e bé ké búle ebú wuúci leca, ké búle ebú wuúci céca, ³⁰ bá kónaka báye : "ɔ́ɔɔ ooci ñeé túme ɔ́falefa, wuúci téka na makénda me okuenyinyi !" ³¹ Ta anyía oténj awɔ háányé mbókɔ u ña yáamba ɔ́nua biití na sɔ́kɔ́ oténj, áña wu ɔ́ɔɔba e biití wuúci téka na ɔ́fanakena ɔ́mbánye, yó ményi mbókɔ na tóséna cí bicénji císhátá wáña wu onusiki sɔ́kɔ́ a wáña na tóséna cí bicénji nyitíne e ? ³² Mbá mbókɔ u te á bá wu o biíbi nuaka, u ña yáambaka ohónyí wú ɔ́tóména sɔ́kɔ́ oténj ɔ́ɔɔ, éce oténj oóci a yánáña haaca, anyía bábɔ sɔ́mbáná bumbénú. » ³³ Yésus ñó solínyi ɔse : « Híáná banó tóna, ɔ́ɔɔ okime awó u ña yáamba ɔ́ba muamé muákónéna ná nyemána wu obíómóko bíáyé benyéma bikime.

³⁴ Makélé áña mambánye ; mbá mbókɔ makélé ña sɔ́lá, me ti soómo, anyána bááña bá ɔ́ háná meéme soomisiki e ? ³⁵ Ma te ña háná ɔ́ ɔ́ɔ́lɔ́ ta ɔ́fɔ́nena ɔ́mesé, ta ɔ́tábóna aɔ́néná ; maáña hú anyía bé meéme oombóko haaca. ɔ́ɔɔ a wáña ne eetú cá ɔ́lókómáka besana, wá lókómáka ! »

¹⁵ Ne *betúé etéési bá kóména na bakela maabé bekime ñaá bá búbú bíkósítí né Yésus anyía bábɔ lókómáka bíáyé besana. ² Na *Bafalisiéñ ne *beékúnyi bikotí ña bú lókómá ɔ́ɔ́ɔ́, bé bícúculéke báye : « ɔ́ɔɔ ooci ñaá káha ɔ́mbánye bakela maabé, u nyíékinyi ne beébe ! » †

Enjaba ce etómbá e ci ñeé nyímé

³ Yésus ñeé beébe túmíne enjaba ɔse : ⁴ « Mbókɔ ɔ́ɔɔ a wɔ́mɔté náánɔ́ áña na etómbá etíne atáánɔ ; wée nyimisi cíici émɔté, téka u káá nyéána etíne ényíse ne imbuke buunyi ne ínyíse a atúalɔ anyía wá caná ká yáambaka e cinyíménú ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́háma ayé u ké cíici bóɔ e ? ⁵ Ekúlú ayé u keé cíici bóɔ, u ñeé cíici bétála a befaka ne obiléne ɔ́ ɔ́témá, yó cíici eélúéne ; ⁶ wá kaáhama o ooki, yó lónɔ́kɔ na baláayé na baaco a bá bóɔna hoóhi ne wuúci, mbá ɔse náábɔ : "Áɔ́ faákóna, túé bílénéke anyía é maá me bóɔ cíámé etómbá a ce ñaá bá inyíménú !" ⁷ E ña mé banó láana anyía híáná obiléne weénj káá bá ɔ́ ɔ́muaná a asana na mɔ́kela maabé mɔ́mɔté a mú á békákálákéna búáyé ɔ́ɔ́ɔ́, mbá mu sɔ́mba ɔ́kɔ́lɔ́ eé buúbu ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́la betálémánánɔ́ bé baaco etíne ényíse ne imbuke buunyi ne ínyíse abé nyebékákálákéna nyé ɔ́ɔ́ɔ́ ti ñeé beébe béámbéna. »

Enjaba ci elénú yé mɔɔnyé e yí ñeé nyíme

⁸ « Ta anyía túá kóna anyía oónjú a wɔ́mɔté áña ne bilénú bé mɔɔnyé bíshátá ; weé nyímisi yíyí ɔ́mɔté, téka u káá cia *lámá, u húle sɔ́ɔ́ɔ́kɔ́ cíibe ikime ɔ́ ɔ́waaamba ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́háma ayé u keé yíyí bóɔ e ? ¹⁰ Ekúlú eyí weé yíyí bóɔ, mbá u lɔ́ɔ́kɔ na baláayé na baaco a bá bóɔna hoóhi ne wuúci, mbá ɔse náábɔ : "Áɔ́ faákóna, túé bílénéke anyía é maá me bóɔ elénú yé mɔɔnyé e yí ñeé mi nyímíné !" ¹⁰ E ña mé banó láana anyía híáná obiléne weénj áña haála ahá *bililé bé masóma bé Bandómesé áña ekúlú ayé mɔ́kela maabé mɔ́mɔté a mú á békákálákéna búáyé ɔ́ɔ́ɔ́, mbá mu sɔ́mba ɔ́kɔ́lɔ́ eé buúbu. »

Enjaba ce ɔ́nɔ́ ewú u ñeé nyíme

¹¹ Mbá Yésus ña háná beébe laana ɔse : « ɔ́ɔɔ a wɔ́mɔté ñaá bá na baáná banómɔcɔ́ bífendí. ¹² Ekuke yé ɔ́nɔ́ ña laana síkíne eebu buósé ɔse : "Taataá, mi iínjie núáme nuafa nó ɔ́nɔ́me a nó á me nyemána." Síkíne ña aafákéna bááyé baáná ɔ́nɔ́me. ¹³ Mɔ́sé téka ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́la meénj, ekuke ña bándáka búáyé ɔ́nɔ́me bukime, u ñeé súéte a bunɔɔ bó haaca. U ñeé buúbu cángéna a aabé yí olíhe. ¹⁴ Émakéla wá mana ɔ́canɔna, ɔ́mbóta ú ecaná ña háma a haála hekime etéehe ; ɔ́sɔ́ka ñeé wuúci haténa. ¹⁵ U ña ɔ́ɔɔba ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́kɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́ a wɔ́mɔté u bunɔɔ eébu ; ɔ́ɔɔ oóci ñeé wuúci tóma o okotétényi eɔ́náfá a bíáyé bisiéné. ¹⁶ Ecaná ñaá bá cíe wuúci nuakena buénj, a nyenamá anyía u ñaá bá weé lénéke

† A nyelca nyí beékúnyi bikotí bí Moyís, onyíékinyi na baaco eébe áña obítífíle eé buúse bó Bandómesé. †† ɔ́bóla okime u Besuif ña nyemána wu otétényiki bilénú bé mɔɔnyé ɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́háma bíshátá. Mbá u laɔ́ka nusɔ́, núáña háye nyibílícíninyí hé nyetónɔ́.

onyiá benyéma abé enjónáfá ñaá bá cíá nyiáka, mbá ta ɔɔɔ ñaá bá u ti é wuúci iinjie. ¹⁷ Ééhé ú ñe túmé obilúmínyi mbá ɔse : “Bɔnyɔɔɔ bekime bá ciamé síkíne á bɔña na benyéma biéñí e bí ñeé beébe yáka onyíá, mbá yanj aáhá, i ñeé mi wé ecaná ! ¹⁸ E ña mé ɔɔɔa ɔ ɔhatɔna, mío hálómóna ná ciamé síkíne, mío wuúci laana anyiá : Taatá, ya méña ɔkelákánó na Bandómesé na kuɔɔɔ ɔɔɔɔ ; ¹⁹ e te áme bá wu ɔ háná bélónjéta anyiá uuwe ɔɔɔɔ. Mi hiíte aná háye munyɔɔɔ a mumɔté a bɔwɔɔ ɔnyɔɔɔɔ.” ²⁰ U ñá hatɔna, u ñá hálómóna né síkíne.

U ñaá bá wa yánaña haaca ekúlú eyí síkíne ñeé wuúci leká, u ñe wuúci bécáma mahana ; ééhé u ñe sómó ɔtétá o okoó wuúci káha, u ñe wuúci béáhénéna a ceéto, u ñe wuúci bíembi. ²¹ Mbá ɔɔɔɔ ɔse : “Taatá, ya méña ɔkelákánó na Bandómesé na kuɔɔɔ ɔɔɔɔ ; e te áme bá wu ɔ háná bélónjéta anyiá uuwe ɔɔɔɔ.” ²² Mbá síkíne ñaá laana bááyé ɔnyɔɔɔɔ ɔse : “Énu tényí héléne ambányéké yé ɔɔɔɔ, énu wuúci lanjá ; énu wuúci háya tóna na ɔɔɔbánda a hencónó na bekandéna a akóló. ²³ Énu héléne ɔɔɔɔ u káwo a wɔtɔlɔkónó, áno ɔɔɔɔ ; túé bilénéke, túá nyiáka, ²⁴ anyiá uumí ɔɔɔɔ ooci ñeé wé, ú ma háányua ; u ñeé nyímé, ú ɔwɔ bónjéa.” Bé ñe túme obiléne.

²⁵ Ekúlú eéyé, ɔɔɔɔ a waánjá ñaá bá wa yánaña e es- éné. O okowéélúéke, wa yánaña hoóhi ne ooki, u ñá lókoma bé súbéke bikembí, bé bínéke. ²⁶ U ñe lónjéta munyɔɔɔ a mumɔté, ɔse nááyá : “Aaté yáána aáhá e ?” ²⁷ Mbá munyɔɔɔ ɔse : “ɔɔɔɔnyia mé ké yeélue, ɔɔɔɔ mo yɔɔɔ ɔɔɔɔ u káwo a wɔtɔlɔkónó, anyiá uuwe ɔɔɔɔ maá ka hálómóna ɔmbánye aá ceéto.” ²⁸ Hilóbi ñe tímbié ɔɔɔɔ a waánjá, u ñe kine owoofine eé ciíbe. Aaná síkíne ñaá háma a ncháaté o okoó wuúci bécɔkóléna anyiá wé oofine. ²⁹ Mbá ɔɔɔɔ ɔse nááyá : “ɔɔɔ leká ! Tuɔɔɔ a yánaña tuéñí ató é ñe mé ɔ nyɔɔɔɔ buólí, e kelaka ɔɔɔɔ bukime abó ɔ ñe mé laana anyiá yámé keláka. Ta híáná, ó ti ñoó mi iinjie te hibébíbebí anyiá túésú bilénéke na baláame. ³⁰ Mbá, ekúlú eyí uuwe ɔɔɔɔ ooci maá ka hálómóna, wuúci awó u ña cángena búwɔɔ ɔɔɔɔme bukime o olíhe na beebé bí beénjú, ó moó wuúci ɔɔɔɔ- na ɔɔɔɔ u káwo a wɔtɔlɔkónó !” ³¹ Aaná síkíne ñeé wuúci laána ɔse : “ɔɔɔɔ, tua sóna na kuɔɔɔ aaha bikúlú bikime, bíáme benyéma bikime áña bíwɔɔ. ³² Mbá tu ñá sɔ nyemána tú ɔlókómáka ɔmbánye, tu bilénéke, anyiá ɔɔɔɔnyia ooci awó ɔ ñeé leca ñeé wé, ú ma háányua ; u ñeé nyímé, ú ɔwɔ bónjéa.” »

Enjaba ce muafa ɔɔɔme mu menjijé

16 Búmɔté buúsé, Yésus ñaá laána bááyé *baákóné- na ɔse : « Énóme ce ɔɔɔ a cemɔté ñaá bá na muafa ɔɔɔme ; baaco ñe kéé ciíci laána báye muafa ɔɔɔme eémú ña cángena búáyé ɔɔɔme. ² Ci ñe muú- mu lónjéka, mbá cece : “E ñá me lókómáka beebé bé besana oówo e nyiínyi, mi tónjínínyí háye ɔ ɔɔɔ békéléna na búáme ɔɔɔme, anyiá ɔ te kó háná ɔbá múáme muafa ɔɔɔme.” ³ Mbá muafa ɔɔɔme eémú ñe túme obikéti e uúye ɔtémá ɔse : “Anyána mío ɔɔɔa ɔ ɔkelaka, háye ciamé síkíne yó ɔɔɔa ɔ ɔ me aánjá e buólí e ? E

te áme bá na makénda ma ɔnyɔɔɔ bisiéné ; yanj na aatɔ ɔlama o húlé leba. ⁴ Ééhé ! I ñe mí menyí anyána mío ɔɔɔa ɔ ɔkelaka, anyiá baaco e búle ábó me káha ɔɔɔbánye a maabó meébe ekúlú ayé bá káá me aánjá e buólí bɔ ɔwaafa ɔɔɔme.” ⁵ Nyiáyé nyelónjéka eényí ɔmɔté ɔmɔté baaco bekime abá cíáyé síkíne ci buólí ñaá bá ceá bátaka mehíne ; mu ñá laána u buúse ɔse : “Aaté ciamé síkíne ñe yó batá e ?” ⁶ Mbá ɔse : “Tutókótókó tó besɔɔɔ etíne atáánɔ.” Muafa ɔɔɔme ɔse nááyá : “Núwɔ nufule nú buhíne eenu, tényí límine ɔ ɔmesé, ɔɔɔɔ etíne éfendí ne imbuke císhátá.” ⁷ Mbá ɔse ná u ɔláta : “Kuɔɔɔ’o, aaté ú ñe yó batá e ?” Mbá ɔse : “Ikute cí injenjé hónndéte étáánɔ.” Muafa ɔɔɔme ɔse né oóci : “Núwɔ nufule nú buhíne eénú, ɔɔɔɔ hónndéte ínnyise.” ⁸ Aaná síkíne ce muafa ɔɔɔme ñeé lémbiki † aabé yé muafa ɔɔɔme eéyé, anyiá yé ña kéláka menjijé. Yáána anyiá, baaco a bá ña bɔ láténa besana bé ɔmesé áña ne injinjé beébe ne beébe a besana abé bá ña bɔ kélá ɔ ɔɔɔa baaco a bá ña bɔ láté- na eese e yí ñe húlé ná Bandómesé.

⁹ E ña mé banó láana isí’o : Áno tákáka mekendinyi, no békélákéna manjaña ma ɔmesé ooci a máána maabé, anyiá ekúlú ayé ma káá mana, Bandómesé káá banó káha ɔɔɔbánye aáyá a bunɔɔɔ e bú kéé líhéke ekúlú ekime. ¹⁰ Mbóko ɔɔɔ ña békéléna ɔɔɔbánye a tɔsanasáná, wána wu ɔbékélákéna tóna ɔɔɔbánye a beandándá bé besana ; mbá mbóko ɔɔɔ ña békéléna ɔɔɔbé a tɔsanasáná, wána wu ɔbékélákéna tóna ɔɔɔbé a beandándá bé besana. ¹¹ Mbóko nu te ɔmó nó békéléna ɔɔɔbánye aná na bunjaña bɔ ɔmesé a búána ɔɔɔbé, ta ɔɔɔ te káá banó iinjie taaká ce bunjaña. ¹² Mbóko nu te ɔmó nó békéléna ɔɔɔbánye benyéma bé ɔɔɔɔɔkó, báányé bá káá banó iinjíékíne bíánó benyéma e ?

¹³ Ta munyɔɔɔ mumɔté te á bá mu ɔnyɔɔkkena síkíne cí moólí mefendí ; anyiá mu ké búle é léne a cemɔté, mu lénéke eéci a cemɔté ɔ ɔɔɔa ; ta anyiá mu ké búle á bábéna síkíne a cemɔté, mu lókómákéna eéci a cemɔté. Nu te anó bá nu ɔhákenéna ɔɔɔ búmɔté na Bandómesé na ɔɔɔme bɔ ɔmesé ooci. »

Baaco ñá nyemána bá ɔlátákéna bikotí bí Moyís

(Mat 11.12-13 ; 5.31-32 ; Mak 10.11-12)

¹⁴ *Bafalisién ña bɔ bá bábó lókómáka besana eébi bikime, bé wuúci ɔɔɔbónáka anyiá bá ña bɔ bá bábó lénéke mɔɔnyé. ¹⁵ Mbá Yésus ɔse náábó : « Nu ña nó áamba anyiá baaco á banó hiíteke háye betalémánánó bé baaco ; mbá Bandómesé ñe ményi cíinú etémá. Yáána anyiá ɔɔɔ abó baaco ña bɔ léca háye ɔɔɔbánye ɔ ɔɔɔa, Bandómesé ñeé buúbu leca háye ɔɔɔbé ɔ ɔɔɔa.

¹⁶ Bé ñe yeékúnyíki ne *bikotí bí *Moyís ne eékúnyí cé *behémúnyí besana bá Bandómesé ɔ ɔɔɔhama a nyefaaya nyé Sáan Batis. O otúme a nyiáyé nyefaaya, bé ñe húlínínyí baaco Ambánye yé Esóma anyiá Bandómesé áña Oténí a Waánjá ; buaté ɔɔɔ ɔɔɔ okime ñá békéndéna owoofine haála ahá Bandómesé áña.

¹⁷ Na ɔmesé na enjónmuaná káá manaka téka ne muuyé na anyiá cíwónjé émɔté cí bikotí é bínyimisi.

† Cémɔté Cíwónjé cé buáyá áña na « ... ñeé kéké »

¹⁸ Ɔnóme okime ewú é kine oónyí, yó báténa oónjú u etémbí, ú má kándaka hesɔmɔ ; híáná tóna, ɔnómɔɔ á báténa oónjú awó ɔnóme é kine, wuúci tóna má kándaka hesɔmɔ. »

Enjaba ce na enóme ce ɔɔɔ na Lasáal

¹⁹ Mbá Yésus tóna ɔse : « Ɔɔɔ a wɔmɔté ñaá bá a buncɔɔ a bómɔté, wuúci na bɔnómɔe buéní ; u ñaá bá waá lánabaka bɔmbánye belanɔa bé mɔɔnyé meéñí, u bándáka manáka mɔɔsɔ mekime. ²⁰ Ɔsókásóka u ɔɔɔ ñaá bá tóna h́á ne bibéli cɛ́ɔɔ ikime ; nyíáyé nyíinyi ñaá bá éce Lasáal, u fianakena eé buúse bú ehenyi bú cíibe ce enóme ce ɔɔɔ oóci. ²¹ U ñaá bá wá yáambaka o búle nyíá imbuumbú cé benyéma a cé ñaá bá céá kuákona ekúlú ayé enóme eéci ñaá bá céá nyíáka, mbá u te ómó b́nɔ ohónyí. Aáná tóna eeb́ ñaá bá céá fáakona ɔ ɔsɔsɔ bíáyé bibéli.

²² U ñeé wé, *bililé bé masóma bé Bandómesé ñeé bu wuúci ɔɔbana ɔ Ɔmuaná hoóhi na Taatá *Abélaham ; enóme ñeé wé tóna, bé ñeé cíici nyie ; ²³ ce ñaá ɔɔbá haála ehé biwéewé áña, ce lókómáka muuyé buéní h́á ; ci ñeé bééti eése, ce ñaá lecá Abélaham haaca, Lasáal ɔfiánénánó a mááyé mɔɔyó. ²⁴ Aáná ci ñeé bókíte cese : “Éé’, Taatá Abélaham, me bécáma mahana ; t́ma Lasáal wé yubé híiyé hencónó e menyífé noómi, mbá wé mi síónónyísi okelú ; anyía e ñaá me lókóma ɔkála buéní aáhá o oocó ooci.” ²⁵ Mbá Abélaham ɔse : “Ɔónó, bétááka anyía ɔ ñeé lecáka bɔmbánye ekúlú ayé ɔ ñeé bá o olíhéke ; ekúlú eéyé, Lasáal ñaá bá na mahana buéní. Aámbáya wa yáaña ɔmbánye aaha, ekúlú ayé kuɔɔ ɔ ñeé lókóma ɔkála. ²⁶ Aáná tóna, yaandándá yé nɔɔfia áña aá cíásɔ ekatékate, éché baaco a bá ña b́ áamba ɔhatɔna aaha náásɔ ɔ ɔɔɔba náánó te á bá bá ɔkɔɔháma, híáná baaco te á bá bá ɔhatɔna náánó b́ fáaya aaha náásɔ.”

²⁷ Enóme ce ɔɔɔ cese : “Mbókɔ aáná yááña, Taatá, ɔkókɔ t́ma Lasáal eé cíibe ce baaco ci ciame síkine, ²⁸ anyía ya méña ne benyiinyi a banómɔɔ bátáánɔ, wé keé beébe laakena anyía bá te kéla háye é ña mé keláka ; ananyía keyé bá ká ka b́ fáaya tóna aaha aá haála hé muuyé eehe.” ²⁹ Mbá Abélaham ɔse : “Bɔnɔɔnyia a b́nɔ ne tufule e tú ñeé tónyini ne *bikotí bí *Moyís ne eékúnyí cé *behémúnyí besana bá Bandómesé, bé tuútu látákéna.” ³⁰ Mbá cese : “Eé’eé, Taatá Abélaham, mbókɔ ɔɔɔ te ña háányúá e biwéewé yó koó beébe kúana, bá te ká b́ békákáléna maab́ maabé.” ³¹ Mbá Abélaham ɔse : “Mbókɔ bá te ña b́ láténa ne bikotí bí Moyís ne eékúnyí cé behémúnyí besana, híáná bá te ká b́ békákáléna maab́ maabé, ta ɔɔɔ á háányua e biwéewé.” »

Yésus ñeé lébe bááyé baákónéna

(Mat 18.6-7, 21-22 ; Mak 9.42)

17 Yésus ñaá laana bááyé *baákónéna ɔse : « Besana bí okúfítinyi ɔɔɔ te á bá bé ɔwaáña ; mbá mahana ná ɔɔɔ awó besana eébi ñeé hule ! ² Yááña ambánye nááyá anyía bé wuúci ɔt́kókéna nɔsól a amena, bé wuúci aahéna aá nuomó ɔ ɔhɔla anyía wé

kúfítinyi ɔnɔnɔmbó ɔmɔté a banásé eebe. ³ Énu bíkékényiki ! Mbókɔ sókó ñeé yó kela bókɔ a bókɔbé, wuúci laana bɔmbánye anyía ú ma nána. Mbókɔ u ñaá lókóma, yó békákáléna búáyé bókɔbé, † mbá u sóm̄ba ɔkól eé buúbu, wuúci nyeánénéna. ⁴ Mbókɔ u ñeé yó kela bókɔ a bókɔbé bikúlú bitíndétú nóm̄ a buósé búmɔté, mbá u faaya e bikúlú eébi bikime ɔ ɔ kuɔɔ laána anyía : “É ma mé békákáléna búáme bókɔbé”, o kóo wuúci nyeanakéna. » ⁵ Baaco bá endóma ña b́ laána Oténí a Waáña báye : « Basó sólínyinyi úúsú olumitinine. » ⁶ Mbá Oténí ɔse : « Mbókɔ nua nóña nu ɔbá te ne olumitinine otíkítiki, ú h́áka hesámásámá hé bókɔ, nua nóña nu laana bókɔté bú *sikmɔɔl* ebunyíe anyía búá béĺba, bú kaá laa aá nuomó, búɔ banó lókóména.

⁷ Túá kɔɔna anyía ɔɔɔ ɔmɔté náánó áña na munyikɔ, mu ñeé nyiɔ e esiéné ta anyía mu ñeé tétényi bitúké. Weé muúmu lecá mu ke yeélúéke e buólí, wáña wu o muúmu laana anyía : “Ké ké limine ɔ ɔmesé, hélúméke, nyíáka” e ? ⁸ Eé’eé, mbá u kéé muúmu laana hú anyía : “Me námbákéna benyéma, belanɔa belanɔa bí etémbí, me aaféna, yáme nyíáka, yáme múákéna ; e elime eéci ɔ óña wu ɔnyíáka, mbá a múákéna.” ⁹ Mbá u ti kéé yiinjié muayé munyikɔ biténjiti anyía mú maá kélaka hú háye wé muúmu laana. ¹⁰ H́áná ta banó tóna ekúlú ayé núánó kélaka bókɔ bukime ab́ bá banó láana anyía núánó kélaka, áñɔ kóna anyía : “Tua sóna hú bɔnyikɔ ; tú ma ś nyíɔkɔ hú buólí a b́ á nyémaná na basó.” »

Yésus me yeénjinyi beénuunu b́hátá

¹¹ Ekúlú eyí Yésus ñaá bá wa ɔɔɔbaka eé Yelúsalem, u ña h́lákéna i iisi na ce Samalí na ce *Kalilé. ¹² U ñaá bá wé yóofine a buncɔɔ a bómɔté ekúlú eyí beénuunu b́hátá ña b́ fáaya o o wuúci ɔndémana. Bá ña b́ táléméná enenyíe haaca ††, ¹³ bé ñeé túme ɔwaánjála, bá kónaka báye : « Taatá Yésus, ɔkókɔ ! Basó bécáma mahana ! » ¹⁴ Ekúlú eyí ú ñeé beébe leca, u ñeé beébe laána ɔse : « Énu ke bitónyini ná *beluli nyiinjie. » Ekúlú ayé bá ña b́ bá beb́ súétéke, bá ña aáñónúaka. ¹⁵ É-makéla ɔmɔté eé beébe á leca anyía ú ma yááñónua, nyekahálóm̄na eényí ne elime, u iinjiékine Bandómesé nuúmi okelú ɔ ɔmuaná. ¹⁶ U ñeé túmine Yésus enéndu, búáyé buúse bitíséke ɔmesé, u ñeé wuúci iinjié biténjiti. U ñaá bá ɔɔɔ u iisi ce Samalí. ¹⁷ Mbá Yésus ɔse : « Yanj esé bíhátá bikime ña b́ aáñónúaka e ? Mbá bá bánámányé nóm̄ beényíe aná e ? ¹⁸ Ta ɔɔɔ te óm̄ ɔ hálóm̄na ne elime o owiinjie Bandómesé nuúmi, e te ñaá bá hú ɔɔɔ ooci a wáña okenyí e ? » ¹⁹ Yésus ñeé wuúci laana ɔse : « Hatóna, ɔɔbá ; úúwu olumitinine mé yóo nohi. »

Nyefaaya nyí Buténí b́ Bandómesé

(Mat 24.23-28, 37-41)

²⁰ Ekúlú ayé *Bafalisién ña bátá Yésus anyía : « Nyíenyí Bandómesé kéé ténjinyi baaco e », u ñeé beébe békáma ɔse : « *Buténí b́ Bandómesé te káá fáaya

† *Cémté Cib́né cé buáyá áña na « yó békótó búáyé bókɔbé... ».*
 †† *Indélímínyinyi eci bikotí ña kɔɔna (Lef 13. 46).*

baacɔ buúbu léca. ²¹ Bá te káá kóna anyía búña aaha, ta anyía búña ehenyíé. Énu menyí bɔmbánye anyía Bandómesé a yáña oténjinyi aanó ε ekatékáté †. »

Nyekahálómna nyé ɔónó u ɔɔɔ

²² Yésus ñaá laána bááyé *baákónéna ɔɔɔ : « Ekúlú káá fáaya ayé nu ká nɔ aambaka ɔléca ta hú buúsé búmɔté ɔ mɔ́sɔ́ ma ɔónó u ɔɔɔ ; mbá nu ti ké nu buúbu léca. ²³ Baacɔ ká bɔ banɔ láakena anyía “Wáña ehenyíé”, ta anyía “Wáña aaha” ; nuti beébe láténa. ²⁴ Yááña anyía buúsé bɔ nyekahálómna nyé ɔónó u ɔɔɔ káá bá háye ɔmanyema ú enjólómuana : Wá mányéméta a aháná yé nyeháma nyé ɔ́ɔ́, eese ña kaáhama a nyefiana nyé ɔ́ɔ́. ²⁵ Mbá ekúlú ayé ɔónó u ɔɔɔ te ña kaá hálómna, u ña nyemána wu ɔ cáña lókómáka ɔkála weéñí, baacɔ bá heeya eehi bó wuúci kine. ²⁶ Áno bétááka anyía besana a bé ñaá békéláka ɔ mɔ́sɔ́ amá Náa ñaá bá weé líhéke, káá békéláka híána ɔ mɔ́sɔ́ ma nyekahálómna nyé ɔónó u ɔɔɔ. ²⁷ Yááña anyía e ekúlú eéyé, baacɔ ña bɔ bá bábú nyíáka, bá muákéna, bá bátéákéna beénjú, bé tónyíki itónyi ɔ ɔkɔ́hama ɔ buúsé abɔ Náa ño yóofine a yaandándá yí hikóló. Olondí ñe túme ɔnaa, ú ñe beébe ɔónó bekime. ²⁸ Besana a bé ñaá békéláka ɔ mɔ́sɔ́ amá ɔt ñaá bá weé líhéke ká háná a békéláka ɔ buúsé abɔ ɔónó u ɔɔɔ ká ka hálómna. Yááña anyía ɔ mɔ́sɔ́ eémé, baacɔ ña bɔ bá bábú nyíáka bá muákéna, bá ɔ́ndɔ́kɔ, bé túéke benyéma, bɔ ɔ́ndɔ́kɔ beyéyé, bá fálefaka meébe ; ²⁹ mbá buúsé abɔ ɔt ñaá hátóna a bunɔɔ bɔ *Sótɔm, ne oocó na andányé a cabálákánú ñeé húlúkúne ɔ ɔmuana, bí ñe beébe ɔónó bekime. ³⁰ Híána bɔ káá bá ɔ buúsé abɔ ɔónó u ɔɔɔ kée bitónjé.

³¹ Buaté buúsé, ɔɔɔ awó u káá bá a ciayé cuunyi, búáyé ɔónó eé ciíbe, te sóna anyía wó yóofine o okohíte benyéma bí osúéténe. Híána tóna, ɔɔɔ awó u káá bá e esiéné te káá nyémána wu ɔhálómna o ooki. ³² Áno bétááka asana a yé ñaá háména oónyí u ɔt. ³³ ɔɔɔ okime awó u káá yaambaka otétényi uúye olihe kée wuúci nyímisi ; mbá ɔɔɔ okime ewú u kée nyímisi uúye olihe kée wuúci bónjóna. ³⁴ E ñaá me banɔ laána esé, e buutú etéebú, a baacɔ bífendí a bá ká bɔ bá bafíanánú aá buaná bómɔté, bé kée súéténe ɔmɔté, bó síke ooci a wɔmɔté. ³⁵ E beénjú bífendí a bá ká bɔ bá bábú ɔ́kɔ́ benyéma a ɔ́kɔ́ nómɔté, bé kée súéténe ɔmɔté, bó síke ooci a wɔmɔté. ³⁶ [Mbókɔ banómɔ́ bífendí ká bɔ bá bábú nyíakɔ e esiéné, bé kée súéténe a wɔmɔté, bó síke ooci a wɔmɔté.] » ³⁷ Baákónéna ñe bú wuúci batá báye : « Oténj a Waáña, háányé besana eébi káá békéláka e ? » Mbá ɔɔɔ : « Haála ahá hesamba é wé, h́a tɔ́mɔ́ naña t́a b́bándákána. » ††

Enjaba ci ne esiké yí oónjú na musómbótóna besana

18 Yésus ñeé beébe túmíne enjaba eeci anyía weé beébe tónjinyi anyía bá ña bɔ nyemána bé o búle

† Ta anyía : « aanó ε etémá noómi ». †† Sob 39.30. Éce anyía ɔɔɔ okime káá bá omenyinyi nyefaaya nyé ɔónó u ɔɔɔ ; aáná ta ɔɔɔ ta ɔmɔté te káá b́nándónéna nyekála.

bécókléna Bandómesé bikúlú bikime, bá té kasa ta buúsé, ² ɔɔɔ : « Musómbótóna besana mɔmɔté ñaá bá a bunɔɔ a bómɔté ; mu ñaá bá mu ti eé líkíme Bandómesé, mu ti kéké ta ɔɔɔ. ³ Esiké yí oónjú a yémɔté ñaá bá tóna aáhá a bunɔɔ eébu, yé ɔ́ɔ́baka bikúlú bikime o ooki ú musómbótóna besana, yí muúmu laakena yése : “Me sómɔ́tónéna asana a yááña na yanɔ na muamé mulinjine”, ⁴ mbá bikúlú biénj musómbótóna besana eémú kineke. Búmɔté buúsé mbá mú me bílúmúnyi mɔɔ : “Ta yé ñaá bá anyía i ti ñe mí líkíme Bandómesé, i ti kéké ta ɔɔɔ, ⁵ mbá háye esiké yí oónjú eéyé ñeé mi yébi, mí ɔ́ba ɔ ɔ́mɔ́tóna yááyé asana háye yá nyemána anyía u ti háná fáaya o okoóyébi yáámé elilé.” »

⁶ Oténj a Waáña ñó solínyi ɔɔɔ : « Áno lókóma bɔmbánye háye aabé yé musómbótóna besana eéyí ñaá ɔɔɔna. ⁷ Mbá anyána na Bandómesé ú te káá sómɔ́tónéna besana a baacɔ bɔɔtónó, beébe bé ñe bú wuúci bécókléna na nabuúsé ne nebutúé ; anyána u ti kée beébe ɔ́kɔ́ e ? ⁸ E ña mé banɔ laána anyía u kée ténj eé beébe sómɔ́tónéna besana háye yá nyemána. Mbá ekúlú ayé ɔónó u ɔɔɔ káá fáaya, u káá kúana éce baacɔ á b́ánáña ne olumitinine e ? »

Enjaba ce na ɔɔɔ u Bafalisiéñ ne mutúé etéési

⁹ Baacɔ a bómɔté ña bɔ bá bábú bíkítiki anyía bá bóna betálémánánú bé baacɔ, bá léca anyía ɔ́ɔ́kɔ́ te abɔ bá ta ɔ́kɔ́ ; Yésus ñe beébe túmíne enjaba eeci, ɔɔɔ : ¹⁰ « Baacɔ bífendí ña bɔ ɔ́ba ɔ ɔ́kɔ́bécókléna e *Ciíbe ce Bandómesé ; a wɔmɔté ñaá bá ɔɔɔ u *Bafalisiéñ, ooci a wɔmɔté *mutúé etéési yé kóména. ¹¹ ɔɔɔ u Bafalisiéñ ñaá táléména endánaka náanyia, † u bécóklókéna ɔɔɔ : “Kuɔñ Bandómesé, i ñe mí o wiínjie biténjti anyía ε te áme bá háye baacɔ a bómɔté e bé ñe bú eebe, bá te abɔ bá betálémánánú bé baacɔ, bá kándáka tusɔm ; ε te áme bá háye mutúé etéési eemu. ¹² I ñe mí bíkiilie ɔnyíá mɔ́sɔ́ mífendí ɔ sónde émɔté, a tuafa t́hátá t́ búáme ɔónó bekime, i ñe mí o wiínjie nuafa númɔté.”

¹³ Mutúé etéési ñaá bá táléména enenyíé haaca, mu ti eéhínyinyi te obéeti eése ɔ ɔmuana ; mbá mu ñaá bétálá aabá a aatɔ, mu ɔ́kɔ́naka mɔɔ : “Kuɔñ Bandómesé, me bécáma mahana, yanɔ awó ya méña aabé yé ɔɔɔ.” ¹⁴ E ña mé banɔ láana anyía ɔɔɔ oócí ñaá háma eé Ciíbe ce Bandómesé éce wa yáña atálémánánú yé ɔɔɔ eé buúse bɔ Bandómesé, mbá yé te ɔ́mɔ́ bá aáná ná ɔɔɔ u Bafalisiéñ. Yááña anyía ɔɔɔ okime ewú u ñe bíbéeti, Bandómesé kée wuúci loosi, ɔɔɔ okime ewú u ñe bílóosi, Bandómesé kée wuúci béeti. »

Yésus ña sáyábéna inéné

(Mat 19.13-15 ; Mak 10.13-16)

¹⁵ Baacɔ ña bɔ ɔ́bákána te inéné né Yésus anyía weé ciíci bitíséke. Ekúlú ayé *baákónéna ña bɔ léca aáná, bé ñe bu beébe kákálákéna ɔ́kɔ́la aáná. ¹⁶ Yésus ña kela

‡ Cémɔté Cíɔñé cé buáyá áña na « ... u bécóklókéna e úúye ɔtémá noómi ».

anyía bé wuúci kósítinyi banásé eébé, mbá cse ná baákónéna : « Áno nyeanáka banásé á faákóna nááme ! Nuti beébe lekéke, anyía Bandómesé ne ténjinyi baaco bá ciabó ihúényinyí. ¹⁷ Aá taaká ε ηα mé banó láana anyía cacc okime ewú u ti ηέé lúmitinine *Buténj b́ Bandómesé háye cónkmb́ áηa wu olumitinine, te á bá wu ohiite Bandómesé háye uuyé Oténj a Waáná. »

Enóme ce cacc

(Mat 19.16-30 ; Mak 10.17-31)

¹⁸ Oténj a wcmcté u *Besuif ηa bátá Yésus cse : « Ambánye yí muékúnyi, anyána yáme nyemána wu ckela anyía yáme b́ηη caccwccwcc yí olihe yí ekúlú ekime e ? »
¹⁹ Mbá Yésus cse : « Anyiaté c ηcc me lóηη anyía ambánye yé cacc e ? Ta cacc te á bá ambánye yé cacc, ε te ηaa bá hú Bandómesé bímuócí. ²⁰ O ηoó menyí *bikotí bé Bandómesé a béáηa anyía : Ate kandáka tusccm ; ate ccc ccc ; eti éébe ; ate sómbéna ccc asana ; mbá kékéke na ccté na cccnyia. »²¹ Mbá cacc cse : « Ya méηa clátákénánó bikotí eébi bikime o otúme aáme a bunósé. »²² Émakéla Yésus á lókmá aáná, mbá cse : « Asana a yémcté áηa h́á a ý nyemána wu ckelaka tóna : Túéke benyéma bikime abé c óηa ne bílbi, mbá aafakena maccnyé ná basókásóka, aáná c kcc bá na bcnóme a Bunccηη b́ Bandómesé ; mbá á faaya, e búle me láténa. »

²³ Émakéla cacc á lókmá aáná, u ηa lókma meliηé c ctémá hú mbióke, anyía u ηaa bá na bcnóme buénj.
²⁴ Émakéla Yésus á léca anyía ú me cúnje, mbá cse : « Hmm ! Yááηa anatakánó yé asana anyía enóme cé baaco ébú oófókiné e *Buténj b́ Bandómesé. ²⁵ Yááηa fianη anyía samó á h́léna o onue ú endccndcc na anyía enóme ce cacc ó yóófiné e Buténj b́ Bandómesé. »²⁶ Baaco a bá ηa b́ bá b́bú wuúci lókmáka, ηa b́ cccna báye : « Mbá aáhá'o, aányé wáηa wu cccηc aná e ? »²⁷ Mbá Yésus cse : « Bcc bukime ab́ baaco te ab́ bá bá ckelaka, Bandómesé áηa wu o buúbu ckelaka. »
²⁸ Mbá Biel cse : « Baś abá tu ηa ś béyúátaka bíásó benyéma bikime, túc kuccη látáka'oo ? »²⁹ Mbá cse : « Aá taaká ε ηa mé banó láana anyía mbcc cacc ηa béyúata ne uúyé ooki, ne oónyí, ne benyiinyí, ne bibiényi, na baáná a asana ne Buténj b́ Bandómesé, ³⁰ u kcc b́ηη biénj c ccc a heeya eehi, ý b́ηη yccwccwcc yí olihe yí ekúlú ekime a heeya a hé ηa fáakona. »

Bikúlú b́tátó ebí Yésus ηeé bíkétinyi baaco uúye owé

(Mat 20.17-19 ; Mak 10.32-34)

³¹ Yésus ηé bísuétine bááyé *baákónéna b́cchátá ne b́fendí, mbá cse : « Áno lókma cccmbánye ! Tua suáηa c cccáata eé Yelúsalem, besana bikime ebí *behémúnyi besana bá Bandómesé ηa b́ cccηcc aáme a asana, yanj cccn u cacc, káá b́kéláka híáná. ³² Bé kéé wuúci fiimbie né be-ti-menyí Bandómesé, beébe bá ká b́ me cccáka, b́ me cccmbónáka, bó mi túékine maata. ³³ Ekákéla b́bú mi súbéke ne mesue, b́ me ccc ; mbá a matátó, míc haanyua e biwéewé. »³⁴ Ta híáná,

† Nyh 20.12-16 ; Tet 5.16-20

baákónéna te ccc b́ lókma ta bcc c ctáηa oócí awó ú ηaa bá cncmbánó náábó, anyía bá te lókma bcc ebú Yésus ηaa bá wa yáambaka ccc.

Yésus me yeénúnyisi ondíméndíme hoóhi ne Yéliko

(Mat 20.29-34 ; Mak 10.46-52)

³⁵ Ekúlú eyí Yésus ηaa bá hoóhi na báléka ci Yéliko †, ondíméndíme a wcmcté ηaa bá limine a maabána me ohónyí, u lóbáka. ³⁶ U ηa lókma etúte yé baaco á h́lákka, u ηa batá cse : « Aaté yááηa e ? »³⁷ Bé ηeé wuúci b́kákama anyía Yésus, cacc u *Násalet, wuúci ú ηa h́la. ³⁸ Aáná ú ηé bééti okelú c cccuaná cse : « Yésus, cccn u Táfit, me b́cákama mahana'o ! »³⁹ Baaco a bá ηa b́ bá b́bú búekeke ηa b́ bá b́bú wuúci kákálákéna anyía wé lésikinyi mbuumu ; ta híáná, u ηa cccba ne buúse, u b́ccmcc cse : « Yésus, cccn u Táfit, me b́cákama mahana'o ! »⁴⁰ Aáná Yésus ηa táléména, u ηa laana baaco cse : « Énu mi wuúci hélénine. » Émakéla ondíméndíme é bíkósiti, Yésus ηé wuúci batá cse : ⁴¹ « Aaté c ηcc waamba anyía yáme c kela e ? » Mbá cse : « Oténj a Waáná, kelá anyía yá háná áme lecakana. »⁴² Mbá Yésus cse nááyá : « Háná lécakana ! Uúwú olumitinine mó yóo nohi. »⁴³ Hí e ekúlú eéyé, u ηa háná é túme ccccana, u ηa látákéna Yésus, u iinjiékine Bandómesé nuúmi. Émakéla etúte ekime á léca aáná, yí ηé túme tóna onyemi Bandómesé.

Yésus áηa o ooki ú Sásé

19 Yésus ηa kaáhámá e Yéliko, waá h́laka cc h́laka. ² Cccηa u cacc ηaa bá aáhá, nyiáyé nyiinyi ηaa bá éce Sásé. U ηaa bá muténjinyi mu *betué etéési. ³ U ηaa bá wa yáambaka cccca anyána Yésus áηa. Mbá u te ccc bá ne ohónyí a asana na etúte yé baaco, anyía u ηaa bá okúti. ⁴ U ηa cábákéna eé buúse, u ηa bááta a bcccté bú sikmcc anyía mbá wá leca Yésus awó ηa nyémana wu ccclena o ohónyí oócí.

⁵ Émakéla Yésus á kaáhámá a haála eéhé, u ηa táléména, u ηé bééti eése c cccuaná, mbá cse ná Sásé : « Tényí scóna c cccmesé, anyía h́cnánc ε ηa me nyemána wu olimekine e uúwu ooki. »⁶ Sásé ηe tényí scóna, u ηe wuúci káha ne obiléne e uúyé ooki. ⁷ Ekúlú ayé baaco ηa b́ léca asana eéyé, bekime ηé túme ctáηa embásembáse, báye : « Ú maá cccba c cccfcianena o ooki ú aabé yé cacc. »⁸ E uúye ooki, Sásé ηeé bíkósiti né Oténj a Waáná, mbá cse : « Ccc leca, Oténj, míc cccba o owiinjiékine basókásóka asaasale yé búáme bcnóme ; mbcc ya méηa oweébénú ccc b́ ccc a b́cccté, míc cccba o o wuúci helúmúnyinyi benyéma binyise. »⁹ Yésus cse nááyá : « Hénánc baaco bé ciibe eeci ma b́ nccηcc, anyía ccc ooci áηa tóna c henyénc hé *Abélaham. ¹⁰ Yááηa anyía cccn u cacc ηaa faáya c cccamba baaco e benyimékénénú o o beébe nohíki. »

†† Yéliko áηa o ombúme ú nuúci nú Sulutén, hoóhi na nuóm e Nuwéénú.

Enjaba ce bɔnyikɔɔ bātátɔ

(Mat 25.14-30)

¹¹ Ekúlú ayé baaco ɔaá bá bábɔ lókómáka besana eébi, Yésus ɔa háná é beébe túmíné enjaba, anyía u ɔaá bá hoóhi ne Yelúsalem na anyía baaco ɔaá bá bábɔ kékiki anyía *Buténí bɔ Bandómesé búɔ cɔba cɔ cɔle-cana hí aámbáya. ¹² U ɔé beébe laana cɔse : « Cɔcɔ cɔmɔté u henyénɔ hí oténí ɔéé súété a bunɔɔɔ bɔ haaca, anyía Oténí u mɔɔɔɔ meéní é wuúci bééti oténí ú búáyé bunɔɔɔ, mbá u ka hálómóna. ¹³ Wa yánáɔa téka ne osúéte, u ɔé lóɔɔɔ bááyé bɔnyikɔɔ a bómɔté bɔɔhátá, u ɔé beébe iínjíékine hú náányé nyenamá nyé cɔmbana nyé mɔɔnyé, cɔse náábɔ : “Áɔ keláka onduné na mɔɔnyé eémé cɔ cɔɔhámá ekúlú ayé é ká kaá me hálómóna.” ¹⁴ Mbá buayá ɔaá bá búé wuúci liɔekine, bá ɔa bɔ tómeɔa oténí u mɔɔɔɔ meéní baaco o okoó wuúci laana báye : “Tu ti ɔé sú léne anyía cɔcɔ ooci á bá uusu oténí.”

¹⁵ Ta híáná, u ɔa bááta oténí u baaco eébé, u ɔa ka hálómóna a búáyé bunɔɔɔ. U ɔa laána baaco anyía bé wuúci lóɔɔkékina bɔnyikɔɔ ebé ú ɔe yíínjíékine mɔɔnyé, anyía bé wuúci laákéna anyána bá ɔa bɔ kelaka onduné. ¹⁶ Mu buúse ɔaá faáya, mu ɔa laána oténí mɔse : “Oténí, mɔɔnyé emé o ɔoó mi iínjíé ɔéé biéne mɔɔnyé mɔɔhátá.” ¹⁷ Mbá cɔse nááyá : “Éhéé, cɔmbánye ! Cɔ ɔɔa ambánye yé mɔnyikɔɔ, anyía ó moó tétényíki cɔmbánye tɔnyémányéma, í me mí o bééti kóména ce báléka císhátá.” ¹⁸ Mɔnyikɔɔ mu bífendí ɔaá faáya, mɔse : “Oténí, mɔɔnyé emé o ɔoó mi iínjíé ɔéé biéne mɔɔnyé mataáanɔ.” ¹⁹ Oténí cɔse nááyá : “Kuɔɔɔ tóna, í me mí o bééti kóména ce báléka étáanɔ.”

²⁰ Mɔnyikɔɔ a mɔmɔté ɔaá faáya, mbá mɔse : “Oténí, mɔɔɔ mɔɔnyé emé o ɔoó mi iínjíé, ímeémé, í ɔe mí meéme cɔtókókɔ é ekéti yé bɔlaka, míɔ báténa. ²¹ E ɔa mé kelá aáná anyía E ɔa mé bá yémi o líkíméke, anyía cɔ ɔɔa na nyehaté ; o ɔoó hííte benyéma abé ɔ te ɔmɔ báténa, a sánjáka abé cɔ te ɔmɔ wɔɔɔɔ.” ²² Mbá cɔse : “Cɔ ɔɔa aabé yé mɔnyikɔɔ, míɔ cɔba cɔ cɔ kuɔɔɔ túméke tɔkoma cɔ mɔɔɔ mehúnyi ma bémuátá ; cɔ ɔɔɔ bá oó menyukune anyía ya méɔa na nyehaté, í ɔe mí hííte benyéma abé E te ɔmɔ báténa, E sánjáka abé E te ɔmɔ wɔɔɔɔ. ²³ Anyiaté aná cɔ te ɔmɔ háya máámé mɔɔnyé haála ahé baaco ɔɔ fɔlɔ mɔɔnyé anyía a nyíáme nyekahálómóna mío koó meéme hííte na betála e ?”

²⁴ Mbá cɔse ná baaco a bá ɔa bɔ bá hoóhi ne wuúci : “Áɔ me cáhónéna mɔɔnyé amá muána ne meéme, nú iínjíé né ooci a wána na mɔɔnyé mɔɔhátá.” ²⁵ [Bé ɔé wuúci laana anyía : “Oténí, wa yáɔa na mɔɔnyé mɔɔhátá !”] ²⁶ Mbá cɔse : “E ɔa mé banó laana esé cɔcɔ okime a wána na benyéma, bá ká háná é wuúci iínjíé ; mbá asana ɔmɔté, cɔcɔ okime awó u te á bá na bɔkɔ, bé kéé wuúci cáhónéna ta bɔkɔ abó wána ne buúbu.

²⁷ Mbá a aháná na baaco e bé ɔe bú mi liɔine, beébe bé ti ómo bú léne anyía yáme bááta uubú oténí, énu beébe héléne aaha, núé beébe cɔɔnókɔ, yamé lɔcaka.” »

Nyiofine nyí Yésus eé Yelúsalem

(Mat 21.1-11 ; Mak 11.1-11 ; Saɔ 12.12-19)

²⁸ Émakéla wáa mana cɔtáɔa oóci na baaco eébé, Yésus ɔaá bá weé búekeke cɔ cɔcɔba eé Yelúsalem. ²⁹ Ekúlú ayé u ɔaá bá wa yáɔa hoóhi na Bétéfase na Betani, a maabána ma nɔkɔndɔ nú Molifíé, u ɔa tóma *baákónéna béfendí, ³⁰ cɔse náábɔ : « Áɔ cɔbá a bunɔɔɔ eebu eénu eé buúse. Ahé nú ɔga nɔ háma, nu ɔa nɔ kúana cɔɔnɔ u abanabebea osúɔɔɔ. Ta cɔcɔ te ɔa cána á bááta. Énu wuúci súɔɔne, núé héléne. ³¹ Mbóka cɔcɔ ɔa banó báta cɔse : “Anyiaté nu ɔe nú wuúci súɔɔne e ?”, áɔ békáma cɔse : “Oténí a Waáná ɔéé wuúci yáamba.” »

³² Baákónéna ebé Yésus ɔaá tóma ɔa bɔ kúana besana háye u ɔéé beébe laákéna. ³³ Ekúlú ayé bá ɔa bɔ bá bábɔ súɔɔnéke cɔɔnɔ u abanabebea, bemuúti abanabebea ɔe bú beébe báta báye : « Anyiaté nu ɔe nú súɔɔne cɔɔnɔ u abanabebea ooci e ? » ³⁴ Mbá báye : « Oténí a Waáná ɔéé wuúci yáamba. » ³⁵ Aáná bé ɔe wuúci hálámánána né Yésus ; bé ɔe wuúci táláka bíábɔ belanɔ bí nyiike e elime. Bé ɔe bééti Yésus o olimisinyi. ³⁶ Hú waá cɔcɔbaka ne buúse, baaco é húle abó aanyea-ka bíábɔ belanɔ bí nyiike o ohónyí cɔ cɔmuaná. ³⁷ Ekúlú ayé u ɔaá bá wa yáɔa hoóhi ne Yelúsalem cɔ cɔcɔba a helɔkɔ hé nɔkɔndɔ nú Molifíé, etúte yé baákónéna ekime ɔo nyíóyo ne obíléne, bé ɔe túme onyemi Bandómesé okelú cɔ cɔmuaná e *bikéki bé besana abé bá ɔa bɔ lɔcaka. ³⁸ Bá kóɔnaka báye : « Bandómesé á sáyábákéna Oténí awó u ɔa fáaya eé nyíinyi nyí Oténí a Waáná. Mbuumu á bámókóna cɔ cɔmuaná, nuúmi ná Bandómesé. » ³⁹ Bómɔté *Bafalisiéɔ bé etúte ɔa bɔ laána Yésus báye : « Muékúnyi, kákálákéna nyekela nyé bɔɔwɔ baákónéna ! » ⁴⁰ Mbá u ɔa békáma cɔse : « E ɔa mé banó láana anyía bábɔ lésíkinyi mbuumu, ta andányé kéé bíólíkinyi. »

Yésus ɔa léla baaco bé Yelúsalem

⁴¹ Ekúlú eyí Yésus ɔaá bá wa yáɔa hoóhi na báléka ci Yelúsalem, u ciici lɔcaka, u ɔe túme cɔlela a asana na baaco bá húa. ⁴² Mbá cɔse : « Éé, mbókɔ banó tóna nu ɔa nɔ bá nuenu ményukune besana a béáɔa bécɔ banó kéla cɔmbánye hénánɔ, keyé cɔmbánye, mbá aámbáya béáɔa benambánɔ a cáánɔ eése. ⁴³ Yááɔa anyía, mɔɔsé ɔa fáakɔna náánɔ amá báánɔ belinɔine káá banó bɔɔne na na nɔbeke nú biité, bɔ banó nyíá, bɔ banó kúeyikinyi ihényí ikime. ⁴⁴ Bá ká bɔ banó cɔɔnókɔ, bɔ kátaka búánɔ bunɔɔɔ ; bé ti ké bú síke nyendányé nyémɔté nyetálánɔ cɔ sɔɔkɔ cɔ cɔmuaná, anyía nu ti ómo nú menyí ekúlú ayé Bandómesé ɔaá faáya cɔ cɔ banó nóhi ! »

Yésus ɔɔ ɔɔɔnéna bakela onduné

(Mat 21.12-17 ; Mak 11.15-19 ; Saɔ 2.13-22)

⁴⁵ E elime eécí, Yésus ɔo yóófine eé *Ciíbe ce Bandómesé, u ɔe túme cɔwɔɔnéna bakela onduné ; ⁴⁶ cɔse náábɔ : « Yááɔa ɔɔɔnókónɔ a Cíɔɔɔné cé Bandómesé »

anyía : “Ciame Ciíbe káá bá Ciíbe ce ɔbécókóléna.” † Mbá banó, nú me nú cíici cenjisi ciíbe ecí beébi ɲa bó bénám-ba noómi. »

⁴⁷ Yésus ɲaá bá we yeékúnyíki mɔ́sɛ mekime eé Ciíbe ce Bandómesé. Ne betéɲinyi *beluli nyiínjie, ne *beékúnyi bikotí, na *baáɲá bé *Besuif ɲaá bá bábó áambaka ohónyí wú o wuúci ɔ́ɲɔ. ⁴⁸ Mbá bá ɲa bó bá bé ti ébu ményí anyána bábó kela, anyía baaco bekime ɲa bó tákákéna eetu ɔ ɔ́lókóma besana abé u ɲaá bá waá kóɲnaka.

Háányé makénda me Yésus ɲe húle e

(Mat 21.23-27 ; Mak 11.27-33)

20 Búmɔ́tɛ buósé Yésus ɲaá bá we yeékúnyíki baaco eé *Ciíbe ce Bandómesé ; u beébe hulikinyi Ambánye yé Esóma. Ne betéɲinyi *beluli nyiínjie, ne *beékúnyi bikotí na *baáɲá bé *Besuif ɲa bó fáaya nááyá, ² mbá báye : « Na makénda ma háányé ɔ ɲɔ́ kéléna besana eebi e ? Aányé ú ɲo yóo cuméke makénda me o bíibi kelaka e ? » ³ Yésus ɔse náábó : « Yanɔ́ tóna, míɔ cɔba ɔ ɔ́ɲɔ banó bata embataka émɔ́tɛ, ⁴ áɲɔ me laána : Bandómesé u ɲaá tóma Sáaɲ o okowóotine baaco ayé baaco e ? » ⁵ Bé ɲé túme osunjunyinyi beébe ne beébe, báye : « Mbóko túásó békáma anyía Bandómesé ɲaá tóma Sáaɲ o owootine baaco, keyé u ɲaá basó bata ɔse : “Anyiaté nú ti ómo nú wuúci lumitinine aná e ?” ⁶ Mbá mbóko túásó békáma anyía ná baaco bá ɔmesé, keyé baaco bekime káá basó ɔ́ɲɔɲɔ na andányé, anyía bé ɲe bú ményi e cííbú etémá anyía Sáaɲ ɲaá bá *muhémúnyi besana mɔ́ Bandómesé. » ⁷ Aáná bá ɲa bó békáma anyía bé ti ɲé bú menyí aányé u ɲá tóma Sáaɲ o okowóotine baaco. ⁸ Mbá Yésus ɔse náábó : « Aáná e, oo ! Ta yanɔ́ tóna, e te ɲá me banó laána aányé u ɲé mi cúméke makénda ma ɔkelaka besana. »

Enjaba ce beebé bí betétényi esiéné

(Mat 21.33-46 ; Mak 12.1-12)

⁹ Aáná Yésus ɲeé túmíne baaco eébe enjaba eeci ɔse : « ɔ́ɲɔ a wɔ́mɔ́tɛ ɲɔ́ɲɔ nyiɲɔ́ yááyé esiéné, yó wɔ́ɲɔɲɔ́ benyéma ; yó wiínjie esiéné ɔ ɔ́ɲɔ né betétényi, u ɲá ɔ́ɲɔ ɔ ɔ́kanda ú mɔ́sɛ meéɲí a bunɲɔ́ bú etémbí.

¹⁰ Ahá ekúlú yé ɔ́bándáka beyɔ́yé ɲa kaá háma, u ɲá tóma munyɲɔ́ɲɔ́ a mumɔ́tɛ né betétényi esiéné, anyía mú keé beébe bata núáyé nuafa. Mbá betétényi esiéné ɲé bú wuúci súbéke, bé ɲé muúmu óólísi aabá éfendí.

¹¹ Muútí esiéné ɲe túné tóma munyɲɔ́ɲɔ́ mu etémbí, mbá betétényi esiéné ɲe bú muúmu súbéke tóna, bé ɲé muúmu ɔ́ɲmɔ́ɲáká, bé ɲé muúmu ɔ́ɲɔ́kénéna, bé ɲé muúmu óólísi tóna aabá éfendí. ¹² U ɲe túné tóma munyɲɔ́ɲɔ́ mu bátátó, eémú bé ɲe bú súbéke tóna, bé ɲé muúmu óómísi, bé ɲé muúmu hémúnyi e esiéné.

¹³ Mbá muútí esiéné ɲa bébáta mɔ́se anyána mɔ́ɔ cɔba ɔ ɔ́kela e ? Mbá mɔ́se mɔ́ɔ cɔba ɔ ɔ́tɔma uuyé ɔ́ɲɔ́ u ɔ́témá, anyía yáakelá bá ɲa bó ɔ́ɲɔ́ o o wuúci lókóména. ¹⁴ Mbá ekúlú eyí betétényi esiéné ɲe bú wuúci leká, bé ɲé túme ɔ́kɔɲna beébe ne beébe báye : “ɔ́ɲɔ́ ooci u kée híiteke bisikénéne bí síkíne. Túé wuúci ɔ́ɲɔ́ɲɔ́,

mbá esiéné káá basó bélékóména.” ¹⁵ Bé ɲé bu wuúci hámanána e esiéné, nyi wuúci ɔ́ɲɔ́ɲɔ́ eényí. »

Mbá Yésus ɔse : « A nyiánó nyeleca, aáté muútí esiéné káá kelaka e ? ¹⁶ Téka mu kó ɲɔ́ ɔ́ɲɔ́ɲɔ́ betétényi esiéné eébe, muó wiínjie esiéné né betétényi bé etémbí. » Émakéla baaco eébe ábó lókómá aáná, mbá báye : « Etémbí eéci, ɲɔ́ɲɔ́ te á bá bú ɔ́békéláka aáná ! » ¹⁷ Yésus ɲé beébe lekáka, mbá ɔse : « Aáté buhúnyi bó Cɔ́ɲɔ́ɲé eebu ɲé hémbule e : “Nyendányé anyé bafalefa ciíbe ɲe bú óómbóko, nyiínnyí nyé ma bécáɲa nyendányé a nyé má bétúáhéna ciíbe” ? ¹⁸ ɔ́ɲɔ́ okime awó u káá kúákɔna a nyendányé eényí ɔ ɔ́muaná káá bénókótókóɲɔ́ ; mbá mbóko nyendányé eényí ɲá kuakɔnakena ɔ́ɲɔ́ a wɔ́mɔ́tɛ, nyí kée wuúci ɔ́kó́sɔ́kɔ́. » ††

Etéési ayé bá nyemána bá ɔ́wɔ́ɲɔ́ndóko ná Sesáal

(Mat 22.15-22 ; Mak 12.13-17)

¹⁹ Ne *beékúnyi bikotí ne betéɲinyi *beluli nyiínjie ɲe bú túmé ɔ́waaamba ohónyí wú ɔ́hatena Yésus ekúlú eéyé, anyía a yáábó asana u ɲeé túmé enjaba eeci ; mbá bá ɲa bó bá bábó líkíméke baaco. ²⁰ Éhé bé ɲe bú túmé o wuúci tékítékí ; bá ɲá tómkóna tuféfi a tó ɲaá bá túé bíhíiteke háye betalémánánó bé baaco ɔ ɔ́bétóóléna Yésus, bó wuúci kúfítinyi na embataka a céɲmɔ́tɛ. Bá ɲa bó bá bábó áambaka ohónyí wú o wuúci iínjie ná kóména, wé wuúci haténa, bé wuúci kélísi.

²¹ Aáná bé ɲe bú wuúci batá báye : « Muékúnyi, tu ɲe sú ményi anyía ɔ ɲɔ́ɲɔ́ ɲɔ́ɲna besana a betalémánánó, e eékúnyíki baaco anyána bábó nyémána bé olíhéke eé buúse bó Bandómesé, kuɲɔ́ téka ne mebeé. ²² ɔ́ ɲé basó laána, yááɲa ambánye yé asana a bíásó *bikotí anyía tu ɲá sɔ́ nyémána tú ɔ́wɔ́ɲɔ́ndóko etéési ná Sesáal ayé yé te á bá ambánye e ? »

²³ Émakéla Yésus eé ményi búábó buála, mbá ɔse náábó : ²⁴ « Énu mi tónyíni eléɲú yé mɔ́ɲɔ́nyé. Hí-bílícinyínyí hé aányé eéhi héáɲa ne nyiínnyí eényí e ? »

Mbá báye : « Ne híbílícinyínyí ne nyiínnyí nyé Sesáal béáɲa. » ²⁵ Yésus ɔse náábó : « Mbóko aáná yááɲa, énu iínjíékíne benyéma bé Sesáal ná Sesáal, nu iínjíékíne bé Bandómesé ná Bandómesé. » ²⁶ Beébe ta ɔ́ɲɔ́ɲɔ́ ohónyí wú o wuúci iínjie nyekua a besana abé u ɲaá bá weé bíkétíki eé buúse bó baaco ; mbá bé ɲe bú kéké nyiáyé nyebékáma, nyiínnyí nyí ɲeé beébe mómísi.

Embataka a asana na nyehaanyua nyí biwéewé

(Mat 22.23-33 ; Mak 12.18-27)

²⁷ *Basatusiéɲ ɔ́ bómɔ́tɛ ɲa bó fáaya né Yésus. Bá náɲa bé ti ebú lúmítíne anyía biwéewé ɲa háanyua. Bé ɲe bú wuúci bícónnyí báye : ²⁸ « Muékúnyi, *Moyís ɲaá basó ɔ́ɲɔ́kéná okotí eeye ɔse : “Mbóko ɲɔ́mɔ́ɲɔ́ ɲá báténa oónjú, mbá wé wé téka ne obíene baáná, onyínyí kéké síke bísuétíne esíké, yó wuúci bíénékíne baáná.” ²⁹ ɔ́ ɲé leca aná : Benyiínnyí a banómɔ́ɲɔ́ betíndétú nómɔ́ ɲe bú líhéke ; u buúse ɲaá báténá oónjú, yó wé téka ne obíene ɔ́ɲɔ́, ³⁰ ne u bífendí na u bátátó ɲa bó bátéákéná esíké eéyé ; ³¹ híáná bú ɲaá békéláka ne bekime betíndétú nómɔ́, bé ɲe bú

† 19.46 Esa 56.7

†† 20.18 Mar 118.22 † 20.28 Tet 25.5

weékúne beébe téka ne obíéne zónó. ³² E elime eéci, oónjú ñé wé tóna. ³³ Yaáté asana tu ña sɔ ɔ bata anyía e ekúlú eyí biwéewé káá háanyuaka, sɔ́kɔ́ awó háányé u káá bá zónme u oónjú oócí aná e ? Yááña anyía bekime betíndétú nóme ñe bú wuúci bátéákéna. »

³⁴ Yésus zse náábó : « Na banómɔ́ɔ́ ne beénjú bá heeya eehi ña bɔ́ báténa, bɔ́ tónkɔ́ ; ³⁵ mbá na banómɔ́ɔ́ ne beénjú abá Bandómesé káá lécaaka anyía bá ñá bɔ́ nyemána bá zɔ́bá na nuafa na a heeya a hé ña fáakɔna na a nyehaanyua nyí biwéewé, bó ko límekine a búáyé Bunɔɔɔ, bá te ká bɔ́ báténa, bá té tɔɔɔ. ³⁶ Yááña anyía, bá te ábɔ́ bá bá ɔ́ háná weékúne, anyía ne beébe ne *bililé bé masóma bé Bandómesé bá búáña bɔ́kɔ́ búmɔ́té. Bá búáña baáná bá Bandómesé, beébe baáná bá nyehaanyua nyí biwéewé. ³⁷ Moyís ñoó tónɔ́ɔ́nyí bɔ́mbánye bɔ́mbánye anyía biwéewé káá háanyuaka. Aá haála ahá ú ñɔ́ yɔ́ɔ́ɔ́kɔ́ a asana yí hikitékíté hé esándá, u ñɔ́ɔ́ lónɔ́ Oténí a Waáñá zse : “Bandómesé cé *Abélaham, Bandómesé cí *Isak, Bandómesé cé Yákɔ́b.” † » ³⁸ Yésus ñoó solinyi zse : « Énu menyí anyía Bandómesé áña Bandómesé ce baaco ɔ́ bɔ́zɔ́, té cáña Bandómesé ce belónɔ́, anyía eéyé eé buúse baaco bekime ñe bú líhe. » ³⁹ Éhé *beékúnyí bikotí a bɔ́mɔ́té ña bɔ́ kɔ́ɔna báye : « Híáná’o, Muékúnyí ! Ó mɔ́ɔ́ táñéta bɔ́mbánye. » ⁴⁰ Bá te háná békána o wuúci bata ta embataka émɔ́té.

Mesii áña Oténí a Waáñá u Táfit

(Mat 22.41-46 ; Mak 12.35-37)

⁴¹ Yésus zse náábó : « Anyána baaco a bóna bɔ́ kɔ́ɔna-ka anyía *Mesii áña u bɔ́nye Táfit e ? ⁴² Yááña anyía Táfit wuúci bémuátá ñá kɔ́ɔna e nufule nó Manana zse : “Oténí Bandómesé ñaá laána uumi Oténí a Waáñá zse :

Faáya ké limíne aáme a maabána a aháná yí uumi ɔ́ zɔ́bɔ́ ú manómɔ́,

⁴³ ekúlú ekime ayé ε ká mé kéla anyía bɔ́zɔ́wɔ́ belíñine á bámó́kɔ́na búzɔ́wɔ́ bɔ́táléná bɔ́ akóló.” ††

⁴⁴ Mbókɔ́ Táfit ñeé wuúci lónɔ́ anyía uuyé Oténí a Waáñá, anyána wáña wu zɔ́bá tóna u bɔ́nye Táfit e ? »

Yésus ñe yóokisi baákónéna asana a yémɔ́té

(Mat 23.1-36 ; Mak 12.38-40)

⁴⁵ Yésus ñaá laána *baákónéna ekúlú ayé baaco bekime bá hɔ́a ña bɔ́ bá bebú wuúci bélókómáka, zse : ⁴⁶ « Énu bíkékényíki na nyebékéléna nyí *beékúnyí bikotí, bé ñe bú léne zɔ́bénáñála na belaña a becaha o obitónɔ́ɔ́nyí, bé lénéke anyía bé beébe téníki na bɔ́zɔ́ haála ahá baaco á bóna. Bé ñe bú léne olimine eé buúse na a *bendaña bé zɔ́bécókóléna na a beandándá bé manáka. ⁴⁷ Bá ña bɔ́ hɔ́ɔ́ɔ́ bisíké bí beénjú bíábɔ́ benyéma, bé céhisiki zɔ́bécókóléna anyía baaco ébú beébe kékéke. Bandómesé kéé beébe kélísiki na nyenána ɔ́ zɔ́ɔ́la nyenamá enyí u kéé kélísiki bɔ́sɔ́kɔ́ bé etémbí. »

† 20.37 Nyh 3.6 †† 20.42-43 Manj 110.1

Nyiínjie nyé hesókásóka hí esíké yí oónjú

(Mak 12.41-44)

21 Yésus ñe hétúnyí buúse, u ñe bísíémúkúnyí, u lécaaka enómɔ́ cé baaco ábɔ́ hákéna nyíábɔ́ nyiínjie e hikóló hí nyiínjie hí *Ciíbe ce Bandómesé. ² U ñá léca tóna hesókásóka hí esíké yí oónjú á hákéna tóla ífendí. ³ Mbá zse : « Aá taaká ε ña mé banó láana isí’o : Hesókásóka hí esíké yí oónjú eéhi meé yiínjie buéñí ɔ́ zɔ́ɔ́la baaco bé etémbí bekime. ⁴ Yááña anyía beébe bé me bú iínjiekine anyía bá bóna na bɔ́zónme buéñí e bú tí ñe beébe zɔ́kɔ́. Mbá wuúci, e úúyé zɔ́sɔ́ka, ú me yiínjie bɔ́kɔ́ bukime abɔ́ wáá bá ne buúbu anyía wé líhékiné. »

Yésus zse bá káá kátaka Ciíbe ce Bandómesé

(Mat 24.1-14 ; Mak 13.1-13)

⁵ Ekúlú ayé baaco a bómɔ́té ña bɔ́ bá bábɔ́ táñáka a asana ne *Ciíbe ce Bandómesé eé Yelúsalem, bá kɔ́ɔna-ka báye cíáña etábónákánó na bembánye bé andányé na benyéma bé nyenókɔ́ abé baaco ñe bú iínjiekíne. Mbá Yésus zse : ⁶ « Benyéma eébi bikime abé nú ña nó léca, ekúlú káá faáya ayé nyendányé nyémɔ́té té kɔ́ɔ lóbo nyetálánó na sɔ́kɔ́ ɔ́ zɔ́muaná, ekime kéé fúñu-lueke. » ⁷ Bé ñe bú wuúci bata báye : « Muékúnyí, nyiényí besana eébi káá békéláka e ? Hibilícinyínyí hé yaáté hí kóó tónɔ́nyí ekúlú ayé besana eébi káá békéláka e ? » ⁸ Mbá zse náábó : « Énu bíkékényíki, ta zɔ́ɔ́ te banó néñé ! Yááña anyía baaco beéñí ká bɔ́ fáakɔna eémi eé nyiínnyí, hú naányé u kɔ́ɔnaka zse : “Yañɔ́ ya méña Mesii”, na anyía “Ekúlú yé nyefaaya nyí *Mesii maá kaáháma.” Mbá nuti beébe látákéna ! ⁹ Ekúlú ayé nu ká nó lókómáka bá kɔ́ɔnaka anyía mɔ́ɔ́ɔ́ ñaá nua biité meéme ne meéme, baaco nuusiki báábɔ́ beténí, nuti líkíméke, ananyía besana eébi ñá nyemána bé ɔ́ cáña békéláka. Mbá té cáña hí e ekúlú eéyé zmesé káá mána. » ¹⁰ Yésus ñe solinyi zse : « Baaco bá bunɔɔɔ a búmɔ́té ká bɔ́ támbána biité na baaco bá bunɔɔɔ bú etémbí ; buténí a búmɔ́té kɔ́ɔ tóko buténí bú etémbí ; ¹¹ zmesé bínyiekinyi na makénda, mecíli káá bá na bendamaka bé ekɔ́ɔ behaála behaála ; ne bikeyékeye bé besana na beandándá bí tubilícinyínyí húlúkúne ɔ́ zɔ́muaná káá bá tóna. »

Yésus zse baaco kéé tekeseke bááyé baákónéna

¹² « Ekúlú ayé besana eébi bikime te ñáa békéla, baaco ká cáña a banó háteakena, bɔ́ banó tekeseke, bá káá banó fíimbíeke a *bendaña bé zɔ́bécókóléna bí *Besuíf. Bá káá banó hákéna eé meébe ma ecaná ; bɔ́ banó télímíkinyi a nyekála eé buúse bú beténí bá baaco na a *baáñá ne e betíkítiki aáme a asana. ¹³ Besana eébi káá kéla anyía nuanó hakéna embasó eé buúse bɔ́ baaco. ¹⁴ Éhé ánc zómbótóna e cínú etémá anyía nu te ká nó cáña zɔ́bécókóléna a nyenamá nyé nyebékála anyé nu ká nó békáláka. ¹⁵ Yááña anyía yanó bémuátá ε ká mé banó iínjiekíne ne mehúnyí ne injíné a nyenamá anyé baaco bekime a bá ña bɔ́ banó líñine te ká bɔ́ bá na makénda ta ma zɔ́békáma ta ma zɔ́sáñóna. ¹⁶ Ta hú bíánó bibiényí,

na báánó benyíinyí, na máánó mahéná, na bíánó bik-endinyi káá banó cǎcǎbakana a bendanǎ ; baaco ká bǎ cǎnǎkǎ baaco a bǎmǎtǎ aanǎ ε ekatǎkatǎ. ¹⁷ Baaco bekime ká bǎ banǎ líǎekine a asana na nyíame nyíinyi. ¹⁸ Ta híáná, te nuhúnyi númǎtǎ nǎ yáánǎ aatǎ ti kǎé nyime ; ¹⁹ énu eéhínyinyi mbá nu nohiki cǎnú ilíhe. »

Yésus cǎε baaco káá kátakena Yelúsalem (Mat 24.15-21 ; Mak 13.14-19)

²⁰ « Ekúlú ayé nu ká nǎ léca éce tǎbeké tú biité mǎ bǎǎéna báléka ci Yelúsalem, ekúlú eéyǎ nu kǎ nú ményi anyía baaco bá cǎcǎba o o buúbu katakena. ²¹ Yaaté asana, baaco a bá ká bǎ bá i iisi ci Yuté ká bǎ nyémána bá cǎbakana cǎ cǎkǎbénámǎbaka a tǎkǎndǎ ; a bá ká bǎ bá eé Yelúsalem ká bǎ hámǎkǎna o osúéte haaca ; eebe a bá ká bǎ bá e bisiéné ti kǎ bu óofine a bunǎǎ noómi. ²² Yáǎǎ anyía mǎcǎsǎ eémé káá bá mǎcǎsǎ me muuyé ; besana bikime ebí *behémúnyi besana bá Bandǎmesé ǎa bǎ kǎkǎnáka, bíǎ békéláka. ²³ Mahana ne né beénǎjú bǎ efume ne né eebe a bá ká bǎ bá mǎmǎkǎna e meelee cǎ mǎcǎsǎ etéémé, anyía cǎcǎka káá kelaka baaco bá bunǎǎ eébu buénǎ, hilóbi hé Bandǎmesé yǎ bitǎǎnyinyi náábǎ. ²⁴ Bé kǎ beébe cǎnǎkǎ na tusala tǎ éhána, bó beébe tíǎeke beǎlé cǎ mǎkǎǎ ma baaco mekime ma cǎmesé. Baaco bá mǎkǎǎ mé etémbí ká bǎ nǎsǎkǎna Yelúsalem cǎ cǎcǎháma ekúlú ayé búábǎ butǎǎ káá mana. »

Nyekahálǎmǎna nyé cǎnǎ u cǎcǎ (Mat 24.29-31 ; Mak 13.24-27)

²⁵ « Tubílícinyinyí káá hámǎkǎna na cǎ cǎcǎ, ne o oóli ne e tunjoti. Bulíkíliki kǎé tímǎiéke mǎkǎǎ ma baaco ma cǎmesé, má aákákǎna na cǎfena ú nuǎmǎ na beahǎ. ²⁶ Bulíkíliki kǎé kǎsiki baaco na cǎbǎtǎá ú besana a bé a nyemána bǎ cǎbékéláka cǎ cǎmesé, anyía benyéma bǎ makéndá bǎ enǎlǎmuaná kǎé binyíékinyi. ²⁷ E ekúlú eéyǎ, bá káá léca cǎnǎ u cǎcǎ á fáakǎna cǎ cǎlǎndǎ noómi na na makéndá meénǎ ne nuúmi nuénǎ. ²⁸ Ekúlú ayé besana eébi kǎé túme cǎbékéla, énu hetúkúnyi beetǎ, núá lécáka cǎ cǎmuaná anyía nyíánǎ nyekǎmba a yáǎǎ hoóhi. »

Nyiékúnyi enyí bufikié ǎó tǎǎnyinyi (Mat 24.32-35 ; Mak 13.28-31)

²⁹ Yésus ǎé beébe túmíne enǎaba eeci, cǎε : « Áǎo lécáka ne bufikié na maaté me etémbí mekime. ³⁰ Ekúlú ayé ma yáǎǎ cǎ cǎcǎ, banǎ bémuátá nu ǎa nǎ léca, nu menyukune anyía tǎbǎlǎ á yáǎǎ hoóhi. ³¹ Híáná tǎna, ekúlú ayé nu ká nǎ lécaka besana eébi á békéláka, énu menyinyi anyía *Butǎǎ bǎ Bandǎmesé kokóokó ! ³² Aá taaká ε ǎa mé banǎ láana esé, baaco bá heya eehi ti kǎ bú wéékúne bekime éce besana eébi bikime te ǎáa békéla. ³³ Na cǎmesé na cǎmuaná káá mána, mbá taaká cǎ bíáme besana te káá mána ta buǎsǎ. »

† Cǎmǎtǎ Cǎcǎǎé cǎ buáyá áǎa na « ... éce besana eébi bikime ti ǎéé túme cǎbékéla ».

Áǎo tátáka na mǎǎǎ nyefaaya nyé cǎnǎ u cǎcǎ

³⁴ « Énu bíkékényiki anyía cǎnú etémá te kasá, cíó bíǎǎǎ na a mǎǎanda ne o ohíólo meluku, cǎ bǎákákǎna besana bǎ cǎmesé ; keyé buǎsǎ etéebú káá banǎ béletenyi. ³⁵ Yáǎǎ anyía buǎsǎ eébu kǎé bíhúéne biliminyi bikime bǎ cǎmesé okime háye mǎhǎtǎ. ³⁶ Nǎte hétáka hiiné, áǎo bécǎkǎlǎkǎna Bandǎmesé bikúlú bikime, aáná nu ká nǎ bá na makéndá me oweéhínyinyi besana eébi bikime a bǎ á nyemána bǎ cǎbékéláka, mbá nu bá betálémánánǎ bǎ baaco eé buúse bǎ cǎnǎ u cǎcǎ. »

Yésus ǎa cǎba ne buúse o oweékúnyi baaco

³⁷ Mǎcǎsǎ mekime Yésus ǎaá bá we yeékúnyiki baaco eé *Cíibe ce Bandǎmesé, mbá cǎcǎ ekime u cǎcǎbaka cǎ cǎcǎǎfianena a nǎkǎndǎ nú Molifíé. ³⁸ Baaco bekime ǎa bǎ bá bǎbǎ cǎcǎbaka eé Cíibe ce Bandǎmesé na alale yé cǎyá cǎ cǎkǎlǎkǎna besana abé u ǎaá bá waá kǎkǎna.

Yútas ǎaá bǎtǎbǎna ofiimbie Yésus né betǎǎnyinyi Besuif (Mat 26.1-5 ; Mak 14.1-2 ; Saǎ 11.45-53)

22 Bǎǎanda abǎ baaco ǎaá bá bǎbǎ nyíaka biléti a bǎ te á bá ne enutisi ǎaá bá búá yáǎǎ hoóhi, bǎ buúbu lǎǎǎ anyía *Basíka. ² Ne betǎǎnyinyi *beluli nyíǎǎ ne *beékúnyi bikotí ǎa bǎ bá bǎbǎ áambaka anyána bǎbǎ cǎnǎ Yésus ; yáǎǎ anyía bá ǎa bǎ bá bǎbǎ líkíméke baaco.

³ Eéyǎ ekúlú Sǎtan ǎe yóófine cǎ cǎtémá u Yútas, cǎmǎtǎ u *baákǎnéna bǎbǎhátá ne bǎfendí bǎ Yésus ; u ǎaá bá na cǎǎǎéna anyía Iskaliót. ⁴ U ǎa kaá kuána ne betǎǎnyinyi beluli nyíǎǎ ne betǎǎnyinyi bicǎǎǎ bǎ Cíibe ce Bandǎmesé † cǎ cǎkǎmákána ne beébe anyána wǎǎa wu o beébe fiimbine Yésus. ⁵ Bé ǎe bú bílénéke buénǎ ne uuyé cǎǎǎ, bá ǎa bǎ lǎkǎmákána anyía bǎ ke bú wuúci íǎǎǎ mǎkǎnyé. ⁶ Yútas ǎé lumítíne, u ǎé túme cǎwaamba ekúlú a yambánye anyía wé beébe fiimbine Yésus indiitie.

Yésus maá tǎma baákǎnéna bǎfendí cǎ cǎcǎtǎbǎna Basíka (Mat 26.17-25 ; Mak 14.12-21 ; Saǎ 13.21-30)

⁷ Buǎsǎ bú buúse abǎ bá ǎaá bá bǎbǎ nyíaka biléti a bǎ te á bá ne enutisi ǎa kaáháma, buúbu eébu bá ǎaá bá bá yǎcǎnǎkǎ baáná bá etǎmbá. ⁸ Yésus ǎa tǎma ne Bíel na Sáǎa cǎε : « Áǎo kaá basǎ tǎbǎnákǎna *Basíka. » ⁹ Báye nááyá : « Háányé o ǎoó léne anyía tú ke sú cíici tǎbǎnáka e ? » ¹⁰ Mbá cǎε náábǎ : « Áǎo cǎbá ; ékelá núénú oofine a báléka, nu ǎa nǎ cǎndémánána na cǎcǎ, weé húlúkúne cǎcǎtǎka menyífé. Énu wuúci látákǎna, nú oofine eé cíibe ecí u kóó yóofine. ¹¹ Mbá nú láana muútí ooki anyía Muékúnyi ǎa báta anyía háányé u ǎa cǎba cǎ cǎnyíaka Basíka na bááyé baákǎnéna e ? ¹² Aáná ú ǎa cǎba cǎ cǎ banǎ tǎǎnyinyi yaandándá yí ekéti yí cíibe yé cǎǎǎ a yáǎǎ na benyéma bikime a bǎ ǎa béamba,

†† Baaco a bá ǎa bǎ bá bǎbǎ kelaka anyía Cíibe ce Bandǎmesé á bǎmǎkǎnéna o moyóyónó. Léca tǎna bik. 52.

ánc tábónaka Basíka hóá. »¹³ Bá ña bó cóba, bá ña kuána besana bikime háye Yésus ñeé beébe laákéna, bá ña tábónaka Basíka.

Benyéma bé onyíá bé Bandómesé

(Mat 26.26-30 ; Mak 14.22-26)

¹⁴ E ekúlú yé onyíá, Yésus ñe límine ɔ onyíá na baaco bá endóma. ¹⁵ U ñe beébe laána ɔse : « Aáná ε ñaá me bá yémi lénéke buéñi onyíékínyi *Basíka eeci na banó éce muuyé te ña mé kuána. ¹⁶ E ña mé banó laána anyía ε te ká háná émi ciíci nyíá ɔ ɔkɔ́hama ayé nyíáyé nyibúlúne kée bitónínyi ɔmbánye ɔmbánye e *Buténí bó Bandómesé. »

¹⁷ U ñeé hiite hindeñé hí meluku. U ñe iinjie Bandómesé biténíti, mbá ɔse náábó : « Énu hííhi hiíte, núá múákéna meluku eeme, banó bekime. ¹⁸ E ña mé banó láana isí'o : O otúme aámbáya ε te ká háná áme múána meluku ɔ ɔkɔ́hama ekúlú ayé Bandómesé kée télímíkínyi búáyé Buténí. » ¹⁹ E elime eecí, u ñe hiíte eléti ; u ñe iinjie Bandómesé biténíti. U ñe yíiyi bákáka, u ñe beébe iinjíékíne, ɔse : « Ciame ceéto eeci a céáña ciinjíénú a yáánó asana. Énu búle kela híáná ɔ ɔ me bétááka. » ²⁰ Ahá bá ña bó mána onyíá, u ñe hiíte tóna hindeñé hí meluku, u ñe beébe iinjíé, mbá ɔse : « Meluku eeme áña ɔwɔ́ɔwɔ́ yé nyelata yé Bandómesé, yíiyi mááme manóñó ñó yoónyísínyi. Meéme mé ñó yoótíéke a yáánó asana.

²¹ Énáka ! ɔɔɔ ewú u ñeé mi fiimbie ñeé nyíényi na yanó. ²² Éε, ɔónó u ɔɔɔ ña cóba o owé háye Bandómesé ñaá ɔmbɔtɔna, mbá mahana né oócí ewú u ñeé wuúci fiimbie. » ²³ Aáná bé ñe bú túme ɔbébáta beébe ne beébe báye mbá aányé eé beébe ú ña kélaka aáná e ?

Aányé wáña waáñá e

²⁴ Baákónéna ñe bú túme osununyinyi anyía bébú menyí aányé eé beébe wáña wu ɔbá waáñá. ²⁵ Yésus ɔse náábó : « Beténí bá mɔɔɔɔ ma baaco me etémbí ñe bú ténínyi baaco, bá ña bó aamba anyía baaco ábó kɔɔnaka anyía bá bóña na ambánye yé ɔtémá. ²⁶ Mbá náánó bú te á bá bú ɔbá aáná. Waáñá ña nyemána wu ɔbá náánó háye ɔɔɔɔɔ ; ɔɔɔ ewú u ñe ténínyi háye munyɔɔɔ. ²⁷ Aányé ú ña hólá sɔ́ɔ́k : Mulimine e tébíli ayé' muafa benyéma e tébíli e ? Yanó εse, mulimine e tébíli wá hólá e ? Éhéε, yanó ya méña aanó ε ekatékáté háye munyɔɔɔ ɔsɔ́ɔ́k.

²⁸ Mbá banó, nua nóña eebe e bé ne me bú límine na yanó eémí e muuyé. ²⁹ Yaáté asana, háye ciame Síkíne ñe mí cúméke buténí, yanó tóna ε ña mé banó cumeke. ³⁰ Éhé nu ká nó nyíáka nú múákéna haála ehé i ké mí téníkiñyi, nu ké nú límekine a ɔkɔ́ná o okélísi tonyénó tú *Islayél tóhátá ne tífendí. »

Yésus ɔse Bíel ñeé wuúci bínénjítíkiñyi

(Mat 26.31-35 ; Mak 14.27-31 ; Sañ 13.36-38)

³¹ Mbá Oténí a Waáñá ɔse : « Símon, Símon ! ɔ́ ɔ́ lecá, Sátan káá banó kóɔnaka. ³² Mbá ε ña mé bécɔ́kólókéna Bandómesé ɔwɔ́ eé buúse anyía uúwú olumitinine te ɔ

waáñéna ; mbá kuɔñó, ekúlú eyí uúwe ɔtémá ká ka hálómóna nááme, kíndísíki ɔlɔ́ɔwɔ́. » ³³ Bíel ɔse nááyá : « Oténí a Waáñá, ε ña mé ɔ́ɔɔɔɔ na kuɔñó haála hekime ahá ɔ́ ñɔ́ ɔɔba, te é ciíbe ce ecaná, te o okoówé. » ³⁴ Mbá Yésus ɔse : « Bíel, ε ña mé ɔ́ laana isí'o : Hénánɔ, yaaka yé ekɔ́ké ñe síké á béléta nyí buúse, éce o no moó mi bínénjítíkiñyi bikúlú bétátó. »

Yésus ñaá laána baákónéna anyía bá bétábónaka ɔnua biité

³⁵ Yésus ñeé beébe laána ɔse : « Ekúlú ayé é ña mé banó tóma, banó téka na mɔɔɔnyé, ta na ambalá, ta na bekandéna, ɔ́kɔ, ɔkɔ a bómɔté ñaá banó béámbákéna e ? » Báye : « Eé'éé. » ³⁶ Mbá ɔse : « Aámbáya, ɔɔɔ a wáña na mɔɔɔnyé, wé meéme hiíte, ta ɔɔɔ a wáña na ambalá, wé yíiyi hiíte tóna ; ɔɔɔ awó u te á bá na ɔɔsala nó ɔhána, wé túé búáyé ɔlɔ́laka bú nyiike mbá u ɔ́nɔɔ ɔɔsala nó ɔhána nóɔɔté. ³⁷ Yááña anyía ε ña mé banó laána asana ayé Cíɔ́ñé cé Bandómesé ña kóɔna cése : "Bé ñeé wuúci fanena ɔ ɔkɔɔ u ɔkɔɔ baaco" †, ña nyemána yé ɔbékéláka nááme. Yaáté asana, besana a bé ña me leca káá ɔɔba ɔ ɔbékéláka. » ³⁸ Baákónéna ñe wuúci laána báye : « Oténí a Waáñá, tusala tó ehána áña aaha tífendí. » Mbá ɔse : « Tú ma nyémána aáná. »

Yésus ñaá bécɔ́kóléna a ɔkɔɔnɔ nú Molifíé

(Mat 26.36-46 ; Mak 14.32-42)

³⁹ E elime eecí, Yésus ñaá hátɔna u ña ɔbá a ɔkɔɔnɔ nú Molifíé háye u ñaá bá waá kéláka. Bááyé *baákónéna ñe bu wuúci látákéna. ⁴⁰ Émakéla wá kaá háma a haáté haála, u ñe beébe laána ɔse : « Ánc bécɔ́kólókéna Bandómesé anyía muókétánana te banó fááyéna. » ⁴¹ U ña béalóna ne beébe hoóhi háye ɔɔɔ áña wu ɔwaahena nyendányé, u ñe túme enjénu ɔ ɔmesé, u bécɔ́kólókéna Bandómesé, ⁴² ɔse : « Taatá, mbókɔ o ñoó léne, ɔ́kólε me ááñéna hindeñé hí muuyé eehi. †† Ta híáná, té cáña háye i ñeé mi léne, mbá háye o ñoó léne. » ⁴³ [Elilé yé ɔsɔ́ma yé Bandómesé nyihúle eényí ɔ ɔmuaná o okoó wuúci kíndísi. ⁴⁴ Yésus ñaá hólá ɔlókóma ɔtémá ɔkányá, aáná u ñaá ɔbá ne buúse ɔ ɔbéɔ́kóléna Bandómesé na makénda ɔ ɔkɔ́hama ayé bilué ñeé túme ɔháma aáyá a ceéto, bí cébíki ɔ ɔmesé háye beɔ́fól bé manóñó.] ⁴⁵ Émakéla wá hátóná haála ahá u ñaá bá waá bécɔ́kólókéna, u ñaá hálómóna a haála ahá baákónéna ñaá bá ; u ñe beébe kuána e hiné, anyía ɔtémá ñaá bá wé beébe nuaka. ⁴⁶ Mbá ɔse náábó : « Anyiaté nu ña nó héta e ? Ánc háányúá, ánc bécɔ́kólókéna Bandómesé anyía muókétánana te banó fáayena. »

Beténínyi Besuif ma bó háténa Yésus

(Mat 26.47-56 ; Mak 14.43-50 ; Sañ 18.3-11)

⁴⁷ Ekúlú ayé u ñaá bá wa yánáña ɔ ɔtáña, etúte yé baaco ña kaá háma ; Yútas, ɔmɔté u *baákónéna bóhátá ne béfendí, ñaá bá weé yíiyi kendiki ; u ñe

† 22.37 Esa 53.12 †† Nyémɔté nyekóná : « hindeñé hé nyekála ».

bíkósiti nááyá o okoó wuúci bíémbi. ⁴⁸ Mbá Yésus ɔse : « Yútas ! Mbá ɔ ɔɔ waamba ofiimbie ɔɔnɔ u ɔɔɔ ne mubiémbínyi e ? » ⁴⁹ Ekúlú ayé baaco a bá ɔa bɔ bá ɔɔɔ ne Yésus ɔa bɔ léca asana ayé yɔ ɔɔba ɔ békéláka, báye nááyá : « Oténjɔ a Waánjɔ, tu ɔa sɔ nyemána tú osúbéke baaco eébe na tusala tɔ ehána e ? » ⁵⁰ Hí ekúlú eéyɛ, ɔɔɔtɛ eé beébe ɔe súbíne munyɔɔɔ mu *muténjɔnyɔ beluli nyiínjɛ a muánjɔ, u ɔe wuúci cála ɔ ɔcala ootú ú ahánjɔ yé ɔɔɔbɔ ú manómɛ. ⁵¹ Mbá Yésus ɔse : « Áno nyéána aáná. » U ɔe tímíbe ootú ú waáta ɔɔɔ, u ɔe wuúci eéjúnýisi.

⁵² Yésus ɔa békɔɔɔna ne né beténjɔnyɔ *beluli nyiínjɛ, ne né beténjɔnyɔ bicénjɔ bí *Cíbe ɔe Bandómésɛ, na ná *baánjɔ bé *Besuif a bá ɔa bɔ faákɔna o okoó wuúci meóména, mbá ɔse : « Anyíatɛ nɔ ma nɔ fáakɔna ɔ ɔɔɔ me meóména na tusala tɔ ehána na tɔɔɔndá, háye anyía ya méɔa oconjólóɔ yé ɔɔɔ e ? » ⁵³ Yíyɔ anyía ɔɔɔsɛ mekime ɛ ɔa mé bá eé Cíbe ɔe Bandómésɛ na banɔ, nu te ɔɔɔ nɔ me tála ɔɔɔbɔ. Mbá aámbáya áɔa na yáánɔ ekúlú ne ekúlú yé makénda me muténjɔnyɔ ibíne. »

Bíel me bínénjítikinyi Yésus

(Mat 26.57-58, 69-75 ; Mak 14.53-54, 66-72 ; Sanj 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Aáná bá ɔa meóména Yésus, bé ɔe wuúci ɔɔbána o ooki ú *muténjɔnyɔ beluli nyiínjɛ a muánjɔ. Bíel ɔaá bá waá látáka e elime enenyíe. ⁵⁵ Bá ɔa yaábánáka oocó ɛ ekatékátɛ ɔe nɔháatɛ nú muténjɔnyɔ beluli nyiínjɛ, baaco a bómɔtɛ bó límékíne ɔ ɔwaásába. Bíel ɔe límíne ne beébe. ⁵⁶ Ekúlú ayé u ɔaá bá límíne hoóhi ne oocó, munyɔɔɔ e muénjɔ a mumɔtɛ mu muténjɔnyɔ beluli nyiínjɛ a muánjɔ ɔo yooíne. Mu ɔeé wuúci léca, mu ɔe wuúci tála eése, mbá ɔse : « ɔɔɔ ooci tɔna ɔaá bá ɔɔɔɔ ne Yésus. » ⁵⁷ Mbá Bíel ɔeé bínénjítikinyi, ɔse : « Oónjɔ, befala, i ti ɔe mí wuúci menyɔ buúse bukime. » ⁵⁸ Hikúlúkúlú ɔɔɔ a ɔɔɔtɛ ɔe wuúci léca, mbá ɔse : « Kuɔɔɔ tɔna, ɔ ɔɔa u ɔɔɔɔ oocí. » Mbá Bíel ɔaá békáma waáta ɔɔɔ ɔse : « Eé'eé, ɛ te amé bá ɔɔɔɔ ne beébe. » ⁵⁹ Ekúlú ma kéla yá hɔla hoóhi onjénjɔ okimekime, ɔɔɔ a ɔɔɔtɛ ɔo yooónýisinyɔ ɔɔɔɔna tɔna, ɔse : « Isunjɔ te á bá embánɔe, ɔɔɔ ooci ɔaá bá ɔɔɔɔ ne wuúci, anyía wánjɔ ɔɔɔ u *Kalilé. » ⁶⁰ Mbá Bíel ɔaá békámá ɔse : « ɛ te ɔa me lókóma ta ɔɔɔ abɔ kuɔɔɔ ɔ ɔɔɔ waamba ɔɔɔna. » Ekúlú ayé u ɔaá bá wa yánánjɔ ɔ tɔánjɔ, yaaka yé ekɔké ɔa béléta. ⁶¹ Aáná Oténjɔ a Waánjɔ ɔaá békuáléta, u ɔa tála Bíel eése. Híáná Bíel ɔaá bétáá asana eyí Oténjɔ ɔeé wuúci laána, ɔse : « Butúé bú hénánɔ éce yaaka yé ekɔké te ɔa béléta, o ɔoó mi bínénjítikinyi bikúlú bétátɔ. » ⁶² Aáná Bíel ɔa hátɔna a nɔháatɛ, nyíáyé nyítúme ɔɔɔléla eényi na mahana mekime.

Bɔ ɔo ɔɔɔbónáka, bé súbéke Yésus

(Mat 26.67-68 ; Mak 14.65)

⁶³⁻⁶⁴ Baaco a bá ɔa bɔ meóména Yésus ɔaá bá bé wuúci ɔɔɔbónáka, bé wuúci súbéke. Bé ɔe bú wuúci súɔe ɔɔlaka e eése, bé wuúci bíconýiki, báye : « Mbókɔ ɔ ɔɔa *muhémúnyɔ besana, basɔ laána aányé ú mo yoo súbe

aná e ? » ⁶⁵ Bé ɔe bú wuúci ɔɔɔbónáka na masálɔ me etémbi meénjɔ o o wuúci féníne.

Hitulé a hiánjɔ áɔa o okélisi Yésus

(Mat 26.59-66 ; Mak 14.55-64 ; Sanj 18.19-24)

⁶⁶ Hí ahá ɔyá ɔaá yá, na ɔɔɔɔ ú *baánjɔ bé *Besuif, ne beténjɔnyɔ *beluli nyiínjɛ ne *beékúnyɔ bikotí ɔa bɔ békándána haála hómɔtɛ. Bé ɔe wuúci ɔɔbána eé buúse bú hííbú Hitulé a hiánjɔ. ⁶⁷ Mbá báye : « Basɔ laána, ɔ ɔɔa Mesii e ? » U ɔe beébe békáma ɔse : « Mbókɔ ɛ ɔa mé banɔ laána anyía ya méɔa *Mesii, nu ti ké nu lumitine, ⁶⁸ mbókɔ ɛ ɔa mé banɔ bata embataka, nu te ká nɔ békáma. ⁶⁹ Mbá o otúme aámbáya ɔɔnɔ u ɔɔɔ kéé limine a ahánjɔ yé ɔɔɔbɔ ú manómɛ ú Bandómésɛ Alámakénda. » ⁷⁰ Mbá bekime báye : « Éce anyía ɔ ɔɔa ɔɔnɔ u Bandómésɛ e ? » U ɔe beébe békáma ɔse : « Háye banɔ nɔ ma nɔ kɔɔna, aáná ya méɔa waátákána. » ⁷¹ Mbá báye : « Aáté ! Tu te ɔa háná asɔ aamba tɔɔma tú etémbi ; yáánjɔ anyía basɔ bémuátá tú ma sɔ lókómáka úúyɛ tɔánjɔ ! »

Bá ma ɔɔbána Yésus eé buúse bú Kóména Bílat

(Mat 27.1-2, 11-14 ; Mak 15.1-5 ; Sanj 18.28-38)

23 Aáná baaco bekime eébe bé Hitulé ɔa bɔ hátɔɔna, bɔ ɔɔbána Yésus eé buúse bú Kóména Bílat. ² Bé wuúci túméke tɔɔɔma, báye : « Tu ɔa sɔ kuána baabá eeye e yéékúnyiki baaco bá búásɔ bunɔɔɔ besana a beebé ; ɔse bá te ɔɔndókɔ etéesi ná Sesáal, ɔse wuúci bémuátá wánjɔ *Mesii a wánjɔ Oténjɔ. » ³ Bílat ɔe wuúci bíconýi, ɔse : « Mbá ɔ ɔɔa oténjɔ u Besuif e ? » Mbá ɔse : « Kuɔɔɔ, ɔ ɔɔɔ kɔɔna aáná. » ⁴ Bílat ɔa laána ne beténjɔnyɔ *beluli nyiínjɛ na nyekɔɔa nyé baaco ɔse : « ɛ te ɔa mé léca ta ɔɔɔ bɔ ɔɔɔɔɔna ɔɔɔ ooci. » ⁵ Mbá bá heényákénéna na tɔánjɔ báye : « U ɔe yéékúnyɔ baaco bá bunɔɔɔ aatɔ ɔnata ; u ɔeé túmé oweékúnyɔ a *Kalilé, yó weékúnyiki eé Yuté ikime, aámbáya wa yáánjɔ o oweékúnyɔ aaha. »

Bá ma ɔɔbána Yésus eé buúse bú Oténjɔ Elóot

⁶ Émakéla Bílat áa lókómáká tɔánjɔ oocí, mbá ɔse : « Éce anyía ɔɔɔ ooci áɔa ɔɔɔ u Kalilé e ? » Báye : « Ée. » ⁷ Émakéla wáá lókómá anyía Yésus áɔa ɔɔɔ u buténjɔ bú *Elóot, u ɔe wuúci tɔma nááyá ; u ɔaá bá tɔna eé Yelúsalem ɔ ɔɔɔsɛ etéemé. ⁸ Enakelá Elóot áa léca Yésus, u ɔe bíléneke buénjɔ, anyía feeké u ɔaá bá wé lénéke o wuúci léca a besana abé u ɔaá bá waá lókómáka bá tánjaka a yááyé asana. U ɔaá bá wá yaámbáka ɔléca Yésus á keláka *ekéki yí hibílicinyínyi a yémɔtɛ. ⁹ Aáná u ɔeé wuúci bátaka embataka ciénjɔ, mbá Yésus te o wuúci békáma ta ɔɔɔ. ¹⁰ Ne beténjɔnyɔ *beluli nyiínjɛ ne *beékúnyɔ bikotí ɔa bɔ bá aáhá tálémákéna, bé wuúci túméke anamánamá cá tɔɔma. ¹¹ Ne Elóot na bíáyé bicénjɔ ɔa bɔ bá békú wuúci cécáka, bé wuúci bábákéna. Elóot ɔe wuúci lanjɔ kaba e cibólótoto, u ɔe wuúci hélúmúnyɔ né Bílat. ¹² Ne Elóot ne Bílat ɔaá bá békú líɔekenene buáyá, mbá a buúsé eébu bá ɔa bɔ tákána bukendinyi.

Bílat ma sǎmbǔtǎna ƙ ƙǎwǎƙǎ Yésus
(Mat 27.15-26 ; Mak 15.6-15 ; Saŋ 18.39-19.16)

¹³ Bílat ƙǎwǎƙǎ ne betéjinyi *beluli nyiinjie na *baánǎ na baaco a bǎmǎté bá bunƙƙa, ¹⁴ mbá cse náábǎ : « Nu ƙé nú mi hélénine ƙƙc ƙƙc ƙƙc u ƙe nénisi baaco. Ánc lecá, í me mí wuúci bícǎnyíki eenú eé buúse, yaŋǎ ta ƙleca ƙƙc a ƙƙc ƙƙc a bǎmǎté a ƙƙc etú nú ƙe nú wuúci túméke. ¹⁵ Te *Elóot tǎna te ƙmǎwǎ léca ƙƙc a ƙƙc ƙƙc bú o wuúci bǎnǎsea, anyía u ƙe wuúci hélúmúnyinyi náásǎ. Ánc lecá, ƙƙc ƙƙc te ƙmǎwǎ kela ƙƙc a ƙƙc ƙƙc a bǎmǎté, abǎ wá nyemána wu owéene. ¹⁶ Yaáté asana míc ƙƙc a ƙlaana baaco ébú wuúci súbéke ne mesue, mbá bé wuúci nyéána, wé súéte. » ¹⁷ [Yé ƙaá bá yeékinyinyi anyía a ƙƙc bukime bú *Basíka, Bílat é beébe nyéánénéna ƙƙc u cíibe ce ecaná ƙmǎwǎ.]

¹⁸ Mbá bé ƙé túme ƙƙc beébe bekime, bá ƙǎwǎƙǎ báye : « Ƙǎwǎƙǎ ƙƙc ! Tu ƙa sǎ aamba anyía ƙ nyéána Balábas. » ¹⁹ (Balábas ƙaá bá eé cíibe ce ecaná a asana ne etuŋulinyi ayé u ƙa ƙelákéna betéjinyi bunƙƙa ƙ ƙƙc na ƙƙc ƙƙc a ƙƙc hama ayé ƙƙc ƙe wé.) ²⁰ Bílat ƙaá bá wa yáambaka ohónyí wú ƙnyéana Yésus ; buáté ƙƙc u ƙa háná á tǎnǎka ne beébe. ²¹ Ta híáná, bú bǎmǎwǎ báye : « Ƙ ƙmǎwǎ ƙ ƙmuaná'ó ! Ƙ ƙmǎwǎ ƙ ƙmuaná'ó ! » ²² Bílat ƙa háná é beébe laana e bikúlú bétátǎ cse : « Ƙƙc a ƙƙc ƙƙc bú yaáté wǎna ƙelákánǎ e ? É te ƙmǎwǎ léca ƙƙc a ƙƙc ƙƙc abǎ wá ƙeláká, abǎ wá nyemána wu owéene. Mí ƙƙc a ƙlaana baaco ébú wuúci súbéke ne mesue, mbá bé wuúci nyéána, wé súéte. »

²³ Ta híáná, bá ƙa bú cǎbá ne buúse ƙ ƙƙc ikelú ƙ ƙmuaná, anyía bá aátákéna Yésus ƙ ƙmǎwǎ. Cííbú ikelú ƙa yákána. ²⁴ Aáná Bílat ƙaá sǎmbǔtǎna cse yá békelaka a nyíábǎ nyiléne. ²⁵ Nyíáyé nyenyéana eényi ƙƙc awǎ u ƙaá bá eé cíibe ce ecaná a asana ne etuŋulinyi na ayé ƙƙc ƙe wé ; u ƙé beébe iinjíé Yésus anyía bé keé wuúci ƙeláka háye bé ƙe bú léne.

Bá ma yáátákéna Yésus ƙ ƙmǎwǎ
(Mat 27.32-44 ; Mak 15.21-32 ; Saŋ 19.17-27)

²⁶ Ekúlú ayé bá ƙa bú bá bébú sútékéne Yésus, bú ƙǎwǎ sǎndémánána Símon, ƙƙc a ƙmǎwǎ u báléka ci Siléen † ; u ke yeélúéke e esíéné. Bé ƙé wuúci eékinyi ƙbétúáhéna ƙmǎwǎ, u látákéna Yésus. ²⁷ Yaandándá yí etúte yé baaco ƙaá bá yí é wuúci látákéna ne beénjú tǎna, aabá a beetǎ, bá léla a yááyé asana. ²⁸ Yésus ƙé beébe békúáléta, u ƙé beébe laána cse : « Banǎ itónyi cí Yelúsalem, nƙe me leláka, mbá ánc béléláka ƙ lela a asana na báánǎ baáná ; ²⁹ ananyía énána, ekúlú káá fáaya ayé bá ká ƙǎwǎƙǎ anyía “Ƙmǎwǎ ná behǎtá bí beénjú ne eebe e bé tí ƙé bú bíene ta buúse te oweémúti ƙǎwǎ.” ³⁰ Ekúlú eéyé baaco ké bú túme ƙlaana ƙƙc anyía túé beébe kúákǎnkéna, na ƙƙc anyía túé beébe nyíéke. ††³¹ Mbǎwǎ bá ƙa kélá ƙƙc a

buúse nyenamá nyé besana eényi, anyána bá ká kélaka na ƙƙc e buwéenu e ? »

³² Bá ƙa cǎbana tǎna baána a bǎmǎté bífendí, anyía bé keé beébe ƙǎwǎƙǎ ne Yésus. ³³ Ekúlú ayé bá ƙa bú hámá a haála ahá bú ƙa ƙa anyía « Nuǎwǎwǎ », bicénji ƙa bú aátákéna Yésus ƙ ƙmǎwǎ, na baána ayá : A ƙmǎwǎ ƙ ƙmǎwǎ a ƙmǎwǎ a ahánǎ yé ƙƙc ú manǎme, ƙƙc a ƙmǎwǎ ƙ ƙmǎwǎ a ƙmǎwǎ a ahánǎ yé ƙƙc ú meényi. ³⁴ [Yésus cse : « Taatá, beébe nyéánénéna anyía bé tí ƙé bú ményi ƙƙc abǎ bá ƙa bú kela. »] Bá ƙa aáfákána bíáyé belana, éce bá ma bú áahakena ƙƙc o omenyi ƙƙc abǎ ƙƙc okime eé beébe ána wu ohiite. ³⁵ Baaco ƙa bú tálémákéna aáhá, bá léca. Betéjinyi *Besuif ƙaá bá bé wuúci sǎmbǔtǎna báye : « Ú ƙa nóhíki baaco bé etémbí, wé bínóhi wuúci bémúatá, mbǎwǎ wǎna *Mesíi, ƙƙc u Bandǎmesé. » ³⁶ Bicénji tǎna ƙaá bá bíe wuúci cécáka ; bí ƙe bikositi ná ƙmǎwǎ, bí ƙé wuúci iinjíé beányákánǎ bí meluku, ³⁷ báye : « Ase ƙ ƙa oténjǎ u Besuif ; bínóhi ƙƙc bémúatá aná ! » ³⁸ Bǎwǎ ƙa yǎwǎwǎ a ahánǎ yé ƙmuaná yé aatǎ yé ƙmǎwǎ báye : « Ooci ána oténjǎ u Besuif. »

³⁹ Ƙaá a ƙmǎwǎ awǎ bá ƙa yáátákéna ƙ ƙmǎwǎ, u wuúci fénékíne cse : « Yaŋǎ ese ƙ ƙa Mesíi e ? Bínóhi mbá a basǎ nóhi. » ⁴⁰ Mbá sǎwǎ a ƙmǎwǎ ƙeé wuúci kákalákéna cse : « Háá ! O ti ƙa líkime Bandǎmesé, ƙƙc awǎ bá ma sǎmbǔtǎna nyésǎmbǔtǎna nyémǎte o owé ne wuúci e ? ⁴¹ Na ƙƙc na yaŋǎ nyésǎmbǔtǎna eenyi ána nyetálémánánǎ anyía a nyíásǎ nyekela. Mbá wuúci, u te ƙmǎwǎ kélá ƙƙc. » ⁴² Mbá cse né Yésus : « A me bétááka ekúlú eyí o kóo ténjǎnyí baaco. » ⁴³ Yésus cse nááyá : « Aá taaká e ƙa mé ƙ laana anyía hénánǎ eéci na yaŋǎ na ƙƙc, tua sǎna a Balatis. »

Owé ú Yésus

(Mat 27.45-56 ; Mak 15.33-41 ; Saŋ 19.28-30)

⁴⁴ E ekatékate ce buúse, íbine ƙaá kúá i iisí ikime ƙ ƙƙc hama i injénjǎ cíci étátǎ. Aáná ƙƙc a bú ƙaá bá bú sǎmbǔtǎnkéna *Cíibe ce Bandǎmesé ƙa lǎhéá e ekatékate. ⁴⁶ Yésus ƙa bókíte bǎnǎnǎnǎna cse : « Taatá, í meé mi o iinjíe yáámé elilé. » † Émakéla wá ƙǎwǎ na aáná, nyiomboko aatǎ eényi. ⁴⁷ Ekúlú eyí muténjǎnyí bicénji ƙa léca aáná, u ƙé túme owiinjie Bandǎmesé nuúmi, cse : « Yáána taaká anyía ƙƙc ooci ƙaá bá atálémánánǎ yé ƙƙc. » ⁴⁸ Nyekoca nyé baaco e nyí ƙeé bitúlékíne hǎ ƙa léca yaandándá yé asana eéyé, baaco ƙé bu eélúéke aabá a beetǎ. ⁴⁹ Ne bemenyinyi ne Yésus bekime ƙƙc ne beénjú a bá ƙa bú bá bébú wuúci látákéna o otúme a *Kalilé ƙa bú tálémákéna haaca ƙ ƙleca besana a bé ƙa békéláka.

⁵⁰⁻⁵¹ ƙƙc u *Besuif a ƙmǎwǎ ƙaá bá ne nyíinyi anyía Yǎseb u bunƙƙa bú Alematé, †† iisí ci Yuté. U ƙaá bá atálémánánǎ yé ƙƙc, wuúci na ambánye yé tǎmá, u tátáka Buténjǎ bú Bandǎmesé. U ƙaá bá e Hitúlé a híánǎ, mbá u ti ómo lumitine nyekoca nyé ƙƙc. ⁵² U ƙa cǎbá né Bílat o o wuúci bata omime ú Yésus.

† Báléka a ceánǎ e Siléenyik, a ahánǎ yé Afilíki ce namuaná.
†† 23.30 Ose 10.8

‡ 23.46 Maŋ 31.5 †† Bunƙƙa a bú ƙaá bá hoóhi e kilométa 35 a ahánǎ yé namuaná yé nyefianena nyé ƙƙc ne Yelúsalem.

Bílat né lumítine. ⁵³ E elime eécí, Yóseb né suúnyi omime ɔ ombásá, u ná bákákéna ombómó, nyikeényie eényí. Eenyie ñaá bá etímékénú a nyendányé noómi ; bá ñaá bá éce bá té ña cáña é nyie ɔɔɔ eé yíyí. ⁵⁴ Bú ñaá bá buósé abó bá ña tábóna benyéma, buósé bú nyífiényi bú ehélúme bú Besuif.

⁵⁵ Aaná beénjú a bá ña bó bá bábó látákéna Yésus o otúme a Kalilé ña bó cóna na Yóseb e eenyie, bé ñe bú yíyí bísíémúkúnyi, bá ña leca anyána omime ñaá bá ofienyínyí. ⁵⁶ Bá ña hálómókóna náábó, bá ña tábónaka ne tufeli na besɔɔ bí enumbé. †

Bé ñe bú hélúméke buósé bú ehélúme o onyíoyísínyi okotí.

Yésus ma háányua e biwéewé

(Mat 28.1-10 ; Mak 16.1-8 ; Sanj 20.1-10)

24 A alale yé ɔyá buósé bó sóndé, beénjú ña bó hátóna, bó cóna e eenyie besɔɔ bí enumbé abé bá ña bó tábónaka. ² Bá ñaá kuána anyía bé me fúnjulisí nyendányé a nyé ñaá bá e nyiofíníne nyí eenyie. ³ Bé ñe bú óófíne noómi, mbá beébe ta ɔleca omime ú Oténj a Waáña Yésus. ⁴ Ekúlú ayé asana eéyé ñaá bá yé beébe yébíki a bíábó beétó, banómɔcɔ bífendí na belaña e bifúlúndúndúé né beébe háména hú huase. ⁵ Aaná bulíkílíki ñeé beébe tímíbé, bá ña cónémáka. Baaco eébé né beébe batá báye : « Anyiaté nu ña nó áamba ooci a wáña wɔɔɔ aá haála ahá belónj áña e ? ⁶ U te á kela aaha, mbá ú ma háanyua e biwéewé. Áncó bétááka háye u ñaá banó láakena ekúlú ayé u ñaá bá wá yánáña a *Kalilé, ⁷ ɔse : “Yé ña nyemána anyía bé fiimbie ɔónó u ɔɔɔ ná banána, bé wuúci ɔónó waátákénánó ɔ ombásá, mbá ɔ mɔcɔ matátó yó háányua e biwéewé.” »

⁸ Aaná bá ña bó bétáá ɔtáña ú Yésus. ⁹ Bá ña bó hátóna hía, bá ña láákéna na *baákónéna bóhátá na ɔmɔté na baákónéna bé etémbí bekime besana eébi bikime. ¹⁰ Beénjú eébé ña bó bá anyía na Malíi, itónyi ce Makatala, na Sáana, na Malíi, iinyí ce Sáak ; bá ña bó bá ɔɔɔ ne beénjú bé etémbí, beébe bé ñe bú bíkétíkínyi baaco bá endóma besana eébi. ¹¹ Mbá beébe te olumitinine besana ebi beénjú ñeé beébe bíkétíkínyi, anyía bá ña bó bá bábó bétááka anyía béáña besana bé buála. ¹² Ta híáná, Bíel ña hátóna, yó cóna e eenyie, ú ña hámá, u ño nyoñímínyi e eenyie, u ña leca hú belahelahe bé ombómó ɔ ɔmesé. Aaná u ña hálómóna o ooki, u né kéké asana a yé ñaá békéláka.

Yésus me bitónjinyi ná baákónéna bífendí

(Mak 16.12-13)

¹³ Hú buaté buósé, *baákónéna bé Yésus bífendí a bómɔté ña bó bá bábó ɔɔɔbaka a bunɔɔɔ bó Emáyus, bú ñaá bá e kilométa císhátá na émɔté ne Yelúsalem. ¹⁴ Bá ña bó bá bábó tánjátáña a besana bikime a bé ñaá békéláka. ¹⁵ Ekúlú ayé bá ña bó bá bábó tánjáka, bé súnjgunyinyi, Yésus né keé beébe cua ; bé ñe túme okendinyi. ¹⁶ Bé wuúci leca, mbá bé ti wuúci menyútúne, anyía ibíne ñaá bá a cáábó eése. ¹⁷ Yésus

† A bunɔɔɔ bú Islayél, bá ñaá bá bá kelaka aána o munyienene.

né beébe batá ɔse : « Mbá aaté yááña, nu kandaka, nu sunjukunyinyi e ? » Bá ña bó táléména, bá ña lókóma ɔtémá ɔnu. ¹⁸ ɔmɔté e bífendí eébi ñaá bá ne nyíinyi anyía Keléɔbas ; mbá ɔse nááyá : « Éce anyía hú kuɔɔɔ bímuócí a baaco e bé ñe bú límine e ekéti yí ekúlú aaha eé Yelúsalem, ó ti ñoó menyí besana a bé maá békéláka ɔ mɔcɔ eeme e ? » ¹⁹ U né beébe báta ɔse : « Besana bé yaaté e ? » Mbá báye : « Asana a yé ñaá háména Yésus, ɔɔɔ u *Násalet ; wuúci u ñaá bá *muhémúnyi besana mɔ Bandómésé a mɔ ñaá bá na makénda a besana abé mu ñaá bá muá tánjáka, mu kélaka ne eé buúse bó Bandómésé ne eé buúse bó baaco bekime bé *Islayél. ²⁰ Na báásó beténjinyi *beluli nyíinjie na báásó *baáña ña bó kéla anyía bá sómboótóna o muúmu ɔónó muátákénánó ɔ ombásá. ²¹ Tu ña só bá túésú kékiki anyía muúmu muá nyemána mú ɔhánónaka baaco bé Islayél ; yémɔté asana áña anyía matátó eeme hénánó amá besana eébi ñaá békéláka. ²² Aaná tóna beénjú a bómɔté bé uúsú ɔɔɔ ñaá basó nyímísí injinjé, anyía bá ña bó cóna e eenyie a alale yé ɔyá, ²³ beébe ta ɔleca uúyé omime. Ekúlú ayé bá ña bó hálómóna, bá ña bó basó bíkétíkínyi anyía bá ña bó leca *bililé bé masóma bé Bandómésé e bí ñeé beébe laana anyía Yésus áña wɔɔɔ. ²⁴ Baaco a bómɔté bé uúsú ɔɔɔ ña bó cóna tóna e eenyie, bó kúana besana háye beénjú ábó kónaka. Mbá beébe tóna te o wuúci leca. »

²⁵ Éhé Yésus ñeé beébe láana ɔse : « Banó baaco eébé, nu te anó bá ne injinjé, cínú etémá ti né tényí e lumitinine besana bikime ebi *behémúnyi besana bá Bandómésé ña bó kónaka. ²⁶ Yé te ɔmɔ nyémána anyía *Mesíi á lókómáka ɔkála e, mbá u límine a núáyé nuúmi e nú ñeé húle ná Bandómésé e ? » ²⁷ U né beébe hambúlékíne besana abé Cíɔɔɔ ikime cé Bandómésé ña kóna a yááyé asana, o otúme e tufule tú *bikotí bí *Moyís ɔ ɔkóháma e tufule tukime tú behémúnyi besana bá Bandómésé.

²⁸ Ekúlú ayé bá ña bó bá bá bóna hoóhi na bunɔɔɔ abó bá ña bó bá bábó ɔɔɔbaka, Yésus ña kéla háye anyía u ña cóna ne buúse. ²⁹ Mbá báye nááyá : « Límine aaha na basó, anyía buósé meé súéte, ibíne a yáaña hoóhi. » U ño oofíne eé cíibe anyía wé límine ne beébe. ³⁰ Ekúlú eyí bé ñe bú túme onyíényi, u né híite eléti, yó wíinjie Bandómésé biténjiti, yó yíyí bákáka, u né beébe íinjékíne anyía bá nyíáka. ³¹ Aaná ibíne ña hátóna a cáábó eése, nyi wuúci menyutune eényi, mbá u né séñúlúe eébu eé buúse. ³² Bé ñe túme ɔlaanana báye : « ɔkó, téka cíisú etémá ñaá bá inyíoyónó ne obíléne ekúlú ayé waá bá wá tánjáka na basó o ohónyí e, u basó hémbolekine Cíɔɔɔ cé Bandómésé e ? »

³³ Bá ña bó hátóna hí e ekúlú etéyé, bá ña hálómókóna eé Yelúsalem. Bá ña bó kúana na baákónéna bóhátá na ɔmɔté na baláayé, bá bébandákánó haála hómɔté, ³⁴ bábó kónaka báye : « Oténj a Waáña áña taaká ɔhaanyúánó o owé, anyía Símon meé wuúci leca ! » ³⁵ Beébe tóna bé né bíkétíkínyi baákónéna eébé na besana a bé á békéláka o ohónyí na anyána bebú wuúci menyutune ekúlú ayé waá bákáka eléti.

Yésus me bítóhínyi ná bááyé baákónéna eé Yelúsalem
(Mat 28.16-20 ; Mak 16.14-18 ; Sanj 20.19-23)

³⁶ Ekúlú ayé *baákónéna eébé bífendí ña b́ bá bá búanaña ɔ ɔtáña besana eebi, bé ñé síke bítéme, Yésus má táléména aab́ ɛ ekatékaté, mbá ɔse nááb́ : « Mbu-umu á bá nááń. » ³⁷ Bá ña b́ bálátána, bé ñé túme olíkíme buéñí, anyía bé ñe bú kėti anyía enyɔle cíña. ³⁸ Mbá Yésus ɔse nááb́ : « Anyiaté nu ñe nú líkíme nyenamá eényí e ? Nyenamá nyí isunjí nyé aáté nua nóna ne nyíinyi ɛ etémá e ? » ³⁹ Ánc lecáka na cááme aab́ na cááme akól, mbá núé menyí anyía yanj́ b́muátá ya méña ; enyɔle te á bá ne imehú ne biúhé háye nu ña nó me leca ne bíibi. » ⁴⁰ Ekúlú ayé u ñaá bá wá táñáka aáná, u ñé beébe tóhínyi na cááyé aab́ na cááyé akól. ⁴¹ Beébe te olumitinine aáté u ñaá bá wé beébe laakena anyía bá ña b́ bá b́b́ bílénéke buéñí, beébe bekékénú tóna. Aáná Yésus ñeé beébe báta ɔse : « Nua nóña nu ɔbá na ɔkɔ b́ ɔnyíá aáhá e ? » ⁴² Báye : « Ée. » Bé ñé wuúci iínj́ie hiɔf́ a hehákákáń. ⁴³ U ñeé hiíhi hiíte, u ñé hiíhi nyíáka, bé wuúci lecaka. ⁴⁴ Mbá ɔse : « E ñaá me banó láákéna besana eébí ekúlú ayé ɛ ña mé bá na banó. Aáná besana bikime a béáña beóhókóń a yáámé asana ne e nufule nú *bikotí nú *Moyís, ne e tufule tú *behémúnyi besana, na t́ Mañana ñáa nyemána bé ɔbékéláka. » ⁴⁵ Ekúlú eéyé u ñeé beébe iínj́ie makénda ma ɔlókómáka aáté Cíɔñé cé

Bandómesé ñá kɔɔna. ⁴⁶ U ñé beébe laána ɔse : « Yáña yɔhókóń anyía *Mesíi ñá nyemána we owé, ý háanyua e biwéewé ɔ mɔ́sé matát́. ⁴⁷ Aáná bé kée húlíkinyi baaco bá mɔɔɔɔ mekime a nyíáyé nyíinyi anyía bá békákálákéna maab́ maabé, mbá bá sómba ɔkól eé meéme ; aáná Bandómesé kée beébe nyéanakenena maab́ maabé. Bé kée húlíkinyi baaco aáná o otúme eé Yelúsalem ɔ ɔɔba ne buúse. ⁴⁸ Nu ká nó hákéna embasó a besana eébí. ⁴⁹ Yáña anyía'ó, ɛ ká mé banó tóména *Efúúménénú yí Elilé eyí Síkíne ñaá bétána ; nu ña nó nyemána nú olimine aaha a báléka eeci ɔ ɔkɔh́ama ekúlú eyí nu ké nú hiíte makénda e mé ñeé húle ɔ ɔmuaná. »

Bandómesé me béétísi Yésus ɔ ɔmuaná
(Mak 16.19-20)

⁵⁰ Yésus ñé beébe ɔbána hoóhi na Betani, † u ñé het-únyi aab́ ɔ ɔmuaná, u ñé beébe sayábéna. ⁵¹ Ekúlú ayé u ñaá bá weé beébe sayábákéna, u ñé beébe béálóna, Bandómesé nyi wuúci béétísi eényí ɔ ɔmuaná. ⁵² Mbá beébe bá ña b́ hálómóna eé Yelúsalem ne obíléne weéñí éce bé me bú wuúci nyemiki. ⁵³ Bá ña b́ bá eé *Ciíbe ce Bandómesé mɔ́sé mekime, bé nyémiki Bandómesé.

† *Bunɔɔ a b́ ñaá bá a aháñá yé nyeháma nyé ɔ́ɔ́ yé macaba ma ɔkɔndɔ nú Molifié.*

Sáan

ηκ γκζηζκ

Besana a bé ηκ γκζηζκ anyía bá lókómáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

Nufule nó Ambánye yé Esóma anó Sáan ηκ γκζηζκ ηa yáálónána buénj ne tufule tó Ambánye yé Esóma tú etém-bí. Óc waánjía embaká 18-19, ciici cí ηe bíkétí asana yí muuyé mu nyibíóndísinyi emú Yésus ηaá lókómáka κ κkela anyía weé wé, Sáan te a bá na besana biénj a bé ηa leca olíhe ú Yésus κ κmesé. Ta híáná, u ηa lécáka olíhe ú Yésus κ κmesé i ijetí ce beandándá bé besana bí injibí a nyíáyé nyiékúnyi.

Sáan ηκ γκζηζκ besana bí etémbí biénj a bé te a bá a bōsókóκ tufule tó Ambánye yé Esóma :

Na nusíke nó Kána (2.1-12)

Ne yoólóko yí ne Yésus ne Nikotéme (3.1-21)

Na asana yí ne Yésus ne oónjú u Samalí (4.1-42)

Na asana yí κκκζηζκκ u Beteséta (5.1-18)

Na κκκκ ewú u ηe bíbíéne ne indímé (9.1-41)

Na besana bí etémbí a bémōté tóna.

Nyitúme nyí nufule nó Ambánye yé Esóma nó Sáan áηa nyεζηζκκón na nyenókó nyikime. Sáan ηo tónjinyi h́á anyía Yésus áηa Buhúnyi b́ *Bandómesé e bú ηe líhe ekúlú ekime ; bú ηgaá bécáηa κκκ, bú κ faáya o okoólíhe ε ekatékaté ce baac κ κkela anyía bábó nóhók ; bú ηaá bá hibílícínýinyí hí ne olíhe, ne eese, na taaká aabó ε ekatékaté (1.1-18).

Bá yáánjía nyitúme eényí, báánηa bá κwaafaka nufule nó Sáan beandándá bé tuafa a túánjá túfendí :

Na besana ebí Yésus ηa kélaka éce onjénj ú nyíáyé nyelókóma nyí muuyé te ηga háma (1.19-12.50) ;

Na besana bí ekúlú na yé múáyé muuyé ne yí úúyε owé, yíyí yáánηa tóna ekúlú yé nyíáyé nyibééti e nyí ηé wuúci iínjje nuúmi. (13.1-21.25).

Nyemana nyí nufule nó Ambánye yé Esóma nó Sáan ηo tónjinyi anyía Yésus áηa Mesíi awó Bandómesé ηaá bétánéná baac ; wuúci wáηa ζón u Bandómesé.

Buhúnyi e bú ηé yíinjíéne ne eese ne olíhe

1 E nyitúme, ekúlú ayé *Bandómesé ηaá b́ta na κmesé na κmuaná, Buhúnyi ηaá bá búá yáanηa h́a ; Ooci a wáηa nyíinyi anyía Buhúnyi ηaá bá na Bandómesé, wuúci Bandómesé. ² Éce anyía wuúci u ηaá bá e nyitúme na Bandómesé. ³ Ne wuúci Bandómesé ηaá b́táκá benyéma bikime. A benyéma bikime, ta bōκ te ζmō b́b́ta téka ne wuúci. ⁴ Wuúci ú ηaá bá indíné ci olíhe ; waáta olíhe ú iínjékíne baac eese. ⁵ Eese ηaá sána i ibíne noómi, mbá ibíne te o yíyí bém-bi. †

⁶ Bandómesé nyetóména baac eényí κκκκ a wōmōté ; nyíinyi éce Sáan. ⁷ U ηaá faáya háye κmbasómbáκ κ κκháyéna eese embasó. U ηaá faáya anyía eeyé e elime baac bekime á hákéna κκκκlé e Buhúnyi.

⁸ Wuúci bémuatá u te ζmó bá eese ; u ηaá bá yáanηa κmbasómbáκ, u ηaá faáya anyía wá ka tánjaka asana yí eese. ⁹ Yaáté eese ηaá bá bímuóci taaká taaká ci eese a yá báka κ κmesé, yé nómaka a baac bekime.

† Ta anyía : « ti ómo yíyí káha bōmbánye. »

¹⁰ κκκκ oócí a wáηa Buhúnyi ηaá faáya κ κmesé. Ne wuúci Bandómesé ηaá b́ta na κmesé na κmuaná ; mbá ta híáná, baac bá κmesé ηe bú wuúci bínénjítíkinyi.

¹¹ U ηaá faáya aá buayá, buayá búo wuúci kine. ¹² Ta híáná, b́mōté baac ηe bú wuúci káha bōmbánye, b́ hákéna κκκκlé nááyá. †† Yaáté asana u ηeé beébe iínjje makénda ma κbámókónéna baáná bá Bandómesé. ¹³ Bé ti ómó bú bíbíéne háye baac náηa b́b́ bíbíénéke, éce anyía té cáηa e nyiléne nyé baac, mbá Bandómesé bémuatá u ηeé beébe ceñisíki bááyé baáná.

¹⁴ Buhúnyi ηa bécáηa κκκ, κκκκ oócí ηé limékine aasó ε ekatékaté na yááyé yaála yí nuubo ekime ; u basó tónjinyi taaká ikime, tu lecaka búáyé buánj, buánj e bú ηé húle né Síkine. ¹⁵ Sáan † ηaá hákéná embasó a asana yé waáta κκκ, yó kónaka okelú κ κmuaná κse : « Ooci awó ú ηa fáaya eémi e elime áηa waánj κ κ me h́la anyía u ηa cáηacáηa κbá feeké, éce ε te ηaá me bá. »

¹⁶ Wáηa onyíoyónó na yaála yí nuubo hú mbióke ; éhé aá basó bekime, u ηo sólikinyi besaya a besaya.

†† Ta anyía : « a nyíáyé nyíinyi ». ‡ Sáan ooci áηa Sáan Batis.

¹⁷ Bandómesé ñaá basó húlínyi yááyé okotí né *Moyís, mbá na yaála yí nuubo na taaká ñaá basó húlíne né *Yésus *Kilís. ¹⁸ ƆƆƆ té ña lécá Bandómesé, ta buósé ; mbá heƆoηó hé Ɔónó a wáña Bandómesé, wuúci u ñeé wuúci leca. U ñe límine a maabána me Síkíne, wuúci u ñaá kéla anyía baaco ebú menyí Bandómesé.

Esóma acé Sáaη Batis ñaá bá weé húlíkinyi baaco
(Mat 3.1-12 ; Mak 1.2-8 ; Luk 3.15-17)

¹⁹ Áno lókóma embasó acé Sáaη ñaá háya ekúlú eyí betéñinyi *Besuif bé *Yelúsalem ña bó tóma ne *beluli nyiñjie na *bonye Léfi o o wuúci batá báye : « Aányé Ɔ ña e ? »

²⁰ U ti ómo kíne Ɔbékáma, yó beébe cálónéna Ɔse : « E te áme bá *Mesíi. »

²¹ Mbá báye : « Aányé Ɔ ña e ? Ɔ ña Éli e ? »

Ɔse : « Eé'ee. E te á me bá Éli. » †

Báye : « Ɔ ña muaté muhémúnyi besana mo Bandómesé e ? » Mbá Ɔse : « Buaka. »

²² Éhé bá ña háná ebú wuúci batá báye : « Ɔ basó laána, aányé Ɔ ña, anyía mbá túésú menyí obíkétíkinyi baaco a bábó basó tóma. Ɔó cíwƆ injijé, o ñoó bíkétí anyía aányé Ɔ ña e ? »

²³ E embataka eéci, Sáaη ñaá békáma ne mehúnyi emé *muhémúnyi besana mo Bandómesé *Esayí ñaá kónáka, Ɔse :

« Ya méña ƆƆƆ ewú u ño sóbi okelú Ɔ Ɔmuaná i iisí Ɔe Ɔsébéá Ɔse : “Énu nyimíkinyi ohónyí ú Otéñí a Waáñá.” » ††

²⁴ BómƆté ƆsƆóƆƆ Ɔ ƆƆƆ ú baaco abá bá ñaá tómena Sáaη ña bó bá *Bafalisiéñ. ²⁵ Beébe, bá ña háná ebú wuúci báta báye : « Ase Ɔ te Ɔ bá te Mesíi, ta anyía Éli, mbá ta muaté muhémúnyi besana mo Bandómesé, mbá a asana a yaáté o ñoó wootine baaco aná e ? »

²⁶ Mbá Ɔse : « Yanó, i ñe mí ootíne baaco ne menyífé, mbá ƆƆƆ ña h́á aanó e ekatékate ewú nú tí ñe nú ményi. ²⁷ Wuúci oóci kokóokó eémi e elime. E te ña mé nyemana ooci a wáña wu ohembuleke tukolí tó bíáyé bekandéna. »

²⁸ Besana eébi ñaá békéláka a Betani, ‡ e eyinyíé asálá yí nuúci nú Sulutéñ a aháñá yé nyeháma nyé ƆƆƆ, haála ahá Sáaη ñaá bá we yóotokine baaco.

Ɔónó u Etómbá u Bandómesé

²⁹ Ɔ yá yá Sáaη ñaá lécá Yésus á fáakona nááyá, mbá Ɔse : « Ɔónó ú Etómbá ú Bandómesé ooci, wuúci u ña yááñéna baaco bá Ɔmesé ƆƆƆ. ³⁰ Wuúci é ña mé kóna esé kokóokó eémi e elime. Wáña waáñá na yanó anyía wuúci u ña cáñacáña Ɔbá. ³¹ Yanó, e ñaá me bá i ti emí menyí anyía wuúci wáña, †† mbá owootine ewú i

† Éli ñaá bá muhémúnyi besana mo Bandómesé. Bandómesé ñeé wuúci béétísi Ɔ Ɔmuaná ayé u ñaá mana Ɔnyí búaýé buolí ; baaco a bómƆté bó búle tata nyíáyé nyekahálómna a asana ne mehúnyi me muhémúnyi besana Malási (Mal 3.23). †† 1.23 Esa 40.3 ‡ BuncƆƆ a aháñá yé nyehatƆna nyé ƆƆƆ nyí Sulutéñ ; té cáña eebu a bó ñaá bá a masálá ma ƆƆƆnú nú Molifíé. †† Na Sáaη ne Yésus ña bó bá benúséyé. Sáaη ña kƆƆna Ɔse u ñaá bá u ti e menyí anyía uuyé onúséyé káá bá Mesíi.

ñe mí ootine baaco ne menyífé áña anyía baaco bé Islayél ebú wuúci menyí. »

³² Sáaη ñaá háya embasó Ɔse : « E ña mé lecá *Efúúménénú yí Elilé á sónáka i ihúenyínyi ci hibúbé, yí ñe límine nááyá. ³³ Aá taaká e ñaá me bá i ti emí menyí buáyá aányé wáña. Mbá Bandómesé u ñaá me tóma aaha anyía yémi ootókíne baaco ne menyífé, wuúci ú ñaá mé laána Ɔse : “Awó Ɔ kó leca Elilé á sónáka, yó límine nááyá, wuúci u kó yóotokine baaco ne Efúúménénú yí Elilé.” ³⁴ Yanó, e ña mé leca anyía besana eébi maá háma taaká. Buáté ƆƆƆ e ñaá mé háya embasó anyía ƆƆƆ ooci áña Ɔónó u Bandómesé. »

Baákónéna bé buúse bé Yésus

³⁵ Ɔ buósé bó Ɔláta, Sáaη ña háná á bá a haaté haála ƆƆƆ na bááyé *baákónéna Ɔ bómƆté béfendí. ³⁶ Ahé u ña léca Yésus á hólaka, mbá Ɔse : « *Ɔónó u Etómbá u Bandómesé ooci ! »

³⁷ Baákónéna eébé béfendí ña bó lókóma háye Sáaη ñaá kóna ; bá ña láta Yésus. ³⁸ Yésus ñaá békúáléta, yó léca anyía baaco ñe bú wuúci láténa, u ñe beébe batá Ɔse : « Aáté nu ña nó aamba e ? » Báye : « Láábi, háányé o ñoó limine e ? » (« Láábi » éce « Muékúnyi. »)

³⁹ Yésus ñe beébe laána Ɔse : « Áno faáya, nú ka léca haaté haála. » Aaná bá ña bó Ɔbá, bá ña lecá haála ehé Yésus ñaá bá weé límekine ; yé ñaá bá ƆƆƆ bú injéñí ínyise Ɔé nyíƆf. †† Bá ña bó aasánáka ne wuúci Ɔ ƆƆƆháma a nyemana nyé buósé.

⁴⁰ A baákónéna eébé béfendí a bá ña bó lókómá Ɔtáña ú Sáaη, bó látákéna Yésus, ƆmƆté ñaá bá nyiñnyí éce *Andelé, onyiñnyí u Símon Bíel. ⁴¹ Ahé bé ñe bú síke Yésus, Andelé ña cáña o tényí ka kuána uuyé onyiñnyí Símon, mbá Ɔse nááyá : « Tú ma sƆ bóƆƆ *Mesíi », éce « *Kilís ». ⁴² Aaná, u ñeé wuúci Ɔbána né Yésus. Ayé u ñaá lecá Símon, mbá Ɔse : « Ɔ ña Símon, Ɔónó u Sáaη. Bé ké búle Ɔ yó lóƆƆ anyía Sefas », éce « Bíel », éce « nyendányé ».

Yésus ña lóƆƆ ne Fílib na Nataniel

⁴³ Ɔ yá yá, Yésus ñaá bá weé súetéke i iisí Ɔe *Kalilé. U ña kuána Fílib, mbá Ɔse nááyá : « Me látá. » ⁴⁴ (Fílib oóci ñaá bá u buncƆƆ bó Beteséta, †† háye na Andelé ne Bíel). ⁴⁵ Fílib ña ká kuána Nataniel ; Ɔse nááyá : « Tua Ɔtáña na ƆƆƆ ewú *Moyís ñaá tǎñáká yááyé asana e nufule nú bikotí; †† yááyé asana behémúnyi besana bá Bandómesé ña bó bá bábó kónaka tóna. Nyíáyé nyiñnyí éce Yésus, Ɔónó u Yóseb, u buncƆƆ bó Násalet. »

⁴⁶ Nataniel ñe wuúci batá Ɔse : « Aáté a yambánye yááña yí ohúle a Násalet e ? » Mbá Fílib Ɔse nááyá : « Faáya ká lecá. »

†† ƆmƆté ehembule na Ɔtáña a cá ña láténa Ɔkelék aaha áña na « Yé ñaá bá injéñí císhátá ». Sáaη ñaá láténa nyebékéléna nyí Bolooméñ a nyíáyé nyefana nyí onjéñí o otúme a alale yé yá. Injéñí císhátá áña aná injéñí ínyise (éce anyía injéñí císhátá e elime Ɔe alale yé yá). ††† Nyiñnyí nyé buncƆƆ, hoóhi na Kabelnawum. ††† Aaná Besuif ña bó lá tufule tǎtáƆƆ tú buúsebuúse tú Nufule nó Bandómesé. Bá ña ƆƆƆƆƆ asana yé nyefaaya nyí muhémúnyi besana mo Bandómesé e Tet 18.18.

⁴⁷ Yésus ñaá leká Nataniel á fáakona nááyá, u ñá kóona a asana na waáta Nataniel cse : « Taaká ci ebiényi yí *Islayél eeci, efule téka. » ⁴⁸ Nataniel ñe wuúci batá cse : « Háányé o ño mí menyí e ? » Yésus cse : « E ñá me cañácáña c kuonj lécá éce Filib te ñj yó lónjéta, kuonj i indiné ci bufikié. »

⁴⁹ Mbá Nataniel cse : « Láábi, c óña cónó u Bandómesé, c óña Oténj u Islayél. » ⁵⁰ Yésus cse nááyá : « É ma mé c laana anyía e ñá me c leká i indiné ci bufikié, yaaté asana ó moó lumitinine e ? C ñj c cba o o túné lécaka biítiti bé besana a bé á hólá eeye. » ⁵¹ U ñe túné á kóona cse : « Aá taaká e ña mé banó láana anyía nu ká nó lécaka c muaná okuúnénú, *bililé bé masóma bé Bandómesé báátáka bé lóóko ná *cónó u ccc. »

Nusíke a Kána

2 E elime ce mósé méfendí, nusíke ñaá bá a Kána, i iisi ce *Kalilé. Iinyi ci Yésus ñaá bá h́á. ² E nusíke eénu, b́ ñj lónjoko tóna ne Yésus na bááyé *baákónéna, bá ña b́ fáaya. ³ Ahé meluku me nusíke ña mána, iinyi ci Yésus ña laana cónó cse : « Meluku ma mána. »

⁴ Mbá Yésus cse : « Meemé, té cáña kuonj ó nyemána wu o mi tónjinyi bokó ab́ yáme nyemana wu ckela. Yááme ekúlú té ña nyémána. » ⁵ Émakéla iinyi á lókóma aáná, mbá cse ná baafa meluku : « Áno keláka bokó ab́ ú ñá ćba c c banó laana. »

⁶ Tumbokí t́ andányé ñaá bá aáhá t́t́ndétú. *Besuif ñaá bá b́b́ b́kélákéna tumbokí eétú c ćbesua háye *bikotí bí uúbú olumitinine ñaá bá bíe yéékúnyíki. Tú ñaá bá tuáná, tú hííteke léta o otúme etíne ényise c ćkóhama etíne ét́ndétú. ⁷ Mbá Yésus cse ná baafa meluku : « Áno ka t́káká menyífé, núe nyíoyisíki tumbokí eetu. » Aáná bé ñe bú nyíoyisíki tumbokí ne menyífé hoóhi anyía mé óótiéke.

⁸ Mbá Yésus cse náábó : « Aámháya, áno t́kététa maandá mé menyífé me himbokí, énu ke meéme óókítinyi mukendisi bokónda. » Bé ñge bú wuúci iínjé maáté menyífé, ⁹ u ñe meéme óókéténa. Ma ñaá bá éce má ma b́cáña meluku. U ñaá bá u ti é menyí haála ehé bé ñgeé hííte maáté meluku, mbá baafa meluku ñaá bá b́b́ heéhe ményukune anyía beébe, bé ñge bú meéme t́káká. Aáná u ñj lónjéta ccc aẃ bá ñaá bá a nyíáyé nyetónó, ¹⁰ mbá cse nááyá : « B́śśḱ náña b́b́ kelaka anyía ẃo caña aafakena baaco bembánye bí meluku. Émakéla bé me bú híólóko, wó síke hémúkúnyí aná benjámákánó bí meluku. Kuonj, nyíwó nyekela áña náányia : Ó ḿwó b́t́éákéna bembánye bí meluku c ćkóhama aámháya. »

¹¹ Aáná Yésus ñaá ḱla yááyé *ekéki yí hibílícinyínyi yí buúse a bunokó b́ Kána, i iisi ce Kalilé. Yó tónjinyi baaco búáyé buáná ; bááyé baákónéna b́ hákéna mowólé nááyá.

¹² E elime eéci, Yésus ñeé súéte ćokó ne iinyi ne benyiinyi na bááyé baákónéna a báléka ce Kabelnawum. Bó límekine h́á ombana ú mósé otíkítiki.

Yésus eé Ciíbe ce Bandómesé (Mat 21.12-17 ; Mak 11.15-17 ; Luk 19.45-46)

¹³ Yésus ñaá hátóna, yó súéte eé Yelúsalem ekúlú ayé *Basíka, bokónda bú *Besuif, ñaá bá ce a yáaña hoóhi. ¹⁴ U ñe yóófine eé *Ciíbe ce Bandómesé, u ña kuána baaco bé túéke na káwo, na etómbá ne tubúbé. Betúe mowónyé me Ciíbe ce Bandómesé ña b́ bá belimékínénú hoóhi ne cíbú tébili. ¹⁵ Yésus ñeé hííte tukolí, yó tábónáka busue, u ña cónjókéna haaca ne Ciíbe ce Bandómesé baaco eébe ne cíbú etómbá ne cíbú káwo. U ñe kúbúlíékéne tébili cí betúe mowónyé, maabó mowónyé mekime a má ñaá bá h́á ña sasiáka c cmesé. ¹⁶ Eéyé ekúlú u ñj b́météna betúe tubúbé cse : « Áno aánjáka benyéma eébi aaha. Nwte háná kela anyía Ciíbe ce ciame Taatá á bá ciíbe ci onduné. » ¹⁷ Bááyé *baákónéna ñe síke ab́ b́t́áka mehúnyí ma Cíwónjé cé Bandómesé a cé ñaá kóona cése : « I ñe mí léne ciwo Ciíbe e nyiwéené. » †

¹⁸ Émakéla Yésus ó yónjókéna betúe bitúké aáná, beténjinyi Besuif ñe bú wuúci batá báye : « Kelá aná *ekéki yí hibílícinyínyi c c basó tónjinyi anyía c óña na ccc c ćbékélákéna a nyenamá eényi. » ¹⁹ Mbá cse náábó : « Áno beáka Ciíbe ce Bandómesé eeci, i ñeé mi cíci falefotokona c mósé matátó. » ²⁰ Báye : « Baaco ña b́ nyíokó buólí bú Ciíbe eeci tuonokó etíne éfendí ne imbuke it́ndétú. † Éhé kuonj, c ñj kóona anyía bé é cíci beáka, o ño cíci falefotokona a mósé matátó e ? »

²¹ Mbá u ñaá bá waá kónnaka asana yé ciayé céeto ce b́emuátá, éhé u ñj lónjéta anyía Ciíbe ce Bandómesé. ²² Enjakelá ú ma háányua e biwéwé, bááyé baákónéna ña b́t́á anyía u ñaá t́njáká aáná ; nyíábó nyilumitinine eényi ne úúye ctána na Cíwónjé cé Bandómesé.

Yésus ñeé menyí bokó bukime b́ etémá cé baaco

²³ Yésus ñaá ḱlaka bikéki bí tubílícinyínyi eé Yelúsalem a bokónda bú *Basíka. Baaco beéñj e bé ñe bú bíibi lécáká ña b́ hákéna mowólé nááyá. ²⁴ Mbá Yésus ñaá bá u ti é bíinjé náábó anyía u ñaá bá wee beébe menyukune bekime bokómbánye bokómbánye. ²⁵ U ñaá bá u te caña á yáamba anyía bé wuúci laakéna olíhe ú baaco, anyía u ñaá bá wee ményukune bokó bukime a búáná e cíbú etémá noómi.

Yoólóko yí ne Yésus ne Nikotéme

3 Ccc ñaá bá ć híóko hé *Bafalisién, nyiinyi éce Nikotéme ; u ñaá bá tóna cmté u beténjinyi *Besuif. ² U ñaá cba o okowoólóko né Yésus buutú a búmóte, yó wuúci laana cse : « Láábi, tu ñe sú menyí anyía kuonj Bandómesé ñaá t́má c ccc basó eékúnyíki. Ccc te á bá wu ckelaka bikéki bí tubílícinyínyi háye eebi, mbóko Bandómesé te á bá nááyá. »

† 2.17 Mar 69.9 † † falefa ú Ciíbe ce Bandómesé eci Elóot ñaá fálefáka ñeé túme a tuonokó nyitíne éce Yésus ti ñeé bíbíéne. Te e elime ce tuonokó etíne éfendí ne imbuke it́ndétú, Ciíbe eéci ñaá bá téka ne obíkúenyinyi falefa. Oó cíci kuenyinyi falefa, yé ña háná a beámháka tuonokó nyitíne ne imbuke buunyi.

³ Yésus ñeé wuúci békáma ɔse : « Aá taaká ε ηκ μέ ɔ laana anyía ɔɔɔ te á bá wu owoofine e *Buténjí bɔ Bandómesé, wuúci téka o obibiénútúne. » ⁴ Nikotéme ηa báta Yésus ɔse : « Anyána ɔɔɔ áηa wu obibiénútúne e ? Mbá wáηa wu ɔhálómóna a ɔɔɔna tú iinyí, yó bíbiiénútúne e ? »

⁵ Mbá Yésus ɔse : « Aá taaká ε ηa μέ ɔ laana anyía ɔɔɔ te á bá wu owoofine e Buténjí bɔ Bandómesé wuúci téka o obibiénútúne ne e menyífé ne e *Efúúménénú yí Elilé. ¹⁶ Awó ɔɔɔ u imehú é bíene áηa ɔɔɔ u benamá ; ewú Efúúménénú yí Elilé é bíene áηa ɔɔɔ u Elilé. ⁷ Eti kékéke anyía é ma mé ɔ laana esé : Okime ηa nyemána wu obibiénútúne. ⁸ Ehúne † ñeé húne haála ehé yí ηe léne ohúne ; a lókómáka háye yí ñeé húne, mbá e ti menyí ta haála ehé yí ñeé húlíne, ta haála ahá yé ηa ɔbena. Híáná tóna, yé ηaá békéla ɔ ɔɔɔ okime ewú Efúúménénú yí Elilé é bíene. »

⁹ Émakéla Nikotéme á lókómáka ɔtáηa ú Yésus, u ñeé wuúci batá ɔse : « Anyána búηa bú ɔbékéláka aná e ? »

¹⁰ Mbá Yésus ɔse : « Anyána o ti ηó menyí besana eebi, yiíyi anyía ɔ ɔηa woómóomo e beékúnyi aaha e Is-layél e ? ¹¹ E ηa mé ɔ laana aá taaká anyía basɔ, tu ηe sú hémbole besana ebí tu ηe sú ményi, tu hákéná embasɔ e eebi abé tú ma sɔ léca na cáásɔ eése, mbá banɔ, nu ti ηé nú lumitine úúsɔ ɔtáηa. ¹² Mbókɔ nu ti ηé nú mi lumitine ekúlú ayé ε ηá mé banɔ láana besana bé ɔmesé, mbá anyána aná na bé ɔmuaná e ?

¹³ ɔɔɔ té ηaá báata ɔ ɔmuaná, ε te ηaa bá ɔónɔ u ɔɔɔ † bímuócí ewú u ñeé húle ɔ ɔmuaná. ¹⁴ Bá ηa nyemána bé obéeti ɔónɔ u ɔɔɔ ɔɔɔ búmɔté háye *Moyís ñeé béeti ɔíhɔ ci elénú i iisi ɔe ɔsébéá noómi, ¹⁵ ɔ ɔkela anyía okime awó u káá háya mɔηɔlé nááyá á bá na ɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime. »

¹⁶ Yááηa anyía Bandómesé ñeé lénéke baaco bekime e nyiwééné, yó wíinjie híiyé hekoηɔ hé ɔónɔ, ɔkela anyía ɔɔɔ okime awó u káá háya mɔηɔlé nááyá ti nyíme, mbá wá bá na ɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime.

¹⁷ Bandómesé te ómɔ tóma uuyé ɔónɔ ɔ ɔmesé anyía wé ke kélísiki baaco, mbá u ηaá hóléna nááyá o o beébe nohiki. ¹⁸ Bé ti ñeé télímínyi a nyekála okime awó á háya mɔηɔlé ná ɔónɔ, mbá ɔɔɔ awó u te ηá háya mɔηɔlé nááyá á yáηa ɔkuánɔ nyekála anyía u te ηá háya mɔηɔlé ná hekoηɔ hé ɔónɔ hé Bandómesé.

¹⁹ Hekoηa ahé Bandómesé ñeé beébe íinjíine nyekua áηa anyía eese ηaá faáya ɔ ɔmesé, mbá baaco bó lénéke íbine ɔ ɔhɔla eese, anyía nyíábɔ nyebékéléna áηa nyebé. ²⁰ ɔɔɔ awó ú ηa kela ɔɔɔbé ηe línjine eese, u te á bá wu ɔfaaya haála ehé eese áηa ; u ηe líkíme eese anyía yááyé aabé yé nyebékéléna te háma a miányé. ²¹ Mbá ɔɔɔ awó u ηa láténa taaká ηa fáaya e eese anyía baaco ébú menyí ɔleca anyía u ηa kela besana bikime a nyelókómána na Bandómesé.

† Ta anyía : « obibiénútúne e menyífé éce anyía e Elilé. »

†† Buhúnyi eébu ηe bíhémbole na ɔkelék anyía ne « ehúne » ne « elilé ». ‡ Cémté ɔíɔñé cé buáyá ηo sólinyi anyía « a wáηa ɔ ɔmuaná ». Aaha, Yésus ηaá táηa yááyé asana yé bémuátá, u camba-ka ɔse : « ɔónɔ u ɔɔɔ ».

Ne Yésus na Sáan

²² E elime eéci, Yésus ñeé súete ɔkoηa na bááyé *baákónéna i iisi ci *Yuté. U ηé limékíne ne beébe húa, u ηé ootókíne baaco. ²³ Sáan tóna ηaá bá we yóotokine baaco a buncoηa bú Enon, hoóhi na Salim, † anyía menyífé ηaá bá meénjí a buncoηa eébu. Baaco ηaá bá bábu fáakona nááyá, u beébe ootokine. ²⁴ Yááηa anyía, bá ηaá bá éce bá té ηaá háya Sáan eé ɔíbe ɔe ecaná.

²⁵ Baákónéna a búmɔté bá Sáan ηe bú túme osunjun-yinyi na ɔɔɔ u *Besuif a wɔmɔté † a asana ne obífúúmínyi. ²⁶ Aáná bá ηga bó kúána Sáan, báye nááyá : « Láábi, téka ɔ mɔɔ leca : ɔɔɔ awó u ηaá bá na kucoηa e eyinyé asálá yí nuúci nú Sulutéη, ooci awó ɔ ηɔɔ háyéna embasɔ, ícioci wá yáηa o owootonone ; baaco bekime ɔɔɔbaka nááyá. »

²⁷ Sáan ñeé beébe békáma ɔse : « ɔɔɔ te á bá wu ɔbóηa ɔɔɔ, ε te ηaa bá anyía Bandómesé wé wuúci íinjie. ²⁸ Banɔ bémuátá nua nóηa nú ɔ me háyéna embasɔ anyía ε ηa mé kóɔna esé : E te áme bá *Mesíi, mbá bá ηaá me tóma anyía yáme cañácáηa ɔfaaya eé buúse ne wuúci. ²⁹ Muútí oónjú áηa ɔónme, mbá aláayé áηa hoóhi, u lókómáka. Wáηa ne obiléne weénjí ekúlú ayé ú ηa lókóma okelú ú ɔónme. Éhe obiléne meé mi nyíoyo ɔ ɔtémá. ³⁰ Híiyé hinjoti ηá nyemána hé ɔmɔka, híimi nyímúkúne. »

Ewú u ηe húle ɔ ɔmuaná

³¹ ɔɔɔ ewú u ηe húle ɔ ɔmuaná áηa waáηá ɔ ɔhɔla baaco bekime. ɔɔɔ u ɔmesé áηa hú ɔɔɔ u ɔmesé. U ηaá táηa tóna hú besana a bé ηaa léca ɔmesé. Ooci ewú u ηe húle ɔ ɔmuaná áηa waáηá [ɔ ɔhɔla baaco bekime].

³² U ηa kóɔna besana na abé ú ηaá lécaká na abé ú ηaá lókómáká, mbá ta ɔɔɔ ti ómó lumitine ciayé embasɔ.

³³ ɔɔɔ ewú u ηe lumitine ciayé embasɔ ηo tónjinyi anyía Bandómesé áηa taaká. ³⁴ ɔɔɔ awó Bandómesé ηaá tóma ηa kóɔna mehúnyi ma Bandómesé anyía Bandómesé ηe wuúci sukúnine *Efúúménénú yí Elilé.

³⁵ Síkíne ñeé léne ɔónɔ ; u ñeé wuúci íinjíe makénda me oténgínyi benyéma bikime. ³⁶ ɔɔɔ awó u ηaá háya mɔηɔlé ná ɔónɔ áηa na ɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime. Ooci ewú u ηe kíne ɔháya mɔηɔlé ná ɔónɔ té káá léca olíhe ; Bandómesé ñeé wuúci lóbísinyi.

Ne Yésus ne oónjú u Samalí

4 *Bafalisiéη ηa bó lókómá anyía Yésus ηɔɔ bóηa *baákónéna beénjí, u ootokine tóna baaco beénjí ɔ ɔhɔla Sáan. ² Mbá, á taaká, té cáηa Yésus bémuátá u ηaá bá we yóotokine baaco, mbá bááyé baákónéna. ³ Ahé u ηaá lókóma anyía bá ηaá bá bábu táηáka yááyé asana ná Bafalisiéη, u ηá hatóna eé Yuté, u ηá hálómóna a *Kalilé. ⁴ ɔɔɔɔbaka húa, u ηa nyémána wu ɔhɔle-na i iisi ɔe *Samalí.

⁵ Aáná Yésus ηa kaá háma a báléka a cemɔté ɔe Samalí, hoóhi ne ehuéhúe ayé *Yákɔb ηe yiínjíe ná

†† Behála eébi bífendí ηaá bá e elenú yí Sulutéη. †† Cémté ɔíɔñé cé buáyá áηa ne « ne Besuif ».

báye : « Aámbáya, té cáŋa hú ɔ ɔtáŋa awó ɔɔ basó láakena tu ŋa só háya mɔŋɔlé nááyá, mbá a asana ayé basó bémuátá, tú ma só lókómáka úúyɛ ɔtáŋa na cáásó eetú, tu ŋe sú menyí tóna anyía wáŋa Munohi mɔ baaco bá ɔmesé. »

Yésus me yééŋúnyísi ɔ́ɔ́nɔ́ u munyɔ́ɔ́ɔ́ kóména

(Mat 8.5-13 ; Luk 7.1-10)

⁴³ E elime ce mɔ́sɛ eémé méfendí emé Yésus ŋa kelá aáhá, u ŋa hátóna yó súéte i iisí ce *Kalilé. ⁴⁴ Aáná Yésus bémuátá ŋaá kɔɔna ɔse : « Bé ti ŋé kéke *muhémúnyi besana mɔ Bandómesé aá buayá b́ b́muátá. » ⁴⁵ Ahé u ŋgaá háma a Kalilé, bé ŋé wuúci káha aabá ekime anyía beébe bémuátá ŋa caŋá ab́ b́ a bɔŋanda b́ *Basíka eé Yelúsalem, bá ŋa b́ lécáka besana bikime ebí u ŋaá kéláka h́á aá yaáté ekúlú.

⁴⁶ U ŋgaá hálmóna a Kána ce Kalilé, haála ehé u ŋeé cénjisi menyífé e meluku. Munyɔ́ɔ́ɔ́ kóména a muáná † ŋaá bá a Kabelnawum, uuyé ɔ́ɔ́nɔ́ kónkɔ. ⁴⁷ Yésus ŋa hátóna eé Yuté, u ŋa faáya a Kalilé. Émakéla munyɔ́ɔ́ɔ́ kóména eémú á lókóma aáná, mu ŋá faáya h́á anyía mué wuúci bécókóléna, ẃ ló a Kabelnawum o okoweéŋúnyísi uuyé ɔ́ɔ́nɔ́ awó ú ŋaá bá hoóhi ne owé. ⁴⁸ Yésus ɔse : « Mbókɔ banó, nu te ŋá ń léca na cáánó eése ne bikéki bí tubílícínínyí ne bikémése bé besana, ta buósé nu ti ké nú lúmitinine. »

⁴⁹ Munyɔ́ɔ́ɔ́ kóména eémú yó wuúci laana ɔse : « Taatá, ɔ́kólé, ló e uumi ooki, ekúlú eyí híimi heónónó á yánáŋa o ohélumíteke. » ⁵⁰ Mbá Yésus ɔse nááyá : « ɔɔbá o ooki, uuwe ɔ́ɔ́nɔ́ má yááŋnua. » ɔɔɔ oóci ŋeé lumitinine ɔtáŋa ú Yésus, yó ɔ́ɔ́ba o ooki. ⁵¹ Ayé u ŋaá bá wá lókɔ ɔ ɔhálmóna e úúye ooki, u ŋ́ ɔ́ɔ́ndémánána bááyé bɔnyɔ́ɔ́ɔ́ ab́ fáakɔna o okoó wuúci laana anyía uuyé ɔ́ɔ́nɔ́ ma yááŋnua.

⁵² U ŋeé beébe batá e ekúlú yé háányé ɔ́ɔ́nɔ́ ŋá yaáŋnúa. Mbá báye : « Búocí nabuósé, o onjéŋí ɔ́mɔté † nyiike ŋeé wuúci nyeána. » ⁵³ Aáná u ŋaá bétáá anyía e ekúlú etéyeyé Yésus ŋeé wuúci laána ɔse : « ɔɔbá o ooki, uuwe ɔ́ɔ́nɔ́ ma yááŋnua. » Ééhé ne wuúci bémuátá na ciayé ciíbe ce baaco ikime ŋa b́ hákéna mɔŋɔlé né Yésus.

⁵⁴ Yésus ŋaá kéláka *ekéki yí hibílícínínyí yí éfendí eéyé ekúlú ayé u ŋaá bá a Kalilé, u húlúkúne eé Yuté.

Yésus me yééŋúnyísi asákála

5 E elime ce besana eébi, bɔŋanda a búmɔté bú *Besuif ŋá ka háma ; aáná Yésus ŋaá báátá eé Yelúsalem. ² Aáhá, cenjume ŋaá bá, hoóhi ne ehényi yé etómbá ayé b́ ŋɔ lɔŋ ne *nuebéle anyía Beteséta. Cenjume eéci ŋaá bá na yaale a yé ŋaá bá ne bikéti bétáánɔ. ³ Bitúte bé bɔkɔnókɔŋ ŋaá bá fíánakena aá biáté bikéti noómi : Ne bendíméndíme, na baaco bá benamété a akól, na besákála.

[Bá ŋa b́ bá báb́ tátáka anyía menyífé me cenjume é bíníyétinyi, ⁴ anyía ekúlú ekime eyí *elilé yé bɔsóma yé Bandómesé ŋaá bá yaá śóná, yó wóofine e cenjume

† Munyɔ́ɔ́ɔ́ mu Otéŋí Elóot Antibas. †† Fanáka nyihembule nyé 1.39.

o okonyíétinyi menyífé, ɔɔɔ awó u ŋaá bá waá cáŋa ɔbéáhéna e menyífé ekúlú eyí mé me bíníyétinyi ŋaá bá wa yááŋnua, ta waá bá na nyenamá nyé ɔkɔɔ nyé yaáté.] ⁵ ɔɔɔ a wɔmɔté ŋaá bá h́á awó ú ɔ ɔkɔ kónɔ tuɔŋɔ a yáaŋa nyitíne ne buunyi na tótátó. ⁶ Ahé Yésus ŋeé wuúci léca fíanena, u ŋé menyí anyía ɔɔɔ oóci me líhéke h́á. U ŋé wuúci batá ɔse : « ɔ ŋɔ́ waaamba ɔwaáŋnua e ? »

⁷ ɔkɔnókɔŋ ŋá békáma ɔse : « Taatá, e te áme bá na ɔɔɔ awó anyía menyífé é bíníyétinyi, yó mé aahéna noómi ; ekúlú ekime ayé ya méánaŋa ɔ ɔɔɔɔbaka, śókɔ ŋá cáŋa ɔ béáhéna noómi. »

⁸ Mbá Yésus ɔse nááyá : « Hatóna endánáka, híite nyiɔ́wɔ nyibúyé, kandáka. » ⁹ ɔɔɔ ŋa yaáŋnúa ɔ ɔwaáŋnua, yó híite nyiáyé nyibúyé, u ŋé túme ɔkanda.

Buósé eébu ŋaá bá buósé bú ehélúme bú Besuif.

¹⁰ Ééhé betéŋinyi Besuif ŋa b́ laána ɔɔɔ ewú Yésus ŋe yééŋúnyísi, báye : « Buósé b́ yáásó ehélúme búáŋa, yááŋa okotí anyía ó húle ɔ kándakana nyiɔ́wɔ nyibúyé.

¹¹ Mbá ɔse nááb́ : « ɔɔɔ ewú é mi ééŋúnyísi wá mé laana ɔse : “Híite nyiɔ́wɔ nyibúyé, kandáka.” » ¹² Bé ŋé wuúci batá báye : « ɔɔɔ awó háányé ẃ yó laana aáná e ? »

¹³ Mbá ɔɔɔ ti ómo menyí Yésus, anyía u ŋeé séŋúlúé e ekatékate ce nyekɔca nyé baaco a nyé ŋaá bá h́á. ¹⁴ E elime ce besana eébi, Yésus ŋeé wuúci kuána eé *Ciíbe ce Bandómesé noómi, yó wuúci laana ɔse : « Léca, ɔ wáŋa ɔmbánye. Eti túné kéla bɔɔbé, keyé ɔ ḱ háná o híiteke muuyé a mú á h́la. »

¹⁵ ɔɔɔ oóci ŋaa ɔ́bá, yó láakena betéŋinyi Besuif anyía Yésus wé wuúci eéŋúnyísi. ¹⁶ Émakéla betéŋinyi Besuif ab́ lókóma aáná, bé ŋé túme onuusi Yésus, báye u ŋé menyí na aáté u kelaka nyenamá nyé asana háye eényi aáná buósé b́ yááb́ ehélúme. ¹⁷ Ééhé Yésus ŋeé beébe laána ɔse : « Ciame Síkíne ŋɔ́ nyiɔ́ buólí ekúlú ekime, yaŋɔ́ tóna ya méánaŋa o o buúbu ɔ́bana ɔnyɔ́ ne buúse. »

¹⁸ A asana na ɔtáŋa oóci, betéŋinyi Besuif ŋa b́ békéndéna ɔwaamba ihényi cé ɔwɔ́ɔ́ Yésus. Té cáŋa hú a asana anyía u ŋɔ́ nókɔ okotí yé búáb́ *buósé bú ehélúme, mbá tóna anyía u ŋaá kóɔna anyía Bandómesé áŋa ciayé Síkíne ce bémuátá, u túné bíhíiteke bɔkɔ búmɔté na Bandómesé.

Nyitéŋinyi nyé ɔ́ɔ́nɔ́ u Bandómesé

¹⁹ Yésus ŋe túné é beébe laana ɔse : « Aá taaká e ŋa mé banó láana esé : Yaŋɔ́ ɔ́ɔ́nɔ́, e te ŋá mé kela bɔkɔ á ciameciame. E ŋa mé kela hú bɔkɔ ab́ e ŋa mé leca ciame Síkíne á kélaka. Bɔkɔ ab́ ciame Síkíne ŋaá kélá, yaŋɔ́ tóna i ŋe mí buúbu kela bɔkɔ búmɔté. ²⁰ Yáaŋa anyía Síkíne ŋeé léne ɔ́ɔ́nɔ́, yó wuúci tónŋínyí bɔkɔ bukime ab́ u ŋa kélá wuúci bémuátá. Híáná u kée wuúci tónŋínyí besana a bé á h́la ɔkela anyía nuénú bíibi kékéke. ²¹ Yáaŋa anyía hú háye Síkíne ŋeé héényi biwéewé, yó bíibi íínjékíne olíhe, híáná tóna, yaŋɔ́ ɔ́ɔ́nɔ́, i ŋeé mi íínjie olíhe na baaco ebé yémi lénéke o beébe íínjie. ²² Ciame Síkíne ti ŋé kélísi ta ɔɔɔ, mbá wáŋa o mi cumékénú makénda mekime me okélísi

baaco, ²³ anyía baaco bekime ébú mi nyemíki, yaŋɔ ɔ́nɔ́, bɔko búmɔté háye bé ŋe bú nyémi Síkíne. ɔ́ɔɔ ewú u ti ŋé mi nyemi, ti ŋéé nyémi Síkíne awó u ŋaá me tóma. ²⁴ Aá taaká ε ŋa mé banó láana esé : ɔ́ɔɔ okime awó u ŋa lókóma úúmi ɔ́taŋa, mbá u háya tóna mɔŋɔlé né Ooci awó u ŋaá me tóma á yáaŋa na yɔ́ɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime. Bandómesé tí ké wuúci kélísi, mbá ú ma hátɔna o owé, yó wóofine o olíhe ú ekúlú ekime.

²⁵ Aá taaká ε ŋa mé banó láana esé : Ekúlú á yáaŋa hoóhi, ɔ́muátákáná yá yáaŋa anyemánánó eyí biwéewé káá lókómáka nyiáme nyiónyí, yaŋɔ ɔ́nɔ́ u Bandómesé. ɔ́ɔɔɔɔkó e bé ké bú nyiínyi lókómáka ká bɔ́ bámókóna ne olíhe. ²⁶ Yáaŋa anyía bɔko búmɔté háye Síkíne áŋa indíné ci olíhe, yaŋɔ ɔ́nɔ́, Síkíne ŋeé mí cuméke makénda ma ɔ́báména indíné ci olíhe. ²⁷ Síkíne áŋa o mi cumékénú makénda me okélísi baaco, anyía ya méŋa ɔ́nɔ́ u ɔ́ɔɔ. ²⁸ Nuti kékéke asana eéyé, anyía ekúlú á yáaŋa hoóhi biwéewé bikime e binyiéékénú káá lókómáka nyiáme nyiónyí, yaŋɔ ɔ́nɔ́ u ɔ́ɔɔ, ²⁹ béɔ́ hámmókóna a bíábɔ́ biinyie. ɔ́ɔɔɔɔkó a bá ká bɔ́ bá bakelákánɔ́ ɔ́mbánye ká bɔ́ háányúáka e biwéewé, bó wóofokine o olíhe ; mbá ɔ́ɔɔɔɔkó a bómɔté a bá ká bɔ́ bá bakelákánɔ́ ɔ́ɔɔbé ká bɔ́ háányúáka e biwéewé, bó tálemákéna a nyekála.

Bambasómbáso bé Yésus

³⁰ E te áme bá wu ɔ́kelaka bɔko aá ciameciame. I ŋeé mi kélísi hú háye Bandómesé ŋaa mé láana. Nyiáme nyesómbótóna áŋa nyetálemánánó anyía e te ŋá me aamba ɔ́kela bɔko a bú ŋaa mé hekena hú wááme. E ŋa mé aamba ɔ́kela eebu a bú ŋaa hékena Mu-me-tóma.

³¹ Mbókó ε ŋaá me béháyéna embasó yaŋɔ bémuátá, embasó eéci te á bá taaká. ³² ɔ́ɔɔ ú etémbí, wuúci, u ŋaá me háyéna embasó; † i ŋe mí menyí anyía ciayé embasó áŋa taaká. ³³ Nu ŋa nó tómókóna baaco ná Sáaŋ, yó hákénéna embasó á taaká. ³⁴ Té cáŋa anyía ε ŋa mé aamba embasó cé ɔ́ɔɔ, mbá ε ŋa mé kɔkna aáná anyía mbá nu ká nó nókɔkɔ.

³⁵ Sáaŋ ŋaá bá *lámaba a cecíanó, ce nɔ́maka ; mbá nu ŋe nú lénéke obíléníne yááyé eese hikélékéti hí ekúlú.

³⁶ Mbá embasó acé ya méŋa ne ciíci ŋá hólá ce Sáaŋ : Besana ebí Síkíne ŋaá me tóma o okoó bílbi kelaka ŋó tónjinyi anyía wuúci u ŋaá me tóma. ³⁷ Síkíne bémuátá, Mu-me-tóma, áŋa eémí e elime ; wuúci tóna u ŋaá me háyéna embasó. Nu te ŋa nó lókóma úúyé okelú, nu te leká búáyé buúse. ³⁸ Nu ti ŋé nú tétényi maayé mehúnyi e ciínú etémá, anyía nu te ŋá nó háya mɔŋɔlé ná Mu-me-tóma. ³⁹ Nu ŋa nó aákónéna Cioŋjé cé Bandómesé anyía nu ŋe nú kéti anyía eé ciíci nu ká nó bámókóna na yɔ́ɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime. Mbá téka yááme asana ciáté Cioŋjé ŋé bíkíti e ? ⁴⁰ Aáná nu ŋe nú kine ɔ́faaya nááme ɔ́ ɔ́bámókóna na taaká ci olíhe.

⁴¹ E te ŋá mé aamba nuúmi nú ohúlúkúne ná baaco.

⁴² Mbá ε te ŋá me banó nánaka. I ŋe mí menyí anyía e ciínú etémá noómi, nu ti ŋé nu léne Bandómesé. ⁴³ E ŋá me faáya e nyiínyi nyé ciamé Síkíne mbá nú me nú kine

† Éce Sáaŋ Batis.

o mi kéke. Mbókó ɔ́ɔɔ u etémbí ŋá fááya eeyé e nyiínyi nyé bémuátá, téka nu ké nú wuúci kékéke e ? ⁴⁴ Nu ŋe nú léne nuúmi nú ohúlúkúne ná ɔ́ɔɔɔɔkó baaco, nu ti léne nú ohúlúkúne ná Bandómesé bímuóci ; mbá anyána nua nóŋa nú olumitinine aná e ? ⁴⁵ Nuti ketíki anyía yaŋɔ, ε ká mé banó sóména eé buúse bó ciamé Síkíne. Mu-banó-sóména áŋa *Moyís, ooci awó maanó mɔŋɔlé á báka nááyá. ⁴⁶ Mbókó nuenú lúmitinine ɔ́taŋa ú Moyís, keyé nu ŋe nú lúmitinine tóna úúmi ɔ́taŋa, anyía yááme asana u ŋa yóŋjókɔ. ⁴⁷ Mbá háye nu ti ŋé nú lumitinine cíiyé Cioŋjé, anyána nua nóŋa nú olumitinine úúmi ɔ́taŋa e ? »

Yésus me túkéke ɔ́nɔ́nɔ́ja bó baaco

(Mat 14.13-21 ; Mak 6.30-44 ; Luk 9.10-17)

6 E elime eéci, Yésus ŋé súete e eyinyié asálá yé nuɔ́mó nó *Kalilé anó bó ŋa lóŋa tóna báye nú Tibeliáte. ² Yaandándá yí etúte yé baaco ŋaá bá yé wuúci látákéna, anyía bá ŋaá bá bábɔ́ lécaka bikéki bí tubílícínyinyi abé u ŋaá bá waá kélaka ná ɔ́kɔkɔkɔkɔ. ³ Yésus ŋaá báátá a nɔ́kɔkɔ, u ŋé límine hólá na bááyé *baákónéna. ⁴ *Basíka, ɔ́ŋanda a búmɔté bú *Besuif, ŋaá bá ciá yáaŋa hoóhi. ⁵ Yésus ŋaá tóma eése, yó léca anyía yaandándá yí etúte yé baaco ŋeé wuúci láténa, mbá ɔ́se né Fílib : « Háányé tua sóna tú ɔ́bɔŋgóna benyéma bé ɔ́nyí anyía túsó ɔ́ndókɔ o otúkékíne eeye etúte yé baaco e ? » ⁶ U ŋaá bátá aáná anyía wá lókóma nyibikéti nyí Fílib, mbá wuúci, u ŋaá bá we ményukune aaté yó ɔ́ba ɔ́ kelaka. ⁷ Fílib ŋá békáma Yésus ɔ́se : « Ta mɔ́knyé etíne ɔ́óhátá †† te á bá mɔ́ ɔ́nyemana ɔ́ ɔ́wɔ́ndókéna a benyéma anyía ɔ́ɔɔ okime ɔ́ bóŋa ta hú hebáke. »

⁸ Aáná *muákónéna a mumɔté, *Andelé, onyíinyi u Símon Biel, ŋaá táŋjéta ɔ́se : ⁹ « ɔ́nɔ́kɔmbɔ́ áŋa aaha a wána ne biléti bétáánc na tuɔ́fɔ́fɔ́ tífendí. Mbá béáŋa bé ɔ́kela aaté na ɔ́mbana ɔ́ baaco ooci e ? » ¹⁰ Mbá Yésus ɔ́se : « Énu limísíkinyi baaco bekime e bihuti. » Bihuti ŋaá bá aá haála hekime. Baaco ŋé limékíne. Banóɔ́ɔ́ ŋaá bá hoóhi tóséna étáánc. ¹¹ Yésus ŋeé híite biléti, u ŋa cáŋa owiínjie Bandómesé biténjiti, nyefakena baaco eényí, u ŋé beébe ínjíékíne tóna tuɔ́fɔ́ a nyenamá nyikime anyé ɔ́ɔɔ ŋaá bá weé lénéke ɔ́nyíá. ¹² Émakéla bebú eécéke beébe bekime, mbá Yésus ɔ́se ná bááyé baákónéna : « Ánc bándáka bikélékéti a bé mó lóbókɔ, anyía ta bɔko te caŋéá. » ¹³ Bé ŋeé bílbi bándáka, bé ŋé nyiósíki tɔ́njaté túsóhátá ne tífendí.

¹⁴ Ahé baaco ŋa bó léca *ekéki yí hibílícínyinyi eéyé, báye : « Aá taaká, ɔ́ɔɔ ooci áŋa *muhémúnyi besana mɔ́ Bandómesé amó, basó Besuif, tu báka tuasó tátáka. » ¹⁵ Mbá Yésus me menyí anyía bá ŋa yáamba o wuúci háténa, bó wuúci bééti oténjé a makénda ; nyinyimíne baaco eényí, u ŋe súete hú wááyá a nɔ́kɔkɔ.

†† ɔ́mbana ú mɔ́knyé ooci ŋaá bá benamá bé ɔ́ɔɔ e buólí bó mɔ́sé etíne ɔ́óhátá.

Dkanda ú Yésus e menyífé ɔ ɔmuaná

(Mat 14.22-27 ; Mak 6.45-52)

¹⁶ Nanyiǎfǎ, bááyé *baákónéna ɔa bǎ lǎkɔ ɔkɔndɔ, bá nga háma a asálá yé nuɔmǎ. ¹⁷ Ahé bá nga bǎ háma hǎá, bé ɔe oofókíne ɔ ɔkɔkǎ anyía bébú súete a Kabelnawum, a asálá a yémǎté. Ibíne ɔaá kuá, Yésus téka ne okoó beébe béláta. ¹⁸ Ehúne ɔaá bá yé húnéke na makénda, nuɔmǎ bínýiekinyi buéǎí. ¹⁹ Émakéla bǎbǎ kéndákénda okendi ɔkɔkǎ, bǎ bá e kilométa hoóhi étááɔ ta anyía ítíndétú, bá ɔa léca Yésus húle á fáakɔna na akól e menyífé ma nuɔmǎ ɔ ɔmuaná. Manǎɔ ɔe beébe kátéá. ²⁰ Mbá ɔe náábǎ : « Yanǎ ya méǎa'ó ; nuti líkíméke ! » ²¹ Bá ɔa sé bébú wuúci híite ɔ ɔkɔkǎ noómi, bé ɔe síké ébú bitéme éce ɔkɔkǎ á yáaɔa a asálá, haála ahá bá ɔa bǎ bǎbǎ áambaka ɔháma hǎá.

Baaco ɔa bǎ áamba Yésus

²² A buǎsé bǎ ɔláta, baaco a bá ɔa bǎ lǎkɔ e eyinyíe asálá yé nuɔmǎ ɔa bǎ léca anyía ɔkɔkǎ áɔa hú ɔmǎté a asálá yé nuɔmǎ. Bá ɔa bétáá tǎna anyía bá té ɔmǎ bǎ léca Yésus ɔ ɔkɔkǎ ɔkɔɔ na bááyé *baákónéna ; bé ɔe bú súeté hú wáábǎ. ²³ Ta híána, bekɔkǎ bí etémbí ɔaá bá aá haála ahá bá ɔa bǎ nyíáka biléti ebí Yésus ɔe beébe aafákéna éce ú ma cáɔa owíinjie Bandǎmesé bitéǎíti. Bekɔkǎ eébi ɔaá bá bíe húlúkúne a Tibeliáte. ²⁴ Ahé baaco ɔa bǎ léca anyía te Yésus, ta bááyé baákónéna te ábǎ bá tǎna aá haála, bé ɔe oofókíne a biáté bekɔkǎ, bé ɔe súete a Kabelnawum o okoó wuúci aamba hǎá.

Yésus áɔa benyéma bé ɔnyíá bí olíhe

²⁵ Bá nga bǎ kuána Yésus e eyinyíe asálá yé nuɔmǎ, mbá báye nááyá : « Láábi, nyíényí ɔ mǎ kǎ háma aaha e ? » ²⁶ Yésus ɔe : « Aá taaká taaká, e ɔa mé banǎ láana : Nu ɔa nǎ mé aamba, té cáɔa anyía nú ɔa nǎ lǎkǎma injibí ci bikéki bí tubílícínýinyí abé e ɔa mé kela, mbá nu ɔa nǎ mé aamba anyía nu ɔa nǎ nyíáka biléti a nyenamá nyikime anyé ɔkɔ ɔe beébe lénéke ɔnyíá. ²⁷ Nuti bíinjíékíne e buólí bǎ benyéma bé ɔnyíá a bé ɔa cáɔe, mbá énu bíinjíékíne e buólí bǎ benyéma bé ɔnyíá e bí ɔe líhe ɔ ɔkɔkǎháma ɔ ɔkɔkǎ yí olíhe yí ekúlú ekime. Yanǎ ɔkɔkǎ u ɔkɔ, e ká mé banǎ íinjíékíne biáté benyéma bé ɔnyíá anyía Síkíne Bandǎmesé áɔa o mi bílícínýinyí † na mááyé makénda. »

²⁸ Éhé bé ɔe bú wuúci batá báye : « Aáté túásǎ nyémana tú ɔkelaka o onýíoyísinyi buólí abǎ Bandǎmesé ɔa yáamba anyía túásǎ nyíáka e ? » ²⁹ Mbá ɔe : « Buólí abǎ Bandǎmesé ɔa yáamba anyía núánǎ nyíáka áɔa anyía : Núánǎ hákéna mǎɔɔlé nááme, yanǎ ooci awǎ u ɔaá tǎmá. » ³⁰ Báye : « Ekéki yí hibílícínýinyí yé yaáté wǎk ɔba ɔ kela aná, mbá tuásǎ hákéna mǎɔɔlé nǎw e ? Aáté wǎk ɔba ɔ kela aaha aámbáya e ? » ³¹ I iisi ce ɔsébéá, cíisú sǎkǎnǎ ɔaá nyíáka benyéma bé ɔnyíá

abé bá ɔaá bá bǎbǎ lǎkǎ báye máana, † háye ɔkɔkǎ cé Bandǎmesé ɔa kǎna cése : « U ɔe beébe aaféna benyéma bé ɔnyíá bé ɔmuaná. » † »

³² Mbá Yésus ɔe náábǎ : « E ɔa mé banǎ láana, aá taaká taaká anyía : Té cáɔa *Moyis u ɔaá banǎ ááfákéna benyéma bí ohúlúkúne ɔ ɔmuaná, mbá ciame Síkíne u ɔaá banǎ ááfákéna taaká cé benyéma cé ɔmuaná. »

³³ Yááɔa anyía benyéma bé ɔnyíá bé Bandǎmesé áɔa Ooci ewǎ u ɔe húle ɔ ɔmuaná, u íinjíékíne baaco olíhe. » ³⁴ Báye : « Taatá, búle basǎ bíbi íinjie. »

³⁵ Mbá Yésus ɔe náábǎ : « Ya méǎa benyéma bé ɔnyíá bí olíhe. Ecaná te ká háná á núana ɔkɔ awǎ u káá fáaya nááme ta buǎsé ; híána tǎna, nyimóti te ká háná á núana ɔkɔ awǎ u káá háya mǎɔɔlé nááme ta buǎsé. »

³⁶ Mbá é ma mé banǎ láana esé : Nú ma nǎ mé leca mbá ta híána, nú me nú kíne lumitinine. ³⁷ ɔkɔ okime awǎ Bandǎmesé é mi cuméke káá fáaya nááme. Yanǎ tǎna, í tí ké mí wuúci oomboko ta buǎsé, ³⁸ anyía i ɔe mi húlé ɔ ɔmuaná ɔ ɔkɔkǎ háye Mu-me-tǎma ɔa yáamba, té cáɔa háye é ɔa mé aamba. ³⁹ Aáté Mu-me-tǎma ɔa yáamba e ? Mu ɔa yáamba anyía i ti nyímísi ta ɔkɔ a baaco ebé mu ɔe mí cuméke, mbá yémi beébe heenyútúkúne o olíhe a buǎsé bǎ nyemana. ⁴⁰ Ciame Síkíne ɔa yáamba anyía ɔkɔ okime awǎ á me leca, yǎ háya mǎɔɔlé nááme, yanǎ ɔkɔkǎ, wǎ bǎɔ ɔkɔkǎ yí olíhe yí ekúlú ekime, mí o wuúci heenyutune o olíhe a buǎsé bǎ nyemana. »

⁴¹ *Besuif ɔe bú túme obícúculíne Yésus anyía u ɔaá tǎɔtǎ ɔe : « Ya méǎa benyéma bé ɔnyíá bé ɔmuaná. »

⁴² Báye : « Té cáɔa Yésus, ɔkǎnǎ u Yǎseb wáɔa e ? Tu ɔe sú ményi ne iinyí ne síkíne. Anyána u ɔa kǎna aámbáya anyía u ɔe húle ɔ ɔmuaná e ? »

⁴³ Aána Yésus ɔe beébe láana ɔe : « Nuti bícúculéke. ⁴⁴ Ta ɔkɔ te á bá wu ɔfaaya nááme, e te ɔaá bá anyía Síkíne, Mu-me-tǎma mué wuúci bí súétíne nááme ; éhé yanǎ, i ké mí wuúci heenyutune o olíhe a buǎsé bǎ nyemana. ⁴⁵ Behémúnyi besana bá Bandǎmesé ɔa bǎ ɔkǎkǎ báye : « Bandǎmesé kée beébe éékúnyíki, beébe bekime. » † Aá yaáté asana, ɔkɔ awǎ á lǎkǎma tǎɔa ú Síkíne, yǎ híite nyíáyé nyíékúnyi, ɔa fáaya nááme. ⁴⁶ Ta ɔkɔ té ɔa cáɔa á léca Síkíne, e te ɔaá bá Ooci ewǎ u ɔe húle nááyá ; hú wuúci bímuóci u ná maa léca Síkíne. ⁴⁷ E ɔa mé banǎ láana aá taaká taaká, esé : ɔkɔ ewǎ é lumitinine áɔa na ɔkɔkǎ yí olíhe yí ekúlú ekime. ⁴⁸ Ya méǎa benyéma bé ɔnyíá bí olíhe. »

⁴⁹ Cíínú sǎkǎnǎ ɔaá nyíáká máana i iisi ce ɔsébéá, mbá cí ɔe wéékúne. ⁵⁰ Mbá benyéma bé ɔnyíá bé ɔmuaná áɔa nyenamá a nyéáɔa anyía ɔkɔ ewǎ é bíbi nyíáka tí kée wé ta buǎsé. ⁵¹ Ya méǎa benyéma bé ɔnyíá bí olíhe. Bí ɔe húle ɔ ɔmuaná. ɔkɔ é bíbi nyíáka, u kée líhéke. Benyéma bé ɔnyíá ebí i ké mí wuúci íinjie áɔa ciame ceéto. † Cíici i ké mí íinjie ɔ kela anyía baaco ébú líhéke. »

⁵² ɔ tǎɔa oóci, esáká ɔaá kúá e ekatékate cí Besuif, bá bébátáka báye : « Anyána ɔkɔ ooci áɔa wu ɔ basǎ

† Hibílícínýinyí ɔa tǎɔnyí ɔkɔ bémuátá. Bikéki bí tubílícínýinyí bí Yésus ɔa tǎɔnyí anyía maáyé monyíókínyí ɔe húle taaká ná Bandǎmesé.

†† Fanáka Nyh 16.15. † 6.31 Mǎɔ 78.24 †† 6.45 Esa 54.13 †† Yésus ɔa tǎɔa asana yí úúyé owé ; u kée bíinjie háye aɔnǎ a asana na ɔkɔkǎ bǎ baaco.

áafena ciayé ceétó e ? » ⁵³ Yésus ɔse náábó : « E ɲa mé banó láana aá taaká taaká esé : Mbóko nú ɲe nú kine ɔnyíá ciame ceétó, nuó kine ɔmúáka maame manónj, nu te ká nɔ bá ne olíhe. ⁵⁴ ɔɔɔ okime awó u káá nyíáka ciame ceétó, yó múáka maame manónj, káá bá na yɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime ; mí o wuúci heenyutune o olíhe a buósé bɔ nyemana. ⁵⁵ Yááɲa anyíá ciame ceétó áɲa taaká ce ɔnyíá, maame manónj taaká ce ɔmúána. ⁵⁶ ɔɔɔ okime awó á nyíáka ciame ceétó, yó múáka maame manónj, ɲee límine e nyimónjóló na yaɲɔ, yaɲɔ tóna e nyimónjóló ne wuúci. ⁵⁷ Síkíne a wáɲa wɔɔɔ u ɲaá me tɔmá. Wuúci u ɲeé mi líhísi ; híáná tóna, i ké mí líhísíki ɔɔɔ okime awó u káá me nyíáka. U kée líhéke anyíá i ɲeé mi líhe. ⁵⁸ Beáté benyéma bé ɔnyíá bé ɔmuaná eebi. Bé te á bá háye eebi ebí cínú sɔkónɔ ɲaá nyíáká, mbá cío wéékúne. Aáná, okime awó u káá nyíáka benyéma bé ɔmuaná kée líhéke ekúlú ekime. » ⁵⁹ Aáná Yésus ɲaá tánjáka, u éékúnyíki baaco a *andanja yé ɔbéɔkóléna yí Besuif a Kabelnawum.

ɔtáɲa ewú ú ɲé yíinjíéne yɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime

⁶⁰ Émakéla *baákónéna bé Yésus beéɲí ábɔ lókómáka ɔtáɲa ú Yésus oócí, báye : « ɔtáɲa oócí ɲa náta. ɔɔɔ te á bá wu o wuúci lókómáka. » ⁶¹ Yésus ɲeé ményi e úúyé ɔtémá anyíá baákónéna ɲe bú bícúculíne úúyé ɔtáɲa ; mbá ɔse náábó : « Yé ɲaá banó núési ɔtémá e ? ⁶² Mbóko nuánɔ leca ɔónɔ u ɔɔɔ á baátáka haála ahá u ɲa cáɲa á báména oóo' ? ⁶³ *Efúúménénu yí Elilé yíyí yí ɲe líhísínyí ; ɔɔɔ wuúci ne wuúci te á bá ɔɔɔ. ɔtáɲa awó é ma mé banó láakena ɲé yíinjíéne ne Elilé ne olíhe. ⁶⁴ Mbá bómɔté aanɔ e ekatékate ti ɲé bú lúmitínine. » Yááɲa anyíá Yésus ɲaá bá we ményukune feeké ɔɔɔɔk a bá ɲaá bá bé ti ébú lúmitínine, u ɲaá bá we ményukune tóna ooci ewú u kée wuúci fiimbie. ⁶⁵ Aáná u ɲe túné a kóna ɔse : « Yaáté asana é ma mé banó láana anyíá ɔɔɔ te á bá wu ɔfaaya náame mbóko té cáɲa Síkíne wé wuúci iinjíe makénda. »

⁶⁶ O otúme ekúlú eéyé baákónéna bé Yésus beéɲí ɲa bɔ hóláka, bé ti túné kéndinyi ne wuúci.

⁶⁷ E elime eécí, Yésus ɲaá batá bááyé baákónéna bɔhátá ne béfendí ɔse : « Mbá banó oóo' ? Nu ti ɲé nú léne osúéte tóna e ? » ⁶⁸ Símon Bíel ɲé wuúci békáma ɔse : « Otéɲí a Waáɲá, ná aányé u etémbí tua sóna tú osúétéke e ? ɔ óɲa na ɔtáɲa ewú ú ɲe yíinjíéne yɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime. ⁶⁹ Tú ma sɔ hákéna mɔɲɔlé nɔwɔ, túo ményi tóna anyíá ɔ óɲa Ofúúménénu u Bandómésé. »

⁷⁰ Mbá Yésus ɔse náábó : « Téka yaɲɔ, é ɲa mé banó táfáká banó beétɔ bíhátá ne bífendí eebi e ? Ta híáná, ɔmɔté aanɔ e ekatékate áɲa elime emɔté na Musóména baaco ! » ⁷¹ U ɲaá bá waá kónaka asana yé Yútas, ɔónɔ u Símon Iskaliót, anyíá wuúci u kée wuúci fiimbie, wuúci awó u ɲaá bá ɔ ɔɔɲɔ ú bɔhátá ne béfendí.

Benyíinyí bé Yésus te ɲá bɔ háya mɔɲɔlé nááyá

⁷ E elime eécí, Yésus ɲaá bá waá bɛnánjáláka a *Kalilé ; u ɲaá bá u ti é léne ɔbɛnánjála i iisi ci Yuté anyíá betéɲinyí *Besuif ɲa bɔ bá bábɔ áambaka o wuúci ɔónɔ. ² Bɔɲanda bú Besuif, bɔɲanda bú Bikule † ɲaá bá búa yáɲa hoóhi, ³ mbá benyíinyí bé Yésus báye nááyá : « Hatóna aaha, ɔɔba eé Yuté, ananyíá bɔwɔ *baákónéna ábɔ léɔáka tóna besana abé ɔ ɲɔɔ kela. ⁴ Mbóko ɔɔɔ ɲa yáamba anyíá bé wuúci menyí, u te ómɔ nyémána wu ɔkelaka besana i indiitie. Háye ɔ ɲɔɔ kela eébi besana aáná, bíbi keláka a miányé, baaco bekime ɔ leɔaka. »

⁵ Yááɲa anyíá ta bááyé benyíinyí tóna ɲa bɔ bá bá te ábɔ háya mɔɲɔlé nááyá. ⁶ Mbá Yésus ɔse náábó : « Yááme ekúlú té ɲa nyémána, mbá náánɔ, ekúlú ekime áɲa hú ambánye na ambánye. ⁷ Baaco te ábɔ bá bá ɔ banó aákákéna. Yáábɔ yaáká áɲa nááme, anyíá e ɲa mé háya embasɔ a yáábɔ aháɲá esé maabɔ monyíókínyí áɲa maabé. ⁸ Banó, áɔɔ ɔɔbá a bɔɲanda. Aá yaɲɔ, e te ɲaá me bá ɔ ɔɔɔba hɔá †† anyíá yááme ekúlú te ɲá nyémána. » ⁹ Émakéla wé beébe láana aáná, u ɲɔ ɔɔɔ a Kalilé.

Yésus áɲa a Bɔɲanda bú Bikule

¹⁰ Ayé benyíinyí bé Yésus ɲe bú súéte a bɔɲanda, wuúci bémuátá ɲe síké súéte tóna hɔá ; u ɲaá bá u ti húle é bitóninyí baaco o ohónyí, u ɲeé súété indiitie. ¹¹ Betéɲinyí *Besuif ɲaá bá bé húle é bú wuúci aambaka a bɔɲanda, bá bátaka báye : « Wuúci weényí e ? »

¹² Baaco ɲa bɔ bá bɛbú lúlélúle buéɲí a yááyé asana. Bómɔté kónaka báye : « ɔɔɔ oócí áɲa ambánye yé ɔɔɔ. » Bómɔté tóna báye : « Eé'eé, wáɲa o onenisi buncɔɲ. » ¹³ Mbá ta ɔɔɔ ɲaá bá u te á táɲa a miányé anyíá bekime ɲaá bá bɛbú líkíméke betéɲinyí Besuif.

¹⁴ Bɔɲanda ɲaá bá búá yáɲa e ekatékate ekúlú eyí Yésus ɲa ɔɔba eé *Cíibe ce Bandómésé o oweékúnyí baaco. ¹⁵ Besuif ɲe bú túme okéke, bá kónaka báye : « Anyána ɔɔɔ ooci áɲa ne omenyí ooci aana, wuúci téka waákónákénánɔ e ? » ¹⁶ Mbá ɔse náábó : « E te áme bá indíné ce besana ebí i ɲeé mi éékúnyí baaco. Bí ɲeé húle ná Mu-me-tɔma. ¹⁷ ɔɔɔ ewú u ɲeé léne ɔkela háye Bandómésé ɲeé léne ɲee ményi mbóko nyíáme nyíékúnyí ɲeé húle ná Bandómésé ta anyíá e ɲaá me táɲa a ciameciame. ¹⁸ ɔɔɔ awó u ɲaá táɲa aá ciayéciayé ɲa yáamba núáyé nuúmi nɔ bémuátá ; mbá ooci awó u ɲaá yáamba nuúmi nɔ Mu-wuúci-tɔma ɲaá táɲa taaká. U te a bá na mafala. ¹⁹ Ókɔ, téka *Moyís ɲaá banó íinjíékíne bikotí e ? Mbá ta ɔɔɔ aá banó tí ɲé bíibi láténa. Anyíaté nú ɲa nɔ áamba ɔ me ɔónɔ e ? »

²⁰ Mbá báye nááyá : « ɔ óɲa na *aabé yí elilé ! Aányé ɔ mɔ leca wa yáambaka ɔ kuɔɲɔ ɔónɔ e ? » ²¹ Mbá u ɲé

† Bɔɲanda eébú ɲaá bá búá bényíáka mɔwésé manamanyé ɔ ɔbétááka tuɔɲɔ etíne éfendí etú Besuif ɲa bɔ bá bɛbú fíanaka e bikule i iisi ce ɔsébéá, ayé bá ɲa bɔ háma buncɔɲ bú Esíbit. E ekúlú yé bɔɲanda eébú, Yelúsalem ɲaá bá cíe nyioyóko na baaco bé ohúlúkúne beháála beháála ɔ ɔmésé okime. †† Cémɔté Cíwɔɲé cé buáyá áɲa na « e te ɲá mé ɔɔba hɔá ».

beébe laána ɔse : « É ma mé kela asana hú ɔmɔté, nua núána o okéke ! ²² Moyís ɔaá banó íinjíé okotí yí buecí a baánó baáná a banóɔmɔɔ ; té cáɔa wuúci u ɔaá bá na yaaté okotí mbá cínú sókónó. Banó eebe nu ɔa nó áa-cana ta *buósé bú ehélúme. ²³ Ǫkɔ, bá ɔa yáaca ɔónó a wɔnóɔmɔɔ ta hú buósé bú ehélúme, bá te nókɔ okotí yí Moyís, anyána nú ɔe nú mí liɔine ekúlú ayé yaɔ́, í meé mi eéɔnyísi cɛéto ikimekime ce ɔɔɔ buósé bú ehélúme e ? ²⁴ Nuti túné lécaɔa besana ɔmuaná na ɔmuaná, mbá énu bíibi lecaɔa a nyelca a nyetálémánánó. »

Yésus áɔa Kilís ayé'

²⁵ Bómɔté baaco bé Yelúsalem ɔa bú kɔɔna báye : « Té cáɔa ɔɔɔ ooci bá ɔa yáamba ɔwɔɔnɔ e ? ²⁶ U ɔaá táɔa e ekatékate ce baaco, ɔɔɔ wu o wuúci kela bɔkɔ téka ! Báásó betéɔí má bú leca anyía wáɔa *Mesii, ayé' ? ²⁷ Yíiye anyía ɔɔɔ ooci, tu ɔe sú ményi ciayé indíné ; mbá Mesii, ta ɔɔɔ tí kée menyí ciayé indíné ekúlú ayé u káá fáaya. » ²⁸ Aáná Yésus ɔaá táɔeta okelú ɔ ɔmuaná, we yéékúnyíki eé *Ciíbe ce Bandómesé, ɔse : « Ǫkɔ, téka nu ɔe nú keti anyía nu ɔe nú menyí aányé ya méɔa, nu menyukune tóna ciame indíné e ? Yíiye anyía e te ɔmó fáaya a ciameciame ; Mu-me-tóma áɔa taaká, mbá nu ti ɔe nú muúmu menyí. ²⁹ Yaɔ́, i ɔe mí muúmu menyí anyía i ɔeé mi húle nááyá, i menyukune tóna anyía muúmu mu ɔaá me tóma. » ³⁰ Ǫ táɔa oócí bé ɔe túme ɔwaamba o wuúci hatena, mbá ta ɔɔɔ tí ómoó wuúci tála ɔɔɔ aá cɛéto, anyía yááyé ekúlú ɔaá bá é té ɔa nyémána. ³¹ Ta híáná, baaco beéɔí ɔa bú hákɔna mɔɔɔlé nááyá, bá kóɔnaka báye : « Ekúlú eyí Mesii káá fáaya, u káá kélaka bikéki bí tubílícínyínyí biéɔí, bé hólaka eebi abé ɔɔɔ ooci áɔa ɔkelákánó e ? »

Bá maá tóma bibulúsu ɔ ɔkɔhátɔna Yésus

³² *Bafalisiéɔ ɔa bú lókómáká háye baaco ɔa bú bá bebú lúlélúle a asana yí Yésus. Éehé ne betéɔnyí *beluli nyiínjie na Bafalisiéɔ ɔa bú tóma bibulúsu ɔ ɔkɔhátɔna Yésus. ³³ Aáná Yésus ɔeé beébe laána ɔse : « Ya méánáɔa na banó hú hikúlúkúlú ; e elime eécí, e ká mé hálómóna ná Mu-me-tóma. ³⁴ Nu ɔa nó ɔɔɔbaka ɔ ɔ me aambaka, nu te me bóɔ ; haála ehé i ké mi súete, nu te anó bá nú ɔkɔhátɔna há. »

³⁵ *Besuif ɔe bú túme ɔbatana beébe ne beébe, báye : « Háányé u kée súete mbá tu ti ké sú wuúci bóɔ e ? U kée súete né Besuif a bá na ma bú béléátáka na *Bakelék, yó búle éékúnyí Bakelék ayé' ? ³⁶ U ɔa kóɔna anyía tu ké sú wuúci aambaka, tu ti wuúci bóɔ, anyía tu te asó bá tú ɔkɔhátɔna haála ahá u káá bá. Aáná éce aaté e ? »

Tucéme tú menyífé e mé ɔe yíinjíéne olíhe

³⁷ Buósé bú nyemana nyé bɔɔanda ɔaá bá yaandándá yé buósé ɔ ɔkɔla. Buúbu Yésus ɔaá táléméná, yó táɔeta okelú ɔ ɔmuaná ɔse : « ɔɔɔ a wáɔa ne nyimóti á fáaya nááme, wá ka múá menyífé. ³⁸ Háye yááɔa ɔɔɔɔkónó anyía : "Tucéme tú menyífé e mé ɔe yíinjíéne olíhe ké

búle á háma ɔ ɔtémá ú ɔɔɔ awó á háya mɔɔɔlé nááme." » ³⁹ (Yésus ɔaá bá waá táɔáka aáná a asana yí *Efúúménénu yí Elilé ayé baháya mɔɔɔlé nááyá ɔa bú nyémána bá ɔbóɔ. Yááɔa anyía Bandómesé ɔaá bá u te ɔaá tóma Elilé anyía u ɔaá bá éce u ti ɔeé beétísi Yésus eé nuúmi a nuáɔa.)

Baaco ma bú aálónákána a asana yí Yésus

⁴⁰ Émakéla nyekɔca nyé baaco á lókómáká táɔa oócí, a bómɔté báye : « Aá taaká, ɔɔɔ ooci áɔa Muhémúnyí besana mɔ Bandómesé amó tu báka tuasó tátáka ! » ⁴¹ A bómɔté tóna báye : « *Mesii ooci wáɔa ! » Mbá bé etémbí báye : « Mesii awó háányé wáɔa wu obíbiéne a Kalilé e ? ⁴² Téka Cíɔɔɔ cé Bandómesé ɔaá kóɔna tóna cése Mesii kée bíbiéne a ɔenyénó hé *Táfit, cé kóɔnaka tóna anyía u kée bíbiéne a Bétélehem, † bunɔɔ bú Táfit e ? » ⁴³ Aáná baaco ɔa bú aálónákána a asana yí Yésus. ⁴⁴ Bómɔté aabó e ekatékate ɔe búle áamba o wuúci hatena, mbá ta ɔɔɔ te o wuúci tála ɔɔɔ.

Betéɔnyí Besuif ɔe bú súɔnyinyí

⁴⁵ Bibulúsu ɔa bú hálómóná, bú kɔ kúána ne betéɔnyí *beluli nyiínjie na *Bafalisiéɔ. Betéɔnyí beluli nyiínjie ɔe beébe batá báye : « Háá ! Anyána nú má ka nó hálómóna hú wáánó, nu te basó héléníne Yésus e ? »

⁴⁶ Mbá bibulúsu bése : « Ta ɔɔɔ ú ti ɔe menyí táɔa ta buósé háye ɔɔɔ oócí. »

⁴⁷ Bafalisiéɔ báye : « ɔɔɔ oócí ma ká banó tóbólókɔ, ta banó tóna e ? ⁴⁸ Aányé te e betéɔnyí *Besuif ta a Bafalisiéɔ na ma cáɔa á háya mɔɔɔlé nááyá e ? ⁴⁹ Nyekɔca nyé baaco eényí nyikime ti ɔe menyí *bikotí bí *Moyís ; nyéáɔa na nyelɔmɔ nyí ohúle ná Bandómesé. »

⁵⁰ Nikotéme, ooci awó u ɔa caɔá ka kúána Yésus e yoólóko ɔaá bá ɔ ɔkɔɔ ú Bafalisiéɔ. U ɔeé beébe laána ɔse : ⁵¹ « Ǫkɔ, téka bíásó bikotí te ɔa hátena ɔɔɔ téka ne o wuúci kélísi, téka ne omenyi tóna asana ayé wáɔa ɔkuánó e ? » ⁵² Bó wuúci békáma báye : « Kucɔɔ ɔwaákónákénánó ɔɔmbánye Cíɔɔɔ cé Bandómesé, keyé ɔ ɔɔɔ leca anyía *muhémúnyí besana mɔ Bandómesé ta mumɔté tí ɔeé bíbiéne a *Kalilé. »

[⁵³ E elime ce besana eébi, baaco ɔe bú sém-bényíkinyí, hú naányé weé súete e úúye ooki.

Oónjú awó bá ɔaá cúánéna wá fíanaka na ɔnóɔmɔɔ u etémbí

8 Émakéla baaco me bú sémbényíkinyí, Yésus ɔa bááta a ɔkɔɔndó nú Molifié. ² Tútútú ɔ ɔyá ɔyá u ɔe túné ɔɔba eé *Ciíbe ce Bandómesé. Baaco beéɔí ɔa bú fáakɔna nááyá. Aáná u ɔe límíne ɔ ɔmesé, u ɔe túme o beébe éékúnyí. ³ Weé beébe éékúnyíki aáná, ne *beékúnyí bikotí na *Bafalisiéɔ a bómɔté ɔe bú wuúci héléníne oónjú. Bé ɔeé wuúci cúánéna wa fíanaka na ɔnóɔmɔɔ u etémbí. Bé ɔe fúle é télímínyí oónjú oócí e ekatékate ce baaco, ⁴ mbá báye né Yésus : « Muékúnyí,

† Baaco beéɔí ɔa bú bá bé ti ébú ményi anyía Yésus ɔeé bíbiéne a Bétélehem, i iisi ci Yuté, mbá bé kétiki yáaɔa anyía u ɔeé bíéne a Kalilé, haála ehé u ɔeé hule.

bá má cúánéna oónjú oóci waá fíanaka na ɔ́nɔ́mɔ́ɔ́ u etémbí. ⁵ Bikotí bí *Moyís ñaá basó iínjie makénda anyía i indélímínyíni eeci, bá ñá nyemána bé otúméke oónjú andányé ɔ́ ɔ́kɔ́ɔ́háma anyía wé we. Mbá kuɔ́ɔ́'ó, nyíwɔ́ nyekɔ́ɔ́na áŋa anyána e ? » ⁶ Ciabó embataka eéci ñaá bá ɔ́ ɔ́kɔ́ɔ́na Yésus ɔ́ ɔ́bɔ́ɔ́ɔ́ hekɔ́ma hí o wuúci túme. Mbá u ñeé kútímíne, yó túme ɔ́wɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́ ɔ́mesé na hencónɔ́.

⁷ Ahé bá ña bɔ́ bá bébú wuúci hényákéna na embataka, u ñá bɔ́nɔ́núa, mbá ɔ́se náábɔ́ : « Aá banó eebe bekime, ɔ́ɔ́ ewú u ñé menyí anyía ta buúsé ú té ñá kéla bɔ́ɔ́bé, wá canjácaŋa otúme oónjú ooci nyendányé. » ⁸ Ayé u ñaá táŋétá aáná, u ñá hálmóna kutimíne, u ñá ɔ́ɔ́ba ne buúse ɔ́ ɔ́wɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́ ɔ́mesé. ⁹ Émakéla baaco ábɔ́ lókóma ɔ́táŋa ú Yésus, bé ñé nyímúkúne ɔ́mɔ́té na ɔ́mɔ́té, o otúme e bilunýi. Yésus ñé síké lókó hú wááyá ne oónjú oóci ɔ́táléménánɔ́ eeyé eé buúse. ¹⁰ Yésus ñe túné á bɔ́nɔ́nua, mbá ɔ́se né oónjú : « Meemé, mbá ba-kuɔ́ɔ́-sóména beényí e ? Ta ɔ́ɔ́ ɔ́se te ómɔ́ kuɔ́ɔ́ iínjie nyekua e ? » ¹¹ Oónjú ɔ́se : « Ta ɔ́ɔ́, Taatá. » Mbá Yésus ɔ́se nááyá : « Ta yanɔ́ tóna i ti ñé mi o wiínjie nyekua. ɔ́ wáŋa wu osúéte, mbá, o otúme aámbáya, eti túné kéla bɔ́ɔ́bé'ó ! »]

Yésus, áŋa eese yé baaco bá ɔ́mesé

¹² Yésus ñe túné táŋáka a nyekɔ́ɔ́ nyé baaco ɔ́se : « Ya méŋa eese yé baaco bá ɔ́mesé. ɔ́ɔ́ awó u ñá me láténa káá bá ne eese e yí kée wuúci iínjie olíhe. U te ká háná a kánda i ibíne noómi. » ¹³ *Bafalisiérŋ báye nááyá : « Aámbáya, ɔ́ ñá béháyéna embasó kuɔ́ɔ́ bémuatá. Mbóko aáná, éce anyía besana abé ɔ́ ñá ɔ́ɔ́na te a bá taaká. »

¹⁴ Mbá Yésus ɔ́se náábɔ́ : « Ta e ñá me béhákénéna embasó yanɔ́ bémuatá, besana abé e ña mé ɔ́ɔ́na áŋa taaká, anyía i ñe mí menyí haála ehé i ñeé mi húle, i menyukune tóna haála ehé mío súéte. Mbá banó, nu ti ñé nú menyí haála ehé i ñeé mi húle, nu ti menyí ta haála ehé mío súéte. ¹⁵ Nu ña nɔ́ bɔ́ɔ́na asana a nyíánɔ́ nyeleca nyé baaco bá ɔ́mesé. Yanɔ́, e te ñá me bɔ́ɔ́ɔ́na ɔ́ɔ́ asana. ¹⁶ Mbóko yááŋa anyía yáme bɔ́ɔ́na, nyíáme nyebɔ́ɔ́na áŋa taaká anyía e te amé bá hú wááme o o yíyí bɔ́ɔ́na. Ya méŋa ɔ́ɔ́ne ne Síkíne, Mu-me-tóma. ¹⁷ Yááŋa yɔ́ɔ́ɔ́kónɔ́ a bíánɔ́ *bikotí anyía mbóko baaco bífendí ña bɔ́ háya embasó ɔ́kɔ́ búmɔ́té a asana, asana eéyé áŋa taaká. ¹⁸ E ñaá me béháyéna embasó ; Síkíne tóna, Mu-me-tóma, ñeé mi ciíci háyéna. »

¹⁹ Bé ñeé wuúci batá báye : « ɔ́ɔ́té weényí e ? » Yésus ɔ́se : « Nu ti ñé nú menyí ta yanɔ́ ta ciame Síkíne. Mbóko nuenú mí menyukune, keyé nu ñe nú menyí tóna ciame Síkíne. » ²⁰ Yésus ñaá táŋáká ɔ́táŋa oóci wuúci eé *Ciíbe ce Bandómesé, a nyeháya nyíinjie. Mbá ta ɔ́ɔ́ ti ómó wuúci haténa, anyía yááyé ekúlú ñaá bá yé té ña nyémána.

Nu ké nú wéékúne aanó a maabé noómi

²¹ Yésus ñeé beébe laána tóna ɔ́se : « Ayé i ké mí súéte, nu ká nɔ́ me aambaka. Mbá nu ké nú wéékúne aanó a maabé noómi. Nu te anó bá nú ɔ́ɔ́ba haála ehé i ké mí súéte. » ²² *Besuif ñe bú túme ɔ́bébáta beébe ne beébe báye : « U ña kóɔ́na anyía tu te asó bá tú osúéte haála ehé yó súéte. Aáná éce anyía yó súéte ɔ́ ɔ́kɔ́ɔ́bínɔ́ ayé' ? »

²³ Mbá ɔ́se náábɔ́ : « Nu ñe nú húle ɔ́ ɔ́mesé ooci, yanɔ́ i ñe mí húle ɔ́ ɔ́muaná. Nua nóŋa bá ɔ́mesé ooci, e te á me bá u ɔ́mesé ooci. ²⁴ Aá yaáté asana é ma mé banó láana anyía nu ké nú wéékúne aanó aá maabé noómi. Énu menyí anyía nu ké nú wéékúne aanó aá maabé noómi, mbóko nu ñe nú kíne olumitinine anyía “Ya méŋa Ooci awó ya méŋa.” » †

²⁵ Bó wuúci batá báye : « Éce anyía ɔ́ ɔ́ŋa aányé e ? » Mbá Yésus ɔ́se : « Ya méŋa Ooci ewú i ñeé mi túme ɔ́ banó láana buáyá. ²⁶ Ya méŋa na besana biéŋí bé ɔ́kɔ́naka aanó a asana. Besana eébi bikime banó léca, mbá Mu-me-tóma ña ɔ́ɔ́na taaká ; besana bikime abé yanɔ́ tóna e ña mé laána baaco áŋa hú eebi abé e ñaá me lókómáká nááyá. »

²⁷ Bá té ómó bɔ́ lókóma anyía u ñeé bikéti asana yí Síkíne. ²⁸ Éhé u ñeé beébe laána ɔ́se : « Nu ké nú menyí anyía “Ya méŋa Ooci awó ya méŋa” ††, ekúlú ayé nu ká nɔ́ canjacaŋa o mi bééti, yanɔ́ ɔ́ɔ́nɔ́ u ɔ́ɔ́. Nu ké nú menyí tóna anyía e te ñá me kela bɔ́kɔ́ a ciameciame ; e ñaá me táŋa hú besana ebi u ñeé mi eékúnyíki. ²⁹ Mu-me-tóma áŋa na yanɔ́. Mu ti ómó mi síke hú wááme, anyía e ña mé kela ekúlú ekime hú bɔ́kɔ́ e bú ñeé muúmu hekéna. »

³⁰ ɔ́táŋa oóci aáná, baaco beéŋí nyehákéna mɔ́ɔ́lɔ́ nááyá eényí.

Na beólé ne biéti

³¹ Éhé Yésus ñaá laána *Besuif a bá ña bɔ́ hákéna mɔ́ɔ́lɔ́ nááyá ɔ́se : « Mbóko nu ñá nɔ́ lókómákéna nyíáme nyíékúnyí, nua nóŋa taaká bááme *baákónéna. ³² Aáná nu ké nú menyí taaká ; taaká cíɔ́ banó háŋónáka a buólé. »

³³ Mbá báye nááyá : « Tua sóna baáná bá Abélaham ; † ta buúsé ɔ́ɔ́ té ñá basó tíŋe a buólé. Mbá tu ña sɔ́ bébáta anyána ɔ́ ñá ɔ́ɔ́na anyía tu ká sɔ́ bá biéti. »

³⁴ Mbá Yésus ɔ́se : « E ña mé banó láana aá taaká : ɔ́ɔ́ awó u ñá kela bɔ́ɔ́bé áŋa yóólé yé bɔ́ɔ́bé. ³⁵ Yóólé te ñá bélókóména ekúlú ekime ciayé ciíbe ce baaco, mbá ɔ́ɔ́nɔ́ ña bélókóména ciayé ciíbe ce baaco ekúlú ekime. ³⁶ Yanɔ́ ɔ́ɔ́nɔ́, yáme banó háŋónáka ɔ́ buólé, aáhá nu ká nɔ́ báména taaká cí biéti. ³⁷ Ée, i ñe mí menyí anyía nua

† E Nyh 3.14, Bandómesé ñeé bitónjinyi né Moyís, yó wuúci laana nyíáyé nyíinyi ne nuebéle, ɔ́se : « Ya méŋa », a nyé maá bécáŋa « Yawé ». Ayé Yésus ñaá bá waá kɔ́ɔ́naka ɔ́se : « Ya méŋa », ta anyía « Ya méŋa Ooci awó ya méŋa », Besuif ña bɔ́ bá bábɔ́ bétááka nyíinyi nyé Bandómesé. †† Fanáka nyihembule nyé 8.24. ‡ ɔ́ɔ́ u buúse a bataatókóna bé Besuif. U ñeé beébe biénéké éce Bandómesé meé wuúci bétánéna, tóna na a aháná ne oónýi Sáala awó u ñaá bá wa yáŋa tuɔ́ɔ́ etíne ényíse ne imbuke cíhátá (fanáka Sen 15.5-6 ; 17.4-8 ; 21.2).

nóŋa baáná bá *Abélaham. Mbá banó eebe nu ŋa nó áamba ɔ me ʒónɔ, anyía nu ti ŋé nú lumitinine úúmi ɔtáŋa. ³⁸ Yaŋɔ, ε ŋa mé kɔɔna besana abé ciame Síkíne ŋeé mi tóŋgínyí ; mbá banó, nuánó kélaka abé nu ŋa nó lókómáká ná cianó síkíne. »

³⁹ Besuif báye nááyá : « Tú ma sɔ ɔ laana anyía ciasó síkíne áŋa Abélaham. » Mbá Yésus ɔse : « Mbókɔ nuanó bámókónéna baáná bá Abélaham, keyé nu ŋa nó kéla maayé mekilíkínyí. ⁴⁰ Mbá aámbáya, banó eebe é naŋa yáme banó laána taaká acé Bandómesé ŋé mi tóŋgínyí, nu ŋa nó áamba ɔ me ʒónɔ. Abélaham te ʒmó békélena a nyenamá eényí ! ⁴¹ Maaná mekilíkínyí áŋa bɔkɔ búmɔté na ma cianó síkíne. »

Mbá báye : « Tu te asó bá baáná bá enjɔkónónɔ ; tua sɔŋa baáná bá Bandómesé bé obibíénine. »

⁴² Mbá Yésus ɔse : « Mbókɔ nuanó bámókónéna baáná bá Bandómesé bé obibíénine, keyé nu ŋe nú mi léne anyía i ŋeé mi húle nááyá. A yááyé asana ya méŋa aaha ; ε te ʒmó befáayena, mbá wuúci u ŋaá me tóma. ⁴³ Anyiaté nu te ŋá nó lókóma bɔmbánye úúmi ɔtáŋa e ? Nu te ŋá nó lókóma bɔmbánye úúmi ɔtáŋa anyía ú ŋaá banó hólá ; nu te ŋa nó bá na makénda ma ɔlókóma. ⁴⁴ Musóména áŋa cianó síkíne ; a asana eéyé nú ŋe nú léne ɔkela háye bú ŋeé wuúci hekena. Muá báka ɔŋána feeké. Mu té ŋaá bá aá taaká noómi anyía taaká te á bá nááyá. Ekúlú ayé mu ŋaá táŋa befala, mu ŋe nyíóyísinyi nyíáyé nyebá. Mu ŋa kéla aáná anyía muáŋa ɔfalafala, muúmu tóna síkíne ce afala. ⁴⁵ Mbá ahé yaŋɔ ε ŋa mé táŋa taaká, éhé nu te anó bá nú olumitinine úúmi ɔtáŋa. ⁴⁶ Aányé wáŋa wu otóŋinyi bɔɔbé abó é ŋa mé kelaka e ? Mbókɔ ε ŋaá mé táŋa hú taaká, anyiaté nu ti ŋé nú lumitinine úúmi ɔtáŋa aná e ? ⁴⁷ ɔɔɔ a wáŋa u Bandómesé ŋaá lókóma ɔtáŋa ú Bandómesé. Mbá nu te anó bá bá Bandómesé ; yaaté asana nu te ŋá nó lókóma. »

Ne Yésus na Abélaham

⁴⁸ *Besuif ŋa bɔ békámá Yésus báye : « Téka ʒ mɔɔ leca anyía tua sɔŋa aá taaká ekúlú ayé tu ŋa sɔ kɔɔna anyía ɔ ŋa u Samalí, tu kɔɔnaka tóna anyía ɔ ŋa na aabé yí elilé e ? »

⁴⁹ Mbá Yésus ɔse : « E te áme bá na *aabé yí elilé. I ŋe mí nyemi ciame Síkíne, mbá banó, nu ŋe nú mi nyókóli. ⁵⁰ E te ŋá me aamba núáme nuúmi. Mbá ú etémbí áŋa hólá ewú u ŋé mi nuúnu aambena. Wuúci u kée ményi háye u káá bósóna. ⁵¹ E ŋa mé banó láana aá taaká anyía : ɔɔɔ awó u ŋá láténa úúmi ɔtáŋa ti kée wé ta buúsé. »

⁵² Éhé Besuif báye : « Aámbáya tú ma sɔ léca taaká taaká anyía ɔ ŋa na aabé yí elilé ! *Abélaham ŋeé wé, *behémúnyí besana bá Bandómesé tóna bó wéékúne. Mbá kuɔŋɔ ɔ ŋɔɔ kɔɔna anyía muláténa úúwu ɔtáŋa tí kée wé. ⁵³ Hú Abélaham, ciasó síkíne é wé, éce anyía kuɔŋɔ, ɔ ŋɔɔ waamba obíhiite waáŋá o o wuúci hɔla e ? Behémúnyí besana bá Bandómesé ŋe bú wéékúne. O ŋoó bíkétí ɔmuátá anyía ɔ ŋa aányé e ? »

⁵⁴ Yésus ɔse náábó : « Mbókɔ yaŋɔ bémuátá i ŋe mí bíhiite waáŋá, keyé nuámé nuúmi áŋa etémbí. Ciame

Síkíne u ŋeé mi iínjie nuúmi. Waátákána awó nú ŋa nó kɔɔna anyía wáŋa cianó Bandómesé, ⁵⁵ nu ti wuúci menyí ; yaŋɔ i ŋe mí wuúci menyí. Yáme banó láana anyía i ti ŋé mi wuúci menyí, keyé ya méŋa ɔfalafala háye banó. Mbá i ŋe mí wuúci menyí, ε látákéna tóna úúyé ɔtáŋa. ⁵⁶ Abélaham, cianó síkíne, ŋeé bílénéké buénjé, u bíkétíki anyía u káá léca nyíámé nyefaaya aaha ɔ ɔmesé. U ŋeé nyíinyi lécá, yó túné bílénéke ɔ ɔhɔla. »

⁵⁷ Mbá Besuif báye nááyá : « ɔ te ŋɔɔ háma tuɔŋɔ etíne éfendí ne imbuke cíhátá, ase ɔ ŋɔɔ lecáka Abélaham e ? » †

⁵⁸ Mbá ɔse : « E ŋa mé banó láana aá taaká isi'ó : Abélaham ŋe síké é bíbíene éce yaŋɔ, ya méŋa hólá. » ††

⁵⁹ Aáná Besuif ŋa bɔ kɔɔaka andányé o o wuúci túméke. Mbá u ŋeé beébe bénándónáka, nyeháma eényí eé *Ciibe ce Bandómesé.

Yésus me yeenjúnnyísi ondíméndime

9 Búmɔté buúsé, Yésus ŋaá bá waá hólaka, u ŋá lecá ɔɔɔ a wɔmɔté ewú u ŋeé bíbíene ne indímé.

² Baákónéna ŋá bɔ batá Yésus báye : « Láabi, aaté yé ŋaá kélaka anyía ɔɔɔ ooci é bíbíene ne indímé e ? Yááŋa híiyé hekɔma hé bémuátá ayé', hé bíáyé bíbíenyi e ? » ³ Mbá Yésus ɔse náábó : « Hekɔma te a bá ta nááyá ta ná bíáyé bíbíenyi. Mbá yááŋa anyía Bandómesé ŋa kándená nááyá o otóŋinyi baaco búáyé buáŋá. ⁴ Ekúlú eyí eese yé buúsé á yánáŋa ɔ ɔɔɔma, ε ŋá me nyemána wu ɔkelaka mekilíkínyí ma Mu-me-tóma ; ibíne a yáŋa ɔ ɔfaakɔna, ekúlú ayé ta ɔɔɔ te á bá wu o túné nyíɔɔ. ⁵ Ekúlú ayé ya méánáŋa ɔ ɔmesé, ya méŋa eese yé baaco bá ɔmesé. »

⁶ Eŋakelá wá táŋáka aáná, u ŋé túé maátá ɔ ɔmesé, u ŋé tóbéta ɔmesé na maátá eémé. Tundɔbendɔbé ató u ŋɔɔ tɔbétá, yó tuútu tíseke e eése cé ondíméndime, ⁷ mbá ɔse nááyá : « ɔɔbá, á ka bésúáka buúse e cenjume ci Siloé. » † (Nyíinyi eényí, Siloé ŋe bíhémbúle anyía « ɔtómánɔ ».) Ondíméndime ŋaá cɔba hólá, u ŋá bésúáka buúse. U ŋe yeélúe éce wa yáŋa ɔ ɔlecana.

⁸ Na baaco a bá ŋa bɔ bá búbú líhéke ne ondíméndime oócí, na bɔsɔkɔ a bá ŋa bɔ bá búbú menyukune anyía wáŋa mɔlébáléba, bekime eébé ŋa bɔ bá búbú búbú báyáka báye : « ɔkɔ, téka ɔɔɔ ooci u ŋaá bá weé límekine o ohónyí, u lébáka e ? » ⁹ Búmɔté báye : « Wuúci wáŋa. » Bé etémbí báye : « E'éé, mbá bá ŋa bɔ hólánána. » Wuúci bémuátá békámáka baaco ɔse : « Yaŋɔ, waátákána ya méŋa ! » ¹⁰ Mbá bé ŋeé wuúci batá báye : « Aaté yé má kéla anyía ɔɔ lecákána e ? »

¹¹ Ondíméndime ŋé beébe laána ɔse : « ɔɔɔ awó bɔ ŋé lóŋɔ báye Yésus ŋé tóbéta tundɔbendɔbé, u ŋé mi tuútu tíseke e eése, mbá ɔse nááme : "ɔɔbá, á ka bésúáka buúse e cenjume ci Siloé." I ŋé mi súéte hólá. Émakéla yáme bésúáka buúse, nyíáme nyítúme ɔlecana eényí. » ¹² Mbá báye : « Waáta ɔɔɔ weényí e ? » Mbá ɔse : « I ti ŋé mí menyí. »

† Cémɔté Cíɔŋé cé buáyá áŋa yáŋa ɔɔŋɔkónó anyía : « Abélaham ŋa ɔɔ lecáka e ? » †† Fanáka nyihembule nyé 8.24. † Nyíinyi nyí hícéme eé Yelúsalem.

Bafalisiéη ηe bú bícónyi ondíméndíme

¹³ Aaná bá ηa bú cɔbána ondíméndíme ewú Yésus ηe yeéηúnyísi eé buúse bú *Bafalisiéη. ¹⁴ Buúsé ebú Yésus ηɔ́ tɔ́bétá cmesé, yó weéηúnyísi ondíméndíme ηaá bá *buúsé bú ehélúme bú *Besuif. ¹⁵ Yaáté asana Bafalisiéη tóna ηa bú batá cɔcɔ ewú eése ηa yááηnúa, aáté yé ηaá békéláka anyía wá lécákána. U ηeé beébe békámá cɔe : « U ηeé mi tíséke tundɔbendɔbé e eése ; e ηá me bésúáka buúse, yanη ooci ya méáηa c ɔlecana. »

¹⁶ A bómɔté baacɔ c ɔɔηɔ ú Bafalisiéη ηa bú bá bábɔ kɔcɔnaka báye : « ɔcɔc oócí te a bá ohúlénú ná Bandómesé, † anyía u ηɔ́ nókɔ okotí yé buúsé bú ehélúme. » †† Bómɔté bɔsɔ́kɔ́ ábɔ kɔcɔnaka báye : « Anyána mɔkela maabé áηa wu ɔbá na makénda ma ɔkelaka nyenamá nyí bikéki bí tubílícínyínyí eényí e ? » Aaná bá ηa bú bá eéte náányía náányia beébe ne beébe. ¹⁷ Báye ná cɔcɔ oócí : « Kuɔηɔ́’o, anyána o ηóó bikéti a yaáyé aháná háye ú mó yóo weéηúnyísi e ? » ɔse náábɔ : « Wáηa *muhémúnyi besana mɔ Bandómesé a mumɔté. »

¹⁸ Betéηínyi Besuif ηe bú kíne olumitine anyía cɔcɔ oócí ηa cáηa á bá ne indímé, éehé wa yáaηa c ɔlecana, c ɔkɔ́háma ayé bá ηa bú lónɔ́kɔ bíáyé bibiényi. ¹⁹ É-makéla bibiényi á ka bú háma, bé ηe beébe bícónyíki báye : « Uunú ɔ́nɔ́ ooci wáηa e ? Yááηa taaká anyía u ηeé bíbíéne ne indímé e ? Aáté yé má kélaka aná wá yáaηa c ɔlecana aámbáya e ? »

²⁰ Bibiényi bése : « Ée, tu ηe sú ményi bɔmbánye bɔmbánye anyía uúsú ɔ́nɔ́ wáηa ; tu menyukune tóna anyía u ηeé bíbíéne ne indímé. ²¹ Mbá o omenyi aáté yé ma kéla wá yáaηa c ɔlecana aámbáya, ta anyía aányé ú meé wuúci eéηúnyísi, tu ti ηe sú ményi’o. Énu wuúci batáka. Wa yáaηa ɔkɔmánɔ ; u te á bá tóna ooci awó bááηa bá ɔkálákéna asana. » ²² Bibiényi ηaá kɔ́na aaná anyía bé ηaá bá bíé líkíméke betéηínyi Besuif. Yááηa anyía Besuif eébe ηa bú lókómákáná o búle wó́nɔ́ηe a yáábɔ *andaηía yé ɔbécókóléna cɔcɔ okime awó u ηa héma anyía Yésus áηa *Mesíi. ²³ A yaáté asana bibiényi eébi ηaá kɔ́na bése : « Wáηa ɔkɔmánɔ, ooci awó bá te a bá bé o túné wuúci kálákéna asana ; énu wuúci batáka. »

²⁴ Éehé Bafalisiéη ηe túné ábɔ lónɔ́eta cɔcɔ awó u ηa cáηa á bá ondíméndíme, mbá báye nááyá : « Kɔ́na taaká o owíηjie Bandómesé nuúmi : Tu ηe sú ményi anyía cɔcɔ oócí áηa mɔkela maabé. » ²⁵ Mbá cɔe : « Mbókɔ wáηa mɔkela maabé, i ti ηe mí menyí. Asana eyí i ηe mí menyí áηa anyía : E ηaá me bá ne indímé, mbá aámbáya e ηa mé lécana. » ²⁶ Báye : « Aáté wó yó́ kela e ? Anyána wé yóo weéηúnyísi eése e ? » ²⁷ ɔcɔcɔ cɔe : « É ma mé banɔ́ béliáηɔnakena, nu ti léne lókóma ; anyiaté nu ηa nó áamba anyía yáme hálmókónéna e ? Banɔ́ tɔ́-

† Bá ηaá bá bé menyukune anyía Yésus ηeé bikéti cɔe wáηa muhémúnyi besana e mú ηeé húle ná Bandómesé, mbá bá ηaá bá bé ti ébú lumitínine úúyé ɔ́táηa ; yááηa anyía bá ηa bú bá bábɔ kɔcɔnaka báye muhúle ná Bandómesé ηá nyémána wu owíηjékíne eékúnyi cá Bandómesé. †† ɔnyicɔ́ buólí ηaá bá okotí buúsé bú ehélúme. Aaná, e nyibíkéti nyé Bafalisiéη, oweéηúnyísi ewú Yésus ηe yeéηúnyísi ondíméndíme áηa anyía Yésus mɔ nyókɔ buólí.

na nu ηa nó áamba anyía nuánɔ́ bámókóna bááyé *baákónéna ayé ? » ²⁸ Aaná bé ηe bú túme o wuúci ɔ́mbóna, báye : « Kuɔηɔ́ c ɔ́ηa *muákónéna mu cɔcɔ oócí ! Basó, tua sóna baákónéna bé *Moyís. ²⁹ Tu ηe sú ményi anyía Bandómesé ηaá tánáká né Moyís, mbá aá baabá eeye, tu ti ηe sú ményi ta haála ehé u ηe húlíne. »

³⁰ Mbá cɔcɔ cɔe : « Yááηa *ekéki yé asana anyía nu ti ηe nú ményi háányé ú ηe húle, mbá íciócí u meé mi eéηúnyísi. ³¹ Tu ηe sú ményi anyía Bandómesé te ηáá lókóma ɔ́táηa ú bakela maabé. U ηaa lókóma ɔ́táηa ú cɔcɔ ewú u ηeé wuúci kéke, u wuúci lókómákéna tóna. ³² Bá te ηáá lókóma ta buúsé anyía cɔcɔ ne me yeéηúnyísi indímé cí obíbíéni. ³³ ɔcɔcɔ oócí téka o ohúle ná Bandómesé, keyé u te á bá wu ɔkela asana háye eeye. »

³⁴ Mbá báye nááyá : « O ηoó bíbíéne kuɔηɔ́ okime aá bɔcɔbé noómi ; nyiékúnyi nyé yaáté c ɔ́ηa wu c basó éékúnyíki e ? » Nyíábɔ nyi wuúci ɔ́nɔ́kéna eényí.

³⁵ Yésus ηaá lókómá anyía Bafalisiéη ma bú ɔ́nɔ́kéna ondíméndíme ewú u ηe yeéηúnyísi. U ηe wuúci ɔ́ndémána, mbá cɔe nááyá : « ɔ́ ηɔ́ háya mɔηɔ́lé ná ɔ́nɔ́ u cɔcɔ e ? » ³⁶ ɔcɔcɔ cɔe : « Taatá, ɔ́ me laána aányé wáηa waátákána, mbá yáme háya mɔηɔ́lé nááyá. »

³⁷ Mbá Yésus cɔe : « O ηoó wuúci léca. Wuúci tóna ooci u ηaá tána na kuɔηɔ́. » ³⁸ Mbá cɔcɔ cɔe : « Otéηi a Waáηá, e ηaá me háya mɔηɔ́lé nókɔw. » Eηakelá wá kó́-na aaná, u ηe túmíne Yésus eηéndu c ɔmesé. ³⁹ Yésus cɔe : « E ηa mé faáya c ɔmesé anyía nyekála á bá : ɔ ɔkela anyía bendíméndíme á lécákána, mbá balecana á bécáηáka bendíméndíme. »

⁴⁰ Bafalisiéη a bómɔté a bá ηa bú bá húá ηa bú lókómáka ɔ́táηa ú Yésus ooci, bé ηe wuúci batá báye : « Basó tóna eebe, tua sóna bendíméndíme e ? » ⁴¹ U ηe beébe békáma cɔe : « Mbókɔ nua nóηa bendíméndíme, keyé nu te anó bá a nyekua ; mbá háye nu ηa nó hényéna ɔkɔcɔna anyía nu ηa nó lécana, yaáté asana nú ma nó lóbɔkɔ a nyekua noómi. »

Enjaba ci musókóbi bitúké

10 Yésus ηe beébe laána cɔe : « Aá taaká e ηa mé banɔ́ láana isí’o : ɔcɔcɔ é kíne owoofine e ehenyi yé hekáká hí bitúké, † yó hóléna haála hé etémbí o owoofine, wáηa weébi, wuúci tóna ocónjólóηó. ² Mbá cɔcɔ á hóléna e ehenyi wáηa musókóbi bitúké. ³ Mutáta ehenyi ηeé wuúci kuunine ehenyi, bitúké tóna ηaá tákéna eetú eeyé eé nyiónyi ; u ηɔ́ lónɔ́eta bitúké e bí ηe wuúci béllókóména a cáábɔ eénye, mbá u bíibi hámaakánána. ⁴ Ekúlú eyí ú me hémúkúnyi bíáyé bitúké bikime, u ηe búeke eé buúse, bitúké wuúci látákéna anyía bí ηe menyí nyíáyé nyiónyi. ⁵ Bé té káá láta okenyí mbá, bí kéé wuúci cabakena haaca, anyía bí ti ηeé menyí nyiónyi nyí okenyí. »

‡ Ta anyía : « u ηe beétíki Yésus ». †† Nebutúé, bá ηaá bá bé yoofíkinyi etómbá a tɔkáká, tɔfaléfákánɔ́ na andányé. Bikúlú a bémɔté, musókóbi bitúké ηaá bá muá fianaka ɔbékéléánánɔ́ e ehenyi yé hekáká.

⁶ Yésus ηεέ beébe túmíne enjaba eécí, mbá b́ te ómó b́ lókóma asana ayé u ηaá bá waá táηáka.

Yésus áηa ambánye ý musókóbi bitúké

⁷ Yésus ηεέ beébe laána tóna cse : « Aá taaká ε ηá me banó laána, isí'ο : Ya mēηa ehenyi yé hekáká hí bitúké.

⁸ Bcśśkś bekime a bá ηa b́ cáηa cfaaya na yaηś ηa b́ bá beébi, beébe tóna bicónjólóηó ; mbá bitúké ti ómó beébe tákéna eetú. ⁹ Ya mēηa ehenyi. Mbók ckc ηó yoófinine nááme, u kś nśh ; u ké búle ó yoófine, u hámókna, u b́ηgóna tóna benyéma bé cnyíá. ¹⁰ Weébi ηaá fáaya hú o okoóweébe, c ckcśwkcnc, c ckcścáηena. Yaηś, ya mēηa cfaayánó anyía mbá bitúké á bámókna ne olíhe, bíibi ne wuúci hú mbiśke.

¹¹ Ya mēηa ambánye ý musókóbi bitúké. Ambánye ý musókóbi bitúké ηe fiiye úúyé olíhe a asana na bíáyé bitúké. ¹² Mbá munykcnc, éce ckc coci awó u te á bá musókóbi, ooci tóna ewú bitúké te á bá bíáyé, wá léca ebála á fáakna, u ηe síké ná béyúata bitúké, ý cábakena. Ú ma cábakena aána, ebála ηe síké á háteakena bitúké a bémcté, ý sásaka a bémcté tóna. ¹³ Munykcnc ηaá cábena anyía té cáηa bíáyé bitúké bíáηa, anyía asana ý bitúké ti ηεέ muúmu léca. ¹⁴ Ya mēηa ambánye ý musókóbi bitúké. I ηe mí menyí bíáme bitúké, bí mí menyukune tóna, ¹⁵ i ηetí acé ciame Síkíne ηé mi menyí, yaηś tóna i wuúci menyukune. Híáná i ηe mí fiiye úúmi olíhe a asana yé bíáme bitúké. ¹⁶ Ya mēηa tóna na bémcté bitúké a bé té ηaá bá a hekáká eehi noómi. E ηá mé nyemána wu o bíibi oofikinyi tóna. Bé káá lókómáka nyíáme nyíonyi, béc béléatáka hikuté hémcté, mukendi mumcté.

¹⁷ Ciame Síkíne ηεέ mi léne anyía i ηεé mí fiiye úúmi olíhe, mí háná síké híitutune. ¹⁸ Ckc te ηá mé hcnc olíhe, mbá i ηεé mi wuúci fiiye háye i ηé mi léne ; ya mēηa na makénda me ofiiye úúmi olíhe, yaηś tóna na makénda me o wuúci hiitutune. Aána ciame Síkíne ηaá kcóna anyía yáme keláka. »

¹⁹ A asana na ctáηa oócí, *Besuif ηa háná áb́ bá eéte náányíá náanyia. ²⁰ Baac beéηí eé beébe ηa b́ bá báb́ kcónaka báye : « Aabé ý elilé ηe kéndisi ckc ooci. Wáηa yaála. Ncte lókómáka úúyé ctáηa. » ²¹ Bómcté tóna báye : « Ctáηa oócí te á bá ctáηa ú ckc awó *aabé ý elilé ηe kéndisi. Mbá aabé ý elilé áηa ý oweéηúnyísíki bendíméndíme e ? »

Betéηinyi Besuif ηa b́ fśla ctáηa ú Yésus

²² Yé ηaá bá ekúlú ý buume. Baac ηaá bá a bcnanda ab́ bá ηaá bá bá nyíáka c cbétááka nyikuunutune nyí *Cíibe ce Bandómesé eé Yelúsalem. ²³ Yésus ηaá bá waá kándaka eé Cíibe ce Bandómesé noómi a yaale ayé bá ηaá lś anyía yaale yé *Sálcnc. ²⁴ *Besuif ηe bú wuúci bcnóléna, b́ wuúci bata báye : « C kś basó tétísíki c kcśhama nyíenyí e ? Mbók c c c cηa *Mesíi, basó cálcnéna. »

† Yútas Makabée u ηεέ kúúne nyindúmé nyí Cíibe ce Bandómesé c tuccη 165 éce Yésus ti ηée bíbíéne.

²⁵ Mbá cse : « É ma cáηa amé banó láana, núó kiné olumitinine. Maame monyiókinyí, ciame Síkíne ú ηεé mi iinjie makénda me o meéme nykcnc. Monyiókinyí eémé má ηaá me háyéna embasó. ²⁶ Nu ti ηé nú lúmitinine anyía nu te anó bá c ckcnc ú bááme baac. ²⁷ Bááme baac ηa b́ lókóma nyíáme nyíonyi háye bíáme bitúké ηaa lókóma nyíonyi nyé yááb́ ambánye ý musókóbi ; i ηe mí bíibi menyí, bé ηaá me láténa. ²⁸ I ηe mí bíibi iinjie kcścścśc ý olíhe ý ekúlú ekime ; aána mbá bí tí ké nyíme, ta buśsé. Ta ckc ti kéé mi bíibi hcnc. ²⁹ Ciame Síkíne e cí ηεé mi bíibi iinjie áηa waáηá c ckc benyéma bikime ; ckc te á bá tóna wu hcnc ciame Síkíne kcnc. ³⁰ Na yaηś na ciame Síkíne tua sóna ckc cmcté. »

³¹ C ctáηa oócí, Besuif ηé túné áb́ kccka andányé c ckcnc Yésus ne ceéce. ³² Mbá u ηεé beébe batá cse : « Ya mēηa ckelákánó bembányéké bé besana biéηí a makénda ma ciame Síkíne, mío bíibi banó tónηinyi. A asana ayé háányé nu ηa nś áamba c me śnc na andányé e ? » ³³ Báye : « Té cáηa a asana a yambánye tu ηa ś áamba c kcnc cnc na andányé, mbá a asana eyí o ηoó féníne Bandómesé. Kcnc, c c c c háye basó, c cnc waamba obíkéti na Bandómesé ! » ³⁴ Yésus cse : « Téca cíínú Cícóηé ηa kcnc anyía Bandómesé cse : “Nua ncncηa bebandómesé †” e ? » ³⁵ Baac abá u ηaá bá waá táηgéna, beébe u cnc lónéta anyía bebandómesé. Tu ηe sú menyí anyía tu te asó bá tú otémbúsi ctáηa a wáηa c Cícóηé cé Bandómesé. ³⁶ Éehé yaηś, Bandómesé ηaá me lś, ý me tóma c cmesé. I ti ηé mi menyí anyána nua ncncηa nú kcnc anyía i ηe mí féníne Bandómesé ekúlú ayé é maá me kcnc anyía ya mēηa cnc u Bandómesé. ³⁷ Mbók ε te ηá mé nykc monyiókinyí ma ciame Síkíne, ncce hákéna mcnclé nááme. ³⁸ Mbá, mbók i ηe mí meéme nykc, ta yé caηa á bá anyía nu te anó bá nú chákéna mcnclé nááme, énu lumitinine aná ta hú mááme monyiókinyí, mbá nu menyí ekúlú cmcté e bikúlú bikime anyía na yaηś na ciame Síkíne, tua sóna ckc cmcté. » ³⁹ Bé ηe túné ab́ áambaka o o wuúci haténa, mbá u ηé beébe béknc.

⁴⁰ Yésus ηe túné é súete e eyinyíe ahána ý nuúci nú Sulutéη, a haála ahá Sáaη ηa caηa á bá we yóotokine baac, u ηé limékíne hś. ⁴¹ Baac beéηí ηa b́ fáákna nááyá, báye : « Sáaη te śmó kéla *ekéki ý hibílicínyinyí ta śmcté, mbá úúyé ctáηa okime a asana yé ckc oócí ηaá bá taaká. » ⁴² A haaté haála, baac beéηí ηa b́ hákéna mcnclé né Yésus.

Owé u Lasáal

11 Ckc a wcmcté éce Lasáal ηaá bá wś kncnc. U ηaá bá we límekine a Betani. Bááyé benyiinyí b́fendí e beéηjú, na Malíi na Máata, ηaá bá b́b́ límekine tóna hś. ² Malíi waátákáná u ηaá bá oónjú ewú u ηεé féefiki Otéηí a Waáηá ckcnc ý enumbé, ý wuúci hónoko akól na túáyé tuhúnyí. Lasáal, kcnc, ηaá bá uuyé onyiinyí a wcnmcté.

³ Benyiinyí e beéηjú eébe ηa b́ tómeηa Yésus esóma,

báye : « Oténí a Waáŋá, yówo ekendinyi yé otémá ŋa kónk. »

⁴ Eŋakelá Yésus á lókóma esóma eécí, mbá cse : « Ɔkɔkɔ oócí te a bá wú wɔwɔkɔ Lasáal buúse bukime, mbá yááŋa anyía baaco ébú ményí ɔleca buáŋá bɔ Bandómesé, bɔ́ ɔ́ca tóna ɔ ɔkɔkɔ oócí háye Bandómesé ŋe yiinjie uuyé Ɔónó buáŋá. »

⁵ Yésus ŋaá bá weé lénéke na Mááta, na Malíi, na Lasáal. ⁶ Eŋakelá wá lókóma esóma ce ɔkɔkɔ ú Lasáal, u ŋé túné límekine mɔ́sɛ méfendí haála ahá u ŋaá bá ; ⁷ e elime eécí, u ŋe síké á láana bááyé *baákónéna cse : « Túa hálómóna eé Yuté. » ⁸ Báye nááyá : « Háá, Láábi ! Ekúlú te ŋaá bá acaha ayé bá ŋá sé bɔ́ yó wɔwɔkɔ na andányé eé Yuté. Éhé aámbáya wó túné hálómóna hɔ́ á e ? » ⁹ Mbá cse : « Téka buúsé búmɔ́té áŋa ne injéní císáhátá ne iféndí e ? Mbɔ́kɔ ɔkɔ ŋa kanda nabuúsé, u te a bá wu okúféténe anyía u ŋa lécana ne eese a yé ŋa nómá ɔ cmesé ooci. ¹⁰ Mbá, mbɔ́kɔ ɔkɔ ŋa kanda nebutúé, u ŋe kúféténe anyía u te á bá ne eese. »

¹¹ Eŋakelá waá táŋáká aáná, yó sólinyi cse : « Yáásó ekendinyi Lasáal áŋa e hiiné. Mbá mí ɔba, yé ke mí wuúci héényi. »

¹² Baákónéna báye : « Oténí a Waáŋá, mbɔ́kɔ wáŋa e hiiné, téka u ŋa yaáŋónúáka e ? » ¹³ Yésus ŋaá bá weé beébe laakena anyía Lasáal meé wé, mbá bá ŋa bɔ́ bá bébú kékiki anyía hiiné ké hiiné híáŋa. ¹⁴ Aáná Yésus ŋeé beébe cálnéna, cse : « Lasáal áŋa owéénú. ¹⁵ I ŋeé mi bíléne buéní a yáánó asana háye e te ómó bá aayá a maabána anyía mbá nuénú lumítínine. Túé súéte nááyá. »

¹⁶ Tómas, ooci awó bá ŋaá bá bɔ́ lónkɔ anyía « Ɔónó u nyehása », ŋaá laána bɔ́sɔ́kɔ baákónéna cse : « Túa ɔbá tóna, túé ke wéényi ne Yésus. »

Yésus áŋa nyehaanyua nyí biwéewé, wuúci tóna olíhe

¹⁷ Yésus ŋa kaá háma, yó kúana anyía Lasáal ma kéla mɔ́sɛ menyise e eenyie. ¹⁸ O otúme a Betani ɔ ɔkɔ́háma eé Yelúsalem kilométa te ŋáá háma étát ; ¹⁹ yaáté asana *Besuif ŋa bɔ́ fáákóna beéní o okohumíkinyi etémá cé na Mááta na Malíi e buwé bú uubú onyiinyi a wɔwɔmɔ́. »

²⁰ Ayé Mááta ŋaá lókóma anyía Yésus má kaá háma, u ŋá ɔba o okoó wuúci ɔ́ndémána o ohónyí. Malíi ŋɔ́ lóbb o ooki. ²¹ Mááta cse né Yésus : « Oténí a Waáŋá, mbɔ́kɔ ɔ́ bá aaha, keyé uumi onyiinyi ti ómoó wé. ²² Mbá ta híáná, i ŋe mí menyí anyía ta aámbáya Bandómesé ŋo yóo wiinjíékine ɔkɔ bukime abɔ́ ɔ ŋɔ́ ɔba o o wuúci báta. » ²³ Yésus cse nááyá : « Uuwu onyiinyi ŋa háanyuaka e biwéewé. » ²⁴ Mbá Mááta cse : « Ée, i ŋe mí menyí anyía a buúsé abɔ́ cmesé káá mána baaco ká bɔ́ háanyuaka e biwéewé ; a buúsé eébú, uumi onyiinyi káá háányúá tóna. » ²⁵ Yésus cse : « Ya méŋa nyehaanyua nyí biwéewé, yanɔ́ tóna olíhe. Ɔkɔ awó u ŋaá háya mɔ́ŋlɛ nááme ké líhéke, te u ŋeé wé. »

²⁶ Híáná ɔkɔ ewú u ŋé líhe nááme, u hákéna tóna mɔ́ŋlɛ nááme, ti kée wé, ta buúsé ; o ŋoó lumítínine aáná e ? »

²⁷ Mááta cse : « Ée, Oténí a Waáŋá, i ŋeé mi lumítínine anyía ɔ́ ŋa *Mesii, Ɔónó u Bandómesé, ooci awó Bandómesé ŋaá bétánéna baaco nyíáyé nyefaaya ɔ́ cmesé. »

Yésus ŋe bílóósíkinyi belelá

²⁸ Ahé Mááta ŋaá táŋáká aáná, u ŋé súéte ɔ ɔkɔ́ŋɔ uuyé onyiinyi, Malíi. U ŋeé wuúci láana embásembáse, cse : « Oténí a Waáŋá má kaáháma, u ŋɔ́ yó lónkɔ. »

²⁹ Eŋakelá Malíi á lókóma esóma eécí, u ŋé ténycí ɔba né Yésus. ³⁰ U ŋaá bá wa yánáŋa hí a haála ahá Mááta ŋe keé wuúci ɔ́ndémána. ³¹ Ekúlú eyí *Besuif a bá ŋa bɔ́ bá eé cíibe na Malíi o o wuúci huminyi ɔ́témá ŋa bɔ́ léca anyía ú maa háɔna o osúéte fianɔ́, bé ŋé wuúci látáka. Bá ŋa bɔ́ bá bébú kékiki anyía yó súéte ɔ ɔkɔ́léla e eenyie. »

³² Malíi ŋa kaá háma haála ehé Yésus ŋaá bá. Ayé u ŋé wuúci léca, u ŋé wuúci kuakónákéna a akóló, mbá cse : « Éé, Oténí a Waáŋá, mbɔ́kɔ ɔ́ bá aaha, keyé uumi onyiinyi ti ómoó wé ! » ³³ Yésus ŋa léca anyía Malíi ŋaá bá waá lélaka ; u ŋá léca tóna anyía Besuif a bá ŋa bɔ́ látákéna Malíi ŋá bɔ́ bá bább lélaka tóna. Bú ŋé wuúci iinjíé ɔ́témá ɔnua weéní, ú bényiáka tóna. ³⁴ Mbá cse : « Háányé nu ŋe nú wuúci nyié e ? » Báye : « Oténí a Waáŋá, faáya, ká léca. »

³⁵ Yésus ŋe bílóósíkinyi belelá. ³⁶ Besuif ŋé túme ɔkɔ́na báye : « Énáka háye u ŋaá bá weé wuúci lénéke ! »

³⁷ Mbá bómɔ́té aabɔ́ e ekatékáté ábɔ́ kónnaka báye : « Wuúci ewú u ŋe yeéŋúnyisi ondíméndíme, u te ómó bá wu ɔkela anyía Lasáal tí wé e ? »

Yésus me héényi Lasáal e biwéewé

³⁸ Yésus ŋe túné á lókóma ɔ́témá ɔnua, yó ɔba e eenyie. Eenyie yé hendónkɔ yé ŋaá bá, na nyendányé e nyiofine. ³⁹ Mbá cse : « Énu fuŋúlísi nyendányé eényi ! » Mbá Mááta, onyiinyi u alónkɔ, cse : « Oténí a Waáŋá, aámbáya omime ma cáŋia anyía ú ma kéla mɔ́sɛ menyise e eenyie. »

⁴⁰ Yésus cse : « Téka e ŋɔ́ mé ɔ́ láana esé mbɔ́kɔ o ŋoó lumítínine, ɔ ŋɔ́ ɔba ɔ́ ɔleca buáŋá bɔ́ Bandómesé e ? »

⁴¹ Baaco ŋé fuŋúlísi nyendányé aná. Eéyé ekúlú Yésus ŋeé bééti eése ɔ́ ɔmuaná, mbá cse : « Síkéne, i ŋo mí o wiinjíé biténjiti anyía ɔ ŋɔ́ lókóma úumi ɔ́táŋa. ⁴² Yanɔ́, i ŋe mí menyí anyía ɔ ŋɔ́ lókóma úumi ɔ́táŋa ekúlú ekime, mbá e ŋa mé kɔ́na aáná a asana na baaco eebe, ɔ ɔkela anyía bébú lumítínine anyía kuɔŋɔ́, ɔ ŋɔ́ me tóna ɔ́ cmesé. » ⁴³ Ahé Yésus ŋaá táŋáká na Bandómesé aáná, u ŋɔ́ lónjéta Lasáal okelú ɔ́ ɔmuaná cse : « Lasáal, háma ! » ⁴⁴ Lasáal nyeháma eényi, na akóló na aabá ɔ́tɔ́kɔ́kónó na belahelahe bé ɔmbómó ne ekéti yé ɔ́laka ɔ́tɔ́kɔ́kónó eé buúse ; biibi bé ŋeé wuúci nyiéne. Mbá Yésus ŋaá láana baaco cse : « Énu wuúci hambúléke, núé wuúci nyéána, wé súéte. »

Bá ma tángéna Yésus hebeŋa
(Mat 26.1-5 ; Mak 14.1-2 ; Luk 22.1-2)

⁴⁵ E *Besuif a bá ŋa b́ fáakɔna ná Malíi, b́ lécaka *ekéki yé asana eyí Yésus ŋa kéláka, beéŋi ŋa b́ háké-na maŋɔlé nááyá. ⁴⁶ Mbá, b́mɔté ŋa ka b́ kuána *Bafalisiéŋ, b́ beébe bikétíkinyi asana eéyé. ⁴⁷ Éxhé na Bafalisiéŋ ne betéŋinyi *beluli nyiínjie ŋa b́ bándá Hitúlé a hiáná hé bunɔŋɔ, mbá báye : « Ɔɔɔ oócí a yánáŋa hú ɔkela bikéki bí tubílícíninyí ! Túá kela anyána e ? ⁴⁸ Mb́ɔk tu ŋá ś nyeána anyía wá ɔɔbákána nyebékéleena eényí ne buúse, baaco bekime ŋa b́ ɔɔɔbaka ɔ ɔhákéna maŋɔlé nááyá. Eéyé abaná ambala yí *Lóom ŋa fáakɔna, yá katáka ciasɔ *Ciíbe ce Bandómesé, yé onyimisi búásɔ bunɔŋɔ. »

⁴⁹ Ɔɔɔ a wɔmɔté, Kayífe, aẃ u ŋaá bá *mutéŋinyi beluli nyiínjie a muáná aá hiáté hiɔŋɔ, yó beébe laana ɔse : « Nua nóŋa beála ayé ? ⁵⁰ Nu te ŋá nó léca anyía yááŋa ambánye a yáánɔ aháná anyía ɔɔɔ ɔmɔté é wéene a asana yé bunɔŋɔ bukime na anyía ambala yí Lóom yé keé buúbu ɔ́nɔkɔ e ? » ⁵¹ U ŋaá bá u te á táŋa á ciayéciayé, mbá Bandómesé ŋeé wuúci iínjie makénda ma ɔcaŋácaŋa ɔɔɔna asana a yé káá fáaya, anyía wuúci u ŋaá bá mutéŋinyi beluli nyiínjie a muáná a hiɔŋɔ eéhi. Úúyé ɔtáŋa oócí ŋaá bá anyía Yésus kéé wéene a asana yí Besuif bekime. Yé ŋaá bá anyía té cáŋa hú a yáábɔ asana, ⁵² mbá a asana t́na yé baaco bekime bá Bandómesé a bá b́ŋa basaasiákánɔ ɔ ɔmesé okime, anyía wé beébe latáka henyénɔ hémɔté.

⁵³ O otúme a buósé eébu betéŋinyi Besuif ŋa b́ śm-bót́nɔ ɔ ɔwɔɔŋɔ Yésus. ⁵⁴ Ahé u ŋee ményí aáná, u ŋaá bá u ti túné á b́nánála e eése cé Besuif. U ŋa hát́na, yó ko límine na bááyé *baákónéna a báléka ce Efelayim; † ce ŋaá bá hoóhi ne iisí ce ɔsébéá.

⁵⁵ *Basíka, ɔŋanda a búmɔté bú Besuif ŋaá bá hoóhi ; baaco beéŋi ŋa b́ hát́kóna a behaála behaála, b́ súétéke eé Yelúsalem. Bá ŋa b́ cáŋa osúétéke anyía bebú bífúúmíkinyi. ⁵⁶ Bá ŋa b́ bá bábɔ áambaka Yésus ; ahé bá ŋa b́ bebánda eé Ciíbe ce Bandómesé noómi, bé ŋe túme ɔbébáta beébe ne beébe báye : « A nyiánɔ'o, nu ŋe nú bíkétí anyía u ŋa fáakɔna a ɔŋanda eebu e ? » ⁵⁷ Ne betéŋinyi beluli nyiínjie na Bafalisiéŋ ŋe bú húlisi okelú anyía mb́ɔk ɔɔɔ ŋe menyí haála ehé Yésus áŋa, u ŋa nyemána wu o beébe b́enyóŋéna o o wuúci haténa.

Malíi mé yoótokine ɔɔɔŋɔ yí enumbé a akɔlɔ cé Yésus
(Mat 26.6-13 ; Mak 14.3-9)

12 ɔŋanda b́ *Basíka ŋaá bá bú á beámbáka mɔ́sɔ́ metíndétú anyía bé buúbu nyiáka, Yésus ŋa kaáhámá a Betani, haála ahá Lasáal ŋaá bá weé límekine. Lasáal áŋa ɔɔɔ ewú Yésus ŋeé héényi e biwéewé. ² Bá ŋaá námbákéná Yésus benyéma bé ɔnyíá h́á. Máata ŋe wuúci aáféna. Lasáal ŋaá bá ɔɔɔ ɔmɔté a baaco a bá ŋaá bá bebú nyiékinnyi ne Yésus. ³ E elime ce ɔnyíá, Malíi ŋe hiíte ekélékétí yé léta yé taaká ce

† Ekéti yé haála, kilométa 20 eé Yelúsalem namuaná, a aháná yé nyehatɔna nyé ɔ́ɔ.

ɔɔɔŋɔ yé náal yí enumbé ; yé ŋaá bá onduné ɔ ɔmuaná weéŋi. †† Malíi ŋe yíyi hiíte, wó ootokine a akɔlɔ cé Yésus, u ŋe ceéce hónóko na túáyé tuhúnyi. Ciíbe ŋó nyíoyo na ambánye yí enumbé. ⁴ Muákónéna mu Yésus a mumɔté, Yútas Iskaliót, mufiimbie Yésus, ŋá ɔɔɔna ɔse : ⁵ « Háá ! Anyána bá té ɔmɔɔ bá bé otúé ɔɔɔŋɔ yí enumbé eeye e ? Yé ŋaá bá yó t́nɔ ɔ ɔhɔla mɔɔnyé h́ndéte étátɔ amá bááŋa bé owiínjiekine basókásóka. » ⁶ U ŋaá bá u te á kóna aáná anyía u ŋaá bá waá beákákéna a asana yé basókásóka, mbá anyía u ŋaá bá weébi. Háye u ŋaá bá mutéŋinyi hikóló, u ŋaá bá waá nyiáka nyenamá aá mɔɔnyé amá bá ŋaá bá bá hákéna noómi.

⁷ Mbá Yésus ɔse : « Nyeána oónjú ooci mbuumu ; ú ma kéláka aáná a asana na muame munyienene. ⁸ Énu menyí anyía'o : Nua nóŋa na basókásóka aaná e ekatékate bikúlú bikime ; mbá yanɔ, e te áme bá aaná e ekatékate bikúlú bikime. »

Bafalisiéŋ ŋa b́ tángéna Lasáal hebeŋa

⁹ *Besuif beéŋi ŋa b́ lókómáka anyía Yésus áŋa a Be-tani, aáná bé ŋeé súétéke h́á, té cáŋa hú a asana ne Yésus, mbá t́na anyía bá ka b́ lécáka Lasáal ewú Yésus ŋeé héényi e biwéewé. ¹⁰ ɔɔkɔ búmɔté háye asana ne Yésus, betéŋinyi *beluli nyiínjie ŋa b́ lókómáná ɔ ɔwɔɔŋɔ t́na Lasáal, ¹¹ ananyía Besuif beéŋi ŋe bú beébe nyeanáka, b́ búle háya maŋɔlé né Yésus a asana yé Lasáal.

Yésus mo yóófine eé Yelúsalem
(Mat 21.1-11 ; Mak 11.1-11 ; Luk 19.28-40)

¹² Ɔ ɔyá ɔyá, baaco beéŋi a bá ŋa b́ fáákóna ɔ ɔkɔɔnyíá ɔŋanda b́ *Basíka ŋa b́ lókómáká anyía Yésus ŋa fáakɔna eé Yelúsalem. ¹³ Aáná bá ŋá b́ śmbáka becala, bé ŋe wuúci káha ne obiléne o ohónyí, bá ḱɔɔnaka okelú ɔ ɔmuaná báye : « *Hɔsáana ! †† Bandómesé á sayábéna ooci aẃ u ŋa fáaya eé nyiínnyi nyí Otéŋi a Waáná, Otéŋi u Islayél ! » ††

¹⁴ Yésus ŋaá kuána abanabebéa a yémɔté, u ŋá bááta, u ŋe límine, háye ɔiɔŋé cé Bandómesé ŋa ḱɔɔna cése :

¹⁵ « Banó, baaco bé *Síon, nuti líkíméke ! Áno lecá, uunú Otéŋi ooci wa yánáŋa. Wáŋa oliménénú ɔ ɔ́nɔ u abanabebéa ɔ ɔmuaná. » †††

¹⁶ A yaaté ekúlú, *baákónéna bé Yésus ta ɔlókóma asana a yé ŋaa békéláka, ɔ ɔkɔɔháma ahé Bandómesé ŋeé beétisi Yésus e nuúmi a nuáná. E ekúlú eéyé, bé ŋe síké abó b́etááka anyía ɔiɔŋé cé Bandómesé ŋa cáŋacáŋa ɔɔɔna aáná a asana yí Yésus. Bá ŋa b́ léca anyía baaco ŋa b́ békélákéna hiáná aáyá a aháná.

¹⁷ Ekúlú eyí Yésus ŋeé héényi Lasáal e biwéewé, yó wuúci lónéta anyía wá háma e eenyie, baaco beéŋi ŋa

†† Bé ŋeé yíyi tábónákéna na náatɔs a ceáŋa heetété. Bé ŋe menyí á békéléna ehuti eéyé a asana na yááyé ambánye yí enumbé. Malíi ŋeé bílénékine ɔkela aáná ne okéke ne obilóosi ne obiínjie okime. † Maáŋa eeme amá ɔɔɔ áŋa wu ɔnyíɔkɔ hoóhi hiɔŋɔ hikimekime. †† Buhúnyi eébu ŋaá bá búé bíhembúleke anyía « Faáya ká basɔ ɔlétá », mbá e elime ci bikúlú, bú ŋe búle bíhembúle anyía : « Nulumí ná... » †† 12.13 Maŋ 118.25-26 ††† 12.15 Skl 9.9

bó bá h3á, bó léca. Beébe, bá ηa bó háy3na Y3sus embas3 a asana e3y3. ¹⁸ Baac3 be3n3 ηa bó l3k3m3k3 any3a Y3sus ηa3 k3l3ka *ek3ki y3 hib3l3c3ny3ny3 e3y3 ; 33h3 bá ηa bó f3ak3na o oko3 wu3ci k3ha o oh3ny3. ¹⁹ B3m3t3 *Bafalisi3n ηaakena b3s33k3 b3y3 : « Téka nu ηa nó léca any3a oh3ny3 t3 a bá t3na ná3s3 e ? Baac3 bekime me bú wu3ci lát3ka ! »

B3m3t3 Bakel3k ηa bó áamba 3leca Y3sus

²⁰ B3m3t3 Bakel3k † ηa3 bá 3 333 η3 ú baac3 a bá ηa bó f3ák3na e3 Yel3salem o okony3mi Band3mes3 e ek3l3 y3 b3ηanda. ²¹ Beébe, bá ηga bó ku3na F3lib, eb3ny3 y3 Betes3ta i iis3 c3 *Kalil3, mb3 b3y3 : « Taat3, tu ηa s3 áamba 3leca Y3sus. »

²² F3lib t3na η3 ka3 la3na *Andel3 ; bá η3 33ba beébe bekime b3fend3, bá ηga3 la3na Y3sus. ²³ Mb3 33e nááb3 : « Aámb3ya, ek3l3 ma ny3mana ay3 Band3mes3 y3 33ba o ob33ti 33n3 u 333 e nu3mi a nu3n3. ²⁴ E ηa m3 ban3 láana a3 taak3 any3a buoh3 η3 l3b3 h3 bu3bu búm3t3, mb3k3 b3 ti η33 bu3bu 33n3 3 3mes3. Mb3k3 b3 η3 bu3bu 33n3, bú3 l3a, bú ηa3 há3ka mooh3 me3n3. ²⁵ 333 ew3 u η3 léne úy3 ol3he k33 wu3ci ny3m3si. Mb3 333 aw3 u t3 k33 y3ák3k3na úy3 ol3he 3 3mes3 ooci k33 wu3ci t3t3ny3ki 3 333h3ma 3 y33333 y3 ol3he y3 ek3l3 ekime. ²⁶ Mb3k3 333 ηa3 y3amba 3 me ny3k3, w3 me lát3ka ; ha3la ah3 ya m3n3, h3á t3na muame muny3k3 k3á bá. Mb3k3 333 ηa3 m3 ny3k3, ciame S3k3ne k33 wu3ci lémb3ki.

Y3sus ηa3 t3n3 a asana y3 úy3 ow3

²⁷ Aámb3ya eeci ú3mi 3t3m3 ηaa b3ny33. Y3me k33na any3na e ? Y3me k33na e3 : “S3k3ne, me h3k3n3n3 a asana ay3 y3 33ba 3 3b3k3l3ka aámb3ya”, ay3’ ? E3’e3 ! E t3 am3 bá wu o wu3ci laana a3n3, any3a ε ηa m3 fa3ya 3 333l3k3ma muuy3 o onj3n3 ooci. ²⁸ S3k3ne, t3n3ny3 baac3 bú3w3 bu3n3. »

H3 e ek3l3 ey3 Y3sus ηa3 k33na a3n3, okel3 η3 h3le 3 3muan3, ú 33naka 33e : « I ηe m3 bu3bu t3n3ny3 feek3 ; ε ηa m3 33baka ne bu3se o o bu3bu t3n3ny3. »

²⁹ Nyek3ca ny3 baac3 a ny3 ηa3 bá h3á ηa3 l3k3m3 okel3 ooci, baac3 a b3m3t3 b3y3 : « Eη3l3muan3 má bá ci é l3meke. » B3m3t3 b3y3 : « Elil3 y3 333ma y3 Band3mes3 a y3m3t3 ma t3n3ka ne wu3ci. »

³⁰ Mb3 Y3sus 33e : « Okel3 ooci ew3 u m3 h3le 3 3muan3 t3 η3 me l3ca ; w3án3 ú η3 léca. ³¹ Aámb3ya, Band3mes3 y3 33ba o ok3l3s3ki baac3 bá 3mes3 ooci ; aámb3ya Band3mes3 y3 33ba, w3 y33n3k3na ot3n3 u baac3 bá 3mes3 ooci. ³² Mb3 yan3, ah3 b3 k33 mi b33ti 3 3muan3, ε k3 m3 b3k3k3t3na baac3 bekime. » ³³ E úy3 3t3n3 o3ci, u ηa3 bá wa3 láakena baac3 nyenam3 ny3 ow3 eny3 ú k33 w3.

³⁴ Baac3 ηe bú wu3ci b3k3m3 b3y3 : « E nufule nú *bikoti bú η3 y33n3k3 any3a *Mes3i k33 l3h3ke t3ka ne ny33ndi. Ku3n3, 3 η3 333na náany3a, ase : “B3 k33 b33ti 33n3 u 333”. 33n3 u 333 wa3t3k3na 33e a3ny3 e ? »

† Baac3 b3 et3mb3 eb3 olumitinine ú Besuif η33 bil3n3k3ne, b3 33fok3ne t3na 3 333 ú besú3te 3 33b33k3l3na e3 Yel3salem e ek3l3 y3 Basika.

³⁵ Y3sus 33e : « Eese á yan3n3 a3n3 ε ekat3kat3, mb3 h3 hik3l3k3l3. Án3 kand3ka háy3 eese á yan3n3 náán3 any3a ib3ne t3 ban3 33á o oh3ny3. ³⁶ Ek3l3 ekime ey3 eese á yan3n3 3 333ma náán3, án3 hák3na m3η3l3 e3 y3y3, mb3 nó k3 nó bá baán3 b3 eese. »

Besuif t3 η3 bó háya m3η3l3 né Y3sus

Eηakel3 Y3sus ma t3n3ka a3n3, u η3 sú3te haaca, u ηg3 beébe b3n3mb3na. ³⁷ Y3sus ηa k3l3ka bik3ki b3 tub3l3c3ny3ny3 bi3n3 e e3e c3 *Besuif ; mb3 ta hián3, b3 ηe bú k3ne 3h3ya m3η3l3 náay3.

³⁸ Aán3 besana eb3 *muh3m3ny3 besana m3 Band3mes3, 3say3, † ηa3 t3n3ka bu3y3 η33 b3ny33y3s3ny3 ; u ηa3 k33n3ka 33e : « Ot3n3 a Wa3n3, a3ny3 ú η33 l3mitinine ú3ú 3t3n3 e ? Ná a3ny3 Band3mes3 η33 t3n3ny3 maay3 mak3nda e ? » ‡

³⁹ B3 t3 3m3 bó bá ne oh3ny3 w3 3h3k3na m3η3l3 né Y3sus, háy3 *3say3 ηe t3n3 á k33na 33e :

⁴⁰ « Band3mes3 η33 beébe ceη3s3ki bend3m3nd3me, y3 k3n3n3ka maab3 m333n3 any3a mb3 c3áb3 e3e t3 l3c3na, maab3 m333n3 t3 kanda 33mb3ny3, aán3 bá t3 k3 bó b3k3k3l3k3na maab3 maab3 any3a w3 beébe e3n3ny3s3ki. » ††

⁴¹ 3say3 ηa3 k33n3ka aán3 any3a u ηa3 léca bu3n3 bú Y3sus, y3 t3n3ka y3áy3 asana.

⁴² Ta háy3 3say3 ηa3 t3n3ka aán3, ε ekat3kat3 ci bet3n3ny3 Besuif b3mu3t3, be3n3 ηa bó hák3n3 m3η3l3 né Y3sus, mb3 a nyenam3 no3mi. Bá ηa bó bá b3b3 lík3m3ke any3a *Bafalisi3n é beébe 33n3k3na a y3áb3 *andan3 y3 3b33k3l3na. ⁴³ Bá ηa bó t3fa ohiite nu3mi ná baac3 na any3a b3b3 nu3nu hi3te ná Band3mes3.

3t3n3 ú Y3sus k33 k3l3s3ki baac3

⁴⁴ Y3sus ηa3 t3n3ka okel3 3 3muan3 33e : « 333 aw3 u ηa3 háya m3η3l3 náame, t3 η3 háya m3η3l3 h3 náame, mb3 u η33 me3me háya t3na ná Mu-me-t3ma.

⁴⁵ 333 aw3 u ηa m3 l3ca ηa léca t3na Mu-me-t3ma. ⁴⁶ E ηa m3 fa3ya 3 3mes3 ooci i iη3t3 ci eese a y3 ηa n3ma 3 3kela any3a 333 aw3 u k3á háya m3η3l3 náame ti lim3k3ne i ib3ne no3mi. ⁴⁷ Mb3k3 333 ηa3 l3k3ma ú3mi 3t3n3, y3 k3ne o wu3ci l3k3m3na, t3 c3n3 yan3 i k3 m3 wu3ci k3l3s3ki. Yan3, ε ηa m3 fa3ya t3 c3n3 o okok3l3s3ki baac3, mb3 h3 o oko3 beébe noh3ki. ⁴⁸ Mb3k3 333 η33 mi b3n3n3t3ny3, y3 k3ne 3l3k3m3na ú3mi 3t3n3, b3k3 án3 h3á e bú k33 wu3ci kuusi a nyek3la a bu3s3 bó ny3mana. Bu3t3 b3k3 án3 3t3n3 aw3 ε ηa3 me t3n3k3 náán3. ⁴⁹ Besana ab3 ε ηa3 me t3n3, i ti η3 m3 bi3bi t3n3 a ciameciame. Ciame S3k3ne, Mu-me-t3ma, ú η33 mi tél3m3k3ny3ny3 wu3ci b3mu3t3 na besana ne meh3ny3 ab3 y3me ny3mana wu 333naka. ⁵⁰ I ηe m3 meny3 any3a úy3 3t3n3 ηe y3in3j3ne y33333 y3 ol3he y3 ek3l3 ekime. 33h3 besana ab3 ε ηa m3 333na, i ηe m3 bi3bi 333na b3k3 búm3t3 háy3 ciame S3k3ne ηa m3 laak3na. »

†† U ηa3 bá muh3m3ny3 besana e ek3l3 y3 Nyelata ny3 Bu3y3, ho3hi tu3n3 800 33e Y3sus ti η33 bib3ne. ‡ 12.38 Esa 53.1 †† 12.40 Esa 6.10

Yésus ŋa sua bááyé baákónéna akóló

13 E nyifienyinyi nyé bɔŋanda bɔ *Basíka, Yésus ŋaá bá weé ményukune anyía yááyé ekúlú yí osíke ɔmesé ooci ɔ ɔhálómóna a maabána ma ciayé Síkíne. U ŋaá bá weé lénéke bááyé baaco bá ɔmesé. Aáná u ŋaá cɔba ne buúse o o beébe léne ɔ ɔkɔháma eé nyíóndí.

² Yésus ŋaá bá ɔ ɔnyíá ú nanyíɔfɔ na bááyé *baákónéna, éce Musóména ne meé yoósíkínyí Yútas Iskaliót, ɔónó u Símon, o ofiimbie Yésus. ³ Yésus ŋaá bá we ményukune anyía Bandómesé ŋeé wuúci cuméke besana bikime ; u ményukune tóna anyía u ŋeé húle ná Bandómesé, éxhé yó hálómóna nááyá. ⁴ U ŋa hátna ɔ ɔnyíá, yó béánja bɔlaka bɔ ɔmuaná, u ŋe hiite ekélékétí yé nyebata, u ŋe yíiyí bísúnje a ɔnséŋá. ⁵ E elime eécí, u ŋe hiite menyífé, yó meéme súkune a atááse, u ŋe túme o húle sua bááyé baákónéna akóló, u ceéce hónóko na nyebata a nyé ŋaá bá aáyá a ɔnséŋá. ⁶ Ahé u ŋgaá háma né Símon Bíel, Símon Bíel ɔse : « Aá taaká anyía kuɔŋɔ wɔ ɔba ɔ ɔ me suaka akóló e ? »

⁷ Mbá Yésus ɔse : « O ti ŋó menyí asana ayé e ŋa mé kela aámbáya, mbá o kóó síke o yíiyí lókóma bɔmbánye e elime. » ⁸ Bíel ɔse : « Eé'ee ! ɔ te kóó me sua akóló ta buúsé ! » Yésus ɔse : « Mbókó e te ŋó mé ɔ suá akóló, o ti kóó túné ɔ bá na nuafa e nú ŋe húle nááme. » ⁹ Mbá Símon Bíel ɔse : « Mbókó aáná yáána, Otéŋí a Waáná, ate me suáka hú akóló ceéce ne ceéce, mbá me súáka tóna na aabá na aatɔ áyá. » ¹⁰ Mbá Yésus ɔse nááyá : « ɔɔɔ awó á béákábáka ti ŋe túné á yáamba ɔbéákába anyía wána ofúúménénu wuúci okimekime, [e te ŋaa bá hú akóló]. Nua nóna befúúménénu, mbá té cáŋa banó bekime. » ¹¹ Yésus ŋaá bá waá kóɔnaka aáná anyía u ŋaá bá weé ményukune ɔɔɔ ewú ú kéé wuúci fiimbie. Éxhé u ŋaá kóɔna ɔse : « Nua nóna befúúménénu, mbá té cáŋa banó bekime. »

¹² Eŋakelá Yésus á mána ɔsua bááyé baákónéna akóló, u ŋá háná béláŋa búáyé bɔlaka, u ŋá háná límine ɔ ɔnyíá, mbá ɔse náábó : « Nu ŋe nú menyí asana ayé e ma mé banó kélaka e ? » ¹³ Nu ŋa nó me lɔŋɔ ɔse : “Muékúnyí”, nu me lɔŋɔ tóna ɔse : “Otéŋí a Waáná”. Ée, nu ŋa nó kóɔna bɔmbánye, anyía ya méŋa híáná. ¹⁴ É ma mé banó súáka akóló, yaŋɔ awó nu ŋa nó me lɔŋɔ anyía uunú Otéŋí, muanó Muékúnyí. Énu búle súánana akóló. ¹⁵ É ma mé banó tónínyí hibílícínínyí anyía núé búle békéléna háye é maá mé békélákéna náánó. ¹⁶ E ŋa mé banó láana aá taaká : Munyíɔɔ ta mumɔté te ŋáá h́la ciayé síkíne ci buólí, ta anyía *ɔɔɔ u endóma te ŋáá h́la mu-wuúci-tóma. ¹⁷ Nú me nú menyí aáná aámbáya ; nua nóna bambánye mbókó nu ŋá nó békélákéna híáná.

¹⁸ Té cáŋa asana yé banó bekime e ŋaá me táŋa. I ŋe mí menyí baaco abá e ŋaá me táfáká. Mbá yé ŋá nyémána anyía ɔtána ooci ú Cíɔŋé cé Bandómesé é bíníyíyísínyí : “ɔɔɔ awó tu ŋa sɔ bá tuesú nyíékínyí ŋa me nyíá elime ce akóló.” ¹⁹ É ma mé caŋacaŋa ɔ banó láana anyía ahé besana eebi ké síké á békélaka, núó lu-

mitinine anyía “Ya méŋa Ooci awó ya méŋa.” ^{†120} E ŋa mé banó láana aá taaká : Ekúlú ekime ayé yáme tóma ɔɔɔ, okime ewú é wuúci káha bɔmbánye ŋaá me káha bɔmbánye tóna ; okime awó á me káha bɔmbánye ŋaá káha bɔmbánye Mu-me-tóma. »

Yésus ŋa láana baaco anyía Yútas kéé wuúci fiimbie

²¹ Émakéla Yésus á táŋaka ɔtána oócí, u ŋá lókóma ɔtémá ɔnua, mbá ɔse : « Aá taaká e ŋa mé banó láana isí'ó : ɔɔɔ ɔmɔté aá banó eebe ŋa cɔba o o mi fiimbie. » ²² Baákónéna ŋe bú túme ɔlecana beébe ne beébe, ta ɔɔɔ ti menyí asana yé aányé u ŋaá táŋá. ²³ Muákónéna a mumɔté, eemu emú Yésus ŋaá bá wé lénéke buéŋí, ŋaá bá limine aáyá a maabána. ²⁴ Símon Bíel ŋe muúmu késítínyí anyía mu á batá Yésus, asana yé aányé u ŋá táŋa e ? ²⁵ Muákónéna ŋá békóŋna né Yésus, mu ŋe wuúci batá embásembáse, ɔse : « Otéŋí a Waáná, ɔ ŋɔɔ táŋa asana yé aányé e ? » ²⁶ Mbá ɔse : « Míɔ ɔba o oyubé abáke yí eléti a masɔla, mbá yémi cókítínyí muútíkínyí. » Ahé Yésus ŋaá táŋaká aáná, u ŋá báka eléti, u ŋe yube a masɔla, u ŋe iínjíe né Yútas, ɔónó u Símon Iskaliót. ²⁷ Hú e nyihiite enyí Yútas ŋeé hiite abáke yí eléti eéyé, *Sátan nyiofine o owoofine eényí e úúyé ɔtémá. Mbá Yésus ɔse nááyá : « Bɔsɔma abó ɔ nyemana wu ɔkelaka, buúbu keláka fianɔ ! » ²⁸ A baaco a bá ŋa bɔ bá o onyíényi, ta ɔɔɔ ti ómó menyí hekɔma ehí Yésus ŋa láánéna Yútas aáná. ²⁹ Yútas ŋaá bá muabó mutétényi hikóló hé mɔɔnyé. A asana eéyé, baaco a bɔmɔté ŋe bú kéti anyía Yésus ŋaá bá wa yáámbaka ɔlaana Yútas anyía wó ɔ ɔónóɔkɔ benyéma bé ɔnyíá a bɔŋanda, ta anyía wé iínjíe basókásóka bɔkɔ. ³⁰ Ahé Yútas ŋeé híite abáke yí eléti, nyeháma ɔ ɔháma eényí. Ibíne ŋaá bá cé maá kua.

Yóɔɔɔɔ yí okotí

³¹ Eŋakelá Yútas á háma, mbá Yésus ɔse : « Aámbáya búáme buáná, yaŋɔ ɔónó u ɔɔɔ, á yáana bú bítónínyínyí a miányé. Híáná ya méána o otónínyínyí baaco buáná bɔ Bandómesé. ³² [Ahé ya méána o otónínyínyí buáná bɔ Bandómesé,] Bandómesé tóna ŋa cɔba o otónínyínyí nááme bémuatá búáme buáná, yaŋɔ ɔónó u ɔɔɔ. Hí aámbáya yó ɔba wé buúbu tónínyí.

³³ Banó bááme baáná, e te áme bá tóna ekúlú acaha na banó. Nu ká nó me aambaka mbá, bɔkɔ búmɔté háye e ŋa mé laákéna *Besuif bé etémbí, e ŋa mé banó láana tóna aámbáya esé : Nu te anó bá nú ɔfaaya haála ahá míɔ ɔba. ³⁴ Yóɔɔɔ yí okotí eeye míɔ ɔba ɔ ɔ banó iínjíe : Énu lénékéne banó na banó. Nu ŋá nó nyemána nú olénékéne banó na banó háye e ŋa mé banó lénéké. ³⁵ Mbókó nu ŋe nú lénéne banó na banó, e nulénéne eénu baaco bekime ké bú menyí anyía nua nóna bááme *baákónéna. »

Yésus ŋa kóɔna ɔse Bíel ŋa cɔba o o wuúci bínéŋítínyí

³⁶ Símon Bíel ŋaá batá Yésus ɔse : « Otéŋí a Waáná, háányé wó ɔba e ? » Yésus ɔse : « Haála ahá míɔ ɔba,

† 13.18 Mar 41.9

†† Fanáka nyihembule nyé 8.24.

ɔ te ɔ bá wu ɔ me láta h́á aámbáya, mbá o kó síke ɔ me láta e elime. »³⁷ Bíel ɔse nááyá : « Otéńj a Waáńá, anyiaté e te áme bá wu ɔ kuɔńj láta aámbáya e ? I ńe mí lumítine owé ɔ yówɔ asana ! »³⁸ Mbá Yésus ɔse : « Yááńa taaká anyía o ńóo lumítine owé a yáámé asana e ? Aá taaká taaká, e ńa mé ɔ laana isí'o : Yaaka yé ekɔké ńe síké á béléta nyí buúse, éce o no moó mi bínéńjítikinyi bikúlú bétátó. »

Yésus áńa ohónyí wú ɔɔba né Síkine

14 Yésus ɔse : « Cíínú etémá te bényiáka. Áńo háké-
na mɔńjé na ná Bandómesé, na nááme tóna.
² Behaála bí olímekine áńa biéńj o ooki ú ciame Síkine. Mbókɔ yiíyi téka aáná, keyé é ma mé banó láana. Mí ɔba, yá ka mé banó tábónákéna haála. ³ Ekákéla é ma mé ɔba, mí banó tábónákéna haála, e ká kaá me hálmóna ɔ ɔ kɔ banó híite, núo ko límekine aáme a maabána, anyía banó tóna núo bá haála ahá ya méńa. ⁴ Nu ńe nú ményi haála ahá mí ɔba ; nu ńe nú ményi tóna ohónyí. »⁵ Mbá Tómas ɔse : « Otéńj a Waáńá, tu ti ńe sú ményi ta haála ahá wó ɔba, anyána tua sńa tu omenyi ohónyí e ? »⁶ Yésus ńá békáma ɔse : « Yanj ya méńa ohónyí ; ya méńa taaká, ya méńa olihe. Ohónyí ú etémbi te a bá awó ɔɔba áńa wu ɔkandena, yó kóhama né Síkine, é te ńáa bá hú nááme. ⁷ Mbókɔ nuenú mi menyukune, keyé nu ńe nú ményi tóna ciame Síkine. † Mbá o otúme aámbáya, nú me nú wuúci menyí ; ɔmuátá nú me nú wuúci lecaka tóna. »
⁸ Mbá Fílib ɔse : « Otéńj a Waáńá, ɔ basó tónjinyi hú Síkine, ɔmanó ! »⁹ Yésus ńá békáma ɔse : « Fílib, feeké yáme báka na banó, e ti mi menyí e ? ɔɔba awó á mé le-
ca ma léca ciame Síkine. Anyána ase : “Basó tónjinyi Síkine” e ?¹⁰ O ti ńó lumitinine anyía ya méńa né Síkine, Síkine tóna nááme e ? Mehúnyi ma nyiáme nyuúte ti ńe húle nááme. Síkine, a wá báka nááme, u ńo nyiýisinyi bíayé besana bé bémuátá. ¹¹ Énu lumítinine ekúlú ayé e ńa mé banó láana esé : Ya méńa né Síkine, Síkine tóna nááme. Mbókɔ nu ńe nú kine olu-
mitinine úmi ɔńa, enú lumítinine aná te hú a mááme monyíókinyi bémuátá. ¹² E ńa mé banó láana aá taaká esé : ɔɔba awó u ńáa háya mɔńjé nááme káa kélaka tóna monyíókinyi amó e ńa mé kela. U ké túné á kélaka te eeme a mó á h́la, anyía mí ɔba a maabána ma ciame Síkine. ¹³ Aáná e ká mé kelaka bɔkɔ bukime abó nu ká ń h́lena nááme ɔ ɔbata anyía yanj ɔńj, yémi tónjinyi baaco buáńá b́ ciame Síkine. ¹⁴ Mbókɔ nu ńá ń kándéna nááme ɔ ɔbata bɔkɔ, †† i ké mí buúbu kelaka.

Yésus ma bétánéna baaco Efúúménénu yí Elilé

¹⁵ Mbókɔ nu ńe nú mi léne, áńo látákéna úmi ɔńa.
¹⁶ E ká mé bata Síkine, wá banó tómena Muóló mú etémbi ; ‡ mu ke límékine buúse bukime náánó.
‡¹⁷ Muána Elilé e yí ńo tónjinyi taaká. Baaco bá ɔmesé

† Cémɔté Cíɔńjé cé buáyá áńa na « Nuenú mi menyukune, keyé nu ńe nú menyukune tóna ciame Síkine. » †† Cémɔté Cíɔńjé cé buáyá áńa na « Mbókɔ nuánó me bata bɔkɔ... » ‡ Akóńjina a cémɔté : « Mutímbe », « Mukokolinyi », ta anyía « Mukamena ». †† Cémɔté

ooci te abó bá bé o yiíyi káha anyía bá té abó bá bé o yiíyi leca buúse bukime, te o yiíyi menyí. Mbá banó, nu ńe nú yiíyi menyí anyía waá báka na banó, yiíyi náánó. ‡

¹⁸ E te ká mé banó síke cuuné. E ká ká me hálmóna náánó. ¹⁹ Hikúlúkúlú, baaco bá ɔmesé ooci ti ké túné abó me leca, mbá banó, nu ké búle anó mé leca anyía i ńeé mi líhe. Híáná banó tóna nu ké nú líhéke anyía i ńeé mi líhe. ²⁰ Ahé buúse káa nyémána, nu ké nú ményi anyía ya méńa e nyimónjóló na ciame Síkine, banó e nyimónjóló na yanj, yanj tóna e nyimónjóló na banó. ²¹ ɔɔba awó ú ńa láténa cíimi ilébé, u cíici lókómákéna tóna, wuúci wáńa mu-mi-léne. Híáná ciame Síkine kéé muúmu lénéke ; yanj tóna, i ké mí muúmu lénéke, mío bitónjinyi nááyá. »²² Mbá Yútas, té cáńa ooci u Iskaliót, ɔse né Yésus : « Otéńj a Waáńá, anyána ɔ ńa we obítónjinyi náásó ɔ ɔhɔla anyía óo bitónjinyi ná baaco bá ɔmesé e ? »²³ Yésus ɔse : « Mu-mi-léne káa látákéna úmi ɔńa. Ciame Síkine kéé muúmu lénéke. Na yanj na ciame Síkine, tu ká ś fáaya nááyá ; túo ko límékine nááyá. ²⁴ Mbá, mu-ti-mi-léne te ńá láténa úmi ɔńa. ɔńa awó e ńáa me táńa te a bá úmi ɔńa, mbá ú ńeé húle ná ciame Síkine, Mu-me-tóma.

²⁵ É ma mé banó láakéna ɔńa ooci ekúlú ayé ya méánáńa na banó. ²⁶ *Efúúménénu yí Elilé, Mu-banó-
óló, éce muúmu amó ciame Síkine káa banó tómena eémi eé nyiinyi, muúmu mu kéé búle á banó éékúnyi, mu banó bitéésiki besana bikime abé e ńa mé banó láákéna.

²⁷ Mbuumu, cíici é ma mé banó síkine e etémá. Ciame mbuumu ce bémuátá é ma mé banó hákéna e etémá. E te ńa me banó háya mbuumu e etémá háye baaco bá ɔmesé ńá b́ háyána. Nɔte hɔla ɔbéákéna, nuti líkíméke. ²⁸ Nú ńa ń lókómáká yamé banó láákéna esé : “Míó súéte mbá, e ká kaá me hálmóna náánó. Mbókɔ nu ńe nú mi lénéke, keyé nu ńe nú bílénéke anyía míó súéte a maabána me Síkine ; anyía Síkine ńa mé hɔla.”²⁹ É ma mé canacanɔ ɔ banó láakéna besana eebi, bíibi téka na ɔbékélá, ɔ ɔkela anyía bé á békéláka, núo lumitinine. ³⁰ I ti ńe túné áme aásána buéńj na banó anyía otéńj u baaco bá ɔmesé ooci a yánańa. U te a bá wu o mi ténjinyi. ³¹ Mbá baaco bekime ńá b́ nyémána bé omenyi anyía i ńeé mi léne ciame Síkine, bó ményi tóna anyía e ńa mé kela besana háye ciame Síkine ńa mé láana. Áńo hatóna, túé súéte. »

Ya méńa taaká ce atókó

15 Yésus ńáa láana bááyé *baákónéna ɔse : « Ya méńa taaká ce atókó ; ciame Síkine áńa háye munyio betókó. ² U ńáa sómba ɔndáfe okime a wáńa nááme ú té háá betámá, yó sáńɔnaka, ‡† yó waándáké-
na endáfe a céáńa na betámá anyía cíé túné hááka ɔ ɔhɔla. ³ ɔńa awó e ńa mé banó láákéna maá banó fúúmínyi. ⁴ Áńo latána e nyimónjóló na yanj háye ya

Cíɔńjé cé buáyá áńa na « mu káa bá na banó ». Aaha Yésus ńe yookísi baaco anyía Efúúménénu yí Elilé te á bá hú e ekatékate ce híɔbɔ hí belumitinine, mbá tóna e etémá noómi cí belumitinine. ‡† Fanáka nyihembule nyí bik. 16. ‡†† A nkelék, « yó fúúmíkinyi ».

méηa e nyimónjóló na banó. Ondáfe ú bɔɔtɛ tɛ á bá wú ɔháaka betámá aá ciayéciayé, mbókɔ u tɛ ηáa látana e nyimónjóló ne indiné. Híáná banó tóna nu tɛ anó bá nú ɔháaka mbókɔ nu tɛ ηá nó látana e nyimónjóló na yanj.

⁵ Ya méηa taaká ce atókɔ ayé bá ηa békéléna betámá, nua nóηa endáfe. ɔɔɔ awó u káá látana e nyimónjóló na yanj, yanj tóna e nyimónjóló ne wuúci, káá háaka betámá biénj, anyía hú na yanj nua nóηa na makénda ma ɔkela bɔkɔ. ⁶ ɔɔɔ awó u tɛ káá látana e nyimónjóló na yanj, bé kée wuúci oomboko háye ɔndáfe, yó kótákéna. Bá náηa bá bándáka endáfe a cekótákénán, bó ciíci luliki. ⁷ Mbókɔ nu ηa nó látana e nyimónjóló na yanj, úumi ɔtáηa wó limine e ciínú etémá, bɔkɔ bukime abó nu ká nó báta, nu ké nú buúbu bóηɔ. ⁸ Áno leca, ciame Síkíne ηo yoómo a nyiánó nyeháá nyé betámá, nu tóηgínyi baaco anyía nua nóηa bááme baákónéna. ⁹ E ηa mé banó léne bɔkɔ búmɔtɛ háye Síkíne ηeé mi léne. Énu limine hú a núáme nulénéne noómi.

¹⁰ Mbókɔ nu ηá nó látákéna úumi ɔtáηa, nu ké nú limine a núáme nulénéne noómi, háye yanj tóna é ηaá me látákéna ɔtáηa ú ciame Síkíne, mío limekine eeyé e nulénéne noómi.

¹¹ É ma mé banó láakena besana eebi anyía mbá úumi obiléne á bá e ciínú etémá háye wáηa e úumi ɔtémá, úúnú obiléne ááηánáka ɔ ɔkɔla. ¹² E ηa mé banó láana esé : Énu lénékéne banó na banó háye e ηa mé banó léne. ¹³ Nyenamá nyí etémbí nyí olénéke bɔsɔkɔ tɛ á bá a nyé á hóla nyí owééne a asana yé bíwɔ bikendinyi. ¹⁴ Nua nóηa bíáme bikendinyi mbókɔ nu ηa nó kéla háye e ηa mé banó láana. ¹⁵ I ti ηé túné áme banó lóηɔ anyía bɔnyɔkɔ, anyía munyɔkɔ ti ηé ményi bɔkɔ ebú síkíne ci buólí ηa kéla. E ηa mé banó lóηɔ anyía bíáme bikendinyi, anyía é ma mé banó láakena besana bikime abé e ηaá me áákónákéná ná ciame Síkíne anyía nuénú biíbi menyí. ¹⁶ Té cáηa banó nú ηa nó me táfá ; mbá yanj e ηaá me banó táfáká, mío banó tómkóna a masóma, anyía núá ɔbáka, úúnú olíhe á háaka betámá e bí kée líhéke. Aáná Síkíne káá banó ííηjie bɔkɔ bukime abó nu ká nó kánda nááme o o wuúci bata. ¹⁷ E ηa mé banó láana esé : Énu lénékéne banó na banó. »

Baaco bá ɔmesé ooci ηe bú líηine ne Yésus na bááyé baaco

¹⁸ Yésus ɔse : « Ta baaco bá ɔmesé ooci síké abó banó líηekine, énu menyí anyía wááme bá ηa bó cáηacáηa otúme oliηine. ¹⁹ Mbókɔ nu ηa nó bélékóména ɔmesé ooci, keyé baaco bá ɔmesé ooci ηa bó banó léne anyía nua nóηa baaco bé úúbú ɔkɔkɔ. Mbá e ηaá me banó táfáká, mío banó sómɔkɔ aabó e ekatékáté ; aámbáya nu tɛ anó bá tóna báábó. A asana eeyé baaco bá ɔmesé ooci ηa bó banó líηine. ²⁰ Áno bétááka, é ηaá me banó láana esé : Munyɔkɔ ta mumɔtɛ tɛ ηáa hóla ciayé síkíne ci buólí. Hú yanj bébú mi tekeseke, mbá anyána aná na banó e ? Mbókɔ bá ηá bó látákéna úumi ɔtáηa, bá ká bó látákéna tóna úúnú. ²¹ Besana eebi bikime, bá ká bó banó kéla a yááme asana anyía bé ti ηé bú ményi Mu-me-tóma. ²² Mbókɔ yanj téka ɔ ɔfaaya, ta anyía

yanj téka ɔ ɔtáηaka ne beébe, keyé ɔkɔma tɛ a bá tú o beébe túméke a asana na búábó bɔkɔbé. Mbá íyéeyé, bá tɛ abó bá na nyetáηéténa. ²³ Mu-mi-liηine ηe líηine tóna ciame Síkíne. ²⁴ Mbókɔ e tɛ ómó kéla besana aabó e ekatékáté abé ɔɔɔ u etémbí tɛ ηa kéla ta buósé, keyé ɔkɔma tɛ a bá tú o beébe túméke a búábó bɔkɔbé. Mbá íyéeyé, bé mé bú biíbi leca ; mbá bá búánáηa hú ɔ ɔ basó líηine na yanj na ciame Síkíne áyá. ²⁵ Mbá eebi besana ηa békéla aáná o onyíoyísínyi ɔtáηa a wáηa a núábó nufule nú *bikotí, ɔse : “Bé ηe bú mí líηékine etémbí ne etémbí.” † »

²⁶ Yésus yó túné beébe laana ɔse : « Mu-banó-ɔ́lɔ káá fáaya. Muáηa Elilé e yí ηo tóηínyi taaká ná baaco. Yí kée húle né Síkíne, mío banó yiíyi húlínnyí. Yé káá kónaka yááme asana. ²⁷ Ta banó tóna nu ká nó kónaka yááme asana anyía hí e nyitúméke nuanó báka na yanj. »

16 « E ηa mé banó láana ɔtáηa ooci anyía ekákéla nua núáηa ɔ ɔleca indekese, ɔtɛ tabáléta.

² Bá káá banó búleke a *bendanjá bé ɔbécókóléna bí *Besuif. ɔmuátá, ekúlú káá fáaya, a yé káá bá anyía ɔɔɔ á banó ɔ́nɔ, yó kéti anyía ú mɔ́ nyíɔkena Bandómesé ambánye yí buólí. ³ Bá ká bó békélákéna a nyenamá eényí anyía bé ti ómó bú ményi tɛ Síkíne ta yanj. ⁴ E ηa mé banó láana ɔtáηa ooci anyía ekákéla ekúlú á káá háma, ekúlú yáábó yé ɔbékélákéna a nyenamá eényí, núú bétáá anyía é ηá me caηácáηa ɔ banó láakena aáná.

Besana ebí Efúúménénú yí Elilé ηá kéla

E tɛ ómó cáηacaηa ɔ banó láana besana eebi hí e nyitúméke anyía é ηá me bá ɔkɔkɔ na banó. ⁵ Mbá aám-báya e ηa mé banó biíbi laana anyía mío súete a maabána ma Mu-me-tóma, mbá ta ɔɔɔ aanó e ekatékáté tɛ ηá me bata ɔse : “Háányé wóo súete e ?” ⁶ Mbá ɔtémá ɔnua maá banó hóla anyía é ma mé banó láakena aáná. ⁷ Yiíyi anyía e ηa mé banó láana taaká ce asana anyía : Yááηa ambánye náánó anyía yémi súete ; mbókɔ i ti ηé mi súete, Mu-banó-ɔ́lɔ tɛ káá fáaya náánó ; mbá, mbókɔ i ηé mi súete, i ké mí muúmu banó tómména. ⁸ Ekúlú ayé mu káá fáaya, mu kóo tóηgínyi baaco bá ɔmesé ooci anyía bá bóηa na anana na a aháηá na búábó bɔkɔbé, na a aháηá ne ohónyí ú besana a betálémánán, na a aháηá ne nyikélisi anyé Bandómesé kée beébe kélísiki. ⁹ Bá bóηa na nyenana na a aháηá na búábó bɔkɔbé anyía bá tɛ ηá bó háya mɔkɔlɛ nááme, ¹⁰ na a aháηá ne ohónyí ú besana a betálémánán anyía mío súete a maabána me Síkíne mbá nú té ká háná ánó me leca, ¹¹ na a aháηá ne nyikélisi anyé Bandómesé kée kélísiki baaco anyía ú me kélísiki otéηj u baaco bá ɔmesé ooci.

¹² Ya méánáηa na besana biénj bé ɔ banó láakena, mbá aámbáya eeci nu tɛ ηá nó bá nú o cényí o biíbi lókóma bɔmbánye. ¹³ Ekúlú eyí Elilé e yí ηo tóηínyi baaco taaká káá fáaya, yé káá banó tóηgínyi ciáté taaká ikime. Yé tɛ káá táηa hú a mááyé makénda ma bé-muátá, mbá yé káá banó láakena ɔtáηa okime awó bá

† Maη 35.19 ; 69.4

káá cáηacaηa o yíyi laakena, yó banó láakena tóna besana a bé káá békéláka. ¹⁴ Yí kée tónηínyi búáme buáηá anyía ctáηa awó yé káá banó láakena káá bá a yááme asana. ¹⁵ Besana bikime bí Síkíne áηa tóna bíáme. A asana eéyε é ma mé konna anyía bá káá cáηacaηa claakena Muól ctáηa awó mu káá bá a yááme asana, muó banó húlíkinyi. »

Ɖtémá ɔnua káá bécáηa obíléne

¹⁶ « Hikúlúkúlú nu te ká háná ánó mé leca, mbá e elime ci hikúlúkúlú a hémɔté nu ká háná ánó me leca. » ¹⁷ Bááyε *baákónéna a bómɔté ηe bú túme ɔbébáta báye : « Aátε u ηá kóna e ? Wáηa ɔ ɔ basó láana ɔse : “Hikúlúkúlú nu te ká háná ánó me leca, mbá e elime ci hikúlúkúlú a hémɔté nu ká háná ánó me leca.” U túnε táηáka ɔse : “Yááηa anyía mío súéte a maabána me Síkíne.” ¹⁸ Hikúlúkúlú ahé u ηá táηa éce aátε e ? Tu ti ηe sú menyí asana ayé u ηaá táηa. »

¹⁹ Yésus ηe menyí anyía baákónéna ηa bó áamba o wuúci bícónyí asana ; mbá ɔse náábó : « E ηa mé banó láana esé : Hikúlúkúlú nu te ká háná ánó me leca, mbá e elime ci hikúlúkúlú a hémɔté, nu ká háná ánó mé leca. Ɖka, téka nyihembule nyé ctáηa oócí nú ηá nó bébáta e ? ²⁰ E ηa mé banó láana aá taaká, esé : Nu ká nó léláka, núz bécóbók, mbá baaco bá ɔmesé ooci ké bú bílénéke ; nu ká nó bá na ɔtémá ɔnua, mbá úúnú ɔtémá ɔnua oócí káá bécáηa obíléne. ²¹ Ekúlú eyí oónjú a yáaηa o onúmi, wáηa na ɔtémá ɔnua anyía yááyε ekúlú ma nyémana yé ɔlókómáka ɔkála ; mbá ekúlú ayé ɔónó á yáaηa obiénénu, iinyí ηa béhóya ɔkála. Wáηa ne obíléne anyía ɔɔɔ me bíbíéne. ²² *Híáná yááηa na banó : Aámbáya nu ηa nó lókóma ɔtémá ɔnua mbá, ε ká háná ámé banó léca, éché nu ká nó bá hú obíléne ne obíléne. Nyenamá nyí obíléne eényí, ta ɔɔɔ te á bá wu ɔ banó nyíinyi aáηía.

²³ Ahé ekúlú eéyε ká kaá háma, nu te ká háná ánó mé bata ta ɔka. E ηa mé banó láana aá taaká, esé : Síkíne káá banó iínjékíne benyéma bikime abé nu ká nó kándena nááme o o wuúci kɔηena. ¹²⁴ Ɖ ɔkɔháma aámbáya nu té ηa nó kándena nááme ɔ ɔkɔηena ɔka. Áno kɔηéna ɔka ; nu ké nú buúbu ɔkɔ, mbá nu ká nó bá hú obíléne ne obíléne.

Yésus maá yáka makénda ma ɔɔɔbé

²⁵ E ηá mé banó láákéna besana eebi bikime ε enjaba. Ekúlú ká kaá háma ayé é te ká háná ámé banó táηéna ε enjaba, mbá ekúlú eéyε ε ká mé banó hémɔlekine ctáηa okime awó ú ηá leca Síkíne. ²⁶ Ahé yaátε ekúlú ká ká háma, nu ké búle anó kándena nááme ɔ ɔkɔηena ɔka né Síkíne ; mbá ε te ηá mé konna anyía yaηj i ké búle amé banó bécókóléne Bandómesé, eé'ε ! ²⁷ Síkíne bémuátá ηaá banó léne. U ηaá banó léne anyía nu ηe nú mi léne, nu lumitekinine anyía i ηé mi húle ná Bandómesé. ²⁸ Ahé í ηeé mi húlé né Síkíne, mío

ɔkɔháma ɔ ɔmesé. Aámbáya, mío hatóna ɔ ɔmesé, o okolímine a maabána me Síkíne. »

²⁹ Baákónéna báye : « Lecá, ɔ wáaηa ɔ ɔ basó hémɔline ctáηa aámbáya ; ɔ te ηj háná ɔ táηa ε enjaba.

³⁰ Aámbáya tu ηe sú menyí anyía o ηoó menyí besana bikime ; ɔɔɔ ηe síke é húne nyuúté ɔ ɔ kuɔηj bícónyí asana, éce ɔ mó caηacaηa omenyí ciayé embataka. A asana eéyε tu ηe sú menyí anyía o ηoó húlé ná Bandómesé. »

³¹ Mbá ɔse náábó : « Éce anyía aámbáya aná nú me nú lumitinine e ? ³² Éná'o, ekúlú á yáaηa ɔ ɔfaaya, mbá yá yáaηa ɔmuátákáná anyemánánó, eyí nú ké nú sém-bényíkínyi, hú naányé yó hííte úúyε ohónyí, núo mi síke hú wááme. Eé'εé, ε te áme bá hú wááme aá taaká, anyía Síkíne áηa na yaηj. ³³ É ma mé banó láakena besana eébi bikime anyía mbá núá bá na ɔtémá mbu-umu a nyelatana nyí nyimónjóló a nyéáηa na yaηj na banó. Nu ká nó múáka indekese aaha ɔ ɔmesé. Mbá énu ééhínyínyi ! Ya méηa ɔyákánó makénda ma ɔɔɔbé a mááηa ɔ ɔmesé ooci. »

17 Émakéla Yésus á táηáka aáná, u ηé bééti eése ɔ ɔmuaná, mbá ɔse : « Taatá, ekúlú ma nyémana. Tónjinyi baaco búáme buáηá, yaηj uuwe ɔónó, mbá yaηj yémi beébe tónjinyi tóna búɔwo buáηá. ² O ηoó mí iínjé makénda me otéηginyi baaco bekime anyía mbá i ké mí iínjékíne bekime ebé o ηo mí cuméke yɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime áηa ɔ kuɔηj ményi, kuɔηj bímuócí, taaká ce Bandómesé ; bó ményi tóna Yésus *Kilís awó ɔ ηɔj tóma. ⁴ I ηeé mi tónjinyi baaco búɔwo buáηá aaha ɔ ɔmesé, mío nyíoyísíkinyi masóma amá ɔ ηɔj me tóma ɔ ɔkɔkela. ⁵ Aámbáya aná, Síkíne, kelá anyía yé túnε ke mí limine nóɔwo e nyilimíné nyí nuúmi anyé é ηa cáηa áme bá eé nyíinyi éce ɔ te ηɔj bóta na ɔmesé na ɔmuaná.

⁶ Baaco abá ɔ ηɔj táfáká ɔ ɔmesé, wó mi beébe cumeke, ε ηa mé kelá anyía bébú o menyí. Bá ηa bó bá bóɔwo, wó mi beébe cumeke, bá ηa bó láténa úúwe ctáηa. ⁷ Aámbáya bá bóáηa bemenyínyí anyía ɔka bukime ebú ó ηo mí cuméke ηeé húle nóɔwo, ⁸ anyía i ηe mí beébe laakéna úúwu ctáηa, bó lókómáka na cáábó eetú ekime, bó menyí anyía i ηeé mi húlé taaká taaká nóɔwo, bó lumitinine anyía kuɔηj ɔ ηɔj me tóma.

⁹ A yáábó asana ε ηa mé ɔ bécókóléna ; té cáηa a asana na baaco bá ɔmesé ooci mbá a asana yé baaco ebé o ηo mí cuméke ε ηa mé ɔ bécókóléna, anyía bá bóηa bóɔwo. ¹⁰ ɔka bukime abó ya méηa ne buúbu áηa búɔwo ; a búáηa búɔwo áηa búáme. A nyenamá eényí baaco ebé o ηo mí cuméke ηá bó léca búáme buáηá náábó. ¹¹ O otúme aámbáya, mío ɔba nóɔwo. E te á me bá tóna ɔ ɔmesé, mbá beébe bá búánáηa ɔ ɔmesé. Éé', Taatá, kuɔηj Ofúúménénu, beébe tétényíki na makénda ma nyíɔwo nyíinyi, nyíinyi enyí ó ηoó mí iínjé, ¹¹ ɔ ɔkela anyía báábó bámbókóna ɔɔɔ ɔmɔté háye basó tua sóna ɔɔɔ ɔmɔté. ¹² Ekúlú ayé ε ηaá mé bá ne beébe, yaηj ε ηaá me bá yémi beébe tétényíki na makénda

† Cémɔté Cíɔñé cé buáyá áηa na « ɔka bukime abó nu ká nó báta ciamé Síkíne, u káá banó buúbu iínjie eémi eé nyíinyi. »

†† Cémɔté Cíɔñé cé buáyá áηa na « na makénda ma nyíɔwo nyíinyi, tétényíki baaco eebe ebé ó ηo mí iínjé ».

ma nyíwaw nyíinyi, eenyi enyí o ñoo mi íínjíé. † I ñe mí beébe kekényíki, ɔɔɔ ta ɔmɔté aabɔ ε ekatékáté ti ómoó nyíme, é te ñáa bá ooci awó u ña nyémána wu onyíme anyía ɔɔɔɔ é bíníyíyísíní. ¹³ Mbá aámbáya, míw ɔɔba nɔ́waw, ééhé ε ña mé ɔ bécɔ́kóléna ekúlú ayé ya méánáña ɔ ɔmesé, anyía bá bámókóna ne obíléne háye ooci a wáña nááme, éce anyía hú obíléne ne obíléne.

¹⁴ I ñe mí beébe hulíkínyí úúwe ɔtáña, baaco bá ɔmesé ooci ñe bú beébe liñékíne anyía bá te ábɔ bá bá ɔmesé ooci, ɔɔɔ búmɔté háye yañɔ ε te amé bá u ɔmesé ooci.

¹⁵ E te ñá mé ɔ bécɔ́kóléna anyía óo beébe aáñjá ɔ ɔmesé ooci, mbá ε ña mé ɔ bécɔ́kóléna anyía óo beébe tétényíki, ɔtáña ti beébe bitise. ¹⁶ Bá te ábɔ bá bá ɔmesé ooci, háye yañɔ, ε te amé bá u ɔmesé ooci. ¹⁷ ɔ ɔɔwaw taaká, kelá anyía bébú bíínjíe nɔ́waw bekimekime ; úúwu ɔtáña áña taaká. ¹⁸ Ya méña o beébe tómánɔ ná baaco bá ɔmesé ooci, háye ɔ ñɔw mé tóma ná baaco bá ɔmesé ooci. ¹⁹ I meé mí bíínjie yañɔ okimekime nɔ́waw a yáábɔ asana anyía, ɔ ɔɔwaw taaká ɔ ɔkela anyía beébe tóna bébú bíínjie nɔ́waw. ††

²⁰ Té cáña hú a yáábɔ asana ε ña mé ɔ bécɔ́kóléna, mbá tóna a asana yé ɔɔɔɔɔɔ a bá ká bú lókómáka úúbú ɔtáña, bú hákéna mɔɔɔɔ nááme. ²¹ E ña mé ɔ bécɔ́kóléna anyía beébe bekime bábɔ bámókóna ɔɔɔ ɔmɔté háye kuɔɔ, Síkíne, ɔ ña e nyimónjóló na yañɔ, yañɔ e nyimónjóló na kuɔɔ. Bábɔ bámókóna ɔɔɔ ɔmɔté na bas e nyimónjóló, ɔ ɔkela anyía baaco ébú lúmítíníne anyía kuɔɔ, ɔ ñɔw mé tóma. ²² I ñe mí beébe íínjie nuúmi enú ó ñoo mi íínjíe anyía bábɔ bámókóna ɔɔɔ ɔmɔté háye na yañɔ na kuɔɔ tua sóna ɔɔɔ ɔmɔté : ²³ Yañɔ e nyimónjóló na kuɔɔ, kuɔɔ e nyimónjóló na yañɔ, anyía bábɔ bámókóna taaká ɔɔɔ ɔmɔté, aána baaco bekime ké bú ményi anyía kuɔɔ ɔ ñɔw mé tóma, bó ményi tóna anyía o ñoo beébe léne háye o ñoo mi léne.

²⁴ Taatá, ó ño mí beébe cuméke, ééhé ε ña mé aamba anyía bá bámókóna na yañɔ haála ahá ε ká mé bámókóna, aána bá ká bú léca núámé nuúmi, nuúmi enú ó ñoo mi íínjíe. O ñoo túme o mi léne éce ɔ te ñɔw bóta na ɔmesé na ɔmuaná, a yaaté asana ó ño mí nuúnu íínjíe.

²⁵ Taatá, kuɔɔ awó ɔ ña ɔtálémánánɔ, baaco bá ɔmesé ooci ti ñe bú o menyí, mbá yañɔ, i ño mí o menyí ; eebe baaco tóna ñe bú menyí anyía kuɔɔ, ɔ ñɔw mé tóma.

²⁶ E ña mé keláka anyía bébú o menyí ; i ké búle áme kela híáná. Aána nulénéne enú ɔ ña ne nuúnu nááme káá bá náábɔ, yañɔ bémuátá mí bá tóna náábɔ. »

Bá ma háténa Yésus

(Mat 26.47-56 ; Mak 14.43-50 ; Luk 22.47-53)

18 Émakéla Yésus á tánáka aána, u ñá láténa elénú yé Sételone. Esiéné ñaa bá e eyinyié aháná. U ño yóófine na bááyé *baákónéna e esiéné eéyé. ² Yútas, mufiimbie Yésus, ñaa bá we ményukune tóna haála eéhé, anyía ne Yésus na bááyé baákónéna ña bú bá

† Cémɔté ɔɔɔɔ é ce buáyá áña na « na makénda ma nyíwaw nyíinyi, í ñe mí tétényíki eebe ebé ó ño mí íínjíe ». †† Nyekóná nyí etémbí : « Mío bíínjie yañɔ okimekime anyía yémí wé a yáábɔ asana ɔ ɔkela anyía taaká é beébe kela, bébú bíínjie a búábɔ buólí. »

bábɔ ɔ́ndémákána húa. ³ Aána Yútas ñeé súeténe na ɔɔɔɔ ú bicénji bí *Loom e esiéné eéyé, ne bibulúsu ebí ne beténjinyi *beluli nyíinjie na *Bafalisiéné ña bú tóɔɔɔɔ. Bá ña bú bá ne meléfényí ; beébe tóna na *lamba na ɔmɔnyé tóciákánɔ. ⁴ Yésus ñaa bá weé ményukune besana bikime a bé ñaa bá bíe wuúci tátáka, ééhé u ñaa háma, yó táléména eé buúse bú baaco eébé, mbá ɔse náábɔ : « Aányé nú ña nɔ́ áamba e ? » ⁵ Báye : « Yésus, ɔɔɔ u *Násalet. » Mbá ɔse náábɔ : « Yañɔ waata ooci. » Yútas, mu-wuúci-fiimbie, ñaa bá ɔɔɔɔ ne beébe.

⁶ Eñakelá Yésus e beébe békáma ɔse : « Yañɔ waata ooci », bá ña hálmótóna ne elime, bá ña kuakóna ɔ ɔmesé ne bulíkíliki. ⁷ Yésus ñe túné beébe batá ɔse : « Nɔse aányé nu ña nɔ́ áamba e ? » Báye : « Yésus, ɔɔɔ u Násalet. » ⁸ Mbá Yésus ɔse : « É ma mé banɔ láana esé : Yañɔ waata ooci. Mbókɔ yañɔ, nú ña nɔ́ áamba, áno nyeánáka ɔɔɔɔ ebe, bé súétéke. » ⁹ Aána úúyé ɔtáña ñeé bíníyíyísíní, anyía u ñaa kóna ɔse : « I ti ómó nyímísi ta ɔɔɔ ɔmɔté a baaco abá kuɔɔ, Síkíne ó ño mí cuméke. » ¹⁰ Símon Bíel ñaa bá na nɔsala nɔ́ chána, u ñeé nuúnu ɔmɔ a abákála, hú fuab ! Yó súbíne munyíwaw mu *muténjinyi beluli nyíinjie a muáná, u ñe muúmu cála ɔ ɔcala ootú ú aháná yé ɔɔɔ ú manómé. Muátá munyíwaw ñaa bá nyíinyi anyía Mélíkus. ¹¹ Yésus yó láana Bíel ɔse : « Hélúmúnyí núwaw nɔsala nɔ́ chána a abákála. O ñoo keti anyía i ñe mí kine ɔmúá indekese † acé ciame Síkíne ñeé mi íínjíe e ? »

Bá ma ɔ́bana Yésus eé buúse bú Ane

(Mat 26.57-58 ; Mak 14.53-54 ; Luk 22.54)

¹² Na ɔɔɔɔ ú bicénji na muabɔ muténjinyi ne bibulúsu bí *Besuif nyehatena Yésus eényí, bé ñe wuúci ɔ́tɔ́kɔ́kɔ. ¹³ Bá ña bú caña o wuúci ɔ́bana eé buúse bú Ane. †† U ñaa bá síkíne ci oónyí u Kayífe. Waata Kayífe u ñaa bá muténjinyi beluli nyíinjie a muáná a híaté hioɔɔ. ¹⁴ Buáyá, Kayífe ñe yíínjíe beténjinyi Besuif injíné ahá u ñaa kóna ɔse : « Yááña ambánye a yáánɔ aháná anyía ɔɔɔ ɔmɔté é wééne a asana yé bunɔɔɔ bukime. »

Bíel me bínéjítínyí Yésus

(Mat 26.69-70 ; Mak 14.66-68 ; Luk 22.55-57)

¹⁵ Ne Símon Bíel na *muákónéna mu etémbí ña bú látákéna Yésus. Muténjinyi *beluli nyíinjie a muáná ñaa bá mué ményukune muákónéna eémú. Yaaté asana muátá muákónéna ño yóófine ɔɔɔɔ ɔmɔté ne Yésus ε ekatékáté ce nɔháaté nú *muténjinyi beluli nyíinjie a muáná, ¹⁶ mbá Bíel ti ómo wóofine. U ña lóbɔ e buúse bú ehenyi. Muákónéna eémú emú muténjinyi beluli nyíinjie a muáná ñaa bá mué ményukune ñaa háma, mu ña tánáka ne oónjú awó u ñaa bá weé tétényíki ehenyi. Ééhé bó ño yóófínyí Bíel. ¹⁷ Eéyé ekúlú munyíwaw e

‡ Nyekóná nyí etémbí : « ...táléména a nyesómbótónéna nyé Bandómésé » †† Ane ñaa cáña ɔ́ba muténjinyi beluli nyíinjie a muáná eé buúse na Kayífe. Bolooméñ ñe bú wuúci ááñjá e buténj eébé ɔ hioɔɔ buunyi éce Yésus meé bíbíéne. Mbá ta híáná, Besuif wuúci hiiteke háye anyía wá yánáña muténjinyi beluli nyíinjie a muáná.

muénjú, mutétényi ehenyi eémú, ñaá láána Bíel mɔse : « Téka kuɔɔ́ tóna ɔ ñna muáákónéna mu ɔɔɔ ooci e ? » Bíel ɔse : « Eé'eé ! E te áme bá muayé muáákónéna. »

¹⁸ Nyiike ñaá bá, éehé na bɔnyɔɔ ne bibulúsu ña bɔ aabánáká oocó, bó wuúci bɔñóléna ɔ ɔwaásába. Bíel ñaá bá ɔɔɔ ne beébe, u aasábáká tóna.

Mutétényi beluli nyiínjie ñe bícónyi Yésus

(Mat 26.59-66 ; Mak 14.55-64 ; Luk 22.66-71)

¹⁹ Mutétényi *beluli nyiínjie a muáñá ñeé túme obícónyi Yésus na a asana na bááyé *baákónéna na a besana abé u ñaá bá we yeékúnyíki. ²⁰ Mbá Yésus ɔse : « E ñaá me táñáká a miányé ná ɔɔɔ okime. E ñaá me bá yémi eékúnyíki ekúlú ekime na a *bendanja bé ɔbéɔkóléna ne eé *Ciíbe ce Bandómesé, behaála ebí *Besuif bekime ña bɔ bébándána. E te ómó táña ta asana a nyenamaba. ²¹ Anyiaté ɔ ñé me bata e ? ɔ ñé bɔ wu obícónyi baaco eebe a bá ña bɔ lókómáká úumi ɔtáña. Beébe, bé ñe bú ményi bɔmbánye besana ebí i ñe mí beébe laakéná. »

²² ɔ táña oocí, ebulúsu a yémɔté a yé ñaá bá hoóhi ne Yésus ñé wuúci áata ɔbélé, ɔse : « Háá ! Aaná bá ña békáma *mutétényi beluli nyiínjie a muáñá e ? » ²³ Mbá Yésus ɔse : « Mbókɔ e ña me táñéta ɔɔɔbé, mí túme hekɔma. Mbá, mbókɔ e ña me táñéta bɔmbánye, anyiaté ó moó mí súbe aná e ? »

²⁴ Ane nyetóma Yésus eényí ná Kayífe, mutétényi beluli nyiínjie a muáñá, aabá hú ɔɔ́tókókón.

Bíel ú me túné é bínénjítinyi Yésus

(Mat 26.71-75 ; Mak 14.69-72 ; Luk 22.58-62)

²⁵ Besana eébi ñaá bá bé á békéláka, Símon Bíel hɔ́a u aasábáká oocó. Bé ñe túné wuúci bata báye : « ɔ́kɔ, téka kuɔɔ́ tóna ɔ ñna u ɔɔɔ ú *baákónéna ú ɔɔɔ ooci e ? » Bíel ɔse : « Eé'eé ! E té áme bá muayé *muáákónéna. »

²⁶ Munyɔɔ a mumɔté mu *mutétényi beluli nyiínjie a muáñá ñaá bá hɔ́a ; mu ñaá bá mu ciíbe ce baaco émɔté na ɔɔɔ ewú Bíel ñaá cála ootú. Mbá mɔse : « ɔ́kɔ, téka e ña mé ɔ lecáka na ɔɔɔ oocí e esiéné e ? »

²⁷ Bíel ñé túné ɔɔɔ anyía u ti ñeé ményi Yésus. Hú a yaaté ekúlú, yaaka yé ekóké ómɔté nyebéleá eényí : « Kokólókoo ».

Yésus eé buúse bɔ Kóména Bílat

(Mat 27.1-2, 11-31 ; Mak 15.2-15 ; Luk 23.13-25)

²⁸ Tútútú ɔɔɔyá bá ña bɔ hatónána Yésus ná Kayífe, bé ñé wuúci ɔɔbána eé ciíbe ce Kóména Bílat. Betétényi *Besuif ñe bú bikíilie owoofine eé ciíbe ci oténj anyía bé ti éélúéke ne bihíne eé buúse bɔ Bandómesé, † ɔ ɔkela anyía bábó nyiáka bɔñanda bɔ Basíka.

²⁹ A yaaté asana Kóména Bílat ñé keé beébe kuána a nɔháaté, u ñé beébe batá ɔse : « A hekɔma hé yaaté nú ma nɔ hátena ɔɔɔ ooci e ? » ³⁰ Mbá báye : « Wuúci téka ɔñána, keyé tu ti ómó sú wuúci héléne aaha nɔ́wɔ. »

³¹ Bílat ɔse : « Énu wuúci híite banó bémuátá, nú ké wuúci kélísíki na bíánó *bikotí. » Mbá beébe báye : «

Buténj bú *Lóom te ñaá basó iínjé makénda ma ɔɔɔɔɔɔɔ. » ³² Aaná asana ñaá békéláka, yí ñé nyíoyísinyi ɔtáña ewú Yésus ñaá táñáká ɔ ɔɔɔɔɔ nyenamá nyí owé enyí u kée wé.

³³ Aaná Bílat ño yoófine eeyé e ciíbe, u ñé lónéta Yésus, u ñé wuúci batá ɔse : « Mbá ɔ ñna oténj u Besuif e ? » ³⁴ Yésus ɔse : « Kuɔɔ́, ɔ mɔ́ békéláka ɔ me bata ayé' bɔ mɔ yɔ́ bényónéna bu bényónéna e ? » ³⁵ Mbá Bílat ɔse : « Háá ! Mbá ya méña u Besuif e ? Na buwɔ ne betétényi *beluli nyiínjie mé ke bú o télímínyi aaha eémi eé buúse. Asana a yaaté ɔ ñna ɔkelánó e ? » ³⁶ Yésus ɔse : « Búáme buténj te á bá bɔ ɔmesé ooci. Mbókɔ búá bámókóna bɔ ɔmesé ooci, keyé bááme bɔnyɔɔ ña bɔ békéñéléána anyía bá té me ɔɔbána eé buúse bú betétényi Besuif. Mbá búáme buténj te a bá buténj bɔ ɔmesé ooci. » ³⁷ Mbá Bílat ɔse : « Éce anyía ɔ ñna aná oténj u Besuif e ? » Mbá Yésus ɔse : « Kuɔɔ́, ɔ ñé ɔɔɔ na aaná. E ña mé faáya ɔ ɔmesé ooci anyía yé ké mí tónjinyi baaco taaká. A asana eeyé i ñé mí bíbíéne. ɔɔɔ okime awó u ña kánda aá taaká ñaá tákéna eetú e úú-mi ɔtáña. » ³⁸ Mbá Bílat ɔse : « Aaté yáña taaká e ? »

Bá ma sɔmbótóna ɔɔɔɔɔ Yésus

E elime ce ɔtáña oocí, Bílat ñe túné á háma, u ña ɔɔba eé buúse bú Besuif, mbá ɔse : « E te ómó léca hekɔma, ta hémté, hí otúme ɔɔɔ ooci. ³⁹ Mbá, háye bá náña bá kélaka náánó, yé ña nyemána anyía yámé banó nyéánéne ɔɔɔ u ciíbe ce ecaná e ekúlú yé bɔñanda bɔ *Basíka, éehé isí'o : Nu ña nɔ áamba anyía yámé banó nyéánéna oténj u Besuif e ? » ⁴⁰ Baaco bekime ña háná ébú túme ɔɔɔ báye : « Buaka, té cáña wuúci ; tu ñe sú léne anyía ɔ́ basó nyéánéne Balábas'o ! » Yíyí anyía Balábas ñaá bá oconjólónó.

19 Aaná Bílat ñeé híite Yésus, u ñé iínjé makénda anyía bé wuúci súbéke ne mesue. ² Bicénj ñaá nuáka atamba yí buténj ne bikolíkolí bé esándá, nyeháya Yésus eényí. Bí ñeé wuúci lanja bɔlaka e bubólótoto, †³ bí bikósíki nááyá, bé kónaka bése : « Hɔ́ɔ́, Oténj u *Besuif » ; bí wuúci áátáka ebéle.

⁴ Bílat ñe túné háma, mbá ɔse né Besuif : « Éná, ícioci, mí ɔɔba, yáme banó hélénine a nɔháaté anyía mbá núé menyí anyía e te áme bá ɔbɔñɔ hekɔma hé nyehána nááyá. » ⁵ Yésus ña háma, ɔbékéyánó atamba yí buténj yé esándá, na bɔlaka e bubólótoto, mbá Bílat ɔse né Besuif : « Ícioci'o ! »

⁶ Mbá hú ayé ne betétényi *beluli nyiínjie ne bibulúsu ña bɔ léca Yésus, bó túme ɔɔɔ, báye : « Wuúci áátákéna ɔ ɔmbásá ! Wuúci áátákéna ɔ ɔmbásá ! » Bílat ɔse : « Énu wuúci híite, nú keé wuúci aátákéna banó bémuátá ɔ ɔmbásá. Aá yanó, e te ómó bɔñɔ hekɔma a héáña hí wuúci haténánó. »

⁷ Besuif báye nááyá : « Tua sóna ne okotí ; a nyekɔna nyé yáásó okotí eeyé, u ña nyemána owé anyía u ña kóna anyía wáña ɔ́nɔ u Bandómesé. »

⁸ Enjakelá Bílat á lókóma aaná, bulíkílíki ñé wuúci tím-bíe ɔ ɔɔɔ. ⁹ U ña hálmóna eé ciíbe, u ña batá Yésus ɔse : « ɔ ñna u háányé e ? » Mbá, u ti ómoó wuúci béká-

† Owoofine eé ciíbe a ce te á bá ce ɔɔɔ u Besuif ñaá bá okotí náábó e ekúlú yé bɔñanda bɔ Basíka.

†† Belanɔ e bibólótoto ñaá bá béké tónkɔ mɔnyé meéñi.

ma. ¹⁰ Bílat nje wuúci batá cse : « Yanj, ó maw wónnó indímé e ? O ti njo ményi anyía ya méŋa na makénda ma c kuonj nyéana ów hólá, ta ma ckwona anyía bá c waátákéna c wmbásá e ? »

¹¹ Yésus nje wuúci békáma cse : « C té c bá na makénda nááme, é te nja bá amá Bandómesé áŋa c kuonj iinjénú. A asana eéyé, ckw ewú u keé mi télímínyi oowo eé buúse áŋa ckelákán ckwé a bú á hólá búwá. »

¹² O otúme ekúlú eéyé Bílat njaá bá wá yáambaka ohónyí wú cnyéana Yésus, mbá Besuif nje bú túme ckwá báye : « Mbók c njo nyéana Yésus, c te ó bá elime emoté na *Sesáal. Ckw ewú ú nje bihíite oténj nje núusi Sesáal. »

¹³ Émakéla Bílat á lókóma aáná, u nje hémúnyi Yésus a ncháaté, nyiáyé nyilimíné eényí a nyenafá nyí mukélísi besana, aá haála ahá bá njaá bá b' lónjók báye : « Asaátéte yé Andányé » ; ne *nuebélé éce « Kabáta. »

¹⁴ Asana njaá bá yá békéláka hoóhi ne túefi; † bá ckwonaka anyía ckwanda b' Basíka áŋa ckwá. Mbá Bílat cse né Besuif : « Uunú oténj oocí'o ! »

¹⁵ Mbá bá nja b' b'ómók báye : « Wé wé ! Wé wé'o ! C wmbásá c wuaná'o, c wmbásá c wuaná'o ! » Bílat cse : « Mbá yáme ów uunú oténj c wmbásá e ? » Beténjnyi beluli nyiinjie nje bu wuúci békáma báye : « Sesáal bímuócí wáŋa uusú oténj. Tu te as' bá ne u etémbí ! »

¹⁶ Bílat nyi beébe wuúci fiimbine eényí anyía bé keé wuúci aátákéna c wmbásá.

Bá ma aátákéna Yésus c wmbásá (Mat 27.32-56 ; Mak 15.21-41 ; Luk 23.26-49)

Aáná Besuif nje bú hiite Yésus, bé nje wuúci súéténe.

¹⁷ U nja háma báléka, ckwéúáhénán úúyé wmbásá c ckwabana aá haála a há njaá bá ne nyiinnyi anyía « Nuónjónjók » ; ne *nuebélé báye « Kólókta ». ¹⁸ H'á, bicénj nje wuúci aátákéna c wmbásá. Bé njaá aátákéna t'na banómoc' b'fendí e embásá : A wómoté c wmbásá a wómoté a ahánj yé ckw b' ú manómé, ooci a wómoté c wmbásá a wómoté a ahánj yé ckw b' ú meényi, Yésus e ekatékáté. ¹⁹ Bílat njaá k'lá anyía bá háya c'wónjé c wuaná ú wmbásá ú Yésus ; cé njaá bá cé á k'wónaka cése : « Yésus, ckw u *Násalet, oténj u *Besuif. » ²⁰ Besuif beénj nja b' fanáka c'wónjé eéci anyía haála ahá bá nja yaátákéna Yésus c wmbásá njaá bá hoóhi na báléka. T'na, b' njo y'wónjók ciáté c'wónjé na etáŋa étát : Ne nuebélé, na ckwatéŋa, na *kwelék. ²¹ Beténjnyi *beluli nyiinjie bé Besuif nja b' láána Bílat báye : « C te om' nyemána wu ckwónjók anyía : "Oténj u Besuif" mbá, háya anyía "Ckw ooci nja k'wóna anyía wáŋa oténj u Besuif." »

²² Bílat nja békáma cse : « Háye yáme ówónjók, búw lób' híáná. »

²³ Enakelá bicénj maá aátákéna Yésus c wmbásá, bí nje hiiteke bíáyé beláŋa, bí nje bíibi aafáka a tuafa

† Éce anyía ekúlú eeye ayé bá njaá bá bá sékaka bitúké eé Ciibe ce Bandómesé, baáná bá etómbá, a asana na cnyíá ú Basíka. Cómoté ehembule na ckwáŋa a cá nja láténa ckwelék aaha áŋa na « Yé njaá bá injénj ítindétú ». Sáaŋ njaá láténa nyebékéléna nyí Bolooméŋ a nyiáyé nyefana nyí onjénj o otúme a alale yé yá. Injénj ítindétú áŋa aná túefi (éce anyía injénj ítindétú e elime ce alale yé yá).

túnyise, hú ne ecénj na nuafa. Bí njeé hiite t'na ciayé k'ŋa a cé njaá bá mílíli ce b'olaka, téka na nyelata.

²⁴ Bicénj njaá t'ŋáka bíibi ne bíibi bése : « Tu té lahót'na k'ŋa eeci mbá túé ciici cakónákéna c ckwonj. » †† Asana eéyé njaá békéláka aáná anyía C'wónjé cé Bandómesé é b'nyíoyísinyi ; cé nja k'wóna cése : « Bá nja yááfákana bíáme beláŋa, bá nja cakónákéna ciáme k'ŋa c ckwonj. » ‡

²⁵ Hoóhi na wmbásá ú Yésus, iinyí njaá bá táléména ; ne wuúci ne uuyé onyíinyí o woónj, na Malíi, oónyí u K'wobas, na Malíi, itónyí ce Makatala. ²⁶ Yésus nja léca iinyí, y' léca t'na a maabána me iinyí *muákónéna am' u njaá bá wé lénéke, mbá cse : « Meemé, uuwu ówónj oócí'o ! »

²⁷ Ná muákónéna cse : « Ckwonj oócí'o. » O otúme ekúlú eéyé muákónéna nja bék'kwéténa iinyí cí Yésus e úúyé ooki anyía wé limékíne h'á.

Owé ú Yésus

²⁸ E elime eéci, Yésus é ményukune anyía ú meé kuényinyi ckwóma ab' u nja faáyéna, mbá cse : « Nyimóti nja mé nuana. » U njaá k'wóna aáná c ckwela anyía asana ayé b' njo y'wónjók feeké a C'wónjé cé Bandómesé é b'nyíoyísinyi.

²⁹ C'wóm njaá bá h'á, onyíoyónú na beanjámákán' bí meluku. Bicénj nje yube k'cá a beanjámákán' bí meluku eébi, bé nje hiite ckwáfé ó h'etété a hé njaá bá nyiinnyi anyía *isóbe*, b' fáceŋa kwá eéci, nyi ciici kositi eényí ne nyuuté nyí Yésus. ³⁰ Ahé u nja c'wónjéta beanjámákán' bí meluku eébi, mbá cse : « Aámáyá asana ma mána ! » Nyiomboko aat' eényi.

B' m' b'w' Yésus ahánj a yémoté yé ckwendá

³¹ Yé njaá bá buúsé bú nyifienyi nyí ehélúme yí *Besuif. Bá njaá bá bé tí éb' léne anyía imime ó kwók' e embásá buúsé b' yááb' ehélúme anyía buúsé b' oláta njaá bá buúsé a buánj. Aáná beténjnyi Besuif nja ka b' báta Bílat anyía wé iinjie makénda b' kwók' kwók' akól' cá baac' †† a bá nja yaátákéna e embásá, mbá bá aátónaka t'na imime. ³² Bicénj njaá c'w'á, b' kwók' kwók' akól' cá ckw u buúse e b'fendí eébi a bá nja yaátákéna e embásá kwonj ne Yésus ; b' njo kwók' cá s'w'ók' c wómoté. ³³ C'w'á né Yésus bé nja léca anyía wa yáŋa owéénú, éhé bí ti ómo wuúci kwók' kwók'. ³⁴ Mbá, ecénj a yémoté njeé wuúci kwók' ahánj a yémoté yé ckwendá na nyiáyé nyekwónj ; na manónj ne menyífé nja njéláka.

³⁵ Muleca asana eeye mu nje yiyi bík'eti. Ciayé embas' áŋa taaká. Muúmu b'emuátá, mu nje ményi anyía mu nja kwóna taaká, mu nje bík'eti asana eeye c kwela anyía núénú lúmítínine t'na. ³⁶ Yé njaá békéláka aáná anyía asana eeye ayé b' njo y'wónjók feeké a C'wónjé cé Bandómesé é b'nyíoyísinyi ; yé nja k'wóna yése : « Bé ti kéé wuúci kwók' yuúhé ta wómoté. » ††† Na yémoté eeye a

†† E bikotí bí Lóom, bicénj njaá bá na makénda ma cwaafakana beláŋa bé ckw ewú bé beébe t'ma c kwók' kwók'. ‡ 19.24 Marj 22.18 †† C'kwela anyía ckw é ténnyí wé. Yáŋa anyía baac' abá bá njaá bá b' y'wónjók e embásá nja b' bá b'eb' kwonj na makénda a cááb' kwók' o ohélúméke kwonj. †† Nyh 12.46 ; Emb 9.12

yé ηά κωνα yése : « Bá ká b́ lécaka ooci aẃ bá ηa b́ b́lók. » †

Bé me nyie Yésus

(Mat 27.57-61 ; Mak 15.42-47 ; Luk 23.50-56)

³⁸ E elime eécí, Yóseb, κωκ u Alematé, ηαά bátá Bílat makénda me okohiite omime ú Yésus. Yóseb ηαά bá *muákónéna a mumoté mu Yésus, mbá a nyenamba anyía u ηαά bá wé líkíméke betéηinyi *Besuif. Bílat yó wuúci iínjé makénda. Aáná Yóseb ηa ká faáya, ú ηga betúáhéna omime. ³⁹ Nikotéme, ooci aẃ u ηgaá kúána Yésus buutú a búmoté e yoólóko, ηá faáya tóna. U ηeé héléné ne *míle*, lataka na *alwes*. ^{††} Benyéma eébi ηαά bá bé clamaka hoóhi kílo nyitíne na císhátá. ⁴⁰ Bé ηe bú hiíte omime ú Yésus, b́ bakákéna ne bikéti bé cmbóm, bó fééfiki besokη bí enumbé háye Besuif ηαά bá báb kelaka κ cβétábónákéna munyienene. ⁴¹ Esiéné ηαά bá haála ahá bá ηa yaátákéna Yésus κ cmbásá. E esiéné eéyé, eenyie a yókω ηαά bá. Bá ηαά bá bé ti ηeé nyiéne κωκ h́á. ⁴² A yaaté eenyie bá ηga b́ háya Yésus, anyía buósé eébu ηαά bá buósé bú nyifiényi nyí ehélúme yí Besuif ; tóna anyía eenyie eéyé ηαά bá hoóhi.

Eenyie áηa etémbí

(Mat 28.1 ; Mak 16.1-4 ; Luk 24.1-2, 9-12)

20 Buósé b́ śnde, ne nutuétúé, Malíi, itónyi ce Makatala, ηa hátóna, ý ćba e eenyie yí Yésus, u ηá leca anyía bé me fúnulisi nyendányé nyí nyiofiníne nyí eenyie. ² Ahé u ηa léca aáná, u ηá cabákéna κ κωkúana ne Símon Bíel na *muákónéna a mumoté, śók eẃ Yésus ηαά bá wé lénéke, mbá cse nááb : « B́ mω śmω Otéηí a Waáηá e eenyie. Tu ti ηé sú ményi haála ehé bé meé wuúci háya. »

³ Ne Bíel na muákónéna eémú ηa b́ hátóna, bá ηá cba e eenyie. ⁴ Bá ηa b́ bá báb cábakéna κωκ, mbá muákónéna a mómoté eémú ηa cabákéna, muó síke Bíel, muó cáηa kaáhama e eenyie. ⁵ Mu ηó nyóηímínyi, mu ηá leca bikéti bé cmbóm aáhá, mbá muúmu te owoofine e eenyie. ⁶ E eéyé elime Símon Bíel ηe síke kaáhama, u ηe oofine e eenyie ; u ηá léca bikéti bé cmbóm besámbián aáhá, ⁷ na emómá a cé ηαά bá a aat́ yí Yésus. Emómá eécí te ém b́ haála h́moté ne bikéti bé cmbóm ; ce ηαά bá ebokón, sámbiá náányia. ⁸ E ekúlú eéyé śók muákónéna, ooci aẃ u ηαá cáηa κωkúána, u ηo yóofine tóna e eenyie. Ý lécaka, nyilumitinine eényí. ⁹ κ κωkúána a yaaté ekúlú, *baákónéna ηa b́ bá éce bá té ηa b́ lókma cmbánye cmbánye Cíoké cé Bandómesé a cé ηa kóna anyía Yésus ηá nyémána wu owé, ý háanyua e biwéwé. ¹⁰ Baákónéna eébé befendí ηe bú eélúé.

Yésus me bitóηinyi ná Malíi, itónyi ce Makatala

¹¹ Malíi ηαά bá ctálémánán a maabána me eenyie, waá lélaka. Wuúci aáná a maléla, u ηó nyonjímínyi

† 19.37 Skl 12.10 †† κωκ yí enumbé. Bá ηαά bá bé yíyi tábónáka ne bihuti a bémoté, bé yíyi feefiki κ cmbóm.

anyía waá léca eenyie noómi. ¹² Nyelca eényí bililé bé cwsma bé Bandómesé bífendí biliménénú haála ehé bé ηe fiényinyi omime ú Yésus, eeye a aháná yé aat́, eeye a yémoté a aháná yé akól. Bí ηαά bá belanábákán belanη e bifúlúndúndúé. ¹³ Bililé bé cwsma bé Bandómesé eébi ηe wuúci batá bése : « Meemé, anyiaté κ ηκ lela e ? » Mbá cse : « B́ mω śmω uumi Otéηí e eenyie, mbá i ti ηe menyí haála ahá báána bé ke wuúci háyan. »

¹⁴ Émakéla wá mána ctána ooci, u ηá békúáléta, u ηá léca Yésus ctálémánán aáhá, mbá u ti ményi anyía Yésus wána. ¹⁵ Mbá Yésus cse : « Meemé, anyiaté κ ηκ lela e ? Aányé κ ηκ waamba e ? »

Malíi ηe kéti anyía munyio esiéné muána, éhé ú ηeé wuúci békama cse : « Taatá, cókóle, mbók κωκ κ óηa o wuúci cwmón, κ me laána haála ahá κ óηa oko wuúci báténán ; e ηa mé cba, yé ké mí wuúci hiite. »

¹⁶ Yésus cse nááyá : « Éé', Malíi ! » Malíi ηá békónna, mbá cse ne *nuebéle : « Éé', Labuni ! » (Éce anyía « Muékúnyi ».)

¹⁷ Mbá Yésus cse : « Eti mi yeényisi, ‡ anyía e te ηá mé báata κ cμuaná ná ciamé Síkine. Cbá, ká ká laána báame benyínyi anyía mí báata κ cμuaná né Síkine a wána cianó Síkine ; wána ciamé Bandómesé, wuúci tóna cianó Bandómesé. »

¹⁸ Aáná Malíi, itónyi ce Makatala, ηαá hálómóná, ý κ láana *baákónéna cse : « É ma mé leca Otéηí a Waáηá ! » Nyi beébe hulikinyi ctána u Otéηí eényí.

Yésus me bitóηinyi ná bááyé baákónéna

¹⁹ κ nyíff nyé buaté buósé b́ śnde *baákónéna ηa b́ bá babébandákán eé ciibe isimínénú, anyía bá ηa b́ bá b́b líkíméke betéηinyi *Besuif. Bé ηe síké ébu bitéme Yésus maá háma hú huase ctálémánán aab κ ekatékate, mbá cse nááb : « Mbuumu á bá náán. »

²⁰ Émakéla wá κωna aáná, u ηe beébe tóηgínyi na cááyé aabá, na yááyé aháná yé κκendá. Obiléne ηe nyíoyo baákónéna e etémá κ leca aẃ bá ηa b́ leca Otéηí a Waáηá. ²¹ Yésus ηá háná beébe laana cse : « Mbuumu á bá náán. Háye Síkine ηαά me t́má, ηan tóna ooci mí ban t́ma. » ²² Waá máncκona ctána aáná, nyi beébe fuumitine mehúne eényí, mbá cse nááb : « Áno bámókna ne *Efúúménénú yí Elilé.

²³ Baaco abá nu ká nó nyéanakenena mááb maabé, beébe bá ká b́ bá na nyenyanenena nyé mááb maabé. Cwsók ebé nu ké nú ómóko nyenyanenena ú mááb maabé té ká b́ bá na nyenyanenena. »

Yésus me bitóηinyi ná T́mas

²⁴ Ekúlú eyí Yésus ηe keé bitóηinyi ná bááyé *baákónéna, T́mas, cmoté a baákónéna b́shátá ne befendí aẃ bá ηαά bá b́ lóηκ anyía « Cón κ nyehása », wuúci ú te ém bá. ²⁵ Cwsók ηe síké ebú wuúci laána báye : « Tú ma ś lécaka Otéηí a Waáηá ! » Mbá T́mas ηe beébe békama cse : « Mbók e te ηá me leca bihenyi bé embánna a cááyé aab ; mbók e te ηá

‡ Nyekónna nyí etémbí : « Eti mi bitéme. »

με háya híimi hencónó e bihenyi abé embánóna ηαά bá h3á ; mb3k3 t3na ε τε ηά με háya úumi c3b3 a yááyé ahánáhána yé t3kendá a yém3té noómi, ε τε áme bá wu olumitinine. »

²⁶ S3nde ém3té ηa h3la. Baák3néna bé Yésus ηe túné áb3 bá babébandákán3 eé cíibe noómi, T3mas c3cl3η. Bihenyi ηαά bá bisimékínénú. Bé ηe síké ébú bítéme Yésus maá háma hú huase ctálémánán3 aab3 ε ekatékáté, c3ε : « Mbuumu á bá náán3 ! » ²⁷ Mbá c3ε ná T3mas : « Kosíti hencón3 aaha, mbá a léca cááme aabá ; kosíti c3b3, wuúci oofínyi aáme a aháná yé t3kendá eeye. Nyéána isunjí, lumítínine'o ! »

²⁸ T3mas c3ε : « Uumi Oténí a Waáná, ciame Band3mesé ! » ²⁹ Yésus c3ε : « 3k3, téka anyía 3 m33 με léca, éxhé ó moó lumitinine e ? B3mbánye né eebe e bé ηe bú lumitinine, beébe téka na c3 με léca. »

Injibí ce asana ayé Sáaη ηc γ3η3kéná nufule eenu

³⁰ Yésus ηe túné a kélaka bikéki bí tubílícínyinyi biéní e eése cá bááyé *baák3néna. Bé τε á bá be3η3k3n3 e nufule eenu. ³¹ Mbá besana eebi a beáηa be3η3k3n3 e nufule eenu áηa anyía núénú lumítínine anyía Yésus áηa *Mesíi, c3n3 u Band3mesé. Mb3k3 nu ηá n3 háya m3ηclé nááyá, nááyá nu ká n3 kándena, nú3 bá m3k3na ne olihe.

Yésus me bitóninyi ná bááyé baák3néna bétíndétú n3m3

21 E elime eécí, Yésus ηe túné e bitóninyi ná bááyé *baák3néna a asalá yé nuom3 nú Tibeliáte. † Éná háye asana ηαά békéláka : ² Ne Símon Bíel na T3mas aw3 bá ηαά bá b3 l3η3k3 báye « c3n3 u nyehása », na Nataniel, c3c3 u Kána i iisí ci *Kalilé, na baáná bé Sebeté, na baák3néna a b3m3té béfendí, baac3 eébé bekime ηa b3 bá cl3η. ³ Símon Bíel ηá laána b3s3k3 c3ε : « Mío súete o olumbe. » Mbá beébe báye : « Bas3 t3na túó súete na ku3η3. » Bé ηé súete, bé ηge óófókíne c3 c3k3k3. Buutú eébu3 bukime b3 τε 3m3 b3 háténa ta c3k3. ⁴ A alale yé c3yá, Yésus ηαά bá ctálémánán3 a asalá yé nuom3, mbá baák3néna ti ómó bú ményi anyía Yésus wáηa. ⁵ Mbá Yésus c3ε : « Bááme baáná e ! Nú ma n3 háteakena tuaf3 e ? » Báye : « Ta b3k3'o. »

⁶ Mbá c3ε : « Ánc aahákéna m3h3t3 a aháná yé c3b3 ú man3me yé c3k3k3 ; nu ηa n3 b3ηg3n3. » Bá ηá aahákéna m3h3t3. Bó ti ómó bú cényi o meéme k3k3 anyía tuaf3 ηaa h3lá c3bá tuéní noómi. ⁷ Eéyé ekúlú *muák3néna emú Yésus ηαά bá wé lénéke ηαá laana Bíel c3ε : « Oténí a Waáná wáηa ! » Émakéla Símon Bíel á l3k3ma aáná, u ηá béháya b3laka a ceéct3, anyía u ηαá bé lán3náká. E elime eécí u ηαá béáhéna e menyífé.

⁸ B3s3k3 ηa b3 hál3m3na a asalá c3 c3k3k3, bé húle k3k3k3 m3h3t3 monyióyókónú na tuaf3. Ckanda ηαά bá hoóhi méta etíne atáán3 c3 c3k3h3ma a asalá yé nuom3, bá ηá hám3k3na c3 c3k3k3. ⁹ Ahé bá ηa b3 hám3k3n3, bá ηá léca beánáka, tuaf3 a beánáka eébi c3 c3muaná. Bá ηá

† Nyíinyi nyí etémbí nyé nuom3 n3 Kalilé.

léca t3na biléti. ¹⁰ Yésus ηé beébe laána c3ε : « Énu héléne tuaf3 a t3m3té at3 nú ma n3 háteakena. »

¹¹ Aáná Símon Bíel ηo yoófine c3 c3k3k3, u η3 k3k3éta m3h3t3 c3 c3mesé, monyióyónú na beandándá bé tuaf3, tuútu etíne étíndétú n3m3 ne imbuke cíhátá na étát3. Ta háye tuaf3 ηαά bá nyenamá eényí, m3h3t3 τε 3m3 l3hea. ¹² Mbá Yésus c3ε nááb3 : « Ánc faáya c3 c3nyía. » Mbá ta muák3néna mum3té ti ómó weéhínyinyi o wuúci batá anyía : « Ku3η3 éce aányé e », anyía bé ηe bú wuúci ményútúne. ¹³ Yésus ηé b3k3síti, u ηé híite ne eléti na tuaf3 áyá, u ηé beébe ínjíékíne, bá ηá nyíáka.

¹⁴ Bikúlú bétát3 eébi ebí Yésus ηeé bitóninyi ná bááyé baák3néna o otúme ekúlú ayé ú ηa háányúá e bi-weéwé.

Ne Yésus ne Bíel

¹⁵ Ahé *baák3néna ηa b3 máná c3nyía, Yésus ηá batá Símon Bíel c3ε : « Símon, c3n3 u Sáaη, o ηoó mi léne c3 c3cl3laka b3s3k3 eebe e ? » Símon c3ε : « Éε, Oténí a Waáná. O ηoó ményi anyía i ηe mí o léne. » Mbá Yésus c3ε : « Sókóbíki bááme baáná bá et3mbá. » ¹⁶ E bikúlú bífendí Yésus c3ε : « Símon, c3n3 u Sáaη, o ηoó mi léne e ? » Bíel c3ε : « Éε, Oténí a Waáná, o ηoó menyí anyía i ηe mí o léne. » Yésus c3ε : « Kendísiki cíimi et3mbá. » ¹⁷ U ηá bat3t3na e bikúlú bétát3, c3ε : « Símon, c3n3 u Sáaη, o ηoó mi léne e ? » Bíel y3 l3k3ma ctémá c3nua anyía Yésus meé wuúci bata embataka e bikúlú bétát3 c3ε : « O ηoó mi léne e ? » Mbá c3ε : « Oténí a Waáná, o ηoó menyí besana bikime ; o ηoó menyí anyía i ηe mí o léne. »

Mbá Yésus c3ε : « Sókóbíki cíimi et3mbá. ¹⁸ Aá taaká e ηa mé c3 laana ; ekúlú ayé 3 ηc3 bá c3n3k3, c3 ηc3 bá o obísúηéke kandá ku3η3 bémuátá, wó súete haála ahá c3 ηc3 bá oó lénéke. Mbá ekúlú eyí o kóó lúne, c3 k33 bá óo hetúnyi aabá, c3c3 u etémbí y3 ku3η3 súηe kandá, y3 ku3η3 súéte ne haála ehé o tí kó léne osúete. » ¹⁹ U ηαά tánáká ctáηa oócí o otóninyi nyenamá nyí owé enyí Bíel kéé wé. Owé oócí y3 tóninyi buáná b3 Band3mesé. Mbá c3ε né Bíel : « Me látáka. »

Ne Yésus na muák3néna am3 u ηαá bá we lénéke

²⁰ Bíel ηαά békúáléta, y3 léca *muák3néna emú Yésus ηαά bá weé lénéke. Muák3néna eemu e mú ηe yeékímínyi yááyé aat3 a asasa yí Yésus, beébe c3 c3nyía, múó wuúci bata c3ε : « Oténí a Waáná, aányé ú ηá c3ba c3 c3 ku3η3 fiimbie e ? » Muátá muák3néna ηαά bá mu é beébe látáka. ²¹ Enakelá Bíel meé muúmu léca, u ηá bata Yésus c3ε : « Oténí a Waáná, ooci óo', anyána yé káá bá nááyá e ? » ²² Yésus c3ε : « Yémi lénéke anyía u ka háména hú ahé ε ká ká με hál3m3na, yé ηc3 y3c3 leca e ? Ku3η3, 3c3 με látáka b3 látáka. » ²³ Aáná bebáye ηαá sáásíaka ε ekatékáté ce c3cl3ηc3 ú benyiínyi bé olumitinine anyía muák3néna eémú tí ké wé. Yífyi anyía Yésus τε 3m3 láana Bíel anyía muák3néna eémú tí ké wé mbá, u ηαá k3c3na c3ε : « Yémi lénéke anyía u ka háména hú ahé ε ká ka με hál3m3na, yé ηc3 y3c3 léca e ? »

²⁴ Muátá muák3néna mú ηé bík3ti besana eebi, múó

biíbi wóhókó e nufule ; éehé basó tu ηe sú ményi anyía
ciayé embasó áηa taaká.

Nyibíóndísínyi nyé asana

²⁵ Yésus ηaá kéláka tóna besana bí etémbí biéηí.
Mbókó bé é biíbi bíkétíki bikime, bó biíbi wóhókó wóhókó.

wóhókó, i ηe mí keti anyía keyé wóhókó okime,
nyebáténéna té ká bóhéea e tufule tukime ató bó kós
wóhókó.

Buólí

Besana a bé ña wólb anyía bá lókómáka bómánye nyefana nyí nufule eenu

Lúkas ña wóñjók tufule tífendí : Ne nufule nó Ambánye yé Esóma, ne nú Buólí b́ baaco bá endóma. Buólí b́ baaco bá endóma ñeé túme obikétínyi baaco besana na asana yé nyebáata ɔ ɔmuaná nyí Yésus. Elilé yí Yésus áña ε ekatékate ce bááyé baákónéna e ekúlú eéyé ; yí ñeé beébe kendisi, yí beébe iñjékíne makénda me ohulikinyi baaco Ambánye yé Esóma téka ne bulíkíliki. Lúkas, i ñetí ce ambánye yí mubíkéti besana, ño tóñinyi nyetákéna nyé besana nyé núáyé nufule a BBE 1.8 :

Ánc b́ámókónéna bááme bambasómbáɔ (1-7)

i iisí ne ci Yuté ikime na ce Samalí (8-9)

ɔ ɔkóháma mɔkɔɔ mekime ma haaca ma ɔmesé ooci (10-28).

Nufule eenu ñe hémbuline baaco na anyána Ambánye yé Esóma ñeé túme ɔwaányána ne e Besuif na a tɔnyéñ t́ baaco tú etémbí, na anyána omónjóló ce belumitinine Kilís ñaá bébandakana.

Nufule eenu te ña táña besana bé baaco bá endóma bekime mbá, nu ña h́la ɔtáña hú besana ebí ne Bíel ne Bóol ña b́ kéláka. Bóol te ɔmɔ bá a baaco bá endóma ebé Yésus ñeé kendíki tuɔɔ tótát. Yésus ñeé bítóñinyi nááyá hú e elime ce nyíáyé nyehaanyua e biwéewé. U ñeé wuúci lóñjók a yaaté ekúlú ɔ ɔbá t́na uuyé ɔɔɔ u endóma. Bé ñeé bikéti asana yé elóñjók eéci bikúlú bétát e nufule nú Buólí b́ baaco bá endóma. Bá ña h́ána e nuúnu lóñjók anyía Buólí bú Efúúménénu yí Elilé, anyía bá ña cámba buéñi asana ne Efúúménénu yí Elilé, na ɔkanda ú kilísiten e nyiléne nyí Elilé.

Efúúménénu yí Elilé ayé Bandómesé ñaá bétánéna

1 Tiofil, ε ña mé ɔ wóñjókéna eémi e nufule nú buúse † na besana bikime ebí Yésus ña kéláka, ne ebí u ñe yeékúnyíki o otúme e nyitúme nyé búáyé buólí ² ɔ ɔkóháma buúsé ab́ *Bandómesé ñeé wuúci béétísi ɔ ɔmuaná. Ekúlú ayé u ñaá bá wá yánáña ɔ ɔmesé, u ñaá táfáká *baaco bá endóma, yó beébe eékúnyíki besana abé báb́ nyemána bá ɔkelaka. U ñaá kéláka aána a makénda me *Efúúménénu yí Elilé. ³ E elime ci muuyé aḿ ú ñaá lókómáká, u ñe wé. Mbá u ña háányúá e biwéewé, yó bítóñinyi bómánye bómánye nááb́ a mɔ́sésé etíne éfendí bikúlú biéñi, anyía béb́u ményi anyía wáña wóɔɔ ; u ñeé beébe bikétíkiñyi besana a bé ña léca *Butéñi b́ Bandómesé.

⁴ Búmɔté buúsé, u ñaá bá weé nyíékínyi ne beébe, u ñe beébe laána ɔse : « Nɔte hatóna e *Yelúsalem, mbá núá tátáka endána acé ciamé Síkiñe ñaá bań bétánéna, ciici ε ña mé cáña ɔ bań láakena. ⁵ Yááña anyía Sáañ ñaá bá we yóotokine bu ootokine baaco ne menyífé, mbá bań Bandómesé káá bań óotokine ne Efúúménénu yí Elilé a tuúsésé a t́ ña fáakona. »

Bandómesé me béétísi Yésus ɔ ɔmuaná

⁶ Ekúlú ayé baaco bá endóma ña b́ bébándákána ne *Yésus, bé ñe bú wuúci batá báye : « Otéñi a Waáña, mbá hí aámbáya aámbáya o ñoó télímítúkúnyi Butéñi bú Islayél e ? » ⁷ Yésus ɔse : « Bu te ña bań léca anyía nuénu ményi bikúlú ta anyía onjéñi, anyía besana eébi ciamé Síkiñe bímuóci ú ñeé bíibi télímíkínyi aá maayé makénda ma bémuátá. ⁸ Asana ɔmɔté, Bandómesé káá bań iñjie makénda ekúlú eyí *Efúúménénu yí Elilé ké yóofine nááń, nu ká nó b́ámókónéna bááme bambasómbáɔ, núo bikétíkiñyi baaco besana ebí nú ñe nú menyí aáme a asana, o otúme e Yelúsalem, ɔ ɔháma i iisí ne ci *Yuté ikime na ce *Samalí, ɔ ɔkóháma ɔ mɔkɔɔ mekime me nyíóndi ma ɔmesé ooci. » ⁹ Ekúlú ayé u ña máná ɔtáña oóci, Bandómesé nyí wuúci béétísi eényí ɔ ɔmuaná, bé wuúci léca u báátáka ; belɔnd́ ñe wuúci bíhúéne, bá te h́ána wuúci léca.

¹⁰ Ekúlú ayé bá ña b́ bá batáláń eése ɔ ɔmuaná, haála ehé Yésus ñaá bá wá báátáka, bé ñe síke ébú bítéme éce baaco b́fendí meé beébe táléménéna hú huase eé buúse. Bá ña b́ bá balañábákáń belaña e bifúlúndúndúé, ¹¹ mbá báye : « Bań baaco bá *Kalilé eebe, anyiaté nú ma nó yáánákéna ɔ ɔléca ɔmuaná e ? Yésus ooci awó Bandómesé me wuúci béétísi ɔ ɔmuaná, nu wuúci léca wá báátáka, wuúci u ká h́ána ka hálmɔna híána háye núáń léca wá báátáka. »

† Fanáka Luk 1.1-4. Nufule nú Buólí b́ baaco bá endóma áña ɔɔba ne buúse ú nufule nó Ambánye yé Esóma háye Lúkas ña wóñjók.

Matias me híite nyíise nyí buólí enyí Yútas ñaá nyéána

¹² Bá ña b́ hálómókóná e Yelúsalem éce bá ma b́ hátóna a ñkónḁ ań bá ñaá bá b́ lónḁ báye ñkónḁ nú Molifié ; núña hoóhi ne Yelúsalem, ñkónḁ áña wú ñháma kilométa émté. ¹³ Ahé bá ñga b́ hálómóná eé Yelúsalem, bá ña b́ báátáká e ekéti yé ñkónḁ ú ciíbe, † haála ahá bá ña b́ bá b́b́ límekine. Bá ña b́ bá anyía ne Bíel na Sáan, na Sáak na Andelé, ñláta ne Fílib na Tómas, na Baatelemí na Matío ñ ñkónḁláta na Sáak ñón u Alafe, ne Símon awó b́ ñkónḁ lónḁ anyía Muléne ñkónḁna buncḁ b́ Islayél, ne Súute ñón u Sáak. ¹⁴ Bá ña b́ bá b́b́ b́b́ándákána bikúlú biénj, beébe bekime ñtémá émté ñ ñbécókléna Bandómesé ñkónḁ ne beénj, na Malíi iinyí cí Yésus ne benyiinyí b́ Yésus.

¹⁵ Buósé a búmté ebú belumitinine ña b́ bá babébandákánó hoóhi etíne étíndétú, Bíel ñaá táléméná aab́ ε ekatékaté, ñse : ¹⁶ « Báámε benyiinyí é, Cíñḁ cé Bandómesé ña nyemána cí obínyíóyísikinyí ; cíici eéci *Efúúménénú yí Elilé ñaá kónáká buáyá e nyuuté nyí Oténj *Táfit a asana ne Yútas, wuúci ú ñeé tónḁnyí bahatena Yésus ohónyí. ¹⁷ U ñaá bá e úúsú ñkónḁ, wuúci na nuafa a búás buólí. ¹⁸ (Ñkónḁ oócí ña kéláka aabé yé asana, bé ñe wuúci náma ñkónḁ ; u ñe meéme ñkónḁna esiéné. E esiéné eéyé ú ñga kúákóna ne buúse, bunḁme ñ ñkónḁ, túáyé ñkónḁ ñá hámókóna, u ñe wé. ¹⁹ Baacó bekime bé Yelúsalem ñe bú ményí asana eéyé, éxhé bá ña b́ lóá esiéné eéyé e uúbú ñtánḁ anyía “Akeletáma”, éce “Esiéné yé embaka”).

²⁰ Yáána ñkónḁkónó e nufule nú Mañana anyía :

“Yááyé ahátátá ú lób́ etémbí ;

ñkónḁ ti limíne h́á.” ††

Yáána tóna ñkónḁkónó anyía :

“Ñkónḁ u etémbí é híite búáyé buólí bú mukendisi belumitinine.” ‡

²¹⁻²² Yaáté asana, ñkónḁ á basó b́láta a wána wu ñhákéna embasó anyía Yésus ña háányúá e biwéwé. Waáta ñkónḁ ña nyemána wu ñbá ñkónḁ a baacó e bé ñe bú kéndikinyí na basó ekúlú ekime eyí Oténj a Waánḁ Yésus ñeé líhéke na basó, o otúme ekúlú ayé u ña hátóna aasó ε ekatékaté, Bandómesé yó wuúci béétisi ñ ñmuaná. »

²³ Ekúlú ayé bá ña b́ lókómáká ñtánḁ ú Bíel oócí, bé ñe bu télímínyi baacó b́fendí : Na Yóseb a wána ne nyíinyi anyía Baasábas, bá háná wuúci lónḁ anyía Yúsitus, ne wuúci na Matias. ²⁴ Bá ña b́ b́cókólókéna Bandómesé báye : « Oténj a Waánḁ, kucḁ ñ o ñoó menyí etémá cé baacó bekime ; ñ basó tónḁnyí ñombánye aányé ú ñkónḁ táfa e b́fendí bé baacó eebe, ²⁵ anyía wéé híite nyíise nyí buólí nyé *ñkónḁ u endóma anyé Yútas ñaá nyéána, yó ko híite nyíise nyí buólí e nyí é wuúci nyemana. » ²⁶ Bá ña b́ aáhákéna ñkónḁ na cááb́

eénye, ñkónḁ ña táfa Matias, nyi wuúci láta eényí ñ ñkónḁ ú baacó bá endóma b́b́hátá na émté.

Efúúménénú yí Elilé me óofinine belumitinine

² Ekúlú ayé buósé b́ Bañtekót ña kaáhámá, belumitinine bekime ña b́ bá babébandákánó haála h́kónḁ. ² Bé ñe síké ébú bítéme, bá ma lókóma hilulume hí h́lúkúne ñ ñmuaná, háye yaandándá yí ehúne ; hí ngo nyíóyó eé cíibe acé bá ña b́ bá noómi. ³ Bá ña b́ lóca benyéma háye ñbémbe tú oocó awó ú ña lóla ; bé ñaá bá b́éálnákánó náányiá náányia, bí beébe tabaka a beetó. ⁴ Aáná *Efúúménénú yí Elilé ñe yóófókine e cíbú etémá, yí ñe nyíóyó hú mbiókε eé beébe bekime ; nyiáb́ nyitúme ñtánḁ eényí etánḁ cí etémbí acé bá ña b́ bá bá te abó tánḁ buáyá, háye Elilé ñeé beébe iínjékíné makénda ma ñtánḁka.

⁵ E etéyé ekúlú *Besuif a bá ña b́ bá bebiñjénú a besana bí olumitinine ña b́ fáákóna tóna e Yelúsalem ; bé h́lúkúne a anamánamá cá ñkónḁ mekime ma ñmesé. ⁶ Ekúlú ayé baacó eébe ña b́ lókómá hilulume eéhi, bá ña fáákóna ñ ñkónḁbándána ñkónḁ na *baákónéna ; bé ñe bú kékéke buénj a asana ayé ñkónḁ okime eé beébe ñaá bá waá lókómáka belumitinine tánḁka úyé ñtánḁ ú b́muátá. ⁷ Bé ñe bú kéké buénj, b́ waaléáka eéte, bá kónnaka báye : « Háá ! Tu ñe sú kéti anyía baacó bekime eebe a bá ña b́ tánḁ á b́ña baacó bá *Kalilé. ⁸ Mbá anyána ñkónḁ okime aá basó ña lókóma b́b́ tánḁka e úyé ñtánḁ ewú ú ñeé bíbíénine e ? ⁹ Baacó a bá b́ña aaha ñe bú húle na a buncḁ b́ Baat, na a b́ Meet, na a ma Elamit ne me Mesobotamí, na a ñkónḁ me iisi ci ne Yuté na Kabatós, na a ma Bónḁ ne e me ekéti yí iisi yé Asi, ¹⁰ ne e me Filiki na a ma Bamfilí, na a buncḁ bú *Esíbit, na ahánḁ yí Siléen a buncḁ bú Libí. †† B́mté ñe bú húle o Lóom, ¹¹ ne Besuif b́muátá na baacó a bá ña b́ b́kónḁkónákéna o olumitinine ú Besuif ; na baacó bá ñkónḁ ma Kelete na ma Alabi ; ta híáná, basó bekime tu ñe sú beébe lókóma b́b́ tánḁka a cáás anamánamá cá etánḁ beandándá bí *bíkéki bé besana bé Bandómesé. » ¹² Yaáté asana bé ñe bú kéké beébe bekime, injinḁ ñe beébe nyímíne ; bá b́bátáka beébe ne beébe báye : « Nyenamá nyé asana nyé háányé eenyi nyéána e ? » ¹³ Ta híáná, baacó a b́mté áb́ cécáka belumitinine, bá kónnaka báye : « Bé me bú híólóko meluku. »

Bíel me híite ñtánḁ eé buúse b́ baacó

¹⁴ Aáná Bíel ña hátóna endánaka ε ekatékaté ce baacó bá endóma b́b́hátá na ñkónḁ, u ñe hetúnyi okelú ñ ñmuaná ñse : « Na banó, baacó bé Yuté eebe, na banó bekime ebé nú ñe nú líhe aaha e Yelúsalem, áno b́fónḁléta eetú, nú lókóma ñombánye aáté ε ña mé aamba ñ banó láana. ¹⁵ Nu ñe nú b́kétí anyía baacó eebe me bú híólóko meluku ; bú te á bá aáná, anyía in-

† Baacó bá endóma ña b́ bá límekine h́á ; meébe mekime i iisi ci Islayél ñaá b́mókóna mafaléfákánó aáná. †† 1.20 Mañ 69.25

‡ 1.20 Mañ 109.8

†† Besuif beénj ña b́ bá ne e Esíbit, na a buncḁ bú Siléen a ahánḁ yé nyefianena nyé ñkónḁ nyí Esíbit ; eebe a bá ña ka b́ hálómókóna bé h́lúkúne h́á ña b́ bá na yááb́ andanḁ yé ñbécókléna yé b́muátá.

jéńj éńámányé nóm̄w cé nóm̄w yá eeci ciá yánáńa. ¹⁶ Mbá asana óm̄wé, Bandómesé mé nyíóyísinyi búáyé buhúnyí abó ú ńaá kóna e nyuúté nyé Sól, muayé *muhémúnyí besana, cse :

¹⁷ “Ó m̄wósé ma nyemana, i ké mí neesiki yáame Elilé anyía yé nyíóyo ε etémá cé baac bekime ;

híaná na bíánó benókó na báánó babóla ké bú hémúkúnyí bíáme besana, bíánó benókó ká b́ lécaka biseye bé besana, bíánó bilunýí bé baac ká b́ lámanaka taaká cé besana bé Bandómesé.

¹⁸ Yáńa taaká anyía c̄ m̄wósé etéemé, i ké mí neesiki yáame Elilé ε etémá cé báame b̄nyic̄w na a banóm̄wó ne e beńjú, bó hémúkúnyí besana.

¹⁹ I ké mí tóngínyi *bikéki bé besana c̄ ɔmuaná noómi, m̄w kelaka bikéki bí tubílícinyínyi c̄ ɔmesé ooci : na manónj, ne oocó, ne cióyo ciéńj káá bá,

²⁰ c̄wó ké búle á lécana háye ibíne, oólí lecakana háye manónj, ekúlú eéyé éce buósé bú nyekahálóm̄na nyí Otéńj a Wańńa te ńgaá hámá ;

bú káá bá yaandándá yé buósé abó núáyé nuúmi káá lécakana.

²¹ Yaáté asana c̄w okime awó u káá lńńeta Otéńj a Wańńa anyía wé wuúci nóhi kóó nńh̄.” †

²² Banó baac bé *Islayél eebe, ánc lókma ɔńa ooci : Yésus, c̄w u *Násalet, ńaá bá c̄w awó Bandómesé ńaá tómá, yó tónínyi maayé makénda ne e bikéki ne e bikémése bé besana, ne e bikéki bí tubílícinyínyi anamánamá. U ńa kéláka aána anyía bé menyí búáyé buńńa. U ńa kéláka besana eébi aánó ε ekatékate, háye banó bémuátá nu ńe nú menyí. ²³ Wuúci oócí Bandómesé ńaá banó ińńjé, u ńaá bá wé ményukune buáyá b̄w ebú nu ké nu wuúci kelaka ; banó nú ńa nó kéla anyía banána é wuúci aátákéna c̄ ɔmbásá, wé we.

²⁴ Mbá ta híáná, Bandómesé ńeé wuúci heényi o owé, yó wuúci kátaka tukolí tú owé, anyía haála ehé bi-wéewé ńa te óm̄w bá hé o wuúci l̄b̄w.

²⁵ Éhé Otéńj Táfit ńaá kóna a asana ne Yésus cse : “É ńaá me bá yáme lecaka Otéńj a Wańńa bikúlú bikime eémi eé buúse c̄ c̄ me ańńjá bulíkílíki c̄ ɔtémá.

²⁶ Yaáté asana uúmi ɔtémá ńe bíléne buéńj ekúlú ayé ε ńaá me tńa, ta ciamé c̄éto kéé hélúméke mbuumu c̄ m̄wplé amá ya méńa ne meéme ná Bandómesé,

²⁷ anyía kuńj, Bandómesé, c̄ te kóó béyúata yáámé elilé buúse bukime aá haála hé biwéewé, o ti kóó lumitine tńa anyía ńańj, muaw munyic̄w e mú ńe nyíóyísinyi bíw̄w bikotí, yáme f̄n̄k̄ e eenyie noómi.

²⁸ Kuńj, o ńoó mi tónínyi ohónýí awó yáme látaka anyía yémi líhéke, yaáté asana i ńeé mi bíléne buéńj anyía c̄ ńa na ńańj.” ††

† 2.17-21 S̄e 3.1-5 †† 2.25-28 Mań 16.8-11

²⁹ Buame éé, a asana na cíásó sókónó Táfit yámé nyemana wu c̄ banó láana b̄wbánye b̄wbánye anyía u ńeé wé, bó wuúci nyie ; yááyé eenyie ńa hí aaha na basó c̄ ɔkóháma hénánó eeci. ³⁰ Asana óm̄wé, ekúlú ayé u ńaá bá wa yánańa o olíhe, u ńaá bá muhémúnyí besana m̄w Bandómesé, u ńaá bá weé menyukune endána acé Bandómesé ńeé wuúci bétánéńa, yó súáténa anyía u kéé bééti c̄w ɔm̄wé u hííyé henyénó otéńj a núáyé ɔkóná. ³¹ Táfit ńa cáńacána c̄ leca anyía *Mesíi káá hányua e biwéewé, yaáté asana u ńaá kóna cse : “Bandómesé ti ómo wuúci béyúata aá haála hé bi-wéewé,

wuúci te olumitine anyía wóó f̄n̄k̄ e eenyie noómi.” ††

³² Buáté b̄w ε ńa mé banó láana anyía waáta Yésus oócí Bandómesé ńeé heényi e biwéewé ; basó eebe tua sóńa be-wuúci-lecákánó wóó. ³³ Ekúlú eyí Yésus ńaá báata c̄ ɔmuaná o okolímine a ahánj yé c̄wó ú manóm̄e ú Bandómesé, Síkíne Bandómesé ńeé wuúci ińńjé *Efúúménénú yí Elilé ayé ú ńaá bétánéńa baac, yiíyi eéyé ú maá tómá náásó. Yaáté asana nu ńa nó léca, nu lók máka buólí ebú yí ńoo nyíosi. ³⁴ Yáńa anyía’o, Táfit bémuátá te óm̄w báata c̄ ɔmuaná, mbá u ńaá c̄w na cse :

“Otéńj Bandómesé ńaá láana uumi Otéńj a Wańńa cse :

Limíne a ahánj yí úumi c̄wó ú manóm̄e,

³⁵ ekúlú ekime ayé ε ká mé kéla anyía óo limékíníne b̄w̄w belíńine aá beéto.” ††

³⁶ Buáté b̄w, banó baac bé Islayél, énu menyí b̄wbánye b̄wbánye anyía Bandómesé ńaá lót Yésus awó nu ńa nó aátákéńa c̄ ɔmbásá anyía wáá bá wuúci Mesíi, wuúci tńa Otéńj a Wańńa ! »

³⁷ ɔńa ú Bíel ooci ńa ɔkóó kóó cíbú etémá ekúlú eyí bé ńe bú wuúci lók mákáká ; buáté b̄w bá ńa b́ bátá Bíel ɔlata na baac bá endóma bé etémbí báye : « Báásó benyíinyí, anyána túásó nyémaná tu ɔkela e ? »

³⁸ Bíel cse : « Ánc békákálákéna máánó maabé, mbá nc s̄mba ɔkól éé meéme ; c̄w okime aá banó é bíótíne eé nyíinyi nyí Yésus *Kilís. Aána Bandómesé káá banó nyéanakenena maanó maabé, yó banó ińńjé kíne Efúúménénú yí Elilé. ³⁹ Endána acé Bandómesé ńaá tána ńaá banó léca, ce lecaka báánó baána ; ce lecaka tńa na baac bekime a bá b́ńa haaca, na baac bekime ebé Otéńj cíásó Bandómesé kóó lńńk̄ anyía bé wuúci látákéna. »

⁴⁰ Bíel ńa háná é beébe tóngínyi besana biéńj bí etémbí, u beébe lébéke, u k̄w̄naka cse : « Ánc háma fi-ńa c̄ ɔk̄w̄ ú beebé bé baac. » ⁴¹ Aána baac beéńj ńe bú lumitine ɔńa ú Bíel oócí, bé ńe bíótókíne. Buósé eébu baac hoóhi t̄séna étát ńe bú bísolínyi c̄ ɔk̄w̄ ú belumitinine. ⁴² Bé ńe bú bíńjé bikúlú bikime c̄ ɔláténa nyiekúnyí nyé baac bá endóma, ne olíhe e nyimónjóló noómi, bá nyíaka beébe bekime haála hóm̄wé, bá b̄c̄k̄lókéna Bandómesé ɔtémá óm̄wé.

† Bá ńaá bá bé ményukune b̄wbánye eenyie eéyé, bé yiíyi kékéke ; yé ńaá bá a ńk̄nd̄w nú Síon. †† 2.31 Mań 16.10

†† 2.34-35 Mań 110.1

Nyenamá enyi belumitinine ña b́ b́ b́b́ líhéke

⁴³ Baaco bá endóma ñaá bá b́b́ kelaka ne bikéki ne bikémese bí tubílícinínyí tuéñí, éhé bulíkílíki ñaá bá búá kélaka cacc okime e belumitinine Yésus. ⁴⁴ Bá ñaá bá b́b́ líhéke e nyimónjóló noómi, bá látaka bíáb́ benyéma haála hómcté. ⁴⁵ Bá ña b́ b́ b́b́ túéke na bíáb́ bikéti bí iisi, na bíáb́ benyéma, bá áafakana maccnyé eémé beébe bekime, cacc okime yó hífte cumbana awó á nyémama ne wuúci a besana e bí ñeé wuúci yébi. ⁴⁶ Ekúlú ekime bá ña b́ b́ b́b́ b́bándákana maccsé mekime eé *Ciíbe ce Bandómesé e nyimónjóló noómi, bé nyiékinínyí haála hómcté a maab́ meébe, bé bííbi nyíáka ne obíléne ne nulénéne c ctémá. ⁴⁷ Bá ña b́ b́ b́b́ nyémiki Bandómesé, bé bílénékíne buéñí baaco bekime. Aáná Otéñí a Waáñá ñaá bá we yeéñenyísiki úúb́ cacc maccsé mekime na baaco a bá ma b́ ńh́kacc.

Ne Bíel na Sáan me bú eéñúnyísi asákála

3 Búmcté buúsé, ne Bíel na Sáan ña b́ b́ b́b́ caccbaka eé *Ciíbe ce Bandómesé i injéñí étát ć nabuúsé, ekúlú eéyé baaco ña ña b́b́ b́ćkólókéna Bandómesé. ² Cacc a waccmcté ñaá bá aáh́ eé buúse bú ehenyi yí nyiofine nyé nch́aaté nú Ciíbe ce Bandómesé. Bá ñaá bá b́ lónkacc ehenyi eéyé anyía « Ambányéké yí ehenyi ». [†] Cacc oócí ñeé bíbíéné asákála. Maccsé mekime bá ñaá bá bé keé wuúci limísikínínyí h́á anyía wá léb́aka maccnyé ná baaco a bá ña b́ b́ b́b́ óófókíne bá hámmókóna eé Ciíbe ce Bandómesé. ³ Ekúlú ayé cacc oócí ña léca ne Bíel na Sáan áb́ caccbaka o okowóofine h́á, u ñé beébe kñena cacc. ⁴ Bé ñe bú wuúci tála eése, mbá Bíel cacc : « Basó lécaca ! » ⁵ Aáná u ñeé beébe bísíémúkúnyí, u bíkétíki anyía bá ña b́ caccba o o wuúci iinjie cacc. ⁶ Mbá Bíel cacc : « Ta maccnyé, te kóolo, e te áme bá ne bííbi buúse bukime ; mbá cacc ab́ ya méña ne buúbu míc caccba cacc kucñj iinjie : A makénda me nyíínyí nyí Yésus *Kilís, cacc u *Násalet, [hatóna endánaka,] kandáka ! »

⁷ U ñé wuúci tímbríe caccb́ ú manómé, u ñé wuúci hetúní endánaka ; hí e ekúlú eéyé, na cááyé accĺ na túáyé tukĺkaccéá ña yónéna. ⁸ Buáté cacc ú ñaá tálémména endánaka, u ñé béme caccmuaná, nyitúme caccanda eényí. U ñé oofíne eé Ciíbe ce Bandómesé caccña na baaco bá endóma ; u kandaka, u bélémeéke, u nyemiki tóna Bandómesé. ⁹ Baaco bekime a bá ña b́ b́ h́á wuúci lecaca, waá kándaka, u nyemiki Bandómesé. ¹⁰ Ekúlú eyí bé ñe bú ményí anyía muléba benyéma eé buúse b́ Ambányéké yí ehenyi yí Ciíbe ce Bandómesé muáña, bé ñé túme olíkime, bé kékéke buéñí asana a yé ma békélaka nááyá.

Bíel ña táña na baaco eé Ciíbe ce Bandómesé

¹¹ Cacc oócí ña b́cábéna cláténa ne Bíel na Sáan, bá ña b́ b́ a yaale yí *Ciíbe ce Bandómesé ayé b́ ña lón b́áyé « Yaale yé *Sálomón ». ^{††} Aáná baaco bekime ña b́ fáaccna nááb́ na ctétá. ¹² Émakéla Bíel áa léca aáná, mbá cacc ná nyekcaca nyé baaco : « Banó, buame bú *Is-layél, anyiaté nu ñe nú kéké buéñí asana eeye e ? Nu ña ń basó bíbííínyí buéñí a asana eyí tú me sú kéndisi asákála eeye háye anyía a máásó makénda ma bémuátá tú ma ś kélaka, ta anyía basó tua sóna bem-bánye bé baaco cacc cacc eé buúse b́ Bandómesé.

¹³ Eé'eé, yáaña anyía Bandómesé ewú císú sókón a céaña anyía na *Abélaham, ne *Isak, na *Yáccb, ñaá bá cíe nyémiki, ú moo tónínyí anyána muayé munyicña Yésus áña muáñá. Banó, nu ñe nú túé waáta Yésus, núo wuúci bésáñóna eé buúse bú Bílat awó u ñaá bá ú ma sómbótóna anyía bá nyéána Yésus. ¹⁴ Nu ña ń bésáñóna ooci awó u ñaá bá wuúci atalémánánó yé cacc, wuúci efúúménénú yé cacc tóna, bú banó bílénékíne anyía nuánó báta Bílat anyía wá banó nyéánéna muóna baaco. ¹⁵ Yaaté asana nú ña ń kéla anyía bá cónkacc cacc a wáña Muíñiéne olíhe. Ta híána, Bandómesé ñeé wuúci heenyútúne e biwéewé ; basó bémuátá tua sóna bé wuúci lecákánó macc. ¹⁶ Asana yé cacc ooci awó nu ña ń léca, nu wuúci menyukune áña anyía, makénda me nyíínyí nyí Yésus má ma kéla anyía wá kénda a asana eyí tu ñe sú wuúci lumitinine. Ée, asana ayé tu ña ś háya maccñlé né Yésus má kéla anyía cacc ooci á yaáñónúá buúse bukime, banó bémuátá nu lecaca.

¹⁷ Buame é, yé ña lécana aámbáya anyía na banó na báánó betéñí nu ña ń bésáñóna Yésus anyía nu te émo ń bá nuenu ményukune cacc ab́ nu ña ń bá nuanu kélaka. ¹⁸ Asana ómcté, asana ayé Bandómesé ñaá kónnaka buáyá e nyuuté nyé bááyé *behémúnyí besana ña nyemána yí obíníyóyísínínyí aáná ; u ñaá kónna cacc uyé caccñónó ña nyemána wu cacc kómáka caccála. ¹⁹ Buáté cacc ánc békákálákéna máánó maabé aná, mbá cacc sómba cacc eé meéme ; nú hálómókóna ná Bandómesé anyía wá banó nyéánákénéna máánó maabé. ²⁰ Aáná Otéñí Bandómesé káá banó iinjie bikúlú bí ehélúme ekúlú ayé u káá tóma *Mesíi awó u ña lótt buáyá a yáánó asana, wuúci wáña Yésus *Kilís. ²¹ Waáta Yésus ooci wá nyémama wu cacc caná ke límine caccmuaná cacc cacc h́ama ekúlú ayé Bandómesé kée kúmbutune cacc bukime ; híána u ña kónnaka buáyá e nyuuté nyé bááyé behémúnyí besana e befúúménénú.

²² Híána *Moyís ñaá láákéna císú sókón cacc : "Otéñí, cianó Bandómesé, káá banó tómména *muhémúnyí besana a mú káá bá háye yanó ; mu káá bá cacc u búánó buncñ. Nu ká ń lókómáka cacc bukime ab́ mu káá banó láakéna. ²³ Cacc okime awó u te káá lókóména muátá muhémúnyí besana, bé kée wuúci áánja cacc cacc ú baaco bá buncñ, mbá bé wuúci cacc." ^{†24} Behémúnyí

† Ehenyi eéyé ñaá bá caccatékáté b́ na yaale nyé nch́aaté nú Ciíbe ce Bandómesé ayé baaco a bá te áb́ bá Besuif ña b́ b́ b́b́ límekine, na b́ beale bí etémbí ebí hú Besuif bímuócí ña b́ b́ b́ be woofokine h́á.

†† Yaale eéyé ñaá bá a ah́áná yé nyehama nyé cacc, yíyí yé ñaá bá e nyibíóndísinínyí nyé nch́aaté nú Ciíbe ce Bandómesé, haála ah́ baaco a bá te áb́ bá Besuif ña b́ b́ b́ be woofokine. ‡ 3.23 Lef 23.29

besana bá Bandómesé bekime tóna ña bó táñáka besana a bé káá békéláka ɔ mɔ́sɛ eémé, o otúme na *Samuel ɔ ɔkɔ́hama na bɔsɔ́kɔ́ e bé ñe bú líhéké a cíáyé elime. ²⁵ Buame e, asana eyí behémúnyi besana bá Bandómesé ña bó kónáka anyía yé káá békéláka ñaá banó léca, anyía a yáánɔ asana Bandómesé ña látána bumbénú ne cíísú sɔ́kɔ́nɔ ekúlú ayé u ñaá láána Abélaham ɔse : “É ká mé sayabakena baaco bá tɔnyénɔ tukime tɔ ɔmesé e elime ci hííwu henyénɔ.” ¹²⁶ Náánɔ aná Bandómesé ñaá cáñacáña ɔtɔma muayé munyɔkɔ anyía muá banó sáyábákéna, mbá mu kela anyía ɔkɔ okime aá banó á nyéána mááyé mekilíkínyí a maabé. »

Hitúlé a hiáná hí Besuif ñe kélísi ne Bíel na Sáan

4 Ne *beluli nyíinjie bé *Besuif a bómɔté, †† ne muténjinyi bicénji bí Cíibe ce Bandómesé, † na Basatusiéh a bómɔté ña ka bó háamá ekúlú eyí ne Bíel na Sáan ñaá bá bá bónána ña o oweékúnyi baaco bá bunɔkɔ, ² bó líñe ekúlú ayé bá ña bó kuána ne Bíel na Sáan o oweékúnyi baaco bá bunɔkɔ anyía Yésus ma háanyua e biwéewé, bú bíhébúléléke anyía biwéewé áña bé ɔhaanyuaka. ³ Yaáté asana bé ñe bú beébe hátéákéna, bé ñe beébe fɔkɛna ɔ ɔkɔ́hama ɔ ɔyá ɔyá, anyía buósé ñaá bá bú meé súéte. ††4 Mbá ta híáná, baaco beénj ba nyekɔca a bá ña bó lókómáká Besana bé Bandómesé ña bó hákéna mɔkɔlé né Yésus ; aáná ɔmbana ú belumitinine ña kaáhama hoóhi tóséna cé baaco étáánɔ.

⁵ ɔ yá ɔyá aná, ne beténjinyi Besuif, na *baáná bé Besuif, ne *beékúnyi bikotí ña bó bébándákáná haála hómɔté eé Yelúsalem ; ⁶ *muténjinyi beluli nyíinjie a muáná Ane ñaá bá h́á, †† na Kayífe, na Sáan, na Aleksánde, na baaco bekime bé etémbí bé cíibe ce baaco ci muténjinyi beluli nyíinjie. ⁷ Bé ñeé héléné ne Bíel na Sáan, bé ñe beébe télímínyi aabɔ ε ekatékáté ; ɔkɔ ɔmɔté u Hitúlé ñe beébe bata ɔse : « A makénda ma háányé ta anyía eé nyíinyi nyé aányé nua nóna nu eéñúnýísínyi ɔkɔ ooci e ? » ⁸ *Efúúménénú yí Elilé ñeé nyíoyó ɔ ɔtémá ú Bíel hú mbiókɛ ; aáná u ñaá békámá ɔse : « Na banó, beténj ba bunɔkɔ, na banó, baáná bé *Islayél, ⁹ ayé nu ña nó basó bícónyi hénánɔ a asana na ɔmbánye abó tú ma sɔ kéla asákála eeye, nú basó bá-taka tóna anyána yéaña yáánónúánɔ, ¹⁰ na banó bekime, na bunɔkɔ bukime bú Islayél áyá, énu menyí ɔmbánye anyía ɔkɔ ooci awó ú ma táléména eénu eé buúse áña ɔmbánye aáyá a ceétɔ a makénda me nyíinyi nyí Yésus *Kilís, ɔkɔ u *Násalet. Wuúci otóocí nu ña nó aátákéná ɔ ɔmbásá, u ñe wé. Mbá, Bandómesé yó wuúci heenyi e biwéewé. ¹¹ Yésus áña ooci awó Cíɔñé ñe nyíoyísinínyi cése : “Nyendányé enyí betúme cíibe ñe bú

† Sen 22.18 ; 26.4 †† Cémɔté Cíɔñé cé buáyá áña na « Ne beluli nyíinjie a baáná bé Besuif... » † Mu ñaá bá ɔkɔ u nyíinyi, wuúci u ñaá bá wáa látáka mululi nyíinjie a muáná. †† Nanyísfɔ bɔkɔ bú injénj ínyise, bá ñaá bá bé me kúeyíki bihenyi ; aáná nyekála nyíkime a nyé ñaá bá nyé ɔkɛla anyía ɔkɔ é wé ña nyemána nyé ɔbékéláka nabuósé, té cáña nebutúé. †† Bolooménj ña bó aánjia Ane ; ta híáná, bunɔkɔ bú Besuif ñaá bá búa ɔbaka ne buúse o o wuúci hiite háye mululi nyíinjie a muáná. ɔnɔme u ɔnɔ, Kayífe, ú ñaá bá e nyilimíné eényí.

oombóko, nyíinyi nyé ma bécáña nyendányé a nyé ma bétúáhéna cíibe.” ††12 Yaáté asana ε ña mé banó láana anyía hú Yésus bímuócí wáña na makénda ma ɔ banó nóhi, anyía Bandómesé ñeé wuúci íinjíé ná baaco ; buáté ɔkɔ ɔkɔ u etémbí te á bá aaha ɔ ɔmesé ooci a wáña wu ɔ basó nóhíki. »

¹³ Baaco bé Hitúlé a hiáná ñe bú kéké buénj, anyía bá ña bó léca anyía ne Bíel na Sáan ña bó bá bébú beébe békámáka, bé ti líkíme, bá leca tóna anyía bá ña bó bá baaco a bá te ɔmɔ bó kéla sukúlu ; nyíábɔ nyimenyi eényí anyía baaco eébé ña bó bá buáyá ɔ ɔkɔkɔ ú Yésus. ¹⁴ ɔkɔ awó u ña yaánónúá ñaá bá táléména hoóhi ne beébe, buáté ɔkɔ bó te ɔmɔ bó bá na ɔkɔ bú obíhélumínyi baaco bá endóma. ¹⁵ Baaco bé Hitúlé báye bá cáña beébe hémúnyi a nɔháaté, mbá bé síké abó aákónákéna asana beébe ne beébe. ¹⁶ Bé ñe túme ɔbébáta báye : « Anyána túb ɔba ɔ kɛla na baaco eebe e, anyía bá bóña bakelákán yáandándá yí *ekéki yí hí-bílícínyínyí eéyé ayé baaco bekime bé Yelúsalem ñe bú menyí ; tú te asó bá tú ɔsánóna anyía beébe bébú yíyí kelaka. ¹⁷ Mbá anyía baaco beénj te ɔba ne buúse ɔ ɔlókóma asana eéyé, túé beébe koti anyía bá te háná bíkétínyi ɔkɔ asana, bá cámbáka nyíinyi nyí Yésus. »

¹⁸ Éhé bé ñe bú beébe oofínyi, bé ñe beébe koti buúse bukime báye : « Tu te háná lókóma nu húúnéke eéte, ta anyía nu eékúnyíki baaco e nyíinyi eényí. »

¹⁹ Ta híáná, ne Bíel na Sáan ña bó békáma báye : « Ánɔ leca banó bémuátá mbókɔ yáaña atálémánánɔ eé buúse bó Bandómesé anyía túásɔ banó lókómákéna ɔ ɔhɔla Bandómesé. ²⁰ Tu te asó bá tú okine obíkétínyi baaco besana abé tú ña sɔ lécaka, túb lókómáka tóna. »

²¹ Báábɔ bekélísi besana ña háná ébú beébe sásáka, báye : « Nu ká nó leca mbókɔ nu ña nó ɔba ne buúse o ohúli asana eéyé. » Aáná bé ñe bú beébe nyéána anyía bé súéte, éce bá ma bó áaña hekɔma hí o beébe súbékíne, ananyía bunɔkɔ bukime ñaá bá búé yíinjékíne Bandómesé nuúmi e *ekéki yé asana a yé ñaá békéláka. ²² ɔkɔ ooci awó u ña yaánónúá ekéki yé nyéánónua ñaá bá éce ú ma h́la tuwɔkɔ etíne éfendí.

Belumitinine Yésus ña bó bécókóléna Bandómesé

²³ Émakéla bá nyéána ne Bíel na Sáan, bá ña bó kuána báábɔ benyíinyí ; bé ñe beébe bíkétíkyi besana bikime ebí ne beténjinyi *beluli nyíinjie na *baáná bé *Besuif ñe bú beébe koti ɔkɛla. ²⁴ Émakéla belumitinine ábɔ lókómáka besana eébi bikime, bé ñe túme ɔbécókóléna Bandómesé okelú ɔmɔté, báye : « Síkíne ce makénda mekime, kuwɔkɔ o ñoɔ ketiki na ɔmesé na ɔmuaná, na nuɔmɔ nó makélé, na benyéma bikime a béaña noómi ; ²⁵ kuwɔkɔ ɔ ñɔk kélá anyía ciasɔ sɔ́kɔnɔ Táfit, muwɔkɔ munyɔkɔ, á táñéta a makénda me *Efúúménénú yí Elilé, ekúlú ayé mu ñaá bébáta mɔse : “Anyiaté mɔkɔkɔ ma baaco ñe bíyúkúle na bumálá e ? Anyiaté mɔkɔkɔ ma baaco ñaá bándá tutkɛ tú etémbí e ?

²⁶ Beténj ba ɔmesé ma bó támba biité, bá ma bó bélátána

†† 4.11 Mañ 118.22

anyía bébú núúsíki ne Oténí a Waáná na ciayé Mesíí.”
 †
 27 Yáána taaká anyía ne *Elóot na Bɔɔs Bílat ɔa bɔ látá-
 na ne bekenyí na tɔnyén tɔ *Islayél bá báléka eéci
 anyía bébú núúsíki Yésus a wána muɔwɔ Munyɔɔɔ e
 mufúúménénú, muúmu ɔ ɔɔɔ ɔɔɔ. 28 Bá bɔɔa beny-
 ióyísínyinyi besana bikime abé ɔ ɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔm-
 bɔɔɔna buáyá na ɔɔwɔ a makénda ne oówo e nyiléne
 anyía bé káá békéláka. 29 Mbá aámbáya, Oténí
 Bandómesé, ɔɔ ɔɔca háye bá ɔa bɔ basɔ sáɔɔena ; ɔɔkɔle,
 óo wiínjíé bɔɔwɔ bɔnyɔɔɔ makénda me ohulikinyi
 baaco bɔwɔ besana téka ne bulíkílíki ɔ ɔtémá. 30 ɔɔ basɔ
 iínjíé mɔwɔ makénda anyía túsú eéɔnyísíki baaco
 ekɔɔ, tu kelaka tɔna ne bikéki bí tubílícínyinyi ne
 bikémese bé besana a makénda me Yésus, muɔwɔ
 Munyɔɔɔ e mufúúménénú. »
 31 Émakéla bááb mána ɔbécɔkóléna Bandómesé, haála
 ahá bá ɔa bɔ bá babébandákánɔ ɔeé bínyíétinyi ;
 Efúúménénú yí Elilé ɔa nyiówó hú mbiókke e cííbú
 étémá, beébe bekime. Nyiábɔ nyitúme eényí o húle
 húlinyi baaco Besana bé Bandómesé na mɔɔɔlé ɔ ɔtémá,
 bé ti líkíme.

Belumitinine Yésus ɔa bɔ aafana nyiábɔ nyebɔɔɔ

32 ɔɔɔɔ ɔ́ belumitinine ɔaá bá na ɔtémá ɔmɔté ne ny-
 ibíkéti nyémɔté ; ta ɔɔɔ eé beébe ɔaá bá u te á kóna
 anyía nyiáyé nyebɔɔɔ ɔa nyi wuúci bímuóci. Mbá ɔɔɔ
 okime eé beébe ɔaá bá wa yáafakana nyiáyé nyebɔɔɔ
 na bɔɔɔkɔ. 33 Baaco bá endóma ɔa bɔ bá bébú húlikinyi
 baaco na makénda meéɔnyí anyía Yésus ɔaá háanyua e
 biwéewé. Bandómesé ɔaá bá waá sáyabakena buéɔnyí
 belumitinine bekime. 34 Ta ɔɔɔ a búmɔté ɔaá bá bú te
 á béámbéna ɔɔɔ aabɔ e ekatékate. Yáána anyía baaco a
 bá ɔa bɔ bá ne bisiéné ne meébe ɔa bɔ bá bébú túeke
 benyéma eébi, bé hélékéne ne mɔwɔnyé, 35 bé meéme
 iínjíékine ná baaco bá endóma anyía bá ááfákéna belu-
 mitinine bekime, ɔɔɔ okime yó híite ɔmbana awó á
 nyemána ne wuúci a besana e bí ɔeé wuúci béámbéna.
 36 Híáná ɔɔɔ a wɔmɔté ɔa kéla, nyiáyé nyiinyi ɔaá bá
 anyía Yóseb. Baaco bá endóma ɔe bú wuúci lóá ɔtáɔéna
 anyía *Baanábas éce anyía « Mukíndísi baaco étémá » ;
 u ɔaá bá u *bɔnyé Léfi, u ɔeé bíbíéné i iisi ci Síbele.
 ††37 ɔɔɔ oóci ɔaá bá na yááyé esiéné, u ɔeé yíyi túé, u
 ɔe ke iínjíé baaco bá endóma mɔwɔnyé.

Asana yé na Ananías na Saféla

5 Mbá, ɔɔɔ ɔmɔté ɔaá bá aáhá ne nyiinyi anyía
 *Ananías, úuyé oónyí ɔaá bá éce Saféla ; u ɔeé túé
 yaábɔ ekéti yí iisi. 2 Aáná bá ɔa bɔ lókómáná ne oónyí
 anyía wé huné mɔwɔnyé a mómɔté, wá nambá ; u ɔeé
 híite a má ɔa lóɔ, u ɔe ke iínjíé ná baaco bá endóma.
 3 Aáná Bíel ɔeé wuúci batá ɔe : « Ananías, anyána *Sá-
 tan ɔa wu onyíówó ɔwɔ ɔ ɔtémá a nyenamá enyí o
 ɔoó néɔe *Efúúménénú yí Elilé, mbá a namba mɔwɔnyé
 a mómɔté me ekéti yí iisi eyí ó moó túé e ? 4 Yanɔ esé,

† 4.26 Mar 2.1-2 †† Besuif beéɔnyí ɔa bɔ bá bébú limekine h́á a
 aháná yé nyeháma nyé ɔɔɔ yé nuɔmɔ nú Metitelané o otúme e ekúlú
 yé bɔnyé Makabée.

ekéti yí iisi eéyé ɔaá bá yówɔ éce o ti móo yíyi túé e ?
 Te ekúlú eyí ó moó yíyi túé téka mówɔ mɔwɔnyé
 máána e ? Mbá anyána ɔ mɔɔ kélaka nyenamá nyé
 asana eeye ɔwɔ ɔ ɔtémá e ? Menyí anyía té ɔaɔa baaco
 ó moó néɔe, mbá Bandómesé. »
 5 ɔɔakelá Ananías áa lókóma ɔtáɔa ú Bíel oóci, u ɔa
 kuá, nyiwé eényí. Aáná bulíkílíki ɔeé tímíbié baaco
 bekime a bá ɔa bɔ lókómáká asana eéyé. 6 Benókɔ bé
 baaco ɔa bɔ faáya, bé ɔa bákákéna úuyé omime na ɔm-
 bómɔ, bí ɔeé nyie. †
 7 ɔɔakelá ekúlú ma h́la hoóhi háye ɔɔɔ bú injéɔnyí
 étátɔ, oónyí u Ananías ɔo oofíne, u ti ményí asana a yé
 ma békéláka. 8 Bíel ɔe nááyá : « ɔɔ me laána, Meemé,
 ɔɔ, mɔwɔnyé mekime me onduné ú iisi eeme máána e ?
 » Mbá ɔe : « Ée, ímeémé máána mekime. » 9 Bíel ɔe :
 « Aáté yá kéla anyía núánɔ lókómána ɔ ɔɔɔɔɔna
 Efúúménénú yí Elilé yí Oténí a Waáná e ? ɔɔ ɔeá, baaco
 e bé me ke bú nyie uuwu ɔnóme, ibeébe eé buúse bú
 ehenyi, bí ɔɔba ɔ ɔ kuɔɔɔ súdeéne tɔna. » 10 Hí e ekúlú
 eéyé, oónyú ɔa kuá owéénú eé buúse bɔ ɔɔɔ u endó-
 ma.

Benókɔ bé baaco ɔe bú oófíne, bí ɔe wuúci kuána
 owéénú ; bí ɔeé nyie hoóhi na ɔnóme. 11 Yaáté
 asana bulíkílíki ɔeé tímíbié na híɔɔ hí belumitinine Yé-
 sus hikime, na baaco a bá ɔa bɔ lókómáká asana eéyé.

Baaco bá endóma ɔa bɔ kéla bikéki bí tubílícínyinyi

12 Baaco bá endóma ɔa bɔ bá bááb kélaka ne bikéki bí
 tubílícínyinyi ne bikémese bé besana biéɔnyí. Belumiti-
 nine bekime ɔa bɔ bá bááb bébandákána na ɔtémá
 ɔmɔté a yaale yé Sálɔmɔɔ yé nɔháaté nú *Ciibe ce
 Bandómesé. 13 Asana ɔmɔté, ta ɔɔɔ u etémbí awó u te
 ɔmɔɔ bá mulumitinine, ti ómoó weéhínyinyi ɔkólátana
 e úúbú ɔɔɔ ; ta híáná, baaco bá bunɔɔɔ ɔa bɔ bá
 bébú beébe lénéke buéɔnyí. 14 ɔmbana ú belumitinine
 Yésus ɔaá bá waá kómaka bikúlú bikime, ne beéɔnyí na
 banómɔɔ. 15 A asana ne bikéki bí tubílícínyinyi abé
 baaco bá endóma ɔa bɔ bá bááb kéláka, éeé baaco
 beéɔnyí ɔa bɔ bá bááb ɔɔbakana ɔɔɔɔɔɔɔ i ihényí, bé
 beébe fiényikinyi na a maándɔ ne e ebúyé, anyía ekúlú
 eyí Bíel ɔa h́la h́á te hú yááyé ehuéhue é húé
 ɔɔɔɔɔɔɔ ɔmɔté eé beébe, mbá u aáɔnúa. 16 Híáná
 bitúte bé baaco biéɔnyí ɔaá bá bíé húlúkúne tɔna a
 ɔbálékabáléka a túána hoóhi ne Yelúsalem, bé
 hélékéne ne na ɔɔɔɔɔɔɔ ne eebe abá *beébe bí bililé
 ɔaá bá bíé yébi ; bekime eébe aáɔnúaka.

Baaco bá endóma ɔa bɔ békála eé buúse bú Hitulé a híáná

17 Yaáté asana ne *mutéɔnyinyi beluli nyiínjie a muána
 na baaco abá u ɔaá bá ne beébe bá ɔɔɔɔ ú *Basat-
 usiéɔ ɔa bɔ bá bébú lóbísíkinyi baaco bá endóma
 buéɔnyí. 18 Aáná bé ɔeé beébe háteákéna, bé ɔe beébe
 hákéna eé cíibe ce ecaná ce kóména. 19 Mbá ne butúé,
 *elilé yé ɔɔɔma yé Bandómesé ɔaá faáya, yí ɔe

† A nyebékéléna nyí Besuif, bá ɔaá bá bá bákákéna imime na em-
 bómɔ ; e elime, mbá bé ke nyie.

kuúnéke bihenyi bí cíibe ce ecaná, yí ñé hémúnyi baaco bá endóma, mbá yése náábó : ²⁰ « Ánc cɔbá eé *Cíibe ce Bandómesé, núé hulíkinyi baaco besana a bé ña léca yɔɔɔɔɔ yí olihe eéyé. » ²¹ Émakéla bábó lókóma aaná, bá ña cɔba tútútú nɔɔɔɔyá, bé ñge oófókíne a nɔháaté nú Cíibe ce Bandómesé, bé ñé túme oweékúnyi baaco.

Ciáté nɔɔɔɔyá eécí, ne muténinyi beluli nyiínjie a muáná ne úúyé ɔɔɔɔ ú baaco ña bɔ bándáka bekendisi Besuif e Hitúlé a hiáná. Bá ña tóma bicénji o okohéléne baaco bá endóma abá bá ñaá háyá eé cíibe ce ecaná.

²² Mbá ekúlú eyí bicénji ñgaá háma eé cíibe ce ecaná, beébe ta ɔkuana baaco bá endóma h́á. Bá ña bɔ hálómóna, bá ña láákéna baaco bé Hitúlé a hiáná, ²³ báye : « Tú ma sɔ kúana bihenyi bí cíibe ce ecaná be-facákánó ɔɔɔɔɔyá, betétényi cíibe ce ecaná bekime ña bɔ bá tálémákéna e meése mé bihenyi ; mbá ta hiáná, ekúlú eyí tuésu kúuneke bihenyi, basɔ ta ɔkuana ɔɔɔɔ a baaco eébé. » ²⁴ Émakéla ne muténinyi bicénji bí Cíibe ce Bandómesé ne beténinyi *beluli nyiínjie ábó lókóma aaná, injiné ñé beébe nyíme a beetɔ a asana eéyé ; bá b́bátáka báye : « Anyána asana eéyé káá bá e ? »

²⁵ Aaná ɔɔɔɔ a ɔɔɔɔtɔé ñaá fáaya o okoó beébe laana ɔɔɔɔ : « Ánc lecá ! Baaco eébé abá nú ña nɔ háteákéna, núo hákéna eé cíibe ce ecaná á b́ña eheniyé eé Cíibe ce Bandómesé, bé eékúnyiki baaco besana. »

²⁶ Muténinyi bicénji bí Cíibe ce Bandómesé ña cɔbá na bááyé baaco ; bá ña ka hálámánána baaco bá endóma o moyóyónó, anyía bicénji bémuatá ñaá bá bíé líkíméke anyía baaco á b́ña bé o beébe túméke andányé.

²⁷ Émakéla bé ke bú beébe hálámánána, bé ñé beébe oofínyi haála ehé Hitúlé a hiáná ñaá bá ; mbá muténinyi beluli nyiínjie a muáná meé túme obícónyi baaco bá endóma, ²⁸ ɔɔɔɔ : « Yanɔ eɔe, tu ña sɔ banó kóti buúse bukime anyía nɔte háná eékúnyi besana abé ɔɔɔɔ oócí ñaá bá we yéékúnyiki e ? Mbá ánc lecá ɔɔɔɔ abó nú ma nɔ kélaka, nú ma nɔ sásaka nyiánó nyiékúnyi a baaco bekime bá báléka ci Yelúsalem ikime ; nu ña nɔ áamba ɔ basɔ túéhinyi owé ú ɔɔɔɔ oócí a beetɔ. » ²⁹ Ne Bíel na baaco bá endóma a b́mɔtɔé ña bɔ b́káláka, báye : « Tu ña sɔ nyémána tú ɔlókómákéna Bandómesé ɔ ɔɔɔɔ baaco. ³⁰ Yááña anyía Bandómesé ewú cíisú sɔkónó ñaá bá cíe nyémiki, wuúci ú ñeé héényi Yésus o owé, ooci awó nú ña nɔ ɔɔɔɔ éce nú ma nɔ aátákéna ɔ ɔɔɔɔ. ³¹ Bandómesé ñeé bééti Yésus ɔ ɔɔmuaná a aháná yí úúyé ɔɔɔɔ ú manómɔe ; u ñé wuúci télímínyi ne Oténí ne Munohi baaco ɔ ɔɔkela anyía baaco bé *Islayél ábó b́ñɔ ohónyí wú ɔbékákálákéna máábó maabé, mbá bá sɔmba ɔɔɔɔ eé meéme, Bandómesé yó beébe nyéanakena máábó maabé. ³² Basɔ eebe, tú ñe sù hulinyi baaco besana a bé ña b́kéláka ; *Efúúménénu yí Elilé ayé Bandómesé ñe yíinjíé ná baaco e bé ñe bú wuúci lókóména ñeé húli tóna besana eébi. »

³³ Émakéla baaco bé Hitúlé a hiáná ábó lókómáka besana eébi, bá ña bɔ fámónúáka ne hilóbi ; bá ña b́táá ɔɔɔɔnókɔ baaco bá endóma. ³⁴ Mbá ɔɔɔɔ ɔɔɔtɔé ñaá bá aaha, nyiínyi báye Kamaliel. ^{††} U ñaá bá ɔɔɔɔ u hitúlé hé Bafalisién, wuúci muékúnyi bikotí, baaco bekime ñaá bá b́bú wuúci kékéke buéní ; ɔɔɔɔ ooci ña hátna endánáka e ekatékate ci Hitúlé a hiáná, u ña batá bicénji anyía bía caña hémúnyi baaco bá endóma a nɔháaté. ³⁵ Émakéla bé beébe hémúnyi, mbá ɔɔɔɔ ná baaco bé Hitúlé : « Banó, buame bú Islayél, énu bíkékényiki na ɔɔɔɔ abó nú ña nɔ b́táá ɔkela baaco eebe. ³⁶ Ánc b́tááka ɔɔɔɔɔyá anyía tuɔɔɔ te ña h́la tuéní ayé Tétas ɔɔɔɔ a ɔɔɔtɔé ñe bítónínyí, u bíkétiki anyía wána taaká cé ɔɔɔɔ ; baaco beéní ñe bú wuúci látáká hoóhi heɔɔɔ † hémɔtɔé. Mbá ekúlú ayé baaco ñe bú wuúci ɔɔɔɔ, baaco bekime e bé ñe bú wuúci látákéna ña bɔ sáásíáka, ta ɔɔɔɔ ɔ ɔɔɔɔ ɔ ɔɔɔɔ oócí. ³⁷ E elime ciayé, ekúlú yé ɔɔfanana, Yútas, ɔɔɔɔ u *Kalilé, ñe bítónínyí tóna ; baaco beéní ñe bú wuúci látákéna. Mbá ekúlú eyí bé ñeé wuúci ɔɔɔɔ tóna, baaco bekime e bé ñe bú wuúci látákéna ña bɔ sáásíáka. ³⁸ Buáté ɔɔɔɔ, e ña mé banó láana aámbáya anyía nɔte háná híite ekúlú a asana na baaco eebe ; énu beébe nyéána, bé súéte, anyía mbókɔ ná baaco ne injiné ne buólí abó bá ña bɔ nyi ñeé húle, bí kée nyímúkúne buúse bukime. ³⁹ Mbá mbókɔ taaká Bandómesé ú ñeé beébe iinjie injiné ce ɔkelaka besana eébi, nu te anó bá nú ɔb́ñɔ ohónyí wú o bíibi menyisi ; énu bíkékényiki anyía yááña yé ɔbá anyía nú ma nɔ támba biité na Bandómesé. »

ɔtána ú Kamaliel ñe bílénékíne baaco bé Hitúlé a hiáná ; ⁴⁰ aaná bé ñe bú oófínyi baaco bá endóma, bé ñé beébe súbéke, bé ñé beébe háyéna okotí anyía bá te háná cámba nyiínyi nyí Yésus, nyi beébe nyeana eényí. ⁴¹ Baaco bá endóma ña bɔ hátna e ekatékate ci Hitúlé a hiáná, bé ñé súéte, bé bílénéke buéní, anyía bú me bílénékíne Bandómesé anyía bábó lókómáka muuyé a asana ne Yésus. ⁴² Bá ña bɔ cɔbá ne buúse o oweékúnyi baaco besana, bé hulíkinyi baaco Ambánye yé Esóma yí Yésus, ɔɔɔtɔn u Bandómesé, ne eé Cíibe ce Bandómesé ne eé meébe ma baaco mɔɔsɔ mekime.

Belumitinine ma bɔ táfa baaco b́tíndétú nómɔ

6 Ekúlú etéeyé, ɔmbana ú belumitinine Yésus ñaá bá weé b́sólíkinyi bu b́sólíkinyi. Aaná batána *nɔkelék ñe bú túmé obícúúlíne batána *nuebéle a asana ayé bá ñaá bá bábó b́hýyáka bíábó bisíké a nu-afa nɔ benyéma bé ɔnyíá abé bá ñaá bá bá yáafaka mɔɔsɔ mekime. ² Aaná baaco bá endóma b́óhátá ne b́fendí ña bɔ bándáká belumitinine Yésus bekime ; báye náábó : « Bɔ te á bá ɔɔɔɔɔyá anyía túásó nyéána ohulinyi baaco Besana bé Bandómesé anyía tuásó ɔbá ɔ ɔɔaafena baaco benyéma bé ɔnyíá. ³ Buáté ɔɔɔɔ, banó báásó benyiínyí, ánc táfaka baaco b́tíndétú nómɔ aanó

†† U ñaá bá yaandándá yí muómóomo a mɔɔtɔé mu beékúnyi bikotí mɔ yaaté ekúlú ; ɔɔɔɔ u Hitúlé a hiáná. U ñaá bá na baákónéna t́séna ; eé beébe eébé Bóol awó u ñaá b́cána ɔɔɔɔ u endóma (BBE 22.3). † Éce anyía h́ndéte inyíse

† A yaaté ekúlú, oondiminyi cé Hitúlé a hiáná ñaá bá cé te a b́kélá eé Cíibe ce Bandómesé, mbá a bendanja bé báléka.

ε εκατέκατέ abá baacɔ ɲe bú ményi anyía bá bóɲa beɓ-bánye bé baacɔ ; bá ɲá bɔ nyemána bá ɔbámókónéna tóna bonyíoyónó ne *Efúúménénú yí Elilé ε etémá, ne injíɲe a beɓtɔ. Beébe tu ɲa sɔ cɔba o owíɲɲie buólí eébú. ⁴ Aáná basɔ, tu ké sú bíɲɲie na ɔ ɔbécókóléna Bandómesé ne o ohulikinyi baacɔ bíáyé besana. »

⁵ ɔtáɲa ooci ɲeé bílénékíne buéɲí belumitinine bekime, nyíábɔ nyetáfa eényí Itiene awɔ u ɲaá bá na makénda o olumitinine, wuúci tóna onyíoyónó ne Efúúménénú yí Elilé hú mbiókɛ ; bá ɲá táfa tóna ne Fílib na Bɔɔkɔɔɔɔ, na Nekanɔɔɔɔ na Témɔɔɔ, na Baálménas na Nékɔɔɔɔ, ɔɔɔ u Antióse awɔ u ɲaá békóɲɲéna o olumitinine ú *Besuif buáyá. ¹⁶ Bé ɲe bú tónínyí baacɔ bá endóma bítíndétú nóɔɔ eébi. Émakéla baacɔ bá endóma ma bá bécókólékéna Bandómesé, bé ɲe beébe táláka aabá a beɓtɔ. ⁷ Aáná Besana bé Bandómesé ɲaá bá beá cɔɔbaka ne buúse. ɔmbana ú belumitinine ɔɔɔka buéɲí eé Yelúsalem, *beluli nyíɲɲie beéɲí ɲeé límitékínine.

Bekendisi Besuif ma bɔ hátena Itiene

⁸ Itiene ɲaá bá onyíoyónó na makénda, anyía Bandómesé ɲeé wuúci sayábákéna buéɲí. Buáté ɔɔɔ, u ɲaá bá waá kélaka ne bikémése bé besana na beandándá bí bikéki bí tubílícinyínyí ε ekatékate ce baacɔ. ⁹ Aáná *Besuif a bómɔté ɲa bɔ bá aáhá, bé húlúkúne a báléka ne ci Siléen na ce Alekesandilí ; bá ɲa bɔ babébándákánɔ a *andanía yé ɔbécókóléna ayé bɔ ɲɔɔ lóɲɔ báye « Andanía yé ɔbécókóléna yé beólé a beháɲɲákánɔ ». ¹¹ Bómɔté tóna ɲa bɔ bá h́á, bé húlúkúne ne i iisi ci Silisí na ce Asi ; beébe bekime eébe ɲa bɔ béllól Itiene, bé súɲɲuninyi ne wuúci. ¹⁰ Ta híáná, bɔ te ɔɔɔ bɔ bá ne ohónyí wú ɔyáka Itiene i isunjí, anyía u ɲaá bá waá táɲáka ne injíɲe, wuúci onyíoyónó ne *Efúúménénú yí Elilé hú mbiókɛ. ¹¹ Éehé bé ɲe bú híite mahéndé a baacɔ anyía bá kɔɔnákéna Itiene báye u ɲaá bábéna *Moyís, u bábákéna tóna Bandómesé. ¹² Aáná bé ɲe bú líɲisi na baacɔ bá bunɔɲɔ, na *baáɲá bé Besuif, ne *beékúnyi bikotí. Buáté ɔɔɔ eébú, baacɔ eébe ɲa bɔ fááya, bá ɲa méóména Itiene, bé ɲe wuúci ɔɔbána eé buúse bú Hitúlé a hiáɲá. ¹³ Bá ɲa bɔ ɔɔbána tóna baacɔ a bá ɲa bɔ bá bábɔ sómbákéna Itiene besana, bá kɔɔnaka báye : « Baabá eéyé te ɲɔɔ tómbɔ ɔbábéna ne Efúúménénú yí Cíibe ne *bikotí bí Moyís áyá. ¹⁴ Tu ɲá sɔ lókómáká waá kɔɔnaka anyía Yésus ɔɔɔ u *Násalet ooci káá kátaka Cíibe eéci, yó héɲakena bikotí ebí Moyís ɲaá basɔ iíɲíekine. » ¹⁵ Baacɔ bekime a bá ɲa bɔ bá límekine eé cíibe ci Hitúlé a hiáɲá ɲa bɔ tálá Itiene eése. Bá ɲa lɛca búáyé buúse á nómáka háye buúse bú *elilé yé ɔɔsoma yé Bandómesé a yémɔté.

† Eénye eéci ekime áɲa eénye cá Bakelék ; yááɲa háye anyía belumitinine ɲa bɔ táfáka hú baacɔ bá aháɲá yí bebícúculé. †† Bɔɔɔɔ, ecénɲi a yaáɲá yí butéɲí bú Lóom, u ɲeé hélékénéne sɔkónɔ ce baacɔ eébe háye beólé a tuɲɔɔ 63 éce Yésus Kíllis ti ɲeé bíbíéne.

Itiene eé buúse bú Hitúlé a hiáɲá

⁷ Aáná *mutéɲinyi beluli nyíɲɲie a muáɲá ɲeé bícónyi Itiene, ɔse : « ɔkɔ, besana eebi abé baacɔ eebe ɲa bɔ ɔ kɔɔnena áɲa taaká e ? » ² Itiene ɔse : « Banɔ, na bááme benyíinyi ne cíimi síkine, áɔɔ tákéna eetú, áɔɔ lókóma ɔɔɔbánye ! Bandómesé Muómóomo ɲeé bítónínyí ná ciasɔ sɔkónɔ *Abélaham a bunɔɲɔ bú Mesobotamí éce Abélaham ti ɲe limékine a báléka cé Hálan. ³ U ɲeé wuúci laána ɔse : “Hatóna ɔɔɔɔ a bunɔɲɔ, béálóna na ɔɔɔɔ cíibe ce baacɔ, mbá e ke limékine a bunɔɲɔ ebú i ké mí o tónɲe.” ⁴ Abélaham ɲaá háɔɔna a bunɔɲɔ bú Kaleté, u ɲe límekine a báléka ce Hálan. Émakéla ciayé síkine é wé h́á, Bandómesé ɲe létinyi Abélaham aaha a bunɔɲɔ ebú tu ɲe sú límine aámbáya. ⁵ Bandómesé te o wuúci iíɲie te ekéti yé haála eé buúbu anyía yé á bá hááyé haála há bémuátá, mbá u ɲeé wuúci bétánéna anyía u kée wuúci iíɲie bunɔɲɔ eebu, búe wuúci béllókómákéna, te u te á bá tóna, bááyé banana bó buúbu lɔɔɔɔ. Ekúlú ayé Bandómesé ɲaá bétáná aáná, Abélaham ɲaá bá éce u te ɲaá bá na ɔɔɔ. ⁶ Bandómesé yó wuúci laána ɔse : “Bóɔɔɔ banana ké ke bú límekine a bunɔɲɔ bɔ baacɔ bé etémbí, h́á bé kée beébe ceɲisiki beólé, bó beébe tekeseke tuɲɔɔ heɔɔ † hikimekime. †† Mbá yaɲɔ, i ké mí kélísiki baacɔ bá bunɔɲɔ e bé ké bú beébe ceɲisiki beólé. E elime eéci, bá ká bɔ háɔɔɔna h́á, bó kó mí nyemiki aaha aá haála eehe.” ¹⁸ Aáná Bandómesé ɲaá látána bumbénú na Abélaham, hibílícinyínyí hé nyelata nyí bumbénú eéhi áɲa muacana. Aáná Abélaham ɲeé bíéne *Isak, u ɲe wuúci aacá e metíndétú nóɔɔ ma nyíáyé nyibíbíéne ; Isak ɲaa kéláka híáná ne uuyé ɔɔɔnɔ Yákɔɔ, Yákɔɔ yó kéláka tóna na bááyé baáná, cíísú sɔkónɔ císhátá ne ífendí.

⁹ Cíísú sɔkónɔ ɲa bɔ bá bábɔ aákákéna yáábɔ ekuke yí onyíinyi Yóseb, éehé bé ɲe bú wuúci túe e *Esíbit. Ta híáná, Bandómesé ɲaá bá ne wuúci. ¹⁰ Buáté ɔɔɔ u ɲeé wuúci kétúnyíki a múáyé muuyé mukime. Yóseb ɲaá bá ne injíɲe ; Bandómesé ɲa kélá anyía Falawóɲ, Otéɲí u Esíbit, é wuúci lénéke buéɲí. U ɲeé wuúci bééti kóména ne ci Esíbit na ce ciayé cíibe ce baacɔ ikime.

¹¹ Aáná ɔɔbóta ú ecaná ɲaá háma na a bunɔɲɔ bú Esíbit bukime na bɔ *Kanaáɲ áyá ; muuyé ɲaá bá muéɲí ekúlú etéyé, cíísú sɔkónɔ te bóɲɔ ɔɔɔ bɔ ɔnyíáka.

¹² Ekúlú ayé Yákɔɔ ɲaá lókómá anyía benyéma bé ɔnyíá áɲa e Esíbit, u ɲá tóma cíísú sɔkónɔ h́á nyí buúse-buúse ɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔ benyéma bé ɔnyíá. ¹³ A nyecɔba nyé ɔláta, Yóseb ɲá kelá anyía benyíinyi é wuúci menyútúne ; aáná Falawóɲ ɲe ményi cíibe ce baacɔ ce Yóseb. ¹⁴ Yóseb nyetóma baacɔ eényi o okohíite na ciayé síkine Yákɔɔ ne híiyé henyénɔ hikime áyá ; bá ɲa bɔ bá baacɔ etíne átátɔ ne imbuke buunyi. ¹⁵ Na Yákɔɔ na bááyé baacɔ ɲa bɔ háɔɔna, bé ɲe límekine e Esíbit ; h́á Yákɔɔ ɲeé wé, ne cíísú sɔkónɔ áyá. ¹⁶ Bá ɲaá bétúáhákéna cííbú imime, bá ɔɔɔbakana a báléka ci

‡ 7.3 Sen 12.1 †† heɔɔ : Éce anyía h́ondéte ínnyise †† 7.6 Nyh 3.12 †† 7.7 Sen 15.13-14

Síkem o okoó ciíci nyiéke e eenyie ayé Abélaham ña yóndókó ná baána bá Hemó.

¹⁷ Ekúlú ñaá bá yé bíkósíki ayé Bandómesé ña nyémána wu onyíoyísínyi ciayé endána acé u ñaá bétánéná Abélaham. Baaco bá búású buncñk a bá ña b́ bá e Esíbit ñaá bá bábó áatákánána, bé tékeke buéñí ¹⁸ ɔ ɔkɔ́háma ekúlú eyí otéñí u etémbí ewú u ti ómo ményi Yóseb ñaá báátá e butéñí e Esíbit. ¹⁹ Otéñí oóci ñeé néñkéké baaco bá búású buncñk, u tekeseke buéñí císú śkónó, u beébe eékíkínyi anyía bá nyéánáka cííbú ñhéné cé baána a ncháaté, cíe wéékúne. ²⁰ A yaáté ekúlú eéyé *Moyís ñeé bíbíéne ; u ñaá hékáká buéñí, u bilénékíne Bandómesé. Bíáyé bíbíényi ñe bú wuúci oolóbóko eé cíibe noómi ilí ikimekime étátó. ²¹ É-makéla bébú wuúci béyúata, ɔb́la u Falawón ña kɔ́cá Moyís, yó wuúci oolóbóko háye uyé ɔ́nó u bémuátá. ²² Aáná baaco bé Esíbit ñe bú eékúnyíki Moyís besana bikime bé ɔmesé abé bá ña b́ bá bébú ményukune ; nyíáyé nyebécáña eéñyí yaandándá yé ɔɔɔ ne e uyé ɔ́táña na a nyíáyé nyekela nyé beembánye bé besana.

²³ Eñakelá Moyís a yáaña na tuɔñk etíne éfendí, bú ñe wuúci bilénékíne anyía wá ka léca nyenamá nyí olíhe anyé bááyé benyíinyí, baaco bé *Islayél, ñe bú líhe. ²⁴ É-makéla wáá ɔb́á, u ña kuána ɔɔɔ u Esíbit a wɔmɔté é súbéke ɔɔɔ ɔmɔté u buayá. Moyís ña kelá wáá lécá, u ña béhéñéna onúséyé, u ñe wuúci bífúné, yó wuúci ɔ́nó. ²⁵ U ñaá bá wáá bétááka, mbá ɔse : “Bááme benyíinyí ña b́ ɔ́ba ɔ ɔleca a nyebékéleña eéñyí anyía yanñ Bandómesé maá me t́ma o okoó beébe nohiki” ; mbá beébe ta ɔleca asana eéyé aána. ²⁶ ɔ yá yá, Moyís ña kuána t́na baaco béfendí bá buncñk bú Islayél áb́ núaka ecále. U ñaá bá wá yáambaka o beébe eélúnyi, mbá ɔse náábó : “Baláame, yanñ ese nua nóña benyíinyí e ? Aáté yááña nu ñe nú yébinyinyi banó na banó e ?” ²⁷ Mbá śkók awó u ñaá bá weé tekeseke onyíinyí ñaá békátéteña Moyís, ɔse nááyá : “Aányé ú mó yóo télímínyi ne uúsú otéñí na muasó mukélísi besana e ?” ²⁸ ɔ ñkɔ́ waamba ɔ me ɔ́nɔ háye ɔ ñkɔ́ ẃɔnɔ ɔɔɔ u Esíbit búocí e ?” ²⁹ Émakéla wá lókóma aána, nyecabakena eéñyí ɔ ɔkɔ́bénámba a buncñk bú Matian háye eliminyi ; h́á bé ñe bú bíéne baána a banóɔɔ́ béfendí ne oónyí.

³⁰ Eñakelá Moyís é límekine h́á tuɔñk etíne éfendí, *elilé yé ɔ́sɔ́ma yé Bandómesé ñe wuúci háména hú huase i iisí ce ɔ́sébéá ce ɔ́kɔ́nɔ nú Sinayi ; yé ñaá bá háye ɔ́bémbé tú oocó a t́ ña ĺla e hibutebúté.

³¹ Moyís ñeé kéké nyenamá nyí eseye anyé ú ña lécá ; u ña sé weé bíkósíti né yíyí, u ña lókóma okelú ú Otéñí a Waáña ma béátábót́na ɔse : ³² “Yanñ, ya méña Bandómesé ewú cííwu śkónó na Abélaham, ne Isak, na Yáɔb ña b́ bá bébú nyemiki.” ³³ Aáná bulíkíliki ñeé tímíbié Moyís, u ñe túme ɔnakama, u te háná eéhínyinyi ɔleca. ³⁴ Otéñí a Waáña ɔse : “Bésómókɔ bekandéna a akól, anyía haála eehe ahá ɔ mɔ́ táléména áña hefúúménénú. ³⁵ É ma mé leca ɔ́mbánye muuyé mó bááme baaco a bá b́ña e Esíbit, míc lókómáka muabó mukéké ; buáté ɔkɔ́ é ma mé lɔ́

anyía yémi beébe nohi. Aámbáya, ɔb́á, é ma mé ɔ t́ma e Esíbit.” » †

³⁵ Itiene ña ɔ́bána ɔ́táña ne buúse ɔse : « Waáta Moyís ooci baána bá buncñk bú Islayél ñe bú kíné ɔ́lókóména, bá kónaka báye : “Aányé ú me yóo télímínyi ne uúsú otéñí na muasó mukélísi besana e ?”

† Wuúci oóci Bandómesé ñeé beébe t́ména anyía wé beébe ténjinyi, mbá u beébe háñónáka a buólé éce elilé yé ɔ́sɔ́ma yé Bandómesé yí meé wuúci lónéta. Elilé yé ɔ́sɔ́ma eéyí ña lécána né Moyís e hibutebúté.

³⁶ Moyís u ñeé beébe kátóna e Esíbit éce ú ma kélaka ne bikémése bé besana ne bikéki bí tubílícínyinyí, o otúme e Esíbit ɔ ɔkɔ́háma na aá nuɔmó e Nubólótoto ne i iisí ce ɔ́sébéá noómi a tuɔñk etíne éfendí etú bé ñe bú límekíne h́á. ³⁷ Waáta Moyís oóci u ñaá láána baána bá buncñk bú Islayél ɔse : “Bandómesé káá banó t́ména múáyé *muhémúnyi besana mu etémbí. Mu káá bá háye yanñ, muúmu ɔɔɔ u búánó buncñk.”

‡³⁸ Moyís t́na u ñaá bá e ekatékate ce baaco bá buncñk bú Islayél i iisí ce ɔ́sébéá noómi. U ñaá bá e ekatékate ci ne cíisú śkónó ne elilé yé ɔ́sɔ́ma yé Bandómesé a yé ñaá bá yéá t́ñáka ne wuúci a ɔ́kɔ́nɔ nú Sinayi. U ñeé híte besana e bí ñe yíinjéne olíhe, yó basó bíibi hullikinyi.

³⁹ Mbá cíisú śkónó ti ómo bú léne ɔ́lókóména Moyís ; buáté ɔkɔ́ bé ñe bú wuúci békátákéná, aána ɔhálómóna a buncñk bú Esíbit ñaá bá weé beébe hámmókónéna ɔ ɔtémá. ⁴⁰ Bá ñga b́ láána *Aálon báye : “Basó tábónákéna bebandómesé a bé á nyemána bé ɔ basó súéke eé buúse ; tu ti ñe sú ményi ɔkɔ́ a b́ ma ka háména Moyís, mu-basó-kátóna e Esíbit.” ‡⁴¹ Aáná bé ñe bú túnéké hibílícínyinyí, hé h́áka ɔ́nó u káwɔ. Bé ñeé hííhi śmbákéna bitúké o onyemi hibílícínyinyí eéhí, bé bíléneke buéñí a ɔkɔ́ ebú bé ñe bú túnéke beébe bémuátá. ⁴² Yaáté asana Bandómesé ñeé beébe túme elime. U ñe beébe nyéana anyía bé nyemíki tunjoti tú eñlómuaná. *Híáná yááña yóñkónó e nufule nú *behémúnyi besana bá Bandómesé anyía :

“Banó baaco bé Islayél, ɔkɔ́, yanñ nu ña nó śmbákéná bitúké, nuó mi íinjékíne benyéma bí etémbí o o mi nyeminyi i iisí ce ɔ́sébéá a tuɔñk etíne éfendí etú nu ñe bú límekíne h́á e ?

⁴³ Eééé, té cáña yanñ. Mbá nu ña nó bétúáhéna ekule yé ɔ́laka yé *Mólɔk, ne hibílícínyinyí hí hinjoti hé cianó bandómesé *Lefan. Tuaté tubílícínyinyí eétú nú ña nó túáká o o tuútu nyemiki. Buáté ɔkɔ́ e ká me banó sélisi haaca ɔ ɔhɔla *Bábilon.” » ‡

⁴⁴ Itiene ñaá ɔ́bána ɔ́táña eé buúse ɔse : « Ekúlú eyí cíisú śkónó ña b́ bá i iisí ce ɔ́sébéá, bá ña b́ bá ne ekule yé ɔ́laka yé Bandómesé. Yé ñaá bá yó tónjinyi Bandómesé áña aabó e ekatékate. Bandómesé oóci u ñaá t́ñáká ne Moyís, u ñe wuúci láána ɔse wá faléfáka ekule eéyé háye u ñeé wuúci tónjinyi. ⁴⁵ E elime eécí, cíisú śkónó ñe bú síkíne báábó baána ekule yé ɔ́laka eéyé, bé ñe bú yíyí oofónóno i iisí acé bá ña b́ h́kɔ́ ná mɔ́ñkɔ́ amá ú ñaá sánáká ekúlú eyí Sosué ñaá bá

† 7.28 Nyh 2.14 †† 7.32 Nyh 3.6

‡ Nyh 3.5, 7-8, 10 †† 7.35 Nyh 2.14 †† 7.37 Tet 8.15 ††† Nyh 32.1, 23 ††† Am 5.25-27

weé beébe kendisiki. Ekule eéyé ñeé limékine h́á ɔ ɔkɔ́háma ekúlú ekime eyí Otéñí Táfit ñeé líhéké.

⁴⁶ Waáta Táfit ñeé bilénékine Bandómesé a nyíáyé nyebékéléna ; buáté bɔkɔ u ñaá bátá Bandómesé u Yáɔb makénda me o wuúci falefakena ciíbe. ⁴⁷ Asana fámoté, Sálɔmɔn u ña fáléfákéna Bandómesé Ciíbe.

⁴⁸ Mbá ta híáná, Bandómesé a wáña fááte ɔ ɔmuaná ti ñeé límine a anamá cé meébe ekime acé baaco ña b́ fálefaka. Híáná muhémúnyi besana mɔ Bandómesé ñaá ḱóna mɔse :

⁴⁹ “ɔmuaná áña haála ehé i ñeé mi ténínyi, ɔmesé búáme bɔtáléná b́ akóló. Nyenamá nyí ciíbe nyé yaáté nua nóña nu ɔ me falefakena e ? Ta anyía nyenamá nyé haála nyé háányé ya méña wu ohélúméke h́á e ?

⁵⁰ Téka yanj́ e ñaá me b́táká benyéma bikime eébi e ?” » †

⁵¹ Itiene ná baaco bé Hitúlé ɔse : « Banó baaco eebe, nua nóña na aat́ ɔnata. Banó t́na na endó́kó, nu te háya cíínú etémá a Besana bé Bandómesé noómi, nu náña nuénú núusíki *Efúúménénú yí Elilé, nu h́áka cíínú śkónó a nyekela ! ⁵² Muhémúnyi besana mɔ Bandómesé aḿ háányé cíínú śkónó ti ómo tekese e ? Bá ña b́ ɔ́nónkó behúli esóma cé nyefaaya nyí ooci a wáña bímuócí atálémánánó yé ɔɔɔ ; wuúci aámbáya nu ñe nú túé, nu ẃónkó. ⁵³ Bandómesé ñaá banó húlíkinyi bíáyé *bikotí ná bíáyé *bililé bé masóma, mbá banó te o bíibi ĺkóména. »

⁵⁴ Émakéla baaco bé Hitúlé a híáná áb́ ĺkómáka ɔtáña oócí, bá ñá famónúáka ne hilóbi, bé bikótóko bekeke o olóbísinyi Itiene. ⁵⁵ Mbá Itiene u ñaá bá onyíoyónó ne Efúúménénú yí Elilé hú mbiókke ; aaná u ñaá t́má eése ɔ ɔmuaná, u ñá leca ne eese a yaáñá yé Bandómesé ne Yésus ɔtálémánánó a aháná yé ɔɔb́ ú manóme ú Bandómesé. ⁵⁶ Mbá Itiene ɔse : « Énáka, e ña mé leca nyiofine nyé ɔmuaná me bikúune, *ɔ́ónó u ɔɔɔ ma táléména a aháná yé ɔɔb́ ú manóme ú Bandómesé ! » ⁵⁷ Aaná beébe bekime ña b́ bábálétá, bá ñá bécúáka eetú na cááb́ aabá, bé ñe bísíúkúnine Itiene a ceéto. ⁵⁸ Bé ñe wuúci hémúnyi a báléka, nyi wuúci túméke andányé eényí o o wuúci ɔ́ónó. Bam-basómbáɔ a bá ña b́ léca a asana eéyé ña b́ bésómkó cííbú káña, anyía b́bú túméke Itiene andányé. Bé ñeé bíibi iínjíékine ná ɔnókó yé ɔɔɔ a yémoté anyía wé cíici tétényíki ; ɔnókó yé ɔɔɔ eéyé ñaá bá nyínyi anyía Sóol. ⁵⁹ Bá ña b́ bá b́bú túméke Itiene andányé, waá bécókólókéna Bandómesé ɔse : « Cókóle, Yésus Otéñí a Waáñá, káha yáámé elilé. » ⁶⁰ U ñeé túmé enjédu ɔ ɔmesé, u ñá bábálétá ɔse : « Otéñí a Waáñá, beébe nyéánénéna bɔɔbé eebu ! » Émakéla wá táñéta aaná, nyíáyé nyiwé eényí.

8 Sóol ñeé lúmitíné ɔwónkó awó b́ ña yónkó Itiene.

Sóol ñe tékese híɔbɔ hí belumitinine

Hú buáté buósé eébu, mutekesene a muáñá ñeé túmé a híɔbɔ hí belumitinine hí Yelúsalem. Yaáté asana belumitinine bekime ña b́ sáásíáka ne i iisí ci Yuté na ce Samalí ; hú baaco bá endóma bá ña b́ lób́ eé

Yelúsalem. ² Bómoté baaco e bé ñe bú bíinjíe o olumitinine ñe bú nyie Itiene, bó wuúci lelaka buéñí. ³ Mbá Sóol, wuúci u ña cóbá ne buúse o otekese híɔbɔ hí belumitinine ; u húle óofokine eé meébe, u hémúkúnyi ne beéñj́ na banómɔć a makénda, u beébe hákéna eé ciíbe ce ecaná.

Filib ñe húlinyi baaco Ambánye yé Esóma a Samalí

⁴ Aaná belumitinine a bá ña b́ sáásíáka ñaá bá bé húlé ebú húlikinyi baaco Ambánye yé Esóma behaála behaála. ⁵ Filib ñaá cóbá aá cémoté báléka ce Samalí, †† u hulikinyi baaco bá h́á anyía Yésus áña Mesí. ⁶ Baaco bá nyekɔca ñaá bá na ɔtémá ɔmoté ; bá ña b́ tákákéna eetú ɔ ɔlókóma besana ebí Filib ñaá bá weé beébe bíkétíkinyi a asana ayé bá ña b́ lókómáka, b́ léca bikéki bí tubílícinyínyí abé u ñaá bá waá kélaka. ⁷ Aá taaká, *beebé bí bililé ñaá bá béá háómkóna a baaco beéñj́ a bá ña b́ bá ne bíibi, bé aánjáláka ; na besákála biéñj́ na baaco e bé ñe bú síndólo beéñj́ ña b́ aánjónúáká. ⁸ Aaná baaco bá báléka ñe bú bilénéké buéñj́. ⁹ ɔɔɔ a wɔmoté aá báka aáh́ a báléka eéci ; nyíáyé nyínyi éce Símon ; u ñaá bá waá kélaka mañála. U kékísíki baaco bá Samalí na mááyé mañála, u bíkétíki anyía wáña taaká ce ɔɔɔ. ¹⁰ Híáná baaco bekime ñaá bá b́bú wuúci kékéke buéñj́, o otúme tunósénósé ɔ ɔkɔ́háma *baáñá. Bá kónaka báye : « ɔɔɔ ooci áña makénda má Bandómesé amá b́ ña b́ lóɔ anyía “Makénda a maáñá.” » ¹¹ Bá ña b́ bá b́bú wuúci kékéke aaná, anyía feeké u ñaá bá weé beébe kékísíki na mááyé mañála eémé. ¹² Mbá, ekúlú ayé baaco eébé ñe bú lúmitínine Ambánye yé Esóma eyí Filib ñeé beébe húlíkinyi a asana ne yí *Butéñj́ b́ Bandómesé ne yí Yésus *Kilís, ne beéñj́ na banómɔć ñe bú bíótókiné. ¹³ Símon bémuatá ñe lúmitínine, yó bíótine ; u látákéna Filib. U ñeé kékéke buéñj́ ne bikéki bí tubílícinyínyí ne bikémése bé besana a bé ña békéláka.

¹⁴ Ekúlú ayé baaco bá endóma a bá ña b́ lób́ eé Yelúsalem ña b́ lókómá anyía baaco bá Samalí ma b́ káha ɔmbánye Besana bé Bandómesé, bá ña t́ma ne Bíel na Sáañ nááb́. ¹⁵ Ayé bá ña b́ háma a Samalí, bá ña b́ bécókólókéna Bandómesé o owiñjie belumitinine eébé *Efúúménénú yí Elilé. ¹⁶ Yááña anyía Efúúménénú yí Elilé ñaá bá yí ti ñe yóófine ta na ɔɔɔ ɔmoté eé beébe. Bá ña b́ bá bé me bú bíótókiné hú eé nyínyi nyí Otéñj́ a Waáñá Yésus. ¹⁷ Aaná ne Bíel na Sáañ ñe bú beébe táláká aabá a beetó. Bandómesé nyi beébe iñjie Efúúménénú yí Elilé eényí.

¹⁸ Émakéla Símon áa léca anyía Bandómesé me yíñjie belumitinine Elilé ekúlú ayé baaco bá endóma ñe bú beébe táláká aabá a beetó, u ñe iñjé ne Bíel na Sáañ mɔɔnyé, ¹⁹ mbá ɔse : « Énu mi iñjé t́na makénda amá anyía ɔɔɔ okime awó yáme tála aabá a aat́ á bá ne Efúúménénú yí Elilé. » ²⁰ Mbá Bíel ɔse : « Ḿówɔ mɔɔnyé é nyíme na kuɔñj́ bémuatá áyá, anyía ɔ ña b́ b́táa anyía b́ ña yónkó nyiñjie nyé Bandómesé na mɔɔnyé. ²¹ ɔ te ɔ bá ta na nuafa, te ne nyilimíné e buólí eebu, anyía úuwe ɔtémá te á bá ɔtálémánánó eé buúse

† 7.50 Esa 66.1-2

†† Cémoté Cíɔñjé cé buáyá áña na « a báléka a ciáñá ce Samalí... »

bó Bandómesé. ²² Heñéna aabé yé nyebétáá ayé ɔ ŋha ne yiíyi, mbá a bécóklólkéna Bandómesé anyía, mbóko u ñeé léne, wóko nyeanénéna asana eéyé ayé ɔ́w bá éce ɔ́w mɔ́w bétáá ɔ́kela. ²³ Aáná yaáká yí eése áha onyíoyónó ɔ́wɔ ɔ́w ɔ́témá hú mbióke ; ɔ́ ŋha ɔ́wólé yé bɔ́kbé. » ²⁴ Mbá Símon ɔ́se náábó : « Banó bémuátá, áno me bécóklólkéna Oténí a Waáñá anyía ta bɔ́ko a besana abé nú ma nó kóɔnaka te me háména. » ²⁵ Baaco bá endóma eébé befendí ña bó cóbá ne buúse, bé ñé bikétikínyi baaco besana ebí bé ñe bú ményi a asana yí Yésus. Bé ñé beébe hulíkínyi Ambánye yé Esóma. E elime eéci, bá ña bó hálmóná eé Yelúsalem, bé húle húlikínyi baaco bá mɔ́wɔwɔ meéñí ma Samalí Ambánye yé Esóma.

Ne Fílib na munyikɔw kóména mu Etiobí

²⁶ Elilé yé bɔ́soma yí Oténí a Waáñá ñaá laána Fílib yése : « Hatóna, cóbá a aháñá yé bulbólo o ohónyí awó u ña hátóna eé Yelúsalem, ú lóko a Kasa. †Baaco te ña háná abó hóléna a waáta ohónyí. » ²⁷ Aáná Fílib ñé ténýí a hátóna, yó cóbá h́á. O ohónyí, u ña léca ɔ́wɔ a wɔ́mɔ́té eeyé eé buúse. U ñaá bá ɔ́wɔ u Etiobí, wuúci weekí. †† U ñaá bá yaandándá yé munyikɔw kóména. U tétényíki bunñaha bó Kandas, oónjú awó u ñaá bá oténí u bunɔ́wɔ bó Etiobí. ɔ́wɔ oócí ñaá fááya o okonyémi Bandómesé eé Yelúsalem. ²⁸ U ñaá bá we yeélúéke e Etiobí, oliménénú a yááyé akáléke ɔ́ wuaná ; u húle á fánaka nufule nú *muhémúnyi besana *Esayí. ²⁹ *Efúúménénú yí Elilé né Fílib yése : « Bíkósítí, bébábéna a akáléke e eyinyíé. » ³⁰ Aáná u ña cábéténa, yó cúá akáléke eéyé ; u ña lóko ɔ́wɔ u Etiobí oócí á fánaka nufule nú muhémúnyi besana Esayí. U ñé wuúci batá ɔ́se : « ɔ́ ñɔ́ lóko ɔ́wɔmbánye besana abé ɔ́ ñɔ́w fana e ? » ³¹ Mbá ɔ́wɔ ɔ́se : « Anyána ya méña wu ɔ́lókómáka ɔ́wmbánye besana eebi mbóko ɔ́wɔ ti ñe mí biíbi hambúlékine e ? » U ñé lóñéta Fílib o okolímíne aayá a maabána a akáléke ɔ́ wuaná. ³² Ekéti yí nufule ayé u ñaá bá waá fánaka e nufule eénu ñaá bá anyía : « U ñeé límíne háye etúké ayé bá cóbana ɔ́ wɔ́kɔ́séketá, yó lésíkínyi mbuumu háye ɔ́wɔ u etómbá awó bá ñaá sómbe behɔ́cá, u ti bókite.

³³ Bé ñeé wuúci fénékíne, wuúci ta ɔ́bóñɔ ɔ́wɔ wu o wuúci kamena. Báányé bé ké bú bikétiki anyía wáña osíkénú ahátátá e ? Yááña anyía úúyé olíhe áha ɔ́manánó ɔ́ wmesé. » †

³⁴ Weekí oócí ɔ́se : « Cókóle, ɔ́w me laána : Besana eebi ebí muhémúnyi besana ñe bikéti ña léca aányé e ? Wuúci bémuátá ayé ɔ́wɔ u etémbí e ? » ³⁵ Aáná Fílib ñaá békámá ɔ́wɔ oócí, yó wuúci hulíkínyi Ambánye yé Esóma yí Yésus. U ñeé tímíne e ekéti yí nufule ayé ɔ́wɔ oócí ñaá fánaka. ³⁶ Ekúlú ayé bá ña bó bá bább kándaka

† Báléka ífendí ñaá bá ne nyiinyi eényi. Ihényi ífendí ñaá bá cía hólákéna a « Kasa ahátátá » : ɔ́mɔ́té ñaá bá ce asalá ce asalá yé nuwó ; a wómɔ́té hólákéna i iisí acé baaco te ɔ́mɔ́ bó bá bébú limekine h́á. Yé ña nyemána yé ɔ́bá anyía o ohónyí otóocí Fílib ña hóléna. †† Buáyá bá ñaá bá bá yáakáka banómɔ́cɔ bekime a bá ña bó bá bább nyikéna beténí e beénjú. E bikúlú bé buáyá etéebi, nyiinyi nyí Etiobí ñaá bá haála hé Nubi, iisí hénánc acé Sután áha. † 8.33 Esa 53.7-8

o ohónyí, bá ña bó léca nuúci ; mbá weekí ɔ́se : « Menyífé eeme, aaté yááña yé okóti anyía o ti o mi ootíne e ? » ³⁷ [Mbá Fílib ɔ́se : « Mbóko o ñoó lumitinine ne úúwe ɔ́témá okime, ya méña wu ɔ́ wuúci ootíne. » Mbá ɔ́se : « I ñe mí lumitinine anyía Yésus áha ɔ́wɔ u Bandómesé. »]

³⁸ Weekí ña laána mukendi akáléke ɔ́se : « Táléména » ; mu ña táléména. Ne Fílib ne weekí ña bó sóónáká, bé ñé oofíne eé nuúci, Fílib nyi wuúci ootíne eényí. ³⁹ Émakéla bább háma eé nuúci, Elilé yí Oténí a Waáñá nyeholana holana Fílib eényí. Weekí ta ɔ́ háná wuúci léca. Ta híáná, ɔ́wɔ u Etiobí oócí ña cóbá ne buúse na ɔ́kanda, u húlé bílénéke. ⁴⁰ Fílib ñe síké é bítéme wa yááña a bunɔ́wɔ bó Asɔ́ ; †† u ña hátóna h́á, yó cóbá a Sesaléé, u húlé húlikínyi baaco Ambánye yé Esóma ɔ́ mɔ́wɔwɔ mekime amá u ñaá bá waá hólaka o ohónyí.

Sóol má háya mɔ́wɔlé né Yésus

⁹ Ekúlú eéyé, Sóol ñaá bá wa yánáña ɔ́ ɔ́sasa anyía u ña yóónóko *baákónéna bé Oténí a Waáñá ; u ñaá kúána *muténínyi beluli nyiínjie a muáña. ² Nyi wuúci bata eényí tufule e tú ñeé wuúci iínjie makénda ma ɔ́wɔba aá Tamás, anyía mbóko u ñaá kuána baaco a *bendaña bé ɔ́bécókléna a bá ña bó láténa nyiekúnyi nyí Oténí a Waáñá, te beénjú, ta banómɔ́cɔ, we beébe hatéákéna, mbá u kée beébe hálamákánána eé Yelúsalem ɔ́wɔtókókónó ne tukolí. ††

³ O ohónyí ú Tamás, hoóhi na báléka, Sóol ña léca ɔ́ ɔ́leca eese, yí húlukune ɔ́ wuaná. Eese eéyí ñaá manyéméta haála ahá u ñaá bá. ⁴ Sóol ña kuá ɔ́ wmesé, u ña lóko okelú, ú wuúci bataka ɔ́se : « Sóol, Sóol ! Anyiaté ó ñoó mi tekese aná e ? » ⁵ Sóol ña batá ɔ́se : « Oténí, kuɔ́w éce aányé ewú i ñeé mi tekese e ? » Mbá okelú ɔ́se : « Yanj, ya méña Yésus ewú o ñoó tekese. ⁶ Aámháya, hátóna, oofíne a báléka ; h́á bá ña cóbá ɔ́ wɔ́ kuɔ́w laana ɔ́wɔ abó ɔ́w nyemana wu ɔ́kelaka. » ⁷ Baaco a bá ña bó bá ɔ́wɔ ne Sóol ña bó tálémákéna, bulíkíliki ñé beébe momisiki, anyía bá ña bó bá bább lókómáka ɔ́táña mbá, bá te léca ta ɔ́wɔ. ⁸ Sóol ñaá hátóna endánáka, yó húúne eése mbá, u ti túné lécana. Aáná bé ñeé wuúci tímíne ɔ́ wɔ́w, bó wuúci ɔ́wɔba aá Tamás. ⁹ U ñé límíne mɔ́wɔsé matátó ; u te lécana, u te nyía, u te múá te menyífé.

¹⁰ Muákónéna a mumɔ́té mu Oténí a Waáñá ñaá bá aá Tamás, nyíáyé nyiínyi éce *Ananías. U ñaá léca *eseye yé asana : Oténí a Waáñá ñeé wuúci bitónínyi, yó wuúci lóñéta ɔ́se : « Ananías ! » Mbá Ananías ɔ́se : « Yanj ooci, Oténí a Waáñá ! » ¹¹ Mbá Oténí a Waáñá ɔ́se : « Cóbá hí aámháya aámháya, á látáka ohónyí awó bó ñé lóñe anyía "Téléléle", ká ka háma o ooki ú Yútas, batá ɔ́wɔ u Táas ††† awó bó ñɔ́w lóñe báye Sóol ; wáña ɔ́ ɔ́bécókléna aámháya eeci. ¹² U ma léca eseye yé asana

†† Nyiinyi nyé yaandándá yé báléka a yémɔ́té yé báléka bí Filisiti ce buáyá. †† Hú Hitulé a híñá hí Yelúsalem ñaá bá na makénda me okélísiki nyenamá nyé yaandándá yé asana háye nyiinyi. Buténí bú Lóom ñaá bá búe lumitekine anyía a besana bí olumitinine bááña bá ɔ́hamanana ɔ́wɔ a báléka o okoó wuúci kélísiki. ††† Aatɔ́ yé báléka ci Silisí, hoóhi kilométa 15 na nuwó.

: ƆƆƆ nyiínyi anyía Ananías é yóofokine eé ciíbe, waá táláka aabá a ciayé ceéƆ anyía wé túné á lécakana. »
¹³ Ananías ɲa békámá ƆƆƆ : « Oténj a Waáɲá, ya méɲa ɔlókómákánó baacɔ beénj ébú bíkétiki nyenána nyikime anyé ƆƆƆ oócí áɲa Ɔkelákánó belumitinine a bá bɔɲa eé Yelúsalem. ¹⁴ Híáná wáɲa Ɔfaayánó aaha aá Tamás na makénda emé beténjinyi *beluli nyiínjie á bɔɲa bé wuúci iínjénú, ma ɔhateakena baacɔ bekime a bá ɲa bɔ cámba nyiówɔ nyiínyi. »

¹⁵ Mbá ta híáná, Oténj a Waáɲá ɲá laána Ananías ƆƆƆ : « Ɔɔbá, anyía ya méɲa ɔlɔtɔnɔ ƆƆƆ oócí. Wáɲa muame munyiwɔ, u kéé húlikinyi baacɔ a bá te ábɔ bá *Besuif nyiáme nyiínyi, yó nyiínyi hulikinyi tɔna na a báábɔ beténj na a baacɔ bekime bé *Islayél áyá. ¹⁶ Yanɔ bé-muátá i ké mí wuúci tɔngínyi indekese ikime acé u káá nyemána wu ohiiteke a yááme asana. »

¹⁷ Ananías ɲá Ɔɔbá h́á. U ɲá ka háma eé ciíbe acé Sóol ɲaá bá, u ɲé wuúci tála aabá aá ceéƆ, mbá ƆƆƆ : « Uumi onyiínyi Sóol, Oténj a Waáɲá Yésus awɔ Ɔ ɲɔɔ lécá o ohónyí ekúlú ayé Ɔ ɲɔɔ bá Ɔ faakɔna aaha, ú maá me tɔma nɔwɔ anyía óo túné Ɔ lécakana, mbá *Efúúménénu yí Elilé oofine nɔwɔ. » ¹⁸ Hú ahé Ananías ɲa tɔɲétá aáná, benyéma a bémɔté háye tuákáyákáyá ɲá hámbókɔna a cááyé eése, bé ɲa kúakɔna Ɔ ɔmesé, nyi túmútúne Ɔlecana eényí. Aáná u ɲa hatɔna endánáka, bé ɲé wuúci ootine. ¹⁹ E elime eécí, u ɲaá nyiáká benyéma bé ɔnyíá, makénda ɲé túné wuúci faayena.

Sóol ɲee húlinyi baacɔ bá Tamás Ambánye yé Esóma

Sóol ɲe límekíne aá Tamás ɔmbana ú mɔwósé otíkítiki na baákónéna bé Yésus a bá ɲa bɔ bá h́á ; ²⁰ u ɲé túme o otúme ohulinyi baacɔ bá h́á Ambánye yé Esóma a *bendaɲía bé ɔbécókóléna bí *Besuif, u sobiki anyía Yésus áɲa Ɔɔnɔ u Bandɔmesé. ²¹ Baacɔ bekime a bá ɲaá bá bábɔ lókómáka úyúyé ɔtáɲa ɲaá bá bébú kékéke, bá batakana báye : « Ɔkɔ, téka ƆƆƆ ooci u ɲaá bá eé Yelúsalem, u tekeseke na makénda baacɔ a bá ɲaá bá bábɔ cámbaka nyiínyi nyí Yésus e ? Ɔkɔ, téka u ɲaá fáaya aaha anyía wé kéé beébe hatéákéna, wé beébe ɔtókókɔ ne tukolí, mbá u beébe ɔbakana né beténjinyi beluli nyiínjie e ? »

²² Mbá ta híáná, Sóol ɲaá bá hú Ɔɔɔba ne buúse o ohulinyi baacɔ Ambánye yé Esóma na makénda mekime a nyenamá anyía Besuif bá Tamás ti ómó túné ebú menyí ɔkɔ bɔ ɔbékáma, ekúlú ayé u ɲaá bá weé tɔngínyi anyía Yésus áɲa taaká ooci awɔ Bandɔmesé ɲɔ lɔtɔ.

²³ E elime Ɔe ɔmbana ú mɔwósé a wúmɔté, Besuif ɲa bɔ lókómáná anyía bá ɲá bɔ nyemána bá Ɔwɔɔɔ Sóol. ²⁴ Yaaté asana baacɔ ɲa bɔ bá bébú tétényíki bihenyi bikime bé báléka ne nebutúé na nabuósé. Asana ɔmɔté, bé ɲe yóókísi Sóol hííbú heberɲa. ²⁵ Aáná *baákónéna bé Sóol ɲe bú wuúci hííte buutú a búmɔté, bé ɲé wuúci háya e enjáká, bé ɲé wuúci loósiki ne nukolí e elime Ɔe nyemámá nyé hekáká hé báléka o o wuúci hémúnyi.

²⁶ Ekúlú eyí Sóol ɲaá háma eé Yelúsalem, u aambaka ɔbélátána na baákónéna ; mbá baákónéna eébé bekime ɲa bɔ bá bébú wuúci líkíméke anyía bá ɲa bɔ

bá bá ne isunj anyía Sóol a yáɲa aá taaká *muákónéna. ²⁷ Mbá *Baanábas ɲeé bísuétíne Sóol, yó wuúci ɔɔbana ná baacɔ bá endóma. U ɲé beébe bíkétikinyi na anyána Sóol ɲa léca Oténj a Waáɲá, na anyána Oténj a Waáɲá ɲaá tɔɲáká ne wuúci. Baanábas ɲé beébe laákéna tɔna háye Sóol ɲeé húlíkinyi baacɔ bá Tamás Ambánye yé Esóma na mɔɲɔlé mekime. ²⁸ O otúme e ekúlú eéyé Sóol ɲe límíne ne beébe, u báátáka, u lɔkɔ eé Yelúsalem, u húlé húlikinyi baacɔ Ambánye yé Esóma na mɔɲɔlé mekime eé nyiínyi nyí Yésus. ²⁹ Sóol ɲeé túmé ɔtáɲa tɔna ne Besuif a bá ɲa bɔ bá bábɔ tɔɲáka *ɲkkelék. U aásánáka ne beébe, mbá beébe bá ɲa bɔ bá bábɔ áambaka o wuúci ɔɔɔ. ³⁰ Ahá benyiínyi bé olumitinine bé Sóol ɲe bú menyí aáná, bé ɲé wuúci ɔɔbana a báléka Ɔe Sesalée, bé ɲé wuúci tɔma a báléka Ɔe Táas.

³¹ Aáná belumitinine *Kilís ɲa bɔ bá bébú líheke e mbuumu noómi ne i iisi ci Yuté ikime, na a *Kalilé, na a Samalí ; bá ɲa bɔ bá bábɔ ɔnókéna o olumitinine noómi, bá lókómákéna Oténj a Waáɲá, bá ɔɔmbɔkɔ aá nyiíɔ nyí *Efúúménénu yí Elilé noómi.

Biel me yeéɲunyísi ƆƆƆ awɔ bɔ ɲɔɔ lɔɲ anyía Énéé

³² Biel ɲaá bá u húlé á kándaka behaála bikime bé bunɔɲɔ bú *Islayél ; búmɔté buósé u ɲá ɔɔba a báléka ci Líta † Ɔ ɔkóléca belumitinine bá h́á. ³³ U ɲá kuána ƆƆƆ h́á nyiínyi éce Énéé, tuɔɲɔ á yáɲa tɔnámányé atɔ u na maá fíánena aá buaná, anyía u ɲaá bá ɔkɔkɔkɔnɔ.

³⁴ Mbá Biel ƆƆƆ nááyá : « Énéé, Yésus *Kilís mé yóo weéɲunyísi ! Hatɔna endánáka, laɲónáka búwɔ buaná. » Hú aá yaaté ekúlú, Énéé ɲá hatɔna endánáka. ³⁵ Ekúlú ayé baacɔ bekime ne bé Líta na bá atúalɔ yé Sálɔɲ ɲa bɔ lécáka ƆƆƆ oócí, bɔ hákéna mɔɲɔlé né Oténj a Waáɲá.

Biel me héenyi Ɔlókɔs o owé

³⁶ Oónjú a wɔmɔté ɲaá bá mulumitinine eé Sobé ; nyiáyé nyiínyi ɲaá bá éce Tabíta. (Nyiínyi eényí ɲe bíhémbúle na *ɲkkelék anyía « Ɔlókɔs », éce anyía « Ɔɔɲá »). U ɲaá bá waá kélaka baacɔ ɔɔmbánye ekúlú ekime, u ɔlókɔ basókásɔka.

³⁷ Ɔ mɔwósé etéemé, u ɲɔɔ kónɔkɔ, nyiwé eényí. Enjakelá wéé wé, bé ɲé bíékébiki úyúyé omime, bé ɲgeé wuúci fienyiínyi e ekéti yé ɔɔɲɔ yí ciíbe. ³⁸ Baákónéna bé Sobé ɲa bɔ lókómá anyía Biel áɲa e Líta. Líta áɲa hoóhi ne Sobé ; bé ɲé wuúci tɔménéna baacɔ bífendí na esóma eeci : « Ɔkólé, faáya fianɲ fianɲ náásɔ. » ³⁹ Biel ɲá ɔɔba Ɔ ɔɔɔba ɔɔɲɔ na baacɔ eébé. Ahé u ɲaá háma, bé ɲé wuúci báátána e ekéti yé ɔɔɲɔ yí ciíbe. Bisíké bí beénjú bikime ɲe bú bíkósiti nááyá, bé lélaka. Bí wuúci tɔngínyi na beháná namuaná, na belana bí nyiike abé Ɔlókɔs ɲaá bá waá látaka ekúlú ayé u ɲaá bá wa yánána wɔwɔ. ⁴⁰ Biel ɲeé hémúkúnyi baacɔ bekime a nɔháaté, yó túme enjendu Ɔ ɔmesé Ɔ ɔbécókóléna Bandɔmesé. E elime eécí, u ɲaá békɔɲóná ; u lécaka omime, mbá ƆƆƆ : « Tabíta, hatɔna endánáka !

† Báléka a cé ɲaá bá hoóhi e kilométa 20 na báléka ci Sobé.

» Tólkas nyihúúne eése eényí ; ahé u ña lécá Bíel, u ña hatóna, u ñe limíne. ⁴¹ Bíel ñe wuúci tímbié ɔ ɔɔbó, u ñe wuúci hetúnyi endánáka. U ñj lónjɔɔ belumitinine, hólákáhláka bisíké bí beénjú, u ñe bíibi tónjinyi Tólkas wóɔɔ. ⁴² Baaco beénj bá báléka ci Sobé a bá ña bɔ lókómáká asana eéyé ña bɔ hákéna mɔɔɔlɔ né Oténj a Waáñá. ⁴³ Bíel ñeé limékíne ekúlú yeénj eé Sobé o ooki ú mutumbe beɔɔ a mumɔté, nyíinyi éce Símon.

Bíel ñe húlinyi Kɔɔnéye Ambánye yé Esóma

10 ɔɔɔ a wɔmɔté ñaá bá a Sesalée, † nyíáyé nyíinyi éce Kɔɔnéye. U ñaá bá muténjinyi bicénji etíne atááɔɔ ɔ ɔɔɔɔ ú bicénji awó bɔ ñj lónjɔɔ anyía « bicénji bí Itálí ». ² ɔɔɔ oóci ñaá bá atálémánánɔ yé ɔɔɔ, u kékéke Bandómesé buénj, ne wuúci na ciayé ciíbe ce baaco ikime. U ñaá bá wɔ yóólókɔ basókásóka bé *Besuif buénj ; u bécókólókéna Bandómesé bikúlú bikime. ³ Búmɔté buósé, i injénj étátɔ ce nabuósé, †† Kɔɔnéye ñaá lécá eseye yé asana : Elilé yé bɔsóma yé Bandómesé ño yóófine nááyá, yó wuúci lónjéta yése : « Kɔɔnéye e ! » ⁴ Kɔɔnéye ñe yíyi tála eése, u líkíméke, u ñe yíyi batá ɔɔɔ : « Aaté yááña e, Oténj ? » Elilé yé bɔsóma yé Bandómesé ñe wuúci békáma yése : « Bandómesé ñeé bíléníne ne úúwe bécókólókéna na nyíɔɔ anyé ɔ ñjɔ wóɔɔ basókásóka ; yaaté asana u te ñj ɔɔɔ béhóya. ⁵ Aámáyá aná, tóma baaco eé Sobé bá kɔ lónjéta ɔɔɔ a wɔmɔté awó bá ñjɔ lónjɔɔ anyía Símon, úúyé ɔtánjéna Bíel. ⁶ U ñe limíne o ooki ú Símon, mutumbe beɔɔɔ. Ciayé ciíbe áña a asálá yé nuɔmɔ nɔ makélé. » ⁷ Hí ahé *elilé yé bɔsóma eéyí ña hólá, Kɔɔnéye ñj lónjéta na bááyé bɔnyɔɔɔ a bómɔté béfendí, ne ecénji e bicénji abé u ñaá bá weé ténjinyi, sókók awó u ñaá bá atálémánánɔ yé ɔɔɔ. ⁸ U ñe beébe bíkétíkinyi besana bikime a bé a békéláka, nyi beébe tóma eényi eé Sobé. ‡

⁹ ɔɔ yá yá, ekúlú ayé baaco eébé ña bɔ bá o ohónyí, bebú bíkósíki na báléka ci Sobé, Bíel ña bááta ɔ ɔɔɔɔ ú ciíbe ɔ bécókólókéna Bandómesé. Túefi †† ñaá bá hoóhi na ɔnyemana. ¹⁰ Ecaná ñe túme o wuúci nuana, u aambaka ɔnyíá. Ekúlú ayé bá ñaá bá bé wuúci námbákéna benyéma, u ñe síké é bitéme ciayé injiné ma békónjona, u ña lécá *eseye yé asana : ¹¹ ɔmuaná ñeé bíhúúné, bɔɔ háye yaandándá yé sanja sónnáka ɔ ɔmesé ne *tubénj túnýise tusúnékénú. ¹² A bɔɔ eébu noómi, anamá ekime na cá enyama, na cá mɔɔɔ, ne cé tunonyí ñaá bá hólá. ¹³ Aáná Bíel ñaá lókómá okelú a wómɔté é wuúci laakena ɔɔɔ : « Bíel, hátona endánáka ! ɔɔɔɔɔ enyama eeci, mbá e ciíci nyíáka. » ¹⁴ Mbá Bíel ɔɔɔ : « Buaka'o, Oténj a Waáñá, anyía ta buósé é te ña me nyíá bɔɔ te bú bihíne, ta bɔ mɔnyókóló. » ¹⁵ Okelú

† Báléka acé yaandándá yí ciíbe ce ecaná eé meébe ma ecaná me buténj bú Lóom ñaá bá. †† Ekúlú eéyé Besuif ñaá bábó bécókólókéna (lécá BBE 3.1). ɔmɔté ehembule na nɔtááña a cá ña láténa nɔkelék aaha áña na « Yé ñaá bá injénj enámányé nómɔ ». Sáañ ñaá láténa nyebékéléna nyí Bolooménj a nyíáyé nyefana nyí onjénj o otúme a alale yé yá. Injénj enámányé nómɔ áña aná étátɔ (éce anyía injénj enámányé nómɔ e elime ce alale yé yá). ‡ Hoóhi e kilo-méta 50 na báléka ce Sesalée. †† Ekúlú a yémɔté yé bécókólókéna yí Besuif.

oóci ña háná á lókómána, u ñe wuúci laána ɔɔɔ : « Bɔɔɔ bukime abó Bandómesé ñaá kónna anyía búáña bufúúménénú, ate kónna anyía búáña bɔɔɔ bɔ mɔnyókóló. » ¹⁶ Asana eéyé ñaá hálómónéna ɔbékéla aáná bikúlú bétátɔ ; e elime eéci, bɔɔ eébu ñaá hálómóná ɔbááta ɔ ɔmuaná.

¹⁷ Ekúlú eyí Bíel ñaá bá waá bétááka nyihembule nyé asana ayé ú ma lécaka, baaco abá Kɔɔnéye ñaá tóma ña bɔ bá éce bá ma bɔ bátaka baaco ooki ú Símon ; bá ña bɔ bá búáña aámáyá eé buúse bú ehenyi. ¹⁸ Bá ña lónjɔɔ baaco, bó beébe bata báye : « Téka aaha Símon awó bɔ ñjɔ lónjɔɔ anyía Bíel ñe limíne e ? »

¹⁹ Bíel ñaá bá wa yánáña ɔ ɔbétáá asana ayé wá lécaka, ekúlú eyí Elilé yé Bandómesé ñeé wuúci laána yése : « Kuɔɔɔ, baaco a bá bóna aaha bátátɔ †† ña bɔ aamba ; ²⁰ hatóna, sónna, mbá e súéte ɔɔɔɔ ne beébe, eti bísúnjinyi anyía yanj yémi beébe tóma. »

²¹ Aáná Bíel ñaá hátona, yó kɔ kúana baaco eébé, mbá ɔɔɔ : « Yanj, ya méña ɔɔɔ awó nu ña nɔ aamba. Aaté nuanɔ fáaya ɔ ɔkela e ? » ²² Báye : « Tua sóna aaha anyía muténjinyi bicénji Kɔɔnéye ú maá basó tóma nómɔ. Wána atálémánánɔ yé ɔɔɔ, u ña ña weé kékéke Bandómesé ; Besuif bekime ñe bú wuúci lémbi. Elilé yé bɔsóma yé Bandómesé e yefúúménénú ñeé wuúci laána anyía wó yó lónjɔɔ e úúyé ooki, wá lókómáka besana abé ɔ ñjɔ ɔɔɔ o o wuúci laakena. » ²³ Bíel ñeé beébe oofinyi eé ciíbe, yó beébe fienyisi.

ɔ yá yá, u ña hatóna ɔɔɔɔ na baaco eébé, bé ñe súéte. Belumitinine a bómɔté bé Sobé ña bɔ ɔɔɔ o okoó wuúci síke. ²⁴ A buósé bɔ ɔláta, bá ña hámá a Sesalée. Kɔɔnéye ñaá bá weé beébe tátáka na ciayé ciíbe ce baaco na bíáyé bikendinyi bé ɔtémá abé u ñjɔ lónjɔɔ.

²⁵ Ekúlú eyí Bíel ña sé wé yóófine eé ciíbe, Kɔɔnéye ña ɔɔɔ o okoó wuúci káha, u ña kuána Bíel a akóló o o wuúci nyemíki. ²⁶ Mbá Bíel ñeé wuúci hetúnyí, yó wuúci laana ɔɔɔ : « Hatóna endánáka, eti mi nyemíki ; yanj tóna, ya méña ɔɔɔ háye kuɔɔɔ. » ²⁷ Aáná Bíel ño yóófine eé ciíbe, bé húle tánjátáña na Kɔɔnéye ; u ñaá kúana baaco beénj babébándánɔ hólá. ²⁸ Mbá ɔɔɔ náábɔ : « Nú ñe nú ményi anyía olumitinine ú Besuif ti ño yóókóto anyía uubú ɔɔɔ é kendíkinyi na ɔɔɔ u bunɔɔɔ bú etémbí, ta anyía wé yóófine e úúyé ooki. Mbá ta híáná, Bandómesé ñeé mi tónjinyi anyía e te ɔmɔ nyemana wu ɔɔɔɔ ta ɔɔɔ a wɔmɔté háye ɔɔɔ u bihíne ta anyía u mɔnyókóló, mbá i wuúci bíkíilie. ²⁹ Buáté bɔɔ é ma mé faaya, i ti bísúkúle. E ña mé aamba omenyi aatɔ yé asana ayé ɔɔ me lónjɔɔ. »

³⁰ Kɔɔnéye ɔɔɔ : « Hénánɔ eeci mɔɔsé matátɔ, e ekúlú eeye aana, e ña mé bá yáme bécókólókéna Bandómesé †† eémi eé ciíbe, i injénj étátɔ cé nabuósé. I ñe síké emi bitéme ɔɔɔ maá me táléménéna eé buúse, bíáyé belañ ɔɔmaka, ³¹ mbá ɔɔɔ : « Kɔɔnéye, Bandómesé áña ɔlókómánɔ úúwe bécókólókéna ; u ña bétáá nyíɔɔ anyé ɔ ñjɔ wóɔɔ basókásóka. ³² Tóma baaco aná eé Sobé, bɔ

†† Céɔmɔté ɔɔɔñé cé buáyá áña na « baaco a bómɔté », ta anyía « baaco béfendí ». ††† Céɔmɔté ɔɔɔñé cé buáyá áña na « ...yáme bécókólókéna, yanj obíkíilie ɔnyíá ».

ko lónéta ɔɔɔ a wɔmɔté awó bɔ ɔkɔ lónɔ anyía Símon, úúyɛ ɔtánɛna Bíel. U ɛe límine o ooki ú Símon, mutumbe beɔɔɔ. Ciayé ciibe ána a asálá yé nuɔmɔ nɔ makélé.”³³ E ɛaá me tɔma ɔ ɔtɔma baaco ɔ ɔkɔɔ kuɔɔɔ lónéta. Ó mɔɔ kela bɔmbánye háye ɔ mɔɔ faáya. Aám-báya basó eebe eé buúse bɔ Bandómesé anyía túásɔ lókómáka besana bikime ebí Oténí a Waáná ɔ yɔɔ laakena anyía ɔɔ basó húlíkínyi. »

Bíel ɛe bíkétíkínyi baaco besana o ooki ú Kɔɔɔɛyɛ

³⁴ Bíel ɛeé túmé ɔtána ɔɔɔ : « Aám-báya é maá me lókoma bɔmbánye bɔmbánye anyía Bandómesé te á bá ne mebeé. ³⁵ Míɔ háná leca anyía ɔɔɔ okime ewú u ɛeé kéke Bandómesé, u kelaka besana a betálémánánɔ, ɛe bíléníne Bandómesé, ta u cáɔa á bá u bunɔɔɔ bɔ háányé ! ³⁶ Bandómesé ɛaá tóméná baaco bé *Islayél Ambánye yé Esóma o o beébe oókísi anyía mbuumu káá bá e ekatékate ci ne wuúci na baaco e elime ci Yésus *Kilís, Mutérínyi baaco bekime. ³⁷ Banó bémuátá, nú ɛe nú ményi besana a bé ɛa békéláka i iisí ci Yuté ikime o otúme a *Kalilé ekúlú ayé Sáaɔ ɛeé húlíkínyi baaco Ambánye yé Esóma, yó beébe ootokine. ³⁸ Nú ɛe nú ményi tóna anyána Bandómesé ɛe yiínjíé Yésus, ɔɔɔ u *Násalet, makénda me *Efúúménénú yí Elilé. Nú ɛe nú ményi tóna anyána Yésus ɛaá bá u húlé á kándaka, u kelaka baaco bɔmbánye, u eéɔnyísi baaco bekime abá Musóména ɛaá bá mú ma háteakena. Yáána anyía Bandómesé ɛaá bá ne wuúci.

³⁹ Basó bémuátá, tua sóna bambasómbásɔ bá besana bikime ebí Yésus ɛaá kéláka i iisí ci *Besuif, hólákáhláka eé Yelúsalem. Bé ɛeé wuúci ɔɔɔ éce bé meé wuúci aátákéna ɔ ombásá. ⁴⁰ Asana ɔmɔté, Bandómesé ɛeé wuúci heényi o owé a mɔɔsé matátɔ, yó wuúci iínjie makénda me obítóɔɔɔnyi a baaco. ⁴¹ U ti ómo bítóɔɔɔnyi a baaco bekime, mbá náásɔ, bambasómbásɔ abá Bandómesé ɛa cáɔacáɔa ɔtáfáka, u ɛe bítóɔɔɔnyi. Tu ɛe sú nyíékínyi, túó muékínyi éce ú ma háanyua e biwéwé. ⁴² Yésus ɛaá basó tómá anyía túésú húlíkínyi baaco Ambánye yé Esóma, tu beébe tóɔɔɔnyi anyía wuúci wána taaká ooci awó Bandómesé ɛaá kóɔna anyía u káá sómboótókónéna na bɔɔɔ ne bewéékúnénú besana. ⁴³ ɔɔɔ oócí, Yésus, *behémúnyi besana bá Bandómesé bekime ɛa bɔ tánáká yááyé asana, bá kóɔnaka báye : ɔɔɔ awó u ɛa háya mɔɔɔlé nááyá, Bandómesé ɛa nyéanénéna búáyé bɔɔɔ e elime ci Yésus. »

Efúúménénú yí Elilé me oofine a baaco a bá te ábɔ bá Besuif

⁴⁴ Ekúlú eyí Bíel ɛaá bá wa yánána ɔ ɔtána, *Efúúménénú yí Elilé nyiofinine eényí etémá cé baaco bekime a bá ɛa bɔ lókómáká Besana bé Bandómesé. ⁴⁵ Belumitinine a bá ɛa bɔ fááya o okoósíke Bíel ɛa bɔ bá *Besuif ; bé ɛe bú kékéké buénjí ekúlú ayé bá ɛa bɔ lécá anyía Bandómesé me yiínjie ta baaco a bá te ábɔ bá Besuif Efúúménénú yí Elilé. ⁴⁶ Yáána anyía bá ɛa bɔ bá bábɔ lókómáka bábɔ tánáká etána anamánamá, bé

nyémiki beandándá bí *bikéki bé besana bé Bandómesé. ⁴⁷ Mbá Bíel ɔɔɔ : « Aám-báya baaco eebe a búána bonyíóyónú ne Efúúménénú yí Elilé háye basó, aányé wána wu o beébe kóti tóna *obiótíne ne menyífé e ? » ⁴⁸ ɔɔɔ bé beébe ootókíne eé nyiínnyi nyí Yésus *Kilís, nyi beébe ootókíne eényí. Bé ɛe wuúci batá anyía wa háná límekine ombana ú mɔɔsé ne beébe.

Bíel ɛe bíkétínyi belumitinine úúyɛ ɔkanda

11 Ekúlú ayé ta baaco a bá te ábɔ bá *Besuif ɛa bɔ káha tóna bɔmbánye Besana bé Bandómesé aáná, na baaco bá endóma na báábɔ benyiínnyi belumitinine *Kilís bé Yuté ɛa bɔ lókómáká asana eéyɛ. ² Ahé Bíel ɛaá hálómóná eé Yelúsalem, belumitinine a bá ɛa bɔ bá bábɔ kɔɔnaka anyía baaco bekime ɛa bɔ nyémána bá ɔbéácáka ɛe bú túme ɔkákáléna Bíel, ³ báye : « Anyána o ɛoó woofine eé meébe ma baaco a bá te ábɔ bá babéácákánɔ, e nyíékínyi ne beébe e ? » ⁴ Aáná Bíel ɛeé beébe bíkétíkínyi besana bikime háye bé ɛa békéláka, ɔɔɔ náábɔ :

⁵ « E ɛaá me bá a báléka ci Sobé yáme bécókólókéna Bandómesé, míɔ lecá *eseye yé asana : Bɔɔɔ ɛeé húlé ɔ ɔmuaná, bú sóɔnáká ɔ ɔmesé, bú h́áká yaandándá yé sanja ne *tubéɔú túnyíse tusúɛékénú. Bɔɔɔ eébu ɛa kaáháma hoóhi na ɛaɔɔ. ⁶ I ɛe mí buúbu bísiémúkúnyí, míɔ lecaka noómi anamánamá ne cé bitúké bé ɔmesé, na cá enyama cí biciké, na mɔɔɔɔ, ne tunonyí tɔ ɔmuaná. ⁷ E ɛaá me lókómá okelú á me laakena ɔɔɔ : “Bíel eé, hatóna endánáka, ɔɔɔnókɔ enyama eeci mbá e ciici nyíáka !” ⁸ Mbá esé : “Buaka’o, Oténí a Waáná, anyía ta buóse e té ɛa me nyíá bɔɔ te bú bihíne, ta bɔ mɔɔnyókóló.” ⁹ Okelú oócí ɛa háná lókómána ɔ ɔmuaná ɔɔɔ : “Bɔɔɔ bukime abó Bandómesé ɛaá kóɔna anyía búána bufúúménénú, ate kóɔna anyía búána bɔɔ bɔ mɔɔnyókóló.” ¹⁰ Okelú oócí ɛaá hálómónéná ɔlókómána bikúlú bétátɔ ; e elime eécí, bɔɔɔ eébu ɛa hálómóna ɔ ɔmuaná na bíáyé benyéma bikime. ¹¹ Hí aá yaaté ekúlú, baaco bátátɔ ɛa ka bɔ hámá o ooki awó e ɛaá me bá h́á ; † bé ɛe beébe tómá nááme, bé húlúkúne a Sesalée. ¹² *Efúúménénú yí Elilé ɛa mé laána anyía yémí súéte ne beébe, i ti bísiúnnyi. Benyiínnyi bé olumitinine bétíndétú ebé i ɛeé mí héléné aaha ɛeé bú mí síké a Sesalée. Tu ɛe oofine basó bekime eé ciibe ce Kɔɔɔɛyɛ. ¹³ U ɛa basó bíkétíkínyi háye ú ɛa lécá eeyé eé ciibe *elilé yé bɔɔsoma yé Bandómesé atálémánánɔ, yí wuúci laakena yéɛe : “Tómá baaco eé Sobé bɔ ko lónéta Símon, úúyɛ ɔtánɛna Bíel. ¹⁴ U kó yɔɔ laakena mehúnyi e mé kó yó nohi, na ciwɔ ciibe ce baaco ikime áyá !” ¹⁵ Ekúlú eyí i ɛeé mí túmé ɔtána, Efúúménénú yí Elilé nyiofinine eényí náábɔ, bɔɔɔ búmɔté háye yí ɛe yóófinine náásɔ e nyitúme. ¹⁶ Aáná e ɛa mé bétáá asana eyí Oténí a Waáná ɛaá kóɔna ɔɔɔ : “Sáaɔ ɛoó yóótókíne baaco ne menyífé, mbá banó, Bandómesé káá banó oótokine ne Efúúménénú yí Elilé.” ¹⁷ Aáná Bandómesé ɛeé beébe iínjie nyiínjie nyémɔté háye anyé ú ɛaá basó iínjíé ekúlú ayé tu ɛa sɔ háya mɔɔɔlé né Oténí a Waáná

† Cémɔté Ciɔɔɔɛyɛ cé buáyá ána na « ...tu ɛa sɔ bá h́á ».

Yésus Kilís ; yanj éce aányé awó ya ména wu
ɔbékéjéleána a nyekela nyé Bandómesé e ? »

¹⁸ Enakelá baaco eébe ábó lókómáka ɔtáŋa oócí, bé nje
lésíkínyi mbuumu, bé iinjékíne Bandómesé nuúmi,
báye : « Yáána taaká anyía Bandómesé me yiinjie tóna
baaco a bá te ábó bá Besuif ohónyí na wú ɔbékákáláké-
na máábó maabé na wú ɔbónj taaká ci olíhe. »

Belumitinine bá báléka ce Antióse

¹⁹ Mutekesene e mú njeé túmé ekúlú ayé b́ nje yóónj
Itiene na kélá anyía belumitinine *Kilís ábó saásíaka.
Bɔsɔ́kɔ a b́mɔt́ eé beébe nje bú súetéké, b́ kɔ
hámókóna ne e Fenísí, ne e Síbele, na a Antióse. † Mbá
hú a baaco bé Besuif bá nje b́ bá bebú húlikinyi Am-
bánye yé Esóma. ²⁰ Mbá ta híáná, nyekátá nyí belumiti-
nine a b́mɔt́ ne bé Síbele ne bé Siléen nje b́ ɔóbá a
Antióse ; beébe bé nje bú túmé ɔtáŋa tóna na baaco a
bá te ábó bá *Besuif, bé beébe húlikinyi Ambánye yé
Esóma e yí nje tónjnyi asana yí Oténj a Waáná Yésus.

²¹ Makénda ma Bandómesé nje b́ ne beébe, ɔmbana
ú baaco weénj nyehákéna mɔɔɔl né Oténj a Waáná
eényí, bá nje b́ békóŋnákéna etémá.

²² Hííɔ hí belumitinine hí Yelúsalem nje lókómáká
asana eéyé, aáná bá nje b́ t́má *Baanábas a báléka ce
Antióse. ²³ Ahé u nje b́ hámá h́á, ý léca háye
Bandómesé nje sáyábákéna belumitinine, u nje
bílénéke, u nje beébe kíndísíki anyía beébe bekime bé
límekine bebiinjénú né Oténj a Waáná na ɔtémá
okime. ²⁴ Yáána anyía Baanábas nje b́ na ambánye yé
ɔtémá, wuúci onyíyónó ne *Efúúménénú yí Elilé, ne
olumitinine ɔ ɔtémá. ɔmbana ú baaco weénj nje b́ínjé
ɔ ɔláténa Besana bí Oténj a Waáná.

²⁵ E elime eécí, Baanábas nje súéte a Táas ɔ ɔkɔwáam-
ba Sóol h́á. ²⁶ Émakéla wéé wuúci b́nje, u nje wuúci
ɔɔbana a Antióse ; bó límekine h́á beébe bekime
béfendí na hííɔ hí belumitinine eéhi h́ɔɔɔ
hikimekime, bó weékúnyíki ɔmbana ú baaco weénj
besana bí olumitinine. A Antióse, bá nje cáŋacáŋa ɔɔa
*baákónéna bé Yésus báye bekiúsiten.

²⁷ Aá yaáté ekúlú eéyé, *behémúnyi besana bá
Bandómesé a b́mɔt́ nje b́ hátóna eé Yelúsalem, b́ ɔ-
ba a Antióse. ²⁸ A mumɔt́ eé beébe, nyíáyé nyíinyi éce
Akabus, nje b́ hátóna endánáka, ú húlíkínyi baaco
besana na makénda me Efúúménénú yí Elilé, u kɔɔna-
ka ɔse hikúlúkúlú mecílí a maáná káá nyíá ɔmesé
okime. †† (Híáná yé nje b́ékéláka ekúlú eyí Kolóote nje
bá Sesáal). ²⁹ Baákónéna bé Yésus nje b́ śmbótóná o
owiinjékíne hú naányé b́kɔ bukime ab́ wánja wu
ɔbónj, anyía bábó t́mána benyíinyí bé olumitinine bé
Yuté nyíɔɔ. ³⁰ Híáná bá nje b́ kéláka ; b́ t́mána *bek-
endisi belumitinine bé Yuté nyíɔɔ eényí ; na Baanábas
ne Sóol bé nje bú nyíinyi ɔɔbána. ††

† Aat́ yé báléka yí ekéti yí iisí ci buténj bú Lóom eé Silí ; bé ciici
ciekinyi báye « Antióse ci Silí » (ɔ ɔwaaálna na Antióse ci Bisiti). Faná-
ka BBE 13.14. †† Bá nanja bá békélákéna buhúnnyí eébu ɔ ɔɔɔ iisí ci
buténj bú Lóom ikime. ‡ U nje b́ oténj a waáná u buténj bú Lóom
o otúme a tuɔɔ 41 ɔ ɔkɔɔháma a tuɔɔ 54 éce Yésus meé bíbíéne.
Mecílí nje békéláka e bikéti bí iisí a bémɔt́ bí buténj bú Lóom e
ekatékáté ce na tuɔɔ 46 na 48. †† ɔkanda wú ɔlátá u Bóol oócí eé

Bé nje kueyínyi Bíel eé ciíbe ce ecaná

12 Ekúlú etéeyé Oténj Elóot † njeé túmé otekese
baaco a b́mɔt́ bá ɔɔɔ ú belumitinine Kilís.
² Aáná u nje kélá anyía b́ yóónj Sáak, onyíinyi ú Sáan,
na nɔsala ń ɔhána. ³ Ahá u nje lécá anyía nyekela
eényí nje bílénine *Besuif, u nje t́né kélá anyía bá haté-
na Bíel. Yé nje bá e ekúlú yé ɔɔɔanda ab́ bá nje nyíá
biléti a bé te á bá ne enutisi. ⁴ Enakelá *Elóot á kélá
anyía bá haténa Bíel, u nje wuúci kueyínyi eé ciíbe ce
ecaná ; u nje télímíkínyi elɔɔ inyíse cí bicénj b́nyíse
b́nyíse o otétényi Bíel, hú na ɔɔɔ na yááyé ekúlú. U
nje bá waá bétááka anyía e elime ce ɔɔɔanda b́
*Basíka u kée kélísíki Bíel, baaco bekime limekine.
⁵ Ekúlú eyí bicénj nje b́ bíe tétényíki Bíel aáná eé
ciíbe ce ecaná, belumitinine nje bú bíinjé ɔ ɔbécókóléna
Bandómesé na makénda a yááyé asana.

Elilé yé ɔsóma me hémúnyi Bíel eé ciíbe ce ecaná

⁶ Buutú a b́mɔt́, bá kɔɔnaka anyía *Elóot kée kélísí-
ki Bíel ɔkɔɔyá, Bíel nje bá wa hétáka hiiné e ekatékáté
ci bicénj bifendí, bé me wuúci ɔt́kɔkɔ na macanja
mefendí. Bicénj a bémɔt́ nje b́ bíe tétényíki nyiofine
nyí ciíbe ce ecaná. ⁷ Elilé yé ɔsóma yé Bandómesé nje
háma hú huase ! Eese nje lécána e ekéti yí ciíbe eyí Bíel
nje bá h́á ; yí nje nyietínyi Bíel a bekendá, yí nje wuúci
heényi, mbá yése nááyá : « Tényí hátóna endánáka. »
Macanja a má nje bá aayá a aabá nje bíhémbuléke.
⁸ Mbá *elilé yé ɔsóma yése nááyá : « Bísúnje ɔɔɔ
kandá, mbá a béháya bíwɔ bekandéna a akóló. » Bíel
nje kelaka híáná. Elilé yé ɔsóma nje háná wuúci laana
yése : « Lanjába búwɔ ɔɔlaka bú nyiike, mbá a me láta.
»

⁹ Bíel nje yíyí látáka, bá nje hámá eé ciíbe ce ecaná ; u
ti menyí anyía ɔkɔ ebú elilé yé ɔsóma nje kela áŋa
taaká. Bíel bétááka ɔse ú ma léca *eseye yé asana. ¹⁰ Bá
nje b́ h́lá ɔɔɔ ú bicénj ú buúse awó ú nje bá wé
tétényíki Bíel, b́ h́la ú ɔlátá ; bá nje hámá e ehenyi yí
bilénj a aháná yé báléka. Ehenyi eéyé nje bíkúúne yíyí
bémuátá éce bá b́ánja hoóhi ; aáná bá nje b́ hámá a
nɔháaté, bá nje láta hihényihényí a hémɔt́. Hú ayé bé
nje bú híhi láta aáná, elilé yé ɔsóma yé Bandómesé ny-
isénjúlíne Bíel eényí.

¹¹ Ahé Bíel njeé bímenyi anyía wa yáana a nɔháaté, ý
léca anyía besana a bé ma békéláka áŋa taaká, mbá ɔse
: « Aámháya í me mí menyí anyía Bandómesé wá t́ma
taaká yááyé elilé yé ɔsóma anyía yé keé mí kétúnyi a
aabá cé Elóot, yó mí kétúnyi tóna e muuyé mukime
emú *Besuif nje b́ bebú lénéke anyía yáme lókómá-
ka. »

¹² Enakelá wá léca aáná, u nje ɔɔba o ooki ú Malíi, iinyí
ce Sáan. †† Bá nje b́ waáta Sáan ɔtánjéna anyía

Yelúsalem, wuúci oócí wánja wóŋŋkónj e nufule ń Kal 2.1-10, e
nyibíkéti nyé b́mɔt́ baaco. †† Elóot oócí áŋa Elóot Akílíba I, om-
bíényi ú Antibas. U nje téngínyi eé Yuté o otúme a tuɔɔ 41.
††† Malíi oócí nje b́ tóna onyíinyí u iinyí ce Baanábas (Kol 4.10).
Yáakelá ooki oócí nje b́ haála ɔ h́mɔt́ a beháala ebí belumitinine
bé Yelúsalem nje b́ bá bábó b́bándákána.

Malékus. Baaco beénjî ña bô bá hâá ÷ ÷bécókóléna Bandómesé. ¹³ Bíel ñé kitíte okokí ú nyiofine. Aaná munyicwa a mumtá e muénjî, nyiínyi éce Olóote ñaá faáya ÷ ÷kóbélókóma ÷ ÷cw ewú u ñe kíte. ¹⁴ Ahé u ñaá lókóma okelú ú Bíel, yó menyî anyía Bíel wáña, obiléne ñé wuúci nyiío ÷ ÷témá, mbá na anyía wé kúúne ehenyi, u ñá hálómóna yáaña na ÷tétá eé ciibe noómi ÷ ÷koláana baaco anyía Bíel áña a ñoháaté. ¹⁵ Báye nááyá : « Hatónéna baaco na buála eébú. » Mbá wuúci hú ÷kwa anyía : « Yáaña taaká, Bíel wáña. » Báye nááyá : « Yáakelá yááyé elilé yáaña. »

¹⁶ Hú bábô táñáka aaná, Bíel a hényákéna okite okokí. Bé ñe síké ebú kúune ehenyi, bá ñá lécá Bíel, bé ñe kéké buénjî. ¹⁷ U ñé beébe eendé na ÷kób, u ñé beébe bikétikínyi anyána Bandómesé meé wuúci hémuányi eé ciíbe ce ecaná. Mbá ÷se : « Énu síké óókisi Sáak † asana eeye, na báásô benyiínyi a bómóté áyá. » U ñá háma o osúéte haála hé etémbí.

¹⁸ Ahé ÷yá ñaá yá, bicénjî ñé túme obiyébi anyía bebú ményi háányé Bíel áña. ¹⁹ Elóot ñá tómkóna baaco o o húle áamba Bíel ; háye bó tí ómo bú wuúci bónj, u ñá kelá anyía bé bícónyíki bicénjî eébi, nyiínjîe makénda me o bíibi ÷ónjkw eényí. E elime eéci, Elóot ñaá hatóna i iisi ci Yuté, yó ko límekine a báléka ce Sesalée ombana ú mawé.

²⁰ Elóot ñaá bá waá lókómákéna baaco ne bé Tíil ne bé Síton ÷témá ÷nua weénjî. Aaná baaco eébé ña bô lókómána, bô hóléna ná Belástus, muafa ÷onómé bú oki ú Elóot ; bá ña bô cóna né Elóot anyía bábô báta nyelata nyí bumbénú anyía bíábô benyéma bé ÷nyíá ñaá bá bíé húlúkúne i iisi ci Elóot.

²¹ Ekúlú ayé endána eci Elóot ñeé beébe iínjîe ña kaá háma, Elóot ñá lanábaka bíáyé belaña bí buténjî, u ñé límíne a ÷kóná ; u táñáka, baaco bekime lókómáka.

²² Baaco ÷kónaka buánjá, báye : « Bandómesé a cémté ce ñaá táña, té cáña ÷cw ! » ²³ Hú aá yaaté ekúlú, elilé yé ÷cwma yé Bandómesé ñó konyisi Elóot anyía u ña nyéana anyía baaco ebú wuúci iínjîékíne nuúmi na anyía bé nuúnu iínjîékíne ná Bandómesé ; bicicí ñeé wuúci ÷ónjólók a ÷wona, nyiwé eényí.

²⁴ Aaná Besana bé Bandómesé ñaá bá béa cónbaka ne buúse.

²⁵ Émakéla na *Baanábas ne Sóol ábô mana búábô ÷cwma bú okoówiínjîe mawnyé eé Yelúsalem, bá ñgá bô hálámánána a Antióse Sáan awô bô ñá lónj anyía Malékus.

Efúúménénu yí Elilé maá táfa na Baanábas ne Sóol

13 Ne *behémúnyi besana bá Bandómesé na beandándá bí bemenyi besana ña bô bá bebú líhéke a hióbó hí belumitinine hé Antióse. Bá ña bô bá aana : Na *Baanábas, ne Siméyow awô bô ñá lónj anyía « Ofiitíti », ne Lísus, ÷cw u Siléen, na Manayem ewú bé ñe bú kúmíkínyi ne Oténjî *Elóot, † ne Sóol. ² Buúsé a búmté abô bá ña bô bá bebú nyémiki

† Sáak oóci ñaá bá onúséy u Oténjî a Waánj. U ñá nyiókwa yaandándá yí buólí aá hióbó hí belumitinine hí Yelúsalem. †† Elóot oóci áña Elóot Antibas, kóména ce Kalilé.

Bandómesé, bebú bíkiilieke ÷nyíá, *Efúúménénu yí Elilé ñé beébe laána yéce : « Áno me táféna aámbáya na Baanábas ne Sóol, anyía bábô me nyiokéna buólí abô e ña mé aamba o beébe iínjîe. » ³ Ahé bá ña bô mana *obikiilie ÷nyíá, bá ñá bécókólókéna Bandómesé, bé ñé beébe táláka aabá a beéto, bé ñé beébe bíosínyi anyía bé súéte.

Na Baanábas ne Sóol e Síbele

⁴ Enakelá *Efúúménénu yí Elilé á tóma na *Baanábas ne Sóol e buólí ebú yí ñeé beébe táfá, bé ñé súéte, bá ñga háma a báléka ci Selesi; † ce ñaá bá a maabána ma nuóm. Hâá bé ñe bú oofine eé sitíme ÷ ÷cwba e Síbele, iisi a cémté e ekatékate ce nuóm. ⁵ Bá ñga háma a báléka ce Salamíne. Ahé bá ñga bô háma hâá, bé ñé túme ohulinyi baaco Besana bé Bandómesé a *bendanja bé ÷bécókóléna bí *Besuif. Sáan Malékus ñaá bá ÷lónj ne beébe, u beébe óólók. ⁶ Ekúlú ayé bá ña bô sómótóna iisi eéci ikime, bá ñga háma a Bafos. † Hâá bá ña bô kuána ÷ñalánjala a wómóté, nyiínyi éce Baa-Yé-sus ; u ñaá bá ÷cw u Besuif, u bíhiíteke háye muhémúnyi besana a mumtá. ⁷ ÷cw oóci ñaá bá ÷cw u kóména Séesius Bóolus. Kóména eéci ñaá bá ne injîe ciénj ; u ñá lónj na Baanábas ne Sóol nááyá, anyía u ñaá bá we lénéke ÷lókóma Besana bé Bandómesé.

⁸ Mbá, Elimas, éce anyía « ÷ñalánjala » na *ñakelék, ñaá békéñéléánéna na Baanábas ne Sóol, u aambaka ohónyí awô anyía kóména ti lumitínine. ⁹ Aaná Sóol, ooci awô bô ñá lónj tóna anyía Bóol †, ñaá bá onyíoyónó ne Efúúménénu yí Elilé, u ñeé bísiémúkúnyi Elimas, ¹⁰ mbá ÷se nááyá : « Kuñj, ÷cw ooci, ÷ ñga ne menjîe na nyéñána ; kuñj ÷ónj u Musóména. O ñoó nuusi ÷cw bukime a búánja ÷ombánye. Nyíenyí ó kóó ÷cw ÷cawena betalémánánó bí ihényí bí Oténjî a Waánj a ? ¹¹ Aámbáya eeci, lókóma ! Oténjî a Waánj yó cwba wé yóo súbéke, wón cwba ÷ kwua indímé, a te háná leca eese yé ÷cw ÷ ÷cw hâma e ekúlú a yémóté. »

Hí ahé u ñaá táñáka aaná, eése ce Elimas ñá kuá ibíne, indímé nyi wuúci bíhúéne eényí ; u ñé túme ÷cwaw behánj bikime, anyía wó bónj ÷cw wu o wuúci tímbe ÷ ÷cw. ¹² Ahé kóména ña lécá háye besana ña békéláka, yó háya mawólé né Yésus, anyía nyiekúnyi nyé besana a bé ña léca Oténjî a Waánj Yésus ñeé wuúci tímbe ÷ ÷témá ÷ombánye ÷ombánye.

Ne Bóol na Baanábas a Antióse ci iisi ci Bisiti

¹³ Ne Bóol na baláayé ñe ke bú óófine eé sitíme a báléka ce Bafos, bé ñé súéte a báléka ce Béese i iisi ce Bamfilí. †† Hâá Sáan Malékus †† ña béalóna ne beébe, u

‡ Nyetáléména nyí sitíme nyé Antióse ci Silí ; báléka eéci ñaá bá túméne buúse ne Síbele, iisi e ekatékate ce nuóm. †† ÷kanda ú hoóhi kilométa 160. Báléka eéci ñaá bá a ahánj yé asálá yé nuóm nyé nyefianena nyé ÷cw, ciici aat yí iisi ci buténj bô kóména. Hâá kóména ñaá bá weé límekine i iisi ce ekatékate ce nuóm eéci. †† Besuif a bá ña bô bá biéti bí buténj bú Lóom (fanáka 22.27-29) ña bô bá ne eénye éfendí éfendí : Nyí Besuif nyémóté (Sóol), a nyémóté nyí Bolooméñ (Bóol). ††† Báléka ce ahánj yé bulóol ce Asi Minéel. Bamfilí ñaá bá iisi acé bunñj bú Tuluki áña aámbáya. ††† Fanáka 12.12, 25 ; 13.5.

ñá hálómóna eé Yelúsalem. ¹⁴ Ne Bóol na *Baanábas ña b́ cɔbána úúbú ɔkanda ne buúse. Aáná bá ña b́ hátóna a Béese, b́ cɔba a báléka ce Antióse, ciáña i iisí ci Bisiti. Buúsé bú ehélúme bú *Besuif, bé ñe bú óófíne a *andaña yé ɔbéccókóléna, bé ñé limíne ɔ ɔmesé. ¹⁵ Enakelá bá á fánaka ne tufule tú *bikotí bí *Moyís ne tufule tú *behémúnyi besana bá Bandómesé, betéñinyi andaña ñeé beébe tómeña esóma báye : « Benyiinyi, mbókɔ nua nóña na ɔkɔ b́ ɔkɔna o okíndísi baaco, nua nóña nu ɔkɔna aámbáya. » ¹⁶ Bóol ñá hatóna endánaka, u ñá nandóna ɔɔb́, mbá ɔse : « Na banó, baáná bé *Islayél, na banó tóna abá nu ña ña nuenú nyémiki Bandómesé, ánc me lókóma ! ¹⁷ Bandómesé u bunɔɔɔ bú Islayél eebu, u ñá táfa cíúsú sókónó, yó kela anyia bunɔɔɔ eebu é tékéke ekúlú ayé bá ña b́ bá bekenyí e *Esíbit. E elime eecí, yó kela anyia bábó hatóna e Esíbit a maayé makénda, ¹⁸ yó beébe eéhíkínyinyi † hoóhi tuɔɔɔ etíne éfendí i iisí ce ɔsébéá. ¹⁹ U ñá kátákéna ɔkɔɔ me iisí ma *Kanaáñ metíndétú nómɔ, yó wíñjékíne cíbú iisí né cíúsú sókónó anyia bé wuúci tétényikínyinyi, ²⁰ ɔ ɔkɔɔháma hoóhi tuɔɔɔ h́ndéte inyíse ne etíne éfendí ne imbuke cíhátá.

E elime eecí, Bandómesé ñeé beébe iñjékíne bekélisi besana; † bé ñe bú kéndísiki bunɔɔɔ ɔ ɔkɔɔháma e ekúlú ayé Samuel ñaá bá muhémúnyi besana mɔ Bandómesé. ²¹ ɔ ɔlata aáhá, bá ña b́ bata Bandómesé oténj, yó beébe iñjie Sáyul, ɔónó u Kis u ɔɔnye *Bensaméñ ; u ñeé beébe ténjinyi tuɔɔɔ etíne éfendí. ²² Ahé Bandómesé ña yaáñjía Sáyul e buténj, yó beébe télímínyinyi Táfit anyia wá bá uubú oténj. Waáta Táfit Bandómesé ñeé lémbíkí, yó kóna a yaáyé asana ɔse : “E ña mé lécá Táfit, ɔónó u Yésée ; wáña nyenamá nyé ɔɔɔ awó úúmi ɔtémá ñá bétáá, wuúci u káá kélaka besana ebí i ñeé mi léne anyia wá keláka.” ²³ ɔɔɔ a wɔmɔté u ɔɔnye Táfit áña éce Yésus. Bandómesé u ñeé wuúci télímínyinyi Munohi baaco bé Islayél, hú háye ú ñeé beébe bétánéna. ²⁴ ɔkela anyia Yésus ée túme ɔnyio búáyé buólí, Sáañ ñaá bá éce ú me húlikinyi baaco besana bé Bandómesé, u ɔkɔnaka anyia baaco bé Islayél á békakálákéna máábó maabé, mbá bá sómaba ɔkól ée meéme ; bé bíótókíne. ²⁵ Ekúlú ayé Sáañ ñaá bá wa yaáña hoóhi ne owé, u ñaá bá wá kónaka ɔse : “Nu ñe nú bíkétí anyia ya méña aányé e ? E te áme bá ooci awó nu ña nó táta, mbá e ña mé banó láana anyia ɔɔɔ a yánaña eémi e elime. E te ñá me nyemána ooci a wáña wu ohembuleke tukolí tú bíáyé bekandéna.”

²⁶ Na buame, baáná bá Abélaham e, na banó tóna abá nua nóña aaha o onyemi Bandómesé, énu menyí anyia basó Bandómesé ña tómeña esóma eeci e cí ñó nóhinyi. ²⁷ Yaáña anyia na baaco bé Yelúsalem, na báábó beténj ñe bú bínéñjítikínyinyi Yésus anyia wáña Munohi baaco ; beébe ta ɔlókóma ɔombánye mehúnyi me behémúnyi besana bá Bandómesé amá e ña ña bá fánaka mɔsés mekime me ehélúme me Besuif. Mbá, ekúlú ayé bá ña

† Cémɔté Cíɔñé cé buáyá áña na « yó beébe sókóbíki... »

†† Cémɔté Cíɔñé cé buáyá áña na « E elime ce tuɔɔɔ h́ndéte inyíse ne imbuke etíne éfendí na cíhátá, yó wíñjékíne... » † 1Sm 13.14 ; Marj 89.21

b́ sómabótóna anyia bá ɔónó Yésus, bé ñe bú nyíoyísinyi besana ebí mehúnyi eéme ñé hémbule. ²⁸ Aáná bá ña b́ bátá Bílat anyia b́ ɔónó Yésus ta yé cáña á bá anyia b́ te ɔmó b́ b́ɔɔ hekɔma hí o wuúci ɔónéna eé hííhi.

²⁹ Enakelá bebú nyíoyísikínyinyi besana bikime abé Cíɔñé ñe bíkétíki a asana yí Yésus, nyíábó nyi wuúci aátákéna eényi ɔ ɔmbásá, bé ñe wuúci nyie e eenyie noómi.

³⁰ Mbá ta híáná, Bandómesé ñe wuúci héényi e biwéewé. ³¹ Aáná Yésus ñe bítóñgínyinyi bikúlú biéñj a baaco e bé ñe bú kéndíkínyinyi ne wuúci o otúme a *Kalilé ɔ ɔkɔɔháma eé Yelúsalem ; beébe bá b́ɔɔ ɔ ɔháya embasó aámbáya a yaáyé asana ná baaco bé Islayél. ³² Basó bémuatá eebe tú ma ś banó hélénine Ambánye yé Esóma eeye. Yaáña asana ayé Bandómesé ñaá bétánéna cíúsú sókónó ; ³³ u má basó yiíy nyíoyísinyi aámbáya, basó báábó baáná, e nyiheenyi enyí u ñeé héényi Yésus e biwéewé háye yaáña ɔɔñjókónó e embaká ífendí cí nufule nú Mañana anyia : “Kucɔɔ, ɔ ɔña uumi ɔónó, o otúme hénánc ya méña ɔɔté.”

††† Bandómesé ñaá kóna anyia u kée héenyi Yésus e biwéewé anyia u ti túné wé ta buúsé. Aáná wuúci bémuatá u ña tánáka ɔse : “E ká mé banó iñjékíne bembánye bé benyéma e bifúúménénu háye e ñaá me bétánéna Táfit ; bé te káá yaáña !” ³⁵ Yaáté asana u ño yóónyísinyi a nuloɔ a númɔté nú núáyé nufule ɔse : “O ti kóo lumitine anyia muɔwɔ munyioɔ e mú ñe nyíoyisinyi bíwɔ bikotí ɔ fɔnókɔ e eenyie noómi.” ³⁶ Yaáña anyia ekúlú ayé Táfit ñeé líhéke ɔ ɔmesé, u ñaá látákéna nyiléne nyé Bandómesé ; u ñé wé, bé ñé wuúci nyíe hoóhi na haála ehé bé ñeé nyíéke cíyí sókónó, u ñó fɔnókɔ. ³⁷ Mbá a aháñj ne Yésus, Bandómesé ñeé wuúci héényi o owé, u te ɔmɔ fɔnc. ³⁸⁻³⁹ Buame eé, énu menyí anyia’o : E elime ci Yésus bá ñaá banó hulíkínyinyi anyia Bandómesé ñaá banó nyeánákéne máánó maabé. E elime ci Yésus oócí Bandómesé káá kela anyia muháya mɔɔlé nááyá mukime á bá atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse ; bikotí bí Moyís te ɔmó bá na makénda ma ɔkelaka aáná. ⁴⁰ Énu bíkékényiki aná anyia besana ebí behémúnyi besana bá Bandómesé ña b́ kónáka té banó hámeña. Bá ña b́ kónáka báye : ⁴¹ “Ánc lókómáka, banó baaco eebe abá nú ña nó bábéna úúmi ɔtáña ! Énu kékéke, núá hóláka eémi eé buúse, anyia míc ɔba ɔ ɔkela asana banó hí olíhe a nyenamá enyí nu tí ké nú lúmitinine mbókɔ bá ñaá banó bíkétíkínyinyi bu banó bíkétíkínyinyi.” ⁴² »

⁴² Enakelá ne Bóol na Baanábas á b́ɔña ɔhámkóna a andaña yé ɔbéccókóléna yí Besuif, baaco ñé bu beébe báta anyia bé túné ka hálómóna *buúsé bú ehélúme a bú ñá fáakóna, mbá bé ke túné ebú beébe bíkétíkínyinyi asana yí Yésus. ⁴³ Émakéla nyebébándána á mana, ne Besuif beéñj na baaco a bómɔté a bá ña b́ békóñónákéna o olumitinine ú Besuif ñá b́ látákéna ne Bóol na Baanábas. Bífendí eebí ñá aásánaka ne beébe, bé beébe kíndísiki anyia bé limékíne ɔónénánó a yaála yí nuubo yé Bandómesé noómi.

†† 13.33 Marj 2.7 †† 13.34 Esa 55.3 ††† 13.35 Marj 16.10

††† 13.41 Aba 1.5

⁴⁴ Buósé bú ehélúme bú Besuif a bú ñaá láta aáhá, yáakelá hoóhi baaco bekime bá báléka ñga b́ b́ebándákána ɔ ɔlókóma Besana bí Oténj́ a Waáñá. ⁴⁵ Ayé Besuif ña b́ léca baaco beénj́ aaná, yaáká ñé beébe nyíoyíki ε etémá hú mbiókε, bé ñé túme osunjun-yi ɔtáña ú Bóol, bé wuúci ɔ́mbónáka. ⁴⁶ Ne Bóol na Baanábas ñé beébe laána, bé tí líkíme, báye : « Yé ñaá bá anyía bá cáña banó húlikinyi Besana bé Bandómesé. Mbá háye banó nú ñe nú biibi kine, nú léca anyía nu te ɔmɔ nú nyémána nú ɔbɔɔ ɔɔ́ɔɔ́ɔ́ yí olíhe yí ekúlú ekime ; buáté ɔkɔ basó, tú cába aámbáya o okoó biibi hulinyi ɔsɔ́ɔ́kɔ a bá te ábɔ bá Besuif. ⁴⁷ Yááña anyía aana Oténj́ a Waáñá ñaá basó laána, ɔε : “I ñe mí o télímínyi anyía ɔ́ɔ́ bá háye eese a yé ña ńma eé buúse b́ mɔmɔ ɔ ɔkɔ́háma a mɔmɔ ma haaca ma ɔmesé, a laakena baaco háye i ké mí beébe nohiki.” † » ⁴⁸ Émakéla baaco a bá te ábɔ bá Besuif ábɔ lókómáka ɔtáña oócí, bó bílénéke buénj́ ; bé ñé túme owoómísi Besana bí Oténj́ a Waáñá. Aaná baaco bekime abá Bandómesé ñaá bá ú ma táfáka anyía bábɔ bá na ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ yí olíhe yí ekúlú ekime ña b́ hákéné mɔɔ́lé né Yésus. ⁴⁹ Ambánye yé Esóma yí Oténj́ a Waáñá ña saasia e ekéti yí iisí etéeyé ekime. ⁵⁰ Asana ɔ́mɔt́é, Besuif ñe bú ósíkínyi na *baáñá bá báléka ne itónyi cé *Kelék cé ɔkɔ a aabá a bá ñaá bá b́bú béétiki Bandómesé, anyía bá aambákéna ne Bóol na Baanábas besana ; bé ñé túme o beébe tekese, bé beébe ɔ́ɔ́ɔ́kéné aá ciabó iisí. ⁵¹ Bífendí bé baaco eébi ñé beébe bikítékíne ofunú ú cáábɔ akól anyía b́bú beébe tónj́nyi nyíábɔ nyenana ; nyehatɔna eényí bá ña ćba i Ikóniyom. ⁵² A aháñá ne belumitinine bá Antióse ci iisí ci Bisiti, ne obiléne ne *Efúúménénú yí Elilé ñeé beébe nyíoyíki ε etémá noómi hú mbiókε.

Ne Bóol na Baanábas a báléka ci Ikóniyom

14 Ekúlú eyí ne Bóol na *Baanábas ñga b́ hámá a báléka ci Ikóniyom, †† bé ñge óófíne tóna a andañj́a yé ɔ́bécɔ́kóléna yí Besuif yé h́á ; bé ñé húlíkínyi baaco Ambánye yé Esóma a nyenamá anyé ɔmbana weénj́ ne ú Besuif na ú Bakelék ña b́ hákéná mɔɔ́lé né Yésus. ² Asana ɔ́mɔt́é, *Besuif e bé ñe bú kínéke olumitinine ñe bú ósíkínyi baaco bé etémbi a bá te ábɔ bá Besuif anyía b́bú líñékíne benyínyi bé olumitinine. ³ Ne Bóol na Baanábas ñe bú límékíne yaandándá yí ekúlú a báléka ci Ikóniyom. Bá ña b́ bá na mɔɔ́lé meénj́ né Oténj́ a Waáñá, bá táñáka besana na taaká ikime, bé tí líkíme. Oténj́ a Waáñá ñeé beébe iinj́ie makénda ma ɔkelaka ne bikéki bí tubílícínyi ne bikémése bé besana, ananyía wó tónj́nyi anyía besana ebí bé ñe bú húlínyi baaco a yááyé yaála yí nuubo áña taaká. ⁴ Aaná baaco bekime bá báléka ña b́ bésálótóna tuafa tífendí ; eebe e elime ci Besuif, eebe a b́mɔt́é e elime ɔε baaco bá endóma. ⁵ Ne Besuif, na baaco a bá te ábɔ bá Besuif, na báábɔ beténj́ ña b́ bá bábɔ áambaka o beébe kéla ɔkɔb́é, bé

† 13.47 Esa 49.6 †† Báléka a cé ñaá bá hoóhi e kilométa 150 cé a aháñá yé nyeháma nyé ɔ́ɔ́ na Antióse ci Bisiti.

lénéke anyía bé beébe túméke andányé, bé wéékúne. ⁶ Hí ayé ne Bóol na Baanábas ñe bú menyí aaná, bá ña cabákéna ɔ ɔkɔbénámba a báléka cí iisí ɔε Lɔkawoni; † céáña anyía ne Lisitéle na Telébe †† na behaála a bémɔt́é a bé ñaá bá hoóhi. ⁷ Bé ñé túme ohulinyi baaco bá h́á Ambánye yé Esóma.

Ne Bóol na Baanábas a báléka ci Lisitéle

⁸ ɔkɔ a ɔmɔt́é ñaá bá asákála a báléka ci Lisitéle, u ñeé bíbíéné ɔkɔkɔkónɔ na aféke eéyé ; ta buósé ú te ña háɔna endánáka ɔ ɔkandáka. ⁹ Buósé a b́mɔt́é, ɔkɔ oócí ñaá bá waá lókómáka Bóol á táñáka. Bóol ñé wuúci tála eése, u ña léca anyía ɔkɔ oócí ñaá bá na mɔɔ́lé meénj́ ma ɔwaáñónua. ¹⁰ Aaná u ñeé wuúci laána okelú ɔ ɔmuaná ɔε : « Hatóna, táléména endánáka, kuɔɔ́ bémuátá ! » ɔkɔ ñé béme ɔ ɔmuaná, u ña táléména endánáka, u ñé túme ɔkanda. ¹¹ Émakéla baaco a bá ña b́ bá aáhá ábɔ léca asana eyí Bóol ma kéla, bé ñé túme osobi okelú ɔ ɔmuaná na nɔlekawoni báye : « Bebandómesé ihúényínyi ɔε baaco ma fáaya náásɔ, bí húlúkúne ɔ ɔmuaná. »

¹² Aaná bé ñe bú beébe ĺáka eénye cá bíábɔ bebandómesé : *Baanábas nyínyi anyía Séyus, †† Bóol nyínyi anyía Elémes anyía u ñaá bá mutáña. †††¹³ Mululi nyínjie mú bandómesé a céáña ne nyínyi anyía Séyus ñeé héléne banóme bá káwo balanákánɔ na besama bé maaté eé buúse bú bihenyi bí ciíbe ɔε ɔ́bécɔ́kóléna ci Séyus ; ɔε ñaá bá e nyiofokine nyé báléka. U ñaá bá wa yáambaka ɔ́ɔ́mbéna na Baanábas ne Bóol bitúké eébi, anyía bá ña b́ lókómána na baaco anyía b́bú beébe nyemiki ne biibi.

¹⁴ Mbá, émakéla baaco bá endóma eébe ábɔ lókóma aaná, bá ña laháka bíábɔ belaña ; bé ñe ténýí óofokine ε ekatékáté ɔε nyekɔca nyé baaco, bá kóɔnaka okelú ɔ ɔmuaná báye : ¹⁵ « Baláayé, anyiaté nú ña nú kéla aaná e ? Basó tóna, tua śña baaco háye banó. Ambánye yé Esóma yí Yésus ayé tu ña śɔ banó húlínyi áña anyía áɔ nyeanáka onyemi bebókóbókɔ a bé te ñɔ ɔ́ɔ́ɔ́, núá békóñóna ná Bandómesé a wáña ɔkɔɔ ; wuúci u ñe kétiki na ɔmesé na ɔmuaná na nuɔmɔ nú makélé na benyéma bikime a béáña h́á. ¹⁶ A tɔɔya tú elime, Bandómesé ñe lúmítíne anyía mɔmɔ mekime a látákéna cíbɔ ihényí cé bémuátá acé bá ña b́ bá b́bú lénéke ɔláténa. ¹⁷ Yíyi anyía u náña wé tónj́nyi yááyé yaála yí nuubo a baaco ekúlú ekime, u naña waá banó néesikinyi ɔbóla, u banó héyísíkínyi benyéma e bikúlú a bé á nyémána, u banó iinj́ékíne benyéma bé ɔnyíá, u nyíoyísiki obiléne e cínú etémá. »

¹⁸ Ta háye baaco bá endóma ña b́ bá bábɔ táñáka aaná, bá ña b́ lécáka muuyé muénj́ anyía b́bú léke

† Lɔkawoni ñaá bá ekéti yí iisí a aháñá yé nyeháma nyé ɔ́ɔ́ yí Bisiti, a aháñá namuaná yé ɔkɔndɔ tú Tólus. ɔε ña b́lókómákéna ekéti yí iisí yé Kalasi. †† Lisitéle ñaá bá e buténj́ bú Lóom ; yáakelá h́á Timoté ñeé húle, hoóhi kilométa 30 ne Ikóniyom. Telébe ñaá bá hoóhi kilométa 100 ne Lisitéle ; báléka eéci áña ci obíbiéne ɔε Káyus (20.4). †† Bandómesé a ɔmɔt́é a cé á h́láká bebandómesé bá Bakelék bikime. ††† A nyetákéna besana nyé Bakelék, Elémes ñaá bá mɔkela masóma mɔ bebandómesé.

nyekɔca nyé baaco o beébe sómbéna bitúké o o beébe nyemi.

¹⁹ *Besuif a bómɔté ɲe bú húlé na a báléka ce Antióse ci iisí ci Bisiti na a báléka ci Ikóniyom ; bé ɲe bú bísúétine baaco, bé ɲé túméke Bóol andányé anyía búbú wuúci zónó, bé ɲé wuúci túlúléke, bé ɲge wuúci oombóko a maabána ma báléka, búbú kétéki anyía ú me wé. ²⁰ Ta híáná, ekúlú eyí belumitinine ɲe bú bitúlékine hoóhi ne wuúci, Bóol ɲá hatóna endánáka, u ɲá halómóna a báléka. ɔ ɔyá ɔyá, u ɲé súéte a Telébe ne wuúci na Baanábas.

Ne Bóol na Baanábas a Antióse i iisí ci Silíi

²¹ Ne Bóol na *Baanábas ɲe bú hulíkínyi baaco Ambánye yé Esóma a báléka ce Telébe, bó bísúékine baaco beéɲí o olumitinine Yésus. E elime eécí, bá ɲgá hálómóna ne e Lisitéle, ne i Ikóniyom, na a Antióse ci iisí ci Bisiti. ²² Bá ɲa bó bá búbú kíndísiki etémá cí belumitinine, bé beébe lébéke anyía bá békéndéna o olumitinine noómi, bá kóɔnaka báye : « Basó belumitinine, tu ɲá só nyemána tú ɔ cáɲa lókómáka muuyé muéɲí, mbá tu síké óofine e *Butéɲí bó Bandómesé noómi. » ²³ Hí a hióbo hí belumitinine hikime hé h́á, bá ɲa bó táfáka baaco, bó beébe télímíkínyi *bekendisi belumitinine. Eɲakelá búbú bíkiilie ɔnyíá, bó bécókólókéna Bandómesé, bé ɲe beébe cuméke né Otéɲí a Waáɲá, nááyá bá ɲa bó hákéna mɔɲɔlé.

²⁴ E elime eécí, bá ɲa bó h́lákéna i iisí ci Bisiti, bá ɲgá háma i iisí ce Bamfilí. ²⁵ Bé ɲe bú hulíkínyi baaco bá báléka ce Béese Ambánye yé Esóma, bó ɲó lókó a Atali. ²⁶ Aáhá bé ɲe bú óófine eé sitime a céɔmɔté, bé ɲé súéte a báléka ce Antióse i iisí ci Silíi, haála ehé bé ɲeé beébe cuméke ná Bandómesé, anyía yááyé yaála yí nu-ubo é beébe zóló ɔnyikɔ buólí eebu ebú bé me bú kuényinyi aambáya.

²⁷ Ekúlú ayé bá ɲga bó háma a Antióse, † bá ɲá banda hióbo hí belumitinine hé h́á, bé ɲé hiíhi bíkétíkínyi besana bikime abé Bandómesé ɲeé nyíóyísíkínyi a búábú buólí ; h́lákáh́láká nyitónɲínyi anyé Bandómesé ɲoó tónɲínyi ohóní anyía baaco a bá te ábú bá Besuif á bóɲa bé olumitinine tóna. ²⁸ Aáná bé ɲe bú límékine h́á ekúlú yeéɲí ne belumitinine.

Nyebébandána nyí Yelúsalem

15 Bómɔté baaco ɲa ka bó háma a Antióse, bé h́lúkúne eé Yuté, bé ɲé túme oweékúnyi benyiínyi bé olumitinine, bá kóɔnaka báye : « Bandómesé te á bá wu ɔ banó nóhiki mbókɔ nu te ɲá nó béácáka háye nyebékéleéna nyí *Moyís ɲe yéekunyi. » ² Ne Bóol na *Baanábas ti ómo bú lumitine nyiekúnyi eényí. Aáná hikókó ɲaá kúá aabú e ekatékate. Bé ɲé súɲgúnɲínyi buéɲí ne beébe a asana eéyé. Belumitinine ɲa bó sómbótóná anyía ne Bóol na Baanábas na baaco a bómɔté bá Antióse ɲá bó nyemána bó ćba eé

† Elime ce ɔkanda ewú bé ɲe bú líhéke hoóhi tuɔɔɲ tífendí, ne Bóol na Baanábas ɲa bó nyemána bé olimekine a báléka ce Antióse hikɔɲ hikimekime. Yáakelá ekúlú eéyé bé ɲe bíkétí asana ayé yááɲa a Kal 2.11.

Yelúsalem ɔ ɔkóɔtáɲa asana eéyé na baaco bá endóma ne *bekendisi belumitinine.

³ Hióbo hí belumitinine hé Antióse ɲeé beébe tábónákéna ɔkanda. Bá ɲa bó h́lákéna ne i iisí ci Fenisí na ce Samalí, bé h́lulé béléáɲónákéna belumitinine a bá ɲa bó bá h́á anyána baaco a bá te zómó bó bá *Besuif ɲa bó békóɲónákéna etémá, bó hákéna mɔɲɔlé ná Bandómesé. Esóma eécí ɲeé bílénékine buéɲí belumitinine bekime. ⁴ Ahé bá ɲga bó háma eé Yelúsalem, na hióbo hí belumitinine, na baaco bá endóma, ne bekendisi belumitinine ɲeé beébe káhá. Ne Bóol na Baanábas ɲe bú beébe bíkétíkínyi besana bikime abé Bandómesé ɲeé nyíóyísíkínyi náábó. ⁵ Mbá baaco a bómɔté bá ɔɔɲɔ ú *Bafalisiéɲ a bá ɲa bó hákéna mɔɲɔlé né Yésus ɲa bó hátóna, bé ɲe túmé ɔkɔɔna báye : « Belumitinine a bá te abó bá Besuif ɲá bó nyemána bá ɔbéácáka ; bá ɲá bó nyemána tóna bá ɔlátákéna *bíkotí bí Moyís. »

⁶ Na baaco bá endóma ne bekendisi belumitinine ɲa bó bébándákána anyía bábú áákónákéna asana eéyé. ⁷ Ekúlú eyí isuɲí ɲaá bá cé mɔ yónéna, Bíel ɲá hátóna, mbá ɔse : « Buame eé, nu ɲe nú menyí anyía Bandómesé ɲaá me táfá feeké aanú e ekatékate anyía yémi hulíkínyi baaco a bá te ábú bá Besuif Ambánye yé Esóma, bé yiíyí lókómáka mbá bé lumitinine. ⁸ Aáná Bandómesé, Mumenyi etémá cé baaco, ɲeé tónɲínyi anyía ú me beébe káha, éehé ú me beébe iíɲje tóna *Efúúménénu yí Elilé háye ú ɲaá basó iíɲjé. ⁹ U ɲo tónɲínyi anyía nyeálónána te á bá e ekatékate ce na basó ne beébe, yó súáka cíbú etémá anyía bé me bú lumitinine. ¹⁰ Mbá aambáya aná, anyiaté nu ɲa nó aamba ɔkɔɔna Bandómesé ekúlú eyí nu ɲe nú eékínyi belumitinine anyía bá bétúáhákéna malamó amá te císu sókónó ta basó bémuátá tu ti ómó sú cényi ɔbétúáhéna e ? ¹¹ A nyíasó nyeleca, tu ɲe sú lumitinine anyía Bandómesé ú ɲá basó nóhi a yaála yí nuubo yí Yésus, ɔkɔ búɔmɔté háye baaco a bá te abó bá Besuif. »

¹² Émakéla Bíel á táɲáka aáná, baaco bekime a bá ɲa bó bá a nyebébandána ɲe bú lésíkínyi mbuumu, bá ɲá támbáka eetú ɔ ɔlókóma háye na Baanábas ne Bóol ɲe bú bíkétí ne bíkéki bí tubilícínyínyi ne bíkémése bé besana bikime abé Bandómesé ɲeé nyíóyísíkínyi náábó e ekatékate ce baaco a bá te ábú bá Besuif. ¹³ Ahé bá ɲa bó máná ɔtáɲa oócí, Sáak † ɲá hátóna endánáka, mbá ɔse : « Buame eé, áno lókóma. ¹⁴ Símon ‡ má basó bíkétíkínyi háye Bandómesé ɲeé tétényíkí ɔɔmbánye baaco a bá te ábú bá Besuif hí e nyitúme, yó táfa aabú e ekatékate baaco e bé ɲe bú wuúci bélókóména. ¹⁵ ɔtáɲa ooci áɲa ɔkɔ búɔmɔté na ɔtáɲa ú *behémúnyi besana bá Bandómesé a wáɲa wóɲóɲónó anyía :

¹⁶ "Bandómesé ɔse : E elime eécí e ká ká me hálómóna, mío falefɔɔkɔɔna ciibe ce Táfit a cé ɲa kátákáta, mío heenyutune yááyé ahátátá, mío yiíyí télímínyítune.

¹⁷ E ekúlú eéyé, baaco bé etémbí bekime ká bó bá na ecaná na Bandómesé ; ée, híáná mɔɔɔɲ mekime emé i ɲeé mi lénéké anyía má bámókóna mááme ká me aambaka." † ‡

† † Fanáka nyihembule nyé 12.17. ‡ Nyíinyi nyí buúse nyí Bíel.

¹⁸ Aáná Oténj a Waánj ewú u ñe yeékúnyíki feeké baacɔ besana eébi ú ñaá táńj. »

¹⁹ Sáak ñaá cǔbana ɔtńj eé buúse, ɔse : « A nyiáme nyelca, bǔ te ǔmǔ nyémama bé oyébiki baacɔ a bá te ábǔ bá Besuif, mbǔkǔ bá ña bǔ aamba ɔbékńjńéna etémá ɔ ɔháya ɔɔńjé ná Bandǔmesé. ²⁰ Tu ñá sǔ nyemána tu o beébe ɔńjǔkńéna nufule hú anyía bé bikíilíéke na ɔnyía enyama acé bá sǔmbéna e esíéké, na enjǔkńńɔ, na ɔnyía biwéewé bé enyama téka na ɔseketa, na ɔnyía manńj ma enyama. ²¹ Yáńj anyía'ó, o otúme feeké ε nañj bebú húlíkinyi baacɔ bikotí bí Moyís a báléka ikime, bé biíbi fanaka a *bendańj bé ɔbécǔkńéna bí Besuif mǔǔsé mekime ma yáábǔ ehélúme. »

Bá ma tǔména baacɔ a bá te abǔ bá Besuif nufule

²² Na baacɔ bá endǔma ne *bekendisi belumitinine, na hiǔbǔ hí belumitinine hikime ña bǔ sǔmbǔtńna anyía bá táfa baacɔ a bǔmǔté aabǔ ε ekatékate, bé beébe tǔma a Antióse ɔɔńj ne Bóol na *Baanábas. Bá ña bǔ táfá ne Sílas ne Súute awǔ bá ñaá bá bǔ lńjǔkǔ báye Baasábas. Benyiinyi bé olumitinine ña bǔ bá bebú kékéke bifendí eébi. ²³ Bé ñe bú beébe tǔmá o okoówińjje nufule anǔ bǔ ñj ɔɔńjǔkǔ, nǔ kǔɔnaka nǔse : « Basǔ, na baacɔ bá endǔma ne bekendisi belumitinine, báánǔ benyiinyi, tu ña sǔ banǔ tńj, banǔ báásǔ benyiinyi abá nǔ te anǔ bá *Besuif, nu líhéke na a báléka ce Antióse ne e bikéti bí iisi ne bí Silíi ne bí Silisi. ²⁴ Tu ña sǔ lǔkǔmáka anyía baacɔ ñe bú húle aaha náásǔ, bǔ kǔ banǔ láakena besana a bé ña banǔ iínjékíné na yaáká ne bulíkíliki ε etémá. Tu ti ómó sǔ beébe iínjje makénda ma ɔkelaka aána. ²⁵ Yaaté asana tú ma sǔ lǔkǔmákána basǔ bekime, tuǔ táfáka baacɔ, bá faáya náánǔ eesú eé nyiinyi ɔɔńj na biásǔ bikendinyi bé ɔtémá : Na Baanábas ne Bóol. ²⁶ Bá bńj baacɔ a bá bńj bebińjńénu a asana yí uusú Oténj a Waánj Yésus *Kilís. ²⁷ Aána tú ma sǔ banǔ tǔména ne Súute ne Sílas. Beébe bémuátá bá ka bǔ banǔ láákéna besana a béńj beńjǔkńń e nufule eenu. ²⁸ Yáńj anyía ne *Efúúménénu yí Elilé na basǔ, tú ña sǔ sǔmbǔtńna anyía tu te banǔ eékinyi na besana bí etémbí, ε te ñáa bá hú eebi a bé ñaá béamba anyía nuánǔ kéláka. ²⁹ Béńj anyía : Nué bikíilíéke na ɔnyía enyama acé bá sǔmbéna e esíéké, na ɔnyía manńj ma enyama. Nǔte nyía enyama acé bǔ te ǔmǔ séketa ; nǔte bényíanáka ε enjǔkńńɔ noómi. Yáńj ambánye anyía núénu bikékényiki besana eébi. Oó'ó ! »

³⁰ Baacɔ abá bá ña táfáká ñe bú bíósíkinyi belumitinine, bé ñe súete a Antióse. Ahé bá ña bǔ háma hǔ, bá ña bándáka baacɔ anyía bé beébe iínjé nufule eénu. ³¹ Bá ña fanáka nufule. Émakéla báǔ fánáka nufule, baacɔ bekime ñe bílénéke ananyía nú meé beébe kíndísiki etémá. ³² Ne Súute ne Sílas ña bǔ bá beébe bémuátá *behémúny besana bá Bandǔmesé. Bá ña bǔ aásánáká na báábǔ benyiinyi bé olumitinine eébe, bé beébe kíndísiki, bé beébe óonyísíkinyi o olumitinine noómi. ³³⁻³⁴ Bé ñe bú límékíné hǔ ɔmbana ú mǔǔsé,

†† Am 9.11-12

benyiinyi bé olumitinine ñe bú beébe bíósinyi anyía bá kandáka ɔmbánye, bá hálmǔna ná baacɔ e bé ñe bú beébe tǔmá. [Ta híána, Sílas ña sǔmbǔtńna anyía wá lǔbǔ hǔ.] ³⁵ A ahánj ne Bóol na Baanábas, bá ña bǔ lǔbǔ a Antióse ɔmbana ú iilí ; bá ña bǔ látána na baacɔ beńj a bǔmǔté, bé eékúnyiki baacɔ, bé beébe hulíkinyi Ambánye yé Esóma yí Oténj a Waánj.

Ne Bóol na Baanábas ma bǔ aálnána

³⁶ Émakéla mǔǔsé á hǔlaka, mbá Bóol ná *Baanábas ɔse : « Túá hálmǔna, tué húlé léca baásǔ benyiinyi bé olumitinine a báléka ikime ecí tú ñe sǔ húlíkinyi baacɔ Ambánye yé Esóma yí Oténj a Waánj, anyía tuésú ményi anyána bá bńj aambáya. » ³⁷ Baanábas ñaá bá we lénéke anyía bebú súete ɔɔńj na Sáan awǔ ú ñaá bá tńna ne nyiinyi anyía Malékus. ³⁸ Mbá Bóol ña léca anyía bú te á bá ɔmbánye anyía bebú kendíkinyi ne wuúci, a asana ayé u ñeé beébe béyúata a báléka ce Bamfilí, yó kíne okoó beébe síke o okuenyinyi búábǔ buólí. ³⁹ Bé ñe bú súnjúninyi buńj a nyenamá enyi bé ñe bú bíóndísinyi ɔ ɔwaálnána, hú náányé weé híite úúyé ohónyí. Aána Baanábas ñe híite Malékus, bé ñe oofine eé sitíme, bé ñe súete i iisi ci Síbele ε ekatékate ce nuǔmǔ. ⁴⁰ Bóol, wuúci u ña táfa Sílas, bé ñe súete éce benyiinyi bé olumitinine ma bǔ bécǔkńéna Oténj a Waánj anyía wá sayábákéna úúbǔ ɔkanda. ⁴¹ Ne Bóol ne Sílas ña bǔ hǔlákéna ne eé Silíi ne e Silisi, bé húlé kíndísiki tuǔbǔ tú belumitinine etémá.

Timoté áñj ɔɔńj ne Bóol ne Sílas

16 Bóol ña cǔbá, u ñga háma na a báléka ce Telébe ne ci Lisitéle. Mulumitinine a mǔmǔté ñaá bá hǔa nyiinyi éce Timoté ; iinyi ñaá bá mulumitinine Yésus, itónyí cí *Besuif, mbá síkine ñaá bá ɔɔɔ u *Kelék. ² Belumitinine Yésus ne bé Lisitéle na bá Ikóniyom ña bǔ bá bebú lémbiki olíhe ú Timoté. ³ Bóol ñaá bá weé lénéke anyía we wuúci híite, bebú súete. Enakelá wé wuúci híite, u ñe wuúci aacá a asana ne Besuif a bá ñaá bá hǔa, anyía beébe bekime ña bǔ bá bebú ményukune anyía síkine ci Timoté áñj ɔɔɔ u Kelék.

⁴ A báléka hí ikime ecí ne Bóol ne Sílas ña bǔ bá báǔ hǔlaka, bé ñe bú bikétíkinyi belumitinine besana abé na baacɔ bá endǔma ne *bekendisi belumitinine bé Yelúsalem ña bǔ sǔmbǔtńńna ; bá láakena baacɔ anyía bá látákéna besana eébi. ⁵ Tuǔbǔ tú belumitinine ñaá bá túá kéndáka o olumitinine noómi. ɔmbana ú belumitinine tékéke mǔǔsé mekime.

Bóol ma léca eseye yé asana a Tǔlǔwás

⁶ Bá ña sé bé ke bú húlíkinyi baacɔ bé ekéti yí iisi yé Asi † besana bé Bandǔmesé, mbá Efúúménénu yí Elilé ñeé beébe kotí. Buáté ɔɔɔ bá ña bǔ hǔláka ci ohónyí, bá te táléména i iisi ne ci Filiki na ce Kalasi. ^{††} Ekúlú ayé

† Ekéti yí iisi yí buténj bú Lóom a ahánj yé nyefianena nyé ɔɔɔ yé Asi Minéel, yááyé aatǔ yé báléka ñaá bá Efése. †† Iisi ifendí eéci ñaá bámǔkńna ε embana ce Asi Minéel.

bá nga b́ hámá hoóhi na ɔlela ú iisí ci Misí, † bá nga sé báb́ ɔ́ba i iisí ci Bitini, mbá Elilé yí Yésus te háná beébe oókóto. ⁸ Aáná bá nga b́ śmbótónéná i iisí ci Misí, bá nga ɔ́bá a báléka ce ɔɔɔwás. ⁹ Nebutúé, Bóol ná léca *eseye yé asana : ɔɔɔ u Masetuán nga bá táléména endánáka, u wuúci bécóklólkéna ɔse : « Faáya a Masetuán ɔ ɔɔɔ basó ɔ́l. » ¹⁰ Hí e elime ci ese ye yé asana eéyé eyí Bóol nga léca, tú nga ś † aámbáka ohónyí wú osúéte a Masetuán, anyía tú nga ś menyí taaká anyía Bandómesé u nga basó ĺnga o okohúlínyi baaco bá h́a Ambánye yé Ésóma.

Létea ma háya mɔɔɔlé né Otéńj a Waáńj

¹¹ Tú nga ś oófine eé sitíme a báléka ce ɔɔɔwás, tú ɔ́ba ɔ ɔɔɔba i iisí cé Samótálas a ceánga e ekatékate ce nuomó. ɔ ɔyá ɔyá, tu nga ś ɔ́bá a báléka ce Neyabólis. ¹² H́a tú nga ś hátóna, tú ɔ́ba a báléka ci Filibí. Filibí ánga báléka ci buúsebuúse ci ekéti yí iisí yé Masetuán, † ciíci tóna báléka a cemóte ci butéńj bú Lóom. Tu nga ś límékíne a báléka eéci ɔmbana ú mósé weéńj. ¹³ A *buósé bú ehélúme bú *Besuif, tú nga ś hátóna a báléka noómi, tú ɔ́ba a asálá yí nuúci ; tuesú kékiki anyía tua śnga tú ɔleca haála a h́móte ehé Besuif nanga báb́ bécóklólkéna Bandómesé. Tú nga ś límíne ɔ ɔmesé, tú waásánáka ne beéńj a bá nga b́ bá h́a babébandákán. ¹⁴ ɔmóte eé beéńj eébe nyíńyí éce Létea nga bá u Teatíl, u nyemiki Bandómesé. U nga bá waá kélaka onduné ú belanga e bibólótoto bé mɔɔnyé meéńj. U ná tákéna eetú ɔ ɔlókómaka besana. Otéńj a Waáńj nga wuúci húúne ɔtémá ɔ ɔlókómaka ɔmbánye besana ebí Bóol nga bá waá kónaka. ¹⁵ Bé nga wuúci ootíne, na bááyé baaco bé ooki áyá. U ná basó ĺngá nááyá, ɔse : « Mbók nu ná ɔ léca ɔmbánye anyía e nga me háya taaká mɔɔɔlé né Otéńj a Waáńj, áng faáya, nué ke límékíne eémi o ooki. » Aáná u nga basó eékínyi anyía tuésú lúmítíne okolímíne e úúyé ooki.

Bá ma háya ne Bóol ne Sílas eé ciíbe ce ecaná

¹⁶ Buósé a búmóte abó tú nga ś bá tuasó ɔ́ɔɔbaka aá haála há ɔbécóklólkéna, tu nga ś ɔndémánána na ɔ́bá a ɔmóte, munyíng mɔ baaco a b́móte. U nga bá na *aabé yí elilé a yé nga bá yé wuúci ińjékíne makénda me omenyukune besana a bé káá békéláka. Cíyí síkíne cí buólí nga bá céá h́máka mɔɔnyé meéńj a núáyé ɔ́bá. ¹⁷ Aáná ɔ́bá oóci nga bá waá basó látákéna na basó ne Bóol, u húlé kónaka okelú ɔ ɔmuaná ɔse : « Baaco eebe á b́nga ɔnyíng bá Bandómesé a wánga fááte ɔ ɔmuaná ; bá nga b́ banó húlínyi besana a béánga bé ɔ banó ińjékíne olíhe. » ¹⁸ Aáná u nga bá waá kélaka aáná mósé meéńj ɔ ɔɔɔháma eyí hilóbi ná nónákéna Bóol, ý békóna búmóte buósé, ý láana aabé yí elilé a yé nga bá ná ɔ́bá oóci ɔse : « A makénda me nyíńyí

† Iisí a ceánga hoóhi na Basíɔla, haála ahá ɔmesé ó yoofine a nuomó. †† Nyebékéléna nyí « tú nga ś » nga tónínyi anyía o otúme aáhá Lúkas nga béléta ɔ ɔɔɔ ú Bóol ; aáná u nga béléáńgna besana ɔ ɔɔɔháma e embaká 17. † Nyetáléména sitíme nyé namuaná ce nuomó nú Eséé, hoóhi na báléka ci Filibí. †† Ta anyía : « báléka a ciáńg ci ekéti yí iisí yé Masetuán »

nyí Yésus *Kilís e nga mé ɔ láana anyía háma aá ceéto ce ɔ́bá ooci ! » Hí a yaaté ekúlú aabé yí elilé eéyé ná háma.

¹⁹ Engakelá síkíne cí buólí cé ɔ́bá oóci á léca anyía cé te á bá na mɔɔɔlé mɔ ɔhómáka mɔɔnyé aá ciáyé elime, nyehateakena eényí ne Bóol ne Sílas ; cí nga beébe súéténe a haála há nyekála eé buúse bú bekélísi besana. ²⁰ Cí nga beébe télímínyi eé buúse bú bekélísi besana bé butéńj bú *Lóom, mbá cése : « Nu nga ná léca e ? Baaco eebe nga bú t́ngulínyi ciasó báléka, tóna bá b́nga bibíńyí bí *Besuif. ²¹ Bé nga bú eékúnyí baaco beeso a bémóte abé basó, baaco bé Lóom, tu te ɔmó ś nyemána tú olumítíne ta anyía tús látákéna. »

²² Baaco a bá nga b́ bá aáhá nga bú lókóména ne Bóol ne Sílas hilóbi. Bekélísi besana nga bú ińjékíne makénda me o beébe lanngaka ; bá nga kóna tóna anyía bé beébe súbéke ne mesue. ²³ Émakéla bé é beébe súbéke buéńj ne mesue, bé nga beébe háya eé ciíbe ce ecaná. Bé nga oónyíńyí ɔlaana mutéńyí ciíbe ce ecaná anyía wé beébe tétényíki ɔmbánye, ta ɔmóte ti nyíme. ²⁴ Hí ayé mutéńyí ciíbe ce ecaná nga lókómá aáná, u nga beébe ɔ́bána e ekéti yí ciíbe ce ecaná a yémóte a yé nga bá oówo noómi, u nga beébe hákéna akólú a befaka.

²⁵ Ekúlú ayé ekatékate ci butúé nga bá cé á yánga hoóhi, ne Bóol ne Sílas nga bú bá báb́ bécóklólkéna Bandómesé, bé wuúci nyemiki na manana. Baaco bé ciíbe ce ecaná bé etémbí nga bú bá báb́ lókómáka. ²⁶ Bé nga síké ébú bitéme, ɔmesé me bínyíétíne na makénda ɔ ɔɔɔháma eyí u nga fúkíté tóna ciíbe ce ecaná ɔ ɔɔɔháma i indíne ; bihenyí bikime bí bíkúuneke. Hí ekúlú eéyé, befakéne bé baaco bekime bí ciíbe ce ecaná ná béáńjáka. ²⁷ Mutéńyí ciíbe ce ecaná ná bálátána e hiné, ý léca bihenyí bí ciíbe ce ecaná bíkúúnékénú. Engakelá wá léca aáná, u nga ɔmó núáyé ɔsala ná ɔhána a abákála anyía wá békón. Nyíáyé nyibíkéti nga bá anyía baaco bé ciíbe ce ecaná bekime ma bú cábakéna. ²⁸ Mbá Bóol nga bókíté na mááyé makénda mekime ɔse : « Ate békéla ɔɔɔbé, anyía tua śnga aáhá basó bekime'o. »

²⁹ Aáná mutéńyí ciíbe ce ecaná nga b́tá anyía bé wuúci héléníne *lámbe ; bé nga wuúci héléníne. U nga oofine o owoofine e ekéti yí ciíbe eéyé, u nakamaka hú bako bako bako ; u ná béáhénéna ne Bóol ne Sílas a akólú. ³⁰ U nga beébe hémúnyí a ncháaté, ɔse náábó : « Cíyí síkíne, anyána ya ménga wu ɔkela anyía yáme ɔɔɔ e ? » ³¹ Mbá báye nááyá : « Háya mɔɔɔlé né Otéńj a Waáńj Yésus, mbá ɔ kóɔ ɔɔɔ na kuɔɔ na b́wɔ baaco bé ooki áyá. »

³²⁻³⁴ Hí ekúlú etéyé nebutúé, mutéńyí ciíbe ce ecaná nga beébe súéténe e úúyé ooki ɔ ɔɔɔwáandéna cíbú imbéńj. Bé nga beébe aaféna.

Ne Bóol ne Sílas nga bú húlíkínyí ne mutéńyí ciíbe ce ecaná na bááyé baaco bé ooki bekime Besana a bé nga léca Otéńj a Waáńj, bá nga b́ hákéná mɔɔɔlé né Yésus.

†† Yé nga bá anyía mutéńyí ciíbe ce ecaná a ḿ á nyéána baaco bé ciíbe ce ecaná a békón, bá cabákéna, nga nyemána wu ɔnyekéna muuyé amó mucabéna nga bá mu ɔnyíng.

Bé ñe yootíne o owootíne ne mutétényi ciíbe ce ecaná na bááyé baaco bé ooki. Bá ña b́ b́ bá b́b́ bú bílénéke anyía bá ma b́ hákéná m̀wɔlɛ ná Bandómesé.

³⁵ ɔ ɔyá ɔyá, bekélísi besana bé Lóom ña b́ t́má baaco anyía bá láána mutétényi ciíbe ce ecaná anyía wá nyéána baaco eébé. ³⁶ Mutétényi ciíbe ce ecaná ñe óókísi Bóol ɔse : « Bekélísi besana ma b́ t́ma baaco anyía bá banó nyéánáka ; nua ńána nú osúéte aám-báya e mbuumu noómi. »

³⁷ Mbá Bóol ñaá láána baaco abá bá ña t́má ɔse : « Bekélísi besana ña b́ basó súbéké ne mesue eé buúse b́ baaco bekime ; beébe ta ɔ basó kélísi háye yé ña béám̄ba, yiíyi anyía basó t́na tua śña baaco ebé buténj́ bú Lóom ñee ményi. † Bá ña basó háya t́na eé ciíbe ce ecaná. Mbá aám̄báya bá b́ána ɔ ɔwaamba ɔ basó nyéana indiitie, baaco ti ményi. Eé'eé, buaka'o ! Bá faáya beébe bémuatá bá ka basó hémúnyi. » ³⁸ Baaco eébé ña b́ láákéna bekélísi besana bé Lóom ɔt́ña oóci. Bulíkíliki ñe beébe tím̄bíé ekúlú eyí bé ñe bú ményi anyía ne Bóol ne Sílas á b́ña baaco bé buténj́ bú Lóom. ³⁹ Aáná bá ña b́ fáaya o okoó beébe bata ɔnyeanena. Bé ñe beébe hémúnyi eé ciíbe ce ecaná, bé ñe beébe béc̄k̄l̄k̄l̄k̄éna anyía bá hat́na a báléka, bé súéte. ⁴⁰ Émakéla ne Bóol ne Sílas áb́ háma eé ciíbe ce ecaná, bá ña ɔb́a o ooki ú Ĺétea ; bá ña lecákána na bááb́ benyiínyi bé olumitinine, bé ñe beébe kíndísiki etémá. Nyiáb́ nyisúéte eényi.

Ne Bóol ne Sílas a Tesaloníke

17 E elime eéci, bá ña b́ h́lákéna na a báléka ce Amfibolis na a báléka ce Aboloni, bá ña hámá a Tesaloníke. H́á *Besuif ña b́ bá na *andanjá yé ɔbéc̄k̄l̄k̄l̄éna. ² Bóol ñe yóofine a andanjá eéyi háye u ñaá bá wa kélaka. Behanye b́tát́ b́ *buúsé bú ehélúme bú Besuif, u ñaá bá we śngunyinyi ne Besuif a asana yé C̄ɔɔ́ñé cé Bandómesé. ³ U ñeé beébe ciici hambulekine, u t́nginyi háye cé ña ḱɔna anyía yé ña nyemána anyía Yésus á ĺk̄m̄aka muuyé mbá u háanyua e biwéewé ; u k̄ɔnaka ɔse : « Yésus ooci awó é ña mé banó láana, wuúci wána *Mesii. » ⁴ Aáná Besuif a b́m̄t́é ñe bú ĺm̄t́k̄ínine besana eébi, bé ñe óófókine ɔ ɔk̄ɔɔ́ ñe ne Bóol ne Sílas. H́áná ne beénj́ bá b̄k̄k̄ a aabá beénj́ na *Bakelék a bá ña b́ bá b́b́ bú nyémiki Bandómesé ñe bú oófókine t́na ɔ ɔk̄ɔɔ́ oóci.

⁵ Mbá Besuif a bá ña b́ bá na yaáká ñe bú b́súétíné baaco a bá te áb́ kéla ta b̄k̄k̄, beébe bé ñe húle ab́ yáláyála a báléka ; bé ñe beébe oosíkinyi anyía bé tunj́l̄k̄íninyi báléka ne hikókó, bá t́k̄k̄ baaco bekime. Bá ña b́ ɔb́a o ooki ú Yáɔɔn, bá ña aám̄báka ne Bóol ne Sílas anyía b́b́ t́lím̄inyi a nyekála ε ekatékate ce baaco bá bunɔɔɔ. ⁶ Háye bó ti ómó bú beébe b́ñɔ, bá ña b́ka hátena na Yáɔɔn na b́m̄t́é benyiínyi bé olumitinine, bé ñe beébe ɔbána eé buúse bú bekélísi besana bá báléka. Bá ña b́ bá bé húlé áb́ ḱɔnaka okelú ɔ ɔmuaná báye : « Baaco eebe á b́ña betunj́l̄nyini ɔmesé okime. Bá ña b́ hámá aaha, ⁷ Yáɔɔn ñe beébe

† Okotí ñaá bá anyía bé ti sube yeéti yí Lóom ne mesue, yiíyi anyía Bóol ñaá bá yeéti (fanáka 22.25-27), yáakelá te Sílas áya.

hiíte b̄mbánye e úyýe ooki. Mbá nyiáb́ nyebékéléna, beébe bekime, áña náanyia ne *bikotí bé *Sesáal : Bá ña b́ ḱɔna báye Oténj́ u etém̄bí áña h́á, éce Yésus. »

⁸ ɔt́ña oóci ñeé nyímisi injinjé na ce baaco bá nyekoca ne ci bekélísi besana. ⁹ Bé ñe bú b́tím̄bíé na Yáɔɔn na b̄s̄s̄k̄k̄ a b́m̄t́é, ɔ ɔk̄ɔh́ama ayé bá ña b́ b́éɔnd̄k̄k̄ né bekélísi besana ɔkela anyía bé beébe nyéánáka.

Ne Bóol ne Sílas eé Belée

¹⁰ H́i ahé buutú ñaá kúa, belumitinine ña b́ aám̄báka ohónyí anyía ne Bóol ne Sílas ébú súéte eé Belée. Ahé bá ña b́ hámá, bé ñe oofine a *andanjá yé ɔbéc̄k̄l̄k̄l̄éna yí *Besuif. ¹¹ Besuif bá báléka ci Belée ña b́ bá na ambányéké yé ɔt́má ɔ ɔh̄la b̄s̄s̄k̄k̄ bá Tesaloníke. Bé ñe t́nyí ebú ĺm̄t́k̄ínine Ambánye yé Esóma. Aáná bé ñe bú t́m̄é ɔwaákónéna C̄ɔɔ́ñé cé Bandómesé m̄ɔs̄é mekime anyía báb́ léca mb̄k̄ besana ebí Bóol ñaá bá weé beébe laakena áña taaká. ¹² Baaco beénj́ aab́ ε ekatékate ñe bú ĺm̄t́k̄ínine, na a *Bakelék áya, na banóɔɔɔ ne beénj́ bá b̄k̄k̄ a aabá beénj́. ¹³ Mbá ekúlú ayé Besuif bá Tesaloníke ñe bú ményi anyía Bóol ñeé húlinyi baaco bé Belée Besana bé Bandómesé t́na, bá ña faákóna h́á anyía b́b́ óosíkinyi nyekoca nyé baaco anyía nyé á keláka hikókó. ¹⁴ Benyiínyi bé olumitinine ña b́ kélá ɔ ɔkela anyía Bóol é súéte a aháná yé nuomó ń makélé. Mbá ne Sílas ne Timoté ña b́ ĺb́ eé Belée. ¹⁵ Baaco a bá ña b́ ɔb́a o okoósike Bóol ñe ke bú wuúci síké eé sitíme a báléka ce Aténa. E elime eéci bá ña b́ hálóm̄ná eé Belée na esóma eci Bóol ñaá béléhákéna ne Sílas ne Timoté. Cé ñaá bá anyía bé t́nyí ké wuúci kuana.

Bóol a Aténa

¹⁶ Ekúlú eyí Bóol ñaá bá waá tátáka ne Sílas ne Timoté a Aténa, u ña kásá buénj́ na nyenamá nyé beb̄k̄b̄k̄ anyé u ñaá bá waá léca baaco bá báléka eéci ébú béétiki. ¹⁷ Aáná u ñaá bá weé śngunyinyi ne *Besuif ne bebéeti Bandómesé a bá te ab́ bá Besuif a yááb́ *andanjá yé ɔbéc̄k̄l̄k̄l̄éna m̄ɔs̄é mekime. U ñaá bá weé śngunyinyi t́na na baaco abá u ñaá bá wa ýɔndémákána ne beébe a behaála abé bá ñaá bá báb́ bébándákána. ¹⁸ Ne beékúnyi besana bí injinjé a b́m̄t́é abá bá ñaá bá b́ ĺñk̄k̄ báye « Beebikuliéñ » ne « Besitoyisiéñ » ñe bú t́m̄é ɔt́ña t́na ne wuúci. †† B́m̄t́é eé beébe ña b́ bátá báye : « Aáté akuakúáléke eeye ña ḱɔna e ? » Mbá b̄s̄s̄k̄k̄ bé etém̄bí a bá ña b́ ĺk̄m̄a háye Bóol ñaá bá weé húlikinyi baaco na asana yí Yésus na nyehaanyua nyí biwéewé ña b́ ḱɔna báye : « Yáána háye anyía u ñe húlinyi baaco besana bé bebandómesé e bikenýi ». ‡

†† Baaco eébé ña b́ bá beandándá bé elɔɔ́ cí bemenyi besana bí injinjé bífendí bé yaáté ekúlú eéyé. Beebikuliéñ ña b́ bá b́b́ bú eékúnyiki baaco obiléne nyenamá. Besitoyisiéñ ña b́ bá b́b́ bú eékúnyiki ne nyibíinjie nyé makénda ne owehinyinyi weénj́ e ekúlú yí muuyé. ‡ Babelókóma besana bí Bóol ña b́ bá báb́ ĺk̄m̄a nyiínyi nyí nkelék e nyí ñe hambule « nyehaanyua nyí biwéewé » háye

¹⁹ Bá ñaá báátána Bóol a ñkɔndɔ ɛ ekatékáté cɛ Alolobáse, † Hitúlé a hiáná hé báléka, mbá báye nááyá : « Okóo, tua sɔŋa tu omenyi yɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ yí nyiéjúnyi eéyé eyí o ɱoó weékúnyi baaco e ? ²⁰ ɔ ŋa wu ɔ basó láána besana e bikenyí abé tú te ña sɔ lókóma ; biíbi tu ña sɔ aamba anyía keyé tu ñé sú ményi aaté bí ñe hémbule. »

²¹ (Bá ña bɔ kɔ́na aaná anyía na baaco bekime bá Aténa ne bekenyi a bá ñaá bá h́á ña bɔ bá bé me bú bihélínyi ɔkɔna ta anyía ɔbélókóma beɔ́ɔ́ɔ́ be besana e bí ñe bíóndísíkínyi ɔháma.)

²² Bóol ña táléméná endánaka ɛ ekatékáté ci Hitúlé, mbá ɔse : « Banó, baaco bá Aténa, é ma mé leca anyía nua nóŋa bebiñjénú buéñí a besana bí ilumitinine. ²³ ɛ ña mé kɔna aaná ananyía ayé ɛ ñaá me bá i húle áme bénáŋáláka aá cianó báléka noómi, ɛ ña mé lecáka endúme cé okotí ecí nu ñe nú nyémínyi bebandómesé ; míó leca nyindúmé a nyémóte nyeŋó́kónó anyía "Nyé bandómesé ecí tu ti ñé sú ményi !" †† Aháa ! Ooci ewú nu ñe nú bééti nu ti menyí, waátákána oóci é ma mé faaya ɔ ɔ banó húlínínyi yááyé asana. ²⁴ Bandómesé awó ú ña bótá na ɔmesé na benyéma bikime a béáŋa noómi, wuúci wáŋa Otéñí u na ɔmuaná na u ɔmesé, mbá ta híáná, u naŋa u ti e límíne eé meébe emé baaco ñe bú wuúci falefena. ²⁵ Híáná tóna, u te ña yáamba anyía baaco ébú wuúci ɔ́lókɔ na bɔkɔ a bómóte, anyía wuúci ú ñe yíinjie baaco bekime olíhe, u íinjíékíne mehúne a benyéma bikime tóna. ²⁶ Bandómesé ña cãŋacãŋa oketi ɔkɔ ɔmoté ; ɔ ɔkɔ oóci ɔmoté mɔkɔŋa mekime ña yaátákánáná, u ñé meéme límísíkínyi a behaála behaála ɔ ɔmesé okime. U ñé beébe tákákéna bikúlú na bé belól na bé ɔbólá ne bikéti bí iisí abé bábó nyemána bé olímekine h́á. ²⁷ U ña kéláka aaná anyía mbá baaco ké búle ebú wuúci aamba anyía yáakelá e nyihúle wuúci aamba eéenyí, bá bóŋa bé o wuúci bóŋa. Aá taaká Bandómesé te á bá haaca na basó. ²⁸ Yááŋa anyía "Bandómesé u ñaá basó iinjie olíhe, u kelaka tóna anyía tué bíníékínyi, tu ményúkúne anyía tua sɔŋa", híáná báánó bafeka etãŋa ɔ bómóte ñe bú óónyísíkínyi tóna, báye : "Tua sɔŋa tóna bááyé baáná." ²⁹ Aaná, háye tua sɔŋa baáná bá Bandómesé, tu te ɔmó sɔ nyémána tú obikétiki anyía u ñaá h́á ta abáce yí kóolo ta anyía eléñú yé mɔkɔnyé ta anyía nyendányé, benyéma abé baaco náŋa bábó túáka aá ciabó injiñé cɛ bémuátá o o biíbi nyemi.

³⁰ Bandómesé ti ñé túné á fánena bikúlú abé baaco ñaá bá bé tí ébú ményi nyíáyé nyiléne. Mbá aámbáya u ñkɔ lóŋa baaco bekime bá behaála bikime ɔ ɔbékákálákéna máábó maabé, mbá bá sɔmba ɔkóló eé meéme. ³¹ Yááŋa anyía u ñaá táfá na buósé bú okélísiki baaco bá ɔmesé okime na ɔkɔ ewú u kéé beébe kélísiki

anyía nyíinyi nyé bandómesé e cikenyi a ɔmoté a cãŋa e nyimón-jóló ne Yésus. † Ñkɔndɔ a nómóte nɔ báléka cɛ Aténa, haála ehé Hitúlé a hiáná hé bunɔŋa bɔ Kelese ñaá bá hé ɔ ɔ́ɔ́ndémákána buáyá. Nyíinyi eényi nyé ɔbécãŋa nyíinyi nyí Hitúlé a hiáná bémuátá. †† ɔ kɔla anyía baaco bá Aténa ti líñisi bandómesé a ɔmoté acé bá ña bɔ bá ɔbéhóya, éhé bá ña bɔ bóŋa injiñé ci otúméke nyindúmé eényi. ‡ Mehúnyi ma bafeka etãŋa beféndí : Ne Ebíménite na Alá-tos.

aá taaká noómi. Buáté bɔkɔ Bandómesé ñeé tóŋínyi hí-bílícínyínyi á baaco bekime e nyiheenyi enyi u ñeé héényi waáta ɔkɔ e biwéewé. »

³² Émakéla baaco eébé ábó lókómaka ɔtãŋa ú Bóol a asana na nyehaanyua nyí biwéewé, bómóte eé beébe ñe bú tume o wuúci cécã, mbá ɔsɔ́kɔ a bómóte báye : « Tu ká sɔ ɔ lókómaka o obikétiki asana eéyé buósé bú etémbí, té cãŋa hénãkɔ. »

³³ Bóol ñé beébe béálóna. ³⁴ Ta híáná, baaco ɔ bómóte bé etémbí ñe bú óófókíne e úúyé ɔkɔŋa, bó lúmítekinine. A baaco eébé, ɔnómɔcɔ ñaá bá h́á nyíinyi anyía Ténis, ɔkɔ u Hitúlé a hiáná hé Aténa, ne oónjú a wómóte nyíinyi anyía Tamalés, na ɔsɔ́kɔ bé etémbí tóna.

Bóol ñe húlínínyi baaco bá Kóléente Ambánye yé Esóma

18 E elime eécí, Bóol ña hátóna a báléka cɛ Aténa, u ñá ɔba ɔ Kóléente. ^{††} H́á, u ñaá kuána ɔkɔ u *Besuif a wómóte nyíinyi éce Akílas ewú u ñeé bíbíéne e ekéti yí iisí yé Bóŋ † ; weé húlúkúne bu húlúkúne i Italí ne wuúci ne oónyí Bilisíle. ^{†††} Yááŋa anyía Sesáal Kolóote ñaá sɔmbótóna ɔse Besuif bekime a bá ña bɔ bá o Lóom ábó hatókóna h́á, bá hóláka. ^{†††} Bóol ñaá látá bukendinyi na Akílas ne oónyí. ³ Bá ña bɔ bá bábó nyíokɔ nyenamá nyí buólí nyémóte, éce anyía ɔnua belaŋa bí bikule. Aaná ú ñe límékíne náábó, u nyíokɔ ɔkɔŋa ne beébe. ⁴ A *buósé bú ehélúme bú Besuif bukime, Bóol ñaá bá weé súŋgunyinyi na baaco a *andanjá yé ɔbécókóléna, u aambaka ohónyí wú obísúékíne Besuif, ta *Bakelék áyá.

⁵ Mbá ekúlú eyí ne Sílas ne Timoté ñga bɔ háma a Kóléente, bébú húlúkúne a Masetuán, Bóol ña nyéáne-na na Akílas ne Bilisíle buólí, yó bíinjie hú o ohulínyi baaco Ambánye yé Esóma, ⁵ yó woónyísíkínyi ɔlaana Besuif anyía Yésus áŋa Mesí. ⁶ Eŋakelá Besuif ébú kine ɔláténa besana ebí Bóol ñaá bá weé beébe laakena, bé ñé tume o wuúci ɔ́mbóná, Bóol ñé beébe bíyúkúlékíne ofunú ú béáyé belaŋa, mbá ɔse : « Mbókɔ nu ñe nú nyímúkúne hénãkɔ, yé ñaá banó léca, banó bémuátá ; ɛ te áme bá tóna na asana. O otúme aám-báya, míó ɔba né eebe a bá te ábó bá Besuif ». ⁷ Aaná u ña hátóna aáhá, yó ɔba o ooki ú ɔkɔ a wómóte, nyíinyi éce Titiyus Yusítus ; u ñaá bá mubééti Bandómesé a mó te á bá ɔkɔ u Besuif, úúyé ooki ñaá bá a maabána ma andanjá yé ɔbécókóléna. ⁸ Ta híáná, mutéŋínyi andanjá yé ɔbécókóléna Kilíbus ñaá háyá mɔŋólé né Otéñí a Waáŋá, na cíáyé ciíbe cɛ baaco ikime áyá. Baaco bá Kóléente beéñí a bá ña bɔ bá bábó lókómaka besana ebí Bóol ñaá bá weé beébe húlíkinínyi ña bɔ

†† Aat yí ekéti yí iisí yé Akayí, bulból cɛ Kelese, báléka a cé ñaá bá na baaco beéñí (hoóhi ne 700.000), báléka ci nuúmi e etéyé ekúlú a asana ne úúyé olíhe ú enjókónɔkɔ ú bíáyé biliminyi. †† Ekéti yí iisí a yaáŋa bulból cɛ nyeháma nyé ɔ́cɔ cɛ nuómó e Nufiítiti ; namuaná cɛ Asi Minéel. ††† Nyíinyi eényi áŋa ɔtãŋéna ú Bilisíka (2Ti 4.19). ††† Fanáka nyihembule nyé 11.28. Nyésɔmbótóna nyí Kolóote ñaá békéláka ɛ ekatékáté cɛ na tuŋŋa 49 na 50 éce Yésus meé bíbíéne. § Fanáka 17.15 ; 1Te 3.1-6. Bóol ñaá bá wu kɔla aaná a asana ayé belumitinine bé Filibí ñe bú wuúci tómeña benyéma a bé ñaá bá bíé wuúci béámbákéna (Fil 4.16).

hákéna mwɔɔlɛ tɔna né Oténj a Waánjá, bó beébe ootokine.

⁹ Buutú a búmwɔté Bóol ñaá lécáka *eseye yé asana : U ñaá lécá Oténj a Waánjá ewú u ñeé wuúci laána ɔse : « Eti líkíméke ! Ɔɔbá ne buúse o ohulinyi baaco Ambánye yé Esóma, eti lésíkinyi mbuumu, ¹⁰ anyía ya méña oówo e elime ; ta ɔɔɔ té kó yóɔ tála aabá a ceéto anyía wɔ yóɔ kela ɔɔɔbé, ananyía bááme baaco áña a báléka eeci hú mbióke. » ¹¹ Bóol ñe límékine ɔɔ Kɔléente hɔɔɔ hikimekime ne ekélékétí, u eékúnyíki baaco Besana bé Bandómesé.

¹² Ekúlú ayé Kaléɔɔ ñaá bá Kóména ci ekéti yí iisí yé Akayí, Besuif bekime ña bɔ lókwámákana anyía bébú núúsíki Bóol ; bé ñge bú wuúci sóméná ná Kóména Kaléɔɔ eé ciibe ce nyekála besana, ¹³ bɔ láana Kóména báye : « Ɔɔɔ ooci ñe yóosinyi baaco anyía bé nyemíki Bandómesé a nyenamá enyí *bikotí ti ñe yeékúnyí ». †

¹⁴ Hí ayé Bóol ña sé wéé túme ɔbékála, Kaléɔɔ ña láana Besuif ɔse : « Huúú', banɔ Besuif, énu menyí anyía mbóko Bóol ooci á bá ɔwɔɔnɔkɔnɔ ɔɔɔ, ta anyía ɔkelánɔ ɔɔɔbé a bómwɔté, keyé ya méña wu olimine mbuumu, mío weéhínyinyi ɔlókóma bíánɔ besóména. ¹⁵ Mbá ayé yááña anyía nú ñe nú súnunyinyi hú a asana na be-cambéte ne eénye a ɔmwɔté na a asana na bíánɔ bikotí bé bémuátá, banɔ bémuátá nuánɔ nyémana nú ocik-ilikene asana eéyé ; e te áme bá wu ɔkelaka nyenamá nyé besana eényí. » ¹⁶ Aáná u ña kéla anyía bé beébe hémúkúnyí eé ciibe ce nyekála besana. ¹⁷ Nyekɔɔa nyeméóména eényí Sosotén, muténjinyi andanjá yé ɔbécókwóléna, bé ñe túme o wuúci lúkúte eé buúse bú ciibe ce nyekála besana. Ta híáná, nyekela eényí ti ómo yébi Kaléɔɔ te butikítiki.

Bóol ma hálómóna a Antióse

¹⁸ Bóol ña háná é límekine ɔɔ Kɔléente ɔmbana ú mwɔsé weéñj, u ñe bíosíkinyi benyíinyí bé olumitinine, u ñe óófíne eé sitíme, u ñe súéte eé Silíi ɔɔɔɔ ne Bilisíle na Akílas. Bóol ñaá cáña é bíkúteke aatɔ a báléka ce Saánjelé †† éce u te ña hátóna ɔkanda. Yááña anyía u ñaá bényéana tuhúnyí e nyisúñe enyí ú ñeé súnjine Bandómesé. ¹⁹ Bá ñga háma e Efése ; hɔá ú ñeé síké ne Bilisíle na Akílas. U ña ɔɔbá a *andanjá yé ɔbécókwóléna, yó súngunyinyi ne *Besuif ; ²⁰ a bómwɔté ñe bú wuúci batá anyía wá cáña límekine ɔmbana ú mwɔsé ne beébe, mbá u ñe kíné. ²¹ Aáná u ñeé beébe bíosíkinyi, mbá ɔse : « E ká kaá me hálómóna náánɔ buósé bú etémbí, mbóko Bandómesé ñe lénéke. » Nyehatóna eényí e Efése eé sitíme noómi, u ñe súéte.

²² Émakéla wá kaáhama a Sesalée, u ña bááta eé Yelúsalem anyía we keé ténjiti híɔɔ hí belumitinine Yé-

† *Bikotí bí buténj bú Lóom ñaá bá bíe ményukune olumitinine ú Besuif. Besuif ña bɔ sóména Bóol báye ú mo yóofinyi olumitinine a wɔɔɔ ; nyekela eényí áña aabé yé asana a yé á hɔla. Kaléɔɔ wuúci nyíáyé nyelókóma áña náányia (fanáka bik. 15). †† Nyetáléména sitíme a nyémwɔté a ataléména sitíme éfendí a cá ñaá bá ɔɔ Kɔléente. Ce ñaá bá a aháná yé nyeháma nyé ɔɔɔ nyé nuómɔ nú Esée.*

‡ *Bikotí bí Moyís ño tónjinyi asana yí obífúúmínyí (fanáka Emb 6.1-21) ; bá ñaá bá bé ti é bíkúte aatɔ ekúlú ekime ayé ɔɔɔ e híite es-úñe (fanáka BBE 21.24).*

sus hé hɔá ; e elime eéci, u ña ɔɔba a Antióse. ²³ Ayé u ñeé límekine hɔá ɔmbana ú mwɔsé, u ña háná hátóna, u ñe súéte. U ña sómwɔtónéna i iisí ce Kalasi, yó hóléna i iisí ci Filiki, u húlé kíndísíki belumitinine bekime o olu-mitinine noómi.

Abólos ñeé húlinyi baaco Ambánye yé Esóma

²⁴ Ekúlú eteéyé, ɔɔɔ u *Besuif a wɔmwɔté ewú u ñeé bíbíéne a Alekesandilí ña kaáhama e Efése. Nyíáyé ny-iinyi ñaá bá éce Abólos ; u ñaá bá weé menyukune ɔtáña na ɔɔɔɔ, u menyukune tóna ɔmbánye Besana bé Ɔɔɔñé cé Bandómesé. ²⁵ Bá ñaá bá bé meé wuúci eékúnyíki ɔláténa ohónyí ú Oténj a Waánjá. U ñaá bá weé húlikinyi baaco Besana a bé ña leca Yésus, yó bíín-jie noómi na ɔtémá okime, u bíbíi eékúnyíki háye yááña anyemánánɔ. Asana ómwɔté, u ñaá bá weé menyukune hú *obíótíne ú Sáañ. ²⁶ Abólos ñe búle ɔtáña a *an-danjá yé ɔbécókwóléna yí Besuif, u ti líkíme ta ɔɔɔ. É-makéla ne Bilisíle na Akílas ábɔ lókwámáka úúyé ɔtáña, bé ñe wuúci lóñkɔ e úúbú ooki ; bé ñe wuúci eékúnyí-ki ɔláténa ohónyí ú Bandómesé ɔmbánye ɔ ɔɔɔɔ.

²⁷ E elime eéci, Abólos ñaá bá wa yáambaka osúete i iisí ce Akayí ; bááyé benyíinyi bé olumitinine ñe bú wuúci kíndísíki anyía wá ɔɔbá. Aáná bá ña bɔ ɔñkékéná belumitinine bá hɔá nufule a núáña anyía bé wuúci káha ɔmbánye. Émakéla wa kaáhama hɔá, u ña ɔlókó buéñj eebe abá yaála yí nuubo yé Bandómesé ña kela anyía bé lumitékínine. ²⁸ Yááña anyía u ñaá bá weé tóñgínyí Besuif o motóndóló éce ú me beébe fanakena Ɔɔɔñé cé Bandómesé anyía Yésus áña *Mesíi, yó beébe kueyiki eéte e cíbú isunj e ekatékate ce baaco.

Bóol má kaáhama e Efése

19 Hú aá yaáté ekúlú ayé Abólos ñaá bá ɔɔ Kɔléente, Bóol ña hólákéna a ɔɔɔɔndɔ tú ekéti yí iisí yé Asi, u ñgaá háma e Efése. U ñaá kuána hɔá ɔmbana a wúmwɔté ú belumitinine, ² u ñe beébe bata ɔse : « *Efúúménénú yí Elilé ño yóófíne náánɔ ekúlú eyí nu ñe nú lumitékínine e ? » Mbá báye : « Tú te ña sɔ lókóma ta ɔ lókóma buósé bá cámbaka ɔɔɔ háye elilé eéyé ! » ³ Bóol ñe beébe bata ɔse : « Mbá nyenamá nyí *obíótíne nye yaáté nu ñe nú bíótine aná e ? » Báye : « Nyenamá anyé Sáañ ñaá bá we yóótokine baaco. » ⁴ Mbá Bóol ɔse : « Sáañ ñaá bá we yóótokine baaco a bá ña bɔ bá bábɔ békákálákéna maabɔ maabé, mbá bá sómɔba ɔɔɔɔ eé meéme ; u laakena baaco bé *Islayél anyía bá hákéna mwɔɔlɛ ná ɔɔɔ awɔ u káá faaya eeyé e elime ; éce anyía Yésus. »

⁵ Énakelá bábɔ lókómáka ɔtáña oócí, nyibíótókíne eényí eé nyiinyi nyí Oténj a Waánjá Yésus *Kilís. ⁶ Bóol ñe beébe táláka aabá aá beétɔ, Bandómesé ñe beébe iinjé Efúúménénú yí Elilé. Bé ñe túme ɔtáña etáña acé bá ña bɔ bá bé ti ébú ményi, bé hémúkúnyí besana e bí ñe húle ná Bandómesé. ⁷ Baaco eébe ña bɔ bá bɔ háma hoóhi bóóhátá ne béfendí.

⁸ Bikúlú bikime Bóol ñaá bá waá ɔɔɔɔbaka a *andanjá yé ɔbécókwóléna. U ña kéláka híáná ílí étátɔ, u tánjáka na

buok bukime, u hulikinyi baaco besana a bé ña léca *Butéñí bó Bandómesé o o beébe bísúéne. ⁹ Mbá baaco beéñí ñaá bá bébú nétsiki etémá, bé tí lumítínine ; bé fénékíne ohóní ú Otéñí a Waáñá a abébándána noómi. Bóol ñé beébe síke, u ñá hólákána belumitinine haála hé etémbí, u ñé túme ɔwaásána ne beébe mɔ́sésé mekime eé sukúlu ci Tilánus. ¹⁰ U ñaá kéláká aána tuɔɔ tífendí, ɔ ɔkɔ́háma ayé baaco bekime a bá ñaá bá bébú líhéke e ekéti yí iisí yé Asi ña bó lókómáká Besana bí Otéñí a Waáñá, ne *Besuif na *Bakelék áyá.

Baáná bá Séefa

¹¹ Bandómesé ñe yiínjé Bóol makénda ma ɔkelaka beandándá bí *bikéki bé besana. ¹² Aána bá ñaá bá bé keé híftékíne ɔkɔ́nɔ́kɔ́nɔ́ bikéti bé malaka a bémɔ́tɔ́ a bé ñaá bá bíe bítíséke Bóol ; bé beébe óyókíne ne bííbi. Ekɔ́nɔ́ manaka, *beebé bí bililé há mókóna aá ceéto cé baaco. ¹³ *Besuif a bómɔ́tɔ́ a bá ña bó bá bé húlé ábó kándaka behaála behaála o ohémúnyi beebé bí bililé aá ceéto cé baaco ña bó békánáka ɔbékéléna tóna nyiínyi nyí Yésus, bá láakena bililé báye : « E ña mé banó láana ne esise eé nyiínyi nyí Yésus ewú Bóol ñe húlínyi baaco yááyé asana anyía, áno há mókóna aá ceéto ce ɔɔ ɔoci ! » ¹⁴ (Yááña anyía baaco a bá ña bó bá bábó kélaka aána ñaá bá baána a banómɔ́tɔ́ bétíndétú nómɔ́ bé *mutéñínyi beluli nyiínjie a mɔ́mɔ́tɔ́, Séefa, ɔɔ u Besuif.) ¹⁵ Mbá *aabé yí elilé yó beébe békáma yése : « I ñe mí menyí Yésus, i menyukune tóna aányé wáña Bóol, mbá banó'o, nua nóña báányé e ? »

¹⁶ Hí e ekúlú eéyé ɔɔ awó u ñaá bá na aabé yí elilé ñeé beébe miómókéna beébe bekime na makénda, u beébe súbéke a nyenamá anyé bá ña bó béhókó, bó há mókóna na ɔtétá eé ciíbe eéci éce bá búáña ceéto etémbí, ne imbénjé haála hekime. ¹⁷ Baaco bekime bá Efése ña bó lókómáká asana eéyé, ne Besuif na *Bakelék áyá. Bulíkíliki ñé beébe tímíéke, bé ñé túme okéke nyiínyi nyí Otéñí a Waáñá Yésus. ¹⁸ Baaco beéñí e bé ñe bú lumítékínine ña bó bá bábó fáakóna e ekatékáté ce baaco, bá békótó maabó maabé, bá námbɔ́naka bíábó bebókóbókó. ¹⁹ Híáná baaco beéñí a bá ña bó bá bábó kéláká besana bé mañála ñe bú hélékénéné túábó tufule tó mañála, bé ñe tuútu lulíki eé buúse bó baaco bekime. Bá ña fánáka ɔmbana ú mɔ́ɔnyé e tufule eétú, bó léca anyía tú ñá nyemána tu ɔháma tóséna etíne éfendí ne imbuke cíhátá. ²⁰ Aána Besana bé Bandómesé ñaá saásíáká, bé lókómákána haála hekime a makénda me Otéñí a Waáñá. †

Etunulinyi e Efése

²¹ E elime ce besana eébi, Bóol ñaá sómɔ́tóna anyía wé súéte eé Yelúsalem. U aambaka ɔhɔ́lena ne i iisí ce Masetuán na ce Akayí, mbá ɔse : « Ekákéla yé ké mi

† Cémɔ́tɔ́ Cíɔ́ñé cé buáyá ño sólinyi « ...o otúme injéñí cíhátá na ɔmɔ́tɔ́ ɔ ɔkɔ́háma injéñí inyise ». †† Bá ñaá bá bá ɔfanakena benamá bikime ebí tufule eétú ñaá bá tú owiínjie ɔ ɔhɔ́la tuɔɔ tú buólí tú munyɔ́nɔ́ etíne cíhátá ne ényise ne imbuke cíhátá a yaaté ekúlú. ‡ Cémɔ́tɔ́ Cíɔ́ñé cé buáyá áña na « Aána Besana bé Bandómesé ñaá saásíáká na makénda haála hekime ».

húle eé Yelúsalem, e ñá mé nyemána tóna wu ɔkóléca *Lóom. » ²² Aána u ñaá tóma bááyé banásé bífendí a Masetuán : Ne Timoté na Eláset. Wuúci bémuátá u ña kakána lóɔ ɔmbana ú mɔ́sésé e ekéti yí iisí yé Asi.

²³ E ekúlú etéeyé, etunulinyi yé makénda ñaá kuá e Efése a asana na nyeláténa nyí ohóní ú Otéñí a Waáñá. ²⁴ Mutábóna iyelí a mómɔ́tɔ́, nyiínyi éce Temetilíyus, ñaá bá waá tábónáka tubílícínínyí tú ihúnyínyí ci ciíbe ce bandómesé e ciénjú Aatemis. †† U ñaá bá weé tuútu tábónáka ne eléñú eyí bé ñeé tuníne mɔ́ɔnyé. Bɔnyɔ́nɔ́ bé buólí eébu ña bó bá bábó hómákéna mɔ́ɔnyé meéñí eé tuútu. ²⁵ Aána ɔɔ oócí ñeé beébe bándáká beébe bekime bómɔ́tɔ́ buósé, na baaco bé etémbí a bá ña bó bá bábó nyókɔ nyenamá nyí buólí eényí, mbá ɔse náábó : « Buame eé, nu ñe nú ményi anyía e buólí eebu tu ña só nóhena, tu hómákéna. ²⁶ Mbá, téka nu ña nó léca, nɔ lókómáká tóna besana ebí Bóol ña kélá e ? Baabá eéyé ñaá kóna anyía bebandómesé abé baaco ña bó tábóna te á bá taaká cé bebandómesé. Ú me bísúékíne baaco beéñí anyía bá ña bó lókóma anyía asana ayé u ña kóna áña taaká. Té cáña hí aaha e Efése, mbá hoóhi baaco bekime bé ekéti yí iisí yé Asi. ²⁷ ɔtáña oócí áña hoóhi na ɔañena búásó buólí. Wáña wu ɔañena tóna nuúmi nó yaandándá yé bandómesé e ciénjú Aatemis. Aána u te ká háná e yóómo, yiíyi anyía wuúci baaco bekime e bé ñe bú límine e ekéti yí iisí yé Asi ñe bú nyémi, na baaco bá ɔmesé okime áyá. » ††

²⁸ Ahé baaco ña bó lókómáká ɔtáña ú Temetilíyus oócí, nyefamɔ́nuaka eényí ne hilóbi, bé ñé túme ɔɔmɔ́ beébe bekime, bá kónaka báye : « Aatemis u Beefesiéñ áña waáñá ɔ ɔhɔ́la ! » ²⁹ Etunulinyi eéyé ña yáányáná baaco bá báléka bekime. Bé ñé fulé mióména na Káyus na Alisitáak, bé ñe beébe hólána. Bífendí eébi ña bó bá baaco bé iisí ce Masetuán, bikendinyi bí Bóol. Ahé bé ñe beébe hólána, etúte yé baaco eéyé ñe ke óófókíne o owoofokine aá haála há abébándána a ciáña há Efése. ††³⁰ Bóol ña sé wá háma eé buúse bó nyekɔca eényí, mbá belumitinine ñe bú wuúci koti.

³¹ Baláayé, ɔnyɔ́nɔ́ kóména, ñe bú wuúci tómeña esóma anyía u ti bítúne ɔɔba a andañá a yaáñá eéyí.

³² Hú aá yaaté ekúlú baaco bé hitúlé ña bó sáyákána eéte. Eebe túméke ɔkɔ́ma eetu, ebenyíe túméke tú etémbí, mbá baaco beéñí tóna ñaá bá bé ti ébu ményi asana ayé bá ñaá bebándákána eé yiíyi.

³³ Baaco a bómɔ́tɔ́ bá nyekɔca ñe bú hémbúlékíne Alekesánde e asana ekime. Wuúci *Besuif ñaá bá bébú télímíkínyí eé buúse ɔ ɔtáñáka asana yí bífendí abé bá ñaá háténa. U ñá nandóna na ɔɔbó anyía wá táñáka eé buúse bó nyekɔca nyé baaco. ³⁴ Mbá ahé bé ñe ményi

†† Nyiínyi nyé ɔkelék nyé bandómesé e ciénjú, bandómesé ci obíene (fanáka bik. 27). †† Cííbe ci nyinyemi ce Aatemis ñaá bá yaandándá yí ekémése yé asana e bikémése bé besana bítíndétú nómɔ́ bí bikúlú bé buáyá eébi ; ɔɔbó ñaá bá na méta 127, bukíté na méta 72 ; ce ñaá bá na beandándá bí endúme etíne atááno.

††† Haála há abébándána a caáña eéhe ñaá bá haáña a nyenamá a nyé ñaá há híiteke bilimínine tóséna nyitíne ne ítíndétú ; háá bá ñaá bá bá kelaka na macakóna, na mɔ́nókó, ne tubílícínínyí, na abébándána a caáña.

anyía wáŋa ɔɔɔ u Besuif, beébe bekime ñé bú túme ɔɔɔ mehúnyi mɔmɔté, bá kóɔnaka báye : « Aatemis u Beefeesíēŋ áŋa waáŋá ɔ ɔhɔla ! » Bá hálómókónéna ɔɔɔna aaná hoóhi injéŋí ífendí.

³⁵ E elime eécí muóŋɔ besana mu kóména ñá kela anyía baaco é lésíkínyi mbuumu. Mbá ɔse náábɔ : « Banɔ, baaco bá Efése, aányé ú ña nána aaha anyía báléka ce Efése ciáŋa mutétényi ne ciibe ce yaandándá yé bandómesé e ciénjú a yéáŋa nyiinyi anyía Aatemis ne híiyé hibílícínyínyi e hí ñeé húle ɔ ɔmuaná e ? ³⁶ Ta ɔɔɔ ti ñeé súnjinyi. Yaáté asana nuánó nyemána nu olésíkínyi mbuumu, ɔɔte kelá buála. ³⁷ Yááŋa anyía nú me nú héléne baaco eebe aaha. Beébe bó ti ómó bú bíŋise ɔɔɔ ta búmɔté eé ciibe ce ciasɔ bandómesé e ciénjú, te bu wuúci féníne. ³⁸ Mbóko ne Temetílíyus na bááyé ɔɔnyíɔŋá á bóŋa na asana yé ɔkákálákéna ɔɔɔ, mɔɔsé me okélísíkí besana áŋa h́á ; bekélísi besana tóna h́á, bé kéé beébe sómókéna. ³⁹ Mbóko nua nóŋa na besana bí etémbí bé ɔbataka, bé kéé bíibi cikiliekena a buúsé abɔ andanja ñá bébándána. ⁴⁰ Énu menyí anyía bááŋa bá ɔ basɔ kákálákéna a asana a yé maá békéláka hénáɔ. Tu te asɔ bá ne ohóníyí ú ɔbékáláka anyía tuésú tónjinyi aatɔ yí buhúnyi yé nyebébándána eenyi. » Enakelá muóŋɔ besana mɔ kóména maá táŋáka aaná, u ñeé beébe óólísíkí.

Bóol ma hálómóna na a Masetuán na a Kelese

20 Émakéla etunjulinyi eéyé áa máná, Bóol ñá bándáka belumitinine Yésus, u ñeé beébe lébéke. U ñeé beébe bíósíkínyi. E elime eécí, u ñá ɔɔba a Masetuán. ² U ñá sómbótónéna ekéti yí iisí eéyé, u húle lébéke belumitinine Yésus bá h́á na Besana biéŋí bé Bandómesé. E elime eécí, u ña hámá a bunɔŋɔ bó Kelese. ³ U ñeé límékíne h́á iilí étátɔ. U ña sé wó yóófíne eé sitíme a céɔmɔté, anyía weé súéte eé Silíi ; ekúlú eéyé u ñaá lókómá anyía *Besuif ñeé bú wuúci táŋgéna hebeŋa hí o wuúci ɔ́ɔnɔ. Nyíáyé nyesómbótóna eényi ɔhálómónéna a Masetuán. ⁴ Bé ñeé bú kéndíkínyi ɔɔŋɔ na baaco eebe † : Na ɔɔbatete, ɔ́ɔnɔ u Biliyus, ɔɔɔ u Beléé, na Alisitáak ne Sékúndo, baaco bá Tesaloníke, na Káyus, ɔɔɔ u Telébe, ne Timoté, ɔlata ne Tísíke ne Tolofime, baaco bé ekéti yí iisí yé Asi. ⁵⁻⁶ A yáásó aháŋá, tu ñeé sú óófíne eé sitíme a báléka ci Filibí e elime ce mɔɔsé ma *Basíka, mɔɔsé amá bá náŋa bá nyíáka biléti abé bá te ñaá háya enutisi. †† Mbá beébe, bé ñeé bú buéke, bó ɔ basɔ tátáka a Tɔlɔwás. Tu ñeé sú beébe kuána h́á éce mɔɔsé ma hólaka matááɔ. Túó límékíne h́á mɔɔsé metíndétú nómɔ.

Bóol me héényi ɔ́ɔkɔ o owé

⁷ A buúsé bú buúse a búmɔté bú sónde, † tu ña sɔ †† bá babébándákánɔ ɔ ɔnyíá benyéma bé ɔnyíá bé Bandómesé. †† Bóol ñaá bá waá táŋáka ne belumitinine Yésus. U ñeé céhísíkí ɔtáŋa ɔ ɔkóɔháma e ekatékate ci

† Céɔmɔté Cíɔŋé cé buáyá ño sólíní « ...ɔ ɔkóɔháma e ekéti yí iisí yí Asi ». †† Fanáka Nyh 12.14-30 † Nyémɔté nyekóŋna : « sátáté nanyíɔŋ ». †† Fanáka 16.10. †† Bá ñaá bá bé bíibi nyíáka ekúlú yé benyéma bé ɔnyíá yí benyiinyi (fanáka 1Kɔ 11.18-34).

butúé, anyía u ña nyémána wu osúéte ɔ ɔyá ɔyá. ⁸ Lámba ñaá bá eciákánɔ ciéŋí e ekéti yé ɔɔŋɔ yí ciibe ayé tú ña sɔ bá babébándákánɔ h́á. ⁹ ɔ́ɔkɔ yé ɔɔɔ a yémɔté, nyiinyi éce Etíke, ñaá bá límine e wíndo ɔ ɔmuaná ; hí-iné ñeé yiíyí hólána ekúlú eyí Bóol ñaá bá weé céhísíkí yaásána ; hí ñeé yiíyí ɔkóɔɔ buéŋí a nyenamá anyé yé ñga kóndónua ɔ ɔŋɔ ú ífendí ú ciibe ɔ ɔmuaná, yó ɔɔɔ kua ɔ ɔmesé, hú túum ! Ayé bá ña sé bé keé yiíyí hetúnyi, bá ñgaá kuana anyía yá yáaŋa ewéénú.

¹⁰ Bóol ñeé tényí á sóónáka, yó yiíyí bíhúéne a cééɔ ; ††† u ñeé yiíyí bétúáhéna a cááyé aabá, mbá ɔse ná baaco : « Énu límíne mbuumu, wáŋa ɔɔɔɔ. » ¹¹ E elime eécí, u ñá hálómóna ɔbááta. Enakelá wá báka eléti, bá ña nyíáka. U ñá ɔɔbá ne buúse ɔ ɔ háná táŋa buéŋí ɔ ɔkóɔháma ayé ɔyá ñaá yá ; nyíáyé nyisúéte eényi. ¹² Bé ñeé yeélúéne ɔ́ɔkɔ eéyé yiíyí ɔɔɔ. Asana eéyé ñaá kela anyía etémá á kuákóna baaco bekime a ɔɔɔna noómi.

Bóol ma hátóna aá Tɔlɔwás, yó ɔɔba e Milé

¹³ Basɔ, tú ñeé sú búéke eé sitíme noómi a cé ñaá bá cía ɔɔɔbaka a Asɔɔ, h́á tú ña sɔ nyémána tú ohiite-tune Bóol. Yááŋa anyía Bóol ñeé bílénéke ɔkanda na akólɔ ɔ ɔkóɔháma h́á. ¹⁴ Émakéla wá basɔ béláta eé sitíme noómi a Asɔɔ, tu ñá ɔɔbá e Mitíleen. ¹⁵ H́á tú ña sɔ hátóna, túɔ ɔkóɔháma ɔ ɔyá ɔyá e Síó ; a buúsé bó ɔláta, tu ñá bétáŋaléákána Sámos ; a bó ɔkóɔlata tóna, ††† buúbu tú ñga sɔ hámá eé Milé. ¹⁶ Yááŋa anyía Bóol ñaá sómbótóna anyía u te taléména e Efése, keyé u ña ɔɔba o húlíki ekúlú yeéŋí e ekéti yí iisí yé Asi. U ñaá bá wa yáŋalakena ɔkóɔháma eé Yelúsalem buúsé bó Baŋtekatót téka na ɔháma, mbóko yááŋa yé ɔbá aaná.

Bóol ñeé bíósinyi bekendisi belumitinine bá Efése

¹⁷ Ekúlú eyí Bóol ñaá bá e Milé, u ñaá tóɔmá baaco e Efése na esóma anyía bekendisi híɔɔ hí belumitinine Yésus bá h́á á faáya. ¹⁸ Émakéla bá ka bó háma, mbá ɔse náábɔ : « Nu ñeé nú menyí ɔmbánye anyána i ñeé mi líhéké na banɔ ekúlú ekime eyí i ñeé mi límékíne aanɔ e ekatékate o otúme buúsé bú buúse abɔ e ñgaá me háma e ekéti yí iisí yé Asi. ¹⁹ E ñaá me nyíókéna Otéŋí a Waáŋá buólí, mío bílóosi, e béɔɔɔɔ e uumi ɔtémá noómi ; e lókómáka muuyé muéŋí a ɔbeŋa etú *Besuif ñaá bá báɔ me táŋgéna. ²⁰ Nu ñeé nú menyí tóna anyía e te ɔmɔɔ banɔ námbena ta ɔɔɔ a búmɔté a búáŋa bú ɔ banɔ ɔ́ɔléta, mbá e ña mé banɔ eékúnyíki na a akɔca cá baaco na a máánɔ meébe ma bémuatá áyá, é banɔ tónjinyi besana bikime a bé ña leca Otéŋí a Waáŋá. ²¹ E ñaá me lónjɔkɔ ne Besuif na *Bakelék áyá, anyía bá békákálákéna maabɔ maabé, mbá bá sómba ɔkól eé meéme ; bé lumitékíníne Bandómesé, bá hákéna na mɔŋplé né uusú Otéŋí a Waáŋá Yésus.

²² Mbá aámbáya eeci, míɔ ɔɔba eé Yelúsalem háye *Efúúménénú yí Elilé áŋa hú ɔ me nyeketena anyía yáme ɔɔba. I ti ñeé mi menyí aaté yé ñaá me táta h́á.

²³ Asana eyí i ñeé mí menyí áŋa hú anyía a báléka ikime

††† Nyémɔté nyekóŋna : « yó tényí ɔɔba nááyá ». ††† Céɔmɔté Cíɔŋé cé buáyá áŋa na « e elime ce ɔtaléména a Tolokilión, tú ñga sɔ... »

Efúúménénu yí Elilé ñeé mi óókísi anyía baaco ká b́ me háya eé ciíbe ce ecaná búmwté buúsé, bó mí teke-seke buénj́. ²⁴ Mbá, aá yañ́ ε te ñá mé leca uumi olíhe háye yaandándá yé b́kɔ mb́kɔ i ñé mi wé ; b́kɔ ebú bú ñeé mi bíléníne áña anyía yáme cɔbá ne buúse o onyíoyísínýi búáme b́sɔma háye yé ñaá béamba, mbá i kuenyínýi cnyic buólí ab́ Oténj́ a Waánj́ Yésus ñeé mi iínj́é. Búánja anyía yémí hulíkínýi baaco Ambánye yé Ésɔma yé yaála yí nuubo yé Bandómesé.

²⁵ A ahánj́ na banó bekime ebé i ñe mí hulíkínýi Ambánye yé Ésɔma yí *Buténj́ b́ Bandómesé, i ñe mí menyí anyía o otúme aámbáya, nu te ká háná anó me leca buúse bukime. ²⁶ Yaáté asana i ñe mí oónyísínýi c banó laana anyía mb́kɔ cɔcɔ a wɔmwté aanó ε ekatékáté ñeé nyime, bú ñeé wuúci leca wuúci bé-muátá ; ε te áme bá t́na na asana h́á. ²⁷ Yáánja anyía ε ña mé banó hulíkínýi nyiléne nyé Bandómesé nyikime, yañ́ ta c banó námbena ta b́kɔ. ²⁸ Yaáté asana, énu bitétényi banó bémuátá, nú tétényíki t́na etómbá ikime ecí Efúúménénu yí Elilé ñaá banó iínj́ékíne anyía núénú tétényíki. Énu sókóbiki b́mbánye híbɔ hí belumitínine hí Oténj́ a Waánj́ † ahé Bandómesé bémuátá ñj́ yɔ́nd́kɔ na maayé manóñj́.

²⁹ Yañ́ bémuátá, i ñe mí menyí anyía baaco a b́mwté a bá b́ñja háye mɔmɔndá ké bú óofokine aanó ε ekatékáté eémi e elime ; bé ti ké bú híite belumitínine Yésus mahana. ³⁰ Ta aanó ε ekatékáté bémuátá, baaco a b́mwté ké bú túme munéñéne anyía bébú b́súékíne belumitínine e úúbú cɔñj́. ³¹ Yaáté asana énu limékíne b́ɔsɔ, nu bíkékényíki, nú bétááka ekúlú ekime anyía hú na cɔcɔ okime aá banó i ñe mí óókísi kí besana eébi tukime ñéne t́tát ne nebutúé na nabuúsé ; ε te tɔmbo na belelá e eése yémwté ekúlú.

³² Aámbáya, é ma mé banó cúmeke na ná Bandómesé na ná yááyé yaála yí nuubo, wuúci wáña na makénda ma c banó kíndísiki o olumitínine noómi, ý banó iínj́ékíne benyéma abé u ñá batéákénéna eébé bekime ebé u ñeé télímikínýi bifúúménénu bé baaco eeyé eé buúse. ³³ E te ómɔw bá na yaáká yí eése ta cɔ mɔcnyé, te e kóolo, mbá ta a b́laka b́ cɔcɔ ta buúsé a búmwté.

³⁴ Banó bémuátá nu ñe nú menyí anyía ε ña mé nyiɔkɔ na cááme aabá cá bémuátá c kela anyía yáme h́máka benyéma abé túásɔ ńhókéna na bíáme bikendínýi. ³⁵ E ña mé banó tónj́ínýi ihényí ikime, anyía ekúlú ayé tu ña ś nyic aáná, éehé tu ña ś b́ñj́ benyéma bé c wɔ́lɔkɔ b́sɔ́kɔ a bá te ab́ bá na makénda, tu bétááka buhúnýi ebú Oténj́ a Waánj́ Yésus ñaá kóna cɔe : “Ne muínj́ie ne ooci ewú bé ñe yiínj́ie, muínj́ie mu ñe ményí e bíléne.” » ††

³⁶ Émakéla wáá maná ćtáña na baaco eébé, u ñe túme enéñdu cɔ cɔmesé cɔñj́ ne beébe c b́cɔkɔlókéna Bandómesé. ³⁷ Aáná cɔcɔ okime ñj́ śmɔw nyiúnýi nyé malelá, ý béáhénéna Bóol a amena anyía wé wuúci bíembi o o wuúci bíósínýi. ³⁸ Asana e yí ñe beébe iínj́ie ćtémá cnuwa ñaá bá anyía Bóol ñeé beébe laána anyía

bá te ká háná ebú wuúci leca buúse bukime. Bé ñe bú wuúci síké eé sitíme.

Okanda ú Bóol eé Yelúsalem

21 Ahé tú ña ś aálónáná ne belumitínine bá Eféese, tu ñe ś óófókíne eé sitíme, tu ñe súde o osúde e Kós. Cɔ yá yá, tú ñgaá hámá e Lóote. H́á tu ña ś hátóna o osúde a Batala. ² Tu ña ś kuána sitíme h́á ci é súdeke e Fenisi ; aáná tu ñe ś ciíci oofíne, túó súde. ³ Tú ñgá háma hoóhi ne Síbele ; ce ñaá bá ceá lécakana kuñj́ eé sitíme noómi. Tu ña h́lénna a ahánj́ yé bulɔ́lɔ yé ekéti yí iisi eéyé, túó súde eé Silíi. Tú ñga táléména e Tíil anyía bé súúnýiki malamó. ⁴ Tu ña ś kuána belumitínine h́á, túo límekine ne beébe śnde ikimekime. *Efúúménénu yí Elilé ñeé beébe benyónéna anyía bá sánj́néna Bóol cɔcɔba eé Yelúsalem. ⁵ Mbá ñakelá túésú límekíne śnde ikimekime, tu ña śmbótóna cɔbá ne buúse e úúsú okanda aá nuóm. Belumitínine eébé ñga b́ basó síke hí a nyeháma nyé báléka, na báábú beénj́ú na báábú baáná. Tu ñe ś túméké enéñdu cɔ cɔmesé a maabána ma nuóm, tuó b́cɔkɔlókéna Bandómesé. ⁶ E elime eéci, tu ñe ś beébe bíósikínýi, tu ñj́ oofókíne eé sitíme, mbá beébe bá ña b́ hálómókóná e cíbú iiki.

⁷ Ahé tú ña ś hátóná e Tíil túó kóhama a Tolemáýis, † úúsú okanda ú nuóm ña maná. H́á tu ñe ś ténj́í b́ásɔ benyínyí bé olumitínine, túó límine ne beébe buúsé búmwté.

⁸ Cɔ yá yá, tu ña ś hátóna tuó ćba a Sesalée. †† Aáhá tu ñe ś oofíne eé ciíbe ce cɔcɔ a wɔmwté nyiínýi éce Fílib, mɔcɔcɔna esɔma. †† U ñaá bá t́na cɔcɔ u cɔñj́ ú bétíndétú nómw bé baaco abá bá ñaá táfáká eé Yelúsalem. Tu ñe límekíne nááyá. ⁹ U ñaá bá na baáná benyíse e beénj́ú, beyukékénú, e bé ti ñe bú ményí banómwté ; bé hémúkúnýi Besana bé Bandómesé. ¹⁰ Tu ña ś bá tú ma ś kela cɔmbana ú mɔ́sé weénj́ h́á, ekúlú eyí *muhémúnýi besana mɔ Bandómesé a mumwté, nyiínýi éce Akabus, ña kaáhámá, weé hulúkúne eé Yuté. ¹¹ Ahé u ñgá basó b́látá, u ñe híite kandá ci Bóol, u ña b́cɔkɔlókɔ na aabá na akólɔ, mbá cɔe : « Áno lókóma ćtáña ú Efúúménénu yí Elilé ooci : H́íáná *Besuif ká b́ cɔ́kɔkɔ eé Yelúsalem cɔcɔ a wáña na kandá eeci, bó wuúci fiimbie né be-ti-menyí Bandómesé. »

¹² Ayé tú ña ś lókómá aáná, na basó na báásɔ benyínyí bé olumitínine bá Sesalée tu ña ś b́cɔkɔlókéna Bóol na belelá e eése anyía u ti túné súde. ¹³ Mbá Bóol cɔe : « Anyiaté nu ña ń léla, nu aambaka o mi kesi e ? A nááme’o, i ñe mí lumitine té cáña hú anyía bá me cɔ́kɔkɔ ne tukolí, mbá anyía yémi wé h́á eé Yelúsalem a asana yí Yésus Oténj́ a Waánj́. » ¹⁴ Ahé u ñaá yákáná aáná, tu ñe wuúci nyeána, cɔe : « Besana á békéláka háye Oténj́ a Waánj́ ñeé léne. »

† Cémwté Cíɔñj́ cé buáyá áña na « ...h́é Bandómesé ».

†† Buhúnýi a b́ te á bá e tufule t́ Ambánye yé Ésɔma noómi ; batáña besana ña b́ háya e nyuúte nyí Bóol.

‡ Hénánɔ Senj́ Saañ ce Ako. †† Nyetáléména sitíme nyí Yuté ; h́á kóména cí buténj́ bú Lóom ñaá bá cié límekine. Sesalée ñaá bá a ahánj́ yé bulɔ́lɔ yé báléka ci Tolemáýis, e kilométa 56. †† Fanáka 6.5 ; 8.5.

¹⁵ Émakéla túásó kélá nyenamá nyé ombana ú mwósé a Sesalée, tu ná bétábónákéna okanda wú osúéte eé Yelúsalem. ¹⁶ Belumitinine ɔ bómwé bá Sesalée na ka bó basó síké o ooki ú Nááswɔwɔ u Síbele, mulumitinine a mumwé mu buáyá. Nááyá tu na sɔ nyémána tú olímekine.

Ne Bóol na Sáak ma bó wóndémánána eé Yelúsalem

¹⁷ A nyíasó nyekaáhama nyí Yelúsalem, báásó benyiínyí bé olumitinine na bó basó káhá ne obíléne. ¹⁸ ɔ wá wá, tu ná ɔ ɔba ɔwɔɔ ne Bóol o ooki ú Sáak. † Bekendisi belumitinine bekime na ka bó bébándákána tóna hásá. ¹⁹ Bóol né beébe ténjiti. E elime eécí, u né beébe bíkétíkinyi besana bikime, ómwé ómwé, abé Bandómesé naa kéláká e ekatékate ce baacɔ a bá te ábó bá *Besuif e buólí abó u ɔwɔ nyiwɔkɔ hásá. ²⁰ Émakéla báábó lókómá besana eébi, nyiínjie Bandómesé nuúmi eényí, mbá báye né Bóol : « Onyiínyí, ɔ ɔwɔ leca ombana ú tóséna ú Besuif awó ú ma háya mwɔɔlé né Yésus e ? Bé me bú biínjie na makénda ɔ láténa *bikotí bí *Moyís. ²¹ Yíiyi anyía bá bóna balókómákánó báye o ɔwɔ weékúnyí Besuif bá ncháate anyía bá té háná láténa bikotí eébi, bé ti túné aacá báábó baáná, bá te láténa abékéléna cé cííbú síkine. ²² Aáhá'ó, túa kelá anyána e ? Bá na bó ɔba o omenyi téka ne efule anyía ó mw kós faaya aaha. ²³ Buáté ɔwɔ ó nyemána wu ɔkelaka háye tú ɔba ɔ ɔ kuwɔ láakena. Yáana anyía tua sóna na baacɔ benyise aaha a bá bóna ne nyisúne enyi bé ne bú súnjiné Bandómesé. ²⁴ ɔwɔ ɔwɔ ne beébe o okobífúúmínyí, mbá e lumitine owiínjie bekwɔ a bé na béámba anyía bé beébe kutéke bekwɔ. † Mbókɔ ɔ ɔwɔ keláka aána, baacɔ bekime ké bú menyí anyía besana bikime abé bó ɔwɔ tánjéna ána befalla. Bó leca anyía kuwɔ bémuátá ɔ ɔwɔ láténa bikotí bí Moyís háye yé naa béámba. ²⁵ A aháná na baacɔ a bá te ábó bá Besuif, bó lumitekinine, tu né sú beébe wókwékéna nufule o o beébe óókisi cáásó esúne. Cáána anyía bé bíkíilíeke na wnyíá enyama acé bá sómákéna e esíéké ; bá té nyíá manónjɔ ta enyama acé bó te ómw séketa ; bó bíkékényi enjkwónón. » †

²⁶ ɔ wá wá, Bóol ná ɔwɔ ɔwɔ na baacɔ eébe benyise o okobífúúmínyí ; u ɔwɔ yóófine eé *Cíibe ce Bandómesé anyía waá laána *beluli nyiínjie ne nyíenyí bé ké bú iínjiekine bekwɔ bé ɔwɔ okime eé beébe ne ekúlú ayé mwósé me obífúúmínyí káá mána.

Bá ma háténa Bóol eé Cíibe ce Bandómesé

²⁷ Ekúlú ayé mwósé metíndétú nómɔ me obífúúmínyí naa bá ma yáana hoóhi na wmana, *Besuif bé ekéti yí iisí yé Asi naa bó kuána Bóol eé *Cíibe ce Bandómesé noómi ; bé né oosíkinyi baacɔ anyía bá lókómána, mbá Besuif é wuúci háténa. ²⁸ Bó bómwɔ buáná, báye : « Áno basó wóɔ, banó baacɔ bé *Islayél ! Ícioci, ɔwɔ awó u nána u húle á tánjéna na bunɔwɔ bú Islayél, ne *bikotí bí *Moyís ne Efúúménénú yí Cíibe eeye áyá ! Áno leca

† Fanáka nyihembule nyí 12.17 ; fanáka tóna 15.13. †† Fanáka nyihembule nyí 18.18. ‡ Fanáka nyihembule nyí 15.20.

aámháya : Ú mo yóofikinyi ta *Bakelék eé Cíibe ce Bandómesé anyía wé cíici hákéna mwókwóló. » ²⁹ (Yáana anyía bá na cána abó léca Tolofime †† ɔwɔ u Efése a báléka, bebú kéndikinyi ne Bóol. Éhé bé ne bú kėti anyía ú meé wuúci oofinyi tóna eé Cíibe ce Bandómesé noómi.)

³⁰ Etunulinyi naa kúá a báléka ikime, baacɔ húle hámwókóna beháná bikime. Bá naa meóména Bóol eé Cíibe ce Bandómesé noómi, bé né wuúci hámánána, bé né kueyiki o okueyiki bihenyi. ³¹ Bá naa bá báábó áambaka o wuúci wónɔ, ekúlú eyí muténjinyi bicénji a muáná na kaá lókómá anyía etunulinyi á yáana akuánó a báléka ci Yelúsalem ikime. ³² Hú aá yaaté ekúlú mu naa bándáka ne beténjinyi bicénji e betíkítiki ne bicénji bémuátá, mu né beébe ɔwána na wétá a beháala bí etunulinyi. Ahé baacɔ na bó léca muténjinyi bicénji a muáná ɔwɔ ne bicénji, bá na nyéana olúkúte Bóol. ³³ Aána muténjinyi bicénji a muáná neé bíkósiti né Bóol, mu né iínjé makénda ma wóména Bóol, bé wuúci wókwɔkwɔ bombánye na macanja méfendí ; e elime eécí, mu ná batá baacɔ mwɔse : « Aányé ooci wána e ? Aaté ú ma kélaka e ? »

³⁴ Baacɔ bé etúte ne bú muúmu békámáka náanyía náanyia, bá aánjáláka a nyenamá anyé mu te ómw bá mu wókwɔ ta ɔwɔ. Émakéla muténjinyi bicénji a muáná á leca etunulinyi eéyá aána, mu ná kela anyía bé ke kuéyinyi Bóol a hekáká a hiáná noómi. †† Aána bicénji ne bú híite Bóol, bé né wuúci súéténe, bá nga háma a bebááténa bé hekáká a hiáná ; aáhá bá na nyemána bá wbetúáhéna ɔ wbetúáhéna Bóol anyía wɔsese bú etúte yé baacɔ. ³⁶ Yáana anyía baacɔ bekime na bó bá bebú wuúci látakéna, bá aánjáláka, báye : « Túé wuúci wónɔ, túé wuúci wónɔ ! »

Nyekála nyí Bóol

³⁷ Ekúlú ayé bá na sé bé ke yóófónóno Bóol a hekáká a hiáná, u ná batá muténjinyi bicénji a muáná wɔse : « Ya ména wu wótánjéta e ? » Mbá muténjinyi bicénji a muáná mwɔse nááyá : « Háá ! O ɔwɔ menyí wótána ɔkelék e ? »

³⁸ Éce anyía ɔ ɔwɔ waamba ɔkwɔna ase ɔ te ó bá ɔwɔ u *Esíbit ooci ewú ú mé yóósíkinyi baacɔ e etunulinyi hí aaha hí aaha, yó súéténe tóséna inyise cí bicónjólónó bé baacɔ i iisí ce wsebéa e ? » ³⁹ Bóol wɔse : « E'éé, buaka ! Yanj, ya ména ɔwɔ u *Besuif. I neé mi bíbíéne a báléka ce Táas, e ekéti yí iisí yí Silisí. Ya ména yeéti yé yaandándá yé báléka ayé baacɔ te ná bó nána. Cókóle, lumitine anyía yáme tánjaka na baacɔ bá bunɔwɔ. »

⁴⁰ Aána muténjinyi bicénji a muáná neé lúmitine. Bóol ná táléména endánáka a bebááténa bé hekáká a hiáná, u ná nandóna na ɔwɔ. Baacɔ né lésíkinyi mbuumu, u né túme wótána náábó ne *nuebéle wɔse :

22 « Banó, na báame benyiínyi ne cíimi síkine, aámháya áno lókómá bombánye nyiáme nyekála. »

†† Fanáka 20.4. †† Elóot a waáná naa fáléfaka yaandándá yé hekáká hí bicénji, nyiínjé éce Antónia e hibénjé hé a aháná yé bulwóló yé nyefianena nyé wówó nyí Cíibe ce Bandómesé ; hásá bicénji bí buténjé bú Lóom naa bá bíe limekine.

² Émakéla bábó lókóma Bóol á tǎnjáka nuebélé, uúbú ɔ́tǎnja ú ñaá bá, bé ñé lésíkínyi hú mbuumu. Mbá ɔ́se :

³ « Ya méña ɔ́ɔɔ u Besuif, i ñéé mi bíbíéne a Táas e ekéti yí iisí yí Silisí. Asana ɔ́mɔ́té, aaha a báléka eeci ε ña mé kómaka, méɔ waákónákéna anyána ya méña wu ɔ́látákéna ɔ́mbánye *bikotí bí císú sókónó ; Kamaliel † ú ñéé mi eékúnyíkí. I ñéé mi bíínjé buénjé ná Bandómesé háye banó bekime nua nóña bebíínjénú hénánc. ⁴ I ñe mí nuúsíki baaco a bá ña b́ bá bábó látákéna ohónyí ú Oténjé a Waánjá ; mío beébe ɔ́nókó. Míó kelá tóna anyía bá hatéákéna ne beénjé na banóɔ́ɔɔ, bó beébe hákéna eé cíibe ce ecaná. ⁵ Ne *muténjinyi beluli nyíinjie a muánjá na *baánjá bé Besuif á b́ña bááme bambasómbáɔ. Beébe bé ñe bú mi iínjékíné tufule anyía yámé ɔ́bánéna Besuif bá báléka ce Tamás. Aáná ε ña mé ɔ́bá h́á ɔ́ ɔ́kháténa baaco bekime a bá ña b́ láténa ohónyí ú Oténjé ; mbá ε ña sé yé ke mí beébe hálamákánána eé Yelúsalem ɔ́ɔ́tókókónó, anyía bé beébe tekéséke. »

Nyeháya mɔ́ɔ́lɔ́ né Bóol né Oténjé a Waánjá

⁶ « Eñakelá yá meáña o ohónyí ɔ́ ɔ́ɔ́baka ɔ́ ɔ́kóhama aá Tamás, hoóhi ne túefi, i ñe síké émi bitéme éce yaandándá yí eese yé nómaká, yé húlúkúne ɔ́ ɔ́muaná má me ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́. ⁷ E ña mé kuá ɔ́ ɔ́mesé, ε ñá lókóma okelú áa me bataka ɔ́se : “Sóol, Sóol, anyiaté o ño mí tekese aná e ?” ⁸ Mbá esé : “Oténjé, kuɔ́ɔ́ éce aányé ewú i ñé mi tekese e ?” Mbá okelú ɔ́se : “Yaɔ́, ya méña Yé-sus, ɔ́ɔɔ u *Násalet, ewú o ñóo tekese.” ⁹ Baaco a bá ña b́ b́ámókóná ɔ́ɔ́ɔ́ na yaɔ́ ña b́ léca eese, mbá beébe ta ɔ́lókóma okelú ú ɔ́ɔɔ awó u ñaá bá wá me tángéna. ¹⁰ E ña batá tóna esé : “Anyána yámé kelá aná, Oténjé a Waánjá e ?” Mbá ɔ́se nááme : “Hatóna endánáka, oofíne aá Tamás. H́á bá ña ɔ́ɔɔ ɔ́ ɔ́ kuɔ́ɔ́ laana ɔ́ɔɔ abó ɔ́ nyemana wu ɔ́kelaka.” ¹¹ E ña mé ɔ́ɔɔ ε te háná lécana a asana na yaandándá yí eese eéyé ; bíáme bikendinyi ñe bú mi tímíé ɔ́ ɔ́ɔɔ, bó me ɔ́bana aá Tamás.

¹² ɔ́ɔɔ a wɔ́mɔ́té ñaá bá h́á, nyíinyi éce *Ananías. U ñaá bá obíínjénú o olumitinine noómi, u látákéna bíású *bikotí. *Besuif bekime bá Tamás ñaá bá b́b́ wuúci lémbíki. ¹³ Aáná u ñaá faáya ɔ́ ɔ́kó me léca, mbá ɔ́se nááme : “Uumi onyíinyi Sóol, túné lécakana.” H́i e ekúlú etéeyé, cááme eése ñe bíhúúnúé, mío túné túme ɔ́lecana ; i ñé wuúci leca. ¹⁴ Aáná Ananías ña mé laána ɔ́se : “Bandómesé ci císú sókónó ña cáñacáña ɔ́ kuɔ́ɔ́ táfa anyía óo menyí besana ebí ú ñéé léne anyía ɔ́ keláka ; ɔ́ leca tóna na ɔ́wɔ́ eése hekɔ́ɔ́ h́e atálémánánó yé ɔ́ɔɔ, mbá a lókómaka na ɔ́wɔ́ eetú ɔ́tǎnja ú nyíáyé nyuúté. ¹⁵ Aáná ɔ́ kóó bá uuyé ɔ́mbasómbáɔ eé buúse b́ baaco bekime, e beébe hulikinyi besana abé ɔ́ mɔ́ lókómaka, wó leca. ¹⁶ Aámbáya aáté ó ño túné ɔ́ táta e ? Hatóna endánáka, batá bé o wootíne a nyíáyé nyíinyi, mbá Bandómesé á súáka mówɔ́ maabé.” »

Bóol, endóma a baaco a bá te ábó bá Besuif

¹⁷ « E elime eéci, nyíáme nyehálómóna eényi eé Yelúsalem. Ekúlú ayé ε ñaá me bá yamé b́cókókókéna eé *Cíibe ce Bandómesé, ciame injijé ñá b́kókóna, mío leca *eseye yé asana. ¹⁸ E ña mé leca Oténjé a Waánjá, yó me laana ɔ́se : “Tényi hátóna, h́la eé Yelúsalem, anyía baaco bá h́á ti ké bú lúmitine besana ebí o kóó beébe bíkétíkinyi aáme a asana.” ¹⁹ Mbá esé : “Oténjé a Waánjá, téka beébe bémuátá ñe bú menyí anyía ε ñaá me bá yamé ɔ́baka aá *bendaña bé ɔ́b́cókókéna ɔ́ ɔ́kháténa baaco a bá ña b́ háya mɔ́ɔ́lɔ́ nówɔ́ e ? Bé ményukune anyía i ñe mí beébe hákéná eé cíibe ce ecaná, ε kelaka anyía bé beébe súbéke e ? ²⁰ Ekúlú ayé b́ ño yóónókó uuwe ɔ́mbasómbáɔ Itiene, yaɔ́ b́e muátá ε ña mé bá h́á, ε ñaá me bá elime emɔ́té ne bewuúci-ɔ́nó ; yaɔ́ i ñe mí tétényíkí cííbú káaña.” ²¹ Mbá Oténjé a Waánjá ɔ́se : “Buaka, ɔ́bá yáaña, anyía ε ká mé ɔ́ tóma haaca né eebe a bá te ábó bá *Besuif.” »

Bóol ɔ́se wáña yeéti yí Lóom

²² *Besuif ñe bú lésíkínyi mbuumu ɔ́ ɔ́lókóma ɔ́tǎnja ú Bóol oócí ɔ́ ɔ́kóhama ekúlú ayé bá ña b́ lókómá buhúnyi eébu. Bé ñé túme ɔ́waánjála báye : « Ánc basó ááñéna ɔ́ɔɔ ooci eesú eé buúse, wé wé, bú te á bá butálémánánó anyía wá háná líhéke. » ²³ Bá aánjála aáná, bé oombokoko bíábó belaña ɔ́ ɔ́mesé, bá áhake-na ofunú ɔ́ ɔ́muaná.

²⁴ Muténjinyi bicénji ñe iínjé bááyé baaco makénda me owoofinyi Bóol a hekáká noómi, bé wuúci súbéke anyía wé bíkétíki ɔ́mbánye asana ayé baaco ña b́ aánjála nyenamá eényi. ²⁵ Ahé b́ ño ɔ́ɔ́tókókó Bóol ne tukolí anyía bé túme o wuúci súbe, mbá ɔ́se né ecénji a yé ñaá bá aáhá : « Nua nóña na makénda me osúbéke yeéti yí *Lóom eyí bé ti ñéé kélísi e ? » ²⁶ Émakéla ecénji eéyé á lókóma ɔ́tǎnja oócí, u ñá ɔ́bá ɔ́ ɔ́kóláana muténjinyi bicénji ɔ́se : « O ñoó menyí ɔ́ɔɔ abó ɔ́ mɔ́ bá ase ɔ́ keláka e ? ɔ́ɔɔ ocinyíé áña yeéti yí Lóom. »

²⁷ Muténjinyi bicénji ñé bíkósítí né Bóol, mɔ́se nááyá : « ɔ́ me laána, ɔ́kó, ɔ́ ñña yeéti yí Lóom e ? » Mbá Bóol ɔ́se : « Ée, yáaña taaká. » ²⁸ Muténjinyi bicénji mɔ́se : « Ya méña obínyímísíkínyi mɔ́ɔ́nyé meénjé né beténjé anyía yáme b́ámókóna yeéti yí Lóom. » Mbá Bóol ɔ́se : « Yaɔ́ ya méña yeéti yí Lóom a nyíáme nyibíbíéne. »

²⁹ Baaco a bá ña sé b́b́ súbéké Bóol anyía wá táñáka ɔ́mbánye ña b́ hátókóná aáhá fianɔ́ bó súetéke haaca. Te muténjinyi bicénji bémuátá ñéé túmé olíkíme, ekúlú eyí mu ñéé menyí anyía Bóol áña yeéti yí Lóom, ta híáná mu ña kéla anyía bé wuúci ɔ́tókókó.

Bóol ña b́kála eé buúse b́ baaco bé Hitúlé a híánjá

³⁰ ɔ́ yá yá, muténjinyi bicénji a muánjá ñaá bá mué léneke omenyi ɔ́mbánye ɔ́mbánye a asana a yaáté *Besuif ña b́ sóména Bóol. Éhé mu ñaá laána baaco anyía bé wuúci hembúléke tukolí. Mu ñaá bándáka ne beténjinyi *beluli nyíinjie ne Hitúlé a híánjá. Aáhá aná

† Fanáka nyihembule nyí 5.34.

mu ñaá kélá anyía bé héléne Bóol, mu ñé wuúci télímínyí eébu eé buúse.

23 Bóol ñaá tálá baaco bé Hitúlé a hiáná eése, mbá cse náábó : « Bááme benyiínyí, híimi hecócó hé ctémá te ñá me kákáléna a aháná ne olíhe ewú i ñé mi líhe eé buúse b́ Bandómesé c ɔkɔ́háma aámbáya. »
² Aáná *Ananías, *mutéñínyi beluli nyiínjie a muáná, ñe yiínjie baaco a bá ña b́ bá hoóhi ne Bóol makénda me o wuúci súbé e nyuuté. ³ Bóol ñé wuúci laána cse : « Bandómesé bémuátá kó yóo súbéke, kuɔɔ, efúúmínyinyí yé nyemámá eeyi ! † C ́ña oliménénú aaha anyía óo mi kélísíki háye bikotí ñá yaamba, mbá kuɔɔ c ́ɔɔ kela náányia, anyía o ñoó wiínjie baaco makénda me o mi súbéke. »

⁴ Baaco a bá ñaá bá hoóhi ne Bóol ñe bú wuúci b́météna báye : « Mutéñínyi beluli nyiínjie a muáná mɔ Bandómesé c ́ña c ɔwɔ́mbóna aáná e ? »
⁵ Bóol ña békámá cse : « Bááme benyiínyí, ćkɔ́le, i ti ómo menyí anyía mutéñínyi beluli nyiínjie a muáná muáná. Yáána taaká anyía Cɔ́ɔ́ñé ña kɔɔna cése : “Ate táñéna otéñi u búwɔ́ bunɔɔ.” †† »
⁶ Bóol ñaá bá weé ményukune anyía baaco bé Hitúlé a hiáná c b́mɔté ñaá bá *Bafalisiéñ, c b́mɔté t́na *Basatusiéñ. Yaáté asana u ñaa kɔɔna okelú c ɔmuaná cse : « Bááme benyiínyí, yanj́ ya méña cɔcɔ u Bafalisiéñ ; bíáme bibíenyi Bafalisiéñ. Téka anyía ya méña na mɔɔɔle na nyehaanyua nyí biwéewé, éhé bé meé mi télímínyi a nyekála e ? »

⁷ Ayé Bóol ñaá táñáká aáná, na Bafalisiéñ na Basatusiéñ nyitúme eényi ćsá, Hitúlé ñá saasiá. ⁸ (Yáána anyía Basatusiéñ naña bábó kɔɔnaka báye bɔkɔ te á bá ab́ b́ ñɔ́ ñɔ́ ñɔ́ anyía nyehaanyua nyí biwéewé ; bá kɔɔnaka t́na anyía bɔkɔ te á bá ab́ b́ ñɔ́ ñɔ́ anyía *bililé bé masóma bé Bandómesé, te bililé bí etémbí. Mbá Bafalisiéñ, beébe, bá ña b́ héma besana eébi bikime.)
⁹ Háye hikókó ñaá bá hé á ćbaka bɔ ćbaka ne buúse na makénda, *beékúnyi bikotí c b́mɔté c ɔɔɔɔ ú Bafalisiéñ nyehatɔna eényi o osununyinyi na makénda báye : « Tu te ñá ś léca hecɔma ná cɔcɔ ooci. Yáakelá elilé a yémɔté ta anyía *elilé yé bɔsóma yé Bandómesé a yémɔté yéána ctáñákánó ne wuúci. »

¹⁰ Esáká ñaá bá na makénda a nyenamá enyí mutéñínyi bicénji a muáná ñeé líkíméké anyía báána bá ɔlahɔɔkɔɔna Bóol. Yaáté asana mu ñaá t́má bíáyé bicénji anyía bé kɔ sɔmɔ Bóol e ekatékáté ce baaco bé Hitúlé, bé wuúci cɔbana a hekáká a hiáná noómi.

¹¹ Buutú a bú ñaá látá, Bandómesé ñá háména Bóol, mbá cse nááyá : « Bóol, békéndéna’o ! C ́mɔ me hákénéna embasó aaha eé Yelúsalem. C ́ɔɔ nyemána wu c me hákénéna t́na embasó e Lóom’o. »

Bá ma táñákéna Bóol hebeña

¹² C ́yá yá, kɔɔɔnyá *Besuif c b́mɔté nyetáñáka hebeña eényi hé cɔwɔ́ɔ Bóol. Bé ñe bú súné anyía bá te ab́ bá bá cnyíáka ta bá cɔmúáka beébe téka na cɔwɔ́ɔ Bóol. ¹³ Baaco a bá ña b́ ĺkómákáná aáná ñaá

† Baaco bá aháná yé nyeháma nyé ćcɔ ña b́ bá bébú fúúmíkinyi amámá c ɔnamba cɔecana a cɔkɔ́bé ; i ñetí eéci Bóol ñeé hiite Ananías. †† 23.5 Nyh 22.28

bá bábó hólaka etíne éfendí. ¹⁴ B́ kɔ kúana ne betéñínyi *beluli nyiínjie na *baáná bé Besuif, mbá báye náábó : « Tú me ś súné buhúnyi na makénda anyía tu te ká ś ćkékéna bɔkɔ b́ cnyíá basó téka na cɔwɔ́ɔ Bóol. ¹⁵ Mbá banó aná na betéñínyi híisú Hitúlé a hiáná, áncɔ batá mutéñínyi bicénji a muáná aámbáya, wá banó héléníne Bóol, nué wuúci ñeñe anyía nu ña nó áamba otíme yááyé asana bɔmbánye. Basó bémuátá tú ma ś bétábónákéna háye tua śña túo wuúci cɔɔɔ, wuúci téka c ɔkɔ́háma aaha. »

¹⁶ Ombíenyi u Bóol ñaá ĺkómáká hebeña eéhi, nyecɔba eényi a hekáká a hiáná, u ñó oofíne, u ñga láákéna Bóol asana ekime. ¹⁷ Bóol ñó ĺñéta mutéñínyi bicénji e mutíkítiki, mbá cse nááyá : « Cɔbána cɔɔɔmbó ooci né mutéñínyi bicénji a muáná. Wáña na asana yí o muúmu laana. »
¹⁸ Aáná mu ña ćbana cɔɔɔmbó né mutéñínyi bicénji a muáná, mu muúmu laana mɔse : « Cɔcɔ a wɔmɔté u ciibe ce ecaná, nyiínnyí éce Bóol, u ñaá me ĺñéta, ý mé laana anyía yémi ó héléníne cɔɔɔmbó ooci, anyía wáña na asana yé c ɔɔɔ ñaana. »

¹⁹ Mutéñínyi bicénji a muáná ñé timbí cɔɔɔmbó c ɔɔb́, mu ñé wuúci cɔbána a maabána, mbá muse : « Asana a yaáté c ́ɔɔ waamba c me laana e ? »
²⁰ Cɔɔɔmbó cse : « Besuif ma b́ ĺkómákána c ɔ kuɔɔ ñáta anyía óo beébe héléníne Bóol kɔɔyá e híibú Hitúlé a hiáná, b́ kuɔɔ ñeñe anyía bá ña b́ áamba otíméke bɔmbánye yááyé asana. ²¹ Mbá, ćkɔ́le, eti lumítíne úúbú ctána. Éná, baaco áña aab́ e ekatékáté bá ña b́ h́la etíne éfendí, bá ma b́ b́námábáka o ohónyí wú o wuúci mécména. Bá b́ña besúñénú buhúnyi na makénda anyía bá te ab́ bá bá cnyíáka ta cɔmúána bɔkɔ, beébe téka na cɔwɔ́ɔ Bóol. Bá ma b́ mána cɔbétábónéna ; bá ña b́ táta hú búwɔ́ buhúnyi. »

²² Mutéñínyi bicénji a muáná ño yoónyísinyi cɔlaana cɔɔɔmbó anyía u ti bíkétínyi cɔcɔ u etémbí asana eéyé. Nyi wuúci bíósinyi eényi.

Bá maá t́ma Bóol ná Kóména Félis

²³ Mutéñínyi bicénji a muáná ñɔ́ ĺñéta bááyé betéñínyi bicénji e betíkítiki b́fendí, mbá mɔse náábó : « Áncɔ bándáka ne bicénji etíne cɔ́hátá, na banua biité aá ciáte cé ambala etíne átátó ne imbuke ćhátá, na bɔsɔ́kɔ́ bá cɔkɔ́ etíne cɔ́hátá, núá bétábónáka cɔcɔba a Sesalée i injénj́ énamanyé nómɔ cí nebutúé. ²⁴ Áncɔ tabónákéna t́na Bóol ciáte ce ambala cí úúyé cɔkanda. Áncɔ keláka aáná anyía wá ka háma wɔ́cɔ eé buúse b́ Kóména Félis. »
²⁵ Aáná mutéñínyi bicénji ña cɔɔɔɔkɔ nufule, mɔse :

²⁶ « Ambánye yé Kóména Félis, yanj́ Kolóote Lisiás, i ñé mi o t́ñi. ²⁷ *Besuif ña b́ háténá cɔcɔ ooci, bá áambaka o wuúci cɔɔɔ ; mío ĺkómá anyía wáña yeéti yí *Lóom. Buáté bɔkɔ e ñaá me békéñléáná na bíáme bicénji, mío wuúci kétúnyi. ²⁸ E ña mé aambáka omenyi hekɔma ehí Besuif ñe bú wuúci haténéna eé híihi, éhé i ñe mí wuúci cɔbána e híibú Hitúlé a hiáná. ²⁹ Mío leca anyía bíábó besóména ñaá táña hú besana a bé ña léca

‡ U ñaá bá kóména ci ekéti yí iisí yí Yuté o otíme a tuɔɔɔ 52 c ɔkɔ́háma a tuɔɔɔ 60 éce Yésus meé bíbíne.

bíábó *bikotí bé bémuátá, mbá té cána asana ayé báána bé o wuúci óóno eé yiíyi, te yé o wuúci háya eé ciíbe ce ecaná. ³⁰ E elime eécí, bé nje mi óókísi anyía Besuif ma b́ t́nájaka hebeña a yááyé asana. Aáná i njeé mi biketí o obíketí anyía ε nja mé nyemána wu o wuúci t́ma ńwó, mío laana Besuif anyía bé héléne bíábó besóména oówe eé buúse. » †

³¹ Bicénji njaá kéláka besana bikime hú háye bé njeé beébe laákéna. Bí njeé híite Bóol, bío wuúci kandakana buutu eebu o ckwóháma a Antibatilis. ^{††32} Cwá cwá, bicénji a bé njaá bá béá kándaka na akól njaá hálómóná ne elime aabó a hekáká ; cwsóók bá ciáte cé ambala njaá cóbá ne buúse ne Bóol. ³³ Hí ayé bé nga hámá a Sesalée, bí njeé iinjíe Kóména Félis nufule, bí njeé wuúci cuméke Bóol. ³⁴ Kóména nja fánáka nufule, u nja batá Bóol anyía wána u ekéti yí iisi yé háányé e ? Enakelá wá lókoma anyía yí Silisí, ³⁵ mbá cse : « E ká mé aákónákéna yóówa asana ekákéla ba-kucnjó-sóména á ka b́ háma aaha. » Nyiínjie makénda eényí me okotétényi Bóol eé ciíbe ci buténji ci *Elóot. ‡

Besuif ma b́ sóména Bóol ná Kóména Félis

24 E elime ce mósé matáánó, *muténjinyi beluli nyiínjie a muáná *Ananías njaá hámá a Sesalée ckwó na *baáná bé *Besuif a b́móté na mukamena *bikotí a mumóté, nyiínji éce Teletiile. Bá nja b́ cóbá c kwówsóména Bóol ná Kóména Félis. ² Kóména nja lónjéta Bóol ; Teletiile nje túme o otúme Bóol ckwó cse : « Ambánye yé Kóména Félis, na yóówa ambánye yí nyikendisi yé buncwó na beóscóscó bé nyetákéna nyé besana abé c kwó tákéna a asana na búásó cwbánye a buncwó eebu njaá basó iinjie mbuumu. ³ Tu nja ś káha ekúlú ekime ne obiléne besana eébi bikime a behaála bikime, tu o wiínjiekíne biténjiti buénji. ⁴ Kóména, ε te nja mé aamba c kwó yébi na ctána weénji, ε te nja mé c bécókóléna yána anyía c béfónjóléna eetú ó lókoma asana eeye cwbánye e hikéti hí ekúlú. ⁵ Tua sóna balecánó anyía baabá eeye ána taaká ce hekó, háye wána muténjinyi hitúlé hé baacó hé *Násalet, † éhé u nje héléne etunjulinyi ε ekatékate ci Besuif bekime bá cmesé. ⁶ U nja sé wá békáná cwanena okotí yí ofúúméne yé ciasó *Ciíbe ce Bandómesé. Yaáté asana tú me sú wuúci hatena. [Tu nja ś bá anyía túésú wuúci kélísiki háye bíásó bikotí njo tónjinyi. ⁷ Asana ómóté, muténjinyi bicénji a muáná Lisiás njaá fáaya, ý basó bákáláka ckwó ooci. ⁸ Mbá muse baacó a bá bóna na asana ne wuúci á fáaya oówe eé buúse.] Mbóko o njoó bícónyiki ckwó ooci, c kwó cwa c cweca, kwó b́ bémuátá, anyía ckwó etú tu nje sú wuúci túme ána taaká. » ⁹ Besuif nje bú oónyisikíní ckwó eétú, b́ kwó báye besana eébi ána híáná taaká.

† Cémóté Cwóhé cé buáyá njo sólinyi buhúnyí bú muténjinyi, báye : « Oóo ». †† Hekáká hí bicénji a ckwatékate bú ne Yelúsalem na Sesalée. ‡ Elóot a waáná njeé ciici faléfáka a báléka ce Sesalée. †† Fanáka Mat 2.23.

Bóol eé buúse bú Félis

¹⁰ Aáná kóména njeé késitíní Bóol anyía wá tánjaka, mbá Bóol cse : « I nje mí menyí anyía tuwó ma h́laka tuénji etú o njoó kélísi besana bé baacó aaha aasó a buncwó ; yaáté asana ya ména na mwnjólé meénji c ctémá ekúlú ayé ε njaá me békála oówe eé buúse. ¹¹ Cwó nja wu cwtaka baacó a b́móté asana ayé ε njaá me tána, yáána anyía mósé te nja h́la mósátá ne méfendí amá ε njaá me hámá e Yelúsalem o okonyémi Bandómesé aá ciayé Ciíbe. ¹² Ayé ε njaá me hámá, ta ckwó ta ckwó te ómó me kuanena buúsé yemí sungunyinyi na baacó, ta anyía yemí oosikinyi baacó e etunjulinyi eé *Ciíbe ce Bandómesé, mbá ta *andanja yé cwbéckóléna a yémóté, ta aá haála a h́móté há báléka. ¹³ Ba-me-sóména eebe aámbáya te abó bá ta na hekóma a h́móté ahé bá bóna bé o mi túme. ¹⁴ Asana eyí i nje mí menyí ayé ya ména wu c kwó laana ána anyía, ε nja mé láténa yóscóscó yí ohónyí eyí beébe bé nje bú bikéti anyía yé te á bá atálémánánó. E nja mé nyicwó Bandómesé buólí, wuúci ciísú sókónó njaá bá cíe nyémiki. I nje mí lumitinine tóna besana bikime a béána beónjónó ne e tufule tú *bikotí ne e tufule tú *behémúnyí besana bá Bandómesé. ¹⁵ Ya ména cwáyánó mwnjólé eeme ná Bandómesé háye beébe tóna bá ma b́ háya : Maána anyía baacó bekime, ta betálémánánó, te eebe a bá te abó bá betálémánánó, ká b́ hányuaka e biwéewé. ¹⁶ Yaáté asana í meé mi bíinjie bikúlú bikime anyía híimi hecócó hé ctémá té me kákáléna ne eé buúse b́ Bandómesé ne eé buúse b́ baacó.

¹⁷ I nje mí hulíki cwmbana ú tuwó weénji, mío kwó hálómóna eé Yelúsalem. E njaá me hálámánáná na benyéma bé cwaafakena baacó bá mahana bá búáme buncwó ne bitúké bé cwbákéna Bandómesé *bebésámbá. ¹⁸ A asana eéyε ε njaá me bá eé Ciíbe ce Bandómesé, yémi kuenyikinyi okotí yí obífúúmínyí. Nyekwó nyé baacó te ómó bá aáme a maabána, mbá te etunjulinyi a yémóté. ¹⁹ B́móté *Besuif bé ekéti yí iisi yé Asi nja b́ bá h́á, keyé beébe bá nja b́ bá bó mi héléne aaha oówe eé buúse, mbóko bábó bá na hekóma a h́móté hí o mi túme. ²⁰ Mbóko ε te á bá aáná, baacó eebe óo bíkétikíní cwbánye asana a yaabé ayé bá nja b́ me kákáléna, ekúlú eyí bé nje bú mi télímínyí a nyekála eé buúse bú Hitúlé a híáná, ²¹ ε te njaá bá hú buhúnyí eebu abó ε nja mé kwó aabó ε ekatékate okelú c kwómaná esé : Téka asana ayé ya ména aáha a nyekála eenú eé buúse hénánó ána anyía i nje mí lumitinine nyehaanyua nyí biwéewé e ? »

²² Félis njaá bá weé ményukune cwbánye cwbánye besana biénji a asana ne ohónyí ú Oténji a Waáná ; aáná u njeé hélúmúnyí nyekála ne elime, u nje beébe laána cse : « Áno cwbá, i ké mi kélísiki yáánó asana buúsé bú etémbí, ekúlú eyí Lisiás, muténjinyi bicénji a muáná, káá fáaya. » ²³ Nyelaana muténjinyi bicénji e mutikítiki eényí anyía mué ke hélúmúnyí Bóol eé ciíbe ce ecaná, bé tí menyí wuúci fáláka e nyitétényi, bé tí leké bíáyé bikendinyi o búle wuúci óól.

Bóol eé buúse bú ne Félis ne Túlúsile

²⁴ Ahé ɔmbana ú mɔ́sɛ́ a wɔ́mɔ́tɛ́ ɲa h́la, Félis ɲaá fááya ɔɔɔɔ ne oónyí Túlúsile, itónyí ci *Besuif. † U ɲá kɔ́ɔna anyíá bé wuúci lɔ́ɲɛ́tɛ́na Bóol. B́ ɲ́ lɔ́ɲɛ́ta, Bóol ɲé wuúci bíkétíkinyi asana a yé ɲá leca mɔ́ɔɔɔ amá ɔɔɔ ɲaá háya né Yésus Kilís. ²⁵ Mbá ekúlú eyí Bóol ɲéé túmé obíkétí na anyána ɔɔɔ á nyémána wu ɔkandaka ɔtálémánánó eé buúse b́ Bandómesé, ý b́ména wɔ́ɔnénánó ɔ ɔtémá noómi, u te kela besana a beebé, na anyána Bandómesé káá sɔ́mbɔ́tɔ́kɔ́nɛ́na baacɔ besana, bulíkílíki ɲá haténa Félis, mbá ɔse né Bóol : « Aámbáya kakána hálómóna, ε ká mé ɔ lɔ́ɲɛ́ta émɔ́tɛ́ ekúlú. » ²⁶ U ɲaá bá waá ménaka mɔ́ɔɔɔ, u ketiki anyía Bóol áɲa wu o wuúci iínjie mɔ́ɔɔɔ ; yaáté asana u ɲaá bá weé wuúci lɔ́ɲɔ́kɔ bikúlú bikúlú anyía bábó aásánaka.

²⁷ Émakéla tuɔɔɔ tífendí á h́la, bá ɲá tɔ́ma kóména ci etémbí, Bɔ́ɔsɔ́sɔ́s Fesitus, e nyilimíné nyí Félis. Félis ɲaá bá wa yáambaka anyía Besuif eé wuúci bílénékíne, ééhé u ɲaá nyéana Bóol eé ciíbe ce ecaná.

Bóol ma báta ohulisi yááyé asana ná Sesáal

25 E elime ce mɔ́sɛ́ matátó amá Fesitus ɲaá hámá e ekéti yí iisí ayé u ɲaa nyémána wu oténginyi, u ɲa hátóna a Sesalée, yó súéte eé Yelúsalem. †² H́á, ne beténginyi *beluli nyiínjie na *baáná bé *Besuif ɲa b́ fáákóna nááyá ɔ ɔkɔ́sɔ́ména Bóol. Bá ɲa b́ bécɔ́kɔ́lɔ́kɛ́na Fesitus ³ anyía wé lumítine anyía bá ka hálámánána Bóol eé Yelúsalem ; aá taaká, bé ɲe bú wuúci táɲákéna hebeɲa, bá áambaka o fule wuúci ɔ́ɔɔ o ohónyí. ⁴ Mbá Fesitus ɲéé beébe békámá na anyía Bóol áɲa ɔháyanó eé ciíbe ce ecaná a Sesalée, na anyía hikúlúkúlú wuúci bémuátá ɲaá ɔɔba ɔ ɔhálómóna h́á. ⁵ Yó sólinyi ɔse : « Báánó beténginyi á b́ɲa bá ɔɔba ɔɔɔɔ na yaɲɔ́ anyía bébú túméke ɔɔɔ oócí ɔkɔ́ma h́á, mbóko wáɲa ɔkelánó ɔɔɔɔ a búmɔ́tɛ́. »

⁶ Fesitus ɲéé límékíne hoóhi mɔ́sɛ́ manamanyé ta anyía mɔ́ɔhátá náábó, u ɲá hálómóna a Sesalée. ɔ yá yá u ɲéé límíne a andanía yé nyekála, mbá ɔse bé wuúci héléníne Bóol. ⁷ Ahé Bóol ɲaá hámá, Besuif e bé ɲe bú húlé eé Yelúsalem ɲe bú wuúci bébɔ́ɲɔ́léná, bé ɲé túme o wuúci túme beandándá bé ɔkɔ́ma biénj abé b́ te ɔmɔ́ b́ bá ne ohónyí wú otóɲinyi anyía béáɲa taaká. ⁸ Mbá Bóol ɲaá bá waá béhókónɔ́ɔ ɔse : « ε te ɔmɔ́ nɔ́kɔ okotí ta ɔmɔ́tɛ́ e *bikotí bí Besuif, te e bikotí bí *Ciíbe ce Bandómesé, te e bikotí bí buténgí bú *Lóom. » ⁹ Fesitus ɲaá bá wa yáambaka anyía Besuif e wuúci bílénékíne, ééhé u ɲa bátá Bóol ɔse : « Aáná éce anyía o ɲoó lumítine osúéte eé Yelúsalem anyía bó yóo kélísíki eémi eé buúse a besana eébi e ? » ¹⁰ Mbá Bóol ɔse : « ε ɲa mé hényéna ɔkɔ́na esé ne bikotí bí buténgí bú Lóom bá nyémána bé o mi kélísíki. Mbóko yaɲɔ́ ɔkɔ́kónó okotí yí Besuif a yémɔ́tɛ́, keyé kuɔɔɔ bémuátá o ɲoó menyí ɔɔmbánye ɔɔmbánye. ¹¹ Mbóko ya méɲa a nyenana,

† Wáɲa ekuke yé ɔ́ɔɔ ne woónjú u Elóot Akílíba I. U ɲɔ́ ɔ́nɔ́ ne oténgí u bunɔ́ɔɔ b́ Emése, Félis ɲéé wuúci húnyisi. †† Yelúsalem áɲa hoóhi kilométa etíne atáánɔ́ na Sesalée.

míɔ kela asana ayé yáme nyemana wu owééne eé yiíyi, ε te ɲá mé sáɲóna owé. Mbá mbóko ta hekɔ́ma ta hémté te á bá taaká a ɔkɔ́ma tukime etú bé ɲe bú mi túme, ta ɔɔɔ te a bá wu o mi fiimbie náábó. Hú Sesáal bímuócí wá nyémána wu ɔbaka asana eeye ! » ¹² Fesitus ɲaá lókómáná na bááyé be-wuúci-lébe, mbá ɔse : « ɔ́kɔ, téka kuɔɔɔ bémuátá ɔ mɔ́ ɔkɔ́na anyía Sesáal wá nyemana wu ɔ kuɔɔɔ kélísíki e ? Oo, ɔ ɲɔ́ɔ nyemána wu ɔkɔ́káláka eéyé eé buúse. »

Bóol eé buúse b́ na Akílíba ne Belenise

¹³ E elime ce ɔmbana ú mɔ́sɛ́, ne oténgí u *Besuif Akílíba † ne onyíinyi e woónjú Belenise ɲaá b́ hámá a Sesalée, anyía bé ke bú téngíti Fesitus. ¹⁴ Háye bá ɲa b́ nyémána bé ohuliki mɔ́sɛ́ meénj a Sesalée, Fesitus ɲé beébe bíkétíkinyi asana yí Bóol, ɔse : « ɔɔɔ a wɔ́mɔ́tɛ́ áɲa aaha ewú Félis ɲéé síké eé ciíbe ce ecaná. ¹⁵ Ahé ε ɲa mé ɔɔba eé Yelúsalem, ne beténginyi *beluli nyiínjie na *baáná bé Besuif ɲe bú wuúci túméké ɔkɔ́ma, b́ mé bata anyía yáme sɔ́mbɔ́tɔ́na anyía wáɲa a nyenana noómi. ¹⁶ Míɔ beébe békáma anyía Bolooméɲ naɲa bá te abó ɔáɲa owiínjie ɔɔɔ nyenana wuúci téka na ɔtáléména a nyekála ne be-wuúci-sóména, ý bésómko ɔkɔ́ma. ¹⁷ Aáná bá ɲa b́ fááya aaha ɔɔɔɔ na yaɲɔ́. I ti ómó húli ekúlú acaha ; ɔ yá yá míɔ limine e nyikélísi besana, míɔ wiínjie makénda me ohéléne ɔɔɔ oócí. ¹⁸ Be-wuúci-nuusi ɲa b́ fááya, mbá beébe te o wuúci túme hekɔ́ma ta hémté a ɔkɔ́ma atú ε ɲa mé bá yémi ketiki. ¹⁹ Bá ɲa b́ bá hú ne tusuɲísúɲí a t́ ɲa leca úúbú olumitinine, tú lécaɔa tóna Yésus, ɔɔɔ a wɔ́mɔ́tɛ́ ewú u ɲéé wé, mbá Bóol wuúci, waá hényákéna ɔkɔ́na anyía ɔɔɔ oócí áɲa wɔ́ɔɔ. ²⁰ Aá yaɲɔ́, ε ɲaá me bá i ti emí menyí anyána yámé kela a asana eéyé. Ééhé ε ɲa mé batá Bóol mbóko wáɲa wu olénéke ɔɔba eé Yelúsalem, anyía bé keé wuúci kélísíki h́á a asana eéyé. ²¹ Mbá Bóol ɲe húlísí yááyé asana eé buúse ; u ɲé lénéke anyía oténgí u Lóom wuúci bémuátá é kélísíki yááyé asana. Ééhé i ɲéé mi iínjé makénda me o wuúci tétényíki eé ciíbe ce ecaná ɔ ɔkɔ́hámá ekúlú eyí i ké mí wuúci tɔ́ma ná Sesáal. »

²² Mbá *Akílíba ɔse ná Fesitus : « ε ɲa mé aamba ɔlókóma ɔtáɲa ú ɔɔɔ oócí, yaɲɔ́ bémuátá. » Fesitus ɔse : « Nyeána aná ! Nɔ́yá, ɔ kɔ́ lókómáka úúyé ɔtáɲa. » ²³ ɔ yá yá, na Akílíba ne Belenise ɲa ka b́ hámá na ɔɔɔɔ bukime, ɔɔɔɔkónónó na baacɔ beénj. Bé ngo óófine a andanía yé nyekála besana ɔɔɔɔ ne beténginyi bicénji na baáná bá Sesalée. Fesitus ɲe yiínjé makénda me okohéléne Bóol. Bé ɲe wuúci héléné. ²⁴ Mbá Fesitus ɔse : « Oténgí Akílíba, na banó bekime abá nua nóɲa aaha ɔɔɔɔ na basó, nu ɲa ń léca ɔɔɔ ooci a wáɲa táléména eénu eé buúse. Besuif bekime ɲa b́ fáákóna nááme, bó koó wuúci sómókéna o otúme eé Yelúsalem ɔ

‡ Yeéti ekime yí buténgí bú Lóom ɲaá bá na makénda me ohulisi nyésómɔ́tɔ́na nyé nyekála nyé yááyé asana ne oténgí a waáná u Lóom. †† Elóot Akílíba u ɔlata, ɔ́nɔ́ u Elóot Akílíba u buúse (fanáka BBE 12) ; u ɲaá bá weé téngínyí i iisí a cémté a aháná yé namuaná cé Balestíne. Onyíinyi e woónjú Belenise ɲaá bá onyíinyi e woónjú a wɔ́mɔ́tɛ́ u Túlúsile (24.24).

ακωζήαμα αααα α Σεσαλέε. Βά βόμωκω βάγε υ τε όμωζ
nyémama tóna wu κ háná líhéke. ²⁵ Mbá aá γαηζ, é ηα
mé leca anyía wuúci ta κkela βωβέ abó wá nyémama wu
owééne eé buúbu. Ta híáná, ayé wuúci bémuátá υ ηε
húlísí yááyé asana né oténí υ Lóom, mío súηe anyía i
ké mí wuúci tóma nááyá. ²⁶ E τε áme kela ne ηηgime ce
asana α cé ηα léca κκω ooci, anyía yáme ζζηζκένα oténí
nufule. Aá yaáté asana í me mí wuúci télímínyi eénú eé
buúse, ηλákáηlákα oówe eé buúse, kuηζ Oténí Akílí-
ba, anyía ekákéla óo wuúci bícónyíki, aáná ya méηa wu
κβήη besana bí o wuúci ζζηζκένα. ²⁷ Bú τε ηάá lókómá-
na buúse bukime, mbókω ε ηά με tóma κκω υ ciíbe ce
ecaná ε τε cálna e nufule τκωμα α túáηa tú wuúci
hatéákénánó. »

Bóol ηά βékála eé buúse bó Akílíba

26 Mbá Akílíba † ηά laána Bóol κσε : « O wáηa ηa
makénda ma κβékáláka aámbáya. »

Aáná Bóol ηαá nándóna κκβ, υ ηε túmé κβékála κσε :
² « Oténí *Akílíba ! Éε, i ηeé mi bíléne hénánω eeci ayé é
maá με táléména oówe eé buúse, anyía yáme βékálá-
ka α besana bikime ebí *Besuif á bóna bá με
sómókénánó eé bíibi. ³ Yááηa anyía o ηoó menyí
abékéléna cé Besuif ekime κκμβánye κκμβánye, e
menyukune tóna besana e bí ηe héléne isuní aabó ε
ekatékaté. Yaáté asana ε ηά με κ βécókóléna anyía óo
mi eéhínyínyi, ζζ lókómáka uumi κtáηa.

⁴ Besuif bekime ηe bú ményí anyána i ηeé mi líhéké
o otúme aáme α bunósé κ ακωζήαμα hénánω eeci ε
ekatékaté ce na buame ne eé Yelúsalem áyá. ⁵ Bé ηe bú
mi menyí feeké ; beébe bá bóna bá κhákéna embasó
eémi o olíhe, mbókω bé ηé bú lénéke. I ηeé mi líhéke ε
ekatékaté ce κκκη ú *Bafalisiéη ; κκκη oóci awó υ ηα
láténa *bikotí bí onyemikinyi Bandómesé hé α nyebaná
hé α nyebaná κ κκκη elκκη cí etémbí. ⁶ Mbá ya méηa
aaha táléména hénánω eeci α nyekála α asana na nyetá-
ta anyé ε ηα mé táta na κκηκλέ mekime endána acé
Bandómesé ηαá βétánéna cíisú sókónó. ⁷ Endána eéci,
túásó κκνηénó tukime túshátá ne túfendí ηαá tátá κleca
na κκηκλέ ; éhé tú ηe nyemi Bandómesé ne nebutué
na nabússé, tú τε κκμβω. Oténí Akílíba, α asana na
endána eéci Besuif ηα bó με sóméná. ⁸ A asana α yaáté
nu ηe nú súηunyi, banó α bómωté α basó Besuif, anyía
Bandómesé áηa wu oheenyiki baacó o owé e ?

⁹ Aáme α aháηá yé bémuátá, i ηe mí keti anyía ε ηα
mé nyemána wu onuusiki Yésus, κκκ υ *Násaleτ, i
ihényí ikime. ¹⁰ Buólí eébu ε ηα mé nyíζkω eé
Yelúsalem, γαηζ bémuátá ooci, mío hákéna belumiti-
nine Yésus beéηí eé ciíbe ce ecaná α makénda emé
betéηínyi *beluli nyíinjie ηe bú mi íinjíé. Ekúlú ekime
ayé bá ηαá bá bábó sómβótóna anyía bá ζζηζκω belumi-
tinine *Kilís, ε ηαá με bá yémi lumitine aáná. ¹¹ Bikúlú
α bémωté ε ηαá με bá yamé kelaka anyía bé íinjíékéne α
bómωté muuyé α *bendanja bé κβécókóléna, i beébe
eékíkínyi anyía bé fénékíne Yésus. E ηαá με bá na
nyeηána nyíéηí náábó α nyenamá anyé ε ηα mé κκβá o
okoó beébe nuusi α báléka cé haaca. »

Nyeháya κκηκλέ nyí Bóol né Yésus

¹² « Yaáté asana ε ηα mé κκβá búmωté buússé aá Tamás
éce betéηínyi *beluli nyíinjie mé bú mi íinjie makénda
ma κκβa hía. E ηα mé bá ne tufule tó makénda etú bé
ηe bú mi íinjíékéne. ¹³ Oténí *Akílíba, yóme κ laana : E
ηαá με bá yamé κκκβaka hía. E túefi, ε ηα mé leca
yaandándá yí eese yí é húlúkúne κ Oμuaná ; yé nóma-
ka κ κκκη eese yé κκκ, yé ηαá basó bónóléna, na γαηζ
na bíáme bikendinyi. ¹⁴ Aáná tu ηα só kuákóna basó
bekime κ κmesé, mío lókóma okelú α wúmωté á με
bataka ne *nuebélé ζse : “Sóol, Sóol ! Anyíaté o ηo mí
tekese e ? O ηoó bíyébi etémbí ne etémbí ekúlú ayé κ
ηζ wamba κyákána háye káω α cé τε ηα lókóma
κkála ú busue bó múáyé mutétényi.” ¹⁵ Mbá esé :
“Kuηζ éce aányé e, Oténí ?” U ηά βékáma κσε : “Γαηζ,
Yésus, ewú o ηoó tékése, ¹⁶ mbá ta híáná, hatóna
endánáka ; asana ayé é ma mé kela anyía ζζ με leca ††
áηa anyía κ ηζ nyemána wu κκβámókóna muame mun-
yíκκω. O κζ bá uumi κκbasómbásω anyía óo bíkétíkínyi
baacó anyána ζ με mé leca hénánω ; o kóo beébe
bíkétíkínyi tóna besana ebí i ké mí o tóηgínyi. ¹⁷ I ké mí
o kétúnyíki ε ekatékaté ci *Besuif. Mío kuηζ kétúnyíki
tóna ε ekatékaté ce baacó α bá τε ábó bá Besuif ; náábó
ε ηα mé κ tóma. ¹⁸ E ηα mé κ tóma hía o okoó beébe
húúnéke eése, wó beébe hémúkúnyí i íbíne noómi
anyía bebú oófókíne e eese noómi ; wó beébe aáηíáka
e butéηí bó Sátan, mbá e beébe hákéna e *Butéηí bó
Bandómesé. Mbókω bá ηα bó hákéna κκηκλέ nááme,
Bandómesé kéé beébe nyeanakenena máábó maabé,
yó beébe limisikinyi ε ekatékaté ce bááyé baacó abá υ
ηκ lótókω.” »

Bóol ηζ nyíζkéna Yésus

¹⁹ « Asana ómωté, Oténí *Akílíba, ε τε ómó kélena
endókó e *eseye yé asana ayé ε ηα mé lecáka, yí é
húlúkúne κ Oμuaná. ²⁰ Mbá ε ηα mé cáηacáηa ohu-
likinyi *Besuif bá Tamás Ambánye yé Esóma, mío yíyí
hulikinyi tóna baacó bé Yelúsalem, mío κκβa ne buúse o
okoó yíyí hulinyi baacó bekime ne bé íisí ci Besuif na
bá κκκκη με etémbí áyá. I beébe laakéna esé bá
βékákálákéna máábó maabé, mbá bá sómβa κκκζ eé
meéme ; bá hákéna κκηκλέ ná Bandómesé, mbá bá
kélaka besana e bí ηo tóηínyi anyía bá ma bó
βékákálákéna taaká máábó maabé. ²¹ Aá yaáté asana
Besuif ηα bó mé haténa eé *Ciíbe ce Bandómesé ; bá ηα
sé bábó με ζζζ. ²² Nyitétyeni anyé Bandómesé ηeé mi
tétényi, nyíinyi nyí ηeé mi líhísi κ ακωζήαμα aámbáya.
Ya méηa úyúyé κκbasómbásω α baacó bekime, o otúme
α banásé κ ακωζήαμα α *baáηá. E τε ηά με tála κκκ α
bómωté α besana ebí ne *behémúnyí besana bá
Bandómesé ne *Moyís ηe bú húlíki anyía bé káá βékéla-
ka. ²³ Béáηa anyía *Mesíí ηá nyemána wu owé, yó
bámókóna κκκ υ buúsebuúse κ κhaanyua e biwéewé,
yó númisiki eese α baacó bekime na bá búásó buncηη

† Fanáka nyihembule nyí 25.13.

†† Céμωté Cíζζηé cé buáyá áηa na « besana abé ζ μεζ lecaka... »

na bá mɔɔɔɔ me etémbí áyá, bú tɔngínyi anyía Bandómesé kée beébe nohiki. »

Bóol ɔa yáamba ɔkela anyía Akílíba é lumitinine

²⁴ Ekúlú eyí Bóol ɔaá bá waá békáláka aáná, Fesitus ɔa tɔ́ɔ́ta okelú ɔ ɔmuaná ɔse : « Bóol, ɔ wáaɔa yaála, yaandándá yí omenyi ú besana mé yóo hélúmúnyi yaála. » ²⁵ Mbá Bóol ɔse :

« Eé'eé, Kóména ! E te amé bá yaála. Yáaɔa anyía besana eebi abé é ɔaá me tɔ́ɔ́a ɔa lókómána bɔm-bánye, béaɔa taaká. ²⁶ Otéńí *Akílíba bémuátá ɔe ményi bɔmbánye besana eebi. Buáté bɔkɔ ya méɔa wu o wuúci laakena na mɔɔɔ́lé ɔ ɔtémá anyía u te ɔaá nána ta asana ɔmɔ́té ; yáaɔa anyía bé te ɔmɔ́ békéla indiitie haála a hómɔ́té. ²⁷ Otéńí Akílíba, ɔaɔ́ ɔsé o ɔoó lumitinine besana ebí *behémúnyi besana bá Bandómesé ɔe bú húlíkínyi baaco e ? Ée, i ɔe mí menyí anyía o ɔoó bííbi lumitinine. » ²⁸ Mbá Akílíba ɔaá laána Bóol ɔse : « O ɔoó bíkétí ase ɔ ɔkɔ ɔba ɔ ɔkela anyía yáme bécáɔa kilísítén e hikúlúkúlú e ? » ²⁹ Mbá Bóol ɔse : « Ta bú te ɔaá békéla aámbáya, te nyíényí bú káá békéláka, e ɔaá me bécɔkóléna Bandómesé anyía wá kelá anyía na kuɔɔɔ na ba-me-lókóma hénánɔ, nuánɔ bámókóna belumitinine háye ɔaɔ́, asana ɔmɔ́té nu te leká muuyé amó e ɔa mé leca. »

³⁰ Aáná ne otéńí, na kóména, ne Beleníse, na baaco bekime a bá ɔa bɔ́ bá aáhá ne beébe ɔa bɔ́ hátókóna endánaka, ³¹ bá ɔa ɔbá a hetɔke, bá kóónaka beébe ne beébe báye : « ɔkɔ ooci te ɔmɔ́ kela bɔkɔ a bɔkɔ́e a búmɔ́té abɔ́ wá nyémána wu owééne eé buúbu, ta anyía bú o wuúci háya eé cííbe ce ecaná. »

³² Akílíba ná Fesitus ɔse : « Mbókɔ ɔkɔ ooci ti e húlísi yááyé asana ná Sesáal, keyé bé me wuúci nyéana. »

Bá maá tóma Bóol o Lóom

27 Ahé Fesitus ɔaá sɔmbótóná anyía tu ɔa sɔ nyémána tu ɔkandaka eé sitíme o osúete i Itálí, u ɔe cuméke ne Bóol na baaco bé etémbí bé cííbe ce ecaná né mutéńínyi bicénji a mumɔ́té, nyíinyi éce Súlius. Mu ɔaá bá mu ɔkɔɔ́ ú bicénji a waáɔ́á ú *Lóom, bá lɔ́ɔ́kɔ ɔkɔɔ́ oócí báye « ɔkɔɔ́ ú bicénji a waáɔ́á ú Sesáal ». ² Tu ɔe sú oófókíne eé sitíme ce báléka ce Atelamíte. [†] Sitíme eécí ɔaá bá cé a ɔbaka a aháɔ́a yé atáléména sitíme cé ekéti yí iisí yé Asi, tu ɔe súete. ɔkɔ ɔ wɔmɔ́té, ebíényi yí Tesaloníke i iisí ce Masetuán, nyíinyi éce Alisitáak, ɔaá bá na basɔ́. ³ ɔ yá yá, tú ɔa hámá e Síton. Súlius ɔaá bá weé tétényíki Bóol na ambánye yé ɔtémá ; aáná u ɔaá nyéána Bóol anyía wá ka lécáka baláayé, háye bá bɔ́ɔa bé o wuúci iinjíékíne benyéma a bé ɔaá bá bí é wuúci béámbákéna. ⁴ Ahé tu ɔa sɔ hátóna e Síton, bihúne ɔe túme ohúne, bé basɔ́ húlúkúnine eé buúse. Aáná tu ɔa sɔ hólákéna ce asálá ce asálá yí Síbele, iisí a céaɔa e ekatékáté ce nuɔmɔ́, ananyía bihúne te ɔmɔ́ bá bí é húnéke h́á. ⁵ Tuó bétáɔ́áléákána ce nuɔmɔ́ ce nuɔmɔ́ hoóhi na besálá bí

† Cémɔ́té Cíɔ́ɔ́é cé buáyá áɔa na « ...wɔ ɔba ɔ ɔkela yémi lumitine ɔbécáɔa kilísítén ». †† Nyetáléména sitíme nyé aháɔ́a yé asálá yé nyéfianena nyé ɔ́ɔ́ nyé Asi Minéel, hoóhi na Tɔ́ɔ́wás.

ne iisí ci Silisí na ce Bamfilí, tú ɔa hámá a báléka ci Mííla i iisí ci Liisí. Tu ɔa hámókóna eé sitíme. ⁶ H́á, mutéńínyi bicénji ɔa lécá sitíme ce báléka ce Alekesandilí, ci é súetéke i Itálí, u ɔa basɔ́ oófókínyi noómi.

⁷ Tu ɔe sú húlíki mɔ́sé meéńí o ohónyí anyía tu ɔa sɔ bá tuasɔ́ kándaka butíkítíki a asana ne ehúne a yé ɔaá bá yá basɔ́ húlúkúnine eé buúse. Tu ɔa sɔ lécáka muuyé muéńí anyía tú ka sɔ hámá a maabána ma báléka ci Siníte. Ahé ehúne ɔaá bá yé te á basɔ́ aátába osúete na ɔkanda ne buúse fianɔ, tu ɔa sɔ hóléna e embana ci iisí a céaɔa e ekatékáté ce nuɔmɔ́, nyíinyi anyía Kelete, a aháɔ́a yé ɔndóɔ́ ú iisí ce báléka ce Salémone.

⁸ Tu ɔa sɔ ɔbana ɔkanda ne buúse ne muuyé muéńí ce asálá ce asálá, tú ɔa hámá a nyetáléména sitíme a nyémɔ́té, nyíinyi éce « Ambánye cá atáléména sitíme », hoóhi na Lasé.

⁹ Ekúlú ɔaá basɔ́ hólákéna yeéńí o ohónyí, ɔkanda ɔ́ nuɔmɔ́ ɔaá bá wá yáaɔa ɔkɔ́e ɔ ɔhɔla, anyía buúsé abɔ́ bá ɔaá bá bé bíkílieke ɔnyíá ɔaá bá bú ma h́la. [‡] Yaáté asana Bóol ɔaá basɔ́ oókísí ɔse : ¹⁰ « Buame eé, e ɔa mé leca anyía ɔkanda ooci ɔaá ɔba ɔ ɔbá ɔkɔ́e ɔ ɔhɔla a asana eyí ne sitíme na mááyé malamó káá ɔba ɔ ɔcaɔ́aka. Ta basɔ́ tóna tua sóna tú owéékúne eé wuúci. »

¹¹ Mbá ta híáná, mutéńínyi bicénji ɔaá hólá ɔháya mɔ́ɔ́lé ne né mutéńínyi sitíme ne né muútí sitíme anyía bé ténýi ébú súete. ¹² Yáaɔa tóna anyía nyetáléména sitíme eéńýi te ɔmɔ́ bá nyembánye o ohuliki ekúlú yí buume h́á. Yaáté asana baaco beéńýi bé sitíme ɔa bɔ́ sɔmbótóná ɔbana ɔkanda ne buúse. Bá ɔa bɔ́ bá bábɔ́ békánaka, mbókɔ́ búáɔa bú ɔbá aáná, ɔ ɔkɔ́háma eé Fénis, nyetáléména sitíme a nyémɔ́té nyé Kelete a nyé ɔa léca nyéfiana nyé ɔ́ɔ́. H́á bá ɔa bɔ́ bá bábɔ́ áambaka ohuliki ekúlú yí buume.

Nɔ́bɔ́lá nú ehúne ɔaá naa ɔ́ nuɔmɔ́

¹³ Hihúnéhúne hé bulɔ́ɔ́ ɔeé túmé ohúne. Baaco bé sitíme ɔe bú ketí anyía bá bɔ́ɔa bá ɔkandaka háye bé ɔe bú bíkétíki. Aáná bá ɔa bɔ́ aáńýá butélímínyínyí bú sitíme, bé ɔe súete, bá kándaka ce asálá ce asálá yé nuɔmɔ́ nó Kelete a aháɔ́a yé nyekafianena nyé ɔ́ɔ́.

¹⁴ Mbá hikúlúkúlú yaandándá yé nɔ́bɔ́lá nú ehúne ayé bɔ́ ɔkɔ́ lɔ́ɔ́ anyía « Elákilɔɔ́ » é húlúkúne namuaná ce nyeháma nyé ɔ́ɔ́ ce Kelete, ɔeé túmé o beébe naanena.

¹⁵ Ehúne nyeketakena sitíme na makénda, ohónyí wú o cíici télímínyi téka. Buáté bɔkɔ tu ɔa sɔ bényéána anyía ehúne á basɔ́ hólána. ¹⁶ Yé ɔa basɔ́ nyékétákéna a asálá a yémɔ́té e embana ci hikítíkétí hí iisí e ekatékáté ce nuɔmɔ́, nyíinyi éce Kóta. Yíiyi yé ɔaá basɔ́ támbá ehúne butíkítíki, aáná tu ɔa sɔ bɔ́ɔ́ ohónyí ne muuyé mukime wú ɔkɔkɔkɔkɔkɔ́ yé ɔbéléténa. ¹⁷ Bɔnyio eé sitíme ɔe bú béétí ɔkɔkɔ́ eéyé eé sitíme noómi, bé ɔe yíiyi ɔ́ɔ́kɔkɔ́ e embana ci sitíme ne tukolí, anyía cé

‡ Buúsé bɔ́ nyebékɔ́ nyé maabé, buúbu mululi nyíinjie a muáɔ́a ɔaá bá mué lúlíki nyíinjie a nyémɔ́té a asana yé maabé mekime ma baaco bá bunɔ́ɔ́. Ekúlú yé hɔ́ɔ́ eéyé, ɔkanda ɔ́ nuɔmɔ́ ɔaá bá wá yáaɔa ɔkɔ́e ɔ ɔhɔla.

óónéna. Ayé bá ñaá bá bébú líkíméke anyía sitíme á ka fáka ɔ ɔsébéá a asálá yé nuomó eé Libí, bá ña nyéana butélímínyínyí bú sitíme é bíhíenélíki, † ehúne húle nyéketakena sitíme haála hekime. ¹⁸ Ehúne eéyé ñaa cóbá ne buúse o ohúne na makénda mekime a nyenamá anyé ɔ ɔyá ɔyá bɔnyio eé sitíme ñe bú túmé ɔwaaheena mɔmɔté malamó ɔ ɔ nuomó o o ciíci hélélíti. ¹⁹ ɔ buósé b́ cláta bé ñe bú oombókóko belanéna bí sitíme beébe bémuatá. ²⁰ Mɔósé ñaa h́lálaka meéní tu te leca ta ɔcɔ́ te tunjoti, ehúne ɔɔɔbaka ne buúse hú ohúne na makénda. Mɔɔɔlé ma ɔkɔmba ña basó mána é etémá.

²¹ Baaco a bá ña b́ bá eé sitíme noómi ñe bú h́líki mɔósé meéní, bá té nyíá ta bɔkɔ. Mbá Bóol ña táléména aabɔ é ekatékate, mbá ɔse : « Yé ñaa bá ambánye anyía núánó me lókóména. Mbókɔ nuanó me lókóména, keyé tú te ɔmó ś háɔna aá Kelete, tu te ɔmó ś bá tú ɔbéɔɔngena ta anyía tú obínyímísíki nyenamá eényí.

²² Mbá aambáya é ña mé banó láana esé áno békéndéna, anyía ɔɔɔ ta ɔmɔté aasó é ekatékate ti ñee wéékune ; hú sitíme bímuócí cé ña ćba ɔ ɔcaɔiaka. ²³ Yááña anyía e buutú b́ hénáno, *elilé yé bɔśma yé Bandómesé awó é ñaa me b́lókóména, i wuúci nyiɔkena, yiíyi yé bíkósíti nááme, ²⁴ ý mé laana yése : “Bóol, eti líkime. ɔ ñ́ nyemána wu ɔkɔbékálaka eé buúse b́ Sesáal. Aáná, Bandómesé a yaáyé ambánye yé ɔtémá ɔ yóɔwɔ asana mee lumítine onohi t́na baaco bekime a bá b́ña aá nuomó na kuɔɔ.” ²⁵ Aá yaáté asana, banó bíáme bikendinyi, áno békéndéna, anyía ya méña na mɔɔɔlé ná Bandómesé. I ñe mí menyí anyía besana ña ćbaka ɔ ɔbékéláka háye elilé eéyé á me laana. ²⁶ Mbá ehúne ý ćba, yáa basó éékínyi a asálá yí iisí a yémɔté aá nuomó. »

²⁷ Bú ñaa bá e buutú e bú ñó nyíoyísínyi meetú mɔɔhátá ne menyíse emé ehúne ñaa bá hú ɔ basó súéténe ɔ ɔ nuomó nú Metitelané. Hoóhi é ekatékate cí buutú, bɔnyio eé sitíme ñe bú bíkétí anyía tú me sú túme obíkósi ná ɔmesé. ²⁸ Aáná bá ña b́ ááhéna nukolí e menyífé. A aatɔ a yémɔté yí nukolí eénu b́ ñe yóótókókɔ bɔkɔ a bú ña láma. Aáná bá ña léca anyía injibí cí menyífé aá haála eéhé ñaa bá méta nyitíne ne buunyi ne ífendí. Bá ña b́ cóbá ne buúse butíkítiki, bé ñe t́né áahéna nukolí, bá ña léca anyía injibí áña méta nyitíne na énamanyé. ²⁹ Bá ña b́ bá bébú líkíméke anyía ehúne áña yé ɔt́ma ciasó sitíme haála ahá ciáña ci okobítúméke aá beandándá bé andányé ; éehé bá ña yááhéna bitélímínyínyi bí sitíme bínyíse e elime, bé ñe túme ɔtáta na ɔtémá okime anyía ɔyá é téní yá.

³⁰ Bɔnyio eé sitíme ñaa bá bábó áambaka menjíñé amá anyía bábó háma eé sitíme, bábó cábákéna. Aáná bé ñe bú lóosi ɔkɔkɔ yé ɔbéóléténa, bá ña śmba afala báye bá ña b́ áamba okosúñéke bitélímínyínyi bí sitíme bé aháná yí buúse. ³¹ Bóol ña láana ne muténínyi bicénji mu *Lóom na bɔśókɔ bicénji ɔse : « Mbókɔ baaco eebe ti ñe bú límíne eé sitíme noómi, nu

† Alamánó yí ekéti yé aláñge yóótókókónó eé sitíme ; yí ciíci ɔlókɔ ɔ ɔtáléména aá nuomó noómi. Bɔśókɔ a b́mɔté ña b́ lókóma anyía « bé ñe bú śñé bɔlaka bú ehúne ».

te anó kéla nu ɔɔɔkɔkɔ. » ³² Bicénji ña śmbáka tukolí etú bé ñee śñékiné ɔkɔkɔ, bé ñe yiíyi nyéana anyía yé nénéke ɔ ɔ nuomó ɔ ɔmuaná, haaca ne sitíme.

³³ Hikúlúkúlú, ɔkela anyía ɔyá e síke á yá, Bóol ñe beébe láana bekime anyía bá ña b́ nyémána bá ɔnyíaka benyéma bé ɔnyíá, ɔse náábó : « Hénáno mɔɔhátá ne menyíse eeme amá nua ńña hú ɔtáta, nu te béháya bɔkɔ b́ ɔnyíá e nyuúté. ³⁴ Cókóle, é ña mé aamba anyía nuánó nyíata bɔkɔ. Yááña ambánye anyía nuánó nyíaka mbá nué líhéke. Nuti líkíméke, yááña anyía ta ɔbaca te ñaa ćba ɔ ɔnyáñéténa ɔɔɔ. »

³⁵ E elime ɔe ɔtáña oócí, Bóol ñe híite eléti, u ñe iínjíe Bandómesé biténjiti ɔ ɔbéɔkóléna eé buúse b́ baaco bekime, u ñe yiíyi bákáka, u ñe túme ɔnyíá. ³⁶ Aáná ɔɔɔ okime ñee híite makénda, nyitúme eényí t́na ɔnyíá. ³⁷ Tu ña ś bá baaco etíne ɔt́hátá na átátɔ ne imbuke buunyi na ɔmɔté eé sitíme noómi. ³⁸ Ekúlú ayé tú ñe sú éécéke, bá ña aahákéna ikute cí iñeñé ɔ ɔ nuomó o ohéhélíti sitíme.

Sitíme ma kátakata

³⁹ Ayé ɔyá ñaa yá, bɔnyio eé sitíme ti ómó t́né ebú ményi iisí acé bá ña b́ léca. Mbá bá ña b́ léca nyinyike nyé nuomó a nyéáña na ɔsébéá a asálá ; bá ña b́ bá bábó aambaka anyía mbókɔ ohóní áña wú ɔb́ñe, bá ɔɔɔbana sitíme h́á. ⁴⁰ Aá yaáté asana bé ñe bú śñéñéke bitélímínyínyi bí sitíme, b́ biíbi nyéana ɔ ɔ nuomó. Híáná bé ñe bú hémbúléke tukolí tú bukendi sitíme a aháná yí buúse yí sitíme. Bé ñe śñe bɔlaka bú ehúne eé buúse ; aáná ehúne ñe túme o ciíci nyekete-na a aháná ayé bá ña b́ léca ɔsébéá. ⁴¹ Mbá embana ci sitíme ñe túme obítise ɔsébéá ɔ ɔ nuomó noómi. ɔe ñaa bá ci a yáaña é ekatékate ɔe behaála bífendí bí munyife. Sitíme nyefaka eényí aáhá. Yááyé aháná yí buúse ña śbéna ɔ ɔsébéá a nyenamá anyé ɔe te ɔmó bá ci obínyietinyi. Makénda ma beahó ñe túme ɔkata aháná yí elime yí sitíme.

⁴² Bicénji ña yáámbáka ɔwɔɔnókɔ baaco bé ciíbe ɔe ecaná anyía ta ɔmɔté té b́náná ɔ ɔ nuomó ɔ ɔcabena. ⁴³ Mbá muténínyi bicénji mu *Lóom, wuúci wa yáambaka onohi Bóol. Aáná u ñee beébe sánónéna ɔkela háye bá ña b́ bá bábó áambaka ɔkela. U ña láana baaco bé ciíbe ɔe ecaná anyía bɔśókɔ e bé ñe bú ményi ɔbénáná ña b́ nyémána bá ɔ cáña béáhákéna e menyífé ɔ ɔɔɔba a asálá. ⁴⁴ ɔ b́mɔté bɔśókɔ ña b́ nyémána bé osíke beébe látaka, babáátákánó a belánge ta anyía e bikélékéti bí etémbí bí sitíme. Aáná bá ña b́ kéláka, b́ kɔ há mókóna beébe bekime ɔ ɔmesé, ta bɔkɔ ti beébe kelá.

Bóol áña i iisí ci Malets

28 Émakéla túásó ńhókɔ aáná téka ne imbéñé, baaco bé iisí ña b́ basó láana anyía b́ ña b́ lónge iisí eéci anyía Malets. ² Baaco eébé ña b́ basó káhá bɔmbánye bɔmbánye. A asana ayé ɔkɔb́lá ñee túmé ɔnaa, nyiike kelaka buéní, bá ña b́ aábánáká yaandándá yí oocó, bá ña basó lónge basó bekime ɔ

ɔkwáásába. ³ Bóol ñé hiíte acáká yé tɔɔase ɔ ɔháya o oocó ; e ekúlú eéyé ehénye ñaá háma a tɔɔase eétú éce ɔbála ú oocó meé wuúci tímbe, nyenóma Bóol eényi ɔ ɔɔbó. ⁴ Émakéla baaco bé iisi ábú léca anyía ciɔhɔ ma bélabéna Bóol ɔ ɔɔbó, bé ñé túme ɔlaanana báye : « ɔɔɔ ooci áña taaká taaká muɔnɔ baaco, na nyenɔhɔko nyí owé ú menyífé aá nuómó, Bandómesé ci imbífúne ti ómó lumitine anyía wé líhéke tóna. »

⁵ Mbá Bóol ñe yíkíllite ɔɔbó, ciɔhɔ ñá kuá o oocó noómi, wuúci ta ɔlókóma ɔkála buúse bukime. ⁶ Baaco a bómɔté ña b́ bá báb́ bétátáka anyía Bóol ý ɔɔba o onuteke, ta anyía ý ɔɔba ɔ ɔkua hí aáhá, wé wé. Mbá ɛɔakelá báb́ tátáka buéñí, bá té léca anyía Bóol ña lókóma ɔkála a wúmɔté, bá ñá héñéna ɔtáña ; bé ñe túme ɔkɔna báye « Háá, wáña bandómesé a cemɔté ! »

⁷ Mutéñinyi iisi eéci ñaá bá ne bikéti bé ɔmesé aáhá hoóhi ; nyíáyé nyíinyi ñaá bá éce Bubiliós. U ñaá basó káha e úúyé ooki bombánye, túb fíanaka h́á mɔwésé matátó. ⁸ Síkíne ci Bubiliós ñaá bá fianena, u ɔnɔko ne nyiike na ɔɔna t́ manónó. Aáná Bóol ña ɔbá ná taatá oócí, u ñá bécóklókéna Bandómesé, u ñé wuúci tála aabá a aat́, nyi wuúci eéñunyísi eényi. ⁹ E elime eéci, bɔkɔnókɔnɔ bé etémbí bé iisi eéci ñe bú túmé ɔfaaya né Bóol, u beébe eéñunyísi tóna. ¹⁰ Aáná baaco bé iisi eébe ña b́ bá báb́ basó kékéke buéñí, beébe na nukasa ne nuubo. Ahé buósé b́ nyíásó nyehatóna ña kaáhámá, bá ña b́ basó iínjíékíne benyéma bikime a bé ñaá bá bé á basó béámbákéna e úúsú ɔkanda.

Bóol ma kaáhama o Lóom

¹¹ Tú ñe sú límékíne h́á iilí étátó. Tu ñé súéte eé sitíme a cemɔté ce Aleksandilí, ci ñe hulíki ekúlú yí buume h́á a nyetáléména sitíme a nyémɔté nyí ekéti yí iisi eéyé, b́ lónókɔ sitíme eéci anyía « Nyehása nyé bebandómesé ». ¹² Ayé sitíme eéci ña táléména a báléka ci Siláákus, ¹³ túb fíanaka h́á mɔwésé mekimékime matátó. ¹⁴ Ahé tu ña ś hátna h́á, túb kándaka ce asálá ce asálá, tu ña háma a báléka ci Lékió. ɔ yá yá, ehúne yé bulóɔ ñé túme ohúne. Éhé tu ña ś háma a Búsɔl e elime ce mɔwésé méfendí ma ɔkanda. ¹⁵ A báléka eéci, tu ña ś kuána báásó benyíinyi bé olumitine ; bá ña basó báta anyía túé límékíne ne beébe mɔwésé metíndétú nóɔ. Aáná tu ña ś kandáka ɔ ɔkóhama o *Lóom. ¹⁶ Háye báásó benyíinyi bé olumitine bé Lóom ña b́ lókómá anyía tu ña ś hámókóna, bá ña b́ fáákóna ɔ ɔkɔ basó tátá ne eé Nyionyí nyí Abíyus na aá haála ahá bá ñaá bá b́ lónókɔ báye « Meébe me Bekenyí Matátó ». Émakéla Bóol é beébe léca, u ñé iínjíé Bandómesé bitéñiti ; makénda ñé wuúci faáyéna ɔ ɔtémá. ¹⁷ ɛɔakelá tú ka ś háma o Lóom, betéñí bá h́á ñé lumítíne anyía Bóol é límékíne eé ciíbe náanyia, mbá ta híáná, ecénji ɔmɔté wuúci tétényiki.

† Na Kasítɔl ne Bólus ña b́ bá bebandómesé bífendí o olumitine ú Bakelék ; bekendi sitíme ña b́ bá bebú ciici hiítéke háye bíáb́ bebandómesé e bí ñeé beébe tétényi. †† Báléka a ceáná ci iisi ci Silisi, hoóhi na ɔháma kilométa 130 na Maleté.

Bóol ñeé hulinyi baaco bé Lóom Ambánye yé Esóma

¹⁷ E elime ci mɔwésé matátó, Bóol ñá lónókɔ *baáná bé *Besuif bé *Lóom. Émakéla báb́ bebándákána, mbá ɔse : « Ba-ɔónɔ u baabá, ta yé cáña á bá anyía e te ɔmó kélena baaco bá búásó buncɔɔ endókó, ta ɔnɔko nyebékéleña a nyémɔté nyí ciísú sókónɔ, bá ñaá me haténa eé Yelúsalem, bó mí fiimbie né Bolooméñ. ¹⁸ Émakéla Bolooméñ ébú mi bícónyiki, beébe ta ɔleca hekoma a hé á me hatena ahé bá b́ña bá ɔ me ɔónɔ e híihi. Bá ña sé báb́ me nyéána ; ¹⁹ asana ɔmɔté, Besuif ña b́ békéñéleña. Buáté ɔnɔko e ñaá me bá oweékinyinyi anyía yémi hulisi yááme asana ná Sesáal. E te áme bá na nyebétáa a nyémɔté anyía yáame sóména baaco bá búáme buncɔɔ. ²⁰ Ya méña ɔ banó lónókónɔ aaha anyía yámé banó laakéna anyía macanja amá ya méña eé meéme áña a asana ayé ya méña ɔháyanó mɔɔɔlé né *Mesii, nááyá tóna *Islyél o meéme háyanó. »

²¹ Mbá báye nááyá : « Tu te asó bá ne nufule a númɔté e nú ñeé húle eé Yuté, nú táñáka yóɔwɔ asana ; ta ɔónɔ u baabá wuúsu a wɔmɔté te ñaá háma aáhá u hulúkúne h́á, ý basó bíkétíkinyi asana a yémɔté, bá cámbaka nyíwɔ nyíinyi. ²² Tu ña ś áamba ɔlókóma ɔ nyíwɔ nyuúte aaté kuɔɔ bémuatá ɔ ñá b́ bétáa. Yááña anyía tu ñe sú ményi anyía haála hekime baaco ñe bú núúsi ɔnɔko ooci. »

²³ Bá ña b́ tánáná endána ci etémbí ne Bóol. A buósé eébu, bá ña b́ fáákóna ɔmbana weéñí ɔ ɔhɔla e úúyé ooki. O otúme ɔnɔkɔyá ɔ ɔkóhama nanyííff, Bóol ñeé beébe hulíkinyi asana yí *Butéñí b́ Bandómesé, u óónyísi kinyi ne *bikotí bí *Moyís ne tufule tú *behémúnyi besana bá Bandómesé, anyía wá békáná o beébe tóninyi anyía asana yí Yésus áña taaká. ²⁴ Aáná baaco a bómɔté ñe bú lumítíne anyía besana abé u ñaá bá waá kónaka áña taaká ; ta híáná, a bómɔté súnɔginyi. ²⁵ Ekúlú ayé bá ña b́ bá b́ búáña ɔ ɔwaálónána, beébe téka na ɔlókómána, mbá Bóol ɔse : « *Efúúménénú yí Elilé ñaá kónaka taaká, ekúlú ayé yé ñaá bá yéa táñáka né ciínú sókónɔ eé nyuúte nyí *muhémúnyi besana *Esayí. ²⁶ Yááña anyía yé ñaá ɔnɔna yése :

“Ká ká laakéna baaco bá buncɔɔ eébu ase : Nu ká ń lókómáka, mbá nu te hɔla ɔlókóma ɔmbánye ; nu ká ń léca, mbá nu te hɔla ɔleca ɔmbánye.

²⁷ Yááña anyía baaco eébe ma b́ sóléténa etémá, b́ bécúáka eétú. Bé me bú binyímékíne anyía bá te lecana na cááb́ eése, bá te lókómána na cááb́ eétú, bá té béháya asana e etémá noómi ; keyé bá ká b́ békónónákéna etémá anyía yémi beébe eéñunyísi. ” † Aáná Bandómesé ñaá kóna. ²⁸ Yaáté asana énu menyí ɔmbánye aná : Bandómesé áña ɔtóménánó baaco a bá te áb́ bá Besuif esóma, ciici cé ña léca nyinohi anyé Bandómesé ñe nohi baaco. Beébe eébe bé ké bú ciici lókómáka, bó lumitekinine. » ²⁹ [ɔ ɔtáña ú Bóol oócí, Besuif ña b́ aálónákáná, bé súnɔgunyinyi na makénda.]

‡ 28.26-27 Esa 6.9-10

³⁰ Bóol ñeé límékine tuɔɔ tukimekime túfendí eé
ciíbe ecí u ñeé léndí, u káháka bɔmbánye baacɔ
bekime a bá ña bɔ bá bábɔ fáakɔna o okoó wuúci leca.
³¹ U ñaá bá weé húlikinyi baacɔ bekime asana yí Buténí

bɔ Bandómesé ; besana eébi ñaá bá bé a léca Otení a
Waáñá Yésus *Kilís. U ñaá bá weé beébe eékúnyíki
besana háye u ñaá bá weé lénéke na mɔɔlé mekime,
téka ne muuyé a mumɔté.

Lóom

Besana a bé ña yámba anyía bá lókómáka bómánye nyefana nyí nufule eenu

Bóol ña yámba Boluméñ nufule eenu anyía bé wuúci tábónákéna òkanda. U ña yámba òkaba á Banyá, u káá hólakéna o Lóom anyía wé hule á leca híbò hí belumitinine bá h́á, mbá u kíndísíki belumitinine ò wónéna o olumitinine.

E nufule eenu, u ñe hémbuline baaco injibí ce besana bí olumitinine. Béñña anyía : *Bandómesé ño nóhi baaco, u beébe kelaka anyía bá bómókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse, mbóko bá ña b́ háya maabó m̀wólé né Yésus. Mbá té cáña anyía bé ñe bú nyíoyísinyi c̀m̀t́ abékéleña ta anyía bá ña b́ láténa bém̀t́ bikotí. Bóol ñe búlúnine baaco e nufule eenu anyía ne Besuif na baaco bé etémbí a b́ña b̀ko búm̀t́ eé buúse b́ Bandómesé ; bekime ñá b́ nyemaná bá òhákéna m̀wólé né Yésus ò kela anyía báb́ ńh̀k̀. Besuif te abó bá na benamá a bém̀t́ ò òhla b̀s̀s̀k̀ bé etémbí ; híáná ta baaco bé etémbí te abó bá na benamá a bém̀t́ ò òhla Besuif.

E elime eéci, u ñeé beébe laana anyía bú ña h́la òhka anyía b́b́ líhéke beébe bekime e mbuumu noómi ; u beébe hambulekine a asana na h́c̀c̀c̀ h́ c̀t́ḿ anyía bú te a bá bómánye anyía òkò é kíftínyí s̀s̀k̀, ta anyía wé wuúci bábákéna mbóko nyíáyé nyebékéleña ña yáálónána na nyé s̀s̀k̀.

Biténjiti

1 Yanj Bóol, e ña mé banó s̀ñéna nufule eenu ; ya méña munyionko mu *Yésus *Kilís. *Bandómesé ña me lóto, yó me t́ma *k̀k̀ u endóma o okohúlinyi baaco yááyé Ambánye yé Esóma. ² Buáyá u ñaá bétánéna baaco Ambánye yé Esóma eeyé eé nyuúte nyé bááyé *behémúnanyi besana, bó yíyí s̀ñéko a Cíwóñé e Cifúúménénu noómi. ³⁻⁴ Ambánye yé Esóma eeyé ño tónjinyi asana yí uuyé òónó, Yésus Kilís, uusú Oténj a Waánj. A ahánj na baaco, bé ñeé wuúci bíéné a henyéno hí Oténj *Táfit. A ahánj ne Elilé, Bandómesé ñeé wuúci télímíníyí uuyé òónó a makénda me *Efúúménénu yí Elilé e nyiheenyi enyí u ñeé wuúci héenyi e biwéewé. ⁵ E elime ci uusú Oténj a Waánj, Bandómesé ñeé mi tónjinyi yááyé yaála yí nuubo, yó me loto uuyé k̀k̀ u endóma o okohúlinyi m̀wólé me etémbí mekime yááyé Ambánye yé Esóma ananyía bé wuúci lumitékínine, bé wuúci lókómákéna. Aáná bé ké bú nyémiki Yésus Kilís. ⁶ Banó t́na, nua ńña ò ombana ú baaco eébé ebé Yésus Kilís ñá ĺñk̀. ⁷ Éhé é ña mé banó s̀ñéna nufule eenu, banó bekime abá nua ńña o *Lóom ; nua ńña baaco bá c̀t́ḿ bá Bandómesé. Wuúci u ñaá banó ĺñk̀ anyía nuánó bómókóna bááyé. Na ciasó Síkiné Bandómesé ne uusú Oténj a Waánj Yésus Kilís bá banó sayábákéna, bá banó iinjíékine mbuumu e etémá noómi.

† B́m̀t́ ña b́ lókóma : « Bandómesé ñeé wuúci télímíníyí uuyé òónó e nyilimíné nyí Mesí ».

Bóol ño tónjinyi anyía u ñeé léne belumitinine bé Lóom

⁸ E ña mé cáña o wíinjie Bandómesé biténjiti e elime ci Yésus *Kilís a yáánó asana aá banó bekime, anyía bá ña bésómo únú olumitinine ò c̀mesé okime. ⁹ Yáána anyía e ñaá me b́c̀k̀leña Bandómesé a yáánó asana ekúlú ekime eyí i ñe mí wuúci b́c̀k̀leña. Bandómesé áña uumi ombasómbáko a asana eeyé. Wuúci e ña mé nyionko na c̀t́ḿ okime buólí bú ohulikinyi baaco Ambánye yé Esóma yé asana yí uuyé òónó. ¹⁰ E ñaá me b́c̀k̀leña Bandómesé aáná, e te t̀m̀ko, anyía wé mi iinjie ohónyí aámbáya wú c̀faaya ò k̀k̀ banó léca, mbóko u ñeé lénéke. ¹¹ Yáána anyía ya méña na ecaná ciénj ò òhla anyía yámé faáya ò k̀k̀ banó léca, anyía yámé banó iinjíe nyíinjie a nyém̀t́ nyí Elilé a nyéaña nyí okíndísíki únú olumitinine. ¹² E ña mé aamba k̀k̀na yáaña anyía túésú kíndísíkínínyí o olumitinine s̀m̀t́ awó u maá basó láta basó bekime.

¹³ Baláame, e ña mé banó láana anyía ya méña owaámbákánó bikúlú biénj ohónyí wú c̀faaya ò k̀k̀ banó léca, anyía búáme buólí a lecána t́na náánó háye bú ña lecakana ò m̀wólé me etémbí ; mbá, ò k̀k̀háma aámbáya ohónyí te ña lecána. ¹⁴ Bandómesé u ñeé mi túéhinyi buólí eébu, éhé ya méña oweékínínyí anyía yémi hulíkínínyí baaco bekime bá c̀mesé Ambánye yé Esóma ; ta *Bakelék, te becikécíke, te bemenyi b̀ko, te be-ti-menyí b̀ko. ¹⁵ Yaáté asana ya méña na ecaná ciénj ce c̀faaya náánó ò k̀k̀ banó h́linyi t́na Ambánye yé Esóma eeyé, banó eebe ebé nu ñe nú líhe o *Lóom.

Makénda ma Ambánye yé Esóma

¹⁶ Yááña anyía ε τε ηά με lókóma aatɔ ɔlama ekúlú eyi i ηe mí hulinyi baaco Ambánye yé Esóma. Ne Yiíyi Bandómesé ηó tónjinyi maayé makénda o onohiki baaco a bá ηa bɔ háya mɔηɔlé né Yésus *Kilís : Eé buúsebuúse né *Besuif, e elime eécí na baaco a bá τε ábɔ bá Besuif. ¹⁷ Aáná yí ηo tónjinyi anyána Bandómesé ηa kéla anyía ɔɔɔ á bá atálémánánɔ yé ɔɔɔ eeyé eé buúse hú ɔ mɔηɔlé amá u ηaá háya nááyá. Aáná yááña yɔɔɔkónɔ a Cɔɔɔηé cé Bandómesé anyía : « ɔɔɔ okime awɔ u ηaá háya mɔηɔlé ná Bandómesé, Bandómesé ηa kela anyía wá bá atálémánánɔ yé ɔɔɔ eeyé eé buúse ; wuúci u kéé líhéke taaká ci olíhe. » †

Nyekua nyé baaco eé buúse bɔ Bandómesé

¹⁸ Yááña anyía Bandómesé ɔ ɔmuaná noómi ηo lóbisinyi baaco anyía bá ηa bɔ kéla beebé bé besana, bé tí wuúci kéke. Yáábɔ aabé yé nyebékéléna ηeé húé ciayé taaká, ¹⁹ yiíyi anyía bé ηe bú ményi nyebá nyé Bandómesé, anyía u ηeé beébe nyiínyi tónjinyi bɔmbánye bɔmbánye. ²⁰ Yááña anyía, o otúme e nyiketi nyé na ɔmesé na ɔmuaná, benyéma bikime ebí u ηeé kétiki ηo tónjinyi baaco na maayé makénda me ekúlú ekime na nyíáyé nyebá, yiíyi anyía bé tí ηé bú wuúci léca. Éhé ohónyí wú ɔnyeanenena ɔɔɔ τε á bá. ²¹ Ta ayé bé ηe bú ményi Bandómesé, bé me bú kine ne o wuúci iínjie nuúmi ne o wuúci iínjie biténjítí e bí e wuúci nyemana ; mbá cílbú ibíkétí cé buála me beébe nenisiki ; cílbú ebétáá cí etémbí ne etémbí me beébe kuusiki ibíne. ²² Bé ηe bú bíbééti ɔbá ne injiné, yiíyi anyía bá bɔηa beála. ²³ Na anyía bébú nyémíki buáná bɔ Bandómesé, wuúci Indiwé, bé ηe bú nyémi bebókóbókɔ ; bé h́áka na baaco e bé ηe bú wé, ne tunonyí, na enyama, na mɔɔhɔ.

²⁴ Yaáté asana Bandómesé mé beébe béyúataka anyía bábɔ kéla beebé bé besana e bí ηeé beébe háména ε etémá ; aáná bé ηe bú tífilé cílbú ceétɔ beébe ne beébe na besana bikime bé aatɔ ɔlama. ²⁵ Bá má bɔ nyéanaka taaká cé besana a cé ηa léca Bandómesé, bɔ látáka be-fala. Bé ηe bú nyemi benyéma abé Bandómesé ηeé kétiki, bé bíibi nyikéna, na anyía bébú nyemíki Ooci ewú u ηeé bíibi kétiki bikime ! Wuúci bímuócí bá á nyemána bé onyemiki. *Híáná yááña !

²⁶ Buáté ɔkɔ Bandómesé meé beébe béyúataka anyía bábɔ kela beebé bé besana bé aatɔ ɔlama e bí ηeé beébe háména ε etémá. Báábɔ beénjú τε ηa háná ebú límine na banómɔɔ háye Bandómesé ηeé kétiki, mbá bé ηe bú límenenene. ²⁷ Híáná banómɔɔ tóna τε ηa háná abɔ fiananana beénjú háye Bandómesé ηeé kétiki, mbá ɔfiananana bɔɔɔkɔ banómɔɔ, wuúci ú ηeé beébe háména ε etémá buéjí. Bá ηa bɔ kela besana bé aatɔ ɔlama beébe ne beébe. Bíibi bí ηeé beébe héléníne benamá abé á nyemana na bɔɔbé abɔ bá ηa bɔ kéla. ²⁸ A asana ayé baaco eébé tí ηé bú léne

† *Aba 2.4. Nyekóηna nyí etémbí : « Atálémánánɔ yé ɔɔɔ ekime eé buúse bɔ Bandómesé kéé líhéke ɔ mɔηɔlé amá u ηaá háya nááyá ».*

omenyinyi na Bandómesé, éhé ú meé beébe béyúataka anyía bábɔ látákéna ne cílbú ebétáá cí etémbí ne etémbí, bá kéla tóna besana abé bá té ɔmɔ bɔ nyemana bá ɔkela. ²⁹ Bá bɔηa ne bibébékénú bé etémá, bí mo nyíoyóko na beebé bé besana hú mbióké ! Bá ηa bɔ áákéna bɔɔɔkɔ, beébe na nyenána ; bá bɔηa na beɔte, bá ɔɔɔkɔ bɔɔɔkɔ, bé lénéke esáká ; beébe ne menjiné a beétɔ, ne tusinjítí tɔ nyíákéna bɔɔɔkɔ ; bá ηa bɔ sɔmbéna bɔɔɔkɔ besana, ³⁰ bé ηe bú óto bɔɔɔkɔ ; bé líηekine Bandómesé, beébe ne tuféne. Bá bɔηa na bumálá, bé bíbéétiki tóna. Bá bɔηa ekúlú ekime hoóhi na ɔkela bɔɔbé ; bá ηa bɔ kélena bíábɔ bíbíenyi aatɔ ɔnata. ³¹ Bá τε abɔ bá na beétɔ. ɔɔɔ τε á bá wu ɔháya mɔηɔlé náábɔ ; bé tí ηe bú léne bɔɔɔkɔ, bá τε bécáma ɔɔɔ mahana. ³² Ta ayé bé ηe bú ményi bɔmbánye anyía Bandómesé ηaá ɔkɔna anyía baaco a bá ηa bɔ kela anamánamá cá beebé bé besana eébé ηá bɔ nyemana bé owéékúne, bá ηa bɔ ɔba hú ne buúse o o bíibi kela. Té cáηa ɔmanɔ oócí : Ekúlú ayé bá ηa bɔ léca baaco bé etémbí ábɔ kela beebé bé besana, bé ηe bú beébe lémbi anyía bá ɔbáka ne buúse ɔ ɔkela híáná.

Nyebónse nyé baaco nyé Bandómesé áηa nyetálémánánɔ

2 Mbá kuɔηɔ aná, ɔ ɔηa aányé, ɔ ηkɔ bɔɔɔnena bɔɔɔkɔ nyekua e ? Bandómesé kɔ yɔ lókóména bɔɔbé anyía ɔ ηkɔ bɔɔɔnena bɔɔɔkɔ nyekua, yiíyi anyía kuɔηɔ bémuátá tóna ɔ ηkɔ kela beáté beebé bé besana. Éhé ɔ mɔɔ bébósnéna nyekua kuɔηɔ bémuátá. ² Basɔ bekime, tu ηe sú ményi anyía ekúlú ayé Bandómesé ηó bónóse baaco a bá ηa bɔ kéla beebé bé besana eébi, wána a taaká noómi. ³ Mbá kuɔηɔ awɔ ɔ ηkɔ bɔɔɔnena baaco nyekua, kuɔηɔ bémuátá a kela beáté beebé bé besana, menyí anyía ɔ τε kɔɔ béhɔɔ bónóse ce Bandómesé. ⁴ Bandómesé áηa na ambányéké yé ɔtémá, u tí tényí bónóse ɔɔɔ, wuúci ne oweéhinyinyi. ɔ ηkɔ bábéna besana eébi e ? Mbá menyí anyía u ηkɔ yɔ kela ambánye yé asana anyía u ηa yáamba ɔ kuɔηɔ iínjie ohónyí wú ɔbékákálákéna búɔwɔ bɔɔbé, mbá á sɔmba ɔkɔlɔ eé buúbu. ^{†5} Huúú' ! Ase ɔɔ natá ɔtémá, baabá ! ɔ τε ηkɔ waamba ɔbékákálákéna búɔwɔ bɔɔbé ; aáná ɔ ηkɔ béáηénéna yaandándá yé bónóse yé Bandómesé. U kóo lóbísikinyi bakela maabé ɔ buósé bɔ yááyé atálémánánɔ yé nyekála. ⁶ ɔ buósé eébu, u káá námaka ɔɔɔ okime a nyenamá anyé u ηaá békélákéna. ^{†7} Aáná, a aháná na baaco e bé ηe bú bíinjie ɔ ɔkela bembánye bé besana, bá aambaka anyía Bandómesé é beébe iínjie nuúmi, wé beébe bésómɔkɔ, wé beébe iínjiekine endefɔnɔ ce ceétɔ : Beébe eébé u káá kela anyía bébú líhéke yɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime. ^{†8} Mbá, a aháná ne be-wuúci-kelena aatɔ ɔnata, bá té láténa taaká, bá kéla-hú beebé bé besana, beébe eébé Bandómesé kóo lóbísikinyi, yó beébe lókómákéna bɔɔbé. ⁹ Yááña anyía

†† *ɔkóηna cí etémbí : « ɔbékóηnéna etémá », ta anyía « ɔbékóηnéna olíhe », ta anyía « ɔbékóηnéna nyebékéléna ».* ‡ *2.6 Maη 62.13 †† E bik. 7-8, Bóol ηe hémbule indélímínyinyi cí bikotí a ciána e bik. 6.*

baaco bekime a bá ña b́ ḱela beebé bé besana ká b́ lókómáka muuyé muéní ɔ ɔhɔla : Eé buúsebuúse *Besuif, e elime eéci baaco a bá te áb́ b́ Besuif. ¹⁰ Mbá Bandómesé kée yíinjie nuúmi, ý bésómókɔ, yó wiinjie mbuumu a baaco e bé ñe bú bíinjie ɔ ɔkela beembánye bé besana : Eé buúsebuúse e Besuif, e elime eéci a baaco a bá te áb́ b́ Besuif. ¹¹ Yááña anyía eé buúse b́ Bandómesé, baaco bekime á b́ña b́kɔ b́mɔté.

¹² Baaco a bá ña b́ ḱela beebé bé besana, bé tí menyí *bikotí bí *Moyís, ḱe bú nyímúkúne ; éé, bé ḱe bú nyímúkúne, ta Bandómesé ti é beébe fanéna e bikotí eébi. Mbá, baaco a bá ña b́ ḱela beebé bé besana, bé menyukune bikotí bí Moyís, Bandómesé kée beébe bɔɔnakena besana háye bikotí eébi ñó tónjie. ¹³ Yááña anyía'o, té cáña balókóma bikotí ne eetú bá b́ña betálémánán b́ baaco eé buúse b́ Bandómesé, mbá be-biíbi-láténa. Beébe Bandómesé ña ḱela anyía b́b́ b́ámókóna betálémánán b́ baaco eeyé eé buúse. ¹⁴ Ekúlú ayé baaco a bá te áb́ b́ Besuif, bé tí menyí bikotí bí Moyís, ñá b́ ḱela a mááb́ malɔña besana ebí bikotí ña yáamba, bú ño tónjinyi anyía Bandómesé mé beébe háya bíáyé bikotí a manónj́ noómi, yíiyi anyía bé ti ñe bú biíbi menyí. ¹⁵ A nyekela eényí, bé ñe bú tónjinyi anyía besana ebí bikotí ña yáamba ña e cífb́ etémá noómi. Na túáb́ ɔɔɔɔɔ t́ etémá ne cífb́ ibíkétí ño tónjinyi t́na b́kɔ b́mɔté a asana eyí bí ñeé beébe kákáléna, ta anyía bí beébe kamakena bikúlú bikúlú. ¹⁶ Besana eébi káá lécakana buúsé ab́ Bandómesé káá t́ma Yésus *Kilís o okokélisi baaco a besana bé nyenamba bí cífb́ etémá. Asana eeyé Ambánye yé Esóma eyí i ñe mí hulinyi baaco ñó tónjinyi.

Aabé yé nyebékéléna yí Besuif eé buúse b́ Bandómesé

¹⁷ Mbá kuɔɔ́ awó ɔ ɔña ɔɔɔ u *Besuif, ́ mɔ́ wáákéménéna *bikotí, a sánáka eɔɔɔ anyía ɔ ɔña ɔɔɔ u Bandómesé, ¹⁸ o ñoo menyí nyíáyé nyeháña, e menyukune obúlúne beembánye bé besana ananyía u na maá banó eékúnyíki a bíáyé bikotí. ¹⁹ O ñoo bíkétí anyía ɔ ñɔ́ lécana b́mbánye, ɔ ɔña wu okendiki ondíméndíme, e bíkétiki anyía o ñoo tónjinyi eese a baaco a bá ña b́ kándá i ibíne. ²⁰ O ñoo bíkétí t́na anyía ɔ ɔña wu oweékúnyíki be-ti-menyí ; o ñoo tónjinyi banásé besana ananyía o ñoo menyí, isunjí téka, anyía e bikotí noómi o ñoo menyí b́mbánye b́mbánye besana bikime, e menyukune t́na taaká. ²¹ Ase o ñoo weékúnyíki b́sókó besana, yíiyi anyía o ti ñoo menyí ta b́kɔ ; bíékúnyíki aná ! Ase o ñoo leke baaco buébi, yíiyi anyía o ñoo weébe ! ²² Ase o ñoo koti baaco ɔkanda tusɔmɔ, yíiyi anyía o ñoo tuútu kanda ! Ase o ñoo kényéme bebókóbókɔ, yíiyi anyía o ñoo weébe eé meébe amá baaco ñe bú nyémi bebókóbókɔ ! ²³ ɔ ñɔ́ sána eɔɔɔ anyía o ñoo menyí bikotí, yíiyi anyía ɔ ñɔ́ bábéna Bandómesé ekúlú eyí o tí ñoo bíibi láténa. ²⁴ Yááña anyía Cíɔɔ́né cé Bandómesé cése : « Baaco a bá

† Besuif a b́mɔté ña b́ bá b́b́ bandáka bebókóbókɔ ta anyía bé bíibi túéke, ɔlata na benyéma ebí be-ti-menyí Bandómesé ña b́ bá beb́ nyemikinyi cífb́ bebandómesé, yíiyi anyía bikotí ña bá bí ti e lumitine ɔkela aaná (Tet 7.25).

te áb́ bá Besuif ḱe bú fénékíne Bandómesé anyía yáánó aabé yé nyebékéléna, banó Besuif. » ††

Taaká ce ɔbéáca ñña e elilé noómi

²⁵ Yááña anyía *Besuif ñaña b́b́ beácáka o otónjinyi anyía bá b́ña e nyimónjóló na Bandómesé. Mbókɔ ɔ ñɔ́ láténa b́mbánye b́mbánye *bikotí bí *Moyís bikime, aaná úúwu *ɔbéáca ñña o ohónyí, mbá mbókɔ o ti ñoo bíibi láténa aaná bikime, úúwu ɔbéáca ñña etémbí. ²⁶ Mbókɔ iindú ce ɔɔɔ a ce té á bá u Besuif, ña láténa b́mbánye b́mbánye bikotí bí Moyís, wáña háye ɔbéácánó a nyeleca nyé Bandómesé. ²⁷ ɔɔɔ awó u ña láténa b́mbánye b́mbánye bikotí bí Moyís, wuúci iindú, wuúci oócí u kó yóo kélísiki, kuɔɔ́ awó ase ɔ ɔña ɔbéácánó, kuɔɔ́ ne bikotí beɔɔ́kónó mbá, e ti bíibi láténa. ²⁸ Té cáña ɔbéánja ɔɔ́lélé a yé ña lécana aá cééto ú ñó tónjinyi anyía ɔ ɔña taaká ɔɔɔ u Besuif ta anyía ɔ ɔña taaká ɔbéácánó ; ²⁹ mbá taaká ce ɔɔɔ u Besuif ñña ɔ ɔtémá noómi. ɔɔɔ oócí Bandómesé ñe lémbi, mbá té cáña nyilémbi nyé baaco. Taaká ce nyebéáca ñña e elilé noómi ; té cáña a nyeláténa nyí bikotí a beɔɔ́kónó.

Ta ɔɔɔ te á bá ɔtálémánánó eé buúse b́ Bandómesé

3 Yaáté asana aná, ɔɔɔ u *Besuif ñña wu ɔbata anyía : Aaté ɔbámókónéna ɔɔɔ u Besuif ña hólana e ? † Aaté ɔbéáca ñaá basó ɔ́lɔ e ? ² Éé, bé ñaá basó ɔ́lɔ buénj́ i ihényí ikime, ananyía Bandómesé ña cáña ocúmeke Besuif bíáyé besana. ³ Mbá anyána aná, mbókɔ bááb́ baaco a b́mɔté ti ómo bú lúmitinine besana eébi, †† yíiyi yí ño tónjinyi t́na anyía Bandómesé ñña wu olimine, u ti nyíóyísinyi cááyé esúne e ? ⁴ Eé'eé, té cáña aaná ; baaco ñá b́ nyemana bé omenyi anyía Bandómesé ñeé nyíóyísinyi cááyé esúne bikúlú bikime, mbá yááña anyía baaco bekime e bé ñe bú wuúci nuusi beébe bá b́ña bafalafala. Yááña ɔɔ́kónó anyía : « Baaco ñá b́ nyemána bé omenyi bikúlú bikime anyía ɔɔɔ embasó ñña etálémánánó, bé menyukune t́na anyía ɔ ñɔ́ yáka ekúlú eyí bé ño yóo kélisi. » ††

⁵ Yáakelá b́mɔté baaco ña b́ ḱɔɔna anyía nyíásó nyekela nyé besana a beebé ñe ɔ́lɔ baaco o omenyi anyía Bandómesé ñña ɔtálémánánó. Aaté yí etémbí tua śña tú o beébe békáma e ? Tua śña tú o beébe békáma anyía Bandómesé te á bá ɔtálémánánó ekúlú ayé u ñaá basó b́nósea e ? ⁶ Eé'eé, yé te á bá aaná buúse bukime. Mbókɔ yíiyi aaná, keyé Bandómesé te á bá wu okélísiki baaco bá ɔmesé bekime.

⁷ Yáakelá b́mɔté baaco t́na ña b́ ḱɔɔna anyía bíásó befalala ñe ɔ́lɔ baaco o omenyi anyía Bandómesé ñña ɔtálémánánó, mbá bé búle wuúci iinjie nuúmi. Mbókɔ yááña aaná, mbá anyiaté bá yánáña ɔ ɔɔɔba ne buúse ɔ ɔ basó b́nósea anyía tua śña bakela maabé e ?

⁸ B́mɔté bé etémbí ña b́ ḱɔɔna t́na anyía bé búle kela b́ɔɔbé anyía b́mbánye á lécakana. Aaná bá ña b́ basó

†† 2.24 Esa 52.5 † E bik. 1-9, Bóol ña batá embataka étáánó ecí be-wuúci-nuusi bé Besuif ña b́ bá bé wuúci bataka. †† Nyekónna a nyémɔté : « bááb́ baaco a b́mɔté ti ómo bú nyíóyísinyi esúne eéci ». †† 3.4 Marj 51.6

óoto anyía basó tu naŋa tuasó kóɔnaka aaná. E ŋa mé banó láana anyía bóńóse ce baaco eébé á yáŋa enyemánánó.

⁹ Áno leká aná ! Ya meáŋa otóŋginyínyi anyía na basó Besuif na baaco bé etémbí tua sóna basó bekime na ɔtémá awó ú ŋa basó háména ɔkela ɔkɔ búmɔté. Éehé basó Besuif tu te ŋá só h́la baaco bé etémbí te butikítíki. ¹⁰ Aaná Cíɔ́ŋé ŋaá kɔɔna cese : « Ta ɔɔɔ ɔmɔté te á bá ɔtálémánánó eé buúse b́ Bandómesé, ta hú ɔmɔté. » ¹¹ Ta ɔɔɔ ɔmɔté te á bá ne injiné ce ɔlókómáka ɔm-bánye besana bé Bandómesé ; ta ɔmɔté te aamba ohónyí wú o wuúci menyí. ¹² Baaco bekime ma b́ b́yúátáka ambánye yí ohónyí, b́ béáhákéna e eciké ; ta ɔmɔté te ŋá ḱla ambánye yé asana, ta hú ɔmɔté. ¹³ Yááŋa anyía maabó mehúnyi ŋɔ ýɔ́nónɔ; ^{††} úúbú ɔtáŋa nénékéne; [‡] maabó mehúnyi eémé áŋa háye helɔkɔ hé cíɔhɔ. ^{†††} Cáábó eéte ŋe hémúnyi hú beahó ; ^{††††} bá b́ŋa fianɔ fianɔ ɔ ɔkɔɔɔnónɔ baaco. ¹⁶ A behaála bikime abé bá ŋa b́ h́la, hú ne ekume ne muuyé bé ŋe bú síkine baaco aá ciabó elime. ¹⁷ Bé ti ŋe bú menyí olíhe ú mbuumu na ɔsósókó; ^{†††††} bé ti kéke Bandómesé buúse bukime. ^{‡‡}

¹⁹ Basó bekime tu ŋe sú ményi ɔmbánye anyía besana bikime ebí *bikotí ŋe yéékúnyi ŋaá leká hú baaco e bé ŋe bú bíékinyi ɔláténa bikotí. Bú ŋo tóŋinyi anyía ta ɔɔɔ te bóŋ ohónyí wú ɔbékála, t́na anyía ɔɔɔ okime áŋa na nyekua eé buúse b́ Bandómesé. ²⁰ Yaáté asana yááŋa anyía Bandómesé te káá kela anyía ta ɔɔɔ ɔmɔté á bá ɔtálémánánó eeyé eé buúse a nyeláténa anyé u ŋa láténa bikotí. Yááŋa anyía bikotí ŋo tóŋinyi bú tóŋinyi baaco anyía bé menyukune maabó maabé.

Ɔbá ɔtálémánánó eé buúse b́ Bandómesé

²¹ Mbá aámbáya Bandómesé mo tóŋinyi baaco anyána u ŋa kela anyía bá b́ámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse ; u ti ŋeé beébe kela aaná a nyeláténa anyé bá ŋa b́ láténa *bikotí. Ne tufule tú bikotí, ne tufule tú *behémúnyi besana ŋa b́ cáŋa otóŋginyi anyía ²² Bandómesé ŋaá ḱla anyía baaco á b́ámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse yááŋa anyía bá ŋa b́ háya mɔŋɔlé né Yésus *Kilís ; asana eéyé ŋa leca baaco bekime e bé ŋe bú lumitinine, nyéalónána te á bá e ekatékate ce baaco. ²³ Yááŋa anyía baaco bekime ŋa b́ ḱla besana a beebé, buáté ɔkɔ bá te abó bá bá ɔkɔɔháma hoóhi ne nuúmi ń Bandómesé. ²⁴ Mbá Bandómesé ŋaá kela anyía baaco á b́ámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse e etémbí ne etémbí, a yááyé yaála yí nuubo. U ŋa h́léna né Yésus Kilís ; wuúci u ŋeé beébe háŋónáká a buólé b́ ɔɔɔbé. ²⁵ Wuúci oócí Bandómesé ŋa ḱla anyía bé wuúci śmbéna ; maayé manónɔ ḿ h́ámókóna, a asana na nyenyenanena nyé maabé [§] ma baháya mɔŋɔlé nááyá. ^{§†}

† 3.12 Maŋ 14.1-3 †† Nyekóŋna a nyémɔté : « Yááŋa anyía mehúnyi a má ŋa háma a cáábó eéte ŋeé bébe ɔ ɔlókóma ne eétú. »
‡ 3.13 Maŋ 5.10 †† 3.13 Maŋ 140.4 ††† 3.14 Maŋ 10.7
††† 3.15-17 Esa 59.7-8 †††† 3.18 Maŋ 36.2 § Buhúnyi b́ « nyenanena ɔɔɔbé » áŋa b́ ɔlókómána t́na anyía « oloosi hilóbi hé

U ŋaá ḱlaka aaná o otóŋinyi baaco anyía wáŋa ɔtálémánánó. U ŋaá nyéanáka máábó maabé, téka ne o beébe bóńóseáka ; ²⁶ u ŋeé beébe eéhikinyínyi. Aám-báya aná u ŋoó tóŋinyi baaco anyía baháya mɔŋɔlé né Yésus á b́ámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse. U tóŋginyi t́na anyía wáŋa ɔtálémánánó.

²⁷ Yaáté asana ɔɔɔ te ɔmɔ nyémána wu obilémbíki wuúci bémuátá. Yááŋa anyía té cáŋa a nyeláténa anyé tú ŋa ś láténa bikotí, yíyí Bandómesé ŋá ḱla anyía basó, túásó b́ámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse ; mbá u ŋaá ḱla aaná a asana na mɔŋɔlé amá tu ŋa ś háya né Yésus Kilís. ²⁸ Tu ŋe sú oónyísinyi anyía Bandómesé ŋaá ḱla anyía ɔɔɔ okime á bá atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse a mɔŋɔlé amá u ŋaá háya nááyá ; té cáŋa a nyeláténa nyí bikotí. ²⁹ Yááŋa anyía Bandómesé te á bá hú Bandómesé ci *Besuif bímuócí, mbá wáŋa t́na Bandómesé ce baaco bekime bé etémbí, ³⁰ anyía Bandómesé áŋa hú ɔmɔté a baaco bekime. Wuúci oócí u káá ḱla anyía baaco bekime, ne Besuif na baaco bé etémbí, á b́ámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse hú a mɔŋɔlé amá bá ŋa b́ háya né Yésus Kilís. ³¹ Yááŋa anyía nyekela anyé Bandómesé ŋa ḱla anyía túásó b́ámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse hú o olumitinine ti ŋeé témbúnyísi bikotí buúse bukime ; mbá nyí ŋeé bíibi oónyísinyi bú oónyísinyi.

Hibílícinyínyi hé na Abélaham na Táfit

4 Buame, áno bétáá asana a yé ŋaá háméná ciasó śkónɔ *Abélaham. Aáté u ŋaá h́má na Bandómesé e ? ^{†††} Mbókɔ Bandómesé ŋa ḱla anyía wá bá atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse anyía bíáyé beebánye bí mekilíkinyí, keyé u ŋɔɔ bóŋ ohónyí wú obilémbíki wuúci bémuátá. Mbá u te á bá wu obilémbíki eé buúse b́ Bandómesé. ³ Yááŋa anyía Cíɔ́ŋé cé Bandómesé ŋa ḱna cese : « Abélaham ŋaá háya mɔŋɔlé ná Bandómesé, éehé Bandómesé ŋeé wuúci hiíte háye atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse. » ^{§††} Tu ŋe sú menyí ɔmbánye anyía ɔɔɔ okime ewú bé hiíte e buólí naŋa wɔɔ nyíɔɔ anyía bé wuúci namáka ; té cáŋa bú wuúci ɔ́ɔɔ bé ŋeé wuúci ɔ́ɔɔ, mbá bé ŋeé wuúci nama e eelue yí búáyé buólí. ⁵ Mbá, mbókɔ ɔɔɔ ŋaá háya b́ háya mɔŋɔlé ná Bandómesé, wuúci u ŋa ḱla anyía bakela maabé á b́ámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse, ɔɔɔ oócí te fanéna a bíáyé beebánye bí mekilíkinyí, Bandómesé ḱe hiíte úyúy olumitinine háye ɔtálémánánó eeyé eé buúse. ⁶ A asana eéyé Oténj Táfit ŋoó tóŋginyi anyía ɔɔɔ awó Bandómesé é hiíte háye atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse ta ɔfanena mekilíkinyi áŋa ne obiléne. ⁷ U ŋaá ḱna ɔse : « Obiléne ná baaco abá Bandómesé ŋa nyéanenena cáábó anana, u béhýyáka máábó maabé ; ⁸ ɔɔɔ okime awó Bandómesé te ŋáá fanena maabé áŋa ne obiléne. » ^{§††}

Bandómesé a asana na ɔɔɔbé » (fanáka 1Sŋ 2.2 ; 4.10 ; Luk 18.13 ; Ebe 2.17). §† Nyekóŋna nyí etémbí : « ma baháya mɔŋɔlé e uuyé owe ». §†† Nyekóŋna nyí etémbí : « Aáté u ŋaá h́má a nyebá nyé ɔɔɔ e ? » §† 4.3 Sen 15.6 §†† 4.7-8 Maŋ 32.1-2

⁹ Ǿk, obíléne oóci káá léca hú basó *Besuif a babéácákánó bímuóci e ? Eé'eé, ú ña leca tóna ben-duéndue. Tú ma só kɔɔna anyía Bandómesé ñeé híite Abélaham háye atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse e uúyé olumitinine. ¹⁰ Nyíenyí asana eéyé ñaá békéláka e ? Yé ñaá békéláka éce Abélaham maá béáca ayé', éce wá yánáña iindú e ? U te ómó bá ɔbéácánó, mbá u ñaá bá wá yánáña iindú. ¹¹ Abélaham ñaá bá wá yánáña iindú ekúlú ayé Bandómesé ñeé wuúci híite háye atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse, ananyía u ñeé lumitínine. E elime, Bandómesé ñeé wuúci laana anyía wá béáca. ɔbéáca oóci ñaá bá hibílícinyínyi e hí ño tónjinyi anyía wáña atálémánánó yé ɔɔɔ eé buúse bó Bandómesé. Yaáté asana Abélaham áña sókónó ce baháya mɔɔɔl é ná Bandómesé bekime, te beébe iindú. Beébe eébe Bandómesé ñeé híite tóna háye betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse. ¹² Abélaham áña tóna sókónó ce babéácákánó ; mbá bá ña bó nyemána bá ɔlátákéna nyíáyé nyekela, bó lumitínine háye wuúci u ñeé lumitínine éce wa yánáña iindú.

¹³ Yááña anyía Bandómesé ñaá bétánéna na Abélaham na maayé mɔɔɔnó anyía u kéé beébe iinjé ɔmesé. U ti ómoó wuúci bétánéna aáná anyía u ñaá látákéna *bikotí, mbá anyía u ñaá háya mɔɔɔl é nááyá, yó bécáña atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse. ¹⁴ Mbóko yá bámókóna anyía Bandómesé ñe yíinjie benyéma abé u ñaá bétánéna baaco hú eebe a bá ña bó láténa bikotí, † keyé olumitínine té ñó ɔɔɔ ta bɔkɔ, endána tóna téka buúse bukime. ¹⁵ Yááña aáná ananyía ɔ-te-láténa bikotí ñaá kela anyía hilóbi é tímbe Bandómesé. Mbá anyána ɔɔɔ áña wu ɔɔkɔkɔ bikotí, mbóko bikotí te á bá bitélimíkinínyi e ?

¹⁶ Yaáté asana Bandómesé ña bétánéna benyéma a baháya mɔɔɔl é nááyá o otónjinyi yááyé yaála yí nuubo e etémbí ne etémbí. Yááña eé buúse bó bɔnye Abélaham bukimekime, éce anyía u ti ñe yíinjie benyéma abé u ñaá bétánéna baaco hú a baláténa bikotí mbá tóna á baháya mɔɔɔl é nááyá bekime háye Abélaham. Yááña anyía Abélaham áña ciasó síkine ce basó bekime.

¹⁷ Háye yááña ɔɔɔkónó, Bandómesé ñaá laána Abélaham ɔse : « I ño mí o télímínyi síkine ce mɔɔɔkɔ mɔɔɔkɔ. » †† Wáña ciasó síkine eé buúse bó Bandómesé ‡ anyía u ñaá háya mɔɔɔl é nááyá. Bandómesé oóci u ñeé héenyítúne baaco e biwéewé, u bɔtáka benyéma a bé te ómó bá. ¹⁸ Abélaham ñaá háyá mɔɔɔl é ná Bandómesé buéñi ɔ ɔɔɔ, ta yé cáña á bá anyía u te ómó háná bá ne ohónyí wú ɔmenaka mɔɔɔl é ma ɔbóñe ɔɔɔ. Aáná Abélaham a yáña síkine ce mɔɔɔkɔ mɔɔɔkɔ, háye Bandómesé ñeé wuúci bétánéna eyí u ñeé wuúci laana ɔse : « Bówɔ baáná ké bú tékéke. » †††¹⁹ Abélaham ñaá bá wa yáña na tuɔɔ hoóhi etíne atáánc, u menyukune anyía wa yáña olunénú, wuúci hoóhi ne owé ; u menyukune tóna anyía oónyí Sáala áña ahúatá. Mbá ta híáná, úúyé olumitínine te oyém-bunue te butíkítiki. ††††²⁰ Na anyía wé sunúnnyíki ɔbétáné-

† Nyekónóna nyí etémbí : « ...hú eebe a bá bóna e butéñi bú bikotí » †† 4.17 Sen 17.5 ‡ Nyekónóna nyí etémbí : « Wáña otélimínyinyi eé buúse bó Bandómesé... » ††† 4.18 Sen 17.5

na awó Bandómesé ñeé wuúci bétánéna o wuúci iinjie ɔɔɔ, u ño yoónyísinyi bu oónyísinyi úúyé olumitínine, u wuúci iinjíékine nuúmi. ††††²¹ U menyukune ɔɔmbánye ɔɔmbánye anyía Bandómesé áña na makénda me onyíóyísinyi bɔkɔ ebú u ñeé wuúci bétánéna. ²² Yaáté asana Bandómesé ñeé híite Abélaham háye atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse anyía u ñaá háyá mɔɔɔl é nááyá. †††††²³ Nyekónóna a nyéáña nyekónónó anyía « Bandómesé ñeé híite Abélaham háye atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse » te á bá hú a asana yé Abélaham bímuóci. ²⁴ Nyéáña tóna a yáásó asana, ananyía tu ña só háya mɔɔɔl é ná Bandómesé ; wuúci u ñeé héenyi Yé-sus, uusú Otéñi a Waáña, e biwéewé. U káá basó híite tóna háye betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse. ²⁵ Wuúci oóci Bandómesé ñe lumitínine anyía baaco ebú wuúci ɔɔɔnó anyía máásó maabé, mbá u ñeé wuúci héenyi e biwéewé anyía wá kelá anyía túásó bámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse. ⁵

Yésus Kilís má basó láta bumbénú na Bandómesé

5 Háye yááña aáná, Bandómesé má kéla anyía tuásó bámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse ananyía tu ña só háya mɔɔɔl é nááyá. Aámbáya tua ɔáña †† balatánó e bumbénú ne wuúci e elime ci uusú Otéñi a Waáña Yésus Kilís. ² Wuúci oóci u ñaá basó tónjinyi ohónyí anyía Bandómesé á basó bóósiki anyía tu ña só háya mɔɔɔl é nááyá ; aáná tú me sú bíinjie olíhe a yaála yí nuubo eeyí noómi, tu bíléneke buéñi [na mɔɔɔl é] anyía Bandómesé káá basó iinjie nuafa eeyé e nuúmi. ³ ɔ ɔɔɔ aáná, tu ñe sú bíléne buéñi tóna ekúlú ayé tu ña só lókoma muuyé, anyía ekúlú ayé tu ña só lókoma muuyé, mu ñaá basó ɔɔɔ o oweéhinyínyi. ⁴ Oweéhinyínyi ñe ɔɔɔ anyía ɔɔɔ á yákána a mɔkɔkɔnana. Nyeyákána a mɔkɔkɔnana ñe yíinjie mɔɔɔl é ɔ ɔtémá noómi. ⁵ Aáná maasó mɔɔɔl é eémé te á bá maháyánó e etémbí ne etémbí, ananyía Bandómesé ñaá basó tónjinyi anyána u ña waá basó lénéke e elime ci *Efúúménénú yí Elilé ayé u ñaá háya aasó e etémá noómi.

⁶ Yááña anyía e ekúlú ayé Bandómesé ñaá sómbótóná, *Kilís ñe keé wé a yáásó asana, basó bakela maabé. Tu ña só bá e ekúlú eeyé téka na makénda me obínóhi basó bémuatá. ⁷ Yááña anyía bú ña náta anyía ɔɔɔ a wɔmɔté e wéene a asana na atálémánánó yé ɔɔɔ. Yáakelá ɔɔɔ a wɔmɔté áña wu olumitínine owéene a asana na mɔkela besana a bembánye. ††††⁸ Mbá Bandómesé ñaá basó tónjinyi anyána u ña waá basó lénéke buéñi ekúlú eyí Kilís ñe keé wé a yáásó asana, éce tua ɔáána bakela maabé. ⁹ Aámbáya ayé Kilís ñeé wéene a yaasó asana, Bandómesé maá kéla anyía túásó bámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse ;

†† Nyekónóna a nyémɔté : « ...béfendí eébe ña bó bámókónéna hoóhi ne owé ». ††† Nyekónóna a nyémɔté : « ...u ño yoónyísinyi úúyé olumitínine e nyimenyítúne nyé buáña bó Bandómesé ». †††† 4.22 Sen 15.6 ‡ Nyekónóna a nyémɔté : « ...mbá u ñeé wuúci héenyi e biwéewé a asana ayé u ño nyíóyísinyi buólí a bó ña kela anyía túásó bámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse ». †† Ta anyía : « túá bámókóna » †††† Nyekónóna a nyémɔté : « ...a asana na ɔɔmbánye ».

éxhé yé ñaá lókómána ɔ ɔhɔla anyía Kilís káá basó háñónáka e hilóbi hé Bandómesé. ¹⁰ Buáyá, tu ña só bá e nyiitié na Bandómesé ; ta híáná, u ñaá tábónáka nyiitié eényí ne owé ú uuyé ɔón. Híáná bú ñá lókómána tóna ɔ ɔhɔla aámbáya ayé tua scáña balatánó e bumbénú ne wuúci, anyía Kilís káá basó háñónáka ne uuyé olíhe. ¹¹ Té cáña ɔmanó oócí : Tu ñe sú bíléníne tóna buéní Bandómesé e elime ci Yésus Kilís, uusú Oténí a Waáñá ; wuúci u ñaá basó láta e bumbénú aámbáya na basó na Bandómesé.

Na asana yé Átam ne yí Yésus

¹² Yaáté asana, e elime ce ɔɔɔ abó ɔɔɔ ɔmɔté, *Átam, ña kélá, éxhé baaco bekime ña b́ kɛla besana a beebé. A asana na besana a beebé eébi baaco ñe bú wé ; aáná owé má yaányána ɔmesé okime. Ú ñe híite baaco bekime anyía bekime ña b́ kɛla besana a beebé. ^{†13} Yááña anyía baaco ña b́ bá bábó kélaka besana a beebé éce Bandómesé tí ñeé beébe iínjie *bikotí bí *Moyís. U ñaá bá u ti é beébe fanéna besana eébi anyía bikotí ñaá bá éce bé té ñaá bá. ¹⁴ Ta híáná, o otúme ná Átam ɔ ɔkɔháma né Moyís owé ñaá bá wé híiteke baaco, ta baaco a bá té ɔmɔ b́ kɛla besana a beebé i iñetí ce asana a yaabé ayé Átam ña kéláka. Wuúci u ñaá bá hibilícínínyí hí Ooci awó u ñaá nyémana wu ɔfaaya.

¹⁵ Mbá nyéálnána áña nyéáñá ε ekatékate ce na ɔɔɔ b́ Átam na yaála yí nuubo yé Bandómesé. Éε, ɔɔɔ baaco ñe bú wé a asana na ɔɔɔ abó ɔɔɔ ɔmɔté ñaá kéláka. Mbá anyána aná Bandómesé tí kóó tónínyí ɔ ɔhɔla na yááyé ambánye yé ɔtémá na yááyé yaála yí nuubo a ɔɔɔ baaco e ? U ñeé beébe sayabena buéní ɔ ɔhɔla e elime ce ɔɔɔ ɔmɔté, Yésus *Kilís. ¹⁶ Téka nyéálnána áña nyéáñá tóna ε ekatékate ce na ɔɔɔ b́ Átam na yaála yí nuubo yé Bandómesé e ? Yááña anyía ɔɔɔ abó ɔɔɔ ɔmɔté ñaá kɛla ñeé kúusi ɔɔɔ baaco a nyekála, mbá yaála yí nuubo yé Bandómesé ña kɛla anyía baaco á b́ámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse, ta yé cáña á bá anyía bá ma b́ kelaka besana a beebé biéní. ¹⁷ Yááña anyía owé ñe híite baaco a asana na ɔɔɔ abó ɔɔɔ ɔmɔté ñaá kéláka ; mbá anyána aná baaco abá Bandómesé ñó tónínyí yááyé yaála yí nuubo ɔ ɔhɔla, ý kɛla anyía bá b́ámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse, ti kɛ bú líhéke, bó ténjínínyí e elime ce ɔɔɔ ooci ɔmɔté, Yésus Kilís, ewú u ñeé wééné a yáás asana e ?

¹⁸ Éxhé ɔɔɔ baaco á b́ña a nyekua a asana na ɔɔɔ abó ɔɔɔ ɔmɔté, Átam, ñaá kéláka. Híáná tóna, Bandómesé ñaá háñónáka ɔɔɔ baaco a nyekála, yó beébe iínjíékíne olíhe e elime ce ɔɔɔ ɔmɔté, Yésus Kilís ; wuúci u ñaá kélá atálémánánó yé asana. ¹⁹ Yááña tóna anyía ɔɔɔ baaco á b́ña bakɛla maabé e elime ce ɔɔɔ ɔmɔté ; wuúci u ñaá kélákéna Bandómesé aatɔ ɔnata. Híáná tóna, Bandómesé ñaá kɛla anyía ɔɔɔ baaco á b́ámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse e

elime ce ɔɔɔ ɔmɔté, Yésus Kilís ; wuúci u ñeé wuúci lókómákéna.

²⁰ A asana ne bikotí bí Moyís, Bandómesé ñeé bíibi iínjíékíne anyía ɔɔɔ é tékéke. Mbá, ekúlú ayé ɔɔɔ b́ baaco ñe tékéke, yaála yí nuubo yé Bandómesé ñe tékéke tóna buéní ɔ ɔhɔla. ²¹ Éxhé, ɔɔɔ b́ámókóna háye ɔɔɔ ñaá bá na makénda ma ɔɔɔ baaco, híáná tóna yaála yí nuubo yé Bandómesé áña na makénda ma ɔkɛla anyía baaco á b́ámókóna betálémánánó eeyé eé buúse, ý basó iínjíékíne ýámókóna yí olíhe yí ekúlú ekime e elime ci uusú Oténí a Waáñá, Yésus Kilís.

Aabé yé nyebékéléna nyé buáyá a yáaña ewéénú

6 Mbá aáté tua sóna tu obíóndísinínyí ɔɔɔ aná e ? ɔkɔ, tu ña só nyemána tu ɔɔɔba ne buúse ɔ ɔkelaka besana a beebé ɔ ɔkɛla anyía yaála yí nuubo yé Bandómesé é teké ɔ ɔhɔla e ? ² Eééé, buúse bukime ! Tua scáña bewéénú a nyekela nyé ɔɔɔ, mbá anyána tuasó nyemána tú o túné ɔɔba ne buúse ɔ ɔkɛla besana a beebé o olíhe e ? ³ Nu ñe nú ményi anyía basó bekime ebé tu ñe sú bíótókíne e elime ci Yésus *Kilís, ^{††} tu ñe sú bíótókíne a nyelatana nyí nyimónjóló ne uuyé owé. ⁴ Tua sóna aná háye e benyiénú ne wuúci o *obíótíne ú nyelatana nyí nyimónjóló ne uuyé owé, ananyía tú o búle líhe ýámókóna yí olíhe, ɔɔɔ b́ámókóna háye Kilís ñaá háányua e biwéewé e elime ce makénda me nuúmi ma ciayé Síkíne.

⁵ Yááña anyía tua sóna balatákánó e nyimónjóló ne wuúci e úuyé owé. Híáná tóna, tu ká ś bá balatákánó e nyimónjóló ne wuúci a nyíáyé nyehaanyua e biwéewé. ⁶ Túá lókóma aná : Ekúlú eyí Yésus Kilís ñeé wé waátákénánó ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná, Bandómesé ña yáátákéna tóna ɔ ɔmbásá yáás aabé yé nyebékéléna nyé buáyá ɔɔɔ ne Yésus Kilís, o o nyiínínyí menyísi, tu te háná b́ámókóna beélé bé ɔɔɔ. ⁷ Yááña anyía ɔɔɔ ewú ú meé wé a yáaña ɔhánónánó ɔ buólé b́ ɔɔɔ. ⁸ Ekúlú eyí tú me sú wé balatánó e nyimónjóló ne Kilís, tua scáña na ɔɔɔ anyía tu kɛ sú líhéke tóna balatánó e nyimónjóló ne wuúci. ⁹ Tu ñe sú ményi anyía Kilís ña háányua e biwéewé, aáná u te á bá wu owéétútúne. Owé te á bá wú o túné wuúci híite ta buósé. ¹⁰ Ekúlú eyí Kilís ñeé wé, u ñeé wé ekúlú ɔmɔté e bikúlú bikime a asana a yé ña leca ɔɔɔ ; híáná olíhe ewú u ñeé líhe aámbáya, u ñeé líhe a asana a yé ña leca Bandómesé. ¹¹ Híáná, banó tóna, énu bíhítéke háye e bewéékúnénú a nyekela nyé besana a beebé, mbá háye nua nóña ɔɔɔ a asana a yé ña leca Bandómesé, anyía nua nóña e nyimónjóló ne Yésus Kilís.

¹² Yaáté asana ɔɔɔ te ɔmɔ nyemána bú ɔ háná má-nakena aná cianó ceétɔ a ce ñaña ce á lókómákéna bíáyé besana e bí ñeé cíici háména ɔ ɔtémá noómi. ¹³ Nuti túné bíínjie ɔ ɔkelaka tóna beebé bé besana, mbá énu bíínjíékíne ná Bandómesé bímuócí ; anyía nua nóña baaco e bé ñe bú wéékúne, b́ háanyuaka e biwéewé. Énu bíínjíékíne nááyá banó bémuátá bekimekime ɔ ɔkɛla anyía wá banó kílísíki bembánye bé besana. ¹⁴ Éxhé ɔkelaka beebé bé besana te ɔmɔ nyemána wú ɔ

† Buhúnyi bú Bóol na ɔkelék te á bá bú kúéyínínyí. U ña ɔɔba ne buúse e bik. 18 e elime ci nyibúlúne nyí bik. 13-17.

†† Nyekónáña a nyémɔté : « ...né Yésus Kilís noómi ».

háná ɔbámókónéna e úúnú olíhe noómi te butíkítiki, anyía *bikotí te ná háná a banó mánéna ; mbá yaála yí nuubo yé Bandómesé yé ñaá banó mánéna aámbáya.

¹⁵ Mbá aáté bú ño tónjinyi aná e ? Mbá yááña anyía ayé yaála yí nuubo yé Bandómesé ñaá basó mánéna aáná, ééhé túásó nyemana tu ɔɔbaka ne buúse ɔ ɔkela beebé bé besana anyía bikotí te ña háná basó manéna e ? Eé'ee, té cáña aáná. ¹⁶ Nu ñe nú ményi ɔmbánye anyía ɔɔɔ okime ewú e lumitine obítúé wuúci bé-muátá ná ɔɔɔ o o wuúci lókóména háye ɔɔlé a yáña taaká ɔɔlé yé ɔɔɔ oócí. Híáná, mbókɔ nu ña nó lókóména ɔɔbé, nua nuáña bíáyé beólé ; owé ñaá banó bísúéne ekúlú eéyé. Mbá, mbókɔ nu ña nó lókóména Bandómesé, nua nuáña bíáyé beólé, u káá banó kílísiki bembánye bé besana. ¹⁷ ɔkɔ, téka tú iínjékíne Bandómesé biténjiti e ? Banó abá nu ña nó bá buáyá a buólé bɔ ɔɔbé, nú ma nó látákéna aámbáya ne úúnú ɔtémá okime nyiékúnyi anyé nu ña nó lókómáká.

¹⁸ Bandómesé ñaá banó kátónáka a buólé bɔ ɔɔbé, nua nuáña betiékénú háye beólé ɔ ɔkela anyía núánó látákéna bembánye bé besana. ¹⁹ E ñaá me táña na banó ne mehúnyi amá baacɔ naña bábɔ táñáka na baacɔ bá betaá. Yááña anyía buáyá nu ñe nú bíinjékíne banó bekimekime o olíhe háye eebe a bá bñña betiékénú a buólé bɔ ɔkelaka na besana bé mɔnyókóló na bé nyenána nyikime, nu kelakena Bandómesé aatɔ ɔnata. Híáná nuánó nyemana nu obíinjékíne tóna aámbáya banó bekimekime betiékénú háye beólé o olíhe atálémánánó yí olíhe e wufúúménénu.

²⁰ Buáyá, ekúlú ekime ayé nu ña nó bá betiékénú a buólé bɔ nyekela nyé beebé bé besana, ta ɔkɔ te ómó banó eékinyi ɔláténa nyeháña nyé Bandómesé. ²¹ Ekúlú eéyé nu ña nó bá nuánó kelaka beebé bé besana ; bíibi bé ñaá banó lémissi beetɔ aámbáya, mbá aáté nu ña nó hómáká a besana eébi e ? Ta ɔkɔ. Yááña anyía bé ñaá banó bísúéne hú owé. ²² Mbá aámbáya Bandómesé ma banó kátónáka a buólé bɔ nyekela nyé beebé bé besana ; nua nuáña beólé bé Bandómesé. Bíánó benamá áña olíhéke efúúménénu yí olíhe, nyibíóndísiníyí áña ɔbɔña ɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime. ²³ Yááña anyía'o, benamá e bí ñeé húle a nyekela nyé beebé bé besana áña owé, mbá nyiínjie nyé Bandómesé a yááyé yaála yí nuubo áña ɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime e nyimónjóló ne uusú Oténjé a Waáña Yésus Kilís.

Tu te asó bá tóna a nyemanéna nyí bikotí

7 Banó bááme benyíinyí, nu ñe nú ményi ɔmbánye *bikotí bí *Moyís. Nu ñe nú ményi ɔmbánye aná anyía okotí naña yá mánakena ɔɔɔ hú ekúlú ayé ɔɔɔ oócí a yánáña o olíhe. ² Híáná bikotí bé nyetónó ña mánéna oónjú u nyetónó ekúlú ekime ayé ɔnóme a yánáña o olíhe. Mbá, ekúlú ayé ɔnóme é wé, oónjú oócí te á bá tóna e buténjé bú bikotí bé nyetónó ne wuúci. ³ Aáná, ekúlú ekime ayé ɔnóme a yánáña o olíhe, oónyí ɔ ɔɔtónéna ɔɔɔ u etémbí, ú maá kándaka hesɔmɔ. Mbá ekúlú ayé ɔnóme é wé, bikotí bé nyetónó ti ñe túné e wuúci manéna ; ta u ña ɔkɔ tónéna ɔɔɔ u etémbí, u te ómó kándaka hesɔmɔ. ⁴ *Híáná yááña tóna, banó bááme

benyíinyí, a asana ayé nua nóna balatákánó e nyimónjóló na ɔéɔɔ ci *Kilís e elime ci úúyé owé, nua nuáña háye ebewéékúnénú e bikotí ɔ ɔkela anyía ɔɔɔ u etémbí á banó mánákéna tóna. Wuúci wáña Kilís awó u ñaá háányúa e biwéewé ɔ ɔkela anyía túásó kéláka bembánye bé besana e bí ñeé bíléníne Bandómesé. ⁵ Yááña anyía ekúlú ayé tu ña sɔ bá tua suánáña a nyíásó nyebá, tu ña sɔ bá tuasó látákéna beebé bé besana a bé ñaá bá bé á basó hámókóna e etémá ; bíibi eébi bikotí ñaá bá bé á basó lékeke ɔláténa, mbá bé ñaá bá bé á basó ɔɔbakana o owé. ⁶ Mbá aámbáya ayé tu te asó bá tóna a nyemanéna nyí bikotí, cíisú etémá a yáña háye iwéékúnénú e bíibi ; yaáté asana tua suáña tu nyiɔkkena Bandómesé na ɔɔɔɔɔ yé nyenyiɔnɔ nyí *Efúúménénu yí Elilé ña basó tónjinyi ; té cáña tóna a nyeláténa nyí bikotí nyé buáyá, anyía nyé a yáña nyitúlénú.

Bikotí ñó tónjinyi baacɔ anyía ɔɔbé áña h́á

⁷ Aáté e ña mé aamba ɔ banó laana aaha e ? ɔláténa *bikotí áña aabé yé asana e ? Eé'ee, té cáña aáná ! Yááña hú anyía mbókɔ té cáña bikotí, keyé i ti ómo menyí aáté yááña aabé yé asana. Híáná e te ómó bá wu omenyi yaáká mbókɔ té cáña okotí a yé ñaá kóna yése : « Ate áákéna ɔkɔ bɔ sɔɔkɔ. » ¹⁸ Yááña anyía ɔɔbé ñáɔ bñña ohónyí e elime ci bikotí ɔ ɔ me nyeketena o o búle aákéna anamánamá cá besana ɔme ɔ ɔtémá noómi. Mbókɔ té cáña bikotí, keyé ɔɔbé te á bá na makénda. ⁹ Buáyá, ta yé cáña á bá anyía e ñaá me bá yemi líheke ; mbá ekúlú eyí i ñe mí menyí anyía bá ña nyémána bá ɔlátákéna bikotí, ekúlú eéyé ɔtémá ñeé túmé ɔ me háména wú ɔkelaka beebé bé besana. ¹⁰ Yanjé e ña me bécáña háye owéewé. Aáná bikotí a bé ñaá nyémána bé ɔ me ɔɔbana o olíhe ñaá me ɔɔbána hú o owé. ¹¹ Yááña anyía ɔɔbé ñáɔ bñña ohónyí e elime ci bikotí o o mí bísúéne, bú ñaá me ɔɔbána hú o owé. ¹² E bikotí, bí ñeé húle ná Bandómesé ; a nyenamá eényí, okotí ekime áña efúúménénu, bikotí áña betálémánánó, bíibi tóna bembánye.

¹³ Mbá ambánye yé asana áña yé ɔ me ɔɔbana o owé aná e ? Eé'ee, te butíkítiki. Mbá ɔɔbé, buúbu búáña bú ɔ me ɔɔbána o owé. Yááña anyía ɔɔbé ñaá hóléna e elime ɔe ambánye yé asana ɔ ɔ me ɔɔbana o owé noómi ɔ ɔkela anyía bú é tónjinyi na nyíáyé nyebá, na nyíáyé nyenána nyikime e elime ci bikotí. ¹⁴ Tu ñe sú menyí anyía bikotí bí *Moyís ñeé húle ná Bandómesé ; mbá yanjé, ya méña hú ɔɔɔ ooci a wáña e buténjé bɔ ɔɔbé noómi. ¹⁵ Aáná yanjé bémuátá, e te ña mé lókóma ta ɔkɔ † abó e ña mé kela. Yááña anyía e te ña me kela ɔkɔ ebú i ñeé mí léne ɔkela, e kelaka hú ebú i ti ñe mí léne ɔkela. ¹⁶ Aáná háye e ña mé kela ɔkɔ ebú i ti ñe mí léne ɔkela, bú ño tónjinyi anyía i ñe mí lumitine anyía bikotí áña bembánye. ¹⁷ Yááña anyía té cáña yanjé e ña mé kela aáná, mbá ɔtémá wú o búle kela ɔɔbé ú ña me nyeketena ɔ ɔkela aáná ; ¹⁸ ananyía i ñe mí menyí a nyíáme nyebá nyé ɔɔɔ anyía ɔkɔ a ɔmbánye te ñaá há-

† Nyh 20.17 ; Tet 5.21 †† Nyekónjóna a nyémɔté : « i ti ñe mí lumitine ɔkɔ... »

ma e úumi ɔtémá noómi. E ɲa mé aamba ɔkela ɔm-bánye, mbá e te bóɲɔ ohónyí wú o buúbu kelaka. ¹⁹ Yááɲa anyía e te ɲá mé kela ɔmbánye ebú i ɲeé mi léne ɔkela ; mbá e kelaka ɔɔɔbé ebú i ti ɲé mí léne ɔkela. ²⁰ Ekúlú ayé e ɲa mé kela ɔɔɔ ebú i ti ɲé mi léne ɔkela, yááɲa anyía té cáɲa yaɲɔ e ɲa mé kela aaná mbá ɔtémá wú o búle kela ɔɔɔbé ú ɲá me nyekéténa ɔ ɔkela aaná.

²¹ Aaná e ɲa mé leca indélímínyinyi eéci ekúlú ekime oómi o olíhe : I ɲeé mi léne ɔkela ambánye yé asana, mbá hú makénda ma ɔkela aabé yé asana má ɲaá me faáyena. ²² Yááɲa anyía bikotí bé Bandómesé ɲeé mi bilénine ɔláténa buéɲí ɔɔme ɔ ɔtémá noómi. ²³ Mbá e ɲa mé leca anyía ya méɲa ne indélímínyinyi ci etémbí ɔɔme ɔ ɔtémá noómi ; ciíci ci ɲaá nua ecále ne indélímínyinyi a cembánye ci úumi ɔtémá, ce me nyekétákéna ɔ ɔkelaka beebé bé besana háye ya méɲa yɔɔlé. ²⁴ Éé, nyenamá nyé mahana anyé ya méɲa ne nyiinyi ! Aányé u káá me ɔtónáka aá ceéto ci owé eeci acé ya méɲa ne ciíci e ? ²⁵ Bitéɲítí ná Bandómesé ewú u ɲeé mi kétúnyi e elime ci uusú Otéɲí a Waáɲá Yésus *Kilís !

Éhé e ɲaá me sómba bukúti, anyía ɔɔme ɔ ɔtémá noómi i ɲeé mi bilénine ɔbá yɔɔlé yí bikotí bé Bandómesé ; mbá a nyíámé nyebá nyé ɔɔɔ, ɔtémá ɲa me nyekéténa ɔ ɔkelaka beebé bé besana.

Olíhe ewú Efúúménénu yí Elilé ɲe yíɲjie baaco

8 Aámbáya aná, Bandómesé te á bá tóna wu ɔɔɔɔna nyekua a baaco a bá bóɲa e nyimónjóló ne Yésus *Kilís háye na nyebaná na ɔmesé, ² anyía ekúlú ayé ɔɔɔ áɲa e nyimónjóló ne Yésus Kilís a nyenamá eényí, indélímínyinyi ci *Efúúménénu yí Elilé a cé ɲaá basó iíɲjie olíhe ɲaá basó ^{††} kátóna ne i indélímínyinyi ce na ɔɔɔbé ne owé. ³ Yááɲa anyía basó, ɔɔnye baaco, tu te ɔmó só bá na makénda ma ɔlátákéna *bikotí bí *Moyís ; yaaté asana bé te ɔmó bá na makénda ma ɔwaáɲéáka maabé. Mbá besana ebí bikotí te ɔmó bá na makénda ma ɔkelaka, Bandómesé ɲeé bílbi kelaka a nyetóma anyé u ɲaá tóma uuyé ɔɔnó. U ɲgeé bíbíéne ɔɔɔ a ciasó ihúényinyí, basó baaco, anyía wáa basó háɲónáka aasó a ɔɔɔbé. Aaná Bandómesé ɲaá bóɔónéna Kilís nyekua a yáásó asana ɔ ɔtábónáka asana yé ɔɔɔbé bó baaco. ⁴ U ɲaá kéláka aaná anyía tuasó bámóɔkóna banyemánánó ɔmbánye e nyinyíoyísinyi nyé besana enyí bikotí ɲá yaamba, basó ebé Elilé ɲé kéndisi, té cáɲa nyíásó nyebá nyé baaco. ⁵ Yááɲa anyía baaco abá nyíábó nyebá ɲé kéndisi ɲa bó láténa besana e bí ɲeé beébe háména e etémá a aháɲá na nyéábó nyebá. Mbá eebe ebé Elilé ɲe kéndisi ɲa bó láténa besana e bí ɲeé beébe háména e etémá a aháɲá ne Elilé. ⁶ Aaná besana a bé ɲaá háména baaco e etémá a aháɲá na nyéábó nyebá ɲeé beébe ɔɔbana o owé ; mbá besana e bí ɲeé beébe háména e etémá a aháɲá ne Elilé ɲeé beébe

ɔɔbana o olíhe, bé líhéke e mbuumu noómi. ⁷ Éhé baaco abá besana ɲeé beébe háména e etémá a aháɲá na nyéábó nyebá á bóɲa belinje bá Bandómesé. Bá te ɲá bó láténa besana abé Bandómesé ɲé léne, beébe téka na makénda me o wuúci ɔlókóména buúse bukime. ⁸ Bandómesé te á bá wu obílénékine buúse bukime eebe a bá ɲa bó lókóména besana bé nyíábó nyebá.

⁹ Mbá aá banó abá nyebá nyé baaco ti ɲeé kéndisi, Elilé yíyí yé ɲaá banó kéndisi mbóɔ Elilé yé Bandómesé áɲa náánó. Mbóɔ ɔɔɔ te á bá ne Elilé yí Kilís eéyé nááyá, u te á bá uuyé ɔɔɔ aná. ¹⁰ Mbóɔ Kilís áɲa náánó e ciínú etémá noómi, ta ayé ceéto a yánáɲa ci owé a asana na ɔɔɔbé ; asana ɔmóte, yááyé Elilé ɲaá banó iíɲjítúne olíhe ^{††} anyía Bandómesé ɲaá banó híite háye betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse. ¹¹ Yááɲa anyía, mbóɔ Elilé yí Ooci ewú u ɲeé héényi Yésus Kilís e biwéewé áɲa taaká e ciínú etémá noómi, u kée héényiki tóna ciínú ceéto e biwéewé na makénda ma yááyé Elilé a yáɲa náánó. ¹² Yaaté asana, banó bááme benyíinyí, tua sóɲa beékínyinyi anyía túésú líhéke háye Elilé ɲé léne, té cáɲa tóna háye nyíásó nyebá nyé baaco ɲa basó nyekéténa anyía túésú líhéke. ¹³ Mbóɔ nu ɲa nó láténa besana a bé ɲaá banó háména e etémá a aháɲá na nyíánó nyebá, nu ɲa nó ɔɔbaka o owéékúne. Mbá, mbóɔ a makénda me Elilé nu ɲe nú ményisi beebé bé besana abé nu ɲa nó kela, nu ké nú líhéke. ¹⁴ Aaná baaco ebé Elilé yé Bandómesé ɲé kéndisi á bóɲa baáná bá Bandómesé. ¹⁵ Yááɲa anyía Bandómesé te ɔmó banó iíɲjie elilé a yé ɲaá banó tíɲe beólé, yé banó ɔɔbakana tóna e bulíkílikí, mbá u ɲaá banó iíɲjie Elilé a yé ɲaá banó céɲisi bááyé baáná bá ɔfana ^{††}, anyía e Elilé eéyé tu ɲa só ɔɔɔna okelú ɔ ɔmuaná anyía « Ába » éce anyía « Taatá ! » ¹⁶ Elilé eéyé bémuatá ɲe yóónyísinyi yáásó elilé ^{†††} anyía tua sóɲa baáná bá Bandómesé. ¹⁷ Ée, tua sóɲa baáná bá Bandómesé ; yaaté asana tua sóɲa tóna na nuafa aáyá a benyéma abé u ɲaá basó betánákéna. Na basó ne Kilís, tu ké sù hííteke nuafa a benyéma eébi anyía tu ɲa só lókóma muuyé ɔɔɔɔ, na basó ne wuúci. Aaná tóna tu ká só bá na nuafa, na basó ne wuúci, eéyé e nuúmi.

Mɔɲɔlé e ekúlú yí muuyé

¹⁸ E ɲa mé leca anyía muuyé amó tu ɲa só leca aám-báya ti ɲeé húéséténe te butíkítiki ne nuúmi anó Bandómesé káá basó námbɔnena. ¹⁹ Benyéma bikime abé Bandómesé ɲeé kétiki ɲaá tátá na mɔɲɔlé mekime ɔ ɔleca buósé abó u kó ko tónjinyi nuúmi a bááyé baáná. ²⁰ Benyéma eébi ɲa kaá bésókéte na butéɲí a bó te á bá ne indiné ; aá taaká té cáɲa bílbi bí ɲeé lénéke aaná, mbá Bandómesé u ɲeé bílbi sékítinyí e butéɲí eébu. Ta híáná, mɔɲɔlé me o bílbi kátónaka a yánáɲa. ²¹ Yááɲa anyía Bandómesé kée kétúnyíki benyéma eébi e butéɲí bú bunyímé, bí o hííteke nuafa ne e nyilimíné nyí bundukúméné ne e nuúmi nó bááyé baáná. ²² Tu ɲe sù ményí o otúme buáyá ɔ ɔɔɔháma aám-báya anyía

† Nyekóɲna a nyémoté : « ...o owé ooci a wáɲa úumi olíhe e ? »

†† Cémté Cíɔɲé cé buáyá áɲa na « yó », ta anyía « me ».

††† Nyekóɲna nyí etémbí : « Bandómesé ɲaá bóɔónéna ɔɔɔbé a búáɲa a nyebá nyé baaco. »

†† Nyekóɲna a nyémoté : « mbá Elilé áɲa indiné ci olíhe... »

††† Fanáka ne bik. 23 na Kal 4.5-6. †††† Nyekóɲna a nyémoté : « Ne Elilé yé Bandómesé na yáásó ɲaá basó oónyísinyi... »

benyéma bikime abé Bandómesé ñeé kétéki ñaá kamba, bé lókómáka akála háye oónjú ewú u ñeé númi obiéne. ²³ Mbá bé te á bá bímuóci ɔ akémba aaná. Basó tóna abá Bandómesé ña cáña ɔ basó iinjie yááyé Elilé, tu ña só kamba tóna e cíúsú etémá. Tu tátáka na mɔɔɔl é mekime nye-basó-hiíte anyé Bandómesé káá basó hiíte háye bááyé baaná bá ɔfana, yó kátónáka buúse bukime ciasó céeť. ²⁴ Yááña anyía tua sóna na mɔɔɔl é otúme ekúlú ayé Bandómesé ñaá basó nóhíki, ta yé cáña á bá anyía tu te ñá só léca nuúmi. Ekúlú ayé ɔɔɔ ña léca ɔɔɔ abó u ña ménena mɔɔɔl é, u ti ñeé túné é meéme háya e buúbu, anyía ta ɔɔɔ te ñá háya mɔɔɔl é a ɔɔɔ abó u ña léca. ²⁵ Mbá tua suánáña na mɔɔɔl é a ɔɔɔ abó tu te ñá só leca ; aaná tú me sú eéhínyinyi o buúbu tátá.

²⁶ Híáná tóna, *Efúúménénú yí Elilé ñaá basó ɔɔɔ e úúsú olíhe ú belumitinine anyía tu te asó bá na makéndá ; tu ti ñeé sú ményi ɔbécókléna háye yé ñaá béámá, mbá Elilé bémuátá yé ñá basó bécókléna Bandómesé na embécóbe ce ɔtémá noómi a cé te ñá háma e nyuúť. ²⁷ Aaná Bandómesé, Mubúlúne etémá cé baaco, ñeé ményi tóna aáté Elilé ña yaámá ɔbata, anyía Elilé ña bécókléna baaco bá Bandómesé a nyenamá enyi bú ñeé wuúci bílénine.

²⁸ Tu ñeé sú ményi tóna anyía Bandómesé ñeé híkisi besana bikime † a bé ñá háména be-wuúci-léne ; beébe eébe u ñá lónkó háye u ñaá tákákéná. ²⁹ Yááña anyía Bandómesé ñaá cáñacáña o beébe táfáka buáyá, † yó cáñacáña ɔsómótóna buáyá anyía bá háká uuyé ɔón ɔ akela anyía uuyé ɔón oóci á bá mókóna ɔón u buúse-buúse e ekatékate ce baaná beéñi bé etémbí. ³⁰ Aaná, baaco abá Bandómesé ñaá cáñacáña ɔsómótóna buáyá anyía bá háká uuyé ɔón, u ñeé beébe lónkó tóna ; eébe abá u ñá lónkó aaná, u ñaá kélá anyía bá bá mókóna betalémánánó bé baaco eeyé eé buúse ; ebe u ñaá kélá anyía bá bá mókóna betalémánánó bé baaco eeyé eé buúse, u ñeé beébe iinjie nuafa eeyé e nuúmi.

Aáté yááña yɔ ɔ basó aálna ne nulénéne nó Bandómesé

³¹ Aáté yí etémbí aná e ? Ta ɔɔɔ te á bá wu ɔ basó yáka anyía Bandómesé áña na basó. ³² U ti ómo kékenyi te uuyé ɔón u bémuátá, mbá u ñeé wuúci sómóbená háye etúké a yáású asana basó bekime. Híáná u káá basó bóosiki tóna na benyéma bí etémbí bikime e elime ci uuyé ɔón. ³³ Aányé wáña wu ɔsóména aná baaco abá Bandómesé ñaá táfáká e ? Yááña anyía wuúci bémuátá u ñaá kéláka anyía bá bá mókóna betalémánánó bé baaco eeyé eé buúse. ³⁴ Aányé wáña wu o beébe ɔɔɔɔɔɔ nyekua e ? Ta ɔɔɔ. Yááña anyía Yésus *Kilís wuúci bémuátá u ñeé wé ; mbá ɔ ɔɔɔ owé, u ñaá háanyua e biwéwé. Wáña limine a aháná yé ɔɔɔ ú manóme ú Bandómesé, u bécókléna a yáású asana. ³⁵ Aányé wáña wu ɔ basó eélúnyi ne nulénéne enú Kilís ña basó léne e ? Muuyé ayé ? ɔbéákéna ayé ? Mutekesene ayé ? Ecaná ayé ? Mecíli

† Nyekóɔna a nyémť : « besana bikime ñaá kéká... » †† Ta anyía : « Bandómesé ñaá cáñacáña o beébe ményi buáyá... »

ayé ? Ekume ayé ? Ta anyía owé e ? ³⁶ Yááña ɔɔɔɔɔɔ anyía : « ɔ ɔɔɔ asana úúsú olíhe áña ɔkémánó a ɔɔɔɔɔ ekúlú ekime, bá basó hiíteke háye bitúké bé ɔkósekaka. » ³⁷ Mbá tu ña só hólá ɔyáka besana eébi bikime a makéndá me Ooci awó u ñaá basó lénéké. ³⁸ I ñeé mí ményi ɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔ anyía te owé, te olíhe, te *bililé bé masóma, te metéñi, ta ekéndá cí etémbí, ta besana bé aámábáya, ta bé ɔɔɔ, ³⁹ ta benyéma bé ɔ ɔmuaná, ta bé e embana ce ɔmesé, †† ta ɔɔɔ bú etémbí a benyéma ebi bé ñeé kétéki te á bá bé ɔ basó ɔwaálna ne nulénéne anó Bandómesé ñaá basó tónjinyi e elime ci uúsú Otéñi a Waáná Yésus Kilís.

Islayél áña bunɔɔ abó Bandómesé ñá ɔ lóť

9 E ña mé ɔɔɔ taaká e nyimónjóló anyé ya méña ne Kilís; †† i ti ñeé mi néñe. Ne Efúúménénú yí Elilé ne híimi hecócó hé ɔtémá áña tóna bááme bambasóm-báso. ² Yááña anyía ɔtémá akánya ma me hólá buéñi, úúmi ɔtémá benyíyáka ekúlú ekime. ³ Búáña bú o mi bílénékine anyía Bandómesé á me lómóɔ, yañó tóna ɔwaálnánó ne *Kilís a asana na ɔɔɔɔɔ bó bááme benyíinyi abá tua sóna henyénó hé móté ne beébe. ⁴ Bá bóna ɔɔɔ *Islayél. Bandómesé ñeé beébe lóťɔ háye bááyé baaná bá ɔfana, yó beébe tónjinyi anyána ú ño yóomo ; u ña látákána membénú †† ne beébe, yó beébe iinjiekine bikotí, yó beébe tónjinyi anyána bá bó nyémána bé o wuúci nyemiki, yó beébe bétánákéna besana abé wá nyémána wu ɔkelaka ; ⁵ bá bóna ɔɔɔ sókón cí nuúmi. *Mesii tóna, a nyebá nyé ɔɔɔ baaco, áña u hííbú henyénó. Wáña waáná ɔ ɔɔɔ benyéma bikime, wuúci tóna Bandómesé Muómóomo bikúlú bikime. *Híáná yááña !

⁶ ɔɔ, bú ño tónjinyi anyía Besana bé Bandómesé mé wé etémbí e ? Eééé ! Yááña anyía, ɔɔɔ Islayél bukime te á bá taaká cé baaná bá Bandómesé. ⁷ Híáná ɔɔɔ *Abélaham te á bá beébe bekime taaká cé bááyé baaná. Yááña anyía, Bandómesé ñaá laána Abélaham ɔɔ : « E elime ci *Isak o kóo bíenékénéne háye e ño mé ɔ bétánéna. » ⁸ Yááña anyía té cáña baaná bekime e bé ñeé bú bíbiéné háye baaná náña bebú bíbiéneke bá bóna baaná bá Bandómesé ; mbá hú baaná e bé ñeé bú bíbiéne háye Bandómesé ñaá bétáná, beébe bá bóna taaká ce nyebaaná. ⁹ Endána acé Bandómesé ñaá bétánéna Abélaham eeci aana : « Hú e ekúlú eeye aana, e ká ka me hálómóna, mí kuana éce Sáala meé bíene ɔón ɔɔɔ. » ¹⁰

¹⁰ Té cáña ɔmanó oóci, anyía Alabáka ñeé bíene nyehása banómóɔ bífendí hú na ciasó sókón a ciáná Isak. ¹¹⁻¹² Yíiye anyía baaná eébe ñaá bá éce bé tí ñeé bú bíbiéné, beébe téka na akela asana ta a yambánye ta a yaabé, éhé Bandómesé ñaá ɔɔɔ ɔɔ : « ɔón u buúse

‡ 8.36 Mar 44.23 †† Nyekóɔna a nyémť : « ta a bucaha ɔ ɔmuaná, te e bunjibi noómi... » †† Nyekóɔna a nyémť : « E ña mé ɔɔɔ taaká, yañó ɔɔɔ awó u ña békókména Kilís » ††† Bóol ñaá béákéna buéñi ɔ ɔɔɔ na nyenɔɔ nyi Besuif, benyíinyi ; búáña bú o wuúci bílénékine anyía Bandómesé e wuúci lómóɔ a asana na maab maabé, mbókó búáña bú ɔɔɔléta anyía Besuif ɔ ɔɔɔ.

††† Cémté ɔɔɔ cé buáyá áña na « búáyé bumbénú ». § 9.7 Sen 21.12 †† Sen 18.10, 14

káá bá munyiwu mu ekuke. » † Yááŋa anyía nyetákéna nyé besana nyé Bandómesé te ná leca mekilíkínyí ma baaco a nyetáfa enyí u ñeé beébe táfa. U naŋa wóó lónjók baaco háye u ñeé léne anyía wé nyíoyísínyí nyíáyé nyetákéna nyé besana. ¹³ Aáná yááŋa yóóŋjókónó a Ciwóŋé cé Bandómesé anyía : « E ña mé lóó *Yákób, míó béyuáta Eso. » ††

Bandómesé, Alánuubo, áŋa otálémánánó

¹⁴ Mbá aáté yí etémbí aná e ? Éce anyía Bandómesé te á bá otálémánánó e ? Eé'eé, te butíkítíki ! ¹⁵ Yááŋa anyía u ñaá laána *Moyís cse : « E ká mé bécáma mahana ccc ewú i ñeé mi léne o wuúci bécáma mahana ; mío wé cééto ccc ewú i ñé mi léne o wuúci wé cééto. » ¹⁶ Bú ño tónjinyi anyía Bandómesé ña bécáma bó bécáma ccc mahana a yááyé ambánye yé otémá ; té cǎŋa a nyeháŋa nyé ccc ta anyía aayá a makénda ma bémuátá. ¹⁷ Aayá a Ciwóŋé, Bandómesé ñaá laána tóna Falawóŋ cse : « I ñé mí o télímínyí oténj ananyía e elime ce yóóŋ aatú cñata, yémi tónjinyi na a baaco bekime maame makénda na c cmesé okime nulumí nó nyíáme nyíinyi. » ¹⁸ Bú ño tónjinyi tóna anyía Bandómesé ñaá bécáma mahana ooci ewú u ñeé léne o wuúci bécáma mahana, u netisiki otémá ú ooci ewú u ñeé léne o wuúci netisi otémá.

¹⁹ Mbókó yááŋa aáná, ccc a wómóte áŋa wu cbebáta cse : « Mbá anyiaté Bandómesé ñe túné a kákáléna baaco aná e ? Baaco ña bó kela hú besana abé Bandómesé áŋa otákákénánó. » ²⁰ Kuwóŋ ccc u bókóŋ, c óŋa aáté o ñóo kélisi Bandómesé e ? O ñóo keti anyía bókó abó bá tabónaka na aabá áŋa na makénda ma cñata mu-buúbu-tábóna bóse : « Anyiaté ó me tábónáka aáná e ? » ²¹ Mumaa áŋa na makénda ma cmaaka na núáyé ncmaa númóte anó wó tóbókó na bembányéké bí tusényi tú bekenyí ne tundúléndúle.

²² Mbá kuwóŋ aná, aáté yí etémbí c óŋa wu ckwóŋcñona mbókó Bandómesé ño lóbísinyi baaco, u beébe tónjinyi maayé makénda e ? U ñe yeéhíkínyinyi baaco buénj, eebe abá u ña nyémána wu olóbísíkínyí anyía bá ña bó nyémána bé owéékúne. ²³ U ñoó tónjinyi tóna baaco nyenamá anyé yááyé yaála yí nuubo áŋa yeénj a yáásó ahánj, basó abá u ñaá basó bécáma mahana. U ñaá cǎŋa c basó tabónéna yaáláka yé núáyé nuúmi. ²⁴ Tua sóŋa tóna eebe abá Bandómesé ñóó lóóŋ, té cǎŋa hí e *Besuif noómi, mbá na a baaco tóna a bá te ábó bá Besuif. ²⁵ Aáná Bandómesé ñaá kóna e nufule nú Osée, cse : « Buncŋŋ a bó te ómó bá búáme, i ké mí buúbu lónjéta anyía "Buame". Henyénó ahé e te ómó bá yemí lénéke, i ké mí híhi lónjéta anyía : "Otémá". » ²⁶ Híáná, a haála bémuátá ahá bá ñaá bá bá kónaka báye : "Nu te anó bá bááme", hí a hǎá bé kéé beébe lónjók báye : "Baáná bá Bandómesé a wáŋa wóóŋ." » ††

²⁷ A asana na baaco bé *Islayél *Esayí ñaá kóna cse : « Ta yé cǎŋa á bá anyía baaco bé Islayél á bóna beénj háye csebéá ú asalá yé nuómó, hú imbuke ce baaco

Bandómesé kéé nóhiki. ²⁸ Yááŋa anyía Oténj a Waáŋá ké tényí kóó nyíoyísíkínyí cōmbánye cōmbánye ⁵ besana bikime abé u ñaá bétánákéna baaco anyía u káá kélaka c cmesé okime. » ²⁹ Híáná waáta Esayí ña cǎŋa c ckwóŋa éce bunyímé te ña háma, cse : « Mbókó Oténj a Waáŋá u elŋŋ cí biité te c cōmō cōmbana a wúmóte ú maasó mōmō, keyé tu ña só bá tú owéékúne háye baaco bá na *Sótom na *Kómóle. » ³¹

Ambánye yé Esóma ña leca tóna Besuif

³⁰ Mbá aáté yí etémbí túásó kóna aná e ? Tusí'o : Baaco a bá te ábó bá *Besuif, beébe bá te ómó bó bá bábó aambaka cōbámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse, Bandómesé mé beébe híiteke aámbáya háye betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse, anyía bá ña bó háya mŋŋlé nááyá ; ³¹ yíyí anyía Besuif a bá ña bó bá bábó aambaka anyía Bandómesé é beébe híiteke háye betálémánánó bé baaco a nyeláténa nyí *bikotí te ómó bó bónŋ ohónyí. ³² Mbá anyiaté aná e ? Yááŋa anyía bá ña bó bá bábó bétááka anyía Bandómesé áŋa wu o beébe híiteke háye betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse a nyeláténa nyí bikotí nyíinyi ne nyíinyi, c cñla anyía bábó hákéna mŋŋlé nááyá. Éhé bé ñe bú kíféténe e nukúse e nú ñé kífítinyi baaco. ³³ Nuúnu eénu Ciwóŋé ña kóna cése : « Ánc lecá, ya méŋa otúmékénú e ciíbe ci *Síon nukúse e nú ñé kúúsi baaco c cmesé ; nuúnu nú ñé beébe kífítinyi. Aáná, ccc awó u ñaá háya mŋŋlé e nuúnu te káá lókma aatú clama ta búúsé ! » ³⁴

10 Buame eé, ya méŋa na ecaná ciénj anyía Bandómesé é nohí cōnye *Islayél. Asana eeyé e ña mé hényéna cōbécókóléna Bandómesé e yíyí. ² A nyíáme nyeleca, bá bóna bebiínjénú e nyiwééné anyía bábó látákéna Bandómesé mbá bé ti ñé bú menyí cōmbánye cōmbánye ciayé taaká ci ohónyí. ³ Yááŋa anyía bé tí ómó bú menyí cōmbánye cōmbánye ohónyí awó Bandómesé ñe híite baaco háye betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse ; éhé bá ña bó ckwóŋ úúbú ohónyí ú bémuátá, bá ña bésánjóna ohónyí awó Bandómesé ñe híite baaco háye betálémánánó eeyé eé buúse. ⁴ Yááŋa anyía nyefaaya nyí *Kilís ña fénda ohónyí a baaco a bá ña bó aamba cōbá betálémánánó bé baaco a asana na nyeláténa nyí bikotí bí *Moyís. U ñaá kéláka aáná anyía baaco bekime a bá ña bó háya mŋŋlé nááyá, Bandómesé é beébe híiteke háye betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse.

Muháya mŋŋlé ná Bandómesé káá bá ne olíhe

⁵ A asana na baaco a bá ña bó bétáá anyía Bandómesé áŋa wu cñla anyía bá bámókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse a nyeláténa nyí *bikotí nyíinyi ne nyíinyi, *Moyís ñc yóóŋjók cse : « Ccc okime awó u ña láténa cōmbánye bikotí bikime káá bá ne olíhe e bíibi. » ⁶ Mbá a asana na baaco abá

§ Nyekónjóna a nyémóte : « u káá kela efule téka... » † 9.27-28 Esa 10.22-23 †† Esa 1.9. Báléka ífendí acé Bandómesé ñeé kélísíkí na nyenána nyíkime (fanáka Sen 19.23-28). †† Esa 8.14 ; 28.16 †† 10.5 Lef 18.5

† 9.11-12 Sen 25.23 †† 9.13 Mal 1.2-3 † 9.15 Nyh 33.19 †† 9.17 Nyh 9.16 †† 9.20 Esa 45.9 ††† 9.25 Ose 2.25 ††† Ose 2.1 ; 1.10

Bandómesé ñá kela anyía bá bámókóna betálémánánó bé baaco anyía bá ña bó háya mɔŋɔlé nááyá, yááña yɔŋɔkónó anyía : « Ate bébáta asé : Mbá aányé u káá báátáka ɔ ɔmuaná e ? » Búáña osúúnyítune *Kilís. ⁷ Ate bébáta tóna ase : « Aányé u káá sónáka a haála hé biwéwé e ? » Búáña okohéenyutune Kilís e biwéwé. ⁸ Cɔɔŋé cé Bandómesé ña kóna cése : « Besana bé Bandómesé áña hoóhi na kuɔŋ ; béáña ne oówo e nyuúte na ɔwɔ ɔ ɔtémá noómi. » [†] Bí ñeé húle o olumitinine, bíibi tu ñe sú húlɔnyɔ baaco. ⁹ Yááña anyía mbókɔ ɔ ñɔɔ kɔkɔna na nyíwɔ nyuúte nyé bémuátá anyía Yésus áña Otéñí a Waáñá u baaco bekime, e lumitekinine tóna e úúwu ɔtémá noómi anyía Bandómesé ñeé wuúci heényi e biwéwé, ɔ kóɔ kɔkɔ. ¹⁰ Menyɔ anyía ɔɔɔ ewú u ñe lúmitinine e úúyé ɔtémá noómi, Bandómesé ñeé wuúci híite háye atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse. Ooci awó u ñaá háya embasó na nyíáyé nyuúte, Bandómesé ñeé wuúci nohi. ¹¹ Háye yááña yɔŋɔkónó anyía : « ɔɔɔ awó u káá háya mɔŋɔlé nááyá te káá lókóma aatɔ ɔlama ta buúsé. » ^{††12} Aáná, bú ño tónɔnyɔ anyía nyéálónána te á bá e ekatékáté ci ne *Besuif ne eebe a bá te ábɔ bá Besuif, anyía beébe bekime bá bóña ne Otéñí a Waáñá hú ɔmɔté ; wuúci u naña we yíinjíékine bembányékké bé benyéma a baaco bekime e bé ñe bú wuúci bata ɔ bécɔkóléna noómi. ¹³ Yááña yɔŋɔkónó anyía : « ɔɔɔ okime awó u kóɔ lónɔkɔ Otéñí a Waáñá o o wuúci ɔɔɔ kóɔ kóɔ. » [‡]

¹⁴ Mbá anyána bá bóña bé o wuúci lónɔkɔ, mbókɔ bó té ɔmɔ bó háya mɔŋɔlé nááyá e ? Anyána bá bóña bá ɔháya mɔŋɔlé nááyá, mbókɔ bá te ɔmɔ bó lókóma ɔɔɔ á táñáka yááyé asana e ? Anyána bá bóña bá ɔlókómáka yááyé asana, mbókɔ ta ɔɔɔ ti ñgeé beébe yíyɔ hulɔnyɔ e ? ¹⁵ Mbá anyána aná bá bóña bé okohúlikinyɔ baaco yááyé asana mbókɔ bé tí omó beébe tómókóna e ? Aáná yááña yɔŋɔkónó anyía : « Bú ña hólá ɔheka anyía ɔɔɔ lécáka baaco a bá bóña na bembányékké bé esóma ábɔ fáakɔna. » ^{††16} Mbá ta híáná, hú betaŋalaka bí Besuif ñe lumitinine Ambánye yé Esóma. *Esayí ñaá bécɔbókéna Bandómesé, ɔse : « Éé', Otéñí a Waáñá, aányé u ñe lúmitinine úúsú ɔtáña e ? » ^{††17} Olumitinine ñeé húle a besana abé bá ñá lókóma ; besana eébi ña lécá Kilís. ¹⁸ Éhé é ña mé bata esé : Mbá bó te ɔmɔ bó lókómáka ɔmbánye Ambánye yé Esóma, ayé' ? ^{†††} Éé, bé ñe bú yíyɔ lókómáka, anyía yááña yɔŋɔkónó anyía : « Bá ñaá lókómáka cííbú ikelú ɔ ɔmesé okime ; maabó mehúnyɔ mɔ béátábótókóna ɔ ɔkɔɔháma hú o nyíóndi nyé ɔmesé. » ^{†††19} Aáná é ña mé bata tóna anyía : Yanɔ esé, ɔnye *Islayél ña bó lókómáka ɔmbánye besana eébi e ? Éé, mbá bó tí omó bú lúmitinine. Yááña anyía Moyís ñaá cáña ɔkɔkɔna ɔse : « Bandómesé ɔse : “É ká mé kela nú aákákéna baaco a bá te ábɔ bá baaco bá taaká ce bunɔkɔ, nuó líñekine eebe bá bunɔkɔ e bé ti ñe bú menyɔ ta ɔkɔkɔ.” » ^{‡20} E elime eéci, Esayí ñaá békándóna ɔkɔkɔna ɔse : « Bandómesé ɔse : “Ba-te-me-aamba ña bó

me lécáka, mío bítónɔnyɔ né eebe a bó te ɔmɔ bó me bécɔkóléna.” » ^{‡†21} Mbá, a asana na baaco bé Islayél eébé Esayí ñaá ɔkɔkɔna ɔse : « I ñeé mí bísúékíne buame buúsé bukimekime, i beébe késíkinyɔ na aabá anyía bá faáya, mbá bá bóña na betaɔ ɔnata, bá te me háyéna. » ^{‡††}

Bandómesé te ɔmɔ béyuáta buayá : Islayél

11 Éhé é ñaá me bébátótóna esé : Éce anyía Bandómesé na maá béyuáta buayá : Islayél e ? Eé'ee, yé te á bá aáná, ta buúsé ! Yááña anyía yanɔ bémuátá ooci, ɔkɔ u *Besuif, u ɔnye *Abélaham, u henyénó hé *Bensaméñ. ² Bandómesé té ña béyuáta buayá, anyía u ña cáña e buúbu lɔtɔ feeké. Nu ñe nú menyɔ ɔmbánye aaté Cɔɔŋé cé Bandómesé ña kóna haála ehé Éli ñɔ sóména baaco bé *Islayél ná Bandómesé, ɔse : ³ « Otéñí a Waáñá, baaco eebe á bóña bakelákánó anyía : Bá ña ɔkónkɔ bótówo *behémúnyɔ besana, bá ña katáka endúme cá ɔ kuɔŋ nyemikinyɔ. Hú yanɔ bímuócí ya méña ɔkɔkónó ; aáná bá ña bó aamba tóna ɔ me ɔkɔkɔ. » ^{‡†4} Mbá aaté Bandómesé ñeé wuúci laána e ? U ñeé wuúci laána ɔse : « Ya méña ɔkɔkónó baaco tóséna ítíndétú nómɔ. Bé tí ñe bú túmíne Baal ^{‡††} enjédu. » ^{‡†}

⁵ *Híáná yááña tóna aámbáya : Tua ɔcánáña hólá, basó betaŋalaka bé baaco abé Bandómesé ña lótókɔ a yááyé yaála yí nuubo. ⁶ U ñaá basó lótókɔ, basó Besuif, a yááyé yaála yí nuubo, mbá té cáña a maasó mekilíkinyɔ. Mbókɔ yá bá anyía a maasó mekilíkinyɔ, keyé yááyé yaála yí nuubo te á bá taaká ce yaála yí nuubo. ⁷ Mbá aaté aná e ? Yááña anyía ɔkɔkɔ abó baaco bé Islayél ña bó bá bábɔ aambaka, bé tí ómó bú buúbu bóñɔ ; mbá hú eebe abá Bandómesé ña lótókɔ bá ña bó bóñɔ buáté ɔkɔkɔ. U ñaá kélá anyía ɔkɔkónó bé etémbí te lókóma ɔmbánye bíáyé besana. ⁸ Aáná yááña yɔŋɔkónó anyía : « Bandómesé ñe nétisi cííbú etémá anyía bá te lókóma ɔmbánye besana, yó beébe hákéna bibúté e eése, yó beébe cúáka eetú. ɔ ɔkɔkóháma aámbáya eeci, bá búánáña híáná. » ^{‡†9} Híáná Otéñí Táfit ñaá kóna ɔse : « Maabó manáka á bámókóna, bíábɔ beɔkɔa bé bémuátá, meéme tóna tukolí tɔtótóléákánó ; bíibi eébi bí ñeé beébe kúfítinyɔ anyía bá kuakóna ɔ bóñɔse noómi. ¹⁰ Bandómesé beébe hákéna bibúté e eése, bá kúakóna indímé, wé beébe kunyíéke elime bikúlú bikime. » ^{‡††}

¹¹ Éhé é ña mé batá aná esé : Mbá baaco bé Besuif ñe bú kúfétékéné, bó kúákóna buúse bukime a asana na maabó maabé e ? Eé'ee, té cáña aáná'ó. Yááña hú anyía baaco a bá te ábɔ bá Besuif ña bó bóñɔ ohónyɔ wú ɔkɔkɔkɔ ; buúbu bú ñeé héléníne Besuif yaáká é etémá. ¹² Yááña anyía, mbókɔ nyenana nyí Besuif ñe yíinjie ɔkɔkóna e baaco bá ɔmesé ooci, nyíábɔ nyekua a asana na búábɔ bucótó oolumitinine iinjíékine baaco a bá te ábɔ bá Besuif ɔkɔkóna, mbá anyána aná na

† 10.8 Tet 30.12-14 †† 10.11 Esa 28.16 ‡ 10.13 ɔse 3.5 †† Esa 52.7 †† 10.16 Esa 53.1 ††† Baaco a bómɔté ña bó bétáá anyía baaco a bá te ábɔ bá Besuif ; bómɔté báye Besuif. ††† 10.18 Mar 19.5 § 10.19 Tet 32.21

‡† 10.20 Esa 65.1 ‡†† 10.21 Esa 62.5 ‡† 11.3 1Bt 19.10 ‡†† Bandómesé ce baaco bá Kanaán, bé ñe bú buúbu híke bémɔté bikúlú na bandómesé Asetáaté. ‡† 11.4 1Bt 19.18 ‡† Tet 29.3 ; Esa 29.10 ‡†† 11.9-10 Mar 69.23-24

nyekahálómóna o olumitinine té káá bá na bɔnómɛ buénjɔ ɔ ɔhɔla e ?

Bóol nǎ táŋa na baaco a bá te ábó bá Besuif

¹³ Aámbáya, náánɔ ɛ nǎ mé táŋa, banó abá nu te anó bá *Besuif. Énu menyí anyía ya méŋa ɔtómánɔ náánɔ, i menyukune anyía búáme buólí bɔ endóma áŋa buánǎ ɔ ɔhɔla. ¹⁴ Aáná ɛ nǎ mé aamba ɔnyɔ buólí eébu bɔmbánye anyía baaco ɔ bómɔté bá buame á hákɛna mɔŋɔlé né Yésus, bá nǔhɔkɔ ; bé bísúékíne bɔsɔ́kɔ o o búle me áákɛna. ¹⁵ Yááŋa anyía, Bandómesé ŋaá béyuátaka Besuif ananyía wáá latákana ne wuúci na baaco bé etémbí bá ɔmesé ooci. Mbá, ekúlú ayé Bandómesé ké túné é beébe káháka, anyána bú káá bá aná e ? Bú káá bá ambányéké yé asana ɔ ɔhɔla anyía bú ké yíinjíékíne olíhe e biwéewé. ¹⁶ Yááŋa anyía, mbóko bé ŋeé tómísí Bandómesé betómɔtómɔ o o wuúci nyemi, benyéma bikime a bé ú lǔbɔ áŋa tǔna bíáyé. Mbóko bé ŋeé wuúci iínjje akanǎ yé bɔɔté a bómɔté o o wuúci nyemi, endáfe tǔna ŋeé wuúci bélókómɛna ikime. ¹⁷ Bá ŋa sǎŋónáka endáfe a cémté cé atókɔ, bó híiteke endáfe cé alɔalɔa yí eciké o otúmékíne háye becókɔ i indíné ce atókɔ eéyé. Banó abá nu te anó bá Besuif nua nǔŋa háye endáfe cé alɔalɔa eéyé. Aámbáya nu ŋa nǔ leca bɔmbánye ebú Besuif ŋaá bá bábɔ leca, bɔko búmté háye endáfe ŋa leca bɔmbánye e menyífe e me ŋeé húle i indíné ce bɔɔté. ¹⁸ Asana ɔmté, nɔte bábákɛna endáfe acé bá ŋa sǎŋónáka ^{††} anyía, mbóko ɔtémá ŋa yǔ háména wú obíbéétiki aáná, menyí anyía té cáŋa banó nua nǔŋa betímbíékénú bekanǎ, mbá bekanǎ bíibi béáŋa bé banó timbiekenu.

¹⁹ Yáakelá nua nǔŋa nǔ ɔkɔnaka anyía bá ŋaá sǎŋónáka endáfe cé atókɔ ɔ ɔkɛla anyía bá basó túméke háye becókɔ a ciayé indíné. ²⁰ Ée, yááŋa taaká aáná. Bé ŋeé ciíci aáláka ananyía cí tí omó lúmitinine. Mbá banó, nua nǔŋa aáhá anyía nu ŋe nǔ lumitinine. Nuti bíbéétiki aná ! Énu kékéke bu kékéke Bandómesé. ²¹ Yááŋa anyía, háye Bandómesé tí ómo kékenyi ɔsǎŋónáka endáfe cé bémuátá cé atókɔ, híáná u té ká banó kékenyi. ^{‡‡} Énu menyí anyía Bandómesé áŋa na ambánye yé ɔtémá, u saamakɛna baaco tǔna. U ŋaá sáámɛna eebe bekime a bá ŋa bɔ béyuátá úyúyé ohónyí, mbá u ŋaá banó tǔŋinyi yááyé ambánye yé ɔtémá ekúlú ekime ayé nu ŋa nǔ kɛla besana e bí ŋeé wuúci bílénine. Mbóko té cáŋa aáná, u káá banó sǎŋónaka tǔna. ²³ Mbá a ahánǎ ne Besuif, mbóko bá ŋa bɔ békótókɔ maabó maabé, bó lúmitekinine, Bandómesé kéé beébe túmútúkune háye becókɔ a nyíábó nyilimíné anyía wáŋa na makénda ma ɔkelaka aáná. ²⁴ Yááŋa anyía, mbóko banó, bá ŋaá banó sǎŋónáka a alɔalɔa yí eciké a nyíánó nyebá, bɔ banó túméke háye becókɔ a atókɔ, mbá anyána aná Bandómesé ti ké túmútúkune taaká cé endáfe cé atókɔ e ?

† Fanáka Emb 15.19-21. Na betómɔtómɔ na akanǎ yé bɔɔté áŋa tubílícinyínyí tú cíbú sǔkónɔ (bik. 28). †† Nyekǔŋǔna a nyémɔté : « endáfe cí nyítúme » ‡ Cémté Cíɔŋé cé buáyá áŋa na « bíkékényíki ɔ kɛla anyía te wuúci tǔna u ti o kekényí ».

Bandómesé kéé nóhi baaco bekime bé Islayél

²⁵ Banó bááme benyíinyí, ɛ nǎ mé aamba anyía núénú menyí asana yí indiitie eeye, anyía nu ti bíkétí anyía nua nǔŋa ne injíné ciénjɔ ɔ ɔhɔla : Yááŋa anyía baaco ɔ bómɔté bé *Islayél ká bɔ ɔcɔbaka ne buúse ɔ ɔkɛlena Bandómesé aatɔ ɔnata ɔ ɔkɔbáma ekúlú ayé baaco bá mɔɔŋɔ me etémbí bekime ké bú lúmitekinine. ²⁶ Ekúlú eéyé u kóó nóhi baaco bé Islayél bekime, háye yááŋa yǔŋǔkónɔ a Cíɔŋé cé Bandómesé anyía : « Mukétúnyi baaco kéé húle a báléka ci Síon, yó ményisi aatɔ ɔnata ekime yé bɔnyé Yáakɔb. ²⁷ Buúbu eébu bú káá bá nyelata na nyí bumbénú na yǎŋǔ ne beébe éce í me mí beébe nyeanakenɛna máábɔ maabé. » ^{‡‡28} A ahánǎ na Ambánye yé Esóma, bá bǔŋa belinjine Bandómesé anyía bɔ té ɔmó bɔ háya mɔŋɔlé nááyá, mbá yááŋa a búánɔ bɔmbánye. Mbá a ahánǎ na nyelɔɔ anyé Bandómesé ŋeé beébe lɔtókɔ a nyíáyé nyeháŋa, bá búanǎŋa bááyé baaco bá ɔtémá a asana na besana abé u ŋaá bétánákɛná cíbú sǔkónɔ. ²⁹ Yááŋa anyía Bandómesé ti ŋé híitutune bɔko ebú wé yíinjje ɔkɔ, u te heŋéna yááyé ɔlǔŋɔlǔŋɔ. ³⁰ Yááŋa anyía ta banó, nu ŋa nǔ kélákɛna Bandómesé endókɔ buáyá, mbá aámbáya ú maá hǔlena e elime ce aatɔ ɔnata yí *Besuif ɔ ɔ banó bécáma mahana. ³¹ *Híáná yááŋa tǔna náábɔ. Yáábɔ aatɔ ɔnata yé aámbáya ŋaá banó ɔ́kɔ anyía Bandómesé á banó bécáma mahana, wé beébe bécáma mahana tǔna [aámbáya]. ³² Éché u ŋe nétísiki baaco bekime etémá anyía bé ti wuúci lókómɛna ɔ ɔkɛla anyía wé beébe bécámáka mahana beébe bekime.

³³ ɔ leca nyenamá nyé ambánye yé ɔtémá yé mahana ayé Bandómesé áŋa ne yíyí. Ciayé injíné áŋa ciánǎ ɔ ɔhɔla, u menyukune besana bikime. Ta ɔkɔ ti ŋeé ményi nyíáyé nyetákɛna nyé besana, u te lókóma bɔmbánye injíbí ci cíyé ihényí. ³⁴ Aáná yááŋa yǔŋǔkónɔ anyía : « Ta ɔkɔ ti ŋeé ményi aaté Bandómesé ŋa bétáá. Ta ɔkɔ te á bá wu o wuúci lébéke tǔna. ^{‡‡35} Ta ɔkɔ ti ŋeé wuúci iínjje benyéma o o wuúci foli, mbá wáŋa wu o wuúci bíibi bataka. » ^{‡‡36} Yááŋa anyía'ó, benyéma bikime ŋeé húle nááyá, bí líhéke anyía wuúci, na a yááyé asana áyá. Tué wuúci nyemíki ; nuúmi á bámókóna ná Bandómesé ciasó Síkíne ekúlú ekime. Híáná yááŋa !

Énu bíinjíékíne ná Bandómesé háye afɔnǎ a yǔɔɔ

12 Yaaté asana aná, a nyebécáma anyé Bandómesé ŋa basó bécáma mahana, ɛ nǎ mé banó báta, banó bááme benyíinyí, isí'ó : Cókóle, énu bíinjíékíne banó bémuátá nááyá háye etúké yé afɔnǎ a yááŋa yǔɔɔ, yíyí efúúménénú, yí wuúci bílénékíne. Bú káá bá taaká ci nyi-wuúci-nyemi nyí elilé a yáánɔ ahánǎ. ² Nɔte ɔba ne buúse o olíhéke i injétí ce baaco bá ɔmesé ooci, mbá áŋɔ benyéanáka Bandómesé é kumbútúkúne cínú ebétáá ɔ ɔkɛla anyía wá kɔmbótǔna cínú etémá, ananyía núénú ményi aaté Bandómesé ŋa yaámba

†† Esa 59.20-21 ; 27.9. Fanáka tǔna Sel 31.33-34. ‡‡ 11.34 Esa 40.13 ‡‡† 11.35 Sob 41.3

anyía nuánó kéláka. Buúbu búáŋa bɔmbánye, bú wuúci bílénékine, buúbu bɔmbánye bɔmbánye háye u ɗá yáamba.

³ A makénda ma yaála yí nuubo ayé Bandómesé ñeé mi boosíki, ε ɗa mé laana hú náányé á banó isi'ó : Nuti bibéetiki. Énu menyí yáaŋa nyíánó nyebá nyé bémuátá a makénda ma besana bí olumitinine amá Bandómesé ɗaá banó iinjékine. ¹⁴ Áno Iecá ! ƆƆƆ okime áŋa na beláná biéní a ciayé cɛétɔ ; beláná eébi tɛ á bá ne buólí búmɔté a cɛétɔ. ⁵ Híáná ta basó tua sɔŋa beéní mbá tua sɔŋa balatákánó ƆƆƆ ɔmɔté e nyimónjóló ne *Kilís ; hú naányé u nyiƆƆ búáyé buólí mbá basó bekime beláná bé cɛétɔ émɔté. ⁶ Bandómesé ɗaá basó bóosi náányíá náányía, háye u ñeé léne. Mbóko u ɗo yóo wiínjie olumitinine ú ohémúkúnyí besana, bíibi hémúkúnyí ne olumitinine oócí. ⁷ Mbóko u ɗo yóo wiínjie makénda ma ɔnyɔkɛna bɔsɔ́kó, beébe nyiƆkɛna. Mbóko me oweékúnyiki bɔsɔ́kó, beébe eékúnyiki ! ⁸ Mbóko me okíndísiki baaco, beébe kíndísiki. Mbóko u ɗo yóo wiínjie makénda me owiínjékine baaco benyéma, beébe iinjékine, ate fanéna. Mbóko makénda me okendisiki belumitinine, beébe kendísiki na ɔtémá okime háye yé ɗaá béamba. Mbóko ma ɔwɔ́lɔ́ko bahanahana, beébe ɔ́lɔ́ko ne obíléne.

⁹ Énu lénéke bɔsɔ́kó na ɔtémá ɔmɔté, nu liɗekine ɔkela beébe bé besana. Áno hákéna makénda ɔ ɔkela bembánye bé besana. ¹⁰ Énu lénékéne banó na banó háye ba-ɔ́nó u yaayé, nu kékékéne ɔ ɔhɔla. ¹¹ Áno nyéánáka bɔnɔ́nó, énu bíinjékine ɔ ɔnyɔkɛna Oténí a Waáŋá na ɔtémá okime. ¹² Aáná, énu bílénéke ekúlú ekime, nu hákéna mɔɗɔlé ná Bandómesé. Énu eéhíkinyinyi muuyé na ɔɔ́nénánó yé ɔtémá, nuó bíinjie na makénda ɔ ɔbécɔkóléna Bandómesé ekúlú ekime. ¹³ Áno ɔ́lɔ́ko bɔsɔ́kó belumitinine na benyéma e bí ñeé beébe béámbéna, nu káháka bɔmbánye baaco a bá ɗa bó fáaya e cínú iiki.

¹⁴ Áno sayábákéna baaco a bá ɗa bó banó tékese, nuti beébe lɔmóko. ¹⁵ Énu bílénéke ɔkɔɔ ɔmɔté na baaco e bé ɗe bú bíléne, nu lelaka na baaco a bá ɗa bó léla.

¹⁶ Áno lóokómákána banó na banó, nuti bíbéetiki mbá énu bílósíki bu bílósiki a bɔko bukime abó nu ɗa nó kela, nuti bíkétiki anyía nua nóŋa ne injijé. ††

¹⁷ Nuti hélúmúkúnyinyi bɔkbé a bɔkbé, mbá áno keláka baaco bekime bɔmbánye. ¹⁸ Áno békéndéna olíhéke a nyelóokómána na baaco bekime, mbóko ohóní áŋa wú ɔbóŋea aáná. ¹⁹ Banó bááme baaco bá ɔtémá, nuti bífúnéke besana banó bémuátá, mbá áno nyéana Bandómesé wó lóbísíkinyi baaco háye yáaŋa yóŋóokónó anyía : « Yanó bémuátá, i ké mí bífúneke baaco ; yanó, i ké mí beébe hélúmúkúnyinyi bɔkbé abó bá ɗa bó kela. » ††²⁰ Mbá ta híáná, ɔ́wɔ a aháŋá : « Mbóko muɔwɔ mulijine áŋa na ecaná, muúmu aaféna ; mbóko muáŋa ne nyimóti, muúmu iinjie menyífé ; mbóko ɔ ɔkɔ kela aáná, o ɗoó muúmu katena beánáka a aató. » ²¹ Eti

lumítine ta buúsé anyía bɔkbé óo tenjinyi, mbá nuúsíki bɔkbé o ohóní wú ɔkelaka bembánye bé besana.

Nyelóokóména anyé bá nyemána ɔ́lɔ́okómákéna ambala

13 ƆƆƆ okime ɗá nyemána wu ɔ́lɔ́okómákéna ambala ; yáaŋa anyía'ó, buténí tɛ á bá, ta búmɔté, e bú ti ómó húle ná Bandómesé. Aáná, wuúci u ɗe télímínyi meténí eeme a maáŋa h́á. ² Yaáté asana benusi buténí ɗe bú nuusi nyetákéna nyé besana nyé Bandómesé. Benuusi buténí eébu ké bú bísúékine beébe bémuátá bónósea cɛ Bandómesé. ³ Yáaŋa anyía'ó, baŋána bábó nyemana bé olíkíméke ambala ; tɛ cáŋa baaco a bá ɗa bó kela bembánye bé besana. Ɔkɔ, ɔ tɛ ɗɔ́kɔ waamba o búle líkíme ambala e ? Búle kela aná bembánye bé besana anyía ambala óo lembiki. ⁴ Yáaŋa anyía ambala ɗo nyiƆkɛna Bandómesé buólí ɔ ɔkuɔɔ ɔ́lɔ́ ɔkela bembánye bé besana ; asana ɔmɔté, mbóko ɔ ɗɔ́kɔ kela beébe bé besana, ɔ ɗɔ́kɔ nyemana wu o yiíyi líkíméke. Yáaŋa anyía tɛ cáŋa e etémbí ambala áŋa na makénda ma ɔbónósiaka baaco ; †† mbá yé ɗo nyiƆkɛna Bandómesé buólí o otóŋinyi hilóbi hé Bandómesé ná mɔkela beébe bé besana. ⁵ Yaáté asana, yáaŋa ambánye anyía ɔkɔ á lóokómákéna ambala, tɛ cáŋa hú asana ne hilóbi hé Bandómesé. Mbá u ɗa nyemana wu ɔ́lɔ́okómákéna ambala, u menyukune e híiyé hecɔ́cɔ́ hé ɔtémá noómi anyía aáná wá nyemana wu ɔkelaka.

⁶ Yaáté asana tóna nu ɗa nó ɔ́nɔ́ndó bitéési, ††† anyía betúé etéési ɗa bó nyiƆkɛna Bandómesé háye yé ɗaá béamba. ⁷ Áno iinjékine aná ná ɔkɔ okime bɔko bukime abó núánó nyemana nú o wuúci iinjékine : Etéési né *betúé etéési, beéfá né behiite beéfá. Énu kékéke baaco abá núánó nyemana nú ɔ́lɔ́okómákéna.

ƆƆƆ ɗá nyemana wu olénéke bɔsɔ́kó

⁸ Ta ɔkɔ tɛ banó bata buhíné a búmɔté, é tɛ ɗáa bá hú buhíné búmɔté ; buúbu búáŋa nulénéne. Áno ɔba ne buúse o o búle léne bɔsɔ́kó, anyía ɔkɔ ewú u ɗe léne bɔsɔ́kó ɗa láténa *bikotí bikime bɔmbánye bɔmbánye. ⁹ Yáaŋa anyía bikotí eebi : Ate kandáka tusɔmɔ, ate ɔ́nɔ ɔkɔ, eti éébe, ate áákéna bɔko bó ɔkɔ, ††† ne eebi bí etémbí a bémɔté bikime, bíáŋa bisúŋékénú o okotí eeye ɔmɔté : Lénéke sɔ́kó háye o ɗoó léne ɔwɔ cɛétɔ cɛ bémuátá. ¹⁰ ƆƆƆ okime ewú u ɗe léne sɔ́kó ti ɗeé wuúci kela aabé yé asana. Oléne sɔ́kó áŋa aná ɔláténa bikotí bikime bɔmbánye bɔmbánye.

¹¹ Nu ɗe nú menyí bɔmbánye bikúlú ebi tú ɗe sú líhe aámbáya, nɔte hétáka hiiné. Yáaŋa anyía nyekomba a yáaŋa hoóhi na basó aámbáya ɔ ɔhɔla ekúlú eyí tu ɗe sú túmé olumitinine. ¹² Áno Iecá ! Ibíne a yáaŋa ɔ ɔmanɔkɔna, ɔyá yó ɔba ɔ ɔyá. Túá béyúátáka aná besana bikime a bé ɗa békéla i ibíne, túé hiitéke meléfényi mekime me eese. ¹³ Túé líhéke ambánye yí olíhe yé nabuúsé háye yé ɗaá béamba, i injetí cɛ bakan-

† Bómɔté ɗa bó lóokóma anyía : « ƆƆƆ okime ɗá nyemana na nuafa anó Bandómesé ñeé wuúci iinjie a búáyé buólí bú úyúy olumitinine. »
†† 12.16 Enj 3.7 † 12.17 Enj 25.21-22 †† 12.19 Tet 32.35

†† Nɔkelék áŋa na « na nɔsala nó ɔhána ». ††† Bekilísiten e bé ɗe bú húle o olumitinine ú Besuif ɗa bó bá bé obítúmbúkúnyí ɔwɔ́ndó etéési ne buténí e bú tɛ ɗáa láténa Bandómesé (fanáka Mat 22. 17).
††† Nyh 20.13-15, 17 ; Tet 5.17-19, 21 § 13.9 Lef 19.18

da e eese noómi. Tuti híólóko meluku, tɔte keláka besana bé mɔnyókólól, ta enjɔkónónɔ, ta ɔsáá esáká, ta ɔwaákéna bɔkɔ bɔ ɔkɔ. ¹⁴ Énu híite Oténj a Waánj Yésus aá ɔɛtɔ háye buléfényi ; ɔte bényéana anyía besana bí imehú á banó hámbókóna e ɛtémá noómi.

Na bɔ́nénánɔ na bɔ́ɔ́ɔ́ o olumitinine noómi

14 Ánɔ káha bɔmbánye e úúnú ɔkɔkɔ ɔoci awó u te ɔyɔ́néná o olumitinine noómi ; nuti bícúúlékíne cííyɛ isunj. ² Túá kɔkɔna anyía olumitinine ú sɔ́kɔ ɔeé wuúci ɔ́kɔ ɔ ɔ-te-táfa benyéma bé ɔnyíá ; mbá, olumitinine ú sɔ́kɔ a wómɔté a wáɔa ɔ́ɔ́ɔ́ ɔeé wuúci nyeketena ɔ ɔnyíá hú bihuti. ³ Éɛhé sɔ́kɔ ewú u ɔee bíkɛti anyía wáɔa wu ɔnyíáka benyéma bikime te ɔmɔ nyémána wu okényéméke sɔ́kɔ awó u te ɔ́á kɛla aáná ; sɔ́kɔ awó u te ɔ́á nyíá benyéma hú anyía ɔyá maá yá te ɔmɔ nyémána wu okélísiki sɔ́kɔ awó u te ɔ́á táfa benyéma bé ɔnyíá †, anyía Bandómesé áɔa o wuúci káhánɔ tóna. ⁴ ɔ́á ɔ́a aányé, kuɔɔ́ ewú o ɔ́o kélisi munyikɔ mɔ bɔ́ɔ́ɔ́ e ? Ta wó nyíɔkɔ bɔ́ɔ́ɔ́, ta wó nyíɔkɔ bɔ́mbánye, bú ɔ́a léca hú ciayé síkíne ci buólí. Yááɔa anyía, munyikɔ eémú ké yeéhínyinyi ɔnyic búáyé buólí, u te kua, ananyía Oténj a Waánj ɔeé wuúci kíndísi aáná.

⁵ Yááɔa anyía'o, baaco a bómɔté ɔ́a bú léca anyía mɔ́sɛ ɔ́a hólana ; mbá ɔ bómɔté ábɔ lécaaka anyía mɔ́sɛ mekime áɔa bɔkɔ búmɔté. Aáná kɔkɔ okime á nyémána wu omenyi bɔmbánye bɔmbánye aáté u ɔ́a bétáá e úúyɛ ɔtémá noómi. ⁶ ɔkɔ awó u ɔ́a léca anyía mɔ́sɛ ɔ́a hólana ɔ́a kɛla aáná a asana ne Oténj a Waánj ; ɔoci awó u te ɔ́a táfa benyéma bé ɔnyíá ɔ́a kɛla aáná a asana ne Oténj a Waánj, anyía u naɔa wé yíinjíékíne Bandómesé biténjiti ɔ ɔnyíá ɔóci. ɔoci a wómɔté awó u te ɔ́a nyíá benyéma bikime hú anyía ɔyá maá yá ɔ́a kɛla aáná a asana ne Oténj a Waánj, te wuúci tóna u naɔa wé yíinjíékíne Bandómesé biténjiti a asana ne bihuti abé u ɔ́a nyíá. ⁷ Yááɔa anyía'o, ta kɔkɔ a basɔ́ ti ɔ́e líhe a ciayéciayé ; ta kɔkɔ ti wé a ciayéciayé. ⁸ Éɛhé yááɔa anyía, mbókɔ tu ɔ́e sú líhe, tu ɔ́e sú líhe a asana ne Oténj a Waánj ; híáná tóna, mbókɔ tu ɔ́e sú wé, tu ɔ́e sú wé a asana ne Oténj a Waánj. Aáná, te túésú líhéke, te túésú wéékúne, tua sóna baaco bé Oténj a Waánj Yésus *Kilís. ⁹ Yaáté asana Kilís ɔeé wé, yó háányúa e biwéewé ɔ ɔkɛla anyía wéé tɛngínyi na a bɔ́ɔ́ɔ́ ne e bewéékúnénú áyá. ¹⁰ Mbá kuɔɔ́ aná, anyiaté o ɔ́o kélisi sɔ́kɔ, e wuúci bábákéna e ? Yanj ɛɛ, basɔ́ bekime tu ká sɔ́ tálémákéna eé buúse bɔ́ Bandómesé a nyekála e ? Téka, yááɔa aatɔ́ ɔlama e ? ¹¹ Aáná yááɔa ɔ́kɔkónɔ anyía : « Yanj, Oténj a Waánj a wáɔa wɔ́kɔ, i ɔeé mi ónyísinyi ɔkɔkɔna ɛsɛ : Baaco bekime ké bú mi túmékíne enjendu, bé sóbiki okelú ɔ ɔmuaná anyía nuúmi áɔa nɔ́ Bandómesé. » ††¹² Éɛhé kɔkɔ okime aá basɔ́ kóó tónjinyi aná Bandómesé úúyɛ olíhe ewú u ɔ́e líhéke wuúci bémuatá.

Eti kúfítinyi sɔ́kɔ

¹³ Tu ɔ́á sɔ́ nyémána tú ɔnyeanaka aná mɔ́bábánana ; indélímínyinyi ci ohiite áɔa anyía ate kɛla asana yí okúfítinyi sɔ́kɔ, mbá te yí o wuúci nénisi ohónyí ɔ ɔkɛla bɔ́ɔ́ɔ́. ¹⁴ I ɔ́e mí menyí aá taaká taaká a nyelatana anyé yá méɔa ne Yésus *Kilís anyía ta bɔkɔ bɔ́ ɔnyíá a búmɔté te a bá a búáɔa bɔ́ mɔnyókólól eé buúbu bémuatá ; mbá mbókɔ kɔkɔ a wómɔté ɔ́e híite bɔkɔ bɔ́ ɔnyíá a búmɔté okotí, bɔkɔ eébu á yáaɔa taaká okotí e úúyɛ ɔtémá noómi. ¹⁵ Mbókɔ o ɔ́o nuesi sɔ́kɔ ɔtémá a nyenamá nyé benyéma anyé ɔ ɔkɔ nyíá, éɛe anyía ɔ te ɔ́á háná ɔ láténa nulénéne háye yé ɔ́á béámba. ɔ ɔ́á nyemána wu obíkékényíki, anyía ɔoci ewú Yésus Kilís ɔ́e keé wééne eeyé eé buúse ti nyíme a asana na benyéma bé ɔnyíá. ¹⁶ Aáná bɔkɔ abɔ́ ɔ ɔ́á léca † háye ambánye yé bɔkɔ té bécáɔa bɔkɔ a bɔ́ɔ́ɔ́ ; buúbu bɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́e bú kényéme. ¹⁷ Yááɔa anyía'o, *Buténj bú Bandómesé te á bá asana yé na ɔnyíá na ɔmúána ; mbá búáɔa na ɔkɛlaka besana a betálémánánɔ, ne olimine mbuumu na bɔ́ɔ́ɔ́, na ɔbámókóna ne obíléne weénj ; bíibi eébi bí ɔeé húle né *Efúúménénú yí Elilé. ¹⁸ Aáná kɔkɔ okime awó u ɔ́á nyíɔkɔ Kilís i indélímínyinyi eéci kée bílénékíne Bandómesé, baaco wuúci kékéke tóna.

¹⁹ Yaáté asana túásɔ́ nyémána tú ɔbékéndákéna †† aná o búle kɛla besana a bé ɔ́a basɔ́ héléníne hú mbuumu aasɔ́ e ekatékate ; besana eébi basɔ́ kíndísiki basɔ́ bekime o olumitinine noómi. ²⁰ Ate cáɔéna buólí bú Bandómesé †† a asana na benyéma bé ɔnyíá. Yááɔa taaká anyía ta bɔkɔ bɔ́ ɔnyíá a búmɔté te á bá a búáɔa okotí, mbá bú te ɔ́a héka anyía kɔkɔ á nyíáka bɔkɔ a búáɔa bú okúfítinyi sɔ́kɔ e úúyɛ olumitinine. ²¹ Ambányéké yé asana áɔa anyía ate nyíá enyama acé bá sɔ́mbéna e esíéké ; ate múána meluku, mbá e bíkílie ɔkɛla bɔkɔ bukime a búáɔa bú okúfítinyi sɔ́kɔ e úúyɛ olumitinine. ²² Bɔkɔ abɔ́ ɔ ɔ́á bétáá a asana eéyɛ a ahánj ne úúwu olumitinine ɔ́a yó léca hú na kuɔɔ́ na Bandómesé. ɔkɔ awó u ɔ́a kɛla asana ekime eyí hííyɛ heɔ́ɔ́ hé ɔtémá ti ɔeé wuúci kákáléna áɔa ɔmbánye. ²³ Mbá kɔkɔ okime awó u ɔ́a nyíá bɔkɔ, u béákákéna e úúyɛ ɔtémá noómi, Bandómesé kée wuúci bónɔ́sea anyía u te ɔ́mɔ kɛla asana eéyɛ na mɔkɔlé ɔ ɔtémá ; híáná bɔkɔ bukime abɔ́ kɔkɔ ɔ́a kɛla téka na mɔkɔlé ɔ ɔtémá áɔa aabé yé asana.

Tu otímbéke bɔ́ɔ́ɔ́ o olumitinine

15 Basɔ́ abá tu na maá sɔ́ ɔ́néná o olumitinine, tu ɔ́á sɔ́ nyémána tu otímbéke bɔ́ɔ́ɔ́ a bá té ɔ́a bɔ́ ɔ́néná ; tu te aamba ɔ cáɔa menyí mbókɔ bú ɔ́a basɔ́ bíléníne. ² Hú naányé aá basɔ́ ɔ́a nyemána ɔkɛlaka bɔ́ɔ́ɔ́ bembánye bé besana e bí ɔeé beébe bíléníne ɔ ɔkɛla anyía bábɔ́ ɔ́mbókɔ o olumitinine noómi. ³ Yááɔa anyía, *Kilís té ɔ́mɔ kɛla besana e bí ɔeé wuúci bíléníne ; mbá ta híáná, yááɔa ɔ́kɔkónɔ a yááyé asana anyía : « Masálɔ́ amá baaco ɔ́a bá bábɔ́ ɔ wɔ́mbónáka,

† Ta anyía : « ...onyiké ewú bikotí bé Bandómesé ɔeé léke »

†† 14.11 Esa 45.23

‡ Cémɔté Cíɔ́ɔ́ cé buáyá áɔa na « tu ɔ́a sɔ́ léca », ta anyía « nu ɔ́a nɔ́ léca ». †† Cémɔté Cíɔ́ɔ́ cé buáyá áɔa na « tu ɔ́a sɔ́ békéndéna » †† Onyíinyi u olumitinine áɔa atámá yí buólí bú Bandómesé.

wáame bá ña b́ bá b́b́ kélaka aána. » ¹⁴ Yííye anyía besana bikime abé b́ ña ýẃýḱ feeké a Ciẃjé cé Bandómesé ñaá bá hú anyía bé á baś iínjékíne injíné ɔ ɔkela anyía ne oweéhínyini ne okíndísini e b́ ñeé húle a Ambánye yé Esóma á baś hákéna mɔɔɔlé e etémá noómi. ⁵ Bandómesé a wáña indíné ci ne okíndisi baaco ne o beébe iínjékíne makénda me oweéhikínyini á kela anyía núénú líhéke a nyelókómá-na noómi banó na banó i ñetí ci Yésus Kilís. ⁶ Aána nu ké nú nyémiki Bandómesé, nu wuúci iínjékíne nuúmi na ɔtémá ɔmɔté ne okelú ɔmɔté ; wuúci wáña Síki ne ci uusú Oténj́ a Waánj́ Yésus Kilís.

Baaco a bá te á b́ bá Besuif ké bú nyémiki tóna Bandómesé

⁷ Yaáté asana aná, énu búle káhána ɔmbánye, háye *Kilís ñaá banó káha ɔmbánye, ɔ kela anyía baaco é búle ebú iínjie Bandómesé nuúmi. ⁸ E ñaá me banó láana aá taaká esé : Kilís ñaá fáaya ɔ ɔkɔ́ baś ɔ́ɔ́, baś *Besuif, ɔ kela anyía wá baś tónj́ni anyía Bandómesé ño nyíyísini besana abé u ñaá bétánákéná císi sókón. ⁹ Mbá Kilís ñaá fáaya tóna anyía baaco bá mɔɔɔɔ me etémbí tóna ébú iínjie ambánye yé ɔtémá yé Bandómesé nuúmi, háye yáána yɔ́ẃkón anyía : « Yaáté asana i ké mi o wiínjékíne biténj́ti e ekatékate cé mɔɔɔɔ mekime, yoómísiki nyíwɔ́ nyíni na maɔana. » ¹⁰ Ciẃjé ña kóna tóna cése : « Banó, mɔɔɔɔ me etémbí, áno latána ne Besuif o onyemiki Bandómesé ne obiléne weénj́. » ¹¹ Ta anyía : « Banó, mɔɔɔɔ me etémbí mekime, énu iínjékíne Bandómesé nuúmi ; énu wuúci súbékíne aabá. » ¹² *Esayí kɔɔnaka tóna ɔse : « Buɔ́n káá háma a ɔnye Yésée ; buúbu eébu bú kéé ténj́ni mɔɔɔɔ me etémbí, mɔɔɔɔ eémé ma hákéna mɔɔɔlé nááyá. » ¹³ Bandómesé, indíné cé máásɔ́ mɔɔɔlé, á banó súkúnékíne na anamánamá cé obiléne ekime ne mbu-umu anyía nu ña ń háya mɔɔɔlé nááyá. Aána cíni ɔtémá ké búle á bá inyíyókónú hú mbióke na mɔɔɔlé a makénda me *Efúúménénú yí Elilé.

Buólí bú Bóol

¹⁴ Bááme benyíini bé olumitinine, aáme a ahánj́'o, i ñe mí menyí ɔ́me ɔ ɔtémá anyía nu ña ń heka ɔtémá buénj́ ɔ ɔkɔ́ ; banó tóna ne omenyi onyíyónó a beétó hú mbióke. Nua nóna eebe abá nuanó nyemana nu olébékéne banó na banó. ¹⁵ Ta híáná, e ña mé banó ɔ́ẃkékéna a behaála a bémɔté bé núáme nufule eenu, yanó téka ne nyiike ɔ ɔtémá anyía yáme banó bitésiki besana abé nú ña ń aákónákéná a yaála yí nuubo ayé Bandómesé ña mé keláka. ¹⁶ U ñeé mi télímíni muny-ɔɔ mu Yésus *Kilís e ekatékate cé baaco a bá te áb́ bá *Besuif o o beébe hulinyi yááyé Ambánye yé Esóma ɔ kela anyía b́b́ bécánj́ka háye *abésámá e yí ñeé wuúci bilénine. Yííye eéyé *Efúúménénú yí Elilé ñe fúúmíni. ¹⁷ Éhé a asana ayé ya méña e nyimónj́óló ne

Yésus Kilís, ya méña wu obíbeétiki e buólí ab́ e ña mé nyɔɔɔ Bandómesé. ¹⁸ Yáána anyía'o, e te áme bá wu ɔbékándóna ɔtánj́ta asana yí etémbí, é te ñaá bá hú eeye ayé e ñaá me táña eé nyíni nyí Yésus Kilís, ɔ kela anyía baaco a bá te áb́ bá Besuif áb́ lókómákéna Bandómesé. Aána Kilís ña h́lena ne eémi e mehúnyí ne eémi e mekilíkíni ɔ kela aána, ¹⁹ yó tónj́ni tóna ne bikéki bí tubílíkíni ne bikémése bé besana a makénda me Efúúménénú yí Elilé ; bíbi bí ñe yíinjie makénda me ohulikinyi ɔmbánye ɔmbánye baaco Ambánye yé Esóma yí Yésus Kilís, o otúme a báléka ci *Yelúsalem ɔ ɔkɔ́háma i iisi ci Iliilí. ²⁰ Mbá bú ñeé mi bilénékine buénj́ okohulikinyi baaco Ambánye yé Esóma hú a behaála abé baaco te ña b́ lókóma bá cámbaka buúse bukime Kilís. E ña mé kela aána anyía i ti híite nuúmi ń ekata e buólí b́ ɔɔɔ e etémbí ; ²¹ aána e ña mé keláka háye nyekɔɔna nyé Ciẃjé anyía : « Baaco e b́ ti ómo bú beébe hulinyi yááyé asana ké bú wuúci lecaka, híáná ɔ́ẃkɔ́ a b́ te ɔ́mɔ́ b́ lókóma bé wuúci cambaka ká b́ lókómáka ɔmbánye yááyé asana. » ²²

Osúete e Lóom ña háména Bóol ɔ ɔtémá

²² Yaáté asana ɔfaaya náánó ñaá me hámókónéna buénj́ ɔ ɔtémá bikúlú biénj́, mbá ohónyí té ña lécana. ²³ Mbá aámáyá, é ma mé mana ɔnyɔ́ búáme buólí e bikéti bí iisi eebi. Aá taaká, tuɔɔɔ a yáána tuénj́ ató ɔfaaya náánó ñaá me háména ɔ ɔtémá. ²⁴ E ekúlú ayé e ká mé ɔɔba aá Banyá, ya méña na mɔɔɔlé anyía i ké fúle émi líhite náánó ɔ kela anyía núánó me ɔ́léta ɔ ɔɔba ne buúse ne úumi ɔkanda oóci. ²⁵ Mbá aámáyá eeci mí cáña ɔɔba eé Yelúsalem a ɔ́sɔ́ma a b́ ña lé-ca belumitinine bá h́á. ²⁶ Yáána anyía belumitinine *Kilís bá tuóɔ tó na Masetuán na Akayí ña b́ lókómákána ɔ ɔbánda nyíɔ́ nyé ɔ́wɔ́ɔ basókásóka bé belumitinine bé Yelúsalem. ²⁷ Beébe bémuátá bá ña b́ lókómákána kela aána ; mbá aá taaká bá ña b́ nyemana bá kélaka aána, anyía baaco a bá te áb́ bá *Besuif ña b́ aáfákána besaya bí Elilé bé Bandómesé ɔɔɔ ne Besuif. Híáná baaco eébé áb́ nyémána tóna bá ɔ́wɔ́lók Besuif na benyéma e bí ñeé beébe béáména. ²⁸ Ekúlú eyí i ké mí nyíyísini ɔ́sɔ́ma eébu, mí cumeke nyíɔ́ eényí a basókásóka eébé, e ká mé ɔɔba a Banyá, mbá e ká cáña fúle émi líhite náánó. ²⁹ I ñe mí menyí anyía ekúlú ayé e ká kaá me háma náánó, tu ká ś bámókóna bonyíyókónú na besaya e bí ñeé húle né Kilís hú mbióke.

³⁰ Banó, bááme benyíini, na a asana ayé tu ña ś háya mɔɔɔlé né uusú Oténj́ a Waánj́ Yésus Kilís na a asana eyí tu ñe ś lénéne a makénda me *Efúúménénú yí Elilé, e ña mé banó báta anyía'o : Énu bíinjie na ɔtémá okime ɔ ɔbécókóléna Bandómesé aáme a asana. ³¹ Áno bécókólékéna Bandómesé anyía wé mi kétúnyíki a aabá cé be-ti-lumitíne bé Yuté ³¹ anyía bá te me kela ɔkɔ́ a ɔkɔ́bé. Énu wuúci bécókólékéna tóna

†† Ekéti yí iisi yí buténj́ bú Lóom ; ce ñaá bá haála ehé Yukusuláfi áña aámáyá. ††† 15.21 Esa 52.15 § A nyebékéléna nyé yaáté ekúlú, nyíɔ́ enyí Bóol ñaá batá ña leca nyilébe nyí ne ohónyí, na ɔkanda, na benyéma bé ɔnyíaka o ohónyí, yémɔté ekúlú na baaco bé

† 15.3 Maɔ 69.10 †† 15.9 Maɔ 18.50 † 15.10 Tet 32.43

†† 15.11 Maɔ 117.1 †† Esa 11.1, 10

anyía nyiǒb anyé ε ká mé cɔbanena belumitinine bé Yelúsalem é beébe bílénékine. ¹³² Aáná ε ká kaá me háma náánǒ háye nyitíne nyí bílúne, mbókɔ Bandómesé nǒ lúmítíne, mío hélúméke mbuumu aanǒ ε ekatékáté. ³³ Bandómesé a wáña hicéme hí mbuumu á bámókóna na banǒ bekime. *Híáná yáána.

Bóol nǒe tǒni baaco a bómóté bé Lóom

16 Uusú onyíinyi e woónjú u olumitinine ú mǒnǒlǒ oócí wa yánána, nyíinyi éce Fébéé ; wáña tiakónése aá hiǒb hí belumitinine *Kilís hé Saánkelé. ^{††} Énu wuúci káha bǒmbánye eé nyíinyi nyí Otǒní a Waánǒ a nyenamá enyí belumitinine abǒ nyemána bá ckelaka, énu wuúci óǒlǒkɔ a besana bikime a beána bí o wuúci beámákéna ; wuúci bémuátá wáña cǒwǒlǒkónǒ baaco beénǒ, ta hú yanǒ bémuátá ooci.

³ Énu mi tǒnjítinyi ne Bilísíle na Akílas, † baláame bé buólí e nyimónjóló ne Yésus Kilís ; ⁴ beébe eébé bá nǒ sé bébú iínjékíne bíábǒ beetǒ cǒ cǒhǒcǒhǒ úumi olíhe ; té cǒnǒ hú yanǒ bímuócí nǒ mi beébe iínjé bitǒnjítí a bǒmbánye bukime abǒ bá nǒ mé keláka ; mbá ne belumitinine Kilís bekime áyá a bá te ábǒ bá *Besuif. ⁵ Énu tǒnjítí tǒna hiǒb hí belumitinine Kilís a hé nǒnǒ hé bébándákána cǒ cǒécǒkóléna e uúbu ooki. ^{††} Énu tǒnjítí Ebáyínét, uumi cǒcǒ u ótémá ; wuúci u nǒnǒ bá cǒcǒ u buúsebuúse awǒ u nǒnǒ háya mǒnǒlǒ né Yésus Kilís i iisí ce Asi. ⁶ Énu tǒnjítí Malíi awǒ u nǒnǒ lǒcaka muuyé buénǒ a yáánǒ asana. ⁷ Énu mi tǒnjítinyi na Andólónikus ne Suniya †, bááme benúséyé ; beébe tu nǒ sǒ bá eé ciíbe ce ecaná cǒcǒ. Bá bǒnǒ eébe abá baaco bá endǒma nǒ bǒ bá bébú kékéke buénǒ cǒ cǒhǒa ; ^{†††} beébe bá nǒ bǒ cǒnǒ háya mǒnǒlǒ né Kilís na yanǒ.

⁸ Énu mi tǒnjítinyi Ambiliyátus, yááme ekendinyi yé ótémá awǒ tua sǒnǒ balatánǒ e nyimónjóló ne wuúci ne uusú Otǒní a Waánǒ. ⁹ Énu mi tǒnjítinyi ne Ulúben, yáásǒ ekendinyi yí buólí e nyimónjóló ne Kilís, na Esetákis, uumi cǒcǒ u ótémá. ¹⁰ Nué mi tǒnjítinyi tǒna Abéles ; wuúci u nǒnǒ tǒnginyi tubílícinyínyí anyía u ne meé bíinjé e nyimónjóló ne Kilís. Énu mi tǒnjítinyi tǒna baaco bé ciíbe ce Alístóbule. ^{††††} Énu mi tǒnjítinyi ne uumi onúséyé Elotíyǒn, na baaco bé ciíbe ce Nalasisé ; beébe bá nǒ háya mǒnǒlǒ né Otǒní a Waánǒ. ¹² Énu mi tǒnjítinyi ne Tilífén ne Tilífos ; beébe bá nǒ nyícǒnǒ Otǒní a Waánǒ buólí, bá lǒkómáka muuyé mukime. Énu tǒnjítí tǒna uumi onyíinyi e woónjú u ótémá Belésit, wuúci u nǒnǒ lǒkómáká muuyé muénǒ e buólí bú Otǒní a

okoó wuúci síke. †† Éce anyía Besuif ne bé Yelúsalem ne bé Yuté a bá nǒ bǒ bá bébú núusiki Bóol. † Nyekǒnǒna a nyémóté : « bébú nyíinyi káha bǒmbánye ». †† Fanáka BBE 18.18ne nyihembule. Nyekǒnǒna a nyémóté : « a wáña muhíke bekendisí hiǒb hí belumitinine hé Saánkelé » (fanáka 1Ti 3.11). † Fanáka BBE 18.2ne nyihembule. †† A tuǒnǒ etíne atáánǒ tú buúse, bekilísiten nǒ bǒ bá bá bǒ bébándákána eé meébe ma baaco noómi. Cǒmbaká ooci nǒnǒ fámba meébe menyíse o Lóom (bik. 5, 10, 15). †† Cémóté Cǒwǒné cé buáyá ána na « Sulía ». ††† Nyekǒnǒna nyí etémbí : « ...a bǒnǒ baaco bá endǒma a baánǒ » ††† Ombíenyi ú Elóot a waánǒ ; u nǒnǒ bá weé líhéke o Lóom, u faakǒna a andanǒ yí buténǒ e ekúlú yí Kolóote. Bíáyé beólé a bémóté nǒnǒ bámókóna bekilísiten.

Waánǒ. ¹³ Énu tǒnjítí tǒna ne Olúfus [§] awǒ Bandómesé nǒnǒ lǒtǒ, na ciayé iinyi a wáña tǒna ciame iinyi. ¹⁴ Énu mi tǒnjítinyi na Asenekilite, na Felekǒn, na Elémes, na Batǒlǒbas, na Elémas, ne benyíinyi bé olumitinine bekime a bá bǒnǒ cǒcǒnǒ ne beébe. ¹⁵ Énu tǒnjítí tǒna ne Filólóko, ne Suulí, ne Nélé, ne uuyé onyíinyi e woónjú, na Cǒlémbe, ne belumitinine bekime a bá bǒnǒ cǒcǒnǒ ne beébe. ¹⁶ Énu tǒnginyínyí banǒ na banǒ, nu bíem-bíkinyinyi anyía nua nǒnǒ benyíinyi bé olumitinine. Tuǒbǒ tú belumitinine Kilís tukime nǒ bǒ banǒ tǒni.

¹⁷ Baláame, ε nǒ mé banǒ láana anyía énu bíkékényíki na baaco e bé nǒ bú héléne mǒsalǒtǒnána, bé kúfítíkinyi belumitinine ; bé nǒ bú nuusi nyiékúnyí anyé bá nǒnǒ banǒ eékúnyíki. Nǒte latákána bukendinyi na nyenamá nyé baaco eényí. ¹⁸ Yáána anyía té cǒnǒ buólí bú Otǒní a Waánǒ Yésus Kilís bá nǒ nyi ; bá nǒ bǒ nyícǒnǒ yáána hú túábǒ tǒcǒna tǒ bémuátá, aánǒ bé nǒ bú nǒnǒ baaco bakela hekǒma, na bembánye bí mehúnyí. ¹⁹ Mbá aá banǒ, cǒcǒ okime nǒ menyí nyíánǒ nyelǒkóména anyé nu nǒ nǒ lǒkóména Otǒní a Waánǒ. Aánǒ i nǒe mi bíléne a yáánǒ asana ; ε aámáká tǒna anyía nuanǒ bámókóna ne injiné a beetǒ ce ckelaka bembánye bé besana, ^{§†} nu sámáká ckelaka a beebé. ²⁰ Hikúlúkúlú, Bandómesé, Muínjie baaco mbuumu, u kǒ yǒcǒkǒ *Sátan ε embana ce cáánǒ akǒlǒ. Uusú Otǒní a Waánǒ Yésus á banǒ sayábákéna.

²¹ Timoté ewǒ tu nǒ sǒ nyíónyí nǒnǒ banǒ tǒni, ta bááme benúséyé eebe tǒna : Ne Lísus, na Yáson, ne Sosibatǒel. ²² Yanǒ Teetíyus, muǒnéna Bóol nufule, ε nǒ mé banǒ tǒni tǒna eé nyíinyi nyí Otǒní a Waánǒ.

²³ Káyus nǒnǒ banǒ tǒni tǒna ; nááyá ε nǒnǒ yáme fianaka. Wuúci u nǒnǒ wá káhaka hiǒb hí belumitinine hikime. Na Elásét, mutétényi mǒcǒnyé mu báléka, ^{§††} ne uuyé onyíinyi Kuátus nǒ bǒ banǒ tǒni tǒna. [²⁴ Uusú Otǒní a Waánǒ Yésus Kilís á banǒ sayábákéna banǒ bekime.]

Nyinyemi

²⁵ Tu iínjékíne hú Bandómesé nuúmi anyía wuúci u nǒnǒ basǒ kíndísi. Aánǒ Ambánye yé Esǒma yí Yésus *Kilís eyí i nǒ mí húlínyí baaco nǒnǒ kǒcǒna cǒcǒ búmóté, yíyí eéyé yé nǒnǒ bá indiite buáyá. ²⁶ Mbá aámáká, Bandómesé Indiwé meé yíyí nambǒnakéna baaco e cíyí Cǒwǒné eci *behémúnyí besana nǒ bǒ cǒnǒkǒ, ananyía baaco bá mǒcǒnǒnǒ mekime ábǒ lǒkómáka háye u nǒnǒ sǒmbǒtǒnǒ cǒ ckelaka anyía baaco ébú yíyí lumitékínine, bé wuúci lǒkómákéna. ²⁷ Tu iínjékíne Bandómesé nuúmi e elime ci Yésus Kilís, anyía wuúci bímuócí wáña ne injiné ikime cǒ cǒhǒa. *Híáná yáána. ^{§†}

§ Wáña yáakelá cǒnǒ u Símon, cǒcǒ u Siléen awǒ u nǒnǒ bétúáhéna cǒmbásá ú Yésus (Mak 15.21) ; ne Olúfus ne onyíinyi Alekesándeke nǒ bǒ békǒnǒnéna o olumitinine. †† Nyekǒnǒna nyí etémbí : « ...anyía nuenu menyí cǒwǒlǒna na bǒmbánye na bǒcǒbé » ††† Yáakelá cǒcǒ cǒmóté wáña aaha ne nufule nú BBE 19.22ne e 2Ti 4.20. ††† Nyilimíné nyí bíkélékéti 25-27 nǒ yáálǒnána a cémóté Cǒwǒné cé buáyá ; cémóté nǒnǒ háya e elime ce 14.23 ; cémóté tǒna e elime ce 15.33.

1 Κολέεντε

Besana a bé ης γώβλ anyía bá lókómáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

Bóol, muńη nufule eenu, ηεé límékíne a báléka ce Κολέεντε íllí buunyi na étátó e cíiyé ekanda cí ífendí cí buolí. Ekúlú eéyé u ηαά tákákéna híbω hí belumitinine hé h́á ; belumitinine eébé ηa b́ h́la ωbá Bakelék, b́ te óḿ b́ bá Besuíf.

Yaáté ekúlú eéyé, báléka ce Κολέεντε ηαά bá ce ωńηńkω buéńí a asana na yaandándá yé nyetáléména nyí sitíme nyé h́á ; aáná onduné ηαά bá wá h́laka bōmbánye, bakela onduné hulúkúne behaála bikime. Besana bé na macakōna ne omenyi ηαά bá tōna h́á ; na mafala ne onyemi bebókōbókω ηαά bá bé á békéláka ω Kολέεντε, téka ne íηetí a nyenáma anyé bé ηa békéla aá beandándá bé báléka bikime. Besana eébi bikime ηαά bá bíe yébi kí tōna belumitinine bá báléka eéci. Yaáté asana Bóol ηαά bá waá békákákéna buéńí a yaáb́ asana. 1Kω 5.9 ηe bíkétí anyía Bóol ηeé beébe ωńηńkéna nufule a númωté a besana eébi ; mbá nufule eéńú ηeé nyime.

Yáána háye anyía Bωkoleéentiéń ηa b́ ωńηńkéna Bóol nufule a númωté ; bú ícakana tōna anyía bá ηa b́ béyúátáka ilébé ciéńjí cí Bóol. Baacω bé etémí ηa ká b́ laakéna tōna Bóol besana a bémωté a bé ηαά bá bíe wuúci ketíki manńη meéńjí ; bíibi eébi bé ηa kela anyía wé beébe ωńηńkéna nufule eenu.

E nufule eenu, Bóol ηαά táńη na asana yé nyebésálótōna nyí belumitinine, na yé nyíáyé nyilimíné háye ωcω u endōma ; u táńáka tōna na asana yé mafala, na yé nyetńń, na yé ωnyíáka enyama cí bisíéké, na asana yí íńjíe ecé Efúúménéńú yí Elilé ηe yíńjie belumitinine, na asana yé nyehaanyua nyí biwéewé.

Yáána anyía, Bóol ης γώńηńkω nufule eenu wuúci a báléka ce Eféese e cíiye ekanda ci buolí a céána étátó.

Bitéńjíti

1 **Yanń Bóol, *Bandómesé ηαά háńá ω me lńηéta anyía yáme bá *ωcω u endōma u *Yésus *Kilís.** Tua sńηa na yanń ne uusú onyíńyí u olumitinine, Sosotén.¹² Tu ηa ś banó ωńηéna nufule eenu, banó abá nua nńηa híbω hí belumitinine Bandómesé hé Κολέεντε, banó abá Bandómesé ηcω lńtńkω ω ωbá e nyimónjóló ne Yésus Kilís. U ηαά banó fúúmíńyí ωńηη ne eebe bekime a behaála bikime e bé ηe bú nyémi nyíńyí nyí uusú Otéńjí a Waána Yésus Kilís, wána ne uubú Otéńjí a Waána ne uusú áyá.³ Na ciasó Síkíne Bandómesé ne uusú Otéńjí a Waána Yésus Kilís bá banó sayábákéna, bá banó íńjíékíne mbuumu e cíńń etémá noómi.

Bandómesé ηαά basó bóosi e elime ci Yésus Kilís

⁴ E nańηa yémi íńjíékíne ciame Bandómesé †† bitéńjíti ekúlú ekime a asana ayé u ηαά banó bóósíki e elime ci Yésus Kilís.⁵ Yáána anyía nua nńηa e nyimónjóló ne wuúci ; aáná Bandómesé áńη ω banó nyéhéténánó bembánye bé besana bikime, na ω ωtána ne o omenyi áyá,⁶ anyía Ambánye yé Esóma yí Yésus *Kilís ayé tú ηá ś banó h́líkíńyí áńη γcńńénánó na makénda e cíńń etémá noómi.⁷ Yaáté asana ta bōkω a búmωté a benyéma abé Bandómesé ηé yíńjie aayá a baacω te ηá banó

† Fanáka BBE 18.17. †† Cémωté Cíńńé cé buáyá áńηa hú na « Bandómesé ».

béámbéna, banó abá nu ηa nó táta na mωńηlé buósé ebú uusú Otéńjí a Waána Yésus Kilís kée bitóńjiny náásó.⁸ Yésus Kilís oócí u káá banó kíńdísíki ω ωcωńháma a nyemana, ananyía nuánó báńmókōna téka na hekōma buósé abó u ká ka hálómōna o okokélisi baacω.⁹ Bandómesé u ηαά banó lńηńkω anyía núánó báńmókōna e nyimónjóló ne uuyé ωńń Yésus Kilís, uusú Otéńjí a Waána. Wána ooci ewú u ηé nyíóyísíńyí cááyé esńηe ekime.

Musalōtōnana ω híbω hí belumitinine hé Κολέεντε

¹⁰ Isí'ō, banó bááme benyíńyí, ε ηa mé aamba ω banó láana a makénda me uusú Otéńjí a Waána Yésus *Kilís anyía'ō : Cókóle, áńω báńmókōna nyuúté nyémωté ; nuti lumítíne anyía eetíé á banó sálótńkōna ; mbá áńω báńmókōna balatákánó e nyimónjóló bōmbánye bōmbánye, na a nyéánó nyebétáá, na a besana abé nu ηa nó tákéna ωkela.¹¹ Banó, bááme benyíńyí, yáána anyía'ō : Baacω bá henyéńń hí Kolowé † ηa ka b́ mé laakéna anyía tukókó má kúákōna aánó ε ekatékate.¹² Yáána anyía b́mωté baacω aánó ε ekatékate ηa b́ kōna báye : « Basó, tua sńηa elime ne Bóol. » A b́mωté báye : « Basó, tua sńηa elime na Abólos. » †† A b́mωté báye : « Basó, tua sńηa elime na Sefas ». Eebe a b́mωté tōna báye : « Aá basó, tua sńηa elime ne Kilís ». ¹³ Éé' buame, mbá Kilís áńηa ωbésálótńkōnánó e ? ωkω, bá ηa yaátákéna

‡ Yáakelá ondunéndúne u oónjū. †† Fanáka BBE 18.24.

Bóol ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná a yáánɔ asana, ta anyía e nyiínyi nyí Bóol bá ɔaá banɔ ootókíne e ?

¹⁴ Aá ɔaɔɔ, i ɔeé mi iinjie Bandómesé biténjiti anyía i ɔe mí ootíne hú ne Kilíbus † na Káyus †† aanɔ ε ekatékáté. ¹⁵ Aáná ta ɔɔɔ te á bá wu ɔsána ɔɔɔɔ anyía bá ɔaá banɔ óotókíne eémi e nyiínyi. ¹⁶ Éε, é ma mé bétáá, i ɔeé mi ootókíne tóna baaco bé cíibe ce baaco ce Esetéfanas, ε te ɔa háná áme bétáá anyía i ɔeé mi ootíne tóna ɔɔɔ u etémbí. ¹⁷ Yáána anyía'ó, Kilís te ɔmɔɔ mé tóma hú o okowóotíne baaco, mbá u ɔaá hólá ɔ mé tóma o okoó beébe húlínyi Ambánye yé Esóma ; téka ne tusingítí tɔ ɔtána tɔ baaco, ɔ ɔkela anyía owé ú Kilís ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná té háma buólí bú nubókó.

Yésus ána injijé ci ohúle ná Bandómesé

¹⁸ Yáána anyía'ó, nyihulinyi baaco asana yí owé ú *Kilís ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná ána háye asana yé buála a baaco a bá bóna o ohónyí wú bunyímé, mbá a basó abá tua sóna o ohónyí wú nyenɔɔ, ú ɔaá basó cibúníne makénda ma Bandómesé. ¹⁹ Aáná yáána ɔɔɔɔkón a Cíɔɔɔ cé Bandómesé anyía : « E ká mé áánjaka a beétí injijé ci benjijénjijé, mío témbúnyísiki omenyi ú bemenyi besana ». ²⁰ Onjijénjijé weényi aná e ? Háányé *muékúnyi bikotí ána e ? Ta anyía musununyi besana mɔ heeya eehi e ? Aá taaká, Bandómesé ána otóɔɔɔnyínyi baaco anyía injijé ce baaco bá ɔmesé ána injijé ce buála.

²¹ Yáána anyía'ó, haála ahá Bandómesé ɔoó tóɔɔɔnyí baaco besana na ciayé injijé, beébe te o wuúci menyutune a ciabó injijé ; yaáté asana Bandómesé ɔa sóm-bótóna onohiki baaco e bé ɔe bú lumitinine nyi-beébe-hulinyi owé ú Yésus Kilís a nyéána háye asana yé buála. ²² *Besuif ɔa bɔ báta anyía bé beébe oónyísikinyinyi ne bikéki bí tubílícinyinyí ; *Bakélék, beébe bábó áambaka anyía bé beébe oónyísikinyi na ɔtána ú injijé. ²³ Mbá aá basó, tu ɔe sú húlínyi baaco asana yí Kilís a waátákénánɔ ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná. Yíyi Besuif ɔa bɔ leca háye aabé yé asana †, baaco a bá te ábɔ bá Besuif ébú hiiteke háye asana yé buála. ²⁴ Mbá a aháná na baaco abá Bandómesé ɔɔɔ lónjók, te Besuif ta Bakélék, Kilís ána makénda ma Bandómesé, wuúci tóna ciayé injijé, ²⁵ ananyía asana ayé baaco bá ɔmesé ɔa bɔ leca háye yaála yí injijé yé Bandómesé ána ne injijé a cé á hólá omenyi ú baaco ; híáná tóna asana ayé bá ɔa bɔ leca háye bɔɔɔnɔ bɔ Bandómesé ɔaá kénda ɔ ɔhɔla makénda ma baaco.

²⁶ Banɔ, bááme benyiínyi, énu menyí anyía Bandómesé u ɔaá banɔ lónjók ; ána béléca aná : Baaco beénjí aanɔ ε ekatékáté té ábɔ bá ne injijé a nyeleca nyé baaco bá ɔmesé, beénjí téka baaco bá maata masáánɔ, beénjí tóna téka baaco bé eénye. ²⁷ Mbá Bandómesé ɔaá békélákéna besana abé baaco ɔa bɔ leca anyía béána tuálaála tɔ besana o otémbúnyísi injijé ce baaco bá ɔmesé, yó békélákéna tóna besana bé ɔmesé abé baaco

† Fanáka BBE 18.18. †† Fanáka BBE 19.29. ‡ 1.19 Esa 29.14
 ‡† Yáána anyía, a nyekɔɔna nyí bikotí (Tet 21.23), ɔɔɔ a waátákénánɔ ɔ ɔmbásá ɔaá bá ɔmɔɔkón. Aáná yé ɔaá bá « aabé yé asana » anyía bá ɔɔɔna anyía Yésus ána Mesíi (fanáka Kal 3.13).

ɔa bɔ leca anyía béána na butɔmbɔ o otémbúnyísiki eebi a béána na makénda. ²⁸ Bandómesé ɔaá békélákéna besana bikime bé bunjúalé eébi abé baaco ɔa bɔ bábéna, bé bíibi hiiteke háye besana bí etémbí ne etémbí omenyisiki eebi a béána hɔá, ²⁹ ɔ ɔkela anyía ta ɔɔɔ ti bíbééti eeyé eé buúse. ³⁰ Yáána anyía nááyá nua nóna e nyimónjóló ne Yésus Kilís. Wuúci wá yáana ciasó injijé e ci ɔeé húle ná Bandómesé, wuúci u ɔaá basó télímíkinyí na betalémákánánɔ bé baaco, ne bifúúmékénénú, na behánjónákánɔ eé buúse bɔ Bandómesé. ³¹ Háye yáána ɔɔɔɔkón anyía : « ɔɔɔ awó u ɔa yáamba obíbééti e bíbéétiki a asana ne Oténjí a Waáná ». ‡

Ambánye yé Esóma yí Yésus Kilís a waátákénánɔ ɔ ɔmbásá

2 Aá ɔaɔ'ó, baláame, ekúlú ayé ε ɔaá me faáya náánɔ ɔ ɔɔɔ banɔ námbónéna injibí cé Besana bé Bandómesé, †† ε te ɔmɔɔ békéléna benatakánɔ bí mehúnyi, ta ɔtána ú injijé. ² Mbá ε ɔa mé cána ɔsóm-bótóna hú omenyi asana ɔmɔɔ : ɔ banɔ húlínyi Yésus *Kilís, wuúci a waátákénánɔ ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná. ³ ɔaɔ bémuatá, ekúlú ayé ε ɔaá me bá náánɔ, ε ɔaá me bá na makasa, ne bulíkíliki ɔ ɔtémá, ε nakámáka hú bakɔ bakɔ. ⁴ Ta híáná, ekúlú ayé ε ɔa mé bá yáme tánáka na baaco, ε ɔa mé banɔ húlíkinyi Ambánye yé Esóma ; ε te ɔmɔ békéléna tusingítí tɔ ɔtána tú omenyi ú baaco o obísúékíne baaco o olumitinine ; mbá, makénda me Elilé ma ɔaá bá me yoónyísikinyinyi besana eébi, ⁵ ɔ ɔkela anyía uúnú olumitinine ti bitímbíníne o omenyi ú baaco, mbá a makénda ma Bandómesé.

Injijé ce Bandómesé

⁶ Yíye anyía omenyi tú ɔe sú húlínyi beónénánɔ bí belumitinine *Kilís ; ú te á bá ú heeya eehi, ta ú *baáná bá heeya eehi, anyía Bandómesé kée beébe menyisiki bekime. ⁷ Tu ɔa sɔ námbɔɔnena baaco injibí ci omenyi ú Bandómesé. Wuúci Bandómesé ɔaá cána ɔsóm-bótóna feeké éce u ti ɔe keti na ɔmesé na ɔmuaná ɔ ɔkela anyía tuésu hiite yaáláka eéyε e nuúmi. ⁸ Ta waáná ɔmɔɔ a baáná bá ɔmesé tí ómó menyí omenyi oócí. Mbókɔ bébú menyí, keyé bɔ te ɔmɔɔ bɔ waáténa ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná Oténjí a Waáná. †† Wána onyíóyónó ne nuúmi hú mbiókε. ⁹ Háye yáána ɔɔɔɔkón a Cíɔɔɔ cé Bandómesé anyía : « Bandómesé ɔaá tábónákéna baaco e bé ɔe bú wuúci léne bɔkɔ ebú nyiise te ɔaá leca ta buúsé, ootú te lókɔma ta buúsé, aatɔ te bétáá ta buúsé ». ¹⁰ Bandómesé nyi buúbu basó námbónéna eényí e elime ce yááyé Elilé. Yáána anyía Elilé ɔe ményi ocíbúne besana bikime bɔmbánye bɔmbánye, ta a béána i injibí cé besana bé Bandómesé noómi. ¹¹ Ta ɔɔɔ a bɔnye baaco ti ɔeé ményi aaté yáána ɔ ɔtémá ú ɔɔɔ noómi, ε te ɔaá bá hú elilé yé ɔɔɔ a yáána nááyá ; híáná tóna ta ɔɔɔ ti ɔeé ményi aaté Bandómesé ɔa bétáá, ε te ɔaá bá Elilé yé Bandómesé bémuatá. ¹² Aá

‡† 1.31 Sel 9.23 ††† Cémɔɔ Cíɔɔɔ cé buáyá ána na « embasó a asana yé Bandómesé » ††† Bé ɔe bú wuúci aatákéna ɔ ɔmbásá anyía bé ti ómo bú menyí anyía wána taaká ci Mesíi. § 2.9 Esa 64.3

basó, Elilé ayé tua sóna ne yiíyi te á bá yé baaco bá heeya eehi, mbá yáána Elilé ayé Bandómesé ñaá basó iínjíé ɔ ɔkela anyía túésú ményi anyána Bandómesé ñaá basó bóosi. ¹³ Éxhé basó tu ñe sú yiíyi eékúnyi a baaco, té cáña ne mehúnyi me tusingítí tó ɔtáña tó baaco, mbá tu ñe sú eékúnyi baaco bé Elilé ne mehúnyi emé Elilé yé Bandómesé ñá basó eékúnyi. Aaná tu ñe sú búlúníne baaco a bá bóña ne Elilé yé Bandómesé taaká cé Besana bí Elilé. ¹⁴ Mbá ɔɔɔ u ɔɔɔɔ ti ñéé lúmitine buúse bukime Besana bí Elilé yé Bandómesé, anyía béáña nááyá háye besana bé buála ; u te á bá wu omenyi o biíbi lókóma ɔɔmbánye, ananyía hú ɔɔɔ a wáña ne Elilé bímuócí wáña wu o biíbi búlúnéke. ¹⁵ Mbá ɔɔɔ ewú Elilé yé Bandómesé ñe kéndi wáña wu obúlúnéke besana bikime ; mbá ta ɔɔɔ te bóñɔ ohónyí ú o wuúci búlúnéke. ¹⁶ Aaná yáána ɔɔñɔkón ɔ ɔɔñɔé cé Bandómesé anyía : « Aányé wáña wu omenyi nyebétáá nyí Oténj a Waáñá ɔ ɔkela anyía wé wuúci hɔñónáka e ? » †† Aá basó, tua sóna na nyebétáá nyí Kilís.

Tua sóna ɔɔnyɔɔɔ bá Bandómesé

3 Baláame e, aá yanj'ó, ε te ómɔɔ bá wu ɔ banó láakena besana háye baaco ebé Elilé ñe kéndisi, mbá ε ña mé banó táñgána yáaña háye baaco ebé imehú ñe kéndisi ; háye tunósénósé o olumitinine ú *Kilís noómi. ² Mabána meéme ε ña mé banó eémútíkí ; té cáña taaká cé benyéma bé ɔnyíáka ε ña mé banó nyísíkí. Yáána anyía nu te ómɔɔ nó bámókóna nú o biíbi cényi ɔnyíá, ta hú aámbáya eeci, nu te anó bá nu o biíbi cényi ɔnyíá, anyía nua nuánáña eebe ebé imehú ñe kéndisi. ³ Yáána anyía'ó, nua nuánáña ɔ ɔwaákánána, nu sáaka banó na banó ; ɔk, téka bú ñeé tónjinyi ɔɔmbánye anyía imehú cé a yánáña ɔ ɔ banó kéndisi e ? ɔk, téka nua nuánáña o olíhe háye baaco bé imehú náña bébú lihéke e ? ⁴ Yáána anyía, ekúlú ayé ɔɔɔ aanó ε ekatékate ñá kóna anyía : « Yanj, ya méña elime ne Bóol », a ɔɔmɔté ɔɔɔnaka ɔɔε : « Yanj, ya méña elime na Abólos » ; ɔk, téka nu ñe nú líhe háye baaco bé imehú náña bé bú lihéke e ?

⁵ Aányé wáña Abólos e ? Yanj Bóol, ya méña aányé e ? Yanj ese basó bekime béfendí tua sóna hú ɔɔnyɔɔɔ bá Bandómesé e ? Basó tu ña só banó bísuékíné o olumitinine. Aaná, hú naányé ñɔɔ nyíókéna Oténj a Waáñá hú buólí ebú u ñeé wuúci iínjíé. ⁶ Yanj ε ña mé ɔñókó, Abólos yó wóotokine menyífé, mbá Bandómesé u ñe kúmísíkí. ⁷ Aaná, muónɔ benyéma te á bá ta ɔkɔ ; te muotine menyífé. Hú Bandómesé bímuócí ewú u ñe kúmísíkí wáña ɔkɔ. ⁸ Na muónɔ benyéma ne muotine menyífé á bóña ɔkɔ búmɔté ; hú naányé kó bóñɔ benamá a búáyé buólí bó bémuátá. ⁹ Yáána anyía basó, tua sóna ɔɔnyɔɔɔ bá Bandómesé ; banó yááyé esiéné, banó tóna ciíbe acé u ña fálefa. ¹⁰ Bandómesé ñeé mi boósíkí buénj na nyenamá nyí nuubo ; éxhé yanj ε ñaá me tákákéna numbelíke nó ɔfalefa háye ambánye yé mufalefa meébe, ɔɔɔ u etémbí ña fálefáka húa. Mbá ɔɔɔ okime awó u ña fálefa húa ña nyemána wu

† Nyekóna nyí etémbí : « tu ñe sú búlúníne e mehúnyi emé Eféúménénú yí Elilé ñe yiínjíne ». †† 2.16 Esa 40.13

obíkékényíkí a nyenamá anyé u ña fálefa. ¹¹ A asana eyí numbelíke a yáa báka ɔtákákénánó, nuúnu eénú núána Yésus Kilís, ta ɔɔɔ te á bá wu ɔtákákéna numbelíke nú etémbí húa. ¹² Bómɔté baaco ña bó fálefa e numbelíke eénú na andányé, ne bilénú, ne biomí bé nyenókó. A bómɔté baaco ábó fálefaka ne imbiñe, na ɔtálá, ne imbolo. ¹³ Énu menyí anyía buólí bó ɔɔɔ okime kée bítónjinyi ekúlú eyí Yésus Kilís ká ka hálómóna o okokélisi baaco, anyía e ekúlú eéyé Bandómesé kée búlúnéke ne oocó nyenamá nyí buólí anyé ɔɔɔ okime ñɔɔ nyɔkɔ. ¹⁴ Mbókɔ buólí abó ɔɔɔ ñɔɔ nyíókɔ káá lécakana, Kilís kée wuúci iínjie ɔɔmbánye bé benamá. ¹⁵ Mbá mbókɔ buólí abó ɔɔɔ ñɔɔ nyíókɔ ñá lókótáka hú táákɔ, u te kó bóñɔ benamá buúse bukime ; Kilís kée wuúci nohi, mbá yó bá háye ɔɔɔ awó á béhɔ éce ú ma hóléna o oocó.

¹⁶ Nu ñe nú menyí ɔɔmbánye ɔɔmbánye anyía nua nóna ciíbe cé Bandómesé, † nu menyukune tóna anyía yááyé Elilé ñe límine náánó. ¹⁷ Mbókɔ ɔɔɔ ña kátaka ciíbe cé Bandómesé, Bandómesé kée menyisi uyé olíhe. Yáána anyía ciíbe acé Bandómesé ñeé líhe húa áña ifúúménénú. Banó nua nóna ciáté ciíbe.

¹⁸ Ta ɔɔɔ ti bínéñe wuúci bémuátá. Mbókɔ ɔɔɔ aanó ε ekatékate ñaa bétáá ɔbámókóna ne injiné a nyelca nyé baaco bá heeya eehi, ɔɔmbánye anyía wá bécáña yaála, ɔ ɔkela anyía wá bámókóna taaká ne injiné. ¹⁹ Yáána anyía injiné cé baaco bá heeya eehi áña háye buála eé buúse bó Bandómesé. Yaáté asana yáána ɔɔñɔkón anyía : « Bandómesé ña háténa benjinénjine a máábó menjiné ma bémuátá ». ††²⁰ Yíyie tóna ɔɔñɔkón anyía : « Oténj a Waáñá ñeé menyí anyía ebétáá cí benjinénjine te ñɔ ɔyó ta ɔkɔ ». ††²¹ Aaná ɔɔɔ te ómɔ nyémana wu ɔháya núáyé nuúmi ná baaco, ananyía na baaco eébé bekime na benyéma bikime béáña bíánó. ²² Ta yanj Bóol, ta Abólos, ta Sefas, ta ɔmesé, te olíhe, te owé, ta besana bé aámbáya, mbá ta besana bé ɔɔyá, bikime áña bíánó. ²³ Mbá banó nua nóna baaco bé Kilís ; Kilís u Bandómesé.

Tua sóna baaco bá endóma bé Kilís

4 Éná'ó, baaco ñá bó nyemána bá ɔ basó híiteke yáaña háye ɔɔnyɔɔɔ bé *Kilís, basó tóna betétényi injibí cé besana cé Bandómesé a cenambákánó. ² Aaná, ɔkɔ abó baaco ña bó táta anyía munyɔɔɔ a keláka áña hú anyía we bíñjie o onyíoyísinyi búáyé buólí. ³ Aá yanj, bú te ña me ɔɔmɔ ta ɔbaca te butíkítiki anyía ta banó nu ñe nú mi kélísíkí, te bekélisi besana. Mbá, yanj tóna ε te ña me békákáléna ta ɔkɔ ; ⁴ anyía híimi hecócó hé ɔtémá te ña me kákáléna buúse bukime. Mbá, té cáña asana eéyé yí ñe tónjinyi anyía Bandómesé ñe mi híite háye atálémánánó yé ɔɔɔ eeyé eé buúse ; hú wuúci bímuócí wáña wu ɔ me kákálákéna. ⁵ Éxhé aná, ɔɔte cáña ɔkákáléna ɔɔɔ ta asana ómɔté ekúlú téka na ɔnyemána ɔ ɔkóhama e ekúlú eyí Oténj a Waáñá ká ka hálómóna. Wuúci u kóo tónjinyi a miányé besana bikime, na a béáña i ibíne, na a béáña i

† Hííɔ hí belumitinine áña ciíbe cé Bandómesé a Yóɔɔɔɔ yí Bumbénú. †† 3.19 Sob 5.13 †† 3.20 Man 94.11

ibíkéti cé etémá noómi. Aáná Bandómesé kée lémbíki ɔɔɔ okime hú naányé a nyenamá e nyí é wuúci nyemana.

⁶ Bááme benyiínyí, ε ηαά με τάηα αανά α γάάνσ asana, i hiitēke tubílícinyínyi na nááme na ná Abólos anyía yáme banó tónjinyi nyelókóma nyé enjaba eeci a ce ηα κɔɔna cése † : « Yááηa ambánye anyía nuánó látákéna hú besana a beáηa beónókónó ». Aáná ta ɔɔɔ ti bíbéeti anyía wáηa elime na táána ooci, a bábákéna táána ocinyié. ⁷ Mbá aányé wɔ yóo laana anyía ɔ ηóɔ hɔlaka ɔɔɔɔɔk e ? Aáté ɔ ŋη ne yiíyi ayé b́ te ɔḿ kucɔή iínjje bú kucɔή iínjje e ? Mbókɔ bó ηo yóo wiínjje bú kucɔή iínjje, mbá a aáté aná o ηoó bíbéétinyi ɔɔɔɔɔk háye anyía b́ té ɔḿ kucɔή iínjje bú kucɔή iínjje e ?

⁸ Nua nuána beécékénú, banó tóna banan, nua núána o oténjinyi, basó téka ; mbókɔ nua núána o oténjinyi taaká taaká, keyé ta basó tóna tua sóna o oténjinyi ɔɔɔηɔ na banó. ⁹ A nááme'o, yááηa háye anyía basó *baacɔ bá endóma, Bandómesé ηαά basó híite háye tubísike-e-menyíenyi, eebe a bá ηαά sɔmbótóna ɔɔɔɔɔk anyía wá basó lémisíki beetó, bá basó cécáka eé buúse b́ baacɔ bá ɔmesé okime, te bú *bililé bé masóma. ††¹⁰ Tua sóna beála a nyeleca nyé baacɔ anyía tu ηe sú húlunyi baacɔ asana yí Kilís. Mbá, banó nua nóηa ne injiηé anyía nua nóηa e nyimónjóló ne Kilís. Híáná bá ηa b́ basó léca anyía tu te asó bá na makénda ; mbá banó nu bíkétiki anyía nua nóηa na makénda a besana abé nu ηa nó kela. Banó, nu ηe nú lumitine anyía baacɔ ηa b́ banó iínjje nuúmi, ekúlú ayé bá ηá b́ basó bábéna. ¹¹ ɔ ɔkɔháma aámbáya tu ηa ś lókóma muuyé : Ecaná náηa ce á basó nuakéna, ne nyimóti áyá ; basó inuti etémbí, bé húle basó súbéke, tu húle ndeηeleke. ¹² Tu bíkísékise ɔ ɔnyio buólí na cáásó aabá anyía túásó nyiáka. Baacɔ basó lóhónaka ; mbá basó, tu beébe sayabakena. Bá basó tékéseke ; mbá basó, tu beébe eéhíkinyínyi. ¹³ Bá ηαά basó óoto, mbá basó ne nuhóhi ɔ ɔɔɔɔk. ɔ ɔkɔháma aámbáya baacɔ bekime bá ɔmesé ooci ηa b́ basó híite háye beandándá bí ekundekúndé, háye biici bí otúkú.

Bóol áηa síkine ce Bɔkóléentién e elime ci Kilís

¹⁴ E te ηá με banó sónéna besana eébi anyía yáme banó lémisíki beetó ; mbá anyía yáme banó oókísíki anyía nua nóηa bááme baáná bá ɔtémá. ¹⁵ Ta yé cáηa á bá anyía nua nóηa nu ɔbá na baacɔ tóséna císhátá a bá ηa b́ banó eékúnyi olíhe e nyimónjóló ne *Kilís, énu menyí anyía nua nóηa ne síkine hú émté. Yááηa anyía'o, yanj ya méηa cianó síkine e elime ci Kilís, ananyía yanj ε ηa mé banó biénéké o ohulunyi awó ε ηa mé banó húlíkinyi Ambánye yé Esóma. ¹⁶ E ηa mé banó bécókóléna aná : Énu kétíkinyínyi yááme ambánye yé nyebékéléna. ¹⁷ Yaáté asana é ma mé banó tóména Timoté, uumi ɔɔɔn u ɔtémá. ‡ U ne meé bíinjje ɔ ɔnyio

† A b́mɔtɔ baacɔ ηa b́ lókóma anyía « ...anyía nyiásó nyebékéléna á banó ɔɔɔ ɔkɔháma indélímínyinyi eeci ». †† Bá ηαά bá bá yaáhakena a ɔɔɔba baacɔ abá bá ηαά bá bá sɔmbótóna ɔɔɔɔk, bó beébe letikinyi na ɔmóndá eé buúse b́ baacɔ. ‡ Bóol ηαά tóma Timoté

Oténj a Waáηá buólí ; wuúci u káá banó bítéésíki esúηe a cá ηαά με ɔɔɔ o olíhéke e nyimónjóló ne Kilís. Ceéce ε náηa i húlé émi eékúnyíki behaála bikime a baacɔ bá tuóɔ tú belumitinine.

¹⁸ Báánó baacɔ ɔ b́mɔtɔ ηe bú bíléne na bumálá bukime, bá kóɔnaka aanó ε ekatékáté báye : « Bóol te ká háná ka hálómóna ». ¹⁹ Mbá, yanj oócí kokóokó, mbókɔ Bandómesé ηé lúmítine, ɔ ɔkela anyía i ti émi oóndo hú ɔlókóma ne eetú etáηa cé bamálámála eébé, mbá yáme leca na cááme eése aáté bá b́ηa na makénda ma ɔkela. ²⁰ Énu menyí anyía nyiténjinyi anyé Bandómesé ηé ténjinyi baacɔ te á bá asana yé ɔtáηaka bɔ táηaka ne nyuúte ; mbá nyé ηa h́la otónjinyi makénda a nyekela nyé besana. ²¹ Aáná a nyiánó nyekelaka eényí, anyána nu ηe nú léne anyía yá ka με faáya náánó e ? Ne biite ayé' ne bumbénú e ?

Asana yé nyenána ɔ hióɔ hí belumitinine noómi

5 Nulumí áηa haála hekime anyía enjɔkónónɔ moó nyioyo náánó a nyenamá anyé bá té ηáá lókóma ta ε ekatékáté ci be-ti-menyí Bandómesé. Yááηa háye anyía ɔɔɔ wɔmɔtɔ náánó ηa fíananana oónyí ú cááyé síkine. †† Ta híáná, nu ηe nú bíléne na bumálá bukime, yiíyi anyía nu ηá nó nyémána nu ɔlelaka mbá núɔ ɔónókéna aanó ε ekatékáté nyenamá nyé ɔɔɔ e nyí ηe líhe aáná. ³ Aá yanj, ta ya méηa haaca, úumi ɔtémá áηa hoóhi na banó ; ééhé ya meáηa ɔkálákénánó mekilíkinyí ma ɔɔɔ oócí háye anyía ya méηa na banó. ⁴ Ekúlú ayé nu ká nó bébandána, úumi ɔtémá káá bá na banó. Ánɔ sɔmbótóna asana yé ɔɔɔ oócí a makénda me uusu Oténj a Waáηá Yésus, ⁵ anyía núénú wuúci báka, nuó wuúci cumeke ná Sátan † anyía wá cangéna ciayé céetɔ, ɔ ɔkela anyía Bandómesé é nohi yááyé elilé buúsé ebú Oténj a Waáηá ká ka hálómóna. ††

⁶ Bú te á bá ɔmbánye anyía nuénú bíbéétiki aná. Téka nu ηe nú ményi enjaba eeci a ce ηaa kóɔna anyía : « Maandándá me enutisi ηé nutisi onηe a wɔtóbókónó okimekime » e ? ⁷ Ánɔ aánjía enutisi yé buáyá ekime, ɔ ɔkela anyía núénú fúúméne. Aá taaká, ɔfɔɔ te á bá náánó. Yááηa anyía, *Kilís áηa ciasó etómbá ce *Basíka acé bá ηá sɔmbéna a yáásó asana. ††⁸ Túá nyiáka bɔηanda aná ; mbá té cáηa ne enutisi yé buáyá, te yí menjijé, ta yé nyenána ; mbá túá nyiáka bɔηanda eébu ne biléti a bé te á bá ne enutisi na aá taaká noómi ne e bufúúménénú.

⁹ E ηa mé banó sónókéná eémí e nufule § anyía núénú bíkékényíki anyía nɔte béléátaka a nyekela nyé besana na bakanda tusɔmɔ. ¹⁰ Té cáηa na baacɔ bá enjɔkónónɔ bekime bá ɔmesé ooci, ne beléne mɔɔnyé, na bɔhɔɔ

ɔɔ Kóléente ɔ ɔɔɔηa a Masetuán. Aáná nufule anó bá ηαά tóma e sitíme ηαá bá ce ɔkɔháma eé buúse ne wuúci ɔɔ Kóléente. †† Ne bikotí bí Besuif ne esúηe cé Boloomén ηαá bá cé kotiki nyilimíné eényí ne iinyíkiné (fanáka Lef 18.8 ; Tet 23.1). †† Aáná Besuif ηa b́ bá báb́ táηaka ɔ ɔɔɔɔk éna ɔɔɔ a nyiábó nyimónjóló ɔ ɔkɔháma anyía bé wuúci hémúnyi a hióɔ hí belumitinine (fanáka 1Ti 1.20). ††† Nyekónna nyí etémbí : « ɔ ɔkela anyía ciayé céetɔ á bá ecangénánó, yááyé elilé ý bá ɔhɔhón a buúsé bú Oténj a Waáηá ». ††† Fanáka Nyh 12.8, 20. § Nufule eénu te ɔmɔ káá háma aasó a aabá.

benyéma bé bɔsɔ́kɔ́, ta anyía benyemi bebókóbókɔ ; yame banó laana aáná, keyé nu ña nó nyemána nu ðhátókóna yáañã buúse bukime ɔ ɔmesé ooci o okolíhêke haála hé etémbí. ¹¹ Énu menyí aámbáya anyía bɔkɔ abó ε ña mé banó ðñjókéná áña anyía ñɔte bélátáka ɔ ɔkela besana na ɔɔɔ okime awó u ña béljɔh anyía onyíinyí u olumitinine, mbá wuúci ɔɔɔ u en-jkónónɔ, ta anyía muléne mɔɔnyé, ta anyía munyemi bebókóbókɔ, ta anyía mutókɔ baacɔ, ta anyía muhíolo meluku, ta anyía muhɔɔ benyéma bé baacɔ ; ε ña mé banó láana : Nuti nyíenyi te bu nyíenyi na nyenamá nyé ɔɔɔ eényí. ¹² Yáañã anyía ε te áme bá na makénda me okélísiki baacɔ bá ñhátáat a bá te abó bá na basó. Ókɔ, téka baacɔ bé noómi bé uúnú ɔɔɔhɔ nua nóña na makénda me okélísiki e ? ¹³ A baacɔ bá ñhátáat bekime, Bandómesé u ñeé beébe kélísi. Áñɔ aáñjá aná aanó ε ekatékáté ñhána. †

Ñɔte sómókónɔ eé buúse bú be-ti-menyí Bandómesé

6 Anyiaté nu ña nó kéla anyía ekúlú ayé mulumitinine a mumtá áña e nyiití na sókó, mu ñe keé muúmu sóména né be-ti-menyí Bandómesé e ? Yarj esé hióɔ hí belumitinine hé a nyémãna hí okélísiki nyiití eényí e ? ² Énu menyí ɔmbánye anyía belumitinine *Kilís bé ké bú kélísiki baacɔ bekime bá ɔmesé. Mbókɔ banó belumitinine, núán nyémãna nú okélísiki baacɔ bekime bá ɔmesé, mbá anyána aná nu te anó bá nú okélísiki ɔsanasáná e ? ³ Nu ti ñe nú menyí anyía basó tu ké sú kélísiki te bililé bé masóma e ? Mbá anyána aná na ɔsanasáná tú olíhe ú ɔmesé ooci e ? ⁴ Éhé aná, mbókɔ nu ñe nú tíene na sókó a besana bí olíhe ú ɔmesé, anyána nua nóña nú ɔɔɔbana asana eéyé eé buúse b́ baacɔ abá hióɔ hí belumitinine te ñá fánena te butíkítiki e ? ⁵ Éce anyía nu te ñá nó lókóma aatɔ ɔlama e ? Yáañã anyía ta ɔɔɔ ɔmté u injijé te á bá aanó ε ekatékáté a wáña wu ocikiliekena besana e ? ⁶ Mbá anyiaté nu ña nó sómónónɔ eé buúse bú be-ti-menyí Bandómesé e ?

⁷ Bú te ñáá lókómãna te butíkítiki a yáánó aháña anyía núán sómókónónɔ, banó belumitinine. Ta sókó ñá ɔkɔ kelá aabé yé asana ayé háányé, ɔ te é bá wu owehíninyi e ? Te u ñe yóo kutéke aatɔ, ɔ te é bá wu ɔnyeana e ? ⁸ Mbá é ɔkɔ lecaka ɔmbánye, banó bémuatá nu ña nó kéla beebé bé besana a bé te ñá nyémãna, nu kutekene beéɔ banó abá nua nóña benyíinyí bé olumitinine. ⁹ Nu ñe nú menyí ɔmbánye ɔmbánye anyía bakela maabé te abó bá ne ehélé buúse bukime e *Butéñj b́ Bandómesé. Nuti bínéñéke ; énu menyí ɔmbánye anyía ta bakela enjokónónɔ, te benyemi bebókóbókɔ, ta bakanda tusɔɔ, ta banómɔɔ a bá ña b́ fiánanana beébe ne beébe, ¹⁰ te beébi, te beléne ɔñómé, te behíolo meluku, ta ɔɔɔmbóna ɔsókó mbá te bicónjólónó bé baacɔ té ká b́ b́ñɔ ehélé haála ahá Bandómesé ñe téñinyi. ¹¹ Híáná banó a b́mɔté nu ña nó bámókóná buáyá. Mbá Bandómesé ñáá banó súáka, ý banó fúúmíkinyi, ý kela anyía núán bámókóna betálémánánó bé baacɔ eeyé eé buúse ne e elime ci

† Fanáka Tet 17.7.

Otéñj a Waáñã Yésus Kilís na a makénda me Elilé yé ciasó Síkíne Bandómesé.

¹² Ya méña na makénda ma ɔkelaka bɔkɔ bukime, mbá té cáña bɔkɔ bukime bú ñáá me sókó. Ya méña na makénda ma ɔkelaka bɔkɔ bukime, mbá ε te áme bá wu ɔbenyéana anyía yamé bécáña ɔkólé yé bɔkɔ a búmɔté. ¹³ Benyéma bé ɔnyíá áña a asana na ɔɔɔna, ɔɔɔna a asana na benyéma bé ɔnyíá ; asana ɔmɔté, Bandómesé kéé bíibi menyisiki bikime bifendí buúsé. Aá Bandómesé, u ti ómo kétiki ceéto ce ɔɔɔ a asana na enjokónónɔ, anyía ceéto ce ɔɔɔ áña a asana na Bandómesé, Bandómesé a asana na ceéto ce ɔɔɔ.

¹⁴ Bandómesé ewú u ñeé héenyi uusú Otéñj a Waáñã o owé káá basó héenyiki tóna a mááyé makénda.

¹⁵ Nu ti ñe nú menyí anyía cíínú ceéto áña háye maláñã ma ceéto ci Kilís e ? Mbá ya méña wu ohiite aná maláñã ma ceéto ci Kilís anyía yé ké mi meéme cenjisi maláñã me okendí u oónjú e ? † Eééé, ta buúsé. ¹⁶ Nu ti ñe nú menyí tóna anyía ɔɔɔ okime awó á látana ne okendí u oónjú á yáañã ceéto emtá ne wuúci e ? Yáañã ɔkónjókónó anyía : « Bifendí eébi béc kɔ hálmóna ɔɔɔ ɔmɔté. » ¹⁷ Mbá ɔɔɔ okime awó á látana e nyimónjóló ne Otéñj a Waáñã ká ka hálmóna elilé ɔmɔté ne wuúci.

¹⁸ Yaáté asana, áñɔ nyemána enjokónónɔ. Yáañã anyía'o, beebé bé besana bí etémbí abé ɔɔɔ áña wu ɔkelaka te a bá bí obítise ciayé ceéto ; mbá ɔɔɔ awó u ña kánda tusɔɔ ñáá háya ciayé ceéto bihíñe. ¹⁹ Nu ti ñe nú menyí anyía cíínú ceéto áña cíibe ci *Efúúménénú yí Elilé a yáañã náánó, yiíy Bandómesé ñáá banó íinjie e ? Té cáña banó bémuatá nu ña nó mánena aná cíínú ceéto, mbá Bandómesé.

²⁰ Bandómesé ñáá bécáñgéna buéñj ɔ ɔ banó háñónáka, éhé núánó nyémãna nú o wuúci nyemiki ne cíínú ceéto[na bíánó bililé áyá anyía nua nóña bíáyé benyéma].

Asana yé nyetónó

7 Aámbáya, míc ɔɔba yáme békámáka embataka acé nu ña nó me batáka eenú e nufule : Bú ña hólã ðheka anyía ɔñómɔɔ tí bítise oónjú. ² Mbá ta híáná, yáañã ambánye yé asana anyía ɔñómɔɔ okime á báténa oónjú ; oónjú okime é tónéna ɔñómɔɔ ɔ ɔkela anyía wá sámbáka enjokónónɔ. ³ ɔñómɔɔ okime é nyi-íoyísikinyinyi oónyí *bikotí bé nyetónó ; híáná oónjú á nyemana wu onyíoyísikinyinyi tóna ɔñómé bikotí bé nyetónó. ⁴ Yáañã anyía ceéto ce ɔñómé ti ñe wuúci bélókóména, mbá oónyí. Híáná ceéto ci oónyí ti ñe wuúci bélókóména, mbá ɔñómé. ⁵ Éhé nuti túmékéne elime aná a nyefianena, ε te ñáá bá hú anyía nu ña nó lókómãna e ekéti yí ekúlú ɔ ɔkela anyía núénú bíinjé ɔ ɔbécókóléna Bandómesé. Mbá e elime eéci, áñɔ hálmóna o olimine háye ε ñañã nuanó bá buáyá anyía nu te anó bá nú owehíninyi ɔɔɔ aáná. Mbókɔ nu ña nó kela aáná, *Sátan te kóɔ b́ñɔ ohónyí wú ɔ banó kókónaka. ⁶ Mbókɔ ε ñáá me táña aáná, té cáña anyía ε ña mé

†† Báléka ce Kóléente ñáá bá na aabé yí nyiinyi. Bá ñáá bá bá ɔɔnaka báye bekendí bé beéñjú tóséna ña b́ bá bebú límekine haála ehé meébe me onyemikinyi bebókóbókɔ ñáá bá. ‡ 6.16 Sen 2.24

banó eékinyi ; mbá mbókó nu ñe nú léne kela aaná, yááña ambánye yé asana. ⁷ Aá yanj, keyé ccc okime áña wu olimine háye yanj, mbá ccc okime áña na nyíáyé nyebá anyé Bandómesé ñeé wuúci iinjíé : Ooci aaná, ooci a wcceté enenyíé. ⁸ Mbá, ε ña mé aamba yáaña laana elemba cé baaco ne bisiké anyía búaña bcombánye o olimine bímuócí háye yanj. ⁹ Mbá ta híáná, mbókó bá te ábó bá bé oweéhinyinyi olimekine aaná, bá bátéákéna, bó tónókó, anyía bú ña hólá zheka anyía bá bátéákéna, bá tónókó na anyía bebú wéékúne na ctémá a cccna.

¹⁰ A ahánj ne belumitinine a bá ma bó tónókó, i ñe mi beébe oókísi, té cáña yanj mbá Oténj a Waánj, anyía'o, oónjú té béyúata cccme. ¹¹ Mbókó yé ñá háma anyía wá béyúata cccme, yáaña ambánye yé asana anyía wé limíne bímuócí ta anyía bá bétábónáka ne uué cccme. I ñeé mi oókísi tóna cccmcc okime anyía u ti kine oónjy.

¹² A ahánj na ctónó cá baaco bé etémbí, yanj, ε ña mé kccna, té cáña Oténj a Waánj, esé : Mbókó mulumitinine *Kilís áña ne oónjú ewú u ti ñé lumitínine, mbá oónjú oócí é lumitine cccba ne buúse o olimine ne muúmu, mulumitinine eémú te mý nyemana mu o wuúci kine. ¹³ Híáná tóna, mulumitinine Kilís e muénjú amý cccme ti ñeé límitinine, mbá cccme oócí lumitine cccba ne buúse o olimine ne muúmu, oónjú oócí te cccnyémána wu o wuúci béyúata. ¹⁴ Yáaña anyía Bandómesé ñeé fúúmínyi cccme ewú u ti ñé lumitinine a asana na nyíáyé nyetónó ne oónjy ewú u ñe lumitinine. Híáná u ñeé fúúmínyi tóna oónjy ewú u ti ñé lumitinine a asana na nyíáyé nyetónó na cccme ewú u ñe lumitinine. Mbókó té cáña aaná, keyé báábó baáná te ká bó bá befúúménény eeyé eé buúse, yiíy anyía bá búaña befúúménény. ¹⁵ Mbá, mbókó cccmcc e bifendí eébi awó u te á bá mulumitinine Kilís ña yaamba cbéálóna na scókó ewú u ñe lumitinine, wá kela háye u ñeé léne ; wa yáaña a ciayéciayé. Yáaña anyía Bandómesé ñaá banó lónókó anyía nuénú líhéke e mbu-umu. ¹⁶ Kuwñj oónjy, mulumitinine Kilís, o ti ñó menyí mbókó kuwñj ccc ñña wu onohi uuwu cccme. Híáná, kuwñj cccmcc, mulumitinine Kilís, o ti ñó menyí mbókó kuwñj ccc ñña wu onohi uuwu oónjy.

Ccc okime é líhéke a nyebá anyé u ñaña waá bá ne nyiinyi

¹⁷ Asana cccmcc, ccc okime é líhéke a nyebá anyé u ñaá bá ne nyiinyi ekúlú ayé Bandómesé ñeé wuúci lónjé. Indélimínyinyi eéci i ñe hulé émi eékúnyí behaála bikime, aá tuóbó tú belumitinine tukime. ¹⁸ Túá kccna anyía Bandómesé ñeé ycc lónókó, kuwñj cbéácánó ; ate bénámba anyía ccc ñña cbéácánó. Mbókó u ñe ycc lónjé, kuwñj iindú, ate béáca aná. ¹⁹ Ta kuwñj cbéácánó, ta kuwñj iindú, bú te ñj ycc ta bcc buúse bukime. Bcc a bó ñe ycc ccc hólá áña hú anyía cc látákéna *bikotí bé Bandómesé. ²⁰ Éhé ccc okime é limíne a nyebá anyé u ñaá bá ne nyiinyi ekúlú ayé Bandómesé ñeé wuúci lónjé. ²¹ Túá kccna anyía

Bandómesé ñeé ycc lónókó, kuwñj ccc buólé; ^{††} bú tí o yébi-ki. Mbá, mbókó ccc ñña ne ohónjy wú cbéháñónáka, békéndéna aná ! ^{‡‡} Yáaña anyía ycc eyí Oténj a Waánj ccc lónjé te a bá tóna a buólé. Yá yáaña a ciayéci-ayé, yé bélcómákéna Oténj. Híáná ccc ewú Oténj a Waánj ccc lónjé wuúci téka a buólé á yáaña ycc yí *Kilís. ²³ Ncc béhóya anyía Bandómesé ñaá bécángéna buénj ccc banó háñónáka. Éhé nu te cccmcc nyémána nú ccc háná bécángáka beólé bé baaco. ²⁴ Éhé aná, baláame, ccc okime é limíne a nyebá anyé u ñaá bá ne nyiinyi ekúlú ayé Bandómesé ñeé wuúci lónjé.

Asana na elemba cé baaco

²⁵ Áñc lccma asana yé elemba cé baaco : ε te áme bá ne indélimínyinyi a cccmcc e cí ñe hulé né Oténj a Waánj, mbá, ε ña mé aamba yáaña ccc banó laana nyiáme nyebé. Nu ña ccc nyémána nú o nyiinyi lccmcc na anyía a ambánye yé ctémá yí Oténj a Waánj ya méña ccc awó báaña bá cháya mcc. ²⁶ Ambánye yé asana ayé ε ña mé leca áña anyía : Háye muuyé áña muénj e bikúlú eebi, ccc okime ña nyemána wu olimine aayá a nyebá anyé u ñaña waá bá eé nyiinyi. ²⁷ Mbókó ccc ñña cbáténánó oónjy, eti wuúci kine ; mbá, mbókó ccc ñña elemba, ate báténa. ²⁸ Ta híáná, mbókó ccc ñña cbáténánó, bú te á bá bccbé. Cccba ccc tónó, u te ña kela bccbé tóna. Énu menyí anyía baaco a bá bcc tónókó ña bó leca muuyé muénj ccc hólá. Éhé ε ña mé aamba anyía mu te banó bítise. ²⁹ Baláame, ε ña mé banó laana isí'o : Ekúlú á yáaña ekúti a nyenamá anyé anyía, o otúme aámbáya, baaco a bá bcc babatéákénánó beénjy é líhéke háye baaco a bá bcc elemba ; ³⁰ eebe a bá ña bcc léla háye eebe a bá te ña bcc léla ; eebe e bé ñe bú bíléne háye e bé ti ñe bú bíléne ; eebe a bá ña bcc cccmcc líhéke háye a bá té ña bcc bcc. ³¹ ε ña mé aamba cccmcc ctáña okúti anyía baaco abá besana bé cccmcc ooci ñe beébe háména ε ctémá ábó áñjéka ctémá e biibi ; yáaña anyía cccmcc ooci á yáaña hoóhi na cccna.

³² ε ña mé aamba yáaña ccc banó laana anyía núánó bá téka na besana a bé ñaá banó nyíá ctémá. Elemba ce ccc áña na ecaná hú ce besana a bé ña leca Oténj a Waánj, anyía u ñeé léne o wuúci bílénine. ³³ Mbá ccc a wáña cbáténánó áña na ecaná hú ce besana a bé ña leca cccmcc ooci, anyía wé bílénékine oónjy, ³⁴ aaná ú ma béáfána ne oónjy na Bandómesé. Híáná tóna, na babóla ne indikíné cí beénjy a bá te ábó bá ccc ctónó á bcc na ecaná hú ce besana a bé ña leca Oténj a Waánj anyía bebú wuúci bílénékine, bó wuúci iinjie ne cíbí ctémá na bíbó bililé. Oónjy u nyetónó áña na ecaná hú ce besana a bé ña leca cccmcc ooci, anyía wé bílénékine cccmcc. ³⁵ ε ña mé kccna aaná a búánó bcombánye bó bémuátá, té cáña ccc banó kúftínjy ; mbá ccc banó kéláka bcombánye bé besana i ñjéti ci eebe a bá

^{††} Beólé ñaá bá hoóhi 400.000 a Koléente e ekúlú yí Bóol (fanáka 1.20). ^{‡‡} Nyekónjóna a nyémcc : « O ñoó lumitínine, kuwñj a buólé e ? Ate béákéna'o. Na anyía cc waambáka cbá cc cccmcc, nyiícc yáaña bcombánye búccwó buólí bcc ycc. »

bóna balatánó e nyimónjóló na otémá okime né Oténj a Waánjá.

³⁶ Anó lókóma aambáya asana a yémoté eeye : Mbókó ɔɔɔ a wɔmɔté ñeé léne buénj yááyé ɔkɔɔena, mbá u te aamba o yiíyi fiananana o ooki ú síkíne anyía u ñeé yiíyi kéke, ɔ ɔkɔɔháma anyía bé keé yiíyi síke, u te ñá kela bɔɔbé aáná. Wá keláka háye bú ñeé wuúci biléníne, bá tónkɔ. ^{†37} Mbá ɔɔɔ á sɔmbótóna e úúyé otémá noómi, téka ne yeékínyi a yémoté, anyía u te ñá bátéákéna yááyé ɔkɔɔena, wá sɔmbótóna tóna o ti yiíyi fianánana anyía u ñeé yiíyi kéke, mbókó wáña wu obítétényi nyíáyé nyesɔmbótóna eényí, ú ma kélaka bɔmbánye. ^{††38} Éhé ɔɔɔ awó á báténa yááyé ɔkɔɔena ma kélaka ambánye yé asana, na ɔɔɔ ewú é kine ɔbáténa yááyé ɔkɔɔena ma kélaka ambánye yé asana ɔ ɔhɔla. †

³⁹ Oónjú u nyetónó áña ne okotí yé nyetónó ekúlú ekime eyí ɔnóme a yánaña o olíhe, mbá ɔnóme é wé, oónjú oócí áña wu ɔkɔtónéna ɔnómcɔɔ u etémbí ewú u ñeé léne, ɔnómcɔɔ oócí ña nyemana wu ɔbá yáaña mulumitinine *Kilís. ⁴⁰ Asana ómɔté, a nyíame nyeleca, bú ñaá hɔla ɔheka ne oónjú oócí anyía wé limíne esiké ; yáaña anyía ya méña tóna ne Elilé yé Bandómesé.

Asana yí onyiké ú enyama acé bá ña sɔmbéna e esíéké

8 A asana yí onyiké ú enyama acé bá ña sɔmbéna e esíéké, † yáaña taaká háye bá ñá kɔɔna anyía basó bekime tua sóna ne injínj a bɛétó. Mbá énu menyí anyía omenyi oócí ñe hélúmúnyi ɔɔɔ anyía wé bíbéétíki. Asana a yé ña basó ɔkɔ áña nulénéne ; nuúnu nú ñe yoónyísínyi olumitinine. ² Mbókó ɔɔɔ ñe bíkétí anyía u ñee ményi besana bɔmbánye, bú ñeé tónjinyi anyía ɔɔɔ oócí te ñaá bá ne omenyi a wɔnyemánánó. ³ Bandómesé ñe ményi ɔɔɔ okime ewú u ñe wuúci léne.

⁴ A asana na embataka a céaña anyía mbá ɔɔɔ áña wu ɔnyíaka onyiké ú enyama acé bá sɔmbéna e esíéké e, tu ñe sú ményi anyía bebókóbókó te ñj yóɔɔ ; tu menyukune tóna anyía Bandómesé áña hú wuúci ɔmɔté. ⁵ Ta e caña á bá anyía bémté benyéma bé makénda áña na e ɛñjólmuana na ɔ ɔmesé ebí bé ñe cíényi báye bebandómesé ; ée, yáaña híáná taaká anyía na bebandómesé bí etémbí ne meténj a maánj ma

† Nyekónjóna nyí bikélékétí eébi ña náta. A bómɔté baacɔ ñe bú kétí anyía Bóol ñaá táña asana yí síkíne ne suuyé ɔónó e woónjú. Aáná bá ña b́ kónjóna bik. 36 báye : « Mbókó ɔɔɔ ña leca anyía yáaña aatɔ ɔnata a yááyé eyukékénú yé ɔb́la anyía wé yiíyi bilímínyisi o ooki, ý leca anyía yáaña ambánye o o yiíyi tónyisi, wá kelaka háye u ñeé léne ; u te ñá kela bɔɔbé. B́ tónkɔ. » †† Baacɔ a bómɔté ña b́ kónjóna bik. 37 báye : « Mbá ɔɔɔ ewú u ñe híite indélímínyinyi, yeékínyi téka, ne úúyé obiléníne okime, mbá u súnje e úúyé otémá noómi anyía wé bilímínyisi eyukékénú yé ɔb́la o ooki, oócí ɔɔɔ ña kela bɔmbánye. » †† Baacɔ a bómɔté ña b́ kónjóna bik. 38 báye : « Aáná, ɔɔɔ ewú é tónyisi suuyé ɔb́la ña kela bɔmbánye ; ooci ewú é bilímínyisi suuyé ɔb́la o ooki ña kela bɔmbánye ɔ ɔhɔla. » †† Bá ñaá bá bé túéke a cémté inyiké cé enyama acé bá ña sɔmbéna e esíéké. Aáná bek- ilisiten ña b́ bá báb́ bebátáka mbókó bá b́ña bá ɔnyíaka bekaté bé enyama eécí a cé ñj lóbókó téka ne muuyé, bíibi bá ñaá bá bé túéke ; bá ña b́ bá bé ti ébú léne ɔlatana e nyimónjóló na bebókóbókó, keyé yaandána yé bɔɔbé eéyé.

etémbí áña binyíoyókónú hú mbióké ; ⁶ ta híáná, aá basó belumitinine tu ñe sú ményi anyía Bandómesé áña hú wuúci ɔmɔté. Wáña ciasó Síkíne, wuúci u ñe kétíki na benyéma bikime na basó áyá, a yááyé asana tu ñe sú líhe. Híáná Oténj a Waánjá áña tóna wuúci ɔmɔté, éce Yésus *Kilís, ne wuúci Bandómesé ñe kétíki benyéma bikime, eeyé e elime basó tóna tu ñe sú líhe.

⁷ Té cáña belumitinine Kilís bekime bá b́ñaña o omenyi anyía onyemi bebókóbókó te ñj yóɔɔ ; a bómɔté e bé ñe bú bíhélíkínyi a besana bé bebókóbókó a b́ánáña ɔ ɔnyíá anamá cé inyiké cá bebókóbókó eécí. Aáná túáb́ ɔɔɔɔ t́ otémá ñaá kása, tú beébe kákálákéna a nyekelaka eényí. ⁸ Té cáña buámbé a búmté búñaña bú ɔkela anyía túésú bíkósítí ná Bandómesé. Te túésú buúbu nyíaka, ta bókó te a bá bú ɔbéañaña a nyíásó nyebá ; te túésú buúbu nyíaka, ta bókó te a bá bú obísólínyi a nyíásó nyebá. ⁹ Asana ómɔté, énu bíkékényíki anyía nyíánó nyebá nyé cianócianó nyé ɔnyíaka bókó bukime ti kúfítínyi eebe a bá té ña b́ sónéna o olumitinine noómi. ¹⁰ Yáaña anyía'ó, ɔɔɔ awó ú té ñj yóɔɔnéna o olumitinine ɔ yóɔ lecá kuɔñj okime ewú o ñoó menyí besana eébi kuɔñj límine e ciíbe ce bebókóbókó, † téka ɔ ñña wu ɔkela anyía úúyé otémá wú ɔnyíaka inyiké cé bebókóbókó eécí e wuúci hámtókóna e ? ¹¹ Lecá anyía úúwé omenyi ú besana eébi áña wu ɔkela anyía ɔɔɔɔ śɔk awó ú te ñj yóɔɔnéna o olumiti- nine é wé, yiíyi anyía wuúci Yésus Kilís ñe keé wéene a yááyé asana. ¹² Mbókó nu ñá ń kélena bɔnóɔnyia bé olumitinine nyenamá nyé bɔɔbé eényí, nu óómísiki túáb́ ɔɔɔɔ t́ otémá a t́ te ñj yóɔɔnéna, ɔkɔ téka Kilís bémuátá nu ñá ń kélena bɔɔbé e ? ¹³ Yaaté asana, mbókó bókó b́ ɔnyíá a bómɔté áña bú okúfítínyi uumi onyíinyi u olumitinine a wɔmɔté, búñaña bɔmbánye nááme ɔ ɔhɔla anyía yémi bíkiílíe o buúbu nyíá yáaña buúse bukime, na anyía yémí wuúci kúfítínyi.

Nyebékéléna nyí Bóol

9 Yanj esse, ya méña na makénda ma ɔkelaka bókó bukime ebú i ñeé mi léne ɔkela e ? Yanj esse, ya méña ɔɔɔ u endóma u Yésus, uusú Oténj a Waánjá e ? Yanj esse, i ñe mí wuúci leca na cááme eése e ? Yanj esse, banó bémuátá nua nóña buólí b́ cááme aabá cá bémuátá né Oténj a Waánjá noómi e ? Mbá anyána aná e ? ² Mbókó baacɔ a bómɔté ti ñe bú lumitine anyía ya méña ɔɔɔ u endóma, téka banó bémuátá nu ñe nú menyí anyía ya méña aáná a asana ayé nua nóña hí- bílícínyinyi hé búáme buólí b́ endóma o olíhe ewú i ñeé mi líhe né Yésus Kilís e ?

³ Anó lókóma nyíame nyekála eé buúse b́ ba-me- táñéna. ⁴ Yanj esé, tua sóna na makénda ta ma ɔnyíaka ta ma ɔmúákéna bókó bukime ab́ bá basó nama e ? ⁵ Yanj esé, tua sóna na makénda ma ɔbáténa ɔmɔté a báásó benyíinyi e beénjú bé olumitinine e, tú húlé wuúci kandakana háye ɔsósók baacɔ bá endóma i injet- ci ne benyíinyi bé Oténj a Waánjá ne ci Bíel e ? ⁶ Mbá anyána yáaña anyía hú basó bímuócí, na yanj na

†† Be-ti-menyí Bandómesé ña b́ bá báb́ lónjókó bikendinyi ɔ ɔkónyíá nááb́ a bíáb́ bebókóbókó.

*Baanábas, túásó nyemána tu ɔnyɔɔ buólí na cáásó aabá cá bémuátá, mbá tu nyíáka e ? ⁷ Áno me laana, yáme lókóma ! ɔɔɔ awɔ háányé u na mɔɔ nyíókɛna bucénji, u bénomáka wuúci bémuátá e ? Ta anyía aányé u na mɔɔ nyíókɛ esíéné, yó lóbo u te nyíá benyéma bí esíéné eéyé e ? Ta anyía tóna aányé u ne meé sókóbíki bitúké, yó lóbo u te muá mabána amá wá kámáka e bitúké eébi e ?

⁸ Besana eébi bikime ebí í me mí hiíteke tubílícinyínyí te a bá hú a nyebétáá nyé baaco nyíinyi ne nyíinyi ; mbá te *bikotí bémuátá bí *Moyís ñe tónjinyi aaná ɔɔɔ búmɔté. ⁹ Aaná yáána yóɔɔkónɔ e nufule nú bikotí anyía : « Ate háya emómá e nyuúté nyé káwo ekúlú ayé ceána o oweénde inené. » [†] Nu ñe nú kéti yáakelá anyía Bandómesé ñaá béákéna hú olíhe ú káwo bímuócí e ? ¹⁰ Ée, aá taaká yáásó aháná yé bémuátá u ñaá tána aaná ; a yáásó yáána yóɔɔkónɔ anyía munyio esíéné ñɔɔ nyio na mɔɔɔlé mekime anyía u káá nyíáka, muénde inené ñe yéende tóna na mɔɔɔlé anyía u kóɔ bóɔɔ núnáyé nuafa. ¹¹ Yanj ése, tu ñe sú miékíne moohó me Elilé náánɔ e ? Mbá aáté a yaabé yáána anyía tu te asó sána nuafa númɔté nó benyéma bí imehú náánɔ e ? ¹² Ókɔ, téka baaco a búmɔté á bóɔna na makénda ma ɔtátáka bembánye bé benyéma náánɔ e ? Aá taaká, basó túásó nyemána tú ɔɔɔla ɔkela aaná. Mbá asana ɔmɔté, tu te ɔmɔ ɔɔɔ banó báta ta buósé ɔɔɔ a búmɔté abó tu ñá só bá na makénda ma ɔbata ; tu ñe sú eéhínyinyi yáana muuyé mukime ɔ ɔkela anyía tu ti kusi asana a yémɔté a yé yáána yé ɔkela anyía baaco te ɔba ne buúse o ohulinyi ɔɔɔkó Ambánye yé Esóma yí Yésus *Kilís.

¹³ Nu ti ñe nú ményi anyía ɔnyɔɔ bé *Ciíbe ce Bandómesé ña bó nóhena e buólí eébu e ? Híáná tóna, ɔnyɔɔ bé nyindúmé nyí nyiluli nyíinjie ñɔ nóhena a benyéma bé h́á. ^{††14} Híáná Oténj a Waáná ñaá tákákéna, yó kóɔna a asana ne behulinyi baaco Ambánye yé Esóma, bá ñá bó nyemána bá ɔɔɔkɛna a asana na Ambánye yé Esóma eéyé. ^{†15} Aá yanj'ó, i ti ómó tónjinyi makénda eémé ta buósé ; aaná ta e ña mé banó bóɔéna asana eéyé aaha, bú te a kela anyía yáme banó bataka benyéma eébi. ɔbmbánye nááme anyía yé mi wé ɔ ɔɔɔla anyía ɔɔɔ á me ááɔéna nuúmi anó ya méña ne nuúnu a asana eéyé. ¹⁶ Yáána anyía'ó, ohulinyi baaco Ambánye yé Esóma te a bá nááme háye asana yí ohiitekine nuúmi mbá, wána yáana yaandándá yé asana a yáána e mi eékínyinyi anyía yáme nyemána wu ɔkelaka efule téka ; yáána anyía mbókɔ i ti ñe mí húlíny baaco Ambánye yé Esóma, mahana buéñj na yanj. ¹⁷ Mbókɔ yanj e ñaá me háɔáká ohulinyi baaco Ambánye yé Esóma, keyé e ñá me nyemána na benamá ; mbá yáána anyía ya méña oweékínyinyi o buúbu kela ananyía búána ɔlamó ebú bé ñeé mi túéhínyi bu mi túéhínyi. ¹⁸ Éehé bíáme benamá á nyemána bé ɔbá hú ohulinyi baaco Ambánye yé

Esóma etémbí ne etémbí, e te batá ɔɔɔ ebú yíyí bémuátá ñeé mi iínjé makénda me o buúbu báta.

¹⁹ Yáána anyía ta yé cáɔa á bá anyía e te áme bá a buólé bó ɔɔɔ a wɔmɔté, í me mí oofine a buólé bó baaco bekime ɔ ɔkela anyía yémí bísúékíne ɔmbana ú baaco weéñj ɔ ɔɔɔla né Kilís. ²⁰ Ya méña anyía, ekúlú ayé ya méña e ekatékate ci *Besuif, i ñeé mi líhe i injetí ce ɔɔɔ u Besuif, ɔ ɔkela anyía yémí beébe bísúékíne né Oténj a Waáná. Yáána anyía, e ekatékate ce baláténa bikotí bí Moyís, i ñeé mi líhe i injetí ci ooci awó u ña láténa bikotí eébi ; yíyí anyía e té áme bá e buténj bú bikotí, e ña mé kela aaná ɔ ɔkela anyía yémí beébe bísúékíne né Oténj a Waáná. ²¹ Mbá, ekúlú ayé ya méña e ekatékate ce baaco a bá té ña bó láténa bikotí bí Moyís, i ñeé mi líhe i injetí ce baaco eébé ɔ ɔkela tóna anyía yémí beébe bísúékíne, yíyí anyía e te áme bá ooci awó u te ña láténa bikotí bé Bandómesé ; yáána anyía e ñaá me láténa bikotí bí Kilís. ²² Ekúlú ayé ya méña e ekatékate ce baaco a bá té ña bó bóɔéna o olumitinine noómi, i ñeé mi líhe tóna a ciabó injetí ɔ ɔkela anyía yémí beébe bísúékíne. Aaná i ñe mí hiite olíhe ú ɔɔɔ okime, ta waá bá anyána, ɔ ɔkela anyía yémí bísúékíne ɔ búmɔté i ihényi ikime anyía bá nóhó. ²³ E ña mé kela besana bikime eébi a asana ne ohulikinyi baaco ɔbmbánye Ambánye yé Esóma, ɔ ɔkela anyía yáme bá na nuafa ta yanj tóna.

²⁴ Nu ñe nú ményi anyía ekúlú ekime ayé baaco á bóɔna e bisenjinyinyi bé ɔtétá ɔɔ yóɔmbo yé macakona, beéñj ña bó cábena, mbá hú ɔɔɔ ɔmɔté u ñana waá háma ɔmbalané ɔ ɔkela anyía wá bóɔɔ benamá. Éehé e ña mé banó laana anyía áno békéndéna a nyenamá anyé baaco á bóɔna ɔ ɔtétá, ɔ ɔkela anyía núénú hiíteke ta banó tóna benamá. ²⁵ Besenjinyinyi bé ɔtétá bekime á bóɔna ne bikotí a benatákánɔ ; ^{††} bá ña bó cáɔa ɔláténa ɔ ɔbétábónéna bisenjinyinyi, ɔ ɔkela anyía muútí okime á háma ɔmbalané, bó hiíteke benamá. Mbá benamá ebí bé ñeé beébe nama áña benamá bí ekéti yí ekúlú. A náásó, tu ñá só bétábóna ohiite benamá bí ekúlú ekime. ²⁶ Yaáté asana, yanj e ña mé cabena mbá e te cabéna anyía ɔyá ma yá, i ñeé mi túméne tóna bikútú, mbá i ti túméne hú anyía ɔyá ma yá. ²⁷ I ñeé mi kéli yanj bémuátá ciame ceéto buéñj, í me mí ciíci oofinyi a buólé anyía yanj ewú i ñe mí húlíkinyi baaco Ambánye yé Esóma, Bandómesé ti mi bínénjítinyi.

Obíkíilie bebókóbókó

10 Bááme benyíinyi, yáána anyía'ó, e ña mé aamba anyía núénú menyí asana a yé ñaá békéláka ne ciísú sókónɔ e ekúlú yí *Moyís. Bandómesé ñeé beébe kandákána bekime ɔ ɔɔɔndó noómi, ^{††} beébe bekime ña bó láténa nuómɔ e Nubólótoto. ^{††2} Aaná aná, bú ño tónjinyi háye anyía Bandómesé ñeé beébe ootókíne na ɔ ɔɔɔndó ne e menyífé noómi ɔ ɔkela anyía bábó bámbókóna balatánɔ e nyimónjóló ne Moyís. ³ Bekime ña bó nyíáka nyenamá nyémɔté nyé benyéma bé ɔnyíá

[†] 9.9 Tet 25.4 ^{††} Beluli nyíinjie bé Besuif ña bó bámbókóna na nuafa a benyéma abé baaco ña bó bá bébú iínjékíne o olulikinyi Bandómesé. [‡] Fanáka Mat 10.10 ; Luk 10.7 ; 1Ti 5.18.

^{††} Bá ñaá bá cáɔa o beébe kotisiki besana biéñj o otúme iíli císhátá ɔ ɔkela anyía bé síké abó ɔba e bisenjinyinyi. ^{†††} Fanáka Nyh 13.21-22. ^{†††} Fanáka Nyh 14.22-29.

bí Elilé,¹⁴ b́ múáka, beébe bekime, nyenamá nyé ɔmúá nyémɔté nyí Elilé. Yááŋa anyía bá ŋa b́ múáká menyífé a má ŋaá háma a nyendányé nyí Elilé noómi. Nyíinyi nyé ŋaá bá ɔŋɔ ne beébe. Nyé ŋaá bá *Kilís bémuátá.¹⁵ Ta híáná, beéŋí eé beébe † ti ómo bú bilénine Bandómesé ; yaáté asana bé ŋe bú wéékúné i iisí ɔe ɔsébéá noómi.

⁶ Besana eébi bikime áŋa tubílícinyínyí a t́ ŋaá basó ɔɔɔ anyía tu te bámkóna na ecaná ɔ ɔkela besana a beébé háye beébe. ⁷ Nuti nyemíki bebókóbókɔ i iŋetí ɔe bááb́ baaco a b́mɔté, háye búáŋa buŋŋókón anyía : « Baaco bá bunɔŋ ŋe bú límékine ɔ ɔmesé, b́ nyíáka, b́ múákéna, nyehatɔkɔna eényí a macakɔna. »¹⁸ Tu te bényéánáka ε enjɔkónɔ noómi háye bááb́ baaco ɔ b́mɔté ŋa b́ bényéánáka ; yaáté asana baaco t́séna nyitine na étátɔ ŋe bú wéékúné ɔ buúsé búmɔté.¹⁹ Tu te t́kókɔ Otéŋí a Waáŋá¹¹ háye bááb́ baaco a b́mɔté ŋe bú wuúci t́kókɔ. Yaáté asana mɔɔhɔ ŋeé beébe tááká, bó wéékúne. ¹⁰ Nuti bícúcúlékine Bandómesé háye bááb́ baaco a b́mɔté ŋe bú wuúci bícúcúlékine. Yaáté asana *elilé yé ɔɔsoma ŋeé beébe ɔŋɔkɔ.¹¹ Besana eébi bikime e bí ŋeé beébe hámkónéna áŋa tubílícinyínyí a t́ ŋaá basó ɔɔɔ anyía túésú bíkékényiki. Bé ŋeé tuútu ɔŋɔkɔ ɔ ɔ basó eékúnyíki basó eebe abá tua scáŋa hoóhi na nyekahálómna nyí Otéŋí a Waáŋá. ¹² Éhé ɔɔɔ ewú ú ŋe ményi anyía wáŋa táléména endánáka ɔmbánye, wé bíkékényiki anyía u te kua, hú túum ! ¹³ Énu menyí anyía muškétá-nana mukime amó nu ŋa ń ɔndémána, baaco bekime naŋa b́bú muúmu ɔndémákána. Aá Bandómesé, wuúci, u ŋé nyiýisinyi úyúe ɔtáŋa ; aáná u ti ké yóókó-to anyía Sátan á banó ɔkétákéna ɔ ɔhɔla máánó makénda. Ekúlú ayé u ŋaá banó ɔkétákéna, Bandómesé káá banó iinjie makénda ne me oweéhikinyinyi, ne me o muúmu yáka.

¹⁴ Éhé aná, banó bááme benyíinyi bá ɔtémá, énu bíkiilíeke bebókóbókɔ. ¹⁵ I ŋeé mi bíkétí anyía ε ŋaá me táŋa ná baaco a bá bóŋa na mɔɔŋé a beɔt́ ; énu bílúmíkinyi ɔmbánye, banó bémuátá, mbá nu sóm-bót́na mbókɔ asana ayé ε ŋa mé kɔkɔna áŋa taaká. ¹⁶ Ekúlú ayé tu ŋa ś múána meluku e hindenjé ehí tu ŋe ś iinjie bitéŋiti ná Bandómesé, téka tua scáŋa balatánó e nyimónjóló a manóŋ me Kilís e ? Ekúlú ayé tu ŋa ś bákána eléti, téka tua scáŋa balatánó e nyimónjóló a ɔéɔtɔ ci Kilís e ? ¹⁷ Eléti áŋa hú ɔmɔté. Ta ayé tua śŋa basó beéŋí, tu ŋe ś yíyi nyíá basó bekime ; bú ŋo tónjinyi anyía tua scáŋa ɔéɔtɔ hú emɔté.

¹⁸ Áno leɔá hibílícinyínyí eehi a ɔɔnye *Islyáel : Ekúlú ayé bá ŋa b́ nyíá onyiké ú butúké a b́b́ śmbéna Bandómesé, bá ŋa b́ látana beébe bekime, b́ bá e nyimónjóló ne wuúci. ¹⁹ E ŋa mé aamba ɔ banó láana anyía ne bitúké a bá ŋa śmbéna e esíéké ne esíéké bémuátá te ŋó ýɔɔɔ ta ɔkɔ. ²⁰ Mbá énu menyí anyía

† Fanáka Nyh 16.35. †† Fanáka Nyh 17.5-6 ; Emb 20.7-11. ‡ A bekéndákánó bé baaco a bá ŋa b́ hatóna e Esíbit, hú ne Sosué na Káleb ŋa ka b́ háma i iisí acé Bandómesé ŋeé beébe bétánéna. Fanáka Emb 14.22-24, 28-38 ; Sos 1.1-2. †† 10.7 Nyh 32.6 †† Fanáka Emb 14.37 ; 25.1-9. ††† Cémɔté Cíɔŋé cé buáyá áŋa na « Kilís ». ††† Fanáka Emb 17.6-14. § Fanáka Lef 6.11 ; 7.6, 15.

bitúké ebí be-ti-menyí Bandómesé naŋa b́b́ śmbáké-na e nyinyemi, té cáŋa ná Bandómesé bá náŋa b́b́ biíbi śmbákéna, † mbá ná beébé bí bililé. Buáté ɔkɔ, i ti ŋé mí léne, te butíkítiki, anyía núánó látákána e nyimónjóló na beébé bí bililé. ²¹ Nu te anó bá nú ɔkelaka anyía banó a b́mɔté nu muákéna meluku e hindenjé hé Bandómesé, nu muákéna tóna a hé *beébé bí bililé. Híáná tóna, nu te anó bá nú ɔkelaka anyía nu nyíékinyi na Bandómesé, nu nyíékinyi tóna na beébé bí bililé. ²² Mbókɔ tu ŋa ś kéla aáná, téka tu ŋa ś aamba anyía Bandómesé á basó lóbísikinyi e ? Wuúci u ŋaá kénda buéŋí ɔ ɔ basó hɔla.

Áno keláka ɔkɔ bukime o owiinjie Bandómesé nuúmi

²³ Ya méŋa na makénda ma ɔkelaka ɔkɔ bukime, mbá té cáŋa ɔkɔ bukime bú ŋó ýɔɔɔ. Ya méŋa na makénda ma ɔkelaka ɔkɔ bukime, mbá té cáŋa ɔkɔ bukime bú ŋó yoónyísinyi olumitinine ú ɔkɔ. ²⁴ ɔkɔ okime ŋá nyemána wu ɔ cáŋa aambaka ɔmbánye b́ ɔsósókɔ na anyía wá yaámbáka búáyé ɔmbánye b́ bémuátá.

²⁵ Nua nóŋa na makénda ma ɔnyíáka onyiké okime awó nuánó kúana bé túéke oó nyionyí, nuti líkime a asana na túánó ɔkɔt́ t́ etémá, ²⁶ ananyía Otéŋí a Waáŋá wáŋa na ɔmesé na benyéma bikime a béáŋa noómi. ²⁷

²⁷ Mbókɔ ɔkɔ awó u te ŋáa háya mɔɔklé né Yésus *Kilís ŋó ýɔɔ lóŋkɔ ɔ ɔkɔkɔnyíá, ²⁸ búɔ kuɔŋ bilénékine anyía ɔ ɔkɔba, nyíáka ɔ nyíáka ɔkɔ bukime ebú wé yóo wiinjie téka na embataka a asana na heɔɔɔt́ hé ɔtémá. ²⁸ Mbá asana ɔmɔté, ɔkɔ ɔ ýɔɔ laana anyía onyiké ú enyama ooci bá má śmbéna e esíéké, ɔ te ɔmɔ nyémána wu ɔnyíáka ɔ ɔkela anyía e ti kúfítinyi ɔkɔ e wé yóo woókísi na a asana na heɔɔɔt́ hé ɔtémá.

²⁹ A asana na heɔɔɔt́ hé ɔtémá eéhi ahé ε ŋaá me táŋa te ŋó ýɔɔ leca, mbá hé ŋa leca hú ɔkɔ oóci. Mbá anyiaté nyíáme nyebá nyé ɔkelaka ɔkɔ bukime e bú ŋeé mi bílénine áŋa a asana na heɔɔɔt́ hé ɔtémá hí etémbí e ?

³⁰ Mbókɔ i ŋeé mi iinjie Bandómesé bitéŋiti a benyéma abé ε ŋaá me nyíá, mbá anyiaté aná bá ŋaá me táŋéna ? ³¹ Ta aáté ɔ ŋó nyíá, ta aáté ɔ ŋó múána, ta ɔkɔ bú etémbí b́ yaáté ɔ ŋó kela, buúbu keláka o owiinjie Bandómesé nuúmi. ³² Mbá ate kela asana a yááŋa yí okúfítinyi te *Besuif, ta *Bakelék, ta baaco bá híɔbɔ hí belumitinine hé Bandómesé. ³³ Énu mi ketíkinyinyi, yanj́ awó ε ŋaá me békána ɔkela ɔkɔ bukime anyía yémi bílénékine baaco bekime. E ŋaá mé aamba ɔmbánye b́ baaco bekime o o beébe nohiki, na anyía yáme aambaka búáme ɔmbánye b́ bémuátá.

11 Éhé énu mi ketíkinyinyi háye yanj́ i ŋe mí ketinyinyi Kilís aáme a nyebékéléna.

§† Fanáka Tet 32.17. §†† ɔbámkóna na nuafa a benyéma bé nyíá bí onyemi bebókóbókɔ ŋaá bá wá yáambaka anyía ɔkɔ á bá e nyimónjóló na bandómesé a cé ŋaá bá ceá leɔaka cíibe ce bebókóbókɔ. A asana eéyé, Bóol ŋa kɔkɔna anyía beébé bí bililé ŋaá bá b́námábáka e elime ce bebókóbókɔ eébi. §† Fanáka Maŋ 24.1. §†† Yááŋa anyía ɔ ɔkɔkɔnyíá e úyúe ooki, té cáŋa eé cíibe ci nyinyemi yááyé ɔbókóbókɔ.

Indélímínyínyi a abébándána cá ebécókóléna

² E ña mé banó lémbi anyía nu te ñá nó me béhóya, nu látákéna bɔmbánye bɔmbánye abékéléna acé e ña mé banó eékúnyíki. ³ Mbá ta híáná, énu menyí anyía *Kilís ñe ténjinyi ñónmɔcɔ okime; † ñónme ténjinyi oónyí, Bandómesé é ténjinyi Kilís. ⁴ Éhé yááña anyía ñónmɔcɔ okime awó u ñá bécókóléna, ta anyía u ñé húlinyi baaco Besana bé Bandómesé na atamba a aatɔ, ñá bábéna Kilís, uyey Oténj. ⁵ Mbá oónjú okime awó u ña bécókóléna, ta anyía u ñé húlinyi baaco Besana bé Bandómesé aatɔ etémbí, ña bábéna ñónme, anyía búáña bɔko búmɔté háye ú ma béásáka aatɔ. †¹⁶ Aáná, oónjú okime awó u te ñá béháya wáñgése a aatɔ, wá béásáka aatɔ aná. Mbá háye yááña aatɔ ñlama ne oónjú anyía wá bésómbáka tuhúnyi, ta anyía wá béásáka aatɔ, wá béháya wáñgése a aatɔ aná ! ⁷ Ñónmɔcɔ te ómɔ nyemana wu ñbéháya atamba a aatɔ anyía wáña ihúenyínyi ce Bandómesé, wuúci tóna núáyé nuúmi. Mbá oónjú áña yááña nuúmi nó ñónme. ⁸ Yááña anyía Bandómesé tí ómo híite yuúhé yí oónjú o oketi ñónmɔcɔ, mbá u ñe kéti oónjú ne yuúhé yé ñónmɔcɔ; ⁹ híáná Bandómesé tí ómo kéti ñónmɔcɔ a asana ne oónjú, mbá oónjú a asana na ñónmɔcɔ. ¹⁰ Éhé oónjú á nyemana wu ñbéháya wáñgése a aatɔ a asana ne *bililé bé masóma bé Bandómesé ; bú ño tónjinyi anyía ñónmɔcɔ ú ñé wuúci ténjinyi. ¹¹ Mbá ta híáná, i indélímínyínyi ci úúsú olíhe eé buúse bú Oténj a Waáñá, yááña anyía ñónmɔcɔ téka, oónjú téka ; híáná tóna, oónjú téka, ñónmɔcɔ téka. ¹² Yááña anyía Bandómesé ñe kéti oónjú ne yuúhé yé ñónmɔcɔ ; mbá oónjú ú ñeé bíéne ñónmɔcɔ. Bukime eébu húlúkúne ná Bandómesé. ¹³ Aá taaká, énu búlúnéke asana eéyé, banó bémuátá, núá me laána : Téka bú te á bá bɔmbánye anyía oónjú á bécókólékéna Bandómesé aatɔ etémbí e ? ¹⁴ Nyebá nyé baaco bémuátá ñáá banó eékúnyi anyía búáña aatɔ ñlama anyía ñónmɔcɔ é cehísiki tuhúnyi a aatɔ. ¹⁵ Mbá, né oónjú tuhúnyi a tucaha ñeé wuúci iínjie nuúmi anyía Bandómesé ñeé wuúci iínjie tuhúnyi anyía túé wuúci húéke aatɔ háye bɔlaka. ¹⁶ Mbókɔ ña a wɔmɔté ña cɔba ne buúse o osununyi asana eéyé, wé menyí anyía tu ña ña tu te asó békéléna aáná náásó, ta tuóbo tú belumitinine tó Bandómesé.

Nyenamá nyé ñnyíá benyéma bé ñnyíá bé Bandómesé

¹⁷ Baláame, a besana a bé ña léca túánó tutúle, e ña mé aamba ñáña asana eeye ayé e te áme bá wu ñ banó lémbíki e yíyí : Yááña anyía, ekúlú ayé nu ña nó bébándána ña bécókóléna Bandómesé, na anyía núánó látákéna ambánye yé nyebékéléna, nu ña nó kéla yáaña bɔ kela bibébékénú bé besana. ¹⁸ Yí buúse, e ñáá me lókóma bá kócnaka báye ekúlú ayé núánó bébándákána, eetíe ñáá banó sálɔcna. Búáña háye anyía bémté besana abé bá ña banó kɔcnena áña taaká. ¹⁹ Aá taaká, mɔsalɔcɔnana ñá nyemana mú ñbá aanó e ekatékate,

† Buhúnyi bú Bóol ñe bíhémbúle tóna anyía « Kilís áña aatɔ yé ñónmɔcɔ ». †† Éce anyía oónjú ewú bé me lémisí aatɔ ekúlú eyí bé wuúci kúteke aatɔ. ‡ Fanáka Sen 1.26-27 ; 2.18-23.

anyía mbá bé menyí taaká cí bebiínjie o olumitinine noómi. ²⁰ Aáná, náánó aámbáya, ekúlú ayé nu ña nó bébándána, té cãña tóna benyéma bé ñnyíá bé Bandómesé nu ña nó nyíá. ²¹ Ekúlú yé ñnyíá á háma, hú naányé ñe lúúsínyi ñnyíá bíáyé benyéma bé bémuátá, †† u te táta bɔsókókó, ña kɔkóháma ayé bómɔté baaco ña bó lóbo ecaná, a bómɔté tóna híólóko meluku. ²² Yanj ese, nua nóña ne meébe na ma ñnyíáka na ma ñmúákéna h́á e ? Mbá anyána aná e ? Nu ña nó bábéna bɔ bábéna híóbo hí belumitinine Bandómesé ayé', bu lemisi nú ñe nú lémisí basókásóka aatɔ e ? Yáme kɔcna aaté yí etémbí aná ? Yáme banó lémbíki ayé' ? Eé'eé, ta buúsé !

²³ Yááña anyía'o, nyiekúnyi anyé e ña mé banó eékúnyíki, i ñe mí nyínyi lókómáká né Oténj a Waáñá. Eé buutú ebú bé ñeé wuúci fiimbie, Oténj a Waáñá Yé-sus ñeé híite eléti, ††²⁴ u ñé iínjie Bandómesé biténjiti, u ñe yíyí bákáka, mbá cse : « Ciame ceéto eeci a céáña ciínjénú a yáánó asana. Énu híite, núá nyíáka ; énu búle kela híáná ña me bétáá. » ²⁵ Híáná, e elime ce ñnyíá, u ñeé híite hindenjé hí meluku, mbá cse : « Meluku eeme áña yɔcɔcɔcɔ yé nyelata yé Bandómesé, yíyí maame manónjé ñe yoónyínyi. Énu híite, núá muákéna ; énu búle kela híáná bikúlú bikime ebí nu ñe nú meéme muána nu me bétááka. » ²⁶ Aáná bú ño tónjinyi anyía ekúlú ekime ayé nu ña nó nyíá eléti eeye, nu muákéna meluku eeme, nu ñe nú húlinyi baaco asana yí owé ú Oténj a Waáñá ña kɔkóháma a nyíáyé nyekahálómóna. ²⁷ Yaaté asana, ña okime awó u káá nyíáka eléti, ta anyía yó múakéna hindenjé hí meluku me Oténj a Waáñá a nyenamá a nyé te a bá nyenyemánánó, u káá bá na nyekua a asana na ceéto na manónjé me Oténj a Waáñá. ²⁸ Éhé aná, ekúlú ekime ayé ña ñá nyíá eléti eéyé, u múákéna meluku eémé, wu ñ cãña bíbúlúnéke bɔmbánye bɔmbánye e úúyé ñtémá noómi. ²⁹ Yááña anyía ña okime awó u káá nyíáka, yó muákéna téka ne omenyi bɔmbánye anyía ceéto ci Oténj a Waáñá céáña, u ñáá nyíá, u múákéna nyíáyé nyekála nyé bémuátá. ³⁰ Yaaté asana eéyé na bɔkɔnókɔnɔ beéñj na baaco bá beféké, téka na ñmbana me bú nyíoyóko aanó e ekatékate, ñmbana ú baaco weéñj wéékúne tóna. ³¹ Mbókɔ tu ña ña tuesú bíbúlúnéke basó bémuátá, Bandómesé te a bá tóna wu ñ basó kélísiki. ³² Oténj a Waáñá ña ña wá basó kélísiki anyía wá basó bónóséáka ña kela anyía buúsé ebú u kée kélísiki ñmesé, u te basó bɔcnɔnɔ nyekua ñcɔcɔ na bɔsókókó bé etémbí.

³³ Baláame, áñ kéláka anyía'o, ekúlú ekime ayé nu-anó bébándákána ñnyíá benyéma bé ñnyíá bé Bandómesé, áñ tátákánána. ³⁴ Mbá, mbókɔ ecaná ña núana ña a wɔmɔté, u ña nyemána wu ñ cãña nyíáka e úúyé ooki ; aáná ekúlú ayé nuánó bébándákána, Bandómesé te banó bɔcnɔnɔ nyekua a nyíánó nyekela.

†† ñ nyíáka awó bá ñáá bá bá nyíáka benyéma bé ñnyíá bé Bandómesé e nyimónjóló, bá ñáá bá bé hélékéne anamánamá cá benyéma anyía baaco bekime bé nyimónjóló ábó nyíáka. Mbá Bɔkóléentiéñ ña b́ bá anyía hú naányé á nyíáka hú bíáyé benyéma bé bémuátá ebí wé héléne. †† Fanáka Mat 26.26cɔcɔba ne buúse ; Mak 14.22-25 ; Luk 22.15-20.

bulekine baaco besana bé etáña eécí. ³¹ Mbá aá banó, otémá á banó hámbókóna buéní c obóhɔ makénda a mambánye emé Elilé ñe yíinjie baaco. Aáná mí cɔba c c banó tóhíní ambánye yí ohóní a yé á h́la.

Oléne bɔsɔ́kɔ

13 Ta ε caña áme táñaka etáña ikime na acé baaco ña b́ táña ne cí *bililé bé masóma bé Bandómesé áyá, mbókɔ i ti ñé mi léne bɔsɔ́kɔ, ya méña ihúenyínyí ci menéñúne amá b́ ñó b́tɔ bu b́tɔ, ta anyía ihúenyínyí ci nyikéñéle enyí bé ñé céki bú céki. ² Ta ε caña á bá anyía Bandómesé ñeé mi iinjíe makénda me ohémúkúnyínyí baaco bíáyé besana, te yemí menyukune ne *bikéki bé besana abenambákánó na besana bikime bé baaco bá cmesé, te úumi olumitinine á bá a nyenamá anyé ya méña na makénda me ohetukunyi tɔkɔndɔ a behaála abé túña, mbókɔ i ti ñé mi léne bɔsɔ́kɔ, ε te áme bá ta b́kɔ. ³ Ta ε caña áme bá ne nuubo nó cwaafakena basókáska búáme bɔnóme bukime, ta ε caña émi lumitine anyía bé mí luliki o oocó noómi wɔ́sɔ, mbókɔ i ti ñé mi léne bɔsɔ́kɔ, bú te ñá me śsɔ buúse bukime. ⁴ Muléne bɔsɔ́kɔ áña ne owehínínyí, muúmu na otémá cmbánye ; muléne bɔsɔ́kɔ te a bá na hiokótémá, mu ti ñe bitóhíní, mu ti bíbéeti. ⁵ Muléne bɔsɔ́kɔ te a bá ne imbulí ; mu te aamba núáyé nuúmi nó bémuátá, mu ti lóbísínyí bɔsɔ́kɔ, muúmu téka na mubakɔ. ¹⁶ Mebé a besana ti ñeé muúmu biléníne, mbá taaká a besana cí ñeé muúmu biléníne buéní c cɔhɔ. ⁷ Muléne bɔsɔ́kɔ ñaá nyeanenena baaco besana a beebé bikime, mu lumitekinine besana a bembánye bikime, mu hákéna mɔhɔlɔ a b́kɔ bukime, mu eéhíkínyínyí besana bikime. ⁸ Muléne bɔsɔ́kɔ te ñó t́mbɔ oléne baaco ta buúsé. Yááña anyía'ó, nyihémúnyínyí baaco besana bé Bandómesé káá mána, otáña beésɔ́sɔ bé etáña béc mána t́na, te omenyi ú besana áyá. ⁹ Nyimenyi enyí tu ñe sú ményi besana aámbáya a yánáña abalebale, ne nyihémúnyínyí baaco nyé besana bé Bandómesé áyá ; ¹⁰ asana ómɔté, búmɔté buúsé Bandómesé káá basó námbɔnakena besana eébi bikime bɔmbánye bɔmbánye ; ekúlú eéyé abalebale yí omenyi káá mána buáté buúsé hú táákɔ. ¹¹ Ekúlú ayé yanɔ ε ñaá me bá henósé, ne úumi otáña, ne úumi cβétáá, clata na ciamé injijé bé ñaá bá hú bunósé na bunósé ; mbá aámbáya ayé ya méaña yɔ́nénánó yé cɔcɔ, é ma mé nyeanaka besana bé b́nóse bikime. ¹² Aámbáya, tu ña ś leca besana binenébínené i injetí ce cɔcɔ awó u ña ña waá bélécáka o oólí noómi. Mbá aá yaáté ekúlú, tu ká ś lecáka besana eébi bikime o motóndóló. Aámbáya, úumi omenyi ú besana a yánáña abalebale, mbá aá yaáté ekúlú i ké mí bíibi menyukune bikime bɔmbánye bɔmbánye, b́kɔ búmɔté háye Bandómesé ñe mi menyí. ¹³ Éhé besana áña bétátɔ a bé te káá mána ta buúsé : Ne olumitinine, na cɔbámókóna na mɔhɔlɔ, ne oléne bɔsɔ́kɔ. A besana eébi bétátɔ, oléne bɔsɔ́kɔ ú ñeé bíibi h́la.

Besana bí etémbí a asana ne Efúúménénu yí Elilé

14 Ánc békéndákéna oléne bɔsɔ́kɔ. Otémá á banó hámbókónéna t́na c obóhɔ makénda emé *Efúúménénu yí Elilé ñe yíinjie baaco ma ckelaka besana, h́lákáh́láká me ohémúkúnyínyí baaco besana abé Bandómesé ñá banó tóhíní. ² Yááña anyía'ó, mutáña indimenyí cé etáña te ñá táña ná baaco mbá ná Bandómesé, ananyía baaco te ñá b́ lókóma otáña awó mu ñaá táña. Mu ñaá táña besana a benambákánó a makénda me Efúúménénu yí Elilé. ³ Mbá muhémúnyínyí baaco besana abé Bandómesé ñe wuúci tóhíní ñaá táña ná baaco ananyía mu ñe kíndísi úúbú olumitinine, mu beébe ciekinyi, mu beébe kíndísiki etémá. ⁴ Mutáña indimenyí cé etáña ñeé bikíndísi muúmu bémuátá o olumitinine noómi ; muhémúnyínyí baaco besana abé Bandómesé ñeé wuúci tóhíní ñe kíndísi hióbɔ hí belumitinine c cɔwɔ́nénéna o olumitinine noómi. ⁵ Bú ñeé mi biléníne buéní anyía núánó táñaka banó bekime indimenyí cé etáña, mbá bú ña h́la o mi biléníne anyía núénú hémúkúnyínyí baaco besana abé Bandómesé ñaá banó tóhíní. Muhémúnyínyí baaco besana ña h́la mutáña indimenyí cé etáña, hú asé muáña mu ohembulekine bɔsɔ́kɔ etáña eécí c ckelá anyía hióbɔ hí belumitinine śnɔkɔkɔ. ⁶ Aámbáya, bááme benyiínyí, nyíólɔ nyé yaáté ya méña wu c banó héléníne mbókɔ ε ña mé banó táñéna indimenyí cé etáña e ? Ya méña wu c banó śsɔ́kɔ mbókɔ ε ña mé banó cibúníne besana abé Bandómesé á mé nambɔnakena, ta anyía ε ña mé kela anyía núénú ményi besana a bémɔté. Ya méña wu c banó śsɔ́kɔ t́na mbókɔ ε ña mé banó hémúnyínyí besana, ta anyía ε ña mé banó eékúnyí nyiékúnyí a nyémɔté na otáña ewú nu ñe nú ményi bɔmbánye bɔmbánye. ⁷ Yááña híaná b́kɔ búmɔté na benyéma bé bunókɔ eebi, ne ololí na nɔlɔh́. Mbókɔ bé ñeé fúme bu fúme ololí, bá kíndíslókɔ bu kíndíslókɔ nɔlɔh́, anyána cɔcɔ áña wu omenyi aáté ololí eéyé ta anyía nɔlɔh́ eénu ña kɔcɔna e ? ⁸ Híaná b́kɔ búmɔté, mbókɔ musúbe hikóló ti ñe sóbi bɔmbánye biité, ta cɔcɔ te káá bétábónákéna biité. ⁹ *Híaná yááña t́na náánó ! Mbókɔ nu ña nó táña indimenyí cé etáña, anyána baaco a b́ña bé omenyi aáté nu ña nó táña e ? Cíínú etáña eécí áña etémbí ne etémbí. ¹⁰ A taaká, etáña áña cíéní c cmesé, cíici t́na anamánamá. Ta ómɔté te á bá awó ta cɔcɔ te á bá wu cɔlókómáka. ¹¹ Mbókɔ cɔcɔ ñaá me táñéna indimenyí ce otáña, ya méña okenyí nááyá, wuúci t́na okenyí nááme. ¹² Híaná yááña t́na náánó. Ánc békéndákéna obóhɔ na otémá okime makénda emé Efúúménénu yí Elilé ñe yíinjie baaco ma ckelaka besana. Ánc keláka aáná ekúlú ekime anyía bú ñaá banó biléníne, mbá ánc h́láká cwaamba obóhɔ makénda e mé ñe kíndísi hióbɔ hí belumitinine. ¹³ Yaáté asana cɔcɔ okime awó u ñaá táña indimenyí cé etáña ñá nyemána wu cβécókólókéna Bandómesé anyía wé wuúci iinjíe makénda me ocíbúnékíne bɔsɔ́kɔ etáña eécí. ¹⁴ Yááña anyía ekúlú ayé ε ñaá me bécókóléna Bandómesé i indimenyí cé etáña, aá taaká

† Fanáka Skl 7.10 ; 8.17.

úumi otémá ñeé wuúci bécókóléna, mbá maame mawoné te ñó nyio buólí. ¹⁵ Mbá yáme kela aaté aná e ? E ká mé bécókólékéna Bandómesé a nyenamá enyí Efúúménénú yí Elilé ñeé mi tónjinyi, mbá i wuúci bécókólékéna tóna na maame mawoné. I ké mí wuúci hákénéna mañana emé Efúúménénú yí Elilé ñeé mi tónjinyi, mbá i wuúci hákénéna tóna mañana w otáña awó e ñaá me lókóma bómánye bómánye. ¹⁶ Yáaña anyía, mbóko i ñeé mi iñjie Bandómesé biténjiti hí e úumi otémá noómi i indimenyí cé etáña, mawolahola te á bá mu wawona anyía « Híáná yáaña » a nyiáme nyiñjie nyé Bandómesé biténjiti anyé u te ñá lókóma ta bo lókóma. ¹⁷ Aá taaká, nyiñjie nyé Bandómesé biténjiti eényi aaná áña nyembánye buénj, mbá nyé te ñó yóko bósókó buúse bukime.

¹⁸ I ñeé mi iñjie Bandómesé biténjiti anyía e ñaá me táña indimenyí cé etáña w otáña hola, banó bekime.

¹⁹ Mbá, e ekatékate ci hióbo hí belumitinine, bú ña hola o mi bílénine anyía yémi eékúnyiki baaco hú ne mehúnyí mataáno amá bá ña bú lókóma bómánye bómánye na anyía yémi beébe cúaka eetú ne mehúnyí meénj i indimenyí cé etáña.

²⁰ Baláame, nuti bíhítéke háye banásé e nyicíbúne nyé besana, mbá énu bíhítéke háye *bañá. A asana a yé ña leca nyekela nyé wawó, áno bómókóna háye banásé, téka na hekoma hé w otáña túme. ²¹ Yáaña yóñjón a Ciwoné cé Bandómesé anyía : « Ná baaco a bá ña bú táña indimenyí cé etáña, bá táñaka etáña cé mawoné me etémbí, e ká mé hóléna w otáñaka ná baaco bá buncwó eebu, mbá ta híáná bá té ká bú me lókóma, te butíkítiki. Buhúnyí bú Oténj a Waáña eebú. » ²² Bú ño tónjinyi anyía indimenyí cé etáña áña hibílínyinyi ahé Bandómesé ñeé yíñjie baaco a bá te ñá bú háya mawoné né *Killis w otáña anyía bebú menyí anyía bá te ábo bá e úunu wawó ; hé te á bá a asana na bósókó e bé ne meé bú lúmitinine. Mbá ohémúnyinyi baaco besana áña hibílínyinyi ahé Bandómesé ñeé yíñjie baaco e bé ne meé bú lúmitinine. Hé te á bá a asana na bósókó e bé ti ñeé bú lúmitinine.

²³ Mbóko a nyiánó nyebébándána nyé hióbo hí belumitinine, banó bekime nu ña nó táña indimenyí cé etáña ; aaná na baaco a bá te ñá bú háya mawoné né Yésus na baholahola bá hía, bá ña bú wawona anyía nua nóña beála. ²⁴ Mbá, mbóko banó bekime nu ñeé nú hémúnyinyi baaco Besana bé Bandómesé, ekúlú ayé na baaco a bá te ñá bú háya mawoné né Yésus na baholahola bá hía, besana abé nu ña nó kóna kéé beébe tónjinyi cáábó anana, bíó beébe kákálákéna e etémá. ²⁵ Aaná bíábó besana bí injibí bé otémá kéé bitónjinyi a miányé, bó túméke enjédu w otáña, bé iñjiekéne Bandómesé biténjiti, bá kónaka báye : « Bandómesé áña taaká aanó e ekatékate ! »

Ciasó mbumu ñeé bílénine Bandómesé

²⁶ Baláame, mbá aaté yáme banó laána aná e ? Ekúlú ayé banó belumitinine, nu ña nó bebándána o onyemi

† Nyekóna a nyémoté : « maame mawoné ti ñeé kíndisi bósókó... » †† 14.21 Esa 28.11-12

Bandómesé, wawó a wawoté aanó e ekatékate áña wu otáña na buñana bú wawóna ; a wawoté na asana yí oweékúnyiki bósókó, a wawoté na asana yé wawoné na bósókó, a wawoté ne indimenyí cé etáña, a wawoté tóna na makénda me ocíbúnékéne bósókó otáña oócí. Besana eébi bikime ña nyemána bé wawóna baaco w otáña o olumitinine noómi. ²⁷ Ekúlú yé otáñaka indimenyí cé etáña á háma, hú baaco befendí ta anyía bátátó ábo nyemána bá otáñaka, mbá wawoté wawoté. Wawó wu ocíbúnékéne bósókó otáña eéci ña nyemána w otáña hía. ²⁸ Mbóko wawó we ocíbúnékéne bósókó otáña eéci te á bá, batáña indimenyí cé etáña ña bú nyemána bé olésíkinyi mbumu a nyebébándána noómi, bá táñaka ne e cífbú etémá noómi na ná Bandómesé. ²⁹ A aháná ne behémúnyinyi baaco Besana bé Bandómesé, baaco befendí ta anyía bátátó ábo nyemána bé ohémúnyinyi ; bósókó belumitinine ábo lókómaka, bá aákónákéna besana eébi e bé ñeé beébe hémúnyinyi, anyía bábo léca mbóko besana eébi áña taaká. ³⁰ Mbóko Bandómesé ña nambónéna wawó a wawoté asana a yémoté ekúlú ayé wawóna ña táña, ooci awó á bá waá táñaka ña nyemána wu olésíkinyi mbumu o o wuúci lókóma. ³¹ Yáaña anyía banó bekime nua nóña nu ohémúnyinyi bósókó Besana bé Bandómesé, mbá wawoté wawoté, w otáña na anyía wawó okime aá banó á aákónákéna wawó a búmoté, tóna anyía wawó yónéna o olumitinine noómi. ³² Behémúnyinyi baaco Besana bé Bandómesé ña bú nyemána bé omenyi bómánye makénda emé Elilé ñeé beébe iñjie me ohémúnyinyi besana. ³³⁻³⁴ Yáaña anyía ciasó mbumu ñeé bílénine Bandómesé, té cáña hikókó.

A cáánó abébándána, beénjü ña bú nyemána bé olésíkinyi mbumu i ñetí a ce ñaá békéla w otáña tú be-lumitinine tukime ; bá te táña anyía bú te wawó bú nyemána bá otáñaka. Bá ña bú nyemána bá wawó ne nyikéke, háye bikotí ña kóna. ³⁵ Mbóko oónjü ña yáamba omenyi asana a yémoté, wé bícónyiki wawó o ooki. Bú te á bá bómánye anyía oónjü é súmbisi nyebébándána ne úuyé otáña. ³⁶ Nu ñeé nú menyí anyía Besana bé Bandómesé ti ómó túme náánó, ta anyía hú banó bímuócí nu ñeé nú bíibi menyí.

³⁷ Mbóko wawó a wawoté ñaá bétáa anyía wawó na makénda emé *Efúúménénú yí Elilé ñeé wuúci iñjie ta anyía makénda me ohémúnyinyi baaco Besana bé Bandómesé, wé menyí anyía asana eeye ayé e ñaá me wawóna ñeé húle né Oténj a Waáña. ³⁸ Mbóko u ti ñeé léne omenyi aaná, Bandómesé te á bá wu o wuúci menyí tóna.

³⁹ Baláame, éhé aná, áno békéndéna wawóna makénda me ohémúnyinyi baaco besana ; nuti lekéke bósókó otáña indimenyí cé etáña. ⁴⁰ Mbá besana eébi ña nyemána bé wawóna háye yé ñaá beámba, té cáña ne hikókó.

‡ A búmoté baaco ña bú lókóma anyía : « Bú te á bá bómánye anyía oónjü á táñaka a nyebébándána nyí olumitinine. »

Olumitinine ewú ú ñó nóhi baaco

15 Baláame, aámbáya ε ña mé aamba ρ banó obitéési asana yé Ambánye yé Esóma ayé ε ña mé banó húlíkinyi, nuó yíiyi lumitinine. I ñe mí menyí anyía nua ñña bɔ́ɔ́nénánɔ́ e yíiyi. ² Mbóko nu ña nɔ́ ρ ba ne buúse o o yíiyi lumitinine bɔ́ko búmɔ́té háye i ñe mí yíiyi banó húlíkinyi, ne yíiyi eéyé Bandómesé káá banó nóhiki. Mbóko té cáña aáná, keyé nu ñe nú lúmítínine etémbí ne etémbí.

³ Yááña anyía'ò, yanj ε ña mé banó húlíkinyi besana bí buúse bé makénda abé ε ña mé lókmáka, yanj bé-muátá ; biibi béáña anyía : *Kilís ñe keé wééne aasó a maabé háye yááña yɔ́ɔ́ɔ́kɔ́nɔ́ a Cɔ́ɔ́ɔ́né cé Bandómesé ; ⁴ bé ñeé wuúci nyie e enyie, a matátó Bandómesé yó wuúci héényi o owé, háye yááña tóna yɔ́ɔ́ɔ́kɔ́nɔ́. ⁵ U ñeé bitóńinyi né Bíel ; e elime, yó bitóńinyi tóna ná bááyé *baákónéna bɔ́shátá ne bífendí. ¹⁶ E elime eécí, a bómɔ́té baaco bé uúsú olumitinine, bá hólaka h́ndéte étááko, ñe bú wuúci lecaka ekúlúkúlu ómɔ́té haála hómɔ́té ; bómɔ́té ne meé bú wéékúne, mbá beńjí á búánáña o olíhe aasó ε ekatékáté. ⁷ E elime eécí u ñeé bitóńinyi tóna ná Sáak ; yó bitóńinyi tóna ná baaco bá endóma bé etémbí bekime.

⁸ Éhé e elime ce baaco eébé bekime, nyisíké mi bitóńinyi eényi nááme, yanj háye yɔ́ɔ́ɔ́kɔ́nɔ́. ¹⁹ Aá taaká, ya méña hecɔ́cɔ́ hé bɔ́ɔ́ɔ́ a baaco bá endóma bekime. E te ómɔ́ nyémana ooci awó bááña bá óńjéta anyía ρ ρ u endóma u Bandómesé, a asana eyí i ñe mí tekéséke hióko hí belumitinine Kilís. ¹⁰ Mbá ta híáná, Bandómesé ña mé sayábéna, nyiáme nyebécaña eényi ooci awó ya méña aámbáya. Aáná yááyé yaála yí nuubo eyí u ñeé mi tóńinyi te a bá buólí bú nubókó. Eééé, ya méña yɔ́ɔ́ɔ́kɔ́nɔ́ ne nuubo eénu yaandándá yí buólí a yé á h́la b́ baaco bá endóma bé etémbí bekime. Aá taaká, té cáña yanj bémuátá ε ña mé nyiáko buólí eébu, mbá yaála yí nuubo yé Bandómesé a yéáña nááme. ¹¹ Aáná aná, ta yé cáña á bá anyía yanj í ñe mí húlínyí baaco Ambánye yé Esóma, ta anyía baaco bá endóma bé etémbí, bú ti ñe yébiní. Bɔ́ko búmɔ́té tu ñe sú húlínyí baaco ; bɔ́ko búmɔ́té eébu nu ñe nú lumitinine tóna.

Baaco ká b́ háányuaka e biwéewé

¹² Éhé ! Basó, tu ñe sú húlínyí baaco anyía Bandómesé ñeé héényi Yésus *Kilís e biwéewé, mbá anyána aná baaco ρ bómɔ́té aanó ε ekatékáté ña b́ kɔ́ko ná báye biwéewé té ká háányuaka e ? ¹³ Mbóko a taaká biwéewé ña bé té á háányú, keyé te Kilís tóna te ómɔ́ háányua e biwéewé. ¹⁴ Híáná, mbóko Kilís te ómɔ́ háányua e biwéewé, keyé nyihulinyi enyí tu ñe sú húlínyí baaco esóma áña e etémbí ne etémbí ; únú olumitinine tóna etémbí.

¹⁵ Híáná tóna, mbóko biwéewé ña bé té á háányú, keyé bú ña lécana anyía tua śña aná háye bambasóm-

báco bá befala eé buúse b́ Bandómesé ekúlú ayé tu ña ś héma anyía u ñeé héényi Yésus Kilís o owé, yíiyi anyía u te ómɔ́ kéla aáná. ¹⁶ Mbá mbóko baaco ña bá te abó háányú o owé, keyé Bandómesé ti ómo héényi te Kilís o owé aná ! ¹⁷ Híáná, mbóko Bandómesé ti ómo héényi Kilís o owé, keyé únú olumitinine te a kela ta bɔ́ko. Bandómesé te ñáá banó nyéánenena máánó maabé aná. ¹⁸ Híáná tóna, Bandómesé ti kée nóhiki baaco e bé ñe bú wéékúne beébe e nyimónjóló ne Kilís. ¹⁹ Mbóko hú o olíhe ú ómesé ooci wuúci ne wuúci tu ña ś háya mɔ́ɔ́ɔ́ né Kilís ómanó, keyé tua śña aná bahanahana bá baaco a bábó hólaka baaco bé etémbí bekime.

²⁰ Mbá té cáña aáná. Aá taaká Kilís áña óhaanyúánó e biwéewé ; aáná Bandómesé ña cáñacáña o wuúci heenyi e biwéewé anyía háye wáña ómɔ́mɔ́mɔ́ a bɔ́ko bukime, wé tóńinyi anyía bɔ́sɔ́kɔ́ e bé ñe bú wéékúne ká b́ háányuaka tóna. ²¹ Yááña anyía'ò, bɔ́ko búmɔ́té háye ρ ρ ómɔ́té wuúci u ñeé hélénine baaco owé ρ ómesé, híáná tóna ρ ρ ómɔ́té u ña kélá anyía baaco á haanyúáka e biwéewé. ²² Éhé, háye bɔ́nyé *Átam bukime ñe bú wé a nyiáyé nyekela, híáná tóna eebe bekime a bá b́ña e nyimónjóló ne Kilís ká b́ háányuakona háye wuúci. ²³ Asana ómɔ́té, hú naányé u káá háanyua a yááyé ekúlú ; Kilís ómɔ́mɔ́mɔ́, bááyé baaco b́ síké háanyuaka buúsé b́ nyiáyé nyekahálómóna. ²⁴ E elime eécí, besana bikime káá máncɔ́kɔ́na éce Kilís me ményisiki metéńí mé bililé mekime, na báábó betéńí, na máábó makénda áyá, yó hélúmúnyínyí butéńí né Ooci a wáña wuúci Síkine, wuúci Bandómesé. ²⁵ Bú ña nyemana anyía Kilís e ténjinyi ρ ókɔ́háma ayé u káá tálákéna bááyé belíjine bekime akól a beé. ²⁶ Mulinjine mu nyibíndísinyi o omenyisi káá bá owé. ²⁷ Yááña yɔ́ɔ́ɔ́kɔ́nɔ́ anyía « Bandómesé ñe yíinjé Kilís makénda me oténjinyi benyéma bikime ». ²⁸ Mbóko yááña aáná, bú ño tóńinyi o motóndóló anyía Muínjie makénda eémú te a bá noómi. ²⁸ Ekákéla ú ma kela anyía Kilís é ténjinyi benyéma bikime, yó biibi tálákéna akól, uuyé óónó oócí kée bílloosi eé buúse bú Muínjie makénda eémú. Aáná Bandómesé káá bá hú wuúci okimekime a benyéma bekime.

²⁹ Áno lecá, baaco a bómɔ́té ñe bú bíótókine a asana na belóń ; mbá anyiaté bá ña b́ kéláka aáná mbóko aá taaká biwéewé te ká b́ háányuaka e ? Mbá anyiaté tóna aná óbékándóna *obíótine a asana na belóń awó ú te ño yóń ta bɔ́ko e ? ³⁰ Aáná anyiaté basó bémuátá, tú ma ś támbáka beamba bí owé mɔ́sésé mekime e ?

³¹ Baláame, ρ mɔ́sésé mekime me únú olíhe ε na maá me béháya owé a ambalá. Yááña taaká aáná bɔ́ko búmɔ́té háye bɔ́ko abó ya méña ne buúbu na banó anyía tua śña e nyimónjóló ne Otéńí a Waáńá Yésus Kilís áña taaká. ³² E ña mé nuáka aaha e Efése na baaco i injetí ce enyama cí biciké. ³³ Mbóko hú a nyebétaá nyé baaco ε ña mé keláka aáná, aáté ε ña me h́má aná, mbóko biwéewé te ña háányua e ? E ña me banó t́míne yááña enjaba eeci a ce ña kɔ́kɔ́na cece : «

† Beébe ta ρ háná bá b́shátá ne bífendí anyía Yútas ti ómo t́ne bá ρ ρ. †† Éce anyía « ε te áme bá bɔ́ko, buúse bukime ».

‡ Fanáka Man 110.1. †† 15.27 Man 8.7 †† Fanáka Esa 22.13.

Baηtekót, ⁹ ananyía yaandándá yí ehélé yé ɔnyɔkɔ búáme buólí áηa ebítónjínyni h́á. Ta yé cáηa á bá aáná, be-mi-nuusi á b́ηa betekénú.

¹⁰ Timoté á faáya náánó, énu wuúci káha ɔmbánye ɔkela anyía wá ĺkóma osoomo ; yááηa anyía u ηɔ nyɔkɔ Oténj a Waáηá buólí háye yaηj. ¹¹ ɔɔɔ ti wuúci bábéna aná. Énu wuúci ɔ́ĺkɔ yáaηa ɔkela anyía wá ka hálómóna tóna mbuumu nááme, ananyía na yaηj na báásó benyíinyí bé olumitinine tu ηe sú wuúci táta aaha.

¹² A ahánj ne uusú onyíinyí Abólos, tua śηa baásánákánó buénj ne wuúci, mío wuúci bata anyía wá faáya náánó, ɔkɔ na báásó benyíinyí a b́mɔté bé olumitinine. Asana ɔmɔté, u te ηá yáamba ɔkela aáná aámbáya. U ké fúle á fáaya éce ú mɔɔ b́ηɔ ambánye yí ekúlú.

¹³ Áηɔ b́ámókóna ɔɔɔ, banó ɔɔ́nénánó o olumitinine noómi. Áηɔ b́ámókóna na ɔnɔmɔɔ, nu kéndáka.

¹⁴ Áηɔ keláka besana bikime ne nulénéne.

¹⁵ Bááme benyíinyí, nu ηe nú ményi anyía na Esetefá-nas na ciayé cíbe ce baaco á b́ηa belumitinine *Kilís bé buúsebuúse i iisí ce Akayí, bó bíinjékíne buénj ɔ ɔwɔɔ ɔɔɔɔ́kɔ belumitinine. Yémɔté asana eeye é ηá me banó láana aná : ¹⁶ Áηɔ ĺkómákéna na nyenamá

nyé baaco eényí ne eebe bekime a bá ηa b́ nyɔ buólí ɔkɔ búmɔté ne beébe. ¹⁷ Ya méηa háye nyitíne nyí bilúηe anyía na Esetefánas, na Fɔletunatus, na Akayíkus á b́ηa aaha nááme. † Bá ηa b́ banó b́éhéηa ɔ ɔ me ɔ́ĺkɔ. ¹⁸ Yááηa anyía bé ηe bú mi hélúmúnyi ɔtémá a ɔɔna i iηetí acé bá ηá b́ banó hélúmúkúnyi tóna etémá. Énu menyí aná olémbi nyenamá nyé baaco eényí.

¹⁹ Tuóɔɔ tú belumitinine a túáηa i iisí ce Asi ηaá banó ténj. Na Akílas, ne Bilisíle, ne belumitinine a bá náηa bábó bébándákána e úúbú ooki, bekime eébe ηa b́ banó ténj buénj e nyimónjóló ne Oténj a Waáηá.

²⁰ Báásó benyíinyí bekime bé olumitinine ηa b́ banó ténj. Énu bíémbíkínyinyi banó na banó e nulénéne nú nyiinyí noómi. ²¹ Yaηj Bóol, yaηj bémuátá e ηa mé banó ɔ́ηéna biténjiti eebi ne úúmi ɔɔɔ ú bémuátá.

²² Mb́kɔ ɔɔɔ ti ηé léne Oténj a Waáηá, bá ηá nyémana bé o wuúci lɔmɔɔ. †† *Malana ta.*^{‡‡} Yésus á banó sayábákéna. ²⁴ E ηa mé banó léne banó bekime abá nua ńηa e nyimónjóló ne Yésus Kilís.

† Belumitinine bá Κολλέεντε eébe ηe bú hélénine Bóol nufule anó Bɔkolléentiéη ηe bú wuúci ɔ́ηjókéna. †† Nyekónóna a nyémɔté : « U te a bá ne nyilimíné aasó e ekatékaté ». ‡ Faáya, uusú Oténj a Waáηá !

2 Κολέεντε

Besana a bé ης γώλς anyía bá lókómáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

Ekúlú eyí Bóol ηαά bá τώ Κολέεντε, weé húlikinyi baacō Ambánye yé Esóma yí Yésus Kilís, yiíyi eéyé u ης γώλς κένά Bōkóléentiéη nufule nú buúse. U ηαά bá weé bíkétiki anyía e elime ci ekúlú u káá hóléna τώ Κολέεντε τώ τώ baka i iisí ce Masetuán, na τώ τώ baka ne o okowéélúéke áyá. U ηα báta anyía belumitinine bá Κολέεντε á bándáka nyiínjie enyí ne wuúci na bíáyé bikendinyi bé τkanda ké húle ebú híite o okoówiínjie benyíinyí bé Yelúsalem.

Mbá yááηa háye anyía baacō a bómcté ηa ká b́ laakéna Bóol anyía belumitinine bá Κολέεντε ti ómo bú lumitine ilébé ikime ecí u ηeé beébe iínjiékine eeyé e nufule ; τláta tóna anyía a bómcté Besuif a bá ηa b́ hákéna mτητlé né Kilís ηa ka b́ háma h́á, bó túme oweékúnyi eékúnyi cá befala. Bé núúsiki nyiékúnyi nyé Ambánye yé Esóma nyí Bóol, bá kτcna báye u τε a bá taaká ce ττc u endóma u Kilís.

Yaaté asana Bóol ti ómo líhe τώ Κολέεντε ; γ́ lókómáka τtémá τnua buéηí e ekúlú eyí u ηeé húliki h́á (2Kτ 2.1). Yááηa háye anyía muékúnyi besana a mumcté ης γώλς bónáka Bóol, u kτcna τse Bóol τε a bá taaká ce ττc u endóma, aáná ta ττc ε ekatékaté ci belumitinine τε τmτ τánηeta mbá ta τbónsía muékúnyi eémú ; yáakelá asana eéyé yé ηa kela anyía Bóol á hátóna h́á.

A nyiáyé nyekahálómóna nyé Efése, éxhé u mτ γώλς κένά Bōkóléentiéη anatakánτ yí nufule (2Kτ 2.4 ; 7.8) ; u bataka anyía b́ bónsía ττc oócí ewú u ηeé wuúci τώmbónáka, u ηαά tóma nufule eénú né Tite. (Tu τε asó bá ne nufule eénú a Cιττ́ηé cé *Bandómesé noómi.) Bóol ηa báta tóna Tite anyía wá tákákéna nyiínjie eényí. E elime eécí Bóol ηαά lókómáka muuyé muéηí a ḿ ηa sé mú é wuúci τónó (2Kτ 1.8-10). U ηa hátóna ε Efése, u aambaka τlecana ne Tite awó u ηαά bá u kaá hálómókóna τώ Κολέεντε. Ta ayé ekúlú ηa hóláka bá ηa b́ lecana e elime ; Tite yó wuúci bíkétikinyi bembánye bé besana a bé ηαά béhóláka h́á. E elime eécí Bóol ḿ γώλς κένá eenu anó tú ηa ś lóηa anyía 2 Κολéentiéη.

Bóol ηeé tēηi belumitinine bá Κολέεντε

1 Yαητ́ Bóol, *Bandómesé ηαά me táfá anyía yáme bámókóna *ττc u endóma u *Yésus *Kilís. Yαητ́, ε ηa mé banó τónéna nufule eenu, na yαητ́ ne Timoté, uusú onyíinyí u olumitinine. Tu ηa ś banó τónéna nufule eenu, na banó híτbτ hí belumitinine hé Κολέεντε † ne eebe bekime a bá bónηa e ekéti yí iisí yé Akayí †† ekime. ² Na ciasó Síkíne Bandómesé ne Otéηí a Waáηá Yésus Kilís bá banó sáyábákéna, bá banó iínjiékine mbuumu ε etémá noómi.

³ Nuúmi á bá na Bandómesé, Síkíne ci uusú Otéηí a Waáηá Yésus Kilís, Síkíne a cé ηa bécáma baacō mahana buéηí, ce basó kíndísiki etémá bikúlú bikime.

⁴ Wuúci u ηαά basó kíndísiki etémá a anamá cá muasó muuyé ekime. Ekúlú ayé ú maá basó kíndísiki etémá aáná, basó tóna tua sónηa tu okíndísiki τsótókó a bá ηa b́ léca anamá cé muuyé ekime. Tu ηe ś beébe hélúmúnyi etémá a τcna háye basó bémuátá Bandómesé ηαά basó hélúmúkúnyinyi etémá. ⁵ Asana ayé tu ηa ś kóna áηa anyía Kilís ηαά lókómáká muuyé

† Bóol ηαά tóma nufule eenu wuúci a Masetuán, hoóhi ττηη tífendí e elime ci nufule nú buúse ń Κολéentiéη. †† Ekéti yí iisí a yéáηá yí Lóom, a aháηá yé bulóτl yé nuafa ń tuafa tífendí yé Kelese.

muéηí ; basó tóna tu ηa ś lókóma muuyé muéηí o o wuúci láténa. Aáná Bandómesé ηαά basó kíndísiki buéηí anyía tua sónηa balatánó e nyimónjóló ne Kilís. ⁶ Mbókτ tu ηa ś lókóma muuyé, yááηa a asana na búánó bōmbánye anyía núánó kéndáka, mbá Bandómesé á banó nóhíki ; mbókτ Bandómesé ηαά basó kíndísiki etémá, besana eébi tóna áηa a asana na búánó bōmbánye ; aáná nua nóηa nú oweéhíkinyinyi muuyé amó basó tóna tu ηe ś eéhinyinyi. ⁷ Tu ηe ś ményi bōmbánye bōmbánye anyía nua nóηa τcónénánó o olumitinine noómi ; tu menyukune tóna anyía Bandómesé ηαά banó kíndísiki etémá a nyenamá anyé u ηαά basó kíndísiki, ananyía nu ηa ń lókóma muuyé háye basó tóna tu ηe ś muúmu lókóma.

⁸ Baláame, tu ηa ś áamba τ banó oókísi yáaηa asana eeye, anyía núénú ményi asana yí muuyé amó tua sónηa balókómákánó i iisí ce Asi. ⁹ Tu sónηa balókómákánó muuyé muéηí mτ basó lámakena buéηí τ τcna maasó makénda, tu bétááka hú owé. ⁹ Ée, aá taaká, tu ηa ś bá tuásó bétááka, basó bémuátá, anyía máásó mτsé me olíhéke ma mána. Yááηa anyía bú ηαά békéláka aáná anyía tu τε bámókóna na mτητlé me olíhéke aá basó bémuátá, mbá túésú meéme hákéna ná

‡ Ekéti yí iisí yí Lóom yé Asi Minéel a aháηá yé nyefianena nyé ττc ; yááyé aat́ yé báléka áηa Efése.

Bandómesé bímuócí ; wuúci wáŋa Muhéényi biwéewé.
¹⁰ Bandómesé oócí u ŋaá basó líhísíkí e muuyé mo nyenamá nyí owé eényí ; u káá basó líhísíkí e muuyé mu etémbí. Éε, tua sŋa na mŋŋlé anyía u káá basó líhísíkí tŋna, ¹¹ mbókɔ nu ŋá nŋ basó tímbe ne úúnú ɔbéćkóléna. Ekúlú ayé u káá basó líhísíkí e elime ci úúnú ɔbéćkóléna, baacɔ beéŋí ké bú wuúci béćkóléćkéna, bé wuúci iínjékíne bitéŋjí a yáásɔ asana.

Bóol ηεé hémbuline baacɔ o-ti-nyíoyísínyi ú úúyέ ɔtáŋa

¹² Asana a yé ŋaá basó iínjie ɔɔcɔ e túásɔ ɔcɔcɔ tŋ etémá noómí áŋa anyía nyíásɔ nyebékéléna te á bá ne bicócí, nyéáŋa taaká. † Tu ŋe sú nyíoyísíkínyi besana abé tu ŋa sŋ táŋa háye Bandómesé ηεé léne, te eenú eé buúse tu ŋa sŋ békéléna aáná. Tu te ómŋ sŋ békéléna ne injijé ce baacɔ, mbá yaála yí nuubo yé Bandómesé ŋaá basó kíndísíkí ɔ ɔkela aáná. ¹³⁻¹⁴ Aáná besana bikime abé tu ŋa sŋ banó ɔ́ŋéna ŋa lŋkómána háye béáŋa beŋŋkónŋ, ɔɔcɔ a ɔɔnambánŋ te á bá hŋá. Nua nuáŋa ɔ ɔlŋkŋma besana ɔɔmbánye nyenamá, mbá ya méŋa na mŋŋlé anyía nu ká nŋ lŋkŋmáka ɔɔmbánye ɔɔmbánye asana eeye : Tu ká sŋ bá núánŋ nuúmi, banó tŋna nuó bámbókŋa núásɔ nuúmi a buúsé ebú uusú Otéŋí a Waáŋá ká ka hálŋmŋna. ¹⁵ ɔ mŋŋlé eémé mekime ε ŋaá me bá yémi bíkétíkí efule téka anyía ε ká cáŋa ka mé faaya náánŋ, mbá nú bílénéke bikúlú bífendí. ^{††16} Aáná yáme hatŋna náánŋ, míc ɔɔba a Masetuán; ‡ yá ka mé halŋmŋna a Masetuán, mío fule táléména náánŋ anyía nuánŋ me aambákéna ohónyí wú ɔɔɔbana úúmi ɔkanda ne buúse eé Yuté. ^{††17} Ekúlú ayé ε ŋa mé sŋmbótŋa ɔkela aáná, yaŋŋ te onyíoyísínyi úúmi ɔtáŋa, bú ti ŋŋ tŋŋnyí anyía ε te áme bá na taaká ci indélímínyinyi. Eé'eé, ekúlú ayé ε ŋa mé sŋmbótŋa ɔkela aáná, ε te ómŋ kéla a nyíáme nyeháŋa nyé bémuátá anyía búba bá ekúlú ómŋte na « Éε » ne « Eé'eé ». ^{††18} Aá taaká, Bandómesé bémuátá ηεé menyí anyía besana bikime abé tu ŋaŋa tuásɔ banó laákéna te a bá ekúlú ómŋte na « Éε » ne « Eé'eé ». ¹⁹ Yááŋa anyía Yésus *Kilís bémuátá, ɔ́ŋŋ u Bandómesé, wuúci tu ŋa sŋ banó hulíkínyi bíáyé besana, na yaŋŋ ne Sílas ^{††} ne Timoté, u te ŋáa bá ekúlú ómŋte na « Éε » ne « Eé'eé » ; mbá « Éε » ciici ce á báka nááyá. ²⁰ Yááŋa anyía Yésus áŋa « Éε » a ciáŋa inyíoyísíkínyinyi endána ikime cé Bandómesé. Né Yésus tŋna tu ŋa sŋ kŋcna ciasŋ « *Híáná yááŋa » o owíinjie Bandómesé nuúmi. ²¹ Bandómesé bémuátá u ŋaá basó lŋtŋkɔ, wuúci u ŋaŋa waá kélaka tŋna anyía na basó na banó túásɔ bá e nyimónjóló ne Kilís. ²² U ŋa háná a basó bílícíkínyinyi na búáyé bubílícínyinyí, yŋ basó iínjie yááyé Elilé e císisú etémá noómí o otŋŋnyí anyía tua sŋŋa bááyé baacɔ ; yíyí yí ŋŋ tŋŋnyí anyía u káá basó iínjékíne tŋna benyéma bí etémbí abé u ŋa basó batéákéne.

† Cémŋté Cíɔŋé cé buáyá áŋa na « nyéáŋa nyífúúménénú ».

†† Cémŋté Cíɔŋé cé buáyá áŋa na « ...ambányéké yé asana ».

‡ Ekéti yí iisi a yaáŋá yí Lóom a aháŋá yé namuaná yé nuafa nŋ tu-afa túfendí yé Kelese. †† Fanáka 1Kɔ 16.5-9. †† Bá ŋaá kákálákéna Bóol anyía u ŋaá héŋéna nyíáyé nyetákéna nyé ekanda a nyíáyé nyeháŋa nyé bémuátá. ††† Bá háná wuúci ciékínyi anyía Silifen (fanáka BBE 15.22-40 ; 16.19-29 ; 1Bi 5.12).

²³ Bandómesé áŋa uumi ɔmbasómbásɔ ; mbókɔ i ηεé mi néne, ε ŋa mé nyemána wu owé. Yááŋa anyía ε te ómŋ háná faaya náánŋ ɔ́ ɔ́ Kóléente anyía i ti ómo léne ɔ banó núesiki etémá. ²⁴ Tu te ŋá sŋ áamba otéŋnyí uunú olumitinine. Yááŋa anyía nua nuáŋa ɔ́ŋŋnánŋ buéŋí o olumitinine, mbá tu ŋe sú léne ohiite nuafa a asana ne úúnú obiléne.

2 Aáná ε ŋa mé leca ɔɔmbánye anyía ε te ká háná áme faaya náánŋ, keyé ε ká háná áme banó núesíki etémá. ^{†††2} Mbókɔ ε ŋa mé banó núesíki etémá, aányé u etémbí wáŋa wu o mi iínjítúne obiléne ɔ ɔtémá noómí, ε te ŋáa bá hú banó ebé i ŋe mí nuesi etémá e ? ^{§3} Yaáté asana ε ŋa mé banó ɔ́ŋŋkéna nufule eénú ^{§†} aáná, anyía i ti ηεé mi léne ɔ ɔkŋhámá náánŋ, yáme lŋkŋmákéna baacɔ ɔtémá ɔnua, beébe a bábŋ nyemána bé o mi iínjékíne obiléne ɔ ɔtémá. I ηεé mi biketi aá taaká anyía ekúlú ekime eyí i ηεé mi bíléne, banó bekime tŋna nu ŋe nú bíléne. ⁴ Yááŋa anyía ε ŋa mé banó ɔ́ŋŋkéna nufule eénú na ɔtémá ɔnua weéŋí na belelé e eése hú mbiŋke, té cáŋa anyía yáme banó núesíki etémá, mbá anyía núénú ményí nyenamá anyé ε ŋa mé banó léne.

Bóol ηεé kíndísi belumitinine ɔnyeanenena ɔɔcɔ a wɔmŋté

⁵ Yááŋa háye anyía ɔɔcɔ a wɔmŋté ŋaá bá wá banó núesíki ɔtémá ; té cáŋa yaŋŋ u ηεé núesíki ɔtémá, mbá banó bekime, ta anyía baacɔ a ɔ́mŋte náánŋ u ηεé núesíki etémá. Aáná ε te ŋá me aamba obeyi asana eéyé. ⁶ A nyenamá nyé ɔɔcɔ eényí, nyekákáléna enyí bé ηεé wuúci kákálákéna a yáŋa nyenyemánánŋ. ⁷ Yaáté asana, aambáyá nú ŋa nŋ nyemána nú o wuúci nyeanenena yáŋa, nuó wuúci kíndísi ɔtémá, anyía mbókɔ nu te ŋá nŋ kela aáná, ɔtémá ɔnua kéé wuúci tímbe buéŋí ɔ ɔhŋa, yŋ kása buúse bukime. ⁸ Éεhé ε ŋa mé banó béćkóléna anyía énu wuúci tŋŋnyí aná hibílícínyinyí, wá leca anyía nua nuánáŋa o o wuúci léne. ⁹ Asana ayé ε ŋaá me banó ɔ́ŋŋkéna nufule áŋa anyía yáme banó ɔ́kéténa mbá ε leca mbókɔ nú ŋa nŋ me lŋkŋména a besana bikime. ¹⁰ Núánŋ nyéánénéna ɔɔcɔ a wɔmŋté asana a yaabé, yaŋŋ tŋna í me mí wuúci nyeanenena. Yááŋa anyía yaŋŋ ya meáŋa ɔnyeanénánŋ ɔɔcɔ oócí, mbókɔ wáŋa ɔ me kelákánŋ asana a yaabé a yémŋté. Ya méŋa ɔkelákánŋ aáná a yáánŋ asana eé buúse bú *Kilís, ¹¹ anyía *Sátan te bóŋŋ ohónyí náásɔ, ananyía tu ŋe sú ményí ɔɔmbánye mááyé menjijé mekime.

Bóol a báléka ce ɔɔɔwás

¹² ε ŋa mé hatŋna, míc ɔɔba a báléka ce ɔɔɔwás o okohúlínyi baacɔ Ambánye yé Esŋma yí *Kilís. Eŋakelá yá kaá me háma hŋá, míc leca anyía Otéŋí a Waáŋá áŋa ɔ me tábŋnákénánŋ ohónyí wú ɔnyicɔ buólí hŋá.

††† Aaha Bóol ŋaá táŋa asana yé ɔkanda ú fianŋ awú u ŋaá kéláka e elime ce nyetŋma nyí 1Kɔ. § Nyekŋŋŋna nyí etémbí : « ε te ŋáa bá ooci ewú i ŋe mí líŋísi yaŋŋ bémuátá », éce anyía ooci awú u ŋŋ ɔkɔ Bóol (fanáka bik. 5-11). §† Bóol ŋaá táŋa asana yí nufule a nŋmŋté anŋ tu te asŋ bá ne nuúnu.

¹³ Mbá úumi ɔtémá ñaá bá wá bényiáka a asana ayé ε τε ɔmó kúana uusú onyiinyí Tite. Yaáté asana, i ñeé mi bíósínyí belumitinine bá Ƨɔlwás, mío súéte a Mase-tuán o okoó wuúci aamba.

Ambánye yí enumbé yé ɔɔɔɔ eyí Kilís ñeé lúlinyi Bandómesé

¹⁴ Mbá tú iínjékíne Síkíne Bandómesé biténjítí anyía ú ma hóléna né *Kilís, yó basó bénófa buúse bukime. U ñaá basó kéndi behaála bikime o ohulinyi baaco Ambánye yé Esóma yí Kilís. Yááña háye ambánye yí enumbé yé ɔɔɔɔ a yé maá yáanyána haála hekime ananyía baaco e menyúkúnyínyi ne Kilís. ¹⁵ Yááña anyía ekúlú eyí tú ñe sú húlinyi baaco Ambánye yé Esóma, tua sóna háye ambánye yí enumbé yé ɔɔɔɔ eyí Kilís ñeé lúlinyi Bandómesé. Enumbé eéyé áña ne eé buúse b́ baaco abá Bandómesé ñoó nóhi, ne eé buúse b́ baaco e bé ñe bú nyíme haaca na Bandómesé áyá. ¹⁶ A asana na baaco abá Bandómesé ñoó nóhi, enumbé eéyé áña e yí ñe yiínjéne olíhe. A asana na baaco a b́mɔté e bé ñe bú nyíme, enumbé eéyé áña e yí ñe yiínjéne owé. Aányé aná wáña wu ɔkelaka nyenamá nyí buólí háye eényí e ? Ta ɔɔɔ. ¹⁷ Mbá Bandómesé wuúci ú ñaá basó t́mókóná ɔ ɔnyɔ buólí eébú, u basó kíndísíki o o buúbu nyɔ. Tu te asó bá háye baaco beénj́ a b́mɔté a bá ña b́ ḱela onduné na Besana bé Bandómesé. Basó tu ñe sú húlinyi baaco Besana bé Bandómesé yáaña na ɔtémá ɔmɔté, Bandómesé basó lécaka, anyía tua sóna e nyimónjóló ne Kilís.

Bɔnyɔɔ bá yɔɔɔɔ yé nyelatana

3 A besana eébi abé ε ña mé ɔɔɔɔ, nua nóña nú ɔɔɔna yáakelá anyía i ñeé mi bíbéeti ayé ? Ta anyía tu ña ś áamba anyía núánó basó iínjé nufule nó embasó e nú ñe tónjinyi anyía tua sóna taaká cé baaco bá endóma e ? B́ te ñj́ ýɔɔ o otónjinyi baaco nyenamá nyí nufule nó embasó eényí aá yaandándá yí buólí ayé tu ña ś nyíɔk náánó. ² Yááña anyía banó bémuátá nua nóña núásó nufule a núána nuónjónó é cíisú etémá noómi ; nuúnu baaco bekime ñe bú menyí, bá fánaka tóna. ³ B́ ñoó tónjinyi ɔmbánye ɔmbánye anyía *Kilís bémuátá u ña yónjónó nufule nú buólí eénu ; u te ɔmó wónjón na heónjóná, mbá u ña yónjónó ne Elilé yé Bandómesé a wáña ɔɔɔ ; u te ɔmó wónjón á besale bé andányé ɔ ɔmuaná, mbá u ña yónjónó ε etémá cé baaco noómi. †

⁴ Tu ña ś kóna aána ananyía tua sóna baháyánó mɔɔɔlé eé buúse b́ Bandómesé a asana eyí Kilís ñaá basó tónjinyi anyía besana eébi áña taaká. ⁵ Tu ñe sú ményi anyía tu te asó bá tú ɔkelaka ɔɔɔ a b́mɔté na máásó makénda ma bémuátá, †† mbá Bandómesé bímuócí u ñaá basó iínjé makénda ma ɔnyɔɔ buólí eébú. ⁶ Wuúci u ñaá basó iínjékíne makénda ma ɔbámókóna ɔnyɔɔ bá yɔɔɔɔ yí bumbénú. Bikotí abé b́ ña yónjónó buáyá te á bá a yɔɔɔɔ yí bumbénú

† Fanáka Sel 31.33. †† Nyekónna a nyémɔté : « ...tu te asó bá na makénda ma ɔbókóna ɔɔɔ a b́mɔté basó bémuátá ».

eéyí noómi, mbá e Elilé noómi. Bikotí abé b́ ña yónjónó buáyá ña yónjónó baaco, mbá *Efúúménénu yí Elilé ñe beébe iínjé yɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime.

⁷ Yááña anyía b́ ña yónjónó *bikotí a bé ña yónjónó a besale bé andányé ɔ ɔmuaná na heónjóná, b́ lécaka eese yé makénda ma Bandómesé ekúlú eyí bé ñe yoófíkinyi baaco a nyelatana eényí noómi. Buúse bú *Moyís ñaá bá búá nóma na nyenamá nyí eese anyé baána bé *Islayél te ɔmó b́ bá bó wuúci tála eése, yiíy anyía eese eéyé ñaá bá yí ekéti yí ekúlú. Mbókó bikotí a bé ñj́ yónjón baaco ñeé beébe tónjinyi eese yé Bandómesé aána, ⁸ mbá anyána aná ne buólí bú Efúúménénu yí Elilé e ? B́ káá ḱela anyía baaco á lécaka buáná b́ Bandómesé ɔ ɔɔɔ. ⁹ Mbókó buólí bú ohulikinyi baaco bikotí ñaá bá búo yoómísíki Bandómesé, ta yé ɔña á bá anyía bikotí eébi ñaá bá bí é nénisiki baaco, téka asana e yí ñe télímínyi baaco a batálémánánó eé buúse b́ Bandómesé ḱee wuúci óómísíki ɔ ɔɔɔ e ? ¹⁰ Aána, bé é kéti ne nuúmi nó buáyá na nó aámbáya bú ña lécana ɔ ɔlcana anyía ɔɔɔ b́ buáyá eébú te á bá ta ɔɔɔ, ananyía nuúmi nó aámbáya ne meé buúbu bíhúéne buúse bukime. ¹¹ Yááña anyía nyelatana nyí bumbénú nyé buáyá anyé Bandómesé ñaá láta e ekéti yí ekúlú ñaá bá nyío yoómóko, téka yɔɔɔɔ yé nyelatana nyí bumbénú nyí ekúlú ekime kó yoómóko ɔ ɔɔɔ e ?

¹² Yaáté asana tu ña ś táña a miányé, baaco bekime lókómáka, anyía tua sóna baháyánó nyenamá nyé mɔɔɔlé ε etémá a nyé á h́la. ¹³ Yááña anyía basó tu te ña ś kela háye Moyís ; u ñaá bá weé bíhúéke ɔlaka eé buúse anyía baána bé Islayél te léca háye eese a yé ñaá bá yá nóma eeyé eé buúse, e ekéti yí ekúlú ñeé sényúlue. ¹⁴ Híáná cíbú injíné ñeé nyímúkúne ɔ ɔɔɔháma hénánó eeci ; ekúlú ayé bá ña b́ fana tufule t́ nyelata nyí bumbénú nyé buáyá a Cɔɔɔné cé Bandómesé, bá te ña b́ lókóma ɔmbánye nyefana anyía bá b́ánáña ne buume e eése. Yááña anyía hí ekúlú ayé ɔɔɔ áña e nyimónjóló ne Kilís, éxhé buume ña mána eeyé eé buúse. ¹⁵ Éx, ta hú hénánó eeci, ekúlú ayé bá ña b́ fana tufule tú Moyís, bá te ña b́ lókóma ɔmbánye nyefana háye anyía ɔɔɔ meé beébe cúáka injiné. ¹⁶ Mbá ɔɔɔ a wá békónjónéna ɔtémá, yó tála eése né Oténj́ a Waáná, buume káá mána a cááyé eése. ¹⁷ Buhúnyi eebu « Oténj́ a Waáná » ñe hémbule aaha anyía Efúúménénu yí Elilé; † aána haála ehé Elilé yí Oténj́ a Waáná áña baaco á bóna baháónákánó. ¹⁸ Híáná basó bekime tú te asó bá tóna ne buume e eése, anyía nuúmi nú Oténj́ a Waáná ña nóma náásó †† háye o oólí noómi, tu lécakana háye ciáyé ihúenyínyi, na yaandándá yí nuúmi a yé ña bááta ɔ bááta ɔ ɔɔɔ. Buólí bú Oténj́ a Waáná eébú ebú Elilé ñj́ nyɔ.

‡ Nyh 34.35. B́mɔté baaco ña b́ lókóma anyía « ɔleca osényúlue hú huase wɔ sána ú búáyé buúse ». †† B́mɔté baaco ña b́ lókóma anyía : « Ekúlú eyí Moyís ñaá bá wá békónjóna ɔ ɔleca Bandómesé, yó waánja ɔlaka eeyé eé buúse. » Fanáka Nyh 34.34. †† B́mɔté baaco ña b́ lókóma anyía : « Oténj́ a Waáná éce Efúúménénu yí Elilé ». ††† Nyekónna nyí etémbí : « tu ña ś lécana nuúmi nú Oténj́ a Waáná ».

Eese a yé ña nóma i ibíne noómi

4 Yááña anyía Bandómesé ñaá basó bécámá ma-hana a yááyé ambánye yé ɔtémá, yó basó iinjie buólí eebu ; yaáté asana tu te asó bá tú ɔkasaka. ² Tu ñe sú kínéke ɔkela besana bé aatɔ ɔlama, biíbi bé ña békéla a nyenamaba. Tu ti néñe baacɔ mbá te okótímisi Besana bé Bandómesé. Yááña anyía tú ñe sú húlínyi yáaña baacɔ taaká ce Ambánye yé Esóma o motóndólo eé buúse bú Bandómesé, ɔ ɔkela anyía baacɔ bekime ébú menyí nyenamá nyé baacɔ anyé tua sóna. ³ Ta híáná, baacɔ a bómɔté te ñá bú lókóma ɔmbánye Ambánye yé Esóma eeye eyí tu ñe sú beébe hulinyi ; yáaña háye anyía bá bóña ne buume e eése. Ta yé cáña á bá aáná, énu menyí anyía búáña aáná hú á baacɔ eebe a bá bóña o ohónyí ú bunyímé noómi. ⁴ A asana na baacɔ eébé a bá te ñá bú lókóma ɔmbánye Ambánye yé Esóma, yáaña anyía Sátan, bandómesé ce ɔmesé ooci, u ne meé beébe cakalaka bíábó beɛtɔ, anyía bá té lecá háye Ambánye yé Esóma yí nuúmi nú *Kilís ña nóma náábó, nú húlúkúne ne Kilís. Waáta Kilís áña taaká ci ihúenyínyi ce Bandómesé bémuátá. ⁵ Yáaña anyía'ó, té cáña yáásó asana yé bémuátá tu ñe sú húlínyi baacɔ ; mbá tu ñe sú beébe hulinyi hú asana yí Oténjé a Waáña Yésus Kilís. A yáásó aháña, tu ña sú láana baacɔ hú anyía : Tua sóna báánó ɔɔnyɔɔnyɔ anyía tu ña sú láténa Yésus. ⁶ Yáaña anyía Bandómesé u ñaá kóna buáyá anyía eese á nó máka i ibíne noómi, wuúci tóna u ñaá basó númisinyi yááyé eese e etémá noómi. Eese eéyé ñaá basó tónjinyi núáyé nuúmi a nó ña nóma eé buúse bú Kilís ; buáté ɔɔɔɔ tu ñe sú húlínyi baacɔ Ambánye yé Esóma. †

Na ɔɔɔɔɔɔ ne muuyé mu buólí bú ɔɔɔɔ u endóma

⁷ Mbá basó eebe abá Bandómesé ñaá basó cúméke taaká ce ɔɔɔɔ eébu, tua sóna na ɔɔɔɔɔɔ ; tu ña sú béɔndɔndɔ háye tusényí a tó ña yáatia. Bandómesé ña kéláka aáná anyía mbá baacɔ ábó lecáka anyía beandándá bé makénda eébi ñeé húle nááyá bímuócí, té cáña basó bémuátá tua sóna ne biíbi. ⁸ Tu ña sú lókóma anamánamá cé muuyé ekime, ta híáná mu te ñá basó nyóléna ; ta híáná, tu te ñá sú kása. ⁹ Indekese ciénjé ñaá basó húlíne á baacɔ, ta híáná Bandómesé te ñá basó béyúata te hikúlúkúlú ; baacɔ ña bú basó kúúsi ɔ ɔmesé, ta híáná tu ti ñe sú wé. ¹⁰ Aáná ekúlú ekime, nyenamá nyí owé nyí Yésus ñaá basó númbine ɔ ɔkela anyía baacɔ ábó lecáka e úúsú olíhe, olíhe ú Yésus. ¹¹ E úúsú olíhe okime ú ɔmesé, basó baacɔ, owé ú ñaá basó númbine ekúlú ekime a asana ne Yésus. Aáná baacɔ á bóña bá ɔlecaka olíhe ú Yésus náásó, basó baacɔ ebé tu ñe sú wé. ¹² Ééhé, a yáásó aháña, owé wuúci ú ñaá basó númbine ekúlú ekime ; mbá aá banó, olíhe á banó sóómókíne a asana eéyé.

¹³ Aáná basó tóna e Elilé noómi tua sóna belumitinine Bandómesé ɔɔɔɔ búmɔté háye yáaña yɔɔñjókónó anyía : « I ñe mí lumitinine, yaáté asana e ñaá me tánjaka ». ††

† Fanáka Sen 1.3 ; Esa 9.1. †† 4.13 Marj 116.10

Basó tóna tu ñe sú lumitinine, yaáté asana tu ña sú tánja. ¹⁴ Tu ñe sú menyí anyía Bandómesé ewú u ñeé héenyi Oténjé a Waáña Yésus o owé, wuúci tóna ú káá basó héenyiki tóna o owé anyía tua sóna ɔɔɔɔ ne Yésus ; yó kéla anyía tú ka sú háma nááyá ɔɔɔɔ na banó.

¹⁵ Aáná muuyé mukime eémú amó tu ña sú lókóma áña a yáánó asana ɔ ɔkela anyía mbá yaála yí nuubo yé Bandómesé é tekéke buénjé bikúlú bikime a baacɔ ; aáná beénjé nyémiki Bandómesé, bé wuúci iinjíékíne biténjiti buénjé a núáyé nuúmi noómi.

Ceéto ci ekúlú ekime

¹⁶ Yaáté asana tu te ñá sú bényéána anyía makasa á basó tímbiéke ; ta ciasó ceéto ñe húle ɔɔɔɔ butíkítiki butíkítiki, híisú hetányé ñe bíkúmbútúne a mɔósé mekime. ¹⁷ Yáaña anyía muuyé mukime amó tu ña sú lókóma aámbáya te á bá ta ɔɔɔɔ ekúlú ayé tu ñe sú muúmu keti na yaandándá yí nuúmi yí ekúlú ekime a yé a hóla, nuúnu tu ká sú lécáka. ¹⁸ Yáaña anyía tua sóna na mɔɔɔɔ a besana bé ɔmuaná abé baacɔ te ñá bú leca ne eése ; basó téka na mɔɔɔɔ a besana bé ɔmesé abé baacɔ ña bú leca na cáábó eése. Yáaña anyía besana bé ɔmesé a bé ña lécana ne eése ti ñeé líhe ekúlú acaha ; mbá, besana bé ɔmuaná a bé te ñá lécana ne eése ñeé líhe bikúlú bikime.

5 Tu ñe sú ményi anyía mbókó yáásó ekule eyí tu ñe sú líhíne ɔ ɔmesé, éce anyía ciasó ceéto, ñá káátika, tua sóna na yɔɔñénánó yí ciíbe ɔ ɔmuaná acé Bandómesé ñaá basó fálefákéna. Ciáña ekúlú ekime, té cáña baacɔ bá ña bú fálefáka na cáábó aabá. ² Yaáté asana tu ña sú kémba aámbáya e ekule eéyé, basó na ecaná ce ɔtáléna aá ceéto eéci ciasó ciíbe ce ɔmuaná anyía cíe bíhúéne eeci a cémté, ³ ananyía bá basó leca-ka anyía tua sóna babélánjábákánó, tu te asó bá ceéto etémbí. ⁴ Yáaña anyía ekúlú ekime ayé tua scánáña e ekule eéyé, muuyé maá basó eékinyi ; tu ña sú kémba. Bu te á bá anyía tu ña sú aamba ɔwaálónána na ciasó ceéto eeci, mbá tu ña sú aamba yáaña ɔbétáléna yɔɔɔɔ yé ceéto yí etémbí, ananyía mbá olíhe á ména hú míóti ɔɔɔɔ eébu a búáña bú owé. ⁵ Bandómesé wuúci bémuátá u ñaá tábónáka anyía tu ká sú hénjéna nyenamá nyé nyehene eényí, yó basó iinjie yááyé Elilé a yáaña hibílícinyínyi e hí ño tónjinyi anyía u káá basó batéákénéna benyéma. ⁶ Yaáté asana tua sóna bonyíoyókónú na mɔɔɔɔ ɔ ɔtémá hú mbióke ekúlú ekime. Tu ñe sú menyí anyía ekúlú ekime ayé tua scánáña o olíhe aá ceéto eéci, tua sóna haaca na haála ehé Oténjé a Waáña ñaá basó tábónákéna. ⁷ Tu ñe sú líhe o ohónyí wú olumitinine noómi, té cáña o ohónyí wú nyeleca nyí eése nyé baacɔ. ⁸ Ta yé cáña á bá anyía tua sóna na mɔɔɔɔ e etémá hú mbióke, bú ña hóla ɔ basó bíléníne anyía túásó béyúata ceéto eeci acé tua sóna ne ciíci aámbáya, anyía tu ké sú límine hoóhi ne Oténjé a Waáña. ⁹ Ééhé tu ña cáña asó aamba o wuúci bíléníne, ta basó ɔ ɔmesé ooci, ta basó ɔ ɔmuaná nááyá. ¹⁰ Yáaña anyía basó bekime, tu ñá sú nyémána tú ɔɔtálémákéna eé buúse bú *Kilís anyía waá basó

kélísíki. Aáná u káá námaka ɔɔɔ okime a mááyé mekilíkinyi ma bémuátá, ta a mambánye, ta a maabé.

Behényihényi bé Kilís

¹¹ A asana eyi tu ne sú menyi aáná, tu ne sú kéké Oténí a Waánjá. Yaáté asana tóna tu na sɔ́ békéndéna osúéne baaco nááyá. A ahánjá na Bandómesé, u naá basó menyi bɔmbánye bɔmbánye ; ya ména na mɔɔɔ anyía banó tóna nu ne nú mí menyi háye túánó ɔɔɔɔ tɔ́ etémá naá banó tóninyi. ¹² Tu ti ne sú bíbéeti ; tu na sɔ́ aamba yáana anyía núánó bámbókóna na ɔɔɔɔ ekúlú ekime ayé nu na nó békáma baaco a bá na bɔ́ basó kákáléna, bé híiteke nuúmi nó ekata, nuúnu téka taaká e ci neé húle ɔ́ ɔ́témá noómi. ¹³ Yáána anyía mbóko basó tua sɔ́na beála, tua sɔ́na beála a asana na Bandómesé, mbá basó tua sɔ́na bambánye aá beétɔ́ noómi a yáánó asana. ¹⁴ Yáána anyía nulénéne nú *Kilís náásó naá basó íinjie makénda ma ɔnyikkena ɔɔɔɔɔ́kó buólí, basó tu ne sú menyi taaká anyía ɔɔɔɔ ɔɔɔɔtɔ́ neé wééné eé buúse bɔ́ baaco bekime, aáná baaco bekime ne bú wéékúné ɔɔɔɔ ne wuúci. ¹⁵ U neé wééné eé buúse bɔ́ baaco bekime, ananyía baaco eébe a bá bɔ́na ekúlú ekime ɔɔɔɔ te háná líhe a nyiábó nyehána nyé bémuátá, mbá bá aambáka ohónyí wú o wuúci bílénine, anyía a búábó bɔmbánye u neé wééné, yɔ́ háanyua o owé.

¹⁶ Yaáté asana, o otúme aámbáya basó, tu te na háná asó léca baaco háye baaco bá ɔɔɔɔ, te yiíyi anyía tu na sɔ́ lékáka Kilís aáná ; mbá aámbáya tu te na háná esú wuúci léca aáná. ¹⁷ Aáná ɔɔɔ okime a wána e nyimónjóló ne Kilís a yáana ɔɔɔɔɔɔ yé ɔɔɔɔ ; mááyé mekilíkinyi ma buáyá ma mánaka, besana bikime a yáana beɔɔɔɔ nááyá.

¹⁸ Besana eébi bikime neé húle ná Bandómesé bímuócí ; wuúci u naa kéla anyía nyiitíe a nyé naá bá na basó ne wuúci á mána e elime ci Kilís. Wuúci u naa basó íinjie makénda ma ɔnyikko buólí bú omenyisiki nyiitíe e ekatékate ce na baaco ne wuúci. ¹⁹ Éce anyía e elime ci Kilís, Bandómesé naa kélá anyía nyiitíe eényí á mana e ekatékate ce na baaco bekime ne wuúci bémuátá. U te háná beébe fanena maabó maabé. U naa basó íinjie buhúnyí bɔ́ ɔɔɔlákéna baaco anyía nyiitíe á mana ne wuúci.

²⁰ Aáná tu na sɔ́ nyio buólí bú behényihényi bé Kilís, búána háye Bandómesé bémuátá naa bájena baaco eesú e eété ; tu beébe bécókólókéna eé nyiinyi nyí Kilís anyía bé lumitine anyía nyiitíe a nyéána e ekatékate ci ne beébe na Bandómesé á maná. ²¹ A ahánjá ne Kilís, u te ɔ́mɔ kéla ɔɔɔɔbɔ́ ta buósé, mbá ta híána Bandómesé neé wuúci túéhinyí búásó ɔɔɔɔ † ɔ́kela anyía wá basó háhónáka, túó bámbókóna betálémánánó bé baaco eeyé eé buúse. ††

6 Éhehé háye tu na sɔ́ nyio buólí ɔɔɔɔ na Bandómesé, e na mé banó bécókólókéna anyía, ɔ́te kéla anyía

† Bɔ́mɔtɔ́ baaco na bɔ́ lókóma anyía : « Bandómesé ne wuúci fónéna a ɔɔɔɔbɔ́ a yáásó asana ». †† Nyekónóna nyí etémbí : « ɔ́kela anyía e elime ci Kilís, nyebɔɔɔna nyé besana a nyetálémánánó nyé Bandómesé á lecana náásó ».

yaála yí nuubo ayé Bandómesé naa banó iinjíe á bécána buólí bú nubókó. ² Yáána ɔɔɔɔɔ́kónó anyía : « E naa me békámá úuwe ɔ́bécókólókéna e ekúlú a yenyemánánó, míu kuɔɔɔ nohi a buósé bɔ́ nyekɔmba. » † Áno léca aná, ekúlú anyemánánó yí cibicibi eeye aámbáya ; aámbáya buósé bú okúmbíkí baaco eebu hénánó. ³ Tu te na sɔ́ aamba okúfítinyi ta ɔɔɔ o ohónyí a wɔ́mɔtɔ́, anyía búásó buólí á bényíɔ́kɔ téka na abábe. ⁴ Mbá a besana bikime abé tu na sɔ́ kela, tu ne sú tóninyi hú anyía tua sɔ́na ɔɔnyikɔ́ bá Bandómesé. Ta tuasó lókómáka muuyé anyána, ta mahana, ta muuyé a mɔ́ háányé ; ta bá basó tékeseke, tu ne sú eéhinyinyi buénjé. ⁵ Ta bá basó súbéke, ta bá naa basó háya eé cíibe ce ecaná, te bɔ́ yoósíkinyi baaco ɔ́ ɔ́ basó núúsi, te tuésú wéékúne buólí, tu te héta, tu te nyiá tóna, ⁶ tu ne sú tóninyi ne efúúménénu yé ɔ́témá anyía tua sɔ́na ɔɔnyikɔ́ bá Bandómesé ne e nyimenyí nyé besana noómi, ne e úúsú oweéhinyinyi weénjé ɔ́ ɔ́témá noómi ; *Efúúménénu yí Elilé ána náásó, tu ne sú léne ɔɔɔɔkó na ɔ́témá okime. ⁷ Tu ne sú húlinyi baaco hú besana bé taaká, Bandómesé basó kíndísíki. Yáásó ambánye yé nyebékéléna ána háye meléfényí ne me onuusiki baaco na ma ɔ́békéjákéna e biitíe. ⁸ Baaco a bɔ́mɔtɔ́ na bɔ́ basó íinjie nuúmi, bɔ́mɔtɔ́ basó bábákéna ; a bɔ́mɔtɔ́ óómísi cáásó eénye, a bɔ́mɔtɔ́ ceéce tubisiki. Beénjé na bɔ́ basó léca háye benéne baaco, yiíyi anyía tu na sɔ́ kɔɔna besana bé taaká. ⁹ Beénjé a bɔ́mɔtɔ́ na bɔ́ basó bínéjítinyi háye baaco ebé bé ti neé bú menyí, yiíyi anyía bá na bɔ́ basó menyí bɔmbánye ; bɔ́mɔtɔ́ basó híiteke háye bitembú, éná, basó eebe tua sɔ́na taaká ɔɔɔɔ ; bá naa basó tibíle buénjé, mbá tu ti wé. ¹⁰ Ta yé cána á bá anyía tu na sɔ́ lókóma ɔ́témá ɔ́nuwa weénjé, tu na sɔ́ ɔɔba ɔ́ ɔɔba ne buúse o obíléne noómi. A nyeleca nyé baaco, tua sɔ́na basókásóka, yiíyi anyía tu ne sú cényísi beénjé bájana o olumitinine noómi ; bú na lecana háye anyía tua sɔ́na aabá éfendí ; aá taaká tua sɔ́na na benyéma bikime.

¹¹ Baláame bá Koléente, tu na sɔ́ banó húúnine úúsú ɔ́témá okime, tuó banó láakéna besana bikime ; basó ta ɔ́ banó nambena ɔɔɔ. ¹² Aá basó, tu na sɔ́ banó léne buénjé, mbá banó nu te na háná anó basó léne. ¹³ Aáná e naa mé tána náánó aaha háye síkíne na tána ná bááyé baáná ; éhéhé banó tóna, áno basó huúnékíne cíínú etémá ikime.

Na bɔmbánye na ɔɔɔbɔ́ ti neé bú kéndinyi

¹⁴ Nɔ́te tákáka mekendinyi e nyikílínyí nyé besana na baaco e bé ti neé bú lumitinine Bandómesé. Énu menyí anyía na bɔmbánye na ɔɔɔbɔ́ ti neé bú kéndinyi ta buósé, te ne eese, ne ibíne. ¹⁵ Híána tóna, ne *Kilís na Beléal †† te abó bá bá ɔ́lókómákána ; aáná ne mulumitinine Kilís ne mu-ti-lumitinine te abó bá bá ɔ́bámókóna na ɔ́betáá ɔ́mɔtɔ́. ¹⁶ Bebókóbókó te á bá ne nyilimíné eé *Cíibe ce Bandómesé ; basó tua sɔ́na Cíibe ce Bandómesé a wána ɔɔɔɔ. Yáána háye u naa kɔɔna ɔ́se : « I ké ké mí limekíne náábó, e kandaka a ciabó

† 6.2 Esa 49.8 †† Nyiinyi eényí ána nyé ɔ́lókókó ta Sátan, ta anyía Munuusi Kilís.

ekatékaté, mío bá ciabó Bandómesé, beébe bááme baaco. » ^{††}17 Yaáté asana Síkíne Bandómesé ñaá kɔɔna ɔse : « Áno hatóǵna e ekatékaté ce beebé bé baaco eébi, áno ɔɔbáka haaca ne biíbi. Nuti bitíse ɔɔko bó mɔɔyókóló a búmɔté; ^{††} aaná e ká mé banó káháka ne obiléne. ^{†††}18 Éehé e ká me bá cianó Síkíne, nús bámókóna bááme baána, ne e beénjú, na a banómɔcɔ. Buhúnyi bú Síkíne Bandómesé, Alámakénda, eébu búána. » ^{††}

7 Baláame bá ɔtémá, Bandómesé maá basó bétánákéna ɔ basó iínjíékine benyéma eébi bikime. Yaáté asana túa nyeanáka ɔkela besana bé mɔɔyókóló na aá ciasó ceéto ne eé cíisú etémá áyá ; túa békéndákéna ɔbámókónéna ekúlú ekime befúúménénú ɔm-bánye ɔmbánye, tu líhéke háye Bandómesé ñeé léne o o wuúci kéke.

Bóol ñeé bíléne a asana ne belumitinine bá Kóléente

² E ñaá mé hálómónéna ɔ banó laana anyía áno basó húunékíne cíinú etémá ikime. Basó ta ɔkela ɔɔɔ a wɔmɔté asana a yaabé, te onenisi ɔɔɔ a wɔmɔté úúyé olumitinine, mbá ta ɔnyeana ɔɔɔ a wɔmɔté ɔɔɔ. ³ E te ñaá me ɔɔɔ aaná anyía yáme banó túméke andányé, mbá yáána háye yámé ɔɔɔ anyía tu ña sɔ banó léne buéñí, tú ma sɔ banó háya e cíisú etémá noómi ; te o olíhe, te o owé, tua sɔɔna ɔɔɔ. ⁴ Ya méña ɔháyanó mɔɔplé buéñí náánó, nu ñe nú mi iínjie ɔɔɔ, nu mi kíndísiki ɔtémá. Ta ayé ya méña ɔlókómákánó muuyé muéñí, e te ñaá me kasa ; mbá ta híána i ñeé mi bíléne, ya méña háye nyitíne nyí bilúne.

⁵ Yáána anyía, a nyíasó nyekaáháma aaha a Masetuán, tu te ɔmɔ sɔ bóɔna ohóní wú ohélúméke te butíkítiki, mbá tu ña sɔ lókómáká anamánamá cé muuyé ekime. Baaco ña bó bá bábasó basó núúsiki, basó tóna ne bulíkílíki aasó e etémá. ⁶ Yáána anyía ekúlú ekime ayé baaco á bóɔna bakasákánó, Bandómesé u ñeé beébe kíndísi. Wuúci u ñaá basó hélúmúkúnyi etémá a ɔɔna ekúlú eyí Tite ña kaá háma. ⁷ Té cáɔna hú a asana eéyé cíisú etémá ñaá hálómókóna a ɔɔna, mbá tóna Bandómesé ñaá basó kíndísiki a besana abé u ñaá basó láákéna. ɔse nu ñe nú wuúci kíndísiki, banó na ecaná cíéñí ci ɔ háná me leca ; nu békákálákéna yáánó aabé yé nyebékéléna, banó bebíinjíénú e nyiwééné ɔ mé kame-na. Aaná besana bikime eébi ña háná émi iínjie obiléne weéñí ɔ ɔɔna.

⁸ Yáána anyía e te ñaá me békákáléna aámbáya e nufule anó e ña mé banó ɔɔɔkéná, ^{††} anyía nú ñaá banó iínjie ɔtémá ɔnua. E ña cáɔna áme békákálákéna ananyía núámé nufule ñaá banó iínjie ɔtémá ɔnua e hikéti hí ekúlú. ⁹ Mbá aámbáya i ñeé mi bíléne buéñí, té cáɔna a asana ne úúnú ɔtémá ɔnua, mbá ananyía úúnú ɔtémá ɔnua ñaá banó ɔlétá ɔ ɔbékákálákéna máánó maabé, ^{†††} mbá nu sɔmba ɔkóló eé meéme. Bú ñeé bílénékíne Bandómesé aaná, tu ña sɔ léca anyía tu te ɔmɔ sɔ banó kéla ɔɔɔ. ¹⁰ Yáána anyía ɔtémá ɔnua ewú ú ñe

bíléníne Bandómesé ña kóɔna ɔtémá ú ɔɔɔ anyía wɔ ɔɔɔ ; bé ti ñe wuúci kákáléna ta buósé. Mbá nyenamá nyé ɔtémá ɔnua e nyí ñeé tímbe baaco bá ɔmesé ñeé beébe héléníne owé. ¹¹ Úúnú ɔtémá ɔnua ñeé bílénékíne Bandómesé ; aámbáya aná, áno léca ɔɔɔ abó ú maá banó kélaka : Aayá a nyeleca, nú me nú bíin-jie na ɔtémá okime o otóɔɔnyí anyía nu te ña háná énu léne ɔɔɔ ; nu ña nó békákáléna banó bémuatá nyenamá na nyé mahana ne nyí bulíkílíki a asana eéyé. Nua nóɔna na ecaná ce ɔ me lecaɔna, núa aambaka ɔkela háye Bandómesé ñeé léne anyía bá bóɔna maabé. Nú me nú tóɔɔnyí ihényí ikime anyía nu te anó kéla na hecɔma a asana eéyé.

¹² Éehé nufule anó e ña mé banó ɔɔɔkéná te ña leca ɔɔɔ oócí awó u ña kélaka ɔɔɔ, mbá te ooci awó sɔɔkó ñeé wuúci kela ɔɔɔ ; mbá i ñe mí nuúnu ɔɔɔkó anyía núénú ményí ɔmbánye eé buúse bó Bandómesé anyía nu ña nó basó léne ne úúnú ɔtémá okime. ¹³ A yaáté asana, aámbáya tua ɔána na ɔtémá a ɔɔna.

Tua sɔna na ɔtémá a ɔɔna, mbá asana yí etémbi ána tóna a yé a hólá. Tu ñe sɔ bíléne tóna a asana ne obiléne ú Tite, anyía banó bekime nu ñe nú wuúci iínjie mbuumu ɔ ɔtémá noómi. ¹⁴ E ña mé banó lembiki buéñí ɔ ɔɔna eé buúse bú Tite, bú ña lecana aámbáya anyía e te ɔmɔ banó lémbi e etémbi. Besana bikime abé tu ña sɔ banó laana ána taaká, híána nyilémbi nyikime anyé tu ña sɔ banó lembiki eé buúse bú Tite ána tóna taaká. ¹⁵ Aaná nulénéne anó u ñaá banó léne ána nuhlánó buéñí, ekúlú ekime ayé u ña bétáa nyíánó nyelókóména anyé nua nóɔna bé wuúci lókómákénánó banó bekime, ɔlata ne nyikéke enyí nú ñe nú wuúci kékéké ne bulíkílíki. ¹⁶ I ñeé mi bíléne buéñí anyía ya méña ɔháyanó mɔɔplé náánó a besana bikime.

Hibílícinyínyí hí nyíinjie nyí belumitinine bá Masetuán

8 Baláame, tu ña sɔ aamba anyía nuénu menyí anyána Bandómesé ñoó tóɔɔnyí yááyé ambánye yé ɔtémá aaha ná baaco bá tuóɔ tú belumitinine tú ekéti yí iisi yé Masetuán. ² Beébe bá ña bó lókómáká anamánamá cé muuyé. Te beébe na ɔsɔka weéñí, bá ña bó bá háye nyitíne nyí bilúne owiínjíékíne benyéma biéñí ɔ ɔɔna ne obiléne weéñí ɔ ɔtémá. ³ E ña mé banó laana anyía bé ñe bú iínjíékíne benyéma háye nyíábó nyebóɔna ána ; ée, bé ñe bú iínjíékíne ɔ ɔɔna nyíábó nyebóɔna, ta ɔɔɔ te o beébe éékinyí. ⁴ Bá ña bó basó bécókólókéná buéñí anyía túésú lúmítíne anyía te beébe tóna bebú híite nuafa ɔ ɔtéména belumitinine *Kilís bé *Yuté nyi-íɔ. ⁵ Aaná bá ña bó kélaka ɔ ɔɔna nyebétáa anyé tu ña sɔ bá ne nyíinyí anyía bá bóɔna bá ɔkelaka. Bá ña bó cáɔna o bíinjie beébe bémuatá né Otéñí a Waána Yésus ; bé ñe síké bíinjie náásó a nyehána nyé Bandómesé.

⁶ Yaáté asana tu ña sɔ bécókólókéná buéñí Tite anyía wé kúenyínyí ambánye yí buólí eéyé eyí u ñeé túmé aanó e ekatékaté. ⁷ Nua nóɔna na makénda buéñí ɔ ɔɔna ɔsɔkó a besana bikime : Te o olumitinine noómi, te o ohulinyí baaco Besana bé Bandómesé ; te o omenyí taaká, te o obíinjie buéñí e nyiwééné ná Bandómesé, ta ɔ ɔ basó léne buéñí. Aaná bú ñaá basó bíléníne anyía

† Lef 26.11-12 ; Ese 37.27†† 6.17 Esa 52.11 † Ese 20.34, 41
 †† 2Sm 7.8, 14 †† Fanáka nyihembule nyí 2.3. ††† Nyekóɔna nyí etémbi : « ɔbékóɔnákéna etémá », ta anyía « okumbutune nyebékéléna ».

núánó kéndá tóna buéní ɔ ɔhɔla e nuubo eénu anó nua nóŋa bakelákánó.

⁸ E te ñá mé banó láana asana eéyé anyía yámé banó éékinyi. Yááŋa anyía ε ña mé aamba ɔ banó tónínyi nyibiíŋjie nyé ɔɔsɔ́kɔ́ a bómɔ́té, ananyía núénú ményi anyía nu ñe nú léne taaká ɔsɔ́kɔ́. ⁹ Nu ñe nú ményi yaála yí nuubo eyí uusú Otéŋí a Waáŋá Yésus Kilís áŋa ne yíyí. Wuúci awó u ñaá bá na ɔnóme, u ñeé bíhélúmúnyi wuúci bémuátá ɔsɔ́kɔ́ka anyía núánó bámbókna na ɔnóme.

¹⁰ A nyiáme, ε ña mé banó láana ɔ laana asana a yá banó nyemana. Yááŋa anyía, a hiɔɔɔ ehinyié, banó nu ña nó cáŋa ɔháŋa ɔkela asana eéyé ; nuó bámbókna tóna baaco bé buúse o otúme o yíyí kela. ¹¹ Éehé, aám-báya aná, búáŋa ɔmbánye anyía núénú yíyí nyíoyísínyi ɔkela ; áno keláka ne obiléne ómɔ́té awó nu ña nó bá ne wuúci ekúlú ayé nu ña nó sómɔ́tóná, núo wiíŋjékíne háye nyiánó nyebóŋɔ áŋa. ¹² Yááŋa anyía, ekúlú ayé ɔɔɔ á háŋa owiíŋjie ɔkɔ́ na ambánye yé ɔtémá, Bandómesé ñaa káha nyiáyé nyiíŋjie eéenyí, u fanakena nyebóŋɔ nyé ɔɔɔ oócí, mbá té cáŋa a ɔkɔ́ abó u te á bá ne buúbu. ¹³ Asana ayé ε ña mé kɔɔna te á bá anyía ákelá núánó ɔ́lɔ́kɔ́ ɔsɔ́kɔ́, mbá nu ɔkɔ́ ɔ ɔsɔ́ka noómi. Eééé, yááŋa hú anyía núánó bámbókna ɔkɔ́ búmbɔ́té. ¹⁴ E ekúlú eéyé, nua nóŋa nú ɔwɔ́lɔ́kɔ́ ɔsɔ́kɔ́ a bá bóŋa ne mecíli. Aáná buúsé a búmbɔ́té ebú mecíli káá banó háména, ɔsɔ́kɔ́ e bulúŋú b́ benyéma noómi, b́ banó ɔ́lɔ́kɔ́ tóna. Bú ño tónínyi anyía nua nóŋa ɔkɔ́ búmbɔ́té. ¹⁵ Bú káá bá háye búáŋa buóŋkónó anyía : « Mɔ́kɔ́ca benyéma bé ɔnyíá biéŋí te ómɔ́ bá na benyéma ɔ ɔhɔla ; aáná mɔ́kɔ́ca bitíkítiki te ómɔ́ yába ɔkɔ́. » †

Ne Tite na baláayé

¹⁶ Bandómesé ña kélá anyía ɔtémá ú Tite é bííŋjé e nyiwééné ɔkɔ́ búmbɔ́té háye basó ɔ ɔ banó ɔ́lɔ́. Tu ñe sú ííŋjie Bandómesé bitéŋíti a asana eéyé. ¹⁷ Tite ñe lúmítíne, ne obiléne okime, asana eyí tu ñe sú wuúci batá ; yó tónínyi nyibiíŋjie nyiéŋí ɔ ɔhɔla, anyía wuúci bémuátá u ñaá háŋá ɔfaaya náánó. ¹⁸ Tú ma ś tóma tóna uusú onyíinyí a ɔmɔ́té ɔkɔ́ ne Tite ; wuúci oócí tuóɔ tú belumitinine *Kilís tukime ñeé lémbi, anyía u ñeé húlínyi ɔmbánye ɔmbánye baaco Ambánye yé Ésóma. ¹⁹ Té cáŋa hú a asana eéyé tu ñe sú wuúci tóma, mbá tuóɔ tú belumitinine Kilís tú iisi ce Masetuán tú ñeé wuúci táfá anyía wá bámbókónéna yáásó ekendinyi yí buólí o húle bándá nyiíŋjie. †† Ambánye yí buólí eéyé ayé tu ña ś nyiɔ kée yííŋjie uusú Otéŋí a Waáŋá nuúmi ; yí tónínyi ambánye yé nyeháŋa nyé ɔtémá ayé tu ña ś aamba ɔwɔ́lɔ́ baaco. ²⁰ Aáná tu ñe sú bíkékényi buéŋí ɔtákéna beandándá bé mɔ́kɔ́nyé eébí, anyía ɔkɔ́ te basó kákáléna. ²¹ Tu ña ś áamba ɔbámókónéna na ambánye yé nyebékéléna ne eé buúse b́ Bandómesé ne eé buúse b́ baaco áyá.

²² E bifendí bé baaco eébí, tú ma ś tóma tóna uusú onyíinyí u olumitinine a ɔmɔ́té ; wáŋa ɔkɔ́ awó tua śŋa o o wuúci aákónákénánó ɔmbánye ɔmbánye

bikúlú biéŋí, tuó leca anyía wáŋa obiíŋjénu buéŋí ɔ nyiɔɔ Bandómesé buólí. Aám-báya ú meé bííŋjie tóna buéŋí ɔ ɔhɔla, anyía wáŋa na mɔ́kɔ́lé meéŋí na banó.

²³ A aháŋá ne Tite, wáŋa yááme ekendinyi yí buólí, tu ñaŋa tuesú nyiókínyi ɔ ɔ banó ɔ́lɔ́kɔ́. A aháŋá na báásó benyiínyí bé olumitinine a bá bóŋa ɔkɔ́ ne Tite, bá bóŋa endóma cé tuóɔ tú belumitinine Kilís náánó ; búábó buólí ñe yííŋjie Kilís nuúmi. ²⁴ Éehé, énu tónínyi aná baaco eébé anyía nu ñe nú beébe léne taaká taaká, anyía baaco bá tuóɔ tú belumitinine e bé ñe bú beébe tóma ébú menyí anyía ɔkɔ́ abó tu ña ś bá ne buúbu náábó a yáánó asana áŋa taaká.

Bóol ñeé hembúlíne ɔkóléentiéŋ asana a yémɔ́té

⁹ Yááŋa anyía'o, bú te ñɔɔ yóɔlɔ anyía yáme banó ɔ́ŋkékéna nufule a asana na nyiɔlɔ a nyé ña leca belumitinine *Kilís bé Yuté. †I ñe mí menyí bíánó bem-bánye bé ebéttáa a asana eéyé ; yanɔ́ na ɔkɔ́ buéŋí ε ekatékate ce Bamasétóniéŋ. †† I ñe mí beébe laákéna esé : « O otúme a hiɔɔɔ ehinyié belumitinine Kilís bé ekéti yí iisi yé Akayí †† na maá b́ bétábónáka o beébe ɔ́lɔ́ta. » Nyiánó nyibiíŋjie e nyiwééné áŋa nyikíndísíkinyi ɔsɔ́kɔ́ a bómɔ́té beéŋí.

³ Aáná é ma mé banó tómeŋa báásó benyiínyí bé olumitinine ɔ ɔkela anyía bábbó banó kúána babétábónákánó taaká taaká a nyiɔlɔ anyé ε ña mé cáŋa o beébe laakena ; nyiáme nyé-banó-lémbi te bécáŋa buólí bú nubókó. ⁴ Yááŋa anyía, mbókɔ té cáŋa aáná, keyé ekúlú ayé ε ká mé faaya ɔkɔ́ na Bamasétóniéŋ, tuɔ kuana anyía nu te ñá nó bétábóna a nyiɔlɔ eéenyí, nu ké nú mi lemisi aató, banó tóna nuó bá na aató ɔlama eébu eé buúse. ⁵ Yaáté asana ε ña mé leca ɔmbánye ɔ ɔbata báásó benyiínyí bé olumitinine anyía bá cáŋa ɔfaaya, bá bándáka nyiíŋjie anyé nu ña nó bétáná owiíŋjie. Aáná a nyiáme nyekaáháma, nu ká nó bá éce nú ma nó bándáka nyiíŋjie eéenyí, nyéó lécána anyía nu ñe nú ííŋjie na yáánó ambánye yé ɔtémá ekime, té cáŋa ɔkɔ́ wá banó eékinyi owiíŋjie.

Benamá e bí ñe húle e nuubo noómi

⁶ Énu menyí anyía ɔkɔ́ ewú u ñeé míene hú tuandándá tú moohó ma benyéma káá bándáka hú tuandándá t́ benyéma. ɔkɔ́ ewú u ñeé míene moohó meéŋí káá bándáka tóna benyéma biéŋí. ††† Aáná ɔkɔ́ okime á nyemána wu owiíŋjie a nyesómɔ́tóna nyí uyé ɔtémá ne obiléne, u ti bícúcué, bé ti wuúci eékinyi. Yááŋa anyía, Bandómesé ñeé léne ɔkɔ́ ewú u ñe yííŋjie ne obiléne okime. ⁸ Bandómesé áŋa na makénda ma ɔ banó nyehéténa anamá cá benyéma ekime ɔ ɔhɔla, ɔkɔ́ te banó béambena. Aáná nu ká nó bá na benyéma biéŋí ɔ ɔhɔla, bé ɔ banó ɔ́lɔ́kɔ́ ɔ ɔkela ɔsɔ́kɔ́ bembánye bé besana bikime. ⁹ Aáná yááŋa yóŋkónó anyía : « ɔkɔ́ u ambánye yé ɔtémá ñoo bóosi basókáska buéŋí na benyéma ; u káá ɔkɔ́ba ne buúse ɔ ɔkela aáná ɔ ɔhɔla bikúlú bikime ». †††¹⁰ Bandómesé, wuúci u ñaŋa we yííŋ-

‡ Fanáka 1Kɔ 16.1-4 ; Lom 15.25. †† Fanáka nyihembule nyí 1.16. ††† Báléka ce Kóléente áŋa i iisi ce Akayí. ††† 9.6 Enj 22.8 ††† 9.9 Marj 112.9

† 8.15 Nyh 16.18 †† ɔkɔ́ búmbɔ́té na BBE 14.23.

jiékine baaco ne moohó na benyéma bé znyíá biéní. † U káá banó bíibi iinjékine, yó tékisiki moohó ckela anyía núánó nuubo á áánánaka buéní c ckola. † U káá banó iinjékine benyéma biéní ckela anyía núánó ckoba ne buúse o oboosi bcsóók; áaná baaco beéní ké bú iinjékine Bandómesé biténjiti c ckéckókléna noómi a asana na nyiánó nyióló enyí tu ké sú beébe ckobanena. † Yáána anyía, asana eyí nyiinjie eényí kée tónjinyi te káá bá hú nyióló nyé ckonyckck Bandómesé nyiinny ne nyiinny. Mbá yí ké yiinjie baaco beéní makénda me owiin-jékine Bandómesé biténjiti. † A nyiánó nyióló eényí, nu ké nú tónjinyi baaco nyiánó nyibíinjie o olumitinine. Baaco beéní ké bú nyémiki Bandómesé a asana eyí nu ne nú wuúci lóckména e nyilumitinine enyí nu ne nú lumitinine Ambánye yé Esóma yí *Kilís. Bé ké bú wuúci nyémiki tóna a asana eyí nu ne nú beébe boósi, nu boósi tóna baaco bé etémbi bekime. † Aaná bé ké búle abó banó bécckókléna Bandómesé a asana ayé u naá banó nyehéténa benyéma a yááyé yaála yí nuubo, † tú wuúci iinjékine biténjiti a asana na yááyé yaála yí nuubo a yé te á bá ne injetí.

Bóol naá káména búáyé buólí bó ckck u endóma

10 Yanó Bóol, yanó ε na mé banó bécckókléna ne o osiotóto na a ambánye yé ckémá háye ú Yésus Kilís... Baaco na bó ckckna báye ya ména obilóósinyi c ckmesé ekúlú ayé ya ména eénu eé buúse ; asana ómcté ε na mé banó sáaména buéní ekúlú ayé ya ména haaca na banó. † E na mé banó bécckókléna, ckte kelá ckck a búána bó ckela anyía núénu mi éékinyi c banó saame-na ekúlú ayé ε ká kaá me háma aáhá náánó. Ya ména hoóhi na c banó sáamakéna, anyía bómcté baaco náánó na bó bétáá anyía ε na mé nyic buólí hú a nyebá nyé baaco ; i ké mí beébe saamakéna efule téka. † Aá taaká tua sóna ckckmbóckmbck, anyía tu ne sú líhe c ckmesé a nyebá nyé cknye baaco ; mbá ecále acé tu na só nua, tu te na só nua a nyebá nyé cknye baaco. † Máás meléfényi ti ne húle a cknye baaco, mbá máána meléfényi ma makénda e mé neé húle ná Bandómesé ; ma óólck ckéa tukáká. Tu na só cákala beála bí injijé bé baaco ; † tu na só yáka buhúny bukime bó bumálá a bú na cúána baaco ohónyí wú omenyinyi na Bandómesé. Tu na só ckóna ebétáá cé baaco anyía bá lóckmákéna yána *Kilís. † Ekúlú ekime eyí nu ké nú tónjinyi anyía nu na nó lóckména Kilís ckmbánye ckmbánye, tua sóna babétácknákánó tóna c ckónóckia ckck okime a wá yánána na aató ckata.

† Ánc lecáka besana aná. † Mbóck ckck a ckcmcté neé menyí ckmbánye e uúye ckémá noómi anyía wána ckck u Kilís, u na nyemána wu omenyí tóna anyía basó tóna tua sóna baaco bé Kilís háye wuúci. † Yáána anyía Oténj a Waáná neé mi iinjíé ckck anyía yámé banó óólck, núánó kómáka o olumitinine ; té cána anyía yámé banó aáhákéna e eciké. † Te yemi bíbéétki buéní e buúbu, ε te na mé lóckma aató ckama, te butíkítiki. † Bá naá ckckna báye ε na mé banó líkímísi bu líkímísi na túáme tu-

† 9.10 Esa 55.10 † Nyekónna nyí etémbí : « Nu na nó leca besana hú ne eése. » † Fanáka 13.10ne Sel 1.10.

fule. Bú te á bá aána. † Yáána anyía baaco a bómcté na bó ckckna anyía : « Tufule tú Bóol ána ne mehúny a má na láma, ma káláka buéní ; mbá ekúlú ayé wána eé buúse bó baaco, u te naá kéndá, bé fékítikinyi mááyé mehúny. » † Baaco a bá na bó ckckna aána ébu menyí anyía besana bikime abé tu na só banó ckónckéna basó haaca, tu ké sú bíibi nyiósíckinyi híána efule téka, ekúlú ayé tu ká só bá aaná ε ekatékate.

† Tu ti ne sú eéhinnyinyi ta cknyemana, mbá te obikétkinyinyi bómcté baaco e bé ne bú bíhiíte beébe bémuatá anyía bá bóna *baána. Bá na bó kela buála, anyía bá bóna na núábó nuketi nó bémuatá enú bé ne bú bíkéti ; bé ti bíhiíte i indélmínyinyi acé baaco a bóna bé o beébe télímínyi. † Mbá, aá basó, tu te na só ckoba o obibéétki a besana a bé te na leca buólí abó Bandómesé naá basó ckúmeke anyía tuáck nyicck ; aána tu ne sú oóndísi hí e buólí eébu, túck hámánána o buúbu nyic náánó. † Yáána anyía tu ti ómo sú húlisi nyióndi nyé búásó buólí ekúlú ayé tu na só cána ckck banó húlíckinyi Ambánye yé Esóma a yé na leca asana yí Kilís. † Aaná tu ti ne sú bíbééti c ckck e buólí abó bcsóók na bó nyicck. Mbá, maasó ckcklé ána anyía únú olumitinine na ckoba c ckcknéna c ckckla a nyenamá anyé tu ká só nyicck buólí bú etémbi e buéní náánó a makénda amá bá naá basó iinjie. † Aaná tu ké ké sú húlíckinyi baaco Ambánye yé Esóma c bcsóók a bá bóna a beháala bí etémbi bí elime ce cianó iisi, tu ti bíbééti e buólí abó bcsóók na bó nyicck. † Éxhé yáána anyía ckck okime awó u na yaámba obibééti na nyemána wu obibéétki né Oténj a Waáná. † Yáána tóna anyía bé ti ne lumitine nyekela a nyembánye nyé ckck anyía u neé bíbééti ; mbá Bandómesé é bééti ckck, bú na tónjinyi anyía nyiáyé nyekela ána nyembánye.

Bóol naá tána asana yí beékúnyí bá befala

11 Éε, ánc cána mi ééhinnyinyi, míck ckoba c ckánáka háye yaála yé ckck ; énu mi eéhinnyinyi yáme keláka buála. † Yáána anyía, ε na mé banó kélena ckck i injetí acé Bandómesé na kéla, a asana ayé ε na mé banó cíkilíékéne nyetónó na ckckme ckcmcté ; wuúci wána *Kilís. Nua nóna háye endóna fíomi ce ckóla a wána ofúúménénu ; wuúci i ké ké mi síke ná ckckme. † Ta híána, ε naá me béákéna buéní anyía, háye cíck neé néjké *Efa na mááyé menjijé, baaco tóna te banó néjké c ckckháma ayé nua nóna nú ckéáhákéna e eciké, nu te háná láténa taaká ci ohónyí [e wufúúménénu] ú Kilís. † Yáána anyía'ó, ε naá me tána aána anyía, ekúlú ayé ckck a ckcmcté á fáaya náánó c ckck banó húliny asana yí Yésus u etémbi awó u te á bá ooci awó tú na só banó húlíckinyi yááyé asana, nu ne nú eéhinnyinyi o wuúci lóckma. Híána tóna, nu ne nú eéhinnyinyi ckáha elilé yí etémbi a yé te á bá eeye ayé nu na nó cána ckáha, ta ambánye yé esóma yí etémbi a yé te á bá eeye ayé nu na nó lóckmáká, núo yiíyí lumitinine.

† I neé mi bíkéti esé, baaco eébe ebé nu ne nú hííte háye balá-baaco bá endóma, bá te na bó me hla te

† Fanáka Sel 9.23 ; 1Kó 1.31.

butíkítiki. ⁶ Ta ayé e te ná mé h́la omenyi ct́nja háye beébe, i ne mí menyí ta híáná b́k k ab́ e naá me ḱcna anyía ya ména c bań t́ngínyni besana eébi anamá ekime e bikúlú biénj. ⁷ Ćk, éce anyía e na mé keláka b́c b́ ekúlú eyí i neé mi bílóosi yań b́muátá c omesé, míc bań húlikinyi Ambánye yé Esóma yé Bandómesé téka na benamá ananyía núán b́m ḱcna c omuaná e ? ⁸ Énu menyí anyía ekúlú ayé e naá me bá náán, e na mé kélaka anyía tuó b́ tú belumitinine Kilís a t́mcté e b́nyímísiki a yáán asana, tuútu tú na mé namáka búáme buólí náán. ⁹ Ta ayé e naá me bá na ćska, yań náán, i ti ómo túéhinyi ćc a ẃmcté búáme b́lam; h́ belumitinine bá aaha a Masetuán bé ne bú mi iínjékíné benyéma bikime a bé naá bá bé á me béambákéna. I neé mi bíkékényiki c bań yébi ; e ká mé ćba ne buúse c kela aán. ¹⁰ E na mé ḱcna okelú c omuaná aá taaká ci Kilís a ceána náame anyía : Ta ćc náán i iisí ikime ce Akayí te a bá wu c me aánj nuúmi eénu. ¹¹ Mbá anyiaté e na mé t́na aán e ? Yáána anyía e te ná mé bań léne e ? Eééé, ta Bandómesé b́muátá ne menyí anyía e na mé bań léne. ¹² Mbá e na mé kela aán, e ćbaka ne buúse c kela aán, ananyía baac a bá na b́ aamba ohónyí ẃ c b́k ḱcna anyía bá na b́ nyic buólí b́k b́mcté háye bas ti wúci b́ng.

¹³ Aán baac eébe á b́na *baac bá endóma bá be-fala, beébe b́nyic e bé ne bú néne b́c ḱc, bé bíhiíteke háye baac bá endóma bé Kilís. ¹⁴ Nuti kékéke asana eéy ! Yáána anyía ta Sátan b́muátá, u na we bíhiíteke háye *elilé yé b́c ma e yí ne t́nginyi eese. ¹⁵ *Híaná yáána hesanasán ekúlú ayé bááyé b́nyic ne bú bíhiíte háye b́nyic a bá na b́ nyic háye Bandómesé neé léne. Nyiáb nyibíondísinyi káá bá hú ćh ma benamá bé maab mekilíkinyi.

Beóm bí Bóol a búáyé buólí b́ ćc u endóma

¹⁶ E na mé hálómónéna ćcna isí'o, nuti mi hiíte háye yaála yé ćc ; oo, énu mi hiíte aná háye yaála yé ćc c kela anyía yáme békónaka, ta yań t́na. ¹⁷ Asana ayé e na mé t́na aambáya ti ne bílénine Oténj a Waánj, e na mé t́na háye yaála yé ćc ; i menyukune anyía ya ména na b́k b́ békónakéna. ¹⁸ Ayé yáána anyía baac beénj na b́ békóna a besana abé bá na b́ kélaka c omesé, ta yań t́na míc ćba c békónaka. ¹⁹ Téka ncse nua ńna ne ininjé ciénj a beet a nyenamá enyí nu ne nú éhinyinyi ta beála aá cianó ekatékate e ? ²⁰ Nu ne nú lúmitine anyía baac bé etémbi áb bań t́ngéke beélé, bá bań nyiákéna benyéma, bá bań néngéke, bá bań fénékine, bá bań tékéséke. ²¹ Ánc me nyéánéna ! Ya ména na aat ćlama o olumitine anyía tua śna b́c ḱc buénj.

Yíye anyía e naá me t́na háye yaála yé ćc, e békónaka a besana a b́mcté abé b́c ḱc na b́ békónéna. ²² Ta bá b́na baac bé Ebélé, yań t́na ya ména ćc u Ebélé ; ta bá b́na *Besuif, yań t́na ya ména u Besuif ; ta bá b́na bá b́nye *Abélaham, yań t́na ya ména ćc u híiyé henyén. ²³ Ta bá b́na b́nyic *Kilís, yań t́na i ne mí wúci nyic buólí o o beébe h́la, e na mé

t́na aaha háye ćc awó u te a bá t́na na aat. Yáána anyía ya ména ćnyic ḱc ćhla, bé h́le me hákéna eé meébe ma ecaná c ćhla, bá me sábaka o onuti bikúlú biénj c ćhla, owé mi numbékine. ²⁴ Beténjinyi Besuif á b́na bé mi súbékénú bikúlú b́táán, hí ekúlú mesue nyitine ne buunyi ne menyise. ²⁵ Aán t́na baac bá ambala yí *Loom á b́na bé mi súbékénú bikúlú b́tát. Ekúlú ćmcté bé ne mí t́mcté andányé c c me ćc, bikúlú b́tát ya ména c b́h ḱc e menyifé eé sitime, ya ména c h́lákán b́c b́mcté ne buutu b́mcté aá nuóm ń makélé noómi. ²⁶ Bikúlú bikúlú abé e na mé kanda hé a beóm c omuaná : Beóm eé tuúci e tun-yíoyókónú, beóm c c h́laka behaála ebí bicónjóló b́ baac ána, beóm na baac bá ḿc me etémbi, beóm a buame b́ b́muátá, beóm a báléka, beóm i iisí ce ćb b́, beóm aá nuóm ń makélé noómi, beóm behaála bikime te ne eébe e bé bú bíhiíte háye benyinyi bé olumitinine. ²⁷ E na mé b́c ḱc ne muuyé muénj e buólí meetú meénj e te héta hiiné ; mío weéhikinyinyi na ecaná ne nyimóti, bikúlú a b́mcté e na mé bá oweékinyinyi *obíkiilie cnyía, nyiike naá me nuákéna yań ceéto etémbi, téka na b́laka.

²⁸ E te áme bá wu ćfaya c ćfana beóm bí etémbi. Úumi ctémá bényiáka ḿc me ekime ekúlú ayé e naá me b́tá tuó b́ tú belumitinine Kilís tukime. ²⁹ Yáána anyía'o, ekúlú ekime ayé ćc a ẃmcté á kása, bú neé mi kesí buénj e úumi ctémá noómi ; híáná t́na, ekúlú ekime ayé ćc a ẃmcté a kela asana a yaabé, asana eéy naá me káléna buénj ćc c ctémá noómi.

³⁰ Aá taaká, ćk e na me nyemána wu c békónaka, e na mé nyemána wu c békónaka a búáme b́c mbó noómi. ³¹ Bandómesé ána Síkine ci Oténj a Waánj Yésus ; wána ne nuúmi bikúlú bikime, wúci u ne menyí anyía i ti ne mí néne. ³² Ekúlú ayé e naá me bá a báléka ce Tamás, kóména a cé naá bá cé nyickena Oténj Alesetás, † neé télímikinyi bicénj o ofine ekime cá hekáká hé báléka anyía bé á me haténa. ³³ Ta híáná, bá na me háya e enáká, bó mí loosiki ne nukolí e wíndo a ćmcté ce hekáká hé báléka ; aán e na mé b́h ḱc ćc oócí.

Bóol neé bíkétinyi baac biseye abé u na lécáka

12 Ćk, ćc na nyemána wa c békónaka e ? Eééé, bú te ne ćc buúse bukime. Ta híáná, míc ćba c ćcna ne biseye ebí Oténj a Waánj neé mi t́nginyi, na abé ú na mé nambónákéna. ² I ne mí menyí mulumitinine *Kilís a ḿmcté, ‡ ḿ naá báátáka oówo c Omuaná, ý ḱc háma c Omuaná ú anamá átát, asana eéy naá békélaka hénán tuoc t́hátá ne t́nyise. Ta u naá báátáka na ciayé ceéto ce b́muátá e, te hú na yááyé elilé e ? E te na me h́la omenyi, hú Bandómesé bímuócí ú ne menyí. ³⁴ E naá me

† Bikotí naá bá beakónaka anyía bé ti súbé ćc mesue c ćc h́ma etine éfendi. Aán bá naá bá bé súbéke baac c mbana oóc (39).

‡ Alesetás neé t́nginyi Banabatéer o otúme a tuoc 9 éce Yésus meé bíbiéne. Iisí eécí naá bá na a buló na a ahánj yé nyeháma nyé ćc yé Baleséne. † Bóol naá t́na yááyé asana yé b́muátá háye asana yé ćc u etémbi anyía baac ti menyí anyía wúci.

hálómónéna ɔkɔɔna anyía ta na ciayé cɛ́ɛ́tɔ cɛ bémuátá u ɲaá báátáka e, te hú na yááyé elilé e ? E te ɲá mé hɔla omenyi, hú Bandómesé bímuóci ú ɲe ményi. I ɲe mí menyí bɔmbánye anyía ɔɔɔ oóci ɲaá báátáka hí oówo ɔ ɔmuaná, yó kóhama a Balatis. U ɲaá lókómáká mehúnyi a mɔmɔté amá ɔɔɔ te a bá wu omenyi ɔhálómókónéna, bé tí wuúci iinjíe makénda me o meéme bíkétíki. ¹⁵ A asana na nyenamá nyé ɔɔɔ eényi ya méɲa wu ɔbékɔɔnaka ; ta híáná, e te áme bá wu ɔkelaka aáná aáme a aháná yé bémuátá ; mbókɔ ya méɲa wu ɔbékɔɔnaka a asana na búáme butɔmbó. ⁶ Mbókɔ yaɲɔ́ i ɲeé mi léne ɔbékɔɔna, keyé e te áme bá yaála yé ɔɔɔ anyía e ɲa mé kɔɔna hú taaká ; yááɲa anyía i meé mi lésíkínyi mbuumu, anyía ta ɔɔɔ te me háya e ehélé a yémɔté a yé te ɲá nyémána ta na besana abé e náɲa yáme kelaka, ta na abé baaco naɲa báábó lókómáká yamé kɔɔnaka. Oténj a Waáɲá ú ɲeé mi tóɲgínyi bikéki bí biseye eebí.

⁷ Éxhé ú ɲeé mi túéhínyi tóna ɔkɔɔ ooci aá cɛ́ɛ́tɔ, †† ú húlúkúne né elilé yé bɔsɔma yé Sátan, ú me sásámákéna anyía wé mi leké ɔbékɔɔna. ⁸ Ya méɲa ɔbékɔkólókénánó Oténj a Waáɲá bikúlú bétátó anyía wá me aáɲiá aféké eéyé, ⁹ yó me békáma ɔse : « Yááme yaála yí nuubo ɲó yó nyemána ; a bɔɔmbó noómi i ɲeé mi tóɲgínyi mááme makénda bɔmbánye bɔmbánye. » Yaáté asana ya méɲa wu ɔbékɔɔnaka yáɲa aáme a bɔɔmbó noómi, anyía mbá yáme bá na makénda me Kilís.

¹⁰ Yaáté asana e naɲa yémi bílénéke a nyiáme nyebá nyé bɔɔmbó noómi, ta bá á me ɔ́mbónáká anyána ; te bé é mí tekeseke, ta yaɲɔ́ a mahana noómi, mbá te úúmi ɔtémá á bényiáka, i ɲe mí menyí bɔmbánye anyía e ɲaá me lókóma muuyé a asana ne Yésus Kilís. I ɲeé mi bíléne anyía ekúlú ekime ayé ya méɲa na bɔɔmbó, yiíyi eéyé ya méɲa na makénda.

¹¹ É maá me táɲáka háye yaála, asana ɔmɔté banó nua nóɲa nu mi éékínyiɲi ɔkela aáná. Yááɲa anyía banó, núánó nyemána nú ɔlaakena baaco aányé ya méɲa ; ta ayé baaco a bómɔté ɲa bó kóɔna anyía e te áme bá ta bókɔ, balá-baaco bá endóma eébé te ɲá bó me hɔla te butikítíki. ¹² Yááɲa anyía'ó, ekúlú ayé e ɲaá me bá yémi líhéke aanó e ekatékáté, e ɲa mé nyiókɔ buólí ne oweéhínyiɲi weéɲj ; Bandómesé yó kélaka anamá ekime cé ne bikéki bí tubilícínyiɲi, ne bikémése na beandándá bé besana eémi e elime, anyía wó tóɲgínyi baaco anyía ya méɲa taaká ɔɔɔ u endóma. ¹³ Áno me laána : Asana ayé yaáté yé ɲó ɔbó náánó téka na ɔkela, mío koó yiíyi kelaka aá tuóɔbó tú belumitínine tú etémbí e ? É te ɲáa bá anyía e te ɔmɔɔ banó túéhínyi bɔlamó bú úúmi olíhe a bíánó beetó ; áno me nyéánénéna anyía nyekela eényi te ɔmɔ bá nyetálémánánó. ¹⁴ Éná, yaɲɔ́ oóci kokóokó tóna náánó e bikúlú bétátó, ta híáná bɔlamó bú úúmi olíhe te káá banó láména. Yááɲa anyía'ó, té cáɲa búánó bɔnóme e ɲa mé aamba, mbá cíínú ilíhe cé bémuátá. Aáná té

cáɲa baáná báábó nyémána bá ɔbándákéna bibiényi bɔnóme o o beébe sókóbínyi, mbá bibiényi. ¹⁵ Aáme a aháná'ó, i ké mí bínyímísíki buéɲj, yaɲɔ́ bémuátá mí bífónáká ɔ ɔhɔla a asana ne úúnú olíhe. Yaɲɔ́, e ɲa mé banó léne buéɲj ɔ ɔhɔla, mbá banó nu ɲe nú mi léne butikítíki.

¹⁶ Nu ɲe nú ményi banó bémuátá anyía e te ɔmɔɔ banó báta ta buúsé anyía núénú mi túkéke ; mbá baaco beéɲj aanó e ekatékáté ɲa bó kóɔna anyía e ɲa mé banó néɲéke, mío banó nyiákéna e menjíɲé. ¹⁷ Aáná e ɲaá me bébáta anyía mbá e ɲaá me bá wu ɔ banó néɲéke, mío banó nyiákéna e elime cɛ ɔmɔté u bááme baaco abá e ɲaá me banó tómkónéna ayé' ? ¹⁸ Nu ɲe nú menyí anyía e ɲaá me bécókólókéna Tite anyía wá faáya náánó, mío banó tóoména uusú onyíínyi u olumitínine a wɔmɔté ɔɔɔ ne wuúci, mbá Tite ɲaá bá wu ɔ banó néɲéke, yó banó nyiákéna benyéme e ? Eé'eé, anyía na yaɲɔ́ ne wuúci, tu ɲa sɔ bá na ɔkólú ú buólí ɔmɔté, tu kendikínyi tóna ohónyí ɔmɔté. ¹⁹ Yááɲa háye anyía nuánó báka ɔ ɔbétáa feeké anyía tu ɲa sɔ banó békáléna e ? Eé'eé, tu ɲa sɔ táɲa yáɲa besana bikime eebi na Bandómesé e nyimónjóló anyé tua sɔɲa ne Kilís. Baláame bá ɔtémá, tu ɲa sɔ áamba yáɲa ɔ banó ɔ́létá a núánó ɔkɔɔma nú bililé. ²⁰ E ɲaá me béákéna ɔmɔ ɔ ɔtémá noómi anyía, ekákéla yá ká me faáya aáhá náánó, mío banó kúana na aabé yé nyebékéléna e yí ti ɲé mi bílénine ; banó tóna nu te me leca a nyenamá a nyé ɲaá banó bílénine. Yáakelá e ká mé banó kúana nuánó sááka banó na banó, nu aákákána, nu békátákánána, banó a behɔɔɔ bí bilimínine, nu oótókóno, nu kɔɔnakana bebáye, nu békɔɔnakanana, banó ne tukókó aanó e ekatékáté. ²¹ E ɲaá me béákéna buéɲj ɔmɔ ɔ ɔtémá noómi anyía ciasó Bandómesé ká háná é mi lemisi aató, mío lelaka a asana yé bakela maabé beéɲj, eebe a bá te ɔmɔ bó békákáléna maabó maabé, bá ɔbaka ne buúse na a mɔnyókóló, na e enjɔkónɔ, na a mafala.

Besana bí nyibíondísínyi

13 Afaaya átátó eece e ɲaá me faakɔna náánó, † aáná tu ké sú cíkiliekene eetíe ekime e elime cɛ embasó cé baaco bífendí ta anyía bátátó, tu látáka háye Cíɔɲé ɲó tóɲgínyi. †2 A afaaya éfendí acé e ɲaá me bá náánó, e ɲaá me laakéna baaco bekime a bá ɲa bó kéláka buáyá beebé bé besana ɔ ɔlata na bɔsɔkó bé etémbí bekime anyía bá te háná ɔba ne buúse ɔ ɔkela aáná. Aámbáya eeci, ekúlú ayé ya méɲa haaca na banó e ɲaá me hálómónéna ɔ banó laana isi'ó : Ayé e ká ká me faaya náánó, ɔɔɔ okime awó u káá kélaka aabé yé asana káá bá na bónósea. ³ Nu ɲa nó áamba ɔleca bókɔ e bú ɲo tóɲgínyi anyía *Kilís ɲaá táɲa nááme ; Kilís te a bá na bɔɔmbó náánó, aáná u naɲa wo tóɲgínyi mááyé makénda aanó e ekatékáté. ⁴ Yááɲa taaká anyía ekúlú eyí bé ɲeé wuúci aátákéná ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná o o wuúci ɔ́nɔ, u ɲaá bá na bɔɔmbó ; mbá aámbáya u ɲeé

† Bómɔté baaco ɲa bó lókóma anyía « indibulúne cí mehúnyi acé bá te á bá bá ɔhálómókónéna ». †† Tu ti ɲé sú menyí nyibúlúne nyé ɔkɔɔ ooci.

‡ Nyefaaya nyí buúse ɲaá bá nyitélímínyi nyé híɔbɔ hí belumitínine (BBE 18). Afaaya éfendí ɲaá bá ekúlú ekúti, ekúlú yí úúyé ɔkan-da ú Éféese (BBE 19). †† Fanáka 10.8 ; Sel 1.10.

líhe a makénda ma Bandómesé. Éxhé ta basó abá tua sóna balatákánó e nyimónjóló ne wuúci tua sóna tóna na bɔɔmbó ; mbá, ekúlú ayé tu ká ka só fáaya náánó, tu ká só banó tónjíní anyía tua sóna bɔɔɔ ne wuúci a makénda ma Bandómesé.

⁵ Ánc békákálákéna, nu bíbúlúnéke bɔmbánye bɔmbánye aná, banó bémuátá, mbá nu lecaka mbókɔ nu ñe nú líhe o olumitinine noómi. Nu ti ñe nú ményi anyía Yésus Kilís áña e cíínú etémá noómi e ? Éce anyía nu te anó bá na makénda me otónjíní baacɔ anyía nua nóña belumitinine e ? ⁶ Asana ómɔté, tua sóna na mɔɔɔɔɔɔ ɔ etémá anyía nu ña nó cɔba o omenyi anyía tú ma só banó tónjíní tubílícínínyí tuéní e tú ño tónjíní anyía tua sóna taaká cí belumitinine. ⁷ Ta híáná, tu ña só bécókóléna Bandómesé anyía nu te háná kélaka besana a beebé ; tu ti ñe sù wuúci bécókóléna aáná ɔ ɔbésómókɔ tɔkɔma mbá, ta ayé yé ña lecana háye anyía tu ti ómó sù menyí otónjíní baacɔ bɔmbánye anyía tua sóna baacɔ bá endóma, tu ña só bécókóléna hù anyía núánó kélaka bembánye bé besana. ⁸ Yááña anyía tua sóna hù na makénda ma ɔkelaka besana bé taaká ; basó téka na makénda me onuusiki taaká eécí. ⁹ Tu naña tuésú bílénéke buéní ekúlú ekime eyí nu ñe nú bíkétí anyía tua sóna na bɔɔmbó, mbókɔ banó bé-

muátá nua nóña na makénda. Asana ayé tu ña só bécókóléna tóna Bandómesé áña anyía wá banó nyíóyísíní olumitinine e etémá hù mbiókɛ.

¹⁰ Yaáté asana e ña cáña áme banó ɔñéna nufule eenu ɔ ɔkela anyía a nyiáme nyekaáháma náánó e te bámókóna oweékínínyí, anyía yáme banó kákálákéna a makénda me buténí emé Oténí a Waáña ñée mi íínjie ; e te ña me faaya ɔ ɔkɔcáñena úúnú olumitinine, mbá e ña mé aamba yáaña anyía Bandómesé á banó nyíóyísíní olumitinine e etémá hù mbiókɛ.

¹¹ A nyemana, banó bááme benyínyí, i ñée mi bíóndísíní ɔ banó laana anyía'o : Ánc békéndákéna olíhe o obíléne noómi, nu aambaka anyía úúnú olíhe ú belumitinine na bɔɔɔkɔ á bámókóna ɔmbánye ɔ ɔhɔla ; énu kíndísíkínínyí banó na banó, nu lókómákána, nu líhéke tóna e mbuumu noómi. Aáná Bandómesé a wáña nulénéne, wuúci mbuumu, káá bá na banó.

¹² Énu bíembíkínínyí e muténínyí anyía nua nóña benyínyí o olumitinine noómi. Belumitinine Kilís bekime a bá bóña aaha ña bó banó téní. ¹³ Na yaála yí nuubo nú Oténí a Waáña Yésus Kilís, ne nulénéne nó Bandómesé, na nyelatana nyé etémá nyí *Efúúménénu yí Elilé bé a bámókóna náánó.

Kalasi

Besana a bé ña wólb anyía bá lókómáka bómánye nyefana nyí nufule eenu

Bóol ña wólbókéná tuóbo tú belumitinine tú iisí ce Asi Minéel ; wuúci u ñeé beébe hulíkínyi Ambánye yé Esóma e cíiyé ekanda ci buólí eéúbú ; na ε ekanda ífendí na ε ekanda étátú (BBE 16.6 ; 18.23). Baaco beéñí b́ hákénéa mawólbé né Yésus, ne Besuif na baaco bá mawólbé me etémbí áyá.

Yááña anyía Besuif a b́ña na nyíáb́ nyebékéléna anyé wóbo okime eé beébe á nyemána wu olátákéna. Nyéáña anyía wóááca wóbo wómbó okime. Hibílícínyínyí hé nyíáb́ nyelatana na *Bandómesé híáña.

Aáná, ekúlú ayé baaco a bá te ab́ bá Besuif ñe bú túme wáya mawólbé né Yésus, b́mawé ña b́ bá b́b́ kowónaka báye wóbo okime aẃ u te a bá wóbo u Besuif ña nyemána wu w cáña látákéna bikotí bí Besuif, holákáhóláka wóéáca, w wela anyía mbá Bandómesé é wuúci hííte háye atálémánáń yé wóbo eeyé eé buúse. Mbá Bóol, wuúci u ñaá bá wé yeékúnyíki anyía wóbo aẃ u ñaá háya mawólbé né Yésus, Bandómesé ña kela anyía wá bá atálémánáń yé wóbo, mbá té cáña a asana na wóéáca.

A asana eyí Bóol ñaá lókómáka anyía wómbó anyínyí yí nyiékúnyí eényí ma yáányána ε ekatékate ce tuóbo tú belumitinine t́ Kalasi, éhé u ñeé beébe wóñéna nufule eenu o okoó beébe hálámánána a ambánye yí ohónyí.

Bú ña h́la wéka anyía wó cáña omenyi bómánye asana yé Abélaham, w wela anyía wó lókómáka bómánye bómánye besana bí nufule eenu. Abélaham ñaá bá wa yánáña iindú, mbá Bandómesé ña laca anyía u ñaá háya mawólbé nááyá ; aáná u ñeé wuúci hííte háye atálémánáń yé wóbo eeyé eé buúse (Sen 15.6). E elime eécí, bá ña yááca Abélaham háye hibílícínyínyí hé nyelatana ne wuúci na Bandómesé (Sen 17.11). Fanáka tóna Lom 4.11-12.

¹ Yarj́ Bóol é ña mé banó wóñéna nufule eenu. Ya méña *wóbo u endóma u *Yésus *Kilís, té cáña a makénda ma baaco, ta anyía a nyekela nyé wóbo a wómbó. Mbá ya méña wóbo u endóma a makénda ne me Yésus Kilís na ma ciasó Síkíne *Bandómesé. Wuúci u ñeé héenyí Yésus e biwéwé. ² Na yarj́ ne benyiínyí bé olumitinine bekime a bá b́ña aaha tu ña ś banó ténj, banó tuóbo tú belumitinine tú iisí ci Kalasi.

³ Na ciasó Síkíne Bandómesé ne uusú Oténj́ a Waáña Yésus Kilís bá banó sayábákéna, bá banó iinjékíne mbuumu ε etémá noómi. ⁴ Énu menyí anyía Kilís ñeé bílénékíne okoówé a yáásó asana anyía mbá Bandómesé á basó nyéánákéne maasó maabé, mbá u basó kétúnyíki a beébé bé besana bé wómesé ooci. U ñaá kéláka aáná a nyeháña nyé cíásó Síkíne Bandómesé. ⁵ Nuúmi á b́mókóna ná Bandómesé bikúlú bikime, híáná yááña.

⁶ Bááme benyiínyí, Bandómesé ñaá banó lóñóka a asana na yaála yí nuubo yí Yésus Kilís. I ñeé mi kéké buéñj́ w wóla anyía nú me ténj́ enú wuúci béyúataka, nuó túme oláténa nyenamá nyé ambánye yé esóma yí etémbí a yé te á bá ambánye. ⁷ Aá taaká nyenamá nyé ambánye yé esóma yí etémbí te á bá. Asana ómawé, baaco a b́mawé á b́ña h́á e bé ñe bú túnyínyí cíínú etémbí ; bá ña b́ áamba otúmúliene Ambánye yé Esó-

† Baaco a bá ña b́ bá bébú hulíkínyi wówóka ambánye yé esóma yí etémbí eeyé ña b́ bá bébú beébe eékíkínyi o yiíyí láténa w wóla na wáya mawólbé né Kilís, ne okéke ú bikotí bí Besuif bikime.

ma a yé ña laca Kilís. ⁸ E ña mé banó láana anyía mbóko wóbo a wómbó ñaá banó hulíkínyi ambánye yé esóma yí etémbí a yé te á bá eeye ayé tu ña ś banó hulíkínyi, Bandómesé é wuúci lómóka, † ta yé cáña á bá basó, te elilé yé wówóma yé Bandómesé a yémawé. ⁹ Tu na maá ś banó láakena, tu ña ś hálómónéna w banó láana aám-báya anyía, mbóko wóbo a wómbó ñaá banó hulíkínyi ambánye yé esóma yí etémbí a yé te á bá eeye ayé nu ña ń lókómáká, núo lumitinine, Bandómesé é wuúci lómóka.

¹⁰ Óka, aám-báya, ε ña mé aamba anyía baaco é mi lémbíki ayé' Bandómesé e ? Aá yarj́, i ñeé mi léne anyía Bandómesé á nyemána wu o mi lémbíki. Mbóko ε ña mé aamba taaká anyía yémi bílénékíne baaco, ε te áme bá munyiwó mu Kilís.

¹¹ Baláame, énu menyí anyía'o : Ambánye yé Esóma ayé ε ña mé banó hulíkínyi ti ómo húle ná wóbo a wómbó. ¹² Ta wóbo a wómbó ti ómo mi yiíyí laana, te o mi yiíyí eékúnyí ; mbá Yésus Kilís ú ñe mi yiíyí nam-bónéna.

¹³ Nu te ña ń nána uúmi olíhe ú buáyá, ekúlú ayé ε ñaá me bá yamé látákéna abékéléna cé olumitinine ú *Besuif ; ε ña mé bá yémi tékeseke buéñj́ tuóbo tú belumitinine Kilís, ε aám-báka ohónyí okime wú o tuútu menyisiki. ¹⁴ Baaco bé híími heeya ña b́ bá b́b́ látákéna abékéléna cé olumitinine ú Besuif eécé, mbá yarj́ ε

ɲaá me bá yémi beébe hɔlaka o o biibi láténa ; i ɲeé mi bííɲjé e nyiwééné a nyeláténa nyé abékéléna cá babaabá, mío beébe hɔlaka.

¹⁵ Mbá, Bandómesé ɲaá mé lɔ́tɔ́, yaɲɔ́ téka ne obíbiéne. U ɲeé mi boosiki ekúlú e yí ɲeé wuúci bilénékiné, yó me lɔ́ɲɔ́kɔ anyía yémi wuúci nyɔ́kɔna buólí. ¹⁶ U ɲa mé nambónéna uúyɛ ɔ́ɔ́nɔ́ anyía yémi wuúci menyí, mbá i hulíkínyi baaco a bá te ábɔ́ bá Besuif Ambánye yé Esóma ; ε te ɔ́mɔ́ kɔ́ báta ɔ́ɔ́ɔ́ ta ɔ́kɔ́. ¹⁷ Yaɲɔ́ ta ɔ́ɔ́ba eé *Yelúsalem né eebe a bá ɲa bɔ́ cáɲa ɔ́bámókóna *baaco bá endóma na yaɲɔ́. Mbá i ɲe tényí áme ɔ́ba fianɔ́ a Alabi; † e elime eéci, ε ɲa kaá me halómóna aá Tamás. ¹⁸ E elime ce tuɔ́ɲɔ́ tótátɔ́, nyiáme nyecɔ́ba eényí eé Yelúsalem anyía tuésú ményínyi ne Bíel. I ɲe mí limékíne ne wuúci hú mɔ́sɛ́ buunyi. ¹⁹ Yaɲɔ́ ta ɔ́leca ɔ́ɔ́ɔ́ u endóma u Yésus u etémbí ; mbá ε ɲa mé leca Sáak, onyíinyí †† u Oténjí a Waánjá. ²⁰ Aá taaká, eé nyíinyí nyé Bandómesé, besana eebi abé ε ɲa mé kɔ́na áɲa taaká, i ti ɲé mi néɲe.

²¹ E elime eéci, ε ɲa mé ɔ́bá i iisí ne ci Silíi ne ci Silisí. ²² Mbá a ahánjá na tuɔ́ɔ́ tú belumitinine Kilís tú iisí ci *Yuté, bá ɲa bɔ́ bá éce bá te ɲa bɔ́ me leca ta buúsé ; ²³ bá ɲa bɔ́ bá bábɔ́ lókómáka bɔ́ lókómáka ɔ́sɔ́kɔ́ ábɔ́ táɲáka, bá kɔ́naka báye : « ɔ́ɔ́ɔ́ awó u ɲaá bá waá basó tékeseke buáyá a yáɲa o ohulinyi baaco aám-báya anyía bá hákéna mɔ́ɲɔ́lé né Kilís, asana ayé u ɲaá bá wa yáambaka omenyisi buáyá ! » ²⁴ Aáná bá ɲa bɔ́ bá bébú iíɲjékíne Bandómesé nuúmi aáme a asana.

Ne Bóol na Baanábas ɲa bɔ́ bébándákána na baaco bá endóma

2 Émakéla tuɔ́ɲɔ́ túsáhátá ne túnyíse á hóláka, nyiáme nyehálómóna eényí eé Yelúsalem ɔ́ɲɔ́ na *Baanábas. † E ɲa mé ɔ́bána tóna Tite. †† E ɲa mé ɔ́ba ɔ́ ɔ́kanda oócí anyía Bandómesé ú ɲeé mi tóɲinyi anyía yáme ɔ́ba. Tu ɲa sɔ́ bébándákána na baaco bá maatá masáánɔ́ a mafákáléana, mío beébe búlúnékíne asana yé Ambánye yé Esóma ayé ε ɲaá me bá yémi hulikinyi baaco a bá te ábɔ́ bá *Besuif. E ɲaá me bá i ti émi léne anyía ne buólí abɔ́ ε ɲa mé nyɔ́kɔ́ ne buólí abɔ́ ε ɲa mé nyɔ́ á bécáɲáka buólí bú nubókó. ³ Mbá baaco eébé ti ómo bú eékínyi ta aláame Tite, ɔ́ɔ́ɔ́ u *Kelék, anyía wá béáca. ⁴ Ta yé caɲa á bá anyía baaco a bá ɲa bɔ́ bésónókéna e uúsú ɔ́ɲɔ́, bé bíhiíteke háye belumitinine *Kilís, ɲa sé bébú wuúci aacá. Bá ɲa bɔ́ bésónókéna háye tuféfi anyía bábɔ́ lécáka anyána nyiásɔ́ nyimónjóló ne Yésus Kilís ɲaá basó ááɲa a buólé bɔ́ nyeláténa nyí *bikotí bí Besuif, mbá bá aámbáka ɔ́ basó hélúmúnyi a buólé eébu. ⁵ Mbá, tu te ɔ́mɔ́ sɔ́ bényéana

† Iisí na a bulóɔ́ na a ahánjá yé nyehatóna nyé ɔ́ɔ́ɔ́ a Balestine.
†† Bómɔ́té baaco ɲa bɔ́ lókóma aaha anyía « onyíinyí », ta anyía « onúséyɛ ». Sáak ooci ɲaá bá ɔ́ɔ́ɔ́ mɔ́ɔ́té u bekendisi belumitinine eé Yelúsalem. U ɲa ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ nufule nɔ́ Sáak. Fanáka tóna Kal 2.9, 12 ; BBE 15.13 ; 21.18 ; 1Kɔ́ 15.7. † ɔ́ɔ́ɔ́ u bɔ́nye Léfi. U ɲaá háya mɔ́ɲɔ́lé né Yésus. U ɲeé síke Bóol e úúyɛ ɔ́kanda ú buúse wú ohúle húlínyi baaco Ambánye yé Esóma. †† Tite ta ɔ́bá u Besuif, mbá u ɲaá háya mɔ́ɲɔ́lé né Yésus. Bóol ɲeé wuúci ɔ́ɲɔ́néna nufule a númɔ́té. A nyelaca nyé baaco beéɲí, ɔ́kanda oócí áɲa ɔ́kanda ewú bé ɲeé bikéti e BBE 11.30 ; 12.25 ɲiɲɔ́ hoóhi 46.

te hikúlúkúlú, mbá ta ɔ́lókóma ta ɔ́kɔ́ ; tu lénéke hú anyía Ambánye yé Esóma a yááɲa taaká ɔ́ ɔ́kɔ́ híáná náánɔ́. ⁶ Mbá ta baaco ɔ́ bómɔ́té abá baaco ɲa bɔ́ bá bábɔ́ leca háye baaco bá maatá masáánɔ́ ti ómo bú sólínyi ta ɔ́kɔ́ bú etémbí a búmɔ́té a besana abé é ɲa mé kɔ́naka. Mbá baaco eébé te ɔ́mɔ́ bɔ́ bá háye ɔ́kɔ́ a búmɔ́té a nyiáme nyelaca, anyía eé buúse bɔ́ Bandómesé, baaco bekime á bɔ́ɲa ɔ́kɔ́ búmɔ́té. ⁷ Baaco eébé ɲa bɔ́ léca anyía Bandómesé ɲeé mi iíɲjé ɔ́sɔ́ma bú ohulikinyi baaco a bá te ábɔ́ bá Besuif Ambánye yé Esóma, ɔ́kɔ́ búmɔ́té háye u ɲe yííɲjé Bíel anyía wé yíiɲi hulíkínyi Besuif. ⁸ Yááɲa anyía Bandómesé ewú u ɲe yííɲjé Bíel makénda ma ɔ́bámókóna ɔ́ɔ́ɔ́ u endóma u Besuif, wuúci u ɲeé mi iíɲjé makénda ma ɔ́bámókóna ɔ́ɔ́ɔ́ u endóma u eebe a bá te ábɔ́ bá Besuif. ⁹ Aáná na Sáak, ne Bíel, na Sáan, *bekendisi belumitinine bá h́á, ɲa bɔ́ leca anyía Bandómesé ú ɲe mi cumé buólí eébu. Nye basó ténjiki na aabá eényí na yaɲɔ́ na Baanábas, bú tóɲinyi anyía tua ɔ́áɲa a nyelókómána nyí buólí ne beébe. Aáná tu ɲa sɔ́ ɔ́ba ɔ́ ɔ́kɔ́ɔ́nyɔ́kɔ́ baaco a bá te ábɔ́ bá Besuif ; beébe, bá ɲa ɔ́bá ɔ́ ɔ́kɔ́ɔ́nyɔ́kɔ́ Besuif. ¹⁰ Asana ɔ́mɔ́té ayé bá ɲa bɔ́ basó bátá ɲaá bá hú anyía tu te béhóya ɔ́wɔ́lókɔ́ báábɔ́ belumitinine a bá bɔ́ɲa na ɔ́sɔ́ka ; asana eéyɛ i ɲe mí bííɲjé o búle kela tóna.

Bóol ɲaá kákáléna Bíel a Antióse

¹¹ E ɲaá me kákálákéna te Bíel ε ekatékate ci belumitinine, ekúlú ayé u ɲaá bá a Antióse †† anyía ú ɲaá békélákéna taaká ɔ́kɔ́bé. ¹² Yááɲa anyía, a nyiáyé nyekaáhama a Antióse, Bíel ɲaá bá weé nyiékinyi na baaco a bá te ábɔ́ bá *Besuif. Émakéla baaco e bé ɲe bú húlé hoóhi na Sáak á ka bɔ́ háma, Bíel nyitúme ohúébe eényí ; u ti túné nyiényi ne beébe anyía u ɲaá bá weé líkíméke Besuif a bá ɲa bɔ́ bá bábɔ́ kɔ́naka anyía baaco bekime ɲá bɔ́ nyemána bá ɔ́béáca. ^{††13} Báásɔ́ benyiinyí bé Besuif a bómɔ́té nyitúme ɔ́láténa nyekelaka nyí Bíel eényí ɔ́ ɔ́kɔ́hama ayé bé ɲe bú bísúétíne ta *Baanábas e mesíɲítí ma nyebékéléna eényí. ¹⁴ Émakéla yáme leca anyía bá te ɲá bɔ́ békéléna háye indélímínyíni ce taaká ce Ambánye yé Esóma ɲo tóɲinyi, nyiáme nyehatóna eényí ε ekatékate ci belumitinine bekime, i ɲé túme ɔ́kákáléna Bíel, mbá esé : « Huúú' baabá ! Mbókɔ́ kuɔ́ɲɔ́ awó ɔ́ ɔ́ɲa u Besuif, óo líhéke aaha háye ɔ́ɔ́ɔ́ awó u te á bá u Besuif, anyiaté ɔ́ ɲɔ́ɔ́ waamba oweékinyi baaco a bá te ábɔ́ bá Besuif anyía bé líhéke, bá békélákéna háye Besuif e ?

¹⁵ Basó, bá ɲaá basó biénéké Besuif, tu te asó bá bakela maabé e bé ɲe bú húlé ɔ́ mɔ́ɲɔ́ me etémbí. ¹⁶ Ta híáná, tu ɲe sɔ́ menyí anyía atalémánánɔ́ yé ɔ́ɔ́ɔ́ eé buúse bɔ́ Bandómesé áɲa ooci awó u ɲaá háya mɔ́ɲɔ́lé né Yésus *Kilís, té cáɲa ooci awó u ɲa láténa *bikotí. Ta basó tóna tu ɲa sɔ́ hákéná mɔ́ɲɔ́lé né Yésus Kilís ɔ́ kɔ́kela anyía Bandómesé á kela anyía túásɔ́ bámókóna betalémánánɔ́ bé baaco eéyɛ eé buúse, té cáɲa anyía tu ɲa sɔ́ láténa bikotí, ananyía nyeláténa nyí bikotí te ɲaá kéla anyía ɔ́ɔ́ɔ́ á bá ɔ́talémánánɔ́ eé

†† Antióse yí Silíi (fanáka BBE 11.19-26). ††† Yé ɲaá bá e bikotí anyía ɔ́ɔ́ɔ́ u Besuif ti nyiényi na baaco a bá te abɔ́ bá Besuif.

buúse b́ Band́mesé. » ¹¹⁷ Baś Besuif, tu ́a ś áamba ́bámókónéna betálémánán b́ baaco eé buúse b́ Band́mesé anyía tu ́a ś háya m̀wɔ́lɛ né Kilís. Ekúlú ayé tu ́a ś kela aáná, téka tua s̀áŋa háye eebe a bá náŋa báb́ kelaka b̀wɔ́b́ e ? Mb́ Kilís áŋa wu ́ baś nyéketakena ́ ́kela b̀wɔ́b́ e ? Eé'eé, bú te á bá aáná buúse bukime. ¹⁸ Aana búáŋa : Mb́kɔ́ ́wɔ́ ́ŋaá nyɛana nyeláténa ný bikotí anyía nyé te ́wɔ́ ́wɔ́lɔ́ o ofúúmínyi ́wɔ́, mb́ u háná halómóna ́láténa bikotí anyía béáŋa bí o wuúci ́wɔ́lɔ́ o ofúúméne, yaáté ekúlú eéyé ́wɔ́ oóci ́a kela b̀wɔ́b́ eé buúse b́ Band́mesé. ¹⁹ A asana a yé ́a leca nyeláténa ný bikotí, yań yamé á báka owéénú noómi, anyía mb́ yémi líhéke ́ ́nyɔ́wɔ́ Band́mesé buólí, ya meáŋa ́wáátákénán ́ ́wɔ́básá ́ ́wɔ́uaná ́wɔ́wɔ́ ne Kilís. ²⁰ E te ́a háná émi líhe a ciameciamé, mb́ Kilís u ́a kela anyía yémi líhéke. Yááŋa anyía, ú-úmi olíhe ú aambáya, i ́e mí wuúci líhe ́ ́wɔ́wɔ́lɛ amá e ́aá me háya ná ́wɔ́n ́ Band́mesé. U ́eé mí lénéke, yó bílénékíne okoówé aáme a asana. ²¹ E te áme bá wu ́wɔ́sáŋŋa ́wɔ́bánye b́ yaála yí nuubo yé Band́mesé a asana na nyeláténa ný bikotí anyía, mb́kɔ́ ́wɔ́ ́e fúúméne eé buúse b́ Band́mesé a asana na nyeláténa ný bikotí, bú ́o tónínyi anyía owé ú Kilís te ́ ́wɔ́lɔ́ buúse bukime.

Olumitinine ́a yáaŋa ́wɔ́ a buólé bú bikotí

3 Banó baaco bá Kalasi, anyána ! Nu te anó bá na beetó e ? Aányé u ́aá banó cáŋgéna etémá e ? Yań ese bá ́aá banó búlúnékíne ́wɔ́bánye anyána Yésus *Kilís ́eé wé waátákénán ́ ́wɔ́básá e ? Mb́ anyána ! ² Áno mé békáma hú embataka eeci : Band́mesé ́aá banó íinjíe yááyé Elilé anyía nyeláténa ný *bikotí ayé', anyía nu ́a ń lókómáká Ambánye yé Esóma, núo yíyi lumitekinine e ? ³ Nu te anó bá na beetó eenyi e ? Banó ebé nú ́e nú túméké buáyá na makénda me Elilé, anyána nu ́a ń áamba aná okuenyinyi na makénda ma nyebétaa nyé baaco e ? ⁴ Éce anyía anamánamá cá besana acé nu na ma ń léca te ́a banó ́wɔ́lɔ́ buúse bukime e ? ⁵ Aa taaká béáŋa etémbí e ? ⁵ ́wɔ́ Band́mesé ́aá banó íinjíe yááyé Elilé, ý kelaka *bíkéki bé besana náánó anyía nyeláténa ný bikotí ayé', anyía nu ́a ń lókómáká Ambánye yé Esóma, nuó yíyi lumitekinine e ? ⁶ Áno bétáa asana yé *Abélaham : U ́aá háya m̀wɔ́lɛ ná Band́mesé, buáté ́wɔ́ Band́mesé ́eé wuúci leca háye atálémánán yé ́wɔ́ eeyé eé buúse. ¹⁷ Énu menyí ́wɔ́bánye anyía hú baaco a bá ́a b́ hákéná m̀wɔ́lɛ ná Band́mesé á b́ŋa taaká cé baáná bá Abélaham. ⁸ Cíwɔ́né cé Band́mesé ́e bíkétíki buáyá anyía u káa kélaka anyía baaco a bá te áb́ bá *Besuif á b́mókóna betálémánán b́ baaco eeyé eé buúse a asana ne úúbú olumitinine. Éhé Band́mesé ́aá laána Abélaham ́e : « E ká mé holena ńwɔ́ ́ ́wɔ́sabayena baaco

bekime bá ́mesé. » ¹⁹ Abélaham ́eé lumítínine, éhé Band́mesé ́eé wuúci sayábéna. Aáná baaco bekime e bé ́e bú lumitinine, Band́mesé kée beébe sáyábákéna t́na.

¹⁰ Yááŋa anyía'o, baaco bekime e bé me bú bíinjie a nyeláténa ný bikotí á búáŋa ́wɔ́lɔ́mókón, anyía yááŋa ́wɔ́wɔ́kón anyía « ́wɔ́ okime awó u ti ́eé bíinjie ekúlú ekime ́ ́láténa besana bikime a béáŋa beŋwɔ́kón e nufule nú bikotí áŋa na nyelwɔ́. » ¹¹ Tu ́e ś menyí ́wɔ́bánye anyía ta ́wɔ́ te á bá wu ́wɔ́ atálémánán yé ́wɔ́ eé buúse b́ Band́mesé a asana na nyeláténa ný bikotí. Yááŋa aáná anyía : « ́wɔ́ a wáŋa atálémánán yé ́wɔ́ eé buúse b́ Band́mesé anyía u ́aá háya m̀wɔ́lɛ nááyá kée líhéke taaká ci olíhe. » ¹² Mb́ nyéalónána áŋa h́a e ekatékate cé na ́wɔ́ awó u ́a láténa bikotí ne ooci awó u ́aá háya m̀wɔ́lɛ ná Band́mesé. Yááŋa ́wɔ́wɔ́kón anyía : « ́wɔ́ okime awó u ́a láténa ́wɔ́bánye bikotí bikime káá bá ne olíhe a asana ne bíibi. » ⁵

¹³ Band́mesé ́aá baś lómókó baś bekime anyía tu te ́wɔ́ ś láténa bikotí bikime. Mb́ Kilís ́aá faáya, ý baś háŋŋáka anyía mb́ Band́mesé é wuúci lómókó a yáás asana. Bú ́o tónínyi anyía ú maá baś kétúnyíki a nyelwɔ́ eényí. Aáná yááŋa ́wɔ́wɔ́kón anyía : « ́wɔ́ okime awó bá t́ŋa a ́wɔ́te ́ ́wɔ́uaná áŋa na nyelwɔ́. » ¹⁴ Kilís ́a kéláka aáná anyía endána acé Band́mesé ́aá bétánéna Abélaham á b́mókóna t́na ná baaco a bá te áb́ bá Besuif e elime ci Yésus Kilís, ý baś íinjíe t́na, baś bekime, Elilé ayé u ́aá baś bétánéna owíinjie a asana ne olumitinine.

¹⁵ Baláame, e ́a mé áamba ́ banó tónínyi hibílícinyínyi a besana a bé náŋa bé a békéláka : Mb́kɔ́ ́wɔ́ a ́wɔ́wɔ́té ́e síke nyeléha a nyémwɔ́té háye yé ́aá béámba, ́wɔ́ u etémbí te á bá wu ́wɔ́wáŋa mb́ te osolinyi ́wɔ́ a búwɔ́té a nyeléha eényí. ¹⁶ Búáŋa híáná na Band́mesé, anyía buáyá u ́aá bétánéna ́kela Abélaham ́wɔ́bánye ne híyé henyénó áyá. ¹⁷ Bu te á bá anyía u ́aá kóna anyía « ́wɔ́nyénó » háye anyía túáŋa tuéŋí, mb́ henyénó áŋa hú héwɔ́té ; híyé henyénó ́e hembule anyía Kilís. ¹⁷ ́wɔ́ ab́ e ́a mé áamba ́wɔ́wɔ́na áŋa anyía Band́mesé ́aá látana bumbénú ¹⁸ na Abélaham, ý bétána anyía u ́a ćba o o buúbu nyiówísinyi. Buáté ́wɔ́ bikotí e bí ́e síké á fáaya aaha e elime cé h́ndéte cé tuwɔ́ ínyise na tuwɔ́ nyitíne na t́wɔ́hátá ¹⁹ te á bá bé ́wɔ́kót́na nyelatana eényí, mb́ te onyitinyi endána cé Band́mesé. ¹⁸ Nu ́e nú keti yáakelá anyía Band́mesé ́a sáyabena ́wɔ́ a asana na nyeláténa ný bikotí, té cáŋa e endána acé u ́aá bétánéna ́wɔ́. Eé'eé, yááŋa anyía'o, Band́mesé ́a sáyábákéna Abélaham ananyía u ́eé wuúci bétánéna.

¹⁹ Mb́kɔ́ aáná yááŋa, aáté bikotí abé Band́mesé ́e yíinjíékíne baaco ́ ́wɔ́lɔ́ e ? U ́eé bíibi télímíkinyi anyía tuesú menyúkúne anyía tu ́a ś nánaka ́ ́wɔ́wɔ́háma anyía ́wɔ́ u henyénó hé Abélaham a wáŋa

† Fanáka Marj 143.2. †† Nyekóna a nyémwɔ́té : « Na maanó makénda ma bémuatá éce nu ́a ń áamba ́bámókóna befúúménénú e ? » ‡ Nyekóna a nyémwɔ́té : « Nu ́e nú hííteke anamánamá cé indekese e etémbí ne etémbí e ? » Yááŋa asana yí indekese acé Bakalasiéŋe ́e bú hííteke. †† Fanáka Sen 15.6.

‡‡ 3.8 Sen 12.3 ††† 3.10 Tet 27.26 †††† Aba 2.4. Nyekóna a nyémwɔ́té : « Atálémánán yé ́wɔ́ kée líhéke e úúyé olumitinine. » § 3.12 Lef 18.5 §† 3.13 Tet 21.23 §†† Fanáka Sen 12.7. §† Ta anyía : « síke nyeléha ». §†† Ekúlú eéyé áŋa a Nyh 12.40. Yíyi eéyé baaco bé Islayél ́e bú limekíne e Esíbit.

éce Kilís áa fáaya ; ná ɔɔɔ oóci Bandómesé ɲe yiinjíe endána eéci. Bililé bé masóma bé Bandómesé bí ɲe húlíkínyi baaco bikotí eébi, † bé ɔɔɔlakena né ohényihényi. Mbá ohényihényi naɲa wáɔ nyíɔko buólí e ekatékate ce baaco béfendí. ²⁰ A aháná na Bandómesé, wuúci bémuátá u ɲaá bétánéná Abélaham, u te ɔmáɔ tóma ohényihényi. ††

²¹ Éce bú ɲe hémbule anyía bikotí ɲe núusi endána ce Bandómesé e ? Eé'eé, buúse bukime. Yááɲa anyía, mbáɔ okotí a yémáɔ á bámbókóna h́á a yááɲa yí ow-iinjíékíne baaco olíhe, keyé baaco e bé ɲe bú yiíyi latákéná ɲa b́ bá betálémánán b́ baaco eé buúse b́ Bandómesé. ²² Mbá yááɲa ɲɔɔɔkón anyía baaco bekime bá ɔmesé á b́ɲa beólé bé ɔɔɔbé, ananyía mbá Bandómesé é beébe iinjíékíne benyéma abé u ɲaá bétánákéná baaco a bá ɲa b́ háya mɔɲɔlé né Yésus Kilís.

²³ Ekúlú ayé tu ɲa ś bá éce tu te ɲá ś háya mɔɲɔlé né Kilís, tu ɲa ś bá éce tua ɔánáɲa a buólé bú bikotí ɔ ɔɔɔháma ekúlú ayé tu ɲa ś hákéná mɔɲɔlé né Kilís.

²⁴ Yááɲa anyía bikotí ɲaá bá háye mutóɲínyi ohónyí † ɔ ɔɔɔháma a nyefaaya nyí Kilís, ananyía mbá túásɔ bámbókóna betálémánán b́ baaco eé buúse b́ Bandómesé anyía tu ɲe sú lumitinine. ²⁵ Mbá, aámbáya tua ɔáɲa o olumitinine Kilís, tu te aś bá t́na e buténj́ bú mutóɲínyi ohónyí eémú. ²⁶ Banó bekime nua nuáɲa baáná bá Bandómesé anyía nu ɲa ń hákéná mɔɲɔlé né Yésus Kilís ; bú tóɲgínyi anyía nua nóɲa e nyimónjóló ne Yésus Kilís. ²⁷ A asana eyí nu ɲe nú bíótókíne, nua nóɲa e nyimónjóló ne wuúci. Aámbáya nua nuáɲa o olíhe i iɲetí ci Kilís bémuátá. ²⁸ Aáná tua ɔáɲa ɔɔɔ búmáɔ eé buúse b́ Bandómesé ; nyéálónána te á bá t́na e ekatékate ci ne Besuif na baaco a bá te áb́ bá Besuif, ta e ekatékate ce na beólé na baaco a bá te á bá beólé, ta ce na banóɔɔ ne beénj́. Banó bekime nua nuáɲa ɔɔɔ búmáɔ e nyimónjóló ne Yésus Kilís.

²⁹ Banó abá nua nuáɲa baaco bé Kilís, nua nuáɲa aná ɔɔɔ Abélaham ; nua nuáɲa nú ɔb́ɲɔ nuafa a benyéma bikime abé Bandómesé ɲaá bétánákéná o beébe iinjie.

4 Asana ayé e ɲa mé áamba anyía núán ɔkóma ɔmbánye áɲa anyía : ɔɔɔ okime a wá nyemána wu ɔbá na nuafa a benyéma bí síkíne ɲeé líhe i iɲetí ci olíhe ú ɲɔ́lé, ta yé cáɲa á bá anyía nuafa eénu áɲa núáyé nukime. ² Ekúlú ayé wa yánáɲa ɔɔɔmbó, wáɲa e buténj́ b́ baaco e bé ɲe bú wuúci tétényi ; bé kéndisiki bíáyé besana ɔ ɔɔɔháma ekúlú eyí síkíne ɲaá ɔmbót́na anyía wá bá na núáyé nuafa. ††3 Híáná búáɲa t́na náásɔ, anyía ekúlú ayé tu ɲa ś bá éce tu te ɲá ś háyá mɔɲɔlé né Kilís, tu ɲa ś bá tua ɔánáɲa i iɲetí ce banásé ; tu ɲa ś bá a buólé b́ abékéléna cé ilumitinine

† Fanáka BBE 7.38, 53 ; Ebe 2.2. †† Nyekóɲna a nyémáɔ : « Mbá, mbáɔ u ɲaá bá ne ohényihényi, u ɲaá bá a aat́ yé baaco beénj́. Mbá Bandómesé wáɲa hú wááyá bímuóci. » † Mumenyi bikotí bí oweékúnyi. Ná Bakelék, oóci ɔɔɔ aáná ɲaá bá u ti e yeékúnyi, mbá u ɲaá bá háye ɲɔ́lé ; búáyé buólí ɲaá bá otétényi banásé, u ke beébe síkékúne e sukúlu (fanáka 1Kɔ 4.15). Híáná ɔɔɔ búmáɔ buólí bú bikotí ɲaá bá. †† Ná Bakelék, síkíne u ɲaá bá wɔ ɔmbót́na ɔkóma nú uuyé ɔɔɔ háye bú ɲeé wuúci bílénine.

cá baaco. ⁴ Émakéla ekúlú ayé Bandómesé bémuátá ɲaá ɔmbót́na á kaáhama, u ɲá t́ma uuyé ɔɔɔ, yó ko bíbíéne a ɔɔɔa tú oónj́ ; u ɲe líhéke a nyebékéléna nyí bikotí bí Besuif, ⁵ ananyía mbá wá háɲónáka eebe a bá b́ɲa beólé bí bikotí eébi, túɔ bámbókóna baś bekime baáná bá Bandómesé. ⁶ Asana e yí ɲo tóɲínyi anyía nua nuáɲa baáná bá Bandómesé áɲa anyía : Bandómesé ɲaá baś nyíoyísíkínyi Elilé yí uuyé ɔɔɔ e etémá noómi ; yiíyi yé ɲa kóɔna okelú ɔ ɔmuaná anyía « Ába ! », †† éce anyía « Taatá. » ⁷ Éhé bú ɲo tóɲínyi anyía nu te anó bá t́na beólé bé abékéléna cé ilumitinine cá baaco, mbá nua nuáɲa aná bááyé baáná. A asana ayé nua nuáɲa baáná bá Bandómesé, nua nóɲa na nuafa a bíáyé benyéma anyía núáyé nuubo.

⁸ Buáyá, ekúlú ayé nu ɲa ń bá éce nu ti ɲe nú menyí Bandómesé, nu ɲa ń bámbókóná beólé bé beb́ɔb́ɔɔ a bé te ɔmáɔ bá taaká ce Bandómesé. ⁹ Mbá aámbáya ayé nua nuáɲa o omenyinyi na Bandómesé, anyána yááɲa t́na anyía nuán ɲámbókóna ɔláténa abékéléna cé ilumitinine cá baaco ††† a cé te á bá na makénda, cé te ɔɔɔ ta ɔɔɔ e ? Anyiaté nu ɲa ń áamba ɔ háná bá bíáb́ beólé e ? ¹⁰ Nu ɲe nú bíɲj́e ɔ ɔláténa manáka ma máɔsé a ḿmáɔ, ne me illí a céɔmáɔ, ne me bikúlú a bémáɔ bé hicɲ, na ma tuɔɲ a túmáɔ t́na. †††1 E ɲaá me beákéna buénj́ a yáán asana, anyía muuyé emú i ɲe mí hiitéke ɔ ɔnyí buólí náán te becéɲa buólí bú nubókó. ¹² Baláame, e ɲa mé banó becékóléna anyía áno bámbókóna na nyebékéléna anyé e ɲa mé bá ne nyíinyi náán. Nu te ɔmáɔ ń me kela ɔɔɔ ta búmáɔ. ¹³ Nu ɲa ń bétáá anyía ekúlú ayé e ɲa mé cáɲacáɲa ɔ banó húlínyi Ambánye yé Esóma, e ɲa mé bá yáme kɔɔɔ.

¹⁴ Ta yé cáɲa á bá anyía nu ɲa ń ɔkómáka muuyé aáme a asana anyía e ɲa mé bá yáme kɔɔɔ, nu ti ómo nú mi kényéme, banó te o mi omboko. Mbá nu ɲa ń me káhá ɔmbánye i iɲetí ce nyekáha ɔmbánye nyí *elilé yé ɔɔɔma yé Bandómesé. Yé ɲaá bá háye anyía Yésus Kilís bémuátá nu ɲa ń káha ɔmbánye. ¹⁵ Etéeyé ekúlú nu ɲa ń bá ne obíléne weénj́. Mbá anyiaté nu te ɲá háná enú bíléne aámbáya e ? Yanó bémuátá i ɲe mí menyí ɔmbánye anyía e ekúlú eéyé, mbáɔ banó ne ohónyí wú ɔbésómáɔ eése anyía nuénú mi iinjíékíne, keyé nu ɲa ń bésómáɔ. ††16 Áno me laana aámbáya aná, ya meáɲa muanó muliɲine anyía e ɲa mé banó laana taaká e ?

¹⁷ Nyelatana anyé baaco eébé †† ɲá b́ áamba ɔlatana na banó ne munéɲe te á bá nyembánye buúse bukime, mbá bá ɲa b́ áamba yáɲa anyía báɔ banó aálóna na yanó, mbá nu bá ɔɔɔ ne beébe. ¹⁸ Búáɲa ɔmbánye anyía baaco á latákána na ɔɔɔɔ ; mbá nyelatana eényí ɲá nyemána nyé ɔbá bikúlú bikime, ta

†† ɔɔɔ ɲaá u Alameyéɲ. ††† Fanáka bik. 3ne nyihembule.

††† Bá ɲaá bétáá aaha manáka me Besuif a ma ɲaá bá na endána e citélímíkínyinyi (fanáka Lom 14.15 ; Kol 2.16-23). † Ekélékéti eeye ɲa yáamba otóɲínyi anyía ɔɔɔ ewú Bóol ɲá kɔɔna e bik. 14 áɲa ɔɔɔ ú eése. Yiíyi eéyé yí ɲe hémbule 6.11 (fanáka t́na 2Kɔ 12.7). †† Éce baaco e bé ɲe bú léne bikotí bí Besuif ɔ ɔɔɔ ; b́ h́láka a tuɔɔ tú belumitinine t́ Kalasi e elime ce ɔkanda ú Bóol, bé húlíkínyi baaco bá h́á anyía bá ɲá nyemána bá ɔlátákéna bikotí, ta bá hákéná mɔɲɔlé né Yésus Kilís t́na.

yaḡó aanó ε ekatékate, ta yaḡó téka. ¹⁹ Éé', banó báame baaná bá otémá ! Ya meána ḡ háná lókóma muuyé a yáánó asana i iḡetí ci muuyé mu inúmi ci oónjú. I ké mí muúmu lókómáka aaná ḡ ḡkóháma ekúlú eyí Kilís kée ténḡḡnyí bḡmbánye bḡmbánye e ciínú lílḡe noómi, núó lúmitekínine hú besana abé u ḡaá kéláka. ^{†20} Ya méḡa na ecaná buéḡí cé ḡbámókóna aanó ε ekatékate aám-báya, ananyía mbá yémi menyí bḡmbánye anyána ya méḡa wu ḡ banó láakena besana eébi anyía bú ḡeé mi yébi buéḡí ; ε te háná ményí ta aaté ya méḡa wu ḡ banó láakena tóna.

²¹ Is'ó, banó abá nua nuánáḡa o oléne olíhe a buólé bú bikotí, áḡ me laána, yáme lókóma : Nu te ḡá nó lókóma bḡmbánye aaté bikotí ḡaa kḡḡna ayé' anyána e ? ²² Téka yáána ḡḡḡḡkón a Cíḡḡḡ cé Bandómesé anyía Abélaham ḡaá bá na baaná a banóḡḡḡ béfendí e ? U ḡeé bíéné ooci ne yoombi, yó bíéné a wḡḡḡḡ ne oónyí. Nyínyí nyí yoombi ḡaá bá anyía Akáal, bḡ lḡḡḡḡ oónyí anyía Sáala. ^{††23} ḡḡḡḡ ewú u ḡeé bíbíéne ne yoombi ḡeé bíbíéne háye baaná bé etémbí bekime naḡa bḡbú bíbíéneke, mbá ḡḡḡḡ ewú u ḡeé bíbíéne ne oónyí ḡeé bíbíéne ε endána acé Bandómesé ḡeé wuúci bḡtánéná. ^{‡24} Asana eéyé áḡa hibílícinyínyí e hí ḡo tónḡnyí anyía : Beénjú eébe bḡfendí á bḡḡa alatana cé membénú éfendí. Yoombi Akáal ḡo tónḡnyí nyelatana nyí bumbénú anyé Bandómesé ḡaá látána ne *Moyís a nḡḡḡḡ nú Sinayi ḡ ḡmuaná. Bááyé baaná á bḡḡa beólé. ²⁵ Akáal oócí áḡa tóna nyínyí nyé nḡḡḡḡ nú Sinayi i iisí ce Alabi ; u ḡo tónḡnyí ^{††} báléka ci Yelúsalem ce aámbáya [‡] a céána ḡ buólé, ^{†††} na bááyé baaná áyá. ²⁶ Mbá Yelúsalem ce ḡmuaná ḡeé lílḡe a ciayéciayé háye Sáala ; ciána ciasó iinyí. ²⁷ A asana ne Yelúsalem eécí, Cíḡḡḡ cé Bandómesé ḡaá kḡḡna cése :

« Kuḡḡḡ, ahúatá yí oónjú ewú o ti ómoó bíéne baaná, bíléneke ;

kuḡḡḡ ewú o ti ómo númi ta buósé, biolikinyi, anyía oónjú awó ḡḡḡḡ ḡaá béyúata kée bíléneke baaná beénjú

ḡ ḡḡḡḡ oónjú awó ḡḡḡḡ ḡaá bá weé lénéke. » ^{†††}

²⁸ Aá banó baláame, nua nóḡa taaká cé baaná bá Bandómesé háye ciayé endána ḡaá bá ; nua nóḡa háye *Isak awó Bandómesé ḡaá bḡtánéná Abélaham anyía u kée bíéne. ²⁹ Buáyá, etéyeyé ekúlú, ḡḡḡḡ ewú é bíbíéne háye baaná bé etémbí bekime ḡaá bá weé tékeseke ḡḡḡḡ ewú é bíbíéne a makénda ma endána ci Elilé yé Bandómesé. Búána tóna híána aámbáya. ³⁰ Yáána anyía Cíḡḡḡ cé Bandómesé ḡa kḡḡna cése : « ḡḡḡḡkóna ne yoombi ne uuyé ḡḡḡḡ áyá, anyía ḡḡḡḡ u yoombi te ḡḡḡ nyemána wu ḡbá na nuafa a benyéma bé ciayé síkíne ; hú ḡḡḡḡ u oónyí wá nyemána wu ḡbá na benyéma eébi. » ^{§31} Aaná baláame, basó bekime tu te asó bá baaná bé yoombi a bá bḡḡa e butéḡí bú bikotí ; tua sḡḡa baaná bé oónyí a wána a ciayéciayé.

† Nyekónḡna a nyémáté : « ḡ ḡḡḡháma anyía ahánánána ne Kilís é bitónḡnyí aanó ε ekatékate ». †† Fanáka Sen 16.15 ; 21.2. ‡ Fanáka Sen 17.16 ; 18.10. †† Cémḡté Cíḡḡḡ cé buáyá áḡa na « Yáána anyía Sinayi áḡa nḡḡḡḡ nḡ Alabi. Sinayi eécí ḡo tónḡnyí tóna báléka... » †† Éce olumitínine ú Besuif. ††† Buólí bú bikotí. ††† 4.27 Esa 54.1 § 4.30 Sen 21.9-10

Tua sḡḡa a ciasóciasó e elime ci Kilís

5 *Kilís ḡaá basó hánḡnáka taaká taaká a buólé bú *bikotí, ananyía mbá tuásó bámókóna buúse bukime a ciasóciasó. Áḡa békéndákéna aná olimine a cianócianó ekúlú ekime, nḡte bényéanena tóna anyía ḡḡḡ a wḡḡḡḡ á háná banó hélúmúnyí a buólé bḡ bḡḡ a búḡḡḡ.

² Yaḡó Bóol, ε ḡa mé banó láana anyía : Mbókḡ nu ḡe nú lúmítine anyía bá banó áácáka anyía nuenu fúúmékéne eé buúse bḡ Bandómesé, asana eyí Kilís ḡa kéláka te ḡaá banó ḡḡḡ buúse bukime. ³ E ḡaá me hálbḡnḡna ḡ banó laana anyía ḡḡḡ okime awó á béáca ḡa nyemána wu ḡlátákéna bḡmbánye bḡmbánye bikotí bí etémbí bikime. ⁴ Banó eebe abá nu ḡa nó bḡtáá anyía nua nóḡa nú ḡbá betálémánánó bé baaco eé buúse bḡ Bandómesé anyía nyelaténa nyí bikotí bí *Besuif, énu menyí anyía nú ma nó aálnána ne Kilís ; yááyé yaála yí nuubo te á bá yé ḡ háná bá náánó. ⁵ A yáásó aháná, tu ḡa sḡ tátá na mḡḡḡlé anyía makénda me *Efúúménénú yí Elilé ma kaá basó télímíkinyí bifúúménénú bé baaco eé buúse bḡ Bandómesé ^{§†} anyía tu ḡa sḡ háya mḡḡḡlé né Kilís. ⁶ Yáána anyía ḡ ḡḡḡ okime a wána e nyimónḡlóló ne Yésus Kilís, te wuúci ḡbéácánó te wuúci iindú, bú ti ḡe wuúci ḡḡḡ ta bḡḡ. Bḡḡ a bḡ ḡḡ ḡḡḡ áḡa hé anyía wá bá ne olumitínine ḡ ḡtémá noómi ewú ú ḡe wuúci kela anyía wé lénéke bḡsḡḡḡ.

⁷ Buáyá, e nyitúme nyí úúnú olumitínine, nu ḡa nó bá nuanó látákéna besana bḡmbánye ; mbá aányé u ḡaá banó léké ḡḡḡba ne buúse ḡ ḡláténa taaká cé besana eébi e ? ⁸ I ḡe mí bíkétí anyía té cáḡa Bandómesé u ḡa kéláka aaná, anyía i ḡe mí menyí anyía wuúci u ḡaá banó lḡḡḡḡ. ⁹ Téka nu ḡe nú menyí enjaba a cé ḡa kḡḡna anyía : « Menḡḡḡḡḡḡ me enutisi oḡḡḡ ḡe nutisi oḡḡḡ a wḡḡḡḡḡḡ okimekime » e ? ^{§††}

¹⁰ A asana ayé tua sḡḡa balatánó e nyimónḡlóló ne Otéḡí a Waáná na banó, i ḡe mí bíkétí anyía nu ḡa nó bḡtáá bḡḡḡ búḡḡḡ háye yaḡó. Bá kḡḡ bḡnḡsḡá ḡḡḡ okime awó u ḡa kela anyía ciínú etémá á bényíáka, ta u cáḡa á bá nyenamá nyé ḡḡḡ nyé háányé.

¹¹ Banó báame benyínyí, a nááme'ó : Mbókḡ ya meánáḡa o oweékúnyí baaco anyía bá béácáka o ofúúméne, mbá anyiaté aná bá yánána ḡ ḡḡḡba ne buúse o o mi tekese e ? Mbókḡ yíyí aaná, keyé owé ú Yésus ḡ ḡmbásá ḡ ḡmuaná te ḡa háná e yébi ta ḡḡḡ. ¹² I ḡeé mi léne anyía baaco a bá ḡa bḡ banó túḡulinyí bá ka béákáka, mbókḡ bé ḡe bú léne.

¹³ Mbá a yáánó aháná, banó báame benyínyí, énu menyí anyía Bandómesé u ḡaá banó lḡḡḡḡ anyía núánó bámókóna a cianócianó. Éhé yáána anyía nuti bíkétíki anyía nua nóḡa nuó búle kela besana a bé ḡa banó bíléne anyía nua nóḡa a cianócianó. Mbá énu lénékénéne, nu ḡlḡḡḡḡḡḡ, ¹⁴ ananyía bikotí bikime ḡa ka látana o okotí eeye ḡḡḡḡ : « Lénéke sḡḡḡ háye o

§† Bandómesé káá basó fúúmínyí bḡmbánye bḡmbánye a nyehaanyua nyí biwéewé (fanáka Fil 3.9-14, 20 ; Lom 8.22-24 ; 2Ti 4.8). §†† Nyekḡḡna nyé enjaba eényí áḡa tóna a 1Kḡ 5.6.

ηοό léne ciwo ceétó ce bémuátá. »¹⁵ Mbá mbókó nu ηa nó nómánána, nu nyíákánána, énu bíkékényíki anyía nua nóηa nú cmanakanana banó na banó.

¹⁶ Ε ηa mé banó láana anyía ánc nyéána Efúúménénu yí Elilé é kendísiki cíínú ilíhe ; aáná nu te ká háná anó kela besana a bé ηa banó bíléníne. ¹⁷ Besana a bé ηa háména cwo c wtémá a aháná ne olíhe ú imehú ηa yaálónána na besana a bé ηa háména cwo c wtémá a aháná ne olíhe ú Elilé ; anamá cá besana eécé éfendí ηaá nua ecále e cíínú étémá noómi, cá te banó iínjíé ohónyí wú ckelaka boko ebú nu ηe nú léne. ¹⁸ Mbókó Efúúménénu yí Elilé yí ηé kéndisi cíínú ilíhe, nu te anó bá nú c háná bá e butéñí bú bikotí noómi.

¹⁹ Besana a bé ηa háména cwo c wtémá a aháná ne olíhe ú imehú te ηá nánocnua ; béáηa anyía na en-jkónók, na mcnyókóló, na mafala, ²⁰ ne onyemi bebókóbókó, na ckela mañála, ne mulihenene, na esáká, na yocce, ne tulíñéñe, na behococ, na mcobésáístóna, ²¹ na yaáká yí eése, na nye-te-lókómána, ne ohíólo meluku, ne tuuhú, na anamánamá cé ihúényínyí cé besana eébi. Ε ηa mé banó láákéna, ε ηaá me hálmónéna c c banó láana esé : Baaco a bá ηa bó kela anamá cá besana eécé te ká bó leca anyána Bandómesé ηeé ténínyi baaco.

²² Mbá Elilé ηa kéla anyía baaco ábó bá ne nulénéne, ne obiléne, ne mbuumu, ne oweéhínyínyi, na ambánye yé wtémá, na yaála yí nuubo, bá hákéna mcηoklé náábó, ²³ ne nuhóhi, na nyenómátána nyé besana. Bikotí ti ηé líñine anamá cá besana eécé.

²⁴ Yááηa anyía, baaco a bá bóηa e nyimónjóló ne Yésus Kilís ne me bú ményisiki besana bikime bí olíhe ú imehú e bí ηe beébe háména ε étémá ; búáηa háye anyía bé me bú bíbi aátákéna c cmbásá c cmuaná.

²⁵ Efúúménénu yí Elilé yé ηa basó iínjie olíhe ; yaáté asana túásó nyemána tú o búle kanda a mááyé makéndá noómi. ²⁶ Túá nyéána ckela bumálá, ne oliñine bocsókó, tu beébe aákákéna tóna.

6 Bááme benyíinyí, mbókó yé ηá banó háména anyía nuánó cuánéna cwo a wocwté waá kélaka asana a yaabé, banó ebé Elilé ηá banó kéndisi nuánó nyemána nú okoó wuúci hálámánána o ohónyí a cmbánye ; ánc keláka aáná ne nuhóhi, mbá nú bíkékényíki ckua a bccbé eébu. ² Ánc zólókónó e ekúlú yí muuyé. Mbókó nu ηa nó kéla aáná, nu ká nó látákéna okotí yí Kilís.

³ Mbókó cwo a wocwté ηe bíhíite háye cwo a waáñá, yíyí anyía u te á bá ta boko, u ηe bínéηe. ⁴ Cwo okime é búlúnéke nyíáyé nyebékéléna nyé bémuátá. Mbókó u ηa léca anyía nyéáηa nyembánye, wá bá na bccc eé wuúci bémuátá, té cáηa anyía u ηa hóláka bocsókó a

nyebékéléna, ⁵ ananyía cwo okime káá bétúáhéna búáyé bclamó wuúci bémuátá eé buúse bó Bandómesé.

⁶ Cwo okime ewú bé ηe yeékúnyi Besana bé Bandómesé ηá nyemána wu owiínjíékíne cwo ewú u ηeé wuúci eékúnyi nuafa a númwté nó bíáyé benyéma bikime.

⁷ Nuti bínéηe, bá náηa bé ti é féníne Bandómesé. Bá naηa bá bándáka beyoyé hú a nyenamá nyé benyéma anyé bó yocónók. ⁸ *Híáná yááηa a baaco : Cwo awó u ηa kela besana e bí ηeé wuúci háména c wtémá a aháná ne olíhe ú imehú kée wé ; mbá cwo awó u ηa kela besana e bí ηeé wuúci háména c wtémá a aháná ne olíhe ú Elilé kée líhéke yocócócó yí olíhe yí ekúlú ekime e yí ηe húle né Elilé. ⁹ Túá cwbá ne buúse c ckela bembánye bé besana, tu te cmboc, anyía tu ké sú híiteke bembánye bé benyéma éce ekúlú ma nyémána. ¹⁰ Yaáté asana, túá békéndéna aámbáya ayé ekúlú áηa ambánye c ckela cmbánye a baaco bekime, hólákáhláka né eebe a bá bóηa báásó benyíinyí bé olumitinine Kilís.

¹¹ Ánc leca aámbáya háye ε ηa mé banó cónéna na beandándá bé ciwóné ne úúmi cwbó ú bémuátá.

¹² Baaco a bá ηa bó aamba obiléñine baaco bekime, beébe bá ηa bó banó eékínyi anyía nuánó béácáka. Bá te ηá bó áamba anyía baaco é beébe tékéséke, anyía mbókó bé ηe bú húlínyi baaco anyía owé ú Kilís c cmbásá ηo nóhínyi, keyé bé kée beébe tekeseke.

¹³ Baaco eébe a bá ηa bó béaca te ηá bó láténa beébe bémuátá bikotí bí Besuif bikime. Bá ηa bó áamba anyía núánó béácáka ananyía mbá bebú bíbéétki eé buúse bó baaco a yáánó asana. ¹⁴ Aáme a aháná, i ti ηé mí bíbééti ; é maá me háya yáηa maame mcηoklé né uusú Otéñí a Waáñá Yésus Kilís ewú u ηeé wé aáme a asana c cmbásá. A asana eéyé ya méηa owéénú a asana na cmesé ; cmesé owéénú aáme a asana. ¹⁵ Yááηa anyía bú te ηó yólc buúse bukime, ta cwo á bá cbéácánó ta waá bá iindú. Boko a bó ηc yólc áηa hú anyía cwo á bá yocócócó yé cwo. ¹⁶ Bandómesé á sáyábákéna baaco bekime a bá ηa bó láténa ohónyí oócí ne eebe a bá bóηa taaká cé baaco bá Bandómesé ; wé beébe iínjíékíne tóna mbuumu ε étémá noómi.

¹⁷ O otúme aámbáya ε te ηá háná áme áamba anyía cwo é mi yébiki tóna. Yááηa anyía endólá † a céáηa aáme a ceétó ηo tónínyi anyía ya méηa boko bú Yésus.

¹⁸ Bááme benyíinyí, Otéñí a Waáñá Yésus Kilís á banó sayábákéna banó bekime'o. Híáná yááηa.

†† Ohulikinyi baaco asana yí bueci ηaá bá wó nóhikinyi i indekese ne ci Besuif ne ci Bolooméñ. ‡ Céáηa tubilícinyínyi e tú ηo tónínyi indekese ecí Bóol ηe híitéke a asana yí Yésus.

Εφέεσε

Besana a bé ης γκόλb anyía bá lókómáka bómánye nyefana nyí nufule eenu

Bóol ης γκόηγκό nufule eenu wuúci eé ciíbe ce ecaná ci Lóom a tuoηκ 61 ta anyía 62, γό τóμένα bekilísiten bá báléka ce Eféese. A báléka eéci Bóol ηςγ níyíko buólí, γó líhéke hśá. Belumitinine bá Eféese, a bómcté ηa bó bámóκónéna Besuif a bá ηa bó hákéna mηηκλέ né Yésus mbá bś te śmκ bś bá cmbana weéηí κ χháma háye baac bś mηκηκ mé etémbí. Tisíke, wuúci u ηa cwbánéna belumitinine eébé nufule eenu ; nú ηaá bá tóna anyía bé húle nuúnu fanakena tuóκb tú belumitinine tukime tś Asi Minéel. Nufule nś Eféese ηe yeékúnyi anyía bekilísiten ηá bś nyemána bá κlókómákána, bé líhéke e nyimónjóló beébe ne beébe ; bś nyéánaka mubésálótónana, bá te κκκnaka anyía « Basś, tua sónη Besuif ; banś nua nóηa bá mηκηκ mé etémbí », anyía beébe bekime ηa bś hákéna mηηκλέ né Kilís. Wuúci wáηa aatś yé híśκb hí belumitinine ; u me yíiηjie na búáyé κκκóme na maayé makénda é belumitinine bekime bá tukime. Aáná bábś nyemána bé onu-usiki Sátan, múábś muliηine mú beébe bekime ; bé líhéke efúúménénú yí olíhe.

Biténjiti

1 Yηηś Bóol, *Bandómesé ηaá me táfá anyía yáme bámóκóna *κκκ u endóma u *Yésus *Kilís. Yηηś, ε ηa mé banś śóηéna nufule eenu, banś belumitinine Kilís ebé nú me nú bíiηjie e nyimónjóló ne Yésus Kilís [banś ebé nu ηe nú líhe a báléka ce Eféese]. 2 Ε ηa mé bata ne Síkíne Bandómesé ne uusú Oténjí a Waáηá Yésus Kilís anyía bá banś sayábákéna, bá banś iíηjíékíne mbuumu ε etémá noómi.

Bandómesé ηaá basś sayábéna κ κhola anyía Kilís

3 Nuúmi á bá ná Bandómesé, Síkíne ci uusú Oténjí a Waáηá Yésus *Kilís. U ηaá basś iíηjie bembánye bé besaya bí Elilé bikime bé κmuaná anyía tua sónη e nyimónjóló ne Kilís. 4 Yááηa anyía Bandómesé na maá basś táfáka buáyá éce u te ηaá bótá na κmesé na κmuaná anyía túásś bámóκóna befúúménénú e nyimónjóló ne Kilís, téka na ηεκκma eeyé eé buúse. A asana ayé Bandómesé ηaá basś lénéké, 5 u ηaá cáηa κśmóbtóna anyía tuásś bá e elime ci Yésus Kilís bááyé baáná bá κfana, bú ηeé wuúci bílénékíne κkela aáná. 6 Yaáté asana túásś nyemána tu o wuúci nyemiki a asana na yááyé yaála yí nuubo yí nuúmi. U ηaá basś bóosi etémbí ne etémbí anyía tua sónη e nyimónjóló ne uuyé κónó u κtémá.

7 U ηaá basś háηónáká a buólé bś κκκbé o owé ú uuyé κónó oócí, γó basś nyeanakenena maasś maabé. Aáná u ηaá basś tóηínyi anyána yááyé yaála yí nuubo áηa yaáηá κ κhola a yáásś aháηá ; 8 yó basś nyiόyísíkínyi ne iηiηié ikime na ambánye yí omenyi ekime a nyíáyé nyetákéna nyé besana. 9 U ηaá basś námbónéna nyíáyé nyetákéna nyé besana eényí a nyé ηaá bá nyenámánś

buáyá ; nyíinyi u ηaá śmóbtóná anyía u káá hóléna né Kilís o o nyíinyi kela. 10 Nyíáyé nyetákéna nyé besana eényí áηa anyía : Ayé ekúlú káá nyemana, u káá bándáka benyéma bikime na bé κmesé na bé κmuaná anyía Kilís é bíibi ténηgínyi bikime.

11 Bandómesé ηaá kela besana bikime háye bú ηeé wuúci bíléníne. Aáná u ηaá caηácáηa κ basś táfáka buáyá a nyíáyé nyetákéna nyé besana anyía tua sónη e nyimónjóló ne Kilís ; yó basś iíηjie núásś nuafa † anś u ηaá basś bétánéna, 12 ananyía tuésú nyemiki búáyé buáηá, basś abá tu ηa sś cáηa κháya mηηκλέ né Kilís.

13 Banś tóna, ekúlú ayé nu ηa nś lókómáká taaká ce κtáηa, wuúci wáηa Ambánye yé Esóma a yé ηaá banś nóhi, nu ηa nś hákéná mηηκλέ né Kilís. Aáná Bandómesé ηaá banś háyá híyé hibílícínyínyí hé bé-muátá ; híáηa *Efúúménénú yí Elilé ayé u ηaá banś bétánéna o otóηínyi anyía nua nóηa bááyé.

14 Efúúménénú yí Elilé eéyé áηa náásś háye afacé e yí ηoó tóηínyi anyía Bandómesé káá basś iíηjíékíne bembánye bé benyéma bí etémbí abé u ηaá batéákénéna a búáyé Buncηκ, éce ekúlú yé nyíásś nyekκmba maá nyemána bómánye bómánye. Tue nyemiki aná buáηá bś Bandómesé.

κbécóκlína ú Bóol a asana ne belumitinine bá Eféese

15 Yaáté asana i ηeé mi iíηjie Bandómesé biténjiti a yáánś asana. Ε ηaá me lókómáka bá banś lémbíki anyía nu ηa nś κba ne buúse κ κháya mηηκλέ né Oténjí a Waáηá Yésus, nu lénéke tóna belumitinine bekime.

16 Aáná i ηeé mi iíηjie Bandómesé biténjiti, ε te κκκb, ekúlú ekime eyí i ηe mí wuúci bécóκlína eenú eé

† Cémcté Cíκóηé cé buáyá áηa na « ...yó basś táfáka anyía túásś bámóκóna bááyé baac ».

buúse. ¹⁷ E ñaá me béccókóléna Bandómesé, Síkíne ci nuúmi ewú uusú Oténí a Waáñá Yésus *Kilís ñaá bá weé nyémiki ; i ñe mí wuúci béccókóléna anyía wá banó íinjíe injíne, mbá u bitónjinyi náánó o o wuúci menyi bumbánye bumbánye ; ¹⁸ yó banó hákéna eese e etémá noómi anyía nuénu ményi, nuó bámókóna tóna na nyenamá nyé mawólé anyé u ñaá banó lónókó eé nyíinyi, núo ményi tóna benyéma biéní bí nuúmi abé u ñaá batéákénéná bááyé baaco. ¹⁹ E ña mé aamba tóna anyía núnú menyi mááyé makénda a má ña hólá na anyána me ñe bitónjinyi náású, basó abá tu ña só hákéná mawólé nááyá ; makénda eémé Bandómesé ñoo tónjinyi bókó búmóté né Kilís, ²⁰ ekúlú eyí u ñeé wuúci heényi e biwéewé, yó wuúci limisinyi a aháná yí úúye cwbó ú manóme † u Omuaná noómi. ²¹ A haaté haála eéhe Kilís áña oliménénú o oténjinyi ne meténí mé bililé bikime bé chwálá, na báábó beténí áyá ; ta maabó makénda, ta búábó bókó, ta cáábó olókí áyá. Nyíáyé nyíinyi ño yóómo u chwála eénye ekime a cáña cé owoómóko †† behaála bikime a heeya hé aámbáya, ta a tawya a tó ña fáakóna. ²² Aaná Bandómesé ñeé wuúci béeti Oténí u benyéma bikime, yó kela anyía Kilís é bíibi límekínine bikime a beétó, † nyi wuúci télímínyi eényí Oténí u híóbó hí belumitinine. ²³ Híóbó hí belumitinine eéhi áña háye ciayé ceétó, bembánye bé bíáyé benyéma áña hólá noómi hú mbióké ; bembánye bé benyéma bé Bandómesé bikime áña binyíoyókónú tóna nááyá hú mbióké.

Tua súña bawókónú anyía Bandómesé ñaá basó bóósíki

2 Nu ña nó bá buáyá háye biwéewé eé buúse bó Bandómesé a asana na cáánó anana na maanó maabé, ² nu látákéna beeso bé baaco bá cmesé ooci ; nu lókómákéna mómبالé, muténjinyi bililé bí mehúne. Wuúci wáña elilé a yé ña nyéketena baaco u chwelena Bandómesé aatú onata. ³ Basó bekime tu ña só bá bókó búmóté háye beébe. Tu ña só bá tuesú líhéke e nyibilínine nyí cíisú imehú, tu kelaka beebé bé besana e nyiléne nyé na ciasó ceétó ne úúsú otémá, ananyía tu ña só bá baaco háye beébe. Aaná Bandómesé ña nyemána wu u basó lóbisíkinyi a asana na maasó maabé. ⁴ Mbá ta híáná, wáña na mahana meéní, yaaté asana u ñaá basó lénéke buéní, ⁵ basó abá tu ña só bá háye biwéewé, †† tu kelaka beebé bé besana. Ta híáná, u ñaá basó íinjie yóówó yí olíhe chwéke ne Kilís anyía u ñaá basó lénéké. A asana na yaála yí nuubo yé Bandómesé nua nóña bawókónú. ⁶ E nyimónjóló anyé tua sóna ne Yésus *Kilís, éhé Bandómesé ñaá basó heényiki o owé chwéke ne Kilís, yó basó íinjie nyilimíné u Omuaná o oténjinyi chwéke ne wuúci. ⁷ U ñaá basó kéláka bumbánye, yó hóléna né Yésus Kilís ananyía wó tónjinyi baaco bekime bá tawya a tó ña fáakóna anyána yaáyé yaála yí nuubo áña yaáñá u chwála benyéma

† Fanáka Mar 110.1. †† Mehúny eémé ña leca ne bililé bé masóma na enyole ne biyiyé abé baaco bá Así Minéel ña bó bá bébú kékéke buéní (fanáka 3.10 ; Kol 1.16 ; 2.15). † Fanáka Mar 8.7. †† Nyekóna a nyémóté : « ...baaco abá bá ma sómbótóna o beébe sóno. »

bikime. ⁸ Yááña anyía Bandómesé ñaá banó nóhí a asana ne únú olumitinine, té cáña a asana na besana bé búánó buólí, mbá a yaáyé yaála yí nuubo ; ⁹ té cáña a asana na yaánó ambánye yé nyebékéléna anyía chwéke bíbéetiki. ¹⁰ Tua sóna buólí bó Bandómesé, wuúci u ñaá basó kétiki e nyimónjóló ne Yésus Kilís anyía túásó kéláka bembánye bé besana ; bíibi u ña cáña u basó tábónéna anyía túésú bíibi keláka.

Kilís ma látaka belumitinine bekime

¹¹ Yaaté asana áno bétááka anyána nú ña nó bá buáyá : Nu te ómo nó bá *Besuif e nyibíbiéne. Baaco a bá ña bó béacáka ña bó chwéke anyía bá bóna baaco bá Bandómesé ; bá banó lónókó anyía benduéndue, yíiyi anyía hú bawókó bé ñe bú beébe aacáka ; té cáña Bandómesé. ¹² Yaaté ekúlú eéyé nu ña nó bá éce nu te ña nó háya mawólé né *Kilís ooci awó Bandómesé ño lóto ; banó téka biéti bí *Islayél. Bandómesé ña látákána membénú na baaco bá buáyé buncwé, yó beébe bétánákéna besana abé u ña nyemána wu chwelaka. Mbá banó nu te ómo nó bá hólá, nu ña nó bá nuenu líhéke u cmesé ooci téka na bókó bó chwáya mawólé eé buúbu, nu ti menyi Bandómesé. ¹³ Mbá aámbáya, banó abá nu ña nó bá buáyá haaca na Bandómesé, nú me nú bíkósiti nááyá e nyimónjóló ne Yésus Kilís a asana ne uúyé owé eenú eé buúse.

¹⁴ Yááña anyía Kilís wuúci bémuátá u ñaá basó héléniné mbuumu. †† U ña kélá anyía ne Besuif na chwéke me etémbí á bámókóna buncwé búmóté, u ñaá basó látáka basó bekime na Bandómesé ekúlú ayé u ña yaáñá mulinenene a mó ñaá bá aasó e ekatékate háye nyemámá nyí cíibe, ††† u ña yaáñá ekúlú eyí u ñeé wé. ¹⁵ U ñeé témbúsíki ne *bikotí bí Besuif na cáábó esúne na cáábó abékéléna a caabé áyá e uúyé owé. U ña kéláka aaná anyía chwéke ma baaco eémé méfendí á hálómóna yóówó yé buncwé hú ómóté a nyelatana ne wuúci. Aaná u ña kélá anyía túásó bámókóna e mbuumu noómi. ¹⁶ A asana ne uúyé owé u chwéke u Omuaná, éhé Kilís ñe ményisi mulinenene, yó látaka bífendí bé chwéke eémé bókó búmóté, bá lókómákána na Bandómesé. ¹⁷ Yááña anyía Kilís ñaá faáya na u chwéke banó húlinyí Ambánye yé Esóma yí mbuumu, na ná banó abá nu ña nó bá haaca na Bandómesé, ne né Besuif tóna a bá ña bó bá hoóhi ne wuúci. †††¹⁸ Éhé basó bekime tua sóna tú otáléména aámbáya eé buúse bú Síkíne Bandómesé, túó hóléna né Kilís a makénda me *Efúúménénú yí Elilé ómóté.

¹⁹ Yaaté asana nu te anó bá tóna bekenyí mbá te biliminyi e bí ñe húle haaca. Nua nuáña aámbáya biéti bé buncwé bó Bandómesé ; nua nuáña baaco bé híiyé henyénó. ²⁰ Nua nuáña banó tóna háye imbiñe cí cíibe u chwéke a wáña oketíkinyí e buólí bó na *baaco bá endó-

†† Fanáka Mís 5.4. ††† Yááña háye anyía u ñaá bá wa tánáka asana yé yaandándá yé nyemámá a yé ñaá bá yé yaálónáka ne Besuif na baaco a bé te abó bá Besuif a chwéke nú Cíibe ce Bandómesé eé Yelúsalem. Mehúny u chwéke bawókónú a nyemámá eényí ñaá bá me yóókísiki chwéke awó u te a bá u Besuif anyía wú á lááténa chwéke a nómóté u chwéke e nú etémbí, bé kéé wuúci sóno. ††† Fanáka Esa 57.19.

ma ne *behémúnyi besana bá Bandómesé. † Yésus Kilís wuúci bémuátá áña nukúse a nó maá bétúáhéna ɔfalefa oócí ; ²¹ wuúci u náña weé kíndísíki ciíbe, ɔfalefa ɔ́ɔɔbaka ne buúse, mbá cé káá bécáña ciíbe e cifúúménénú, ciíci ne Oténj a Waáñá noómi. ²² A nyelatana anyé nua náña ne Yésus Kilís, ú maá banó óofinyi ɔ ɔfalefa oócí ɔɔɔɔ na bɔsɔ́kó bekime anyía núánó bécáña ciíbe ecí Elilé yé Bandómesé ñeé líhe noómi.

Buólí ebú Bóol ñɔ́ nyiɔ́ɔ baaco a bá te abó bá Besuif

3 Yaáté asana, yanj Bóol ε naña yáme bécóklólkéna Bandómesé. Ya méña eé ciíbe ce ecaná eé buúse bú Yésus *Kilís a yáánó asana, banó abá nu te anó bá *Besuif. †²¹ I ñe mí menyí bɔmbánye, nu ña nó lókómáka bé bíkétíki anyía Bandómesé ñeé mí iínjé buólí eébu a yááyé yaála yí nuubo anyía yáme banó nyiɔ́ɔ. ³ Bandómesé ñeé mí tóñjnyí nyíáyé nyetákéna nyé besana anyé ú ña námbéna baaco háye yáme cáña ɔ kɔtetena ɔwɔ́ɔɔ e nufule eenu. ⁴ Núénú nuúnu fanáka, nu ña nó ɔ́ba ɔ ɔleca anyía i ñe mí menyí besana a benambákánó a bé ña léca Kilís. ⁵ Buáyá, Bandómesé ti ómo tóñjnyí baaco asana eéyé. Aámbáya ú ma nám-bɔnena na bááyé baaco bá endóma na bááyé *behémúnyi besana e befúúménénú a makénda ma yááyé Elilé. ⁶ Asana yí indiitie eéyé áña anyía baaco a bá te abó bá Besuif á bɔ́ña na nuafa a benyéma abé Bandómesé ñaá batéákénéna bááyé baaco ; bá búáña háye maláña ma ceéto émté, beébe tóna ε endána noómi acé Bandómesé ñaá holena né Yésus Kilís o o beébe bétánéna. Besana bikime eébi áña anyía bé me bú lúmitekinine Ambánye yé Esóma. ⁷ Aáná ya meáña muhulisi Ambánye yé Esóma eéyé a yaála yí nuubo ayé Bandómesé ñeé mí iínjé a maayé makénda. ⁸ Yanj ooci awó ε te amé bá ta bɔko eé buúse bú belumitinine bekime ; ta híáná, Bandómesé ñeé mí boósíki, yó me táfa anyía yémí hulíkinyi baaco a bá te abó bá Besuif Ambánye yé Esóma yí injibi a yé a h́la ; yí ñeé húle né Kilís. ⁹ U ña mé kélá tóna bɔmbánye anyía yémi hem-búlékine bɔmbánye bɔmbánye baaco bekime anyána Bandómesé ña ɔba ɔ ɔkela besana abé u ña batéákénéná bááyé baaco indiitie. Wuúci Bandómesé bémuátá, Muketi benyéma bikime, wuúci u ña námbaka besana eébi bikime o otúme buáyá ɔ ɔkɔ́háma aámbáya ayé ú meé bílbi nambɔnaka. ¹⁰ U ña kéláka aáná anyía ne meténj na makénda ma benyéma a béáña ɔ ɔmuaná noómi á nyemána omenyukune e elime ci híɔbo hí belumitinine anyána Bandómesé áña ne injijé a anamánamá cá benyéma ekime. ¹¹ Aáná Bandómesé ña kéláka háye u ñaá sómbótóná éce ɔmesé te ñáa bá. U ña h́léna né Yésus Kilís uusú Oténj a Waáñá anyía wá keláka aáná. ¹² A asana ayé tua sóna a nyelatana ne Yésus Kilís, éhé tua sóna tu obikósiti ná Bandómesé ‡ na mɔɔl é etémá hú mbióke anyía tu ñe

† Nyekóɔna a nyémoté : « ...a wáña oketíkinyí, wuúci oócí wáña baaco bá endóma, éce anyía bááyé bakɔɔna esóma. » †† Bóol ñaá śmba ɔ́táña asana ayé u ñaá táña o o yiíyi túmútúne e bik. 14. H́á, u ñe hémbule na búáyé buólí na nyenamá nyí indiitie ce asana anyé búáyé bɔsɔ́ma áña anyía wé nyiinyi hulíkinyi baaco. ‡ Bá ñaá bá bá

sú meéme háya nááyá. ¹³ Aáná ε ña mé banó laana anyía nɔte kásáka a asana anyía ε ñaá me lókóma muuyé a yáánó asana, mbá muame muuyé eémú á banó iínjé yáaña nuúmi.

Nulénéne enú Yésus ñaá basó léne

¹⁴ Yaáté asana í meé mí túmékine Síkiné Bandómesé enjendu ɔ ɔbécókléna, ¹⁵ anyía wuúci u ñaá bótáká tɔnyénó tukime na tó ɔmesé na tó ɔmuaná. ¹⁶ A asana ayé núáyé nuúmi áña nuáná ɔ ɔhɔla, wuúci na benyéma bikime, éhé i ñe mí wuúci batá anyía wé kíndísíki ciínú etémá a makénda ma yááyé Elilé. ¹⁷ Híáná *Kilís kée límekine e ciínú etémá noómi anyía nu ña nó háya mɔɔl é nááyá, nú kéndáka ne nulénéne na háye bɔɔté e bú meé yóofikinyi bekaná ɔ ɔmesé noómi, na háye ciíbe a céáña itúmékénú na makénda. ¹⁸ Aáná nu ká nó bá na makénda me omenyukune bɔmbánye bɔmbánye ɔɔɔɔ ne befúúménénú bé etémbí bekime anyána nulénéne enú Kilís ña basó léne áña nuánánáña, téka ne injetí : Ta a mabahó, ta a bucaha, ta ɔ ɔtányé, te i injibi. ¹⁹ Ta ayé núáyé nulénéne áña nuánánáña téka ne injetí, baaco ti nuúnu menyí bɔmbánye bɔmbánye, ε ña mé banó láana anyía énu nuúnu líhéke bɔmbánye ; aáná ciínú etémá kée nyiýíki hú mbióke na benyéma bikime a béáña ná Bandómesé.

²⁰ Bandómesé bímuócí wáña wu ɔkelaka ɔ ɔhɔla benyéma bikime ebi tu ñe sú wuúci báta ta abé tu ña ś bétáá o wuúci báta a makénda e mé ñeé bítóñjnyí náásó. ²¹ Wuúci wá nyemana ne nuúmi na a asana na híɔbo hí belumitinine na a asana ne Yésus Kilís bikúlú bikime ne bikúlú bikime, híáná yáaña !

Nyelatana nyé etémá aá híɔbo hí belumitinine noómi

4 Yaáté asana, a besana eébi bikime, ε ña mé banó báta anyía énu búle kéla besana a bé ñaá bá bíe bílénékine Bandómesé o otúme ekúlú ayé u ñaá banó lɔ́ɔkó. Énu menyí anyía yanj ooci aámbáya eé ciíbe ce ecaná noómi anyía ε ña mé nyiɔ́ɔ Oténj a Waáñá buólí. ² Énu bílósíki bikúlú bikime ; nú bámókná mbuumu cé baaco, nu eéhikínyinyi banó na banó e nulénéne noómi. ³ *Efúúménénú yí Elilé yé ña banó iínjje mbuumu ε etémá noómi, mbuumu eéci ñaá banó láta e nyimónjóló noómi. Aáná nuánó nyemana nú ɔbékéndákéna o búle kuline nyelatana nyí nyimónjóló eényí aanó ε ekatékate. ⁴ Yááña anyía, ceéto ci *Kilís áña hú ciíci émté, éce anyía híɔbo hí belumitinine ; Efúúménénú yí Elilé áña hú yiíyi ɔmté, híáná tóna bɔko abó Bandómesé ñaá banó lɔ́ɔkó anyía nuánó háya mɔɔl é eé buúbu áña hú b́mɔté. ⁵ Oténj a Waáñá áña hú wuúci ɔmté ; ɔháya mɔɔl é né Kilís áña hú wuúci ɔmté, aáná tóna *obíótine áña hú wuúci ɔmté. ⁶ Bandómesé áña hú wuúci ɔmté, wáña Síkiné ce baaco bekime, u ñeé ténjnyí ɔhuáló okime, u ña békéléna baaco bekime, wuúci tóna náábó eé beébe bekime.

békélákéna buhúnyi b́ ɔkelék e bú ñeé bíhémbúle anyía « obikósiti » ɔ ɔkɔɔna « makénda ma ɔɔba hoóhi na ɔɔɔ a waáñá », ta anyía « hoóhi na bandómesé a cemoté » (fanáka 2.18 ; Lom 5.2 ; Ebe 4.16 ; 10.19 ; 1Bi 3.18).

⁷ Υάαηα anyía Kilís ηε yíinjie ϳϳϳ okime aá basó hú naányé nyíáyé nyenamá nyí buólí a yááyé yaála yí nu-ubo. ⁸ Buáté ϳϳϳ yáaηa yóηjókónó anyía : « Ekúlú ayé u ηaá báátáka ϳ ϳmuaná ϳ ϳηλα ηηjólsmuaná, u ηaá báátákana baaco ebé u ηe tíηéke, yó wiínjiekíne baaco moólí. » ⁹ Mbá aáté yáaηa anyía « u ηaá báátáka » e ? Bú ηe bíhémbole anyía u ηa cáηacáηa jóló i injibí ce ϳmesé. ¹⁰ ϳϳϳ awó u ηjól lóϳϳ, wuúci tóna u ηáa báátáka ϳ ϳmuaná ϳ ϳηλα ηηjólsmuaná anyía mbá weé téηgínyi a behaála bikime benyéma bikime. ¹¹ Wuúci u ηa kéláka anyía baaco a bómwté á bámókna baaco bá endóma, a bómwté *behémúnyí besana bá Bandómesé, a bómwté behulinyi ϳwsóókó Ambánye yé Esóma, a bómwté tóna bootonono ta anyía beékúnyí besana. ¹² U ηeé télímikínyí baaco eébe aáná anyía báób bá na makénda me o wuúci nyiϳkena buólí, bó óombisiki ceéto ci Kilís éce anyía hióbo hí belumitinine. ¹³ Tu ká sό bá balatákánó e nyimónjóló basó bekime, anyía tua sόηa ϳjónénánó ne o olumitinine noómi ne e nyimenyí nyé jónó u Bandómesé. Aáná tu ká sό bámókna *baáná bá baaco betálémánánó, ϳϳϳ búmwté háye Kilís. ¹⁴ Yaáté ekúlú, tu te ká háná asó bá háye banásé ; beébe, baaco ηe bú néηe ne eékúnyí cá befala, bé beébe ndéηelisiki i iηetí ce ϳϳϳ ayé na beahó bí menyífé ne ehúne ηé ndéηelisí behaála bikime aá nuóm. ¹⁵ Mbá yáaηa anyía mbókó tú naηa túásó kóϳna-ka taaká tu lénékénéne basó na basó, tu ká sό ϳombókó beháná bikime, tu ϳϳϳbaka né Kilís a wáηa aató. ¹⁶ Wuúci u ηa kéla anyía baaco bekime áób bámókna balatákánó e nyimónjóló háye ceéto ce ϳϳϳ áηa elatákánó na ϳϳη na tulaná. Aáná ekúlú ayé ϳláná bó ceéto bukime ηé nyíoyísínyi buólí háye yé ηaá béámba, ceéto ikime ηa kóma ϳombánye. *Híáná yáaηa tóna a hióbo hí belumitinine : Ekúlú eyí belumitinine ηe bú lénéne beébe ne beébe, hióbo hí belumitinine hikime ηa kóma, hé ááηánaka.

Υówsówsó yí olíηe ayé Bandómesé ηé yíinjíene

¹⁷ Asana ayé míϳ ϳba ϳ ϳ banó laana o owoónyísínyi eé nyiinyi nyí uusú Otéηí a Waáηá íyéeye : Nϳte háná líηéke háye be-ti-menyí Bandómesé ; beébe bá náηa báób βétááka hú ϳkela besana bí etémbí ne etémbí. ¹⁸ Ciíbú injijé áηa i ibíne noómi ; bá te abó bá na nuafa ϳ yówsówsó yí olíηe ayé Bandómesé ηé yíinjíene, anyía bé ti ηé bú menyí ta ϳϳϳ, beébe na benatákánó bé etémá. ¹⁹ Bá te ηá háná abó lóκóma aató ϳlama, bó bíinjíékíne ϳ ϳkela na mafala na anamánamá cá besana cá mϳnyókóló ekime. ²⁰ Mbá náánó, té cáηa aáná nú ηa nó áákónákéná a asana a yé ηa léca *Kilís, ²¹ anyía nú ηa nó lóκómáká bé bíkétiki ϳombánye ϳombánye besana bikime e bí ηe wuúci léca, bó banó eékúnyíki taaká cé besana a céáηa né Yésus. ²² Nu ηá nó nyemána nú ϳnyeanaka aná bíánó βeεϳ bé buáyá, bílbi bé ηaá bá bé a banó cáηgena a asana na βeεbé bí ibíkéti a bé ηaá bá bé a banó néηéke. ²³ Nu ηá nó nyemána nú ϳbámókónéna ϳombánye ϳombánye βeówsówsó bé baaco na e etémá

† 4.8 Μαη 68.19 †† Bómwté baaco ηa bó lóκóma anyía « tíime ϳ ϳmesé noómi ».

noómi na ϳ ϳβétáá noómi. ²⁴ Áno látákéna yówsówsó yé nyebékéléna anyé Bandómesé ηe kéti ; nyé ηaá hόá nyé Bandómesé. Nyéáηa taaká, nyiinyi nyetálémánánó, nyiinyi nyifúúménénu tóna.

²⁵ Yaáté asana áno nyeanáka munéηéne ; hú naányé á laakéna sόókó taaká, anyía basó bekime tua sόηa maláná ma ceéto émwté. ²⁶ Yáá háma anyía nuánó lóκóma olóbi, énu bíkékényíki ϳkela asana a yaabé. ²⁷ ϳóϳ te ka fianena éce nua nuanáηa ϳ ϳlóκóma olóbi. ²⁷ Nuti iínjé Musóména ohónyí. ²⁸ ϳϳϳ okime awó u náηa we yeébeke te háná éébe ; mbá wé búle léca muuyé ϳ ϳny-ic buólí na cááyé aabá, u hómáka mϳnyé. Aáná u káá bá na ϳϳϳ bó ϳwsólókó basókásóka. ²⁹ Nuti hémúkúnyí beahó a cáánó eété, mbá maanó mehúnyí ηá nyemána me okíndísiki olumitinine, ma ϳlóló ba-banó-lóκóma. ³⁰ Nuti líηísiki *Efúúménénu yí Elilé ; yíyí yáaηa hí-bílícínyínyi ahé Bandómesé ηaá banó háya o otóηínyi anyía nua nóηa bááyé ; híbílícínyínyi eéhi áηa afacé e yí ηo tóηnyí anyía Bandómesé káá banó háηjónáka buúse bukime a ϳϳϳé e ekúlú a yenyemánánó. ³¹ Áno nyeanáka ϳlóκóma na ϳtémá ϳnua, ne tulíηéηe, ne tulóbi ; áno nyeanáka tóna na esáká na muómbónána ; áno nyeanáka nyenamá nyé nyenána nyikime. ³² Mbá áno bámókna na na nukasa ne nuubo aanó e ekatékaté ; nu nyéá-nakanana tóna háye Bandómesé ηaá banó † nyeanákénéna e elime ci Kilís.

Tu ηá sό nyemána tú olíηéke e eese noómi

5 Nua nóηa baáná bá ϳtémá bá Bandómesé. Yaáté asana áno βékéndákéna ϳláténa nyíáyé nyebékéléna ; ² énu líηéke, nu lénéke ϳwsóókó i iηetí ci *Kilís. U naηa waá basó †† lénéke, éxhé u ηeé wé a yaásó asana háye abésámbá yé benyéma te yí etúké eyí bé ηe lúli o oocó ; yááyé ambánye yí enumbé bílénékíne Bandómesé.

³ Nua nóηa baaco bá Bandómesé, éxhé bó te a kéla ϳombánye anyía bá βékáná ϳcamba buúse bukime ta ηηjókónó, ta besana bé mϳnyókóló, te olénéke mϳnyé buéηí aanó e ekatékaté. ⁴ Bó te ηáá héka anyía núénú túmékénéne beahó, nu kóónákána besana ta bé buála ta bé mϳnyókóló ; mbá bó ηa hόla ϳηeka anyía núénú iínjiekíne bu iínjiekíne Bandómesé bitéηíti. ⁵ Énu menyí ϳombánye anyía na bakela ηηjókónó, na bakela besana bé mϳnyókóló, na baaco e bé ηe bú léne mϳnyé buéηí, éce anyía nyinyemi nyé bebókóbókó, te áób bá na nuafa buúse bukime e Butéηí ne bú Kilís na bó Bandómesé.

⁶ Nuti humé ! ϳϳϳ te banó nénísi ohónyí na besana bé befala : Yáaηa anyía a nyenamá nyé besana eényí Bandómesé ηó lóbísínyi baaco e bé ti ηé bú wuúci lóκóména. ⁷ Nϳte latána bukendinyi na nyenamá nyé baaco eényí a asana a yémwté. ⁸ E ekúlú yé buáyá, nu ηa nó bá nuenu líηéke i ibíne noómi ; mbá aámbáya nua nuáηa o olíηe e eese noómi anyía nua nuáηa e ny-

‡ Fanáka Skl 8.16. †† Fanáka Μαη 4.5. Nyekónna a nyémwté : « Áno lóκóma olóbi, mbá énu bíkékényíki ϳkela asana a yaabé. » †† Cémwté Cíϳóηé cé buáyá áηa na « basó ». ††† Cémwté Cíϳóηé cé buáyá áηa na « banó ».

imónjóló ne Kilís. Yaáté asana énu líhéke aná i ijetí ce baaco a bá náña bébú líhéke e eese noómi. ⁹ Eese eéyé é náña yé yiínjékíne baaco makénda ma ckelaka na bembánye bé besana bikime, na a betalémánánó áyá, yí beébe íínjékíne tóna makénda ma ckelaka taaká cé besana. ¹⁰ Áno békéndéna cwaákónéna omenyi besana e bí ne bíléníne Oténj a Waánjá. ¹¹ Ncote latána na baaco a bá na b́ ḱela besana bí íbíne ; bé te nj́ ýẃ. Mbá áno bándónáka besana eébi bé á lecákána a miányé.

¹² Yáána anyía, besana abé baaco eébé na b́ ḱela a nyenamba ne yiínjie aat́ clama te o o bíibi bíkíti.

¹³ Aaná ekúlú eyí bé ne tónjinyi besana eébi bikime a miányé, baaco ne bú ményi aaté yáána taaká. ¹⁴ Yáána anyía'o, asana ekime eyí bé ne tónjinyi a miányé a yáana eese bémuátá ; yaáté asana bá na kóna anyía :

« Haanyúá, kucẃ mchéta hiiné,
hatóna endánaka é ekatékáté ci biwéewé ;
aaná Kilís kéé númisiki eese ńẃ. » †

¹⁵ Háye yáána aaná, énu bíkékényíki e únú olíhe, áno nyeánaka olíhe háye be-ti-menyí b́ḱ, mbá énu líhéke háye bemenyi besana. ¹⁶ Ncote ćngéna e etémbi ne etémbi bíánó bíkúlú bé ckelaka b́mbánye, anyía ḿẃsé eeme ána maabé. ¹⁷ Yaáté asana nu te óḿẃ ń nyemána nú ckelaka buála, áno békéndéna yáana o omenyi aaté Oténj a Waánjá na yáamba anyía nuánó kélaka.

¹⁸ Nuti híólóko meluku, anyía maána bunyimé. Mbá áno b́ḿkónéna bonyíoyókónó ne *Efúúménénú yí Elilé, ¹⁹ nu kíndísikínyinyi etémá na mašana ne me nyinyemi na ma ćbćkóléna ne emé Efúúménénú yí Elilé naá banó tónjinyi ćhákéna. Áno hákénéna uusú Oténj a Waánjá mašana eémé, nu wuúci nyemiki ne uúnú ćtémá okime. ²⁰ Énu íínjékíne ciasó Síkíne Bandómesé biténjiti a besana bikime a bé na békéla, nu holakena bíkúlú bikime né uusú Oténj a Waánjá Yésus Kilís.

Ne beénjú bá ćtónó na báábó banóme

²¹ Énu kékékénéne ananyía nu na ń ĺkóména Yésus *Kilís. ²² Banó beénjú bá ćtónó, énu kékéke báánó banóme, aaná Oténj a Waánjá na yáamba. ²³ Yáána anyía cónóme neé ténjinyi oónyí i ijetí ecí Yésus Kilís neé ténjinyi híb́o hí belumitinine. Kilís ána Munohi híb́o hí belumitinine ; híána háye ciayé ceéto. ²⁴ Yaáté asana beénjú bá ćtónó áb́ nyemána bé okékéke báábó banóme a b́ḱo bukime háye híb́o hí belumitinine neé kéke Yésus Kilís.

²⁵ Banó banóme, énu lénéke báánó beényí i ijetí ecí Yésus Kilís naña weé lénéke híb́o hí belumitinine, ééhé u ngaá bésómbéná a yááyé asana. ²⁶ U na kélaka aaná anyía mbá hííyé híb́o á b́ḿkónéna hífúúménénú eé buúse b́ Bandómesé, u neé hííhi fúúmínyi ne menyífé na búáyé buhúnyi. †²⁷ U naá bá weé lénéke anyía híb́o hí belumitinine eéhi á b́ḿkónéna ne nuúmi, hífúúménénú eeyé eé buúse, téka ne ehíne óḿt́, ta na b́ḱo a b́ẃbé a b́ḿt́, ta na hekoma a hémt́ hí o

† Esa 26.19 ; 51.17 ; 52.1 ; 60.1 †† Nyekónéna a nyémóté : « ...bó wuúci fúúmínyisi ne menyífé ne buhúnyi o osíke o wuúci tónyisi. »

hííhi kákálákéna. ²⁸ Híána banóme áb́ nyemána bé olénéke báábó beényí a nyenamá enyí bé ne bú léne cííbú ceéto cé bémuátá. Ććo okime ewú u neé léne oónyí na tónjinyi baaco anyía u neé léne ciayé ceéto cé bémuátá. ²⁹ Ta ććo ti neé líjine ta buúsé ciayé ceéto cé bémuátá, mbá u náña weé cíici túkéke, u cíici sókóbíki i ijetí ci nyisókóbí enyí Yésus Kilís náña weé sókóbíki híb́o hí belumitinine. ³⁰ Yáána anyía basó bekime tua sóna maláná ma ciayé ceéto. ³¹ Yáána ýẃkónó anyía : « Aaná cónóme náña waá hátóna a maabána me ne iinyí ne síkíne, ý ḱo látana ne oónyí ; bífendí eébi bés ḱo hálmóna ććo ćḿt́. » †³² Asana eéyé ána taaká ci injibí ce asana. Yanj́, é na mé kóna aaná anyía yé na léca ne Kilís ne hííyé híb́o hí belumitinine. ³³ Híána yé naá banó léca tóna : Ććo okime aá banó na nyemána wu olénéke oónyí háye u neé léne ciayé ceéto cé bémuátá. Oónjú u nyetónó okime é kékéke tóna cónóme'oo.

Na baáná ne bibíenyi

6 Banó baáná, [nua nuána e nyimónjóló ne Oténj a Waánjá Yésus;] áno ĺkómákéna bíánó bibíenyi, anyía yáána atalémánánó yé asana. ² Okotí yí buúse ayé Bandómesé na láténéna endána ć ćmuaná ána anyía : « Ĺkómákéna na ćt́ na cónyia, ³ mbá ć ḱẃ bá na b́mbánye, wóo líhéke ḿẃsé meéni ć ćmesé. » †⁴ Banó síkíne, nuti líjísiki báánó baáná ; mbá énu beébe sókóbíki, nu beébe éékúnyíki, nu beébe h́ććna-háye Oténj a Waánjá na yáamba.

Na beólé na báábó baáná

⁵ Banó beólé, † na ĺkómákéna báánó baáná bá ćmesé, nu beébe kékéke, nu beébe béétíki, énu beébe nyickena buólí na ambánye yé ćtémá ekime b́ḱo búḿt́ háye anyía Kilís nú na ń ĺkóména. ⁶ Té ćna hí ekúlú ayé bá b́na hoóhi na banó ć ć banó nyíosi anyía báábó banó lémbíki mbá, énu bíínjé na ćtémá okime ć ćkela besana e bí ne bíléníne Bandómesé, anyía nua ńna beólé bí *Kilís. ⁷ Énu beébe nyíckéna na ambánye yé ćtémá ekime háye anyía Oténj a Waánjá bémuátá nu na ń nyicẃ, té ćna baaco bímuócí. ⁸ Énu menyí anyía Kilís káá námaka ććo okime a bíáyé bembánye bí monyíókínyí ; ta ýẃlé te ooci awó u te a bá ýẃlé. ⁹ Banó bemuúti beólé, énu líhéke tóna aaná b́ḱo búḿt́ na bíánó beólé ; nuti beébe siséke, nu menyukune anyía na banó ne beébe nua ńna na Waánjá ćḿt́ ć ćmuaná. U te á bá na mutáfána mu baaco.

Meléfényi me mulumitinine Kilís

¹⁰ É na mé aamba okuenyinyi ć banó laána anyía áno aámbáka ohónyí wú ćb́ḿkónéna balatákánó e nyimónjóló ne Oténj a Waánjá, nu kéndáka a maayé makénda noómi a má á h́la. ¹¹ Bandómesé naá banó iínjékíne meléfényi mekime me onuusiki Musóména ; énu meéme híitéke mekime, aaná nu ká ń bá na

† 5.31 Sen 2.24 †† Nyh 20.12 ; Tet 5.16 †† Báléka cé buáyá naá bá na beólé biénj.

makénda ma yákáka maayé menjiné. ¹² Yááŋa anyía'ó : Té cáŋa baaco bá ceéto tu ŋe sú núúsi, mbá tu ŋe sú núúsi makénda ma *beebé bí bililé bí iisí ce eŋól-muaná ikime, tu nuusiki tóna ne metéŋí mekime na báábó betéŋí na ekénda eeci cí iisí ci ibíne. ¹³ Yaáté asana, énu hiitéke aná meléfényí mekime amá Bandómesé ŋaá banó iínjékíne ; aaná nu ká nó bá na makénda ma ctámba *Sátan e ecále ekúlú ayé buósé a bɔɔbé ká kaá háma, núo weéhínyínyí ŋnua ecále eécí, nuɔ yákáka Sátan ɔ ɔkɔɔháma a nyemana, † banó hú endánáka.

¹⁴ Éehé áno bétábónáka bɔmbánye, nu limekine enɔmɔcɔnɔmɔcɔ hoóhi na ŋnua biité : Taaká á bámókónéna náánó cínénánó háye kandá eci bé ŋe bísúŋe a nɔséŋá ; nyeláténa nyé besana a betálémánánó háye bɔlaka bú eléŋú e bú ŋe tétényi ceéto. ¹⁵ Nyiánó nyibiínjie e nyiwééné o ohulinyi baaco Ambánye yé Esóma yí bumbénú á bámókóna háye bekandéna abé nú ma nó béhákéna a akɔlɔ.

¹⁶ Hɔlákáhláka, áno bámókónéna ne olumitinine ɔ ctémá noómi háye asaké yí biité ɔ ɔɔbɔ. Ú káá banó ɔlɔkɔ o o búle káha tunánye tó Sátan, ta tú á lɔlaka háye oocó, ú kéé tuútu nyímísiki tukime. ¹⁷ Énu lumítine ɔkɔnɔhɔkɔ ná Bandómesé, ú káá bá háye yáánó atamba yí biité ; áno béhákéna Besana bé Bandómesé e eetú, bíibi háye nɔsala nó ɔhána enú *Efúúménénu yí Elilé ŋé yíŋjéne.

¹⁸ Áno keláka besana eébi bikime ɔ bécókóléna noómi, nu bataka Bandómesé anyía wá banó ɔlɔkɔ. Ée, áno

† Nyekóŋna a nyémɔté : « ...e elime acé ú ma yákáka a besana bikime ».

bécókólékéna aná bikúlú bikime e nyitónínyí enyí Efúúménénu yí Elilé ŋaá banó tónínyí. Yaáté asana, áno bámókóna bɔɔsɔ, áno bétááka baaco bá Bandómesé bekime ekúlú ekime ayé nu ŋa nó bécókóléna. ¹⁹ Áno bécókólékéna Bandómesé tóna a yáámé aháná yé bémuátá anyía wé mi iínjé mehúnyí amá e ŋa mé ɔɔba o ohémúkúnyí, mbá i hulikinyi baaco Ambánye yé Esóma yí indiitie na bɔɔɔɔ bukime, i ti líkíme ta bɔkɔ. ²⁰ Ya méŋa ohényíhényi u yaáté Ambánye yé Esóma eéyé, ta yé cáŋa á bá anyía ya méŋa eé cíibe ce ecaná aámbáya. Áno bécókólékéna aná Bandómesé anyía yáme tánáka háye yé ŋaá béámba na bɔɔɔɔ bukime, i ti líkíme ta bɔkɔ.

Obiósínyí

²¹ A besana bikime a bé ŋa mé léca, Tisíke, †† uusú onyínyí u ctémá, káá banó bíibi laakena anyía nuénú ményí anyána ya méŋa. Wuúci u ŋɔɔ nyɔɔɔ Kilís buólí na ctémá ɔmɔté. ²² Yaáté asana é ma mé banó wuúci tómeŋa, anyía wá banó láákéna anyána tua sóŋa, yó banó hélúmúkúnyí etémá a tɔɔna.

²³ Baláame, na ciasó Síkíne Bandómesé ne Otéŋí a Waáŋá Yésus *Kilís bé iínjékíne benyínyí bé olumitinine bekime ne mbuumu, ne nulénéne, na mɔŋɔlé e etémá noómi. ²⁴ Bandómesé á sáyábákéna baaco bekime e bé ŋe bú léne uusú Otéŋí a Waáŋá Yésus Kilís ne nulénéne a nó te ŋaá mána ta buósé.

†† Fanáka BBE 20.4 ; Kol 4.7. U ŋa nyémána wu ɔɔɔbana nufule e Eféese anyía ɔɔɔ okime á fanáka na a báléka cí etémbí cí ekéti yí iisí yé Asi, mbá u láakena baaco esóma cí Bóol cí ne nyuúté.

Filibí

Besana a bé ña yólb anyía bá lókómáka bómánye nyefana nyí nufule eenu

Filibí ñaá bá báléka a cémwé ci iisi ce Masetuán (4.15). Butéñí bú Lóom bú ñaá bá bú é ciici ténjinyi. Bóol ñeé húlíkinyi baaco bá hśá Ambánye yé Esóma é ciíyé ekanda cí ífendí cí buólí bú ohulinyi baaco esóma ; yó bándáka híǒba hí belumitinine (BBE 16.11-40).

Enakelá tuoño tuéñí á hśláka, bá ñá háya Bóol eé ciíbe ce ecaná a asana na búáyé buólí abó u ñaó nyíko Otéñí a Waáña. Aáná belumitinine bé Filibí ñe bú wuúci tómena Ebafólótit na nyíǒba.

Yaáté asana Bóol ñe beébe cónéna nufule eenu ne o o beébe iinjie bitéñíti ne o o beébe kíndisi etémá anyía bé limine bǒnénánó o olumitinine, bé húlikinyi baaco Ambánye yé Esóma.

U ñeé beébe bitéési tóna anyía bá bóna balatákánó e nyimónjóló ne Yésus Kilís a asana ne úúbú olumitinine ; aáná bábó nyemaná bá cǒkómákána, bá nyíkoena Otéñí a Waáña a nyelókómána noómi.

Bitéñíti

1 Yanó Bóol, ε ña mé banó sónéna nufule eenu, na yanó ne Timoté † ; tua sóna bonyoño bé Yésus Kilís. Tu ña só banó sónéna nufule eenu, na banó belumitinine Yésus Kilís bekime [bé nyimónjóló ne wuúci] ; na báánó bekendisi belumitinine na báánó batiákéle, banó bekime ebé nu ñe nú líhe e Filibí. ² Na *Bandómesé ciasó Síkine ne Otéñí a Waáña *Yésus *Kilís bá banó sayábákéna, mbá bá banó iinjíékine mbuumu ε etémá.

Bóol ñe yíinjie Bandómesé bitéñíti

³ E ña ña yemí iinjíékine ciame Bandómesé bitéñíti ekúlú ekime ayé ε ña mé banó bétáá. ⁴ Aáná ya méña ne obíléne cǒ cǒtémá ekúlú ekime ayé ε ña mé banó bécókólénéna Bandómesé ⁵ a nuafa enú nu ñe nú híite o ohulinyi baaco Ambánye yé Esóma, o otúme buósé abó nu ña nó hákéna moñoǒlé né Yésus cǒ cǒkóháma aámbáya. ⁶ Ya méña na moñoǒlé anyía Bandómesé kée kúenyikinyi cnyio ambánye yí buólí eyí u ñeé túme aanó ε etémá cǒ cǒkóháma buósé ebú Yésus *Kilís ká ka hálómóna cǒ cǒmesé. ⁷ E ñá mé nyemána wu cǒbámókóna na nyenamá nyé cǒbétáá eényí anyía ε ñaá me banó léne buéñí. Yáána anyía Bandómesé ñaá banó sayábéna banó bekime bǒko búmóte háye yanó, te ekúlú ayé ya méña eé ciíbe ce ecaná, †† te ekúlú ayé ε ña mé kamena Ambánye yé Esóma, i yíyí óonyísíkinyi ε etémá cé baaco. ⁸ Bandómesé áña uumi cǒmbasómbáso anyía ε ña mé banó léne, banó bekime, buéñí ne nulénéne e nú ñeé húle cǒ cǒtémá ú Yésus Kilís.

† U ñaó nyíko beébe ne Bóol o otélímínyi híǒba hí belumitinine Yésus e Filibí (BBE 16). Wána a maabána me Bóol e ekúlú yé cǒwónéna nufule eenu. †† Yáakelá Bóol áña e ciíbe ce ecaná e Efése, ta anyía a Sesalée, ta anyía e Lóom.

⁹ Aáná ε ña mé banó bécókólénéna Bandómesé anyía núánó nulénéne á ááñána bómánye bómánye a nyenamá anyé nua nóña nú omenyi taaká cé besana cé Bandómesé, nuó ményi obúlúne betálémánánó bé besana, ¹⁰ ananyía nyíánó nyebékéléna á bámókóna nyembánye cǒ cǒla. Aáná nu ká nó bámókónéna betálémánánó bé baaco, téka na hecǒma buósé ebú Kilís ká ka hálómóna cǒ cǒmesé. ¹¹ Yésus Kilís káá banó iinjie makénda ma cǒkelaka bembánye bé besana ; aáná baaco ké bú iinjíékine Bandómesé ne nuúmi ne nyinyemi a nyíánó nyebékéléna eényí.

Bóol ña bényiá moño a asana na Ambánye yé Esóma

¹² Banó bááme benyíinyí, ε ña mé aamba anyía nuénú menyí anyía moño amá ε ña mé bényiá aaha ñaá kéla bǒ kela anyía Ambánye yé Esóma á cǒcǒbáka bu cǒcǒbáka ne buúse. ¹³ Yáána anyía ne bicénji bikime bí ciíbe ce kóména na bǒsókó bé etémbí bekime áyá ñe bú ményi anyía ya méña eé ciíbe ce ecaná ananyía ε ña mé nyíko *Kilís. ¹⁴ Yáána tóna anyía moño amá ε ña mé bényiá aáná ñe kíndisi buéñí cǒmbana ú baaco weéñí ú benyíinyí bé olumitinine, anyía bábó háya moñoǒlé né Otéñí a Waáña aámbáya cǒ cǒla, mbá bé húlikinyi baaco Besana bé Bandómesé, bé ti líkime. ¹⁵ Aá taaká baaco a bómóte ñe bú húlinyi baaco Ambánye yé Esóma yí Kilís, bé mí liñekine háye anyía tua sóna e bisenjinyinyi ne beébe ; mbá a bómóte tóna ñe bú húlinyi baaco Ambánye yé Esóma eéyé na ambánye yé cǒtémá ekime. ¹⁶ Bá ña bǒ kela aáná anyía bé ñe bú mi léne, bé ményukune anyía Bandómesé ñeé mi télímínyi cǒ cǒkamena Ambánye yé Esóma yí Kilís. ¹⁷ Mbá eebe e bé ñe bú húlinyi baaco Ambánye yé Esóma yí Kilís háye anyía bisenjinyinyi ‡ béána, bá bóna na aabé yé cǒtémá ;

‡ Nyekóna a nyémóte : « buhibé »

bé ñe bú bíkétí anyía bá bǒña bé o mi solikinyiny muuyé aaha e ciíbe ce ecaná. ¹⁸ Éce anyía, ta yé cǎña á bá na aabé yé dtémá, ta anyía na ambánye yé dtémá, bú te ñá me cǎmba ta cǎba. Bekime eébé ñe bú húlinyi baaco Kilís ; yaáté asana i ñeé mi bíléne buéñí. I ké túné émi bíléneke buéñí cǎ chǎla ; ¹⁹ éce anyía i ñe mí menyí nyekela eényí káá kéla anyía yamé cǎhǎ na a asana ne úúnú cǎbécǎkóléna na a asana na nyíǎb nyí Elilé eyí Yésus Kilís ñe yíñjéne. ²⁰ Nyenamá enyí i ñeé mi léne anyía asana eéyé á békéláka aaná, yanǎ tǎna na ecaná cǎ dtémá, ña kéla anyía e te lǎkǎma aatǎ clama a bǎka a búmǎté. Mbá, i ñeé mi menyí cǎmbánye anyía ta aámbáya te e bikúlú bikime ya méña na mǎñǎlé anyía nyíámé nyebékéléna nyikimekime káá kela anyía baaco ebú nyemiki Kilís, ta yanǎ wǎcǎcǎ ta yanǎ owéénú. ²¹ Aá yanǎ, i ñeé mi líhe anyía yémi nyemíki hú Kilís ; owé áña bíámé benamá. ²² Mbá, mbǎka a asana eyí i ñeé mi líhe ya méña wu cǎwǎǎlǎka baaco aaná, i ti ñeé mí menyí aáté yámé nyemána wu dtáfa. ²³ I me mí eéke e ekatékate ce behánǎ bifendí : I ñeé mi léne owé anyía yamé bá cǎñǎ ne Kilís, buúbu búáña cǎmbánye cǎ chǎla ; ²⁴ mbá, cǎka cǎwǎcǎ áña cǎmbánye cǎ chǎla a yáánú asana. ²⁵ I ñe mí menyí cǎmbánye cǎmbánye aaná ; buáté bǎka yamé nyemána wu cǎka o olíhe cǎñǎ na banǎ bekime anyía nuánú kǎmáka, nu bíléneke o olumitinine noómi. ²⁶ Aaná, ekúlú ayé e ká me háma eé ciíbe ce ecaná, míc háná cǎba aaná a maabána, nu ká nǎ bá na cǎcǎcǎ buéñí o onyemiki Yésus Kilís aáme a asana.

Túé líhéke háye Ambánye yé Esǎma ño tǎñinyi

²⁷ Bǎka abǎ e ña mé hǎla cǎwaamba áña anyía nuénú líhéke háye Ambánye yé Esǎma yí *Kilís ño tǎñinyi, ananyía bú káá kéla anyía, ta e ña mé faáya náánú ta e te ñá me faáya, yamé lǎkǎmáka bé bíkétíki anyía nua nǎña cǎcǎnénánú o olumitinine, banǎ okelú dtémá, nu nuaka tǎna ecále dtémá dtémá o ocubisiki Ambánye yé Esǎma ne buúse. ²⁸ Nǎte bényíánáka anyía báánú belinje á banǎ bémbíki. Aaná bé ké bú ményi anyía bá búáña benyíménú ; mbá banǎ cǎncǎhǎkǎnǎ. Nyekela eényí ñeé húle ná Bandǎmesé, ²⁹ anyía nua nǎña na ebǎla cǎ cǎnyǎkkena Kilís buólí, té cǎña hú cǎ chǎya mǎñǎlé nááyá, mbá na cǎ cǎlǎkǎmáka tǎna muuyé a yááyé asana. ³⁰ Nu ña ña nuanǎ lécaaka ecále acé e na maá me tǎmba. † Aámbáya nu ña nǎ lǎkǎma anyía ya méánaña o o ciíci nua, i ciíci cǎbakana ne buúse. Nua nuáña tǎna o o ciíci nua cǎñǎ na yanǎ.

Nyibílóosi cǎ cǎmesé nyí Yésus Kilís

2 Isí'o, téka nyimónjóló na banǎ ne *Kilís ñáa banǎ kíndísi cǎ chǎla e ? Téka oléne awó u ñaá banǎ léne ñaá banǎ kíndísi tǎna e ? Téka nua nǎña e nyimónjóló na banǎ ne *Efúúménénú yí Elilé anyía nu ñe nú léneke banǎ na banǎ, nu cǎlǎkǎnǎ e ? †† E ña mé aamba aná anyía nuénú nyíóyísí úúmi dtémá ne

† Cǎbétáá ú asana yí indekese cí Bóol e nyitélímínyi nyí híǎba hí belumitinine hí Filibí (BBE 16.19-24). †† Nyekǎñǎ a nyémǎté : « Téka Kilís ñaá banǎ lǎñǎ e nyimónjóló e ? Téka nuléneke enú nu ñe nú

obíléne hú mbiǎke, áncǎ bǎmǎkǎna balatákánú dtémá dtémá, nu lénekeke bǎka búmǎté, banǎ nyebétáá nyémǎté. ³ Nu te dtémá nǎ nyémána nú ohiiteke nuúmi nǎ ekata, nuti séñgíninyi; † mbá énu bílóosiki cǎ cǎmesé, nu lécaaka cǎcǎcǎkǎ anyía bá ña bú banǎ hǎla buéñí. ⁴ Cǎka okime náánú ña nyemána wú cǎ cǎña aambaka cǎmbánye bú cǎcǎcǎkǎ na anyía wá yaámbáka búáyé bú bémuatá. ⁵ Áncǎ keláka aaná a banǎ na banǎ háye eebe a bá bǒña e nyimónjóló ne Yésus Kilís. †† Ta yé cǎña á bá anyía u ñaá bá bǎka búmǎté ne wuúci na Bandǎmesé, u ti ómo bíkétínyí anyía bǎbǎ nyemána ne wuúci. †† Mbá, u ñaá béyúata nyíáyé nyebá nyikime anyé u ñaá bá ne nyíinyi, yó lumitine cǎbécǎña munyicǎ ekúlú eyí u ñeé bíbíléne cǎcǎ cǎ cǎmesé, yó hǎka baaco. ⁸ Aaná u ñeé bílóosi wuúci bémuatá, yó lǎkǎmáka buéñí Síkiné Bandǎmesé cǎ cǎcǎhǎma eyí u ñeé lumitine owé, owé ú mahana cǎ cǎmbásá cǎ cǎmuaná. ⁹ Yaáté asana Bandǎmesé ñeé wuúci béétísí, yó wuúci límísínyí a cǎcǎnǎ a nuánǎ a nǎ á hǎla, yó wuúci boosiki ne nyíinyi nyí nuúmi a nyé á hǎlaka eénye ekime, ¹⁰⁻¹¹ ananyía bú káá kela anyía bukime ne e bú ñe líhe na a bú ñá tǎña ta cǎ cǎmuaná noómi, ta cǎ cǎmesé, te i injibí ce cǎmesé noómi, ekúlú ekime ayé bú káá lǎkǎma bá cǎmbaka nyíinyi nyí Yésus, bú kǎ cǎñema o o wuúci nyemi, bú kǎcǎka e ekatékate ce baaco anyía Yésus Kilís áña Otéñí a Waáñá, bú iinjíkéine tǎna ciayé Síkiné Bandǎmesé nuúmi.

Énu numísiki eese a baaco i ijetí ci tunjoti

¹² Yaáté asana, baláame bá dtémá, nu ne meé nú túme cǎ me lǎkǎména ekúlú ayé e ña mé bǎmǎkǎnǎ aaná e ekatékate ; aaná búáña cǎmbánye cǎ chǎla anyía nuánú cǎbáka ne buúse cǎ cǎ me lǎkǎména te ekúlú ayé e te áme bá aaná a maabána. Bandǎmesé u ñaá banǎ nóhi ; yaáté asana nuanǎ nyemána nú cǎbékéndákéna o wuúci nyicǎ buólí ne nyikéke nyíéñí. ¹³ Yááña anyía Bandǎmesé u ñaá banǎ kéndisi ekúlú ekime ne o oléne na cǎ cǎkela besana a nyíáyé nyiléne. ††† E buólí bukime ebú nu ñe nú wuúci nyicǎ, nuti bícúculéke, nǎte sáaka esáká, ¹⁵ ananyía mbá núánú bǎmǎkǎna bíáyé bifúúménénú bé baáná, téka na hecǎma, ta na hekébéle e ekatékate ce beebé bé baaco bá heeya hé cǎmesé ooci. Énu numísiki eese aabǎ e ekatékate i ijetí ci tunjoti a tǎ ña nǎma e eñǎlǎmuaná, ¹⁶ nu beébe hullikinyi esǎma e cí ñe líhísi baaco. Mbǎka nu ña nǎ kela aaná, buúsé ebú Yésus *Kilís ká ka hǎlǎmǎna e káa me bá háye nyitíne nyí bilúñe aaná a ahánǎ, bú tǎñgíní baaco anyía buólí abǎ e ña mé nyíǎka na makénda meéñí te dtémá bá bú nubókó. †††† Mǎñǎlé amá nu ña nǎ háya né Yésus § áña háye abésámbá eyí nu ñe nú iinjie

léneke ñaá banǎ kíndísi e ? Téka Elilé ñaá banǎ kéla nuánú cǎlǎkǎnǎ e ? » (Ta anyía : « Téka nua nǎña e nyimónjóló ne Elilé e ? ») † Nyekǎñǎ a nyémǎté : « bá ne buhibé » (fanáka nyihembule nyé 1.17). †† Nyekǎñǎ a nyémǎté : « Áncǎ aambáka olíhéke aaná a banǎ na banǎ, anyía aaná yááña ambánye ekúlú ayé cǎcǎ áña e nyimónjóló ne Yésus Kilís. » ††† Bǎmǎté baaco ña bú lǎkǎma anyía « u te dtémá wáamba cǎcǎcǎcǎ cǎnyemána ne wuúci ». †††† Nyekǎñǎ a nyémǎté : « ...a asana na ambánye yé nyelǎkǎmána ». †††† Fanáka 3.12-13 ; 1Kǎ 9.24-26 ; Kal 2.2. § Fanáka 2Ti 4.6 ; Nyh 29.38-41.

ná Bandómesé. Ta bá ña me wónó, maame manónó kée bísólínyi háye nyiínjie a yáánó abésámbá. Ta yé cáña á bá aáná, i ñeé mi bíléne buéñí, i ñeé mi bíléne buéñí wónó na banó bekime. ¹⁸ Híáná tóna, núánó nyémana nú obílénéke buéñí ; énu bíléneke buéñí wónó na yanó.

Ne Timoté na Ebafulótít

¹⁹ Mbóko Otéñí a Waáña Yésus ñeé lúmítíne, i ñe mí bíkétí anyía hikúlúkúlú é ká me banó tóména Timoté wónó banó láakena háye ya méña, anyía cíínú etémá á hálómókóna a wóna ; ekákéla yáme lókómáka háye nua nóna, uúmi wémá wó hálómóna tóna a wóna. ²⁰ Wuúci wáña hémté hé wónó awó tu ña só lókómána wómánye aaha, u béákákéna taaká e únú olíhe. ²¹ Yáña anyía baaco bekime bé etémbí ña bó áamba hú búábó wómánye bó bémuátá, té cáña wómánye bú Yésus *Kilís. ²² Banó bémuátá nu ñe nú menyí na anyána Timoté ñoó tóngíní baaco yááyé ambánye yé nyebékélena, na anyána u ñoó nyiúko buólí na yanó háye ambánye yé wónó ña wónó ciayé síkíne a asana ne buólí bú nyihulinyi baaco Ambánye yé Esóma. ²³ Aáná i ñeé mi bíkétí anyía é ká me banó wuúci tóména hí ekúlú ayé bá káá sóm-bótóna yááme asana. ²⁴ Mbóko Otéñí a Waáña ñeé lúmítíne, yanó bémuátá é ká me faaya náánó, i ñe mí menyí aáná.

²⁵ É ña mé leca wómánye buéñí anyía yáme banó hélúmúnyínyi wémá Ebafulótít †, wáña uumi onyíinyi, wuúci tóna yááme ekendinyi ne yí buólí na yé wóna ecále ; nááyá nu ña nó me tóména benyéma a bé ñaá bé á me béámbákéna. ²⁶ Wáña na ecaná ciéñí ce wónó banó leca baaco banó bekime, anyía bú ñeé wuúci yébíki buéñí anyía nu ña nó lókómáka bé bíkétíki asana ne uuyé wónó. ²⁷ Aá taaká u ñoó kónóko buéñí ; butíkítíki keyé u ñeé wé mbá, Bandómesé u ñeé wuúci bécámá mahana, yó háná me bécáma mahana tóna. Aáná u ñeé wuúci eéñúnyísi anyía wémá wóna a wómóté ti bísólínyi nááme. ²⁸ Buáté wónó i ñe téní emi wuúci banó tóména anyía nuénú bíléneke buéñí ekúlú ayé nu ká háná áno lécana ; yanó tóna uúmi wémá yó kua a wóna. ²⁹ Aáná, nu ña nó nyemána nú o wuúci káha ne obíléne anyía nua nóna balatákánó e nyimónjóló ne Otéñí a Waáña ; énu kékéke anamá cá baaco eécé aáná. ³⁰ Yáña anyía u ña sé wáá mámá uuyé olíhe a asana ne buólí bú Kilís, u ña sé wéé wé anyía wéé mi héléníne nyiánó nyiúko anyé nu te wónó nó bónó ohónyí wó o mi nyiínnyí héléníne banó bémuátá.

3 Aámbáya, banó bááme benyíinyi bé olumitinine, énu bíléneke buéñí anyía nua nuáña e nyimónjóló ne Otéñí a Waáña.

Atálémánánó yé wónó eé buúse bó Bandómesé

É te ña me wónó wónó banó wónóna besana abé é ña ña yáme banó wónókéna buáyá anyía cíínú etémá te benyííka. ² Énu bíkékényiki na bakela besana bé wónówónó, bá bóna enyama, bá béácáka bó béácáka.

† Wónó u endóma u híwó hí belumitinine hí Filibí a maabána me Bóol o o wuúci wónó eeyé i indekese ci cíibe ce ecaná (4.18)

^{††} Yáña anyía basó tua sóna baaco bá Bandómesé a bá na maá bó béácáka taaká ce nyebéáca ; aáná tu ñe só wuúci nyemi na yááyé Elilé, tús bá na wónó anyía tua sóna e nyimónjóló ne Yésus *Kilís. Nááyá tú ma só háya wónó, té cáña o olíhe ú imehú, ⁴ yíyí anyía yanó bémuátá ooci maame wónó ñaá bá o olíhe ú imehú. Yáña anyía mbóko baaco a wómóté ña bó bétáá anyía bá bóna bó hákéna wónó o olíhe ú imehú, mbá anyána na yanó e ? ⁵ Yanó ooci ewú nu ñe nú menyí, bá ñaá mé aacá wónó manamanyé ma nyiáme nyibíbiéne, yanó yeéti yí *Islyél a henyénó hé Bensamén ‡, taaká ci ebíenyi yí Ebélé. A asana na nyeláténa nyí bikotí, ya méña wónó u Bafalísíñ. ⁶ I ñe mí tekéséké baaco bá híwó hí belumitinine Kilís a asana na nyiámé nyiléne nyí uúsú olumitinine e nyiwééne ; mío líhéke téka na hékébéle a asana na atálémánánó yí olíhe eé buúse bó Bandómesé. ⁷ Ta híáná, besana eébi bikime abé é ñaá me bá yamé wónó, i ñe mí bíbi bényúatáka bikime a asana ne Kilís. ⁸ Aáná i ti ñe mí bíbi leca ta háye wónó a búmté a asana ne nyiményinyi ne Yésus Kilís, uumi Otéñí a Waáña. I ñe mí lumítíne wónó bukime a yááyé asana ; i bíbi leca i ñetí ci tuubi ananyía mbá yáme hóma Kilís, ⁹ mío wónó e nyimónjóló ne wuúci wómánye wómánye. Yanó bémuátá é te ña mé bétáá wónó atálémánánó yé wónó a nyiáme nyeláténa nyí *bikotí. A asana ayé é ñaá me háya wónó né Kilís, éhé ya méña atálémánánó yé wónó. Bandómesé u ñe télímínyi wónó okime awó u ñaá háya wónó né Kilís atálémánánó yé wónó eéyé eé buúse. ¹⁰ Wónó a bó ñaá me hámena wónó wónó, buúbu é ña mé aamba, áña anyía yémi menyinyi ne Yésus, wuúci wáña na makénda ma nyehaanyua nyí biwéewé ; mío lókómáka tóna muuyé a ciayé ñetí, mbá owé mi hiite háye wuúci ; ¹¹ wónó wónó anyía, mbóko búña bu wónóléka, yáme háanyua tóna nyehaanyua nyí biwéewé. ††

Wónó wónóháma a nyemana nyé wónó

¹² I ti ñe mí bíkétí anyía é maá ká me háma a nyemana, ta anyía ya méña atálémánánó yé wónó wónó. Mbá é ña yáme békéndákéna wónó ne buúse o okohiite benamá bé wónó oóci, anyía Yésus *Kilís ne meé mí hiite háye uuyé wónó. ¹³ Eééé, bááme benyíinyi ! I ti ñe mí bíkétí anyía ya méña na benamá eébi. Mbá asana wómóté ayé é ña mé aamba áña anyía é te háná bétáá besana a békélákánó bé ciame elime ; é ñaá me békéndéna wónó hú besana a béña eémi eé buúse. ¹⁴ Aáná é ña mé cabena wónó wónóháma a nyemana, ananyía yáme hómáka benamá abé Bandómesé ñaá basó lónó o ohiiteke wónó wónó, tó wónó né Yésus Kilís.

¹⁵ Aá basó bekime abá tua súña wónówónó tó baaco, tu ña só nyemana tú wónówónó na nyenamá nyé nyebétáá eényí nyémóté ; ta híáná, mbóko baaco bé etémbí náánó ña bó bétáá náanyia, Bandómesé káá

†† Bóol ñaá táña asana yé baláténa okotí yí bueci. ‡ Henyénó hí Islyél a hé ñaá bá hí o yóómóko e Besuif anyía hé ña wónó nyibíinjénu e butéñí bó Táfit. †† Nyekóna a nyémóté : « wónó anyía, ta anyána ta anyána mí haanyúa e biwéewé. »

banó tónjinyi eese a asana eeye. ¹⁶ Ta yé cáŋa á bá anyána, tu ŋa sɔ nyémána tú ɔɔba ne buúse ɔɔŋɔ ɔmɔté i indélímínyinyi ecí tú ne meé sú hiite ɔ ɔkɔɔháma aámbáya. ¹⁷ Benyiínyí, énu mi kətíkinyínyí banó bekime, áŋɔ látákéna nyekela nyé baaco a bá ŋa bɔ békéléna háye na yaŋɔ na baláame. ¹⁸ E naŋa yáme banó láakena buáyá, ε ŋa háná áme hálómónéna ɔ banó laana aámbáya na belelá e eése anyía, baaco beénjé ŋa bɔ békéléna nyebékéléna e nyí ŋo tónjinyi anyía bá bɔŋa belinjine Kilís, wuúci u ŋeé wé ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná. ¹⁹ Nyíábɔ nyibíóndísinyi áŋa bunyímé ; bá ŋa bɔ bétáá hú túábɔ ɔɔna, bé tuútu nyemiki i iŋetí ce ciabɔ bandɔmesé; † aáná ɔɔka a bɔ á nyémána o beébe iinjie aatɔ ɔlama, eé buúbu eébu bá ŋa bɔ háya núábɔ nuúmi noómi, bá bétááka hú besana bé ɔmesé ooci. ²⁰ Aá basɔ, búásɔ buncɔŋɔ áŋa ɔ ɔmuaná, aá haála ehé Oténjé a Waáŋá Yésus Kilís, muasɔ Munohi, áŋa. Tu ŋa sɔ táta na ɔmɔŋlɛ mekime anyía wá ka hálómóna. ²¹ Wuúci u káá kela anyía ciasɔ ceéɔ ce mahana e cí ŋe wé á bécáŋa ceéɔ ci nuúmi i iŋetí ce ciayé ceéɔ. U káá kela aáná a mááyé makénda e mé ŋe ténjinyi benyéma bikime.

Bóol ŋeé lébe belumitinine

4 Yaaté asana, bááme benyiínyí bá ɔtémá, énu limíne aná balatákánɔ ɔɔŋénánɔ né Oténjé a Waáŋá noómi. E ŋa mé banó léne buénjé, yaŋɔ na ecaná ce ɔ banó léɔɔɔna. Nu ŋa nɔ kela anyía yémi bílénéke buénjé, nu mi iinjíékíne ɔɔɔɔ.

² E ŋa mé bécɔkóléna bááme benyiínyí eebe, ne Efóti na Séntíce, †† anyía bá bámókóna na nyelókómána ne Oténjé a Waáŋá. ³ ɔɔ kucɔŋ yáámé ekendinyi yí buólí, ‡ ε ŋa mé ɔ bata anyía óo beébe ɔlétá a nyelókómána eényi ; beénjú eébe ŋa bɔ núáka ecále ɔɔŋɔ na yaŋɔ e nyihulinyi nyé Ambánye yé Esóma a baaco, ta Kélémanjé áyá ɔɔŋɔ na baaco bé etémbí abá tu ŋá sɔ nyiɔkɔ buólí ɔɔŋɔ ɔmɔté. Beébe eébe cáábɔ eénye áŋa ɔɔŋɔkónɔ e nufule nú olíhe. ††

⁴ Énu bílénéke buénjé ekúlú ekime né Oténjé a Waáŋá noómi. E ŋaá me hálómónéna ɔɔɔna anyía énu bílénéke buénjé !

⁵ Baaco bekime ŋá bɔ nyémána bé omenyi nyíánɔ nyilimíné nyí mbuumu. Nu bétááka anyía Oténjé a Waáŋá ŋa ka hálómókóna hí aámbáya. ⁶ Nɔte áákéna ta ɔɔka, mbá áŋɔ laakéna Bandɔmesé besana bikime a bé ŋa banó yébi, nu wuúci iinjíékíne biténjítí ekúlú ekime eyí nu ŋe nú wuúci bécɔkóléna. ⁷ Aáná mbuumu ce Bandɔmesé a cé ŋa hóla besana bikime abé baaco ŋa bɔ lókóma, bé menyukune, kée tétényiki ne cínú etémá ne cínú ibíkétí e nyimónjóló ne Yésus *Kilís.

⁸ Aáná’o, bááme benyiínyí, asana ayé míɔ ɔɔba o obíóndísinyi ɔ banó laana áŋa anyía’o : Nu ŋá nɔ

† Nyekóŋna a nyémɔté : « ciabɔ bandɔmesé áŋa túábɔ ɔɔna » (fanáka Lom 16. 18 ; Kol 2. 16, 20-21). †† Bífendí bí beénjú eébi ŋa bɔ bá a yaandándá yí nyiití. ‡ Bóol ŋaá táŋa ná ɔmɔté e bekendisi belumitinine. Yáakelá buhúnyí bɔ nkelék, « Sisikos », áŋa nyíáyé nyiínyí. Nyí ŋeé bíhémúle anyía « ekendinyi yí buólí ». †† Fanáka NyB 3.5 ; 13.8 ; 17.8 ; 20.12, 15 ; 21.27.

nyemána nú ɔbétááka e cínú etémá noómi ɔɔka bukime a búáŋa taaká, buúbu baaco ŋe bú kéké, bé buúbu nyemiki ; nu bétááka ɔɔka bukime a búáŋa bufúúménénú, buúbu baaco ŋe bú léne bé lémbíki, nu bétááka tóna a búáŋa ɔɔmbánye, buúbu baaco naŋa bebú béeétíki. ⁹ Besana abé ε ŋa mé banó eékúnyíki, núo bíibi lókómáka, yémi bíibi táŋáka, núo bíibi lecaka, yémi bíibi látákéna, énu bíibi látákéna ; aáná Bandɔmesé káá bámókónéna náánɔ, yɔ banó iinjíékíne ciayé mbuumu.

Bóol ŋe yíinjie belumitinine bé Filibí biténjítí

¹⁰ Éε, ya méŋa háye nyitíne nyí bilúŋe né Oténjé a Waáŋá noómi anyía nu ŋá háná anɔ me bétáá e cínú etémá. Aá taaká nu naŋa nuanɔ me bétááka buáyá mbá, ohónyí wú o mi tónjinyi ɔbétáá oócí te ɔmɔ bá.

¹¹ Ta háye ε ŋa mé táŋa aáná, yé te á bá anyía ɔɔka a búmɔté ŋaá bá búá me béámbákéna. Yááŋa anyía’o, ε ŋaá me áákónákéná obíléne e nyilimíné nyikime. ¹² Éce anyía i ŋe mí menyí olíhe te ekúlú yí mecíli, te ekúlú yé benyéma biénjé. Na a behaála bikime na a ɔɔka bukime i ŋeé mi hélínyí olíhe téka ne muuyé, ta yaŋɔ weécénú, ta yaŋɔ ecaná, ta yaŋɔ na benyéma biénjé, ta yaŋɔ téka ne bíibi. ¹³ Ya méŋa wu oweéhíkinyi besana eébi bikime a makénda me Ooci ewú u ŋeé mí kíndisi. ¹⁴ Ta híáná, nua nóna bakelákánɔ ambánye yé asana anyía nua nóna behiiténú nuafa eémi e muuyé.

¹⁵ Banó baaco bé Filibí, banó bémuátá nu ŋe nú menyí ɔɔmbánye anyía ekúlú ayé ε ŋa mé hatóna a Masetuán, †† míɔ hɔla, e nyitúme nyí ohulinyi baaco Ambánye yé Esóma, ta hiíɔɔ hí belumitinine a hémɔté te ɔmɔ me ɔlétá na ɔɔka, ε te ŋaá bá hú híínú bímuócí. Nu ŋe nú híítéke nuafa nuénjé ta aáme a ɔɔmbánye te eémi e bunyímé. ¹⁶ Hú banó bímuócí nu ŋa nɔ me ɔlókɔ, yaŋɔ a Tesaloníke ; bikúlú bífendí nu ŋa nɔ me tómeŋa benyéma a bé ŋaá bá béá me béámbákéna. ¹⁷ Bu te á bá anyía ε ŋa mé aamba anyía baaco é mi iinjíékíne benyéma mbá, bú ŋa hóla o mi bíléníne anyía Bandɔmesé á banó námaka a nyíánɔ nyiínjé. ¹⁸ Ya méŋa ɔlécákánɔ benyéma bikime abé nu ŋa nɔ me tómókónéna ná Ebafélótít, míɔ menaka maatá. Aám-báya, ya meáŋa na benyéma biénjé ɔ ɔhɔla nyenamá a nyé ŋa me béámbéna. Benyéma eébi áŋa i iŋetí ce *abésámbá eyí bé ŋe lúlinyi Bandɔmesé, yó yíiyi lumitine, yí númbeke ɔɔmbánye ɔ ɔhɔla. Ekúlú ayé yé ŋaá bata ɔ ɔmuaná, yí bílénékíne Bandɔmesé. ¹⁹ Ciame Bandɔmesé káá banó iinjíékíne benyéma bikime a bé ŋa banó béámbéna, anyía wáŋa na ɔɔŋóme bú muómóomo. U káá hóléna né Yésus *Kilís ɔ ɔ banó bíibi iinjíékíne. ²⁰ Nuúmi á bámókóna ná ciasɔ Síkíne Bandɔmesé e bikúlú bikime ne bikúlú bikime, híáná yááŋa.

²¹ Énu mi ténjíkinyi belumitinine Yésus Kilís bekime a bá bɔŋa aáhá. Báásɔ benyiínyí a bá bɔŋa aaha na yaŋɔ ŋa bɔ banó ténjé. ²² Belumitinine bekime ŋa bɔ banó ténjé, hólákáhláká eebe a bá ŋa bɔ nyiɔ buólí o ookí ú

†† Fanáka nyihembule nyé 2Kɔ 1.16.

*Sesáal. ²³ Oténí a Waáŋá Yésus Kilís á banó sáyábáké-
na, banó bekime'ó.

Koloso

Besana a bé ηc γcλb anyía bá lókómáka bɔmbánye nyefana nyí nufule eenu

Báléka ci Koloso ηaá bá ce á bélókómákéna ekéti yí iisi yé Asi Minéel, yiíyi bɔ ηcɔ lɔηc hénánɔ anyía Tuluki ce Asi. Bá te ηá h́la omenyi bɔmbánye mbókɔ Bóol bémuátá ηa kaáhama oó Koloso.

Yááηa háye anyía yááyé ekendinyi a yémɔté, Ebafulas, ɔɔɔ u Koloso, wuúci u ηaá bá ɔɔɔ u buúse ewú u ηe keé húlíkinyi baacɔ eébé Ambánye yé Esóma yí Yésus (1.7 ; 4.12).

Yááηa tóna háye anyía ekúlú eyí Bóol ηaá bá eé ciibe ce ecaná o Lóom, ekúlú eéyé Ebafulas ηe keé wuúci laakéna anyía belumitinine bé Koloso a b́ána ɔ ɔlókóma eékúnyi a ɔɔɔ ; cé húlúkúne ná baacɔ a b́mɔté. Baacɔ eébé ηaá bá b́bú eékúnyíki báye : ɔɔɔ okime awó u ηa yáamba omenyinyi na *Bandómesé, mbá u b́ηc olíhe, ηa nyemána wu onyemiki makénda me bililé a b́mɔté, u látákéna tóna abékéléna cé olíhe a ɔmɔté, i ηetí ce muacana, u bíkíílléke na benyéma bé ɔnyía a b́mɔté, ne iluku a cémɔté, na a b́mɔté benyéma biénj́ bí etémbí tóna.

Yaaté asana, hí ayé Bóol ηaá lókóma aáná, manóηc ηé wuúci káátía ɔ ɔkáátía. Nyíáyé nyihiite o ohiite heóηéná eényi ɔ ɔwóηéna belumitinine bá hišɔ hí Koloso nufule, anyía wé beébe bitéési anyía ɔɔɔ ηc ńηc, yó b́ηc olíhe hú mbókɔ wána ηháyanó maayé mɔηɔlé mekime né Yésus Kilís bímuócí ; ɔmanó oócí, anyía b́kɔ bú etémbí b́ ɔláténéna te a bá.

1 Ya méηa Bóol, *Bandómesé ηaá me táfá anyía yáme b́ámókóna *ɔɔɔ u endóma u *Yésus *Kilís. Yaηc, é ηa mé banó ɔ́ηéna nufule eenu, na yaηc ne Timoté uusú onyiinyi u olumitinine. ² Tu ηa ś banó t́ηj, banó belumitinine bé Koloso. Nua ńηa báásɔ benyiinyi bé olumitinine. Nua ńηa e nyimónjóló ne Yésus Kilís, nu ηe nú wuúci láténa na ɔtémá okime. Síkíne Bandómesé † á banó sayábéna, waá banó íinjé mbuumu ɔ ɔtémá.

³ Tu ηe sú íinjie Bandómesé, Síkíne ci uusú Otéηj a Waáηá Yésus Kilís, bitéηjti ekúlú ekime eyí tu ηe sú wuúci b́cókóléna eenú eé buúse. ⁴ Tu ηe sú wuúci íinjie bitéηjti ananyía tú ηa ś lókóma anyía nu ηa ń háya mɔηɔlé né Yésus Kilís, nu lénéke tóna belumitinine bekime. ⁵ Nu ηa ń kela aáná anyía nua ńηa na mɔηɔlé a besana abé Bandómesé ηaá banó tábónéna a Buncɔηc b́ ɔmuaná. Nu ηe nú biibi menyí o otúme ekúlú ayé nu ηa ń lókómáká Ambánye yé Esóma, yiíyi yé ηá kóna taaká. ⁶ Ambánye yé Esóma eéyé ηa kaáhámá aanó ε ekatékáté. Yé ηa kéla anyía belumitinine á keláka bembánye bé besana ɔ ɔmesé okime. Baacɔ e bé ηe bú lúmitinine ηe bú téke. Híáná yé ηaá kéláka náánó o otúme buósé bú buúse ebú nu ηe nú yiíyi lókómáka, núo menyí taaká taaká yaála yí nuubo yé Bandómesé. ⁷ Éce yáásɔ ekendinyi yí buólí yé ɔtémá Ebáfas †† ú ηaá banó eékúnyíki besana eébí. U ηcɔ nyiɔ buólí bú Kilís a búánó buúse na ɔtémá ɔmɔté. ⁸ Wuúci u

† Cémɔté Cíɔηé cé buáyá ηo sólinyi anyía « ne Otéηj a Waáηá Yésus Kilís ». †† Wuúci oócí u ηeé télímínyi hišɔ hí belumitinine hí Koloso.

ηaá basó láákéna anyána Elilé yé Bandómesé ηá kéla anyía núénú lénéke b́sókóléna belumitinine.

⁹ Buaté b́kɔ tu ηa ś b́cókóléna Bandómesé bikúlú bikime o otúme buósé abó tú ηa ś lókómáká besana eébí bikime. Tu ηa ś b́cókóléna anyía núénú ményi bɔmbánye besana abé Bandómesé ηeé léne anyía núánó kéláka, nú b́ tóna ne injiηé ikime ne omenyi ewú Elilé yé Bandómesé ηé yiínj́iéne. ¹⁰ Aáná nu ké búle anó kéla besana e bí ηeé bilénine Otéηj a Waáηá Yésus Kilís, nú kelaka anamánamá cá bembánye bé besana, nu menyukune bɔmbánye bɔmbánye Bandómesé. ¹¹ Bandómesé, a mááyé makénda me nuúmi, káá banó íinjie γcónénánó yé ɔtémá, anyía núánó nómátákána muuyé, nu ééhíkinyi b́sókóléna o obíléne noómi. ¹² Énu íinjíékíne Bandómesé ciasó Síkíne bitéηjti. Wuúci u ηaá banó íinjie makénda ma ɔbámókóna na nuafa a besana abé u ηaá tábónákéna bááyé baacɔ † a haála ehé eese ηá ńma. ¹³ Wuúci u ηaá basó aáηj́a e butéηj b́ *Sátan, yó basó háya e Butéηj bú uuyé ɔ́nɔ u ɔtémá. ¹⁴ U ηaá basó háηónáká, yó basó nyéánakenena maasó maabé e elime ci uuyé ɔ́nɔ ooci.

¹⁵ Baacɔ ηa lécáka uuyé ɔ́nɔ oócí, Yésus Kilís. Wána b́kɔ búmɔté na Bandómesé awó baacɔ te ηáa léca. U ηa h́la benyéma bikime abé Bandómesé ηeé kítiki.

¹⁶ Bandómesé ηaá kélá anyía Yésus Kilís é ketíki benyéma bikime na bé ɔmesé na bé ɔmuaná, na a bé ηa lé-

‡ A Nyelata nyé Buáyá, Besuif ηa b́ b́ηc iisi acé Bandómesé ηeé beébe b́tánéna háye búáb b́kɔ. Mbá, aámáyá baacɔ a bá te áb b́ Besuif á b́ána tóna na nuafa i iisi eéci. Cíci eéci ceáηa Butéηj b́ Bandómesé.

cana na a bé te ñáa lécana ; u ña kélá anyía wé ketíki anamánamá cá benyéma ekime a céáña na makénda na ɔ ɔmesé na ɔ ɔmuaná. Bandómesé ña kélá anyía uuyé ɔónó é ketíki benyéma eébi bikime, anyía bí é wuúci óómísi. ¹⁷ Yésus Kilís ñaá cáñacáña ɔbá éce bé ti ñe kété na ɔmesé na ɔmuaná ; a mááyé makénda benyéma bikime áña a cáábó elimíné, wuúci u ñeé bíibi manena, u bíibi líhísi. ¹⁸ Wuúci wáña aató, u ñe kéndisi híóbo hí belumitinine ; híáña háye ciayé cééto. Wáña ɔónó ooci awó u ña cáñacáña zhaanyua e biwéwé anyía wá bāmókónéna u buúsebuúse a ɔko bukime. ¹⁹ Aáná yí ñeé bílénékíné Bandómesé anyía bábó nyemána ɔko búmóté ne uuyé ɔónó a besana bikime. ²⁰ Híáná tóna, yí ñeé wuúci bílénékíné anyía wá tóna uuyé ɔónó, wé ke hémúkúnyi maayé manónó, mbá u wé ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná, anyía na benyéma bikime na baaco bekime á bāmókóna a nyelókómána ne wuúci anyía mbuumu á bāmókóna na ɔ ɔmesé na ɔ ɔmuaná noómi.

²¹ Banó tóna nu ña nó bá buáyá e nyiitíe na Bandómesé, nu wuúci liñekine anyía nu ña nó bá nuanó bétááka, nu kelaka beebé bé besana. ²² Mbá aámbáya, wuúci u ñaá kélá anyía núánó lókómákána ne wuúci a asana ne owé ú imehú ewú uuyé ɔónó ñeé wé, anyía núánó bāmókóna ne efúúménénú yé ɔtémá, téka na hekoma eé buúse bó Bandómesé. ²³ Nu ká nó bāmókóna híáná mbóko nu ñe nú limíne ɔónénánó o olumitinine noómi, nú háya mɔɔɔlé a besana bé Ambánye yé Esóma ayé nú ña nó lókómáka. Yiíyi etéeyé bé ñeé hulíkinyi baaco bá ɔmesé bekime. Yanó Bóol, Bandómesé ñaá me tóna anyía yemí yiíyi hulíki tóna.

²⁴ Aámbáya i ñeé mi bíléne e muuyé amó ε ña mé leca eenú eé buúse. ε ña mé lókóma ɔkála eé buúse bó híóbo hí belumitinine, háye Kilís tóna ñaá lókómáká ɔkála buáyá. Híóbo hí belumitinine áña háye ciayé cééto. ε ñaá me lókóma ɔkála aá cééto aáná, anyía yémi nyiýisínyi muuyé mɔ búáyé buólí. ²⁵ Bandómesé ñaá me táfá anyía yáme bāmókóna munyicɔɔ mu híóbo hí belumitinine, yó mi iñjie buólí anyía yáme banó ɔólóko. Buólí eébu áña anyía yémi hulíkinyi baaco bekime bíáyé Besana bikime. ²⁶ Buáyá, Bandómesé ñaá báténá asana eéyé indiitie. Mbá aámbáya ú meé yiíyi tóninyi á bááyé baaco. ²⁷ U ñeé lénéke o beébe tóninyi anyía asana ayé ú ña yáamba ɔkela áña yaandándá yé asana a yé ña hólá besana bikime, yiíyi yé kóó ɔólóko mɔɔɔɔ má baaco mekime. Asana eéyé áña anyía Kilís áña aaná ε etémá noómi. † Buáté ɔko nua nóña na mɔɔɔlé anyía nu ká nó bāmókóna na nuafa eé nuúmi nó Bandómesé. ²⁸ Kilís waáta tu ñe sú húlí yááyé asana o owoókisi baaco bekime i injiné ikime acé Bandómesé ñaá basó iñjie, ananyía tu ña só áamba anyía baaco bekime a bá bóña e nyimónjóló ne Kilís ábó bāmókónéna háye Bandómesé ña yáamba. ²⁹ Aáná í ñeé mi bíinjíe e buólí eébu, a búáña háye ecále, na makénda emé Kilís ñeé mi iñjie ; meéme me ñeé mi kíndísi e buólí.

2 Énu menyí anyía ε ña mé nua ecále eéci na makénda ne eenú eé buúse, ne eé buúse bú belu-

mitinine bá Lawotisé, ne eé buúse bú belumitinine bekime e bé ti ñe bú mi menyí. ² ε ña mé nua aáná anyía na banó ne beébe nuánó bāmókóna na etémá céónénánó, nu lénékéne e nyimónjóló noómi. Aáná nu ká nó lókómáka ɔmbánye ɔmbánye asana ayé Bandómesé ñaá báténá indiitie, † nuó yiíyi menyí ɔmbánye ɔmbánye, yiíyi yááña Kilís. ³ Waáta Kilís áña ne injiné ikime ne omenyi okime. Beandándá bé bem-bánye bé besana eébi ñeé húle ná Bandómesé.

⁴ ε ña mé banó láana besana eébi anyía ɔɔɔ te banó néné na ɔtáña ú eñeñe. ⁵ Énu menyí anyía ta ya méña haaca na banó, ε ña mé banó bétáá bikúlú bikime ; i bílénéke anyía nua nóña ɔónénánó a mɔɔɔlé amá nu ña nó háya né Kilís, nu kelaka besana a nyelatana noómi.

Olíhe ú belumitinine Yésus Kilís

⁶ Buáté ɔko, e nyilumitinine enyí nú ñe nú lúmitinine anyía Yésus *Kilís áña Oténí a Waáña, áno ɔba ne buúse o olíhe háye u ña yáamba. ⁷ Áno bāmókóna be-bíinjíenú nááyá, nu látákéna besana abé bá ñaá banó eékúnyíki, áno ɔba ne buúse ɔ ɔwónéna e nyiékúnyi nyé besana bí Kilís noómi, nu iñjiekíne Bandómesé biténjiti buéní.

⁸ Énu bíkékényíki anyía ɔɔɔ te banó néné na yaála yí omenyi a yé te ñe ɔóló. ‡ Waáta omenyi oóci ú ñeé húle na a abékéléna cá baaco na a makénda me ibíne, ú ti húle né Kilís. ⁹ Énu menyí anyía besana bikime a béáña ná Bandómesé, béáña taaká tóna híáná né Kilís, ɔko búmóté ; ¹⁰ nuó ményi tóna anyía Bandómesé ñaá banó iñjiekíne benyéma bikime anyía nua nóña e nyimónjóló ne Kilís, wuúci u ñe ténjinyi meténí mekime a mááña na makénda na ɔ ɔmesé na ɔ ɔmuaná.

¹¹ Nua nóña e nyimónjóló ne wuúci, buáté ɔko énu menyí anyía ú maá banó áacaka. Mbá té cáña a nyebéaca anyé baaco ñaña bábó béacáka. Nyebéaca eényi Kilís ú ñeé nyiinyi kela ; † éce anyía ú má banó aáñjá a buólé bó nyiánó nyebékéléna a nyebé nyé buáyá. ¹² Owootine awó bá ñaá banó óótine ñoó tóninyi anyía bá ñaá banó nyié ɔɔɔ ne Kilís ; ú tónjinyi tóna anyía na banó ne Kilís nú ma nó háányúá é biwéewé ɔɔɔ ɔmóté. Yááña anyía nu ñe nú lúmitínine anyía Bandómesé ewú u ñeé héenyi Kilís é biwéewé áña na makénda ma ɔ banó héenyi é biwéewé tóna. ¹³ Buáyá nu ña nó bá háye biwéewé anyía nu ña nó bá nuanó kélaka besana a beebé, éce Kilís te ña banó aáñjá a buólé bó nyiánó nyebékéléna a nyebé. Mbá aámbáya, Bandómesé má banó iñjie ɔóóɔɔ yí olíhe né Yésus Kilís, yó basó nyéánenena maasó maabé, basó bekime. ¹⁴ U ñaá basó nyéánenéna buhíne ebú esú ñe ñaá bá cá basó bátaka, bú basó nuusiki. †† U ñeé buúbu aáñjá buúse bukime, yó buúbu túéhinyi né Yé-

†† *Ciɔɔné cé buáyá áña náányiá náányia aaha. A ɔmóté áña na « asana ayé na Bandómesé ne Yésus ña bó báténa indiitie ».* ‡ *Omenyi ú beékúnyi besana bá befa ñaá bá besana abé bá ña bó bá bé ketiki bu ketiki.* †† *Nyekóñna nyí etémá :* « Kilís u ñeé nyiinyi aamba » †† *Bómóté baaco ña bó lókóma anyía :* « Yááña anyía u ñeé témbúsi eé buúse bú bikotí besana a bé ñaá bá béá basó kákálákéna, bíibi náányia ne eebi a bé ña kánda e bikotí noómi. »

† *Nyekóñna a nyémóté :* « aaná ε ekatékaté »

sus e uúyé owé ɔ ɔmbásá ɔ ɔmuaná. ¹⁵ Bandómesé ñj sómókɔ makénda mekime ma benyéma bikime a béáña na makénda na ɔ ɔmesé na ɔ ɔmuaná, yó biíbi iíñjie aatɔ ɔlama eé buúse bɔ baaco bekime, anyía wé tóñjinyi anyía uuyé ɔñɔñ ñjeé biíbi h́la a makénda.

¹⁶ Buáté bɔkɔ, ɔnte lókómáka etáña cé baaco a cé ña kɔña anyía : « ɔnte nyía benyéma bé ɔnyía eébi, ɔnte múána meluku emenyíe », ta anyía : « Áɔ kéláka bɔñanda eébu, énu nyemíki na abála cé oolí, na mɔsésé mé ehélúme yí *Besuif. » ¹⁷ Nuti beébe lókóména, anyía besana eébi bikime ñaá bá bíé tóñgínyí tubílícínyínyí tɔ taaká ce asana a yé káá fáaya : Yííyí yááña Kilís bé-muátá. ¹⁸ Nuti beébe lókóména, anyía bá ña bɔ kɔña anyía baaco é kélíki ceéto o obilóosi, bé nyémiki *bililé bé masóma bé Bandómesé. Bá bɔña na bumálá, bá kɔ-naka anyía Bandómesé meé beébe tóñgínyí besana. Nyenamá nyé baaco eényí ñe bíbéeti etémbí ne etémbí, bá bétááka hú besana bé ɔmesé. ¹⁹ Bá te abɔ bá a nyelatana ne Kilís a wáña aatɔ. Yííyí anyía né Kilís ceéto ñj bɔñɔ bɔkɔ bukime e bú ñe cíci béámbéna. Baaco a bá bɔña a nyelatana ne wuúci ña bɔ kóma nááyá háye Bandómesé ña yáamba. † Wáña a nyelatana ne beébe háye ceéto ce ɔkɔ áña elatákánɔ na ɔñj na tulaná.

²⁰ Yanj ése nu ñe nú wé ɔ ɔkɔñ ne Kilís, buáté bɔkɔ benyéma bikime a béáña na makénda na ɔ ɔmesé na ɔ ɔmuaná te á bá ne butéñí náánɔ e ? Mbá anyiaté nu ñe nú líhe háye baaco bá ɔmesé ekúlú ayé nu ña nú láténa esúñe a cá ña kɔña anyía : ²¹ « Eti bítise bɔkɔ eébu, eti hífte bɔkɔ ebunyíe, eti buúbu ɔkékéna e ? » ²² Esúñe ekime eéce ñeé húle hú e eékúnyí cá baaco. Cá ña má-na ekúlú ayé baaco meé ceéce békélákéna. ²³ Baaco ñe bú keti anyía esúñe eéce ñe yíñjie injiné anyía bá ña kɔña anyía ɔkɔ ña nyemána wu ɔlátákéna *bikotí, yó lóosi ceéto, u cíci kélíki. Mbá esúñe eéce ñj ɔkɔ baaco hú ɔláténa nyiléne nyí cífbú imehú.

3 Yanj ése Bandómesé ñaá banɔ heényi e biwéwé ɔkɔñ ne Kilís e ? Yaáté asana áɔ aámbáka besana a béáña ɔ ɔmuaná haála ehé Kilís áña. Wáña limine e nyilimíné nyí nuúmi a aháná yé ɔkɔb ú manóme ú Bandómesé. ² Áɔ bétááka bikúlú bikime besana bé ɔmuaná, ɔnte bétááka besana bé ɔmesé ooci. ³ Yááña anyía nua nóña bewéénú, Bandómesé ma báténa uúnú olíhe né Kilís. ⁴ Kilís wáña taaká uúnú olíhe ; ekúlú ayé u ká háná ka hálómóna, na banɔ ne wuúci, nu ká nú bá eé nuúmi noómi.

Yó ɔkɔñ yí olíhe né Yésus Kilís

⁵ Yaáté asana áɔ aánjáka etémá a besana a beébé bé ɔmesé abé nú ña nú kéla. Ibiébi bíáña anyía enjɔkónɔ, ɔkela besana bé mɔnyókól, ɔbá na hɔkɔ etémá, na beébé bí ibíkéti, na yaáká yí eése ; yíyí yááña nyinyemi nyé bebókóbókɔ. ⁶ Bandómesé kóo lóbísíkínyí baaco a bá ña bɔ kéla nyenamá nyé besana eényí. ⁷ Banɔ tóna nu ña nú bá nuánɔ kélaka buáyá anamá cá beébé bé besana eéce, ekúlú ayé cíñú etémá ñaá bá eé biíbi. ††

† Nyekóñna nyí etémbí : « a ɔkɔma e nú ñe húle ná Bandómesé ».
†† Híɔbɔ hí belumitinine hí Koloso ñaá bá hólákáhóláka baaco a bá te abɔ bá Besuif.

⁸ Mbá aámbáya ɔnte háná kéla beébé bé besana eebi : Ne hilóbi, ne tulíñéline, na nyenána, na muómbónána ne mutúménéne beahó. ⁹ Nuti néñkénéne banɔ na banɔ, ananyía nú ma nú nyenána na bíánɔ beeso bé buáyá na besana a beébé abé nu ña nú bá nuánɔ keláka, ¹⁰ nua nuáña babétósónɔ ; muasó Muketi maá banɔ iíñjie yó ɔkɔñ yé etémá, u ñeé wuúci hélúmúnyí bikúlú bikime ɔkɔñ háye uúyé etémá áña, † ananyía núénú wuúci menyí ɔmbánye ɔmbánye. ¹¹ Buáté bɔkɔ bú te ña háná ɔ ɔkɔñ anyía bá kɔñáka anyía *Besuif eebe, ebenyíe te abɔ bá Besuif ; benduéndue eebe, babéácákánɔ ebenyíe ; be-ti-menyí bɔkɔ eebe, be-cikécíke ebenyíe ; beólé eebi, ebenyíe te abɔ bá beólé ; ananyía baaco bekime a bɔña bɔkɔ búmɔté eé buúse bɔ Bandómesé, anyía *Kilís ñeé tóñjinyí benyéma bikime, wáña a bááyé baaco bekime.

¹² Yaáté asana, áɔ hákéna etémá e nuuo noómi, a ɔmbánye noómi, o obilóosi noómi, e nyisioñono nyé etémá noómi, ne oweéhínyínyí noómi, ananyía Bandómesé ñaá banɔ lénéké, yó banɔ táfáka anyía núánɔ bámókónéna bááyé baaco. ¹³ Énu eéhíkínyínyí, nu nyenánákánána besana ekúlú ayé sɔkɔ á kéla sɔkɔ bɔkɔ a bɔkɔb ; áɔ nyenánákánána na ambánye yé etémá ekime háye Yésus tóna ñaá banɔ nyenánákénéna na ambánye yé etémá ekime. ¹⁴ Asana a yé á h́la besana eébi bikime áña anyía énu lénékénéne, ananyía nulénéne ñaá kéla anyía núánɔ bámókónéna e nyimónjóló ɔmbánye ɔmbánye. ¹⁵ Mbuumu e cí ñeé húle ne Kilís é limine ɔmbánye ɔmbánye e cíñú etémá noómi, nu menyukune anyía Bandómesé ú ñaá banɔ lóñkɔ e mbuumu eéci, ananyía nuánɔ bámókóna balatákánɔ na etémá ɔmɔté. Énu búle wuúci iíñjie bitéñjiti.

¹⁶ Besana a bé ñaa léca Kilís ó nyíoyókó e cíñú etémá noómi hú mbióké. Énu eékúnyíkínyínyí, nu lébékénéne ne injiné ikime. Énu iíñjékíne Bandómesé bitéñjiti na etémá okime ekúlú eyí nu ñe nú wuúci háyéna manana ne me nyinyemi, na ma ɔbécókóléna, ne emé *Efúúménénu yí Elilé ñaá banɔ tóñjinyí ɔhákéna. ¹⁷ A besana bikime abé nu ña nú kéla nu táñáka, áɔ keláka nu táñáka háye eebe e bé ñe bú lúmitinine Otéñj a Waáñá Yésus, nu hólakena tóna nááyá o owíñjie Síkíne Bandómesé bitéñjiti.

Anyána belumitinine abɔ nyemána bé olíhéke

¹⁸ Banɔ, beénjú bá ɔtónɔ, enú kékéke báánɔ banóme ; aáná Otéñj a Waáñá ña yáamba anyía núánɔ kéláka, anyía nua nóña e nyimónjóló ne wuúci.

¹⁹ Banɔ, banóme, hú naányé é tétényíki uuyé oónyí ɔmbánye ; nuti beébe súnjékíne meése.

²⁰ Banɔ, baáná, anɔ lókómákéna bíánɔ bibíenyí a besana bikime ; aáná Bandómesé ña yáamba, anyía nua nóña e nyimónjóló ne Otéñj a Waáñá.

²¹ Banɔ, síkíne, nuti línjísíki báánɔ baáná, keyé bé ñe búle abɔ kása.

²² Banɔ, beólé, áɔ lókómákéna báánɔ *baáñá bá ɔmesé a besana bikime ; té cáña hú ekúlú ayé bá bɔña

‡ Fanáka Sen 1.26-27. Nyekóñna nyí etémbí : « ...ɔkɔñ háye wáña ».

hoóhi na banó ɔ banó nyiósí, anyía nuénú beébe bílénékíne. Mbá énu beébe lókómákéna na ambánye yé ɔtémá ekime yí eebe e bé ɲe bú kéke Oténjí a Waánjá. ²³ Buólí bukime abó bá banó iínjíé, énu buúbu nyiókɔ na ambánye yé ɔtémá ekime, anyía Oténjí a Waánjá nú ɲa nó nyiókɔ ; té cáɲa hú baaco bímuóci. ²⁴ Énu menyí anyía Oténjí a Waánjá u káá banó námaka. U káá banó iínjíékíne benyéma abé u ɲaá batéákénéna bááyé baaco. *Kilís, wuúci wáɲa taaká taaká ce Waánjá awó nú ɲa nó nyiókɔ. ²⁵ Mbá baaco a bá ɲa bó kéla besana a beebé ké bú híiteke benamá a beebé, anyía Bandómesé te á bá na mutáfána mo baaco.

4 Banó, ɔwóókó baánjá, énu tétényíki bíánó beólé ɔmbánye háye yé ɲaá beámba, nu bétááka anyía banó tóna nua nóɲa na Waánjá ɔ ɔmuaná.

² Áno bécókóléna Bandómesé bikúlú bikime, áno háya ɔtémá ɔ ɔbécókóléna, nu wuúci iínjíékíne tóna biténjíti.

³ Áno bécókólékéna tóna a yáásó asana, anyía Bandómesé á basó tónínyi ohónyí wú ohulikinyi baaco yááyé Ambánye yé Esóma yí Kilís ayé Bandómesé ɲa báténa indiitie. A yaáté asana yí indiitie eéyé ya méɲa eé cíibe ce ecaná aámbáya. ⁴ Áno bécókólékéna anyía yémi húlíkinyi baaco Ambánye yé Esóma háye yé ɲaá beámba.

⁵ Énu líhéke ne injíɲé e ekatékate ci be-ti-lumítínine Kilís, áno aambáka ohónyí wú ohulikinyi be-ti-lumítínine Ambánye yé Esóma e bikúlú bikime abé nuánó ɔndémánána. ⁶ Énu hémúkúnyi ekúlú ekime ɔmbánye bí mehúnyi, bí sóomoko ; aáná nu ké búle enú bíhélúmúnyi ɔmbánye ɔmbataka cé ɔɔɔ okime.

⁷ A besana bikime a bé ɲa mé leca, Tísíke † u kée bíibi banó láakena ; wáɲa uusu onyíinyí u ɔtémá. U ɲɔɔ nyio buólí bú Kilís na ɔtémá ɔmɔté ; wáɲa tóna yááme ekendinyi yí buólí bú Kilís. ⁸ Yaáté asana í me mí wuúci banó tóména anyía wá banó láákéna anyána tua sóɲa, yó banó hélúmúkúnyi etémá.

⁹ Wáɲa ɔɔɲɔ ne wuúci ne uusu onyíinyí u ɔtémá Onesime †† ; u ɲa láténa tóna Kilís na ɔtémá ɔmɔté. U ɲeé húle náánó. Beébe eébé bá ká bó banó bíkétíkinyi

besana bikime a beáɲa aáhá. ¹⁰ Alisitáak † a wáɲa aaha eé cíibe ce ecaná na ɲaɲɔ ɲaá banó ténji. Malékus ††, onúséyá u Baanábas †† ɲaá banó ténji tóna. (Mbókɔ u ɲá fáaya náánó, énu wuúci káha ɔmbánye, anyía nu ɲe nú ményi aáté e ɲa mé banó éékúnyíki ɔkela.) ¹¹ Yésus, awó bó ɲɔɔ lóɲɔ anyía Yusítus, ɲaá banó ténji tóna. Hú bétátó bé baaco eébi beáɲa *Besuif a bá ɲa bó nyio buólí na ɲaɲɔ aáhá anyía baaco é lumítínine anyía Bandómesé áɲa Oténjí a Waánjá. Bé ɲe bú mi hélúmúnyi ɔtémá.

¹² Ebáfas ††† a wáɲa uunu ɔɔɔ a wómɔté, ɲaá banó ténji. U ɲɔɔ nyio buólí bú Yésus Kilís. Ú meé bíinjíe na makénda ɔ ɔbécókóléna Bandómesé eenú eé buúse anyía nuénú lúmitinine na makénda, nu ɔmaka o ohónyí ú Bandómesé, nu menyukune ɔmbánye ɔmbánye aáté Bandómesé ɲa yáamba anyía nuánó kéláka. ¹³ I ɲe mí menyí ɔmbánye anyía u ɲa léca muuyé buénjí e buólí abó ú ɲɔɔ nyio ne eenú eé buúse, ne eé buúse bú belumitinine bá Lawotisé na bá Híelabolis tóna. ¹⁴ Lúkas †††, muasó muándéna baaco mu ɔtémá, ne wuúci na Témás § ɲa bó banó ténjí tóna. ¹⁵ Énu mí ténjínyi belumitinine bekime bá Lawotisé, énu ténjíti tóna oónjú awó bó ɲɔ lóɲɔ anyía Nímfa §† na híɔɔ hí belumitinine a hé náɲa héa bebándákána e úúyé ooki.

¹⁶ Nuánó fanaka nufule eenú, énu nuunu tóména híɔɔ hí belumitinine hé Lawotisé, anyía báábó fánaka tóna. Belumitinine bá Lawotisé ká bó banó tóména nufule enú í ɲe mí beébe ɔɲókéna anyía núénú nuunu fanáka tóna. §††17 Nu laana Alésibe anyía wá békéndéna onyíoyísinyi ɔmbánye ɔmbánye buólí ebú Oténjí a Waánjá ɲeé wuúci iínjíé.

¹⁸ ɲaɲɔ Bóol, é ɲa mé banó ɔɲéna biténjíti eebi : E ɲa mé banó ténjíti'ó ! Nɔte béhóya anyía ya méɲa eé cíibe ce ecaná. Bandómesé á banó sayábákéna'ó ! §†

† Fanáka BBE 20.4. †† Fanáka Flm 10-15.

‡ Fanáka BBE 19.29 ; 27.2. †† Fanáka BBE 12.12, 25 ; 13.13 ;

15.17-39. ††† Fanáka BBE 9.27 ; 11.22, 30. †††† Fanáka 1.7.

‡‡‡ Fanáka 2Ti 4.11 ; Flm 24. § Fanáka 2Ti 4.10 ; Flm 24.

§† Cémɔté Cíɔɲé cé buáyá áɲa na « Nímfas », nyéáɲa nyiinyi nyé ɔɲókɔ. §†† Bómɔté baaco ɲa bó leca anyía nuunu eenú Bóol ɲa ɲɔɲókéna Beefesiéɲ. §‡ Yááɲa anyía ɔɔɔ u etémbí u ɲa ɲɔɲókɔ nufule ne mehúnyi me Bóol ; wuúci, yó sólínyi biténjíti na cíɔɲé cí uuyé ɔɔɔ ú bémuátá (fanáka tóna 1Kɔ 16.21 ; Kal 6.11 ; 2Te 3.17).

1 Tesaloníke

Besana a bé ηο γκόλσ anyía bá lókómáka bómánye nyefana nyí nufule eenu

Tesaloníke ηαά bá aató yí iisí yí ekéti yí iisí yé Masetuán, yaandándá yé báléka ecí Lóom ηαά bá cié ténginyi. Bóol ηa kaáhama a Tesaloníke, weé húlúkúne e Filibí. Bá ηa b́ bá ɔkɔɔ na Sílas ne Timoté, aáná hióbo hí belumitinine Kilís hé Tesaloníke áηa búábó buólí. ɔmbana weénj́ ú belumitinine bá h́á ηaá bá baaco a bá te á bá Besuif. Besuif a b́mɔté e bé ti ómo bú lumitinine Kilís ηe bú beébe nuusíki buénj́ ɔ ɔkɔɔháma ayé bá ηa b́ nyémana bá ɔhatɔna h́á, b́ ɔba eé Belée (BBE 17.1-10).

Ne Bóol na Sílas ηa b́ bá bé me bú líhéke ɔ ɔkɔlénte ekúlú ayé bá ηa b́ hátɔna a Tesaloníke ; aáná Timoté ηe keé beébe kuána h́á, yó beébe hélénine eśma cí belumitinine bá Tesaloníke. E elime ce eśma eécí, bá ma b́ ɔɔh́ɔ nufule eenu.

Aató yí buhúnyi yí nufule eenu áηa anyía Bóol ηe hémbuline Batesalonisiéη anyiaté u te ɔmɔ háná ɔba náábó ; u ηeé beébe kíndisi t́na anyía bá békéndéna, bá ɔónéna o olumitinine noómi ta yé cáηa á bá anyía mutekesene áηa h́á muénj́ (BBE 4.1-12). Nufule eenu ηoó t́nginyi t́na anyía olíhe ú mulumitinine Kilís te a bá olíhe ú mɔɔyókóló, nú ηo t́nginyi t́na aaté belumitinine Kilís ká b́ lecaka éce bé ti ηe bú wé na anyána biwéewé káá háányuaka, na nyekahálómóna nyí Kilís (4.13-5.11).

Bóol ηo yóónyísinyi baaco na asana eyí belumitinine Kilís abó nyémana bá ɔlókóma bómánye bómánye : Na Besana bé *Bandómesé na ɔbá na mɔɔɔlé mekime anyía bá ká b́ bámókóna ɔkɔɔ ne Oténj́ a Waánj́ (4.17).

1 Yanj́ Bóol, ε ηa mé ɔɔɔ nufule eenu. Tua śηa ne Sílas ne Timoté ; ε ηa mé banó nuúnu ɔ́ηéna, banó hióbo hí belumitinine *Yésus hé báléka ce Tesaloníke. † Nua ńηa baaco bé Síkíne *Bandómesé, banó t́na bé Oténj́ a Waánj́ Yésus Kilís. Bandómesé á banó sáyábéna, wá banó iínj́é mbuumu ε etémá noómi.

Bóol ηeé yíinj́ie Bandómesé biténj́iti

2 Tu naηa tuesú iínj́ékíne Bandómesé biténj́iti eenu eé buúse, banó bekime, ekúlú ekime eyí tu ηe sú wuúci bécókóléna. **3** Yááηa anyía tu ηa ś bétáá búánó buólí ekúlú ekime ayé tu ηa ś bécókóléna ciasó Síkíne Bandómesé, anyía nu ηe nú lumitinine, nu lecaka muuyé o o wuúci léne ; tu ηa ś bétáá t́na háye nú me nú óónyísinyi maanó mɔɔɔlé né Oténj́ a Waánj́ Yésus *Kilís. †† Benyínyí, tu ηe sú ményi anyía Bandómesé ηaá banó lénéké, yó banó lóɔɔ, anyía nuánó bámókónéna bááyé baaco. **5** Tu ηe sú ményi aáná, anyía tu te ɔmɔ ś banó húlíkinyi Ambánye yé Eśma hú ne nyuúté, mbá a makénda me *Efúúménénu yí Elilé, tu menyukune anyía besana eébi áηa taaká. Banó bémuátá, nu ηe nú ményi yáásó ambánye yé nyebékéllé-

† Ne Sílas ne Timoté ηa b́ nyiókínyí o otélímínyi hióbo hí belumitinine Yésus eéhí. Báléka eécí áηa nyetáléména nyí sitíme namuaná ce Kelese ; ce ηaá béĺηɔ hénánɔ anyía Saloníke (fanáka BBE 17.19).

†† Nyekóηóna nyí etémbí : « tu ηa ś bétáá, tu te ɔmɔ, na nyiánó nyibiínj́ie o olumitinine, na núánó nulénéne e mekilíkinyí, na nyiánó nyiónyísinyi nyé mɔɔɔlé e bí ηe húle né uusú Oténj́ a Waánj́ Yésus Kilís ; bí t́nginyi anyía nu ηe nú líhe eé buúse b́ Bandómesé. »

na, ekúlú ayé tu ηa ś bá aanó ε ekatékate a asana na búánó bómánye.

6 Nu ηa nó basó kétikínyinyi, núo kétikinyinyi t́na Oténj́ a Waánj́ Yésus. Ekúlú eyí nu ηe nú lumitinine, nu ηa nó lecá muuyé buénj́ ; ta híáná, nu ηa nó lókómáka besana bé Bandómesé ne obíléne ewú ú ηe húle né Efúúménénu yí Elilé. **7** Yaáté asana nua núáηa hibílícinyinyi ehí belumitinine Kilís bekime na bá Masetuán † na bá Akayí †† abó nyemána bá ɔlátáka. **8** Yááηa anyía baaco bekime á behaála bikime †† á b́áηa o omenyi Ambánye yé Eśma e yí ηe húle náánó, té cáηa hú na a Masetuán na a Akayí. Mbá anyía baaco eébé bekime ηa b́ lókómáka bé bíketiki anyána nu ηa nó háya mɔɔɔlé ná Bandómesé. Bú te ηó γκόλσ anyía túá háná esú bíketiki aaha. **9** Beébe bémuátá bekime ηe bú bíkétikinyi baaco na anyána nu ηa nó basó káha, ekúlú ayé tu ηa ś háma náánó na anyána nu ηe nú kíneke onyemi bebókóbókó, núo békóηónákéna etémá o onyemi taaká ce Bandómesé a wáηa wóɔɔ. **10** Bé ηe bú ményi t́na anyía nu ηa nó táta nyekahálómóna nyí Yésus, ɔónó u Bandómesé, weé húlúkúne haála ahé Bandómesé áηa. Wuúci Bandómesé ηeé héenyi e bi-

‡ Fanáka nyihembule nyí 2Kɔ 1.16. †† Fanáka nyihembule nyí 2Kɔ 1.1. †† Yááηa anyía Tesaloníke ηaá bá aá yaandándá yí ohónyí a yémɔté i ihényi a ceáηá cí iisí ci buténj́ bú Lóom ; baaco a bá ηa b́ bá bébú húlúkúne behaála bikime ηa b́ bá bé húle abó táléména h́á, aáná bekilisiten bá báléka eécí ηa b́ bá bé o beébe hulíkinyi Ambánye yé Eśma.

wéewé, anyía wá basó kótúnyíki basó bekime a nyekála nyé Bandómesé a nyé ña fáakona. †

Buólí b́ Bandómesé ebú Bóol ñkó nyikko a Tesaloníke

2 Baláame, yááña anyía nu ñe nú menyí b́mbánye banó bémuátá anyía nyíasó nyekaáhama náánó te ómó bá etémbí. 2 Nu menyukune tóna anyía bá ña cáña á basó ḱmbónáka a báléka ci Filibí; † tús lókómaka muuyé. Ta híáná, ayé ba-basó-nuusi ña b́ bá beéñí, Bandómesé ñaá basó íinjíe makénda ma ḱ banó húlikinyi yááyé Ambánye yé Esóma. 3 Ambánye yé Esóma ayé tú ña ś bá tuesú húlikinyi baaco bekime te ómó bá nyenana, yé te ómó bá ta asana yé m̀nyókól, te yí munéñéne. 4 Mbá tu ña ña tuesú húlikinyi baaco hú besana abé Bandómesé ñe léne. Bandómesé ña lécaka anyía tua śña baaco bá m̀nyoklé, ý basó cúmeke yááyé Ambánye yé Esóma, anyía túésú yíyí hulíki, té cáña o obilénekiné baaco mbá, o bilénekiné Bandómesé, wuúci u ñe ményi cíisú etémá. 5 Nu ñe nú ményi b́mbánye anyía ta buúsé tu te ña ś ḱkóna asana te yí munéñéne, ta yé eñkñk, ta yé ḱ basó íinjie ḱko a búm̀t́e ; ta Bandómesé bémuátá ñe ményi aáná. 6 Tu te ómó ś aamba ta buúsé anyía ta banó, ta baaco bé etémbí á basó íinjíekine nuúmi. 7 Tu ña ś banó tónjinyi búásó ḱkó, † basó baaco bá endóma bé Kilís, mbá tu ñe ś bílóosi ḱ ḱmesé, t́o límine m̀buumu aanó e ekatékáté háye iinyí ñe sókóbi bááyé baáná. †† Tu ña ś banó lénéké buéñí, buáté ḱko tu ña ś leca b́mbánye ḱ ḱ banó húliniyi Ambánye yé Esóma yé Bandómesé, tús b́m̀kóna hoóhi ne owíinjie úúsú olíhe a yáánó asana. Áko leká, tu ña ś banó lénéké buéñí ḱ ḱkó. 9 Baláame, téka nua núánáña ḱ ḱbétáá na muasó muuyé ne buólí abó tu ña ś bá tuasó nyíkkó ne nebutúé na nabúésé anyía tu ti yébi ḱkó ḱm̀t́e aá banó a asana na benyéma bé ḱnyí e ? Yaáté ekúlú eéyé tu ña ś banó húlíkiniyi ne uúsú ḱtémá okime Ambánye yé Esóma e yí ñeé húle ná Bandómesé.

10 Nu ñe nú ményi b́mbánye b́mbánye, ta Bandómesé áyá, anyía úúsú olíhe aanó e ekatékáté, banó belumitinine, ñaá bá ḱmbánye, wuúci ḱtálémánánó, téka na hekoma a hém̀t́e. 11 Nu menyukune tóna anyía tu ña ś ḱkól ḱkó okime aá banó háye síkine ce baáná ñkó yókól bááyé baáná bá bémuátá. 12 Basó, tu ña ś bá tuasó banó kíndísiki etémá, tu banó b́cókól ḱkénéna Bandómesé bikúlú bikime anyía núénú líhéke háye ú ñe léne, mbá wuúci ú ñaá banó lónk anyía núénú híite nuafa na a búáyé Butéñí na a núáyé nuúmi.

13 Yááña anyía tu ñe ś íinjie Bandómesé bitéñíti bikúlú bikime a asana eeye tóna : Ekúlú ayé tu ña ś banó húlíkiniyi Besana bé Bandómesé, nu ñe nú bíibi káhá b́mbánye e cíinú etémá háye taaká cé besana e

† Nyekála nyé nyemana nyé ḱmesé (fanáka 5.9 ; Mat 25.31-46 ; San 5.24 ; Lom 1.18 ; NyB 20.11-15). †† Fanáka BBE 16.19-24.

‡ Bóol ñe bíkíti ḱkoma etú Besuif bá Tesaloníke ñe bú wuúci t́meke (fanáka tóna bik. 5). †† Nyekónjóna nyí etémbí : « Tu ña ś bá tú ḱ banó lámakena » (fanáka 2Te 3.9). †† Nyekónjóna nyí etémbí : « ...mbá ekúlú ayé tu ña ś bá aanó e ekatékáté, tu ña ś banó boóbíkinyi i injetí ci iinyí ce baáná e cí ño sókóbi bááyé baáná. »

bí ñe húle ná Bandómesé, té cáña háye e bí ñe húle ná baaco. Híáná béáña taaká taaká Besana bé Bandómesé. Besana eébi ñaá banó íinjie makénda e etémá, banó belumitinine. 14 Baláame, nu ña nó h́á tuókó tú belumitinine Bandómesé tú iisí ci *Yuté a t́ ñaá hákéná m̀nyoklé né Yésus *Kilís. *Besuif ñe bú tuútu tékéséke. Aám-báya báánó baaco ña b́ banó tékése tóna ḱko búm̀t́e. ††† Besuif a b́m̀t́e eébé ña b́ ḱkónkó *behémúnyi besana bá Bandómesé bá buáyá ; e elime eéci a b́m̀t́e ña b́ ḱkónkó Yésus, ḱ m̀ḱsé eeme a b́m̀t́e tóna ña b́ basó tékése. ††† Bá ña b́ kéla besana e bí ti ñeé bilénekiné Bandómesé, bá b́ña belinjine bá baaco bekime. 16 Bá ña ś bá b́ basó koti ohulinyi baaco a bá te ábó bá Besuif Besana bé Bandómesé, bíibi bíáña bí o beébe nohiki. Híáná bá ma háná ábó kela ḱkó e bú mo nyíoyísinyi ḱmbana ú maabé me etémbí amá bá ña ña b́ b́ kéláka. § Mbá e elime, Bandómesé meé beébe lóbísikinyi.

Bóol ña yáamba ḱkólécetóna belumitinine

17 Baláame, a yáásó aháná, ekúlú ayé tu ña ś aálónáná na banó ne eése a yém̀t́e ekúlú, tu te háná lecana, tu ña ś bá tuasó banó b́tááka ḱ ḱtémá noómi. Tu ña ś bá tuasó b́tááka buéñí anyía tu ká ś faáya ḱ ḱkó banó leca. 18 Yááña anyía tu ña ś bá tuesú lénéke ḱkó banó leca. Yañkó bémuátá Bóol, e ñaá me békánáka bikúlú biéñí ḱfaaya náánó, mbá *Sátan ña békéñléléákana o ohónyí. 19 Aá taaká, tu ñe ś lénéke ḱkó banó leca aáná, anyía banó tóna nu ña nó kéla anyía tua śña tú ḱm̀nyokluaka na m̀nyoklé, ne obiléne, ne nuúmi eé buúse bú Otéñí a Waáná a nyíáyé nyekahálómóna. 20 Taaká, tua śña ne nuúmi, tu bilénekiné anyía yáánó asana.

3 E elime, tu te ómó ś bá tú ḱ háná céenyi ḱtáta omenyi anyána nú ñe nú líhe ; yaáté asana t́k leca b́mbánye anyía túásó lókó basó bímuóci a báléka ce Aténa. 2 Híáná tu ña ś t́má Timoté anyía wá banó ḱkól ḱkó, u banó kíndísiki etémá o olumitinine noómi. Wáña uusú onyíinyi u buólí, wuúci munyikok m̀ Bandómesé; †† u ñe húliniyi baaco Ambánye yé Esóma a yé ña léca Yésus Kilís. 3 Aáná ta ḱkó ḱm̀t́e aá banó te káá nákamena muuyé. Nu ñe nú ményi banó bémuátá b́mbánye b́mbánye anyía Bandómesé ñe lúmitine anyía muuyé o oofine e úúsú olíhe, basó belumitinine Yésus. 4 Yááña anyía, ekúlú ayé tu ña ś bá aanó a maabána, tu ña ś banó óókísiki anyía tu ká ś lécaka muuyé ; híáná bú ña békéláka, banó bémuátá nu ñe nú ményi. 5 Buáté ḱko e ñaá me t́má Timoté anyía wé menyí anyána únú olumitinine áña, anyía e te ómó bá wu ḱ háná céenyi ḱtáta omenyi besana eébi. E ñaá me bá yémi líkíméke anyía Sátan áña wu ḱ banó ḱkónaka, búásó buólí bú b́cáña bú nubókó.

6 Mbá aám-báya, ta híáná ayé Timoté maá ka hálómóna aaha, weé húlúkúne náánó, ††† ú maá basó bíkétíkinyi besana a bé ñaá basó íinjie obiléne e etémá

††† Fanáka BBE 17.5-6. ††† Fanáka BBE 9.23, 29 ; 13.45, 50 ; 14.2, 5, 19 ; 17.5, 13 ; 18.12. § 2.16 Sen 15.16 †† Cíwóné cé buáyá áña na akónjóna náányiá náányiá : « ekendinyi yí buólí yé Bandómesé », « munyikok Bandómesé », « munyikok ne ekendinyi yí buólí yé

a asana ne úúnú olumitinine ne nulénéne enú nu ñe nú lénéne. Ú maá basó láákéna ɔse nu ña nó basó bétáá ne nulénéne ε etémá bikúlú bikime ; ɔse nu ña nó aamba ɔkɔ basó ténjiti, ɔkɔ búmɔté háye basó tóna tu ña sɔ aamba ɔkɔ basó ténjiti. ⁷ Yaáté asana, ta yé cáña á bá muasó muuyé ne úúsú ɔtémá ɔnua a yáánó asana, benyiinyí, tu ña sɔ bóñɔ makénda ε etémá. Yááña taaká anyía úúnú olumitinine ú ñaá basó kíndisi etémá. ⁸ Éxhé nú ma háná anó basó hélúmúnyi etémá aám-báya, anyía nú me nú bíinjie na makénda ɔ cláténa Oténj a Waáñá. ⁹ Nyenamá nyí biténjiti bé yaáté aná tua sóna tú owiínjífékine Bandómesé a yáánó asana o obiléne okime awó nu ña nó basó iínjije eéyé e buúse e ? ¹⁰ Ne nebutúé na nabuúsé tu ñe sú wuúci bécókléna, tu te ɔmbɔ, anyía wé lumítine anyía tú ka sɔ banó ténjiti basó bémuátá, tús banó eékúnyíki besana ebí nu ti ñé nú menyí a asana ne úúnú olumitinine.

¹¹ Éxhé tu ña sɔ bécókléna Síkine Bandómesé wuúci bémuátá, tu bécókléna Oténj a Waáñá Yésus anyía bá basó tónjinyi ohónyí wú ɔfaaya náánó. ¹² Oténj a Waáñá á banó sólínyinyi nulénéne enú nu ñe nú lénéne banó na banó, nu lénéke tóna baaco bekime háye núásó nulénéne anó tu ña sɔ banó léne. ¹³ Aáná u kée kíndísiki cíínú etémá anyía núánó bámókóna befúúménénú téka na hekoma eé buúse bú Síkine Bandómesé, ekúlú eyí Oténj a Waáñá Yésus ká ka hálómóna ɔlɔɔ na bááyé baaco bekime. †

Nyenamá nyí olíhe e nyí ñe bilénine Bandómesé

4 E ña mé aamba okuenyinyi ɔ banó láana, banó bááme benyiinyí, anyía tu ña sɔ banó eékúnyíki anyána nuánó nyémána nu olíhéke a nyenamá anyé nua nóña nu obilénékine Bandómesé. Ée, yááña taaká anyía nua nuáña o olíhe aáná. Mbá aámbáya tu ña sɔ banó báta, tu te ɔmbɔ, eé nyiinyi nyí Yésus anyía anó ɔbá ne buúse o olíhe híáná ɔ ɔhɔla. ² Nú ñe nú menyí besana abé tu ña sɔ banó eékúnyíki a asana na makénda me Yésus. ³ Nyiléne nyí Bandómesé áña anyía núánó bámókóna befúúménénú eéyé eé buúse, éce anyía núánó nyéánáka enjɔkónɔ. ⁴ ɔɔɔ okime aá banó é menyí otimbie ɔmbánye nyíáyé nyetónó ne e bufúúménénú ne e nuúmi noómi. †⁵ Nɔte bényéána anyía ibíkéti a ceébé á banó kéndísíki. Be-ti-menyí Bandómesé bá ñaña bábó kelaka aáná. ⁶ Ta ɔɔɔ ɔmɔté aá banó te aambéna sɔkɔ asana buúse bukime a asana eéyé, anyía Bandómesé kée yébiki ɔɔɔbé baaco a bá ña bɔ kela aáná ; tu na maá sɔ banó oókísiki asana eéyé ɔmbánye ɔmbánye. ⁷ Yááña anyía Bandómesé ñaá basó lónjók ; té cáña a asana yé mɔnyókóló, mbá a asana yé ɔbá befúúménénú eéyé eé buúse. ⁸ Yaáté asana yááña anyía ɔɔɔ é kiné cláténa esúnje eécé, té cáña hú ɔɔɔ u ña bábéna, mbá u ña bábéna Bandómesé, Mu-banó-iínjé *Efúúménénú yí Elilé.

Bandómesé ». †† *Fanáka BBE 18.5. Timoté ñeé húle a Tesaloníke ɔ ɔkɔfáaya a Kóléente, haála ehé Bóol ña ɔkɔñɔ nufule eenu.*

† *Nyekónjina nyí etémbí :* « ...ɔkɔñɔ ne eebe bekime e bé ñe bú wuúci bélókóména. » †† *Nyekónjina nyí etémbí :* « ɔɔɔ okime aá banó á bénófa ciayé ceéto. » † *Mañ 79.6 ; Sel 10.25*

⁹ A asana ayé nu ñe nú léne ɔsɔkɔkɔ belumitinine, bú te ñe yóɔlɔ tóna anyía yá háná áme banó ɔñjókéna, ananyía Bandómesé na maá banó eékúnyíki anyía nuénú lénékénéne. ¹⁰ Aá taaká nua nuáña o oléne benyiinyí bé olumitinine bekime bá Masetuán ikime. Mbá ta híáná, áñɔ ɔbá ne buúse ɔ ɔkela aáná ɔ ɔhɔla. ¹¹ Áñɔ aambáka ohónyí okime wú olíhéke e mbuumu noómi, nu látákéna hú bíánó besana bé bémuátá ; nu nyiɔkɔ buólí na cáánó aabá cá bémuátá, háye tu na maá sɔ cáña ɔ banó láákéna. ¹² Aáná be-ti-lumítínine Yésus ké búle abó banó kéké. Nɔte lébáka ta ɔkɔ ná ɔɔɔ.

Oténj a Waáñá Yésus ká ka hálómóna

¹³ Buame eé, tu ña sɔ aamba anyía núénú menyí ɔmbánye asana a yé ña léca eebe e bé ne meé bú wéékúne, anyía etémá te banó nuá háye cé ñaá nua baaco bé etémbí a bá te ábó bá na mɔɔɔlɔ ɔ ɔkɔsɔsɔ yí olíhe yí ekúlú ekime. ¹⁴ Tu ñe sɔ lumítinine anyía Yésus ñeé wé, yó háanyua e biwéewé. Yaáté asana énu menyí tóna anyía Bandómesé kée héenyutune baaco e biwéewé anyía bábó bámókóna ne Yésus, beébe eébé bé ñe bú lumitekinine éce bé ti ñe bú wéékúne.

¹⁵ Asana ayé tús ɔba ɔ ɔ banó laana aámbáya áña anyía Oténj a Waáñá ñe yéékúnyíki baaco anyía buúsé abó u ká ka hálómóna, basó abá tu ká sɔ bá tua suanaña ɔɔɔɔ, tú te ká sɔ cáñacaña ɔhɔtɔna na ɔsɔkɔkɔ e bé ñe bú wéékúné. ¹⁶ Buúsé eébu okelú káá béátábótóna, muténjinyi *billilé bé masóma bé Bandómesé yó táñéta okelú ɔ ɔmuaná, esébé ce Bandómesé céɔ táñéta ; aáná Oténj a Waáñá kée húle ɔ ɔmuaná, baaco bekime e bé ñe bú wéékúné, beébe e nyimónjóló ne *Kilís, ká bɔ cáñacaña ɔhaanyuaka e biwéewé. ¹⁷ E elime eécí, Bandómesé káá basó bándáka basó ɔ ɔɔɔɔ bekime ɔlɔɔ na ɔsɔkɔkɔ eébé a belɔndó noómi ; aáná tu ká ká sɔ ɔñndémákánána ne Oténj a Waáñá ɔ ɔmuaná, tús bá ɔlɔɔ ne Oténj haála ahá wáña ekúlú ekime. ¹⁸ Yaáté asana énu kíndísikinyinyi banó na banó a besana eébi.

Túé limíne ɔɔɔɔ, tu te hétáka

5 Banó báásó benyiinyí bé olumitinine, bú te ña háná ɔ ɔkɔlɔ anyía túásó banó ɔñjókéna nufule a asana ne bikúlú na mɔsɔsɔ amá besana eébi káá békéláka, ² anyía banó bémuátá nu ñe nú menyí ɔmbánye ɔmbánye anyía buúsé ebú Oténj a Waáñá ká ka hálómóna, u ká ka hálómóna hú huase háye weébi ñaña waá fáaya nebutúé, ɔɔɔ te bétáta. †³ Ekúlú a yémɔté ayé baaco ká bɔ bá bábó kɔɔnaka anyía ɔmbánye áña hɔá, ɔkɔ bú olíkíméke te á bá, hí e ekúlú eéyé bé ké bú túme ɔleca muuyé, bá te bétáta ; bú káá bá háye inúmí cí obiéne ñaña céá háténa oónjú, u te bétáta ; bá te ká bɔ bóñɔ ohónyí wú ɔcabakéna.

⁴ Mbá banó báásó benyiinyí bé olumitinine, buúsé eébu te ɔmɔ nyémána bú ɔ banó béletenyi háye weébi ñaña weé béletenyi ɔɔɔ, anyía nu te anó bá i íbine

†† *Fanáka Mat 24.43 ; Luk 12.39.*

noómi. ⁵ Yááŋa anyía nua nóŋa banó bekime baáná bé eese yé nabuósé ; tu te asó bá baáná bé ibíne ci nebutúé.

⁶ Yaáté asana tu te ómó só nyémana tú ðhétáka háye bɔsɔ́kɔ́ ; mbá túé limíne bahaanyúánó, basó téka ne olóŋólóŋó a bɔkɔ́ bukime. ⁷ Nebutúé baaco ñaŋa bábó hétáka, nebutúé tóna ε ñaŋa búbú híólóko meluku. ⁸ Mbá basó, tua sóna baáná bé eese yé nabuósé, tu te ómó só nyémana tú óbá ne olóŋólóŋó. Yaáté asana tuásó nyémana tú óbéháya ne olumitinine ne nulénéne ε etémá háye bɔlaka bú eléŋú, túbú bámókónéna na mɔŋɔ́lɛ́ a buósé abó Bandómesé káá basó nóhiki, mɔŋɔ́lɛ́ eémé mɔ́ bá háye atamba yí eléŋú ayé bá ña béháya a aatɔ́. ⁹ Yááŋa anyía Bandómesé te ómó basó táfáka anyía wá basó lóbísíkinyi, mbá u ñaá basó táfáka anyía wá basó nóhiki e elime ci uusu Otéŋí a Waáŋá Yésus *Kilís. ¹⁰ Wuúci u ñeé wé a yáásó asana anyía túésú líhéke ne wuúci ; ta basó bɔ́sɔ́ ta basó bewéékúnénú, ekúlú ayé u ká ka hálmóna. ¹¹ Yaáté asana, énu hélúmúkúnyinyi etémá, nu kíndísíkinyinyi banó na banó háye nua núáŋa ɔ́ ɔ́kela aámbáya.

Besana bí nyibíóndísinyi

¹² Benyíinyí, tu ña só banó láana anyía énu kékéke bɔmbánye bɔɔnyɔɔ Bandómesé buólí bá cianó ekatékaté, beébe eébé Otéŋí a Waáŋá ñeé télímíkinyi eénú eé buúse anyía bábó banó eékúnyíki ɔ́láténa uúyé ohónyí. ¹³ Nu beébe kékéke buéŋí, nu beébe lénéke buéŋí tóna a asana ne buólí abó bá ña bó nyiɔ. Banó bémuátá, énu líhéke e mbuumu noómi ne belumitinine bekime.

¹⁴ Benyíinyí, tu ña só banó láana anyía énu lébéke betisetise, énu kíndísíki etémá cí belíkílíki, nu ɔ́lɔ́kɔ́

† Fanáka Esa 59.17.

banónónónɔ, énu eéhíkinyinyi buéŋí baaco bekime.

¹⁵ Énu bíkékényíki anyía ta ɔ́ɔɔ aá banó ti hélúmúnyinyi sɔ́kɔ́ bɔɔbɛ́, mbá áɔɔ aambáka ohónyí wú ɔ́kelakana bɔmbánye ekúlú ekime banó na banó, na baaco bekime áya.

¹⁶ Énu bílénéke ekúlú ekime, ¹⁷ nu bécókólókéna Bandómesé ñte tɔmbɔ, ¹⁸ énu iínjékíne Bandómesé bitéŋjiti ekúlú ekime. Bandómesé ñeé léne anyía núánó kéláka aáná, banó baaco abá nua nóŋa e nyimónjóló ne Yésus *Kilís.

¹⁹ Ñte békéŋéléánéna buólí bú *Efúúménénu yí Elilé. †²⁰ Ñte bábákéna besana bí *behémúnyí besana bá Bandómesé. ²¹ Énu bílúmíkinyi yáaŋa bɔmbánye besana bikime abé nu ña nó lókóma ; mbá ñɔ látákéna a béáŋa bɔmbánye. ²² Énu bíkékényíki ; ñte keláka anamánamá cá besana a beebé.

²³ Bandómesé bémuátá ewú u ñe yíŋjije baaco mbuumu á banó fúúmíkinyi bɔmbánye bɔmbánye, wé tétényíki tóna na yáánó elilé, na túánó tɔtányé, na cianó ceétɔ, ‡ benyéma eébí bikime bɔmbánye bɔmbánye, anyía núánó bámókóna téka na hekɔma a nyekahálmóna nyí Otéŋí a Waáŋá Yésus Kilís. ²⁴ Bandómesé ñaá banó lóŋkɔ́, wuúci u káá kélaka aáná anyía u ño nyíóyisinyi nyíáyé nyekɔɔna.

²⁵ Benyíinyí, áɔɔ bécókólókéna tóna Bandómesé a yáásó asana. ²⁶ Énu ténjiki bɔmbánye benyíinyí bé olumitinine Yésus. ²⁷ ε ña mé banó óókísi eé nyíinyi nyí Otéŋí a Waáŋá anyía áɔɔ fanáka nufule eénú ε ekatékaté ci benyíinyí bekime.

²⁸ Otéŋí a Waáŋá Yésus Kilís á banó sáyábákéna banó bekime'o !

†† Nyekóŋona nyí etémbí : « Nuti nyímísi Efúúménénu yí Elilé. »

‡ Bɔmɔtɛ́ baaco ña bó lókóma anyía « ...wá banó tétényíki banó bekimekime éce anyía ne elilé, na hetányé, na ceétɔ »

2 Tesaloníke

Besana a bé ña yóɔɔ anyía bá lókómáka bɔmbánye nyefana nyí nufule eenu

E nufule nó ɔláta enú Bóol ña yóɔɔkéná Batesalonisiéñ, ne wuúci na yááyé ekendinyi Sílas, bá ña bɔ hálómónéna obikétinyi belumitinine asana yé nyekahálómóna nyí Kilís. Silifey áña nyiinyi a nyémoté nyí Sílas (BBE 7.1-10). Asana yé nyekahálómóna nyí Kilís a yánáña o oyébi belumitinine bá Tesaloníke. Beéñí a bómoté ña bɔ bétáá anyía nyé na maá béhóláka, a bómoté báye nyé a yáaña hoóhi ; buáté bɔko bá te ña háná abó aamba znyio buólí, bá nńhókèna e elime ce bɔsɔ́kɔ́.

E nufule eenu Bóol ña yáamba aná na zɔńńóna bæbé bí ibikéti cí belumitinine Kilís bá Tesaloníke, ne o beébe kíndísi anyía bé limíne bɔńńénánó o olumitinine noómi ta yé cáña á bá anyía mutekesene áña muéñí. Buhúnyi bɔ makénda áña anyía zɔko ewú u ti ñe léne znyio buólí te zómó nyémana wu znyíáka (3.10). Buhúnyi eébu ñe yeékúnyi zɔko okime awó u ña fána nufule eenu anyía wá békéndéna znyio buólí z zɔhɔkèna e buúbu, u kelaka bɔsɔ́kɔ́ bæmbánye bé besana.

Bitéñíti

1 Yanó Bóol, ε ña με ζήκη nufule eenu. Tua sɔña ne Sílas ne Timoté. Tu ña sɔ banó ζήñéna nufule eenu, banó hiɔbo hí belumitinine *Yésus a héáña a báléka ce Tesaloníke. Nua nóña baaco bá na ciasó Síkíne *Bandómesé ne Otéñí a Waáñá Yésus *Kilís. **2** Ne Síkíne Bandómesé ne Otéñí a Waáñá Yésus Kilís bá banó sáyábéna, bá banó háya mbuumu ε etémá noómi.

Bandómesé kéé kélísíki baaco a nyekahálómóna nyí Yésus

3 Banó báásó benyiinyí, tu ña sɔ nyémana tú owiín-jíékíne Bandómesé bitéñíti a yáánó asana ekúlú ekime, tu te tɔmbɔ. Búáña bɔmbánye anyía túásó kéláka aáná, ananyía úúnú olumitinine ña kóma buéñí. Híáná tóna, nulénéne enú nu ñe nú lénene banó na banó ñe bísólínyi mɔ́sésé mekime. **4** Yaáté asana ekúlú ayé tua sɔña eé buúse bú tuɔbo tú belumitinine Yésus tú etém-bí, tu ñe sɔ beébe bíkétinyi yáánó asana na bɔko bukime, anyía nu me nú tímbe olumitinine na makénda mekime ta yé cáña á bá anyía baaco ña bɔ banó tékése ne muuyé.

5 Bú ña tóñinyi bɔmbánye bɔmbánye anyía Bandómesé kéé kélísíki baaco. Nyíáyé nyikélísi nyé besana káá bá nyetálémánánó. Ayé nú ñe nú ééhínyinyi muuyé aáná, Bandómesé káá kéla anyía núánó bámókónéna banyemánánó o owoofokine a búáyé Butéñí. A asana ne Butéñí eébu nu ña nó lókóma muuyé. **6** Éε, Bandómesé áña ɔtálémánánó ; u kéé hélúmúkúnyinyi muuyé a baaco a bá ña bɔ banó iín-jíékíne muuyé. **7** Aá banó abá nu ña nó lókóma muuyé aámbáya, Bandómesé káá banó muúmu aáñíáka, na aá

basó tóna, ekúlú eyí Otéñí a Waáñá Yésus káá lécana, weé húlúkúne z zɔmuaná zɔkɔ na bíáyé bekendákénda bí *bililé bé masóma. **8** U káá fáaya a nɔbémbe nú oocó noómi, yó bifúnéke ne be-ti-menyí Bandómesé ne eebe e bé tí ñe bú lumitinine Ambánye yé Esóma yí uusú Otéñí a Waáñá Yésus. **9** Ciabó bónósea káá bá bunyímé bú ekúlú ekime ; bó límekine haaca ne buúse bú Otéñí a Waáñá, bá te leca makénda ma núáyé nuúmi. ^{†10} Besana eébi káá békéláka a buúsé abó u ká ka hálómóna. Ekúlú ayé u ká ka hálómóna aá yaandándá yé buúsé etéebú anyía bááyé baaco bekime, ^{††} baháya mɔkɔlé nááyá é wuúci nyemíki, bé oómísíki búáyé buáñá, banó tóna nú bámókóna zɔkɔ ne beébe, anyía nu ñe nú lúmítékíníne besana abé tu ña sɔ banó húlíkinyi.

11 Yaáté asana tú ña sɔ bécókóléna Bandómesé ekúlú ekime, tu te tɔmbɔ, a yáánó asana. Tu ñe sɔ wuúci báta anyía wáa kelá anyía núénú líhéke a nyenamá nyí olíhe anyé u ñaá banó lńhókó ; tu ñe sɔ wuúci báta tóna anyía wá banó zóléta na mááyé makénda o onyíoyísinyi na z zɔkela bɔmbánye ebú nu ñe nú léne zɔkela na z znyio buólí bukime abó nu ña nó nyio, anyía nu ña nó háya mɔkɔlé nááyá. **12** Aáná nu ké nú oómísíki buáñá bú nyiinyi nyí úúsú Otéñí a Waáñá Yésus, yó kéla anyía bé oómísíki tóna cáánó eénye a yááyé asana. Bú káá békéláka aáná, anyía na ciasó Bandómesé ne Otéñí a Waáñá Yésus *Kilís ña bɔ banó sáyabena.

Besana a bé káá békéláka éce Yésus te ñgaá hálómóná

2 Banó báásó benyiinyí bé olumitinine, tu ña sɔ banó bécókóléna a asana na nyekahálómóna nyí

† Fanáka Esa 2.10. †† Nyekóñóna nyí etémbí : « bíáyé bililé bé masóma »

úúsú Oténí a Waáná Yésus *Kilís, na nyíású nyebébándána anyé tu ká sʼ bébándákána nááyá, anyía ² nuti tényí nyímísi cianó injinjé ; ta anyía nuti líkíméke a nyekɔɔna anyé baaco ɲa bʼ kóóna anyía buósé ebú Oténí a Waáná ká ka hálómóna na maá ká háma ; te *behémúnyi besana a bómɔté ɲa bʼ kóónáka aáná, ta anyía yáakelá nu ɲa nʼ lókómáká a bómɔté ebú húlíkinyi baaco aáná, ta anyía tóna baaco a bómɔté ɲa bʼ kóóna anyía yanʼ ε ɲa mé ɔ́ɲóɔkɔ aáná, nuti lumítíne. ³ Nuti lumítíne buúse bukime anyía ɔɔɔ á banʼ néɲé, anyía buósé ebú Oténí a Waáná káá faáya, baaco beéní káá bá éce bá ma bʼ kélakena Bandómesé aatʼ ɔnata; † ekúlú eéyé éce ɔ́ɲána me bítónínyi a baaco, wuúci bé kéé nyímísi buúse bukime. ⁴ U kéé núusiki benyéma bikime abé baaco ɲe bú nyemi ; ta yé cáɲa á bá Bandómesé bémuátá, †† mbá ta ɔ́ɲo bʼ etémbí ; u káá ɔɔɔna anyía u ɲeé bíbi hʼla bikime, yó kó wóofine te eé Cíibe ce Bandómesé, ‡ yó kó limine hʼá, u ɔɔɔnaka anyía wáɲa Bandómesé. ⁵ Yáakelá nu te ɲá háná ánʼ bétáá anyía ekúlú ayé tú ɲa sʼ bá náánʼ, ε ɲa mé banʼ láákéna besana eébi.

⁶ Ta híáná, ɔ́ɲo a bumɔté áɲa hʼá e bú mo kóti besana eébi ɔ́békéla aámbáya ; nu ɲe nú ményi buáté ɔ́ɲo, ɔ́ɲána kéé bítónínyi a baaco hú ekúlú ayé Bandómesé ɲaá táná. ⁷ Yááɲa taaká anyía baaco beéní a bʼáɲa ɔ́ ɔ́kelena Bandómesé aatʼ ɔnata ; tu ɲe sú menyí aáná hú anyía Bandómesé u ɲaá basʼ tónínyi. Mbá besana eébi te káá békéláka ɔ́ ɔ́kóhama ekúlú ayé Bandómesé ká yáɲa ɔɔɔ ewú ú mo koti ɔ́ɲána ɔ́ ɔ́faaya. ⁸ E elime eécí ɔ́ɲána kéé bítónínyi a baaco. Ekúlú eyí Oténí a Waáná Yésus ká ka hálómóna a núáyé nuúmi noómi, u kéé wuúci ɔ́ɲnʼ ne mehúne a má ɲaá háma a nyíáyé nyuúte. ††† ɔ́ɲána oócí, awʼ u káá ɔ́ɲa o obítónínyi a baaco, káá fáaya na makénda amá *Sátan kéé wuúci iínjie ; u káá kélaka anamánamá cé ne bikéki ne bikémése bé besana anyía wé néɲéke baaco ne bíibi. ¹⁰ U káá kélaka anamánamá ekime cá beebé bé besana anyía wé néɲéke baaco e bé ké bú nyímúkúne. Bé ké bú nyímúkúne anyía bó ti ómo bú lumítinine taaká, bé ti cíici léne ; mbʼɔɔkɔ bebú cíici lumítíníne, keyé Bandómesé ɲeé beébe nohíki. ¹¹ Yaáté asana Bandómesé káá kéla anyía báábʼ bétááka besana a békótémákánánʼ, bó lumitekinine befala. ¹² U kéé kélísíki baaco bekime e bé ɲe bú kíne olumitínine taaká, bé léneke ɔ́kela ɔ́ɲo, yó beébe iínjíékíne muuyé.

Bandómesé ɲaá banʼ táfáká anyía wá banʼ nóhiki

¹³ Mbá a yáánʼ asana, banʼ báásʼ benyiínyi bé olumitínine ebé Oténí a Waáná ɲeé léne, tu ɲá sʼ nyémana tú owiínjíékíne Bandómesé biténjiti bikúlú bikime, anyía u ɲaá banʼ táfáká o otúme e nyitúme. †† U ɲaá banʼ nóhí a makénda me Efúúménénú yí Elilé. Yíiyi yé ɲa kéla anyía nuánʼ bámbʼkónéna bifúúménénú bé baaco,

† Cíɔ́ɲé cíɔ́ɲé cé buáyá áɲa na « bá ma bʼ kélaka besana a beebé » (fanáka 1Sɲ 2.18). †† Fanáka Tan 11.36. ‡ Fanáka Ese 28.2. ††† Fanáka Esa 11.4. †† Cémɔté Cíɔ́ɲé cé buáyá áɲa na « ...u ɲa cáɲacáɲa ɔ́ banʼ táfáká ».

u banʼ nóhiki anyía nu ɲe nú lumítíníne taaká. ¹⁴ Aá yaáté asana Bandómesé ɲaá banʼ lɔ́ɲóɔkɔ nááyá na Ambánye yé Esóma ayé tu ɲa sʼ banʼ húlíkinyi, na anyía núénú bíléneke tóna e elime ci nuúmi nú úúsú Oténí a Waáná Yésus *Kilís. ¹⁵ Buáté ɔ́ɲo, banʼ báásʼ benyiínyi bé olumitínine, énu bíinjíé na makénda o olumitínine noómi, nu tétényíki besana abé tú ɲa sʼ banʼ éékúnyíki, te ne nyuúte, ta na núásʼ nufule a númɔté anʼ tú ɲa sʼ banʼ ɔ́ɲóɔkéná.

¹⁶ E ɲaá me bécʼkóléna ne uusú Oténí a Waáná Yésus Kilís bémuátá na ciasʼ Síkíne Bandómesé awʼ ú ɲa basʼ léne anyía bá ɔ́ɲa ne buúse ɔ́ ɔ́ basʼ kíndísi etémá, bá basʼ hákéna taaká ce ɔ́ɲoɲé é etémá a yáábʼ yaála yí nuubo noómi, ¹⁷ bá banʼ kíndísíki etémá, bá banʼ iínjíékíne tóna makénda na ma ɔ́kelaka na ma ɔ́táɲaka ekúlú ekime bembánye bé besana.

Áno basʼ bécʼkólékénéna Bandómesé

3 Banʼ, báásʼ benyiínyi, ε ɲa mé aamba okuenyinyi ɔ́ banʼ láana anyía : Áno basʼ bécʼkólékénéna Bandómesé, anyía Ambánye yé Esóma yí Oténí a Waáná á ɔ́ɲoɲa ne buúse fianʼ fianʼ, yí óómóko a nyenamá anyé yé ɲaá békéláka aanʼ ε ekatékate. ² Áno basʼ bécʼkólékénéna Bandómesé tóna anyía wá basʼ tétényíki, anyía na banʼa na beebé bé baaco te basʼ kela ɔ́ɲo a ɔ́ɲo; ††† yááɲa anyía baaco bekime ti ɲé bú lumitínine besana bé Bandómesé ebí tu ɲe sú beébe húlínyi.

³ Oténí a Waáná ɲo nyíoyísínyi cááyé esúɲe bikúlú bikime. Wuúci u káá banʼ kíndísíki, yó banʼ tétényíki anyía Sátan te banʼ kelá ɔ́ɲo a ɔ́ɲo. †††† Oténí a Waáná ɲa kéla anyía túásʼ bá na ɔ́ɲoɲé a yáánʼ asana ; tu ɲe sú ményi anyía nu ɲa nʼ láténa besana abé tu ɲa sʼ banʼ láákéna, tu menyukune tóna anyía nu ké nú bíibi látákéna. ⁵ Oténí a Waáná é kendíki cíínú etémá ɔ́ ɔ́ɲoɲa ɔ́ɲoɲe na anyána Bandómesé ɲaá basʼ léne na anyána nua nóɲa nú owehíkínyinyi muuyé háye *Kilís.

Belumitínine ɲá bʼ nyémana bá ɔ́nyɔɔ buólí

⁶ Banʼ báásʼ benyiínyi, tu ɲa sʼ banʼ láana a makénda me Oténí a Waáná Yésus *Kilís anyía énu bíkékényíki ne benyiínyi bekime a bá té ɲá bʼ áamba ɔ́nyɔɔ buólí, ⁸ bé me bú kíneke ɔ́láténa besana abé tu ɲa sʼ banʼ éékúnyíki. ⁷ Yááɲa anyía banʼ bémuátá nu ɲe nú ményi anyána nua nóɲa nú ɔ́ basʼ hʼáka a nyekela. Ekúlú ayé tu ɲa sʼ bá aanʼ ε ekatékate, tu ti ómo sú kíne ɔ́nyɔɔ buólí. ⁸ Tu te ɔ́mɔ sʼ bata ɔ́ɲo a ɔ́mɔté anyía wá basʼ túkéke e etémbí, mbá tu ɲa sʼ bá túásʼ nyɔɔ buólí na makénda ne nebutúé na nabuósé ; túo lumitínine owehínyinyi ne muuyé na ɔ́mɔ anyía tu te asʼ banʼ oóndó a amena a asana na bíásʼ benyéma bé ɔ́nyá. ⁹ Aá taaká tu ɲa sʼ bá na makénda ma ɔ́ banʼ bátaka benyéma bé ɔ́nyá, mbá tú te ɔ́mɔ sʼ banʼ báta ; tu ɲe

††† Bóol ɲaá táɲa asana yí Besuif bá Kólénte e bé ɲe bú wuúci nuusíki. Fanáka BBE 18.12. †††† Nyekóɲna nyí etémbí : « ...anyía ɔ́ɲo a ɔ́ɲo te banʼ háména ». † Fanáka 1Te 2.9 ; 4.11 ne nyihembule.

sú lénéké ɔnyɔ buólí anyía túásó banó tóhíníyí hí-bílícíníyínyí hé ɔlátáka. ¹⁰ Yááha anyía te ekúlú ayé tu ɔ́ sɔ́ bá aanó ε ekatékáté, tu ɔ́ sɔ́ banó óókísíkí anyía ɔɔɔ okime ewú u ti ɔ́ ée léne ɔnyɔ buólí te ɔ́mó nyemána wu ɔnyíáka tóna.

¹¹ Yááha anyía tu ɔ́ sɔ́ lókóma bá kóɔnaka anyía baacɔ a bómɔté aanó ε ekatékáté á bóha ne butise ; bá te ɔ́ á bɔ́ nyɔ buólí, mbá bé ɔ́ge bú oofine a besana bé ɔ́sɔ́sɔ́kɔ e bí ti ɔ́ ée beébe leca. ¹² A baacɔ eébé, tu ɔ́ sɔ́ beébe óókísi, tú beébe laakena a makénda me Oténí a Waáha Yésus Kilís anyía bé búle nyɔ buólí bikúlú bikime e mbuumu noómi o o búle bóha benyéma bé ɔnyíá.

¹³ Aá banó báásó benyíinyí, ɔ́te tɔ́mbɔ ɔ́kela bem-bánye bé besana. ¹⁴ Mbókɔ ɔɔɔ te ɔ́há láténa besana abé tu ɔ́ sɔ́ ɔ́ha aaha e nufule eenu, énu wuúci bísíémúkúnyí ɔ́mbánye ; mbá nu béálóna ne wuúci a nyekela nyé besana, anyía aatɔ́ ɔ́lama é wuúci tímbié.

¹⁵ Ta híáná, nuti wuúci hííte háye uunú olinjine, mbá énu wuúci hɔ́hɔ́náka ekúlú ekime anyía wáha uunú onyíinyí.

Besana bé nyemana

¹⁶ Oténí a Waáha a wáha hícéme hí mbuumu á banó iínjíékíne, wuúci bémuátá, mbuumu ne e bikúlú bikime na a nyenamá nyikime. Oténí a Waáha é límíne náánó banó bekime.

¹⁷ Yaɔ́ Bóol, ε ɔ́ mé banó téní. ε ɔ́ mé ɔ́ha biténítí eebi ne úúmí ɔɔɔ ú bémuátá. Aáná é náha yáme ɔ́hɔ́kɔ nyíáme nyíinyí a túáme tufule tukime ; nyíáme nyíɔ́ha eényí nyéáha. ^{†18} Uusú Oténí a Waáha Yésus *Kilís á banó sáyábákéna banó bekime'o !

† Nyebékéléna nyé baacɔ bá buáyá nyé ɔ́há bá : *Múha ɔ́ ɔ́hɔ́kɔ núɔ́wɔ nufule, ɔ́ hɔ́kɔ nyemána wu ɔ́há ne hííwu híbílícíníyínyí ne mehúnyí a mɔ́mɔté a mɔ́ hɔ́ ɔ́k leca (fanáka 1Kɔ 16.21 ; Kal 6.11 ; Kol 4.18).*

1 Timoté

Besana a bé ña yólb anyía bá lókómáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

Áno cáña menyí anyía ne nufule nú buúse nú Bóol na nó òlata, tuútu u ña yóñjókéná uuyé òónó Timoté, òlata tóna tufule ató u ña yóñjókéná ne Tite ne Filemón ; túña eé yiibe yí tufule ayé bó ña lóna anyía « Tufule tú Bootonono » a asana eyí tú ñe yeékúnyi, tú iinjíékíne ehóñé ciéñí né bootonono, bekendisi tuóbo tú belumitinine Kilís.

Timoté ewú Bóol ña yóñjéna nufule eenu ñaá bá ombiényi u Besuif, anyía iinyí ñaá bá itónyi, yó lumitinine Kilís. Síkíne ci Timoté ñaá bá òòò u Kelék. Ne Bóol ne Timoté ña bó òòndémánána nyibuúsebuúse a báléka ci Lisitéle i iisí ce Asi Minéel a ceña aámháya iisí ci Tuluki, e úúyé òkanda ú ekanda ífendí (BBE 16.1-3). O otúme ayé ne Bóol ne Timoté ña bó òòndémánána, bá ña bó látána, bé kéndikinyi ò ònyò buólí. Yaáté asana Bóol ñé wuúci lóna anyía uuyé òónó.

Timoté ñaá bá olíkílkí butíkítíki a nyíáyé nyebá, wuúci tóna òkòñkón. Buáté òòò Bóol ña nyémána wu o búle wuúci kíndísi ; ta híáná u ñaá bá na mōñlè ne wuúci. U ñeé wuúci síke ε Εφέσε o okendisi híòbo hí belumitinine bá h́á. Ε Εφέσε ciáté Bóol ña yóñjókéná Timoté nufule eenu. U ñeé wuúci òñjéna nufule eenu o o wuúci tónjinyi na anyána belumitinine Kilís abó nyémána bé olíhéke, na anyána ne bekendisi tuóbo ne be-beébe-híke abó nyémána bá òbámókóna. U ñeé wuúci tónjinyi tóna ne nyisókóbi nyí bisíké bí beénjú, na anyána wuúci bé-muátá Timoté á nyemana olíhéke, u bikékényíki eékúnyi òòkótémákánó, u ti oókóto anyía belumitinine é ceéce látákéna.

Biténjiti

1 Yanj Bóol, *òòò u endóma u *Yésus *Kilís e ny-itélímínyi na nyé *Bandómesé, muasó Munohi, ne nyí Yésus Kilís, maasó Mōñlè. 2 Yanj, ε ña mé ò òñjéna nufule eenu, kuñj Timoté ; ò òña ciame taaká ce òónó anyía o ñoó lumitinine. Na ciasó Síkíne Bandómesé ne uusú Oténj á Waáná Yésus Kilís bá ò sayábákéna, bá ò bécáma mahana, bé o wiínjie mbu-umu ò òtémá noómi.

Beékúnyi eékúnyi cá befala

3 Ekúlú ayé ε ña mé bá yáme òbaka a Masetuán, ε ña mé ò laána anyía ò òlòbo ε Εφέσε † anyía ò òsáñnákéna baaco a bómóté bá h́á oweékúnyi nyiékúnyi nyé befala. 4 Beébe sáñnákéna tóna obíinjie ne o obíkéti tuhélúméke tó buáyá na ò òfana eénye cá baaco cá tonyénó a cá te ña mana. †† Besana eébi bikime ñe céhisi hú isunj, bé te òlòbo òkela nyetákéna nyé besana nyé Bandómesé. Tu ñe sú menyí nyetákéna eényí anyía tu ñe sú lumitinine. 5 Aat yé asana eyí o ñoó beébe laana aáná ña anyía bá ña bó nyemána bé olénéke bōsókó. Nulénéne eénu hulukune e efúúménénu yé

† Báléka a ciáná ci ekéki yí iisí yí buténj bú Lóom a Asi, a aháná yé nyefianena nyé òòò. †† Aaha yáána asana yí obítémbélínyi ε enjò ce na abébo na tonyénó bé òkónó cé buáyá acé Sen 4-5 ; 9-11 ña cámba.

òtémá noómi, ne e híiwu hecòcò a héáña ò òtémá a hé te ña yó òkákéléna, na aá taaká ci olumitinine. 6 A aháná na besana eébi, bómóté baaco ña bó nánaka ohónyí, bó òbba hú o ohulinyi baaco besana bí isunj a bé te ña yó òlòbo. 7 Bé ñe bú bíhiite háye eebe e bé ñe bú menyí oweékúnyi *bikotí bé Bandómesé mbá, bé ti bíibi lókóma bōmbánye beébe bémuátá : Ta òòò abó bá ña bó òòòna, mbá te mehúnyi emé bé ñe bú hémúnyi oweékúnyi na mōñlè mekime.

8 Tu ñe sú menyí anyía bikotí bé Bandómesé ña bem-bánye mbókó bé ñeé bíibi láténa háye yé á nyemána. 9 Túé menyí anyía bá náña bé ti é télímínyi bikotí eé buúse bó betalémánánó bé baaco mbá, bé ñeé bíibi télímínyi ne eé buúse bó bacañena besana, ne eé buúse bó baaco a bá ña bó kelena Bandómesé aat ònata, ne eé buúse bó na banána na bakela maabé, ne eé buúse bú eebe e bé ñe bú fénine na Bandómesé ne olumitinine, ne eé buúse bó òòòna na bíábó bíbínyi na baaco bé etémbí áyá. 10 É náña bé télímíkínyi tóna bikotí ne eé buúse bó baláténa beénjú, ne eé buúse bó banómócó a bá ña bó fianana bōsókó banómócó. Bikotí ña tóna ne eé buúse bó bakela onduné ú baaco, ne eé buúse bú benéñe baaco, ne eé buúse bó baaco a bá ña bó taleména ε embasó cé befala, ne eé buúse tóna bó baaco a bá ña bó kela beébé bé besana bí etémbí e bí ñe núusi ambánye yí nyiékúnyi. 11 Ambánye yí nyiékúnyi eéyé ña a Ambánye yé Esóma noómi ; yé ña le-ca Bandómesé, Muómóomo. U ñeé líhe a ambánye yé

haála. Wuúci ú ñeé mi cuméke Ambánye yé Esóma eeye.

Bóol ñe yiñjie Bandómesé biténjiti

¹² I ñé mi iñjie Yésus *Kilís, uusú Oténj a Waánjá, biténjiti, anyía ú ña léca anyía ya méña ccc u çháya mçñclé, yó mi hiíte háye múáyé munyicnc. Wuúci u ñeé mi kíndísi tóna c çnyic buólí eébu. ¹³ Buáyá, ε ñaá me bá yémi wuúci fénékíne, i tekeseke bááyé baaco, i wuúci çómbónáka tóna. Ta híáná, Yésus ñaá me bécáma mahana, anyía ε ña mé bá i ti émi menyí bçko abó ε ñaá me bá yáme kelaka, ε te háya mçñclé nááyá.

¹⁴ Uusú Oténj a Waánjá ñaá me sayábákéna buénj, yó mi iñjie makénda na ma çhákéna mçñclé nááyá ne me olénéke bçsóók. ¹⁵ Buhúnyi eebu áña taaká cí buhúnyi ; búáña bçmbánye anyía baaco bekime é buúbu háya ç çtémá noómi : Yááña anyía Yésus Kilís ñaá faáya ç çmesé ooci anyía wó ko nóhíki bakela maabé bekime. Yanç, ya méña mçkela maabé mú buúsebuúse. ¹⁶ Ta híáná, Yésus Kilís ñaá me bécáma mahana, yanç mçkela maabé mú buúsebuúse, † anyía wó tónjnyi baaco anyána u ñeé beébe eéhinínyi buénj. U ño tónjnyi hibílíciñyí eéhi o okíndísi baaco a bá ká bç hákéna mçñclé nááyá, bç bñgóna yçsçsç yí olíhe yí ekúlú ekime.

¹⁷ Ne nuúmi ne nyinyemi á bámóókna né Oténj a Waánjá Bandómesé anyía u ñe ténjnyi ekúlú ekime, wáña Indiwe ; ta ccc tí ñé wuúci léca, wuúci wáña bímuócí Bandómesé. *Híáná yááña.

Bóol ñeé lébe Timoté

¹⁸ Uumi çónó Timoté, i ñe mí o lébe ne mehúnyi emé *behémúnyi besana bá Bandómesé ña bç kónaka ç yççwç asana ananyía çç kénda ne meéme ç çnuu ambánye yí biité. ¹⁹ Tétényíki uúwe olumitinine, mbá a kela anyía hííwu heçççç hé çtémá te ç kákáléna ; bçmçté baaco ñe bú kíneke çláténa ambánye yí ohónyí eéyé, bç nánáka e uúbu olumitinine. ²⁰ Ne Iméné na Alekesándeε á bñña ç çlçñç ú nyenamá nyé baaco eényí ; i ñe mí beébe báka mío beébe cumeke ná Sátan ‡ anyía bábó aákónákéna omenyi anyía bé ti ñé féníne Bandómesé.

Nyiekúnyi a asana na çbécóókéna

² Asana yí buúse a yé á hóla ayé ε ña mé aamba owoókísi baaco áña anyía bá bécóókéna Bandómesé, bá bécóókéna, bé wuúci bataka besana eé buúse bç baaco bekime, bé wuúci iñjiekíne tóna biténjiti eébu eé buúse. ² Ánc bécóókéna Bandómesé ne eé buúse bú beténj, ne eé buúse bç baaco bé etém-bí bekime e bé ñe bú ténjnyi, anyía ne mbuumu ne yeébu á bámóókéna a bunçñ, nu kékéke Bandómesé na nyebékéleña a nyembánye. ³ Çbécóókéna Bandómesé eé buúse bç baaco bekime áña ambánye yé asana e yí ñe bíléníne Bandómesé, Mu-basó-nohi. ⁴ U

† Nyekónna nyí etémbí : « mçkela maabé a mú á hóla ».

‡† Fanáka bik. 15. ‡ Fanáka nyihembule nyí 1Kç 5.5.

ñeé léne anyía baaco bekime ç ñçhóko, bé menyukune taaká. ⁵ Yááña anyía Bandómesé áña hú çmçté ; ohényihényi áña hú çmçté tóna ε ekatékate ce na Bandómesé na baaco, wuúci wáña ccc, Yésus *Kilís. ⁶ U ñaá faáya yó koó wé anyía wá háñónáka baaco bekime a buólé bç bçbé. Asana eéyé ñaá békéláka e ekúlú a yenyemánánó, bú tónjnyi anyía Bandómesé ña yáamba onohi baaco bekime. ⁷ Yaáté asana Bandómesé ñeé mi télímínyi ne muhulínyi baaco Esóma na ccc u endóma, anyía yémi hulíkínyi baaco besana eébi. U ñaá me tóna o okowéékúnyi baaco a bá te ábó bá *Besuif, anyía bé lumitékíníne taaká cé besana. ε ña mé kçna taaká, i ti ñé mi néñe.

⁸ Aáná ε ña mé áamba anyía keyé banómççç ábó bécóókéna Bandómesé behaála bikime ne efúúménénu yé çtémá, téka ne meliñé ç çtémá, ta na behçñç.

⁹ ε ña mé áamba tóna anyía beénj á bélánáka a nyenamá a nyé ña beámba, bá lóókámáka aatç çlama, bá te bñnuu anamá cé tuhúnyi anyía bebú bitónjnyi ; bá te bñháya benyéma bé nyenóók bí kóolo, ta bé benyéma e bí ñe mueli bçmbánye, ta hú belañja bé mççnyé meéñj.

¹⁰ Mbá, beénj a bá ña bç kçna anyía bé ñe bú kéke Bandómesé ña bç nyemána bá çkelaka bembánye bé besana. ¹¹ Yé ña nyemána anyía beénj é lesikinyi mbuumu † ekúlú eyí bé ñe beébe eékúnyi, bá lóókáména beékúnyi buénj. ¹² ε ña mé sáñónéna beénj anyía bé ti eékúnyíki banómççç, bé ti beébe ténjnyi mbá, bé lesikínyi mbuumu, ¹³ anyía Bandómesé ña çñçacáña o keti *Átam. E elime eéci u ñe kéti *Efa, ¹⁴ tóna anyía *Sátan ti ómo néñe Átam, mbá oónj. Yááña anyía oónj u ña kelakena Bandómesé endóók. ¹⁵ Ta híáná, Bandómesé kóo nohiki beénj a asana ne obíene baáná, ‡ mbóko bá ña bç çba ne buúse o olumitinine, bé lénéke baaco, beébe ne efúúménénu yí olíhe e nyibíloosi ç çmesé.

Bekendisi tuúbo tú belumitinine

³ Buhúnyi eebu áña taaká ci buhúnyi, búáña anyía ccc okime awó u ña yáamba çbámóókéna *mukendisi belumitinine, ccc oócí má táfa ambánye yí buólí. ² Mukendisi belumitinine ña nyemána wu olíhéke bçmbánye, téka na tçkçma na baaco ; muúmu mçbáténánó hú oónj çmçté, †† mu ti bíñjie ç çmúána meluku, muúmu ne injiñé a aatç, muúmu na bçcc, muúmu na çkasa, mu menyukune oweékúnyi baaco besana. ³ Mu te çmç nyemána mu çbá ta amúána meluku, ta anua bitule, mbá mu ña nyemána mu çbá mbuumu ce ccc, u te sáá esáká ; wuúci téka na çtémá çç mççnyé. ⁴ U ña nyemána wu okendiki bçmbánye ciayé ciíbe ce baaco, bááyé baáná wuúci lóókáména, bé wuúci kékéke bçmbánye bçmbánye. ⁵ ε ña mé táña aáná anyía mbóko u ti ñeé menyí okendisi ciayé ciíbe ce baaco ce bémuátá, anyána wáña wu okendiki híçbo hí

†† Nyekónna nyí etémbí : « lesikinyi yeébu » †† Fanáka Sen 3.15. Bçmçté baaco ña bç lóókma anyía « híiyé henyénç ».

‡†† Bçmçté baaco ña bç lóókma anyía « ççmç ewú u ño nyíoyísinyi esúñe ne uyéy oónyí », ta anyía « awó u na maá baténa oónj hú ekúlú çmçté » (fanáka tóna 3.12).

belumitinine hé Bandómesé e ? ⁶ U τε όμο nyemána wu ɔbá ɔɔɔɔɔɔ yí mulumitinine Yésus, anyía keyé bumálá kée wuúci bááta a aatɔ, Bandómesé yó wuúci túme heɔɔma háye ú ηεé túme Musóména. ⁷ Yé ηa nyemána tóna anyía baaco a bá τε ábɔ bá belumitinine ébú wuúci kékéke ; anyía keyé bé kée wuúci séésíki, Musóména múó wuúci ɔ́tɔkɔ na túáyé tukolí.

Batiákéle

⁸ Nyebékéléna nyé batiákéle † ηá nyemána nyé ɔbámókónéna tóna nyembánye, bá kónaka taaká, bé ti bííngjie ɔ ɔmúána meluku, bá τε aamba ɔhóma mɔɔnyé i ihényí a ceεbé. ⁹ Bá ηá bɔ nyemána bá ɔlátákéna na heɔɔɔɔ hé ɔtémá e hifúúménénu besana bí olumitinine abé Bandómesé ηa námbónáka. ¹⁰ Ekúlú ayé bá ηa yáamba o obéeti *batiákéle, bá ηá nyemána bá ɔ cáηa beébe aákónákéna ɔmbánye ; bá a leca mbókɔ bá ηá bɔ nyemána, bé beébe béétiiki aná batiákéle. ¹¹ Beénjú †† tóna ηá bɔ nyemána bá ɔbá na ambánye yé nyebékéléna, bé ti óóto baaco, bé ti bííngjie ɔ ɔmúána meluku, bá kelaka taaká cé besana ekúlú ekime.

¹² Tiákéle ηá nyemána wu ɔbáténa hú oónjú ɔmɔté, u ηá nyemána wu otétényíki bááyé baáná, u kendisiki ciayé ciíbe ce baaco ɔmbánye. ¹³ Baaco ηe bú kéké buéηi batiákéle a bá ηa bɔ nyi ambánye yí buólí. Batiákéle eébé á bóna bé ohulikinyi baaco besana bí Yésus *Kilís, bé ti líkíme, anyía bá ηa bɔ hákéna mɔηɔlé nááyá.

Asana ayé Bandómesé ηa námbónéna baaco

¹⁴ Ta ayé é ηa mé ɔ wɔ́ηéna nufule eenu, i ηeé mi bíkėti ɔfaaya ɔ ɔkɔɔ kucɔηɔ leca hikúlúkúlú. ¹⁵ Asana ɔmɔté, mbókɔ i ti ηé tényí ká me háma, besana abé ε ma mé ɔ laakena kɔ yɔ́ wɔ́ɔɔ omenyi anyána baaco bá henyénɔ hé Bandómesé ábɔ nyemána bé olíhéke ; henyénɔ eéhi áηa hiɔbɔ hí belumitinine. Bá bóna baaco bá Bandómesé, Ooci a wáηa wɔ́ɔɔ, beébe nukúse e nú me kíndísi taaká ce asana. ¹⁶ Asana eéyé ayé Bandómesé ηa námbónéna baaco áηa yaandándá yé asana, isunji τε á kela.

Yááηa asana yí Ooci awó ú ηaá bécáηa ɔɔɔ,
Elilé yó tónínyí anyía wáηa ɔtálémánánɔ,
bililé bé masóma bé Bandómesé bíó wuúci leca,
baaco bó húlíkinyi baaco abá bá τε ábɔ bá Besuif yááyé asana,
biliminyi bé ɔmesé okime bá ɔhákéna mɔηɔlé nááyá,
Bandómesé nyi wuúci bééti eényí ɔ ɔmuaná aá haála hé nuúmi.

Beékúnyi eékúnyi cá befala

4 Elilé ηa kɔɔna ɔmbánye ɔmbánye yése : ɔ mɔ́sɔ́ me elime, baaco a bómɔté ká bɔ béyuátáka olumitinine anyía bábɔ lókómákéna ne bililé bí munéηéne ne

† Nyíinyi nyé nkelék eényí ηa háná e bíhémbúle anyía « muny-
iɔɔ ». †† Bómɔté baaco ηa bɔ lókóma anyía « báábɔ beénjú tóna ηa
bɔ nyemána... » ‡ Bómɔté baaco ηa bɔ lókóma anyía « hiɔbɔ hí belu-
mitinine eéhi áηa ne nukúse ne bulímbí bɔ taaká ».

nyiekúnyi e nyí ηe húle ná *beébé bí bililé. ² Baaco bá ɔbémbe tífendí ké bú beébe nenisiki ohónyí ne munéηéne ; ɔɔɔɔɔ tɔ étémá tɔ baaco eébé áηa túweékúnénú. ³ Aáná bé ηe bú eékúnyi anyía nyetónɔ áηa nyeebé, ta ɔnyíá benyéma bé ɔnyíá a bémɔté, yíiyi anyía Bandómesé ηeé kétíki benyéma bé ɔnyíá eébi anyía belumitinine *Kilís ; beébe eébé bé ηe bú menyí taaká, bé bíibi nyíáka, bé iínjíékine Bandómesé bitéηjiti. ⁴ Yááηa anyía benyéma bikime abé Bandómesé ηeé kétíki áηa bembánye, ɔkɔ bú owoomboko τε á bá hɔá ; aáná ɔɔɔ á nyemána wu ɔnyíáka ɔkɔ bukime, wu iín-
jíékine Bandómesé bitéηjiti. ⁵ Na Besana abé Bandómesé ηaá kónaka na ɔbécókóléna ewú tu ηe sú wuúci bécókóléna ηeé fúúmínyí benyéma bé ɔnyíá bikime.

Ambánye yé munyioɔ yí Yésus Kilís

⁶ Eékúnyíki ɔɔɔɔɔnyia bé olumitinine besana eébi, aáná ɔ kɔ́ɔ bá ambánye yé munyioɔ yí Yésus *Kilís, á kɔmaka a Besana bé Bandómesé ebi tu ηe sú lumitinine, ɔlata na ambánye yí nyiekúnyi anyé ɔ ηɔ́ɔ láténa. ⁷ Mbá e kine ɔbélókóma tuhéluúméke tɔ buáyá e tú ti ηé bílénine Bandómesé. ɔbá ne buúse o obííngjie o olíhe háye Bandómesé ηeé léne. ⁸ Obííngjie o onyíenyi ceéto anyía ciá kendaka ηe ɔɔɔɔ nyenamá ; mbá nyibííngjie anyé ɔɔɔ ηe bííngjie o olíhe háye Bandómesé ηeé léne ηe ɔɔɔɔ buéηi ɔ ɔhɔla, anyía ɔɔɔ oóci kée líhéke ɔmbánye o olíhe ú aambáya, yó líhéke tóna ɔmbánye ɔɔ ɔɔɔɔɔɔ yí olíhe yí ekúlú ekime. ⁹ Buhúnyi eébu áηa taaká ci buhúnyi, bá ηaá nyemána bé o buúbu háya ɔ ɔtémá noómi. ¹⁰ Yááηa anyía tu ηe sú bíyébi, tú békákátáka ɔ ɔnyio buólí anyía tú ma sɔ háya mɔηɔlé ná Bandómesé a wáηa wɔ́ɔɔ, wuúci Munohi baaco bekime, †† ɔlákáhláka mu eebe a bá ηa bɔ háya mɔηɔlé né Kilís. ¹¹ Besana eébi ɔɔ nyemána wu owoónyísíkinyi ɔlaana baaco, é beébe eékúnyíki.

¹² ɔɔɔ τε ɔ bábéna anyía ɔ waánáηa ɔɔɔɔɔɔ ; asana ɔmɔté, bámókónéna nuketi enú belumitinine Kilís ηa bɔ láténa ɔ ɔtáηa awó ɔ ηɔ́ɔ táηa, o olíhe ewú o ηoó líhe, e nyiléne enyí o ηoó léne ɔɔɔɔɔ, a mɔηɔlé amá ɔ ηɔ́ɔ háya ná Bandómesé, ne ofúúméne ewú o ηoó fúúméne. ¹³ ɔ ɔkɔɔháma a buúsé abɔ ε ká me faaya, bííngjie na makénda ɔ ɔfana ɔiɔ́ηé cé Bandómesé haála ahá baaco á bóna, †† beébe lébéke, é beébe eékúnyíki. ¹⁴ Ate bábéna yaála yí nuubo yé Bandómesé, yíiyi yé ηa lecana ne ekúlú eyí *behémúnyi besana bá Bandómesé ηa bɔ kónaka yɔ́ɔɔ asana ne ekúlú eyí bekendisí hiɔbɔ hí belumitinine ηa bɔ ɔ táláka aabá a aatɔ ɔ ɔ kucɔηɔ sáyabena. ††† Bííngjie ɔ ɔláténa besana eébi ne úúwe ɔtémá okime, aáná baaco bekime ká bɔ leca anyía ɔ ηɔ́ɔ kɔma e buólí bɔ Bandómesé noómi.

¹⁶ Limíne ne ciéhíhi, bíkékényíki o otúme oówo o olíhe

†† Bóol ηa békéléna buhúnyi bɔ nkelék a búáηa ne ehembule ceéjɔ : Na « mɔkela ɔmbánye » ne « munohi ». ††† I ηetí ci eebi abé bá ηaá bá bá fanáka a bendanía bí Besuif (Luk 4.16-21).

††† Nyekóηóna nyí etémbí : « Ate béyuata nyííngjie anyé Bandómesé ηo yóo wííngjie a yááyé yaála yí nuubo, e elime ci mehúnyi ma Bandómesé emé Elilé ηe iínjíékine ekúlú eyí bekendisí hiɔbɔ hí belu-
mitinine ηa bɔ ɔ táláka aabá a aatɔ. »

ú bémuátá ɔ ɔkɔ́háma a besana ebí o ɔsó weékúnyi baaco. A nyekelaka eényí o kóo nohiki baaco a bá ɔa b́ lókóma besana abé ɔ ɔkɔ́ kɔkna ; kuɔɔ́ bémuátá ẃ ɔkɔ́ t́na.

Anyána Timoté á nyemána wu olíhéke

5 Uumi ɔ́nɔ́, mbóko elunýí yé ɔ́nɔ́mɔ́ɔ́ ɔ́á kéla asana a yaabé, eti wuúci kákáléna na nyenána nyikime, mbá wuúci h́ɔ́ɔ́náká háye ɔ́ɔ́té. Lébéke benók b́ baaco háye ɔ́nɔ́ɔ́nyia a banómɔ́ɔ́. ² H́ɔ́ɔ́náká bilunýí bí beénjú háye ɔ́nɔ́nyia, indíkíné ci beénjú háye ɔ́nɔ́nyia e beénjú t́na ; nyekela eényí nyikime á bámókóna nyetálémánánó eé buúse b́ Bandómesé. ³ Sókóbiki ne nyikéke bisiké bí beénjú a béáɔa taaká cí bisiké. ⁴ Mbá mbóko esiké a yémɔ́té áɔa na baáná ta anyía banana a bá bóɔa bakomákánó, bá ɔa b́ nyemána bá ɔ cáɔa aákónákéna ɔ́lókóména bíáb bíbíényi, bé bíibi sókóbiki anyía híáná bíáb bíbíényi ɔe bú beébe tétényiki buáyá. Nyekela eényí ɔeé bílénine Bandómesé. ⁵ Esiké a yááɔa ɔ́lóbónó taaká esiké, yíyí téka na ɔ́kɔ́ wu o wuúci sókóbiki, esiké eéyé áɔa ɔ́háyánó mɔ́ɔ́lélé ná Bandómesé ; u ɔeé wuúci b́éɔ́kóléna mɔ́sésé mekime ne nebutúé na nabuúsé anyía wé wuúci ɔ́lélé. ⁶ Asana ɔ́mɔ́té, esiké eyí olíhe ú ɔ́mesé a yánáɔa o obílénine áɔa ewéénú, ta yé cáɔa á bá anyía yé ɔa húánáná ɔ́kɔ́. ⁷ Besana eébi ɔ́ɔ́ nyemána wu owoókísiki baaco eébe anyía ta ɔ́kɔ́ ti beébe kákáléna. ⁸ Yááɔa anyía ɔ́kɔ́ ewú u ti ɔe sókóbi bááyé baaco hólákáhláká bá ciayé cíibe ma bésáɔ́ɔ́na olumitinine ú Yésus, wáɔa ɔ́kɔ́ ɔ́kɔ́ mu-ti-lumitinine bémuátá. ⁹ Esiké ayé nu ɔa ń aamba ɔ́kɔ́ɔ́ ɔ́kɔ́ ú bisiké abé híɔ́b hí belumitinine ɔ́kɔ́ ɔ́kɔ́ ɔ́á nyemána yé ɔ́ cáɔa bá na tuɔ́ɔ́ etíne átát, yíyí yé ɔ́kɔ́ tónó hú nyetónó nyémɔ́té. ¹⁰ Yé ɔa nyemána yé ɔ́bá oónjú awó baaco ɔe bú lémbi nyíáyé nyebékéléna, wuúci u ɔeé sókóbiki bááyé baáná ɔ́mbánye, yó káháka bekenýi e úyue ooki, yó súáka akóló cé belumitinine Yésus, ¹¹ yó wáólók baaco e muuyé, yó kélaka bembánye bé besana ekúlú ekime. ¹² A asana ne bisiké a bé a yánáɔa indíkíné cí beénjú, e ɔa mé ɔ́ láana anyía eti bíibi ɔ́ɔ́ɔ́ e nufule, ananyía ɔ́kɔ́ba nyetónó áɔa wu ɔ́ háná beébe bílénékine buúsé, b́ hámókóna o olumitinine. ¹³ Mbóko bé ɔa kelaka aáná, bé ké bíibi kákálákéna anyía bí ɔe kine ɔ́láténa cááb esúɔe. ¹⁴ Asana a yémɔ́té áɔa anyía mbóko o ɔsó bíibi ɔ́ɔ́ɔ́, bé te ká háná ɔ́ nyio buólí, bío bíhélínyi o húle kanda hí eé meébe hí eé meébe, bé ɔ́ bá ne tukókó, bé táɔ́ɔ́ɔ́na baaco, bé ɔ́kɔ́náká besana abé b́ te ɔ́mɔ́ b́ nyemána bá ɔ́kɔ́kɔ́na. ¹⁵ Yaáté asana nyiáme nyiléne áɔa anyía bisiké a bé a yánáɔa indíkíné cí beénjú ɔ́á nyemána bé ɔ́tónók ; bí bíénéke baáná, bí tétényiki maabó meébe ma baaco, ananyía ba-basó-nuusi te basó táɔ́ɔ́na. ¹⁶ Mbóko mulumitinine e muénjú a mómɔ́té áɔa ne

† Nyekóɔ́ɔ́na nyí etémbí : « ...awó u na mɔ́ tónó hú ekúlú ɔ́mɔ́té ». Fanáka 3.2, 12. †† ɔ́sua akóló cá baaco a bá ɔa b́ faaya o ooki u ɔ́kɔ́ ɔ́á bá buólí búmɔ́té e moólí ma káháka baaco (fanáka Luk 7.44 ; Saɔ́ 13.4-5).

bisiké bí beénjú a béáɔa a ciayé cíibe cé baaco, u ɔ́á nyemána wu o bíibi sókóbiki, u ti túéhínyi híɔ́b hí belumitinine ɔ́lamó eébu. Aáná belumitinine ké bú sókóbiki bisiké bí beénjú a béáɔa taaká cí bisiké.

¹⁷ Bekendisí híɔ́b hí belumitinine a bá ɔa b́ nyio búábó buólí ɔ́mbánye, hólákáhláká ɔ́sɔ́ɔ́k e bé mé bú bíínjie muuyé ne o ohulinyi baaco Ambánye yé Esóma ne o beébe eékúnyi besana, bá ɔa nyemána bé o beébe kékéke bikúlú bífendí [†] ɔ́ ɔ́kɔ́ ɔ́kɔ́ ɔ́kɔ́ bé etémbí. ¹⁸ Yááɔa yóɔ́ɔ́kɔ́nó a Cíɔ́ɔ́ cé Bandómesé anyía : « Bá te ɔ́ɔ́ ɔ́kɔ́kékéna káwɔ cé masáɔ́ emómá » ^{††} yíyí t́na anyía « Munyioɔ́ ɔ́á nyemána mu ɔ́nɔ́kɔ́kɔ́na a búáyé buólí. » [‡]

¹⁹ Ate ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́na olumitinine asana ayé bá sóména mukendisí híɔ́b hí belumitinine a mumɔ́té, mbóko baaco b́fendí ta bátát te ɔ́á b́ háya embasó. ^{†††} Baaco a bá ɔa b́ ɔ́ba ne buúse ɔ́ kɔ́kɔ́ ɔ́kɔ́, beébe ɔ́mókéna e ekatékáté cé baaco bekime ananyía ɔ́sɔ́ɔ́kó bé etémbí e búle ebú líkíme ɔ́kɔ́ ɔ́kɔ́.

²¹ E ɔa mé ɔ́ b́éɔ́kóléna eé buúse na b́ Bandómesé ne bú Yésus *Kilís, ne bú *bililé bé masóma bé Bandómesé a betáfákánó, esé : Látákéna besana eébi abé é ɔa mé ɔ́ laákéna. Ate kaména ɔ́kɔ́ asana anyía o ɔsó wuúci menyí, mbá á nyéana mebeé. ²² Ate aáɔ́ɔ́léna ɔ́ ɔ́tála ɔ́kɔ́ aabá a aató o o wuúci télímínyi e nyilimíné hú anyía ɔ́yá ma yá. Ate aáláka ɔ́kɔ́ b́ ɔ́kɔ́ ; bítétényiki kuɔ́ɔ́ bémuátá ofúúménénu.

²³ Nyéana o búle múána hú menyífé, a múátétákéna meluku a asana ne úúwe ɔ́kála ú nuuhú anyía a te háná lókóma ɔ́kála a ɔ́kɔ́na.

²⁴ Maabé ma baaco a bómɔ́té ɔa lécana a miányé te bé ti ɔeé beébe kélísi ; mbá baaco a bómɔ́té, bá ɔa nyemána bá ɔ́ cáɔa beébe kélísiki, e elime eéci bá ɔa léca anyía bá ɔ́ kéláka ɔ́kɔ́. ²⁵ Híáná ambánye yí buólí ɔa lécana a miányé tóna, te bé ti ɔe ténýi e buúbu léca, bú te á bá bú olimine ekúlú yeéɔ́ bunám-bánó téka ne obítóɔ́ɔ́e a miányé.

6 Belumitinine bekime a bá bóɔa beólé ɔa b́ nyemána bá ɔ́kɔ́kɔ́ báábó *baáɔ́ ne nyikéke nyikime a nyé ɔ́a béamba, ananyía baaco ti sulísi te nyíinyi nyé Bandómesé ta besana ebí tu ɔe sú eékúnyi baaco. ² Mbóko báábó baáɔ́ eébe ɔa b́ háya mɔ́ɔ́lélé né Kilís, b́ te ɔ́mɔ́ b́ nyemána bé o beébe bábákéna, bá ɔ́kɔ́kɔ́na anyía bá bóɔa báábó benyíinyí bé olumitinine. Mbá, bá ɔa ɔ́ nyemána bé o beébe nyioɔ́kɔ́na buólí ɔ́ ɔ́kɔ́kɔ́ nyinyio nyé buáyá anyía bá bóɔa belumitinine, bé beébe lénéke tóna.

Ne beékúnyi eékúnyi cá befala ne beléne mɔ́ɔ́nyé buéɔ́

Besana eébi ɔ́ɔ́ nyemána wu oweékúnyiki baaco, é beébe oókísiki anyía bá keláka. ³ Mbóko ɔ́kɔ́ áɔa ne nyíékúnyi nyí etémbí, yó kine olumitinine ta bembánye bé besana bí uusú Otéɔ́ a Waáɔ́ Yésus *Kilís, ta nyíásó nyíékúnyi a asana na ambánye yé nyebékéléna eé buúse b́ Bandómesé, ⁴ ɔ́kɔ́ oócí áɔa na bumálá ; u ti

‡ Bómɔ́té baaco ɔa b́ lókóma anyía « benamá anamá éfendí ». ^{††} 5.18 Tet 25.4 ^{†††} 5.18 Luk 10.7 ^{††††} 5.19 Tet 17.6

ñé menyí ta bɔkɔ bú etémbí, ε τε ηάα bá hú na behɔkɔkɔ na esáká cí etémbí ne etémbí. Cíici cí ηe yíin-jie baaco na beáká, na behɔkɔkɔ, na muómbónána, na ɔbétáá anyía bɔsɔ́kɔ́ ñeé beébe keláka bɔkɔ́. ⁵ Bé ηe bú súnyunyinyi, bá τε τɔmbɔ, anyía cííbú ibíkéti áηa εεbé : Bé ti túné menyí taaká. Bé ηe bú keti yáakelá anyía, mbɔ́kɔ́ bá ηa bú láténa abékéleléna cé olumitinine, bá ηa bú ɔ́baka ɔ ɔ́hómáka mɔ́kɔ́nyé meéñí. ⁶ Aá taaká nyibiíin-jie ɔ ɔ́láténa olumitinine áηa na yaandándá yé ɔ́hómá, mbɔ́kɔ́ ɔ ɔ́kɔ́ ñeé bíléníne nyenamá nyé benyéma anyé wáηa ne nyíinyi. ⁷ Yááηa anyía tu ηa sɔ́ faáya ɔ ɔ́mesé aabá éfendí, híáná tu ká sɔ́ halómókóna tóna aabá éfendí. ⁸ Aáná mbɔ́kɔ́ tua sóna na benyéma bé ɔnyíáka na bɔlaka ɔ ɔ́lanjaba, nyenamá eényí ηaá basɔ́ nyemána. ⁹ A aháná na baaco a bá ηa bú aamba bɔkɔ́me buéñí, Sátan áηa wu o beébe kókónáka, yɔ́ kela anyía bább kuakɔ́naka a yááyé abɔkɔ́ noómi, bɔ́ búle bétáá hú oléne besana na bé buála na a beebé e bí ηé beébe súténe ne e bunyímé ne o owé noómi. ¹⁰ Yááηa anyía, oléne mɔ́kɔ́nyé buéñí ñeé bíéne anamánamá ekime cá beebé bé besana. Aáná baaco a bɔ́mɔ́té e bé ηe bú bíin-jíékíne o oléne mɔ́kɔ́nyé ηa bú béyuátáka olumitinine, cííbú etémá bényíáka buéñí a asana eéyé.

Ilébé cé nyemána

¹¹ Ǿ́ kɔ́kɔ́, munyikɔ́kɔ́ Bandómesé, sámbáka besana eébi bikime ; békéndákéna ekúlú ekime ɔ ɔ́bá atalémánánɔ́ yé ɔ ɔ́kɔ́, é líhéke háye Bandómesé ηé léne, mbá á ɔ́bá ne buúse ne o olumitinine *Kilís, ne o oléne bɔsɔ́kɔ́, eéhíkinyinyi besana, a aambáka mbu-umu na bɔsɔ́kɔ́ tóna. ¹² ε ηa mé ɔ láana anyía nuáka bembánye bí biite bí olumitinine, mbá é tímíé bɔ́mbánye ɔ́kɔ́kɔ́ yí olíhe yí ekúlú ekime ; yíiyi Bandómesé ηa ɔ́kɔ́ bétánéna ekúlú ayé ú ηa ɔ́kɔ́ lónkɔ́, wɔ́k tánjaka bembánye bé besana ebí o ηoó lumítíníne eé buúse bú bambasómbáko beéñí. ¹³ ε ηa mé ɔ láana ne eé buúse

bú Bandómesé, Mulíhísi benyéma bikime, ne eé buúse bú Yésus Kilís awó u ηaá tánjaka na taaká ikime eé buúse bú Kóména Bílat, esé : ¹⁴ Látákéna *bikotí bí olumitinine bikime e bufúúménénu noómi, baaco τε ɔ kákáléna ɔ ɔ́kɔ́háma a nyekahálómóna nyí uusú Oténj a Waáηá Yésus Kilís. ¹⁵ U ká ká hálómóna a ambánye yí ekúlú ayé Bandómesé ηaá táná. Bandómesé oócí Alámakénda, wuúci hicéme hé bɔ́mbánye, Oténj u beténj bekime, Waáηá u *baáηá bekime. ¹⁶ Wuúci bímuócí ú ηe líhe bikúlú bikime, u ti wé ; u ñeé límine aá yaandándá yí eese ayé ɔ ɔ́kɔ́ τε a bá wu obíkósítí ne yíiyi. Ta ɔ ɔ́kɔ́ tí ηeé wuúci leca, ta ɔ ɔ́kɔ́ té ηáá bá wu o wuúci leca tóna ; wuúci u ηé ténjinyi ekúlú ekime, wuúci baaco ább nyemána bé onyemiki, híáná yááηa.

¹⁷ Láákéna enóme cé baaco anyía cí ti bíbéétíki, cé τε hákéna mɔ́kɔ́lé a bɔkɔ́me, anyía búáηa bú ɔ ɔ́kɔ́. Mbá céá hákéna mɔ́kɔ́lé ná Bandómesé bímuócí anyía ú ηaá basɔ́ iinjie benyéma bikime biéñí anyía tuésú biíbi bílénékíne. ¹⁸ Cíici laákéna anyía céá keláka bembánye bé besana biéñí, cé bámókóna na bɔkɔ́me buéñí a ambánye yé nyekela nyé besana. Cé ηá nyemána cé ɔ́bá ne nuubo, cí iinjíékíne bɔsɔ́kɔ́ benyéma. ¹⁹ Mbɔ́kɔ́ cé ηaá kela aáná, cé ηa bébáténéna taaká ce bɔkɔ́me a bú τε ηáá mána e bikúlú a bé ηa fáakɔ́na ; aáná cé káá bá na taaká ci olíhe.

²⁰ Timoté, tétényíki bɔ́mbánye bɔkɔ́ ebú bó ηo yóo cuméke, mbá á sámbáka ne tukókó tú etémbí ne etémbí e tú ηe núusi olumitinine, ne isunj e cí ηo tónjinyi omenyi a wómɔ́té awó ú τε á bá taaká. ²¹ Yááηa anyía bɔ́mɔ́té baaco ηa bú bétáá báye bá bóna na nyenamá nyí omenyi eényí ; buaté bɔkɔ́ bá τε ηá háná ebú lumitinine besana ebí tu ηé sú lumitinine.

Bandómesé á banó sayábákéna'o !

† Aaha yááηa ekúlú yí uúyé obíótíne. Aá híɔ́kɔ́ hí belumitinine hé buáyá, óo bíótíne, wɔ́k kɔ́kɔ́naka mɔ́kɔ́kɔ́ mehúnyí ma mɔ́kɔ́lé a mááηa ɔ́kɔ́ ɔ ɔ́témá.

2 Timoté

Besana a bé ña wólb anyía bá lókómáka bómánye nyefana nyí nufule eenu

Nufule nò òláta enú Bóol ña wóñjókéná Timoté, u ñeé nuúnu wóñjókó o Lóom (1.17), wuúci hú wááyá bímuóci eé ciíbe ce ecaná (2.9). Yááña anyía bíáyé bikendinyi bikime ñeé wuúci béyuátáka, yó lóbo bímuóci, wuúci wu o wuúci wóñjókó téka, ε te ñáa bá hú Lúkas awó u ñáa bá aáyá a maabána (4.10-16). Bá ña cɔbana Bóol né bekélisi besana a asana na mɔwɔlɛ amá u ñáa háya né Yésus Kilís ; u bíkétiki anyía bá ña cɔbaka o o wuúci wóñjókó.

Nufule eenu áña nufule nú obióndísinyi e tufule etú Bóol ña wóñjókó. E nufule eenu, Bóol ña hɔñjóna Timoté na bembánye bé ehóñé, u wuúci kíndísiki anyía we eéhínyinyi e muuyé mú olumitinine noómi háye wuúci Bóol ne meé yeéhínyinyi. Wá cɔba ne buúse o ohulinyi baaco asana yí Yésus Kilís ta yé cãña á bá anyía bé ñeé wuúci tékése, wá bécuáka eetú, u te lókómáka eékúnyí cá befala.

Ehóñé cí Bóol eéci ña leca tóna belumitinine bé etémbí bekime e úúbú olíhe ú belumitinine.

Bóol ñeé ténji Timoté

1 Yanj Bóol, *wɔwɔ u endóma u *Yésus *Kilís, e nyitélímínyí anyé *Bandómesé ñeé mi teliminyi anyía yáme bá muhulinyi baaco Ambánye yé Esóma a yé ña léca olíhe awó u ñáa basó bétánéna anyía tua sɔña e nyimónjóló ne Yésus Kilís. ² E ña mé wóñjókéna nufule eenu, kuwɔñ Timoté, uumi wóñjókó u wóñjókó. Na ciasó Síkíne Bandómesé ne uusu Oténj a Waáñá Yésus Kilís bá kuwɔñ sáyabakena, bá wóñjókó bécáma mahana, bé o wiínjije mbuumu wóñjókó wóñjókó noómi.

Bóol ñeé kíndísí Timoté ne ilébé

³ I ñeé mi iínjije Bandómesé biténjiti wóñjókó a asana. I ñeé mi wuúci nyiɔwɔ ne híimi hecɔwɔ e hífúúménénu a héáña wóñjókó háye cíimi sókónó ñe bú wuúci nyiɔkéná. † Ekúlú ekime eyí í ñe mí wuúci bécókóléna, ε ña mé wóñjókó bétáá ne nebutúé na nabúúsé. ⁴ E ña ña yáme bétááka bíwɔwɔ beelá ebí o ñoó hémúkúnyí, †† ecaná ce wóñjókó lécɔwɔna cí mi nyiɔyo wóñjókó, anyía yémi bílénéke buénj. ⁵ I ñeé mi iínjije Bandómesé biténjiti wóñjókó a asana anyía ε ña háná mé bétáá anyía wóñjókó háya mɔwɔlɛ né Yésus *Kilís taaká taaká. Olumitinine oócí ñáa cãñacãña wóñjókó bá na wóñjókó wóñjókó u cɔwɔwɔ enyeénó Loyis na wóñjókó wóñjókó wóñjókó. I ñe mí menyí wóñjókó wóñjókó anyía wáña tóna nókówɔ.

⁶ Yaáté asana ε ña mé wóñjókó laana tóna anyía békéndákéna wóñjókó ña na makénda mekime wóñjókó abó Bandómesé ñoó yóo cuméke ekúlú ayé ε ña mé wóñjókó tála aabá a aatú.

⁷ Yááña anyía té cãña elilé yé cɔbénaanena Bandómesé ña ña waá basó iínjiekíne, mbá u ñáa basó iínjije Elilé yí

† Sókónó cí Bóol ñáa bá Besuif e bé ñe bú bínjiekíne a besana bí olumitinine (fanáka Fil 3.4-5). †† Ekúlú yé nyehatɔna nyí Bóol ε Efésese.

ne ciéhíhi ne olénéke bɔsɔwɔ ne injinjé a cé ña basó wóñjókó a ambánye yé nyebékéléna.

⁸ Buáté wóñjókó aatú ña ña owoókísi baaco asana yí uusu Oténj a Waáñá, ta yááme asana yé bémuátá yanj ooci awó ya méña eé ciíbe ce ecaná a yááyé asana; † mbá a makénda amá Bandómesé ñoó yóo wiínjije, eéhínyinyi wóñjókó muuyé wóñjókó na yanj a asana na Ambánye yé Esóma. ⁹ Bandómesé ñáa basó nohi. U ñáa basó lóñjókó anyía túásó báwókónéna bifúúménénu bé baaco ; té cãña a asana na bíásó bembánye bé abékéléna, mbá hú anyía na nyíáyé nyetákéna nyé besana na yááyé yaála yí nuubo. U ñáa kéláka aaná e elime ci Yésus Kilís, ekúlú ayé u ñáa bá éce u ti ñe kėti na wóñjókó na wóñjókó. ¹⁰ Aámbáya ú maá basó tóñjinyi bómánye bómánye nuubo eénu a nyefaaya nyé muasó Munohi Yésus Kilís. Wuúci u ñeé menyí owé, yó tóñjinyi a Ambánye yé Esóma anyía tu te ká só fónó, mbá tu ká só bá na wóñjókó yí olíhe yí ekúlú ekime.

¹¹ Yanj, Bandómesé ñeé mi télímínyí ne muhulinyi baaco Esóma na wóñjókó u endóma anyía yémi hulíkinyi baaco besana eébi, i beébe bíibi eékúnyíki. ¹² Buáté wóñjókó ε ña mé lókóma nyenamá nyí muuyé eenyí ; mbá ta híáná, ε te ña me lókóma aatú ña ña, ananyía i ñe mí menyí wóñjókó awó ε ña mé háya mɔwɔlɛ nááyá, yanj tóna na mɔwɔlɛ anyía wáña na makénda me otétényíki wóñjókó ebú u ñeé mí cuméke wóñjókó wóñjókó buúsé etéebú abó u ká ká hálómóna.

¹³ Hulíkinyi taaká taaká cé besana wóñjókó búmɔté háye i ño mí o bíibi hulíkinyi, mbá e bíinjije ne o olumitinine ne o oléne bɔsɔwɔ ; besana eébi ñeé hule e nyimónjóló anyé tua sɔña ne Yésus Kilís. ¹⁴ Tétényíki Ambánye yé Esóma eéyé ayé Bandómesé ñoó yóo cuméke, a

‡ Bóol áña eé ciíbe ce ecaná cí Lóom anyía ú me hulíkinyi baaco Ambánye yé Esóma.

makénda me *Efúúménénu yí Elilé a yéáña e cíisu etémá noómi.

¹⁵ Kucnjó bémuátá o ñoó menyí bɔmbánye bɔmbánye anyía belumitinine bekime bé ekéti yí iisi yé Asi na maá bɔ me béyuátáka ; ne Fisele na Elémósén á bɔña ɔ ɔɔɔɔ ú baaco oócí. ¹⁶ A aháná ne Onésífɔɔɔ, u naña waá me ɔɔɔɔɔ bikúlú a bémɔté. U te ná lókóma aatɔ ɔlama eé buúse bɔ baaco a asana ayé ya méña eé cíibe ce ecaná. Oténj a Waáná é wuúci sáyábákéna na ciayé cíibe ce baaco áyá. ¹⁷ Ekúlú ayé ú ñgaá faáya aaha o *Lóom, u ñeé bííñjé o o húle me áamba na makénda, yɔ kɔ me kuana haála ahé e ñgaá me bá. ¹⁸ Uusú Oténj a Waáná é wuúci sáyábéna a buúsé ebú u kée kélísíki baaco. Kucnjó bémuátá, o ñoó menyí bɔmbánye ɔ ɔhɔla baaco bekime moólí emé Onésífɔɔɔ ñgaá me ɔɔɔɔɔ, ekúlú ayé e ña mé bá e Efése.

Látákéna Yésus Kilís na ɔtémá ɔmɔté

2 Yaaté asana, kucnjó uumi ɔɔɔɔ, bámókónéna na makénda ɔ ɔtémá a yaála yí nuubo yí nyimónjóló ne Yésus *Kilís. ² Besana abé ɔ ñɔɔ lókómáka yémi hulíkínyí baaco buáyá eé buúse bɔ bambasómbáɔ beéñj, † bííbi hulíkínyí ná taaká cé baaco cí etémbí a ciáña cí omenyi oweékúnyí baaco bé etémbí tóna.

³ Mbókɔ muuyé ñɔ yɔ kuana, eéhínyínyí ɔɔɔɔ na yanj háye ambánye yí ecénj yí Yésus Kilís. ⁴ ɔɔɔ okime ewú e yoofíne e bucénj naña wa yáámbáka obíléníne ciayé síkíne ci buólí ; buáté ɔɔɔ u te ná háná a háya úúyé ɔtémá a besana bí olíhe bé ɔmesé bí etémbí ne etémbí. ⁵ Bá te á bá bá ɔnamaka ɔɔɔ a wáña e bisenjinyínyí bé ɔtétá, mbókɔ u te ná láténa bɔmbánye *bikotí bí bisenjinyínyí.

⁶ Munyio esiéné e mú ñe hiite muuyé muéñj ɔ ɔnyio buólí ná nyemána mu ɔcanácáña ɔnyíá benyéma bí esiéné. †† Hákéna besana eébi abé e ñɔ me ɔ laana ɔɔɔɔ ɔ mɔɔɔɔ noómi ; yááña anyía Oténj a Waáná kó yóo wíñjje injíñe ci o bííbi lókómáka bikime bɔmbánye.

⁸ Ate béhóya Yésus Kilís, ɔɔɔ u yíibe yí Oténj *Táfít ; u ñgaá háányua e biwéewé háye Ambánye yé Esóma ñgaá ɔɔɔna. Yíyí i ñe mí hulínyí baaco.

⁹ A asana na Ambánye yé Esóma eéyé e ña mé lókóma muuyé eé cíibe ce ecaná, bɔ me ɔtótókɔ na macanja háye ɔñána. Mbá ta híáná, bá te á bá bá ɔwɔtókɔ Besana bé Bandómesé na macanja anyía baaco a bómɔté ti yíyí hulísi. ¹⁰ Aáná i ñe mí eéhínyínyí ɔɔɔ bukime eébu, anyía baaco abá Bandómesé ñgaá táfáka ábɔ bɔñɔ bɔmbánye, ananyía bábɔ bá tóna na nyenɔh e nyimónjóló ne Yésus Kilís ɔlata ne nuúmi nú ekúlú ekime. ¹¹ Buhúnyí eebu áña taaká ci buhúnyí ; búáña anyía :

Mbókɔ tu ñe sú wé ɔɔɔɔ ne wuúci, tu ké sú líhéke tóna ɔɔɔɔ ne wuúci.

¹² Mbókɔ tu ñe sú eéhínyínyí muuyé, tu ké sú ténjnyínyí ɔɔɔɔ ne wuúci tóna.

Mbókɔ tu ñe sú wuúci bínénjítínyí, wuúci tóna u káá basɔ bínénjítínyí.

¹³ Mbókɔ tu ti ñe sú nyiýínyínyí cíisú endána nááyá, wuúci u ño nyiýínyínyí cíiyé endána bikúlú bikime, ananyía u te a bá wu ɔɔɔɔ u ti nyiýínyínyí nyíáyé nyekɔɔna.

Munyio e mú ñeé bíléníne Bandómesé

¹⁴ Besana eébi ɔɔ nyemána wu ɔhálómókónéna ɔlaana baaco bekime, e beébe oókísíki eé buúse bɔ Bandómesé ɔ ɔnyeanaka na esáká na enjéndéñe cí etémbí ne etémbí cé becambété, anyía bé te ñɔ yɔɔɔ ta ɔɔɔ. Mbá bí ñe nuési etémá cé baaco e bé ñe bú bííbi bélékóma. ¹⁵ Békéndéna ɔnyio Bandómesé buólí háye ú ñe léne ; buúbu nyio ɔ a nyenamá anyé ɔ te ɔ bá wu ɔlókómáka aatɔ ɔlama, e eékúnyíki baaco taaká cé besana háye yé ñgaá béámba. ¹⁶ A asana ne tukókó tú etémbí ne etémbí e tú ñeé núusi olumitinine, tuútu sámbáka, anyía baaco e bé ñe bú tuútu kela ña bɔ ɔba haaca ne olumitinine. ¹⁷ Nyíábɔ nyiékúnyí ño yóofinine baaco háye ebéli a yé ñɔ yɔɔɔ ɔɔɔ omehú ɔ ɔɔɔháma e yuúhé. Ne Iméné † ne Filét á bɔña ɔ ɔɔɔ ú baaco oócí. ¹⁸ Bá na maá bɔ nyeanaka taaká ci ohónyí, bé nénisiki baaco bómɔté, ekúlú eyí bé ñe bú eékúnyí bá ɔɔɔna báye nyehaanyua nyí biwéewé na maá békéláka buáyá. ¹⁹ Mbá ta híáná, besana bé Bandómesé áña taaká, bé te ná bényɔɔɔɔ ; bíáña háye tukúse tú cíibe e tú ti ñe bínyínyí. Bɔ ñɔ yɔɔɔ e tukúse eétú, báye : « Oténj a Waáná ñeé menyí bááyé baaco ». †† Bɔ híáná ɔɔɔ báye : « ɔɔɔ okime awó u ña ɔɔɔ anyía wáña ɔɔɔ u Oténj a Waáná, wa aáñjá ɔɔɔ ɔ ɔkela ɔɔɔ ». ²⁰ Té cáña hú betáyá bé ɔnyíákéna a béáña betábónákánɔ ne kóolo ne elénj yé mɔɔnyé bá náña bá kuanaka eé cíibe ce enóme ce ɔɔɔ ; bá náña bá kuana tóna a béáña betúákánɔ na maaté na a béáña bemaákánɔ na ɔɔɔna. Bá ñgaá békéléna a bembánye ekúlú yé mananda, a bémɔté bá békélákéna bikúlú bikime. ²¹ Híáná, mbókɔ ɔɔ ñeé bitétényí ofúúménénu, yó bíkílie ɔɔɔ eébu, u káá bá háye betáyá bé ɔnyíákéna a bembánye abé bá ña békéléna a taaká ce buúsé. Aáhá Síkíne kée wuúci háya a maabána anyía waáta ɔɔ ñeé wuúci ɔɔɔ ; wáña hoóhi ne o wuúci nyio ɔ buólí a bɔmbánye bukime. ²² Buáté ɔɔɔ, sámbáka beebé bé besana bikime e bí ñe bíléníne benókɔ bé baaco ; mbá a látákéna na nyebékéléna a nyetálémánánɔ, ne olumitinine, ne nulénéne, ne mbu-umu ɔɔɔ na baaco eebe e bé ñe bú nyemi Oténj a Waáná ne efúúménénu yé ɔtémá. ²³ Ekúlú ayé baaco ñe bú súnyinyínyí na besana bé buála ne bí etémbí ne etémbí, ate háya nyiýɔ nyuúte hía, anyía isunj eéci ñeé héléne esáká. ²⁴ Yááña anyía munyio mu Oténj a Waáná te ɔm nyemána mu ɔsáaka na baaco, mbá mu ña nyemána mu o beébe lénéke bekime, muúmu ambánye yí muékúnyí ne oweéhínyínyí ɔ ɔtémá. ²⁵ Ekúlú ayé baaco ñe bú muúmu nuusi, mu ña nyemána mu o beébe eékúnyíki ne ehúúménénu yé ɔtémá ekime ; muúmu na mɔɔɔlé anyía Bandómesé áña wu o beébe

† Nyekóñna nyí etémbí : « bambasómbáɔ beéñj ñe bú ónyísíki nyí ». †† Nyekóñna nyí etémbí : « Munyio esiéné ña nyemána wu ɔnyio buéñj ɔ ɔkela anyía wá lókómáka osoomo a beyoyé. »

‡ Fanáka 1Ti 1.20. †† 2.19 Emb 16.5

iinjie makénda ma ɔbékákálákéna maabó maabé, mbá bá sómba ɔkól éé meéme ; bó menyukune taaká.

²⁶ Aaná bá ká b́ hálómókóna aá ciabóciabó, b́ béhɔkɔ e tukolí ató Musóména ɲaá bá éce mú me beébe ɔtókókɔ anyía bábó kelaka háye mu ɲeé léne.

Mɔ́sɛ́ me elime ma ɔmesé ooci

3 Menyí anyía bikúlú a beebé káá bá ɔ ɔmesé ɔ mɔ́sɛ́ me elime ; ² yáána anyía baacɔ ká b́ bá ne buhibé, bé lénéke mɔ́ɔnyé buéɲí, bá kéláka bumálá, bé bíbéétíki, bé fénékíne Bandómesé, bá kélákéna bíábó bibíényi aatɔ ɔnata ; bá ká b́ bá na tɔɲákɔ, bé ti kéké bɔkɔ bú okotí. ³ Bá ká b́ bá na benatákánó bé etémá, bá te bécáma ɔɔɔ mahana, bé oótóko bɔsɔ́ókɔ ; bá ká b́ bá na nyerhána, bé tékeseke baacɔ, bé líɲekine baacɔ a bá ɲa b́ kela bembánye bé besana. ⁴ Bé ké búle ebú túé bɔsɔ́ókɔ, beébe hú tulóbi ne tulóbi, etémá inyíoyókónú na bumálá hú mbiókɛ, bé lénéke osoomo ú ɔmesé ooci ɔ ɔkɔla Bandómesé. ⁵ Bé ké búle abó h́á baacɔ a bá ɲa b́ láténa abékéléna cé olumitinine, mbá bé ti lumitíne anyía makénda ma Bandómesé áɲa ma ɔkela anyía bebú líhéke háye ú ɲé léne. E ɲa mé ɔ laana anyía limine haaca na baacɔ eébé.

⁶ Baacɔ a b́mɔ́té bé úúbú ɔɔɔ ɲaɲa bé hule ebú óo-fokine eé meébe, bé eékíkinyi beéɲú bá bɔtɔhɔ a b́mɔ́té anyía bé lumitékíne maabó mehúnyí. Beéɲú eébé ne meé bú oofine ɔ ɔkela anamánamá cá beebé bé besana ekime e cé ɲeé beébe bíléníne e etémá. ⁷ Bé ɲe bú léne ɔwaákónéna besana ; asana ɔmɔ́té, bá te ɲa b́ háya beetó o omenyi taaká cé besana. ⁸ Buáyá, na Sáanes na Sámbeles † ɲe bú núúsíki Moyís ; híáná baacɔ eébé ɲe bú núúsi taaká. Bá te ábó bá tóna ne injíé, bá bétááka hú beebé bé besana, úúbú olumitinine ti ɲeé beébe ɔlól ta bɔkɔ. ⁹ Mbá bá te ɲa b́ ɔba ne buúse ; búábó buála kéé bítóɲínyí a baacɔ háye bé ɲeé menyí buáyá buála b́ na Sáanes na Sámbeles.

Ilébé a cé ɲa leca Timoté bémuatá

¹⁰ Mbá kuɔɲó, o ɲoó menyí b́mbánye na nyiáme nyiékúnyí, na yáámé ambánye yé nyebékéléna, na anyána é ɲaɲa yáme bétááka, i lumitekinine, na anyána i ɲe mí eéhínyínyí, i lénéke bɔsɔ́ókɔ, na anyána i ɲe mí oónyísínyí nyiáme nyekɔɔna. ¹¹ O ɲoó menyí tóna anyána bé ɲe mí tékéséke, mí lecaka muuyé. Muuyé ḿ háányé ne indekese cé háányé e te ɔmɔ́ ɔɔ́ndémánána na a báléka ce Antióse ††, ne ci Ikóniyom ‡ ne ci Lisitéle †† e ? Mbá ta híáná, Otéɲí a Waáɲá ɲeé mi kétúnyíki e muuyé eémú mukime. ¹² Aá taaká, baacɔ a bá ɲa b́ áamba olíhe ne e nyimónjóló ne Yésus *Kilís, na háye Bandómesé ɲeé léne, ká b́ ɔ́ndémákánána ne indekese ciéɲí. ¹³ A aháná na baɲána na baacɔ bá mabéléáka, bé ké búle abó ɔ́ba ne buúse ɔ ɔkela besana a beebé, bá ká b́ nánaka ohónyí ; bó nénisiki tóna bɔsɔ́ókɔ bé etémbí.

† Eénye ecé Besuif ɲe bú iinjie baɲáɲála bé Esíbit e bé ɲe bú núúsíki Moyís (Nyh 7.11-12). †† Fanáka BBE 13.50. ‡ Fanáka BBE 14.5. †† Fanáka BBE 14.19.

¹⁴ ɔ́ɔɔ a aháná, ɔ́bá ne buúse ɔ ɔláténa besana abé ɔ ɲɔ́ɔ waákónákéna, wó bíibi lumitinine ne uúwe ɔtémá okime, anyía o ɲoó menyí b́mbánye b́ɔ́ɔɔ beékúnyí.

¹⁵ Yáána anyía o otúme ɔ́ɔɔ a bunóse, † o ɲoó menyí Cíɔ́ɔɔ e cifúúménénú ; cí ɲo yóo wiinjie injíé anyía ɔ́ɔ́ bá ne olíhe ananyía ɔ ɲɔ́ɔ háya mɔ́ɔɔ né Yésus Kilís.

¹⁶ Cíɔ́ɔɔ cé Bandómesé ikime a cíɲó́kónó ɲaá b́ɔ́ɔɔɔ na makénda me Elilé yé Bandómesé ; cé ɲo ɔ́ɔɔ ne o oweékúnyí baacɔ taaká, ne o otélímínyí na anana na besana a beebé, ne o oweékúnyí baacɔ nyebékéléna a nyetálémánánó, ¹⁷ ananyía munyíɔɔɔ Bandómesé á b́mɔ́kónéna na bɔkɔ bukime e uúyé ɔtémá noómi. Buúbu bú ɲe wuúci béámbéna anyía waá kelaka bembánye bé besana.

4 E ɲo mé ɔ b́ɔ́kóléna eé buúse na b́ Bandómesé ne bú Yésus Kilís, wuúci u kéé kélísiki baacɔ na a b́ɔ́ɔɔ ne e bewéékúnénú, na asana yé nyiáyé nyekahálómóna na yé búáyé Butéɲí anyía : ² Hulíkinyi baacɔ besana bé Bandómesé, heényákénéna o bíibi huli eé bikúlú bikime, te e bikúlú a bembánye te e bikúlú a beebé. Keláka anyía bé bíibi lókómáka b́mbánye, beébe kákálákéna ekúlú ayé bá b́ɲa a nyenana, beébe kíndísiki ɔ ɔkela b́mbánye, é beébe eékúnyíki ne ehúúménénú yé ɔtémá. ³ Yáána anyía bikúlú a b́mɔ́té ɲa fáakɔna abé baacɔ te ká háná ebú léne ɔlókóma nyiékúnyí nyé taaká cé besana, mbá bé ké búle ebú bíléníne besana a beebé. Aaná bá ká b́ bándáka elɔɔɔ cí beékúnyí e bé ɲe bú beébe eékúnyí besana abé cáábó eetú ɲeé bíléníne ɔlókóma. ⁴ Bá te ká háná ebú lumitine ɔlókóma taaká, mbá bé ké búle abó lókóma tuhéúméke tó buáyá ató baacɔ ɲe bú beébe bíkétínyí. ⁵ Mbá kuɔɲó, ɔ́bá ne buúse a ambánye yé nyebékéléna a bɔkɔ bukime, lumitine ɔlókóma muuyé, hulíkinyi baacɔ Ambánye yé Esóma, mbá e nyioyísínyí ɔ ɔnyíɔ buúɔɔ buólí b́mbánye b́mbánye. †††

⁶ Aá ɲaɲó'o, ya meáɲa háye bɔkɔ abó bá ma bésámbéna Bandómesé ne buúbu; ††† yáámé ekúlú yí owé a yáana hoóhi. ⁷ Ya méɲa ɔnuákánó bembánye bí biité bí olumitinine, mí ɔ́ɔ́háma a nyemana nyé ɔtétá, mío tétényíki olumitinine. ⁸ Aámbáya, Bandómesé maá me báténéna benamá ɔ ɔmuaná anyía ya méɲa ɔkelákánó besana a betálémánánó. Otéɲí a Waáɲá, Mukélísi baacɔ aá taaká ikime, wuúci u kéé mi iinjiekine benamá eébí buúse abó u káá basó kélísiki. Mbá té cáɲa hú ɲaɲó bímuócí u káá namaka, u káá namaka tóna eebe bekime e bé me bú bíinjie o wuúci táta.

Bóol ɲa yáamba anyía Timoté é keé wuúci kóma

⁹ Aambáka ohónyí wú o ténýí faáya nááme. ¹⁰ Yáána anyía Témas † na maá me béyúata anyía olíhe ú ɔmesé ooci ɲe wuúci bíléníne ; aána u ɲeé súéte a Tesaloníke. Kelésans wuúci u ɲa ɔ́ba a Kalasi, Tite ɲé súéte a Talamasi. ††† Hú Lúkas bímuócí wáɲa aaha na ɲaɲó. Ekúlú

†† Bá ɲa cámba asana yí ne Loyís ne Énis (1.5) ; beébe bé ɲe bú eékúnyíki Timoté besana bé Nyelata nyé Buáyá éce wa yáana na tuɔɔɔ tótáánɔ. ††† Nyekónóna nyí etémbí : « ...nyíɔkɔ buólí bú muhulinyi baacɔ Ambánye yé Esóma ». ††† Fanáka Fil 2.17ne nyihembule. † Fanáka Kol 4.14 ; Flm 24. †† Ekéti yí iisi e yitíkítiki yí Ili-

ayé ɔ kóó faáya, héléne Malékus † anyía wáŋa wu ɔ me ɔ́létá e buólí. ¹² Ε ηά με τόμα Τισίκε ε Εφέεσε. ††¹³ ɔ ny-
iów nyefaaya, a hóléna a Tɔ́kwás o ooki ú Kalibus,
mbá é mi héléníne búáme ɔ́laka bú nyiike ebú i ηeé
mi síke h́á. Héléne tóna tufule, hólákáhláka eetu ató
bá naŋa b́ ɔ́ɔ́ŋɔ́kɔ a ɔ́ɔ́fɔ́ bé enyama. ‡

¹⁴ Αλεξάνδριε †† mutúnétúne áŋa ɔ me kelákánó
ɔ́ɔ́b́e buéŋí ; Otéŋí a Waáná kée wuúci namaka háye
yé á nyemána a nyíáyé nyebékéléna. ††¹⁵ Wuúci
bíkékényi tóna, anyía u ηe núúsíki buéŋí nyíásó ny-
iékúnyi.

¹⁶ Ekúlú yí buúse ayé ε ηά με ταλεμενα a nyekála, ta
ɔ́ɔ́ɔ́ te ómó kɔ́ me ɔ́lɔ́ ; bekime ηa b́ me béyúataka.
Bandómesé é beébe nyéánákénéna nyekelaka eényí.

¹⁷ Mbá ta híáná, Otéŋí a Waáná ηaá bá hoóhi na yaŋó,
yó mi kíndísíki buéŋí anyía yémi hulíkínyi baacɔ ɔ́ɔ́m-

*ilí a asálá yé aháná yé nyeháma nyé ɔ́ɔ́ɔ́ yé nuɔ́mó nó Atíliatik
(fanáka Lom 15.19). † Fanáka BBÉ 12.12, 25 ; 13.5, 13 ; 15.37.*

*†† Ekúlú eyí Tisíke ká ká háma, Timoté káá hatóna ε Εφέεσε ɔ
ɔ́kɔ́kúana Bóol (bik. 9). ‡ Yááŋa aaha anyía Cíɔ́ŋé cí tufule tó
Besana bé Bandómesé. †† Fanáka 1Ti 1.20. †† Fanáka Maŋ 28.4 ;
62.13 ; Enj 24.12.*

bánye bíáyé besana, bé ɔ lókómákána e eetú cá baacɔ
bekime a bá te ábó bá *Besuif. U ηeé mi kétúnyíki e
nyuúte nyí ingoyó. ¹⁸ I ηe mí menyí anyía Otéŋí a
Waáná kée mi kétúnyíki tóna a ɔ́eɔ́bé bé besana bikime
; u kée mi tétényíki, yó kó mi oofinyi ɔ ɔ́muaná eeyé e
Butéŋí. Wuúci túásó nyemána tu owíinjíékíne nuúmi
bikúlú bikime. *Híáná yááŋa.

Bitéŋíti bé nyemana

¹⁹ Óo mi téŋgínyi ne Bilisíle na Akílas, ne cíibe ɔe
Onésífɔ́l. ²⁰ Ελάσετ †† ηɔ lɔ́ɔ́ ɔ́ ɔ́létente. I ηeé mi síke
Tolofime eé Milé ɔ́ɔ́ kónkɔ.

²¹ Aambáka ohónyí wú o ténýí faáya aaha éce ekúlú yí
buume ti ηeé túme. Ne Ebulus, ne Butens, ne Línus, ne
Kolodía ηa b́ kuɔ́ŋó ténýí, na báásó benýíinyí bé etémbí
bé olumitinine tóna bekime.

²² Otéŋí a Waáná é tétényíki uúwe ɔ́témá.

Bandómesé á banó sayábákéna'o.

---

††† Fanáka Lom 16.23.

¹⁵ Бѡκѡ bukime áŋa bufúúménénu a baaco a bá bŋŋa befúúménénu. † Ta бѡκѡ a búmѡté te á bá bufúúménénu a baaco a bá te abŋ bá befúúménénu ; na ciabŋ injinjé ne hífbŋ hecŋŋcŋ hé ctémá ŋeé beébe nyeketena hú cŋ kela beebé bé besana, bá te lŋkŋma aatŋ clama. ¹⁶ Bé ŋe húlé ábŋ békŋŋna anyía bé ŋe bú menyi Bandŋmesé, yíyi anyía beebé bé besana abé bá ŋa bŋ kela ŋo tŋŋnyí anyía bé ti ŋé bú wuúci menyi buúse bukime. Bá bŋŋa na aatŋ cŋnata, bá kélaka besana e bí ti ŋé bilénine Bandŋmesé, beébe téka na makénda ma ckelaka ta hú asana a yambánye ŋmѡté.

Eékúnyíki baaco anyána bá bŋ nyemána bé olíhéke

2 Mbá cŋwŋ a aháŋá, eékúnyíki baaco besana a béáŋa háye ambánye yí nyíékúnyí ŋa yáamba. ² A laakena bilunyí bé banŋmŋcŋ anyía bá nyeanáka olŋŋólŋŋó, bá bámŋkŋna na ambánye yé nyebékéléna, aaná baaco ké búle ebú beébe kéke ; bá bámŋkŋna ne injinjé a beetŋ, bé bíinjíékíne na makénda o olumitinine noómi, ne o oléne cŋsŋŋkŋ, ne o oweéhínyinyi tŋna besana.

³ Laákéna tŋna bilunyí bí beénjú anyía bíe líhéke ambánye yí olíhe e yí ŋeé bilénine Bandŋmesé, bé ti oótŋko cŋsŋŋkŋ, bá te bécáŋáka beélé bí meluku ; bá ŋá bŋ nyemána bé owíinjíékíne cŋsŋŋkŋ bembánye bí ilébe, ⁴ anyía bebú eékúnyíki indíkíne cí beénjú na anyána bá bŋŋa bé olénéke na báábŋ banŋme na báábŋ baaná, ⁵ na anyána bá bŋŋa bá cŋbá ne injinjé a beetŋ, bó bitétényi cŋ cŋkanda ú nŋháaté. Bá ŋá bŋ nyemána bé obíinjie cŋ kela masŋma me ciíbe, beébe na bembánye bé etémá, bá lŋkŋmákéna báábŋ banŋme anyía cŋcŋ te bábéna Besana bé Bandŋmesé.

⁶ Lébéke tŋna benŋkŋ anyía bá bámŋkŋna ne injinjé a beetŋ ⁷ a besana bikime. Kuŋŋŋ tŋna, keláka hú bembánye bé besana, anyía mbá baaco ké búle abŋ cŋ láténa a nyekela ; eékúnyíki baaco nyíékúnyí a nyé á nyemána. ⁸ Besana ebí o ŋoó weékúnyí á bámŋkŋna taaká, téka ne buhúnyí bŋ cŋbábákéna ; aaná baaco a bá ŋa bŋ áamba cŋ basŋ tŋŋéna ká bŋ bá na aatŋ clama, beébe téka na hecŋma hé cŋ basŋ túme.

⁹ Laákéna beélé anyía bá lŋkŋmákéna ekúlú ekime báábŋ *baáŋá a besana bikime, bá kélaka besana e bí ŋeé bilénine baáŋá eébe, bé ti suŋúnyinyi ne beébe, ¹⁰ bé ti beébe hiitékíne benyéma a nyenamaba ; mbá, bá ŋá bŋ nyemána bá ckelaka bembánye bé besana e bí ŋo tŋŋnyí báábŋ baáŋá anyía bá bŋŋa baaco bá mŋŋŋlé. Aaná baaco ké bú kékéke besana ebí tu ŋe sú eékúnyí, bíibi bé ŋa léca Bandŋmesé, muasŋ Munohi.

¹¹ Yááŋa anyía Bandŋmesé ŋa námbŋnéna baaco anyía yááyé yaála yí nuubo, a yááŋa indíne cŋ nyenŋŋŋ, áŋa eé buúse bŋ baaco bekime. ¹² Yááyé yaála yí nuubo eéyé ŋaá basŋ eékúnyí anyía túásŋ bámŋkŋna ne injinjé a beetŋ, túŋ nyeanáka cláténa na aabé yé nyebékéléna, na beebé bé besana bé cmesé ooci ; tu kelaka besana a betálémánánŋ e bí ŋeé bilénine Bandŋmesé a heeya ee-hi. ¹³ Túé líhéke aaná, tu tátáka na mŋŋŋlé yaandándá yé buúsé bú obíléne eébú ; buúbu muasŋ Munohi Yé-

sus *Kilís ká ka hálŋmŋna a núáyé nuúmi ; wáŋa ciasŋ Bandŋmesé a wáŋa waáŋá. ¹⁴ U ŋaá fááya, yó koó bíinjie wuúci bémuatá a yáásŋ asana anyía wá basŋ háŋŋnáka a buólé bŋ cŋcŋbé, yŋ basŋ fúúmínyi a búáyé buúse, túŋ bécáŋáka bááyé baaco e bé me bú bíinjie o búle kela bembánye bé besana.

¹⁵ Besana eébi cŋ nyemána wu o búle laana baaco, é beébe lébéke ne bíibi, é beébe oókísíki na cŋcŋ abŋ Bandŋmesé ŋo yóo wíinjíé. Eti lumítíne anyía cŋcŋ cŋ bábákéna.

Efúúménénu yí olíhe yí belumitinine

3 Bítéésíki belumitinine bekime anyía bá lŋkŋmákéna ne betéŋnyí bunŋŋŋ na kŋména áyá, bá keláka besana ebí bé ŋe bú beébe laana, bé lénéke o búle cŋkela bembánye bé besana bikime. ² Bé ti óóto cŋcŋ, bá te aamba esáká, beébe mbuumu cé baaco na ambánye yé ctémá, bé líhéke e mbuumu na cŋsŋŋkŋ.

³ Yááŋa anyía ta basŋ tŋna, tu ŋa sŋ bá buáyá téka ne injinjé, basŋ na beetŋ cŋnata, basŋ benyíménú taaká ci ohónyí ; tu ŋa sŋ bá beélé bé beebé bé besana a bé ŋaá basŋ háména e etémá, tu líhéke a nyenána noómi, basŋ na yaáká yí eése, tu bebékíne baaco, tu liŋekenene basŋ na basŋ. ⁴ Mbá ekúlú ayé Bandŋmesé, muasŋ Munohi, ŋeé tŋŋnyí na yááyé ambánye yé ctémá, ne nyiléne enyí u ŋeé léne baaco buénjú, ⁵ u ŋaá basŋ nóhíki etémbí ne etémbí ; té cáŋa anyía tu ŋa sŋ kélaka bembánye bé besana, mbá u ŋaá basŋ nóhíki anyía u ŋaá basŋ bécáma mahana, a nyesua anyé u ŋaá súaka maasŋ maabé, yó fúúmíkínyi cíisú etémá ne menyífé a makénda me *Efúúménénu yí Elilé, anyía túésú bíbíénútúne cŋcŋcŋcŋ yí nyibíbiéne, túŋ bá na cŋcŋcŋcŋ yí olíhe. ⁶ Bandŋmesé ŋaá basŋ iinjíé Efúúménénu yí Elilé, yó yíyi nyíóyísi e cíisú etémá hú mbíŋke e elime ce muasŋ Munohi Yésus *Kilís, ⁷ anyía mbá túásŋ bá na mŋŋŋlé ma cŋbŋŋŋ cŋcŋcŋcŋ yí olíhe yí ekúlú ekime ; u ŋaá basŋ bóósíki, yŋ kela anyía túásŋ bámŋkŋna betálémánánŋ bé baaco eéyé eé buúse.

⁸ Mehúnyí eémé áŋa taaká cí mehúnyí. Bú ŋeé mi bilénine anyía óo woónyísíkínyi cŋ claana baaco a bá ŋa bŋ háya mŋŋŋlé ná Bandŋmesé anyía bé búle kela bembánye bé besana. Yááŋa anyía cŋkela bembánye bé besana áŋa cŋmbánye, ú ŋcŋ cŋŋŋ baaco bekime. ⁹ Ta híáná, sámháka isunjú cí etémbí ne etémbí a cé ŋa léca cŋfana eénye cá baaco bá tŋnyénŋ, sámháka tŋna isunjú a cé ŋa léca *bikotí bí *Moyís ; ate sááka na baaco i isunjú ikime eécí. Besana eébi áŋa etémbí, bé te ŋŋŋ cŋŋŋ baaco. ¹⁰ Cŋcŋ eé héléne etunŋulinyi a yé ŋa kela anyía belumitinine aálŋnákána, wuúci óókísi bikúlú bífendí, e elime eécí wuúci baká. ¹¹ Kuŋŋŋ bémuatá, o ŋoó menyí anyía nyenamá nyé cŋcŋ eényí a yááŋa nyebéáhénánŋ e ecíké noómi, nyé ŋa cŋba ne buúse cŋ kela cŋcŋbé, besana abé u ŋa kela tŋŋŋnyí anyía wáŋa a nyekua noómi.

† Fanáka Luk 11.41 ; Lom 14.20.

Mehúnyi ma nyemana

¹² Isí'ò Tite, ekákéla yámé ɔ tóména Aatémas ta anyía Tisíke, mbá a békéndéna ɔfaaya, á ka mé kuana a Nikobolis; † ε ηαά με βετάά anyía h́á i ké ké mi limine ekúlú yí buume. ¹³ Aambáka ohónyí wú ɔwɔ́létá na Sé-nas *muékúnyi bikotí na Abólos a asana ne úúbú

† *Báléka ciéńí ηαά bá cé á béléńóko aána ; aaha áηa báléka a cé ηαά bá a asálá yé nuɔmó ń Atíliatik ce Kelese.*

ɔkanda, anyía ɔko ti beébe béámbéna. ¹⁴ Belumitinine bá Kelete ηá b́ nyemána tóna bá ɔbéhákéna ε etémá noómi anyána bá bóηa bé o búle kela beembánye bé besana ɔ ɔwɔ́létá baaco abá benyéma ηeé beébe béámbéna. Aána nyíábó nyebékéléna káá bá na nyílo nyiényí. ¹⁵ Baaco bekime a bá bóηa aaha na yanj́ ηe bú o ténj́. Ténj́ki báásó benyíinyí bé olumitinine bekime. Bandómesé á banó sayábákéna'ò.

Filemónη

Besana a bé ηη γώλb anyía bá lókómáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

Filemónη ηa nyemána wu cōbámókōna κκκ u nyíinyi a bálēka ci Kolóso. U ηaá bá mulumitinine Yésus. Nááyá belumitinine ηa bō bá bábō cōndémákána (bik. 2). Filemónη ηaá bá nyehōla nyí Bóol, wáηa tōna uuyé cōhō u Elilé (bik. 19); wuúci na γwólé nyíinyi éce Onesime awó bá ηa cámba e nufule nú Kolóso (4.9). Yááyé γwólé eéyé ηa cáηa e nyíme, yó wuúci cabakena. Aá taaká bé ti ηe menyí anyíatē u ηaá cábákēná ciayé síkíne Filemónη, yó cōba né Bóol awó u ηaá bá eé ciíbe ce ecaná e ekúlú eéyé. Onesime ηaá háya tōna κηηclé né Yésus; aáná Bóol ηa leca bōmbánye anyía wé hélúmúnyi Onesime né síkíne Filemónη.

A nyebékélēna nyé yaátē ekúlú, Filemónη ηaá nyemána wu cōbónōsia Onesime na nyehatē nyikime, ta anyía yó wuúci cōκκ. Mbá e nufule eenu, Bóol ηa laana Filemónη anyía u te láta nyebékélēna eényí mbá wá káha Onesime bōmbánye, té cáηa i ηηtí ce γwólé a yá cábákēna síkíne, mbá wé wuúci káha i ηηtí ci onyíinyi u olumitinine.

Bitēñiti bí Bóol

1 Yaηō Bóol, ε ηaá με ζήηη nufule eenu. Ya mēηa eé ciíbe ce ecaná a asana yí *Yésus *Kilís; na yaηō ne uusú onyíinyí Timoté tú ηa sō cōwōhēna nufule eenu, κuηō yáásō ekendinyi yé cōtémá Filemónη awó tú ηa sō nyio buólí búmcté. ² Tu ηa sō cōhēna tōna ne uusú onyíinyi e woónjū Abiya, † na Alésibe †† yáásō ekendinyi yí biitē, na hiōbō hí belumitinine Kilís a hé náηa héá bécōkólēkēna *Bandómesé oówo eé ciíbe. ³ Na cíásō Síkíne Bandómesé ne uusú Otēñí a Waáñá Yésus Kilís bá banó sáyábákēna, bá banó iíñjékíne mbuumu e etémá noómi.

⁴ Filemónη, ekúlú ekime ayé ε ηa mé bécōkólēna Bandómesé, ε ηa mé cō bētáá, i wuúci iíñjékíne bitēñiti cō γwōw asana, ⁵ anyía ε ηaá με lókómáka bé bíkétiki anyía o ηoó léne belumitinine bekime, e lumitekinine tōna Otēñí a Waáñá Yésus. ⁶ ε ηa mé báta Bandómesé anyía wá kela anyía nyelatana anyé cō hēna na basó o olumitinine noómi á kela anyía túésú ményi bōmbánye bembánye bé benyéma bikime abé tua sōηa ne biíbi o olíhe ewú tu ηe sú líhe a asana ne Kilís. ⁷ Onyíinyí, ε ηaá με bá háye nyitíne nyí bilúηe, cōtémá yó με kua a tōκna noómi a asana ne nyiléne enyí o ηoó léne bōsōkō belumitinine, e beébe kíndísiki etémá.

Bóol ma tōma Onesime né Filemónη

⁸ Yaátē asana ta yé cáηa á bá anyía ya mēηa na makēnda ma cō κuηō laana bōκa a bōmbánye abó cō

† Oónyí u Filemónη. †† uubú cōhō awó u ηaá bá wó nyiōκa aá hiōbō hí belumitinine hí Kolóso. ‡ Nyekōhōna a nyémcté: « nyelatana anyé cō hēna ne nyíinyi a asana ne olumitinine e héyísiki ambányéké yí nyimenyi nyé benyéma bikime abé tua sōηa ne biíbi ne Kilís ».

nyemána wu κelaka e nyimónjóló anyé tua sōηa ne *Kilís, ⁹ bú ηaá hōla o mi bílénine anyía yáme cō bécōkólēkēna a asana a yémcté anyía o ηoó léne baacc: Yaηō Bóol, elunyí yé κκκ, yaηō ooci aámbáya eé ciíbe ce ecaná a asana ne Yésus Kilís, ¹⁰ ε ηaá mé cō bécōkólēna a asana ne Onesime, uumi cōhō ewú i ηe mí bíene né Yésus Kilís, yaηō eé ciíbe ce ecaná. ¹¹ Wuúci u te ζmó bá wu cō γcō wólōκ buúse bukime, mbá aámbáya wáηa na nyiōκ nyiēñí †† aá basó bekime bēfendí.

¹² Ícioci í me mí hélúmúnyi cō κuηō tōmēna. Wáηa háye úumi cōtémá. ¹³ ε ηaá με bá we olénéke anyía wóκ lōκ aaha na yaηō, u με cōlōκ cōκw a aháñá ekúlú ekime ayé ya mēηa aaha eé ciíbe ce ecaná a asana na Ambánye yé Esōma. ¹⁴ Mbá ε te ζmó kela aáná, anyía i ti ómó menyí nyiōw nyibíkēti. ε te ηá με aamba cō κuηō eékinyi anyía cō με kēla bōmbánye, mbá bú ηeé mi bílénine anyía cō με kēla bōmbánye háye úuwe cōtémá ηe léne.

¹⁵ Yááηa háye anyía Onesime ma yáálōnána na κuηō e hikúlúkúlú a hémcté anyía mbá ú ka hálōmōna nōcōw, núénú límékíne balatánō ekúlú ekime. ¹⁶ Mbá aámbáya u te a bá tōna hú γcōw γwólé, nyíáyé nyilimíné ηa hōla nyilimíné nyé γwólé nyé bōκhō; wá yáηa tōna uusú onyíinyí ewú tu ηe sú léne. I ηe mí wuúci léne buēñí; o kóo wuúci lénēke buēñí cō με hōla na aháñá yí imehú na aháñá yí olumitinine.

¹⁷ Mbōκ ya mēηa cōκw, wuúci káha háye cō hēna wu cō με káha. ¹⁸ Mbōκ u ηō γcō kela bōκa a bōκbē a búmcté, ta anyía o ηoó wuúci bata buhíné a búmcté, με laána; i ké mi o buúbu tuana. ¹⁹ Yaηō Bóol, é ηa mé cō cōwōhēna mehúnyi eeme ne úumi cōκb ú bēmuátá: ε ηa mé κcōna esé i ké mi o buúbu tuana; mbá ate bēhōya anyía cō

†† Nyebékélēna nyé tōfiálé nyí nyíinyi nyí Onesime; nyí ηeé bíhēmbule anyía « nyiōκ ». †† Cémcté Ciohē cé buáyá áηa na « Kucōhō, wuúci káha bōmbánye háye wáηa búáme bōlāñá bō cēctō. »

όηα na búáme buhíne tóna, έεε kuσηό bémuátá. ²⁰ Έε, kuσηό uumi onyíinyí, με nyiokéna buóli eébú anyía tú ηe sú léne Oténj a Waáná basó bekime ; mi hélúmúnyi otémá a tσkna anyía tua sόηa e nyimónjóló ne Kilís.

²¹ Ya méηa na mσηolé anyía σ ησσ σba σ σkelaka σba abó ε ηά μέ σ bata. Yaáté asana ε ηά με σ wσσhénéna nufule eenu. I ηe mí menyí anyía σ ησσ σba σ σkelaka σ σhσla nyiáme nyekσkna. ^{†22} Έ ησ μέ σ bata tóna anyía σσ με tábónákéna ekumbé ; ya méηa na mσηolé anyía

† *Bá ηa leca e mehúnyi eémé nyebétáá nyí inditit nyé σhánóna Onesime a buóli.*

Bandómesé káá sáyábéna uúnú σbécókóléna, yó mi hélúmúnyi náánó.

Bóol ηeé ténj baacσ

²³ Ebáfas awó tua sόηa ne wuúci aaha eé ciibe ce ecaná a asana yí Yésus *Kilís ηo yóo ténj. ²⁴ Na Malékus, na Alisitáak, na Témas, na Lúkas, baláme bé buóli ηe bú o ténj tóna.

²⁵ Oténj a Waáná Yésus Kilís á banó sayábákéna'ο !

Ebélé

Besana a bé ηα γάβλ anyía bá lókómáka bómánye nyefana nyí nufule eenu

Muónη nufule eenu ηα γάβλ anyía belumitinine bibíenyi bí Besuif ; beébe bá ηα bó táηά nuebélé. Belumitinine eébé, baaco ηαά bá bébú tékeseke a asana ne úúbú olumitinine ; aáná bá ηα bó bá a nyenamá nyé beamba a nyé ηαά bá hoóhi na ckela anyía bábú béyuáta olumitinine.

Muónη ηeé beébe kíndísí anyía bé límíne bókónánón o olumitinine. U ηeé beébe tóníní ne Kilís na asana ayé u ηα kélákéna baaco κ ckla ne bililé bé masóma, ne Moyís, na Aálon, ne Sosué, na boko bú etémbí bukime áyá. A nyelata nyé buáyá, nyíinyi u ηα látána na bááyé baaco e elime ci Moyís. *Bandómesé ηα kckna anyía ekúlú ekime ayé ckck ó nkck yááyé okotí, bá ηα nyemána bé o wuúci sómbeána etúké. Bú ηo tóníní anyía etúké meé wé e nyilimíné nyé ckck. Bá ηα nyemána bé ohémúkúnyí manónη κ ckela anyía Bandómesé a nyenanenena ckck buáyé ckckbé. Beluli nyíinjie bá ηα bó bá ne buólí bú olulikinyi Bandómesé bitúké eébí.

A aháná ne nufule anó bó ηα γάβλ anyía bibíenyi bí Ebélé, nú ηe tóníní γάβλ yí bumbénú ayé Bandómesé má látana na baaco. Yááyé yí bumbénú eéyí ηα héka buéní κ ckla nyelata nyí bumbénú nyé buáyá. Yáána anyía Yésus wuúci bémuátá wáηa etúké yé ckckbeána a asana na maabé mekime ma baaco a bá ηα bó háya ckckbe né Yésus Kilís, Bandómesé ηeé wuúci nyenanenena maayé maabé.

Bandómesé maá táηάka e nyuúté nyí uuyé Dónó

1 Buáyá, *Bandómesé ηaa láakena cíisú sókónó besana anamánamá bikúlú biéní. Bááyé *behémúnyí besana abá u ηαά tómkóná ηα bó táηa a yááyé aháná. ² U ηαά táηáká aáná κ ckckháma κ ckckse eeme me elime. † Aámbáya ú ma táηάka e nyuúté nyí uuyé Dónó. Na Dónó oócí Bandómesé ηeé kétiki na ckckse na ckckuaná ; u ηeé wuúci táfá o otéηgínínyí benyéma bikime. ³ Wáηa ihúényíní ci nuúmi nó Bandómesé, wáηa ckckmánón Bandómesé hú táákκ. Úúye ckckáηa áηa ne buténí a benyéma bikime na bé ckckse na bé ckckuaná. Eηakelá wé fúúmínínyí baaco a máábú maabé, nyíáyé nyikelímíne eényí κ ckckuaná a aháná yé ckckbó ú manóme ú Bandómesé, Alámakénda.

Dónó ηα hóla bililé bé masóma bé Bandómesé

⁴ Buáté ckck wáηa oliménénú aáhá anyía wáηa ckcklánó *bililé bé masóma bé Bandómesé bikime ; Bandómesé yó wuúci iinjie nyíinyi nyí nuúmi anyé a hóla nyíábú. ⁵ Bandómesé ηαá láana *Yésus ckckse :
« κ ckckáηa uumi Dónó,
hénánκ í me mí o tóníní ná baaco bekime. » †† U ηα háná é wuúci laana ckckse :
« Ya méηa ckckté,
κ ckckáηa uumi Dónó. » ‡

† Bikúlú bí elime a bé ηα ckckbana baaco a nyekahálómna nyí Yésus Kilís. †† 1.5 Maη 2.7 ‡ 1.5 2Sm 7.14

Mbá a besana eébí bikime, Bandómesé te ηá láana yááyé elilé yé ckckse a yémoté aáná ta buósé. ⁶ Ekúlú ayé Bandómesé ηαά tóma uuyé Dónó, Mutéηínínyí benyéma bikime na bé ckckse na bé ckckuaná, u ηαά kónna ckckse †† :

« Bililé bé masóma bé Bandómesé ηαá nyemána bí onyemi Dónó. » ‡

⁷ Asana ayé Bandómesé ηαά kónna a aháná na bíáyé bililé bé masóma áηa anyía :

« Bililé bé masóma bé Bandómesé áηa háye mehúne, bíbí tóna háye ckckbe túbémbe tú oocó. » †††

⁸ Mbá a asana ne uuyé Dónó, Bandómesé ηαά kónna ckckse :

« Kuckckáη κ ckckáηa Bandómesé, o kóo ténjínínyí bikúlú bikime ;

búckckáη Buténí ††† áηa butalémánánón.

⁹ O ηoó léne ckckela besana a betalémánánón, mbá e líjékíne a beebé.

Yaáté asana, γáηá ckckck Bandómesé, e ηá me κ ckckáη, mío kuckckáη bééti e nyilimíné a nyekáná anyé a hóla nyé ckckckckck,

ééhé úúwe ckckckáη ηee bíléne buéní. » §

¹⁰ Bandómesé ηαά kónna tóna ckckse :

« Kuckckáη, κ ckckáηa Oténí a Waáná.

E nyítúme nyé benyéma bikime,

kuckckáη o ηoó ketíki ckckse ;

†† Nyekónna nyí etémbí : « u ηαά kónna tóna ckckse. » †† Maη 97.7 ; Tet 32.43 ††† 1.7 Maη 104.4 ††† Cémoté Cíckcké cé buáyá áηa na « búáyé Buténí ». § 1.8-9 Maη 45.7-8

kuwɔ́ bémuátá tóna, ɔ́ ɔ́wɔ́ kelá anyía ɔ́muaná á bámókóna.

¹¹ Benyéma eébi bikime káá mánɔ́kɔna, mbá kuwɔ́, o kóó líhéke bikúlú bikime. Bí kée lúneke bikime háye belanɔ́ ɔ́e lúne.

¹² O kóó biíbi nyikeke háye bé ɔ́e nyike ɔ́laka bú nyike, b́ háya e nyihíkili.

Benyéma eébi bikime káá cǎɔ́jaka háye belanɔ́ ɔ́a cǎɔ́jia ;

mbá kuwɔ́, ɔ́ ɔ́ɔ́a ɔ́kɔ́ búmɔ́tɛ́, o ti kóó lune ta buǔsɛ́. » †

¹³ Mbá Bandómesé ɔ́e ɔ́a láana yááyé *elilé yé ɔ́sɔ́ma a yémɔ́tɛ́ ta buǔsɛ́ ɔ́se :

« Ké limíne aaha aáme aháná yé ɔ́kɔ́b́ ú manóme ekúlú ekime ayé e ká mé kéla anyía óo límékínine ɔ́sɔ́wɔ́ belinjine a beɛtɔ́. » ††

¹⁴ Bililé bé masóma bé Bandómesé áɔ́a aáté e ? Béáɔ́a hú bililé a bé ɔ́ɔ́ nyikɔ́ Bandómesé buólí, biíbi eébi Bandómesé ɔ́a tóma ɔ́ ɔ́kɔ́wɔ́lɔ́ baaco ebé u kée nóhiki.

Taaká cí nyinohi

2 Buáté ɔ́kɔ́ túsɔ́ nyémaná tú o búle bíinjie ɔ́ ɔ́láténa besana abé tú ɔ́a sɔ́ lókmáká, anyía mbókɔ́ tu ɔ́e ɔ́a sɔ́ kéla aaná, tú ma sɔ́ nána ohónyí.

² Búáɔ́a anyía tu ɔ́e sɔ́ ményi anyía besana ebí *bililé bé masóma bé Bandómesé ɔ́a fáakɔna ɔ́ ɔ́kɔ́kɔ́na áɔ́a beandándá bé besana. Yaáté asana ɔ́kɔ́ okime ewú u ɔ́e biíbi lókmáká, yó kine o biíbi láténa ɔ́a léca muuyé e mú é wuúci nyemana. ³ Mbá basɔ́ tua sɔ́ɔ́a balókmákánɔ́ beandándá bé besana a bé a h́la : Biíbi bé ɔ́a basɔ́ nóhi, mbá anyána tua sɔ́ɔ́a tú ɔ́sámáká muuyé a mú á basɔ́ nyemána, mbókɔ́ tu ɔ́a sɔ́ nókɔ́ *bikotí, tu ti biíbi lókména e ? Oténí a Waáɔ́a bémuátá ú ɔ́a cǎɔ́cǎɔ́na ohuliki besana a bé ɔ́a basɔ́ nóhi. Baaco a bá ɔ́a b́ lókmáká besana eébi ɔ́a b́ hákéna embasɔ́ anyía biáɔ́a taaká cé besana. ⁴ Híáná Bandómesé tóna ɔ́e yoónyísikínyi besana eébi ne *bikéki bé besana anamánamá, ú ɔ́e iinjíékine baaco *Efúúménénú yí Elilé, yíyí yí ɔ́e beébe iinjie makénda ma ɔ́kelaka anamánamá cá besana háye ú ɔ́e léne.

⁵ Yááɔ́a anyía té cǎɔ́a ná bíáyé bililé bé masóma Bandómesé me yíinjie makénda me oténgínyi ɔ́ ɔ́mɔ́sɛ́ a má ɔ́a fáakɔna, mɔ́sɛ́ eémé tu ɔ́a sɔ́ táɔ́a aaha ; ⁶ yíyí anyía yááɔ́a ɔ́wɔ́ɔ́kónɔ́ haála ɔ́ hómɔ́tɛ́ a Cíwɔ́ɔ́ cé Bandómesé anyía :

« Háá ! Bandómesé, ɔ́kɔ́ áɔ́a aáté e, anyía óo wuúci bétááka e ; ta anyía ɔ́kɔ́ u ceɛ́tɔ́ áɔ́a aáté anyía óo wuúci sókóbiki e ?

⁷ O ɔ́o wuúci loósi ɔ́ ɔ́hɔ́la biówɔ́ bililé bé masóma e ekéti yí ekúlú, †

wó wuúci béeti oténí, wó wuúci iinjíe na ɔ́kɔ́ ne nuúmi. ††

⁸ O ɔ́o wuúci béeti oténí anyía wé téngínyi benyéma bikime. » ††

Ekúlú ayé bá ɔ́a kɔ́kɔ́na anyía Bandómesé ɔ́e béeti ɔ́kɔ́ anyía wé téngínyi benyéma bikime, bú ɔ́e bihémbúle anyía ta ɔ́kɔ́ a búmɔ́tɛ́ ɔ́e á bá a bú ɔ́e á bá eeyé e buténí. Ta híáná, tu ɔ́e ɔ́a sɔ́ léca aámábaya anyía benyéma bikime áɔ́a e buténí b́ ɔ́kɔ́. ⁹ Mbá tu ɔ́a sɔ́ léca hú anyía Yésus ú ɔ́e téngínyi benyéma bikime ; wuúci Bandómesé ɔ́o loósi ɔ́ ɔ́hɔ́la bíáyé bililé bé masóma e ekéti yí ekúlú anyía, a yaála yí nuubo yé Bandómesé noómi weé wé eé buúse b́ baaco bekime. A asana ne muuyé amó ú ɔ́a léca, yó wé, éehé Bandómesé ɔ́e wuúci béeti Oténí, u ɔ́e wuúci iinjíe na ɔ́kɔ́ ne nuúmi.

¹⁰ Bandómesé, wuúci ú ɔ́e kítiki benyéma bikime, u ɔ́e biíbi kítiki eeyé eé buúse b́ bémuátá. Bú ɔ́a bá bunyemánánɔ́ anyía Yésus á lókmáká ɔ́kálá mbá wá bá ɔ́bétábónákánɔ́ o onyíoyísínyi ɔ́mbánye búáyé buólí bukime, anyía baaco beéní áb́ bámókóna bááyé baáná, mbá bé híite nuafa a núáyé nuúmi. Yááɔ́a anyía Yésus ú ɔ́a cǔbana baaco o okoó beébe nohi. †††¹¹ Yésus bémuátá ú ɔ́a kéla anyía baaco áb́ bámókóna befúúménénú eé buúse b́ Bandómesé ; baaco eébe ebé ú ɔ́e fúúmínyi a ɔ́ɔ́a ne wuúci ne Síkine émɔ́tɛ́. Yésus ɔ́e biléne o beébe lóɔ́ anyía bááyé benyínyi. ¹² U ɔ́a kóóna ɔ́se :

« Bandómesé, i ké mí bikétikínyi bááme benyínyi besana a bé ɔ́a yó léca.

I ké mí o nyemiki na maɔ́na e ekatékate ci belumitine bekime. » †††¹³ U ɔ́a kóóna tóna ɔ́se :

« E ká mé háya mɔ́ɔ́lɛ́ hú ná Bandómesé bímuócí. » §
U háná kóóna ɔ́se :

« Yanɔ́ ooci ɔ́lɔ́ɔ́ na baaco abá Bandómesé ɔ́a yáamba anyía yémi nohíki. » ††

¹⁴ Baaco abá ú ɔ́a táɔ́a aaha áɔ́a baaco bá ceɛ́tɔ́ ; aá yaáté asana Yésus bémuátá ɔ́a bécáɔ́a tóna ɔ́kɔ́ u ceɛ́tɔ́, anyía weé wé mbá e uúye owé wá yáka Musóména a muáɔ́a na makénda ma ɔ́wɔ́kɔ́ baaco.

¹⁵ Yésus ɔ́a kéla aaná anyía wé kétunyíki baaco a buólé bú bulíkíliki anyía bé ɔ́e bú wéékúne ; bá ɔ́a b́ bá bebú líhéke háye beólé e bulíkíliki noómi. ¹⁶ Búáɔ́a taaká anyía té cǎɔ́a bililé bé masóma bé Bandómesé ú ɔ́a faáya ɔ́ ɔ́kɔ́wɔ́lɔ́, mbá u ɔ́a faáya hú ɔ́ ɔ́kɔ́wɔ́lɔ́ ɔ́nye *Abélaham. ¹⁷ Buáté ɔ́kɔ́ Yésus ɔ́a nyemána wu ɔ́h́áká bááyé benyínyi a ɔ́kɔ́ bukime, anyía wá bécáɔ́a *muténínyi beluli nyíinjie a muáɔ́a a mú me bíinjie ɔ́ ɔ́nyikɔ́ Bandómesé buólí. U ɔ́a bécáma baaco mahana buéní, u beébe nyeanakenena maab́ maabé, u kelaka anyía báb́ lókmákána na Bandómesé.

¹⁸ Aámábaya wá yáɔ́a wu ɔ́wɔ́lɔ́ baaco a bá ɔ́a b́ ɔ́ndémánána mɔ́kɔ́kɔ́nana, anyía bé ɔ́e wuúci kóónáka wuúci bémuátá, yó lókmáká muuyé.

Yésus ɔ́a h́la Moyís

3 Yaáté asana, banɔ́ bááme benyínyi a bá ɔ́a b́ háya mɔ́ɔ́lɛ́ né Yésus, énu menyí anyía Bandómesé ɔ́a banɔ́ lóɔ́k tóna ; nu ɔ́a nó nyemána nú ɔ́bétááka Yésus ekúlú ekime. Bandómesé ɔ́e wuúci

ɔ́e wuúci télímínyi Oténí e buólí b́ ɔ́wɔ́ aabá ». †† 2.6-8 Maɔ́ 8.5-7 ††† Nyekóóna nyí etémbi : « wána Oténí u munohinyi » (fanáka 12.2). ††† 2.12 Maɔ́ 22.23 § 2.13 Esa 8.17 †† 2.13 Esa 8.18

† 1.10-12 Maɔ́ 102.26-28 †† 1.13 Maɔ́ 110.1 † Nyekóóna nyí etémbi : « e hikúlúkúlú ». †† Cémɔ́tɛ́ Cíwɔ́ɔ́ cé buáyá ɔ́o sólini « u

tómá anyía wá bámókóna *muténjinyi beluli nyiinjie a muáña a aháná na besana ebí tú ñe sú húlinyi baaco. ² U ñeé bíinjíé buéñi eé buólí abó Bandómesé ñeé wuúci iinjíé háye *Moyís ñeé bíinjíé ɔ ɔnyio ε ekatékate cé baaco bá Bandómesé bekime. ¹³ Yésus ña hóla Moyís ; bá ña nyemána bé o wuúci iinjíékíne nuúmi ɔ ɔhɔla nuúmi enú bé ñe yíinjíé Moyís. Híáná tóna, bé ñe yíinjie mufalefa cíibe nuúmi ɔ ɔhɔla cíibe acé ú ma fálefaka. ⁴ Yááña anyía ɔɔɔ u ña ña wá fálefaka cíibe, mbá Bandómesé ú ñe kítiki benyéma bikime. ⁵ A aháná ne Moyís, ú ñaá bá hú munyioɔ e mubíinjíénú a búáyé buólí ε ekatékate cé baaco bá Bandómesé bekime. Búáyé buólí ñaá bá anyía wá laákéna baaco besana abé Bandómesé ña cóba ɔ ɔkɔɔna. ⁶ Mbá a aháná ne *Kilís, wáña ɔónó ewú u ñe téñjinyi baaco bá Bandómesé. Basó belumitinine, tua sóna bááyé baaco tóna mbókɔ tu ña sɔ cóba ne buúse ɔ ɔháya ña makénda ε etémá, ɔháya tóna mɔɔɔlé a besana a béáña bé basó báténánó.

Haála hé ehélúme há baaco bá Bandómesé

⁷ Buáté ɔkɔ *Efúúménénú yí Elilé ña kóɔna yése :
« Mbókɔ nu ña nó lókóma okelú ú Bandómesé hénánɔ,
⁸ nuti netísiki etémá háye ekúlú eyí cínú sókónó ña bó kéláka aatɔ ɔnata buúsé ebú bé ñe bú wuúci kókónáka i iisí cé ɔsébéá noómi. »
⁹ Bandómesé ñaá kóɔna ɔse :
« Ta yé cáña á bá anyía cínú sókónó ña bó lécaka buólí bukime abó ε ña mé nyiɔkɔ a tuɔɔɔ etíne éfendí, bá ña bó mé kókónáka, bá ña mé ɔkékétákéna.
¹⁰ Yaáté asana †† hilóbi ñeé mi tímbié ná baaco eébé, nyiáme nyekɔɔna eényí anyía bá ña bó nána bikúlú bikime e cííbú etémá, bá te lókómá uúmi ɔtáña.
¹¹ Hilóbi ñeé mi tímbié na baaco eébé, éhé é ña mé sómboótóná anyía bé ti ké ké bú límine ta buúsé aáme a maabána aá haála hé ehélúme. » †
¹² Banó bááme benyiinyí, énu bíkékényíki anyía na aabé yé ɔtémá ne isuní á kelá anyía ɔɔɔ ɔmɔté aano ε ekatékate á aálónána na Bandómesé a wáña wɔɔɔ.
¹³ Mbá énu hélúmúkúnyinyi etémá mɔɔsé mekime ekúlú ekime ayé nu ña nó lókóma okelú ú Bandómesé hénánɔ, anyía *Sátan áña wu onéne ɔɔɔ ɔmɔté aano ε ekatékate, yó nétisi úuye ɔtémá anyía ɔɔɔ oóci á ɔɔbá ne buúse ɔ ɔkela ɔkɔkɔ. ¹⁴ Yááña anyía, tua ɔáña eébé a bá bóña na nuafa a besana bí *Kilís, mbókɔ tu ñe sú bíinjie o otétényi ɔmbánye ɔmbánye besana ebí tú ñe sú lúmítékínine e nyitúme.
¹⁵ Yíiye anyía yááña akónánó anyía :
« Mbókɔ nu ña nó lókóma okelú ú Bandómesé hénánɔ, nuti netísiki etémá háye ekúlú eyí cínú sókónó ña bó kéláka aatɔ ɔnata. » ††
¹⁶ Báányé bá ña bó lókómáká okelú ú Bandómesé, bó wuúci kélákéna aatɔ ɔnata e ? Baaco bekime ebé *Moyís ña kándakána a nyeháma nyé buólí e *Esíbit.
¹⁷ Ná baaco bá háányé Bandómesé ñoó lóbísikínyí a tuɔɔɔ etíne éfendí e ? Ná baaco a bá ña bó kéláka

† Fanáka Emb 12.7. †† Nyekóɔña a nyémɔté : « Yaáté asana, a tuɔɔɔ etíne éfendí, hilóbi ñeé mi tímbié... » † 3.11 Mañ 95.7-11
†† Fanáka bik. 7-8.

ɔkɔkɔ, beébe bé ñe bú weékúné i iisí cé ɔsébéá noómi. ¹⁸ Ekúlú ayé Bandómesé ñaá sómboótóná anyía « Bé ti ké ke bú límine ta buúsé aáme a maabána aá haála hé ehélúme », ná báányé ú ñaá bá wá kóɔnaka asana eéyé e ? Yanó ese ná baáté baaco e bé ñe bú wuúci kélákéna aatɔ ɔnata e ? ¹⁹ Éhé, banó bááme benyiinyí, tu ña sɔ léca anyía mbókɔ bó ti ómo kó bú límine hás, éce anyía bó te ɔmɔ bó háya mɔɔɔlé ná Bandómesé.

4 Feeké Bandómesé ñaá basó bétánéna anyía tua sóna tú okolímine aáyá a maabána aá haála hé ehélúme. Endána eéci a yánáña ; yaáté asana, túde bíkékényíki anyía ɔɔɔ ɔmɔté aá basó te lɔɔ e elime, wuúci téka o okolímine aá haála hé ehélúme. ² Asana áña anyía basó tu ña sɔ lókómáká Ambánye yé Esóma háye cíisú sókónó ña bó lókómáká tóna i iisí cé ɔsébéá noómi. Mbá Ambánye yé Esóma eéyé ti ómo beébe ɔɔɔ ; beébe te okolímine aá haála hé ehélúme a asana anyía bó ti ómo bú yiíyi lumitinine. ³ Mbá basó tu ké sú límine aá haála hé ehélúme eéhé, anyía tu ñe sú lúmítínine Ambánye yé Esóma eéyé. Bandómesé ñaá laána cíisú sókónó ɔse :

« Hilóbi ñeé mi tímbié ná baaco eébé. Éhé é ña mé sómboótóná anyía bé ti ké ké bú límine ta buúsé aáme a maabána aá haála hé ehélúme. »

Mbókɔ Bandómesé ñaá kóɔna aaná, bú te á bá anyía haála hé ehélúme te á bá, ananyía wuúci, ú ñaá máná búáyé buólí bukime ekúlú ayé ú ñeé kítiki na ɔmesé na ɔmuaná. ⁴ A asana na *buúsé bú ehélúme, yááña ɔɔɔɔkónó haála a hómɔté anyía :

« Bandómesé ñoó nyiɔkɔ búáyé buólí bukime ɔ mɔɔsé metíndétú ; e metíndétú nóɔ ú ñeé hélúméké. » ††

⁵ A haáté haála bá ñaá kóɔna tóna anyía :

« Bé ti ké ké bú límine ta buúsé aáme a maabána aá haála hé ehélúme. »

⁶ Híáná baaco a bá ña bó cáñacáña ɔlókómáká Ambánye yé Esóma eéyé ti ómo ko bú límine aá haála hé ehélúme eéhé, anyía bó ti ómo bú lumitinine. Éhé ohónyí a yánáña hás awó baaco bé etémbí a bóña bó ko límekine aá haála hé ehélúme eéhé. ⁷ Buáté ɔkɔ Bandómesé ñaá háná tánatóna buúsé bú etémbí, bé buúbu lóɔɔkɔ anyía « hénánɔ ». U ñaá táñáka aaná aáhá e elime eé nyuúté nyé *Táfit aá haála ahá tú ma cáña asó ɔɔɔkɔ anyía :

« Mbókɔ nu ña nó lókóma okelú ú Bandómesé hénánɔ, nuti netísiki etémá. »

⁸ Yááña anyía mbókɔ Sosué á cóbana o okolímisininyi baaco aá taaká cé haála hé ehélúme, keyé Bandómesé te ɔmɔ háná táña asana na buúsé bú etémbí. ⁹ Yaáté asana baaco bá Bandómesé ké ké bú límine aá haála hé ehélúme, bó hélúméke háye Bandómesé ñeé hélúméke e metíndétú nóɔ. ¹⁰ Yááña anyía ɔɔɔ okime ewú u ñe hélúme aá haála ahá Bandómesé ñaá tábónáká, ñe hélúme a búáyé buólí háye Bandómesé ñeé hélúméké. ¹¹ Túá békéndéna aná o okolímine aá haáté haála hé ehélúme, ananyía ta ɔɔɔ ɔmɔté aá basó

†† Fanáka Emb 14.29, 32. ††† Céɔmɔté Cíɔɔñé cé buáyá áña na « Yááña anyía Besana bé Bandómesé te ɔmɔ béléta o olumitinine ne eebe a bá ña bó lókómáká. » ††† 4.4 Sen 2.2

te keléna Bandómesé endókó, mbá u loko e elime háye cíisú sókónó ña bó kéláka endókó i iisi ce csebéá noómi.

¹² Besana bé Bandómesé ñe yíinjie baaco taaká ci olíhe, béáña na makénda. Bé ñaá téa c chola ncsala nó chána a nó ña téa beháña bikime ; bé ña bók ceétó háye ncsala nó chána ñó bók yuúhé, c ckwóháma c cwaálóna na hetányé ne elilé, bé kóháma c mawóhé noómi.

Besana bé Bandómesé eébi ña námbona besana abé coko ñaá bétáá e uúyé ctemá anyía wáña wu ckelaka.

¹³ Ta coko a búmóté te á bá a búáña bú coko anyía Bandómesé ti buúbu leca, benyéma bikime ebí ú ñe kétéiki ña lecana bombánye bombánye a cááyé eése. Ná Bandómesé bímuóci tú ké sú bíkétéikinyi bíásó besana bikime abé tú ña só kelaka.

Yésus, mutéñinyi beluli nyiínjie a muáña

¹⁴ Tua scáña ne *mutéñinyi beluli nyiínjie a muáña c chola, muúmu muáña Yésus, Cónó u Bandómesé ; ú ñaá báátáka c Cmuaná a maabána ma Bandómesé. Buáté coko, túé tétényiki bombánye bombánye besana ebí tu ñe sú lumitinine, tu hulikinyi baaco. ¹⁵ Muasó mutéñinyi beluli nyiínjie a muáña eémú mú ñaá basó bécáma mahana, anyía mu ñeé ményi muasó muuyé mukime. Mu ñaá lókómáká cála háye basó tóna, bó muúmu ckoknaka tóna, mbá ta híáná mu te ómo kéla cokbé buúse bukime. ¹⁶ Yaáté asana túé búle bíkósi na mawóhé hoóhi ná Bandómesé ewú u ñe bóosi baaco, anyía u káá basó bécámáká mahana, mbá u basó bóosiki ekúlú ekime ayé tua scáña ne muuyé.

5 Bandómesé ú ñaá táfá betéñinyi *beluli nyiínjie a *baáña bekime e ekatékate ce baaco, anyía bébú wuúci nyókkena a aháña na baaco. Bé ñe bú lúlinyi Bandómesé nyiínjie anyía bébú wuúci iínjékéne bitéñíti. Bé wuúci lúlikinyi *bebésámbá, anyía waá nyéánákénéna baaco máábó maabé. ² A baaco e bé ti ñe bú ményi ambánye yí ohónyí, beébe bá ma bó béáhákéna e eciké, beluli nyiínjie eébé ñe bú ményi anyána bá bóna bé o beébe cókó, anyía bá ña bó bá tóna na cónónó háye baaco eébé. ³ Buáté coko beluli nyiínjie ábó nyemána bé olulikinyi Bandómesé bebésámbá a asana na máábó maabé ma bémuátá na maabé ma baaco bé etémbí áyá. ⁴ Ta coko te á bá wu obíinjie nuúmi ta cbétáfa c cnyio buólí bú *mululi nyiínjie a muáña ; Bandómesé bímuóci ú ñaá táfá coko c cnyio buólí eébé háye ú ñaá táfá *Aálon buáyá.

⁵ Híáná tóna yáaña ne *Kilís ; ú ti ómo bíinjie nuúmi ta cbétáfa wuúci bémuátá anyía wó nyókó buólí bú mutéñinyi beluli nyiínjie a muáña. Mbá Bandómesé bémuátá u ñeé wuúci lóto ekúlú ayé ú ñaá laána Yésus cse :

« Cóna uumi Cónó, o otúme hénánc ya méaña cote. » †

⁶ U ña kóna haála hé etémbí tóna cse :

« Cóna mululi nyiínjie a muáña mu bikúlú bikime, coko búmóté háye Melikisetek. » ††

⁷ Ekúlú eyí Yésus ñaá bá aaha c cmesé ooci, ú ñaá bécókólókéna Bandómesé buéñi ; na beelá e eése u bókókó okelú c cmuaná, anyía u ñaá bá weé

menyukune anyía Bandómesé áña wu o wuúci nohi o owé. Bandómesé ñaá kéláka besana ebí Yésus ñeé wuúci bécókólókéna a asana ne nyibíloosi enyí u ñeé bíloosi. ⁸ Ta háye ú ñaá bá Cónó u Bandómesé, u ña yaákónákéna cókómána e muuyé amó ú ñaá lókómáka. ⁹ Enakelá Yésus a lókómáka cála, yó bá cbétábónákánó o onyíoyísinyi bombánye bombánye buólí bukime, nyíáyé nyebécáña eényi Munohi baaco e bé ñe bú muúmu lókóména, anyía wé beébe iínjé cókókó yí olíhe yí ekúlú ekime. ¹⁰ Aáná Bandómesé ñeé wuúci táfa tóna mutéñinyi beluli nyiínjie a muáña coko búmóté háye Melikisetek.

Nyiókisi nyé cokbé bó cbéyúata olumitinine

¹¹ A asana na coko ooci tua scáña na besana biéñi bé ckoknaka ; mbá bé ña náta c banó hémbuline anyía nua nóña na betaá. ¹² Feeké ayé nú ña nó aákónákéna besana, keyé nua náña o oweékúnyi cókókó ; ta híáná, bá ña nyemána bá c háná banó eékúnyiki besana bí nyitúme abé nu ña nó aákónákéna a aháña na besana bé Bandómesé. Nua nóña nyenamá nyé baaco a nyé á nyemána nyí oweémútéke mabána, nyiínnyi nyí ti ñeé ményi cnyíá benyéma a bé ña náta.

¹³ Coko okime ewú u ñe yeémúte mabána a yánáña ñéñé, ú ti ñeé menyí cwaálóna na bombánye na cokbé.

¹⁴ Mbá benyéma bé cnyíá a bé ña náta áña bé *baáña, beébe bá ña bó aákónákéna omenyi besana. Buáté coko, a nyekela nyé besana eényi bé me bú bíhélínyi cwaálóna na bombánye na cokbé.

6 Yaáté asana, tute lóko hú e nyiékúnyi nyí nyitúme nyé besana a bé ña léca *Kilís, mbá túa coka ne buúse o o búle aákónéna taaká cé besana bí etémbí bí Kilís, anyía tuásó cónéna o omenyi bombánye bombánye háye baáña ñe bú menyí. Tu te ómo só nyemána tú otúmútúne oweékúnyi baaco anyía bá békákálákéna máábó maabé, mbá bá sómba cokoló a beébé bé besana e bí ñe héléne owé, tóna anyía bá hákéna mawóhé ná Bandómesé. ² Tu te ómo só nyemána tú c háná eékúnyiki baaco ibiótíne anamánamá, na anyána bá ña tála baaco aabá a beétó eé nyiínnyi nyé Bandómesé, na nyehaanyua nyí biwéwé, na anyána Bandómesé kéé beébe kélísiki a nyemána nyé cmesé. ³ Mbá túa coka ne buúse aambáya c cwaákónéna taaká cé besana bí etémbí. Tu ká só kéláka aáná mbókó Bandómesé ñeé léne.

⁴ Bú te á bá bú cbékéláka ta buúsé anyía bó koóndísiki baaco a bá ña bó béyúátáka olumitinine anyía bá háná abó békákálákéna maabó maabé, bá sómba cokoló eé meéme. Eese yé Bandómesé ña cña owoofine e etémá cé baaco eébé, bó ña bónóna bembánye bé benyéma abé Bandómesé ñe yíinjé bááyé baaco, bá ña bó lécáka tóna buólí bú *Efúúménénú yí Elilé. ⁵ Bé ñe bú ményi tóna anyía Besana bé Bandómesé áña bembánye, bá ña bó lécáka tóna makénda ma Bandómesé ma heeya a hé a yáaña c cfaaya. ⁶ Ta híáná, baaco eébé ña bó béyúátáka olumitinine. Bú te á bá bú cbékéláka ta buúsé anyía

† Haála eéhe ña leca asana yé cásákásáka ú Yésus a Ketesemané (Mat 26.36-46).

bé keé beébe oóndísíki, bá háná abó békóhónákéna etémá, ananyía búáña háye anyía bá ña háná abó aáté-na Dónó u Bandómesé ɔ ɔmbásá a yáábó aháná yé bé-muátá, bé wuúci iínjékíne aatɔ ɔlama ε ekatékáté ce baaco.

⁷ Ekúlú ayé ɔnbólá ñá nánena esiéné, mbá beyoyé hákena ɔ ɔwɔ́lɔ́ko baaco e bé ñe bú biíbi nyíɔ́ko, bú ño tóhíní anyía Bandómesé ma sáyábéna esiéné eéyé.

⁸ Mbá mbóko na ɔlandɔna na beandá bé esándá á lóka h́á, esiéné eéyé te ñɔ́ ɔɔ́lɔ́ ta boko, yááña hoóhi ne ohiite injiné. Bé kée yiíyi béyúata buúse bukime.

⁹ Banó báásó benyiínyí bá ɔtémá, ta yé cána á bá anyía tu ña ś táña aáná, tu ñe sú ményi ɔmbánye ɔmbánye anyía nua nóña táléména o ohóní awó ú káá banó nóhi. ¹⁰ Bandómesé áña ɔtálémánán ; buáté boko ú te káá béhóya búánó buólí te nulénéne enú nu ñe nú wuúci léne. Nuúnu nú ña lécána aá nyíɔ́l anyé nu ña nú ɔ́lɔ́ko báánó benyiínyí bé olumitinine ; nyíɔ́l eényí nua nóánáña ɔ ɔcɔba ne buúse ɔ kela.

¹¹ Yaandándá yé asana ayé tú ña ś ámba ɔ banó láa-na áña anyía ɔɔko okime aá banó á cɔba ne buúse ɔ kela háye nú ña nú kéla ɔ ɔkóhama a nyemana nyé ɔmesé, anyía núánó bámbókna na besana abé nú ma nó háya mɔhólé anyía Bandómesé ñaá banó bétánéna.

¹² Nɔte benyéanena, mbá áno békéndéna kela háye baaco e bé ñe bú lumitinine, bó weéhínyinyi buéñí, mbá b́ b́hɔ benyéma abé Bandómesé ñeé beébe bétánákéna.

Taaká ce endána ce Bandómesé

¹³ Ekúlú yé buáyá, Bandómesé ñaá bétánéna *Abélaham boko a búmɔté, u ñaá bétánéna, ý súáténa á nyíáyé nyiínyí nyé bémuátá, † anyía ta ɔɔko ta ɔmɔté ti ñeé wuúci h́la a wáña wu ɔsúáténéna. ¹⁴ U ñaá kónna ɔse :

« Aá taaká ε ká mé ɔ sayabena, mío tekisiki híiwu henyénó buéñí. » ††

¹⁵ Abélaham ñe yeéhínyinyi ɔtáta endána ce Bandómesé, híáná ú ñɔ́ b́hɔ boko abó Bandómesé ñeé wuúci bétánéna. ¹⁶ Ekúlú ekime ayé baaco ña b́ súáténa, bá ña b́ súáténa eé nyiínyí nyé ɔɔko ewó é beébe h́la ; ɔsúáténa oóci áña otímbé ewó ú ñeé ményisi isunjí ikime ε ekatékáté ce baaco eébé. ¹⁷ Híáná Bandómesé tóna ñaá kela ekúlú ayé ú ñaá bétánéna owiínjie boko á baaco, ý súáténa. U ñaá bá wá yáambaka anyía baaco abá u ñaá bétánéna owiínjie boko ábó lókoma anyía ú te á bá wu ɔnyókótóna ciayé endána.

¹⁸ Híáná benyéma áña bífendí a bé te á bá bé ɔbényókótóna ta buúsé, anyía ú te á bá we onéne. Béáña anyía boko abó ú ñaá bétána, na ɔsúáténa awó ú ñaá súáténa. Bé ñaá basó iínjé makénda ε etémá, tuó ko b́námaba ɔ́ mɔɔý ma Bandómesé ; tuó cɔba ne buúse ɔ háya mɔhólé a boko abó ú ñaá basó bétánéna. ¹⁹ Mɔhólé amá tú ma ś háya á besana abé ú ñaá basó bétánéna ñaá basó tímbe ɔ ɔtémá na makénda háye

melembenyi náña me tímbiéke cíibe, cí ti b́nyíétinyi. Buáté boko bɔlaka e bú ñe húé *haála e hefúúménénu ɔ ɔhɔla, meé bíkuune, tuó woófokine noómi haála ahá Bandómesé áña. ²⁰ Yésus ú ña cánacána owoofine h́á eesú eé buúse, anyía u ñaá bécána *mutéñinyi beluli nyiínjie a muáña mu bikúlú bikime boko búmɔté háye Melikisetek.

Melikisetek, otéñí a waáña, mululi nyiínjie

7 Waáta Melikisetek oóci ú ñaá bá otéñí u báléka ce Salem, wuúci tóna *mululi nyiínjie mɔ Bandómesé awó u ña h́la boko bukime. U ñaá cɔba ɔ ɔkɔwɔ́ndémánána na *Abélaham awó ú ñaá bá ú kaá hálómókna e biité abé ú ña yákáká betéñí a bómɔté, u ñe beébe ɔ́nókó. Melikisetek ñaá sáyábéna Abélaham. ² Abélaham ñe wuúci iínjé nuafa númɔté nó tuafa túshátá t́ benyéma bikime abé u ñaá h́máká eé biité. ††

Yááña anyía, bú buúse nyiínyí nyí Melikisetek áña anyía otéñí a wɔtálémánánó, bú ɔláta wáña otéñí u Salem éce anyía otéñí ewó u ñe léne bumbénú. Nyiínyí nyé Salem ñe bíhembúle anyía « bumbénú ». ³ Ta ɔɔko u ti ñeé ményi te iinyí te síkine ci Melikisetek, ta haála ehé ú ñeé bíbíéne, te ekúlú eyí u ñeé wé. Híáná wáña háye Dónó u Bandómesé, anyía búáyé buólí bú mululi nyiínjie áña bikúlú bikime, bú te ñaá mána. ⁴ Áno lecá nyenamá nyé buáña ebú Melikisetek áña ne buúbu ! Áno lecá anyána Abélaham, mɔb́ta *Islayél, ñeé wuúci iínjé nuafa númɔté a tuafa túshátá t́ bembánye bé benyéma bikime abé ú ñaá h́máká eé biité. ⁵ Bómɔté baaco bá henyénó hí Léfi a bá b́hɔ *beluli nyiínjie á b́hɔ ne okotí a yááña anyía báábó káhaka nyiínjie nyé nuafa númɔté nó tuafa túshátá ná baaco bekime bé Islayél. †† Bá ña b́ káha nyiínjie eényí ná báábó benyiínyí bá bémuátá bá buncɔhɔ, ta yé cána á bá anyía beébe bekime bá ña b́ bá tóna baaco bá henyénó hé Abélaham. ⁶ Mbá Melikisetek te ómɔ bá ɔɔko u henyénó hí Léfi ; ta híáná, Abélaham ñeé wuúci iínjé nuafa númɔté a tuafa túshátá t́ bíáyé benyéma ; wuúci awó Bandómesé ñaá bétánéna benyéma bí o wuúci iínjékíne, wuúci Melikisetek maá sáyábéna. ⁷ Yááña taaká anyía ɔɔko awó á h́la śókó a buáña, wuúci u ña sáyábéna śókó. ⁸ A asana ne beluli nyiínjie a bá ña b́ káha nyiínjie nyé báábó benyiínyí, bá náña bebú wéékúne ; a asana ne Melikisetek, wáña wɔ́ɔko ekúlú ekime háye ɔɔh́né cé Bandómesé ño tóhíní. ⁹ Tua śhɔa tú ɔkɔna anyía háye Léfi ña káha nuafa númɔté a tuafa túshátá at́ ɔɔsókó ñe bú iínjie, u ñe yiínjie tóna Melikisetek nuafa númɔté a tuafa túshátá, ananyía ciayé śókónó Abélaham ñeé nuúnu iínjé. ¹⁰ Aáná Léfi, ɔɔko u henyénó hé Abélaham, ñaá bá éce u ti ñe bíbíéne, mbá ú ñe yiínjé nuafa a tuafa túshátá éce wá yánáña a manóhɔ ma Abélaham. Buáté boko, Melikisetek ña h́la Léfi.

¹¹ Indíné cí buólí bú beluli nyiínjie bá *bɔnyé Léfi áña *bikotí abé Bandómesé ñe yiínjékíne. Mbóko buólí bú beluli nyiínjie eébé á bá na makénda ma kela anyía

† Fanáka Sen 22.16. †† 6.14 Sen 22.16-17 ‡ E elime ce tuɔhɔ etíne na t́táán ; endána meé bíóndísinyi ne nyibíbiéne nyí Isak (Sen 17.2 ; 18.10 ; 21.5).

†† Fanáka Sen 14.17-20. ‡† Fanáka Emb 18.21.

baaco ábó bámókóna betálémánánó eé buúse bó Bandómesé, keyé Bandómesé te ómó háná táfa mululi nyiínjie mu etémbí a muáña háye Melikisetek ; wuúci u te ómó bá mululi nyiínjie mu bonye Léfi háye *Aálon ñaá bá. ¹² Yááña anyía mbókó bá ña hénéna ccc awó u ñcó nyic buólí bú mululi nyiínjie, bá ña nyemána tóna bá cheñena bikotí bí buólí. ¹³ Uusú Otéñí a Waáñá Yésus awó tu ña só táña yááyé asana aaha te a bá ccc u henyénó hí Léfi. Hííyé henyénó ña náanyia ; ta ccc ta cmté u hííyé henyénó te ñcó nyic buólí aá haála hé nyiluli nyiínjie. ¹⁴ Bú ña lécana o motóndóló anyía Yésus ñeé húle a henyénó hé Yúta. *Moyís te ómó kóna ta boko a asana na henyénó eéhi, ekúlú ayé ú ñaá táñáká asana yí beluli nyiínjie.

Mululi nyiínjie mu etémbí a mó ña hás Melikisetek

¹⁵ Boko a búmté a bú ñaá basó tónínyi asana eeye áña anyía mumté *mululi nyiínjie mu etémbí amó te á bá c henyénó hí Léfi áña chámánó ; muáña boko búmté háye Melikisetek. ¹⁶ Ccc oócí te a bá mululi nyiínjie a muáña háye *bikotí bé baaco áña, mbá wáña mululi nyiínjie a muáña ananyía wáña na makénda me olíhe ú ekúlú ekime. ¹⁷ Híáná Cíóñé cé Bandómesé ñaá kóna cése :

« C óña mululi nyiínjie a muáña mu bikúlú bikime, boko búmté háye Melikisetek. » †

¹⁸ Asana ómté áña anyía Bandómesé ña yaáñiáka esúñe cá buáyá anyía cá ñaá bá ccócc, cá te ccó baaco.

¹⁹ Esúñe eécé te ómó bá cá ckela anyía baaco ábó bámókóna betálémánánó eé buúse bó Bandómesé. A yémte asana áña anyía Yésus wáña ccc awó tú ma só háya mñkplé nááyá ; wuúci ú ña basó tónínyi ohónyí wú obikósítí ná Bandómesé.

²⁰ Bandómesé ñaá súáténa ekúlú ayé ú ñaá táfa Yésus mululi nyiínjie a muáña. Mbá, ekúlú ayé ú ñaá táfáká baaco bá *bonye Léfi *beluli nyiínjie, ú te ómó súáténa.

²¹ A aháña ne Yésus, Bandómesé ñaá súáténa ekúlú ayé ú ñaá kóna cse :

« Yanó, Otéñí Bandómesé, e te ká me heñena búáme buhúnyi ; c óña mululi nyiínjie a muáña mu bikúlú bikime. » ††

²² Híáná Yésus áña tóna ooci ewú ú meé tímbe Ambányéké yé nyelatana nyí bumbénú anyé Bandómesé ñaá lata na basó.

²³ Yááña tóna anyía beluli nyiínjie ña bó bá beéñí, anyía bá ña bó bá bébú weékúne ; cmté eé wé, sósó ñeé híite nyíáyé nyilimíné. ²⁴ Mbá a aháña ne Yésus, wuúci ú ti ñeé wé, u ñeé líhe ekúlú ekime. Buáté boko ta ccc te á bá wu ohiite búáyé buólí bú mululi nyiínjie. ²⁵ Híáná tóna, wáña na makénda me onohi baaco ekúlú ómté e bikúlú bikime, beébe bé ñe bú bikósítí ná Bandómesé a ciayé elime ; ananyía wáña wóccó ekúlú ekime, u naña wá bécóklókéna Bandómesé eebú eé buúse. ²⁶ Nyenamá nyí *mutéñínyi beluli nyiínjie a muáña eényí á nyemána na basó. Muáña mufúúménénú, mu te kéla cccbé, muúmu téka na hekoma. Mu te á bá háye bakela maabé, Bandómesé

ñeé muúmu béetí aáyá a maabána c Omuaná noómi.

²⁷ Yésus te á bá háye betéñínyi beluli nyiínjie a *baáña bé etémbí, beébe bá ña bó bá bébú lúlíkiní Bandómesé nyiínjie mósé mekime. Bá ña bó bá bábó cañacaña oluli nyiínjie a asana na maabó maabé ma bémuátá ; e elime bó lúlíki a asana na maabé ma baaco bé etémbí. Mbá wuúci ú te á bá aána, u ñe lúlíki nyiínjie hú ekúlú ómté e bikúlú bikime, ekúlú eyí ú ñeé bíñjé wuúci bémuátá, yó wé. ²⁸ Betéñínyi beluli nyiínjie a baáña ebé bikotí bí *Moyís ñaá táfáká ña bó bá baaco a bá bóna na céé, bá ña bó bá bábó kelaka maabé, mbá buósé abó Bandómesé ñaá báka bikotí a maabána, yó súáténa, buúbu ú ñaá lctó uyé Cónó Mutéñínyi beluli nyiínjie a muáña mu ekúlú ekime e mú ño nyíóyísínyi cōmbánye cōmbánye buólí.

Yésus, muasó Mutéñínyi beluli nyiínjie a muáña

8 Aató yé asana a besana abé tu ña só kóna áña anyía, tua sóña na nyenamá nyí *mutéñínyi beluli nyiínjie a muáña eényí a nyé á basó nyemána. U ñe límine c Omuaná a aháña yé ccócc ú manóme ú Bandómesé ewú u ñe ténínyi benyéma bikime. ² U ñcó nyic búáyé buólí bú *mululi nyiínjie a muáña aá haála ahá Bandómesé áña.

Ekúlú yé buáyá, beluli nyiínjie ña bó bá bábó nyíckó búábó buólí eé Ciíbe a cefalefákánó na bclaka ; baaco bé ñe bú ciíci túméke na aabá, mbá haála ehé Yésus ñcó nyic búáyé buólí áña taaká taaká ce haála ahá Bandómesé ñaá tábónáka, té cáña baaco.

³ Bá ñaá táfá betéñínyi *beluli nyiínjie a *baáña bekime anyía bébú lúlíkiní Bandómesé nyiínjie, bé wuúci cónókéna bitúké ; híáná yá nyemána yé cbá tóna na muasó mululi nyiínjie a muáña, anyía muá bámókóna na na boko bú olulikinyi Bandómesé nyiínjie. ⁴ Túá kccna anyía wáña aaha c cmesé, u te á bá wu cbámókóna mululi nyiínjie, ananyía beluli nyiínjie bá cmesé ooci ñe bú lúliní Bandómesé nyiínjie, bá látákéna *bikotí bí *Moyís. ⁵ Beluli nyiínjie eébé ña bó nyic búábó buólí aá haála a há ñaá bá i ihúényínyí ce taaká taaká ce haála a háña c Omuaná. Bú ñaá bá híáná ekúlú eyí Moyís ñaá ka fálefaka Ciíbe a cefalefákánó na bclaka. Bandómesé ñeé wuúci laána cse : « Lecáka cōmbánye, mbá á cōba c cōcfálefa háye i ñe mí o tónínyí a cōcōndc c omuaná. »

⁶ Mbá aámbáya eécí, tu ña só léca anyía buólí bú Yésus *Kilís ña hólá buéñí buólí bú beluli nyiínjie eébé. Wáña ohényíhényi u nyelata nyí bumbénú a nyíccó a nyé á hólá nyelata nyí bumbénú nyé buáyá. Híáná tóna bem-bányéké bé benyéma abé Bandómesé ñaá bétánákéna baaco ña hólá benyéma abé tú ña só bñgóna buáyá.

⁷ Mbókó nyelata nyí bumbénú nyí buúse áa nyémána cōmbánye cōmbánye, keyé Bandómesé te ómó háná láta nyelata nyí bumbénú nyí etémbí. ⁸ Mbá yááña anyía nyé te ómó nyémána cōmbánye cōmbánye, baaco te o nyiínnyí láténa, tóna anyía Bandómesé ñeé beébe kákálákéna beébé bé besana abé bá ña bó kélaka, u ñeé beébe laána cse :

† 7.17 Marj 110.4 †† 7.21 Marj 110.4

‡ 8.5 Nyh 25.40

« Άνο Ιεκά ! Υαηό, Οτέηί Βανδόμεσέ, ε ηα μέ κωνα εσε κωσέ ηα fáκωνα αμά ε κά μέ látana γωσώσω γί bumbénú na na baaco bé Islayél, na na baaco bé Yuté.

⁹ Nyelatana eényi te káá bá háye anyé ε ηα μέ látana na cííbú sókónú buósé ebú i ηe mí beébe tímbíeke a aabá, mío beébe háηónáka a buólé a bunηηα bú *Es-íbit, ananyía bú te ómω bú láténa esúηe cá nyeáté nyelata. Éhéé ηαηό tóna i ηe mí beébe béyúáta. Buhúnyi bú Οτέηί Βανδόμεσέ búáηa !

¹⁰ Mbá nyelatana nyí bumbénú anyé ε κά μέ látana na baaco bé *Islayél ω κωσέ etéemé áηa anyía ε κά μέ kela anyía bebú menyi bíáme bikotí bωmbánye, mío bíibi oofikinyi e cííbú etémá noómi. Aáná ε κά μέ báména ciabó Βανδόμεσέ, bú báména bááme baaco.

¹¹ Ta κωκω u bunηηα a wωmωté te ká háná e yeékúnyi sókók te onyíinyí, u κωka anyía : “Ké ményi Βανδόμεσέ”, ananyía bekime ké bú mí menyukune o otúme banásé ω κωκώháma baáηá.

¹² I ké mí beébe bécáma mahana, mío nyeanakenena maabó maabé, ε te háná meéme bétáá. » †

¹³ Ekúlú ayé nu ηa nó Ιókma anyía Βανδόμεσέ ηαά táηa asana yé γωσώσω yé nyelata yí bumbénú, bú ηo tónηinyi anyía nyelata nyí bumbénú nyé buáyá me lúne. Bé ηe ményi anyía bωκω bú buáyá ebú me lúne a yáηa ηoóhi ne onyíme buúse bukime.

Nyinyemi nyé Βανδόμεσέ

9 Aáná nyelata nyí bumbénú nyé buáyá ηαά bá ne *bikotí e bí ηo tónηinyi anyána baaco ábó nyemána bé onyemiki Βανδόμεσέ. Nyelata eényi ηαά bá tóna na haála hé onyemiki Βανδόμεσέ ahá baaco ηa bú tábónáka. ² Bá ηa bú fálefaka Cíibe a cefalefákánú na bωlaka, bé ηe cíici sómβótókóná e bikumbé. Ekumbé yí buúse, bé yíyi Ιóηókω anyía *haála e hefúúménénu, bá ηa bú háya hósá *lámba a cé ηαά bá ne iicé ítíndétú nómω ; bá ηa háya tébίli, cé ηαά bá ne biléti abé bá ηαά bá bé nyemikinyi Βανδόμεσέ. ³ Ekumbé yé oláta ηαά bá na bωlaka e nyiofine ; bé yíyi Ιóηókω anyía *haála e hefúúménénu ω κωκω ; ⁴ hósá bá ηa bú háya nyiluli nyiínjie nyetábónákánú ne kóolo. Bá ηαά bá bé lúliki benyéma e bí ηe númbe bωmbánye hósá. Bá ηá háya tóna hikóló, bé meé híihi feefiki ne kóolo haála hekime ; bé híihi Ιóηókω anyía *hikóló hé nyelata nyí bumbénú. Hikóló eéhi ηαά bá ne ondúlé noómi ofeefikínyi tóna ne kóolo, bá ηαά háya benyéma bé κnyíá abé bú ηκ Ιóηó anyía « máana ». Otúmbe ú *Aálon awó tuánye ηeé kúndíéké ηαά bá tóna e hikóló noómi na besale bé andányé bifendí abé Βανδόμεσέ ηκ γωσώσω bikotí hósá. ⁵ E elime ci hikóló ω κωuaná, bá ηa tábónáká tubílicínyínyí táfendí tú *bililé bé masóma bé Βανδόμεσέ bí nuúmi. Tú ηαά bá hú naányé ne bibéku bifendí a bé ηαά bá bíe húéke haála ehé bé ηe míene manónη ma *abésámbá anyía Βανδόμεσέ á nyeánénéna baaco maabé. Mbá, aámbáya te á bá ekúlú yé ω banó hémbolekine besana eébi bωmbánye bωmbánye.

⁶ Émakéla bebú cíkilíékéne benyéma eébi bikime aáná, *beluli nyiínjie ηαά bá bebú oofokine e ekumbé

yí buúse ekúlú ekime ayé bá ηa bú bá bábó nyiókω búábó buólí. ⁷ Mbá, e ekumbé yé oláta, hú *mutéηinyi beluli nyiínjie a muáηá mú ηaá bá muó yóofokine hósá, buósé búmωté a hikηη hikimekime. Mu ηá nyemána mu owoofine na manónη me etúké amá muá bésámbéna Βανδόμεσέ a asana na nyíáyé nyenana nyé bémuátá na anana acé baaco ηa bú nána o o-ti-menyi noómi.

⁸ *Efúúménénu yí Elilé ηaá basó eékúnyi a besana eébi anyía ohónyí te ηáa bá wú owoofine a haála e hefúúménénu ω κωκω ekúlú eyí ekumbé yí buúse a yanáηa. ⁹ Besana eébi áηa hibílicínyínyí hé besana a bé ηa békéla aámbáya, bí ηo tónηinyi anyía benyéma ebí bé ηe yíinjie Βανδόμεσέ ne bitúké ebí bé ηe wuúci sómβéna te á bá bí ofúúmínyi hecócóc hé etémá hé κωκω ewú u ηe nyemi Βανδόμεσέ ne bíibi. ¹⁰ Bí ηeé beébe eékúnyi hú besana a bé ηa lécana na ω κnyíá na ω κmúána, na besana a bé ηa léca anamánamá cé obífúúmínyi. Bíáηa hú besana bí imehú a bé ηaá bá e ekéti yí ekúlú ω κωκώháma ekúlú ayé Βανδόμεσέ kéé kúmbutukune benyéma bikime.

¹¹ Mbá aámbáya, *Kilís na maá fáaya ; wáηa mutéηinyi beluli nyiínjie a muáηá, wuúci u ηeé héléne bembánye bé benyéma eebi abé Βανδόμεσέ ηa basó íinjie. †† Cíibe acé u ηκó nyiω búáyé buólí noómi áηa nyemánánú, cé ηaá hósá Cíibe ce buáyá, a cefalefákánú na bωlaka. Té cáηa baaco bé ηe bú cíici fálefáka, mbá Βανδόμεσέ, u ti ómo cíici fálefa aaha ω κmesé ooci.

¹² Ekúlú eyí Kilís ηo yóófine a haála e hefúúménénu ω κωκω, u te ómω bá ta na manónη me bibébi ta na ma baáná bá káωω aayá a aabá. Mbá u ηo yóófine hósá ekúlú ómωté e bikúlú bikime na mááyé manónη ma bémuátá, yó basó háηónáka a bωκωbé e bikúlú bikime.

¹³ Ekúlú yé buáyá, bá ηαά bá bú γωσώσω ne bibébi ne bikite bé káωω, bá kámaka manónη, bé meéme fámákéna a ceéto cé baaco a bá te ómω bá befúúménénu eé buúse bú Βανδόμεσέ háye bikotí ηe yeékúnyi. Bá ηαά bá bú γωσώσω tóna abóla yé káωω, bú yíyi luliki, bé ohiite κωκω, bá κtóbókω, bé ofeefiki baaco a bá ηa bú nókókω bikotí, anyía bábó bámókóna befúúménénu eé buúse bú Βανδόμεσέ háye bikotí ηe yeékúnyi. ¹⁴ Mbá mbókω aáná manónη me bitúké eéme ηαά bá na nyenamá nyé makénda eényí, manónη me Kilís áηa na makénda meéηí ω κωκω manónη me bitúké. Kilís te ómω nana, u ηaá bésómβéná wuúci bémuátá ná Βανδόμεσέ háye abésámbá a yé á nyemána na makénda me Efúúménénu yí Elilé ; maayé manónη ηe fúúmínyi túásó κωκócω tó etémá, anyía tu te háná kéla beebé bé besana e bí ηe héléne owé, mbá tu nyemiki Βανδόμεσέ a wáηa κωσω.

¹⁵ Yaáté asana Kilís áηa ohényíhényi u γωσώσω yé nyelatana yí bumbénú yé na Βανδόμεσέ na baaco. Aáná baaco abá Βανδόμεσέ ηκó Ιóηókω ká bú bωηηκωna bembánye bé benyéma abé Βανδόμεσέ ηeé beébe bétánéna. Bé káá bá bíábó benyéma bikúlú bikime. Besana eébi káá békéláka aáná a asana eyí Kilís ηeé wé. Uúyé owé ηa háηóna baaco a buólé bú beebé bé

† 8.8-12 Sel 31.31-34

†† Cémωté Cíωηé cé buáyá áηa na « ...bembánye bé benyéma a bé ηa faakóna. »

besana abé bá ña bó bá bábó kéláka ekúlú ekime ayé bá ña bó bá bábó líhéke a nyelata nyí bumbénú nyé buáyá.

¹⁶ Yááña anyía nyeléha áña nyeléha † hú ekúlú ayé ɔɔɔ ewú é nyiínyi síke é wé. ¹⁷ *Híáná yááña anyía nyeléha te á bá nyeléha ekúlú ekime ayé ɔɔɔ awó u ña yaamba o nyiínyi síke a yánáña o olíhe, nyéáña nyeléha hú ekúlú ayé ɔɔɔ oócí eé wé. ¹⁸ Yaáté asana tóna, nyelata nyí bumbénú nyé buáyá ñaá békéláka na nyesómbéna nyí etúké. ¹⁹ *Moyís ña cáñacáña otóñinyi baaco bikotí bikime abé Bandómesé ñeé beébe iínjékíne ; e elime eécí, u ñá kamáka manóñj na ma baáná bá káwo ne me bibébi abé bó ña yɔɔñɔkɔ, u ñé meéme latáka ne menyífé, nyihiite eényí nyiifú nyé tuánye tó bɔɔt é a nyé ñaá bá na behɔcá bé etómbá e bibólótoto. U ñé nyiínyi yubé a manóñj noómi, u ñaá fámákéna nufule nú bikotí, u ñaá fámákéna tóna baaco bekime ne meéme. ²⁰ Mbá ɔse : « Na manóñj eeme Bandómesé ma látana bumbénú na banó. U ñaá banó laána anyía nuánó látákéna bikotí bí bumbénú eebi. » ^{††21} Moyís ñaá fámákéna tóna manóñj ne eé Cííbe a cefalefákánó na ɔɔlaka, na a benyéma bikime abé bá ñaá bá bé nyémikinyi Bandómesé. ²² Ekúlú etéeyé bikotí ñaá bá bíé ténjinyi baaco, híáná hoóhi benyéma bikime ñaá bá bíé fúúmékéne hú na manóñj, ananyía mbókɔ manóñj te ñaá hámmókóna, Bandómesé te á bá wu ɔnyeanenena baaco maabé.

Nyebésómbéna nyí Kilís ña yáañja ɔɔɔbé

²³ Tú ma só léca anyía benyéma bikime abé bá ñaá bá bé nyémikinyi Bandómesé buáyá ñaá bá hú tubílícinyinyí tó taaká cé benyéma cé ɔmuaná. Bá ña nyemána bé ofúúmínyi benyéma eébi bikime na manóñj me bitúké. Mbá a asana na taaká cé benyéma a béáña ɔ ɔmuaná, bú ña yáamba *abésámbá a yé á hólá manóñj me bitúké. ²⁴ Tu ña só léca tóna anyía *Kilís tí ómo wóofine eé Cííbe a cefalefákánó na ɔɔlaka acé baaco ñe bú túméké na aabá ; cíaña hú ihúenyinyí ce haála ahá Bandómesé áña. Mbá wuúci, u ño yóofine ɔ ɔmuaná bémuátá, aá haála ahá Bandómesé áña ; wáña aámbáya eé buúse bó Bandómesé, u ñeé wuúci bécókóléna a yáásó asana. ²⁵ Muténjinyi *beluli nyiínjje a muáñá mu *Besuif ñaña muo yóofine buúsé búmɔté a hikɔñ hikime a *haála e hefúúménénú ɔ ɔhɔla na manóñj me etúké a aabá, té cáña na maayé manóñj ma bémuátá. Mbá Kilís tí ómo wóofokine bikúlú biénj ɔ ɔbésómbéna wuúci bémuátá. U ñaá bésómbéna Bandómesé wuúci bémuátá ekúlú ɔmɔté e bikúlú bikime. ²⁶ Mbókɔ yiíyi téka ɔ ɔbá aáná, keyé u ñaá lókómáká muuyé bikúlú biénj o otúme ekúlú ayé Bandómesé ñeé kéti na ɔmesé na ɔmuaná. Aá taaká u ñaá faáya hú ekúlú eéyé ɔmɔté e bikúlú bikime ekúlú ayé nyemána nyé ɔmesé a yáañja obíkósi, ananyía wá bésómbéna Bandómesé wuúci bémuátá, mbá wa yáañjía ɔɔɔbé a baaco buúse bukime. ²⁷ Yááña anyía ɔɔɔ ña nyemána wu owé ekúlú hú ɔmɔté, e elime eécí

† Na nɔkelék, buhúnyi bómɔté eébi ñe hembule na « nyeléha » na « nyelata ». †† 9.20 Nyh 24.8

mbá Bandómesé wuúci kélísíki. ²⁸ Híáná tóna, Kilís ña bésómbéna ekúlú hú ɔmɔté, anyía wá yaáñjía maabé ma baaco beéñj. U ká háná ka hálmóna, té cáña tóna ɔ ɔkɔwaáñjía maabé má baaco, mbá u káá faáya o okonóhi baaco e bé ñe bú wuúci tata na mɔñjé mekime.

10 Bikotí bí *Moyís áña hú tubílícinyinyí tó taaká cé besana a cé ña fáakɔna ; bé te á bá taaká taaká cé besana bémuátá, ananyía beluli nyiínjje náña bábó hálmókónéna oluli *bebésámbá nyenamá nyémɔté tuɔñj tukime. Buáté ɔkɔ, *bikotí eébi te á bá bí ofúúmínyi baaco e bé ñe bú bíkósi ná Bandómesé o ohónyí oócí. ² Mbókɔ bebésámbá eébi é fúúmíkinyi ekúlú ɔmɔté e bikúlú bikime baaco e bé ñe bú bíibi iínjje, keyé baaco eébé te ña háná abó lókóma aatɔ clama a máábó maabé, bá te háná bíibi iínjje tóna. ³ Mbá ta híáná, bebésámbá eébi ña kéla anyía baaco ábó bétááka máábó maabé tuɔñj tukime, ⁴ ananyía manóñj ne me bikite bé káwo ne me bibébi te á bá ma ɔkela ta buúsé anyía Bandómesé á nyeanákénéna baaco máábó maabé.

⁵ Yaáté asana, ekúlú eyí Kilís ñaá bá wa yáañja ɔ ɔfaaya ɔ ɔmesé, u ñaá láána Bandómesé ɔse :

« O ti ñóo léne ta bebésámbá, te nyiínjje nyé benyéma a bémɔté, mbá o ñoó mi iínjje cééɔ.

⁶ Ne bitúké ebí bé ñe lúli bikimekime o oocó na bebésámbá a bé ña yáañja maabé ti ño yóo bílénine tóna ; o ñoó léne hú anyía bú yóo lókómákéna.

⁷ Híáná Kilís ñaá láána Bandómesé ɔse : “Yañj ooci, a nyenamá anyé bó ña yɔɔñjɔkɔ aáme a asana e nufule nú bikotí, míc ɔɔba ɔ ɔkɔkela besana e bí ño yóo bílénine.” » †

⁸ Kilís ña cáñacáña ɔlaana Bandómesé ɔse : « O ti ñóo léne ta bebésámbá, te nyiínjje nyé benyéma a bémɔté, te bitúké ebí bé ñe lúli bikimekime o oocó ; ta hú bebésámbá a bé ña yáañja maabé má baaco bí ti ño yóo bílénine », yiíyi anyía bé ñeé bíibi kéla háye bikotí ño tónjje. ⁹ Mbá ɔse : « Yañj ooci, Bandómesé, míc ɔɔba ɔ ɔkɔkela besana e bí ño yóo bílénine. » Híáná Bandómesé ma yáañja bebésámbá bé buáyá bikime, yó hénjéna na abésámbá a yɔɔɔ, yiíyi yááña Kilís. ¹⁰ A asana eyí Yésus Kilís ñoó nyíóyísinyi besana e bí ñe bílénine Bandómesé, yó bésómbéna háye etúké ekúlú ɔmɔté e bikúlú bikime, tua súáña befúúménénú eé buúse bó Bandómesé.

¹¹ Mululi nyiínjje mu olumitinine ú Besuif mukime náña muó nyiíki endánáka bikúlú bikime ; mu ñaña muá hálmókónéna o oluli bebésámbá nyenamá nyémɔté bikúlú bikime. Mbá ta híáná, bebésámbá eébi te ñaá yáañja maabé ma baaco. ¹² Mbá émakéla Kilís a bésómbéna wuúci bémuátá háye etúké ekúlú ɔmɔté e bikúlú bikime a asana na nyenyeanena nyé maabé ma baaco, nyikelimine eényí a aháñá yé ɔɔbó ú manóme a maabána ma Bandómesé. ¹³ O otúme ekúlú etéeyé, u ñaá tátá anyía Bandómesé á kéla anyía wé limékínine bááyé belinjine a beétó. ^{††14} Ekúlú ayé ú ñaá bésómbéna hú nyémɔté e bikúlú bikime háye etúké, u ña kéla anyía

‡ 10.5-7 Mañ 40.7-9 †† Fanáka Mañ 110.1.

baáyé baaco ébú fúúméné eé buúse b́ Bandómesé ; b́ bá betálémánán b́ baaco e bikúlú bikime.

¹⁵ *Efúúménényí yí Elilé ño tónjinyi b́mbánye b́mbánye anyía besana eébi áña taaká. Yé ña cáña c kóna yése :

¹⁶ « Oténj Bandómesé cse : Nyelata nyí bumbénú anyé ε ká mé látana na bááme baaco etéeyé ekúlú áña anyía i ké mí oofikinyi bíáme bikotí e cíbú etémá noómi, mío bílbi cónjko aá cíáb́ injinjé noómi. »

¹⁷ Émakéla yáa kóna aáná, mbá yése tóna :

« I ké mí beébe nyeanakenena mááb́ maabé, ε te háná meéme bétáá. » †

¹⁸ Híáná ekúlú ayé Bandómesé ma nyeanakenena baaco maabé, u te háná meéme bétáá, bú te ñá háná c yónl anyía baaco iinjékíne tóna bebésámbá bí etémbí bé nyenyenanena nyé maabé.

Túé bíkósiki ná Bandómesé

¹⁹ Yaáté asana, banó bááme benyíinyí bé olumitinine, tua scáña tú owoofine na mɔɔplé aá haaté *haála e hefúúménényí ahá Bandómesé áña h́á, a asana na manónj emé Yésus ñeé hémúkúnyí, yó wé. ²⁰ B́ ñaá bá háye anyía Yésus ñaá láha b́laka ε ekatékáté eesú eé buúse, ý basó tónjinyi ýscóscó ý ohónyí a yé ña ćbana baaco o olíhe. B́laka ab́ ú ñaá láha ñe hém-búle asana yé cíáyé ceéto acé u ñaá śmbéna háye etúké. ²¹ Híáná tua scáña ne *mululi nyíinjie a muáña e mú ñe ténjinyi baaco bá Bandómesé. ²² Buáté b́ko, túé bíkósiki ná Bandómesé na ćtémá okime na mɔɔplé ć ćtémá hú mbióke, anyía Yésus me fúúmínyí túásó t́cscó t́ etémá na mááyé manónj ; ú ma súáka ciasó ceéto ne menyifé e mefúúménényí. ²³ Yaáté asana tóna, túá ćba ne buúse o ohulinyi baaco anyía tú ma ś háya mɔɔplé a besana abé Bandómesé ña bétánáká ; wuúci u ño nyiýisínyí cíiyé endána bikúlú bikime.

²⁴ Túá bétááka tóna anyána tua śña tú ćwólóko b́scóko anyía bébú lénékénéne buénj, bá kélaka baaco bembánye bé besana. ²⁵ Tuti kinéke cáás abébándána háye baaco a b́mɔté náña bébú kineke ; mbá túé kíndísikínyinyi o olumitinine noómi a nyenamá nyikime ć ckanda a abébándána, h́lákáhláká anyía nyekahálómna nyí Yésus *Kílís a yáaña hoóhi.

²⁶ Yáána anyía'o, mb́ko ćko ña yáamba ćba ne buúse ć ckela b́cbe a macaña, yíiyí anyía ú ma yaákónákéna omenyi taaká, wé menyí anyía *abésámbá yí etémbí te á bá a yáána yé ćwáña búáyé b́cbe.

²⁷ Mb́ko ćko ña ḱla b́cbe aáná, u ñá nyemána wu olíkímeke, ananyía Bandómesé ḱe wuúci b́cɔnena asana a nyekála nyé besana a nyé káá bá háye nyeanalananda nyí oocó, nyíinyi nyí ḱe lúliki benuusi Bandómesé. ²⁸ Bá ñaña b́ yónk ćko okime ewú u ñe ḱne ćláténa *bikotí bí *Moyís, mb́ko baaco b́fendí ta anyía bátátú ña b́ háya embasó, bé ti ñe wuúci b́cáma mahana. †²⁹ Mb́ko yáána aáná ná ćko awó u te ñaá láténa bikotí bí Moyís, anyána yé káá bá aná ná ćko awó u ña b́béna ćnó u Bandómesé e, u te lécá háye b́ko manónj ma nyelata nyí bumbénú e mé ñeé

† 10.16-17 Sel 31.33-34 †† Fanáka Tet 17.6.

wuúci fúúmínyí, † mbá u ćmbónáká tóna Efúúménényí yí Elilé a yé ñaá basó boosi e ? Nyenamá nyé ćko eényí káá lókómáka muuyé muénj ć ćhla b́ko bukime. ³⁰ Tu ñe sú menyí anyía Oténj Bandómesé ña kóna cse : « I ké mí bífúnéke eebe e bé ñe bú mi kine, ε ká mé túátćkóna mááb́ maabé amá bá ña b́ kéláka. » U ña kóna tóna cse : « Yanj, i ké mí kélísiki buame. » †³¹ Mahana ná ćko awó u káá kua a aabá cé kólókosoko Bandómesé a wáña wóscó.

³² Ánc bétááka ekúlú yí buúsebuúse eyí nú ñe nú lúmitínine Ambánye yé Esóma, ta yé cáña á bá anyía baaco ña b́ banó tékeséke buénj, etéeyé ekúlú nu ñe nú eéhikínyinyí. ³³ Ekúlú a yémɔté, bá banó ćmbónáká, bá banó kélaka beebé bé besana eé buúse b́ baaco. A yémɔté ekúlú nu ña ń bá nuanó kámakena eebe a bá ñaá bá bébú beébe kelaka aáná. ³⁴ Nu ña ń bá nuanó b́cób́ko baaco abá bá ñaá hákóna eé cílbe ce ecaná a asana ne Yésus. Ekúlú ayé baaco ña b́ bá b́b́ h́ko bíánó benyéma, nú ñe nú eéhikínyinyí, nú ćba ne buúse, nu bílénéke, ananyía nu ña ń bá nuenú ményukune anyía nua nóna na b́ko a búmɔté a bú á h́la benyéma bikime ; buúbu bú ñe líhe bikúlú bikime.

³⁵ Yaáté asana, ánc ćcoba ne buúse ć ćháya mɔɔplé ná Bandómesé ; mb́ko nu ña ń ḱla aáná, Bandómesé káá banó námaka buénj. ³⁶ Nu ña ń nyemána nú owehínyinyi buénj, aáná nu ká ń kelaka besana e bí ñe bílénine Bandómesé, núo híte b́ko ab́ u ña banó bétánéna. ³⁷ Buáté b́ko búána buónjónó a Cíónjé cé Bandómesé anyía : « Hikúlúkúlú mɔ lɔb hitikítiki, † aáná ćko awó u ña fáakóna káá faáya, u te káá yáána.

³⁸ Mbá ta híáná, atálémánán yé ćko eémí eé buúse kó ćko mb́ko u ñaá háya mɔɔplé nááme. Mbá mb́ko u te ñá háná á háya mɔɔplé nááme, u ti ḱe mi bílénine, yanj Bandómesé. » †³⁹ Mbá basó, tú te asó bá nyenamá nyé baaco a nyé ñaá hálómna ne elime ć ćkóháma e bunyímé. Tua śña baaco a bá b́ña baháyánó mɔɔplé ná Bandómesé ; híáná Bandómesé ña basó nóhi.

Olumitinine ú bokóo

11 Olumitinine áña omenyi taaká anyía b́ko ab́ ó ñó menéna ć mɔɔplé káá b́kéláka, wáña omenyi b́mbánye ć ćtémá anyía b́ko ab́ bá te ñaá léca ne eése áña h́á. ² A asana ayé baaco bá buáyá ña b́ hákóna mɔɔplé ná Bandómesé, ééhé bé ñe bú wuúci bílénékíne. ³ A asana eyí tú ña ś háya mɔɔplé ná Bandómesé, ééhé tu ñe sú menyí b́mbánye b́mbánye anyía u ñe kítiki benyéma bikime na búáyé buhúnyí, yáána anyía benyéma bikime a bé ñá lécana ne eése, Bandómesé ñeé bílbi ketíki na b́ko ab́ baaco te ña b́ léca ne eése.

⁴ A asana ayé *Abel ñeé lúmitinine, ééhé u ñeé iinjíé Bandómesé ambányéké yé *abésámbá ć ćhla ayé *Káyen ñe yíinjíé. A asana ne uúyé olumitinine, ééhé Bandómesé ñeé wuúci laána anyía wáña atálémánánó

‡ Nyekóna a nyémɔté : « ...e elime ce manónj a má ñaá kelaka nyelata nyí bumbénú ». †† 10.30 Tet 32.35-36 †† 10.37 Esa 26.20 ††† 10.37b-38 Aba 2.3-4

yé ɔɔ eéyé eé buúse, yó híite yááyé abésámbá anyía wó tónjinyi anyía u ñeé wuúci bílénine. A asana ne uúyé olumitinine, ta yé cáɲa á bá anyía Abel ñeé wé, wa yánaɲa ɔ ɔ basó eékúnyi tóna hénáɔ.

⁵ A asana ayé ɛɔɔ ñe lúmitinine, ééhé u ti ómo wé ; u ñaá báátáka ɔ ɔmuaná wɔɔɔ a maabána ma Bandómesé. Buáté ɔɔɔ ta ɔɔɔ te o wuúci leɔtóna. Cíɔɔɔ ñe tónjinyi anyía ɛɔɔ ñeé bílénékíné Bandómesé éce u te ñaá bááta ɔ ɔmuaná. ¹⁶ Yááɲa anyía'o, ta ɔɔɔ te á bá wu obílénékíné Bandómesé mbɔɔɔ u te ñaá háya mɔɔɔɔ nááyá. Híáná munyemi Bandómesé mukime á nyémaná mu olumitinine anyía Bandómesé ñeé líhe, mu menyukune tóna anyía Bandómesé ña náma baacɔ a bá ña bɔ áamba o wuúci menyí.

⁷ A asana ayé Nɔa ñeé lúmitínine, ééhé u ñeé wuúci lókména. Bandómesé ñe yoókísi Nɔa anyía yaandándá yé ɔɔɔɔlá ña faákɔna ɔ ɔmesé okime, u ñaá bá éce u te ña léca nuáté ɔɔɔɔlá ne eése ; ta híáná, u ñaá lókména Bandómesé, yó túáka yaandándá yí hikóló háye Bandómesé ñaá ɔɔɔna. U ñe yoófíne noómi na cíáyé cííbe ce baacɔ, Bandómesé yó beébe nóhi. Nyekela nyé Nɔa eényí ñe tónjinyi anyía baacɔ bá ɔmesé ña bɔ bá beébé bé baacɔ, anyía bó ti ómo bú lumitinine. Bandómesé ñaá laána Nɔa anyía wáɲa atálémánánó yé ɔɔɔ eéyé eé buúse.

⁸ A asana ayé *Abélaham ñeé lúmitínine, ééhé u ñaá lókména Bandómesé ekúlú ayé u ñeé wuúci laána anyía wá hatóna wé súéte a buncɔɔ ebú u kée wuúci iínjie. Abélaham ña hatóna a búáyé buncɔɔ, yó ɔɔɔ a buncɔɔ eébú, ta yé cáɲa á bá anyía u ñaá bá u ti é buúbu menyí. ⁹ A asana eyí u ñe lúmitínine, Abélaham ñeé líhéké háye okenyí, we ohúle haaca a buncɔɔ abɔ Bandómesé ñeé wuúci bétánéná owiínjie, u limekine eé cííbe a cefalefákánó na ɔɔlaka. Bandómesé ñaá bétánéna tóna owiínjie ne *Isak na *Yáɔɔɔ buáté buncɔɔ ; beébe tóna ñe bú límekine eé meébe a mafaléfákánó na ɔɔlaka háye Abélaham. ¹⁰ Abélaham ñaá bá na mɔɔɔɔl é anyía u ké ke límekine a báléka acé Bandómesé bémuátá ñaá bóta, cíici cííɲa ci ekúlú ekime.

¹¹ A asana ayé Sáala, oónyí u Abélaham, ñe lúmitínine, ééhé u ñeé bíéné ɔɔɔnó e bulunyí, ta yé cáɲa á bá anyía u ñaá bá ahúátá. U ñaá bá wéé ményukune anyía Mu-wuúci-bétánéna ɔɔɔnó ti ñeé néjéne. ¹² Híáná a manóɲó mɔ ɔɔɔ ɔɔɔt, éce Abélaham, awó u ñaá bá wa yáɲa olunénú hoóhi ne owé, baáná beéɲí ñe bú bíbíénéké, bó tékéke háye ne tunjoti tó ɛɲólómuaná na ɔsébéá ú nuɔmó abé bá te á bá bá ɔfanaka. ††

¹³ Baacɔ eébé bekime ñe bú weékúne o olumitinine noómi, éce bé ti ñe bú hííteke benyéma abé Bandómesé ñeé beébe bétánékéná owiínjie ; ta híáná, bé ñe bú ményí anyía Bandómesé kée beébe iínjékíné benyéma eébí, bó bííbi bílénékíné. Bé ñe bú tónjinyi taaká anyía bá ña bɔ bá bahɔlahɔɔ ɔ ɔmesé ooci, búábɔ buncɔɔ te á bá aaha ɔ ɔmesé. ¹⁴ Baacɔ a bá ña bɔ táɲa aáná ñe bú tónjinyi ɔɔmbánye ɔɔmbánye anyía bá ña bɔ bá bábɔ áambáka búábɔ buncɔɔ bɔ bémuátá. ¹⁵ Mbɔɔ

bábɔ bétááka buncɔɔ abɔ bá ña bɔ hátóna, keyé bá na ma bɔ hálómóɔkóna h́á. ¹⁶ Aá taaká bá ña bɔ bá bábɔ áambáka buncɔɔ a bɔ ña h́la, buúbu búáɲa ɔ ɔmuaná. Buáté ɔɔɔ Bandómesé te ñaá lóɔma aatɔ ɔlama ekúlú ayé ú ña b́lɔɔ anyía cíábɔ Bandómesé. Yaáté asana ú ne meé beébe tábónákéna buncɔɔ.

¹⁷⁻¹⁸ Bandómesé ñaá bétánéná Abélaham ɔse u kée bíénékénéne né uuyé ɔɔɔnó Isak. Aámbáya u ñeé léne ɔleca aaté Abélaham áɲa wu ɔkela, ééhé ú maá báta Abélaham ɔse wé wuúci sómbéna hííyé heɔɔɔ h́e ɔɔɔnó Isak háye etúké. A asana ayé Abélaham ñaá bá weé lúmitekinine, u ña sé wá sómbéna Bandómesé ɔɔnó oócí háye etúké. ¹⁹ Abélaham ñaá bá weé menyukune anyía Bandómesé áɲa na makénda me oheenyutukune baacɔ e biwéewé. Aá taaká yé ñaá bá háye anyía Isak ñeé wé, yó háányua e biwéewé.

²⁰ A asana eyí Isak ñe lúmitínine, ééhé u ña sáyábákéna na na Yáɔɔɔ ne Eso ; u ñeé beébe laána ɔse : « Bandómesé káá banó kéláka ɔɔmbánye búmɔt é buúsé. »

²¹ A asana ayé Yáɔɔɔ ñe lúmitínine, ééhé u ña sáyábákéna baáná bá Yóseb b́fendí, ekúlú ayé u ñaá bá wá yáɲa hoóhi ne owé. U ñe nyemíkí tóna Bandómesé endánáka éce ú me bítímbínine e uúyé otúmbe. ††

²² Olumitinine awó Yóseb ñe lúmitínine ña kélá anyía wá laákéna baacɔ bé *Islayél na anyána bá ká bɔ hátɔɔna a buólé e *Esíbit, na anyána bá bóɲa bé onyie uúyé omime.

²³ Olumitinine ú bíbíenyí bí *Moyís ña kélá anyía bábɔ námbá Moyís eé cííbe ílí étát, ekúlú eyí u ñeé bíbíéne. Bá ña bɔ léca anyía ɔɔnómbɔ ña hékaka, beébe te olíkime ɔɔɔɔ okotí yí otéɲí u Esíbit. ²⁴ Olumitinine ewú Moyís ñe lúmitínine ña kélá anyía u ti léne anyía bé wuúci lóɔɔ anyía ɔɔnó u ɔɔɔlá u otéɲí u Esíbit, ekúlú ayé ú ña kómá. ²⁵ U ña h́lá olénéke ɔtáfa indekese ɔɔɔɔ na baacɔ bá Bandómesé, na anyía weé bílénéke ekéti yí ekúlú aá haála há ɔɔɔbé noómi. ²⁶ U ñe lúmitíne ɔlóɔma aatɔ ɔlama a asana yí *Kílís, anyía u ña léca anyía yé ñaá h́la maɲaɲa mekime ma buncɔɔ bú Esíbit. U ñaá kélá aáná, anyía u ñaá bá wá hákéná mɔɔɔl é a benamá abé Bandómesé kée wuúci námáka.

²⁷ Olumitinine ewú Moyís ñe lúmitínine ña kélá anyía wá hatóna a buncɔɔ bú Esíbit, wé súéte, u ti líkime olóbi yí otéɲí u Esíbit. U ñeé yeéhínyinyí ɔkela aáná háye anyía u ña léca Bandómesé awó ta ɔɔɔ te ñaá léca. ²⁸ A asana ne uúyé olumitinine, u ña kélá anyía baacɔ e búle ábɔ nyía ɔɔɔanda bɔ *Basíka, yó láana baacɔ bé Islayél anyía bé feefiki manóɲó mé bitúké a máábɔ meése mé bihenyi, ananyía ekúlú eyí *elilé yé ɔɔɔma yé Bandómesé káá fáaya ɔ ɔɔɔɔɔ baáná bé buúse bá baacɔ bé Esíbit, yé te ɔɔɔnó báábɔ baáná bé buúse tóna.

²⁹ Olumitinine awó baacɔ bé Islayél ñe bú lúmitínine ña kélá anyía bá látéákéna a makótákánó nuɔmó e Nubólótoto ; mbá ekúlú ayé baacɔ bé Esíbit ña sé bábɔ

† Fanáka Sen 5.24. †† Fanáka Sen 15.5. ‡ Fanáka Sen 23.4.

†† Fanáka Sen 21.12. ‡† Fanáka Sen 47.31. ‡†† Fanáka Nyh 2.10.

békána dláténa, menyífé ñeé beébe bíhúéne beébe bekime.

³⁰ Olumitinine ú baaco bé Islayél ña kélá anyía amámá cé Yéliko á beyéáka éce bá ma b́ b́b́b́b́ḱḱḱḱna báléka m̀ẁs̀é metíndétú nóm. ³¹ Olumitinine ú okendí u oónjú, Láhába, ñaá kélá anyía u ti wé òkòkò na baaco a bá te óm̀ b́ l̀k̀k̀m̀éna Bandómesé, anyía u ñeé tétényíkí tuféfi tú Islayél a búáyé bunokò.

³² Aaté yí etémbí ya méña wu ò banó laána tóna e ? Ekúlú te á bá ý banó bíkétíkínyí asana yé Sétéyokò, ta yé Balak, ta yé Sámeseon, te yé Sefté, ta yé Táfit, ta yé *Samuel, ta anyía yí *behémúnyí besana bá Bandómesé. ³³ Yááña anyía olumitinine awó baaco eébé ñe b́ l̀m̀ítékíníne ña kélá anyía bá yákaka m̀k̀k̀k̀k̀ e biité, bá keláka besana a betálémánán, bé hiíteke benyéma abé Bandómesé ñeé beébe b́t́ńḱḱń. Bé ñe b́ kúeyíkí eété cí ingoyó. ³⁴ Bé ñe bú nyímísíkí iicé a cé ñá l̀l̀a buénj́ ; ekúlú ayé baaco ña sé bebú beébe òk̀k̀k̀ na tusala t́ ehána, bá ña b́ b́h́k̀k̀. Te beébe na b̀k̀k̀k̀, bá ña b́ kéndáká, b́ b́cánáká beandándá bé enua cí biité ; b́ ẁk̀k̀k̀k̀na elokò cí biité cé m̀k̀k̀k̀ me etémbí. ³⁵ Olumitinine ewú beénjú ñe bú l̀m̀ítékíníne ña kélá anyía bá háná lecáka bááb́ baaco e bé ñe bú wéékúne éce baaco eébé ma b́ háanyuaka e biwéewé.

B́m̀t́e baaco ña b́ l̀k̀k̀m̀áka muuyé buénj́, bé ñe kínéke nyehánóna, b́ l̀m̀íténe owé, anyía mbá báb́ háanyúáka e biwéewé, b́ b́k̀k̀k̀na ambánye yí olíhe a yé á h́la. ³⁶ B́m̀t́e ñe bú eéhíkínyínyí m̀k̀k̀k̀tánána m̀ muómbónána, ne musúbéne. Bé ñeé beébe òk̀k̀k̀k̀ na macanja, bé beébe hákéna eé meébe ma ecaná. ³⁷ B́ ñe ýk̀k̀k̀k̀ a b́m̀t́e na andányé, b́ sékaka a b́m̀t́e na s̀ ; b́ òk̀k̀k̀ eebe a b́m̀t́e na ǹsala ń òhána. A b́m̀t́e tóna ñaá bá bé húle ebú ndéjeleke haála hekime. Bá ña b́ bá na òs̀ka weénj́, bá lánabaka hú beco na bé etómbá ne bí ibúnyí. Baaco ñe bú beébe yébíki buénj́ ne indekese ne muuyé. ³⁸ Bá ña b́ bá bé húle ab́ kándaka ne e biciké na a t̀k̀k̀k̀ ; bá fíánaka ne e bihíke ne e biheñeléhéñe. Bá ña b́ bá beambánye bé baaco a nyenamá anyé b́ te óm̀ bú nyémaná bé olíheke a aabé yé m̀sésé eeye.

³⁹ Baaco eébé bekime e bé ñe bú l̀m̀ítékinine ñe bú bílénékíne Bandómesé anyía uúbú olumitinine. Ta híáná, b́ ti ómo bú hiíte ambányéké yé k̀k̀k̀ ayé u ñaá b́t́ńéna o beébe iínjie. ⁴⁰ Yááña anyía, Bandómesé ñaá b́t́ńa ò basó iínjie ambányéké yé k̀k̀k̀ eéyé basó bekime, ne beébe na basó ekúlú hú óm̀t́e.

Bandómesé áña ciasó Síkiné

12 Yaaté asana, háye belumitinine beénj́ eébé ma b́ basó b́k̀k̀ǵna na embasó, † túá nyéánáka buúse bukime aná besana bikime a bé ñá basó léke k̀k̀k̀a b́m̀b́nye, bé basó yébíki buénj́. Mbá tu cábákéna òt́t́a awó tuásó nyemána tú òcabakena, tu te t́m̀b̀. ² Túá tála Yésus eése anyía wuúci u ña kela anyía tuésú l̀m̀ítíníne, †† tú òk̀k̀a ne buúse o olumitinine ò k̀k̀k̀h́-

† Aaha, bá ña yáamba òt́t́a asana yé baaco bekime a bá ña b́ hákéna embasó e uúbú olumitinine. †† Fanáka 2.10.

ma a nyemana. Yésus ñaá bá weé menyukune anyía u kée bílénéke buúsé obiléne awó Bandómesé ñeé wuúci b́t́ńéna, † éehé u ñe yeéhínyínyí owé ò k̀k̀b́ś ; wuúci ta òk̀k̀k̀ma aat́ òlama a nyenamá nyí owé eényí. Aám-báya u ne meé ke limine a aháná yé k̀k̀b́ ú manóme yé òk̀k̀k̀ń ń Bandómesé. ³ Áno b́t́t́áka waáta Yésus, nyenamá enyí ú ñe yeéhínyínyí muuyé amó bakela maabé ñe bú wuúci iínj́ékíne. Aáná nu ti ké nú lóosi aabá, nu te t́m̀b̀. ⁴ Nyinuusi enyí nu ñe nú núúsi b́k̀k̀b́ te ñáá banó k̀k̀bana o okoówé ta buúsé a b́m̀t́e, ñte t́m̀b̀ aná. ⁵ Nú ma ń b́h́k̀ya mehúnyí amá Bandómesé ñaá banó kíndísinyí ne meéme ayé ? U ñaá táña náánó háye ná bááyé baáná òse : « Uumi òk̀k̀, bíkékényíkí ekúlú ayé Bandómesé ó yóo wiínjie muuyé ; ate kasa mbókò u ñó yóo súbéke. ⁶ Yááña anyía Bandómesé ñeé súbe k̀k̀k̀ ewú u ñe léne, anyía wó t́k̀k̀nyí k̀k̀k̀ oócí k̀k̀b́ ab́ ú ma kelaka, wé wuúci t́k̀k̀nyí tóna anyía wáña uúyé òk̀k̀. » ⁷ Yaaté asana, nuánó nyemána nú oweéhíkínyínyí muuyé muénj́, anyía nuánó b́k̀k̀ injiné e muuyé eémú. Bandómesé ñaá banó kela besana eébi ò ò banó t́k̀k̀nyí anyía nua ńña bááyé baáná. Ta òk̀k̀ ta òm̀t́e te á bá ewú síkíne ti ñe súbe. ⁸ Híáná Bandómesé ñá kéla bááyé baáná bekime. Mbókò u te ñáá banó súbe, nu te anó bá taaká cé bááyé baáná, nua ńña baáná bá busom. ⁹ Túá b́t́t́áka besana ebí cíisú síkíne cé b́muátá ña b́ basó kélaka ; bá ña b́ bá báb́ basó súbéke, tú beébe l̀k̀k̀m̀ḱéna. Híáná tuásó nyemána tú òk̀k̀m̀ḱéna ciasó Síkiné ce òmuaná ò k̀k̀k̀, mbá tu b́k̀k̀ olíhe. ¹⁰ Cíisú síkíne cé b́muátá ña b́ basó súbéke e ekéti yí ekúlú háye bú ñaá bá búé beébe bílénékíne ; mbá, Bandómesé, wuúci u ñaá basó súbe a asana na búásó b́m̀b́nye b́ b́muátá, anyía tuásó b́m̀k̀k̀ńna bifúúménénú bé baaco. ¹¹ Ekúlú ekime eyí bé ñe súbe k̀k̀k̀, u ña l̀k̀k̀ma òt́ḿa k̀k̀nua, té cáña obiléne. Mbá e elime cí musúbéne, k̀k̀k̀ oócí ahé wó b́k̀k̀ injiné e musúbéne eémú, ñe búle e líhe háye Bandómesé ñe léne.

Nyiókísi nyé besana bé òlátákéna

¹² Yaaté asana nuti loosíki aabá ; ta cáánó enj́endu ti soómo tóna. ¹³ Áno k̀k̀b́a ne buúse ò k̀k̀k̀a besana a betálémánán, ¹⁴ anyía makasa te banó tímbié e uúnú olíhe ; mbá áno kéndáká.

¹⁴ Áno aámbáka ohónyí okime wú olíheke b́m̀b́nye na baaco bekime ; áno b́kéndéna tóna òt́léména eé buúse b́ Bandómesé befúúménénú. Yááña anyía ta k̀k̀k̀ te káá leca Oténj́ a Waáná mbókò u ti ñeé líhe aáná. ¹⁵ Énu bíkékényíkí anyía k̀k̀k̀ aá banó é kine yaála yí nuubo yé Bandómesé. Énu bíkékényíkí tóna anyía k̀k̀k̀ a ẁm̀t́e aá banó á bá na aabé yí buohó b́ nyebékéléna, keyé u káá cángéna olíhe ú b́s̀k̀k̀. ¹⁶ Énu bíkékényíkí ! Ta k̀k̀k̀ te keláka besana bé m̀k̀k̀k̀k̀l̀, u te bábéna besana bé Bandómesé háye Eso ñeé bíibi bábákéna. U ñeé túéné ekuke búáyé buáná

‡ Nyekónna nyí etémbí : « o obiléne awó ú ñaá bá uúyé ».

†† 12.5-6 Enj 3.11-12 †† Fanáka Esa 35.3. ††† Fanáka Enj 4.26.

††† Fanáka Tet 29.17.

hú a asana na benyéma bé znyíá. ¹⁷ Nu ñe nú menyí anyía e elime ci nyitúé, u ña yáambaka anyía síkíne é wuúci sayábéna, mbá síkíne te olumitine, ta yé cáña á bá anyía u ña léláka. Asana yé ɔkɔmbɔtɔna te ɔmɔɔ háná bá.

¹⁸ Énu menyí anyía nu te ñá nó h́á baaco bé *Islyél e bé ñe bú bíkósítí ná ɔkɔndɔ nú Sínayi, bó nuúnu lɛca-ka, oocó á lálaka h́á hú beñubeñu, íbíne nuúnu fi-itikinyi, yaandándá yí ehúne húnéke. ¹⁹ Bá ña b́ lókómáka bá b́lálaka esébé, b́ lókómáka t́na okelú ú Bandómesé. Enjakelá báb́ lókóma okelú oócí, bá ña b́cókólókéna anyía Bandómesé te háná beébe laána ta ɔkɔ a b́mɔt́é, ²⁰ ananyía asana eyí u ñeé beébe laána ñeé beébe h́la buéñí a nyelókóma. U ñaá kɔkna ɔse : « Ta ɔkɔ ti bítise ɔkɔndɔ eénú. ɔkɔ é nuúnu bítise, bé wuúci túméke andányé, bé wuúci ɔ́nɔ ; te etúké yé bítise, bé yíyí kelaka híáná. » ²¹ Besana abé bá ña b́ lécáka h́á ñeé beébe líkímísíki buéñí. *Moyís bémuátá ñaá kɔkna ɔse : « Bulíkílíki buéñí ñeé mi ndéndémisi. » ††

²² Mbá, banó, nú me nú bíkósítí ná ɔkɔndɔ anó b́ ñɔ́ lónɔ anyía Síyon, bunɔɔ ab́ Bandómesé a wáña wɔ́wɔ áña h́á, *Yelúsalem ce ɔmuaná. H́á *bililé bé masóma bé Bandómesé maá b́bándákána hú mbiɔke. ²³ Nú me nú bíkósítí ná nyebébándána nyí obíléne nyé baáná bé buúse bá Bandómesé. Bandómesé mɔ yɔ́ɔ́ɔ́ ɔááb́ eénye a Bunɔɔ b́ ɔmuaná. Nú me nú bíkósítí ná Bandómesé, Mukélisi baaco bekime. Nú me nú bíkósítí ná betálémánánó bé baaco abá Bandómesé ñeé fuúmíkinyi. ²⁴ Nua nóña hoóhi ne Yésus, ohényíhényi u yɔ́wɔ́wɔ́ yé nyelatana nyí bumbénú e ekatékáté ce na Bandómesé na baaco. Nú ma nó faáya a asana na manóñɔ me Yésus emé ú ñeé hémúkúnyí o ofúúmínyí baaco. Manóñɔ eémé ñoó tóñinyí asana a yé á h́la asana ayé manóñɔ ma *Abel ñá basó tóñie. †

²⁵ Énu bíkékényíki aná, nuti kine ɔlókóma t́áña ú Ooci awó u ñaá táña. Baaco bá buáyá ñe bú kínéké ɔlókóména ɔkɔ awó u ñaá bá weé beébe hulikinyi besana bé Bandómesé aáhá ɔ ɔmesé ; aáná bá ña b́ lókómáka muuyé. Híáná túáś nyemána tú ɔlókómáké-na Ooci ewú u ñeé húle ɔ ɔmuaná. Mbóko tu ñe sú kíne o wuúci lókóména, tu ká ś lókómáka muuyé muéñí ɔ ɔkɔla. ²⁶ ɔkɔ oócí, uúyé okelú ñeé nyíétinyí ɔmesé etéeyé ekúlú ; mbá aámbáya ú maá basó bétánéna ɔse : « I ké mí nyíétinyí ɔmesé ekúlú ɔmɔt́é t́na, té cáña hú ɔmesé bímuóci, mbá na ɔmuaná áyá. » ²⁷ Nyekɔkna anyé u ña kókna anyía « ekúlú ɔmɔt́é t́na » ño tóñinyí anyía benyéma bikime abé Bandómesé ñeé kétíki kée bínyíétinyí, bikime bí mana onyíme buúse bukime, anyía benyéma e bí ti ñeé bínyíenyí ɔ lóbókɔ.

²⁸ Yaáté asana túáś nyemána tú owiínjíékíne Bandómesé bitéñítí, anyía u ñaá basó iínjie bunɔɔ e bú ti ñeé bínyíenyí. Túé nyemíki Bandómesé a nyenamá e nyí ñeé wuúci bíléníne, tú wuúci lókómákéna, tú wuúci

kékéke. ²⁹ Yááña anyía ciasó Bandómesé áña háye oocó ewú ú ñeé lúli ɔkɔ bukime e bú ti ñeé wuúci bíléníne. ††

Besana e bí ñe bíléníne Bandómesé

13 Banó belumitinine Yésus, ánc ɔba ne buúse o olénéne banó na banó. ² Nɔte béhóya ɔkáha ɔm-bánye bekenyí e cínú iiki. †† A nyekelaka eényí, baaco a b́mɔt́é ña b́ káháká ɔm-bánye bekenyí a bá ña b́ bá bililé bé masóma bé Bandómesé, mbá beébe te omenyi. ³ Ánc b́tááka ɔwɔ́ɔ́ baaco bé cíibe ce ecaná háye anyía nua nóña eé cíibe ce ecaná ɔkɔɔ ne beébe ; nu b́tááka t́na eebe abá ɔsɔ́ɔ́kɔ ñe bú tékese háye anyía nua nóña i indekese ɔkɔɔ ne beébe.

⁴ ɔkɔ okime é kékéke cíáyé cíibe ce nyetónɔ. Te oón-jú, ta ɔnóɔɔ u cíibe ce nyetónɔ te kandáka tusɔmɔ. Énu ményí anyía Bandómesé kée kélísiki na bakanda tusɔmɔ bekime na bakela besana bé enjɔkónɔ áyá. ⁵ Nɔte b́ámókóna na ɔtémá ɔ́ ɔmɔnyé ; mbá énu bílénékíne nyenamá anyé nua nóña ne nyíinyi, anyía Bandómesé ña kókna ɔse : « I ti kó mi o síke ta buúsé, e te ɔ béyuáta ta buúsé. » ††† Yaáté asana túáś nyemána tú ɔbámókóna na mɔɔlɛ, tu laakena baaco anyía : « Otéñí a Waáña áña Mu-me-ɔ́ɔ́ ; i ti ké mí líkíme ta ɔkɔ. Ta ɔkɔ te á bá wu ɔ me kela ɔkɔ a ɔkɔbé. » ⁶

⁷ Ánc b́tááka báánó bekendisi bá buáyá, beébe bá ña b́ banó h́líkinyi Besana bé Bandómesé. Nɔte béhóya anyána bé ñe bú líhéke, bó wéékúne o olumitinine noómi ; ⁸ ánc háya mɔɔlɛ ná Bandómesé ɔkɔ búmɔt́é háye beébe. ⁸ Yésus *Kílís áña ɔkɔ búmɔt́é hénánc háye ne búoci ne bikúlú bikime. ⁹ Nɔte bényeána anyía baaco áb́ banó nénísiki na anamánamá cé eékúnyí e cekenyí. Yááña ambánye anyía yaála yí nu-ubo yé Bandómesé é kíndísiki cíisú etémá, mbá té cáña benyéma bé znyíá bí ñeé cíici kíndisi. Yááña anyía ekúlú ayé tú ña ś láténa *bikotí a aháña na benyéma bé znyíá, bú te ñaá basó ɔkɔ.

¹⁰ Beluli nyíinjie a bá ña b́ nyic eé *Cíibe ce Bandómesé ci *Besuif te ɔmɔɔ b́ nyemána bá znyíáka *bebésámbá ebí bé ñe yíinjie a nyíáś nyindúme nyí nyinyemi. ¹¹ Tusɔɔ tukime, *mutéñinyi beluli nyíinjie a muáña mu Besuif ñaña waá ɔbakana manóñɔ me bitúké a *haála e hefúúménénú ɔ ɔkɔla, anyía wé nyémíkinyi Bandómesé háye *abésámbá yé nyenyenena nyé maabé. Mbá ceéto cí bitúké abé bó ñe yɔ́ɔ́nókɔ, bá ñaá bá bé ke lúlíki a mafákáléana, haaca ne iiki.

¹² Yaáté asana Yésus t́na ñeé wé haaca na báléka, anyía wéé fúúmínyí baaco na mááyé manóñɔ ma bémuátá. ¹³ Túé keé wuúci kuána haaca ne iiki, tú eéhínyinyi ɔlókóma aatɔ ɔlama háye wuúci. ¹⁴ Yááña anyía tu te asó bá na bunɔɔ bú olimekine aaha ɔ ɔmesé ooci ; búáś bunɔɔ bú ekúlú ekime áña eé buúse ; buúbu tu ña ś áamba. ¹⁵ Yaáté asana túá ɔba ne buúse o onyemi Bandómesé bikúlú bikime a asana

†† Fanáka Tet 4.24. ††† A aháña ne belumitinine a bá ña b́ bá ɔ ɔkanda i iñetí ce Abélaham awó u ñaá káha bililé bé masóma bé Bandómesé (Sen 18.1-8). ††† 13.5 Sós 1.5 § 13.6 Man 118.6 †† Nyekóñɔna nyí etémá : « Nɔte béhóya nyibíóndísiní nyí úúbú olíhe okime ». ††† Fanáka Lef 16.27.

† 12.20 Nyh 19.12-13 †† 12.21 Tet 9.19 † Abel ñeé wé a asana imbífúne (Sen 4.10). Yésus t́na ñeé wé a asana na nyenána nyé bááyé « benyíinyí », mbá mááyé manóñɔ ñeé bíhúúne maabé ma baaco bekime a bá ña b́ háya mɔɔlɛ nááyá. †† 12.26 Ase 2.6

eyí Yésus ñaá kéláka. Nyinyemi enyí tu ñe sù wuúci nyemi ñña háye tu ñe sù wuúci iínjie abésámbá. † Túé wuúci nyemíki bikúlú bikime eé buúse b́ baaco. ¹⁶ Nɔte béhýa ɔkela bɔsɔ́kɔ́ bembánye bé besana, na ɔwɔ́lɔ́nɔ́nɔ́, ananyía anamá cá bebésámbá eécé cé ñé bílénine Bandómesé.

¹⁷ Ánɔ lókómákéna báánó bekendisi, nu kelaka besana abé bá ña b́ banó láana. Beébe bá ñña bábó banó tétényiki ; bé ké bú b́kétíkínyí Bandómesé anyána bá ña b́ nyíɔ́kɔ́. Mbó́kɔ́ nu ñe nú beébe lókóména, bá ká b́ nyíɔ́kɔ́ ne obíléne, bá te lókóma ɔtémá ɔnu. Aáná bú káá banó ɔ́lɔ́kɔ́.

¹⁸ Ánɔ ɔba ne buúse ɔ ɔbécókléna Bandómesé aasú a aatú ; túású ɔɔɔ́kɔ́ t́ etémá te ñáá basó kákáléna, anyía bikúlú bikime tu ñe sù léne ɔkela besana a betálémánánó. ¹⁹ E ña mé banó batá hlákáhláka anyía núá bécóklókléna Bandómesé o o mi iínjie ohónyí wú o ténýí ka hálómóna aanó a maabána fianɔ.

²⁰⁻²¹ Aáná e ña mé bécókléna Bandómesé, Muínjíene mbuumu e etémá, wuúci u ñeé héenyi uusú Oténj́ a

† *Fanáka Marj 50.14, 23.*

Waáná Yésus e biwéewé. Yésus ñaá bécáña yáásó yaandándá yí Mutétényi etómbá mu nyelata nyí bum-bénú nyí ekúlú ekime a asana na mááyé manóñó. E ña mé bécókléna Bandómesé na anyía wá banó iínjie makénda ma ɔkelaka besana e bí ñe wuúci bílénine, tóna anyía wá basó iínjie makénda me Yésus Kilís, mbá tu b́ámókónéna háye u ñe léne. Yésus Kilís oócí baaco ábó nyemána bé owíínjíékíne nuúmi bikúlú bikime, híáná yááña.

²² Banó bááme benyíinyí, e ña mé banó bécókléna anyía núé híite ilébé eeci na ambánye yé ɔtémá, anyía e te ɔmɔ́ banó ɔ́ñéna besana biénj́. ²³ Énu menyí anyía bé ñeé hémúnyí uusú onyíinyí Timoté eé cíibe ce ecaná. Mbó́kɔ́ u ñe ténýí á faáya aáhá, tu ká ś faáya ɔlɔ́ɔ.

²⁴ Énu mi ténj́nyí báánó bekendisi bekime, ne belu-mitinine Yésus bekime áyá. Bɔsɔ́kɔ́ bé Italí ña b́ banó ténj́.

²⁵ Bandómesé á banó sayábákéna'o !

Sáak

ηκ γκνήκκ

Besana a bé ηκ γκνλ anyía bá lókómáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

Nufule nó Sáak áηa nunyíoyónú na eηóηé a cé ηa lēca olíhe ú baacō. U ηκ γκνήēna baacō bá *Bandómesé bekime ; beébe bá bōηa basaasiákánō κ κmesé okime (1.1).

Múηκ nufule eenu, Sáak, áηa ooci awó baacō a bómκté ηa bō κκκna báye wáηa ekuke yí onyíinyí u Oténj a Waáηá Yésus ; wuúci u ηaá bá mukendisi híōκ hí belumitinine hí Yelúsalem (Kal 2.9). Mehúnyi me nufule eenu, a móκκté ηaá kála, a móκκté nátaκa ; ta híáná enjaba ecí nufule eenu ηe túme ηa lókómána bōmbánye. Sáak ηκ γκνήκκéná beklísíten anyía weé beébe tōηgínyi olíhe awó bá bō nyémána bé olíhéke ; na aabō ε ekatékate beébe ne beébe, na ε ekatékate ce baacō a bá te á bō bá beklísíten.

Nufule eenu áηa nuóηκκónō eé buúse bú beklísíten bekime ; nu ηe bíkēti alamánō yí buhúnyi a yá nyemána yó lēcana né mulumitinine mukime. Búáηa anyía κtáηa ú nyuúté ne nyuúté anyía i ηe mi lumitinine Ambánye yé Esóma yí Yésus te ηκ γκνλ ta bōκ.

Bá ηa nyemána bá κfanakēna olumitinine ú κκκ okime aá maayé meklílkínyí ; ananyía olumitinine awó ú te á bá ne meklílkínyí áηa owéēnú (2.26).

Biténjiti

1 Yanó Sáak awó ε ηa mé nyíκκ na *Bandómesé ne Oténj a Waáηá *Yésus *Kilís buólí, ε ηa mé banó ténj, banó baacō bekime bá *κκνέκνó túshátá ne túfendí tú *Islayél a tó ηaá sáásiaka κ κmesé okime.

A asana yé na muókétánana ne muuyé

2 Baláame, ekúlú ekime ayé nu ηa nó óóndémánána anamánamá cé muuyé, nu te nana ohónyí, áκκ bāmóκκna háye nyitíne nyí bilúηe, **3** anyía ekúlú ayé úúnú olumitinine ηó yóóndémánána anamánamá cá muókétánana, ú meéme eéhíκínyinyi, bú káá kéla anyía nuánó bāmóκκna na beónénánó bé etémá. **4** Áκκ κelaka anyía κκκónēna ú cíínú etémá ó tōηgínyi nyekela besana a nyembánye anyía nuánó bécáηáka taaká taaká cé baacō téka na κκκma, ta bōκ a búκκté té banó béám-béna.

5 Ta híáná, mbóκκ κκκ te á bá ne injijé, † wá batá ná Bandómesé. U kée wuúci íinjie. Bandómesé naηa wó bóosiki baacō bekime, u te táfána. **6** Mbá, wé wuúci batá na κκκκlé mekime, téka ne isunj, anyía κκκ ewú u ηe súηunyí ηaá h́á yaahó yé nuκmó a yémκté eyí ehúne naηa yé búηúléke beháηá bikime. **7** Nyenamá nyé κκκ eényí té bétáá anyía Oténj a Waáηá kée wuúci íinjie bōκ a bómκté, **8** anyía wáηa na ebétáá ciénj, u bitúmbítíκínyi a besana bikime bí úúye olíhe.

Na κsókásóka na enóme ce κκκ

9 Ósókásóka okime awó u ηa látēna Yésus *Kilís ηá nyemána wu obílénéke anyía Bandómesé áηa o wuúci íinjíénú κκκκ. **10** Híáná tóna enóme ce κκκ a ce ηa látēna Yésus Kilís á nyémána ci obílénéke anyía Bandómesé áηa o cíici loosínyi κ κmesé. Cíe menyí anyía ci ké ténnyí a cāηja háye besama bí bihuti. **11** Ósók naηa wá nómáka, ú báláka, †† bihuti wéékúne, bíábó besama kuakκna ; bá té háná lēca núábó κκheka. ‡ Híáná tóna enóme ce κκκ káá lósálósa ε ekatékate ce búáyé buólí.

A asana na muókétánana amó tu ηa só óóndémánána

12 Bōmbánye ná κκκ awó u ηa yóóndémánána muókétánana, u muúmu eéhíκínyinyi na γκνénánó yé κtémá. Ekúlú ayé mó ma mána, Bandómesé kée wuúci nama γκsκsκ yí olíhe. U ηaá bétánēna olíhe oóci ná baacō e bé ηe bú wuúci léne.

13 Ekúlú ayé κκκ ηκ yóóndémánána muókétánana, u te κκκna anyía Bandómesé u ηé wuúci κκκκténa, anyía Bandómesé te ηó yóóκκténa κκκ. Ta κκκ tóna u te á bá wu κelaka anyía Bandómesé á kelá κκκbé. **14** Yááηa anyía ebétáá a ceebé a cé ηa háména κκκ κ κtémá cí ηeé wuúci nyeketēna κ κκela κκκbé. **15** Nyelókómēna anyé κκκ ηá lókómēna ebétáá a ceebé eéci ηa kéla anyía waá keláka κκκbé. Ekúlú ayé u ηa cōba ne buúse κ κκela κκκbé, u ηeé wé.

† Injijé eeci áηa injijé a nyekela nyé besana, háye ε Enj 2.3-6.

†† Nyekóηna a nyémκté : « Ósók naηa wá hátκna ne ehúne yé bulóκb ». ‡ Fanáka Esa 40.6-7.

¹⁶ Benyiinyí bá ɔtémá, nuti bínéjéke banó bémuatá.
¹⁷ Bembánye bé benyéma bikime a bé te á bá na ɔkoma ɲeé húle ɔ ɔmuaná ná ciasó Síkíne Bandómesé a wáɲa eese. † Bandómesé naɲa u te a héjéna, u te basó túme elime, u te basó nyéana i ibíne noómi. ¹⁸ Bú ɲeé wuúci bílénékíne anyía wá hóléna aáyá a taaká ci buhúnyi anyía túásó bá ne olíhe, tuó bámbókónéna nyiinjie nyí buúsebuúse a benyéma bikime ebí u ɲe kétíki.

Na nyelókóma na nyekela nyé besana

¹⁹ Benyiinyí bá ɔtémá, nu ɲe nú ményi anyía † ɔɔɔ okime aá banó ɲá nyemána wu ɔbá fiɲɔ o ténýí lókómáka ɔɔɔɔkó, u ti ténýí táɲéta, u ti ténýí lókóma hilóbi. ²⁰ Yááɲa anyía ekúlú ayé ɔɔɔ ɲá lókóma hilóbi, u te ɲáá kéla besana e bí ɲé bíléníne Bandómesé. ²¹ A yaaté asana, áɔ nyeanáka ɔkela na besana bé mɔɲyókól na anamánamá cá besana cá nyenána. Énu bílóósiki eé buúse bó Bandómesé, núo lumitinine bíáyé besana abé u ɲa háya e cínú etémá noómi ; bíibi béáɲa bé ɔ banó nóhiki.

²² Nuti bínéjéke banó bémuatá ɔ ɔlókómáka ɔ lókómáka Besana bé Bandómesé, mbá énu bíibi látákéna. ²³ Yááɲa anyía ɔɔɔ awó u ɲa lókóma ɔ lókóma Besana bé Bandómesé, u ti bíibi láténa, ɲaá h́á ɔɔɔ awó u ɲa béléca buúse o oolí háye búáɲa. ²⁴ Ekúlú ayé ú ma bélécáka buúse aaná, u ɲá h́la, yó béh́ya ɔ ɔbéh́ya háye búáyé buúse áɲa. ²⁵ Mbá ɔɔɔ awó u ɲa yáakónéna *bikotí bé Bandómesé, u bíibi óónyísíkínyi ɔláténa, té cáɲa hú bó lókómáka, mbá u béh́ya e elime, Bandómesé kéé wuúci sayabakena a besana bikime abé u ɲa kéla. Yááɲa anyía bikotí eébi áɲa téka na hekoma, béáɲa bé ɔ basó kátónáka a ɔɔɔbé. ²⁶ Mbókɔ ɔɔɔ ɲa bétáá anyía wáɲa mulumitinine mbá u ti tétényi nyíáyé nyuuté ɔ ɔtáɲa beebé bé besana, u ɲe bínéje. Yááɲa anyía u ɲa kóɔna ɔɔe u ɲaá láténa bikotí bí olumitinine, mbá bé te ɲó yóɔɔ ta ɔɔɔ. ²⁷ Taaká ci efúúménénú yí olumitinine eé buúse bó Bandómesé awó ú te á bá ne ehíje, ícioci wáɲa anyía : Na ɔwaamba ohónýí ú otétényíki ne cuuné cé banásé ne bisíké bí beénjú e muuyé, ne obíkiilie beebé bé besana bé ɔmesé ooci o otibítifíle.

Nɔte kelákéna ɔɔɔɔkó mebeé

2 Baláame, banó ebé nu ɲa nó háya mɔɲɲé né uusú Oténýí a Waáɲá Yésus *Kilís a wáɲa ne nuúmi ɔ ɔhɔla, nɔte kelákéna ɔɔɔɔkó mebeé. ² Túá kóɔna anyía baacɔ bífendí me bú oofine ekúlú ɔmɔté a nyéánó nyebébandána. ɔmɔté eé beébe enóme ɔɔ ɔɔɔ, na nɔbánda nú kóolo a henɔɔnó hé ɔɔɔbó, na beláɲa bé mɔɔnyé meénýí aá ɔéɔtɔ ; a wɔmɔté hesókáska hé ɔɔɔ, ne bilunénú bé beláɲa. ³ Aaná, mbókɔ ɔmɔté aá banó ɲeé kéke ɔ ɔhɔla ɔɔɔ u beláɲa bé mɔɔnyé, yó wuúci laana ɔɔe : « Taatá, limíne aaha e nyilimíné nyé ɔɔɔɔ eenyi. » Mbá u laana hesókáska hé ɔɔɔ ɔɔe : « Kuɔɲó, baabá eeye, ká ka táléména ehényíé », ta anyía « Ká ka

† Bómɔté baacɔ ɲa bó lókóma anyía : « Bandómesé, Muketi na ɔɔɔ ne oolí ne tunjoti ». †† Cémɔté Cíɔɲé cé buáyá áɲa na « ...énu menyí anyía ».

bényókóléana ɔ ɔmesé ehényíé » ; ⁴ mbókɔ ɔɔɔ aá banó ɲaá kéla aaná, téka éce anyía u ɲa kélena ɔɔɔɔkó mebeé e ? Téka mutáfána eémú muáɲa e mú ɲé húle a beebé bé ebétáá e ?

⁵ Benyiinyí bá ɔtémá, yááɲa anyía'ó, Bandómesé ɲaá táfáka eebe a bá bóɲa ɔɔɔkáska eé buúse bó baacɔ bá ɔmesé ooci anyía bámbókónéna enóme o olumitinine eeyé eé buúse, mbá bé oofine eeyé e Buténýí abó u ɲaá bétánéna baacɔ e bé ɲé bú wuúci léne. ⁶ Mbá ta híáná banó, nu ɲa nó bábéna basókáska. Yanó ese enóme cé baacɔ náɲa cé á banó tékeseke, cé banó télímíkínyi a akála besana e ? ⁷ ɔkɔ, téka beébe tóna naɲa bámbókónéna yáánó ambánye yí nyiinyi eeye yí belumitinine Kilís ayé bá ɲaá banó iinjie e ? ⁸ Ée, nu ɲa nó kéla ɔmbánye ɔ ɔláténa okotí a yé á h́la *bikotí bikime. †† Yiíyi yéáɲa ɔɔɲókónó a Cíɔɲé cé Bandómesé noómi anyía : « Lénéke sókó háye ɔɔɔ ɔéɔtɔ ɔe bémuatá ». ⁹ Mbá, mbókɔ nu ɲa nó kéla ɔɔɔkó mebeé, nu ɲa nó kéla ɔɔɔbé anyía nua nóɲa ɔɔɔkónó bikotí bé Bandómesé. ¹⁰ Yááɲa anyía, mbókɔ ɔɔɔ awó u ɲa láténa bikotí bé Bandómesé bikime ɲé kúféténe hú o okotí ɔmɔté, wa yáɲa na nyekua e bikotí bikime eé buúse bó Bandómesé. ¹¹ Yááɲa anyía hú waata ɔɔɔ ɔmɔté awó u ɲá kóɔna anyía : « Ate kandáka tusɔɔ », hú wuúci tóna ú ɲaa kóɔna anyía : « Ate ɔɔɔ ɔɔɔ ». †† Aaná, te hú ɔkanda tusɔɔ ɔ kandáka, te hú ɔɔɔ ɔ ɔɔɔ ɔɔɔ, ɔ mɔɔ ɔɔɔna bikotí bé Bandómesé. ¹² Yaaté asana, na a besana abé nu ɲa nó kéla na a besana bikime abé nu ɲa nó táɲa, énu menyí anyía Bandómesé káá banó kélísiki e bikotí a béáɲa bíɔ basó kátónaka a ɔɔɔbé. ¹³ Mbókɔ ɔɔɔ te ɲá bécáma ɔɔɔkó mahana, Bandómesé tí ké wuúci bécáma mahana ekúlú eyí u kéé wuúci kélísiki. Mbá, mbókɔ ɔɔɔ ɲa bécáma ɔɔɔkó mahana, u te ɔmó nyémana wu olíkíméke nyekála.

Ne olumitinine ne mekilíkínyi

¹⁴ Baláame, mbókɔ ɔɔɔ ɔmɔté ɲá kóɔna ɔ ɔɔɔna ne nyuuté anyía wáɲa mulumitinine Bandómesé, wuúci téka ne mekilíkínyi, bú ɲe yóɔɔ aáté e ? Anyána nyenamá nyí olumitinine eényí áɲa nyí o wuúci ɔlétá e ?

¹⁵ Yáakelá mulumitinine a mumɔté áɲa aáhá a muáɲa onuti etémbí, muúmu téka tóna na ɔɔɔ bú ɔnyíaka mɔɔsé mekime ; ¹⁶ mbókɔ ɔɔɔ ɔmɔté aá banó é muúmu laána anyía : « Oó'ó, a ɔɔba ɔmbánye ; békéndéna ɔbóɲa na beláɲa na benyéma bé ɔnyíá », mbá u ti muúmu iinjie benyéma e bí ɲe muúmu béámbéna, bú ɲe yóɔɔ aáté e ? ¹⁷ Híáná tóna olumitinine áɲa ; mbókɔ ɔɔɔ ɲá kóɔna ɔ ɔɔɔna anyía wáɲa ne olumitinine ɔ ɔtémá, wuúci téka ne mekilíkínyi, olumitinine oóci áɲa owéénú buúse bukime.

¹⁸ Asana ɔmɔté, ɔɔɔ a wɔmɔté áɲa wu ɔlaana sókó anyía « O ɲoó lumitinine, mbá yanó ya méɲa ne mekilíkínyi ». †† I ké mi wuúci békáma esé : « Mi tónjinyi

‡ E nyibiótine. Bómɔté baacɔ ɲa bó lókóma anyía : « Ambányéké yí nyiinyi ayé Bandómesé ɲaá banó iinjie ». †† Nyekónéna a nyémɔté : « okotí yí Buténýí bó Bandómesé ». †† 2.8 Lef 19.18 ††† Nyh 20.13, 14 ; Tet 5.17, 18 ††† Bómɔté baacɔ ɲa bó lókóma anyía : « Kuɔɲó, mulu-

uuwe olumitinine awó ú te á bá ne mekilíkínyí, mbá yé-mi o tónjinyi maame mekilíkínyí e mé ñe húle e uumi olumitinine ». ¹⁹ Ɔ ƆƆƆƆ oó lumitekine anyía Bandómesé áña hú wuúci ƆƆƆƆ. Búáña ƆƆƆƆ anye aaná ; ta *βεεβέ bí bililé ñe bú lúmitine tóna aaná, bá ndándamaka ne bulíkílikí. ²⁰ Mbá kuƆƆ, yaála yé ƆƆƆ ! Ɔ ƆƆƆ waamba anyía yémi o tónjinyi anyía olumitinine awó ú te á bá ne mekilíkínyí te ñj ƆƆƆƆ buúse bukime e ? ^{†21} Bétáá asana yé *Abélaham cíásó sókónó, anyána Bandómesé ñaa kéla anyía wá bá atálémánánó yé ƆƆƆ eeyé eé buúse anyía u ña sé wé wuúci bésámbeña uuyé ƆƆƆ *Isak. ²² Ɔ ƆƆƆ leca anyía ne olumitinine ne mekilíkínyí ñe bú kendikinyi e ? Éhé mekilíkínyí ño nyíóyísinyi ƆƆƆ anye uúye olumitinine. ²³ Aaná yááña yƆƆƆ anyía : « Abélaham ñaa háya mƆƆƆ ná Bandómesé, éhé Bandómesé ñeé wuúci híite háye atálémánánó yé ƆƆƆ eeyé eé buúse, ^{††} yó wuúci lónjéta anyía yááyé ekendinyi. » ^{††24} Menyí ƆƆƆ anye anyía Bandómesé ñaa kela anyía ƆƆƆ okime á bá atálémánánó yé ƆƆƆ eeyé eé buúse a asana na maayé mekilíkínyí ƆƆƆ tóna ne uúye olumitinine.

²⁵ Bétáá tóna asana yé Laháb, okendí u oónjú. U ñeé tétényíki endóma cí *Besuif a cé ñgaá háma e uuyé oo-ki, yó beébe káha, u ñe beébe óólísi o ohónyí wú etém-bí. Éhé Bandómesé ñaa kela anyía wá bá atálémánánó yé ƆƆƆ eeyé eé buúse anyía maayé mekilíkínyí. ^{††}

²⁶ Aaná yááña anyía'o, háye céƆƆ ikime a cé te á bá tóna na hetányé áña iwéénú, híáná tóna olumitinine okime awó ú te á bá ne mekilíkínyí áña owéénú.

Énu tétényíki nuánó ñobémbé

3 Baláame, bú te a bá ƆƆƆ anye anyía nuánó bámókónéna beénj o oweékúnyí baaco, anyía basó ebé tú ñe su eékúnyí ƆƆƆ, bá káá basó kélisiki na nyenána Ɔ ƆƆ baaco bé etém-bí. ² Basó bekime, tu ña ña tuásó nánaka anamá ekime. Mbá, mbók ƆƆƆ a wƆƆƆ ti ñeé bifúnjúlítine asana ekúlú ayé u ñaa táña, wáña atálémánánó yé ƆƆƆ, u te á bá na hekoma ; wáña na ƆƆƆ wú obítétényíki ƆƆƆ anye wuúci okime. ³ E ña ña tuasó hákéna hilénjúlénj e nyuúte nyé ciáte ce ambala anyía cé a basó lókómákéna. Aaná tua sóna tú o cíici kendiki háye tu ñe sú léne. ⁴ Áno leca tóna sitíme ; ta ce á yááñánaka anyána, ta nyenamá nyí ehúne nyé yaáté é cíici nyeketakena, e ña ña bé cíici kendiki haála hekime ehé bé ñe léne anyía cí é súete hú na henyémányémá hé hóá noómi. ⁵ *Híáná yááña tóna na ñobémbé, núáña helánjáláña a céƆƆ ce ƆƆƆ. Asana ƆƆƆ, nú ña ña nú sánaka eñón a besana abé nú ña ña nú kelaka. Áno bétáá tóna anyía cianjalañanda ci oocó émƆƆ ña ña céá mána oluli yaandándá yé atúaló, hú tááko !

⁶ Yááña anyía ñobémbé áña ñetí ci oocó, nú me límine aasó a céƆƆ noómi eé buúse bó ƆƆƆ ; nó ña cãñena céƆƆ ikime, nú lúliki olíhe okimekime ú ƆƆƆ.

mitinine mu ne nyuúte, a kƆƆƆ a se o ñoó lumitinine ; mbá, yagó, ya méña ne mekilíkínyí a mambánye. Éná, mi tónjinyi... »

[†] CéƆƆ CíƆƆ cé buáyá áña na « ...áña owéénú ». ^{††} 2.23 Sen 15.6 † 2.23 Esa 41.8 †† Fanáka Sos 2.1-21.

Oocó oóci ñeé húle a ƆƆƆ nú oocó a wáña bémuátá noómi. ⁷ ƆƆƆ áña na makénda me otétényíki anamá cá enyama cí biciké ikime, cí wuúci lókómákéna, ne cé tunonyí, na cá ƆƆƆ, na cá tuƆƆ tó nuƆƆ nó makélé áyá ; wa yáa báka o otétényi aaná. ⁸ Mbá ta ƆƆƆ ti ñe tétényi núáyé ñobémbé ta buúse anyía núe wuúci lókómákéna. ñobémbé áña ƆƆƆ, nú ti ñe límine mbu-umu ; núáña nunyíóyónú na helko a hé ña yƆƆƆ.

⁹ Na ñobémbé e ña ña tuesú nyémikinyi ciasó Síkiné Otéj a Waáñá ; ne nuúnu tóna tu ñe sú íinjie inyomí a baaco abá Bandómesé ñe kítiki a cíáyé ihúenyinyí.

^{††10} Nyuúte nyémƆƆ e nyí ñe nyémi Bandómesé, nyínyí tóna nyí ñe hémúnyí inyomí. Baláame, té cãña aaná !

¹¹ Hicéme te a kéla hí o hemúkúnyí ekúlú ƆƆƆ ne menyífé a mambánye e mé ñoó sóomo, ne menyífé a maabé a má ñaá nua. ¹² Baláame, indíné ci butoli te ñáá háá ƆƆƆ, te indíné ce bƆƆƆ te háá bitoli. Hicéme hí menyífé a mááña na makélé te a bá hí ohémúkúnyí menyífé a má te a kela na makélé.

Injijé e cí ñe húle Ɔ Ɔmuaná

¹³ Mbók ƆƆƆ a wƆƆƆ aano e ekatékate áña ne injijé ne omenyi, wé tónjinyi baaco aná na ciáyé injijé a yááyé ambánye yé nyebékéléna, ne úúyé obilóosi Ɔ ƆƆ tóna. ¹⁴ Mbá, mbók nua nóña na hikƆƆtémá na ƆƆƆ ú behƆƆƆ, nuti bíbéetiki anyía nua nóña ne injijé na ambánye yé nyebékéléna, ñe sómbáka befala e bí ñe nuusi taaká. ¹⁵ Nyenamá nyí injijé eényí ti ñeé húle Ɔ Ɔmuaná, mbá nyí ñeé húle Ɔ ƆƆ. Nyéáña nyé baaco bé imehú, nyí ñeé húle a *βεεβέ bí bililé.

¹⁶ Yááña anyía haála hekime ahá na hikƆƆtémá na ƆƆƆ ú behƆƆƆ áña, ne hikókó áña hóá nyenamá nyikime na anamánamá cá besana a ceébé tóna. ¹⁷ Mbá ƆƆƆ a wáña ne injijé e cí ñe húle Ɔ Ɔmuaná te á bá aaná ; wáña ofúúménénú, na ƆƆƆ mbuumu ; wáña ehúúménénú yé ƆƆƆ, u fanakena besana, u bécámáka ƆƆƆ mahana, u ña ña wáá kélaka besana a bem-bánye ; wuúci téka te ne mebeé ta na ƆƆƆ tífendí.

¹⁸ Baaco a bá ña bó aamba anyía mbuumu á bámókóna e ekatékate ce baaco ña ña bebú míekine buohó bó atálémánánó yí olíhe e mbuumu noómi.

Baaco e bé ñe bú léne besana bé ƆƆƆ

4 Aáté yí ñe héléne na ecále na esáká aano e ekatékate e ? Óko, téka ebétáá a ceébé a cé ña nua cíici ne cíici aano e etémá e ? ² Benyéma a bémƆƆ ñaa banó háména e etémá mbá nu ti ñe nu bíbi bónj : Yaáté asana nua nóña hoóhi na ƆƆƆ. Nua nóña na ecaná e etémá a benyéma a bémƆƆ, mbá nu te anó bá na makénda me o bíbi bónjóna ; yaáté asana nu ña nó sáá esáká, nu nuaka macále. Nu te anó bá nu ƆƆƆ, anyía nu te ña nó báta ná Bandómesé. ³ Mbók nu ña nó báta, Ɔ te banó íinjie ; yááña anyía nu ña nó báta ƆƆƆ, anyía nu ña nó aamba ƆƆƆ benyéma eébi bikime háye bú ñaá banó bílénine e cínú etémá.

^{††} Fanáka Sen 1.26-27.

⁴ Banó bakanda tusɔɔ eebe ! † Nu ɲe nú ményi bɔmbánye anyía ɔɔɔ awó á táka bukendinyi na besana bé ɔmesé áɲa muliɲine ɔɔ Bandómesé. Aaná ɔɔɔ okime awó u ɲa láténa besana bé ɔmesé a yáaɲa oliɲine Bandómesé. ⁵ Té cáɲa etémbí yááɲa yóɲɔ́kónó anyía : « Bandómesé ɲeé léne buéɲí Elilé ayé u ɲaá basó iɲɲie, u yiíyi kelakena yɔɔɔ. » ††⁶ Mbá ta híáná, Bandómesé ɲaá basó bóosi buéɲí ɔ ɔɔɔ ; yááɲa yóɲɔ́kónó tóna anyía « Bandómesé ɲeé núusi baaco e bé ɲe bú bíbééti, mbá u ɲo bóosi eebe e bé ɲe bú bílóosi ɔ ɔmesé. » ‡

⁷ Yaáté asana áɔ lókómákéna Bandómesé. Énu nuusi-ki Musóména, aaná mu káá banó cábakena haaca.

⁸ Énu bíkósíki ná Bandómesé, aaná u kée bíkósíti tóna náánó. Banó bakela maabé abá nua nóɲa ne ibíkéti ífendí, áɔ bésúáka aaba, cí é fúúméne ; áɔ aáɲíáka maabé e ciínú etémá noómi. ⁹ Áɔ lókómáka etémá ɔna, núe limékíne a becala, ɔɔ lelaka tóna. Nɔte háná cécá, mbá áɔ leláka. Nɔte háná bíléne mbá áɔ lókómáka etémá ɔna. ¹⁰ Énu bílóósíki eé buúse bú Otéɲí a Waáɲá, aaná u káá banó bééti.

¹¹ Banó bááme benyiínyi, nuti ótókónóno banó na banó. ɔɔɔ okime ewú u ɲo yóoto sɔ́kɔ́ ta anyía u ɲe wuúci bábéna, hú *bikotí ú ɲo yoóto, u biíbi bábákéna tóna. Yááɲa anyía, mbókɔ ɔ ɲɔ́ bábéna bikotí, éce o ti ɲóo biíbi láténa ; o ɲoó biíbi bábéna b́ bábéna. ¹² Hú Bandómesé bímuóci u ɲe télímínyi bikotí, wuúci bímuóci wáɲa na makénda me o beébe nohiki, te me o beébe sɔ́nɔ́kɔ. Mbá kuɲɔ́ aná’o, ɔ ɲɔ́ bétáá anyía ɔ ɲa aányé awó ɔ ɲɔ́ bábéna sɔ́kɔ́ e ?

Baaco e bé ɲe bú bíbééti

¹³ Éná’o, aá banó baaco abá nú ɲa nó kóɔna anyía ta hénáɔ, ta ɔɔɔ nu ká nó cóbaka o okolímekine a báléka a céɔtɔ́ hiɔɲɔ hikimekime ɔ ɔɔkela onduné, nó hómáka ɔɔɔ meéɲí ; ¹⁴ mbá aá banó, aányé u ɲe ményi ɔɔɔ e ? Uúnú olíhe áɲa aáté e ? Uúnú olíhe áɲa háye olúkúlúku a wáɲa wáá hámókóna hikúlúkúlú, yó mána. ¹⁵ Yaáté asana nu ɲá nó nyémána nú ɔɔɔna-ka anyía mbókɔ Bandómesé ɲeé lénéke, yó banó iɲɲie olíhe ɔɔɔ, nu ká nó kelaka ɔɔ eebu, ta anyía ebun-^{yíé}. ¹⁶ Aá taaká nu ɲe nú bíbééti, ɔɔ táɲáka na bumálá bukime ; nyekelaka eényi áɲa nyeebé. ¹⁷ Yááɲa anyía’o, mbókɔ ɔɔɔ ɲe ményi ɔɔmbánye abó wá nyemána wu ɔkelaka mbá u ti buúbu kelá, u ɲaa kela ɔɔɔ.

Enóme cé baaco

5 Éná’o, aámbáya, banó enóme cé baaco ! Áɔɔ leláka, nu hákéna mukéké a asana ne muuyé amó nu ká nó sɔ́ndémákánána. ² Búanó ɔɔɔ bukime káá cáɲiaka, bíánó belanɲa bío fiikeke. ³ Maanó ɔɔɔ kée yééɲéke ; yeéɲe eéyé áɲa embasó ce yáánó aabé yé

† Obiléníne besana bé ɔmesé áɲa ɔkanda tusɔɔ ú Elilé, éce anyía ohembule esúɲe a yááɲa na Bandómesé o okosúɲe nyelatana na bandómesé ci etémbí ne etémbí. †† Cómɔ́tɔ́ akóɲna : « Bandómesé ɲeé léne anyía elilé ayé u ɲaá basó iɲɲie é wuúci b́lókómákéna bímuóci », ta anyía « Elilé ayé Bandómesé ɲaá basó iɲɲie ɲá nyemána o wuúci aambaka, hú wááyá. » ‡ 4.6 Enj 3.34

nyebékéléna ; yí ɲe lúli ciínú imehú háye oocó. Nú ma nó békéndéna ɔbánda ɔɔɔ ɔ ɔɔsé eeme a má yáaɲa me nyibióndísinyi. ⁴ Núo kíneke ɔnama báánó ɔɔɔ bisiéné. Áɔ lókómáka háye bá ɲa b́ bécóbóɔɔ. Mukéké ɔɔ baaco a bá ɲa b́ banó bándákéna bíánó beyɔ́yé má kaá háma hí e eetú cé Otéɲí a Waáɲá u elɔɲɔ cí biité. ⁵ Nu ɲe nú líhéké ɔ ɔmesé na a ɔɔɔ na a ambánye yí olíhe noómi, nu bílénéke, nu b́lókómákéna bembánye bé benyéma bé ɔnyíá, nu t́lókɔ háye bitúké b́ ɔɔɔɔ a maɲanda. ⁶ Nu ɲa nó b́nóséáka baaco, beébe téka na ɔnána, nuó beébe sɔ́nɔ́kɔ, †† beébe ta ɔbéhónóno.

Énu ééhíkínyínyi nu bécókólókéna Bandómesé

⁷ Baláame, e ɲa mé banó láana anyía énu ééhíkínyínyi aaná ɔ ɔɔɔháma a nyekahálómóna nyí Otéɲí a Waáɲá. Áɔ lecá hibilícínyínyi ná munyio esiéné, mu naɲa mue yeéhíkínyínyi, ḿ tátáka anyía na ɔɔɔ tú buúse ne tú elime á náaka, tú oónyísíki benyéma mbá mu bá na bembányéké b́ beyɔ́yé. ⁸ Banó tóna énu ééhíkínyínyi, énu limíne bonyíóyónú ne ciéhihi anyía nyekahálómóna nyí Otéɲí a Waáɲá a yáaɲa o obíkósi.

⁹ Baláame, áɔ nyeanáka ɔsómónóno banó na banó anyía Bandómesé te banó túme heɔɔma, áɔ lecá mukélisi besana a yáaɲa e buúse bú ehényi.

¹⁰ Baláame, áɔ bétááka *behémúnyi besana bá Bandómesé a bá ɲa b́ táɲáká eé nyiínyi nyí Otéɲí a Waáɲá, énu beébe h́áka ; bá ɲa b́ lókómáká muuyé, bó weéhíkínyínyi. ¹¹ Tu ɲa ś kóɔna anyía baaco e bé ɲe bú ééhíkínyínyi aaná á b́ɲa bambánye. Nu na ma nó lókómáka asana yí Sóob anyána u ɲe yeéhíkínyínyi muuyé na anyána Otéɲí a Waáɲá ɲa kéla anyía múáyé muuyé é bíóndísinyi a ɔɔmbánye. †† Yááɲa anyía Otéɲí a Waáɲá áɲa na ambánye yé ɔtémá, u ɲa bécáma baaco bekime mahana.

¹² Baláame, áɔ lókómáka asana a yémɔ́tɔ́ eeye a yé a h́la besana bikime : Nɔte súátákéna, te eé nyiínyi nyé ɔmuaná, ta nyé ɔmesé, te eé nyiínyi nyí etémbí a nyémɔ́tɔ́. Énu búle kóɔna hú anyía « Ée » mbókɔ « Ée » ; ta anyía « Eé’eé » mbókɔ « Eé’eé » ; aaná Bandómesé te káá banó túme heɔɔma.

¹³ Mbókɔ muuyé ɲá háména ɔɔɔ aanó e ekatékáté, wá bécókólókéna Bandómesé ; mbókɔ obiléne wé wuúci kuana, wá hákénéna Bandómesé maɲana me nyinyemi. ¹⁴ Mbókɔ ɔɔɔ wé wuúci tímbe, ẃ lónókɔ beken-disi hióɔ hí belumitinine, b́ wuúci bécókólókénéna Bandómesé, b́ wuúci feéfíki ɔɔɔ eé nyiínyi nyí Otéɲí a Waáɲá. ¹⁵ ɔbécókóléna Bandómesé na maɲalé ḱó yóóléta ɔɔɔ ; Otéɲí a Waáɲá kée wuúci ééɲnyísi, yó wuúci nyeanenena tóna, mbókɔ wáɲa ɔkelákánó maabé.

¹⁶ Éehé e ɲa mé banó láana anyía, énu búle békótónóno maanó maabé banó na banó, nu bécókólókónóno tóna Bandómesé banó na banó ; aaná Bandómesé káá banó ééɲnyísi ciínú eɔɔɔ.

†† Nyekóɲna a nyémɔ́tɔ́ : « nu ɲa nó sɔ́na atalémánánó yé ɔɔɔ... » ‡† Nyekóɲna a nyémɔ́tɔ́ : « ...asana eyí Otéɲí a Waáɲá ɲaá bá wa yáambaka ɔɔɔháma e yiíyi ». Fanáka Sob 1 ; 2 ; 42.

Ɖbéćkóléna ú atálémánánó yé ɔɔɔ eé buúse bó
 Bandómesé áŋa na makénda ma ɔkelaka beandándá bé
 besana. ¹⁷ Éli ŋaá bá ɔɔɔ háye basó ; ú ŋaá
 béćkólókéna Bandómesé na ɔtémá okime anyía ɔɔɔlálá
 ti túné naa ; aáná tuɔŋɔ tótátó ne ekélékétí ŋa hóláka
 ɔɔɔlálá te naanéna ɔmesé. ¹⁸ E elime eeci, u ŋe túné
 béćkólókéna Bandómesé anyía ɔɔɔlálá á háná
 túmútúne ɔnaa ; aáná eŋólómuaná ŋee néésíki ɔɔɔlálá,
 yó túmutúne ohéyísi benyéma.

¹⁹ Baláame, mbókɔ ɔɔɔ aanó ε ekatékaté ŋa nána
 taaká ci ohónyí ú Bandómesé, mbá sósókó é ke wuúci
 hálámánána ɔ háná láténa Bandómesé, ²⁰ énu menyí
 anyía ɔɔɔ oócí awó ú má ka hálámánána sósókó aá
 taaká ci ohónyí ú Bandómesé me kétúnyi mɔkela
 maabé o owé, yó kéla tóna anyía Bandómesé á
 nyéánákénéna maabé meéŋí. †

---

† *Fanáka Enj 10.12.*

behulinyi baaco Ambánye yé Esóma ña bó banó bíibi laákéna. Bá ña bó tánjáka a makénda me *Efúúménénu yí Elilé e yí ñeé húle c ɔmuaná ná Bandómesé. Ta bíáyé *bililé bé masóma bémuátá ña na ecaná cí o bíibi menyukune. †

Nyebékéléna e nyí ñe biléníne Bandómesé

¹³ Yaáté asana, ánc hákéna etémá c ɔnyicɔ Bandómesé buólí, nɔte hétáka hiiné; †† ánc hákéna tóna mɔɔɔplé mekime a yaála yí nuubo ayé Bandómesé káá banó bóosiki e ekúlú eyí Yésus Kilís kée bítóñinyi a baaco. ¹⁴ A asana ayé nua nóña baáná bá ɔlókómána, nɔte háná láténa besana bé buáyá a bé ñaá bá bé á banó hámmókóna e etémá ekúlú ayé nu ña nó bámmókóna a búánó bundímé noómi. ¹⁵ Mbá, i ñetí ce Bandómesé, Ooci awó u ñaá banó lóñkó, wuúci wáña ofúúménénu, ánc bámmókóna bifúúménénu bé baaco a besana bikime abé nu ña nó kéla. ¹⁶ Yááña ɔwóñkónó a Cíwóñé cé Bandómesé anyía : « Ánc bámmókóna bifúúménénu bé baaco háye yanó bémuátá ya méña ofúúménénu. » ¹⁷ Ekúlú ekime ayé nu ña nó bécókléna Bandómesé, nu ña nuenú wuúci lóñkó anyía : « Taatá ». A yaáté asana, núánó nyemána nú o búle wuúci nyemi na ambánye yé nyebékéléna e ekúlú ekime a yé maá banó lóbeta anyía nua nóña biliminyi aaha c ɔmesé ooci. Yááña anyía Bandómesé ñeé kélisi baaco bekime a maabó mekilikínyí. U te á bá ne mebeé. ¹⁸ Nu ñe nú ményi nyenamá nyí bilíonj anyé u ñaá banó háñónáká c buólé bó abékéléna cé etémbí ne etémbí ecí cíínú sókónó ña bó banó eékúnyíki. U te ómó banó háñónáka ta na mɔɔnyé, te ne kóolo, anyía bilíonj eébi ña ba bé á cáñeaka. ¹⁹ Mbá u ñaá banó háñónáka na manóñ me *Kilís bémuátá a má á hɔla bɔkɔ bukime. Bé ñeé wuúci sómbéna háye cónó u etómbá. U ñaá bá téka na hecɔma, téka na hekébélé; ²⁰ wuúci Bandómesé ñaá cáña ɔɔɔtɔ éce u ti ñe kéti na ɔmesé na ɔmuaná, yó wuúci banó tóñinyi a asana yáánó e bikúlú bí elime eebi. ²¹ Nu ña nó hóléna eeyé e elime c ɔháya mɔɔɔplé ná Bandómesé ; u ñeé héenyi Yésus e biwéwé anyía wé wuúci iínjé nuúmi. Aáná nu ñe nú lúmitinine, nu hákéna mɔɔɔplé ná Bandómesé.

²² Nua núña bifúúménénu bé baaco anyía nu ña nó láténa taaká ce Bandómesé a nyenamá enyí nu ñe nu léne báánó benyínyí bé olumitinine. Énu lénékénéne aná na ɔtémá okime. ²³ Yááña anyía nú ti ómo nú bíbíénútúkúne né síkíne a cé ñaña cíe wéékúne, mbá nú me nú bíbíénútúkúne e elime a makénda me buohó e bú ti ñeé fíke ta buósé ; buúbu búña buóɔ ekúlú ekime a makénda ma Besana bé Bandómesé. Béña beóɔ ekúlú ekime, bí tí we. ²⁴ Cíwóñé cé Bandómesé ña kóɔna cése : « Baaco bekime á bóña i ñetí ci bihuti a bé ñaá kóta, núábó nɔheka ña i ñetí ce besama e bí ñe

yémbunue, béó kúakɔna c ɔmesé, ²⁵ mbá Besana bé Bandómesé ñeé líhe bikúlú bikime. » ²⁶ Besana eébi áña Ambánye yé Esóma ayé nu ña nó lókómáká.

Nɔkɔma a besana bé Bandómesé noómi

2 A asana eyí nú me nú bíbíénútúkúne, ánc nyéána-ka aná ɔkela anamá ekime na cá anána ne cé menjíné ne cé muótóno. Ánc nyéána ɔbá na ɔbém-be túfendí, na yaáká yí eése áyá. ² Besana bé Bandómesé á banó bilénékíne háye mabána ña meé bilénékíne ñéné. Aáná nu ká nó kómaka eé bíibi, mbá Bandómesé banó nóhiki buúse bukime, ³ ananyía nua núña o omenyi anyía wáña na ambánye yé ɔtémá. ⁴

⁴ Énu bíkósíki né Otéñí a Waáñá, wuúci wáña nukúse e nú ñe yíínjéne olíhe. Nuúnu bafalefa cíibe ñe bú óombóko, mbá Bandómesé ñeé nuúnu lɔtɔ, yó léca anyía nuña taaká ce bɔkɔ a bú á hɔlaka benyéma bikime. ⁵ Banó tóna, nua núña i ñetí ci imbiñe a céña na taaká ci olíhe. Énu oofókíne aná c ɔfalefa ú cíibe ce Bandómesé, haála ahá yááyé Elilé ñe límine, anyía mbá nuanó bámmókóna ɔɔɔɔ ú *beluli nyíínjé e befúúménénu a bá ña bó hóléna né Yésus *Kilís c ɔnyicɔ Bandómesé buólí na ɔtémá okime. ⁶ Yááña anyía Cíwóñé cé Bandómesé ña kóɔna cése : « Ánc leca, ya méña ɔɔɔtɔ ambánye yí nukúse a nó á hólaka benyéma bikime, mío nuúnu túméke eé cíibe ci Síyon ; aáná ɔɔɔ awó u ñaá háya mɔɔɔplé eé nuúnu té káá lókóma aatɔ ɔlama ta buósé. » ⁷ Banó abá nu ña nó háya mɔɔɔplé eé nuúnu, énu menyí anyía nukúse eénu ña taaká ce bɔkɔ a bú á hólaka benyéma bikime. Mbá bú té á bá aáná ná baaco a bá te ña bó háya mɔɔɔplé eé nuúnu, anyía yááña ɔwóñkónó anyía : « Nukúse anó bafalefa meébe ñe bú óomboko anyía báye núña ɔɔɔbé, nuúnu núña taaká ci nukúse a nó maá bétúáhéna cíibe ». ⁸ Yááña ɔwóñkónó tóna anyía : « Nukúse eénu ñeé kúfítinyi baaco, nú beébe kuusiki c ɔmesé. » ⁹ Bé ñe bú kúféténe eé nuúnu, bá kúakɔna c ɔmesé anyía bá te ña bɔ láténa Besana bé Bandómesé. Feeké Bandómesé ñaá sómbótóna aáná.

⁹ Mbá, aá banó, nua nóña henyénó ahé Bandómesé ña lɔtɔ, banó beluli nyíínjé e bé ñe bú lúlinyi Otéñí a Waáñá benyéma. Nua núña tóna efúúménénu yé bunɔɔ a yé ñaá bélókóména Bandómesé. U ñaá banó lɔtɔkó anyía nuénú húlíkinyi baaco bembányéké bé besana abé u ñaá kelaka, ¹⁰ ananyía u ñaá banó aáñjáka o olíhe ú ibíne noómi, yó banó hákéna e uúyé olíhe ú eese noómi. ¹⁰ Buáyá, nu te ómó nó bámmókóna búáyé bunɔɔ ; mbá aámbáya, nua núña bááyé baaco bá bémuátá. Buáyá, Bandómesé te ómó banó bécámáka mahana, mbá aámbáya, ú maá banó bécáma mahana. ¹¹

Tu ña sɔ nyemána tu otóñginyi baaco ambánye yé nyebékéléna

¹¹ Baláame bá ɔtémá, banó abá nua nóña biliminyi, banó tóna bekenyí c ɔmesé ooci, e ñaá me banó báta

††† 1.24-25 Esa 40.6-8 ††† Fanáka Mañ 34.9. § 2.6 Esa 28.16 §† 2.7 Mañ 118.22 §†† 2.8 Esa 8.14 §† Fanáka Nyh 19.5-6 ; Esa 43.20-21. §†† Fanáka Ose 1.6, 9 ; 2.1, 25.

† Nyekóñóna a nyémá : « ...te ña bó tómbɔ o bíibi menyutune. »
†† Tiisi ce nyekɔna : « ánc sléténa nɔséná nó yáánó elilé ». † 1.16 Lef 19.2 †† Hecɔma hí etúké yé ɔsómbéna áña aféke aayá a ceéɔ ; hecɔma né Kilís ña nyemána hé ɔbá bɔkɔbé, mbá u te ómó bá ne buúbu. Fanáka Nyh 12.5 ; Sañ 1.29 ; 1Kɔ 5.7. †† Cémté Cíwóñé cé buáyá ña na « ...ne efúúménénu yé ɔtémá ».

anyía ánc sómba ɔkɔlɔ a besana a beebé bikime a bé ñaá banó háména ε etémá noómi, anyía bí ñeé núusi hetányé hé ɔɔɔ. ¹² Mbá énu tóŋgínyi ambánye yé nyebékéléna ε ekatékate ci be-ti-menyí Bandómesé, ananyía ta bábó banó kákálákéna anyía báye nu ña nó kela besana a beebé, bábó lecáka yáánó ambánye yé nyebékéléna, aaná bé ké bú iinjíékíne Bandómesé nuúmi buósé ebú u kée bítóŋínyi náábó. †

¹³ A asana ne Oténj a Waáŋá, ánc lókómákéna buténj bukime bú baaco, te oténj a waáŋá u bunɔŋɔ, ¹⁴ mbá ta kóména ace háányé acé bá tóma, anyía bé ñeé beébe tóma. Bá ñaá tóma kóména na ɔ ɔbónósia bakela maabé ne o olémbi bakela bembánye bé besana. ¹⁵ Yááŋa anyía bú ñe biléníne Bandómesé anyía yáánó ambánye yé nyebékéléna é húéke eeté cé be-ti-menyí ɔkɔ. ¹⁶ Énu líhéke yáaŋa i ñetí ce baaco a bá bóna baháŋnákánó, mbá nte bétááka anyía nyíánó nyilimíné nyé baháŋnákánó ñaá banó iinjie makénda ma ɔkelaka nyenána. Eé'eé, énu líhéke i ñetí ce ɔnyioŋɔ bá Bandómesé. ¹⁷ Énu kékéke ɔɔɔ okime, nu lénéke báánó benyínyí bé olumitinine ; énu béétíki Bandómesé, nu lókómákéna tóna oténj a waáŋá u bunɔŋɔ.

Ánc lókómáka muuyé i ñetí ci Kilís

¹⁸ Aá banó, ɔnyioŋɔ, ánc lókómákéna cíínú síkíne cí buólí cé ɔmesé ne nyikéke nyikime ; té cáŋa hú né eeci a céáŋa na ambánye yé ɔtémá, cé te banó békáténa ; mbá ánc lókómákéna tóna eeci a cé ñaá banó békáténa. ¹⁹ Yááŋa ambánye yé asana o oweéhínyínyi muuyé amó nu ña nó lókóma etémbí ne etémbí a asana na nyelókóména anyé nu ña nó lókóména Bandómesé, anyía aaná bú ñeé wuúci biléníne. ²⁰ Nuúmi a númɔté te á bá ná ɔɔɔ awó u ñaá lókóma muuyé a ɔɔɔbé abó wáŋa ɔkelákánó. Mbá mbókɔ ɔɔɔ ñe yeéhínyínyi ɔlókóma muuyé anyía u ña kela ɔɔmbánye, búáŋa ambánye yé asana eé buúse bó Bandómesé. ²¹ A asana eéyé u ñaá banó lóŋkɔ. Yááŋa anyía *Kilís bémuátá ñaá lókómáka muuyé etémbí ne etémbí a yáánó asana anyía aaná bú ñeé bilénékíne Bandómesé, yó banó síkíne hibílícínyínyi eehí ananyía núánó látákéna cááyé abaná. ²² Yááŋa anyía, ú te ñaá kela ɔkɔ a ɔɔɔbé ta buósé, híáná tóna ú te ñaá sómba afala ta buósé. ^{†23} Bé ñeé wuúci ɔɔmbónáká mbá, wuúci te ohélúmúnyínyi ɔɔɔ ɔɔsáló ; ta ayé bé ñeé wuúci kélíkí ceéto, u ti ómó síse ta ɔɔɔ, mbá u ña bényéána a aabá cá Bandómesé, Mukélisi besana a Mutálémánánó. ²⁴ Ekúlú eyí bé ñeé wuúci aátákéná ɔ ɔmbásá, u ñaá lókómáka muuyé aáyá a ceéto a asana na máásó maabé, ananyía mbá túásó bámókóna bewéénú a ɔɔɔbé, mbá ɔɔɔɔ a atálémánánó yí olíhe. A asana na maayé mooki ‡, éxhé nua nóŋa baáŋnúnákánó. ^{‡25} Yááŋa anyía nu ña nó bámókóna háye etómbá e cí ñe húle é ndéjele, mbá aámbáya

† Nyekóŋŋa na nyémɔté : « ...ké bú iinjíékíne Bandómesé biténjiti buósé abó u káá faaya o oko beébe kélísi ». †† Fanáka Esa 53.9.
‡ Éce anyía ɔkála a waáŋá ; ɔkála okime awó baaco é wuúci iinjiekine. †† Fanáka Esa 53.5.

Bandómesé maá banó hálámánána né Musókóbi bitúké ; muúmu mú ñaá banó sókóbi.

Olíhe ú cíibe ce nyetónó

3 Híáná tóna, banó beénjú bá ɔtónó, hú naányé á lókómákéna ɔnóme u bémuátá. Wá bámókóna na ambánye yé nyebékéléna a nyenamá anyé anyía, ta u te ñaá táŋéta, wé bísúétíne ɔnóme, ɔnóme oócí yó lumitinine Besana bé Bandómesé, mbókɔ wáŋa mu-ti-lumitinine. ² Báánó banóme bá bémuátá ká bó lécaka na anyána nyíánó nyebékéléna áŋa nyifúúménénú na anyána nu ñe nú beébe lókóména. ³ Nua nóŋa beénjú bá ɔtónó. Buáté ɔkɔ, nte aambáka nyenókó nyé cíɔseɔsé ; nyéáŋa anyía : Ne tuhúnyi a tɔnuákánó, na bealó bí kóolo, na bembányéké bé belanɔ. ⁴ Mbá ánc aambáka nyenókó nyé ɔtémá ; nyíinyi nyé te ña mána, anyía nyí ñeé húle e cíínú etémá noómi a céáŋa mbuumu, cíici isiototo. Nyenókó eényi te ña cáŋia ta buósé, nyéáŋa ambánye yé ɔkɔ e yí ñeé biléníne Bandómesé ɔ ɔhɔla ɔkɔ bukime. ⁵ Híáná bifúúménénú bí beénjú bé ɔtónó bé buáyá ñaá bá na nyenókó eényi, bá ña bó hákéna mɔŋkólé ná Bandómesé, bá lókómákéna báábó banóme bá bémuátá. ⁶ Híáná Sáala, oónyí u *Abélaham, ñaá bámókónéna. U ñaá lókómákéna ɔnóme, u wuúci lóŋkɔ anyía « Taatá ». †† Mbókɔ nu ña nó kela bembánye bé besana, tóna manóŋɔ te ñaá banó sómbásómba, nua nóŋa háye bááyé babóla aámbáya. ⁷ Banó tóna banóme, hú naányé e líhéke ne uuyé oónyí, u menyukune anyía beénjú ñe tényí ábó kása. Énu beébe kékéke anyía bá ña bó nyémána bá ɔbónɔ olíhe awó Bandómesé ñe yíinjie baaco ɔɔŋɔ na banó. Ánc keláka aaná, mbá ta ɔkɔ te káá békéŋeléána e úúnú ɔbécókóléna.

Belumitinine ká bó lókómáka muuyé

⁸ E ñaá me aamba obíóndísínyi ɔ banó wóŋéna anyía ánc bámókónéna na nyebétáá nyémɔté, ne nulénéne númɔté, énu lénékéne banó na banó anyía nua nóŋa benyínyí, ánc bá tóna na ɔtémá ú mahana, ne nyibílóosi nyé etémá. ⁹ Nuti hélúmúkúnyínyi ɔɔɔbé a ɔɔɔbé, mbá ta ɔɔsáló a ɔɔsáló. Nu ña nó nyemána nú ɔbataka yáaŋa Bandómesé anyía wá sáyábákéna baaco a bá ña bó banó kela ɔɔɔbé ; a asana eéyé Bandómesé ñaá banó lóŋkɔ, ananyía mbá wá banó sáyábákéna háye u ñaá banó bétanena. ¹⁰ Yááŋa ɔɔŋkónó a Cíɔŋé cé Bandómesé anyía :

« ɔɔɔ ewú u ñeé léne olíhe na ambánye yí olíhe na mɔɔsé me obiléne, wé bíkékényíki anyía u ti búle táŋa aabé yé ɔtáŋa, u te sómbáka befala ;

¹¹ wá nyéána ɔkela maabé, mbá wé búle kela bembánye bé besana, u bíinjíékíne ɔwaamba mbuumu ekúlú ekime,

¹² ananyía Bandómesé ña lókóma ebécókóléna cé betálémánánó bé baaco ; cááyé eése te ña háɔna náábó, mbá Oténj a Waáŋá ñeé túme bakela maabé elime. » †††

†† Fanáka Sen 18.12. ††† 3.10-12 Marj 34.13-17

¹³ Aányé wáŋa na makénda ma ɔ banó tékeseke mbóko nua núáŋa bebiínjénú ɔ ɔkela bembánye bé besana e ? ¹⁴ Mbóko yé ŋáá háma anyía núánó lókómáka muuyé asana na yáánó ambánye yé nyebékéléna, yááŋa ambánye yé asana. Buáté boko, nuti líkíméke baaco ; cínú injinjé tí nyimukune. ¹⁵ Mbá énu nyemíki † e cínú etémá noómi Kilís, Oténj a Waáŋá. Áno bámókóna ekúlú ekime hoóhi na ɔbékámáka baaco bekime a bá ŋa bó banó bícónyi a asana na mɔŋɔlé amá nua nóŋa ne meéme. ¹⁶ Ekúlú eyí nu ŋe nú beébe hembu-line mɔŋɔlé eémé, áno kéláka ne osiotóto yé ɔtémá, nu beébe kékéke ; túánó ɔɔɔɔɔɔ tó etémá té banó kákáléna, ananyía baaco a bá ŋa bó banó óoto, bá bábákéna yáánó ambánye yé nyebékéléna e nyimónjóló ne *Kilís ábó lókómáka aatɔ clama. ¹⁷ Yááŋa ambánye anyía ɔɔɔɔ á lókómáka muuyé a ɔbembánye abó u ŋaá kela, mbóko bú ŋeé bílénine Bandómesé, ɔ ɔhɔla anyía wá lókómáka muuyé a asana na beébe bé besana abé u ŋá kela. ¹⁸ Yááŋa anyía, Kilís bémuatá ŋeé wé ekúlú ɔmɔté e bikúlú bikime a asana na maabé ma baaco ; wuúci atálémánánó yé ɔɔɔɔ u ŋe keé wééné a yáánó asana, banó bakela maabé, ɔ ɔkela anyía wá banó †† súetékéne ná Bandómesé. Bé ŋeé wuúci ɔɔɔɔ owé háye ɔɔɔɔ okime, yó háányua o owé a makénda me Efúúménénu yí Elilé. ¹⁹ A makénda mé Elilé eéyé, u ŋe keé húlíkinyi te bililé a bé á báka befókákénánó a bunɔŋɔ bú biwéewé Ambánye yé Esóma. ²⁰ Yááŋa anyía, bililé bé baaco eébi ŋáá cáŋa ɔkelakena Bandómesé aatɔ ɔnata buáyá, ekúlú ayé u ŋaá bá we yeéhíkinyinyi, u beébe tátáka ɔ mɔwósé amá Nóa ŋaá bá waá túáka hikóló. Hikóló eéhi hé ŋaa kelá anyía hú baaco bánámányé ɔ ɔhɔkɔ o owé ú menyífé. ²¹ Menyífé eémé ŋaá bá hibílícinyinyi hí *obiótíne awó u ŋaá banó nohi tóna aám-báya. ‡ Obiótíne oócí te ŋá sua bɔ sua bihíŋe bí elime ce ceéto ; mbá wáŋa nyibiínjie anyé ɔɔɔɔ ŋé bíinjie ná Bandómesé ne efúúménénu yé heɔɔɔɔ héké ɔtémá a asana eyí Yésus Kilís ŋaá háányúá e biwéewé. ²² Yésus oócí ŋaá báátáka, yó hálómóna ɔ ɔmuaná. Wáŋa limine a aháŋá yé ɔɔɔɔ ú manóme ú Bandómesé ; hóá ú ŋee ténjinyi ne *bililé bé masóma, ne meténj, ne bililé bé makénda bí etémbí bikime áya.

Yɔwɔwɔ yí olíhe

4 Éehé, háye *Kilís ŋaá lókómáká muuyé a ciayé ceéto, †† banó tóna áno hákéna a bíánó beétó anyía nu ká nó lókómáka muuyé. Yááŋa anyía, ɔɔɔɔ okime awó ú maa lókómáka muuyé aáyá a ceéto te ŋá háná á kela ɔɔɔɔ buúse bukime. ² Yááŋa anyía, ɔ mɔwósé e me meé wuúci ɔbena anyía wé líhéke ɔ ɔmesé, wé líhéke háye bú ŋeé bílénine Bandómesé, té cáŋa háye olíhe awó ú naŋa wé bílénékine baaco bá ɔmesé. ³ Yááŋa anyía, nú me nú húlíki yáánó ekúlú yeénj o olíhe háye be-ti-menyí Bandómesé. Nu ŋa nó bá nuanó kélaka

† Fanáka Esa 8.12-13. †† Cémɔté Ciwóŋé cé buáyá ŋa na « wá basú... » ‡ Bómɔté baaco ŋa bó lókóma anyía : « Yé ŋaá bá hibílícinyinyi hí obiótíne awó ú ŋaá banó nohi aám-báya. » †† Cémɔté Ciwóŋé cé buáyá ŋo sólinyi « a yáánó asana », ta anyía « a yáásó asana ».

besana a beébe a bé ŋaá bá bé á banó hámókónéna e etémá : Na ɔmúána meluku, na aabé yé ɔnyíá, ne ohíolo meluku, ne onyemi bebókóbóko bí bunyímé. ⁴ Mbá aám-báya, be-ti-menyí Bandómesé eébe á búáŋa ɔ ɔ banó kéké buénj anyía nu te ŋá háná anó kela besana bé mɔwóɔkóló eébi ɔɔŋɔ ne beébe mbá, bá ŋa bó banó óoto, bá banó ɔɔmbónáka. ⁵ Mbá, asana ɔmɔté, bá ká bó békámáka a beébe bé besana eébi buúsé a búmɔté eé buúse bó Bandómesé, anyía wáŋa hoóhi na ɔɔm-bótókónéna na ɔɔɔɔ ne bewéékúnénú besana. ⁶ Éehé bé ŋgeé húlíkinyi tóna te biwéewé Ambánye yé Esóma ananyía bebú líhéke ekúlú ekime háye Bandómesé ŋeé léne a makénda me *Efúúménénu yí Elilé, ta yé cáŋa á bá anyía u ŋeé beébe kélísíkí buáyá ɔ ɔmesé ooci háye u ŋeé kélísí baaco bekime bá ɔmesé. ⁷ Nyemana nyé ɔmesé a yáaŋa hoóhi. Áno bámókóna aná ne injinjé a beétó, ɔte hékáka hiiné ananyía nu ŋa nó nyémána nu o búle beéɔkóléna Bandómesé. ⁸ Asana yí buúsebuúse ayé núánó nyémána nú omenyi áŋa anyía énu lénékéne buénj banó na banó, anyía a núánó nulénéne noómi maabé meénj te ŋáá lécana. ⁹ Áno káháka baaco ɔbembánye, nuti bícúcúlékine ɔɔɔɔkɔ a bá ŋa bó faáya náánó. ¹⁰ Bandómesé ŋoó boo buénj. U ŋoó bóosi ɔɔɔɔ okime, hú naányé háye u ŋeé léne oboosi. Háye bembánye bí bekendisi yaála yí nuubo yé Bandómesé, áno ɔɔlókɔ ɔɔɔɔkɔ na yaála yí nuubo eéyí. ¹¹ Mbóko Bandómesé ŋe yiínjie ɔɔɔɔ aá banó makénda me ohulikinyi ɔɔɔɔkɔ besana, wé beébe hulíkinyi hú besana bé Bandómesé. Mbóko makénda ma ɔnyɔkkena ɔɔɔɔkɔ buólí, wé beébe nyíókéna a makénda amá Bandómesé ŋeé wuúci iínjie ananyía, a besana bikime baaco ébú nyemíki Bandómesé, bá hólákéna ne Yésus Kilís. Wuúci wáŋa ne nuúmi na makénda ekúlú ekime. *Híáná yááŋa.

¹² Baláame bá ɔtémá, mɔɔhɔ amá nu ŋa nó bényíá te banó kékísi, anyía té cáŋa asana e yikenyi yááŋa, ¹³ mbá énu bílénéke aná anyía nu ŋe nú híite nuafa i indekese ci Kilís ananyía, ekúlú ayé núáyé nuúmi kéké bitónjinyi a baaco, nu ká nó bámókóna ne obíléne onyíóyókónú hú mbióké e cínú etémá noómi. ¹⁴ Yááŋa ambánye yé asana mbóko baaco ŋa bó banó ɔɔmbóna anyía nua nóŋa baaco bé Kilís, ananyía Elilé yí nuúmi, Elilé yé Bandómesé, áŋa náánó. ¹⁵ Baláame, bú te á bá ɔbembánye anyía ɔɔɔɔ aá banó é híiteke indekese anyía u ŋó ɔɔkɔ ɔɔɔɔ, ta anyía u ŋe yeébe boko, ta anyía u ŋgó yoófine a besana e bí ti ŋee wuúci léca, ta anyía tóna u ŋaá kela aabé yé asana yí etémbí. Eé'ée ! ¹⁶ Mbá, búáŋa ɔbembánye buénj anyía ɔɔɔɔ é híiteke indekese anyía wáŋa kilísiten. Ekúlú eyí u híite indekese eécí, u te ɔmɔ nyemána wu ɔlókómáka aatɔ clama mbá, wé nyemíki bu nyemiki Bandómesé a asana ne nyiinyi nyí Kilís.

¹⁷ Yááŋa anyía ekúlú má kaá háma ayé Bandómesé yó ɔɔba o okélísíkí baaco, mbá yó ɔɔba o otúme a makólókóló baaco bá ciayé ciíbe. Kokóokó ! Mbóko náásó, bááyé baaco, nyekála á nyemána nyí otúmíne, anyána yé káá bá aná na ɔɔɔɔkɔ a bá te ŋá bó lókómé-

‡‡ Fanáka Enj 10.12.

na Ambánye yé Esóma yé Bandómesé e ? ¹⁸ Yááña yóhókón a Cjóhéné cé Bandómesé anyía : « Mbókó bú ñaa náta buéñí anyía Bandómesé é nohíki betalémánánó bé baaco, mbá anyána aná na banána na bakela maabé e ? » ¹⁹ Yaáté asana, baaco e bé ñe bú híite indekese anyía bú ñé bíléníne Bandómesé aáná, ábó nyemána bá ccbaka ne buúse c ckelá bembánye bé besana ; mbá bé iñjékíne cííbú ilíhe ikimekime né Muketi benyéma bikime ; muúmu mu ñoó nyiúyísinyi cíiyé endána.

Olíhe ú bekendisi tuóbo tú belumitinine

5 ¹⁻² Aámbáya aná, e ñaa mé banó kíndísi, banó bekendisi tuóbo tú belumitinine esé : Énu sókóbíki bóbánye belumitinine abá Bandómesé ñaa banó iñjekine, nu beébe sókóbíki i ñetí ci besókóbi bitúké. Ya méña tóna mukendisi híóbo hí belumitinine, yanó tóna cmbasómbáso u indekese ecí *Kilís ñeé híitéke. Na yanó na banó, tu ká só bámókóna na nuafa e nuúmi nú Kilís anó Bandómesé kóo tóñinyi baaco. Énu sókóbíki belumitinine, té cáña e yeékínyí c cmaná mbá e nyiléne noómi háye bú ñeé bíléníne Bandómesé ; té cáña c hómákéna mawnyé, mbá na ambánye yé ctemá. ³ Nuti beébe bémbíki tóna, mbá yáánó ambánye yé nyebékélena á bámókóna hibílícínyínyí ehí belumitinine ña bó láténa. ⁴ Aáná, ekúlú eyí Yésus Kilís káá fááya, wuúci awó u ñaa basó sókóbi basó bekime, u káá banó hákéna betamba bí nuúmi a bé á hólaka benamá bikime ; bííbi bí ti ñeé bío ta buósé.

⁵ Híáná tóna, banó, na benókó na babóla, áno lókómákéna *bekendisi belumitinine a cáánó oóndímínyínyí cá mawnyé mekime, nu bílóosíki, no nyikena cawnyé anyía yááña yóhókón anyía : « Bandómesé te á bá elime na baaco e bé ñe bú bíbéeti. Mbá u ñoó bóosi baaco e bé ñe bú bílóosi eeyé eé buúse. » ^{††6} Énu bílóosíki aná eé buúse bó Bandómesé a

† 4.18 Enj 11.31 †† 5.5 Enj 3.34

wána na makénda mekime, ananyía wá banó béétíki e endána acé u ñaa táná. ⁷ Áno ccbákána cíínú embécóbé ikime ná Bandómesé, ananyía wuúci u ñaa banó sókóbi.

⁸ Cíínú injine te banó nyímúkúne a beeté ; ñete hétáka híine anyía muanó munuusi, éce Musóména baaco, ñe húlé á ñaála, u banó tékítéki háye ñngoyó e cí ñe húme ce aambaka boko bó clahonaka. ⁹ Áno cónókéna o olumitinine noómi, ñete bényéánéna anyía wá banó yáka. Nu ñe nú menyí anyía híáná tóna bé ñe tékéséke báánó benyínyí bé olumitinine a bá bóña basaasíákánó c cmesé okime. ¹⁰ Nu ña nó ccbaka c lókómáka muuyé hikítíkíti hí ekúlú, mbá Bandómesé áña indíne ce yaála yí nuubo ekime. Wuúci u ñaa banó lóhókó e nyimónjóló ne Yésus Kilís, anyía nuanó bóhóna nuafa eeyé e nuúmi a nó te káá mana ta buósé. Bandómesé káá banó oónyínyisikinyi, yó banó kíndísíki, yó banó líminyisíki e elimíne a cááña cónénánó. ¹¹ Wuúci wána na makénda e bikúlú bikime. *Híáná yááña.

¹² Sílas u ña yóhókó mehúnyí eeme eémi e nyínyí. I ñeé mi wuúci leca háye onyínyí a wána obíñjénú c cnyicwó Yésus buólí. Mehúnyí eeme áña a asana na c banó kíndísíki na ma c banó háyéna embasó anyía nua nóña bahákénánó beeté aá taaká ce yaála yí nuubo yé Bandómesé noómi. ¹³ Belumitinine bá híóbo hé Bábilon † ña bó banó ténji ; Bandómesé ñeé beébe táfáka háye u ñaa banó táfáka tóna. Malékus †† tóna, uumi cónó, ñaa banó ténji. ¹⁴ Énu ténjinyinyi banó na banó, nu bíém-bíkinyinyi anyía nua nóña benyínyí bé olumitinine.

Bandómesé á banó iñjékíne mbuumu e etémá, banó bekime abá nua nóña e nyimónjóló ne Kilís'o ! Híáná yááña.

‡ Nyínyí eényí ñe bíhembúle anyía « baaco bá Bandómesé á bóña a musala ná baaco e bé ti ñe bú menyí Bandómesé ». †† Wuúci oócí wána Sáan Malékus, onúséyé ú Baanábas (Kol 4.10). Wuúci u ña yóhókó Ambánye yé Esóma háye Malékus ña yóhókó. Wuúci tóna u ñe kéndíkinyi ne Bóol (fanáka BBE 12.25 ; 13.5).

2 Bíel

ηκ γκζηζκ

Besana a bé ηκ γκζλς anyía bá lókómáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

Né bekiłísiten bekime, Bíel ηκ γζήená nufule eenu (1.1); bá bōηa baacō abá u ηaá bá weé ményukune bōmbánye. Besana bé núáyé nufule ηa hánána buéní na besana a béáηa bōζήζκζκ e nufule nú Súute. Asana a yé ηa hóla o wuúci tímbie κ ζτέμά áηa onuusi baacō e bé me bú óófokine a abébándána cé belumitinine o oweékúnyi besana a bé ηa yaálónána na Ambánye yé Esóma yí Yésus. A besana eébi ebí bé ηe bú eékúnyi, bá ηa bō κκκna báye Yésus te ká háná ká hálómōna. Aáná bé ti ηé bú bééti *Bandómesé, bá kelaka besana bé en-ζκζκζκ.

Bíel κςε κκκ a wáηa mulumitinine ηá nyemána wu olátákéna hú nyiékúnyi nyé baacō a bá ηa bō lecaκa Oténí a Waáηá, bō lókómáka na cáábō eetú besana ebí Yésus bémuátá ηe húlíkinyi baacō ekúlú ayé u ηaá bá aaha κ κςεsé anyía nyiékúnyi eényí áηa taaká.

Bíel ηeé téní belumitinine

1 Yaηζ, Símon Bíel, munyικκκ mu *Yésus *Kilís; yaηζ tóna uuyé *κκκ u endóma. Yaηζ, ε ηa mé banó κζήéna nufule eenu, banó eebe abá nu ηa nó háya κζηκζ né Yésus Kilís, bōκκ búκζté háye basó. Wuúci wáηa na ciasó *Bandómesé na muasó Munohi. U ηaá kéla anyía túásó háya κζηκζ nááyá aáná basó bekime, anyía wáηa ζtálémánánó. ² Bandómesé á banó sayábákéna, mbá u banó iínjíékíne mbuumu ciéní ε etémá noómi bikúlú bikime, anyía nu ηe nú wuúci menyí, nu menyukune tóna Yésus Kilís, uusú Oténí a Waáηá. ³ Yááηa anyía makénda ma Bandómesé ηaá basó ζζκκ κkelaka bōκκ bukime a bú á nyémána o olíhe a nyenamá e nyí ηeé wuúci bíléníne. Yésus Kilís wuúci, u ηa kéla anyía túésú ményí Bandómesé, Mu-basó-lōκ, anyía túásó báκmókna bááyé baacō. U ηaá kéláka aáná o ohóní wú κ basó tónínyi na núáyé nuúmi na yááyé ambánye yé nyebékéléna. ⁴ Yaáté asana u ηaá basó bétánákéna na bembányéké na beandándá bé benyé-ma. Ekúlú eyí nu ké nú bíibi hiiteke, nu ká nó bá na makénda a ma ηaá banó ζζκκ κ κsóm̄ba κκζκ κ κkela beebé bé besana bé κςεsé a bé ηaá háména baacō ε etémá noómi, mbá nu hiiteke nuafa a ambánye yé ζτέμά yé Bandómesé. ⁵ Éché áκκ békéndákéna buéní o osolinyi e úúnú olumitinine ambánye yé nyebékéléna; † áκκ laténéna a ambánye yé nyebékéléna κ ζmuaná omenyi Bandómesé. ⁶ O omenyi Bandómesé κ ζmuaná, áκκ háya nyenómátána nyé besana; a nyenómátána nyé besana κ ζmuaná, énu solínyi nyiéhínyinyi nyí muuyé; e nyiéhínyinyi nyí muuyé κ ζmuaná, áκκ laténéna nyeláténa nyé besana bí olumitinine. ⁷ A

nyeláténa nyé besana bí olumitinine κ ζmuaná, áκκ tála nulénéne nú benyíinyí; e nulénéne nú benyíinyí κ ζmuaná, énu solínyi nulénéne nó baacō bekime.

⁸ Aáná, mbókκ nua nóηa na anamá cá bembánye bé abékéléna eéce ekime ceéní bikúlú bikime, cá káá banó ζζκκ buéní κ ζnyicō buólí bú olumitinine; cé kóó tónínyi tóna nyiánó nyimenyinyi ne Oténí a Waáηá Yésus Kilís. ⁹ Mbá κκκ awó u te á bá ne ceéce áηa ne indímé, wáηa ne bibúté. Ú maá béhóya anyía Bandómesé ηeé wuúci nyeanena, yó fúúmínyi maayé maabé amá u ηaá kéláka buáyá.

¹⁰ Yaáté asana aná, banó bááme benyíinyí, áκκ békéndákéna ekúlú ekime olíhe ambánye yí olíhe anyía nuénú oónyínyisíkinyi na nyéánó nyelónηκ na nyelōκ anyé Bandómesé ηaá banó lōκκκ; mbókκ nu ηa nó kéla aáná, nu ti ké nú kúfétene ta buósé. ¹¹ Aáná Bandómesé káá banó káháka aabá ekime, yó banó oófikinyi e Buténí bú ekúlú ekime bú Yésus Kilís, ne uusú Oténí a Waáηá na muasó Munohi.

¹² Yaáté asana ε ηa mé banó bítéési besana eébi bikúlú bikime, ta yé cáηa á bá anyía nua núáηa o o bíibi menyí, nu látákéna bōmbánye taaká acé nu ηa nó aákónákéna. ¹³⁻¹⁴ I ηe mí menyí anyía ya meáηa hoóhi ne owé; aáná uusú Oténí a Waáηá ηeé mi tónínyi. Buáté bōκκ búáηa butálémánánó anyía yáme banó bítéésiki besana eébi, ekúlú ekime ayé ya méánána o olíhe, anyía nu ti wéékúne ceéκ. ¹⁵ Yaáté asana ε ηaá me békéndéna κ banó láana besana eébi aámbáya, anyía núé síké bíibi bétááka, ta yaηζ owéénú.

¹⁶ Yááηa anyía tú ηa sō banó láákéna anyána uusú Oténí a Waáηá Yésus Kilís ηa kaá fáaya na maayé makénda; tu te ζκκ sō banó láakena na bembánye bí tuhélúméke bí injijé ce baacō, mbá anyía cáásó eése

† Ta anyía : « endōηá a cembánye ».

cá bémuátá ñaá lécaka búáyé buáña. ¹⁷ Síkíne Bandómesé u ñeé wuúci iínjíé nuúmi a nuáná e ekúlú eyí okelú ú búáyé buáña a bú á hóla ñaá lókómána, ú kɔɔnaka óse : « Ooci áña uumí ɔ́nɔ́ u ɔ́témá ; nááyá é maá me háya úumi obíléne okime. » ¹⁸ Waáta okelú oócí tu ña sɔ́ lókómáka basó bémuátá, ú húlúkúne ɔ́ ɔ́muaná, ekúlú ayé tu ña sɔ́ bá ɔ́ɔɔɔ ne Yésus e efúúménénú yé kɔ́kɔ́ndɔ ɔ́ ɔ́muaná. †

¹⁹ Basó, tu ña sɔ́ hóla olumitine anyía mehúnyi me *behémúnyi besana áña taaká. Mehúnyi eémé núánɔ́ nyemána nú ohiite ekúlú o o meéme ɔ́lókóma anyía maáña háye *lámaba a cé ña nóma i ibíne noómi ɔ́ ɔ́kɔ́hama ekúlú ayé ɔ́yá á yaáññuaka ɔ́mbánye mbá hinjoti hé alale yé ɔ́yá é bitónjinyi e cínú étémá noómi. ²⁰ Asana yí buúse ayé núánɔ́ nyemána nú ɔ́ caña menyí áña anyía : Mbókɔ ɔ́ɔɔ ñaá békána ohembule a ciayé injinjé cé bémuátá besana a beɔ́ñkón ébí behémúnyi besana bá Bandómesé ña bɔ́ kónnaka, wáña a nyenana, ††²¹ anyía te behémúnyi besana bá Bandómesé ti ómó bú hémúnyi besana aá ciabɔ́ injinjé cé bémuátá, mbá bé ñe bú bíibi hémúkúnyi a makénda me *Efúúménénú yí Elilé.

Beékúnyi besana bá befala

2 Buáyá, *behémúnyi besana bá befala ña bɔ́ bá bébú líhéke ε ekatékaté cé baaco bé *Islayél. Híáná tóna, ɔ́ mɔ́sɔ́ a má ña fáakɔna beékúnyi besana bá befala ké bú líhéke tóna aanɔ́ ε ekatékaté ; bé ké bú óofikinyi e menjinjé beébé bí eékúnyi bí onenisiki baaco. Bé ké bú bínéjítíkinyi uubú Waáña ewú u ñeé beébe háññáká a ɔ́ɔɔbé noómi. Bé ké bú bísúékíne o obísúékíne búábɔ́ bunyímé bɔ́ bémuátá. ² Baaco beéñj ká bɔ́ látákéna yáábɔ́ aabé yé nyebékéleña yé mɔ́nyókólɔ́ ; a asana na yáábɔ́ aabé yé nyebékéleña eéyé baaco a bómɔ́té ké bú fénékíne taaká ci ohónyí. ³ A asana ayé mɔ́ɔnyé ñaá háména buéñj ɔ́ ɔ́témá beékúnyi eébé, bá ká bɔ́ banɔ́ néñjéke na anamánamá cá besana ɔ́ ɔ́ banɔ́ nyíákéna. Mbá Bandómesé na maá bósóna yáábɔ́ asana feeké ; wuúci yó cɔ́ba o o beébe menyisiki, téka ne efule.

⁴ Yááña anyía Bandómesé te ómó nyéanénena te *bililé bé masóma a bé ñaá kéláka ɔ́ɔɔbé; † mbá u ñeé bíibi aahákéna beɔ́tókókón a Talatáala, éce anyía kɔ́ɔfia nú tíimé, haála ehé ibíne áña hú fíí' ; hɔ́a bé ñaá táta nyíáyé nyebɔ́ɔna nyé besana. ⁵ U te ómó nyéanénena tóna bakela mɔ́nyókólɔ́ bá buáyá, mbá u ñeé beébe tómeña yaandándá yí olondí. Olondí oócí ñaá hómábaka, yó beébe ɔ́nɔ́kɔ bekime. U ñoó nóhi hú baaco bánámányé. Nóna, ɔ́ɔɔ ɔ́mɔ́té awó u ñaá bá wá láakena baaco anyía bé líhéke háye bú ñeé bíléníne Bandómesé, ñaá bá ɔ́ ɔ́ɔɔɔ ú bénámányé eébé. ⁶ Híáná tóna, u ñeé lúliki buúse bukime báléka cé na *Sótɔm na

† Bíel ñaá táña asana yé nyehenena enyí Yésus Kilís ñaá héñéna nyélecana (fanáka Mat 17.1-5 ; Mak 9.2-7 ; Luk 9.28-35). †† Bómɔ́té baaco ña bɔ́ lókóma anyía : « Behémúnyi besana bá Bandómesé ti ómó bú hémúnyinyi baaco asana ta ɔ́mɔ́té a Besana bé Bandómesé na ciabɔ́ injinjé cé bémuátá ». ‡ Yáakelá bililé bé masóma a bé ñaá látáka Sátan a aatɔ́ onata ayé u ñaá kélákéna Bandómesé.

*Kɔ́mɔ́ɔle anyía wéé tónjinyi hibílícinyínyí a baaco bekime a bá te ña bɔ́ láténa Besana bé Bandómesé. ⁷ Ta híáná, u ña cáña onohi atálémánánɔ́ yé ɔ́ɔɔ ɔ́ɔɔ. Wuúci, ɔ́témá ñaá bá wá benyíáka buéñj a asana ne ebébékénú yé nyebékéleña yé banána eébé. ⁸ Yááña anyía, atálémánánɔ́ yé ɔ́ɔɔ eéyé ñaá bá yé líhéke aabɔ́ ε ekatékaté, yé lecaaka, yé lókómáka mɔ́sɔ́ mekime bibébékénú bé besana abé bá ña bɔ́ bá bábɔ́ kélaka. Yááyé atálémánánɔ́ yé ɔ́témá benyíáka ekúlú ekime a besana eébé. ⁹ Nyekelaka nyí Otéñj a Waáña eényí ño tónjinyi anyía u ñeé ményi onohi baaco e bé ñe bú wuúci láténa ekúlú ayé baaco eébé á bóña e muuyé noómi. U menyukune tóna otétísi bakela maabé anyía mbá u kée beébe bóñséáka a buósé bɔ́ nyebɔ́ɔna nyé besana. ¹⁰ U ñaá kéla aáná hólákáhláká eebe a bá ña bábɔ́ kélaka besana bé mɔ́nyókólɔ́ e bí ñe bíléníne imehú, bá bábákéna Butéñj bɔ́ Otéñj a Waáña.

Beékúnyi bá befala eébé á bóña na étémá ceáña, beébe na ɔ́sese, bé ti líkíme ta ɔ́ɔɔɔmbóna bililé bé ɔ́muaná e bí ñeé líhe eé nuúmi noómi, ¹¹ yíyí anyía te bililé bé masóma bémuátá e bí ñeé beébe hóla buéñj na a makénda ne e butéñj ti ñeé beébe sóména na masál eé buúse bú Otéñj a Waáña. ¹² Mbá baaco eébé ña bɔ́ békéleña háye enyama a cé te á bá ne injinjé ; bé ñeé cíici ketiki hú anyía bá hatéakéna, bá ɔ́nɔ́kɔ, cíɔ́ fɔ́nɔ́kɔ. Bá ña bɔ́ ɔ́mbóna benyéma e bé ti ñe bú ményi. Bandómesé kée beébe menyisiki buúse bukime, bɔ́ fɔ́nɔ́kɔ buúse bukime háye enyama eéci. ¹³ Aáná u kée beébe namaka a asana na yáábɔ́ ɔ́kótémákánɔ́ yé nyebékéleña. Beébé bé besana ñeé beébe háména ɔ́ ɔ́témá, bé bílénékíne o bíibi kela na eñalananda ce nabuósé. Yááña asana yé na aatɔ́ ɔ́lama na mahana buéñj a befala abé bá ña bɔ́ sómaba ekúlú eyí bé ñe bú nyíenyi †† mañanda na banɔ́. ¹⁴ Cííbú étémá ñeé beébe háména hú ɔ́ ɔ́fianana beéñj ; ɔ́kela ɔ́ɔɔbé beébe bílénékíne ekúlú ekime. Bé ñe bú bísúéne baaco a bá bóña na étémá ecóɔɔ, mɔ́ɔnyé beébe hámókónéna ε étémá buéñj. Éxéhé Bandómesé ne meé beébe ɔ́mɔ́kɔ. ¹⁵ Bá ña bɔ́ nyéana ɔ́láténa nyebékéleña nyé atálémánánɔ́ yí ohónyí ; bó túme ɔ́láténa nyé aabé yí ohónyí nyí *muhémúnyi besana Balaam, ɔ́nɔ́ u ɔ́sɔ́ɔɔ. Wuúci, u ñeé lénéke ɔ́hóma benamá bé ɔ́kótémákánɔ́ yé nyebékéleña. ¹⁶ Mbá Bandómesé ñeé wuúci kákálákéna a yááyé aabé yé nyebékéleña, yó kela anyía abañabebea á táñéta nááyá háye ɔ́ɔɔ, ta yé cáña á bá anyía enyama ñaña ce te á táña. Yí ñe menyisi aáná buála ebú muhémúnyi besana eémú ñaá bá muá kélaka.

¹⁷ Aáná beékúnyi besana bá befala eébé á bóña háye tucéme a tó te á bá ne menyífé ; beébe tóna háye belɔ́ndɔ ebí ehúne ñe kéndi háye yí ñeé léne, ɔ́bólá te naa. Bandómesé ne meé beébe báténéna nyilimíné a haála ehé ibíne áña hú fíí'. ¹⁸ Bá ña bɔ́ táña beandándá bé besana bé buála a bé te ñj ɔ́ɔɔɔ. Aáná bá kelaka besana bé mɔ́nyókólɔ́ e bí ñeé beébe háména ε étémá noómi, bé ñe bú tónɔ́ baaco a bá ma bɔ́ béhɔ́kɔ ɔ́

†† Cémɔ́té Cíɔ́ñé cé buáyá áña na « bá banɔ́ néñjé ekúlú eyí u ñe nú nyíenyi... »

ɔbéhɔkɔ ε ekatékate ce ɔkɔɔ ú baaco bé bunyímé. ¹⁹ Bá ɔa bɔ bétánéna baaco anyía bé ké bú líhéke a ciabóciabó, yiíyi anyía beébe bémuátá bá bɔɔa beólé bé maabé e me ɔeé beébe ɔɔbana e bunyímé. Yááɔa anyía, mbɔkɔ bɔkɔ a búmɔté ɔ́ bésɔkókékéna ɔkɔ, ɔkɔ oócí a yáaɔa ɔ́ólé yé bɔkɔ eébu. ²⁰ Yááɔa anyía bá na maá bɔ sɔmba ɔkɔlɔ o olíhe ú mɔnyɔkólɔl ú ɔmesé, anyía bé ɔe bú menyí ne uusú Otéɔí a Waáɔá na muasɔ Munohi, Yésus *Kilís. Mbá bá ɔa bɔ bényéana ɔ háná hálómóna o olíhe ú mɔnyɔkólɔl oócí ; wuúci, ú ɔe beébe ténɔɔínyi tóna. Aáná úúbú olíhe ú elime oócí a yáaɔa obébékénú ɔ ɔkɔla úúbú olíhe ú buúsebuúse. ²¹ Bú ɔaá bá ɔm-bánye ɔ ɔkɔla náábɔ anyía bé ti menyí atálémánánɔ yí ohónyí na anyía bébú yiíyi menyí, bó túméke elime, bá te láténa efúúménénú yí okotí eyí bé ɔe beébe hulíkínyi. ²² Asana e yí ɔe beébe háména ɔo tónɔɔínyi ɔmbánye enjaba a cé ɔaá ɔkɔna anyía : « Ɛebɔ, na nyeanyakaka, na nyehálómóna ɔ ɔnyíá túáyé tuenyi » † ; « Ɛɔɔnáfá, na nyemana o ciíci bíékébi, na nyehálómóna ɔ ɔkɔbétɔbɔ a nyendɔbe noómi. »

Asana yé nyekahálómóna nyí Otéɔí a Waáɔá

3 Baláame bá ɔtémá, áno ɔcá : Núáme nufule nɔ ɔláta eenu ε ɔa mé banɔ ɔ́ɔɔéna. Eémi e tufule tukime túfendí, ε ɔa mé banɔ bítéésíki besana a bémɔté anyía yáme banɔ héényíki etémá, núánɔ bámbókónéna na mɔɔɔɔé e mefúúménénú a beɔtɔ. ² Ɛ ɔa mé aamba anyía núánɔ bétááka besana ebí befúúménénú bé *behémúnyi besana bá Bandɔmesé ɔa cáɔa ébú hulikinyi baaco e nyuúte nyé baaco buáyá. Áno bétááka tóna okotí eyí uusú Otéɔí a Waáɔá, muasɔ Munohi, ɔaá basɔ hulikinyi e nyuúte nyé báánɔ *baaco bá endóma. ³ Áno cáɔa omenyi ɔmbánye anyía ɔ mɔɔsé ma nyemana nyé ɔmesé, †† baaco a búmɔté ká bɔ fáakɔna, bá banɔ cécáka, bá kélaka anamá cá besana a beebé bikime e bí ɔe beébe háména ε etémá noómi, ⁴ bá kóɔnaka báye : « Mbá endána acé u ɔaá táná anyía u ká ká hálómóna ciíci ciényi aná e ? Yááɔa anyía ɔ ɔkɔkɔ otúme eyí ciísú síkíne ɔe bú líheke, bíó wéékúne, ta bɔkɔ te ɔaá héɔéna e nyilimíné. Besana bikime a yánáɔa bɔkɔ búmɔté o otúme ayé ɔhuálɔ ɔaá bébɔta. » ⁵ A nyekɔɔna eényí, bé ɔe bú kíne omenyi anyía buáyá Bandɔmesé ɔe kítiki na ɔmesé na ɔmuaná ne buhúnyi bɔ nyíáyé nyuúte ; yó ketiki na ɔmesé ne menyífé, aáná ɔmesé áɔa hɔá a asana ne menyífé. ⁶ Híáná ne menyífé a ma ɔa hómbáka a yaandándá yí olondí, Bandɔmesé ɔaá kátákéná ɔmesé awó ú ɔa cáɔa ɔbá. ⁷ Asana ɔmɔté, na ɔmesé na ɔmuaná abé tu ɔa sɔ léca hénánɔ áɔa benyéma ebí buhúnyi bɔ Bandɔmesé ne meé tétísi anyía oocó kéé bílbi lulíki a buúsé bɔ nyésómbótóna nyé besana ebú u kéé ményisiki bakela maabé.

⁸ Mbá, banɔ baláame bá ɔtémá, asana ayé nu te ɔmɔ nɔ nyémána nú ɔbéhɔya áɔa anyía : A nyeleca nyí Otéɔí

† 2.22 Enj 26.11 †† Mehúnyi eémé ɔo tónɔɔínyi ekúlú yé nyemana o otúme a nyefaaya nyí Yésus Kilís.

a Waáɔá, buúsé búmɔté áɔa háye tóséna cé tuɔɔɔ ; tóséna cé tuɔɔɔ áɔa háye buúsé búmɔté. ⁹ Yááɔa anyía u ti ɔe yéenyísi onyíoyísiinyi ciayé endána háye baaco ɔ búmɔté ɔa bɔ bétáá ; mbá u ɔaá banɔ eéhínyinyi bu eéhínyinyi, ananyía u ti ɔe léne anyía ɔkɔ ɔmɔté é nyíme. U ɔe léne yáaɔa anyía baaco bekime ɔ bɔɔɔɔna ohónyí wú ɔbékákálákéna máábɔ maabé, mbá bá sɔmba ɔkɔlɔ eé meéme. ¹⁰ Buúsé bɔ nyekahálómóna nyí Otéɔí a Waáɔá káá háma hú huase, háye weébi ɔaɔa waá fáaya, ɔkɔ te bétátá. Buúsé eébu, enɔlómuaná kéé séɔúlue hú fuab na yaandándá yí ekundí, oocó yó séɔúlísíki benyéma bikime e bí ɔe iínɔe eese ε enɔlómuaná ; na ɔmesé na bíáyé benyéma bikime bésó mánókóna hú táákɔ. ††

¹¹ A asana na nyenamá anyé benyéma bikime eébi á nyémána bí oséɔúlúeke aáná, nu ɔa nɔ nyemána nú ɔbámókóna baaco abá na yáánɔ ambánye yé nyebékéle-na na nyíánɔ nyibíinɔe o olumitinine áɔa bifúúménénú. ¹² Téka banɔ nú ɔa nɔ tátá, nu eɔe-likinyi fianɔ nyekaáhama nyé buúsé bú *Kilís abɔ Bandɔmesé maá táfa e ? Buúsé eébu, oocó kéé lulíki enɔlómuaná, ɔbála ú ɔbémbe tú oocó tú oséɔúlísíki benyéma bikime e bí ɔe iínɔe eese ε enɔlómuaná.

¹³ Mbá Bandɔmesé ɔaá basɔ bétánéna na ɔɔɔɔɔɔ yé ɔmuaná na ɔɔɔɔɔɔ yé ɔmesé ; hɔá besana a betálémánánɔ áɔa ekúlú ekime, bílbi tu ɔa sɔ táta.

¹⁴ Yaáté asana, baláame bá ɔtémá, a nyetáta anyé nú ɔa nɔ táta besana eébi, áno békéndákéna ɔbámókónéna befúúménénú téka na hekɔma, banɔ e mbuumu noómi eé buúse bɔ Bandɔmesé. ¹⁵ Énu menyí anyía yaandándá yí nyíéhínyinyi yí uusú Otéɔí a Waáɔá eéyé ɔaá banɔ iínɔe ohónyí wú ɔkɔkɔ banɔ bekime. A asana eéyé uusú onyíinyi u ɔtémá Bóol ɔaá banɔ ɔ́ɔɔkékéna tóna i inɔɔé acé Bandɔmesé ɔe wuúci iínɔé.

¹⁶ Híáná u ɔaɔa wɔ ɔ́ɔɔkɔ a túáyé tufule tukime ekúlú ayé u ɔaá táɔa besana eébi. Tufule eétu áɔa na behaála a bémɔté a bé ɔa náta ɔlókɔma ; bílbi eébi baaco a búmɔté a bá te abɔ bá ne inɔɔé, beébe téka bé bíinɔéniú o olumitinine, ɔe bú kótímísi nyelókɔma. Híáná bá ɔa bɔ kela tóna a behaála bí etémbí bé Cíɔɔé cé Bandɔmesé. A nyíábɔ nyekelaka eényí, bé ɔe bú bísuéne búábɔ bunyímé bɔ bémuátá.

¹⁷ Baláame bá ɔtémá, a yáánɔ aháná nua núáɔa o omenyi besana eébi, bá maá banɔ kúuneke biité. Yaáté asana, énu bíkékényíki aná, ɔte bényéána anyía banána eébe ábɔ banɔ nénísíki ohónyí na yáábɔ aabé yé nyebékéle-na, bɔ banɔ aáníáka mɔɔɔlé a mɔɔnénánɔ a maáɔa e ciínú etémá noómi. ¹⁸ Mbá áno ɔcɔbáka ne buúse, nu kɔmaka na a yaála yí nuubo noómi ne o omenyinyi ne Yésus Kilís, wáná ne uusú Otéɔí a Waáɔá na muasɔ Munohi. Nuúmi á bámbókónéna nááyá o otúme aámbáya ɔ ɔkɔɔhama bikúlú bikime, híáná yááɔa.

‡ Fanáka Maɔ 90.4. †† Cémɔté Cíɔɔé cé buáyá áɔa na « ...bésó tálémákéna a nyekála. »

1 Sáan

ηκ γαζήζκ

Besana a bé ηκ γαζήζκ anyía bá lókómáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

ƆƆƆ ƆƆƆté ηa kela anyía u ηκζ ƆƆƆζκ na Ambánye yé Esóma, ne tufule tótát ató túána na nyíáyé nyíinyi. Wána anyía Sáan, ƆƆƆ u endóma.

E nufule nú buúse e tufule ató Sáan ηκ γαζήζκ, bá te ηáa cámba te nyíinyi nyé muóηκ, mbá ta baacɔ abá bó ηκ γαζήζκ. U ηο tóηinyi besana a béƆƆté abé tuóƆbó tú belumitinine ηáá bá tuó γóndémákána. Eékúnyi a ƆƆƆζémákán acé baacɔ a bómƆté ηa bó bá bé húle ébú míekine ; ceéce téka bƆƆƆ búƆƆté na besana bí olumitinine ú Kilís.

Nufule eenu ηa hóla otóηinyi taaká ci olíhe ewú kilísiten á nyémana wu olíhéke. Nú ηe yíinjie bekilísiten injíηé, nú beébe ƆƆƆƆƆ o omenyi anyána bá bóηa bá Ɔsámábaka besana bé befala a bé naηa bé á cáηgena etémá cé baacɔ. Nú ηο tóηinyi tóna anyána báƆbó nyémana bá Ɔlatana taaká ce nyelatana e nyimónjóló na *Bandómesé ne Kilís, Ɔónó u Bandómesé. Nyé ηa lecana e nulénéne a núána ε ekatékate ci benyíinyi. Bekilísiten ηa bó nyémana bé onuusiki eékúnyi cá befala ; mbóƆƆ bé ηe bú líhe aáná, bá ká bó bá na γαζsƆƆƆ yí olíhe yí ekúlú ekime.

Buhúnyi e bú ηe yíinjíéne olíhe

1 Tu ηa sƆ banó ƆƆƆéna nufule eenu a asana yí Buhúnyi e bú ηe yíinjíéne olíhe. † Bú ηáá bá éce nyitúme nyé benyéma bikime te ηáá bá. Tu ηa sƆ lókómáka úúyε Ɔtána na cáásƆ eetú, túo buúbu lecáka na cáásƆ eése cá bémuátá, túo buúbu kebeliki ; cáásƆ aabá cío buúbu bitíséke. ² Ekúlú ayé *Bandómesé ηeé cénjisi Buhúnyi bú olíhe eébu ƆƆƆ u cεéƆ, yó buúbu tóηinyi a baacɔ, tu ηe sú buúbu lecáka. Éehé tu ηa sƆ banó bíkétinyi, tu banó húlikinyi asana yé γαζsƆƆƆ yí olíhe yí ekúlú ekime eéyε a yé ηáá bá ne Síkíne Bandómesé ; aámbáya yé ma basó bítóηinyi a miányé. ³ Asana eéyε tu ηa sƆ lecáka, túo lókómáka ; yíyí eéyε tu ηa sƆ banó húlinyi tóna anyía núánó bámbókna e nyimónjóló na basó abá tua sƆηa e nyimónjóló ne ne Síkíne ne ne uuyé Ɔónó *Yésus *Kilís. ⁴ Basó bémuátá, tu ηa sƆ banó ƆƆƆéna besana eébi ananyía mbá túásƆ †† bámbókna háye nyitíne nyí bilúηe.

Síkíne Bandómesé áηa eese

⁵ Esóma acé tu ηa sƆ lókómáká né Yésus *Kilís, íciecei tu ηa sƆ banó húlinyi : Céána anyía Bandómesé áηa eese, ta bƆƆƆ a búƆƆté bú íbíne te a bá nááyá. ⁶ MbóƆƆ tu ηa sƆ kƆƆna anyía tua sƆηa e nyimónjóló na Bandómesé, basó hú ƆƆƆba ne buúse Ɔ Ɔkela besana bí íbíne, éce anyía tu ηe sú néηe baacɔ, tu ti líhe a taaká noómi. ⁷ Asana ƆƆƆté, mbóƆƆ tu ηe sú líhe e eese noómi háye Bandómesé wuúci bémuátá ηé líhe e eese noó-

† Nyekóηna a nyémƆté : « ...a asana ne Ooci a wána Buhúnyi e bú ηe yíinjíéne olíhe. » †† CéƆƆté CíƆƆé cé buáyá áηa na « núánó ».

mi, tua sƆηa e nyimónjóló basó na basó, manóηƆ me uuyé Ɔónó Yésus ηáá basó fúúmínyi a búásƆ bƆƆbé bukime.

⁸ MbóƆƆ tu ηa sƆ kƆƆna anyía tu te asó bá bakela maabé, tu ηe sú bínéηe basó bémuátá ; aáná taaká te a bá náásƆ buúse bukime. ⁹ Asana ƆƆƆté, mbóƆƆ tu ηa sƆ béƆƆƆ búásƆ bƆƆbé eé buúse bó Bandómesé, wuúci bémuátá u káá basó buúbu nyeanenena, yó buúbu fúúmínyi bukime anyía wána atálémánánó yé ƆƆƆ, u nyíoyísíkínyi úúyε Ɔtána. ¹⁰ TúásƆ kƆƆna anyía tu te ηa sƆ kéla bƆƆbé, tú me sú hélúmúnyi Bandómesé Ɔfalafala, búáyé buhúnyi te a bá a cáásƆ eetú buúse bukime.

2 Bááme baáná e, ε ηa mé banó ƆƆƆéna besana eébi anyía nu te keláka besana a beebé. Mbá, mbóƆƆ yé ηƆ yƆƆ háména anyía kuƆƆƆ ƆƆƆ a wƆƆƆté ƆƆ kéla asana a yaabé, menyí anyía tua sƆηa na MƆkamena eé buúse bú Síkíne Bandómesé ; wuúci wána Yésus Kilís, atálémánánó yé ƆƆƆ. ² Yáána anyía wuúci bémuátá u ηáá bésómbéna háye etúké anyía mbá Bandómesé á basó nyeanákénéna maasó maabé ; té cáηa hú maasó maabé bímuócí, mbá u ηáá nyeanenena tóna maabé ma baacɔ bekime bá Ɔmesé okime.

Mumenyi Bandómesé ηáá láténa bíáyé bikotí

³ MbóƆƆ tu naηa tuasó látákéna *bikotí bé Bandómesé, bú ηο tóηinyi anyía tu ηe sú wuúci menyí bōmbánye. ⁴ ƆƆƆ okime awó ú ηa kƆƆna anyía u ηeé wuúci menyí bōmbánye, mbá u te láténa bíáyé bikotí áηa na afala, taaká te á bá nááyá buúse bukime. ⁵ Mbá yáána anyía'ο, ƆƆƆ okime awó ú ηa láténa besana abé

Bandómesé ηa κωκna, wuúci oóci u ηé léne Bandómesé bōmbánye bōmbánye. A asana eéyé tu ηe sú ményi anyía tua sōηa balatákán e nyimónjóló ne wuúci.

⁶ ƆƆƆ okime awó u ηá κωκna anyía u ηee límíne e nyimónjóló na Bandómesé ηá nyemána wu olíhēke i ηjēti ci olíhe ú *Kilís bémuátá.

⁷ Baláame bá Ɔtémá e, okotí ayé ε ηa mé banó Ɔŋhēna aaha te a bá ƆƆƆƆƆƆ yí okotí. Mbá okotí yé buáyá yááηa ; yiíyí nú ηe nú ményi o otúme e nyitúme nyí úúnú olumitinine. Okotí yé buáyá eéyé áηa buhúnyi abó nú na maá nŋ lókómáka. ⁸ Mbá ta híáná, okotí Ɔ ƆƆƆ † yáaηa ε ηa mé banó Ɔŋhēna ; yiíyí eéyé yí ηé bitóηjinyi ne o olíhe ú Kilís ne e úúnú áyá. Yááηa anyía ibíne á yáaηa Ɔ ƆmanƆƆna ; taaká ci eese á yáaηa Ɔ ƆƆma. ††

⁹ ƆƆƆ okime awó u ηá κωκna anyía u ηeé líhe ambánye yí olíhe e eese noómi mbá, u liηekine uuyé onyíinyí á yánáηa i ibíne noómi. ¹⁰ Yááηa anyía'o, ƆƆƆ okime ewú u ηeé léne uuyé onyíinyí, wuúci u ηeé líhe ambánye yí olíhe e eese noómi ; ta bƆƆ a búmƆté bú o wuúci kúfítinyi te a bá nááyá. ¹¹ Mbá ƆƆƆ okime ewú u ηe líηine uuyé onyíinyí ηeé líhe i ibíne noómi. U ηaá kánda i ibíne noómi, u ti menyí haála ahá u ηa Ɔba ananyía ibíne meé wuúci kuusi indímé.

¹² Banó bááme baáná e, ε ηa mé banó Ɔŋhēna besana eebi anyía Bandómesé maá banó nyéánakenena máánŋ maabé a asana ne Kilís. ¹³ E ηa mé banó Ɔŋhēna besana eebi, banó, bááme be síkíne, anyía nu ηe nú menyí ooci awó u ηaá bá o otúme e nyitúme nyé benyéma bikime. E ηa mé banó Ɔŋhēna besana eebi, banó, na benókƆ na babóla, anyía nú ma nŋ yáká ƆƆƆ u menjijé.

¹⁴ Banó bááme baáná, ε ηa mé banó Ɔŋhēna besana eebi anyía nu ηe nú menyí ciasó Síkíne Bandómesé. E ηa mé banó Ɔŋhēna besana eebi, banó, bááme be síkíne, anyía nu ηe nú menyí ooci awó u ηaá bá o otúme e nyitúme nyé benyéma bikime. E ηa mé banó Ɔŋhēna besana eebi, banó, na benókƆ na babóla, anyía nua nŋηa na makénda o olumitinine noómi, Besana bé Bandómesé ηeé límíne aanó ε etémá ekúlú ekime, nú ma nŋ yáká tŋna ƆƆƆ u menjijé.

¹⁵ Banó bekime, nuti bíinjíékíne o oléne Ɔmesé ooci ta besana a béáηa Ɔ Ɔmesé. Yááηa anyía, ƆƆƆ okime ewú u ηeé bíinjie o oléne Ɔmesé ooci ti ηeé léne Síkíne Bandómesé buúse bukime. ¹⁶ A besana bikime bé Ɔmesé ooci a béáηa anyía : Na besana bí imehú a bé ηa basó háména ε etémá, na yaáká yí eése, ne obíbéeti awó baaco ηe bú bíbéeti na búábƆ ƆƆnŋme ; bí ti ηé húle né Síkíne Bandómesé, mbá bíáηa bé Ɔmesé. ¹⁷ Énu menyí anyía Ɔmesé ooci á yáaηa Ɔ Ɔmana, na besana a bé ηa háména baaco ε etémá áyá. Mbá, ƆƆƆ okime awó u náηa waá látákéna besana e bí ηeé bílénine Bandómesé ηeé líhe bikúlú bikime.

† Fanáka Saη 13.34. †† Yésus ηaá békélákéna okotí a yéáηa e Lef 19.18e úúyε olíhe ú bémuátá, yŋ basó síkíne yááyε Elilé Ɔ Ɔkela anyía tú síké asó látákéna cááyε abaná.

Benuusi Kilís

¹⁸ Bááme baáná, bikúlú bí nyibíondísinyi eebi tua Ɔŋaηa o olíhe. Áno bétááka anyía bá ηa banó láákéna anyía e bikúlú eébi munuusi *Kilís káá háména baaco hú huase. Yááηa anyía benuusi Kilís ma bŋ háláka aám-báya ; buáté bƆƆ bú ηo tŋjinyi anyía tua Ɔŋaηa o olíhe bikúlú bí nyibíondísinyi. ¹⁹ Baaco eébé ηa bŋ bá buáyá e úúsú ƆƆƆ, bá ηa bŋ hámókƆna anyía bŋ te ƆƆ bŋ bá taaká cé baaco cí uúsú ƆƆƆ. Yááηa anyía'o, mbókƆ bábƆ bámbókƆna baaco bé úúsú ƆƆƆ, keyé bá ηa bŋ lóbókƆ. Mbá bá ηa bŋ hátókƆná anyía búé bitóηjinyi o motóndóló anyía bŋ te ƆƆ bŋ bá taaká cé baaco cí uúsú ƆƆƆ.

²⁰ Mbá banó, a yáánŋ aháηá, nu ηe nú ményi anyía Kilís na maá banó súkunekine *Efúúménénú yí Elilé. Éhē nua núáηa o omenyi taaká, † banó bekime.

²¹ MbókƆ yarŋ ε ηa mé banó Ɔŋhēna besana eebi, bú te á bá anyía nu ti ηé nú ményi taaká ; yááηa hú anyía nuanua báka o omenyi taaká, nu menyukune tŋna anyía afala te á bá yé Ɔháma aá taaká noómi. ²² Éε, aányé wáηa Ɔfalafala aná e ? Ɔfalafala áηa ƆƆƆ okime awó u ηa κωκna anyía Yésus te a bá Kilís. Wuúci wáηa Ɔfalafala, wuúci munuusi Kilís, u bínēηítíkinyi ekúlú ƆmƆté na ciasó Síkíne Bandómesé ne uuyé Ɔŋnŋ áyá.

²³ Yááηa anyía ƆƆƆ okime ewú u ηé bínēηítinyi Ɔŋnŋ u Bandómesé ηeé bínēηítinyi tŋna Síkíne. Mbá ƆƆƆ okime awó u ηa κωκna anyía Yésus áηa Ɔŋnŋ u Bandómesé ηe ményi tŋna Síkíne. ²⁴ Yaáté asana núánŋ nyemána nú otétényiki bōmbánye e cíínú etémá asana eéyé ayé nu ηa nŋ lókómáká e nyitúme nyí úúnú olumitinine. MbókƆ nu ηa nŋ Ɔba ne buúse o otétényi bōmbánye e cíínú etémá asana ayé nu ηa nŋ lókómáká e nyitúme nyí úúnú olumitinine, nu ké nú límíne banó bémuátá e nyimónjóló na Ɔŋnŋ u Bandómesé ne Síkíne áyá. ²⁵ BƆƆ ebú Kilís ηaá basó bétánéná áηa ƆƆƆƆƆƆ yí olíhe yí ekúlú ekime.

²⁶ E ηa mé banó Ɔŋhēna aaná a asana na baaco a bá ηa bŋ áamba Ɔ banó nēnisi ohónyí. ²⁷ Mbá banó, a yáánŋ aháηá, Kilís na maá banó súkunine Efúúménénú yí Elilé; †† éhē bú te ηá háná ƆƆƆƆ anyía bá banó eékúnyiki nyiékúnyí nyí etémbí. Yááηa anyía Elilé eéyé ηaá banó eékúnyí besana bikime a béáηa taaká, bíibi téka befala. Énu límíne e nyimónjóló nááyá háye Elilé ηaá banó eékúnyíki.

Baáná bá Bandómesé

²⁸ Yaáté asana aná, banó bááme baáná, énu límíne e nyimónjóló ne *Kilís, ananyía ekúlú ayé u ká ka hálómƆna, tu ká sŋ bámbókƆna o moyóyónó, tu te lókma aat Ɔlama eeyé eé buúse. ²⁹ Ahé nu ηe nú menyí anyía wáηa atalémánánŋ yé ƆƆƆ eé buúse bŋ Bandómesé, énu menyí tŋna anyía ƆƆƆ okime awó u ηa kéla besana a betalémánánŋ áηa uuyé Ɔŋnŋ.

‡ Nyekŋŋna a nyémƆté : « nu ηe nú menyí besana bikime ».

†† Nyekŋŋna a nyémƆté : « Kilís maá banó iinjie búáyε buhúnyí. »

3 Huúú' ! Áno leca nyenamá nyí nulénéne anyé Taatá Bandómesé ñaá basó lénéké. U ñaá basó lénéké buéñí a nyenamá anyé u ña basó lóna anyía bááyé baaná. Túé menyí aná anyía tua sóna taaká bááyé ; asana ómóté, baaco bá ómesé ooci ti ñé bú menyí anyía tua sóna baaná bá Bandómesé, ananyía bó ti ómo bú menyí ciasó Taatá Bandómesé. ² Baláame bá ótémá, aámbáya tua sóna baaná bá Bandómesé ; bú te ñaá lécana bómánye aáté tu ká só bómókónéna. Ta híaná, tu ñe sú menyí anyía ekúlú eyí Kilís kée bitónjinyí náásó, tu ká só bá aá ciayé ñetí, anyía tu ké sú wuúci lecaka háye wáña. ³ Yáána anyía'ó, caco okime awó u ñaá háya nyenamá nyé mawólé eényí né Kilís ñe bitétényi ofúúménénu i ñetí ecí Kilís áña ofúúménénu.

⁴ Caco okime awó u ñaña waá kélaka bóbé te ñá láténa *bikotí bé Bandómesé. Ókela bóbé áña caco okotí yé Bandómesé. ⁵ Nu ñe nú menyí anyía Yésus Kilís, awó bóbé te á bá nááyá buúse bukime, ñaá faáya c ómesé c cawáwañjaka maabé. ⁶ Éhé caco okime e wé límine e nyimónjóló ne wuúci te ómó nyemána wu c háná kélaka bóbé ; mbá caco okime awó a yánána c caba ne buúse c ókela bóbé ti ómó wuúci leca, te o wuúci menyí tóna.

⁷ Banó, báame baaná, ta caco te banó ñe. Caco okime awó u ñaña waá kélaka betálémánánó bé besana áña atálémánánó yé caco i ñetí ci Yésus Kilís, wuúci wáña atálémánánó yé caco. ⁸ Mbá caco okime awó u ña caba ne buúse c ókela bóbé áña na Musóména, ananyía muána mawela maabé hí otúme e nyitúme. Aatú yé asana ayé óónó u Bandómesé ñaá fááyéna c ómesé ooci eé yíyí ñaá bá anyía wá ka cángéna monyíókinyí ma Musóména mekime.

⁹ Caco okime a wáña óónó u Bandómesé te ñá háná a kela bóbé, ananyía nyebá nyé Bandómesé † áña límine nááyá. U té á bá wu c háná cawabaka ne buúse a nyekela nyé bóbé anyía Bandómesé áña ciáyé Síkiné. ¹⁰ Éná'ó, asana e yí ñe yeélúnyí bómánye na baaná bá Bandómesé na bá *Sátan áña anyía caco okime awó u te ñá kela besana a betálémánánó, u ti léne tóna uuyé onyíinyí, te á bá óónó u Bandómesé.

¹¹ Yáána anyía'ó, asana ayé nú ña nó lókómáká e nyitúme nyí únú olumitinine áña anyía túésú lénékénéne. ¹² Tu te ómo só nyemána tú óháká *Káyen ; wuúci u ñaá bá cawá na Sátan, caco u menjijé, yó wóónó onyíinyí. Mbá nu ñe nú menyí a asana ayé aáté u ñeé wuúci óónó e ? U ñeé wuúci óónó anyía u ñaá bá waá kelaka beebé bé besana, onyíinyí áa kelaka a betálémánánó. ¹³ Baláame, cawé hola okéke anyía baaco bá ómesé ooci ña bó banó líjine.

¹⁴ Mbá basó, tua sóna o omenyi aámbáya anyía tú ma só békátóna o owé noómi, tú okowófine o olíhe. Tu ñe sú menyí aaná anyía tu ñe sú léne báásó benyíinyí ; caco okime ewú u ti ñe léne onyíinyí a yánána o owé noómi. ¹⁵ Caco ewú u ñe líjine onyíinyí áña muónó baaco ; nu ñe nú menyí anyía muónó baaco

te ñaá bá na cawáwá yí olíhe yí ekúlú ekime nááyá.

¹⁶ Boko abó bó ñó lóna anyía nulénéne, íbúebu aná Yésus Kilís ñe keé iínjé úúyé olíhe a yáásó asana. Basó tóna tu ñá só nyemána tú owíinjékíne cíisú ilíhe a besana bé báásó benyíinyí. ¹⁷ Mbóko enóme ce caco a cémté ña léca uuyé onyíinyí áa yábáka boko a bómóté mbá u ti wuúci bécama mahana, anyána wáña wu cawana anyía u ñeé léne Bandómesé e uúyé ótémá noómi e ?

¹⁸ Banó, báame baaná, tu te ómo só nyemána tú ótánjaka hú ne nyuúte ne nyuúte, tu cawana anyía tu ñe sú lénéne na báásó benyíinyí, mbá tu ña só nyemána tú otónjinyí núásó nulénéne a nyekela nyé besana aá taaká noómi. ¹⁹ Aaná tu ké sú menyí anyía tua sóna baaco a bá ña bó kánda aá taaká noómi ; cíisú etémá cíó hálómókóna a cawana ekúlú ayé tua sóna eé buúse bó Bandómesé. ²⁰ Te cíisú etémá á basó kákálákéna, tu ñe sú menyí anyía Bandómesé ñeé cíici ténjinyí, u menyukune tóna besana bikime. ²¹ Baláame bá ótémá, aaná, mbóko cíisú etémá te ñá basó kákálákéna, tua sóna ne moyóyónó c ótánjaka eé buúse bó Bandómesé. ²² U ñaá basó iínjé tóna boko bukime ebú tu ñe sú wuúci bata a asana ayé tu ñá só láténa bíáyé bikotí, tu kelaka besana e bí ñe wuúci bílénine. ²³ Bikotí abé u ñaá basó iínjékíne anyía tuásó látákéna áña anyía túá háya mawólé né uuyé óónó Yésus Kilís, mbá tu lénékénéne háye u ñaá basó láakena. ²⁴ Caco awó u ña láténa bíáyé bikotí ñeé límine e nyimónjóló na Bandómesé, Bandómesé tóna e nyimónjóló ne wuúci. Boko a bó ña basó tónjinyí anyía Bandómesé ñeé límine e nyimónjóló na basó áña *Efúúménénu yí Elilé ayé u ñaá basó iínjé.

Anyána báána bá cawáálnáka anamá cé bililé

4 Baláame bá ótémá, nuti ténjinyí lúmitine baaco a bá ña bó kóna anyía bá bóna na Ambánye yí Elilé ; mbá, áno cáña beébe búlúnéke bómánye bómánye ananyía núénú menyí mbóko bá bóna taaká ne Elilé e yí ñeé húle ná Bandómesé. Yáána anyía *behémúnyí besana bá befala ma bó hála haála hekime. ² Áno leca anyána nua nóna nú omenyi anyía caco áña ne *Efúúménénu yí Elilé. Caco okime awó u ña kóna e ekatékate ce baaco anyía Yésus *Kilís ñeé bíbíéné caco áña taaká ne Elilé e yí ñe húle ná Bandómesé. ³ Mbá caco okime ewú u ti ñe lúmitine anyía Yésus Kilís ñeé bíbíéné caco † te á bá ne Elilé e yí ñe húle ná Bandómesé. Elilé ayé wáña ne yíyí áña elilé yí munuusi Kilís ; yíyí nu ña nó lókómáká anyía yé káá fáaya ; aámbáya eeci yá yáaña aaha c ómesé.

⁴ Banó báame baaná, aá banó, nua núána baaná bá Bandómesé ; nu na maa nó yákáka behémúnyí besana bá befala anyía Elilé a yáána náánó áña na makénda buéñí c óhola elilé a yáána á baaco bá ómesé. ⁵ Yáána anyía beébe bá bóna baaco bá ómesé ; yaáté asana bá ña bó táña besana bé ómesé, aaná baaco bá ómesé ñe bú beébe lókóma. ⁶ A yáásó aháná, basó tua sóna

† Cémté Cíóhé cé buáyá áña na « ...maasó maabé ». †† Ta anyía : « Buhúnyí » (Sak 1.21 ; 1Bi 1.23), ta anyía : « Elilé yé Bandómesé, makénda me olíhe » (San 3.5).

‡ Cémté Cíóhé cé buáyá áña na « caco okime awó u ña yaafa Yésus Kilís oóci... » Sáan ñaá bá we núúsiki nyíékúnyí eenyi a nyémóté a nyé ñaá bá nyéá yaálnáka ne Yésus a nyebá nyé caco ne Kilís, óónó u Bandómesé.

baaná bá Bandómesé. ƆƆƆ okime ewú u nê ményinyi na Bandómesé, wuúci u nâ lókóma besana abé tu nâ sɔ kɔƆna ; ƆƆƆ awó u te á bá ƆƆƆ u Bandómesé te nâ lókóma besana abé tu nâ sɔ kɔƆna. Aaná tua sɔnɔa tú omenyi ƆƆƆ na ne Elilé yí taaká na yé nyenana.

⁷ Baláame bá ƆƆƆ, túé búle lénéne basó na basó anyía nulénéne nêé húle ná Bandómesé. ƆƆƆ okime náánó ewú u nêé léne ƆƆƆ ána ƆƆƆ u Bandómesé, u nêé ményinyi ne wuúci. ⁸ ƆƆƆ okime ewú u ti nêé léne ƆƆƆ ti nêé ményinyi na Bandómesé, anyía Bandómesé nana weé lénéke baaco. ⁹ Bandómesé nãa basó námbɔnɔna núáyé nulénéne ekúlú ayé u nãa tɔmá híyíe hɛkɔnɔ hí ƆƆƆ Ɔ Ɔmesé, ananyía mbá túásó bá na taaká ci olíhe nááyá. ¹⁰ Asana e yí nɔ tɔnɔnyi nulénéne ána anyía Bandómesé u nã cána Ɔ basó léne, yó tɔma uuyé ƆƆƆ Ɔ Ɔkɔbésómbéna a yáásó asana, mbá u basó nyéánakenena máásó maabé ; nulénéne eénu te á bá anyía basó tú nã sɔ cána olénéke Bandómesé.

¹¹ Baláame bá ƆƆƆ, a asana ayé Bandómesé nãa basó lénéke buéní aaná, éhé basó tɔna túásó nyemána tú olénékénéne. ¹² Énu ményi anyía ta ƆƆƆ te nã léca Bandómesé háye wána ; ta híáná ekúlú eyí tu nã sɔ lénéne basó na basó, tua sɔnɔa limine e nyimónjóló ne wuúci, nulénéne anó ú nána waá basó lénéke ána nun-yíoyónú náásó ƆƆƆ bɔmbánye ƆƆƆ bɔmbánye.

¹³ Bɔkɔ a bú nã basó tɔnɔnyi anyía tua sɔnɔa balatánó e nyimónjóló na Bandómesé, wuúci tɔna Ɔlatánó e nyimónjóló na basó ána anyía : U nãa basó iinjíe yááyé Elilé. ¹⁴ Basó bémuátá tu nã sɔ léca na cáásó eése anyía Taatá Bandómesé nãa tɔma uuyé ƆƆƆ o okonóhi baaco bekime bá Ɔmesé ; aaná tu nã sɔ húlɔnyi baaco anyía asana eéyé ána taaká. ¹⁵ ƆƆƆ okime awó u nã kɔna anyía Yésus ána ƆƆƆ u Bandómesé nêe límine e nyimónjóló na Bandómesé, Bandómesé tɔna e nyimónjóló ne wuúci. ¹⁶ Basó bémuátá tu nã sɔ ményi, tu lumitekinine anyía Bandómesé nána waá basó lénéke ; wána nulénéne. Aaná ƆƆƆ okime awó u nána weé líhéke e nulénéne noómi nêé límine e nyimónjóló na Bandómesé, Bandómesé tɔna e nyimónjóló ne wuúci.

¹⁷ Bɔkɔ a bú nãa basó tɔnɔnyi anyía tu nã sɔ léne Bandómesé ƆƆƆ bɔmbánye ƆƆƆ bɔmbánye ána anyía tu ti ké sɔ líkíme ta bɔkɔ buúsé abó Bandómesé káá sɔmbótókónéna baaco besana. Úúsú olíhe ú Ɔmesé ooci ána i iɔetí ci olíhe ú Yésus Kilís. ¹⁸ Bulíkíliki te á bá e nulénéne noómi, mbá taaká taaká ci nulénéne nêé menyisi bulíkíliki Ɔ Ɔtémá. Yáána anyía'o, Ɔbá ne bulíkíliki Ɔ Ɔtémá nêé hémbule anyía bɔnɔsɛa ána cé Ɔbá hɔá ; aaná ƆƆƆ okime a wána ne bulíkíliki Ɔ Ɔtémá te nã lókóma injibí ci nulénéne nú Bandómesé. ¹⁹ A náásó, tua sɔnɔa ne nulénéne e Ɔtémá ananyía Bandómesé u nãa cána Ɔ basó léne. ²⁰ Mbókɔ ƆƆƆ nã kɔna anyía : « I nêé mi léne Bandómesé », mbá u líhékine ƆƆƆ, wána na afala. Yáána anyía ƆƆƆ ewú u ti nêé léne baaco abá u nã léca ne eése, ƆƆƆ ooci te á bá wu olénéke Bandómesé awó u te nã léca. ²¹ Okotí ayé Bandómesé nãa basó iinjie iyéye aná : ƆƆƆ ewú u nêé léne Bandómesé nã nyemána tɔna wu olénéke ƆƆƆ.

Olumitinine ƆƆƆ u Bandómesé ána indíné ci nulénéne

⁵ ƆƆƆ okime ewú u nêe lumitinine anyía Yésus ána *Kilís awó Bandómesé nãa tɔma o okonóhi baaco, ƆƆƆ ooci ána ƆƆƆ u Bandómesé. Mbókɔ ƆƆƆ nêé léne Síkíne, u nêé léne tɔna bááyé baána. ² Bɔkɔ a bú nãa basó tɔnɔnyi anyía tu nã sɔ léne baána bá Bandómesé ána anyía tu nã sɔ léne Bandómesé, tu látákéna bíáyé *bikotí tɔna. ³ Yáána anyía'o : Oléne Bandómesé ána nyeláténa nyé bíáyé bikotí ; aaná nyeláténa nyé bíáyé bikotí te nãa nata, ⁴ anyía ƆƆƆ okime a wána ƆƆƆ u Bandómesé ána na makénda ma Ɔyáka besana bé Ɔmesé. Tu nã sɔ yáka besana bé Ɔmesé anyía tu nã sɔ háya mɔnɔlé né Yésus Kilís.

⁵ Aányé wána wu Ɔyáka besana bé Ɔmesé, e te nãa bá hú ooci ewú u nêe lumitinine anyía Yésus ána ƆƆƆ u Bandómesé e ?

⁶ Yésus Kilís ooci u nãa fáaya Ɔ Ɔmesé, yó bíótine ne menyífé, manɔnɔ mó wuúci hámkɔna e úyúe owé; † u te Ɔmɔ fáaya Ɔ Ɔmesé hú ne menyífé me úyúe obíótine meéme ne meéme, mbá u nãa fáaya ne menyífé me úyúe obíótine na manɔnɔ me úyúe owé. Aaná Efúúménénú yí Elilé nãa háya embasó ; ciayé embasó ána taaká anyía yéána taaká. ⁷ Yáána anyía bambasóm-báco ána bátátó : ⁸ Ne *Efúúménénú yí Elilé, ne menyífé, na manɔnɔ ; bétátó eébi okelú Ɔmɔtɛ. ⁹ Mbókɔ tu nána tuesú lumitekine anyía embasó ce baaco ána taaká, túé menyí anyía embasó ce Bandómesé ána taaká Ɔ Ɔhɔla ce baaco, ananyía wuúci bémuátá u nãa háya embasó a asana ne uuyé ƆƆƆ. ¹⁰ Aaná ƆƆƆ ewú u nã lumitinine anyía Yésus ána ƆƆƆ u Bandómesé ána na embasó eéci nááyá bémuátá. Mbá ƆƆƆ ewú u ti nêe lumitinine nêé híite Bandómesé háye Ɔfalafala, anyía u ti ómó lumitinine embasó acé u nã hákénéná uuyé ƆƆƆ. ¹¹ Ciáté embasó eéci ána anyía Bandómesé nãa basó iinjíékine ƆƆƆ yí olíhe yí ekúlú ekime. Olíhe ooci ána né uuyé ƆƆƆ. ¹² ƆƆƆ okime a wána e nyimónjóló na ƆƆƆ u Bandómesé ána ne olíhe, mbá ƆƆƆ okime awó u te á bá e nyimónjóló na ƆƆƆ u Bandómesé te á bá ne olíhe.

Besana bí nyibíóndísinyi

¹³ Banó, belumitinine Yésus *Kilís a wána ƆƆƆ u Bandómesé, e nã mé banó Ɔnɔkéná besana eébi ananyía nuénú menyí anyía nua núána na ƆƆƆ yí olíhe yí ekúlú ekime. ¹⁴ Tu nã sɔ menyí anyía Bandómesé nãa lókóma bɔkɔ bukime ebú tu nã sɔ wuúci bata mbókɔ bú nêé wuúci bílénine ; asana eéyé nãa basó iinjie makénda Ɔ Ɔtémá noómi. ¹⁵ Aaná, háye tu nã sɔ menyí anyía u nãa basó lókóma, túé menyí tɔna anyía ekúlú eyí tu nã sɔ wuúci bata bɔkɔ a búmɔtɛ, tua sɔána ne buúbu.

¹⁶ Mbókɔ ƆƆƆ a wɔmɔtɛ nã léca uuyé onyíinyi á kelaka asana a yaabé a yé te á bá yí o wuúci Ɔbana o owé, wá bécókólókénéna ƆƆƆ ooci Bandómesé ; Bandómesé kéé wuúci iinjie olíhe. Asana eéyé nã léca baaco a bá nã bó

† Fanáka Saŋ 19.34.

kela bɔɔbé a bú te á bá bú o beébe ɔɔbana o owé. Mbá bɔɔbé a búmɔté áηa bú ɔɔɔbana ɔɔɔ o owé ; té cáηa a nyenamá nyé bɔɔbé eényí ε ηa mé ɔɔɔna anyía bá béɔ́kɔ́lɔ́kénéna ɔɔɔ eé nyíinyi. ¹⁷ Nyenana nyikime anyé ɔɔɔ ηa nána ηaa bélɔ́ηɔ́ anyía bɔɔbé. Mbá ta híáná, maabé a mɔmɔté áηa hɔ́a a má te á bá ma ɔɔɔbana ɔɔɔ o owé. ¹⁸ Tu ηe sú menyí anyía ɔɔɔ awɔ́ a yáaηa ɔ́ɔ́nɔ́ u Bandómesé te ηá háná á kela bɔɔbé. Mbá ɔ́ɔ́nɔ́ u Bandómesé ηeé wuúci tétényi † anyía ɔɔɔ u menjíηé ti wuúci kelá bɔɔbé.

† *Cémɔté Cɔ́ɔ́ηé cé buáyá áηa na « Mbá ɔɔɔ awɔ́ a yáaηa ɔ́ɔ́nɔ́ u Bandómesé ηeé bitétényi wuúci bémuátá. »*

¹⁹ Tu ηe sú menyí anyía basó tua ɔ́ɔ́aηa benyéma bé Bandómesé, mbá baacɔ bekime bé etémbí bá ɔ́mesé á bɔ́ηa e butéηí bɔ́ ɔɔɔ u menjíηé noómi.

²⁰ Tu ηe sú ményí tóna anyía ɔ́ɔ́nɔ́ u Bandómesé ηaá faaya ɔ́ ɔ́mesé, yó basó íínjíékíne makénda me omenyinyi na taaká ce Bandómesé. Tua sóna bal-atákánɔ́ e nyimónjóló na taaká ce Bandómesé oócí e elime ci Yésus Kilís, uuyé ɔ́ɔ́nɔ́. Wuúci wáηa taaká ce Bandómesé ; wáηa yɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ yí olíhe yí ekúlú ekime.

²¹ Banó, bááme baáná, énu bíkékényíki, nuti nyemíki bebókóbókó.

2 Sáan̄

ηκ γκώηόκ

Besana a bé ηκ γκώκ anyía bá lókómáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

Muóηκ ηα βέλ̄ηκ κσε wuúci Waáηá. U ηe lémbi baacō eébé anyía bé ηe bú líhe na aá taaká ne e nulénéne noómi (1-6). U ηa báta baacō abá u ηκ γκώηená nufule anyía bé limíne bōκκ, bé bíijnjie o olumitinine noómi, mbá bé bitétényi κkamena beékúnyi besana bá befala a bá ηaá bá bá kándaka behaála behaála.

Bitéjiti

1 Yaηó, *mukendisi belumitinine *Kilís, † ε ηα μέ ζόηéna Kiliya †† nufule eenu ; wáηa ooci awó *Bandómesé ηκó lóτ. Ε ηα μέ ζόηéna τóna bááyé baáná ebé i ηeé mi léne bōmbánye bōmbánye. Té cáηa yaηó bímuóci ε ηα μέ banó léne, baacō bekime e bé ηe bú ményi taaká ηa bō banó léne τóna ² a asana na taaká a céáηa náánó ; ciíci ce káá bá náánó aáná bikúlu bikime. ³ Ne Síkíne Bandómesé ne uuyé τónó *Yésus Kilís á basó sáyábákéna, bá basó bécámáka mahana, mbá bá basó iínjékíne mbuumu ε etémá na aá taaká ne e nulénéne noómi.

Túé lénékénéne

⁴ Ε ηα μέ bá háye nyitíne nyí bilúηe a nyiáme nyelca anyía bōκκ baáná a bōκκé ηa bō kándá aá taaká noómi háye okotí ayé Bandómesé ηaá basó iijnjie. ⁵ Éná aámbáya, Kiliya, asana ayé ε ηκ μέ κ bata áηa anyía tu ηa sō nyemána tú o búle lénéne basó na basó ; té cáηa γκώκκκκκ yí okotí ε ηα μέ κκώκκκκκ aaha, mbá okotí yé buáyá ayé tu ηa sō lókómáka o otúme e nyitúme nyí uúsu olumitinine. ⁶ Taaká ci nulénéne áηa o búle láténa *bikotí bé Bandómesé ; okotí ayé nu ηa nó lókómáká e nyitúme áηa anyía énu búle lénéne.

† Ta anyía : « Waáηá ». Híōbō hí belumitinine ηe menyí Sáan̄ ne nyíinyi eényí. U ηaá bá bímuóci κκκκ a baacō bá endóma bekime.
†† Ta anyía : « ambánye yí oónjú ». Nufule eenu ηa léca híōbō hí belumitinine ; bááyé baáná áηa belumitinine.

⁷ Ε ηaá με κκκκ aáná anyía baacō beéηí ma bō hála haála hekime. Bé ηe bú néηe baacō ; bé ti lumitínine anyía Yésus *Kilís ηeé bíbíéné κκκκ aaha κ κmesé. † Nye-namá nyé κκκκ a nyé ηá táηa aáná áηa munéηe baacō, wuúci τóna munuusi Kilís. ⁸ Yaáté asana, énu bíkékényi banó bémuátá, anyía búánó buólí †† bukime abó nu ηa nó nyíκκκ ti wé etémbí ne etémbí, mbá nu bōηgóna bíánó benamá.

⁹ Énu menyí anyía κκκκ okime awó u náηa u τε á láténa nyiékúnyi nyí Kilís, mbá u sólikinyi κκela bíáyé besana bé bémuátá ma nána ohónýi, u τε á bá e nyimónjóló na Bandómesé. Mbá κκκκ okime awó u naηa waá látákéna nyiékúnyi nyí Kilís áηa e nyimónjóló na na ciasó Síkíne Bandómesé ne ne uuyé τónó áyá.

¹⁰ Aáná mbóκκ κκκκ a wκκκté ηaá fááya náánó ne nyiékúnyi nyí etémbí, nuti wuúci káha e úúnú ooki, te o wuúci laana anyía « κκκκ' », ¹¹ anyía κκκκ ewú é wuúci ténjiti ηeé lumitine yááyé aabé yé nyebékéleña.

¹² Ya méηa na besana biéηí bé κ banó láakena, mbá i ti ηé mi léne o bííbi ζóηκ e nufule ; i ηeé mi bíkéti κκκκáya náánó κ κκκκ banó léca, mbá tu táηátáηa tu lécakána anyía tuásó bāmókónéna háye nyitíne nyí bilúηe. ¹³ Baáná bá κκκκnyia e woónjú †† awó Bandómesé ηκó lóτ ηe bú o ténji.

‡ Fanáka nyihembule nyé 1Sη 4.3. †† Cémκté Cíκκκκé cé buáyá áηa na « búásó buólí ». †† Éce anyía belumitinine bá híōbō ahé Sáan̄ áηa e híhi.

Súute

ηκ γαζήζκ

Besana a bé ηκ γαζήζκ anyía bá lóκmáka bōmbánye nyefana nyí nufule eenu

Besana a béηηa beζήζκónó e nufule eenu áηa eé buúse bú belumitinine bekime ; aáná bé ηa ηζánána na besana ebí Bíel ηκ γαζήζκ eeyé e nufule nó κλάta, ηκλάκáhóláka ε embaká ífendí. Ne wuúci ne Bíel bá ma bó tám-ba biité na baacɔ a bá ηa bó sáasa bekótémákánó bí eékúnyi, beébe bakanda tusɔmɔ. Nufule nú Súute ηo tóηínyi o motóndóló anyía makénda ma afala áηa ebébékénú yé asana a yá hólá. Bekilísíten a bóηa na nyíζk na mɔηκlé na ná Bandómesé ne né Yésus Kilís a makénda me Efúúménénú yí Elilé (20-21).

Biténjiti

1 Yaηó Súute, munyikɔɔ mu *Yésus *Kilís, mbá ya méηa tóna onyíinyí u Sáak ; yaηó ε ηa mé banó ζήζήna nufule eenu, banó eebe abá *Bandómesé ηaá lóηκɔ anyía núánó bāmóκna bááyé baacɔ. U naηa waá banó lénéke, u banó tétényíki a asana ne Yésus Kilís. 2 Bandómesé á banó bécámáka mahana ekúlú ekime, wá banó iinjiekine tóna ekúlú ekime ne mbumu ne nulénéne κ χκλα.

A asana yí beékúnyi besana bá befala

3 Baláame bá κtémá, ecaná ce κ banó ζήζήκéna nufule ηaá bá ce a me nuakena buénj, anyía yáme banó hém-bulekine nyinohi anyé Bandómesé ηaá basó nóhi basó bekime. Yaáté asana i ηeé mi bíékínyi o nuúnu ζήηκ, anyía yáme banó ciékínyi κ χbékéndéna κnua ecále acé nu ηa nó nua a asana ne olumitinine awó Bandómesé ηe yíinjie bááyé baacɔ ekúlú ζmóté e bikúlú bikime.

4 Yááηa anyía beebé bé baacɔ κ bémóté ne meé bú oofokine e menjijé aanó ε ekatékaté. Bí ηeé kótímísi nyiékúnyi nyé yaála yí nuubo ayé Bandómesé ηaá basó boosi. Bá ηa bó kela aáná anyía bebú tóηgínyi baacɔ anyía uúbú olíhe ú enjκκónκnκ áηa κmbánye. Bá ηa bó sáηóna anyía Yésus *Kilís áηa bímuócí na yáásó Elékúηúlu ne uusú Oténj a Waáηá ; feeké Bandómesé na maá sōmbótóna yáábó asana, háye yááηa γαζήζκónó.

5 Ta yé cāηa á bá anyía nua núá báka o omenyi bōmbánye bōmbánye besana eebí, ε ηa mé nyemána wu κ banó bitéesi anyía Oténj a Waáηá † ηoó nóhi baacɔ bá buncηκ bú Islayél ekúlú ζmóté e bikúlú bikime κ buólé a buncηκ bú Esíbit. E elime eecí, u ηá kela anyía baacɔ bekime a bá te ζmó bó háya mκηκlé nááyá é wéekune.

6 Áno βétááka tóna asana yí *bililé bé masóma a bémóté e bí ti ómo biléníne nyilimíné nyé buáηá anyé

Bandómesé ηeé bíibi iinjie, bé ηa béyúata nyiábó nyilimíné nyé buáηá eényí. Bandómesé ηeé bíibi tétényi beζtóκκónó buúse bukime a haála hé ibíne noómi, bé tátáka buósé bó nyekála a buáηá. ††7 Áno βétááka tóna asana yé báléka cé na *Sótɔm na *Kɔmɔɔle na báléka a cémté a cé ηaá bá a maabó maabána. Baacɔ bá báléka eébé ηa bó kéláka besana a beebé i ηetí ci bililé bé masóma eebí. Bé ηe bú líhéke olíhe ú tusɔmɔ κ κκζhámá κ κηηηena nyiketi nyé Bandómesé a aháηá ne nyilíhe nyé baacɔ. Baacɔ eébé ηa bó lóκma muuyé o oocó noómi ewú ú ti ηé nyíme ta buósé. Asana eeyé áηa taaká ci nyiókísi a baacɔ bekime. ‡

8 Aáná baacɔ e bé ηe bú ófókíne aanó ε ekatékaté ηa bó kela tóna nyenamá nyé beebé bé besana eebí háye baacɔ bá báléka eecí. Bibébékénú bé ebétáá bí cíibú etémá ηeé beébe nyeketena κ κkela besana bé enjκκónκnκ ne ciibú ceétɔ. Bá ηa bó bábéna *Buténj bó Bandómesé, bá sōmbónáka bililé bí nuúmi bé κmuaná.

9 Yíiye anyía te muténjinyi bililé bé masóma a muáηá Mikayél †† bémuátá te ζmó kela aáná, te ekúlú ayé bá ηa bó bá bebú súηgunyinyi, bá hókκnκnκ omime ú Moyís †† ne muúmu na Musómeηa, mu te ζmó békáná o wuúci aahenena yaahó a nyekála ; mbá mu ηeé wuúci laana hú mɔse : « Bandómesé ζκ bónóséá ! » †††10 Mbá baacɔ eébé ηa bó sōmbóna benyéma ebí bé ti ηe bú ményi ; bíibi bé ηe bú ményi κmuaná na κmuaná háye enyama a cé te a bá ne injijé a beetó. Aáná bé ké bú nyímúκúne hú tááκ. ††11 Éé, mahana ne beébe anyía bá ηa bó láténa beκκbκ bé Káyen; ††† bé mé ke bú ófokine a κκκbκ abó Balaam ηaa kéláka a asana yé mκκnyé ma κhómáka a befala. ‡ Bá ηa bó kéléna Bandómesé aató κnata háye Kolé; ‡† yaáté asana bé ηe bú weékúne tóna háye wuúci. ‡2 Éε, baacɔ eébé á bóηa beζmó a maηanda amá

†† Fanáka 2Bi 2.4ne nyihembule. ‡ Fanáka Sen 19.4-25.

††† Fanáka Tan 10.13, 21 ; 12.1 ; NyB 12.7. ††† Fanáka Tet 34.6. Aaha enjκ ci Besuif. †††† 1.9 Skl 3.2 †††† Fanáka Sen 4.8. § Fanáka Emb 22.7-35. Balaam ηo tóηínyi κtémá wú κhómáka mκκnyé ; yíiye yé ηaá tóna nyebékéléna nyí beékúnyi besana bá befala (fanáka 2Bi 2.15).

† Cémté Cíζjé cé buáyá áηa ne « Yésus » aaha.

nu ña nó bándá. Aaná bá ña bó nyiá, bá múákéna buéñí téka na aatɔ ɔlama, bá te bétáá ɔɔsɔ́kɔ́. Bá ña bó hɔ́á ɔɔbɔ́lɔ́ e nú ñe híñíliene, ɔɔ té naa ; hú ehúne yí ñe húne. Bá bóña háye betɔ́kɔ́ a bé te á bá na betámá te ekúlú ayé bá nyemána ɔkátáka betámá. Bá bóña háye betɔ́kɔ́ a beɔ́bákánɔ́ a bekañá, biibi biwéékúnénú buúse bukime. ¹³ Baaco eébé ña bó kela beebé bé besana bé aatɔ ɔlama, bé lecakana háye bihíñe abé beahɔ́ bé nuɔmɔ́ nó makélé ña ña núá yaáhakéna a asálá. Bá bóña háye tunjoti e tú ñe húle endéñéle haála hekime. Bandómesé ñeé beébe tabónákéna haála hé olimekine ekúlú ekime i ibíne ci fíí' a ce a hɔ́la.

¹⁴ A asana na baaco eébé Enɔk †, endaáse ce Átam, ñaá cáña ɔkɔ́ɔna buáyá ɔse : « Leca, Otéñí a Waáñá ooci kokóokó ne cíyí elɔɔɔ cí bililé bé masóma e bifúúménénú biéñí téka na ɔmbana ¹⁵ o okokélísíki baaco nekime bá ɔmesé. U kɔ́ɔ ɔɔɔsɔ́kɔ́ a beebé bé baaco na a asana na beebé bé besana bikime ebí bé ñe bú wuúci kélákéna, na a asana na masálɔ́ mekime, na beahɔ́ ebí bé ñe bú wuúci túméke. » ^{††16} Baaco eébé ña ña bá té abɔ́ lɔ́kɔ́ma ɔɔmbáñye e cíibu etémá noómi ta buúsé ; bé ñe bú bícúúle ekúlú ekime, bé líhéke háye bú ñeé beébe bíléníne. Bá ña bó táña na bumálá bukime, bé bísuékíne baaco na beembáñye bí mehúnyi o o beébe nyéána.

Súute ñeé kíndísi belumitinine

¹⁷ Baláame bá ɔtémá, a yáánɔ́ aháñá, áɔɔ bétááka besana abé *baaco bá endóma bé uusú Otéñí a Waáñá

§† *Fanáka Emb 16.1-5. Beékúnyi besana a bekótémákánɔ́ ña bó bá bébú nuusíki tɔ́na ekúlú ekime betéñínyi belumitinine. † Fanáka Sen 5.21-24. †† Mehúnyi eeme bé ñeé híite e nufule a nómté e tufule atɔ́ bó ña ɔkɔ́ɔkɔ́ e elime. Nufule eénu bé ñe nuúnu lɔ́ɔɔ anyía « nufule anɔ́ Enɔk ña ɔkɔ́ɔkɔ́ » (1.9).*

Yésus *Kilís ña bó cáña ɔ kɔ́ɔɔna. ¹⁸ Bá ña bó kɔ́ɔnáká báye : « A nyemana nyé ɔmesé, baaco a bómɔ́té ká bó banɔ́ cécáka ; bé líhéke háye bú ñeé beébe bíléníne. » ¹⁹ Íbeébe e ña ña báɔ́ sálɔ́tɔ́kɔ́na baaco. Bá bóña ne ibíkéti ce baaco bá ɔmesé ooci ; bá té abɔ́ bá ne *Efúúménénú yí Elilé.

²⁰ Aá banɔ́, baláame bá ɔtémá, áɔɔ ɔɔba ne buúse o olíhe e únú olumitinine noómi ; wáña ofúúménénú ɔ ɔhɔ́la. Áɔɔ bécɔ́kɔ́lɔ́kéna Bandómesé na makénda me Efúúménénú yí Elilé. ²¹ Áɔɔ ɔɔba ne buúse o olimine e nulénéne noómi anɔ́ Bandómesé ñaá banɔ́ léne ; ɔɔ tátáka háye uusú Otéñí a Waáñá Yésus Kilís káá basɔ́ bécáma mahana, yɔ́ basɔ́ iññie ɔkɔ́ɔkɔ́ yí olíhe yí ekúlú ekime. ²² ɔ ɔkɔ́ɔkɔ́ a bá te áɔ́ bá ɔkɔ́ɔnánɔ́ o olumitinine noómi, énu beébe bécámáka mahana. ^{‡23} ɔ ɔkɔ́ɔkɔ́ ɔ bómɔ́té, énu beébe sómɔ́kɔ́ o oocó ú nyekála noómi ; áɔɔ bécámáka mahana ɔkɔ́ɔkɔ́ ɔ bómɔ́té bé etémbí tɔ́na, mbá nu bíkékényíki ɔlatana na bíábɔ́ besana bikime, te hú bíábɔ́ beláña, anyía béáña bétɔ́bɔ́kɔ́nɔ́ ne bihíñe bé besana e bí ñeé beébe háme- na e etémá.

Túé nyemíki Bandómesé

²⁴ Túé nyemíki Ooci a wáña na makénda ma ɔ banɔ́ tétényíki anyía nu ti kúféténe buúse bukime, wuúci wáña wu ɔkɔ́ɔ banɔ́ hámánána ne obíléne a núáyé nuúmi noómi téka na hekɔ́ma. ²⁵ Túé nyemíki Bandómesé bímuócí anyía u ñaá basɔ́ nóhí e elime ci Yésus *Kilís, uusú Otéñí a Waáñá ; nááyá ne nuúmi, na buáñá, na makénda, ne butéñí bé á nyemána ɔbámókɔ́na o otúme e nyitúme nyí bikúlú bikime ɔ ɔkɔ́ɔháma na aámbáya ne bikúlú bikime, híáná yááña.

‡ *Cémɔ́té Cíɔ́ñé cé buáyá áña ne « énu beébe bísuékíne ».*

Nyenambɔnɛna nyé besana

háye Sáaη ηα γαῖνῆκ

Besana a bé ηα γαῖνῆ anyía bá lókómáka bɔmbánye nyefana nyí nufule eenu

Sáaη, ɔɔɔ u endóma, ú ηα γαῖνῆκ nufule eenu, wuúci otétényínyi e ekéti yí iisí ε ekatékate ce nuɔmó. Bé ηeé wuúci bónósia a asana ne ohulinyi awó u ηaá bá we húlilikinyi baacɔ Ambánye yé Esóma. U ηα γαῖνῆκ nufule eenu o okíndísiki bekilísiten a bá ηaá bá bé tékeseke a asana ne úúbú olumitinine a ciayé ηetí ce bémuátá. U ηeé beébe eékúnyí anyía bé nyíóyísikinyi besana bikime ɔ ɔɔɔháma a nyemana, bá hákéna mɔηηólé a besana eébi.

ɔ ɔmbaká ú buúse ú núáyé nufule, Sáaη ηe bíkétí asana yí Oténj a Waáηá Yésus Kilís a wɔhaanyúánó e biwéewé ; u ηeé wuúci lecáka e eseye yé asana. E elime, Oténj a Waáηá ηa kela anyía wó γαῖνῆκ tufule tútíndétú nómɔ, hí e nufule, hí a híóɔ hí belumitinine.

E tufule eétú, u ηoó tónjinyi na besana a bɛmbánye na besana a bɛebé a bé ηa békéla aá tuóɔ eétú, u tuútu kíndísiki hú anyía tú ɔnókéna buénj o olumitinine. Tufule eétú áηa tuónjónó na ε embaká ifendí na ε embaká étát. Besana bí etémbí abé Sáaη ηeé bíkétí a núáyé nufule áηa besana bí biseye abé u ηa lecaka. U ηaá lecaka na besana a bé ηa békéla ɔ ɔmuaná na a bé ηa békéla ɔ ɔmesé, yó lecaka tóna besana e bí ké fúle á békéláka. Sáaη ηa leca anyía *Bandómesé áηa Oténj ekúlú ekime ; wuúci u ηaá bédndókéna bunɔηɔ anyía bú á bá buáyé bunɔηɔ bó bémuátá. Aáná Sáaη ηa leca anyía bekilísiten bekime a bá ηa bó ɔnóna o olumitinine noómi ɔ ɔɔɔháma a nyemana, Bandómesé kéé beébe nohiki, yó beébe námaka.

U ηaá leca tóna anyía Bandómesé kéé ményisi buóse na Sátan, na bááyé bɔnyɔɔɔ, na baacɔ bekime e bé ηe bú wuúci láténa. Aáná búmɔté buóse, na γαῖνῆκ yé ɔmuaná, na γαῖνῆκ yé ɔmesé, ɔláta na γαῖνῆκ yé báléka ká bó bá h́á. Na Bandómesé ne Oténj a Waáηá Yésus ké bú límekine ɔɔηɔ ne belumitinine.

Nyítúme nyí nufule

1 Nufule eenu ηe bíkétí besana ebí *Yésus *Kilís ηa námbónákéna bɔnyɔɔɔ bá *Bandómesé.

Bandómesé u ηeé wuúci laána anyía wé beébe nam-bónákéna besana a bé á nyémána o ténj békéláka † anyía bebú bíibi menyí. Yaáté asana Yésus Kilís ηaá tóma yááyé elilé yé bɔsóma ná muayé munyɔɔ Sáaη anyía wé keé beébe námbónákéna besana eébi. ² Sáaη oóci u ηeé bíkétikinyi baacɔ besana bikime abé ú ηa lecáka, u ηaa kóna anyía béáηa taaká cé Besana bé Bandómesé ; Yésus Kilís áηa ɔmbasómbáɔ u besana eébi.

³ Bɔmbánye ná baacɔ a bá ηa bó fanena bɔsókó besana bikime bí nufule eenu abé Bandómesé ηaá námbónákéna baacɔ ; bɔmbánye tóna né eebe e bé ηe bú bíibi lókóma, bé bíibi látákéna. Yááηa anyía ekúlú ayé besana eébi káá békéláka a yáaηa hoóhi.

Sáaη ηeé ténj tuóɔ tú belumitinine Kilís

⁴ Yanj Sáaη, ε ηa mé banó ɔnóna nufule eenu, banó tuóɔ tú belumitinine *Kilís tútíndétú nómɔ tú iisí ce Asi. †† Bandómesé a wáηa wɔɔɔ, u ηaá bá, u ká ka

† Ta anyía : « a bé a nyemána ɔbékéláka hú huase ».

hálmóna, wá banó sáyábákéna, wá banó iínjékíne mbuumu ε etémá. Bililé bítíndétú nómɔ a bé ηj nyɔɔɔ Bandómesé bé á banó sayábákéna, bé á banó iínjékíne tóna mbuumu ε etémá ; béáηa eé buúse bó núáyé nɔkóná. ⁵ Yésus Kilís taaká ce ɔmbasómbáɔ á banó sáyábákéna tóna, mbá u banó iínjékíne mbuumu ε etémá ; wuúci wáηa ɔɔɔ u buúsebuúse ɔ ɔhaanyua e biwéewé, † wáηa Oténj u beténj bekime bá ɔmesé. U naηa waá basó lénéke, u ηá basó háηónáka a bɔɔbé anyía u ηe keé wé a yáásó asana. ⁶ Wuúci u ηa kéláka anyía túésú ténjinyi ɔɔηɔ ne wuúci ; yó kelaka tóna anyía túásó bá *beluli nyíinjie a bá ηa bó nyɔɔɔ ciayé Síkíne Bandómesé. †† Ne nuúmi, ne buténj ηá nyemána né Yésus bikúlú bikime. Híáná yááηa !

⁷ Éná, wa yáaηa ɔfaaya a belndó noómi; †† baacɔ bekime ké bú wuúci lecaka ne eése, te eebe e bé ηe bú wuúci ɔɔɔ a ahánj yé nɔkendá. Tɔnyénó tukime tó ɔmesé káá lélaaka a yááyé asana. Éε, bú káá békéláka taaká aáná, ††† híáná yááηa ! ⁸ Oténj a Waáηá Bandómesé ɔε : « Yanj Alefa, yanj ɔméká. » ††† Wuúci

†† Tuóɔ tú belumitinine eétú áηa a maabána ma Éféese.

‡ Fanáka Maη 89.28. †† Fanáka Nyh 19.6. †† Fanáka Tan 7.13.

††† Fanáka Skl 12.10, 14. †††† Mehúnyí eémé áηa becambété ne yí buúse na yé nyemána a nɔkelék.

wáŋa wɔ́ɔɔ, u ŋaá bá, u ká ka hálómóna ; wáŋa Alá-makénda. †

Yésus me bítóŋinyi ná Sáaŋ a Bátémɔs

⁹ Yaŋ́ Sáaŋ, uunú onyíinyi u olumitinine Yésus, na yaŋ́ na banó tua sɔ́ŋa balatán e nyimónjóló ne Yésus na a nyelókma nyí muuyé ne e nyiehínyinyi nyí indekese, basó bekime eeyé e Butéŋí noómi. Aáme a aháná, bá ŋaá me háténa, b́ kɔ́ me háya a Bátémɔs, iisí a cémté e ekatékate ce nuɔm, †† a asana ayé e naŋa yémi hulikinyi baaco Besana bé Bandómesé, i tóŋgínyí baaco anyía Yésus áŋa ɔmbasómbásɔ u besana eébi. ¹⁰ Aáná, buúsé a búmɔté bú Otéŋí a Waáŋá, † Elilé yé Bandómesé ŋeé mi oofínine, e te háná bímenyi ; e ŋá lókma okelú ma béátábótóna na makénda eémi e elime i iŋetí acé esébé, ¹¹ ɔse : « ɔ́ŋɔ́kɔ e nufule noómi bɔkɔ abó ɔ ŋɔ́ lɛca, mbá a tómkónéna tuóɔ tú belumitinine Yésus tútíndétú nóɔ eetu aáná : Eféese, Simíiline, Belekáme, Teatíil, Saaletes, Felátéléfi, Lawotisé. »

¹² E ŋa mé békúáléta ɔ lɛca ɔɔɔ awó u ŋaá bá waá táŋáka na yaŋ́. Émakéla yáme békúáléta, e ŋá lɛca na betáléná bé *lamba bítíndétú nóɔ betábónákánó ne kóolo ne cíbú lamba. ¹³ E ŋá lɛca tóna bɔkɔ a bómɔté e ekatékate ce lamba eéci, b́ h́áka ɔɔɔ awó ú ma láná-ba káŋa, u ŋé b́súŋe kandá ci kóolo a asana. ††¹⁴ Na yááyé aatɔ́ na túáyé tuhúnyí ŋaá bá fulúndúndúé háye ɔkɔndó ; cíáyé eése nɔmaka háye nɔbémbɛ nú oocó. ¹⁵ Cááyé akóló mányemaka háye eléŋú eyí bó mo nyíosi o oocó. Úúyé okelú hámkóna na makénda háye beandándá bé beahó bí nuúci. ††¹⁶ ɔɔɔ oócí ŋaá bá tím-bie e úúyé ɔɔɔ ú manóme tunjoti tútíndétú nóɔ ; nɔsala nó ɔhána a nó ŋa tea beháná bikime †† ŋaá bá nua hámkóna a nyíáyé nyuuté. Búáyé buúse nɔmaka háye ɔ́ɔ́ naŋa wá nɔmaka na makénda e ekatékate ce buúsé.

¹⁷ Émakéla yémi wuúci lɛca, i ŋé wuúci kuakónákéna a akóló háye ɔɔɔ ewú wéénú. Mbá u ŋá me tala úúyɛ ɔɔɔ ú manóme a ceéɔ, ɔse nááme : « Eti líkíméke, yaŋ́ i ŋeé mi tíméke besana bikime, yaŋ́ tóna i ké mí bíibi menyisiki bikime. ¹⁸ Ya méŋa wɔ́ɔɔ. I ŋeé mi wé, asana ɔmɔté e ŋa me háanyua e biwéewé ; yaŋ́ ooci wɔ́ɔɔ bikúlú bikime. I meé mi bítimbie ne tulibe tú owé na t́ haála hé biwéewé áyá. ¹⁹ ɔ́ŋɔ́kɔ aná besana abé ɔ ŋɔ́ lɛca aaha ; ɔ́ŋɔ́kɔ na a bé ŋa békéla aámbáya na a béɔ ɔɔɔ ɔ ɔbékéláka e elime cí eebi. ²⁰ Lókma nyihembule a nyenambánó ne nyí tunjoti tútíndétú nóɔ atɔ́ ɔ ŋɔ́ lɛca ɔ́me ɔ ɔɔɔ ú manóme na betáléná bé lamba bítíndétú nóɔ bí kóolo : Tunjoti tútíndétú nóɔ áŋa tubílícinyínyí tú *bililé bé masóma bé Bandómesé bé tuóɔ tú belumitinine Yésus tútíndétú nóɔ ; betáléná bé lamba áŋa tubílícinyínyí tú tuóɔ tú belumitinine eétú. »

† Fanáka Nyh 3.14. †† A Bátémɔs baaco ebé butéŋí bú Lóom ŋaá bá bé ti é léne ɔlɛca ŋaá bá bá ka b́ b́námábáka. † Éce buúsé bú sɔ́nde. †† Beláŋa bí mululí nyíinjie a muáná (Nyh 28.4 ; 29.5). †† Fanáka Tan 7.13 ; 10.5. ††† Fanáka Esa 49.2.

Nufule enú Yésus ma tómena belumitinine bá Eféese

2 « ɔ́ŋɔ́kɛna nufule né elilé yé ɔ́sɔ́ma †† a híɔɔ hí belumitinine Kilís hé Eféese anyía :

“Ooci ewú ú meé tím-bie tunjoti tútíndétú nóɔ e uuyé ɔɔɔ u manóme, wuúci oócí u ŋa kanda e ekatékate ce betáléná bé lamba bítíndétú nóɔ bí kóolo, ² ɔse : I ŋeé mi menyí na mɔ́wɔ monyiókínyí mekime na nyíwɔ nyibíinjie nyí buólí, na uúwu owehínyinyi ú muuyé. I ŋe mí menyí anyía ɔ té ɔ́ bá wu olumitine baŋána ɔ́wɔ e ekatékate ; ɔ ŋɔ́ bándónáká baaco a bá ŋa b́ kɔɔna anyía bá b́ŋa *baaco bá endóma, yíyí anyía bá te abó bá aáná ; wɔ́ lɛca anyía bá b́ŋa bafalafala. ³ O no moó bíinjie buéŋí ɔ ɔ́lókma muuyé aáme a asana, a te ɔɔɔ. ⁴ Mbá ta híáná, ya méŋa na asana ɔmɔté yé ɔ kuɔŋ kákálákéna : O ti ŋó túné o mí léne buéŋí háye nyibuúse. ⁵ Bétááka ɔmbánye haála ehé o ŋoó kúféténe wɔ́ kua ; mbá á békákálákéna búwɔ ɔɔɔbé, mbá á sɔ́mba ɔkɔl eé buúbu ; mbá e tumútúne ɔkela besana abé ɔ ŋɔ́ bá ɔ ɔkɛlaka buáyá. Mbóɔ ɔ te ŋɔ́ kela aáná, e ká ká me ááná búwɔ ɔ́táléná b́ *lamba haála ahá búáŋa. E ká mé kelaka aáná mbóɔ ɔ te ŋɔ́ békákálákéna búwɔ ɔɔɔbé. ⁶ Ambánye yé asana nɔ́wɔ áŋa anyía o ŋoó liŋine nyiekúnyí nyí Benikóláyíte ; ⁵ ta yaŋ́ tóna i ŋeé mí nyíinyi liŋine.

⁷ ɔɔɔ a wáŋa ne eetu cá ɔ́lókámáka á lókámáka aáté Elilé ŋa laana baaco bá tuóɔ tú belumitinine *Kilís :

Ná muyáka mukime i ké mí iinjie atámá yé ɔɔɔté e bú ŋe yíinjie baaco olíhe ; ^{5†} buúbu búáŋa a Balatis ce Bandómesé.” »

Nufule enú Yésus ma tómena belumitinine bé Simíiline

8 « ɔ́ŋɔ́kɛna nufule né *elilé yé ɔ́sɔ́ma a híɔɔ hí belumitinine *Kilís hí Simíiline anyía :

“Ooci a wáŋa nyitúme, wáŋa tóna nyemana nyé besana bikime, wuúci u ŋeé wé, ý háanyua e bi-wéewé, ɔse : ⁹ I ŋe mí menyí ne muuyé mukime emú bó ŋo yóo wíinjie ne úúwe ɔ́sɔ́ka, yíyí anyía ɔ ŋa na ɔkɔ́me. I ŋe mí menyí baaco a bá ŋa b́ b́lɔŋ anyía *Besuif, beébe téka aáná, bé ŋe bú o woóto ; mbá bá b́ŋa baaco bá ɔkɔŋ ú benyemi *Sátan. ¹⁰ Eti líkíme muuyé amó wɔ́ ɔɔɔ ɔ ɔ́lókámáka hí aámbáya. Énáka, Musómena múɔ ɔ́ba ɔ ɔkela anyía bá hákéna bómɔté baaco bé úúnú ɔkɔŋ eé cíibe ce ecaná ɔ ɔ banó ɔ́kétákéna ; aáná nu ká nó ɔ́ndémákánána indekese e ci kéé líhéke mɔ́sɛ mɔ́hátá. ^{5††} Tétényíki úúwe olumitinine ɔ ɔkɔ́háma o owé ; aáná i ké mí o wíinjie atamba yí olíhe ú ekúlú ekime.

¹¹ ɔɔɔ a wáŋa ne eetu cá ɔ́lókámáka á lókámáka aáté Elilé ŋa laana baaco bá tuóɔ tú belumitinine Kilís :

Muyáka te káá lókma buúse bukime muuyé mú owé ú ɔ́lata. ^{5††} »

††† Buhúnyí eébu a nkelék ŋe b́hém-búle tóna anyía « ɔɔɔ u ɔ́sɔ́ma » (u Bandómesé). Fanáka Ebe 1.14. § Híɔɔ a hémɔté ehí bé meé hembuleke yááyé asana a 2.14, 20, 24. §† Fanáka Sen 2.9 ; NyB 22.1-2, 19. §†† Éce ɔkɔɔna anyía « híkélékéti hí ekúlú ». §† Owé ú

Nufule enú Yésus ma tómena belumitinine bá Bεεlekáme

¹² « Ɔ́ɔ́ɔ́kékéna né *elilé yé ɔ́ɔ́sɔ́ma yé Bandómesé a hiǔɔ́ hí belumitinine hé Bεεlekáme anyía :

“Ooci a wáɔ́na na nɔ́sala nó ɔ́hána a nɔ́faakánú a nó ɔ́na téa beháná bikime, ɔ́se : ¹³ I ɔ́ne mí menyí haála ehé o ɔ́so limine, haála ahá Sátan ána otéńjí. Asana ɔ́mɔ́té, ɔ́ ɔ́na obíńjíénú a asana na nyiáme nyíinyi, o ti omó mí bínéńjítínyí ta buǔsé o olumitinine, te ekúlú ayé b́ ɔ́ ɔ́ yóńńkɔ́ Antibas, uumi ɔ́mbasómbásɔ́ u mɔ́ɔ́ɔ́lé, aanó ε ekatékáté haála ahá Sátan ɔ́ne límine. ¹⁴ Mbá ta híáná, ya méńa na besana béɔ́mɔ́té bé ɔ́ kucɔ́ɔ́ kákálákéna : Ɔ́ ɔ́na na baaco a b́mɔ́té ɔ́wɔ́ ε ekatékáté e bé me bú bíńjje ɔ́ ɔ́ láténa nyiéjúnyí nyé Balaam. ¹⁵ Balaam ɔ́ne yéékúnyiki Balak anyána wáɔ́na wu okufitikinyi baaco bé Islayél anyía bé búle áb́ nyiá enyama cí bisiéké, t́na anyía bé búle kela enjɔ́kónkɔ́. ¹⁶ Ɔ́ ɔ́na t́na na baaco a b́mɔ́té a bá ɔ́na b́ láténa nyiéjúnyí nyí Benikóláyíte. ¹⁷ Békákálákéna búwɔ́ ɔ́wɔ́bé aná, mbá a śmɔ́ba ɔ́kɔ́l eé buúbu ; mb́kɔ́ ɔ́ te ɔ́ békákálákéna búwɔ́ ɔ́wɔ́bé, ε ɔ́na mé faakɔ́na fiɔ́ɔ́ nǔwɔ́, míc t́amba biit́e na baaco eébé na nɔ́sala nó ɔ́hána a nó ɔ́na háma eémi e nyuúté.

¹⁷ Ɔ́wɔ́ a wáɔ́na ne eetú cá ɔ́lókómáka á lókómáka aáté Elilé ɔ́na laana baaco bá tuǔɔ́ tú belumitinine *Kilís :

I ké mí ińjje muyáka mukime benyéma bé ɔ́nyí abé b́ ɔ́kɔ́ lóɔ́ anyía *mána*, biíbi benambánú ; míc háná muúmu ińjje yoomí yé nyendányé e nyifúlúndúndúé ayé b́ mɔ́ ɔ́wɔ́ɔ́kɔ́ ɔ́wɔ́ɔ́wɔ́ yí nyíinyi h́á ; nyíinyi ta ɔ́wɔ́ ti ɔ́ne menyí, é te ɔ́na bá hú ooci ewú bé wuúci ińjje.” »

Nufule enú Yésus ma tómena belumitinine bá Teatíil

¹⁸ « Ɔ́ɔ́ɔ́kékéna nufule né *elilé yé ɔ́ɔ́sɔ́ma yé Bandómesé aá hiǔɔ́ hí belumitinine *Kilís hé Teatíil anyía :

“Ooci a wáɔ́na Ɔ́ónú u Bandómesé, wuúci awó cíáyé eése ɔ́na lóla háye nɔ́bémbɛ nú oocó, cááyé akɔ́l mánymaka háye eléńú eyí bó mo nyíosi o oocó, † ɔ́se : ¹⁹ I ɔ́ne mí menyí na mǔwɔ́ monyiókínyí, na nǔwɔ́ nulénéne, na nyíwɔ́ nyibíńjje o olumitinine ; ε te nana úúwe owehínyinyi ú muuyé, na nyíwɔ́ nyíɔ́l nyé ɔ́wɔ́ɔ́kɔ́. I ɔ́ne mí menyí anyía mǔwɔ́ monyiókínyí ma aámbáya ána meéńj ɔ́ ɔ́hɔ́la ma buáyá. ²⁰ Mbá ta híáná, ya méńa na ɔ́kɔ́ a búmɔ́té b́ ɔ́ kucɔ́ɔ́ kákálákéna : Ɔ́ mǔwɔ́ nyeanana Sesabel, † téka ne o wuúci b́nǔ́sea, wuúci ewú u ɔ́ne bíhíte háye muhémúnyí besana mɔ́ Bandómesé ; u ɔ́ne nénisi bááme ɔ́nyɔ́nɔ́, u beébe eékúnyiki anyía bé búle kéla besana bé mɔ́nyǔkɔ́l, bá nyiáka enyama cí bisiéké. ²¹ I ɔ́ne mí wuúci nyeanana ekúlú ayé wáɔ́na wu ɔ́békákálákéna búáyé ɔ́wɔ́bé, mbá u śmɔ́ba ɔ́kɔ́l eé buúbu. Mbá háye u ti ɔ́ne léne ɔ́békákálákéna búáyé ɔ́wɔ́bé, u ɔ́cɔ́baka bú ɔ́cɔ́baka ne

ekúlú ekime ; owé ú ceéto ána owé ú buúsebuúse (fanáka NyB 20.6, 14-15 ; 21.8). † Bεεlekáme ɔ́na bá ne meébe me onyemi bebókɔ́bókɔ́ ; bé béétiki t́na otéńj a waáńa u Lóom. †† Fanáka Emb 22-24. ‡ Fanáka Tan 10.6. †† Fanáka 1Bt 16.31 ; 2Bt 9.22.

buúse ɔ́ kela cááyé enjɔ́kónkɔ́ ; ²² énáka, míc ɔ́ba o o wuúci fienyinyi aá buaná anyía wá lókómáka ɔ́kálá. I ké mí kelisiki t́na buéńj bááyé baaco abá u ɔ́na kela enjɔ́kónkɔ́ eéci ne beébe, asé mb́kɔ́ bá ɔ́na b́ békákálákéna maabó maabé, mbá bá śmɔ́ba ɔ́kɔ́l eé meéme. ²³ É ká mé mana ɔ́wɔ́ɔ́kɔ́ hú táákɔ́ bááyé baána ananyía tuǔɔ́ tú belumitinine tukime e menyukune anyía yanǔ i ɔ́ne mí búlúne na ebétaá, na besana a bé ɔ́na háména baaco ε etémá noómi. É ká mé namaka ɔ́wɔ́ okime a nyenamá nyé maayé monyiókínyí.

²⁴ Mbá aá banó bé etémbí bekime abá nua nóna aá Teatíil, banó nu te ɔ́mɔ́ nɔ́ láténa aabé yí nyiéjúnyí eéyé, banó te omenyi besana abé baaco ɔ́na b́ lóɔ́ anyía besana bí indiitie, bí injibí bé Sátan, † ε ɔ́na mé banó láana anyía ε te ɔ́na mé banó tuéhinyi ɔ́lamó bú etémbí, ²⁵ é te ɔ́na bá hú anyía nuénú tétényiki besana abé nu ɔ́na nó cána ɔ́waákónéna ɔ́ ɔ́wɔ́háma buǔsé abé é ká ka me hálmóna.

²⁶ Muyáka mukime ána ooci awó u káá látákéna ɔ́ ɔ́wɔ́háma a nyemana nyí olíhe besana bikime e bí ɔ́ne mí biléline ; wuúci i ké mí télímínyi mutéńjinyi baaco bá mɔ́wɔ́ mekime. ²⁷⁻²⁸ Butéńj ebú i ké mí wuúci ińjje ána butéńj ab́ ciame Síkine ɔ́ne mí ińjje t́na ; u kéé beébe téńginyi ne biléńjúléńj, u beébe aátǔtǔkóna bóóso bóóso háye tusényí. †† É ká háná émi beébe ińjje hinjoti a hé ɔ́na nóma a alale yé ɔ́yá.

²⁹ Ɔ́wɔ́ a wáɔ́na ne eetú cá ɔ́lókómáka á lókómáka aáté Elilé ɔ́na láana baaco bá tuǔɔ́ tú belumitinine Kilís.” »

Nufule enú Yésus ma tómena belumitinine bá Saaletes

3 « Ɔ́ɔ́ɔ́kékéna nufule né *elilé yé ɔ́ɔ́sɔ́ma a hiǔɔ́ hí belumitinine *Kilís hé Saaletes anyía :

“Aana Ooci a wáɔ́na ne bililé bitíndétu nóma a béána eé buúse b́ Bandómesé, †† wuúci ú meé tímbie tunjoti t́tíndétu nóma ɔ́ ɔ́wɔ́ ɔ́na kɔ́kɔ́na ɔ́se : I ɔ́ne mí menyí búwɔ́ buólí, i menyukune anyía bó ɔ́na yó woómisi buéńj anyía ɔ́ ɔ́na wɔ́wɔ́, yiíyi anyía ɔ́ ɔ́na owééńú.

² Haanyúá, mbá e tétényiki besana bí olumitinine a bíána belɔ́bókón nǔwɔ́, anyía bí ti wéékúne bikime buúse bukime. Yáána anyía é ma mé lecaka mǔwɔ́ monyiókínyí te á bá mefúúménéńú ɔ́mbánye ɔ́mbánye eé buúse b́ ciame Bandómesé. ³ Bétáá aná nyelókóma anyé ɔ́ ɔ́na lókómáka Besana bé Bandómesé buáyá, wo biíbi káha ɔ́mbánye. Biíbi tétényiki mbá a békákálákéna búwɔ́ ɔ́wɔ́bé, mbá a śmɔ́ba ɔ́kɔ́l eé buúbu. Mb́kɔ́ o ti ɔ́so bíkékényi, ε ká me ɔ́na háména hú huase, e ti menyí onjéńj. É ká mé faaya háye weébi. ⁴ Ta híáná, b́mɔ́té belumitinine Kilís nǔwɔ́ a Saaletes te ɔ́mó b́ háya bihíne a bíáb́ belána a nyekela nyé beébe bé besana. Beébe, bá ká b́ lánábaka belána e bifúlúndúndúé, tú ké sú kéńdikinyi ne beébe anyía bá b́na banyemánánó.

⁵ Aána muyáka mukime káá béháya ɔ́laka e bifúlúndúndúé ; i ti ké mí nyímisi ta buǔsé nyiáyé ny-

†† Éce nyiéjúnyí a nyé ɔ́na leca hú baaco bá hiǔɔ́ eéhí. ††† Fanáka Man 2.8-9. ††† Éce anyía Elilé yé Bandómesé yiíyi ne yiíyi (fanáka 1.4).

iinyi e nufule nú olíhe. I ké mí muúmu kamena ne eé buúse bɔ́ Bandómesé ne eé buúse bɔ́ bíáyé *bililé bé masóma anyía muána úumi.

⁶ ƆƆƆ a wána ne eetú cá ɔ́lókómáka á lókómáka aáté Elilé ɲaá laana baaco bá tuóbo tú belumitinine Kilís.” »

Nufule enú Yésus ma tóména belumitinine bá Felátéléfi

⁷ « Ɔ́ɲɔ́kékéna nufule né *elilé yé ɔ́sɔ́ma a hióbo hí belumitinine *Kilís hí Felátéléfi anyía :

“Ooci a wána ofúúménénu, wuúci atálémánánú yé ƆƆƆ eé buúse bɔ́ Bandómesé, wuúci ne tulibe tɔ́ Táfit † e úúye ƆƆƆ ; wána anyía wéé kúune ehényi, ƆƆƆ u etémbí te á bá wu o yiíyi kúeye ; wéé yiíyi kuéye, ƆƆƆ u etémbí ti yiíyi kuúne; †† wuúci u ɲa ƆƆƆna Ɔse : ⁸ I ɲe mí menyí mɔ́wɔ́ monyiókíníyí ; i ɲe mí menyí anyía Ɔ te ɲɔ́ bá na makénda meéɲí. Ta híáná, o ɲoó tétényíki bíámé besana buéɲí, kuɲɔ́ te o mi bínéɲítínyí. Éná, í me mí o kuunine ehényi oówo eé buúse ; yiíyi ƆƆƆ te á bá wu okúeye. ⁹ Éná, aáná ε ká mé kelaka na baaco bá ɔ́ɲɔ́kékéna ú Sátan, beébe bé ɲe bú néné baaco anyía bá bóɲa *Besuif, yiíyi anyía bá te ábɔ́ bá aáná : I ké mí beébe eékíkíníyí anyía bé otúmékíne eɲénu Ɔ Ɔ kuɲɔ́ nyémi. Bé ké bú ményutune anyía i ɲe mí o léne. ¹⁰ A asana eyí o ɲoó weéhíkíníyínyí otétényí bíámé besana, yaáté asana ɲaɲɔ́ tóna i ké mi o tétényíki ekúlú ayé baaco bekime bá ɔ́mesé okime ká bɔ́ lókómáka muuyé a mɔ́ á nyemána mu o beébe hámbókónéna. ¹¹ Kokóokó, ɲaɲɔ́ ooci hí aámbáya. Tétényíki ɔ́mbánye ɔ́mbánye besana abé ɔ́ ɲɔ́ waákónákéna anyía ƆƆƆ te Ɔ hɔ́ɲɔ́ ɲɔ́wɔ́ atamba yí nuúmi.

¹² E ká mé kela anyía muyáka mukime é limíne ekúlú ekime eé Ciíbe Ɔe ciame Bandómesé i iɲetí ci nukúse ; ta ɔ́ƆƆ te á bá bú o wuúci hémúníyí hɔ́a bússé. I ké mí wuúci ɔ́ɲɔ́kékéna a Ɔéɲtɔ́ ne nyínyí nyé ciame Bandómesé ne nyínyí nyé ciayé báléka ; ciíci ciána ɲɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ yí *Yelúsalem ayé Bandómesé ɲa tóma, yí húlúkúne Ɔ Ɔmuaná. E ká mé ɔ́ɲɔ́kékéna a ciayé Ɔéɲtɔ́ tóna yáame ɲɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ yí nyínyí.

¹³ ƆƆƆ a wána ne eetú cá ɔ́lókómáka á lókómáka aáté Elilé ɲa láana baaco bá tuóbo tú belumitinine Kilís.” »

Nufule enú Yésus ma tóména belumitinine bá Lawotisé

¹⁴ « Ɔ́ɲɔ́kékéna nufule né *elilé yé ɔ́sɔ́ma a hióbo hí belumitinine *Kilís hé Lawotisé anyía :

“Ooci awó bɔ́ ɲɔ́ lónɔ́ anyía Híáná Yáána, † wuúci wána taaká Ɔe ɔ́mbasómbáɔ́ u mɲɔ́ɲɔ́ wuúci tóna in-díné Ɔe benyéma bikime abé Bandómesé ɲe ketiki, †† Ɔse : ¹⁵ I ɲe mí menyí mɔ́wɔ́ monyiókíníyí ; i ɲe mí menyí anyía o ti ɲoó sionóno, a te bálá. E ɲa mé hólá oléne anyía óo sionónoko, ta anyía ɔ́ɔ́ báláka. ¹⁶ Mbá ayé Ɔ ɔ́ɲa yámbéyámbe, e ti sionóno, a te bálá, mí Ɔ ƆƆba Ɔ kuɲɔ́ áanyakaka. ¹⁷ Ɔ ɲɔ́ ƆƆƆna ase Ɔ ɔ́ɲa enóme Ɔe ƆƆƆ, Ɔ wána na ɔ́ɲɔ́me buéɲí, ta ɔ́ƆƆ te ɲa háná ɔ́ ɲɔ́

† Ɔbáména ne tulibe ɲe yiíɲije makénda me okuune ; éce anyía ɔ́báména ne butéɲí. †† Fanáka Esa 22.20. † Éce anyía Ooci awó nááyá ɔ́ƆƆ bukime áɲa taaká ; nááyá tóna endána ikime cé Bandómesé ɲa hóléna o bíníyíyíyíyínyí (fanáka 2ƆƆ 1.20). †† Fanáka Enj 8.22.

béámbéna ; e ti menyí anyía Ɔ ɔ́ɲa na mahana buéɲí Ɔ ɔ́ɲa, Ɔ ɔ́ɲa taaká Ɔe ɔ́sɔ́káska ci onuti etémbí, kuɲɔ́ ne indímé. ¹⁸ Yaáté asana i ɲe mí o léne anyía faáya Ɔ ɔ́ɲɔ́ndɔ́ nááme kóolo eci ooco me fúúmínyí ; aáná Ɔ ɔ́ɲɔ́ bá taaká Ɔe enóme Ɔe ƆƆƆ. Kó ɔ́ɲɔ́ndɔ́ tóna beláɲa e bifúlúndúndúé, bíibi laɲába aá Ɔéɲtɔ́ anyía a te háná lókóma aatɔ́ ɔ́lama e úúwu onuti etémbí. Kó ɔ́ɲɔ́ndɔ́ tóna ɔ́ɲakanyé bú obicébíkíníyí e eése anyía Ɔ háná Ɔ le-cakana. ¹⁹ E ɲaɲa yáme kákálákéna, i bónóséaka † eebe bekime ebé i ɲeé mi léne. Yaáté asana bíɲíjé na makénda mekime o olumitinine, mbá a békákálákéna búɔ́wɔ́ ɔ́ɲɔ́bé, mbá a sómbe ɔ́ɲɔ́l eé buúbu. ²⁰ Éná, ɲaɲɔ́ ooci eé buúse bú ehényi, i ɲe mí kite okokí ε lónɔ́ Ɔ baaco. Mbá Ɔ ƆƆƆ a wɔ́mɔ́té ɲaá lókóma úumi ɔ́tána, yó mi kuune ehényi, i ké mí oofine eéyé e ciíbe, túo nyíékíníyí ne wuúci.

²¹ E ká mé kela anyía muyáka mukime á faáya wé ke limíne na ɲaɲɔ́ o otéɲíníyí baaco, híáná ɲaɲɔ́ tóna ε ɲaá me yáká ; aáná tua sóna limine na ciame Síkíne o otéɲíníyí baaco.

²² ƆƆƆ a wána ne eetú cá ɔ́lókómáka á lókómáka aáté Elilé ɲa láana baaco bá tuóbo tú belumitinine Kilís.” »

Sáɲɔ́ ma léca Bandómesé, Mutéɲíníyí baaco Ɔ Ɔmuaná

4 E elime eéci, ε ɲa háná ámé leca *eseye yé asana :

E ɲa mé leca ehényi ekuúnénú Ɔ Ɔmuaná, mí háná lókóma okelú ooci awó ε ɲa cáɲa áme lókóma, wáa táɲáka na ɲaɲɔ́ ; wuúci u ɲaá béátáɔ́tóná háye esébé. U ɲa me laána ɔ́se : « Báátáka aaha namuaná anyía yémi o tónínyí aáté a yé á nyémána ɔ́békéláka. » ² Hikúlúkúlú, Elilé ɲé mi fúkíte, ε te háná bíményi ; ε ɲa leca ɲɔ́ɲɔ́na Ɔ Ɔmuaná, ƆƆƆ a wɔ́mɔ́té me limíne e nuúnu. ³ Búáyé buúse mányemaka háye biomí bé andányé abé bɔ́ ɲɔ́ lónɔ́ anyía na sasébe na saaletúana. Ciama ma béɔ́ɲɔ́leɲa ɲɔ́ɲɔ́na eénu, Ɔe mányemaka tóna háye yoomí yé nyendányé ayé bɔ́ ɲɔ́ lónɔ́ anyía emelóote. ⁴ Tɔ́ɲɔ́na tú etémbí nyítine ne túnyíse ɲaá bá ɔ́ɲɔ́leɲa ɲɔ́ɲɔ́na nú buúse eénu ; *baáɲa nyítine ne benyíse ɲa bɔ́ bá limekine hɔ́a. Bá ma laɲábaka beláɲa e bifúlúndúndúé, beébe baháyánɔ́ betamba bí butéɲí bí kóolo. ⁵ Na emanyemanye ne hiyúkúyúkú hé ɔ́tána, na emalamanda ɲaá bá bíe húlúkúne ε ekatékate Ɔe ɲɔ́ɲɔ́na eénu. Lámba ítíndétú nómɔ́ ɲaá bá eciákánɔ́ tóna hɔ́a eé buúse, cé ɲɔ́maka beɲubeɲu ; ciána bililé bííndétú nómɔ́ a bé náɲa béá tálémákéna eé buúse bɔ́ Bandómesé. ⁶ Haála a há ɲaá bá eé buúse bú ɲɔ́ɲɔ́na ɲaá bá há lécaɲana háye nuɔ́mɔ́ nú ílí ne ílí cé ɔ́bélécákéna, heéhe falándándá i iɲetí Ɔe abáce yí oolí yé ɔ́bélécákéna.

Benyéma a bémɔ́té bíníyíse ɲaá bá aáhá, bí é bíníyíékíníyí. Bé ɲaá bá tálémákéna na ε esákátána na a beháɲa bikime bé ɲɔ́ɲɔ́na na ε ekatékate Ɔe ɲɔ́ɲɔ́na, bíibi ne eése Ɔéɲtɔ́ ikime ne eé buúse ne e elime áya. ⁷ ƆƆƆ e bú ɲe bíníyínyí bú buúse ɲaá bá bú á háka ɲɲogoyó, bú ɔ́láta háka ɔ́ɲɔ́nɔ́ u ekite yé káwɔ́, bú bétátɔ́ ɲaá bá ne buúse bɔ́ ƆƆƆ, bú bíníyíse háka kóndóníyí e cí ɲe fúlulue. ⁸ A benyéma eébi bikime bíníyíse, hú

‡† Fanáka Enj 3.12.

naányé ɲaá bá ne bibéku bítíndétú. Cííbú cɛ́ɛto ɲaá bá hú eése ne eése, ta cɛ́ɛto noómi mbá te elime. Aáná bé ɲaá bá béá hákɛna maɲana ne nebutúé na nabuúsé, bé te tómbɔ, bé kɔɔnaka bése : « Otɛ́ɲí a Waáɲá Bandómesé, ɔ ɲa na makénda mekime ɔ ɔhɔ. ɔ ɲa ofúúmɛ́nɛ́nú, ɔ ɲa ofúúmɛ́nɛ́nú, ɔ ɲa ofúúmɛ́nɛ́nú. † ɔ ɲa bá, ɔ ɲa wɔ́sɔ, ɔ k kɔ́ hálómóna. »

⁹ Aáná benyéma eébi bínyise ɲaá bá béá hákɛ́nɛ́na Ooci a wáɲa a nɔkɔná maɲana, wuúci u ɲe líhe ekúlú ekime. Bí ɲeé wuúci iínjie nuúmi, bí wuúci oómísíki, bí wuúci iínjiekíne bitɛ́ɲítí. ¹⁰ Bikúlú bikime abé bé ɲaá kɛla aáná, baáɲá nyitíne ne benyése ɲa bá bá bébú túméke enjendu o onyemi Ooci a wáɲa a nɔkɔná, wuúci u ɲeé líhe bikúlú bikime, éce bá ma b́ bésómókɔ be-tamba bí butɛ́ɲí b́ áahakɛna ɔ ɔmesé eé buúse b́ nɔkɔná, bá kɔɔnaka báye : ¹¹ « Kucɔɲ́ Otɛ́ɲí, cíasɔ Bandómesé, makénda mekime áɲa ɔwɔ a aabá ; baaco ɲá b́ nyemána bá ɔ kucɔɲ́ nyemiki, bé o wiínjiekíne nuúmi, anyía kucɔɲ́ o ɲoó ketíki benyéma bikime. Yááɲa anyía o ɲoó lénéke anyía bé á bámókóna h́á, buáté bɔkɔ o ɲoó bíbi ketíki. »

Na asana yí nufule na asana yé ɔ́ɔnɔ́ u Etómbá u Bandómesé

5 Aáná ε ɲa mé lecá nufule anɔ́ b́ ɲa b́ɲókɔ. Ooci awɔ́ u ɲaá bá límine a nɔkɔná, u ɲaá bá nuúnu tímɛ́e u úyɛ́ ɔ́ɔbɔ́ ú manómɛ. Nú ɲaá bá nuóɲókónɔ́ ne e noómi ne e elime, nuúnu ne bibílícínínyí bítíndétú nómɔ. ^{†2} E ɲá lecá akendákénda yí *elilé yé bɔ́sɔ́ma yé Bandómesé ; yí sóbiki okelú ɔ ɔmuaná yése : « Aányé wáɲa na makénda ma ɔ́bá́cáka bibílícínínyí eébi na makénda ma ɔ́ɔɔɲɔkɔnaka nufule e ? » ³ Mbá ta ɔ́ɔɔ te ómɔ́ bá wu ɔ́ɔɔɲɔkɔnaka nufule eénu mbá te wu o nuúnu lecaka noómi. ɔ́ɔɔ te ómɔ́ bá ta ɔ ɔmuaná noómi, ta ɔ ɔmesé, ta ε embana ce ɔmesé noómi. ⁴ E ɲa mé leláka buéɲí a asana ayé ta ɔ́ɔɔ a wáɲa na makénda ma ɔ́ɔɔɲɔkɔnaka nufule eénu mbá ta makénda me o nuúnu lecaka noómi te ómɔ́ b́ɔ́ɲia. ⁵ Aáná ɔmɔ́tɛ́ u *baáɲá ɲa me laána ɔse : « Lésíkínyí, eti túné léla'ó. ɔ́ɔ́ lecá, ɲɲogó ce henyénó h́é Yúta, † buɔ́nɔ́ bú Otɛ́ɲí Táfit † áɲa ɔ́yákánɔ́ ; wuúci wáɲa na makénda ma ɔ́ɔɔɲɔkɔnaka nufule eénu na makénda ma ɔ́bá́cáka bibílícínínyí bítíndétú nómɔ. » ⁶ E ɲá lecá *ɔ́ɔnɔ́ u Etómbá ma táléména ε ekatékáté ce na nɔkɔná, na ce benyéma bínyise e bí ɲe bínyiényí, na ce baáɲá nyitíne ne benyése. ɔ́ɔnɔ́ u Etómbá oóci ɲaá bá háye bé ne meé wuúci ɔ́ɔnɔ́. U ɲaá bá na endóɲa ítíndétú nómɔ ne eése étíndétú nómɔ † a cááɲa bililé bítíndétú nómɔ abé Bandómesé ɲaá tómókóna ɔ ɔmesé okime. ⁷ ɔ́ɔnɔ́ u Etómbá ɲe b́kósítí, yó híite nufule ɔ ɔ́ɔbɔ́ ú manómɛ ú Ooci awɔ́ u ɲaá bá límine a nɔkɔná. ⁸ Émakéla wéé

† *Fanáka Esa 6.3. †† Nufule eenu áɲa háye ɔ́ɔɔɲɔkɔnɔ́. Ekúlú ayé bá ɲaá bá bé súɲúne ómɔ́tɛ́ e bibílícínínyí eébi, bá ɲaá bá bá ɔ́fanaka ekéti yí nufule. Nyísúɲúne nyí bibílícínínyí eébi ɲo tóɲínyí anyía besana bí nufule a yáɲa benámónákánɔ́ ; bá yáɲa bé nuúnu bafanákanɔ́. † Fanáka Sen 49.8-10. †† Fanáka Esa 11.1, 10. †† E Nufule nɔ́ Bandómesé, endóɲa áɲa hibílícínínyí h́e makénda ; eése hibílícínínyí hí omenyi ; ɔmbana « bítíndétú nómɔ » áɲa hibílícínínyí h́e bɔ́mbánye buúbu ne buúbu.*

nuúnu híite, na benyéma bínyise eébi na baáɲá nyitíne ne benyése eébe ɲé wuúci túméke enjendu ; hú naányé eé beébe ɲaá bá na na nɔkɔɲ́ ɔ ɔ́ɔbɔ́ ne tundené tú kóolo atɔ́ túáɲa na ɔ́ɔɔɲɔ́ yí enumbé onyíóyónó, yíyí yéáɲa ebécókóléna cí belumitinine. ⁹ Bá hákɛ́nɛ́na ɔ́ɔnɔ́ u Etómbá ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ yé buɲana, báye : « Kucɔɲ́, ɔ́ɔ́ nyemana ne wu ohiiteke na wu ɔ́bá́cáka bibílícínínyí ananyía b́ ɲa ɔ́ɔ́ wɔ́nɔ́, uúwe owé yó háɲɔ́nákéna Bandómesé baaco na bá tɔnyénɔ́ tukime, na bá etáɲa ikime, ne bé ekúli ekime, na bá mɔɔɲɔɲɔ ma baaco mekime. ¹⁰ ɔ ɲa kɛla anyía bábɔ́ bámókónéna butɛ́ɲí bú *beluli nyíínjie a bá ɲa b́ nyɔkɔɲɔ́ cíasɔ Bandómesé ; bé ké bú tɛ́ɲɲínyí baaco bá ɔmesé. »

¹¹ E ɲa mé lecá tóna míɔ́ lókómáka ikelú cé ɔ́ɔɔɲɔɲa bú *bililé bé masómá bé Bandómesé ; bé ɲaá bá tó́sɛ́na, tó́sɛ́na bíéɲínínyí t́eka ne ohónyí wú ɔ́fanaka. Bé ɲa ɔ́ɔ́ b́ɲóɲlɛna na nɔkɔná, na benyéma bínyise e bí ɲe bínyiényí na baáɲá nyitíne ne benyése. ¹² Bá hákɛ́na buɲana okelú ɔ ɔmuaná báye : « ɔ́ɔnɔ́ u Etómbá awɔ́ b́ ɲa yóɔ́nɔ́kɔ́ ! Búáɲa butálémánánɔ́ anyía túésú o nyemíki anyía ɔ ɲa na makénda me otɛ́ɲɲínyí ; kucɔɲ́ na buɲaɲa, ne injínjé, na makénda, ne nuúmi, ne nulumí ne nyinyemi. » ¹³ Aáná ε ɲaá me lókómáká tóna benyéma bikime abé Bandómesé ɲeé ketíki : Na bé ɔmuaná, na bé ɔmesé, na bé embana ce ɔmesé, na bé tuɔmɔ́ t́ makélé ; benyéma bikime bé ɔ́huálɔ́ eébi bé á hákɛ́na buɲana bése : « Tu ɲá sɔ́ nyémána tú onyemiki ooci a wáɲa límine a nɔkɔná, tu nyemiki tóna ɔ́ɔnɔ́ u Etómbá anyía bá b́ɲa ne nuúmi na makénda me otɛ́ɲɲínyí ; bí ɲé beébe nyemána bikúlú bikime. » ¹⁴ Benyéma bínyise eébi ɲaá b́kámá bése : « *Híáná yááɲa ». Baáɲá nyitíne ne benyése ɲe bú túméke enjendu ɔ ɔmesé o onyemi na Bandómesé na ɔ́ɔnɔ́ u Etómbá.

Nyebáca nyí bibílícínínyí bítíndétú nómɔ

6 E elime eécí, ε ɲa mé lecá ɔ́ɔnɔ́ u Etómbá u Bandómesé á b́cáka bubílícínínyí bú buúse bú bibílícínínyí bítíndétú nómɔ bí nufule eénu ; ekúlú ayé u ɲaá kéláka aáná, ε ɲá lókómá okelú a wúmɔ́tɛ́ ú benyéma bínyise e bí ɲe bínyiényí ma béátábótóna háye emalamanda, óse : « Faáya ! » ² E ɲá lecá ciáte ce ambala e cifúlúndúndúé, ɔ́ɔɔ ɔ́báátánɔ́ ɔ ɔmuaná, wuúci na ɔ́ɔɔ ɔ ɔ́ɔbɔ́ ; bé ɲeé wuúci iínjie atamba yí nuúmi. U ɲeé súté ɔmbalané anyía wá háná ka yákáka. ††

³ Ekúlú ayé ɔ́ɔnɔ́ u Etómbá ɲaá b́cáka bubílícínínyí b́ ɔ́láta, ε ɲá lókómá ɔmɔ́tɛ́ u bifendí bé benyéma bínyise e bí ɲe bínyiényí ma kɔɔna ɔse : « Faáya ! » ⁴ E ɲa mé leca ciáte ce ambala a cémɔ́tɛ́, ciíci ibólótoto hú b́ɔ́ɲ, ɔ́ɔɔ ɔ́báátánɔ́ ɔ ɔmuaná. Bandómesé ɲeé wuúci iínjé makénda ma ɔ́waáɲéáka mbuumu ε ekatékáté ce baaco bá ɔmesé, anyía baaco ɔ́nɔ́kɔnɔ́ beébe ne beébe ; bé ɲeé wuúci iínjie tóna yaandándá yé nɔsala nɔ́ ɔ́hána.

⁵ Ekúlú ayé ɔ́ɔnɔ́ u Etómbá ɲaá b́cáka bubílícínínyí b́ ɔ́láta bí buúse bifendí, ε ɲá lókómá b́tátɔ́ bé benyé-

†† *E biseye bé besana abé Sáar ɲa lecaka e bik. 2-9, fanáka Skl 1.8 ; 6.1-8.*

ma bínyise e bí ɲe bínyíenyi mo obokite, bése : « Faáya ! » E ɲá leká tóna ciáte ce ambala ifítiti hú fíí', ɔɔɔɔ ɔbáátánɔ ɔ ɔmuaná ; ú meé tímbe buketínyí bɔ benyéma ɔ ɔɔɔɔ. ⁶ E ɲá lókóma okelú, ú h́áka okelú ú ɔɔɔɔ, ú h́lúlúkúne e ekatékate ce benyéma bínyise e bí ɲe bínyíenyi, ú ɔɔɔɔka ɔse : « Hú híkétínyí hémoté hí iɲeɲé a benamá bé buósé bukimekime bú buólí, † ta anyía hú t́kétínyí t́tátú tú embáséke a benamá bé buósé bukimekime bú buólí. A asana na ɔɔɔɔɔ ne meluku, eti bíibi bítise anyía mecíli áɲa h́á. » ⁷ Ekúlú ayé ɔ́ɔnɔ u Etómbá ɲaá b́ććka bubílícínýnyí bɔ ɔkólá-ta, e ɲá lókóma ɔɔɔɔ a b́ḿḿté bɔ benyéma bínyise e bí ɲe bínyíenyi a ɔɔɔɔka, b́se : « Faáya ! » ⁸ E ɲá leká ciáte ce ambala a cémté, ciíci esóɔɔ esóɔɔ, ɔɔɔɔ ɔbáátánɔ ɔ ɔmuaná ; nyíinyi nyé ɔɔɔɔ oóci ɲaá bá Owé, ɔɔɔɔe owé ɲaá bá aá ciayé elime. Aáná bé ɲeé beébe iíɲjé makénda a nuafa númóté nɔ baaco nɔ beéfá bínyise bé baaco bá ɔmesé, anyía bé beébe ɔ́ɔnɔka. Eebe bɔ ɔ́ɔnɔka na ɔɔsala nɔ ɔhána, a b́ḿḿté na ecaná, a b́ḿḿté na bendamaka bé ekɔɔɔ, a b́ḿḿté tóna enyama ci biciké a cé ɲa saama beébe ɔ́ɔnɔka.

⁹ Ekúlú ayé ɔ́ɔnɔ u Etómbá ɲaá b́ććka bubílícínýnyí bú bibílícínýnyí b́t́ááɔ, e ɲá leká e embana ci nyindúme nyí nyiluli bitúké t́t́ányé t́ baaco abá bɔ ɲe ɔ́ɔnɔkɔ na a asana na nyíábɔ nyibíɲjé a Besana bé Bandómesé, na a asana ayé bá ɲa bɔ hákénéna Yésus embasó. ¹⁰ Bé ɲe bú b́ḱḱté okelú ɔ ɔmuaná, báye : « Kucɔɔ, Otéɲí a Waáɲá, ɔ ɔɲa ofúúménénu, kucɔɔ ɔtálémánán ! ɔ ɔkɔ́háma nyíenyi ɔ kɔ t́t́t́ka nyekála anyía óo bífúnéke baaco bá ɔmesé a bá ɲa bɔ cáɲǵéna císisú ilíhe e ? » ¹¹ Aáná bá ɲa lánj́ka baaco eébé bekime kaba e cifúlúndúndúé, bé ɲe beébe laana báye : « Énu eéhinýnyí, áɔ t́t́t́ta butíkítiki anyía ɔmbana ú baaco á nyemána. Yááɲa anyía bá ɲa nyemána bá ɔ cáɲa ɔ́ɔnɔka na báánɔ benýinyí bé olumitinine na bíáme bikendinyi bí buólí háye bá ɲaá banó ɔ́ɔnɔkɔ. »

¹² E ɲá leká ɔ́ɔnɔ u Etómbá u Bandómesé ma b́ććka bubílícínýnyí bú bibílícínýnyí b́t́ndétú. ɔmesé ɲé b́nyíétínyi na makénda, ɔ́ɔɔ ɲé f́íténe hú f́íí' i iɲetí ci melíne, oólí ɲɔɔ nyi hú b́ɔ́ɔɔ i iɲetí ce manóɲ. ¹³ Tunjoti t́ eɲj́lómuaná ɲe súlúnúéke, t́ú kúákóna ɔ ɔmesé háye yaandándá yí ehúne yí ɲé f́úke ɔɔɔté, bíáyé betámá, bíó suluneke, bíó kúákóna. ¹⁴ Eɲj́lómuaná ɲeé b́nyíkílíéné háye nyibúyé enyí bé ɲé nyíke. Na ɔkɔɔndɔ ne iisí a ciáɲa e ekatékate ci menyífé ɲaá hátókóna a cáábɔ elimíné, bíó sútéteke tóna. ¹⁵ Aáná ne betéɲí bá ɔmesé, ne bekendisi baaco, ne betéɲinyi elɔɔɔ cí biité, na enóme cé baaco, na bakendákénda, na beólé, ne eebe a bá te abó bá beólé ; bekime eébé ɲa ka bɔ b́náḿb́ka ne e bihíke noómi na e esákátána cé andányé cé ɔkɔɔndɔ. ¹⁶ Bá ɲa bɔ bá b́b́b́ láakena na ɔkɔɔndɔ na andányé, báye : « Áɔ basó bíhúékine, núá basó námb́ka anyía Ooci a wáɲa a ɔkɔɔná te basó leca, ɔ́ɔnɔ u Etómbá te basó lókóména hilóbi a nyíáyé nyikélisi. ¹⁷ Yááɲa anyía, aabé yé buósé yí hííbú hilóbi ma nyemana ; ta ɔɔɔ ti kée yíyi céényi. »

† Bé ɲe kéti anyía onduné oóci ɲaá h́la bikúlú bíh́t́á onduné e bikúlú a bembánye.

Nyibílícínýnyí nyé baaco bá Bandómesé

⁷ E elime eéci, e ɲa mé leká *bililé bé masóma bé Bandómesé bínyise. Bé ɲaá bá tálémákéna e *tubéɲú túnyise tú ɔmesé. Bí moó kótiki bihúne bínyise ohúnine ta ɔmesé, ta nuóm nɔ makélé, mbá ta maaté. ² Aáná e ɲa mé leká tóna *elilé yé ɔ́śśma a yémoté, yí h́lúlúkúne a ah́ɲá yé nyeháma nyé ɔ́ɔɔɔ ; yí me tímbe ebílícínýnyí yé Bandómesé a ɔ́ɔɔɔ ɔ ɔɔɔɔ. Yé ɲó lónj́kɔ bililé bé masóma bí etémbí bínyise abé Bandómesé ɲe yíɲj́ékine makénda ma ɔɔɲǵena na ɔmesé na nuóm nɔ makélé. Yí ɲe bíibi laana yése : ³ « Nɔte cáɲa caɲena ɔmesé, ta nuóm nɔ makélé, mbá ta maaté aámáyá. Áɔ t́ta túésu bílícínýnyí ɔkɔɔ t́ ɔɔnyɔɔɔ bá cíásó Bandómesé. » ^{††} Yé ɲá mé laána ɔmbana ú baaco ebé bé ɲéé bílícínýnyí a ɔnyénɔ tukime tú *Islayél. Baaco eébé ɲa bɔ bá t́śéna etíne etíndétú nómɔ na t́śéna inyise. ⁵ A henyénɔ hé Yúta baaco e bebílícínýnyí t́śéna cíh́t́a ne ífendí ; a henyénɔ hí Olúben baaco e bebílícínýnyí t́śéna cíh́t́a ne ífendí ; a henyénɔ hé Káat baaco t́śéna cíh́t́a ne ífendí ; ⁶ a henyénɔ hé Aséel baaco t́śéna cíh́t́a ne ífendí ; a henyénɔ hé Nafetali baaco t́śéna cíh́t́a ne ífendí ; a henyénɔ hé Manáse baaco t́śéna cíh́t́a ne ífendí ; ⁷ a henyénɔ hí Siméyɔɔ baaco t́śéna cíh́t́a ne ífendí ; a henyénɔ hí Léfi baaco t́śéna cíh́t́a ne ífendí ; a henyénɔ hé Isakáal baaco t́śéna cíh́t́a ne ífendí ; ⁸ a henyénɔ hé Sabulɔɔ baaco t́śéna cíh́t́a ne ífendí ; a henyénɔ hé Yóseb baaco t́śéna cíh́t́a ne ífendí ; a henyénɔ hé *Bensamérɔ baaco e bebílícínýnyí t́śéna cíh́t́a ne ífendí.

Yaandándá yé ɔɔɔɔɔ bɔ baaco

⁹ E elime eéci, e ɲa háná áme leca yaandándá yé ɔɔɔɔɔ bɔ baaco, baaco beéɲí a nyenamá anyé ta ɔɔɔ te ɔ́ḿɔ́ bá na makénda ma ɔfanaka. Bé ɲe bú h́lúlúkúne na ɔ ɔkɔɔɔɔ mekime, na a ɔnyénɔ tukime, ne e ekúli ekime, na e etáɲa ikime. Bá ɲa bɔ tálémákéna eé buúse na bɔ ɔkɔɔná na bɔ ɔ́ɔnɔ u Etómbá. Bekime ɲa bɔ bá balanábákánɔ kaba e cifúlúndúndúé, bekime meé tímbíéke becala a aabá † bí o wúuci nyemikinyi. ¹⁰ Bá ɲa bɔ bá b́b́b́ ɔkɔɔka okelú ɔ ɔmuaná báye : « Na Bandómesé a wáɲa a ɔkɔɔná, na ɔ́ɔnɔ u Etómbá, beébe bá ɲa bɔ basó nóhíki. »

¹¹ Bililé bé masóma bé Bandómesé ɲa bɔ b́ɲ́j́léna na ɔkɔɔná na *baáɲá nyitíne ne bényise, na benyéma bínyise e bí ɲe bínyíenyi. Bé ɲe bú túméke eɲéndu, meése bítiseke ɔmesé o onyemi Bandómesé. ¹² Bá ɔkɔɔnaka báye : « *Híáná yááɲa ! Ne nyinyemi, ne nuúmi, ne inj́ɲé, ne bitéɲíti, ne nulumí, na makénda, ne bulímbí áɲa na cíásó Bandómesé bikúlú bikime, híáná yááɲa. »

¹³ ɔmóté u baáɲá ɲaá me batá ɔse : « Báányé eebe a bá ma bɔ lanábaka kaba e cifúlúndúndúé e ? Háányé bé ɲe bú húle e ? » ¹⁴ Mbá esé : « Taatá, kucɔɔ ɲe ɲoó menyí. » U ɲaá me laana ɔse : « Bá b́ɲ́ɲa eebe a bá

†† Fanáka Ese 9.4. ‡ Hibílícínýnyí hí ne obíléne na ɔyákána.

bóna balókómákánó indekese ciéñí ; éehé bá ña bó sú-ka cííbú kaba, bó cíici fúúmíkínyí a manónj ma Dónó u Etómbá noómi. ¹⁵ Yaáté asana, ε ña ña báb tálémákéna eé buúse bó ñakóná nó Bandómesé ; bé wuúci nyemiki ne nebutúe na nabuúsé aá ciáyé Cíibe. Ooci a wáña limine a ñakóná kée beébe lindieke. ¹⁶ Ecaná te ká háná e beébe nuana ta buúsé, te nyimóti ; ta wóó te ká háná e beébe sabena, te olúkúlúku a wúmóté tí beébe kela ñakóbe, ¹⁷ ananyía Dónó u Etómbá káá bá múábó Musókóbi. Wuúci wáña ε ekatékáté ce ñakóná ; yó beébe cōbana aá haála ehé tucéme tú menyífé me olíhe áña. Bandómesé kée beébe hónóko bíábó beelá bikime. » †

Nyebáca nyí bubílíciányínyí bú obíóndísinyi

8 Eñakelá Dónó u Etómbá áa bácáca bubílíciányínyí bú bibílíciányínyí bítíndétú nóm, eñlómuaná nyilésíkínyí mbuumu eényí, hoóhi háye ñakó bú ekélékétí yí onjéñí. ² E elime, ε ñá lecá *bililé bé masóma bé Bandómesé bítíndétú nóm ; bíibi eébi bé ña ña béá talémákéna eé buúse bó Bandómesé. Bé ñeé bíibi iínjékine esébé ítíndétú nóm. ³ Aáná elilé yé etémbí ñaá faaya, yé ña táléména hoóhi ne nyiluli bitúké. Yé ñaá bá tímbie ñakó ondulé a wómaákánó ne kóolo. Bé ñeé yíyí iínjie wóñe yééñí yí enumbé o onyemikinyi Bandómesé e nyindúme nyí nyiluli bitúké nyí kóolo ; yé luliki tóna h́á ebécókóléna cé baaco e befúúménénú bá Bandómesé bekime. Nyindúme eényí áña eé buúse bó ñakóná. ⁴ Cióyo ce wóñe a yé ñaá bá yá lóláka ñaá bá ciá hámókóna ñakó ú *elilé yé ñasóma eé buúse bó Bandómesé, cé báátáka ε eñlómuaná ñakó na ebécókóléna cí befúúménénú. ⁵ Aáná elilé yé ñasóma ñeé hiíte bululínyí b́ wóñe, yí ñó nyíoyísi ne oocó ú nyindúme nyí nyiluli bitúké, yé ñá aahéna ñakó mesé. Aáná emalamanda ñaá béátábótóná, hiyúkúyúkú hí ikelú ñaá lókómána, emanyemanye manyemaka, mesé yó bínýiékiñyí na makénda.

Nyebéleá nyé esébé ítíndétú nóm

⁶ Aáná bililé bítíndétú nóm eébi ñaá bétábónáka ñakó béla esébé eéci. ⁷ Elilé yé ñasóma yí buúse ñaá béléta esébé ; aáná na ñakóla ń andányé, ne oocó bebelátákánó na manónj ñeé bíótóko ñakó mesé. Na nuafa nómóté ń tuafa tótát ń mesé na nuafa nómóté ń tuafa tótát t́ maaté ñaá lóláka, ñakó ne bihuti a beéñe bikime áyá.

⁸ E elime eéci, *elilé yé ñasóma yé cláta ñaá béléta ciáyé esébé ; aáná yaandándá yé ñakó a yémóté yé h́áka ñakó ñakó a ń ma békáha oocó ña kaá béáhéna aá nuóm ń makélé. Nuafa nómóté ń tuafa tótát tú menyífé mekime ma nuóm ń makélé ñaá bécáña manónj. ⁹ Nuafa nómóté ń tuafa tótát nú biliminyi bé nuóm ń makélé ñeé wéékúne bikime ; nuafa nómóté ń tuafa tótát nú sitíme ikime ñaá cáñéáka.

¹⁰ Elilé yé ñasóma yí bililé bétát ñaá béléta ciáyé esébé ; aáná yaandándá yí hinjoti ña kaá háñe ε eñlóm-

muaná yé ñakó mesé, yé ñaá bá yéa lóláka háye nyí-ífu nyé ñakónyé a nyeciánó. Hinjoti eéhi ñaá kaá kua a nuafa nómóté ń tuafa tótát ne nú tuúci, ne nú tucéme. ¹¹ B́ ñakó lónj hinjoti eéhi anyía « Anuanua ». Aáná nuafa nómóté ń tuafa tótát nú menyífé ñeé túme ñuua ; baaco beéñí a bá ña b́ múáka menyífé eéme ñe bú wéékúne anyía menyífé eéme ñaá bá mólókónó.

¹² E elime eéci, elilé yé ñasóma yí bililé bínýise ña béléta ciáyé esébé. Aáná na nuafa nómóté ń tuafa tótát ń wóó, na nuafa nómóté ń tuafa tótát nú oóli, na nuafa nómóté ń tuafa tótát nú tunjoti tukime ñeé huúme, bé ñakó kuakóna íbíne a nyenamá anyé núábó nuafa nómóté ń tuafa tótát te ñakó bá ń ñakó háná iínjékine eese. Nuafa nómóté ń tuafa tótát ń buúsé ne nú buutu te ñakó háná ñakó ne eese.

¹³ E ñá lecá tóna, ε ñá lókóma kóndónyí e fulúlúeke oówo e mehúne ε eñlómuaná, cí sobiki okelú ñakó ñuuaná, cése : « Eéé mahana'o, mahana'o, mahana'o ne biliminyi bé mesé a asana ne ikelú cí etémbí cé esébé cí *bililé bé masóma bétát bé ñakó cōba ñakó béléla. »

9 E elime eéci, elilé yé ñasóma yí bililé bétáñe ña béléta ciáyé esébé. E ñá lecá hinjoti hí e húlúkúne ñakó ñuuaná, hé ña kua ñakó mesé ; aáná bé ñe híite hilibe hí okuunine ñakó ñuua nú tíme, bé ñe híhi iínjé. ² Émakéla hinjoti eéhi é hiite hilibe, hí ñe kuune ñakó ñuua nú tíme ; cíoyo, cé h́áka cíoyo a cé ña háma a nyeanalananda nyí oocó ñe túme otútúme, cí fiitíkinyi na wóó ne mehúne hú fíí. ³ Betandá ñá hámókóna eé cíoyo eéci, nyéanyána mesé eényí. Bé ñe bíibi iínjékine masianje háye amá eñeñé áña ne meéme. ⁴ Bá ña laákéna betandá eébi báye bé te cáñe te ehuti ñakó, ta ñakó b́ ñakó, mbá ta yóñakó yé etémbí. Mbá bé á nómaka b́ nómaka hú baaco a bá te ábó bá bebilíciányínyí a ñakó ne hibílíciányínyí hé Bandómesé. ⁵ B́ ti ómo bíibi iínjékine makénda ma wóñakó baaco eébé, mbá makénda me o beébe kélíki buéñí i ílí étáñe ikimekime. Ókála ewú bé ñe bú iínjie baaco áña i ñeñé ce ókála awó ñakó ñaá lókóma ekulú ayé eñeñé é wuúci taa. ⁶ Ó wóó etéme baaco ká b́ áambaka ohónyí wú owéékúne, mbá bá te b́ ñakó ; owé kée beébe bílénékiñe buéñí, mbá bé ti wuúci leca ta b́ leca ne eése.

⁷ Betandá eébi ñaá bá bé a h́áka ciáte cé ambala a cetábónákánó ñakó e biité, bíábó beéñé ñaá bá háye bá ma hákéna betamba bí butéñí bí kóolo, máábó meése lecakana háye meése ma baaco. ⁸ Bé ñaá bá ne tuhúnyí ñakó háye tuhúnyí tú beéñj, cáábó eénye h́áka eénye cí ñakó. ⁹ Betandá eébi ñaá lánábaka belaña bí biléñú a besasa, obínýienyi ú bíábó bíbéku ñaá bá waá lókómákána háye bekáléke biéñí abé ñakó ñuua ú ciáte ciéñí ñaá cábanana e biité. ¹⁰ Bé ñaá bá na endáña háye cé eñeñé, bé táákána ne cíici ; e cííbú endáña eéci makénda me okélísiki baaco i ílí étáñe ñaá bá. ¹¹ Uubú otéñí ñaá bá elilé yé ñasóma yé ñakó ñuua nú tíme. Yíyí b́ ñakó lónj ne *nuebélé anyía « Abátóna », na *ñakó anyía « Abolíñe ».

¹² Muuyé mu buúse eemu mú ma h́la, e elime eéci muuyé a mómóté méfendí eémú kokóokó.

† Fanáka Esa 4.6. †† Fanáka Esa 49.10. ‡ Fanáka Esa 26.8.

¹³ E elime eéci, elilé yé bɔsɔma yí bililé bitíndétú ñá béléta ciáyé esébé. E ñá lókɔma okelú é húlúkúne e endɔŋɔ inyíse cí nyiluli bitúké nyí kóolo ; nyíinyi nyéaŋa eé buúse bɔ Bandɔmesé. ¹⁴ Okelú oócí ñaá láána elilé yé bɔsɔma yí bitíndétú ɔse : « Súnúnéke bililé bínyise bé masɔma a béaŋa beɔtókókón a asálá yé yaandándá yí nuúci nó Efaláta. » ¹⁵ Aáná elilé yí bililé bitíndétú ñee súnúnéke bililé bínyise eébi hí onjéñi oócí ú buúsé eébu ú oólí oócí na ú hɔŋɔ ehí Bandɔmesé ñaá tábɔnáká anyía bé ɔnókɔ nuafa númɔté nó tuafa tótát tɔ baaco bá ɔmesé. ¹⁶ E ñá lókɔma bé me mi iinjie ɔmbana ú bicénji oócí, bicénji eébi ñaá bá biéñi : Milfýón hɔndéte ifendí, biíbi báátáka aá ciáte cé ambala ɔ ɔmuaná. ¹⁷ Aáná e ña mé lécáka *eseye yé asana eeye : Na ciáte cé ambala na baaco a bá ña bɔ báátáka ɔ ɔmuaná ña bɔ lánábaka belañá bí biléñú a besasa, bémɔté bibólótoto bɔŋ háye oocó, bémɔté bɔŋ háye besɔŋa bé alábetáñána, bémɔté tɔna bulúmubulúme háye eñlómuaná. Beɔtú bé ciáte cé ambala eéci ñaá bá háye beɔtú bí inɔyoyó ; aáná ne oocó, ne cióyo ne indusí ñaá bá bé á hámókɔna a cáábɔ eété. ¹⁸ Beɔbé bé benyéma bétát eebi : Ne oocó, ne cióyo, ne indusí a bé ñaá bá bé a hámókɔna e eété cá ciáte cé ambala ñaá ɔnókɔ nuafa númɔté nó tuafa tótát tɔ baaco bá ɔmesé. ¹⁹ Meléfényi ma ciáte eéci ñaá bá na a cáábɔ eété ne e cííbu endáña. Yáaŋa anyía cííbu endáña ñaá bá háye mɔɔhɔ, cííci na beɔtú bé ɔtáákána.

²⁰ Baaco bá ɔmesé a bá ña bɔ lóbókɔ téka ne owéékúne a beɔbé bé benyéma eébi bétát te ɔmɔ bɔ békákáléna máábɔ mekilíkínyí a maabé ; bɔ ɔba ne buúse o onyemi na *beɔbé bí bililé na beɔbókóbókɔ bé cáábɔ aabá cá bémuatá ; bá tábɔnáká bé kóolo, bɔmɔté tábɔnáká bí biléñú bé mɔɔnyé, ta anyía bí mefíte, bɔmɔté tɔna bé andányé, ta anyía bé maaté a matúákánɔ. Benyéma eébi te ñá lecana, bé te lókómána, bé te kanda. ²¹ Baaco eébé te ɔmɔ bɔ békákáléna ta múábɔ muónókɔ, ta cáábɔ olokí, te cííbu enɔkónókɔ, mbá ta maabɔ meébi.

Asana yí ne elilé yé bɔsɔma ne nufule e nutíkítiki

10 E elime eéci, e ñá lecá akendákénda yí *elilé yé bɔsɔma, yí é húlúkúne ɔ ɔmuaná. Yé ñaá bá alánábánɔ ɔlɔndɔ aá ceéto ; ciama ma ɔbɔŋɔlena yááyé aatɔ, búáyé buúse nómaká háye ɔcɔ, ciáyé akóló lécakana háye tukúse a tucíákánɔ ne iicé. ² Yé ñaá bá ne nufule e nutíkítiki ɔ ɔɔbɔ, nuúnu nuhúúnénú. Yíyí atákánɔ uúyé ɔkóló ú manɔme aá nuɔmɔ, uúyé ɔkóló ú meényi ɔ ɔmesé. ³ Yí ñee bókíte buáña, uuye okelú ña béátábótɔna háye inɔyoyó. Eñakelá wó bókíte aáná, emalamanda ítíndétú nómɔ nyéatáka eényí. ⁴ Émakéla cé á yáátáka aáná, esé yáme ɔŋŋókɔ besana abé cé ña kɔɔnaka, mbá e ñá lókɔma okelú a wúmɔté wé húlúkúne ɔ ɔmuaná ɔse : « Buaka, ate ɔŋɔ, tétényíki yáaŋa indiitie besana bé emalamanda eébi. »

⁵ Aáná elilé yé bɔsɔma ayé e ña mé lecáka atálémánánɔ na aá nuɔmɔ na ɔ ɔmesé ñe hétúnyí uúyé ɔɔbɔ ú manɔme ɔ ɔmuaná, ⁶ yé ña súáténa yése †† : « Aá

taaká, e ña mé súána eé nyíinyi nyé Bandɔmesé, wuúci u ñee líhe bikúlú bikime, Muketi na ma ɔmesé na ma ɔmuaná, na ma nuɔmɔ nó makélé, na ma benyéma bikime a béaŋa noómi a behaála eébi bikime. » Elilé yé bɔsɔma eéyé ñaá súáténa yése ekúlú yí etémbí yé ɔ háná tátáka te a bá tɔna. ⁷ Yáaŋa anyía ekúlú eyí elilé yé bɔsɔma yí bililé bitíndétú nómɔ káá béléta ciáyé esébé ; ekúlú eéyé Bandɔmesé kée kuenyinyi nyíáyé nyetákéna nyé besana nyí indiitie, nyíinyi u ñaá laakena bááyé ɔbɔnyɔɔ, *behémúnyí besana.

⁸ Aáná okelú awó e ña cáña áme lókɔma wé húlúkúne ɔ ɔmuaná ña háná táñáka na yaŋɔ, ɔse : « Ké ké híite nufule e nuhúúnénú, nuúnu núáña ɔ ɔɔbɔ ú elilé yé bɔsɔma a yáaŋa atákánɔ ɔkóló ɔmɔté aá nuɔmɔ, ooci a wúmɔté ɔ ɔmesé. »

⁹ I ñe mi bíkósiti, e ñá láána elilé yé bɔsɔma esé yé mi iinjie nuaté nufule. Mbá yése : « Nuúnu híite, nuúnu mena, nú ño yóo soomokine eé nyuúte háye buóyɔ ; asana ɔmɔté óo nuúnu mena, nú kɔ yɔɔ nuakena eé nuuhú. » †

¹⁰ Aáná i ñe mi híite nufule eénu ɔ ɔɔbɔ ú elilé yé bɔsɔma, e ñá mena ; nú ñe mi sóómókine e nyuúte háye buóyɔ, mbá émakéla yémi nuúnu mena, nú ñe túme ɔ me nuana eé nuuhú. ¹¹ Báye nááme : « ɔ ñé nyemána wu ɔ háná hémúkúnyinyi baaco Besana bé Bandɔmesé a bé ña leca na baaco bá tɔnyénɔ tuéñi, na bɔ mɔɔŋɔ meéñi, na bá etáña ciéñi, na báábɔ betéñi áyá. »

Bambasómbásɔ béfendí

11 Aáná bé ñee mi iinjie ɔɔŋɔtɔŋɔ, nu ñaá bá i inɔtí ci nuketi anɔ e ña ña bé ketikinyi benyéma, mbá báye : « ɔbá e ké ketiki ne *Ciíbe ce Bandɔmesé, ne nyindúme nyí nyiluli nyíinjie áyá, mbá á fanáka baaco e bé ñe bú nyemi Bandɔmesé h́á. ² A asana na nɔháate, nyéana eti nuúnu ketí, ananyía Bandɔmesé ñe yíinjie ɔ mɔɔŋɔ a ma te á bá *Besuif ; mɔɔŋɔ eéme ké yeéndéke efúúménénú yé báléka iílí etíne éfendí ne imbuke ifendí. ³ E ká mé tɔma bááme bambasómbásɔ béfendí balanábákánɔ bisíkésike ; bé ké bú hémúkúnyinyi baaco besana i iílí eéci, éce anyía mɔɔsé tɔséna émɔté na hɔndéte ifendí ne etíne átátɔ. »

⁴ Bambasómbásɔ béfendí eébé á bɔña háye molifié méfendí, beébe tɔna háye betáléna bé *lámbe bífendí ; bá ña bɔ tálémákéna eé buúse bɔ Bandɔmesé, Mutéñinyi ɔmesé. ⁵ Mbókɔ báábɔ belinjine ña bɔ aambaka o beébe kela ɔɔbɔ, bé ké bú beébe hémúkúnyinyi oocó a cáábɔ eété o o beébe ɔnókɔ. Híáná ɔɔɔ okime awó u ña yáamba o beébe kela ɔɔbɔ, u kée wé. ⁶ Bambasómbásɔ eébé á bɔña na makénda ma chateakena tɔbɔlá, tɔ te naa ɔ mɔɔsé mekime emé bé ké bú hémúkúnyinyi baaco besana, beébe tɔna na makénda ne me ocenjisiki menyífé manɔŋɔ, ne me owíinjíékine baaco anamánamá ce muuyé a nyenamá enyí bé ké bú lénéke.

⁷ Ekákéla bábɔ mana ohémúnyinyi baaco besana, ekúlú eéyé múalá káá háma a ɔɔfia nú tíime o o

† Nuúci nó Mesobotamí (i Iílák ce aámbáya). †† Fanáka Tan 12.7.

‡ Fanáka Ese 3.3.

beébe nuusi ; mu kée beébe yákáka, múo beébe ɔ́nɔ́kɔ. ⁸ Cííbú imime káá yaanaka a nɔháaté nú yaandándá yé báléka ayé bɔ́ ɔ́ ɔ́ lɔ́ɔ́na ε enjaba báye *Sɔ́ɔ́m, ta anyía *Esíbit, aá haála ahé bá ɔ́ yaátákéná uubú Oténí ɔ́ ɔ́mbásá ɔ́ ɔ́muaná. ⁹ Aáná na baaco bá mɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ mekime, na bá tɔ́nyénɔ́ tukime, na bá etáɔ́a ikime, ne bé ekúli ekime ká bɔ́ lɛcaka imime eéci mɔ́ɔ́sɛ mekimekime matátɔ́ ne ekélékéti. Bé ti ké bú oókóto anyía baaco ébú ciíci nyiéke. ¹⁰ Baaco bá ɔ́mesé okime ké bú bilénéke buéní a yaáté asana, bá lɔ́kómáka ɔ́m-bánye, bá tɔ́mákánána eefú, anyía bifendí bí *be-hémúnyi besana eébi áɔ́a bitekésékénú buéní baaco bá ɔ́mesé.

¹¹ E elime ce mɔ́ɔ́sɛ eémé matátɔ́ ne ekélékéti, mehúne me olíhe kée húle ná Bandɔ́mesé, mó ko wóo-fokine náábɔ́ ; bá ká bɔ́ háɔ́kɔna endánáka. Yaandándá yí bulíkílíki kée tímbíéke baaco a bá ɔ́a bɔ́ bá bébú beébe lɛcaka. ¹² Ekákéla bábɔ́ háɔ́kɔna endánáka, bá ká bɔ́ lɔ́kóma yaandándá yí okelú ú hulukune ɔ́ ɔ́muaná, ú beébe laakena ɔ́se : « Áɔ́a báátáka aaha. » Nyíábɔ́ nyebáátáka eényí ɔ́ ɔ́muaná a belɔ́ndɔ́ noómi, báábɔ́ beliníne beébe lɛcaka. ¹³ Hí e ekúlú eéyé, ɔ́mesé ɔ́neé bíníyítínyi na makénda ; aáná nuafa númɔ́té nɔ́ tuafa túɔ́hátá nɔ́ yaandándá yé báléka eéyé ɔ́a káátíáka, baaco tɔ́sɛna ítíndétú nómɔ́ ɔ́e bú wéékúne e nyibíníyítínyi nyé ɔ́mesé eényí. Bulíkílíki ɔ́e tímbíéke baaco ɔ́ bómɔ́té e bé ti omó bú wéékúne, bé ɔ́e túmé owíinjie Bandɔ́mesé nuúmi.

¹⁴ Muuyé méfendí eémú mú ma hɔ́la, a múmɔ́té eémú kokóokó hí aámbáya.

Elilé yé ɔ́sɔ́ma yí bililé bitíndétú nómɔ́ maá béléta esébé

¹⁵ Aáná *elilé yé ɔ́sɔ́ma yí bililé bitíndétú nómɔ́ ɔ́aá béléta cíáyé esébé. Bá ɔ́a lɔ́kómáka beandándá bí ikelú bí húlúkúne ɔ́ ɔ́muaná, bé kɔ́ɔ́naka bése : « Buténí bɔ́ ɔ́mesé eebu a yáaɔ́a aámbáya a aabá cí ne Oténí a Waáɔ́a na ca ciáyé *Mesíi. U kée tɛngínyi e bikúlú bikime. »

¹⁶ Émakéla ikelú eéci á tánáka aáná, *baáɔ́a nyítíne ne bényíse a bá naɔ́a bébú limekine eé buúse bɔ́ Bandɔ́mesé ɔ́a bɔ́ kúákɔna ɔ́ ɔ́mesé, túábɔ́ tɔ́kɔkɔ bitíséke ɔ́mesé, bé ɔ́e túmé onyemi Bandɔ́mesé, ¹⁷ bá kɔ́ɔ́naka báye :

« Tu ɔ́e sú o wíinjie biténíti, kuɔ́ɔ́ɔ́ uusu Oténí a Waáɔ́a,

Bandɔ́mesé, Alámakénda, a wáɔ́a wɔ́ɔ́ɔ́, wuúci u ɔ́aá bá,

anyía ɔ́ ɔ́a otóɔ́nyínyi biɔ́wɔ́ beandándá bé makénda ɔ́ nyíwɔ́ nyiténínyi.

¹⁸ Baaco bá mɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ me etémbí ɔ́a bɔ́ ɔ́ lɔ́kómákéna hilóbi ;

asana ɔ́mɔ́té, aámbáya ekúlú ma kaáháma ayé wɔ́ ɔ́a ɔ́ba o o beébe lɔ́kómákéna hilóbi ekúlú ayé wɔ́ ɔ́ba ɔ́ ɔ́sɔ́mbɔ́tɔ́kɔ́néna biwéewé besana.

Yaáté ekúlú ɔ́ kɔ́ɔ́ namaka tɔ́na bɔ́wɔ́ ɔ́nyíɔ́ɔ́, be-hémúnyi besana.

ɔ́ kɔ́ háná ɔ́ namaka belumitinine bekime, beébe bé ɔ́e bú nyemi nyíwɔ́ nyínyi, ta tuálaála, ta taaká cé baaco áyá.

E ekúlú eéyé o kóo menyisi buúse bukime bacarɔ́na ɔ́mesé bekime. »

¹⁹ *Ciíbe ce Bandɔ́mesé ɔ́ ɔ́muaná nyibíkúune eényí ; *hikóló hé nyelata nyí bumbénú ɔ́e bitóɔ́nyí. Aáná emanyemanye ɔ́neé túmé ɔ́manyema, hiyúkúyúkú hí ikelú lɔ́kómákána, emalamanda áátáka, nɔ́bɔ́lɔ́ nɔ́ andányé náaka buéní.

Ne oónjú na ɛngandɔ́

12 E elime eéci, hibílícinínyi a hiáɔ́a ɔ́neé bitóɔ́nyí ε ɛɔ́lɔ́muaná : Mío bísíémúkúnyi, mío lɛca anyía oónjú u ɔ́aá bá, ɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́neé wuúci bébɔ́ɔ́lɛna aá ceéɔ́a háye ɔ́lɔ́ka, oólí nɔ́maka ε embana ce bíáyé bebanábána, u ɔ́aá bá béháya a yááyé aatɔ́ oboɔ́oli yí tunjoti túɔ́hátá ne túfendí. ² Oónjú oócí ɔ́aá bá ne nyifume, u númíki ; aáná u ɔ́aá bá wó bókókó anyía inúmíci obiéne ɔ́aá bá ci é wuúci kálákéna buéní.

³ Aáná hibílícinínyi hí etémbí ɔ́neé bitóɔ́nyí tɔ́na ε ɛɔ́lɔ́muaná : I ɔ́neé mi bísíémúkúnyi, mío lɛca anyía yaandándá yé ɛngandɔ́ † yé ɔ́aá bá, yéɔ́ nyíwɔ́ bɔ́ɔ́ɔ́, háye oocó, ciíci na beéɔ́ bitíndétú nómɔ́, ne biboɔ́oli bí buténí bitíndétú nómɔ́ a beéɔ́ eébi ; ciíci tɔ́na na endóɔ́a cíhátá. ⁴ Úúyé ɔ́ndáɔ́a ɔ́e húlúnéke nuafa númɔ́té nɔ́ tuafa tɔ́tátɔ́ tú tunjoti tukime tɔ́ ɛɔ́lɔ́muaná, yí tuútu sukuneke ɔ́ ɔ́mesé. ɛngandɔ́ eéci ɔ́a káá táléménéna oónjú awɔ́ u ɔ́aá bá we númíki eé buúse, anyía wá lahónáka ɔ́ɔ́ɔ́ hí ekúlú eyí oónjú oócí ɔ́neé bíene.

⁵ Oónjú nyibíéne ɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́nómɔ́ eényí, wuúci u ɔ́aá nyemána wu oténgínyi mɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ mekime ma ɔ́mesé ne buténí bú biléɔ́lɛɔ́. †† Bé ɔ́neé híite o ohiite ɔ́ɔ́ɔ́ oócí, bé ɔ́e wuúci súeténe ne eé buúse bɔ́ Bandɔ́mesé na a núáyé kɔ́ɔ́ná. ⁶ Mbá iinyí, u ɔ́aá cábákéna i iisí ce ɔ́sébéá ; hɔ́a Bandɔ́mesé ɔ́neé wuúci tábónákéna anyía wé wuúci túkéke tuɔ́ɔ́ tɔ́tátɔ́ ne ekélékéti.

⁷ Biite ɔ́a kua ɔ́ ɔ́muaná noómi : Na Mikayél ‡ na bíáyé bililé bé masóma nuusiki ɛngandɔ́ ; na ɛngandɔ́ na bíáyé bililé bé masóma nuaka tɔ́na biite eébi. ⁸ Mbá, beébe ta ɔ́yáka na Mikayél na bíáyé *bililé bé masóma ; aáná bɔ́ te ɔ́mɔ́ háná abɔ́ bá na haála hé olimine ɔ́ ɔ́muaná. ⁹ Éhé bá ɔ́a bɔ́ nyekéténa yaandándá yé ɛngandɔ́ eéyé, ciíci céáɔ́a cíhɔ́ ce buáyá eéci †† acé bɔ́ ɔ́a lɔ́ɔ́ anyía ɔ́lɛmbalɛmba, ta anyía na Musóména na Sátan ; mu naɔ́a mué nénisiki ne munéɔ́ne baaco bekime bá ɔ́mesé okime. Bé ɔ́e bú ciíci nyekéténa ɔ́ ɔ́mesé na bíáyé bililé bé masóma áyá.

¹⁰ E elime eéci, ε ɔ́a mé lɔ́kóma yaandándá yí okelú yí húlúkúne ɔ́ ɔ́muaná, yé kɔ́ɔ́naka yése : « Aámbáya ekúlú yé nyekɔ́mba má kaáháma ! Bandɔ́mesé me tóɔ́nyí na mááyé makénda na búáyé buténí ; makénda me buténí a yáaɔ́a a aabá cá ciáyé *Mesíi, anyía bá ma nyéketéna ɔ́ ɔ́mesé musóména †† báásɔ́ benínyí. Muúmu mu ɔ́aá bá mué beébe sómókéna ne nebutúe na

† Enyama ; céáɔ́a hibílícinínyi hé Sátan (fanáka Esa 27. 1).

†† Fanáka Mar 2.8. ‡ Fanáka Tan 10.13, 21 ; 12.1. ††† Fanáka Sen

nabuósé ná ciásó Bandómesé. ¹¹ Mbá báásó benyiinyi ɲe bú muúmu yákaka na a asana na manóɲ ma ɔónó u Etómbá, na a asana na ciábó embasó acé bá ɲa b́ bá bábó laákéna baaco anyía Besana bé Bandómesé áɲa taaká. Bé ɲe bú bíɲɲékíne o olumitinine noómi ɔ ɔkɔ́háma eyí bé ɲe bú lumítíne owé. ¹² Yaáté asana, banó biliminyi bé ɔmuaná bikime, énu bilénéke buéɲí ! Mbá, mahana náánó, banó biliminyi na bé ɔmesé na bé nuomó nó makélé, anyía Musóména eémú kokóokó munyíóyónó na nyenána nyikime ; mu menyukune anyia ekúlú me muúmu lóbéna etikítiki. »

¹³ Émakéla ɲɲgandó á béléca anyía bé me ciíci aahena ɔ ɔmesé, ci ɲé túme ɔwɔ́ɲéna oónjú ewú u ɲeé bíéné ɔónó ɔónó. ¹⁴ Mbá bé ɲe yiɲɲie oónjú oócí bibéku bifendí bé yaandándá yí kóndónyi anyía we fúlúlúé ɔ ɔkɔ́háma i iisí ce ɔsébéá, haála ehé bé ɲeé wuúci tábónákéna anyía bé wuúci túkéké h́á ɔ ɔmbana ú tuɔɲ tótát ne ekélékétí haaca na ciɲɲ eécí. ¹⁵ Ciɲɲ ɲaá leca aáná, ce ɲá aanyákákéna oónjú oócí beahó bí menyífé e elime háye nuomó, anyía beahó bí menyífé eébi é wuúci hólána. ¹⁶ Asana ɔmɔ́té, ɔmesé ɲɔ h́kónɔ́nɔ́ oónjú : Ú ɲeé hélúnue, nyemenaka eényi nuomó nú menyífé anó ciɲɲ ɲa yaanyákáka a nyíáyé nyuúté. ¹⁷ Hilóbi ɲeé tímbe ciɲɲ buéɲí a asana eéyé, ce ɲá ɔbá o okonúusi baáná bé etémbí bé oónjú oócí ; beébe bá ɲaɲa bábó lókómákéna *bikotí bé Bandómesé, bá látákéna taaká ecí Yésus ɲa nambónéna baaco.

¹⁸ Aáná ce ɲaɲa táléméná a asálá yé nuomó nó makélé.

13 É ɲa mé leca tóna múálá á hámókóna aá nuomó nó makélé noómi, muúmu na beéto bítíndétú nóɔ, na endóɲɔ cíhátá a ciáɲa ne biboɲoli bí butéɲí. B́ ɲɔ yóɲɔ́kɔ a beéto eébi eénye cé ofénékíne Bandómesé. ² Múálá eémú ɲaá bá mu a h́áka ɲɲgandó, cááyé akól háye cá eebó ci eciké, nyíáyé nyuúté háye nyí ɲɲgoyó. ɲɲgandó cío wuúci cumeke na mááyé makénda, na núáyé ɔkɔ́ná, na makénda me otéɲɲinyi áyá. ³ Yááyé aató a yémɔ́té ɲaá bá na yaandándá yí imbéɲé ; ta híáná, bé ɲe yeéɲúnysi imbéɲé eécí. Baaco bekime bá ɔmesé ɲa b́ bá bebú kékéke múálá eémú, bé ɲe túmé o wuúci láténa. ⁴ Baaco bekime nyitúme onyemi ɲɲgandó eényi, ananyía cí ɲeé cúméke mááyé makénda ná múálá eémú ; bé nyémiki tóna múálá, bá kɔɔnaka báye : « Aányé wáɲa háye kuɔɲ e ? Aányé wáɲa wu ɔ kuɔɲ núúsiki e ? »

⁵ Bé ɲe yiɲɲie múálá na makénda me ohémúkúnyi beahó eéyé e nyuúté, na makénda me ofénékíne Bandómesé ; bé ɲe muúmu iɲɲie tóna ekúlú yé ɔkelaka aáná : Iíli etíne éfendí ne imbuke ífendí. ⁶ Aáná mu ɲeé húúne nyuúté o ofénié Bandómesé, mu fénekíne na nyíáyé nyiinyi, ne uúye ooki, ne biliminyi bikime bé ɔmuaná. ⁷ Bé ɲeé muúmu iɲɲie tóna makénda ne me onuusiki baaco bá Bandómesé ne me o beébe yákáka ; † bó muúmu iɲɲie tóna makénda me otéɲɲinyi na tɔnyénó tukime, ne ekúli ekime, na baaco bá etáɲa ikime, na mɔɔɔɲɔ ma baaco mekime. ⁸ Baaco bekime

bá ɔmesé ké bú muúmu nyemiki, eebe bekime abá cáábó eénye te ɲaá bá ɔónó́kónó o otúme e nyiketi nyé ɔmesé e nufule nú olíhe nó ɔónó u Etómbá, wuúci waáta bá ɲa sékaka.

⁹ ɔɔɔ a wáɲa ne eetú cá ɔlókómáka á lókómáka ! ¹⁰ Yááɲa anyía ɔɔɔ awó Bandómesé á kɔɔna anyía bé ɲe tíɲeke yóólé, bé kée tíɲe. Mbóka ɔɔɔ ɲó yóónó sósó na ɔɔsala nó ɔhána, bé wuúci ɔónó híáná tóna. Yaáté asana belumitinine Bandómesé ábó nyemána bé oweéhikínyinyi muuyé mbá bá ɔónókéna o olumitinine noómi.

¹¹ É ɲá leca múálá mu etémbí á hámókóna ɔ ɔmesé noómi ; mu ɲaá bá na endóɲɔ ífendí háye cé ɔónó u etómbá, mu táɲáka háye ɲɲgandó. ¹² Mu ɲaá bá muó nyíɔkɔ na makénda me otéɲɲinyi i ɲɲɲé ce múálá mu buúsebuúse eé buúse b́ múálá eémú. Mu ɲe yeékikínyinyi na baaco bá ɔmesé na benyéma bí etémbí bikime anyía bí é nyemíki múálá eémú amó yaandándá yí imbéɲé ɲa yááɲónúá. ¹³ Múɔ kelaka bikeyékeye bé besana biéɲí ɔ ɔkɔ́háma ehé mu ɲeé súúnyi oocó ɔ ɔmesé, ú húlúkúne e ɲɲlómuaná, baaco bekime leca.

¹⁴ Múálá eémú ɲaá bá mué néɲeke baaco bá ɔmesé a asana ne bikeyékeye bé besana ebí bé ɲeé wuúci iɲɲie makénda ma ɔkelaka eé buúse b́ sósó múálá eémú ; múɔ kela anyía baaco ébú lumitine ɔtua hibílícínyinyi hé múálá mu buúse amó bá ɲa cánéta na ɔsala nó ɔhána mbá mu líhéke. ¹⁵ Bé ɲe iɲɲie múálá mu ɔláta makénda me olíhísiki b́kɔ eébu anyía bú á táɲáka, bú ɔónó́kɔ tóna baaco bekime e bé ɲe bú kíne onyemi hibílícínyinyi eéhi. ¹⁶ Ci ɲe yeékikínyinyi baaco bekime : Na banásé na *baáɲá, na enóme cé baaco na basókáska, na beólé na baaco a bá te abó bá beólé, anyía bé beébe bílícínyinyi ɔ ɔɔɔb́ ú manóme ta anyía a ɔkɔɔ. ¹⁷ ɔɔɔ okime awó u te ɔmɔ́té bá obílícínyinyi te ɔmɔ́té bá na makénda ta ma ɔwɔ́ndɔ b́kɔ, mbá ta me otúéne ɔɔɔ b́kɔ. Hibílícínyinyi eéhi áɲa nyiinyi nyé múálá eémú, ta anyía ɔmbana ú nyíáyé nyiinyi.

¹⁸ Ekúlú yé ɔɔɔ ɔb́ɔɲɔ inɲɲe eeye yááɲa. ɔɔɔ okime a wáɲa ne inɲɲé ɲá nyemána wu omenyi nyihembule nyé ɔmbana ú múálá, ananyía ɔmbana oócí áɲa nyiinyi nyé bɔnye baaco : H́ndéte ítíndétú ne imbuke etíne átátú ne ítíndétú. ††

Na ɔónó u Etómbá na bááyé baaco

14 Ekúlú ayé e ɲa háná émi b́símúkúnyi, e ɲa mé leca ɔónó u Etómbá, ú ma táléména a ɔkɔ́ndɔ nú Síyon ɔ ɔmuaná. U ɲaá bá ɔɔɲɔ na baaco tóséna etíne etíndétú nóɔ ne imbuke ínyise cé tóséna. Baaco eébe ɲaá bá bebílícínyinyi a ɔkɔɔ na nyíáyé nyiinyi, na nyé ciayé Síkíne. ² É ɲá lókóma okelú ma beátábótóna ɔ ɔmuaná ; u h́áka ɔfena ú beandándá bé beahó bí nuúci, ú h́áka tóna yaandándá yé emalamanda. Okelú awó e ɲaá me lókóma ɲaá bá tóna háye ɔlónó ató baaco beéɲí ɲe bú súbe. ³ Tóséna cé baaco eécí ɲaá bá céá hákéna yóɔɔɔɔ yé buɲana eé buúse na b́ ɔkɔ́ná nó Bandómesé, na b́ benyéma bínyise e bí ɲe bínyíenyi,

3.1(ɔɔɔba ne buúse). †† Nyibíhémbúle nyí nyiinyi a nyémɔ́té nyé Sátan. † Fanáka Tan 7.21.

†† Céɔ́té Ciɔ́ɲé cé buáyá áɲa na « h́ndéte ítíndétú ne imbuke buunyí na ɔmɔ́té » (616).

na bɔ *baáŋá áyá. Ta ɔɔɔ te ɔmɔ bá wu ɔhákéna buŋana eébu, ε te ŋáa bá hú baaco tɔsɛna etíne étíndétú nóɔ ne imbuke ínyíse cé tɔsɛna abá Bandɔmesé ŋaá hãŋŋáká ɔ ɔmesé.

⁴ Baaco eébé ti ómo bú bítise beénjú ; beébe ta ɔbétɔɔ ne bihíŋe ta buósé. Bá náŋa bááb látákéna ɔŋnɔ u Etómbá haála hekime ; Bandɔmesé ŋeé beébe hãŋŋáká ε ekatékate ce baaco bá ɔmesé anyía bááb bãmókóna háye betómɔtómɔ bé benyéma bí esíéné bí owiíŋjékíne na ná Bandɔmesé na ná ɔŋnɔ u Etómbá. ⁵ Bá te ŋá bɔ sóm̄ba afala ta buósé, beébe téka na hekoma.

Asana na buósé bɔ nyekála

⁶ E ŋá leká *elilé yé ɔɔsɔma yí etémbi yí e fúlulueke haaca oówó ε eŋlómuaná. Yé ŋaá bá na Ambánye yé Esɔma yí ekúlú ekime yí ohulikinyi biliminyi bé ɔmesé ; biliminyi eébi ŋaá bá baaco na bá tɔnyénɔ tukime, ne bé ekúli ekime, na bá etáŋa ikime na bá mɔɔɔɔ mekime. ⁷ Elilé ŋaá bá yá kɔɔnaka yése : « Énu kékéke Bandɔmesé, nu wuúci íŋjékíne nuúmi, anyía yááyé ekúlú yí okélísiki baaco bekime má kaáhama. Énu nyemíki Ooci a wáŋa Muketi na ɔmesé na ɔmuaná, na nuɔmɔ nɔ makélé, ne tucéme tú menyífé. »

⁸ Aaná elilé yé ɔɔsɔma a yémɔté ŋaá fááya e elime ci elilé eéyé. Yé ŋa kɔɔna yése : « Báléka a ciáŋá, *Bábilon, † ma lósalósa, cé ma lósalósa'o. Ciíci eéci cí ŋeé múúsiki mɔɔɔɔ mekime meluku ma bíáyé bibébékénú bé en-ɔkɔkɔ ! »

⁹ Aaná elilé yé bétátɔ ŋaá fááya e elime ci bililé bí buúse bífendí eébi ; yé kɔɔnaka okelú ɔ ɔmuaná yése : « Oo ! ɔɔɔ okime ewú u kée nyémiki na múálá ne hííyé hibílícinyínyí, mbá u lumitine anyía bé wuúci bílícinyínyí a ɔɔɔɔ ta anyía ɔ ɔɔɔɔ, ¹⁰ wuúci bémuátá u káá múáka meluku me hilóbi hé Bandɔmesé ; meéme mááŋa me sukúnénú e hinderjé hí hííyé hilóbi, téka na ɔlata ɔɔɔ a búmɔté. U káá lókómáka muuyé o oocó ú indusí noómi eé buúse bú ne *bililé bé masɔma e bifúúménénú na ɔŋnɔ u Etómbá. ¹¹ Oocó oócí ewú ú ŋeé beébe lókótɔ kée hémúkúnyí cióyo ekúlú ekime. Baaco e bé ŋe bú nyémiki na múálá ne hííyé hibílícinyínyí ne eebe bekime ebé bé ŋe bílícinyínyí na nyíáyé nyíinyi ti ké bú hélúme te nebutúé ta nabuósé.

¹² Yaáté asana banó belumitinine abá nu ŋa nɔ lókóména Bandɔmesé, nu hákéna mɔŋɔlé né Yésus, énu eéhíkinyínyí. »

¹³ E ŋá lókóma okelú ma béátábótɔna ɔ ɔmuaná. Ú ŋá mé laána ɔse : « ɔŋŋkɔ : O otúme aámbáya ɔmbánye áŋa né biwéewé e bí ŋe wéékúne belátákánɔ e nyimónjóló ne Otéŋi a Waáŋá. Ée, híáná Elilé ŋaa kɔɔna. *Híáná yááŋa, anyía bebú hélúméke mááb moólí ; yááŋa anyía mááb monyiókínyí maa lécana. »

Masáŋá ma nyemana nyé ɔmesé

¹⁴ Aaná i ŋeé mi bísíémúkúnyí tóna, míc leca efúlúndúndúé yé ɔɔɔɔ. ɔɔɔ a búmɔté limine ɔ ɔɔɔɔ eéyé ɔ ɔmuaná bɔ háká ɔɔɔ ; u ŋaá bá béháya atamba yí butéŋi yí kóolo, wuúci tóna na yaandándá yé ɔhána a yé ŋaá tea ɔ ɔɔɔ. ¹⁵ Aaná *elilé yé ɔɔsɔma yí etémbi ŋaá fááya, yí húlúkúne eé *Ciíbe ce Bandɔmesé ; yé láakena ooci awó u ŋaá bá limine ɔ ɔɔɔɔ okelú ɔ ɔmuaná yése : « Hííte úúwe ɔhána, sáŋáka benyéma, anyía ekúlú yé masáŋá ma nyémána ; benyéma bé ɔmesé ma ɔŋnókéna anyía bá sáŋáka. » ¹⁶ Aaná ooci awó u ŋaá bá limine ɔ ɔɔɔɔ ŋa yaáhéna ɔhána a masáŋá, yó sáŋáka benyéma bé ɔmesé.

¹⁷ E ŋa mé leká tóna elilé yé ɔɔsɔma yí etémbi ma fááya, yí húlúkúne eé Ciíbe ce Bandɔmesé ce ɔmuaná. Yé ŋaá bá tóna na ɔhána awó ú ŋaá tea ɔ ɔɔɔ.

¹⁸ Elilé yé ɔɔsɔma yí etémbi a yémɔté ŋaá fááya, yí húlúkúne a maabána me nyindúme nyí nyiluli nyíŋjie ; yíyí na makénda me otéŋjinyi oocó. Yé ŋaá laána sɔsɔkɔ awó u ŋaá bá na ɔhána okelú ɔ ɔmuaná yése : « Hííte úúwe ɔhána, sóm̄báka ecúkúle cá benyéma bí esíéné bé ɔmesé, anyía bíábɔ betámá mɔ yóŋnókéna. »

¹⁹ Aaná elilé yé ɔɔsɔma ŋa yaáhéna úúyé ɔhána a masáŋá, yó sóm̄báka ecúkúle cá benyéma bé ɔmesé, yó bíibi sukuneke aá yaandándá yé nuáta. Nyekela eényí ŋo tónjinyi hilóbi hé Bandɔmesé. ²⁰ Bé ŋe yeéndéke betámá aá nuáta, nú ŋaá bá a mafákáléana ma báléka. Ekúlú ayé bá ŋaá bá bé yeéndéke benyéma eébi, beɔfóló bé manóŋɔ bé ŋaá bá béá hámókóna, bé bétákáka háye nuúci a núáŋa nú ɔháma ciáte ce ambala a cetálémánánɔ e nyuúté ; mɔ hóm̄baka e kilométa hɔndéte étátɔ.

15 E elime eéci, i ŋeé mi bísíémúkúnyí tóna míc leca yaandándá yí ekeyekeye yé asana yí etémbi ɔ ɔmuaná : Bililé bé masɔma bitíndétú nóɔ bí me tím-bíéke muuyé mutíndétú nóɔ a aabá. Muuyé mú nyibíóndísinyi eémú mu ŋaá bá, anyía e muuyé eémú hilóbi hé Bandɔmesé ŋeé bíóndísinyi.

² Aaná ε ŋa mé leká ɔɔɔ a búmɔté háye nuɔmɔ nú ílí ne ílí, buúbu ne oocó tóna noómi. Míc leca tóna baaco bekime a bá ŋa bɔ yákáká múálá, bó kíneke ne onyemi hííyé hibílícinyínyí na ɔbésɔŋ ɔmbana ú nyíáyé nyíinyi. Bá ŋa bɔ tálémákéna aá nuɔmɔ nú ílí ne ílí eénu ɔ ɔmuaná ; beébe tím-bíéke tólóŋ ató Bandɔmesé ŋeé beébe íŋjékíne a aabá. ³ Bá hákéna na buŋana bú *Moyís, munyíɔɔ mɔ Bandɔmesé, na buŋana bú ɔŋnɔ u Etómbá, bá kɔɔnaka báye :

« Otéŋi a Waáŋá Bandɔmesé, Alámakénda, mɔwɔ monyiókínyí áŋa maáŋá ma hekáká ɔ ɔɔɔ ɔɔɔ bukime.

Otéŋi u mɔɔɔ mekime, cíwú ihényí áŋa etálémánánɔ, ciíci taaká.

⁴ Otéŋi a Waáŋá, aányé wáŋa wu ɔɔɔ, u ti kéké nyíwɔ nyíinyi e ?

Yó lóɔ u ti nyíinyi íŋjie nuúmi e ?

Yááŋa anyía hú kuɔŋɔ bímuócí ɔ ɔŋa ofúúménénú. Aaná mɔɔɔ mekime ká ka fáakɔna oówo eé buúse

† Báléka ci butéŋi bɔ ɔmesé okime. Báléka eéci áŋa ceáŋá a besana bikime na bé eŋŋŋ, ne bí onduné, ne bí ilumitinine, mbá bí múúsiki Bandɔmesé.

ma kuɔɔɔ tumekine enjendu, ma kuɔɔɔ nyemiki.

Yááɔa anyía ɔ maɔ nambɔnɛna baaco maɔɔɔ mony-iókíníyí ; maáɔa matalémánánɔ. »

⁵ E elime eécí, ε ɔa mé leca ehenyi yé haála hé okotí a há hólá behaála bikime bí etémbí me bíkúune ɔ ɔmuaná, hááɔa eé Cíibe ce Bandómesé a cefalefákánɔ na bɔlaka. ⁶ E ɔa leca *bililé bé masóma bitíndétú nóma a béáɔa ne muuyé mutíndétú nóma a aabá bé ma hámbókna eé Cíibe ce Bandómesé eécí. Bé ɔaá béléɔa-ka bembánye bé belaa e bifúlúndúndúé bé manyema-ka na kandá ci kóolo a tɔséɔa. ⁷ Aaná bɔka a búmɔtɔ a benyéma bíníyise e bí ɔe bíníyínyi ɔe yíinjékíne bililé bitíndétú nóma eébi tundené tú kóolo. Tú ɔaá bá tuny-ióyísíkíníyí ne hilóbi hé Bandómesé hú mbiókɛ, Bandómesé Mulíhe bikúlú bikime. ⁸ Cíoyo ɔó nyiyoóko eé Cíibe ce Bandómesé hú mbiókɛ, ce hámbókna ne eé nuúmi ne e bulímbí bɔ Bandómesé. ɔɔɔ ɔe ɔma bá wu owoofine eé Cíibe ce Bandómesé eécí ɔ ɔkɔ́háma ekúlú eyí muuyé mutíndétú nóma emú bililé bé masóma bitíndétú nóma áɔa ne muúmu a aabá káá mana.

Muuyé mutíndétú nóma

16 E ɔa lókma yaandándá yí okelú yé húlúkúne eé *Cíibe ce Bandómesé, yé ma béátábótɔna, yé láákɛna *bililé bé masóma bitíndétú nóma eébi yése : « Énu ke súkúnéke ɔ ɔmesé tundené tútíndétú nóma tú hilóbi hé Bandómesé. »

² Aaná elilé yí buúse ɔe keé súkúne hííyɛ hindené ɔ ɔmesé ; baaco bá h́á ne hibílícíníyínyí hé múálá, beébe bé ɔe bú nyemiki yááyɛ ɔbókóbókɔ, nyekónókɔ eényí bibébékénú bí bibéli a bé ɔaá kála buéní.

³ Elilé yí bífendí ɔe ke súkúne hííyɛ hindené aá nuɔmɔ nó makélé noómi ; nuɔmɔ ɔó nyí h́ú b́óɔɔ, háye manóɔ me omime u ɔɔɔ, benyéma bikime bé h́á bí wéékúne bikime.

⁴ Elilé yé bétátɔ ɔe ke súkúne hííyɛ hindené ne eé tuúci ne e tucéme. Máábɔ menyífɛ ɔa bécáɔa kála tóna manóɔ. ⁵ E ɔaá me lókma *elilé yé bɔsóma a yé náɔa yé téngíníyí menyífɛ á láákɛna Bandómesé yése : « Kuɔɔɔ bímuócí ɔ ɔna ofúúménénú, ɔ ɔna ekúlú ekime, kuɔɔɔ ɔ ɔɔɔ bá ; ɔ maɔ sómboótókna besana eebi háye yááɔa atalémánánɔ. ⁶ Yááɔa anyía bé ɔe hé múkúníyí manóɔ ne me belumitinine ne me *behémúníyí besana ; éxhé ó moó beébe múúsíki manóɔ. Yááɔa anyemánánɔ aána. » ⁷ E ɔa lókma okelú ma béátábótɔna, ú húlúkúne e nyindúme nyí nyilulí nyíinjie ɔse : « Ée, Otéɔí a Waáɔa Bandómesé Alámakénda, nyíɔɔ nyésómboótɔna nyé besana áɔa taaká, nyíínyí nyetálémánánɔ. »

⁸ Elilé yí bíníyise ɔe ke súkúne hííyɛ hindené ɔ ɔɔɔ ɔ ɔmuaná. ɔɔɔ ɔe túme ɔbála buéní ɔ ɔhɔla, anyía wá hákáká baaco. ⁹ Aaná yaandándá yé ɔbála eéyɛ ɔaá hákáká baaco ; ta híáná, baaco eébé ɔe bú túmé ɔwɔ́mbóna nyíínyí nyé Bandómesé, anyía wuúci u ɔe téngíníyí muuyé eémú. Bé ɔe bú kínéké ɔbékákáléna máábɔ maabé, anyía bebú iinjékíne Bandómesé nuúmi.

¹⁰ Elilé yé bétááɔ ɔe ke súkúne hííyɛ hindené a ɔkɔ́ná nó múálá ɔ ɔmuaná ; aána ibíne ɔe bíhúéné butéɔí bɔ múálá eémú, baaco bíkótoko bekeke ananyía bá ɔa bɔ bá bábɔ lókma kála weéní. ¹¹ Mbá ta híáná, bɔ te ɔma bɔ békákáléna máábɔ maabé, mbá bá ɔba ne buúse ɔ ɔwɔ́mbóna nyíínyí nyé Bandómesé a asana ne bibébékénú bí bibéli a bé ɔaá kála buéní.

¹² Aaná elilé yí bétíndétú ɔe ke súkúne hííyɛ hindené aá yaandándá yí nuúci nó Efaláta ; nú ɔaá sá anyía núe yíinjékíne ohóníyí wú ɔhɔla né betéɔí e bé ɔe bú h́ulé a aháɔa yé nyeháma nyé ɔɔɔ o okonúusi Bandómesé.

¹³ E ɔa leca *beébé bí bililé bétátɔ, bé h́áka beókókɔ. A yémɔtɔ ɔaá háma eé nyuúte nyé enɔandɔ, a yémɔtɔ eé nyuúte nyé múálá, a yémɔtɔ tóna ɔaá háma eé nyuúte nyí *muhémúníyí besana ma befala. ¹⁴ Bikime bétátɔ eébi ɔaá bá beébé bí bililé a bé náɔa béa kelaka bikémese bé besana. Bí ɔe súde né betéɔí bekime bá ɔmesé anyía bíe beébe bándáká o okonúusi Bandómesé Alámakénda aá yááyɛ yaandándá yé buúsé.

¹⁵ Mbá Otéɔí a Waáɔa ɔse : « ɔ leca, yanɔ oócí kokóokó, háye weébi ! ɔmbánye né ooci ewú u ɔe tétényi bíáyɛ belaa, yó limine wɔɔɔ ɔ te héta hiiné, anyía u te kanda onuti etémbí, u te lókma tóna aatɔ ɔlama. »

¹⁶ Bililé eébi ɔaá bándáká betéɔí aá haála ahá bɔ ɔɔɔ lóɔ ne *nuebéle anyía « Alámakéɔɔ ». †

¹⁷ Aaná elilé yí bitíndétú nóma ɔe ke súkúne hííyɛ hindené e mehúne. Okelú ɔa béátábótɔna buáɔa a ɔkɔ́ná, ú húlúkúne eé Cíibe ce Bandómesé. Ú kɔɔnaka ɔse : « ɔmanó oócí'o ! » ¹⁸ Aaná emanyemanye ɔe túmé ɔmanyema, hiyúkúyúkú hé emalamanda béátáka tóna ; ɔmesé ɔe bíníyítíníyí na makénda buéní ɔ ɔhɔla a nyenamá enyí u ti ɔe bíníyítíníyí ta buúsé aána ɔ ɔɔɔ otúme ekúlú ayé ɔɔɔ áɔa ɔ ɔmesé. ¹⁹ Enakelá ɔmesé é bíníyítíníyí aána, u ɔa salótókna yaandándá yé báléka a tuafa tótátɔ ; yó kátaka tóna báléka ikime cé ɔmesé. Bandómesé ɔa bétáa *Bábilon a ceáɔa anyía wé ciici múúsíki hindené hí meluku ma yááyɛ yaandándá yí hilóbi. ²⁰ Aaná ne iisi ikime a ceáɔa ε ekatékate ci tuúci na tuɔmɔ, na tɔkɔndɔ tukime áyá ɔe níymúkúné, bá te háná bíibi leca ne eése. ²¹ Nóbólá nó beandándá bé belámánɔ bé andányé ɔe h́ule ε enólómuaná, nuɔ kúákɔnakɛna baaco aá ceéɔɔ ; ta híáná, bá ɔwɔ́mbóna Bandómesé a asana ne muuyé eémú, mu ɔaá bá mubébékénú ɔ ɔhɔla.

Asana yé yaandándá yí okendí u oónjú

17 E elime eécí, *elilé yé bɔsóma ɔmɔtɔ e bililé bitíndétú nóma a bé ɔaá bá ne tundené tútíndétú nóma ɔe bíkósítí nááme, mbá yése : « Faáya, i ké mí o tónínyí anyána bɔ kó bónóse yaandándá yí okendí u oónjú oócí. †† Yíyí yááɔa báléka a cefalefákánɔ a maabána ma tuɔmɔ tuéní. ² Ne oónjú oócí, betéɔí bá

† Éce anyía « ɔkɔ́ndɔ nú Mekíto », báléka i indíné ce ɔkɔ́ndɔ nó Kaamél. †† « Enjókónókɔ » e tufule tó Nyelata nyé Buáyá ɔe bíhém-búle anyía « onyemi bebókóbókɔ », ananyía Bandómesé ɔe bitónínyí né Islayél háye hibílícíníyínyí hé ɔnóme ne uuyé oóníyí.

ɔmesé ɲa bɔ kéláka enjɔkɔ́nɔ́nɔ. Aáná baaco bá ɔmesé tóna ɲe bú híólóko meluku me cíbú enjɔkɔ́nɔ́nɔ eéci. »

³ E elime eéci, Elilé yé Bandómesé ɲe mi oofínine ; aáná elilé yé bɔsɔ́ma eéyɛ ɲeé mi súéténé i iisi ce ɔsébéá. E ɲá leká oónjú a wɔmɔté, ú me límíne e elime ce múálá a múmɔté ɔ ɔmuaná, mubólótoto. Múálá eémú ɲaá bá na beɛtɔ́ bítíndétú nɔ́mɔ na endónɔ́ císhátá a beɛtɔ́ eébi ; aáná bá ɲa bɔ yóɔ́nɔ́kɔ́ cíáyɛ ceéto ikime ne eénye cé ofénékíne Bandómesé. ⁴ Oónjú oóci ɲaá bá ɔlanabákánɔ́ na bembánye bé belanɲa bí bólotókónó hú bɔ́ɔ́ɲ ; u ɲaá bá tóna béhákéna aá ceéto anamá ekime cá benyéma bé nyenókɔ́. Ú me tímbe hindenɲé hí kóolo e úyɛ ɔɔ́bɔ́ ú manóme, hé ɲaá bá hinyíoyónú na beebé bí bihíɲe bí olíhe ú cááyɛ enjɔkɔ́nɔ́nɔ. ⁵ Bɔ ɲa yóɔ́nɔ́kɔ́ ɔtánɲe na wúmɔté aáyɛ a nɔ́kɔ́ anyía « *Bábilon a ceáná, iinyí ce ne bekendí bé beénjú na enjɔkɔ́nɔ́nɔ ikime cé ɔmesé. »

⁶ Aáná e ɲa mé leká oónjú oóci ohíólónú na manónɔ́ me belumitinine ; beébe bɔ ɲa yóɔ́nɔ́kɔ́ a asana na embasɔ́ acé bá ɲa bɔ́ bá bábɔ́ hákéna Yésus.

Enakelá yémi wuúci leca aáná, i ɲé kéke buéní. ⁷ Aáná elilé yé bɔsɔ́ma eéyɛ ɲaá me batá yéɛ : « Anyiaté o ɲoó kéke e ? Mí ɔɔ́ba ɔ ɔ kucɔ́nɔ́ hémbulekine injibi ce asana ne yí oónjú oóci, na yé múálá a muánɲa mu wuúci bétúáhénánɔ́ ; muúmu muánɲa na beɛtɔ́ bítíndétú nɔ́mɔ na endónɔ́ císhátá. ⁸ Múálá amɔ́ ɔ́ mɔ́ lecaka ɲaá bá buáyá muɔ́ɔ, mbá aámbáya mu ti ɲéé líhe, mu a yáanɲa ɔ ɔɔ́ba ɔ ɔ hámtóna a nɔ́fia nú tíme. Ekákéla mú a háma, Bandómesé yó muúmu menyisi buúse bukime. Baaco bá ɔmesé beéní ké bú kékéke ekúlú ayé bá ká bɔ́ lecaka múálá eémú, beébe eébé cáábɔ́ eénye te ɲáa bá ɔɔ́nɔ́kɔ́nɔ́ e nufule nú olíhe noómi o otúme e nyiketi nyé ɔmesé. Yáanɲa anyía buáyá múálá eémú ɲaá bá muɔ́ɔ, mbá aámbáya mú ti ɲéé líhe, mú ɔɔ́ba ɔ ɔ hámtóna. »

⁹ Elilé yé bɔsɔ́ma eéyɛ ɲa háná á me laana yéɛ : « Ekúlú eeye ɔɔ́ba á nyemana wu ɔɔ́nɔ́ injiɲé ci ɔlɔ́kómáka bɔmbánye besana eébi. Beɛtɔ́ bítíndétú nɔ́mɔ bé enyama eéci ɲo tónɲini tɔ́kɔ́ndɔ́ tútíndétú nɔ́mɔ etú okendí u oónjú oóci ɲeé límékíne hɔ́á ; bé háná tónɲini beténí bétíndétú nɔ́mɔ. ¹⁰ Aáná buténí bɔ́ bátáánɔ́ eé beébe na maa mána, buténí bú etémbí a yánanɲa. A asana ne buténí bú bétíndétú nɔ́mɔ, ekúlú te ɲaá háma ; ekúlú ayé bú káá fáaya, bú kée líhite hú ekéti yí ekúlú. ¹¹ A asana na múálá a mú ɲaá bá buáyá muɔ́ɔ, mbá aámbáya mu ti ɲéé líhe, búáyɛ buténí áɲa bémuátá buténí bɔ́ bánámányé. Muúmu mú ɲaá bá ɔmɔté u beténí bétíndétú nɔ́mɔ eébé. Ekúlú ayé mú káá hámtóna, Bandómesé kée muúmu menyisi buúse bukime.

¹² A asana na endónɔ́ císhátá acé ɔ lecaka, cí ɲo tónɲini beténí bɔ́shátá e bé tí ɲe bú túme oténɲini, mbá Bandómesé kée beébe iinjie makénda me oténɲini ɔɔ́nɔ́ na múálá eémú e hikéti hí ekúlú.

¹³ Beténí bekime bɔ́shátá eébé ká bɔ́ bá na nyebétáá nyémɔté. Nyéanɲa anyía ɔnyikɔ́nɔ́ múálá eémú na máábɔ́ makénda mekime na búábɔ́ bulímbí bukime. ¹⁴ Aáná beébe bekime bé ké bú núusiki ɔ́nɔ́ u Etómbá, mbá

wuúci u kée beébe yákáka anyía wánɲa Oténí u beténí bekime, wuúci tóna Oténí a Waáná u beténí a *baáná bekime. Ne wuúci na bááyɛ baaco e bé ɲe bú wuúci láténa na ɔtémá ɔmɔté, beébe u ɲa lɔ́tɔ́kɔ́, yó lɔ́nɔ́kɔ́ tóna, bé ké bú beébe yákáka tóna bekime. »

¹⁵ Elilé yé bɔsɔ́ma eéyɛ ɲa háná a me laana yéɛ : « Tuɔ́mɔ atɔ́ ɔ́ mɔ́ lecaka okendí u oónjú oóci taleména hoóhi ne tuútu ɲo tónɲini akɔ́ca cá baaco cá mɔ́nɔ́nɔ́ mekime ma ɔmesé a bá ɲa bɔ́ tánɲa anamá cá etánɲa ekime cé ɔmesé. ¹⁶ A asana na endónɔ́ císhátá acé ɔ́ lecaka na múálá bémuátá tóna bí kée nuusiki okendí u oónjú oóci bɔmbánye bɔmbánye, bé bákáláka benyéma bikime abé wánɲa ne biíbi a aabá, bí o wuúci nyeeana onuti etémbí, bé ɔlahɔ́naka cíye imehú, bí o wuúci luliki o oocó noómi. ¹⁷ Yáanɲa anyía Bandómesé ɲaá kela anyía beténí bɔ́shátá eébé ábɔ́ bámtóna na nyebétáá nyémɔté ɔ ɔkela bɔ́kɔ́ e bú ɲeé wuúci bílénine ; búánɲa anyía báɔ́ nyikéna e buténí bɔ́ múálá eémú ɔ ɔkɔ́háma eyí mehúnyí ma nyetákéna nyé besana nyé Bandómesé é binyíónyisínyí.

¹⁸ Oónjú awɔ́ ɔ lecaka ɲo tónɲini kólókosoko ce báléka e cí ɲe ténɲini beténí bekime bá ɔmesé. »

Bandómesé mɔ bɔnɔ́sea báléka ce Bábilon

18 E elime ce besana eébi, e ɲá leká *elilé yé bɔsɔ́ma a yémɔté yí é húlúkúne ɔ ɔmuaná ; yé ɲaá bá na makénda meéní me buténí. Eese yí núáyɛ nuúmi ɲa yaányana ɔmesé okime. ² Yé ɲaá bá yó sóbiki okelú ɔ ɔmuaná yéɛ : « *Bábilon, báléka a ceáná, † ma lósalósa, cé ma lósalósa buúse bukime'o ! Aámbáya ce á yáanɲa ehike ayé na beebé bí bililé na anamánamá cé biyiyé bikime ɲeé limine hɔ́á ; anamá ekime cé tunonyí na tɔ́ mɔ́nɔ́nɔ́ ne tú okényéméke ɲeé líhe † tóna hɔ́á.

³ Yáanɲa anyía cí ɲeé múúsiki mɔ́nɔ́nɔ́ mekime ma ɔmesé meluku ma bíáyɛ bibébékénú bé enjɔkɔ́nɔ́nɔ ; beténí bá ɔmesé bɔ́ kándaka tusɔ́mɔ ne cíici, bendunéndúne bá ɔmesé bɔ́ hómáka bɔ́nɔ́me a asana na bíáyɛ bembánye bé benyéma a bé ɲaá bá bíé bílénékíne baaco buéní. »

⁴ E ɲaá me lókmá okelú a wúmɔté é húlúkúne ɔ ɔmuaná, ú kɔ́nɔ́ka ɔ́ɛ : « Buame é, ‡ áno hatókóna aáhá e ekatékate ce báléka eéci ; mbɔ́kɔ́ nu te ɲá nɔ́ hatókóna, nu ká nɔ́ aáláka nuafa nɔ́ búábɔ́ bɔ́kɔ́bé, núɔ́ bámtóna ne muuyé e mú kée beébe hámtónéna.

⁵ Yáanɲa anyía máábɔ́ maabé ɲeé bísúkúnéke hú mbiókke, me obéeti nyenɔ́nɔ́nɔ́ ɔ ɔkɔ́háma ɔ ɔmuaná. Bandómesé te ɔ́mɔ́ béhóya bibébékénú bé besana abé bá ɲa bɔ́ kelaka. ⁶ Bá ɲa nyemána bé o beébe hélúmúkúnyínyí tóna bɔ́kɔ́ a bɔ́kɔ́bé bukime abɔ́ bá ɲa bɔ́ kelaka bɔ́sɔ́kɔ́ na betálá bikúlú bifendí.

Mbɔ́kɔ́ bé ɲe bú múúsiki bɔ́sɔ́kɔ́ benjámkánɔ́ bí meluku, bá ɲa nyemána bé o beébe múúsiki benjámkánɔ́ bí meluku a bé a hɔ́la obébe. ⁷ Báléka eéci ɲaá bá cíe bibéetiki na bumálá buáyá, ekúlú ayé ce ɲaá bá cíe líhéke bɔmbánye e nuúmi noómi. Éhé bá ɲa nyemána bé o cíci iinjíékíne muuyé muéní. Ce ɲa kɔ́-

† Fanáka Esa 21.9ne nyihembule nyé NyB 14.8. †† Fanáka Esa 13.21. ‡ Fanáka Sel 51.45.

na cese : “Ciasó báléka áña háye oténjé e woónjú ; ce te á bá esiké aáná, ci ti kée menyí mahana ta buúsé.”⁸ A asana eéyé, muuyé kée ciíci bísúkúnékine ɔ buúsé búmɔté ; muáña anyía na ekɔɔɔ cé ɔwɔɔnɔkɔ baaco, ne mewé, ne mecíli. Oocó kée ciíci menyísi, anyía Oténjé a Waáña Bandómesé áña na makénda ; wuúci ú ñeé ciíci kélísi. »

⁹ Ekúlú eyí beténjé bá ɔmesé a bá ña bɔ bá a busɔmɔ na báléka eécí, bé líheke ɔmbánye, ká bɔ lecaɔa cióyo ci oocó awó ú ña lóla, bá ká bɔ léláka, bá hákéna mukéké. ¹⁰ Beténjé eébé ká bɔ tálémákéna haaca anyía bé ñe bú líkíme muuyé mɔ báléka eécí. Bá kɔɔnaka báye : « Wééé, wééé ! Bábilon, báléka ci buténjé, ɔ mɔɔ sɔla buúse bukime ; bá ma ɔɔɔɔna yóɔɔwɔ asana hí e hikéti hí ekúlú. »

¹¹ Bendunéndúne bá ɔmesé ká bɔ lelaka tóna, bá hákéna mukéké a asana na báléka eécí, anyía ta ɔɔɔ te ká háná ɔ yóɔnɔɔ bíábɔ benyéma. ¹² Benyéma eébi áña anamá ekime : Ne kóolo ne bilénjú bé mɔɔnyé, na andányé cá nyenɔkɔ, na anamá ekime cá bembánye bé belaña, ne e bibólótoto hú bɔɔɔ, ne e bibólótoto ombutú ombutú ; na anamá cá bembánye bé benyéma abé bá ña tábóna na bebaña bí iceku, ta na maaté a mambánye ; a bémɔté betábónákánɔ na anamá cé bilénjú, ne cé mefíte, na cá andányé áyá. ¹³ Baaco eébé ña bɔ bá bábú túéke tóna anamá ekime cá besɔɔɔ bí enumbé, ne *míile*, na ɔɔɔɔ ; ne iluku, na besɔɔɔ ; ne inɔɔjé, ne onɔɔne ; na káwɔ, na étómbá ; na ciáté ce ambala, na bekáléke ; na beólé, na beóndóɔ ; mbá ta ɔɔɔ te ɔɔnɔɔ. ¹⁴ Aáná bá ña bɔ lélá, bá láakena báléka báye : « Benyéma bikime a bé ñaá bá bíó yóo bílénékine ɔ ɔtémá ma cabakena haaca na kuɔɔɔ, na búwɔ ɔɔnɔme bukime na bembányéké bé benyéma bikime abé ɔ ñaá bá ne bíibi bé ma sɔlaka bikime ɔ yóɔwɔ aháná, ɔ te kó háná o bíibi bɔɔ ta buúsé. »

¹⁵ Aáná bendunéndúne a bá ña bɔ bécánjáka enóme cé baaco o onduné ɔkela a báléka eécí ká bɔ tálémákéna haaca anyía bé ñe bú líkíme muuyé mɔ báléka eécí ; bá léláka, bá hákéna mukéké. ¹⁶ Bá kɔɔnaka báye : « Wééé buame, wééé buame ! Mahana ma yaáté eeme ná yaandándá yé báléka eéyé e ? Ce ñaá lánabaka bembányéké bé belaña anamá ekime : Ne e bibólótoto hú bɔɔɔ, ne e bibólótoto ombutú ombutú, na bembánye bé benyéma bikime bé nyenɔkɔ a betábónákánɔ ne kóolo, ta anyía na bembánye bé andányé. ¹⁷ Aá taaká anyía buñaña eébu bukime ma cáñjaka aáná e hikéti hí ekúlú e ? »

Aáná ne beténjényí sitíme bekime, ne bekendisi, na baaco bekime a bá ña bɔ nyiɔ eé sitíme, ne eebe a bá naña bábú oofokine eé sitíme ɔ ɔkanda ña bɔ tálémákéna tóna haaca. ¹⁸ Ekúlú ayé bá ña bɔ lécaɔa cióyo ci oocó ce báléka a cé ña lóla, bé ñe túme ɔɔɔna okelú ɔ ɔmuaná báye : « Báléka a cé mɔté te ñaá bá ciánjá ɔ ɔmesé ooci háye eeci ta buúsé. » ¹⁹ Bá ña bɔ bá bábú léláka, bá hákéna mukéké, bé bísúkunekine ofunú a beɔtɔ, † bó bókókó báye : « Wééé ! Mahana ma

yaáté eeme e ? Báléka a céánjá ma lósalósa buúse bukime. Áno lecaɔa, baaco bekime a bá bɔña ne sitíme a nuɔmɔ nɔ makélé noómi ña bɔ bécánjáka bañaña a asana na ɔɔnɔme bɔ báléka eeci a cé ma bécánja ahátátá e hikéti hí ekúlú ! » Aáná bá ña bɔ léláka.

²⁰ Énu bílénéke buénjé, banó biliminyi bé ɔmuaná, a asana ayé báléka ma lósalósa ; énu bílénéke buénjé banó belumitinine, na banó baaco bá endóma, na banó *behémúnyí besana áyá, anyía Bandómesé me ciíci kelísiki a asana na ɔɔɔbé abɔ cé ñaá banó kéláka.

²¹ E elime eécí, e ña lecaɔa akendákénda yí elilé yé ɔɔɔma yé maá ka bétúáhéna yaandándá yé nyendányé, yiíyi háye yaandándá yé ɔɔɔlɔ nɔ embáséke ; yé ña ka aáhéna a nuɔmɔ nɔ makélé noómi, yé kɔɔnaka yése : « Híáná bá ña ɔɔɔa ɔ kuɔɔɔ nyéketena, bɔ kuɔɔɔ áahena na makénda mekime, kuɔɔɔ Bábilon, yaandándá yé báléka ; bá te ká háná ɔ yóɔ leca buúse bukime. ††22 Ta ɔɔɔ te ká háná á lókɔma baaco ebú súbéke ɔlɔɔɔ, mbá ta ɔháya mañaña nɔwɔ, ta babéla biloli ta babéla esébé bá te ká háná abɔ bá ta buúsé a Bábilon. Bá te ká háná á kúana ta ɔɔɔ ɔmɔté, te ewú u ñe menyí ɔnyɔɔ buólí a bómɔté na ciáyé aabá. Bá te lókɔma tóna ta baaco a bɔ ɔlɔlɔkɔ embáséke a ɔɔɔlɔ. ²³ Te eese yé *lám-ba te ká háná á lécaɔana nɔwɔ ta buúsé ; te tuñúéñúéñú tú ne bihúnyísi ne tusiké te ká háná á lókómákana nɔwɔ. Téka buáyá bɔwɔ bakela onduné ña bɔ bá na makénda meñjé ɔ ɔɔɔ ɔɔɔɔkɔ bekime bá ɔmesé e ? Téka o ñoó nénísiki buáyá baaco bekime na nyiɔwɔ nyelemba e ? ²⁴ Bandómesé ña lécaɔa háye ɔ ñaá wɔnɔkɔ na bááyé behémúnyí besana ne belumitinine bekime ; yó kuɔɔɔ túéhínyí tóna ɔwɔ a aatɔ manóɔɔ ma baaco bé etémbi bá ɔmesé abá bɔ ña yóɔnɔkɔ. »

19 E elime eécí, e ña lókɔma yaandándá yí okelú ma beátábótóna ɔ ɔmuaná, ú h́áka hikókó hé nyekɔca nyé baaco ; ú kɔɔnaka ɔse : « *Alélúya, ciasó Bandómesé áña na na nyenɔɔ, ne ne nuúmi, na na makénda ! ² Nyíáyé nyebɔɔɔna nyé besana áña taaká, nyíinyí nyetálémánánɔ, anyía wáña ɔɔɔnánɔ asana yé yaandándá yí okendí u oónjú eéyé a yé ñaá cáñgéna baaco bekime bá ɔmesé na cááyé enjɔkɔnɔkɔ. Bandómesé mé wuúci bónósea aná anyía u ña yóɔnɔkɔ bááyé ɔnyɔɔɔ. » ³ Okelú ña háná kɔɔna ɔse : « Alélúya, cióyo ci oocó a cé ña hátɔna a báléka eécí noómi cé báátáka e enjólómuana te káá mána ta buúsé, cí ké búle a bááta e enjólómuana híáná bikúlú bikime. » ⁴ Aáná *baánjá nyítine ne bényise na benyéma bínyise e bí ñe bínyienyi ñeé túmékine Bandómesé enéndu o o wuúci nyemi, wuúci ú me limine a ɔɔɔná ; bé kɔɔnaka bése : « Alélúya, híáná yáña ! »

Nusíke nú ɔɔnɔ u Étómbá

⁵ Aáná okelú a wúmɔté ñaá lókómáná ; ú húlúkúne a ɔɔɔná noómi, ú kɔɔnaka ɔse : « Énu nyemíki ciasó Bandómesé, banó bekime bááyé ɔnyɔɔɔ, banó ebé nu ñe nú wuúci bééti : Na banásé na *baánjá áyá. » ⁶ E ña háná áme lókómá okelú a wúmɔté ma beátábótóna, ú h́áka hikókó hé yaandándá yé nyekɔca nyé baaco a bá

† Hibílínyínyí e hí ño tónónyí ne buwé na ɔtémá ɔna (fanáka Ese 27.30).

†† Fanáka Sel 51.64.

ɲa bɔ táɲa, ú hɔ́áka tóna beandándá bé beahó bí nuúci a bé ɲa féna, ú hɔ́áka tóna beandándá bé emalamanda a bé ɲaá béáta ; okelú oócí ɲaá kóóna ɔse : « *Alélúya, Oténjí a Waáɲá Bandómesé, Alámakénda, me télímínyi búáyé Buténjí. ⁷ Túé bílénéke buénjí, tu hákénéa tunjéúúéjú, tu wuúci iínjékíne nuúmi, anyía ekúlú yí nusike nɔ́ ɔónɔ́ u Etómbá ma nyemána ; uuyé oónyí a yáaɲa ɔbétábónákán. ⁸ Bé ɲeé yíinjie oónjú oócí makénda ma ɔlanjaba ambányéké yé ɔɔlaka e bufúlúndúndúé hú falándándá, bú manyemaka. » Ambányéké yé ɔɔlaka eébu ɲoó tónjinyi beambányéké bé abékéléna a catálémánán ɔ́ ɔ́ baaco bá Bandómesé.

⁹ Aáná *elilé yé ɔ́sɔ́ma a yémɔ́té ɲa mé laána yése : « ɔ́ɔ́ɲɔ́kɔ, ɔ́ɔ́mbánye áɲa ne eebe abá bɔ́ ɲɔ́ ɲɔ́ ɲɔ́kɔ ɔ́ ɔ́kɔ́nyíá e nusike nɔ́ ɔ́ónɔ́ u Etómbá ! » Mbá yése tóna : « Taaká cí mehúnyi ma Bandómesé eeci céáɲa. »

¹⁰ E elime eéci, i ɲe mí wuúci túmíné enjédu o o wuúci nyemi, mbá yése : « Eé'eé, ate kela aána ; yanj tóna ya méɲa munyɔ́kɔ ɔ́kɔ búmɔ́té háye na kuɲɔ́ na ɔ́nɔ́nyia abá nu ɲa nɔ́ láténa taaká eci Yésus ɲa nám-bónákéna baaco. Bandómesé bímuócí ɔ́ ɔ́ nyemána wu onyemiki. »

Taaká ci Yésus eéci cí ɲe yíinjie behémúnyi besana makénda ma ɔ́nyɔ́kɔ búábɔ́ buólí.

Mubááta aá ciáte ɔ́ ɔ́muaná maá yaka múalá

¹¹ Aáná ε ɲa mé leká ɔ́muaná me bíkúune, míɔ́ leca ciáte ce ambala a cemɔ́té ifúlúndúndúé. ɔ́kɔ awó u ɲaá bá bááta aá ciáte eéci ɔ́ ɔ́muaná ɲaá bá wáá bélɔ́ɲɔ́kɔ ɔ́se : « ɔ́kɔ u mɔ́ɲɔ́lé, Taaká ce ɔ́mbasómbásɔ́ » ; u ɲaá bɔ́ɔ́na besana, u nuusiki belinjine aá taaká noómi.

¹² Cááyé eése nómaká háye ɔ́nbémbe nú oocó, biboɲoli bí buténjí biénjí áɲa a yááyé aatɔ́. † Wáɲa ne nyiínyi a nyémɔ́té nyéɲɔ́kɔnɔ́ aá ceéɔ́ anyé ɔ́kɔ u etémbí ti ɲe ményi, ε te ɲáa bá hú wuúci bímuócí. ¹³ Wáɲa lanjaba ɔ́laka ebú bé me yúbe a manɔ́ɲɔ́ noómi ; nyíáyé nyiínyi áɲa anyía Buhúnyi bɔ́ Bandómesé. ††¹⁴ Aáná elɲɔ́ ci bicénji bé ɔ́muaná ɲaá bá bíe wuúci látákéna, bé báátákán aá ciáte ce ambala ɔ́ ɔ́muaná e cifúlúndúndúé ; bé ma lanjabaka beambányéké bé belanɲa e bifúlúndúndúé. ¹⁵ Nɔ́sala nɔ́ ɔ́hána a nɔ́ ɲa tea beháná bikime ɲaá bá núá hámbókóna a nyíáyé nyuúté ; ne buléfényi eébu wá nyemána wu ɔ́yákáka mɔ́nɲɔ́ mekime ma ɔ́mesé, u meéme ténjinyi ne buténjí bú biléɲúléjú, ‡ yó nyiýísinyi hilóbi hé Bandómesé Alámakénda ekúlú eyí u kée beébe eéndeke háye ibíle.

¹⁶ Aáná bɔ́ ɲɔ́ yóɲɔ́kɔ nyiínyi na a ciayé káanɲa ne e úuyé ɔ́fana ɔ́ ɔ́muaná báye : « Oténjí u beténjí bekime, Oténjí a Waáɲá u beténjí a *baáɲá bekime. »

¹⁷ Aáná ε ɲa mé leká *elilé yé ɔ́sɔ́ma a yémɔ́té yé ma taleména ɔ́ ɔ́ɔ́ ɔ́ ɔ́muaná, yí sóbíkinyi tunonyí tukime e tú ɲe fulúlúé oówó enjólómuana okelú ɔ́muaná yése : « Ánɔ́ faakɔna, núá bébandaka aá yaandándá yé ɔ́nɲanda bɔ́ Bandómesé ; ¹⁸ ánɔ́ kóɔ́bókéna ne imehú cí

† Biboɲoli biénjí eébi áɲa hibílícinyínyi hí buténjí bɔ́ ɔ́mesé okime. Bá ɲaá bá bá tábónáka biboɲoli ne kóolo ta anyía ne biléjú bé mɔ́nyé. Beténjí béhákéna a beɔ́tɔ́. †† Fanáka Saɲ 1.1. ‡ Fanáka NyB 2.27 ; 12.5.

beténjí, ne cí beténjinyi bicénji, na cé bekendákénda bé baaco, na cé ciáte ce ambala, na cé babááta ciaté eéci, na cé baaco bekime, ta beólé, ta baaco a bá te ábɔ́ bá beólé, ta banásé mbá ta baáɲá áyá. »

¹⁹ E ɲá leká múalá, ne beténjí bá ɔ́mesé ne cífbú elɲɔ́ ci biité ; bá ma bɔ́ bébandakana o okonúusi ɔ́kɔ awó u ɲaá bá bááta a ciáte ce ambala e cifúlúndúndúé ɔ́ ɔ́muaná ne uúyé ɔ́ɲɔ́kɔ ú biité áyá. ²⁰ Bá ɲaá haténa na múalá ne *muhémúnyi besana mɔ́ befalla. Muúmu mu ɲaa kéláka bikeyékeye bé besana eé buúse bɔ́ múalá o onenisi baaco e bé ɲe bú lumitekine anyía bé beébe bílícinyínyi ne hibílícinyínyi hé múalá, bɔ́ lúmítékine onyemi yááyé ɔ́bókóɔ́kɔ. Nyíábɔ́ nyi beébe aahakena eényi bekime befendí ɔ́kɔ ɔ́kɔ a ɔ́kɔfia nú oocó ú indusí noómi. ²¹ A aháná na ɔ́ɲɔ́kɔ ú biité ú múalá, nɔ́sala nɔ́ ɔ́hána a nɔ́ ɲaá bá nua hámbókóna e nyuúté nyé ɔ́kɔ awó u ɲaá bá bááta aá ciáte ɔ́ ɔ́muaná, u ɲeé beébe ɔ́nɔ́kɔ bekime. Tunonyí tukime tú ɔ́bókéna cífbú imehú, bɔ́ weééke ɔ́kɔ.

Buténjí bɔ́ tuɲɔ́ tóséna émɔ́té

20 E elime eéci, ε ɲá leká *elilé yé ɔ́sɔ́ma a yémɔ́té yí e hulukune ɔ́ ɔ́muaná ; yí me bitímbie ɔ́ ɔ́kɔ ne tulibe tú okuunine ɔ́kɔfia nú tíime na yaandándá yé ɔ́ɔ́nɲa. ² Elilé eéyé ɲa ka háténa enjandó, cíhɔ́ ce buáyá, cíci céáɲa ɔ́lembalemba, ta anyía na Musóména na Sátan, múó cíci ɔ́kɔkɔ na ɔ́ɔ́nɲa anyía mué limine aáná tuɲɔ́ tóséna émɔ́té. ³ Nyéáhéna eényi á ɔ́kɔfia nú tíime noómi ; yí ɲé kuéye, † yé ɲa faca ne tulibe. Yí ɲé bílícinyínyi ɔ́ ɔ́muaná, anyía enjandó eéci te háná néɲe baaco bá ɔ́mesé ɔ́ ɔ́kɔháma tuɲɔ́ tóséna émɔ́té. E elime ce tuɲɔ́ eétú, bá ɲá nyemána bé o cíci nyéana hikúlúkúlú.

⁴ E elime eéci, ε ɲá leká ɔ́kɔkɔ. Baaco a bá ɲa bɔ́ bá limekine hɔ́á, bé ɲeé beébe iínjékíne makénda me okélísiki baaco. Míɔ́ leká tóna ɔ́tányé tɔ́ baaco abá bá ɲaá caláká beɔ́tɔ́ a asana na nyíábɔ́ nyibíinjie, bɔ́ lumitekine Besana bé Bandómesé, na a asana yé taaká eci Yésus ɲaá nám-bónákéna baaco. Beébe eébe bɔ́ ti ómo bú nyemi múalá, ta ɔ́bókóɔ́kɔ yí híyé hibílícinyínyi ; baaco te o beébe bílícinyínyi ta ɔ́kɔkɔ mbá ta aabá. Bá ɲa bɔ́ háanyuaka e biwéewé, Bandómesé yó beébe iínjékíne makénda me oténjinyi baaco ɔ́ɲɔ́ ne *Kilís a tuɲɔ́ tóséna émɔ́té. ⁵ A asana na belɔ́ɲɔ́ bí etémbí, bé te ómɔ́ háanyuaka e biwéewé ɔ́ ɔ́kɔháma ayé tuɲɔ́ tóséna émɔ́té káá nyemána. Nyehaanyua nyí biwéewé nyí buúsebuúse eényi nyéáɲa. ⁶ ɔ́mbánye áɲa ne eebe bekime a bá ká bɔ́ háányúáka e biwéewé a nyehaanyua nyí buúsebuúse eényi, bá bɔ́na tóna betálémánán bé baaco ; owé ú ɔ́láta te á bá na makénda náábɔ́. Bá ká bɔ́ bá *beluli nyíinjie na bá Bandómesé ne bé Kilís, bɔ́ ténjinyi ɔ́ɲɔ́kɔ ne Kilís a tuɲɔ́ tóséna émɔ́té.

†† Fanáka Esa 24.22.

Bandómesé maá yaka Sátan

⁷ Ekákéla tuɔɔ tóséna émté á mana, bé kéé hémúnyi Sátan a nɔɔfia nú tiímé. ⁸ Aáná u káá háma, yɔ ɔɔba o okoónéɔ baaco bá mɔɔɔɔ mekime : Maáɔ anyía na Kɔk na Maakɔk. † U kéé beébe bándáka anyía bábɔ ɔɔba e biité ; ɔmbana ú baaco bá mɔɔɔɔ eébe káá bá háye ɔsébéá ú asálá yé nuɔmó nɔ makélé. ⁹ É-makéla yémí beébe leká, nyiábɔ nyéanyána eényi ɔmesé okime ; bɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ báléka ci belumitinine acé Bandómesé ɔɔɔɔ léne. Mbá oocó ɔɔɔɔ húle ɔ ɔmuaná yó beébe hakaka bekime. ¹⁰ Aáná a asana na Musóména a mɔ ɔɔɔɔ bá mué beébe néɔéke, bé ɔɔɔ muúmu nyékéténa a nɔɔfia nú oocó ú indu sí noómi, haála ahá na múlálá ne *muhémúnyi besana mɔ befalá á bɔáɔ noómi. Bá ká bɔ bényiáka mɔɔɔɔ muéɔɔ ne nebutúé na nabuúsé bikúlú bikime.

Nyekála nyí nyibíóndísinyi

¹¹ E elime eéci, ε ɔɔɔ leká yaandándá yé nɔɔɔɔ e yifúlúndúndúé ; mío leca ɔɔɔ me límine hɔá. Aáná na ɔmesé na ɔmuaná ɔɔɔ séɔɔɔɔ eeyé eé buúse, bá te háná biíbi leca ta buúsé. ¹² E ɔɔɔ leká belɔɔɔ bikime e bí ɔɔ weékúne, na bé *baáɔɔ na bé banásé áyá ; bé ma tálémákéna eé buúse bɔ nɔɔɔɔ. Bé ɔɔɔ húúnéké tufule ; bé ɔɔɔ húúné tóna númɔté nufule, nú ɔɔɔ bá nufule nú olíhe. Bé ɔɔ kélisiki belɔɔɔ bikime a máábɔ mekilíkinyi háye búáɔ buɔɔɔɔ e tufule eétú. ¹³ Aáná nuɔmó nɔ makélé ɔɔɔ hémúkúnyi belɔɔɔ abé nú ɔɔɔ bá ne biíbi ; ne owé na haála ehé biwéewé áɔɔ ɔɔ hémúkúnyi tóna bíábɔ belɔɔɔ. Bé ɔɔ kélisiki belɔɔɔ bikime eébi a máábɔ mekilíkinyi. ¹⁴ Nyehakena eényi ne owé na haála ehé biwéewé ɔɔɔ bá a nɔɔɔfia nú oocó ú indu sí noómi ; nɔɔɔfia eénu áɔɔ haála ahá baaco ké bú weékúne owé ú ɔláta. ¹⁵ Híáná bá ɔɔ yaáhákéna ɔɔɔ okime awó bɔ te ɔmɔ kúana nyiáyé nyiinyi nyéɔɔɔ e nufule nú olíhe noómi ; bé ɔɔ wuúci nyékéténa a nɔɔɔfia nú oocó ú indu sí noómi.

Na ɔɔɔɔɔ yé ɔmuaná na ɔɔɔɔɔ yé ɔmesé

21 E elime eéci, ε ɔɔɔ leká na ɔɔɔɔɔ yé ɔmuaná na ɔɔɔɔɔ yé ɔmesé; † yááɔ anyía na ɔmuaná ú buúse na ɔmesé ú buúse ɔɔɔ séɔɔɔɔ, ta nuɔmó nɔ makélé te ɔmɔ háná a bá. ² Aáná ε ɔɔ mé leká efúúménénu yé báléka, ɔɔɔɔɔ yí Yelúsalem ayé Bandómesé ɔɔɔ tómá, yí é húlúkúne ɔ ɔmuaná a maabána ma Bandómesé ; yé fáakɔna ɔ ɔmesé. Yé ɔɔɔ bá abétábónákánɔ na nyenókɔ nyikime háye oónjú e wukenyi wu okoósike a nyetónɔ né ɔmɔ. ³ Aáná ε ɔɔɔ lókómá yaandándá yí okelú ma béátábótóna, ú húlúkúne haála ahá nɔɔɔɔ áɔɔ ; ú kóɔnaka buáɔɔ ɔse : « Ánɔ lekáka, ooki ú Bandómesé ooci, wáɔna ε ekatékáté ce baaco ; u kéé límekine ɔɔɔ ne beébe. ‡ Aáná u káá bá ciábɔ Bandómesé, beébe bááyé baaco.

† Eénye cá mɔɔɔɔ e me kéé núúsiiki baaco bá Bandómesé a nyemana nyí bikúlú (fanáka Ese 38-39). †† Fanáka Esa 65.17 ; 66.22.

‡ Fanáka Esa 7.14 ; 8.1.

⁴ Bandómesé kéé beébe hónóko beeléla ; owé te ká háná a bá, mbá te buwé, ta maléla, te mukéké, ta ɔtémá ɔnuá. Yááɔ anyía besana bikime bé buáyá me séɔɔɔ. » ††

⁵ Aáná Ooci awó u ɔɔɔ bá límine a nɔɔɔɔ ɔɔɔ táɔɔ, ɔse : « Ée, aámbáya í me mí hélúmúkúnyi besana bikime beɔɔ. » Mbá ɔse nááme : « ɔɔɔ besana eébi : Yááɔ anyía mááme mehúnyi áɔ mehúnyi ma mɔɔɔ, meéme tóna taaká. » ⁶ Yó túné mé laana ɔse : « ɔmanó oócí, ɔɔɔ Alefa, ɔɔɔ ɔméká ; i ɔɔɔ mí túméké benyéma bikime ; ɔɔɔ tóna i ké mí biíbi menyisiki bikime. †† Aáná, ɔɔɔ okime ewú nyimóti ɔɔ núana, i ké mí wuúci múúsiiki etémbí ne etémbí menyifé me hicéme e me ɔɔ yíiɔɔ olíhe. ⁷ A muyáka mukime i ké mí iíɔɔ benyéma eébi ; ε ká mé bá ciáyé Bandómesé, wuúci uu-mi ɔɔɔ. ⁸ Mbá a aháɔ ne biénjúénjú, ne be-ti-lumítínine Yésus, na bakela enjɔɔɔ, na ɔɔɔ baaco, na bakanda tusɔɔ, na balembalemba, ne benyemi bebɔɔɔ, ne benéɔ baaco, bekime eébe ké ké bú límekine a nɔɔɔfia nú oocó ú indu sí noómi ; owé ú ɔláta oócí aáná. »

Asana yé ɔɔɔ yí Yelúsalem

⁹ Aáná *elilé yé ɔɔɔ e bililé bitíndétú nómɔ a bé ɔɔɔ bá tímíéke tundené tunyíoyókónú hú mbiíke ne muuyé metíndétú nómɔ me nyibíóndísinyi ɔɔ fáaya, yó me laana yése : « Faáya, yé ké mi o tóɔɔnyí oónjú e wukenyi, oónyi u ɔɔɔ u Étómbá. »

¹⁰ *Efúúménénu yí Elilé ɔɔ mí oofine ; elilé yé ɔɔɔ eéyé ɔɔ mí súténe oówó a yaandándá yé acahacaha yé nɔɔɔ ɔ ɔmuaná. Yí ɔɔ mí tóɔɔnyí báléka e cifúúménénu ci Yelúsalem. Ce ɔɔɔ bá cié húlúkúne ɔ ɔmuaná a maabána ma Bandómesé. ¹¹ Ciíci inyíoyónó na núáyé nuúmi ; ce mányemaka háye yoomí yé nyendányé a yémɔté ; yoomí yé sasébe a cé ɔɔɔ sána háye abáce yí oólí. ¹² Báléka ɔɔɔ bá ibéétikinyi na yaandándá yé hekáká ; hiíhi ne ombibí, hiíhi tóna hekómánɔ ɔ ɔmuaná. Hé ɔɔɔ bá ne bihenyi bíshátá ne bífendí ; *bililé bé masómá bíshátá ne bífendí biíbi tétényiki. Eénye ɔɔɔ bá ɔɔɔɔ e bihenyi eébi ɔ ɔmuaná, eénye cá tonyénɔ tó baáná bá *Islyél tóshátá ne tífendí cá ɔɔɔ bá. ¹³ Bihenyi ɔɔɔ bá bétátɔ a aháɔ ɔmɔté : Bétátɔ a aháɔ yé nyeháma nyé ɔɔɔ, bétátɔ a aháɔ yé nyefianena nyé ɔɔɔ, bétátɔ a aháɔ yé namuaná, bétátɔ a aháɔ yé bulóɔ. ¹⁴ Hekáká eéhi ɔɔɔ bá hibéétikinyi e numbélike ɔ ɔmuaná a nɔ ɔɔɔ bá na beandándá bé andányé bíshátá ne bífendí acé bɔ ɔɔ yóɔɔ eénye cá baaco bá endómá bóshátá ne befendí ɔ ɔmuaná. Hé a nyendányé nyiinyi nyémɔté.

¹⁵ Elilé yé ɔɔɔ a yé ɔɔɔ bá yá me laakena ɔtáɔ oócí ɔɔɔ bá ne nuketi ɔ ɔɔɔ nú oketikinyi na báléka, na bíáyé bihenyi na túáyé tumbelike áyá ; nutɔɔɔ nú kóolo nú ɔɔɔ bá. ¹⁶ Báléka ɔɔɔ bá na beháɔ bínyise, biíbi ɔɔɔ búmɔté ; uúyé ɔɔɔ ɔɔɔ bá ɔɔɔ búmɔté na búáyé bukíté. Aáná yí ɔɔɔ kékiki na nutɔɔɔ eénu, tuketi tuɔ háma tóséna císhátá ne tífendí ; na ɔɔɔ, ne bukíté, na bucaha bɔ ɔmuaná ɔɔ

†† Fanáka Esa 25.8. ††† Fanáka nyihembule nyí 1.8.

bó bá bɔkɔ búmɔté. ¹⁷ Elilé yé bɔsɔma ɲeé kɛtíki tóna hekáká a bucaha ɔ ɔmuaná ; tuketi túo háma etíne étíndétú nóɔ ne túnyíse. Nuketi enú baaco ɲaɲa bábó békélákɛna, nuúnu eénu elilé yé bɔsɔma ɲaá békélákɛna tóna. ¹⁸ Bá ɲaá faléfáka hekáká eéhi, bó béétíki ne biomí bé andányé abé bó ɲɔɔ lɔɲɔ báye sasébe ; bó béétíki báléka na taaká ci kóolo, ce mányemaka háye bebáce bí ílí. ¹⁹ Bá ɲa faléfáka hekáká, bó hákéna e tumbelíke anamánamá cé biomí bé andányé a cé ɲa lecana náányiá náányia. Nyendányé nyí buúse bá ɲaá bá bó lɔɲɔkɔ báye sasébe ; nyí éfendí bó lɔɲɔkɔ báye sáfilé, nyé átátú báye akáte, nyí ényíse báye emelóote, ²⁰ nyé atáánɔ báye ónis, nyí étíndétú báye saletúáne, nyí étíndétú nóɔ báye kílísolite, nyé ánámányé báye belíle, nyé ánámányé nóɔ báye tɔbase, nyé cíhátá báye kilisobalááse, nyé cíhátá na ɔmɔté báye tulukuase, nyé cíhátá ne éfendí báye emétísíte. ²¹ Bihenyi eébi bíshátá ne bifendí ɲaá bá bembánye bí biomí bé andányé. Hú ne ehenyi na yááyé yoomí ɔmɔté ; nɔháaté nɔ báléka ɲaá bá na taaká ci kóolo, ce mányemaka háye bebáce bí ílí.

²² Yanj, e te ɔmɔɔ leca Ciíbe ci onyemikinyi Bandómesé a báléka eéci. Yááɲa anyía ne Otéɲi a Waáɲá Bandómesé Alámakénda, na ɔónɔ u Etómbá, beébe bémuátá bá bóɲa Ciíbe ci nyinyemi ce h́á. ²³ Yááɲa tóna anyía báléka eéci te ɲá yáamba ta ɔɔɔ te oólí, anyía eese yí nuúmi nɔ Bandómesé ɲa lecana h́á ; ɔónɔ u Etómbá áɲa ciayé *lámbe. ²⁴ Baaco bekime bá mɔɔɔɔ ma ɔmesé ké bú líhéke e eese yé báléka eéci noómi ; báábú betéɲi ké ké bú óofokine h́á o okonyémi Bandómesé na nɔheka nɔ búábú bɔnɔme. ²⁵ Bihenyi bé báléka eébi kɔɔ lɔbɔkɔ bikúúnékénú mɔɔsé mekime, bé ti bíibi kuéye ta buúsé. Yááɲa anyía íbíne te ká háná á kua ta buúsé. ²⁶ Bé ké hélékénéne nɔheka nɔ bɔnɔme bó mɔɔɔɔ ma ɔmesé o okonyemikinyi Bandómesé a báléka eéci. ²⁷ Aáná beebé bé benyéma ti kó ko yóofokine h́á, ta bakela besana bé mɔɔɔkɔlɔ, te benéɲe baaco, mbá hú baaco eébe abá cáábú eénye áɲa ɔɔɔkɔnɔ e nufule nú olíhe nɔ ɔónɔ u Etómbá.

22 Aáná elilé yé bɔsɔma eéyé ɲeé mi tóɲinyi tóna nuamɔ nú menyífé e mé ɲe yíɲjéne olíhe ; nú mányemaka háye abáce yí oólí. Nú ɲaá bá nú a hámkókna e embana ce nɔkɔnɔ nɔ na Bandómesé na ɔónɔ u Etómbá, ² nú lɔkɔ e ekatékate ce nɔháaté nɔ báléka. Bɔɔté bú olíhe ɲaá bá a besalá bífendí bé nuamɔ, bú hááka bikúlú bíshátá ne bífendí a hɔɔɔ ; oólí okime nyeháana nyémɔté. Na tuánye tɔ bɔɔté eéú e ɲaɲa bé yeéɲnyísiki baaco bekime bá mɔɔɔɔ. ³ Nyelɔmɔ nyikime te káá bá buúse bukime a báléka eéci noómi.

Nɔkɔnɔ nɔ na Bandómesé na ɔónɔ u Etómbá káá bá h́á aáná, bɔnyɔkɔ bá Bandómesé ké bú wuúci nyemiki ; ⁴ bá leca buáyé buúse. Bé kéé beébe ɔɔɔkɔ nyíáyé nyíinyi a bɔkɔ. ⁵ Aáná íbíne te ká háná á bá, baaco te háná áamba te eese yé lámbe ta yé ɔɔɔ, anyía Otéɲi a Waáɲá Bandómesé wuúci bémuátá áɲa eese, u kéé beébe yíyi numisikinyi. ⁶ Mbá yése nááme : « Besana bikime eébi abé ɔ mɔɔ lɔkɔmáka áɲa bé ɔhákéna

mɔɔkɔlɔ eé bíibi ; béáɲa tóna taaká. Otéɲi a Waáɲá Bandómesé ɲe yíɲjé yááyé Elilé né *behémúnyi besana ɔ ɔnamambona baaco besana. Wuúci u ɲaá tɔma elilé yé bɔsɔma o okotóɲinyi bááyé bɔnyɔkɔ besana a bé á nyemána ɔbékéláka hí aámbáya. »

Yésus kokóokó

⁷ Yésus ɔse : « Yanj ooci kokóokó ; bɔmbánye na baaco a bá ɲa bó láténa besana a benambónákánó bí nufule eenu ! »

⁸ Yanj Sáaɲ, e ɲaá me lɔkɔmáka, mío leca besana eébi. ɲakelá yémí bíibi lɔkɔmáka mí o bíibi leca, e ɲaá me béáhéna ɔ ɔmesé, mío túme ɲéɲdu o onyemi *elilé yé bɔsɔma e yí ɲeé mi bíibi tóɲinyi. ⁹ Mbá yése : « Ate kelá aáná, ya méɲa tóna munyɔkɔ bɔkɔ búmɔté háye na kuɔɔɔ, na bɔnɔɔnyia *behémúnyi besana, háye baaco bekime a bá ɲa bó láténa besana bí nufule eenu. Bandómesé bímuócí ɔɔ nyemána wu onyemiki ! »

¹⁰ Yé ɲa háná á mé laana yése : « Ate nambéna baaco besana bikime abé Bandómesé mɔ yɔɔ nambona, anyía bé ɔɔba ɔbékéláka hí aámbáya. ¹¹ Mɔkela beebé bé besana á ɔɔba ne buúse o o bíibi kela ; mufáafa mɔɔɔkɔlɔ á ɔɔba ne buúse o o méeme faafa. Atálémánánó yé ɔɔɔ á ɔɔba ne buúse ɔ ɔkela betálémánánó bé besana ; Efúúménénu yé ɔɔɔ á ɔɔba ne buúse ɔ ɔwaamba ohónyí wú ɔbá efúúménénu yé ɔɔɔ. »

¹² « ɔɔ leca, yanj ooci kokóokó. Ya méɲa na benamá a aabá bé ɔnamaka baaco bekime, ɔɔɔ okime a nyenamá nyé búáyé buólí. ¹³ Yanj Alefa, yanj ɔméka, éce anyía yanj ya méɲa ne u buúsebuúse ne u elimelime ; ya méɲa tóna ne nyítúme na nyemana nyé besana bikime.

¹⁴ Bɔmbánye áɲa na baaco a bá ɲa bó súá cíibu kaba, cíɔ lɔbɔkɔ ífúúménénu, anyía beébe bábú nyemána bá ɔɔlakɛna e bihenyi, bó wóofokine a báléka noómi. Beébe bábú nyemána bá ɔnyíaka atámá yé bɔɔté e yí ɲe yíɲjéne olíhe.

¹⁵ A aháná yé na baaco a bá bóɲa háye enyama, na banálanáala, na bakela ɲɔkɔnɔ, na bɔnɔ baaco, ne benyemi bebókɔbókɔ, ne beléne munéɲéne áyá, bé ti ké bú óofine ta buúsé a báléka noómi.

¹⁶ Yanj Yésus, ya méɲa ɔtómánó yááme elilé yé bɔsɔma ɔ ɔkɔ banó nambona besana eebi, banó baaco aá tuɔbɔ tú belumitinine noómi. Ya méɲa bɔnɔ bú Otéɲi *Táfit, yanj tóna hinjoti a hé ɲa nóma na makénda a alale yé ɔyá. »

¹⁷ Ne *Efúúménénu yí Elilé ne oónjé e wukenyí ɲa bó kɔkɔ báye : « Faáya ! » ɔɔɔ okime awó u ɲa lɔkɔma asana eeye a kɔkɔ tóna ɔse : « Faáya ! »

ɔɔɔ okime ewú nyimóti ɲaá nuana, á faaya ; ɔɔɔ okime awó u ɲa yaamba ɔmúá menyífé e me ɲe yíɲjéne olíhe, é kéé méeme hiite etémbí ne etémbí.

Besana bí obíondísinyi

¹⁸ Yanj Sáaɲ, yanj e ɲaá me béésénéna baaco bekime a bá ɲa bó lɔkɔma besana a benambónákánó bí nufule

eenu, esé : Mbókɔ ɔɔɔ ɔó sɔlɔnyɔ asana ɔmɔté e nufule eenu, Bandómɛsé kée wuúci sɔlɔnyɔnyɔ muuyé e muuyé a muáɔa muɔɔkɔkɔnɔ e nufule eenu. ¹⁹ Mbá mbókɔ ɔɔɔ ɔa yaáɔia asana ɔmɔté a besana a benambónákánɔ bí nufule eenu, Bandómɛsé kée wuúci ááɔéna na núáyé nuafa nú betámá bé ɔɔɔté e bú ɔe yiínjéne olíhe na nuafa nú efúúmɛnɛnú yé báléka e yitɔɔɔɔnyɔnyɔ e nufule eenu.

²⁰ ɔɔɔ ɔoci ewú u ɔó yóonyísɔnyɔ anyía eébi áɔa taaká ɔaá ɔɔɔna ɔɔɔ : « Éɛ, yaɔɔ ɔóci ɔɔkóokó. » *Híáná yááɔa. Faáya, Otɛní a Waáɔá Yésus ! †

²¹ Otɛní a Waáɔá Yésus á sayábákéna baacɔ bekime.

---

† *Fanáka 1Kɔ 16.22.*